
NAZIONALE
14
19 F
14/7

[illegible] [illegible] ut [illegible] effect[us] vocificant [illegible]
vel spe[cie]s [illegible] constructa [illegible] non sint [illegible].
[illegible] notat [illegible] [illegible] notat [illegible]
[illegible] plura [illegible] de fonte ut de eo [illegible]
est habens [illegible] vii. [illegible] [illegible] anime
[illegible] non [illegible] est una [illegible] particulares
[illegible] comprehendunt [illegible] quoddam
[illegible] comprehendens [illegible] illas [illegible] [illegible]
non [illegible] una [illegible] memoria intellectiva
non [illegible] quoddam [illegible] comprehendens [illegible]
[illegible] [illegible] comprehenso [illegible]
dolandi lapides et erigendi parietes [illegible]
ad viii. [illegible] non [illegible] ad intellectivo [illegible]
[illegible] magis [illegible] ad [illegible] notat
[illegible] [illegible] quod ab eo [illegible]
[illegible] [illegible] notab[ilia] [illegible] ad [illegible]
[illegible] particularis non comprehendit [illegible] plures
[illegible] [illegible] una [illegible] plures
ut [illegible] plures [illegible] organo
comprehendit ut dictum [illegible].

Secundo [illegible] [illegible] memoria et [illegible] non [illegible]
[illegible] augustinus xiii. [illegible] quod [illegible] nobis [illegible]
[illegible] augustinus [illegible] [illegible] ideo
de memoria [illegible] memoria non est intellectiva [illegible]
[illegible] idem quod intellectus [illegible]
[illegible] memoria non sit [illegible] intellectivo [illegible]
[illegible] abstrahit ab [illegible] memoria non
abstrahit [illegible] [illegible] memoria
[illegible] [illegible] [illegible] memoria
[illegible] non apprehendit [illegible] memoria
et quod [illegible] apprehendi et [illegible] intellectiva
non [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] intelligibilium [illegible] intelligentia.
[illegible] memoria non [illegible] anima [illegible] memoria
[illegible] apud eo ad [illegible]
[illegible] [illegible]
posse [illegible] memoria [illegible]
[illegible] quod posse [illegible] ad [illegible]
[illegible] memoria non [illegible]
[illegible] [illegible] tempore [illegible]
[illegible] memoria [illegible] intellectus [illegible] memoria
[illegible] [illegible]
ad [illegible] [illegible] intelligere [illegible] posse
[illegible] ad [illegible] posse
[illegible] quod ad [illegible] [illegible]

[illegible] ad [illegible] [illegible] organo [illegible]
[illegible] ut memoria [illegible]
[illegible] intelligere [illegible] ad [illegible] organum
[illegible] memoria non [illegible] [illegible]
de anima. [illegible] non [illegible]
et [illegible] [illegible] in eo [illegible] ad
memoria [illegible] intellectum [illegible] memoria [illegible]
quod [illegible] ad omne tempus [illegible] ad
[illegible] [illegible] memoria [illegible] accepta [illegible]
[illegible] ad [illegible] ut dicit [illegible] xii. de trinitate [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] memoria non [illegible]
ad [illegible] [illegible] ad intellectum [illegible] memoria
[illegible] [illegible] intellectus non [illegible]
[illegible] [illegible] intellectus [illegible]
intelligunt [illegible] fuisse [illegible] [illegible]
anima [illegible] memoria [illegible] ad intellectum [illegible]
sit memoria [illegible] [illegible]
[illegible] intellectum [illegible] [illegible]
memoria [illegible] memoria [illegible] loquendo [illegible]
[illegible] philosophice [illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] intellectus non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] particulares [illegible]
particulares [illegible] intellectus [illegible]
[illegible] memoria [illegible]
[illegible] recipitur ad id quod [illegible] [illegible]
memoria [illegible] intellectus [illegible]
[illegible] intellectus non [illegible] intellectus [illegible]
[illegible] intelligere [illegible] intellectus [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non de
novo accepta [illegible] memoria [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] de fonte [illegible]
[illegible] ad [illegible] memoria [illegible]
[illegible] memoria [illegible] quod [illegible]
[illegible] memoria [illegible] intellectus [illegible]
memoria accipere [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad memoria [illegible]
[illegible] [illegible] posse [illegible] dicendo [illegible] augustinus
[illegible] de [illegible] quod [illegible] non [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible] ex hoc
quod [illegible] [illegible] intellectus
[illegible] quod [illegible] non posse [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] ad memoria [illegible] ad [illegible]

[illegible] accipiunt [illegible]
[illegible] quod de novo [illegible]
[illegible] quod de novo [illegible]
[illegible]

[illegible] alium [illegible] intellectus quod [illegible]
[illegible] ad considerandum [illegible] illa [illegible]
[illegible]
[illegible] de anima [illegible]
[illegible] quod memoria [illegible] de preteritis [illegible]
[illegible]

G[illegible] [illegible] memoria [illegible] ab intellectu [illegible]
[illegible] memoria [illegible]
[illegible]

Sexta pars librorum diui Aurelij Augustini quos episcop⁹ scripsit:

Ioannes Amorbachius Basilieñ. prouido lectori. S. p. d.

Multiplicatis iam hæresibus/ cum singuli firmissimã turrim ecclesiæ catholicæ / sanctissimum Augustinum appeterent: doctissimiq; hæreticorũ unum Augustinũ in conflictum citarent: Ecce quidam donatistarum uulgatissimus episcopus Petilianus aduersus rectum ecclesiæ orthodoxæ dogma plenam erroribus epistolam ædidit. Quã per partem primũ præsentatam/ac tandem ex integro habitã: uigilantissimus Augustinus posthabitis quæ erant in manibus/moræ periculum ueritus: quanta sententiarũ efficacia redarguerit/quanta animæquitate obuiando respõderit/quãta deniq; modestia pestiferi illius hæretici uenenosissima iacula animose propulerit/ retorseritq; & cautissime miraberis: ubi quæ hoc tibi sexto opere donantur/ perlegeris. Grãmaticũ insuper Cresconiũ/hæretici illius partes iuuare molientem/simili animaduersione semper triumphator obtriuit. Sequunt̃ et alij cõtra alios hæreticos libri: quos om̃es quot habere potuim⁹/ad dorsum hui⁹ sextæ partis assignauim⁹. Bene uale lector & lege diligẽter.

¶In hac parte desunt libri quos habere non potuimus: Probationũ et testimoniorũ contra donatistas: liber unus. Contra nescio quem donatistam: liber unus. Admonitio donatistarũ de maximianistis: liber un⁹. Expositio eplæ sancti iacobi apl̃i: liber unus. De maximianistis cõtra donatistas: liber unus: Idcirco litteræ signatoriæ quaternionũ omissæ sunt. o. p. q. s. z.

Diui aurelij augustini hippone̅sis epi/ i libros contra litteras petiliani/ ex secundo libro retractationum/ Argumentum.

a Anteq̄ finirē libros de trinitate/ et libros de genesi ad litteram: irruit causa respondendi litteris petiliani donatistę/ quas aduersus catholicā scripsit ecclesiā: quā differre nō potui. Et scpsi in hāc rē tria volumina: quorū pmo prime parti epistolę ipsius quā scpsit ad suos: qz nō tota in nostras man⁹ venerat /sed prior pars eius pua/ quāta potui celeritate ꝛ veritate respōdi: etiā ipsa epistola est ad nostros: sed ideo inter libros habet: qz ceteri duo in eadē causa libri sunt. Postea q̄ppe inuenimus totā/ eiqz tāta diligentia respōdi /quāta fausto manicheo/ verba scz eius sub ipsius nomine prius ponēs particulatim: ꝛ sub meo p singula responsionē meā. Sed pri⁹ quod scripserā/ anteq̄ totā reperiremus/ puenit ad petilianū: Et irat⁹ respōdere conatus ē/ in me potius dicēs q̄cquid eum libuit: in causa vero omnino deficiens: quod cum possit collatis vtriusqz scriptis/ nō facillime aduerti: tñ pp̄ter tardiores hoc ipse respōdendo demōstrare curaui: sic est addit⁹ eidē nr̄o operi liber terti⁹. Hoc opus in pmo libro sic incipit: Nostis nos sępe voluisse. In secundo aūt sic: Primis partibus epistolę petiliani. In tertio aūt sic: Legi petiliane litteras tuas.

Eiusdem diui aurelij augustini cōtra litteras petiliani/ liber primꝰ incipit: cuiꝰ ꝯnotatio talis ē: Dilectissimis fratribus ad nostre dispēsatiōis curā ꝑtinētib⁹/ augustinus in dn̄o salute: Ca. I.

A Nota/ isti libri distinguūt p capitula sine argumētis: qz respōdet p singula capitula ad verba epistole petiliani.

n **Ostis nos se**pe voluisse donatistaꝝ hereticoꝝ sacrilegū errorē in noticiā manifestā/ nō tam ex nostro q̄ ex ipsoꝝ opere pducere atqz ꝯuincere: Vn̄ factū est vt ad nōnullos etiā primates eoꝝ litteras daremus: nō quidē cōmunicatorias/ quibus se iam in p̄teritū indignos a catholica ecclesia dissentiēdo fecerūt: nec tamē ꝯtumeliosas/ sed pacificas: vt nobiscū questione discussa/ quę illos ab orbis terrarū sancta cōmunione dirupit: ꝯsiderata veritate corrigi vellēt: nec maiorū suoꝝ animosam peruersitatē ptinacia stultiore defenderēt: sed ad fructū charitatis radici catholicę reddere͂t. Sed quoniā scriptū est: Cū his q̄ oderūt pacē eram pacificus: ita illi respuerunt litteras meas sicut ipsam pacē: cui per eas consulebat/ oderūt. Nūc vero cū essem in ecclesia cōstantiniēsi/ absentio p̄sente ꝛ collega meo fortunato ei⁹ epō/ obtulerūt mihi fratres epistolā/ quā ad suos p̄sbyteros schismatl eiusdē episcopū dedisse dicebāt: sicut earūdē quoqz litteraꝝ ꝑtendebat inscriptio. Quā cū legissem/ ita miratus sū: q̄ primis verbis suis totā partis suę cōmunionē radicitus amputauit: vt nollē credere illius hominis esse litteras/ quē solet fama p̄dicare/ q̄ inter eos doctrina atqz facūdia maxime p̄cellat. Sed quia me legente aderāt quidā qui eius sermonis cultū ornatumqz cognoscerēt: mihi psuadere cęperunt omnino illud esse eius eloquiū: Ego tamen cuiuslibet esset refellendū putaui: ne quisquis ea scripsit/ aliquid sibi apud imperitos aduersus catholicā scripsisse videret. Hoc ergo ille primū in epistola sua posuit/ dicens: q̄ eis obijciamus bis baptisma/ qui sub nomine baptismi animas nostras reo lauacro polluimus. Quid autem pdest omnia eius contumeliosa verba retexere? Nā quoniā aliud ē documēta firmare/ aliud maledicta refellendo tractare: Illud potius attendam⁹ quo pacto demonstrare voluerit nos baptismū nō habere: ꝛ ideo se nō repetere q̄d iā erat/ sz dare quod nō erat. Ait eñ: Cōsciētia nāqz dantis attendit: qui abluat accipiētis. Quid si lateat dātis ꝯsciētia/ et fortasse maculosa sit? Quō poterit accipiētis abluere ꝯsciētiā/ si quēadmodū dicit ꝯsciētia dantis attēditur/ qui abluat accipiētis? Si eñ dixerit ad accipientē nō ptinere quicq̄d mali latuerit in ꝯsciētia dātis/ ad hoc valebit fortasse illa ignorantia/ vt de ꝯsciētia baptiçatoris sui nō possit nesciēs maculari. Sufficiat ergo vt alterius conscientia maculosa cū ignoratur nō maculat: Nunquid autē etiam abluere potest? Ca. II.

v Vnde igit abluēdus est qui accipit baptismū/ cū dantis polluta ꝯsciētia est: ꝛ hoc ille qui est accepturus ignoret/ p̄sertim cū addat et dicat: Nā qui

Ps. 119.

D

C

Petili. ?be

Aug.

Petilianus.

fidē a perfido sũpserit/ nõ fidē percipit sed reatũ. Ecce stat pfidus baptiçaturus/ at ille qui baptiçãdus est perfidiã ei⁹ ignorat: quid eũ accepturũ esse arbitraris/ vtrum fidem an reatum? Si dixeris fidem: concedes posse fieri/ vt a perfido quisq̃ fidem percipiat/ non reatũ: et falsum erit illud qḋ dictũ est: Qui fidē a perfido sumpserit/ nõ fidē percipit sed reatũ. Inuenimus eñ fieri posse/ vt etiã a perfido fidē quisq̃ percipiat/ si perfidiã dantis ignoret. Nõ eñ ait: Qui fidē a perfido manifesto vel cognito sumpserit/ sed qui fidē inquit a perfido sũpserit: nõ fidē pcipit sed reatũ: quod vtiq̃ falsum est/ qñ quisq̃ a latente perfido baptiçaf. Si aũt dixerit/ etiam cũ baptiçator perfidus latet/ nõ ab eo fidē pcipit sed reatũ: Rebaptiçēt ergo illos quos ab eis baptiçatos esse ɔstiterit: q̃ diu apud ipsos cũ scelerati latuerũt/ et postea pditi conuicti q̃/ damnati sunt. Ca. III.

Quippe tpe quo latebãt quoscũq̃ baptiçauerũt: nõ eis potuerunt fidē tradere s₃ reatũ/ si quisq̃s fidē a perfido sumpserit/ nõ fidē pcipit sed reatũ: Ergo baptiçenf a bonis vt possint fidē pcipere/ nõ reatũ. Sed quõ ꝛ de istis securi erũt/ si ɔscientia dantis attendif quę latet oculos accepturi? Ita fm eoꝝ sententiã fit salus illa spiritalis incerta: dũ contra scripturas sanctas que dicũt: Bonũ est confidere in dño/ q̃ confidere in homine: Et maledictus oñis qui spem suã ponit in homine: spem baptiçandoꝝ auferunt a domino deo/ et in homine ponendã esse persuadēt: Vñ fit oñino vt nõ incerta/ sed ꝓrsus nulla sit salus: Quia dñi est salus: Et vana salus hoĩs. Itaq̃ quisquis in hoĩe spem posuerit/ etiã quē iustũ ꝛ innocentē nouit/ maledictꝰ est. Vñ ꝛ apls paulus/ eos qui dicebant se pauli esse/ obiurgat et dicit: Nũqd paul⁹ ꝓ vobis crucifixꝰ ē/ aut in nõie pauli baptiçati estis? Ca. IIII.

Pŝ. 117
Hiere. 17. a.
Pŝ. 3. et. 59.
1. Corĩ. 1. b.

Quapropter si errãt illi/ et nisi corrigerenf perirēt/ qui volebãt eē pauli: quę tandē spes eorũ qui quęrũt eē donati? Id eñ agũt isti/ vt origo/ radix et caput baptiçati nõ nisi ille sit a quo baptiçaf: Ita fit vt quoniã plẽrũq̃ qualis sit baptiçator/ incertũ ē/ incerta origine/ incerta radice/ incerto capite/ spes etiã hoĩs incerta sit: Et cũ fieri possit/ ita esse conscientiã dantis/ vt scelerata atq̃ maculosa sit/ ꝛ hoc ignoret accepturus: ɔ̃sequenter fit vt scelerata origine/ scelerata radice/ scelerato capite/ spes quoq̃ baptiçati vana et inanis existat. Quippe cũ iste in epistola sua ponat et dicat: Omnis eñ res origine et radice consistit: ꝛ si caput non habet aliqd nihil est: Cũq̃ originem ꝛ radicem ꝛ caput baptiçati hominē a quo baptiçaf velit intelligi: quid ꝓdest misero baptiçato q̃ ignorat q̃ malus sit baptiçator eius? Ignorat eñ se malũ habere caput/ aut oñino se esse sine capite: Tamē quę spes est illi cui siue scienti siue nesciẽti caput pessimũ aut nullũ est? Nũqd ipsa ignorãtia fit ei caput cui su⁹ baptiçator vel malũ caput vel nullum est? At hoc quisq̃s putauerit/ vere sine capite est. Nos ergo quęrimus q̃ dixit iste: Qui fidē a perfido sumpserit/ nõ fidē percipit sed reatũ: statimq̃ ɔnexuit dicēs: Oñis eñ res origine ꝛ radice ɔsistit: ꝛ si caput nõ habet aliquid nihil est. Ca. V. Petilianus.

Quęrimus itaq̃ nos/ cũ ille baptiçator pfidus latet/ et si tũc ille quē baptiçat fidē pcipit nõ reatum/ si tunc ei nõ ē baptiçator eius origo ꝛ radix et caput: quis est a quo accipit fidē? Ubi ē origo de qua orif/ vbi radix vñ germinat/ vbi caput vñ incipit? An forte cũ baptiçãtem perfidũ ille qui baptiçaf ignorat: tunc christus dat fidē: tunc christus est origo et radix ꝛ caput? O humana temeritas et superbia: Cur non sinis potius vt semp christus det fidē christianũ dando factũrꝰ? Cur nõ sinis vt semp sit christus origo christiani: in christo radicem christianus infigat/ christus christiani sit caput? Neq̃ eñ etiã cum p sanctum et fidelē dispensatorē gratia spiritalis credentibus impertif: dispensator ipse iustificat/ ac nõ ille vnus de quo dictum est/ q̃ iustificat impiũ. Aut vo apostolus paulus caput est et origo coꝝ quos plantauerat: aut apollo radix est eorum quos rigauerat: ac nõ ille qui eis in credēdo fidem dederat/ cũ idem dicat: Ego plãtaui/ apollo rigauit: sed deus incrementũ dedit? Itaq̃ neq̃ qui plantat est aliquid/ neq̃ qui rigat: sed qui incrementũ dat deus. Nec radix eorũ erat ipse: sed potius ille qui ait: Ego sum vitis/ vos estis sarmēta. Caput etiã eoꝝ quõ esse poterat/ cũ dicat: nos multos vnũ eē corp⁹ i christo: ipsumq̃ christũ caput eē vniuersi corpis/ pluribusq̃ locis aptissime ꝓdicet. Ca. VI.

Ro. 4. a.
1. Corĩ. 3. b.
Joh. 15. a.

2

Uapropter ſiue a fideli ſiue a perfi
q do diſpēſatore ſacramentū baptiſ
mi quiſq̧ percipiat / ſpes ei omnis
in chriſto ſit: ne ſit maledictus qui ſpem
ſuam ponit in homine: alioquin ſi talis
quiſq̧ in gratia ſpiritali renaſcitur/ qualis
eſt ille a quo baptiçatur: ꝛ cum manifeſtus
eſt qui baptiçat homo bonus / ipſe dat fi/
dē: ipſe origo et radix caputq̧ naſcētis ē.
Cum autē latet perfidus baptiçator: tunc
quiſq̧ a chriſto ꝑcipit fidē/ tūc a chriſto du/
cit originē: tūc i chriſto radicaꝛ: tūc chriſto
capite gloriaꝛ/ laborandū ē omnibꝰ q̄ bapti
çaꝛ vt baptiçatores ꝑfidos habeāt ꝛ igno
rēt eoſ: Quālibet tñ bonos habuerit/ chri/
ſtus ē vtiq̧ incōpabiliter melior/ q̄ tūc erit
baptiçati caput/ ſi ꝑfidꝰ lateat baptiçator.
Ro.4.a. Qd̄ ſi demētiſſimū ē credere: ſemꝑ eñ chri/
ſtus iuſtificat ipiū/ faciēdo ex ipio chriſtia/
nū: ſemꝑ a chriſto ꝑcipiꝛ fideſ/ ſemꝑ ē origo
regeneratoꝝ ꝛ caput eccl'ie. Ca. VII.
Uid habēt pōderis illa ṽba q̄ vani
q lectores nō attendūt quid intꝰ ha/
beāt/ ſed tñ quemadmodū ſonēt?
Qui autē nō aure ſola excipit voces / ſed ꝛ
mēte ſentētias intueꝛ/ cū audierit: Conſciē
tia dantis attendiꝛ/ qui abluat accipiētē: re
ſpōdebit: Sępe mihi ignota ē hūana ꝯſciē
tia/ ſed certus ſum de chriſti miſc̄dia. Cum
audierit: Qui fidē a ꝑfido ſūpſerit/ nō fidē
ꝑcipit/ ſꝫ reatū: reſpōdebit: Nō eſt perfidus
chriſtus/ a quo fidē percipio/ nō reatū. Cū
audierit: Oīs res eñ origine ꝛ radice ꝯſi/
ſtit: ꝛ ſi caput nō habet aliq̄d/ nihil ē: reſpō
debit: Origo mea chriſtꝰ ē/ radix mea chri/
ſtus eſt/ caput meū chriſtus ē. Cū audierit:
Nec q̄cq̄ bñ regenerat niſi bono ſemine re
generetur: r̄ndebit: Semē quo regeneror
verbū dei ē: qd̄ obaudiēter audire ſum mo
nitus/ etiā ſi ille ꝑ quem audio q̄ mihi dicit
ipſe nō facit/ dicente dño/ ꝛ me ſecuꝝ faciē/
Matth.23.a. te: Quę dicūt facite/ quę faciūt facere no/
lite: dicūt eñ ꝛ nō faciūt. Cū audierit: Quę
pōt eſſe ꝑuerſitas/ vt qui ſuis criminibꝰ re/
us eſt/ alium faciat innocentē: reſpōdebit:
Ro.4.d. Me innocētē nō facit niſi q̄ mortuꝰ eſt ꝓpꝛ
delicta nr̄a: et reſurrexit ꝓpter iuſtificatio/
nē noſtrā: Nō eñ i miniſtꝝ ꝑ quē baptiçor
credo/ ſed in eū qui iuſtificat impiū: vt de/
teꝛ mihi fides ad iuſticiā. Ca. VIII
Matth.7.c. c Um audierit: Arbor bona bonos
fructꝰ facit: arbor mala malos fru/
ctꝰ facit: Nūquid colligūt de ſpinis vuas?
Et oīs bonꝰ hō d̄ theſauro cordis ſui ꝓfert Matth.12.c.
bona: ꝛ malus homo d̄ theſauro cordis ſui
ꝓfert mala: reſpondebit: Hoc ergo bonus
fructꝰ ē/ vt arbor bona ſim: hoc ē bonus hō
vt pręheā fructū bonū/ hoc ē opera bona:
Hoc aūt nō q̄ plantat ꝛ qui rigat mihi da/ 1.Cor.3.b.
bit: ſed qui incrementū dat deꝰ: Nam ſi ar
bor bona bonꝰ baptiçator ē/ vt fructꝰ eius
bonus ſit ille quē baptiçauerit: quiſq̄s ab
hoīe malo etiā non manifeſto fuerit bapti
çatus/ bonus eſſe nō poterit: De mala q̄p
pe arbore exortus ē. Aliud ē eñ arbor bo/
na/ aliud arbor occulta/ ſꝫ tamē mala. Aut
ſi cū occulta eſt arbor mala: quicunq̧ fue/
rit ab illa baptiçatus/ nō de illa ſed de chri
ſto naſcitur: ſanctius iuſtificanꝛ qui bapti/
çanꝛ ab occultis malis/ q̄ qui baptiçanꝛ a
manifeſtis bonis. Ca. IX.
Te cū audierit: Qui baptiçatur a Eccl.34.d.
i mortuo/ nō ei ꝓdeſt lauatio eius:
r̄ndebit: Uiuit chriſtꝰ: iā nō moriꝛ/ Ro.6.b.
ꝛ mors ei vltra nō dn̄abiꝛ: d̄ q̄ dictū ē: Ipe Ioh.1.c.
ē qui baptiçat in ſpūſctō. Baptiçanꝛ aūt a
mortuis q̄ baptiçanꝛ in idoloꝝ tēplis: Nō
eñ ꝛ ipſi a ſacerdotibus ſuis ſe accipe arbi
tranꝛ ſctificationē quā putāt ſ a diis. Qui
quoniā homines fuerūt/ ita modo ſunt/ vt
neq̧ ſuꝑ terras/ neq̧ in requie cęli ſint/ ve/
re ipſi a mortuis baptiçātur: et ſi quo alio
modo iſta ſanctę ſcripturę verba veraciter
quęri/ ac ſalubriter diſcuti/ et intelligi poſ/
ſunt: Nam ſi hoc loco mortuū intellexero
peccatorē baptiçatorē: eadē illa conſeque/
tur abſurditas/ vt quiſq̄s etiā a latēte im/
pio fuerit baptiçatus/ tanq̄ a mortuo ba/
ptiçatus inaniter lotꝰ ſit. Nō eñ ait: Qui
baptiçatur a mortuo manifeſto/ ſed abſo/
lute dicit a mortuo: ac ſi mortuū quēq̄ tūc
putāt/ cum eū peccatorē ſciunt: viuere au/
tem etiā ſi ſceleratus in eoruꝫ cōmunione
aſtutiſſime lateat: primo execrabili ſuper/
bia ſibi plus arrogāt q̄ deo tribuūt: vt cū
eis peccator notus eſt/ mortuus appelleꝛ:
cū aūt deo notus eſt/ viuus exiſtimeꝛ. De/
inde ſi peccator ille dicēdus ē mortuus qui
eſt hominibus cognitus: de optato q̄d re/
ſponſuri ſunt/ quē ſceleratū longo tempo/
re ſibi notū damnare timuerūt? Cur q̄ ab
illo baptiçati ſunt/ nō dicunꝛ a mortuo ba/
ptiçati? An ideo viuebat/ q̧ fides illi comes
erat? Quod facete et eleganter a neſcio

Al.primiano. quo†pmario collega suo deinde solēt etiā
ipsi iactare atq laudare / nō intelligentes
1.Reg.17.f. exitū golię superbissimi/suo sibi gladio ca/
put auferri. Ca.X.

P Ostremo si neq occultū sceleratū
neq manifestū/ q̄ tñ ab eis nondū
damnat⁹ sit/volūt appellare mortu
Eccl.34.d. um:sed et manifestū ꝛ damnatū/vt quisqs
ab eo baptiçatur/ipse a mortuo baptiçet:
et nihil ei ꝓsit lauacrum eius: quid dicturi
sunt de his q̄s plenarij ꝯsilij sui ore veridi
co cum maximiano ꝛ cęteris eius ordina/
toribus damnauerūt/ fęlicianū dico musti
canum/ et pręteratum assuritanū/ de qui/
bus interim loquor / qui numerātur inter
duodecim maximiani ordinatores/et ere/
ctores altaris contra eoꝝ altare cui primi/
anus assistit: Isti certe ab eis inter mortu/
os deputant. Testis est illius concilij/eo/
rū videlicet pręclara sentētia/ quę quondā
quādo apud eos decernēda recitata ē/ ore
latissimo acclamauerūt: Nūc autē si forte
eis a nobis recitata fuerit/obmutescūt: cū
potius deberēt primo gaudere disertam/
ne postea plāgerent diffamatā. Ibi quip/
pe de maximianistis a consortio suę cōmu
nionis exclusis ita dicunt/ q veridica vnda
in asperos scopulos nonnulloꝝ naufraga
Exo.14.g. ꝓiecta sūt membra: et ęgyptiorū admodū
exemplo pereuntiū funeribus plena sunt
litora/quibus in ipsa morte maior ē pęna/
q post extortā aquis vltricibus animā/nec
ipsam inueniunt sepulturā: Ita quidē isti
insultant schismaticis suis/ vt eos et mor/
tuos et insepultos vocent: sed certe opta/
re debuerāt vt sepelirēt / ne de mltitudine
iacētiū i litore cadaueꝝ isepultoꝝ gildoni/
an⁹ optat⁹ incedēs cū agmine militari/tāq
rabid⁹ fluct⁹ vltra prosiliens/ fęlicianū/et p̄
textatū introrsus postea resorbiret: Ca.XI

A Quibus quero: vtrū ad eorū pela
gios cōmeando reuixerint: an ad/
huc ibi mortui manēt? Si em̄ ni/
hilominus cadauera sunt/ nec aliquo mo/
do ꝓdest eis lauacrum/qui ab istis mortu/
is baptiçant. Si autē reuixerint/ quomo/
do ꝓdest lauacrū illis/ quos cū exanimes
iacerent/foris antea baptiçarent: si eo mo/
Eccl.34.d. do quo putant intelligendū est: Qui ba/
ptiçatur a mortuo/quid ei ꝓdest lauacrum
eius? Eos em̄ quos pretexatus et fęlicia/
nus/cū adhuc maximiano cōmunicarent/
baptiçauerūt:nūc secū nō rebaptiçatos cū
eisdē baptiçatoribus suis:h̄ ē feliciano ꝛ p̄te/
xato int⁹ habent ꝯmixtos cōmunioni suę:
cu⁹ facti occasione/si nō suę pertinacię p̄n/
cipatum fauerent/sed spiritalis suę salutis
tam certū exitum cogitarent/euigilare vti/
q deberēt: et animi sanitate recepta in pa/
ce catholica respirare/si tumore supbię po/
sito/ꝛ ptinacię furore superato/vellēt attē/
dere q̄ immani sacrilegio trāsmarinaꝝ ec/
clesiarū/quas primęuas sitas ex sanctis li/
bris accepimus/baptism⁹ execraret: ꝛ maxi
mianistaꝝ quos ore ꝓprio damnauerunt/
baptismus recipiat. Ca.XII.

I Psi vo fratres nostri memorata/
rum ecclesiaꝝ filij / quid an̄ tot an/
nos in aphrica gestū sit/ ꝛ tunc ne/
scierunt ꝛ modo nesciunt/ vn̄ illos crimina
quę ab eoꝝ parte aphris obiecta sunt: eti/
am si vera essent ignorātes / contaminare
non possent: Isti aūt palā sepati atq diui
si: cū primiani ordinationi etiā interfuisse
dicant/primianū damnauerunt / aliū epi/
scopū contra primianū ordinauerūt/ extra
primiamū baptiçauerunt/ post primiamū
rebaptiçauerūt. Cūq suis foris a se bapti/
çatis/et intus a nullo rebaptiçatis / ad pri
mianū redierunt: si tanta maximianistarū
coniunctio donatistas nō maculat: ꝛ quo/
modo aphrorū fama potuit maculare pe/
regrinos/si in pacis osculo sine crimine co/
eunt labia quę seinuicē damnauerūt? Cur
in ecclesijs valde eorum iudicio remotissi/
mis trans mare ab eis quisq damnatus/
non vt fidelis catholicus osculatur: sed vt
paganus impius exsufflatur? Quid si pacē
receptis maximianistis ꝓ sua vnitate fece/
runt: ecce nō reprehēdimus/nisi q suo se iu
dicio iugulant: vt cum ꝓ vnitate concisio/
nis suę a se rursus concisa recolligant / ip/
sam concisionē suam verę vnitati resarci/
re contemnant. Ca.XIII.

S I pro vnitate partis donati in ne/
fario schismate baptiçatos nemo
rebaptiçat: et rei tanti sceleris/ vt
eos in concilio suo antiquis illis auctori/
bus schismatis quos viuos terra absorbu Numeri.16.e
it compararent: aut separati nō puniūtur/
aut damnati in integrū restituūtur: cur nō
ꝓ vnitate christi/ quę toto terrarum orbe
diffusa est/ de quo pręedictū est q domina/ Ps.71.
bit a mari vsq ad mare: et a flumine vsq

ad terminos orbis terrę: et quod prędictũ
est/videtur ac ꝓbaꝛ impleri? Cur ergo non
pro ista vnitate vera et plenaria pax illius
hereditatis agnoscitur/ quę ꝺ cõmunibus
Ps. 2. codicibus personat: Dabo tibi gentes hę-
reditatẽ tuam: et possessionẽ tuam termi-
nos terrę: pro donati vnitate non cogun-
tur reuocare quod disperserũt: ſʒ admonẽ-
tur exaudire qꝺ clamãt scripturę? Cur non
intelligũt id secũ actũ misericordia dei: vt
quoniã catholicã ecclesiã falsis criminibus
accusabãt: quoꝝ q̃si contagione nimia san
ctitatẽ suã cõtaminare volebãt / vera ꝛ ma
xima crimina plenarij concilij sui veridico
sicut dicunt ore damnata rursus recipere ꝑ
optati gildoniam regnũ/ et sibi sociare co-
gerenꝛ? Jam tandem sentiant quẽadmo-
dum veris suorum sceleribus impleantur/
qui in fratres suos falsa ꝯfingũt: quę si eti-
am vera dixissent: iam tandẽ sentire debe-
rent/quanta sint ꝓ pace tolerãda: ꝛ ꝓ pace
christi redire ad ecclesiã quę nõ damnauit
incognita/si pro pace donati placuit reuo-
care damnata: Ca. XIIII.

t Tanq̃ nobis fratres hoc vnũ quod
de maximianistis apud eos factũ
est/ad eos admonẽdos corrigẽdosq̃
sufficiat: nõ vetera arcana discutimus:
nõ ad antiqua armaria vẽtilamus: nõ lon-
ginquas terras nostrã ꝓbationẽ transmit
timus/ ſʒ sequestramus omnia nostroꝝ do-
cumenta maioꝝ/differim⁹ testimonia toto
terraꝝ orbe clamantia: Ca. XV.

e Ecce musticana ꝛ assuritana ciuita-
tes supsunt alijs adhuc in hac vi-
ta ꝛ ĩ hac ꝓuincia qui se disiũxerũt
ꝛ a quib⁹ disiũcti sunt/qui altare erexerũt ꝛ
contra quos erexerũt: qui damnauerũt ꝛ q̃
damnati sunt receperũt/ ꝛ qui recepti sũt/q̃
foris baptiʒati sũt/et int⁹ rebaptiʒati nõ sũt:
si hęc ꝓ vnitate maculãt/maculati compri
mãt vocẽ/si hęc ꝓ vnitate nõ maculãt/cor-
recti auferant litẽ. Ca. XVI.

Petilianus. i Jam ꝟba epistolę suę ille ipse q̃ scri
psit irrideat: qui vsurpato indocte
ac mendaciter testimonio/ quo scri
Eccl. 34. d ptum cõmemorat: Qui baptiʒatur a mor-
tuo/quid ei prodest lauatio eius: conatur
nobis ostendere quaten⁹ traditor vita mor-
tuus habeatur. Et adiungit dicẽs: Mor-
tuus est ille qui baptismo vero nasci non
meruit: Mortuus est ille similiter/ qui in-
xta baptismũ genit⁹ mixtus est traditori.
Si ergo maximianistę mortui nõ sũt: cur ĩ
plenario ꝯcilio suo dicũt/q̃ egyptiorũ exẽ-
plo pereuntiũ funeribus plena sũt littora?
Si aũt mortui sunt/ vñ viuit baptisma qꝺ
dederunt? Deinde si maximianus mortu-
us nõ est: quare post illũ rebaptiʒatur? Si
aũt mortuus est/quare cũ illo non est mor-
tuus fęlicianus musticanus ordinator ei⁹:
et cum nescio quo traditore aphro colLega
mori potuit trãsmarinus: aut si ꝛ ipse mor-
tuus est: vnde cum illo apud te viuunt in-
tus non rebaptiʒati/qui ab illo mortuo fo
ris sunt baptiʒati? Ca. XVII.

d Einde subiunxit: Ambo vitam ba Petilianus.
ptismi non habent/et qui nunq̃ pe-
nitus habuit/ꝛ qui habuit et ami-
sit. Nunq̃ ergo habuit quẽ maximianista
fęlicianus aut ꝓtextatus foris baptiʒaue-
runt: ipsi autẽ quod habuerunt amiserũt.
Quãdo ergo isti cum suis recepti sunt/ q̃s
dedit eis quos baptiʒarunt qꝺ non habe-
bant: ꝛ quis ipsis reddidit qꝺ amiserãt? Si
autem formã baptismi secum abstulerunt:
ipsam autem virtutẽ baptismi per malum
schisma non amiserunt: cur ipsam formã q̃
semꝑ et vbiq̃ sancta est exufflas in catholi
cis quos nõ audisti/et ĩ maximianistis am
plecteris quos punisti? Quicquid autẽ de
iuda traditore criminose sibi dicere visus
ẽ/ad nos q̃d ꝑtinet/ q̃ neq̃ ab eis ꝓbamur
traditores: neq̃ si aliquoꝝ ante nos in no-
stra cõmunione defunctorũ traditio ꝓba-
retur: etiã ipsa nos improbata et displicẽs
vobis aliqua ex ꝑte macularet. Si enĩ ipsi
dãnatis a se criminib⁹ ꝛ receptis nõ macu-
lanꝛ: quãto min⁹ nos auditis ꝛ improbatis
maculari poterim⁹. Quantũlibet ꝗ̃ in tra-
ditores inuehaꝛ/totidẽ ꝟbis eos ꝛ a me de-
putet accusari. Ca. XVIII.

s Ed sane distinguo: qꝛ ille apud me A
arguit eũ quẽ iã olim defũctũ mea
cognitio nõ iudicauit: ego ei⁹ lateri
cohęrentẽ ostẽdo/quẽ a se damnatũ vꝛ cer-
te sacrilego schismate separatũ / sine vlla ho-
noris eius diminutione suscepit: Nequissi
mus inquit traditor nobis legẽ seruãtib⁹
ꝑsecutor et carnifex extitisti. Si legẽ serua-
uerũt maximianistę / cũ a te separati sũt: sic ꝛ
tu seruator legis/cum ab ecclesia quę in to
to orbe diffusa est separ⁹ es: Qꝺ si ꝓ e nostri
agis/cito respõdeo: si aliquid inique passi

estis/ nõ ptinere ad eos q̄ talia faciẽtes q̄/
uis improbẽt/ ꝑ pace tñ vnitatis laudabi/
liter tolerãt. Quaproptˀ nõ habes qd obij/
Matth.3.c. cias frumẽtis diicis paleã vsq̄ ad ventila
tionẽ vltimã sustinẽtibus/a quibꝰ tu nun/
q̄ recessisses/ nisi leuior palea vento tem/
ptationis/et ante aduentum ventilatoris
auolasses. Sed vt ab hoc vno exemplo
B quod ad istorũ ora claudenda/ et eos si sa/
piat corrigendos: si autẽ in puersitate ma/
neant/confundendos in eorũ facies refu/
dit dñs/non recedam: Si iustiores sũt qui
patiuntur persecutionem q̄ illi qui faciũt/
idem maximianistę iustiores sunt/ quorũ
et basilica funditus euersa est/ et militari
optati comitatu grauiter agitati sũt: ⁊ ius/
siones ꝓconsulis ad omnes eos de basili/
cis excludendos/ a primianistis imperate
manifeste sunt. Quapropter si imperato/
ribꝰ eoꝝ cõmunionẽ detestantibus ad per/
sequendos maximianistas tanta sunt au/
si: quid facerent si eis per regũ cõmunionẽ
aliquid efficere liceret? Si autẽ vt prauos
corrigerent ista fecerunt: et quid mirantur
si catholici imperatores maiore potestate
vrgendos corrigendosq̄ decernũt eos qui
totum orbem christianũ rebaptiçare conã/
tur/cum causam dissentiendi non habeãt:
quandoquidẽ malos etiã si vera crimina
obijcerent/ ꝑ pace tñ tolerandos etiã ipsi
testantur: quando eos quos damnauerũt
cum suis honoribus/et cum foris dato ba/
ptismo receperunt: considerent aliquan/
do quid digni sint christianis potestatibꝰ
orbis terrarum hostes christianę vnitatis
diffusę toto orbe terrarũ. Jam igit̃ si cor/
rectio pigra est/ saltem assit pudor: ne ijdẽ
ipsi cum ea quę scribunt legere cęperint/ri/
sus eos vincat/ dũ in se nõ agnoscũt quod
videri volunt in alijs: nec in se agnoscunt
quod alijs obijciunt. Ca.XIX.

A Petilianus. Quid igit̃ sibi vult q̄ iste in episto/
la sua posuit dicentẽ dñm iudęis:
Matth.23.d. Ideoq̄ mitto ad vos ꝓphetas/et
sapientes et scribas: et ex illis occidetis/ et
Augꝰ. crucifigetis/ et flagellabitis? Nam si seip/
sos intelligi volunt sapientes et scribas et
prophetas: nos autem tanq̄ persecuto/
res sapientiũ et ꝓphetarũ: quare nobiscũ
loqui nolunt/ cum ad nos missi sunt? De/
niq̄ iste qui illam scripsit epistolã/cui mo/
do respondemus/si vrgeatur a nobis/ vt ei
ꝓpria manu subscribens suam esse fatea/
tur/forte non faciat/ vsq̄adeo timent ne
vlla eorũ verba teneamus. Nam cũ eius/
dẽ epistolę posteriorẽ partẽ aliquo modo
vellemus accipere: quia totã describere a
quibus nobis data est nequiuerunt/ nul/
lus a quo petita est eã dare voluit postea
q̄ cognouerunt/nos ei parti ad quam per/
uenimus respõdere. Itaq̄ cum legãt quẽ/ B
admodum dominus ꝓphetę dicat: Excla Esa.58.a.
ma vehementer/nõ est qd parcas: et scribę
stilo meo peccata eorũ. Isti ꝓphetę veri q̄
missi sunt ad nos/nihil sic timent/sed cauẽt
ne a nobis eoꝝ clamor audiat̃: qd vtiq̄ si
vera de nobis dicerent nõ timerẽt: nõ ime
rito sicut in psalmo scriptũ est: Opitulatũ Ps.62.
est os loquentiũ iniqua. Si enim ꝓpterea
baptismũ nostrum non suscipiunt/ q: nos
sumꝰ progenies viperarũ: sicut iste in ep̄la Matth.23.d.
sua posuit/cur maximianẽsiũ susceperũt/ d
qbꝰ ꝯciliũ eorũ sic loquit̃: q̄ viperei seminis
noxios partꝰ venenati vteri aluꝰ diu texerit
⁊ ꝯcepti sceleris vnda coagula l aspidũ mẽ
bra tardo se calore vaporarunt. Nõne de
ipsis etiã in eodẽ ꝯcilio ꝯsequẽter dictũ ẽ:
q̄ venenum aspidũ sub labijs eorũ: quo/ Ps.13.
rũ os maledictione et amaritudine plenũ
est: veloces pedes eoꝝ ad effundendũ san
guinẽ: cõtritio ⁊ infęlicitas in vijs eoꝝ: et
viã pacis nõ cognouerũt: et tñ et ipsos in
honore integro / ⁊ ab eis foris baptiçatos
intus nunc habent. Ca.XX.

Q Uapropter hęc oĩa de progenie
viperaꝝ/ ⁊ d veneno aspidũ sub la
bijs eoꝝ: ⁊ alia q̄ dicta sunt in eos
q̄ viã pacis non cognouerũt/si vere isti vel/
lẽt dicere/ipsi potiꝰ sunt qñ eoꝝ baptismũ i
quo ꝑ ꝯcilij sentẽtiã ista dixerũt/ ꝓpter pa/
cẽ donati receperũt: ⁊ baptismũ ecclię chri/
sti toto orbe diffusę/ vñ in aphricã ipsa pax
venit: ad sacrilegã iiuriã pacis christi repu
diant. Qui ḡ sunt potiꝰ pseudo prophetę q̄ Matth.7.c.
veniũt in vestimẽtis ouiũ: intꝰ aũt sũt lupi
rapaces/ vtꝝ hi q̄ vl nesciũt i catholica ma
los/et eis innocẽter cõmunicãt: vel eos q̄s
de area dominica priusq̄ ventilator adue/
niat segregare nõ possunt/ ꝓ pace tolerant
vnitatis? An hi qui ea quę in catholica re/
prehendunt/in schismate faciunt: et qui in
vnitate toleranda ea quę incerta fugere se
fingũt in sua p̄cisione manifesta/ ⁊ a seipsis
damnata recipiunt? Ca.XXI.

4

Math.7.c. d Eniq ita dictũ est/ ⁊ hoc etiã ipe cõ
memorauit: Ex fructibus eoꝝ co/
gnoscetis eos. Ergo fructus ꝯside
remus quos obijcis: traditionẽ hãcipsam
mlto ꝓbabilꝰ eisipsis obijcimꝰ. Et ne ꝑ mł/
ta curramus/ in eadem cõstãtiniensi ciui/
tate siluanũ episcopũ maiores vestri in ip/
so exordio sui schismatł ordinauerũt. Iste
cum adhuc esset subdiaconus/ manifestissi/
mus traditor municipalibus gestis expres
sus ẽ. Sꝫ ⁊ vos aduersus maiores nostros
aliqua documẽta ꝓfertis: ęqua ꝯditio po/
stulat/ vt aut vtraq̃ vera/ aut falsa esse cre/
damus. Si vtraq̃ vera sunt: vos estis sine
dubio schismatis rei: q̃ crimina nos fugere
in totiꝰ orbis cõmunione finxistis/ q̃ in ipsa
ꝑticula nostrę ꝯcisionis habebatł. Si autẽ
vtraq̃ falsa sũt: vos estis sine dubio schis/
matł rei: q̃ ꝓpł falsa crimina traditoꝝ ima/
ni sepatiõis crimie maculamini. Qꝫ si a no
bis aliq̃ ⁊ a vobis nulla/ vel a nobis vera ⁊
a vobis falsa ꝓferũł / nõ ẽ discutiendũ qm̃
penitꝰ vestra ora claudanł. Ca. XXII.

q Uod si vos vera ⁊ sctã christi eccle
sia ꝯuinceret atq̃ superaret: etiã si
nos nulla vel falsa/ vos aũt aliq̃ et
vera traditiõis documẽta teneretis: q̃d iã
vobis restet/ nisi vt si vultis pacẽ diligatł:
si aũt nõ vultis/ saltẽ obmutescatis? Etenĩ
quęcũq̃ modo ꝓferetis/ facillime ⁊ verissi/
me dicerẽ/ tũc ecclesię plenarię et catholicę
vnitati/ iã ꝑ tot gẽtes diffusę atq̃ firmatę
vos ea firmare debuisse/ vt vos intus esse/
tis: illi aũt q̃s ꝯuinceretis pellerenł foras.
Qd si conati estis facere/ ꝓculdubio ꝓba/
re nõ potuistis: ⁊ victi vel irati vos ab in/
nocẽtibꝰ q̃ damnare incerta nõ possent im/
mani sacrilegio sepastis. Si aũt nec conati
estł id agere/ nimis execrabili/ ⁊ ipia cęcita/
Math.13.c. te vos a frumẽtł christi q̃ ꝑ totũ agrũ. i. to
tũ mũdũ vsq̃ ad finẽ crescũt/ paucł i aphri/
ca çiçanijs offensi ꝯcidistis. Ca. XXIII.

p Ostremo testamentũ a q̃busdã ꝑse
cutiõis tpe flãmis traditũ ꝓhibeł/
nũc vndecũq̃ ꝓlatũ ẽ recitetł. Certe
in exordio ꝓmissionũ testatoris id inuenił
Gen.22.d. abrae dictũ: In semine tuo bñdicẽtur oẽs
gẽtes: ⁊ hoc quid sit/ verax interp̃tatł apls:
Gal.3.c. In semine inquit tuo quod ẽ christꝰ: Nul/
luꝰ traditio fidẽ dei euacuauit: Cõicate oi/
bus gẽtibꝰ: ⁊ tũc vos testamẽtũ a pernitie
flãmaꝝ ꝯseruasse gloriamini. Si aũt nõ vul

tis/ quę pars potius credenda est quod te/
stamento institerit exurẽdo/ nisi q̃ nõ vult
consentire ꝓlato? Quanto enĩ certius sine
aliqua temeritate sacrilega ille traditori/
bus successisse iudicatur/ qui nũc linguis te/
stamentũ persequił/ quod illi flãma ꝑsecu/
ti ꝓhibenł. Obijcitis persecutionẽ: respon
dẽt vobis frumenta dñica: aut iuste factũ
est/ aut palea vestra fecit. Quid ad hęc di/
citł? Obijcitis q̃ baptismũ nõ habeamꝰ: re
spondent vobis eadẽ frumenta dominica
formã sacramenti etiã intus quibusdã ni/
hil ꝓdesse: sicut simoni mago baptiçato nõ Act.8.c.
proderat: multo magis nihil prodesse his
qui foris sunt/ inesse illis cum decedenti/
bus/ hinc probaturq̃ redeuntibus nõ re/
stituitur. Nunq̃ igitur nisi impudẽtissime
poteris aduersus ista frumenta clamare et
dicere pseudo prophetas vestitos pelli/ Math.7.c.
bus ouiũ: intus aũt lupos rapaces: quan/
doquidem malos in vnitate catholica vel
nõ nouerunt/ vel ꝓ vnitate tolerant quos
nouerunt. Ca. XXIIII.

v Estros aũt fructus si ꝯsideremus:
omitto tyrannicas in ciuitatibꝰ/ et
maxime in fundis alienis dñatio/
nes: omitto furorẽ circũcellionũ / et ꝑcipi/
tatorũ vltro cadauerum cultus sacrilegos
et ꝓphanas bacchationes ebrietatũ: ⁊ sub
vno optato gildoniano decennalem to/
tius aphricę gemitum: Omitto ista: quia
sunt in nobis quidã qui hęc sibi displicere
ac semꝑ displicuisse ꝓclamẽt: sꝫ ea se dicũt
q̃ cõprimere non possunt/ ꝓ pace tolerare
vbi se iudicio suo condemnãt: quia si ama/
rẽt pacem nõ discinderẽt vnitatẽ. Nã quę
tanta dementia est pacem in ipsa pace vel/
lę relinquere: ⁊ eam in dissensione velle re/
tinere? Itaq̃ ꝓpter eos qui mala eiusdem
partis donati q̃ oĩes vident et reprehen/
dunt/ fingũt se nõ videre / vsq̃adeo vt eti/
am d ipso optato dicãt: Quid fecit? Quis
eũ accusauit? Quis cõuicit? Ego nescio/ nõ
vidi/ non audiui. Propter hos ergo qui se
manifesta ignorare ꝯfingũt/ exorti sũt ma/
ximianistę: in quibus eis oculi pateant et
ora claudantur: apte se separãt/ apte alta/ Ps.13.
re contra altare erigũt: aperte in cõcilio sa/
crilegi et viperę/ et veloces ad effunden/
dum sanguinem: et dathan et abiron et Numeri.16.c
chore comparãdi appellãtur: et asperis ver/
bis detestati damnanł: aperte recipiuntur

rursus in honoribus suis cum baptiçatis suis: ibi sunt fructus eorum ꝓ donati pace
Matth.7.c. ista faciētiū/ vt pelle ouina se ꝓtegāt: ⁊ chri sti pacē in toto orbe terrarū recusantiū/ vt intus sint lupi rapaces. Ca.XXV.

Nihil me ꝑtermisisse arbitror eoꝝ q̄ iste in epistola sua posuit dūtaxat quę i ea ꝑte ad quā ꝑuenim⁹ potui repire: ꝓdant etiā reliquā partē/ ne forte ibi sit aliqd quod refelli nō possit. Hęc autem quę dn̄o adiuuante respondimus: admoneo charitatē vestrā/ vt nō solū petētibus detis/ sed etiā non petētib⁹ ingeratis. Respōdeāt si quid volunt: et si nobis nolunt/ saltem ad suos litteras mittāt: quę tamen nobis occultare nō iubeant. Qđ si faciunt/ aptissime fructus suos ꝓdūt/ quibus lupi rapaces induti pellibus ouiū demonstrenẜ/ qui occulte insidiantur ouibus nostris/ ⁊ aperte pastoribus respōdere formidant: Nos eis tm̄modo schismatis crimen obijcimus quo penit⁹ om̄es inuoluti sūt: non quorūdā eorū crimina quę sibi quidā eoꝝ displicere respōdeāt. Ipsi vo si nobis aliena crimina nō obijciāt/ nō habēt quod obijciāt: ⁊ ideo se ab scelere schismatis defendere oīno nō pñt: q: siue ꝓpter falsa ⁊ a se ꝯficta/ siue etiam ꝓpter vera/ sed tñ paleę crimina se ab area dn̄icaꝫ ab innocētia frumentoꝝ toto orbe crescentiū/ nefaria direptione separarunt. Ca.XXVI.

Si forte expectatis a me vt etiā d manicheo q̄ interposuit refellanẜ: Qua i re nob nō displicet/ nisi q: pestilētiosissimū ⁊ pniciosissimū errorē .i. manicheoꝝ heresim oīno leuissima ⁊ ꝓpe nulla rephēsiōe culpauit: quē vitas fortissimis documētis catholica expugnat. Hereditas eñ christi i oīb⁹ gētib⁹ ꝯstituta/ aduersus oēs exheredatas hereses tuta ē: sꝫ sicut ait
Marci.3.c. dn̄s: Quō pōt sathanas sathanā eijcere: ita manicheoꝝ errorē quō pōt donatistaꝝ error euertere. Ca.XXVII.

Quapropter charissimi/ q̄q̄ multis modis cōuictus error iste superetur: nec vlla qualicūq; ratione/ sed sola impudētia ꝑtinaci resistere audeat veritati: tñ ne memoriā vestrā documentorū oneret multitudo: hoc vnū maximianistarū factū tenete: hoc in coꝝ frōtē configite: hoc eis ad cōprimēdas dolosas linguas i ora coartate: hoc tanq̄ tridēti telo velut tricipitē bestiā eoꝝ calūniā trucidate: traditionē obijciūt/ ꝑsecutionē obijciūt/ falsū baptisma obijciūt: de solis maximianistis ad oīa respondere. Quia eñ maiores eorū tradiderunt sanctos codices flāmis occultū esse arbitranẜ: sed cū sacrilegio schismatis inquinatos in suis honorib⁹ receperūt: hoc certe occultare nō pñt. Itē ꝑsecutiōes violētissimas q̄s q̄buslibet vbi potuerit faciūt/ occultas esse arbitranẜ: sꝫ cū spiritalis ꝑsecutio ꝑsecutionē superet corpalē: maximianistas q̄s ipsi corpalit ꝑsecuti sūt: ⁊ de q̄b⁹ ipsi dixerūt: Veloces pedes eoꝝ ad effundēdū sanguinē: in suis honorib⁹ receperūt: hoc certe occultare non pñt. Ca.XXVIII. Ps.13.

Extremo baptismi quęstionē qua p miseros fallūt/ occultā eē arbitrāẜ: sed cū dicant baptismū nō habere quotq̄t ꝑter cōmunionē vni⁹ ecclesie baptiçanẜ/ maximianistas cū eis q̄s extra istorū cōionē i schismate baptiçarūt/ i suis honorib⁹ recepert/ hoc certe occultare nō pñt. At hęc inquiūt ꝓ pace nō maculāt: ⁊ bonū ē rigorē seueritatis ad misc̄dia; flectere/ vt denuo rami fracti inseranẜ. Ita q̄ tota cā cōcludiẜ victa i illis/ inuicta ꝓ nobis: q: si nomen pacis ad tolerādos in schismate malos in qualēcūq; vmbrā defensionis assumiẜ: ꝓculdubio cū horrēdo scelere ⁊ sine vlla defensione ꝓ vnitatē orbis terrarū vera pax ipsa violatur. Ca.XXIX. Ro.11.c.

Hec fratres cum impigra mansuetu b dine agenda ⁊ prędicāda retinete: diligite homines/ interficite errores/ sine superbia de veritate ꝑsumite/ sine sęuitia ꝓ veritate certate: Orate ꝓ eis q̄s redarguitis atq; conuincitis. Pro talibus eñ ꝓpheta deū deprecaẜ dicēs: Imple facies eorū ignominia: ⁊ quęrent nomen tuum dn̄e. Quod quidē iam fecit dn̄s/ vt eorum facies ignominia maximianistaꝝ aptissime impleret: superest vt norint salubriter erubescere: Ita eñ nomen dn̄i quęrere poterunt/ a quo pniciosissime auersi sūt/ dū pro eo suum nomen extollunt. Viuatis et perseueretis in christo/ et multiplicemini: atq; abundetis in charitate dei/ ⁊ in inuicē et in omnes dilectissimi fratres. Ps.82.

Sancti augustini episcopi contra petilianum et partē epistolę illius primā/ liber primus explicit.

Eiusdem diui aurelij augustini 9tra totã ep̃laʒ ipsi⁹ petiliani sub distinctiõib⁹ liber sc̃ds icipit: Ca. i.

A Prefatio.

Primis parti bus ep̃le petiliani q̃s trimõ inueneram⁹/satl nos r̃ndisse meminerũt q̃ ea legere vl audire potuerũt. Sed q: postea tota ẽ a frib⁹ inuẽta atq3 descpta/ missaq3 nobis vt vniuerse r̃ndeam⁹/nõ erat defugiendũ hoc officiũ stili nr̃i: non q: ille nouũ aliqd dicit/ cui nõ iã multis modis ꝛ sepe r̃nsũ est/ ꝑ ꝓpter tardiores f̃res q̃ ea q̃ alicubi legerũt/ad oĩa paria referre nõ p̃nt: ita more gerã eis q̃ me⁹ oĩno ad singula r̃ndere cõpellũt: vt q̃si alternis sermonib⁹ i p̃sẽtia disseram⁹: vba ex ep̃la ei⁹ ponã sub ei⁹ noie: et r̃nsionẽ reddã sub meo noie/tãq3 cũ agerem⁹ a notarijs excepta sint. Ita nemo erit q̃ me aliqd p̃termisisse/ aut ꝓpt indiscretas p̃sonas se nõ potuisse intelligere 9q̃rat: siletiã vt idem ipsi donatiste/ q̃ corã nobiscũ disserere nolunt p litteras q̃s suis ẽdiderũt/ita nõ effugiãt r̃ndentẽ sibi ad singula veritatẽ/ tanq3 nobiscũ facie ad faciẽ colloquãt ab ipso exordio ep̃le sue. Petilian⁹ dixit. Petilianus ep̃s/dilectissimis fratrib⁹/ cõp̃sbyteris ꝛ diaconib⁹ ministri p diocesim nobiscũ 9stitutis in sãcto euãgelio: Gratia vobis ꝛ pax a deo patre nr̃o et dño iesu christo. Aug⁹ r̃ndit. Agnosco ap̃licã salutationẽ: videris qd dicas: vñ tñ didiceri q̃b dicis aduerte: Sic salutat paulus romanos/sic corithios/sic galathas/sic ephesios/colossẽses /philipẽses/thessalonicẽses: Que igit̃ dementia ẽ cũ his ecclesijs nolle cõicare pacis salutem/ in quaꝝ ep̃lis didicisti pacificã salutationẽ? Ca. ii.

B Petilianus

C Aug⁹.

A Petilianus

Petilianus dixit. Bis baptisma nobis obijciũt hi q̃ sb noie baptismi aĩas suas reo lauacro polluerũt: q̃bus equidẽ obscenis sordes cuncte mũdiores sunt/q̃s puersa mundicia aq̃ sua contigit iquinare. Aug⁹ r̃ndit. Nec aqua nostra inquinamur/nec vestra mũdamur/sed aq̃ baptismi: in noie patris ꝛ filij ꝛ sp̃ũs sãcti: cũ datur alicui/ nec nostra nec vestra ẽ/ sed illius de quo iohanni dictũ est: Super quẽ videris spiritũ sicut columbã descendentẽ ꝛ manentẽ super eũ: hic ẽ qui baptizat in spiritusancto. Ca. iii.

B Aug⁹.

Joh. i. c.

A Petilianus.

Petilian⁹ dixit. Conscietia naq3 dãtis attẽdit̃/ q̃ abluat accipiẽtis. Aug⁹ r̃ndit: De 9sciẽtia ğ dãtis securi sum⁹: Nã si quẽlibet hoieʒ ponas: incerta erit accipiẽtis mũdatio: q: incerta conscientia est abluentis. Ca. iiii.

B Aug⁹.

A Petilianus.

Petilian⁹ dixit. Nã qui fidẽ a p̃fido sumpserit/non fidẽ pcipit ꝑ reatũ. Aug⁹ r̃ndit. Non est p̃fidus christus a quo fidelis homo fidẽ pcipit nõ reatũ. Credit q̃ppe in eũ q̃ iustificat impiũ: vt deputet̃ fides eius ad iusticiã. Ca. v.

B Aug⁹. Ro. 4. a.

A Petilianus.

Petilian⁹ dixit. Oĩs res eñ origine ꝛ radice 9sistit: ꝛ si caput nõ habet aliqd/nihil ẽ: nec q̃cq̃ bñ regenerat nisi bono semine regeneret̃. Aug⁹ r̃ndit. Quid te ꝑ christo vis opponere lub q̃ te nõ vis ponere? Ille ẽ origo ꝛ radix caputq3 nascẽti: de q̃ nõ timem⁹ sicut d̃ homine quolibet: ne forte sit fictus ꝛ pessimus/ et de origine pessima oriamur/ de pessima radice surgamus/pessimo capiti conformemur. Quis eñi homo de hoie securus sit/ cũ scriptũ sit: Maledictus oĩs qui spem suã ponit in hoie? Semẽ autẽ quo regeneramur verbũ dei est/ id est euangeliũ. Vñ ap̃ls dicit: In christo eñ iesu p euangeliũ ego vos genui: Qui tñ etiã nõ caste annũciantes/euangeliũ annũciare pmittit: et in hoc gaudet: quia et si non caste annunciabant/sua q̃rẽtes/non que iesu christi: christũ tamẽ erat quod annũciabant. Et dixerat dñs de quibusdã talibus: Que dicunt facite: que aũt faciũt/facere nolite: Dicunt eñ et nõ faciũt. Si ergo caste annũciatur q̃b castũ ẽ/ etiã ipse annunciator q: verbo consociat̃/credentẽ congenerat: si autẽ ipse non regeneret̃/castũ tñ sit q̃b annũciat: nascitur credens non ex ministri sterilitate/ ꝑ ex veritatis fecunditate. Ca. vi.

B Aug⁹.

Hiere. 17. b.

Luce. 8.

i. Cor. 4. d.

Phil. i. c.

Matth. 23. a.

A Petilianus.

Petilian⁹ dixit. Que cum ita sint f̃res: q̃ põt esse puersitas/ vt q̃ suis crimib⁹ re⁹ ẽ/aliũ faciat innocẽtẽ/ dicẽte dño iesu christo: Arbor bona fruct⁹ bonos facit: arbor mala malos fruct⁹ facit: nũ qd colligunt de spinis vuas? Et iteꝝ: Oĩs hõ bon⁹ de thesauro cordis sui ꝓfert bona: ꝛ oĩs homo mal⁹ de thesauro cordis sui ꝓfert mala. Aug⁹ r̃ndit. Oĩs homo etiã si non sit suis criminibus reus/ alterũ non facit innocẽtẽ: q: nõ ẽ de⁹: alioqn si ex innocẽtia baptiçãtis expectat̃ vt fiat innocẽtia

Matth. 7. c.

Matth. 12. d.

B Aug⁹.

baptiçati: tãto erit quisq; inocẽtior / quãto innocentiorẽ a quo baptiçet̃ iuenerit: ⁊ tãto ipe min⁹ erit innocẽs / quãto et ille a quo baptiçat̃. Et si forte ꝯ aliquẽ tenet odiũ quo baptiçat / hoc ⁊ illi quo baptiçatur / imputabit̃: Ut quid ergo miser currit ad baptismũ / vt ei dimittãtur pctã sua? An vt imponantur aliena? An sicut nauis mercatoris alia ponat / alia susci piat? Arborẽ aũt bonã ⁊ fructũ eius bonũ / ⁊ arborẽ malã ⁊ fructũ eius malũ hoĩes solem⁹ intelligere et opa eoꝝ / sicut ꝯsequẽter ostẽditur in ṽbis que tu qꝫ cõmemorasti:

Matth. 12. c. Bon⁹ homo de bono thesauro cordis sui ꝓfert bona: ⁊ malus homo de malo thesauro cordis sui ꝓfert mala. Cũ aũt dei ṽbũ ꝑdicat / dei sacramentũ ministrat: nõ de suo si mal⁹ ẽ ꝑdicat aut mĩstrat: ꝭ deputabit̃ i eis

Matth. 23. a. de quib⁹ dictũ ẽ: Que dicũt facite: quod aũt faciũt facer̃ nolite: Dicũt enĩ quod dei sũt / faciũt aũt quod sua sũt: Nã si ita ẽ vt dicis. i. fruct⁹ baptiçãtiũ ipsi baptiçato existimat̃: magnũ malũ aphricę denũciatũ / si tot optati pullulauerit / quot baptiçauit optatus: Ca. VII.

A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Et iterũ qui baptiçat̃ a mortuo / non ei ꝓdest lauatio ei⁹: non mortuũ corp⁹ exanime nec hoĩs funus porrectum asseruit esse baptistã / ꝭ dei / nõ habẽtẽ spm̃ qui mortuo cõpat̃: sicut alio loco discipulo manifestat euãgelio

Matth. 8. c. ꝑtestãte / ait discipulus eius: dñe permitte mihi sepelire patrẽ meũ. At illi iesus: Sequere me: sine mortuos vt mortuos suos sepeliãt. Pater discipuli nõ erat baptiçat⁹: paganũ paganis addixit / nisi hoc de infidelibus dixerit / mortu⁹ mortuũ nõ põt sepelire. Mortu⁹ igit̃ quidẽ non aliq̃ morte / ꝭ vita sua ꝑcussus: nã qui sic viuit vt re⁹ sit / vita mortua cruciat̃. A mortuo igit̃ baptiçari / hoc ẽ mortẽ sumpsisse / non vitã: agendũ nobis et dicendũ ẽ / quaten⁹ traditor vita mortu⁹ habeat̃: mortuus est ille qui baptismo vero nasci nõ meruit: mortuus est ille filr qui iuxta baptismũ genitus mixt⁹ ẽ traditori: ambo vitã baptismi nõ habẽt / et qui nũqꝫ penitus habuit / et qui habuit ⁊ amisit. Dicit

Matth. 12. d. enĩ dñs iesus christ⁹: Aduenient i eũ septẽ spũs nequiores: ⁊ erit homo ille deterior prius.

B Aug⁹. Aug⁹ rñdit. Diligent⁹ quere quod dictũ ⁊ quõ intelligendũ sit testimoniũ qd̃ de scriptura posuisti: Nã q̃ mortui solẽt mystice appellari oẽs iniqui / manifestũ ẽ: sed christus cui⁹ ẽ baptisma veꝝ / qd̃ ꝓpter hoĩs vitia dicitis falsũ / viuit sedẽs ad dexterã patris: ⁊ nec ipsa carnis infirmitate iã moritur: ⁊ mors ei vltra non dñabit̃: cui⁹ baptis Ro. 6. b.
mo qui baptiçat̃ / nõ a mortuo baptiçat̃: et si forte ministri opariĩ diaboli sua q̃rẽtes / nõ Ad thessalon. Phil. 2. c. et. 1. c.
quę iesu christi: ⁊ euãgeliũ non caste annũciãtes: ⁊ christũ ꝑ ꝯtentionẽ ⁊ inuidiã ꝑdicantes / ꝓpter iniquitates suas mortui sũt appellãdi: sacramẽtũ tñ dei viui nec in mortuo morit̃. Mortu⁹ enĩ erat simon ille a phi Act. 8. c.
lippo in samaria baptiçatus / qui donũ dei volebat pecunia cõparare: sed viuebat ad eius pęnam baptisma qd̃ habebat. Quod sit aũtẽ falsum qd̃ dicis: ambo vitã baptismi non habẽt / et qui nunqꝫ penitus habuit / et qui habuit ⁊ amisit: hinc licet aduertas quia qui baptiçati apostatãt / ⁊ ꝑ pęnitentiã redeũt / non eis reddit̃ baptismus quem si amitterent / redderet̃. Mortui sane vestri quõ ba C
ptiçãt fm sensuꝫ vestrũ: an mortui nõ sunt vt cetera taceã / ⁊ dicã qd̃ omnib⁹ notũ atqꝫ quotidianũ ẽ / ebriosi: cũ de vidua dicat aplˢ:
Quę aũt in delitiĳs agit / viuẽs mortua ẽ. Timoth. 5. a.
Deinde in illo ꝯcilio vestro quo maximianũ cũ suis auctorib⁹ vel suis ministri dãnasti: excidit tibi quod eloquẽter dixeris / egyptiorũ Exo. 14. g.
ad modũ exẽplo pereuntiũ funerib⁹ plena sũt litora / quib⁹ i ipsa morte maior ẽ pęna quam post extortã aqs vltricib⁹ aiam / nec ipsã inuenerũt sepulturã: ⁊ tñ vn⁹ eoꝝ felician⁹ vtrũ reuixerit / vos videritis. Secũ tñ apud vos intus habet quos foris mortu⁹ baptiçauit. Sicut ergo a viuo baptiçat̃ qui viui christi baptismo induit̃: sic a mortuo baptiçat̃ qui mortui saturni vel cuiuslibet alteri⁹ baptismo inuoluit̃. Ut interim cito dicamus quõ ṽba quę posuisti sine cuiusqꝫ nostrũ angustia possint itelligi: nã sic accipiũt̃ a nobis / nõ vos explicare / sed nos vobiscũ implicare contenditis. Ca. VIII.

A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Agẽdũ iquã nobis dicendũqꝫ ẽ / quaten⁹ ꝓfid⁹ traditor vita mortu⁹ habeat̃. Judas aplˢ fuit cũ traderet christũ: Idẽqꝫ honore apli ꝑdito spiritaliter mortuus ẽ / suo postea la

Matth. 27. a queo moriturus / sicut scptũ ẽ: Penitet me inquit quia tradidi sãguinẽ iustũ: ⁊ abijt ⁊ laqueo se suspendit. Laqueo traditor perijt laqueũ talibus dereliquit: De quo dñs christus clamauit ad patrẽ: Pat̃ quos dedisti mi Joh. 17. b.
hi / hos ẽ seruaui: ⁊ ex illis nullus perijt nisi filius perditionis / vt impleret̃ scriptura:

Olim nãq3 dauid sic in eu3 sententiam di/
xerat qui esset christũ perfidis traditurus:
Ps.108. Episcopatum eius accipiat alter: sit vxor
B eius vidua: ⁊ filij eius orphani. Ecce quan
tus ẽ spũs ꝓphetaꝝ vt cũcta futura ꝑ p̃sen
tibus viderit/ vt añ plurima secula nascitu
rus traditor dãnaret. Deniq3 vt dicta sẽtẽ/
Act.1.d. tia cõpleret: episcopatũ ei⁹ apl̃i ꝓditi sctũs
matthias accepit: nemo hinc stolid⁹/ nemo
perfidus disputet: triumphũ matthias/ nõ
iniuriã retulit: q̃ de dñi christi victoria spo
liũ retulit ꝓditoris. Hoc igit̃ facto ẽpatũ ti
bi q̃d vendicas heres neq̃oris traditoris?
Judas christũ carnalẽ tradidit: tu spirita/
Math.26. lem/ furens euangeliũ sanctũ flãmis sacri/
legis tradidisti. Judas legislatorem tradi/
dit perfidis: tu quasi eius reliquias legem
dei perdendã hominib⁹ tradidisti: qui si le/
gem diligeres/ vt iuuenes machabei/ ꝓ dei
legibus necareris. Si nec dici hominũ põt
quos moriẽdo ꝓ dño perficit immortales/
quoꝝ vn⁹ sc3 fratrũ tyranno sacrilego hac
2.macha.7.b fidei voce respõdit: Tu q̃dẽ scelerate ⁊ im/
pie de p̃senti vita nos perdis: rex autẽ mũ
di qui regnat in eternum/ et regni eius non
erit finis: mortuos nos ꝓ suis sanctis legi/
bus/ in eterne vite conseruationẽ resuscita/
C bit. Si hominis mortui testamẽtũ flãmis
incẽderes/ nõne falsarius punireris? Quid
de te ergo futuꝝ ẽ q̃ sanctissimã legẽ dei iu
dicis incẽdisti? Judã facti vel in morte pe/
nituit/ te non modo non penitet: verũetiã
neq̃ssimus traditor nobis legẽ seruãtibus
ꝑsecutor et carnifex extitis. Aug⁹ rñdit.
D Uide q̃d itersit int̃ vr̃as maledicas voces
⁊ nostras veridicas assertiões: Attẽde pau
lulum: Ecce exaggerasti crimẽ traditionis/
et inuidiosissimis v̾bis velut captiosus in/
uentor iude nos ꝓditori compasti. Ad hoc
tibi ego tñ breuissime respondeo: Non fe/
ci quod dicis/ nõ tradidi: falsa obijcis/ nũ/
q̃ id ꝓbabis: Nonne oñis iste verboꝝ in/
gentiũ fumus repẽte dilabit̃? An forte ꝓ/
bare conabeꝛ? Hoc ꝗ prius faceres/ ⁊ dein
de in nos tanq̃ i ꝯuictos quo velles cumu
lo inuectiõis isurgeres. Ecce vna vanitas:
E audi alterã. Tuipse cũ d̾ p̃dicta iude dãna
tiõe loq̃reris/ dixisti: Ecce quãtus ẽ spũs ꝓ/
phetaꝝ/ vt cũcta futura ꝑ p̃sentib⁹ viderit/
vt añ plurima secula nascitur⁹ traditor dã/
naret: Et nõ vidisti i eadẽ ꝓphetia stabilit̃
certa ⁊ inꝯcussa v̾itate qua p̃dictũ ẽ q̄ vn⁹
discipul⁹ traditur⁹ eẽt christũ: p̃dictũ etiã q̄
tot⁹ mũdus eẽt creditur⁹ in christũ: Cur at/
tẽdisti in ꝓphetia hoiem qui tradidit chri/
stũ: ⁊ nõ ibi attẽdisti orbẽ ꝑ quo ẽ traditus
christus? Quis tradidit christum? Judas.
Quib⁹ eũ tradidit? Judeis. Quid ei fecert
iudei? Foderunt inq̃t man⁹ meas ⁊ pedes: Ps.21.
dinumerauerũt oĩa ossa mea: Ipsi v̾o ꝯsi/
derauerũt ⁊ ꝯspexerũt me: diuiserũt sibi ve/
stimenta mea: ⁊ sup vestimentũ meũ mise/
runt sortẽ. Quantũ sit ergo q̃d tãto precio
emptũ est: in psalmo ipso paulopost lege:
Cõmemorabunt̃ ⁊ cõuertent̃ ad dñm vni/
uersi fines terre: Et adorabũt in conspectu
eius vniuerse patrie gentiũ: Q̃m dñi ẽ re/
gnũ: ⁊ ipse dñabit̃ gẽtiũ. Quis aũt põt ad
cõmemorãda cetera de orbe credituro inu
merabilia ꝓphetica documenta sufficere?
Sed tu laudas ꝓphetiã/ q̄ vides in ea ho/
minẽ q̃ vẽdidit christũ: nec in ea vides pos/
sessionẽ quã emit vẽditus christ⁹: Ecce altẽ F
ra vanitas. Audi tertiã: Int̃ multa tue in/
uectiõis v̾ba dixisti: Si hois mortui testa/
mentũ flãmis incẽderes/ nõne falsari⁹ puni
reris? Quid de te ꝗ futurũ ẽ q̃ sanctissimã
legẽ dei iudicis incẽdisti? Hec dicẽs nõ at/
tendisti/ q̃d te vtiq3 mouere deberet/ quõ fi
e.. posset vt nos testamentũ incẽderem⁹: ⁊
i ea hereditate ꝯsisterem⁹ que illo testamẽ/
to ꝯscripta est: Uos aũt miꝝ est testamen/
tũ seruasse/ ⁊ hereditatẽ ꝑdidisse. Nõne in
eo testamẽto scriptũ ẽ: Postula a me ⁊ da/ Ps.2.
bo tibi gẽtes hereditatẽ tuã: et possessionẽ
tuã terminos terre? Huic hereditati cõmu
nica: ⁊ obijce mihi de testamento q̃d velis:
Nã q̃ demẽtia ẽ ideo testamẽtũ tradere te
voluisse flãmis/ vt cõtra v̾ba litiges testa/
toris? Nos aũt cũ habeam⁹ i manib⁹ gesta
ecclastica ⁊ municipalia in quib⁹ † ligam⁹ Al. legamus.
eos qui contra cecilianũ alteꝝ ẽpm ordina
uerunt: ⁊ potius fuisse diuinoꝝ codicũ tra/
ditores: nõ tñ insultamus/ nõ inuehimur i
vos: nec sanctaꝝ paginaꝝ cineres i vestris
manibus plangimus: nec machabeoꝝ fla/
grantia tormenta sacrilegio vestri timoris
opponim⁹/ dicẽtes vestra poti⁹ mẽbra q̃ dei
eloquia ignibus traderetis. Nolum⁹ eñi eẽ
vani vt alienis cõmissis/ que aut ignoratis
aut improbatis vobis inanẽ strepitũ con/
citemus. Q̃ aũt vos a totius orbis cõmu
nione sepatos videmus/ q̃d scelus et maxi
mũ ⁊ manifestum/ et omniũ nostrum est si

exaggerare velim/ tempus me citius q̄ v'ba deficiet. Et hoc tu si defendere velis/ea es obiecturus orbi terrarum: que si obijcienda sunt/admones vt amplius accuseris: si obijcienda non sunt/nō defenderis. Ut quid ergo insultas aduersus me de traditione q̄ nec mea est nec tua? Si manet illud pactum uobis obijciamus aliena: si autem non manet/ tua potius est q̄ mea: quamq̄ et manente illo pacto arbitror me iustissime
Matth. 17.a dicere / vt ille iudicet socius eius q tradidit
Gal. 3.d christū/q cū toto orbe se non tradidit chri-
Ro. 8.c. sto. Ergo inquit apls: Abrae semē estis/ sm pmissionē heredes. Et iterū dic: Heredes quidē dei/coheredes aūt christi. Ideo se-men abrae ad omnes gentes ptinere demō-
Gen. 22.d strat/ex illo quod abrae dictū ē: In semine
B tuo bñdicent omnes gentes. Quapropter puto iustū esse qd postulo: vt testamētum dei quod iā olim apertū ē/aliquātū aduertamus: et quē nō inuenerimus traditi coheredē/ipsū iudicemus traditoris heredē: Ille ptineat ad christi venditorē/qui christum negat orbis redēptorē. Nempe qm se post resurrectionē discipulis demōstrauit/ et pal panda mēbra dubitātib' pbuit/ hoc ill' ait:
Luc. 24.g Qm̄ sic scriptū est: et sic oportebat christū pati/et resurgere tertia die/ et pdicari in nomine eius penitentiā et remissionē pctōrū p oēs gentes incipientib' ab hierusalē. Ecce a qua hereditate vos alienatis: Ecce cui heredi resistitis. Ita ne vero peccet christo in terra ambulāti/ qui cōtradicit in celo sedēti? Adhuc nō intelligitis/qm̄ quicqd nobis obijcitis sermoni ei' obijcitis. Promittit christianus orbis et creditur: impletur/et contradicitur. Cogitate obsecro qd pati p tanta impietate debuistis: et tū si quid passi estis nescio: nō vidi/non feci: tu hodie q nō pateris vim psecutiōis mee/redde mihi rōnē separationis tue. Sed iterum ac sepe dicturus es: que si nō pbas/ad neminē pertinent: si aūt pbas/ad me non ptinēt. Ca. IX.

Petilianus Petilian' dixit. Hijs q̄ criminib' te
Aug. p pt' /esse ver' eps nō potes. Aug'
Gen. 22.d rñdit. Quibus criminib'? Quid docuisti: qd ondisti? Et si ostēdisses crimina nescio quorū: Quid hoc ad semē abrae/ in quo bñdicuntur omnes gentes? Ca. X.

Petilianus Petilian' dixit. Si apli psecuti sūt
23. q. 4. c. qui peccat. aliquē / aut aliquē tradidit christ'?
Aug. Aug' rñdit. Posse quidē dicere ipsū sathanā olb' malis bolb' eē peiorē: cui
1. Cor. 5.b tñ tradidit apls boiem in interitū carnis vt spūs salu' sit in die dñi iesu. Itēq̄ alios de
1. Timoth. 1.d qb' dicit: Quos tradidi sathane vt discāt nō blasphemare. Et dñs christ' flagellatos
Joh. 2.c expulit de tēplo iprobos mercatores: vbi etiā connexū est testimoniū scripture dicētis:
Ps. 68. Zelus dom' tue comedit me. Ecce inueni m' aplm traditorē/christū psecutorē. Possem ista dicere/et te in nō puos estus mittere: vt nō qrelas eorum q patiunt/s animū eorū q faciūt querere cogereris: Sed hinc nolo laborare: non ea dico/ sed dico ad semen abrae / qd ē in omib' gētibus nō ptinere/si quid nō recte vobis factū est/fortasse a palea dñice segetis/q nihilomin' in omibus gētibus: Uos q̄ reddite rationē sepatiōis vestre: Sed pus attēdite quales habeatis quos vobis obijci nō vultis: et videte q̄ inique faciatis/ cū aliena facta nobis obijcitis: Et si ea q dicitis pbaretis: ita nulla erit ratio sepationis vestre. Ca. XI.

Petilian' dixit. At eni aliq dicet: B
Petilianus p filij nō sum' traditoris: Eius ē aliquis filius cui' facta sectatur. Hi eni certissimi filij sūt/ijdemq̄ parētibus sūles: qs nō ista caro nec sanguis/ sed mores et facta parentib' psūles genuerūt. Aug' rñdit: B
Aug. Pauloaū nihil ptra nos dicebas: nūc et iā cepisti dicere et p nob. Hec eni ppositio tua in eo te tenet/vt si nos hodie cū quib' agis nō pnuiceris traditores et homicidas/ et si qd aliud criminaris/quicqd tale ostēderis i eis qui nos tpe pcesserūt/omnino nobis obesse nō possit. Quorum eni dissilia facta habem'/ eorum filij esse nō possumus. Et vide quo te cōmiseris: si aliquē forte etiā nostre etatis hoiem/et nobiscū viuētē: aliq tali reatu for te pnuiceris: nullo mō pjudicat omibus gētibus que i semine abrae bñdicunt: a quibus tu te separādo sacrilegus inueniris: ita qd fieri nō pōt/nisi oēs qui vbiq̄ sūt noueris/omniūq̄ mores et facta/nō solū dixeris/sed etiā demōstraueris: et tā mala esse q̄ dicis: nō habes cur obijcias orbi terrarū qui est in sanctis/ nescio quos parentes quib' eos pbas esse psimiles. Nec te aliqd
C adiuuabit/si etiā demōstrare potueris eos qui tales nō sunt/cū eis q tales sunt sumere sacramēta cōmunia. Primo qr vos/ipos respicere debetis/cū quib' ea celebretis/q-bus detis/ a quibus sumatis/ et uobis eos

obijci nolitis. Deinde si filij sunt iudeę/ qui
Joh. 6. g. diabolus inter aplos fuit/ & cuius facta eius
imitant: cur nō filios aploꝝ dicam᷒: ꝗ nō
facta sua cū talib᷒/ s dn̄i sacramēta comu/
Joh. 13. c. nicāt: sicut apli dn̄icam cenā cū illo tradi/
tore sumpserunt? Ideo nobis longe dissi/
milles/ ꝙ hoib᷒ vnitatē seruātib᷒/ hoc obij/
citis qd̄ conscissa vnitate vos facitis

Petilian᷒ dicit: De seipso (Ca. XII.
Joh. 10. g. p iudeis dicit dn̄s christus: Si non
facio facta patris mei/ nolite mihi
credere. Augustin᷒ rn̄dit: Iā supra rn̄di
hoc/ & verū est: et p nobis cōtra vos est.

Petilian᷒ dicit: Falsi/ (Ca. XIII.
p dicos et mēdaces sic identidē ob/
Joh. 8. f. iurgat: Filij diaboli estis: & ab ini/
tio eīn ille accusator fuit/ et in vitate non
stetit. Augustin᷒ respōdit: Nō solem᷒ le/
gere: ille accusator fuit/ sed: ille homicida
fuit: Querim᷒ aūt vn̄ fuerit diabolus ho/
micida ab initio: & inuenim᷒/ ꝙ primū ho/
minē occiderit: nō gladiū stringendo/ aut
aliquā vim corpaliter infligēdo/ s persua
Gen. 3. a. dendo petm̄: et a paradisi fęlicitate deijci/
endo. Qd̄ tūc paradisus/ hoc nunc ecclia.
Diaboli ꝗ filij sunt/ ꝗ hoies ab ecclesia se/
ducēdo interficiūt. Sicut aūt p verba dei
nouim᷒ vbi sit plantat᷒ paradisus: sic per
vba christi vbi sit ecclesia/ didicim᷒: Per
Luc. 24. g. oēs inqt gentes incipiēs ab hierlm. Ab
isto vniuerso ad partē quālibet ꝗsquis se/
parat hoiem/ ille diaboli fili᷒ et homicida
conuincit. Sed et verbū qd̄ ipse posuisti/
vt de diabolo diceres: Ille accusator fuit/
et in veritate nō stetit: vide in quos cōue/
niat: Accusatis enim orbē terraꝝ crimini/
bus alioꝝ/ quos etiam ipsos accusare po/
tius ꝙ̄ conuincere potuistis/ & in veritate
christi nō stetistis. Ille eīn dicit/ ecclesiam
per omnes gentes incipientē ab hierusa/
lem: nos autē in partes donati.

Petilian᷒ dicit. Tertio (Ca. XIIII.
p quoqꝫ similiter psecutorū dementiā
Matth. 23. d. hoc nole appellat: Progenies vi/
perarum/ quomō fugietis iudiciū gehen/
nę? Ideoqꝫ mitto ad vos pphetas et sa/
pientes et scribas: et ex illis occidetis et
crucifigetis et flagellabitis in synagogis
vestris/ donec veniat sup vos omnis san/
guis iustus: quē effudistis in terram a san
guine abel iusti/ vsqꝫ ad sanguinē zacha/
rię filij barachię: quē occidistis inter tem/
plum & altare. Nunqd̄ vere carnales sunt
filij viperarū/ ac non magis mente serpen
tes et linguę malicia/ tactuqꝫ mortifero et
spiritu venent flagellantes? Vere viperę
facti sunt/ qui in sentib᷒ populis/ mortes
morsib᷒ vomuerūt. Augustin᷒ respōdit. B
Hec si dicā/ de talib᷒ esse dicta/ quales vos
estis: respōdebitis/ proba. Quid enim tu
probasti? Aut si eo putas probari quę di/
cuntur/ nō opus est eadem repetere? Reci
ta illa ipsa tibi/ et a vobis in vos: Ecce et
ego probaui/ si hoc est probare: et tū disce᷒
qd̄ sit pbare: Neqꝫ eīn extrinsecus quero
documēta vt vos viperas probem. Ecce
idipsum viperiū est: non habere in ore fir/
mamentū veritatis/ sed venenum maledi
ctionis: sicut scriptū est: Venenū aspiduꝫ Ps. 13.
sub labijs eoꝝ. Et hoc quia passim a quo/
libet in quemlibet dici potest/ quasi quę/
reretur/ quorū: continuo subiecit: Quorū
os maledictione & amaritudine plenū est.
Cū ergo talia dicitis in hoies p totū mun
dum dispersos/ & quos omnino ignoratis:
quoꝝ etiā multi nec ceciliani/ nec donati/
nomē audierūt/ nec auditis: in silentio re/
spōdentes: Nō ad nos ptinet ꝗcquid di/
citis: nō vidim᷒: non fecim᷒: qd̄ loquami/
ni penitus ignoramus. Vos ꝗ nihil aliud
vultis ꝗ̄ dicere/ qd̄ probare oīno nō pote
stis: quid aliud ꝙ̄ os vestrū maledictione
et amaritudine plenū est? Iā videte vtrū
vos possitis ostendere nō esse viperas/ ni/
si ostenderitis oēs christianos omnium
gentiū traditores esse/ & homicidas/ et nō
esse christianos: Immo vo etiā si potestis
singulorū hoim p totū orbē diffusorū vi/
tas et facta nosse/ & ostendere tū anteꝗ̄ id
faciatis/ & temere ista iactatis: os vestrum
vipereū est: os vestrū maledictiōe & ama/
ritudine plenū est. Ostēdite iā si potestis: C
quē pphetā/ quē sapientē/ quē scribā occi
derimus et crucifixerim᷒/ & flagellauerim᷒
in synagogis nostris. Attendite quāto la/
bore impenso/ nullo modō pbastis/ ꝙ do/
natus et marculus pphetę fuerūt/ aut sa/
pientes scribę: qz nō fuerūt. Qd̄ et si pos/
setis/ qd̄ faciatis vt ostendatis a nobis oc
cisos: quos nec nosipsi nouim᷒/ ꝙ̄to min᷒
orbis terrarū/ cui venenoso ore maledici/
tis? Aut vnde potestis ostendere animuꝫ
nos habere consimilē interfectorib᷒ eorū/
quos nec saltē ab aliqb᷒ interfectos pote/
stis ostendere? Attēdite hęc oīa: videte
vtrū aliqd̄ hoꝝ vel de orbe terrarū pbare
possitis: Cui tn̄ maledicere nō quiescitis:
In vobis vera ostēditis/ quę de illo falsa
iactatis. Porrō si nos velim᷒ pbare vos
esse interfectores prophetarū non nimis
longius/ vt per loca singula colligamus:
quas furiosi vestri principes circūcellionū
et ipse caterue vinolentorū atqꝫ insanorū
intus ędiderint ab initio schismatis vestri/

sed omnino cedere nō desistant strages de
D primo agro. Proferūtur eloquia diuina/
que versantur in manibus 7 nostris 7 ve/
stris: eos teneamus interfectores prophe
tarum / quos cōtradictores inuenerimus
linguis pphetarū. Quid doctius dici po
test: qd citius ostendi pōt? Mitius agere/
tis traiciendo ferrum per viscera prophe/
tarum / q̄ q̄ lingua interficere conamini
Ps.21. verba prophetaꝝ. Dicit propheta: Com/
memorabuntur et cōuertentur ad domi/
num vniuersi fines terre. Ecce agitur: ecce
impletur. Uos autem non solum cōtra id
quod dicitur/aures incredulas clauditis:
sed etiam contra id quod iam geritur/ lin/
guas furiosas exeritis. Audiuit abraā di/
Gen.22.d. ctum: In semine tuo benedicentur om̄es
Roma.4.d. gentes: et credidit: et reputatum est ad iu/
sticiam. Uos videtis factum/et reclama/
tis: et nō vultis deputari vobis ad iusti/
ciam: qd recte deputaretur/etiā si nondū
factum / sed tm̄modo dictū nō crederetis:
Immo nō solum non vultis vobis depu/
tari ad iusticiā/sed etiā si quid pro hac im/
pietate patimini / deputari vultis vobis
ad iusticiā. Aut si non sunt iste persecutio/
nes prophetarū: quia non fiunt ferro / sed
verbo: que fuit causa vt diuinitus dicere/
Ps.56. tur: Filij hominū dentes eorū arma et sa/
E gitte: et lingua eoꝝ gladius acutus? Sed
quando colligam ex prophetis omnibus
omnia testimonia: Ecce toto orbe diffuse/
que omnia cōtradicendo interficere et ex/
tinguere conamini: sed ligati estis: Quia
Ps.18. in omnem terrā exiuit sonus eorū: et in fi/
nes orbis terre vba eorū. Uerūtamē vnū
illud cōmemorabo ex ore dn̄i / q̄ testis est
Luc.24.g. testiū. Oportebat inqt impleri om̄ia que
scripta sunt in lege et pphetis et psalmis
de me. Que sint hec / ipse indicet. Tunc
aperuit illis sensum inquit/vt intelligeret
scripturas: et dixit eis: Quoniā sic scriptū
est: et sic oportebat christum pati/et resur/
gere a mortuis: et predicari in nomine ei⁹
penitentiam et remissionē peccatorū per
omnes gentes/incipientibus ab hierusa/
lem. Ecce quid scriptū est in lege 7 prophe
tis et psalmis de domino. Ecce quid de
se / et de ecclesia ipse dominus aperuit: se
ostendens/illam promittens. Uos autē
istam/manifestis testimonijs resistētes/et
ea quia delere non potestis / depravare co
nantes: quid faceretis/si inuenireti mem/
bra prophetarū: qui sic sęuitis in eloquia
prophetarū/vt nec dominū audiatis im/

pletorem/ manifestatorē/ expositorē pro/
phetarum? Nam quantū potestis: etiam
ipsum ceditis/ quādo ipi nō creditis.
Petilianus dicit: De (Ca. XV. A
p vobis quoq3 dauid persecutorib⁹
hec dicit: Sepulchrum patens est Ps.13.
guttur eorū/linguis suis dolose agebant:
venenum aspidum sub labijs eorū. Quo/
rum os maledictione et amaritudine ple/
num est/ veloces pedes eorū ad effunden/
dum sanguinem. Contritio et infelicitas
in vijs eorū/et viam pacis non cognoue/
runt: non est timor dei ante oculos eorū.
Nōne cognoscent omnes qui operantur
iniquitatem/qui deuorant plebem meam
sicut cibum panis? Augustin⁹ respondit: B
Sepulchrū patens est guttur eorū/ vnde
mendaciorū mortes exhalant. Os em̄ qd Sap.1.c.
mentitur/occidit animam. Si autē nihil
est verius q̄ id quod dixit christus: eccle/si
am suam per omnes gentes incipientem Luc.24.g.
ab hierusalem: nihil est mēdacius q̄ id qd
dicitis in parte donati. Lingue autem do
lose sunt eorū/ qui cum facta sua nouerīt:
non solum iustos se dicunt esse homines/
sed etiam iustificatores hominum/ quod
de vno dictum est: Qui iustificat impiū: Roma.4.a.
et q̄ sit iustus et iustificans. Nam de ve/ Roma 3.a.
neno aspidū/et ore maledictione et ama/
ritudine pleno/satis dixim⁹. Ueloces pe/
des autem ad effundendū sanguinē etiā
maximianistas habere dixistis: testis est
plenarij vestri cōcilij sententia/ totiens ge
stis procōsularibus et municipalibus al/
legata. Illi autem neminem quantū au/
dimus/corporalem occiderunt. Intelleri/
stis ergo/etiam spiritali cede animarū san
guinē fundi gladio schismatis: qd in mari/
miano damnastis? Uidete ergo si nō sint C
pedes vestri veloces ad effundendū san/
guinem: cū precīditis homines ab vnita/
te orbis terraꝝ: si et hoc in maximianistis
recte dixistis/ quia preciderunt aliquos a
parte donati. Ita ne nos viam pacis non
cognouimus/qui studemus seruare vnita
tem spiritus in vinculo pacis? Et vos tā
nostis/ qui sermoni quem christus habuit
post resurrectionem cū discipulis suis/ tā
pacifico/vt inde inciperet dicens: Pax vo Joh.20.e.
bis: tamē ita resistitis/ vt nihil aliud q̄ hoc
ei dicere conuincamini: tu quod dixisti de
vnitate omnium gentium sm̄ nos quod
dicimus de crimine omnium gentium: ve
rum est qui dicerent ista/si esset timor dei
ante oculos eorū. Uidete itaq3 si non ista

quotidie dicẽdo plebẽ dei diffusã toto or/
be terrarum/tanq̃ cibũ panis dentibus fini/
re conamini. Ca. XVI.

Petilianus. Etilian⁹ dixit. Monet etiã dñs
Matth. 7. c. p chrisť⁹: Cauete a pseudo pphetis q
veniũt ad vos i vestimẽtis ouiũ: int⁹
aũt sũt lupi rapaces: Ex fructib⁹ eorum cogno
Aug⁹. scetis eos. Aug⁹ rñdit. Si abs te q̃rã/qb⁹
nos fructib⁹ lupos esse rapaces cognosca/
tis/dictur⁹es crimina aliena: nec i eis quo/
rũ esse dicunt nũq̃ pbata. Si autẽ tu a me
q̃ras/qb⁹ fructib⁹ vos poti⁹ eẽ lupos rapa
ces cognoscam⁹/obijcio schismatis crimẽ/qd
tu negabis: ego autẽ statim pbabo: Neq
em cõicas omib⁹ gentib⁹ ⁊ illis eccłijs apli/
co labore fũdatis. Hic dictur⁹es: Nõ cõmu
nico traditoribus ⁊ homicidis. Rñdet tibi
semẽ abrahe: Hec sũt illa crimina/vel nõ ve/
ra vel non mea. Sz hec interim sepono: tu
oñde ecclesiã. Iã vox illa mihi sonabit quã
i pseudo pphetis vitandã dñs monuit ostẽ/
dentib⁹ ptes: ⁊ ab vniuerso alienare conan
Matth. 24. b tib⁹: Ecce hic ẽ chrisť⁹/ ecce illic: s vsq̃adeo
putas veras oues christi † cor nõ hñt qbus
Al. † cor p⁹ hñt dictũ ẽ: Nolite credere vt lupũ audiãt dicẽ
tẽ: Ecce hic ẽ chrisť⁹: ⁊ pastorẽ nõ audiãt di/
Luce. 24. g. centẽ: Per oẽs gẽtes incipiẽtib⁹ ab hierłm.

Petilianus. Etilian⁹ dixit. Sic (Ca. XVII
p sic improbe psecutor/q̃cũq̃ te vela/
mine bonitatis obtexeris: quocũq̃
noĩe pacis bellũ osculis geras/ q̃libet vni/
tatis vocabulo hoim gen⁹ illicias/q hacte/
nus fallis ac decipis: vere diaboli filius es
Aug⁹. dũ moribus indicas patrẽ. Aug⁹ rñdit.
Hec a nobis i vos dicta eẽ reputa: ⁊ vt no/
ueris in q̃s potius cõueniãt/q̃ superius dixi
cõmemora. Ca. XVIII.

A Petilianus Etilian⁹ dixit. Nec adeo mirum q
p tibi nomẽ epi illicite assumis: Hec
ẽ vera diaboli cõsuetudo ita demũ
decipe/si sibimet vẽdicet vocabulũ sctitatis
aplo p̃dicãte: Nec mirũ ẽ inqt qm ipe satha
Cor. 11. c. nas trãsfigurat se velut angelũ lucis/⁊ mi/
nistros suos q̃si ministros iusticie. Nec mi/
rũ ẽ si q te falsũ epm vocas: Nã ⁊ illi angeli
pditi/amatores vginũ mundanarum q carnẽ
corrũpẽdo corrupti sũt/ licet diuinis exuti
vtutib⁹ angeli eẽ desierint/nomẽ tñ retinẽt
ãgelorum/sesq̃ semẽ p angelos putãt/q diui
na soluti militia i exercitũ diaboli siles trã
Gen. 6. a. sierũt deo magno clamãte: Nõ pmanebit
spũs me⁹ i hoib⁹ istis i eternũ/ qm caro sũt:
Quib⁹ reis ac vobis dicet dñs chrisť⁹: Ite i Matth. 25. d
ignẽ eternũ/quẽ parauit pater me⁹ diabo/
lo ⁊ angelis ei⁹. Si angeli mali nõ eẽnt/ di/
abol⁹ angelos nõ haberet: q̃s et sctũs apls
i illo iudicio resurgẽdi a sanctis hoib⁹ dicit
esse damnãdos: Nescitis qm angelos iudi 1. Cor. 6. a.
cabim⁹? Si veri angeli eẽnt/iudiciũ i ange
los dei hoies nõ haberẽt. Sic q̃ apli sexa/ B
ginta q cũ dño christo duodecim derelictis Ioh. 6. g.
a fide apostate recesserũt/intãtũ hoib⁹ mi/
seris adhuc putant apli/vt ex his maniche
us ⁊ ceteri multis diabolicis sectis mltas aias
implicẽt/q̃s vt caperẽt pdideft. Nã pfecto
pdit⁹ maniche⁹/si tñ nõ in illis sexaginta fu
it/ponẽd⁹ est: si nomen ei⁹ inter duodecim
aplos ptinet: aut in locũ iude traditoris sb/
rogato matthia: voce christi ordinatus est
tertiusdecim⁹ paul⁹/q sese aplm nouissimũ
memorat/ne q̃sq̃s eẽt posterior apls crede/
ret. Sic em dixit: Ego em sum minim⁹ apo 1. Cor. 15. b.
stolorum/q nõ sũ dign⁹ vocari apls: q: psecu/
tus sũ ecclesiã dei. Nec hec vobis blãdiami
ni: iudeus hec fecerat: licet ⁊ vos nob pni/
ciẽ vt pagani faciatis: bellũ nãq̃ illicite † ge/ Al. † geritis.
rim⁹ quib⁹ nõ licet repugnare: Uos em cu/
pitis viuere nobis occisis: uobis vo victo/
ria ẽ fugere vel occidi. Aug⁹ rñdit. Ui/ C
deris quẽadmodũ testimonia scpturarum po/ Aug⁹.
sueris/vel quõ intellexeris: nihil ad rẽ de q̃
nũc agit: Ad hoc em certe ista oia dixisti vt
pbares esse falsos epos sicut falsi sũt ange
li ⁊ falsi apli. Nouim⁹ ⁊ nos eẽ falsos ange
los ⁊ falsos apostolos ⁊ falsos episcopos:
⁊ sicut dicit verus aplus/falsos frẽs. Sz cũ
ab vtrisq̃ aduersus iuicẽ possint ista iacta/
ri/pbare aliqd op⁹ ẽ/nõ inaniter loqui: In
q̃s tñ cõueniat crimẽ fallacie/ recole q̃ supra
diximus/⁊ inuenies/ne tedio sim⁹ legẽtibus
eadẽ sepi⁹ repetendo: Et tñ qd hoc ad eccle
siã toto orbe terrarum diffusã: siue quod d pa
lea ei⁹/q̃ cũ illa p totũ mundũ ẽ potueris di/
cere: siue qd de manicheo dixisti/ vł de cete
ris diabolicis sectis. Si em ad triticũ nõ pti
net quicqd etiã d palea dicit q̃ adhuc cũ il/
lo est: quãto min⁹ ptinent ad mẽbra christi
toto orbe diffusa/ tam olim ⁊ tam apte se/
parata portenta. Ca. XIX.

Etilian⁹ dixit. Iubet nobis dñs A Petilianus.
p chrisť⁹: Cũ vos psecuti fuerit hoies Matth. 10. c.
i ciuitate ista/fugite i alterã. Et si i
ea vos psequent/fugite i aliã: Amẽ dico vo
bis/nõ cõsũmabitis ciuitates isrł donec ve/

niat fili⁹ hois. Si de iudęis ꝛ paganis nob
ꝓmonet/tu q̄ christianū te memoras / dira
facta gētiliū nō debes imitari. An sic deo
seruitis vt vr̄is manibus occidamur? Er/
ratis erratꝭ si hoc creditꝭ miseri: Nā nō ha/
B bet deus carnifices sacerdotes. Aug⁹ rn̄/
Aug⁹. dit. Fugere de ciuitate i ciuitatē a facie ꝑ/
secutionis/nō hereticis vel schismaticꝭ ꝓce
ptū siue ꝑmissū ē /qd̄ estis vos: s̄ p̄dicatori
bus euāgelij cui resistitꝭ vos. Qd̄ et facile
ꝓbem⁹: nūc certe i ciuitatib⁹ nr̄is estꝭ/ ꝛ ne/
mo vos ꝑsequit̄. Prodeundū ꝗ nobis est ꝛ
reddēda rō sepatiōis vr̄ę: Neqȝ eni sicut ex/
cusat̄ infirmitas carnis qn̄ cedit violētię ꝑ/
secutiōis: sic debet ꝛ v̄itas cedere falsitati.
Proinde si ꝑsecutionē patimini/q̄re nō di/
mittitꝭ ciuitates i quib⁹ estis/ vt impleatis
qd̄ de euāgelio cōmemoratꝭ? Si aūt nō pa
timini ꝑsecutionē/q̄re nobis rn̄dere nō vul
tis? Aut si timetꝭ forte ne cū rn̄deritꝭ ꝑsecu
tionē patimini: quō ꝗ imitamini eos p̄di/
Matth. 10. b. catores quib⁹ dictū ē: Ecce mitto vos sicut
oues i medio lupoꝝ? Quib⁹ item dictū ē:
Ibidem. c. Nolite timere eos qui corp⁹ occidūt: aiam
aūt nō p̄nt occidere. Et quō nō facitis con/
1. Pet. 3. c. tra ꝓceptū petri apl̄i qui ait: Parati semꝑ
ad responsionē omi poscenti vos de fide ꝛ
C spe vr̄a. Postremo q̄re ꝑ violētissimas tur
23. q. 4. c. qui peccat. bas etiā vltro iꝓbi estis ecclesijs catholi
cis/vbi potueritꝭ aduertere qd̄ inumerabi
lib⁹ exēplis res ipsa indicat? Sꝫ dicitꝭ vos
loca vr̄a defendere: et resistitis fustib⁹ ꝛ cę/
dibus quibuscunqȝ potueritis: Quare ibi
Matth. 5. f. nō audistis vocē dn̄i dicētis: Ego autē di/
co vobis nō resistere malo. Aut si fieri po/
test/ vt aliqn̄ recte ꝑ vim corpalē resistatur
violentis: nec ideo ꝓceptū violet̄ quod au
dimus a dn̄o: Ego autē dico vobis nō re/
sistere malo: Cur nō etiā hoc fieri pōt vt ꝑ
ordinatas ꝛ legitimas p̄tātes d̄ sedib⁹ ꝗ il/
licite vsurpant̄/ vel ad iniuriā dei retinent̄/
pius expellat impiū/ ꝛ iustus iniustū? Ne/
qȝ eni eo mō ꝑsecutionē passi sunt pseudo
ꝓphetę ab helia/ quō ipse helias a rege ne/
quissimo. Aut q: flagellatus ē dn̄s a ꝑsecu
toribus/ ꝓpterea passionib⁹ eius compan/
di sunt quos ipse de tēplo flagellatos eie/
cit. Restat ergo vt nihil aliud requirendū
esse fateamini/ nisi vtꝝ iuste an impie vos
sepaueritꝭ a cōione orbis terraꝝ: Nā si hoc
inuentū fuerit ꝙ impie feceritis/ nō mire/
mini si non desunt ministri deo ꝑ quos fla
gellamini: q: ꝑsecutionē patimini/ nō a no
bis/ s̄ sicut scriptū ē/ ab ipsis factis vestris.

Petilian⁹ dixit. Cla/ (Ca. XX.
mat rursus d̄ cęlo dn̄s christus ad A Petilianus
paulū: Saule saule q̄d me ꝑseque/ Act. 9. a.
ris: durꝝ est tibi contra stimulū calcitrare.
Saulus tūc dictus est/ vt ei postmodū ba/
ptisma cōponeret nomē. Vobis ergo non
durꝝ est christū totiens ꝑsequi/ qui in sacer
dotibus suis dn̄o ipso clamāte: ne tetigeri
tis christos meos: sanctoꝝ computate tot
funera/ ꝛ viuacē christū totiens occidistis.
Postremo si sacrilegus nō sis/ sanctus esse
nō potes homicida. Aug⁹ rn̄dit. Defen/ B Aug⁹.
dite vosipsos a ꝑsecutione quā passi sunt a
vestris/ qui cū maximiano se a vobis sepa
rauerūt: et illic inuenietis defensionē ve/
strā. Si eni dicitis non vos fecisse: gesta ꝓ/
consularia et municipalia recitam⁹. Si di/
citis recte vos illis fecisse/ cur ipsi talia pa/
ti nō vultis? Si dicitis: sed nos schisma nō
fecimus: Hoc ergo quęrat̄: ꝛ anteqȝ constet
an ita sit/ nemo ꝑsecutores accuset. Si eti/
am dicitis schismaticos persecutionē pati
non debuisse: quęro vtrū et de basilicis in
quibus insidiāt̄ ad seducēdos infirmos ex/
pelli ꝑ ordinatas potestates nō debeant?
Si dicitis/ nec hoc debere: reddite p̄us ma
ximianistis basilicas: et sic nobiscū agite.
Si dicitis debere quęri etiā quid pati de/
beāt a potestatib⁹ ordinatis/ qui eis resistē
do dei ordinationi resistūt? Vn̄ apte apl̄s
dicit: Nō eni sine causa gladiū portat: vin/ Ro. 13. b.
dex est eni in iram ei q̄ male agit. Qȝ si om/ C
nino diligēter veritate tractata hoc inuen
tū fuerit/ vt nec ꝑ iudicia publica schisma/
tici aliquid pati debeant: nec de locis insi/
diarū et fallaciarum suarum pelli: et dixe/
ritis vobis displicere/ ꝙ maximianistę a q̄/
busdā vestris ista ꝑpessi sunt: cur nō vberi/
us de toto agro dn̄i/ id ē de toto mūdo cla
mant frumēta dn̄ica/ nec ad nos ꝑtinet ꝙ
zizania vl̄ qd̄ palea nostra cōmittit: q: dis/
plicet nobis. Si vobis sufficere ad purga/
tionē fatemini/ qm̄ q̄cquid mali fit a vestris
displicet vobis: Quare vos ergo sepastis?
Hinc eni vos accusat ipsa vestra defensio.
Si eni ꝓpterea vos ab iniquis partib⁹ bo/
nati nō sepatis: quia vnusquisqȝ sarcinā su Gal. 6. b.
am portat: cur ab iniquis orbis terrarū q̄s
putatis aut fingitis/ vos sepastis? An vt
sarcinā schismatis omes pariter portare/

tis? Et cum quererimus a vobis, quos vestrum a nostris probetis occisos? Nullam quidem legem ab imperatoribus datam ut occideremini recolo. Illi autem de quibus maximam invidiam facere soletis, marculus et donatus, ut moderatius dixerim, incertum est utrum se ipsi precipitaverint, sicut vestra doctrina non cessat quotidianis exemplis: an vere alicuius potestatis iussu precipitati sint. Si enim incredibile est magistros circumcellionum solitas mortes sibimet intulisse: quanto incredibilius ptates romanas insolita supplicia iubere potuisse. Itaque de hac re quam nimis invidiosam putatis, si verum est quod dicitis, quid hoc ptinet ad dnicum triticum? Palea que foras volavit, paleam que intus remansit accuset: Non enim tota poterit nisi ventilabro ultimo separari. Si autem falsum est: quid mirum si palea tanquam levi flatu dissensionis ablata, etiam dnicum triticum falsis infectetur criminationibus? Quapropter de omnibus talibus invidiosis criminibus, hoc vobis frumentum christi quod per agrum, id est per totum mundum cum zizaniis crescere iussum est, libera et secura voce respondet: Si non pbatur quod dicitis, ad neminem ptinet: si autem pbatur, ad me non ptinet. Ex quo fit ut quicunque se ab ista unitate frumenti, propter zizaniorum vel palearum crimina separavit, propter ipsum dissensionis et schismatis malum: nec ab ipso crimine homicidii se possit defendere, dicente scriptura: Qui odit fratrem suum homicida est.

Petilianus dixit. Ergo ut dixerimus, dominus christus clamavit ad paulum: Saule saule quid me persequeris: dux est tibi contra stimulum calcitrare. Dixit autem paulus: Quis es domine? Eique responsum est: Ego christus nazarenus quem tu persequeris. Et ille tremens ac stupens dixit: Domine quid me vis facere? Et dominus ad illum: Surge et intra in civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere. Et interpositis: Surrexit autem saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. O victrix furoris cecitas, oculorum persequentis lumen obnubilas, solo baptismo recessura. Videamus ergo in civitate quid gessit. Introiit inquit ananias ad saulum: et cum imposuisset ei manus, ait: Saule frater, dominus misit me iesus qui visus est tibi in via qua veniebas, ut videas et implearis spiritusancto. Confestim ceciderunt ab oculis eius tanquam squame, et visum recepit. Et surgens baptizatus est. Cum igitur paulus a crimine persequendi baptismo liberatus, oculos susceperit innocentes: cur non vis persecutor et traditor cecus falso baptismate ab his quos insequeris baptizari?

Aug. respondit. Nec persecutorem nec traditorem pbas, quem vis denuo baptizare. Et si pbas aliquem, non est tamen denuo baptizandus persecutor et traditor si iam christi baptismo baptizatus est. Paulus quippe propterea baptizari oportuit: quia nullo tali baptismo tinctus fuit. Itaque nihil habet simile ad causam quam nobiscum agitis, quod de paulo interponere voluisti. Sed si hoc non interposuisses, puerili declamationi locum non invenisses, ubi diceres: O victrix furoris cecitas, solo baptismo recessura. Quanto enim fortius in vos exclamandum est: O victrix furoris cecitas, quae non paulo compata sed simoni: nec accepto baptismo recedit a vobis: Nam si persecutores ab eis quos persequuntur baptizandi sunt, primianus maxime anistis baptizetur quo instantissime persecutus est.

Petilianus dixit. At (Ca. XXII.) p enim constanter opponitis: dixit apostolis christus: Qui semel lotus est, non habet causam nisi pedes lavandi, sed est mundus totus. Si verba ista plene discutias sub sequentibus obtineris: Sic namque locutus est dicens: Qui semel lotus est, non habet causam nisi pedes lavandi, sed est mundus totus: Et vos mundi estis, sed non omnes. Hoc autem dixit propter iudam qui eum fuerat traditurus. Quisquis ergo traditor factus es baptismum pdidisti. Denique postquam ipse damnatus est traditor christi, apostolos undecim sic plenius confirmavit: Iam vos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis: manete in me et ego in vobis. Et iterum his undecim dixit: Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis. Cum hec ergo damnato, ut diximus, traditore, apostolis undecim dicta sunt: vos quoque traditores similiter pacem et baptismum non habetis.

Aug. respondit. Si ergo pdidit baptismum traditor, quisquis a vobis baptizatus postea traditor factus fuerit, si ad vos redire voluerit, denuo baptizetur: quod si non facitis, satis vosipsi iudicatis falsum esse quod dictum est: Si quis ergo traditor factus es, baptismum pdidisti: Si enim perdidit, redeat et recipiat: si autem redit et non recipit, non perdiderat. Deinde si propterea dictum est apostolis: Iam vos mundi

estis: et pacē meā do vobis: q2 iā inde discesserat traditor: Nō erat ergo munda et pacifica cena illa tāti sacramēti: qm̄ priusq̄ ille exiret omnib⁹ dedit. Qd si clausis oculis dicere audetis: quid faciam⁹ nisi poti⁹ nūc exclamemus: O victrix furoris cecitas eoꝝ qui volut esse legis doctores: sicut dicit apls: nō intelligētes neq3 q̄ loquunt / neq3 de quib⁹ affirmant. Nisi tn̄ pertinacie cecitas impediret / non erat difficilis intellect⁹ / vt videres nō dixisse dn̄m p̄sente iuda: nondū mundi estis: sed iā mundi estis vos: addidit autē / nō oēs: quia ibi erat qui mūdus non erat: q̄ tn̄ si p̄sentia sua ceteros pollueret: nō eis diceret: Jā vos mūdi estis: s3 diceret vt dixi: nondum mundi estis. Postq̄ vero ille discessit / dixit eis: Jam vos mundi estis: nec addidit / sed nō omnes: quia iā discesserat: quo etiā p̄sente sicut eis dictū est / mūdi erāt / sed nō omnes: q2 erat illic vn⁹ immūdus. Quapropt his verbis magis dn̄s declarauit / in vno cetu hoim eadē sacramēta sumētiū / aliquoꝝ imūdiciā mūdis obesse nō posse. Certe si putatis apud nos esse illos iude / hec v̄ba nobis dicite / mūdi estis s̄ nō oēs: Nō aūt h̄ dicit / s3 dicit ꝓpt q̄sdā immūdos: imūdi estis oēs. Hoc discipulis dn̄s iuda p̄sente nō dixit: et iō q̄ hoc dicit / nō dicit a bono magistro qd̄ dicit. Ca. XXIII.

A Petilianus

Petilian⁹ dixit. Et si nos bis baptismū facere dicitis / imo vos facitis q̄ occidit baptiçatos: nō q2 baptiçat hoc dicim⁹ / sed q2 vnūquēq3 dū occiditis / sāguine suo facit baptiçari. Etem̄ baptismū aq̄ vel sp̄us extorto sāguine martyris quasi factū ē geminū. Sic aūt ip̄e nāq3 saluator baptiçat⁹ p̄mit⁹ a iohāne baptiçādū sese ꝓfessus est: iter nō iā aq̄ nec sp̄u / s3 sāguinis baptismo cruce passionis / sicut scriptū est: Accesserunt ad eū duo discipuli filij çebedei dicētes: Dn̄e cū veneris in regnū tuū fac nos sedere vnū ad dexterā tuā et alteꝝ ad sinistrā tuā. Respōdit eis iesus: Difficilē rem petitis: Nunquid calicē quē ego bibitur⁹ sum potestis bibere / et baptismo quo ego baptiçor baptiçari? Dixerunt illi: Possum⁹. Et ait illis: Calicē quidē quē ego bibitur⁹ sum bibere potestis: et baptismo quo ego baptiçor / baptiçabimini etc. Si hec duo sūt baptismata vestra / nos laudatis inuidia / ꝓfitemur: Cū em̄ nostra corpora occidit / bis baptismū facimus: s3 baptismo nr̄o et sāguie baptiçamur vt christ⁹. Erubescite erubescite ꝑsecutores / si ses christo martyres facit / q̄s post aquā veri baptismat / sāguis baptista ꝓfūdit. Aug⁹ r̄ndit

Marci.10.

B Aug⁹.

Primo cito r̄ndemus: quia nō vos occidimus / sed ipsi vosmetipsos vera morte occiditis / cū vos ab vnitatis viua radice p̄ciditis. Deinde si oēs qui occidunt sanguine suo baptiçant: oēs latrones / iniqui / impij scelerati / qui dānati feriūt martyres habēdi sunt: q2 suo sāguine baptiçāt. Si aūt nō baptiçant sanguine suo nisi q̄ occidunt ꝓpter iusticiā: q2 ipsoꝝ est regnū celoꝝ: vidisti pri⁹ esse querendū ꝓpter qd̄ patiminiꝫ et postea qd̄ patiamini. Quid ergo bucce inflantur anteq̄ facta defendant? Quid p̄strepit lingua anteq̄ ꝓbet vita? Si schisma fecisti ip̄e es: si ip̄e es vt sacrileg⁹ morieris / cū p̄ ipi etate puniris: si vt sacrileg⁹ morieris / quō tuo sanguine baptiçaris? An dicis: Non feci schisma. Hoc ergo queram⁹: Quid asi clamas q̄ ꝓbas? An dicis: et si sacrileg⁹ sū / a te occidi nō debeo. Alia q̄stio est de atrocitate facti mei qd̄ nūq̄ veraciter demonstras: alia de baptismo sanguinis tui vnde te mēdaciter iactas. Nā neq3 occidi te / nec ꝓbas te ab aliquo occidi: Nec si ꝓbes ad me ptinet. Quicūq3 te occiderit siue fm potestatē legitime a dn̄o datā iuste fecerit / siue sicut messis dn̄ice palea cupiditate aliq̄ mala scelus admiserit: sicut ad te nō pertinet: qui recentib⁹ tempozib⁹ cū intolerabili potentatu etiā militib⁹ tibi comitantibus: nō quia timebat aliquē / sed vt ab omnib⁹ timeret / viduas opp̄ssit / pupillos euertit / aliena patrimonia ꝑdidit / aliena matrimonia separauit / res vendēdas innocentū procurauit / venditarū p̄cia cū dn̄is plaudētibus diuisit. Ex me ista dicere videar / si nō tanto nole agnoscit de quo dicā. Que si vera sunt / sicut ad vos ista nō pertinēt: ita nec quicq̄d dicis ad nos etiam si vera diceres. Si autē falsa fama de illo collega vero iusto et innocente mentita est / nullo modo etiā fame credendū est que de innocentibus tanq̄ de traditorib⁹ codicū / vel tanq̄ de interfectorib⁹ hominū seminata est. Huc accedit: q2 ego illū cōmemoro q̄ vobiscū vixit: cuius natalitia tanta celebratione frequētabatis: cui pacis osculum inter sacramenta copulabatis: in cui⁹ manib⁹ eucharistiā ponebatis: cui vicissim danti man⁹

Math.5.a.

C

D

poꝛrigebatis: cuiꝰ aures inter tātos aphꝛi-
cę gemitus surdas libera voce offendere ti
mebatis: quem nescio quis vestrū / qꝛ vel
ex obliquo vꝛbanissime tetigit / vt ei dice-
ret ꝙ comitē haberet deum / ingenti laude
ferebatur: Tu autē illos nobis obijcis cuꝫ
quibus nō viximus: quoꝝ faciē non vidi-
mus: quoꝝ ętate vel pueri vel foꝛtasse nō-
dū nati eramꝰ: Quę ē ista tāta iniq̄tas aut
q̄ ꝑuersitas velle nobis imponere sarcinas
ignotoꝝ / cū vos poꝛtare nolitis amicoꝝ?
Ps. 45. Clamat scriptura diuina: Uidebas furem
et currebas cum eo. Si te non contamina-
uit quē vidisti: cur mihi obijcis videre quē
non potui? An dicis non cum eo concurri:
quia facta eiꝰ displicebāt mihi. Sed nempe
ad altare accedebas cū eo: Age iam vt te
defendas: discerne ista / ꝛ dic aliud esse cō-
Daniel. 13. c. currere in peccatū / sicut cōcurrerūt duo se-
nioꝛes castitati susannę insidiantes: aliud
cū fure accipe dñi sacramentū: sicut apli cū
iuda etiā primū illā cęnā acceperūt. Faueo
defensioni: Sed cur nō attēdis quāto faci-
liꝰ in hac tua defensione absolueris gentes
et terminos terrę: q̄ hereditas chꝛisti dif-
funditur? Si eñ potuistis furem videre / et
cum fure viso sacramenta cōmunicare / ta-
men peccatū non cōmunicare: quanto mi-
nus potuerunt remotissimę nationes cum
aphꝛis traditoꝛibꝰ vel persecutoꝛibus eti-
am si vera diceretis / et ostenderetis male-
facta habere cōmunia / quis cū eis tenerēt
sacramēta cōmunia. An dicis / ego vidi illū
epm furē / vere illū non vidi. Dic quod vis /
etiam huic faueo defensioni: ꝛ in hac abso
lutꝰ est a vestris criminatiōibꝰ oꝛbis terra-
rum. Si eñ vobis licuit cogniti hominis
ignoꝛare vitam: cur toti mundo ignotos
ignoꝛare non sinit? nisi foꝛte donatistis li-
cet nescire quod scire nolūt: gentibꝰ non li-
E cet scire quod scire nō possunt. An dicꝭ / ali-
ud est furtum / aliud traditio vel ꝑsecutio.
Concedo aliud esse: nec modo laboꝛandū ē
quid intersit ostendere. Attende compen-
diū: si te ille non fecit furē / quia tibi nō pla-
cet furtum: quis pōt facere traditoꝛes aut
homicidas eos quibꝰ displicet siue tradi-
tio siue homicidiū? Priꝰ igiꝭ cōfitere te esse
quicq̄d mali fuit optatus quē noueras: et
vel sic mihi obijce quicquid mali fuerūt q̄s
ego non nouerā. Nolo mihi dicas: illa ma
gna sunt / ista parua. Prius eñ opoꝛtet fa-
tearꝭ ipa parua de te / nō vt ego q̄q3 fatear:
sed vt vel sinā te dicere nescio quę magna
de me. Optatus quem noueras / fecit te fu
rē / quia collega tuꝰ fuit / an nō fecit? Respō
de vnū de duobus. Si dicꝭ / nō fecit: quęro
cur nō fecit: qꝛ nec ipse fur fuit: an qꝛ nescꝭ:
an qꝛ tibi displicuit. Si qꝛ nec ipē fuit / mul
to magis illos de quibꝰ nos arguistis tales
fuisse / quales dicis credere nō debemꝰ. Si
eñ de optato nō est credendū / quod ꝛ chꝛi
stiani et pagani et iudęi / postremo ꝛ nostri
ꝛ vestri dicūt: quanto minꝰ credendū est qd
vos de aliquo dicitis. Si qꝛ nescis respon
dēt tibi oēs gētes: multo magis nos nesci
mꝰ quicq̄d d illis obijcis nobis. Si qꝛ tibi
displicuit: eadē tibi voce rñdēt: q̄uis nūq̄
ꝓbaueris talia tamē displicent vobis. Si
autē dicꝭ: Ecce me furē fecit optatꝰ ille quē F
nouerā / qꝛ collega meꝰ fuit: et cum illo ad
altare accedere solebā cum ista cōmitteret:
sed nō curo: quia leue est peccatum: te au-
tē illi traditoꝛē homicidāq3 fecerūt: Respō
deo / non me concedere vt ego quoq3 tradi
ditoꝛ et homicida factus sim peccatis alie-
nis: qꝛ tu te alieno petō furē factū esse ꝯfes-
sus es: neq3 eñ iudicio nfo / sed oꝛe tuo fur
factꝰ es. Nos eñ dicimꝰ vnūquēq3 sarcinā Gal. 6. b.
suā poꝛtare / sicut apls testis ē: tu vo nō: qꝛ
furtū fecisti vel furto consensisti: sed quia
id quod aliꝰ fecit ad te pertinere existima-
sti: sub sarcina optati vltro tuos humeros
subdidisti. Nā sicut apostolꝰ ait cū de cibis
loquereꝭ: Scio ꝛ confido in dño iesu / qꝛ ni- Ro. 14. c.
hil cōmune ꝑ ipsum / sꝫ ei qui existimat ali-
quid cōmune esse illi cōmune ē. Eadē regu
la dici potest aliena peccata ad eos nō ꝑti-
nere quibꝰ displicēt: sed si q̄s existimat ad
se ꝑtinere / pertinēt ad eū. Quapꝛopter tu
nos non tenes traditoꝛes nec homicidas
etiā si aliq̄d tale ꝓbes de his q̄ nobiscū sa-
cramēta cōmunicāt: te aūt etiā si tibi displi
ceat quicq̄d fecit optatꝰ: furē tñ tenemꝰ / nō
ꝑ calumniā nostrā / sꝫ ꝑ sentētiā tuā. Et ne
putes hoc leue esse / aplm lege dicentē: Ne- 1. Coꝛ. 6. b.
q3 fures regnū dei possidebūt. Qui aūt re-
gnū dei non possidebūt / nō erunt vtiq3 ad
dexterā inter illos quibꝰ diceꝭ: Uenite bñ- Math. 25. d.
dicti patrꝭ mei ꝑcipite regnū qd vobis pa-
ratū est ab oꝛigine mūdi. Si ibi non erunt /
vbi erunt nisi ad sinistrā? Inter illos q̄ qbꝰ
diceꝭ: Ite in ignē ęternū / qui paratus ē di-
abolo ꝛ angelis eiꝰ. Frustra ergo tē securū

facꝫ/leue putādo pctm̄ qꝺ a regno dei sepa
rat/ꝛ i ignē mittit ęternū: Quāto meliꝰ ad
Gal.6.b. verā ꝯfessionē ꝯfugies/et dices: Unusquisqꝫ
nr̄m ꝓpriū onꝰ portabit: ꝛ a tritico paleam
vētilabꝝ vltimū sepabit. Sꝫ videlꝫ times
B ne statim tibi dicat: Cur ergo dū alijs aliena
onera conami imponere/aufi vos estis añ
vltimū vētilabꝝ a totiꝰ mūdi dn̄ica segete
separe? Itaqꝫ nos qbꝰ displicēt facta vr̄oꝝ/
qũ cauetis ne vobis obijciatur schisma qꝺ
oēs fecistis/etiā peccatꝫ vos iplicatꝫ q̄ vos
nō fecistis: ꝛ dū timet disertꝰ petilianus/ne
mihi liceat dicere/ nō me eē talē qualē fuis/
se putat cecilianū: ipse cogit dicere eē se ta
lē q̄lē fuisse nouit optatū. An tu nō es talis
qualē illū fuisse aphrica tota ꝯclamat: nec
nos ergo tales sumꝰ q̄les illos quos nobis obij/
citꝫ vel error vester suspicat/vel furor īfamat
vel ṽitas ꝓbat: multo minꝰ talia sūt ꝑ oēs
gētes frumēta dn̄ica/q̄ istoꝝ nec nomē au/
dierūt. Nulla igit cā ē cur tāto scelere sepa/
tionis ꝛ sacrilegio schismatis ꝑeatis: ꝛ tñ si
qd ꝓ hac tāta īpietate diuino iudicio pati/
ami: etiā baptiçari vos vr̄o sāguine dicitꝫ/
vt pax sit q diuisim nō compūgimini/ nisi
etiā puniti gloriemini. Ca. XXIIII.

Petilianus
Job.13.a.
PEtilianꝰ dixit. At em̄ i eodē ꝑdu
ratis: Qui sꝫ lotꝰ ē nō habet cām ni
si pedes lauādi. Semel ē qꝺ habet au
Aug. ctorē: semel ē qꝺ ṽitas firmat. Augꝰ rñ/
Matth.28.d. dit. Baptismꝰ i noie patris ꝛ filij ꝛ spūsctī
christū habet auctorē/nō quēlibet holēꝫ: et
Job.14.a. christus ē ṽitas/non qlibet hō. Ca. XXV.

Petilianus.
PEtilianꝰ dixit. Nā cū reꝰ falsa cō/
mittas sibi baptisma ego nō facio qꝺ
Aug. sꝫ ipse nō facis. Augꝰ rñdit. Nec
reos nos ꝓbas: ꝛ si reꝰ baptismo falso bapti
çat/nō habēt veꝝ baptismū q̄tq̄t ab eis ba
ptiçāt/q apud vos nō solū manifesti ꝫ etiā
occulti iā rei sūt. Si em̄ rē dei dat q baptis/
mū dat: cū iā deo reꝰ ē/quō rē dei dat si reꝰ
veꝝ baptismū nō dat? Si em̄ expectatꝫ vt
ꝛ vobis reus sit/q̄si qꝺ daturus ē vestꝝ sit.

A
Petilianus.
PEtilianꝰ dixit. Nā (Ca. XXVI.
si veris falsa ꝑmisceas/hisdē sępe ve/
stigijs verum falsitas imitat: Sic sic
hoiēꝫ simulat naturę pictura veꝝ/q̄ colori
bꝰ exꝓmit falsas facies ṽitatis: Sic sic specu
nitor vultū rapit/vt reuocet oclos ītuētis:
Sic sic offert ꝓprios veniētibꝰ vultꝰ: vt ipsa
sibimet īuicē facies veniētis occurrat: tātū
qꝫ valet īmūda fallacia/ vt ipsi se q ꝑui dēt
oculi/quasi i altero sese cognoscāt: Ipsa qꝫ
vmbra cū steterit/imagies gemiat magna
ex parte/mēdacio diuidēs vnitatē. Nūqd
tadeo veꝝ ē q figura mētit? Sꝫ aliud ē ho Al. ideo.
minē pingere aliꝺ generare: Nā quis pr̄i fi/
lios exoptāti falsos fingit infantes: aut quis
picturę mēdacio veros heredes expectet?
Profecto demētꝫ ē animꝰ dimisso eo qꝺ ve
rū ē amare picturā. Augꝰ rñdit. Ita ne B
nō erubescꝫ etiā si i hoie fallacissimo fuerit Aug.
baptismū christi falsitatē vocare? Absit q/
dē vt dn̄icū frumētū qꝺ ꝑ totū agꝝ.i. hūc
mūdū vsqꝫ i messē.i.i finē sęculi int ziçania
crescere iussū ē vestris maledictꝫ interijsse cre
dat: Uextū ꝛ i ipsis ziçanijs q̄ vsqꝫ in finē
nō colligi ꝫ tolerari ꝑcepta sūt: ꝛ in ipsa pa
lea q̄ nō nisi vltimo vētilabro tota sepabit/
audet qsqꝫ dicere falsū esse baptisma qꝺ in
noie pr̄is ꝛ filij ꝛ spūsctī dat ꝛ sumit. Quos
testimonio grauidaꝝ fęminaꝝ conuictos
vel collegas vel p̄sbyteros vr̄os ab hono/
re deponitis: qñquidē ista exēpla vbiqꝫ nō
desunt: q̄ro añqꝫ ꝯuincerētur/ vtꝝ fallaces
fuerit an veraces? Rñdebis vtiqꝫ fallaces.
Cur ergo veꝝ baptismū ꝛ habebāt et dabāt?
Cur i eis diuinā ṽitatē nō corrūpebat hu/
mana fallacia? Nōne verissime sc̄ptum est:
Sāctꝰ em̄ spūs disciplinę effugiet fictū? Fi/ Sap.1.b.
ctos ergo istos cū spūssāctus fugeret: cur apꝺ
eos baptismi ṽitas erat/ nisi q spūssanctꝰ
hois fallaciā ñ ṽitatē sacramēti fugiebat?
Porro si ꝛ fallaces habēt baptismū veꝝ/q
hoc habēt qꝺ veraces habēt: vñ te oportet
aduertere sermonē tuū potiꝰ eē pigmētꝫ pu
erilibꝰ coloratū: ꝛ iō qui neglecto ṽbo vero
fucis talibꝰ delectat: ipse amat ꝓ veritate
picturam. Ca. XXVII.

PEtilianꝰ dixit. At em̄ dicit apl's Petilianus.
paulꝰ: Unꝰ deꝰ/vna fides/vnū baptis Eph.4.a.
ma: vnū nos ꝓfitemur: Nā certū est
eos q duo existimāt īsanire. Augꝰ rñdit. Aug.
In nos ista dicitis/ ꝫ insaniēdo nescitꝫ. Il/
li em̄ dicunt duo baptismata q aliud existi
māt habere iustos/aliud iniq̄s/cū neqꝫ isto/
rū neqꝫ illoꝝ sit/sed sit christi i vtrisqꝫ vnū:
qꝫuis ipsi nō sint vnū: ꝫ id qꝺ ē vnū isti ha/
beāt ad salutē/illi ad ꝑniciē. Ca. XXVIII.

PEtilianꝰ dixit. Ueꝝ vt aliqd cō/ Petilianus.
parē/solē geminū videre furiosis/li/
cet nubes cerulea sępe ꝯcurrat/eius
qꝫ decolor facies splendore ꝑcussa/dū radij
solis ab eadē redeūt/q̄si ꝓpos radios emit/

tere videat: Sic sic in fide baptismatis aliud ē q̄rere imagines/aliud agnoscere vitatē. Aug⁹ rn̄dit. Quid loq̄ris q̄so: q̄si nubes cerulea radios solis pcussa repercutit: nūquid furiosis q̄si duo soles apparēt/ac nō oīb⁹ q̄ intuent: Cū aūt furiosis ita videt/solis ipsis videt. Sed si molestū nō est qd̄ admoneo/vide potius ne forte talia dicere et sic loq̄ furiosū sit. Rñpe cū hoc dicere voluisti/iustos habere vitatē baptismi/ iniustos aūt imaginē. Si ita ē/audeo dicere imaginē fuisse in illo vestro/cui nō de⁹/s quidā comes erat de⁹: veritatē aūt vel i te vel in illo qui hoc in eum elegāter emisit: quādo ei dixit cui comes est deus: ⁊ discernite illos quos vtrosq̄ baptiçauit: et i alijs approbate baptismū verū: ab alijs aūt excludite imaginē/et introducite veritatem.

Aug⁹.

A Petilianus. P Etilianus dixit. (Ca. xxix. Sȝ vt hec minora discurrā: Nūq̄d ius dicit: Qui nō ē curie magistratus/aut id qd̄ dixerat ius est: cū priuati psona iura publica pturbet: An nō magl reus non modo nō pdest/sed cū eo qd̄ conficit falsarius obtinet: Aug⁹ respondit.

B Aug⁹. Quid si iste priuat⁹ atq̄ falsari⁹ legē imperatoris alicui det: nōne ille cui ptulerit cū his qui hanc habent/et ipsam esse inuenerit: non attendit a quo acceperit/ sed quid acceperit: Falsarius quippe quādo ex sua falsitate dat aliquid/falsum est: qn̄ autē alienum verū ab aliquo dat/ etiā si a falsario detur: q̄uis ille verax non sit/ vex est tamē quod datur. Ca. xxx.

A Petilianus 1.q.1.c.dñs. P Etilian⁹ dixit. Aut si quisq̄ carmina sacerdotis memoriter teneat: nūquid inde sacerdos ē q̄ ore sacrilego carmen publicat sacerdotl: Aug⁹

B respōdit. Ita. Istō dicis quasi modo q̄ramus q̄s sit ver⁹ sacerdos/⁊ nō quid sit verum baptisma. Ut eīn sit quisq̄ ver⁹ sacerdos: oportet vt nō solo sacramēto/sȝ iusti-

Ps.131. cia q̄ induat/sicut scriptū est: Sacerdotes tui induant iusticia. Qui aūt solo sacramēto sacerdos est: sicut fuit pontifex caiphas persecutor vnius et verissimi sacerdotis: q̄uis ipse non sit verax/ quod dat tamen verum est/si nō det suū sed dei: sicut de ip-

Ioh.11.g. C so caipha dictum est: Hoc autem non a se dixit/sed cum esset pontifex pphetauit. Et tamē vt eo quoq̄ vt simili vtar qd̄ ipse posuisti: si audias ab aliquo vel pphano precem sacerdotis verbis ⁊ mysterijs euangelicis confirmatā: nūquid ei potes dicere: non est vera: q̄uis ipse non solū verus nō sit/sed etiā nullus sacerdos sit: cū apostol⁹ paulus quoddā testimoniū vex ee dixerat cretensis cuiusdā pphete/q̄ inter pphetas dei non computabat: ait eīn: Dixit quidā ex ipsis pprius eorum ppheta: Cretenses semp mēdaces/ male bestie/ ventris pigri: testimoniū hoc verum est. Si ergo aplus nescio cui⁹ alienigene testimonio/quia verum comperit/ etiā ipse attestatus est: cur nos apud quēlibet inuenerimus qd̄ christi est: et vex est/etiā si ille apud quem inuenitur peruersus ⁊ fallax est: non discernim⁹ vitiū qd̄ homo habet/et veritatē quā nō suā s dei habet: ⁊ dicim⁹/sacramētū hoc vex ē: sicut ille ait: testimoniū hoc vex est: Nunq̄d ideo dicim⁹ etiā/ipse homo verax ē: q̄ dicimus sacramētū hoc vex est: Sicut ⁊ aplus: nūq̄d ideo pphetā illū int pphetas dei cōputauit: q̄ qd̄ i eo vex inuenit/vex ee firmauit: Sil'r idē apl's cū apud athenas eēt inter aras demonū: animaduertit arā quādā in qua scriptū erat: Ignoto deo. Et hoc testimoniū ad illos i christo edificādos assūpsit/ita vt hoc cōmemoraret in sermone suo atq̄ subiūgeret: Quem vos ignorantes colitis/hunc vobis nos annūciamus: Nūquid quia vel inter idolorū aras vel a sacrilegis erectā aram illā reperit/ pptera qd̄ i ea vex erat damnauit aut respuit: aut ppter vex qd̄ i ea legerat etiā sacrilegia paganox sectāda eē psuasit: Cōsequēter etiā cū ipsū etiā diīȝ illis ignotū/sibi autē notū etiā illox noticie/sicut cōgruere iudicabat insinuare vellet/ait inter cetera: Et q̄dē nō lōge positū ab vnoquoq̄ nostrū: In illo eīn viuimus et mouemur et sum⁹: sicut ⁊ quidam scdȝ vos dixerūt. Nūquid etiā hic/q̄ inuenit apō sacrilegos testionia vitatl: aut ppt ista illos approbauit/aut ppt illos ista dānauit: Uos aūt necesse ē vt semp errētl diu ppter hoim vitia dei sacramēta violatis: aut nos ppter dei sacramēta q̄ i nob violare nolum⁹/etiā vestri schismatl sacrilegiū assumere putatis. Ca. xxxi.

Ad titū.1.c. 1.q.1.c.dñs.

D Act.17.c.

Act.17.f.

1.q.1.c.dñs.

A Petilianus. Ro.13.a. Ioh.19.b. Ioh.3.b. P Etilian⁹ dixit. Oīs eīn ptās ex deo ē/nō in hoie ptātis: sicut pōtio pilato rn̄dit dñs iesus christus: Nō haberes i me ptātē nisi esset tibi desup data. Et iter dicēte iohāne: Nō pōt hō facere

quicꝫ nisi ei fuerit datū de cęlo. Doce igiť traditor simulādi mysteria qñ accepis ptā-
B tē. Augꝰ rñdit. Tu doce potiꝰ vniuersos
Augꝰ. orbis terraꝝ q̄ diffusa ē hereditas christi: ⁊ illa tot gentiū multitudo/ vbi apl̄i ecclias fundauerūt/ qñ baptiçandi amiserit ptātē: Nunꝙ docebis: Nō solū q: eos calumnia-ris/ nō doces traditores/ sed q: etiā si docu-eris/ nō pōt quorumlibet maloꝝ scelꝰ/ siue ignotoꝝ/ siue fallacium/ siue vt çiçania vel palea tolerandoꝝ euertere ꝓmissa dei: vt
Gen.22.d. nō in semine abraę benedicanť oēs gen-tes: a quibꝰ ꝓmissis vos alienos facit/ qui cū oībꝰ gentibꝰ cōmunionē vnitati habe-re non vultis. Ca. XXXII.

A Petilianꝰ dixit. Licet eñ vnū sit
Petilianus. baptismū: tribꝰ ē tñ gradibꝰ ꝯsecra-tū. Dedit aquā iohānes sine noīe
Matth.3.c. trinitatis/ sicut ipse ꝓfessus est dicēs: Ego vos baptiço in aq̄ penitentię: aliꝰ veniet q̄ fortior me ē: cuiꝰ nō sum dignꝰ calciamenta portare: ipse vos baptiçat in spūsancto et igne. Dedit spiritūsanctū christꝰ sicut scri-
Joh.20.e. ptū ē: Sibilauit in faciē eorum ⁊ dixit: Ac-cipite spm̄sanctum. Ipseꝗ ignis paracle-tus crepitantibꝰ flāmis ardescens in aplos supuenit. O vera diuinitas/ quę accendere
Act.2.a. visa est/ nō ardere sicut scriptū est: Factꝰ est subito de cęlo sonus tāꝙ vi magna spiritꝰ ferreť: ⁊ repleuit totā domū vbi erāt apo-stoli sedētes: Et visę sunt distributę linguę tanꝙ ignis: sedit autē sup vnumquēꝗ eo-rum: ⁊ repleti sunt oēs spiritusācto: ⁊ cępe-runt loq̄ varijs linguis/ sicut spūssanctꝰ da-bat eloquiū eis. Tu vero ꝑsecutor vł aquā penitētię nō habes: qui non iohānis occisi sꝫ occisoris herodis retines potestatē. Tu igitur traditor spm̄sanctum christi nō ha-bes: etenī morti christꝰ est traditus/ non ad mortē tradidit christꝰ. Tibi ignis i spiritu apud inferos viuax est: qui ieiunis apicibꝰ ęstuans/ membra tua ꝑ sęculū afflare vale-
Esa.66.g. at/ nō finire: sicut scriptū est de reoꝝ i infer-no supplicio: Ignis eorum non extinguet.

A Augꝰ rñdit. Tu es ille maledicꝰ conui-
Augꝰ. tiator/ non veridicus disputator. Nonne aliquādo desines talia dicere: quę si nō ꝓ-bas/ ad neminē pertinēt: Si autem ꝓbas: ad vnitatē orbis terraꝝ quę in sanctis tā-ꝙ in frumētis est oīno nō ꝑtinēt. Si pla-ceat ⁊ vobis ꝓ maledictis maledicta respō-dere: possumꝰ ⁊ nos diserte forte cōuiciari: possumꝰ ⁊ nos dicere crepitantibꝰ flāmis: sed nullo modo mihi sonat diserte qđ diciť inepte: Possumꝰ ⁊ nos dicere ieiunis apici-bus ęstuās: sed scptoꝝ nostroꝝ apices no-lumꝰ cū ab aliquo sano leguntur a succo gra-uitatis ieiunos iudicari/ ⁊ ipsum in eis dū nullis sententijs vtilibꝰ pascitur/ superua-caneo laborare ieiunio. Ecce dico circūcel-liones vestros non crepitantibꝰ sed pręci-pitantibꝰ flāmis † furoris ardere. Si respō- Al. fluctis.
deris/ quid ad nos: cur et tu cum obieceris quos volueris/ non vicissim audies/ ⁊ nos nescimus: Si respōderis: non ꝓbatis/ cur non tibi orbis terrarum respondeat vicis-sim: nec vos probatis: Paciscamur ergo si placet/ vt nec tu nobis malos obijcias quos putas nostros: nec vobis ego vestros: Ita videbis hoc pacto tam iusto placito atꝗ firmato/ nihil te habere quod obijci-as semini abraę in oībus gentibus: atꝗ ti-bi ego plane inuenio magnū quod obijci-am. Cur vos ergo impie sepastis a semine abraę quod est in omnibꝰ gentibꝰ: Hoc cer-te quēadmodū defendas nō habes. Pur-gamꝰ eñ nos vtriꝗ a criminibꝰ alienis. Hoc autē qđ oībꝰ gentibꝰ quę in semine abraę bñdicunť nō cōmunicatis: ⁊ magnū crimē
est/ non quorundā vestꝝ sed omniū. Et cū C
nosti ⁊ cōmemoras spm̄sanctum ita venis-se/ vt illi quos tūc impleuerat/ linguis om-nibꝰ loq̄renť: quid sibi volebat illud signū atꝗ ꝓdigiū: Cur nō ita dať spūssanctꝰ/ vt nemo cui dať liguis oībꝰ loqui possit: ni-si q: oēs gētes credituras/ ac sic in omnibꝰ linguis futurum euangeliū/ illud tunc mi-raculū portendebat quod ⁊ in psalmo tan-
to añ ꝓ̄dictū ē: Non sunt loq̄lę neꝗ sermo- Ps.18.
nes/ quoꝝ nō audiantur voces eoꝝ. Hoc ꝓpť eos dictū ē q̄ spūsctō accepto linguis erāt oībꝰ locuturi. Sꝫ q: idipsū in oībꝰ gen-tibꝰ ⁊ linguis futuꝝ euāgeliū ⁊ corpꝰ christi ꝑ totū orbē terraꝝ linguis oībus ꝑsonatu-rum significabat/ secutꝰ ait: In omnē terrā exiuit sonꝰ eoꝝ: et in fines orbis terrę ṽba eoꝝ. Hinc fit vt ecclesia vera neminē late-at. Vñ est illud qđ in euangelio ipse dicit:
Non pōt ciuitas abscondi sup mōtē ꝯstitu- Matth.5.b.
ta. Ideoꝗ in eodē psalmo cōnectiť: In so- Ps.18.
le posuit tabernaculū suum. i. i manifesta-tione: sicut in regnoꝝ libris legimꝰ dictū:
Quod tu in occulto fecisti patieris in sole. 2. Reg.12.c.
Et ipe tāꝙ spōsus ꝓcedēs ð thalamo suo:

exultauit vt gigas ad currendā viā/a summo celo egressio eius:ecce habes aduentū dñi in carne. Et occursus ei⁹ vsq ad summū ei⁹:ecce habes resurrectionē ꝛ ascensionē. Nec ē qui se abscōdat a calore ei⁹:ecce habes aduentū spūsācti quē i linguis igneis misit/vt feruorē charitatꝭ ostēderet:quā ꝑfecto nō habet/qui cū ecclesia q̄ in omnibus linguis ē/nō seruat vnitatē spūs i vinculo pacis. Jam vero q̄ vnū quidē baptismū esse dixisti/sed tamē tribus gradib⁹ ꝯsecratū:ipsaq̄ tria sic ꝑsonis singulis dispertitus es/vt aquā iohāni/spūsanctū dño iesu christo/et ignē tertiū paracleto desuper misso tribueris. Quātus error sit parūper aduerte: Eo quippe ductus es vt ita sentires q̄ iohānes ait: Ego quidē baptiço in aqua:qui aūt post me venit maior me est: ipse vos baptiçabit in spūsctō ꝛ igni. Nec cōsiderare voluisti/nō tria trib⁹ singillatim esse coaptata: aquam iohāni/ spm̄ christo/ ignē pacleto:sed tria hec ad vos poti⁹ pertinere: vnū ad iohannem/et duo cetera ad dñm. Neq̄ eñ dictū ē:Ego quidē vos baptiço in aqua: qui autē post me venit maior me ē/cui⁹nō sum dign⁹calciamēta portare:ipse vos baptiçat in spūsācto:qui autē post illū venturus ē paraclet⁹/ ipse vos baptiçat in igne: sed ego quidez inquit in aqua:qui autē post me venit in spūsancto et igni: vnum sibi tribuit/ illi duo. Uides ergo quemadmodū te fefellit numer⁹. Adhuc attēde:vnum dixisti baptismū tribus gradibus consecratum:aqua/spūsancto et igni:ꝛ tres ꝑsonas p singula posuisti:iohānem ad aquā/christū ad spm̄/ paracletū ad ignē. Si ergo aqua iohānis ad eundē ptinet/cui⁹vnitas cōmendat:non debuerunt baptiçari iubēte paulo aplo quos comperer at baptiçatos a iohāne. Jam eñ habebant aquā ad eundē sicut dicis baptismū pertinentē:Restabat vt spiritū et ignē acciperent:quia defuerāt iohāni/vt cōplereť baptism⁹trib⁹vt asseris gradib⁹consecrat⁹. Cū ꝟo auctoritate aplica iussi sunt baptiçari/satꝭ declaratū est aquā illā iohānis nō ptinere ad baptismū christi/ ꝫ ꝓ necessario tpe alteri⁹dispensationis fuisse. Postremo quid tibi visum est cum probare voluisses spm̄sanctū a christo datū/ ꝛ adhibuisses ex euangelio testimoniū/q̄ resurgens a mortuis/ insufflauit in faciē discipulorū dicēs:

Accipite spm̄sanctū: ꝛ ad illū vltimū ignem qui cum baptismo nominat⁹ est in linguis igneis/quē paracleto veniēte demonstrarę sūt/velles ostēdere:Dixisti eñ:Ipseq̄ igneis paraclet⁹crepitantib⁹ flāmis ardescens in apostolos superuenit:quasi ali⁹sit spūsanct⁹ quē dedit insufflādo in faciē discipulorū:ꝛ ali⁹qui post ei⁹ascensū in apostolos superuenit. Nūquid ergo duo sunt spūsancti: Quis h̄ nisi dementissim⁹ dixerit: Ipse itaq̄ christ⁹eundē spm̄sanctū dedit/siue insufflādo in facies discipuloꝝ/siue desup cū die pētecostes circa sacramēti cōmendationem mittēdo. Proinde nō christ⁹ spm̄sanctū dedit ꝛ ignē paraclet⁹/ vt quasi cōpleret qd̄ dictū erat in spūsancto ꝛ igni: ꝫ idē ipse christ⁹spm̄sanctū dedit:quē i terra positus suo flatu/ in cęlo aūt positus linguis igneis demonstrauit. Nāq̄ vt noueris nō tunc impletū esse quod dictū est: Ipse vos baptiçat in spūsancto/ quādo eis sufflauit in faciē/vt iam nō in spū/sed in igne baptiçandi venturo paracleto videreť: Reminiscere apertissimā scripturā/et vide quid eis dixerit qñ ipse dñs ascēdit i cęlū: Johānes quidē baptiçauit aqua:vos aūt baptiçabimini spūsancto/quē recepturi estis nō post multos hos dies ad pentecosten. Quid hoc testimonio clarius: Scdm̄ autem sensū tuū dicere debuit christ⁹: Johānes qdē baptiçauit aqua: vos autē baptiçati estis spūsancto qñ vobis in faciē sufflaui: et deinde baptiçabimi i igne/ quē accepturi estꝭ nō post mltos hos dies: vt videlicet cōpleret illi tres grad⁹ qb⁹dicis vnū baptismū ꝯsecratū. Ita fit vt adhuc nescias quid sibi velit qd̄ dictū ē: Ipse vos baptiçat i spūsācto ꝛ igni:ꝛ temere velis docere qd̄ nescis.

Petilianus dixit. (Ca. xxxiii.

Sed vt plane discutiā baptismū trinitatꝭ:dixit aplis suis dñs christus: Ite baptiçate gentes in noīe patrꝭ ꝛ filij ꝛ spūscti:docētes eas seruare oīa q̄cūq̄ mādo vobis. Quem doces traditor: quē cōdēnas: Quē doces traditor: quē occidis: Postremo quē doces: An quē feceris homicidam: Quō igitur baptiças in nomine trinitatꝭ: Patrē deū dicere nō potes:nā cū dixerit dñs christ⁹: Bti pacifici/q: ipi filij dei vocabūť:tu qui pacē animi nō habes/deū nō habes patrē. Quō aūt in noīe filij baptiças/ qui tradis ipsum quē filium dei nō

quicꝙ̄ nisi ei fuerit datū de cęlo. Doce igit
traditor simulādi mysteria qñ accepis ptā-
B tē. Aug⁹ rñdit. Tu doce pot⁹ vniuersos
Aug⁹. orbis terraꝝ q̄ diffusa ē hęreditas christi: ⁊
illa tot gentiū multitudo/ vbi apl̄i eccl̄ias
fundauerūt/qñ baptiçandi amiserit ptātē:
Nunꝙ̄ docebis: Nō solū q̄ eos calumnia-
ris/nō doces traditores/sed q̄ etiā si docu
eris/nō pōt quorumlibet maloꝝ scel⁹/ siue
ignotoꝝ/siue fallacium/siue vt çiçania vel
palea tolerandoꝝ euertere ꝓmissa dei: vt
Gen.22.d. nō in semine abrahę benedicant̄ oēs gen-
tes: a quib⁹ ꝓmissis vos alienos facit/qui
cū oībus gentib⁹ cōmunionē vnitati habe-
re non vultis. Ca. XXXII.
A Etilian⁹ dixit. Licet eñ vnū sit
Petilianus. P baptismū: trib⁹ ē tñ gradib⁹ ꝯsecra-
tū. Dedit aquā iohānes sine nole
Matth.3.c. trinitatis/sicut ipse ꝓfessus est dicēs: Ego
vos baptiço in aq̄ pęnitentię: ali⁹ veniet q̄
fortior me ē: cui⁹ nō sum dign⁹ calciamenta
portare: ipse vos baptiçat in spūsancto et
igne. Dedit spiritūsanctū christ⁹ sicut scri-
Joh.20.e. ptū ē: Sibilauit in faciē eorum ⁊ dixit: Ac-
cipite spm̄sanctum. Ipseꝙ̄ ignis paracle-
tus crepitantib⁹ flāmis ardescens in aplos
supuenit. O vera diuinitas/quę accendere
Act.2.a. visa est/nō ardere sicut scriptū est: Fact⁹ est
subito de cęlo sonus tāꝙ̄ vi magna spirit⁹
ferret̄: ⁊ repleuit totā domū vbi erāt apo-
stoli sedētes: Et visę sunt distributę linguę
tanꝙ̄ ignis: sedit autē sup vnumquēꝙ̄ eo-
rum: ⁊ repleti sunt oēs spiritusācto: ⁊ cępe-
runt loq̄ varijs linguis/sicut spūsanct⁹ da-
bat eloquiū eis. Tu vero ꝑsecutor vł aquā
pęnitētię nō habes: qui non iohānis occisi
sꝫ occisoris herodis retines potestatē. Tu
igitur traditor spm̄sanctum christi nō ha-
bes: etenī morti christ⁹ est traditus/ non ad
mortē tradidit christ⁹. Tibi ignis l spiritu
apud inferos viuax est: qui ieiunis apicib⁹
ęstuans/membra tua p sęculū afflare vale-
Esa.66.g. at/ nō finire: sicut scriptū est de reoꝝ l infer
no supplicio: Ignis eorum non extinguet.
A Aug⁹ rñdit. Tu es ille maledic⁹ conui-
Aug⁹. tiator/non veridicus disputator. Nonne
aliquādo desines talia dicere: quę si nō ꝓ-
bas/ad neminē pertinēt: Si autem ꝓbas:
ad vnitatē orbis terraꝝ quę in sanctis tā-
ꝙ̄ in frumētis est oīno nō ptinēt. Si pla-
ceat ⁊ vobis ꝓ maledictis maledicta respō
dere: possum⁹ ⁊ nos diserte forte cōuiciari:

possum⁹ ⁊ nos dicere crepitantib⁹ flāmis:
sed nullo modo mihi sonat diserte qđ dicit̄
inepte: Possum⁹ ⁊ nos dicere ieiunis apici
bus ęstuās: sed scptoꝝ nostroꝝ apices no-
lum⁹ cū ab aliquo sano legunt̄ a succo gra-
uitatis ieiunos iudicari/ ⁊ ipsum in eis dū
nullis sententijs vtilib⁹ pascitur/superua-
caneo laborare ieiunio. Ecce dico circūcel
liones vestros non crepitantib⁹ sed pręci-
pitantib⁹ flāmis † furoris ardere. Si respō- Al. studio.
deris/quid ad nos: cur et tu cum obieceris
quos volueris/non vicissim audies/ ⁊ nos
nescimus? Si respōderis: non ꝓbatis/cur
non tibi orbis terrarum respondeat vicis-
sim: nec vos probatis? Paciscamur ergo
si placet/ vt nec tu nobis malos obijcias
quos putas nr̄os: nec vobis ego vestros:
Ita videbis hoc pacto tam iusto placito
atꝙ̄ firmato/nihil te habere quod obijci-
as semini abrahę in oībus gentibus: atꝙ̄ ti
bi ego plane inuenio magnū quod obijci-
am. Cur vos ergo impie sepastis a semine
abrahę quod est in omnib⁹ gentib⁹? Hoc cer
te quēadmodū defendas nō habes. Pur-
gam⁹ eñ nos vtriꝙ̄ a criminib⁹ alienis. Hoc
autē qđ oīb⁹ gentib⁹ quę in semine abrahę
bñdicunt̄ nō cōmunicatis: ⁊ magnū crimē
est/non quorundā vestꝝ sed omniū. Et cū C
nosti ⁊ cōmemoras spm̄sanctum ita venis-
se/vt illi quos tūc impleuerat/linguis om-
nib⁹ loq̄rent̄: quid sibi volebat illud signū
atꝙ̄ ꝓdigiū? Cur nō ita dat̄ spūsanct⁹/ vt
nemo cui dat̄ liguis oīb⁹ loqui possit: ni-
si q̄ oēs gētes crediturās/ ac sic in omnib⁹
linguis futurum euangeliū/illud tunc mi-
raculū portendebat quod ⁊ in psalmo tan
to añ p̄dictū ē: Non sunt loq̄lę neꝙ̄ sermo- Ps.18.
nes/quoꝝ nō audiant̄ voces eoꝝ. Hoc ꝓpt
eos dictū ē q̄ spūsctō accepto linguis erāt
oīb⁹ locuturi. Sꝫ q̄ idipsū in oīb⁹ gen-
tib⁹ ⁊ linguis futuꝝ euāgeliū ⁊ corp⁹ christi
p totū orbē terraꝝ linguis oībus ꝑsonatu-
rum significabat/secut⁹ ait: In omnē terrā
exiuit son⁹ eoꝝ: et in fines orbis terrę vba
eoꝝ. Hinc fit vt ecclesia vera neminē late-
at. Vñ est illud qđ in euangelio ipse dicit:
Non pōt ciuitas abscondi sup mōtē ꝯstitu Matth.5.b.
ta. Ideoꝙ̄ in eodē psalmo cōnectit̄: In so- Ps.18.
le posuit tabernaculū suum. i. l manifesta-
tione: sicut in regnoꝝ libris legim⁹ dictū:
Quod tu in occulto fecisti patieris in sole. 2.Reg.12.c.
Et ipse tāꝙ̄ spōsus ꝓcedēs đ thalamo suo:

exultauit vt gigas ad currendã viã/a sum/
mo celo egreſſio eius: ecce habes aduentũ
dñi in carne. Et occurſus ei⁹ vſq; ad ſũmũ
ei⁹: ecce habes reſurrectionẽ ꝛ aſcenſionẽ.
Nec ẽ qui ſe abſcõdat a calore ei⁹: ecce ha/
Act.2.a. bes aduentũ ſpũſſãcti quẽ i linguis igne/
is miſit/ vt feruorẽ charitatꝭ oſtẽderet: quã
pfecto nõ habet/ qui cũ eccleſia q̃ in omni/
Eph.4.a. bus linguis ẽ/ nõ ſeruat vnitatẽ ſpũs i vin
D culo pacis. Jam vero q̄ vnũ quidẽ baptiſ/
mũ eſſe dixiſti/ ſed tamẽ tribus gradib⁹ ꝯſe/
cratũ: ipſaq; tria ſic pſonis ſingulis diſper
titus es/ vt aquã iohãni/ ſpm̃ſanctũ dño ie
ſu chriſto/ et ignẽ tertiũ paracleto deſuper
miſſo tribueris. Quãtus error ſit parũper
aduerte: Eo quippe ductus es vt ita ſenti/
Matth.3.c. res q2 iohãnes ait: Ego quidẽ baptiço in
aqua: qui aũt poſt me venit maior me eſt:
ipſe vos baptiçabit in ſpũſctõ ꝛ igni. Nec
cõſiderare voluiſti/ nõ tria trib⁹ ſingillatim
eſſe coaptata: aquam iohãni/ ſpm̃ chriſto/
ignẽ pacleto: ſed tria hęc ad vos poti⁹ per/
tinere: vnũ ad iohannem/ et duo cętera ad
dñm. Neq; eñ dictũ ẽ: Ego quidẽ vos ba/
ptiço in aqua: qui autẽ poſt me venit ma/
ior me ẽ/ cui⁹ nõ ſum dign⁹ calciamẽta por/
tare: ipſe vos baptiçat in ſpũſãcto: qui au/
tẽ poſt illũ venturus ẽ paraclet⁹/ ipſe vos
baptiçat in igne: ſed ego quidẽ inquit in
aqua: qui autẽ poſt me venit in ſpũſancto
et igni: vnum ſibi tribuit/ illi duo. Uides
E ergo quemadmodũ te fefellit numer⁹. Ad
huc attẽde: vnum dixiſti baptiſmũ tribus
gradibus conſecratum: aqua/ ſpũſancto et
igni: ꝛ tres pſonas p ſingula poſuiſti: iohã/
nem ad aquã/ chriſtũ ad ſpm̃/ paracletũ ad
ignẽ. Si ergo aqua iohãnis ad eundẽ pti/
net/ cui⁹ vnitas cõmendat: non debuerunt
baptiçari iubẽte paulo aplo quos compe/
rerat baptiçatos a iohãne. Jam eñ habe/
bant aquã ad eundẽ ſicut dicis baptiſmũ
pertinentẽ: Reſtabat vt ſpiritũ et ignẽ ac/
ciperent: quia defuerãt iohãni/ vt cõpleret
baptiſm⁹ trib⁹ vt aſſeris gradib⁹ conſecrat⁹.
Cũ v̾o auctoritate aplica iuſſi ſunt bapti/
çari/ ſatꝭ declaratũ eſt aquã illã iohãnis nõ
ptinere ad baptiſmũ chriſti/ ſ; p neceſſario
F tpe alteri⁹ diſpenſationis fuiſſe. Poſtremo
quid tibi viſum eſt cum probare voluiſſes
ſpm̃ſanctũ a chriſto datũ/ ꝛ adhibuiſſes ex
euangelio teſtimoniũ/ q; reſurgens a mor/
tuis/ inſufflauit in faciẽ diſcipulorũ dicẽs:
Accipite ſpm̃ſanctũ: ad illũ vltimũ ignem Joh.20.c.
qui cum baptiſmo nominat⁹ eſt in linguis
igneis/ quę paracleto veniẽte demonſtratę
ſũt/ velles oñdere: Dixiſti eñ: Jpſeq; ignis
paraclet⁹ crepitantib⁹ flãmis ardeſcens in
apoſtolos ſuperuenit: quaſi ali⁹ ſit ſpũſſan
ct⁹ quẽ dedit inſufflãdo in faciẽ diſcipulo/
rũ: ꝛ ali⁹ qui poſt ei⁹ aſcenſũ in apoſtolos ſu
peruenit. Nũquid ergo duo ſunt ſpũſſan/
cti? Quis h̾ niſi dementiſſim⁹ dixerit? Jpſe
itaq; chriſt⁹ eundẽ ſpm̃ſanctũ dedit/ ſiue in/
ſufflãdo in facies diſcipulorꝫ/ ſiue deſup cũ
die pẽtecoſtes circa ſacramẽti cõmendati/
onem mittẽdo. Proinde nõ chriſt⁹ ſpm̃ſan G
ctũ dedit ꝛ ignẽ paraclet⁹/ vt quaſi cõple/
ret q̃ dictũ erat in ſpũſancto ꝛ igni: ſ; idẽ
ipſe chriſt⁹ ſpm̃ſanctũ dedit: quẽ i terra po/
ſitus ſuo flatu/ in cęlo aũt poſitus linguis
igneis demonſtrauit. Nãq; vt noueris nõ
tunc impletũ eſſe quod dictũ eſt: Jpſe vos
baptiçat in ſpũſancto/ quãdo eis ſufflauit
in faciẽ/ vt iam nõ in ſpũ/ ſed in igne bapti/
çandi venturo paracleto videret: Remini/
ſcere apertiſſimã ſcripturã/ et vide quid eis
dixerit qñ ipſe dñs aſcẽdit i cęlũ: Johãnes Act.1.a
quidẽ baptiçauit aqua: vos aũt baptiçabi
mini ſpũſancto/ quẽ recepturi eſtis nõ poſt
multos hos dies ad pentecoſten. Quid
hoc teſtimonio clarius? Scdm̃ autem ſen/
ſũ tuũ dicere debuit chriſt⁹: Johãnes q̃dẽ
baptiçauit aqua: vos autẽ baptiçati eſtis
ſpũſancto qñ vobis in faciẽ ſufflaui: et de/
inde baptiçabimi i igne/ quẽ accepturi eſtꝭ
nõ poſt mltos hos dies: vt videlicet cõple
rent illi tres grad⁹ qb⁹ dicis vnũ baptiſmũ
ꝯſecratũ. Jta fit vt adhuc neſcias quid ſibi
velit q̃ dictũ ẽ: Jpſe vos baptiçat i ſpũſã
cto ꝛ igni: ꝛ temere velis docere q̃ neſcis.

Petilianus dixit. Ca. XXXIII.

A Petilianus.
P Sed vt plane diſcutiã baptiſmũ tri
nitatꝭ: dixit aplis ſuis dñs chriſtus:
Jte baptiçate gentes in noĩe patrꝭ ꝛ filij ꝛ Matth.28.d.
ſpũſſcti: docẽtes eas ſeruare oĩa q̃cũq; mã
do vobis. Quem doces traditor: quẽ cõdẽ
nas? Quẽ doces traditor: quẽ occidis? Po
ſtremo quẽ doces? An quẽ feceris homici/
dam? Quõ igitur baptiças in nomine tri/
nitatꝭ? Patrẽ deũ dicere nõ potes: nã cũ di
xerit dñs chriſt⁹: Bti pacifici/ q2 ipi filij dei Matth.5.a.
vocabũt: tu qui pacẽ animi nõ habes/ deũ
nõ habes patrẽ. Quõ aũt in noĩe filij ba/
ptiças/ qui tradis ipſum quẽ filium dei nõ

vllis passionib⁹ nec crucib⁹ imitarꝭ? Quõ
Act.2.a. aũt baptiças in nõie spũssãcti/ cũ spũssan/
ctus in illos aplos venerit qui nõ fuerant
traditores? Cũ igitur vobis deus genitor
nõ sit: nec aqua baptismatis vere nascimi/
nis nemo vestrũ penit⁹ nat⁹ ẽ: nec patrẽ ha
betis impij/ nec matrẽ: Uos ergo hmõi nõ
Alr.dico ꝛ debeo baptiçare: etsi vt carnem iudei q̃si
B baptiçãt milies vos lauetꝭ. Aug⁹ rñdit.
Aug⁹. Certe ꝓposueras plene discutere baptismũ
trinitatꝭ/ ꝛ itẽtos nos multũ feceras/ sʒ scʒ
Al.non. qd nobis facillimũ est q̃cito ad solita ma
ledicta vertisti. Hoc reuera copiose facis:
Proponis eñ tibi quos vis i q̃s inuehatꝭ
quantũ vis/ in qua magna sermonis latitu
dine vno breuissimo ṽbo qd dicitꝛ proba/ i
artissimas coartatꝭ ãgustias: Hoc eñ tibi
Gen.22.d. dicit semẽ abraę: in quo cũ oẽs gẽtes bñdi
cuntꝛ/ nõ curãt cũ a te maledicuntꝛ. Sed ta/
men qꝛ de baptismo agis: quẽ tunc putas
esse verꝫ cũ in homine iusto est: falsum aũt
cũ in homine iniquo ẽ. Ecce ꝛ ego sm tuaꝫ
regulã/ si discutiã baptismũ trinitatis: copi
osius vt arbitror potero dicere/ q nõ habe/
at deũ patrẽ cui comes ẽ deus: nec christũ
suũ credat/ nisi ꝓ quo passus ẽ: nec spũsan
ctũ habeat/ q̃ longe vario mõ linguis igne/
is miserabilẽ aphricam incẽdit: quõ ẽ ha/
bent baptismũ/ aut quõ dãt in nõie patrꝭ ꝛ
filij ꝛ spũssancti? Certe iã aduertis posse in
hõie iniquo esse/ vel ab homĩe iniquo dari
baptismũ/ nõ iniquũ ꝟ iustũ ꝛ verꝫ: nõ qꝛ il
lius ẽ/ sʒ qꝛ dei est: Et ego tibi de isto nihil
calumnior/ quod tu de nescio quib⁹ orbis
terraꝝ facere nõ cessas: et qd est intolera/
C bilius/ nec de ipsis aliq̃d ꝓbas. Illud vero
nescio quõ tolerari possit/ q non solũ hõi/
bus sanctꝭ de hõibus iniquis calũniamini
sʒ etiã ipsi sctõ baptismati/ qd in quolibet
iniquo necesse ẽ vt sãctũ sit: crimini ex ꝯta
giõe pctõꝝ hõiuʒ cõparatis/ vt tale dicatꝭ
esse baptisma/ qualis ẽ ille a quo habetꝛ vel
datꝛ vel sumitꝛ. Porro si talis fit homo qua/
lis fuerat ille cum quo accedit ad sancta: ꝛ
talia fiunt ipsa sacramenta quales fuerint
homines in quib⁹ sunt: sufficit sanctꝭ hõi/
bus ad solatiũ cũ sancto baptismo cõiter a
vobis falsum crimẽ audire: vos tñ videte
quemadmodũ ṽfo ore dãnemini si ꝛ sobrij
ṽri ex cõtagione ebriosoꝝ vestroꝝ ebriosi
sũt: ꝛ misericordes vestri ex raptorum con/
tagione raptores sunt: ꝛ quicq̃d apud vos
in malis hominib⁹ inuenitꝛ/ hoc cogunꝛ eẽ
qui nõ sunt: ꝛ ipse baptismus in oĩb⁹ im/
mundis vestris immũdus est: et ꝓ ipsi⁹ im/
mũdicię diuersitate diuersus ẽ/ si talis esse
cogitꝛ qualis ẽ ille a quo habetꝛ ꝛ datꝛ. Hęc
vtiq̃ falsa sunt: ꝛ ideo nobis nihil obsunt/
cũ ea dicitis in nos: nec respicitis vos: vo/
bis aũt obsũt/ qꝛ cũ ea falsa dicitꝭ/ i nos nõ
cadũt: ꝟ qꝛ ea vera putatis/ i vos recidũt.

Petilian⁹ dixit. Ca. XXXIIII. Petilianus.
p Nã si illos aplis licuit baptiçare/
quos pęnitẽtię baptismo iohãnes
abluerat: i his vos baptiçare sacrilegos si Al.mihi.
licebit. Aug⁹ rñdit. Ubi ẽ ẽ qd sup dixe Aug⁹.
ras: nõ aliud baptismũ fuisse iohãnis/ aliũ
christi: sed vnũ baptismũ trib⁹ gradib⁹ ꝯse/
cratũ: quoꝝ triũ graduũ aquã iohãnes/ spi
ritũ christ⁹/ ignẽ paclet⁹ dedit? Cur ẽ aquã
repetiuerũt apli i eis q̃b⁹ iã iohãnes aquã
dederat ꝑtinẽtẽ ad vnũ baptismũ trib⁹ gra
dibus cõsecratũ? Cernis certe q̃ sit necessa
riũ/ vt sciat q̃sq̃ qd loquitꝛ. Ca. XXXV.

Petilian⁹ dixit. Neq̃ eñ spũssã/ A Petilianus.
p ctus in quẽq̃ man⁹ impositiõe põ/
tificꝭ poterit inseri/ nisi aq̃ purę ꝯsci
entię ꝑcesserit generatrix. Aug⁹ rñdit. B
In his paucis ṽbis tuis duo sũt errores: Aug⁹.
Et vn⁹ quidẽ ad questionẽ ẽ iter nos discu
titꝛ/ nõ valde ꝑtinet/ sed te imperitię coargu
it: Nã i cẽtũ viginti hõies sine cuiusq̃ ma/ Act.1.c.
nus impositione: in corneliũ ṽo cẽturionẽ Act.10.g.
ꝛ eos qui cũ illo erãt/ etiã ꝑusq̃ baptiçarẽ/
tur spũsctũs aduenit. Alter aũt error i his
ṽbis tuis totã causam vestram penit⁹ per/
imit: Dicis eñ aquam purę ꝯscientię ꝑce/
dere oportere genitricẽ/ vt spũsctũs ꝯseq̃/
tur. Proinde/ aut oĩs aqua i nõie patris ꝛ
filij ꝛ spũssancti consecrata purę conscĩẽtię
est/ nõ ꝓpter eos a quibus ministratꝛ vel a
quib⁹ accipitꝛ: sed ꝓpter illũ q̃ hunc baptis/
mũ immaculatus instituit: aut si aquã pu
rę conscientię non facit nisi pura conscien/
tia/ et ministrantis hominis et sumentis:
quid agitis de eis quos inuenitis ab eis
baptiçatos/ qui nondum proditi conscien/
tiam maculosam gerebant: pręsertim si in/
ter istos baptiçatos aliquis existat qui se
fateatur malã cũ baptiçaretꝛ habuisse con/
scientiã/ q per illam forte occasionẽ ad ali/
quod flagitiũ peruenire voluisset? Cũ ergo
vobis fuerit manifestatum/ nec illũ qui mi
nistrauit/ nec illum qui accepit baptismuʒ
purã habuisse conscientiã/ denuo baptiçã/
dũ esse censebitis? Nequaq̃ hoc dicturus:

1.q.1.c.dñs. nequaq̄ facturus es. Baptismi ḡ puritas
a puritate vel imūdicia ꝯsciētię / siue dātis
C siue accipientis omino distincta est. Aude
ḡ iā dicere purę ꝯscientię fuisse fraudatorē /
raptorē / pupilloꝝ ⁊ viduaꝝ oppssorē / ꝯiu/
gioꝝ sepatorē / patrimonioꝝ alienoꝝ ꝑdi/
torē / venditorē / diuisorē. Aude etiā dicere
purę ꝯsciētię fuisse illos q̄s talib⁹ tpib⁹ desu
isse difficile est: si qui forte nō ꝑpter christū
nec ꝑpter vitā ęternā / ſ ꝑpꝉ amicitias ter/
renas ꝯciliādas / ⁊ cupiditates terrenas sa/
tiādas ab illo vt baptiçarenꝉ ambierit. Por/
ro si hos purę ꝯsciētię fuisse nō audes dice/
re / si q̄s ex eo numero reperis baptiçatos:
da eis quā nō acceperūt aquā purę ꝯscien/
tię: qḋ si nō facis / desine aduersus nos ia/
ctare qḋ nō nosti / ne cogarꝉ aduersus nos
respondere quod nosti. Ca. XXXVI.

A
Petilianus. Petilian⁹ dixit. Qui vtiq̄ spūssā
ctus i vos venire nō potuit / quos
nō vel pęnitētię baptism⁹ abluit / ſ
pęnitēda qḋ veꝝ ē aqua polluit traditorꝉ.
Aug⁹. Aug⁹ rñdit. Traditores quidē non solū
nos nō ꝑbatis: ſ3 nec patres vestri patres
nostros ꝑbare potuerūt: q̄ nisi ꝑbati eēnt /
nō vtiq̄ patres nostri essent ſm tuā supio/
rē assertionē / quoꝝ nō essem⁹ facta sectati:
nec tñ ꝑpꝉ eos a ꝯsortio diuelleremur vni/
Gen. 22. d. tatis: ⁊ a semine abrahę i quo bñdicunꝉ oēs
gētes: Verūtñ si alia est aqua christi / ⁊ alia
est aqua traditoris: q2 nō fuit traditor chri
stus: cur nō alia sit aqua christi / ⁊ alia sit aq̄
raptoris: q2 nec raptor vtiq̄ fuit christus?
Baptiça ḡ tu post raptorē tuū / et baptiça/
bo ego post traditorē nec meu3 nec tuum:
Aut si chartis ꝑlatis credēdū ē / ⁊ meū ⁊ tu/
um. Si aūt cōmunioni orbis terraꝝ magꝉ
q̄ ꝑti donati / nō meū sed tuū: Meliore ꝟo
⁊ saniore sentētia: q2 ſm aplicā vocē: vnus/
Gal. 6. b. quisq̄ nostrū ꝑpriū onus portabit: nec il/
le raptor vester ē quotq̄t nō estis raptoresꝉ:
nec quisq̄ traditor aut noster aut vester ē
quotq̄t nō sum⁹ traditoresꝉ: ⁊ iō nos sumus
catholici / qui ſm istā sententiā nō deserim⁹
vnitatē: vos ꝟo hęretici q̄ ꝑpter quorūdā
hominū crimina seu vera seu falsa / nō vul
tis tenere cum abrahę semine charitatem.

A
Petilianus. Petilian⁹ dixit: (Ca. XXXVII
Sed vt hęc ab aplis facta ꝑluceāt /
Act. 19. a. eoꝝ actib⁹ edocemur / sic scriptū ē:
Factū est aūt dū apollo esset corinthi / pau
lus ꝑambulatis supiorib⁹ ꝑtib⁹ venit ephe/
sum. Et cū iuenisset quosdā discipulos / di/
xit illis: Si spm̄sanctū accepistis credētes?
At illi dixerūt: Sed neq̄ si ē spūssanct⁹ au/
diuim⁹. Dixitq̄ paulus: In q̄ ḡ baptiçati
estisꝉ? Et rñderūt dicētesꝉ: Johānis baptismo.
Ait aūt paul⁹: Johānes baptiçauit baptis
mo pęnitētię plębi dicēs / in eū qui ventur⁹
esset post ipsū vt crederēt / hoc est in iesum
christū dñm nostrū. Quo audito / baptiça/
ti sunt in noīe dñi iesu christi. Et cū impo
suisset illis manus paul⁹: venit spūssanct⁹
sup illos: loquebanꝉ aūt varijs linguis et
ꝑphetabāt: Et erāt oēs viri fere duode/
cim. Si igiꝉ illi sunt baptiçati vt spūmsan/
ctū reciperent / cur nō vos / si sanctū vultis
spiritū sumere / post vestra mēdacia verā ꝑ/
cipitis nouitatē? Qui si male hoc facimus /
quare nos quęritis: aut certe si crimen est /
paulū ꝓmitus ꝯdemnate. Qui vtiq̄ pau/
lus quod iā fuerat abluit: nos aūt i vobis
quod nondū ē baptiçamus: Non eñ vos
vt sępe iā diximus vero baptismate tingi/
tis: sed inanī vocabulo falsi baptismatꝉ in/
famatis. Aug⁹ rñdit. Paulū nō accusa/ B
mus qui dedit hoībus baptismū christi: q2 Aug⁹.
nō habebāt baptismū christi / ſ3 baptismū
iohānis / ſm ipsoꝝ responsionē. Qui inter
rogati / in quo baptiçati essent: respōderūt
baptismo iohānis / qui ad baptismū christi
nō ꝑtinet: nec ei⁹ ꝑs vlla vel grad⁹ est: alio/
qn: aut tūc iterabaꝉ aqua baptismi christi:
aut si baptism⁹ christi tūc ꝑ duas aquas ꝑ/
ficiebaꝉ / minus ꝑfectus est mō: q2 nō daꝉ il
la q̄ ꝑ iohannē dabaꝉ: Quodlibet aūt ho/
rū impiū et sacrilegū ē opinari: dedit ergo
paulus baptisma christi eis qui nō baptis/
mū christi habebāt / sed iohānis. Cur autē C
illo tpe necessarius fuit baptism⁹ iohannis
qui nūc iā necessarius nō ē: ⁊ alibi dixim⁹:
et nūc ad rē q̄ inter nos agiꝉ nō ꝑtinet: nisi
tñmō vt videaꝉ q̄ iohānis baptism⁹ alius
fuit / christi aūt ali⁹: sicut ali⁹ fuit ille baptis/
mus / in q̄ patres nřos dicit apl's baptiça/ 1. Cor. 10.
tos i nube ⁊ in mari / qñ ꝑ moysen rubꝝ ma
re trāsierūt. Lex eñ ⁊ ꝑphetę vsq̄ ad iohā/ Luc. 16. d.
nē baptistā / sacramēta habebāt ꝑnūciātia
rē futurā: nostri ꝟo tpis sacramēta venisse
ꝯtestanꝉ / qḋ illa vētuꝝ esse ꝑdicabant: Jo/
hānes itaq̄ oim ꝑcedentiū ꝑximus christi
annūciator fuit. Et q2 oēs supioꝝ tempo/
rū iusti ⁊ ꝑphetę cupiebāt videre cōpletū /
qḋ reuelāte spū futuꝝ esse cernebāt. Vñ ⁊

Matth.13.b. ipse dominus dicit: Quoniã multi iusti ⁊
prophete cupierunt videre quę videtis ⁊
nõ viderũt: ⁊ audire q̃ auditis ⁊ nõ audiert.
Matth.11.b. Propterea iohannes amplius q̃ ppheta di/
ctus est: ⁊ in natis mulierũ nõ habuisse ma/
iorẽ: quia priorib⁹ iustis pnũciare tm̃ chri/
stum concessum est: huic autẽ ⁊ pnunciare
absentẽ et videre psentẽ/ vt huic inueniat
patuisse qd illi cupierũt. Et ideo sacramen
tum baptismi eius adhuc ad pnũciationẽ
christi ptinet/ sz plane nouissimã: qm̃ vsq̃
ad illũ fuerunt pnũciationes pmi aduẽtus
dñi: cui⁹ aduentus mõ annũciationes sũt/
D iam nõ prenũciationes. Sed dñs humili/
tatis viã docens/sacramenta que hic inue
nit/pnũciationis suę suscipe dignatus est:
nõ ad suę purgationis adiutoriũ/ sz ad no/
strę pietatis exemplũ/ vt. s. ostẽderet nobis
quãta deuotione suscipere debem⁹ ea quę
illũ iam venisse testant/ qñ ipse suscipe non
dedignatus est/ quę illum venturum figu/
rabant. Et iohannes ergo q̃uis primus/
et infra vnũ annũ/ coętaneus tamen cum
baptiçaret venienti prębat christo: pp̃ter
Malach.3.a. hoc de illo dictum est: Ecce mitto angelũ
Matth.11.b meum ante faciem tuam/ qui pręparabit
Matth.3.c. viã tuã. Et ipse pdicabat dicẽs: Venit for/
tior me post me. Sic ergo circũcisio octauę
diei quę patrib⁹ data est/ pnũciabat iustifi/
Col.2.b. cationẽ nostrã/ vt expoliationẽ carnalium
ↄcupiscẽtiarũ p resurrectionẽ dñi/ q̃ post se/
ptimũ. i. sabbati diẽ/ octauo die/ id est dñi/
co facta est: qui dies tertius post sepultu/
rã eius occurrit: Eandẽ tñ prenũciantẽ cir/
Luc.2.c. cũcisionẽ carnis infans christus accepit. Et
Exo.12.b. quemadmodũ pascha quod a iudęis cele/
brabat in occisiõe agni/ pnũciabat dñi pas
sionẽ ⁊ transitũ de hoc mundo ad patrẽ: et
ipsũ tamẽ pascha quod erat in eadẽ pnũci/
atiõe: idẽ dñs cũ discipulis suis celebrauit
Matth.26.b. qñ ei suggesserũt dicẽtes: Ubi vis parem⁹
Matth.3.d. tibi pascha: Sic ⁊ baptismũ iohãnis q̃ erat
in prima eius pnũciatione/ etiã ipse susce/
Gen.17.b. pit. Sed sicut aliud est carnis circũcisio iu/
dęorũ/ aliud aũt quod octauo die baptiça/
torũ nos celebramus/ ⁊ aliud est pascha qd
Exo.12.b. adhuc illi de oue celebrãt: aliud aũt quod
nos in corpe ⁊ sanguine dñi accipimus: sic
Act.19.a. alius fuit baptismus iohãnis/ alius est ba/
ptismus christi. Illis eñ ventura ista pnũ
ciabant/ istis cõpleta illa pdicant. Et q̃uis
illa christ⁹ acceperit/ nobis tamẽ necessaria
nõ sunt: quia ipsũ qui p hęc annũciabatur
accepimus. Recẽti autẽ aduentu dñi quis/
quis illa accepisset/ opus ei erat vt etiã his
imbueret: Quisquis vero his imbutus eẽt/
non opus erat vt retrorsus in illa cogeret.
Quapropter nolite de iohãnis baptismo E
caliginẽ facere/ cui⁹ causa ⁊ ratio siue ista sit
quã exposui/ siue alia melior certiorq̃ red/
dat: illud tñ manifestũ ẽ/ aliũ fuisse baptis/
mũ iohãnis/ aliũ christi: ⁊ illũ iohannis ba/
ptismũ appellatũ/ quod ⁊ istorũ quos cõme/
morasti respõsio declarat: ⁊ sermo ipsi⁹ dñi/
vbi ait iudęis: Baptismus iohãnis de cęlo Matth.21.c.
est an ex hoibus? Iste aũt baptismus non
dicit ceciliani nec donati nec augustini nec
petiliani/ sed baptismus christi. Nã si im/
pudentes nos putas/ q̃z post nos neminẽ
volumus baptiçari/ cũ videamus post io/
hannẽ fuisse homines baptiçatos: qui vti/
q̃ incõpabiliter maiorẽ nobis: nũquid for
te iohãnes ⁊ optatus ęquales sunt? Ridi/
culũ videt/ ⁊ tñ puto q̃ nõ eos ęquales/ sed
maiorẽ credatis optatũ. Post iohannẽ q̃p
pe apls baptiçauit: vos baptiçare post
optatũ neminẽ audetis. An q̃z optatus in
vnitate vr̃a fuit? Iã hoc quib⁹ pcordijs su
stineri possit ignoro: si amic⁹ comitis cui ⁊cõ Al. ⁊ comes erat.
miserat deus in vnitate dicit fuisse/ et ami/ Ioh.3.d.
cus sponsi pter vnitatẽ. Q̃z si iohãnes ma
xime in vnitate fuit: et nõ solũ optato/ sed
oĩbus nobis ⁊ oĩbus vobis lõge excel/
lentior ⁊ maior fuit: ⁊ tamẽ post eũ paulus
apls baptiçauit: quare vos post optatũ
nõ baptiçatis/ nisi forte in has angustias vos
coartat cęcitas vestra/ vt dicatis optatum
dare potuisse spm̃ sanctũ/ iohannẽ nõ potu
isse? Qd si nõ dicitis/ ne ab ipsis etiã insa/
nis vestra rideat insania: quid responsuri
estis/ cur post iohãnẽ baptiçãdi fuerint ho/
mines/ post optatũ autẽ nemo baptiçand⁹
sit/ nisi q̃z illi baptismo iohãnis fuerãt ba/
ptiçati: quicũq̃ autẽ christi baptismo ba/
ptiçant/ siue p paulũ baptiçẽt/ siue p opta/
tũ: nihil distare inter istorũ et illorũ baptis/
mũ/ cũ tantũ distet inter paulũ et optatũ. F
Redite ergo puaricatores ad cor: et nolite Esa.46.c
ex hominũ moribus ⁊ factis diuina sacra/
menta pensare. Illa eñ p eũ facta sunt cu/
ius sunt: sed digne tractata afferũt premi/
um: indigne aũt tractata iudiciũ. Et q̃uis
vnũ nõ sint qui det sacramentũ digne et q̃
indigne tractauerit: vnũ ẽ tamẽ illud siue

digne siue indigne tractetur: nõ vt ipsum
melius vel deterius fiat/sed ad vitã mortẽ
G ve tractantiũ. Illud sane qđ dixisti: q in
Act.19.a. illis quos baptizauit post iohannẽ paulus
qđ iã fuerat abluit: ꝑfecto nõ diceres si ali
quãtulũ ꝯsiderares qđ diceres. Si eñ ab-
luẽdꝰ fuit baptismꝰ iohãnis/ ꝓculdubio sor
didus fuit. Quid ꝗ iã te vrgeã/ recole aut
lege ⁊ vide vñ hoc iohãnes accepit / repies
in quẽ effuderis istã blasphemiã: qđ cũ re-
pereris/ saltẽ pectus tũdat si lingua nõ fre
nat. Iã ỽo qđ elegãter vobis dicere vide-
mini/si male hoc facimꝰ quare nos querit'?
Nõne aliqñ recordamí q non ꝗrunt nisi q
perierũt? An ⁊ hoc videre ad ipsam ꝑditio
nẽ ꝑtinet? Posset eñ ⁊ illa ouistã absurde
pastori dicere: si male facio q a grege aber-
ro/ꝗre me ꝗris/ non intelligẽs ꝗre se putat
non esse querendã: hanc esse vnã causã ꝗre
ꝗrat. Quis aũt nos ꝗrit/siue ꝑ scpturas su
as/siue ꝑ linguas catholicas ⁊ pacificas/si-
ue ꝑ flagella tꝑaliũ tribulationũ/ nisi ille q
istã miscđiaꝫ nobis dispẽsat in oibꝰ? Que-
rimus ergo vos vt inueniamꝰ: tantũ enim
vos diligimus vt viuatis / quantũ vestrũ
errorem odimus vt intereat qui vos per-
dit. Atq vtinã sic vos ꝗramus vt etiã inue
niamus: ⁊ de vnoquoq vestrũ gaudenter
Luc.15.g. dicamus: Mortuus erat ⁊ reuixit/perierat
⁊ inuentus est. Ca.XXXVIII.

Petilianus. Petilianꝰ dixit. Si vos tenere ca
tholicã dicitis catholicos: illud est
qđ grece dicit vnicũ siue totũ: Ec-
ce in toto non estis/q in partem cessistis.
Augꝰ. Augꝰ rñdit. Et ego qdẽ grece lingue ꝑ
paꝝ assecutꝰ sũ ⁊ ꝓpe nihil: non tñ impudẽ
ter me dico nosse holon/ nõ eẽ vnũ ꝫ totũ/
et χαθολου ꝫm totũ: vñ catholica nomẽ
Act.1.a. accepit/dicẽte ipso dño: Non ẽ vestꝝ scire
tꝑa ꝗ pater posuit in sua ꝑtãte: ꝫ accipiet'
ỽtutẽ spũssancti supuenientẽ in vos: ⁊ erit'
mihi testes in hierusalẽ ⁊ totã iudeã ⁊ sama
riã/⁊ vsq in totam terrã. Ecce vñ catholica
vocat. Sed ita clausis ocul' offenditis i mõ
Daniel.2.c. tẽ qui ex paruo lapide/ꝫm ꝓphetiã danie-
lis/creuit ⁊ impleuit vniuersam terrã: vt no
bis dicat' q i ꝑtẽ cesserimꝰ ⁊ i toto nõ simꝰ:
quoꝝ cõmunio vniuerso orbi diffũdit: Sꝫ
quemadmodum si mihi diceres q ego sim
petilianus/nõ inuenirẽ quẽadmodũ te re-
fellerẽ/nisi vt aut iocantẽ riderẽ/aut isaniẽ
tẽ dolerẽ: hoc mihi nũc faciẽdũ eẽ video: ꝫ
quia iocari te non credo/vides quid restet.

Petilianꝰ dixit. Ca.XXXIX. A
Sed non ẽ ps tenebraꝝ ꝯtra lucẽ/ Petilianus.
nec ps amaritudinis cũ melle: nõ ẽ
ps vite cũ morte: non ẽ ps innocẽtie cũ re-
atu: non ẽ pars aq cũ sãguine/nec amurce
cũ oleo pars/licet sit feculẽta cognatio: sed
cũcta reproba defluẽt: Ipsa ẽ sentina viti-
orũ/dicẽte iohãne: Ex nobis exierũt ꝫ non 1.Ioh.2.c.
sunt de nobis: Nã si essent de nobis ꝑma-
sissent vtiq nobiscũ. Non ẽ aurũ cũ sordi-
bus suis: oĩa ꝓciosa purgant. Scptũ ẽ nã-
q: Sicut auꝝ ꝓbat fornax: ita ⁊ iustos ve- Eccl.27.a.
xatio tribulationis. Nõ ẽ ps crudelitas mã
suetudinis: nec religio sacrilegij: nec ps ma
carij penitus põt eẽ nostra: q ritꝰ nři sil'.tu-
dinẽ maculat. Acies nãq inimica nõ pars
est ꝗ implet nomẽ hostile: ꝗ si vere ps dicit
sententiã ꝯgruã salomonis incurret: Pere-
at pars eoꝝ de terra. Augꝰ rñdit. Hec B
verba iactare ⁊ nihil ꝓbare/qđ ẽ nisi delyra Augꝰ.
re? Attẽdis zizania ꝑ mundũ/⁊ triticũ non Matth.13.d.
attẽdis cũ ꝑ totũ vtraq iussa sint crescere.
Attẽdis semẽ maligni qđ tꝑe messis sepa-
rabit: ⁊ non attendis semẽ abrae i quo bñ- Gen.22.d.
dicunt oẽs gentes. Quasi ỽo vos iã sitis
massa purgata/⁊ mel sinceꝝ/⁊ eliquatũ ole
um/⁊ auꝝ purũ: nec ipsa species dealbati Act.23.a.
parietis. Ut eñ de vitijs ceteris taceã: nũ-
quid ebriosi partẽ faciunt sobrioꝝ: aut de-
putant auari i parte sapientũ? si mansueti
hoies lucis vocabulũ tenẽt: furor circũcelli
onũ vbi nisi in tenebris deputabit? Cur ꝗ
ꝑ tales baptismꝰ datꝰ apud vos valet: et ꝑ
quoslibet in orbe terraꝝ idẽ christi baptis-
mus nõ valet? Cernis nẽpe ad illud vos eẽ
ab orbis terraꝝ cõmunione sepatos/vt nõ
quidẽ sitis oẽs ebriosi/nec omnes auari/ nec
oẽs violenti: sed oẽs heretici: ac ꝑ hoc oẽs
impij/⁊ omnes sacrilegi. Qꝫ aũt vniuersum C
orbẽ terraꝝ christiana societate gaudentẽ
macarij ꝑtẽ vocatis: quis hoc sano cerebro
diceret? Sed q vos de ꝑte donati esse dici
mus: ꝗritis hoiem đ cuiꝰ ꝑte nos esse dica-
tis/et in magnis angustijs noiatis/ nescio
quẽ si forte in aphrica cognitũ: in alijs aũt
orbis partibꝰ ignotũ. Quapropter ecce re-
spõdet vobis vniuersũ semẽ abrae de vni-
uersa terra: Macariũ istũ de cuius ꝑte nos
dicit'/omnino nõ nouimꝰ: Rñdete vicissim
nõ vos nosse donatũ: sed ⁊ si partẽ optati
vos esse dicamꝰ: quis vestrũ potest dicere

nescire se optatum/nisi forte facie/sicut nec donatū? Sed gaudetis videlicet de nomine donati: nunquid et de nomine optati? Quid ergo vobis ꝓdest donatus/ cū vos omnes coinquinauerit optatus? Quid vobis ꝓdest sobrietas donati/cum circumcellionum ebrietate polluamini? Quid vobis ꝓdest ſm vestram opinionē innocentia donati/cum optati rapacitate maculemini? Hic enī est error vester/ vt amplius putetis valere iniquitatē hominis ad alium contaminandū/ꝙ iusticiā hominis ad alium purificandū. Itaqꝫ si duo pariter diuina sacramēta cōmunicēt: vnus iustus/ alius iniquus/sed ita vt nec iste illius iniquitatē/nec ille huius imitet iusticiā: non dicitis ex hoc fieri ambos iustos/ꝫ ambos iniquos: ita vt et illud scīm qd pariter sumūt/ immundū fiat/ amittat ꝓpriam sanctitatem/ vbi sibi inuenit tales aduocatos iniquitas/ quibus delyrātibus ita victrix putetur. Ut quid ergo vobis plauditis de nomine donati in tāto peruersitatis errore: vbi nō petilianus esse meret qd quidē donatus: sed ipse donatus esse cogit quod optatus? Dicat autē domus israel: pars mea dñs: dicat semen abrahe in omnibus gentibus:
Ps. 15. Dñs pars hereditatis meę. Nouit enī quō dicat in euangelio/ glorię beati dei: Nam et vos p sacramentū quod in vobis est: sicut caiphas dñi persecutor/ nescientes prophetatis. D Et enim grece μακαριος: latine beatus est: Ita plane de parte macarij sumus. Quid enī est christo beatius/cuius sumus/ad quem cōmemorantur et conuertuntur vniuersi fines terrę: et in cuius conspectu adorant vniuersę patrię gentiū? Itaqꝫ maledictionē tuam vltimā in peruersū de salomone vsurpatam/non timet pars huius macarij/ id est huius beati / ne pereat de terra. Quod enī dictum est de impijs: hoc vos ad christi hereditatē cōuertere conamini: et hoc esse factum nefanda impietate contenditis. Cum enim de impijs ille loqueret/ait: Pereat pars eorum d terra: Cum autem vos dicitis illud quod scriptum est: Dabo tibi gentes hereditatē tuam: et cōmemorabūtur conuertentur ad dominū vniuersi fines terrę: iam istā promissionē perijsse de terra in christi hereditatem retorquere vultis: quod de sorte ꝑdictū est impiorū: sed manēte atqꝫ crescēte christi hereditate/cū ista dicitis vos peritis. Nō enī vbiqꝫ p sacramentū dei ꝓphetatis/ quādoqꝫ de his p vestrā insaniā male optatis. Sed plus valet ꝑdictio ꝓphetaꝝ ꝙ maledictio pseudo ꝓphetaꝝ. Ca. XL.

Petilian⁹ dixit. Paulus ꝙ apłs clamat: Nolite iugū ducere cū infidelib⁹: Quę enī participatio iusticię cū iniquitate: aut quę societas luminis cū tenebris? Quę aūt conuentio christi ad belial: aut ꝙ ps fideli cū īfideli? Aug⁹ respōdit. Uerba apłi agnosco: sed quid te adiuuēt omnino nō video. Quis enī nostꝝ dicit esse participationē iusticię cū iniquitate/ etiā si iustus iniquus: sicut iudas et petrus pariter sacramēta cōmunicent? Ex vna quippe re sancta iudas sibi sumebat iudiciū/petr⁹ salutē: sicut tu si dissimilis eras cū optato sacramentū sumebas/ et raptor sicut ille nō eras: An rapina iniquitas nō est? Quis ita īsaniat vt hoc dicat/ quę ve ꝙ pticipatio iusticię tuę cū illi⁹ iniquitate/ qꝫ ad vnū accedebatis altare? Ca. XLI. — Petilianus. 1. Cor. 6. c. — Aug⁹.

Petilian⁹ dixit. Et iterū docuit ne schismata nascerent: Dico autē vobis/qd vnusquisqꝫ vestrū dicit: Ego quidē sum pauli/ego aūt apollo/ ego do cephę/ego autē christi: Nunquid diuisus est christus? Nunquid paulus crucifix⁹ est ꝓ vobis/aut in nomine pauli baptizati estis? Aug⁹ rñdit. Memētote ꝙ hoc legit: petilianus ex apło ista cōmemorat: qꝫ enī crederetis sic eū ꝓ nobis cōtra se dicere? — Petilianus. 1. Cor. 1. b. — Aug⁹.

Petilian⁹ dixit. Si (Ca. XLII. rudib⁹/si iusti paul⁹ hęc dixit: ego vobis iniustis hęc dico: Nūqd diuisus est christ⁹ vt vos ab ecclia scinderetis? Aug⁹ respōdit. Uereor ne quisꝙ in hoc opere nostro scriptorē arbitret errasse illic fecisse. — Petilianus. Aug⁹.

Petilian⁹ dixit. Ubi debuit facere? Aug⁹ respōdit. Sed video qd egeris: qꝫ si ꝑoccupare voluisti ne nos ista diceremus: Sed quid fecisti nisi vt his dicātur? Si ergo sic te delectat audire quę sunt aduersus vos vt ea dicant: audi illa pero a me petiliane: Nunquid diuisus ē christ⁹ vt vos ab ecclesia scinderetis? Ca. XLIII. — Petilianus. Aug⁹.

Petilian⁹ dixit. Nūqd ꝓ vobis iudas traditor laqo suo mortu⁹ ē/ aut ei⁹ vos morib⁹ tingitis: cui⁹ facta sectātes raptis thesauris ecclię nos christi heredes ptātib⁹ seculi venūdatis? Aug⁹ rñdit. — A Petilianus. B Aug⁹.

Nō p nobis iudaeis christ9 mortu9 est. Cui
Ps.118. dicit ecclia toto orbe diffusa: Respōdeā ex
probrātib9 mihi vbū: qm i vba tua sufspe
Act.1.a. raui. Cū ergo audiā vba dñi dicēt: Eritis
mihi testes in hierusalē / et in totā iudeā / et
samariā / et vsq in totā terrā: Et pphetā:
Ps.18. In oēm terrā exiuit sonus eoꝝ: ꝛ i fines or
bis terre verba eoꝝ: maloꝝ cōmixtio cor
Ps.118. poraꝭ me nllā pturbat / sꝫ noui dicere: Sus
cipe seruū tuū in bonū: nō calumniant me
supbi. Nō ergo curo vanū calūniatorē / qꝛ
idoneū teneo pmissorē. Si autē de rebus
vel locis ecclesiasticis quos tenebatis ꝛ nō
tenetis queri mini: possūt et iudei se iustos
dicere / et iniquitatem nobis obijcere: qꝛ lo
cum in quo impie regnauerūt / modo chri
stiani possidēt. Quid ergo indignū si ea q̄
tenebāt heretici / fm parē dñi voluntatem
catholici tenent? Ad oēs em illes.i. ad oēs
Matth.21.d. impios et iniquos illa vox dñi valet: Aufe
retur a vobis regnū dei: ꝛ dabit gēti faciē
Ps.104. ti iusticiā. An frustra scriptū ē: Labores im
pioꝝ iusti edēt. Quapropter magꝭ mirari
deberis qꝛ adhuc tenetis aliqd / q̄ qꝛ aliqd
amisistis. Sꝫ neq hoc miremini: paulatim
Act.23.a. em cadit paries dealbat9. Respicite tamē
maximianistas que loca tenebāt: ꝛ quibus
inde agētib9 ꝛ expugnātib9 pulsi sint: Et si
hoc pati iusticia ē / ꝛ facere iniquitas: aude
loqꝫ si potes: Primo qꝛ vos fecistꝭ / illi pas
si sunt: Deinde quia fm regulā iusticie hu
ius tu inferior inueneris: Illi em per iudi
ces a catholicis imperatoribus expulsi sunt
ex locis antiquis: tu autē nec p ipsoꝝ im
peratoꝝ iussa de basilicis expelleris vnita
tis: vn nisi quia minoris meriti es: nō solū
ceteris collegis tuis / s etiā istis ipsis quos
certe vt sacrilegos plenarij ↄcilij vestri ore
damnastis. Ca. XLIIII.

Petilianus. Petilian9 dixit. Nos em vt scri
Gal.3.d. ptū est / baptismo nostro christum
induimus traditū: vos vo ↄtagio
Aug9. tradē iduit traditorē. Aug9 rñdit. Possē
et ego dicere: vos vestro ↄtagio optatū in
duistis pditorē / raptorē / oppressorē / sepato
rem: sed absit vt cupiditas reddendi male
dicti me puocet ad aliquam falsitatē: nec
vos em illum induitis nec nos istū. Itaqꝫ
si quisqꝫ ad nos veniēs in nomine optati
se baptiçatū esse respōdeat / ꝛ baptiçetur in
nomine christi: et vos quotqꝫ a nobis ve
nientes baptiçastis / si in nomine tradito
ris se baptiçatos dixerāt / non rephēdimus
quod fecistis: Si autē in christi noīe bapti
çari erāt: nō videtis quāto errore arbitre
mini variētate hūanoꝝ vitioꝝ diuisa sacra
mēta variari / aut i te cuiusqꝫ sordib9 pollui.

Petilian9 dixit. Sꝫ (Ca. XLV Petilianus.
si iste sunt ptes / nihil nobis pjudi
cant nomina cū paucis. Due nāqꝫ
vie sūt: vna angusta qua pgim9: alia ē in
pijs qua peribūt: et tñ longe discernit v
cabuli equalitas: ne via iusticie ↄsortio no
minis maculet. Aug9 respōdit. Timui Aug9.
sti cōpatā multitudini vestre multitudinē
orbis terraꝝ: ꝛ ad paucitatis laudem p an
gustā viam gradientē te conferre voluisti.
Utinā nō ad eius laudē / sed ad ipsam viā
te ptulisses: pfecto ↄspiceres eandē pauci
tatē in ecclesia esse omniū gentiū: sed pau
cos dici iustos in compatione multoꝝ ini
quoꝝ: sicut in compatione palee pfit pau
ca grana dici vberrime segetis: que tamen
p seipsa in massam redacta implēt horreū.
Nā sicut in tribulationib9 amissoꝝ locoꝝ:
sic etiā in paucitate si in his putas esse iu
sticiam / te ipsi maximianiste superabunt.

Petilian9 dixit. Pri (Ca. XLVI A Petilianus.
mo psalmo dauid beatos et impi
os sepat: nō ptes. s. faciēs / sꝫ ab om
nib9 impijs separās sanctitatē: Beat9 vir q̄ Ps.1.
nō abijt in ↄsilio impioꝝ ꝛ in via petoꝝ nō
stetit. Ad viā iusticie redeat qui errauerat
vt periret: Et sup cathedrā pestilētie nō se
dit: cū ita cōmoneat o miseri quid sedetis?
Sed in lege dñi volūtas eius: ꝛ in lege dñi
meditabitur die ac nocte: Et erit velut li
gnū quod plantatū ē circa decursus aqua
rū: quod fructū suū dabit in tpe suo: Et fo
liū ei9 nō decidet: et oia qcūqꝫ fecerit ↄspe
ra pcedent. Nō sic impij non sic: sed tanqꝫ
puluis quē pijcit ventus a facie terre: im
plet oculos vt excecet. Propterea non ex
urgēt impij in iudicio: neqꝫ petōres in cōsi
lio iustoꝝ. Qm scit dñs vias iustoꝝ: et iter
impioꝝ periet. Aug9 respondit. Quis B
non in scripturis discernat hec duo genera Aug9.
hoīum: sed vos maledicti palee crimina eti
am frumētis obijcitis: ꝛ cum sola palea si
tis / solum frumētū vos esse iactatis. Pro
phete autē veridici vtrūqꝫ hoc genus ante
ventilationē q̄ in die iudicij futura ē / pmi
xtū esse dicūt p totū mundū. i. p totū agrū
dñi: Uerūtamen admoneo vt istū primū

psalmū grece legas: ita non audebis ꝓ cri/mine obijcere orbi terrarū partē macarij: q: forte intelligeres cuius macarij sit pars in omnib⁹ sanctis/q̄ p omnes gentes bene/dicunt in semine abraç. Quod eñ scriptū ē latine: beat⁹ vir/grece habet μακάριος ἀνήρ. Ille aūt macari⁹ q̄ vobis displicet/ si mal⁹ fuit/nec in hac forte ē/ nec huic sorti obest. Si aūt bon⁹/op⁹ suū ꝓbet: vt i scip/ Gal.6.a. ⁊ habeat gloriā ⁊ nō i altero. Ca.XLVII.

A Petilianus P Etilian⁹ dixit. Nostri autē ba/ptismatis laudes/ idē psalmogra/phus decātauit: Dñs pascit me et Ps.22. nihil mihi deerit: in loco pascuç ibi me col/locauit: Super aquā refectionis educauit me/animā meā conuertit: Deduxit me su/per semitas iusticiç/ꝓpter nomen suū: Nā et si ambulauero in medio vmbrç mortis: si me inquit psecutor occidat/: non timebo mala quoniā tu meū es. Virga tua et ba/culus tuus/ ipsa me consolata sunt: Inde 1. Reg.17.c. vicit goliā oleo chrismatis loricata. Para/sti in conspectu meo mensā/ aduersus eos qui tribulāt me: Impinguasti oleo caput meū: ⁊ calix tuus inebrians ꝗ̄ optimus: Et misericordia tua subsequet me/ omnes dies vitç meç: Ut inhabitē in domo dñi/i longitudine dierꝫ.

B Aug⁹. Aug⁹ respōdit. Iste psalmus de his loquit qui bn̄ suscipiūt ba/ptismū/ ⁊ sancto sancte vtunt. Non eñ v/ Act.8.c. ba ista etiā ad simonē magū pertinēt/ qui tamen eundē sanctū baptismū accepit: et quia eo sācte vti noluit/nō ideo illū inqui/nauit/aut repetendū talibus docuit. Sed quia goliç cōmemorationē fecisti: attende illū de ipso golia psalmū: et vide q: in can/ Ps.32. tico nouo deuictus est. Ibi eñ dicit: De/us canticū nouū cantabo tibi: in psalterio decem chordarꝫ psallā tibi: Et vide vtrum ad hoc canticū ptineat qui orbi terrarꝫ cō/ Ps.95. municat. Alibi eñ dicit: Cātate dño canti cū nouū: cantate dño oñis terra. Oñis er go terra in cui⁹ vnitate nō estis / cantat cā/ticū nouū: ⁊ omnis terrç sunt quoq; verba Ps.22. ista/ Dñs pascit me et nihil mihi deerit ⁊c. Nō sunt hçc verba ȥiȥaniorꝫ/ q̄uis vsq; ad Matth.13.d. messem in vna segete tolerent. Nō sūt ver/ba paleç sed tritici: q̄uis eadē pluuia simul q; nutriāt: eadē area simulq; triturent: do/ Matth.3.c. nec vltimo vētilabro abinuicē segregent: Quç duo vtiq; cōmunit vnū habēt baptis/

C mū/q̄uis nō sint vnū. Sꝫ ⁊ si ps vestra eēt ecclia dei: certe fatereris istū psalmū nō ibi ptinere ad furiosas cateruas circūcellionū: Aut si ⁊ ipsi p semitas iusticiç deducunt: q̄/re negatis eos comites vestros esse cū vo/bis obijciunt: q̄uis plerūq; paucitate dci/sionis vestrç/nō virga ⁊ baculus dei/sed fu stes eorꝫ consolent: quib⁹ vos ⁊ aduersus le ges romanas tutos eē arbitramini: In q̄s incurrere q̄d ē aliud q̄ ambulare in medio vmbrç mortis? Sed nō timet mala cū quo dñs est. Certe tñ non audebis dicere etiam istorꝫ furiosorū esse verba q̄ in hoc psalmo cātant: ⁊ tñ habere eos baptismū / nō solū ꝯfitemini/sed etiā profitemini. Non dicūt D q̄ ista nisi q̄ aqua sctā reficiunt/ sic oēs iusti dei: nō q̄ ea male vtēdo subuertūt: sicut ma Act.8.c. gus ille a philippo baptiȥatus: et tñ ipsa in vtrisq; vna et sancta ē. Non dicūt ista nisi qui ad dexterā ptinebūt: sed tñ eadem pa/scua sub vno pastore/⁊ oues ⁊ hirci pascūt/ Matth.25.c. donec vt debita recipiāt segregent. Nō di/cūt ista nisi qui de mensa dñi vitā sumūt: si cut petrus/non iudiciū sicut iudas: ⁊ tñ ipa vtriq; fuit vna/ sꝫ nō vtriq; valuit ad vnū: quia ipsi non erāt vnū. Non dicūt ista nisi qui oleo sancto etiā i spū beatificant: sicut dauid/nō qui i solo corpe ꝯsecrant sic saul: ⁊ tñ cū ambo vnū sūpsissent: nō eis ipar sa cramētū/ꝗ̄ ipar meritū fuit. Non dicūt ista nisi q̄ calicē dñi i vitā eternā mutata mēte ⁊ suspirāt: si q̄ iudiciū sibi māducāt bibūt: Ibi ⁊ suscipiūt sicut aplꝰ ait: ⁊ tñ vtrisq; nō vnus calix ille 1.Cor.11.g. vn⁹ ē iebriāt ad capescēda cçlestia martyres nō ad funestanda ꝓcipitia circūcelliones. Memēto q̄ sacramētī dei nihil obesse mo/ 1.q.1.c.dns. res malorꝫ hoim/q̄ illa vel omnino nō sint/ vel min⁹ sancta sint: sꝫ ipsis malis hoib⁹ vt hçc habeāt ad testimoniū damnatiōis/ nō ad adiutoriū sanitatis. Saltē q̄pe ipsa v/ba vltima psalmi hui⁹ ꝯsiderare debuisti: ⁊ ꝓpter eos q̄ baptismo accepto apostatant intelligere nō ab oñib⁹ q̄ sanctū baptisma accipiūt posse dici: Ut ihabitē i domo dñi Ps.22. in lōgitudine dierꝫ: ⁊ tñ siue pmanēt ib⁹ siue lapsis/cū ipsi nō sint vnū/baptism⁹ vn⁹ ē: et cū ipsi nō vtriq; sācti sint/baptism⁹ i vtrisq; sanct⁹ ē: q: ⁊ apostatç si redeāt/nō quasi eū amiserint baptiȥent/ sꝫ qd i se pmanēti in/iuriā fecerint humiliant. Ca.XLVIII.

A Petilianus. P Etilian⁹ dixit. At ne vos san/ctos esse dicatis: pmū id assero: q: q̄ nō fuerit inocēs nō habet sctitatē.

Aug⁹. Aug⁹ respōdit. Ostēde nobis tribunal vbi sedisti/ vt ante te staret orbis terrarum: et quibus oculis/ nō dico cōscientias omniū/ sed vel actus inspexisti et discussisti/ vt eū perdi 2. Cor⁹.12.a. disse innocentiā iudicares. Ille qui raptus ē 1.Cor⁹.4.a. vsq in tertiū celū/ dicit: Sed neq ego me ipsū diiudico: et tu de vniuersa terra et hereditas christi dilatatur audes ferre sententiā. Deinde si satis absolutū tibi videtur qd dixisti: Qui nō fuerit innocēs nō habet sctitatē. 1. Reg⁹.10.a. 1.q.1.c.dns. Quero si nō habebat saul sacramēti sctitatē/ qd in eo dauid venerabatur? Si aūt habebat Innocētiā/ qre innocentē psequebatur? Nā eū ppter sacrosanctā vnctionē et hono 1.Reg⁹.24.b rauit viuū et vindicauit occisū. Et qr vel pānicullū ex eius veste pscidit/ pcusso corde trepidauit. Ecce saul nō habebat innocētiā/ et tñ habebat sctitatē: nō vite sue/ sz vnctiōis: nā h sine innocētia nemo pōt/ sz sacramēti dei qd et in malis hoib⁹ sctm ē. Ca.XLIX.

A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Nā si legē perfidi nostris: sine iniuria ipsius legis hec dixerim: hanc et diabol⁹ nouit: Nā Job.1.a. qz dño deo in causa iob iusti/ quasi iust⁹ ita de lege rñdit/ sicut scriptū ē: Dixit dñs diabolo: Respexisti in puerū meū iob: qz nō ē siliis illi in terra/ hō sine malitia/ verus dei cultor/ abstinēs se ab oīni malo/ pseuerans in simplicitate: tu autē petisti vt omnē rem illius perderes sine causa. Et respondit diabolus et dixit dño: Corium p corio et omne quodcūq habuerit homo p anima sua dabit. Ecce legaliter loquitur qui nititur contra legē. Et iterum dñm christū sermonib⁹ suis sic ausus est attemptare/ sicut scriptū Matth.4.a. est: Assumpsit diabolus iesum in sanctā ciuitatē: et statuit eum super pinnā templi/ et dixit ei: Mitte te deorsum: Scriptū est Ps.90. enī/ quia āgelis suis mādauit de te/ vt manibus tollant te/ ne forte offendas ad lapi Deut⁹.6.c. dē pedē tuū. Ait iesus: Iterū scriptū ē: Nō temptabis dñm deum tuū. Nostis inquā sicut diabolus legē/ qui in suis conatibus

B Aug⁹. vincit et in actibus erubescit. Aug⁹ respōdit. Posse quidē querere abs te in q lege scripta sunt vba que diabolus dixit/ cū sanctū virū iob apud deū criminaretur/ si h mihi eēt ppositū/ demonstrare legē quā dicis diabolū nosse/ teipsum nō nosse: Sz quia non inde inter nos questio est/ hoc ptermitto. Sic autē conatus es ostēdere diabolū legisperitū/ quasi nos dicamus oēs qui vba legis nouerūt iustos eē. Quid ergo te adiuuet qd de diabolo cōmemorare voluisti: non video/ nisi forte vt nobis veniret in mentē/ quō ipsū diabolū vos imitamini. Sicut enī ille ptra latorē legis pferebat verba legis: sic et vos ex vbis legis ac cusatis homines quos ignoratis/ vt dei pmissis que in ipsa lege scripta sunt resistatis. Deinde vellē mihi diceres: Cōfessores C illi vestri quādo seipsos pcipitant/ cui ducunt martyriū/ vtrū christo qui talia suggerentē diabolū repulit/ an potius ipsi diabolo qui talia christo facienda suggessit? Due sunt maxime viles atq vsitate mortes eorū qui seipsos interimūt: laqueus et pcipitiū. Tu certe dixisti in pmis partibus 23.q.5.c.in dixisti. huius epistole: Laqueo traditor perijt: laqueum talibus dereliquit: hoc ad nos omnino nō ptinet: Neq enī veneramur noie martyrū eos qui sibi collū ligauerūt. Quanto aūt nos pbabilius in vos dicimus: magister traditoris diabol⁹ pcipitiū christo suaderevoluit/ et repulsus ē: Quid g dicēdi sūt quib⁹ hoc suasit et auditus ē? Quid enī/ nisi inimici christi/ amici autē diaboli: discipuli seductoris/ condiscipuli traditoris: Spontaneas enī mortes ab vno magistro vtriq didicerunt: ille laqueū/ isti precipitium.

Petilianus. Petilian⁹ dixit. Sz vt (Ca.L. vestra singla destruam⁹/ si sacerdotes vos dicitis: sic a dño deo dictū est per pphetā: Ultio dñi sup falsos sacerdotes. Aug⁹ respōdit. Quere potius qd Aug⁹. verū dicas/ nō vt male dicas: et quid doceas/ non quid obijcias. Ca.LI.

A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Si cathedrā vobis miseri vendicatis/ vt superius diximus: habetis illā/ pfecto quam dauid, ppheta psalmographus pestilentie cathedrā pnunciauit: vobis enī iuste relicta est: quia in ea sancti sedere nō possunt.

B Aug⁹. Aug⁹ respōdit. Et hec nō vides nō aliqua esse documēta/ sz vana conuitia. Hoc enī est illud quod pauloante dixi: Uerba legis dicitis: sed in quos dicatis nō attēditis: sicut diabolus vba legis dicebat/ sed cui diceret nō agnoscebat. Ille caput nostrū sursū ascēsurū deorsū volebat deijcere: vos autē corpus eiusdē capitis qd p totā terrā diffusū est/ ad exiguā ptē vultis redigere. Certe ipse pauloante dixisti: nos legē nosse et legaliter loqui/ sz in actibus erubescere: Dicis

quidē ista nihil pbās: & et si de aliqb⁹ pba-
C res/de his ceteris nō pscriberes: Uerūtñ si
oēs p totū orbē tales essent qles vanissime
criminaris: cathedra tibi qd fecit eccle ro-
manę in q petr⁹ sedit/ et in q hodie anastasi⁹
sedet: vl' eccle hierosolymitanę i q iacob⁹
sedit/ et in q hodie iohānes sedet: qb⁹ nos in
catholica vnitate cōnectimur: et a quib⁹ vos
Al. t furore. nefario furore sepastis? Quare appellas ca-
thedrā pestilentię cathedrā aplicā? Si ppt
hoīes qs putas legē loqz nō facere: nunqd
dns iesus christ⁹ ppter pharisęos de qbus
Math. 23. a. ait: Dicunt enim et nō faciunt / cathedrę in
qua sedebant vllam fecit iniuriam? Nōne
illam cathedram moysi commendauit: et il-
los seruato cathedrę honore redarguit?
Ait em: Cathedram moysi sedent: quę di-
cūt facite: qz aūt faciūt facere nolite: dicunt
em et nō faciūt. Hec si cogitaretis/ nō ppter
hoīes qs infamatis blasphemaretis cathe-
drā aplicam cui non cōmunicatis. Sed qd
est aliud q̄ nescire qd dicere/ et tñ non posse
nisi maledicere? Ca. LII.

A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Si sacrificia vos
facere iudicatis: ō vobis q̄pe nequis-
Esa. 66. a. simis de⁹ ipse sic dicit: Facinorosus
inqt qui sacrificat mihi vitulū/ q̄si canē occi-
dat: et q ponit similaginē/ q̄si sanguinē por-
cinū fūdat: Scitote vestr̄ sacrificiū q sāgui-
Osee. 9. a. nē hūanū iā fudisti. Et iterz: Sacrificia eor̄
q̄si panis luct⁹: oīs q māducabit ex illo inq̄
B Aug⁹. 1. q. 1. c. Dns. nabit. Aug⁹ respōdit. Nos dicim⁹ tale
cuiqz sacrificiū fieri/ qlis accedit vt offerat:
et qlis accedit vt sumat: et eos de sacrificijs
taliū manducare/ q ad illa tales accedūt q-
les et illi sūt. Itaqz si offerat deo mal⁹ et ac-
cipiat inde bon⁹/ tale cuiqz eē qlis qsqz fue-
Ad titū. 1. d. rit: qz et illud scptū ē: Omia mūda mūdis.
Per hāc sententiā veridicā et catholicā etiā
vos optati sacrificio nō estis polluti/ si fa-
cta ei⁹ displicebāt vobis: Nā vtiqz panis il-
li⁹ panis luct⁹ erat: sub cui⁹ iniqtatib⁹ aphri-
ca tota lugebat: sz panē luct⁹ oībus vob cō-
munē eē/ oim vestr̄ malū schismatic facit.
Nā fm pcilij vri sententiā felicianus musti-
can⁹ hūanū sāguinē fudit: Dixistis eñ cū
Ps. 13. eos dānaretis: Ueloces pedes eor̄ ad effū-
dēdū sanguinē. Uide q̄ quale sacrificiū of-
ferat / quē sacerdotē habetis cū eū sacrilegū
damnaueritis: et si hoc vobis nihil obesse
arbitramini: rogo vos vanitas calumniar̄
vrar̄ qd oberit orbi terrar̄? Ca. LIII.

Petilian⁹ dixit. Si pce dño facitis A Petilianus.
aut fūditis orationē/ nihil vob pe-
nit⁹ pdest: Uestras eñ debiles p-
ces cruenta vra psciētia vacuat: qz dns de⁹
purā magis psciētiā q̄ pces exaudit: et sic
christo dicēte: Nō oīs q dicit mihi dñe dñe Math. 7. c.
intrabit in regnū celor̄: sed is q facit volū-
tatē patris mei q in celis est. Uolūtas dei
vtiqz bona ē: nā ideo i sacra orōne sic peti-
mus: Fiat volūtas tua sicut i celo et i terra: Math. 6. b.
vt qz bona ei⁹ volūtas ē/ nobis q̄ bona sūt
largiat. Uos q̄ voluntatē dei nō facitis: qz
mala q̄tidie ppetratis. Aug⁹ respōdit. B Aug⁹.
Ista oia si et nos i vos dicam⁹: nōne q nos
audierit/ insanos pot⁹ litigatores q̄ christi-
anos disputatores si ipse san⁹ ē iudicabit? 1. Petri. 3. b.
Nō q̄ reddim⁹ maledictū p maledicto: Ser 2. timoth. 2. d
uū eñ dñi nō oportet litigare/ s; eē mitē ad
oēs/ docibilē/ i modestia corripientē diuer-
sa sentiētes. Si q̄ vobis obijciam⁹ eos qui
mala apud vos q̄tidie ppetrāt/ inepte liti-
gam⁹/ alios ex alijs accusātes. Si autē vos
admonem⁹/ vt sicut illa vobis nō vult ob-
ijci: sic nobis nō obijciatis aliena: in mode
stia vos corripim⁹/ si qui aliqñ resipiscatis.

Petilian⁹ dixit. Si (Ca. LIIII. Petilianus.
p vos forte qd nescio demonia pelli-
tis/ nec id vobis pderit: qz nec fidei
vre/ nec meritis cedūt ipsa demonia/ s; i noie
dñi iesu christi pellunt. Aug⁹ rñdit. Gra- Aug⁹.
tias deo/ qz tādē pfessus es posse valere in-
uocatū nomē christi ad alior̄ salutē/ etiā si
a pctōrib⁹ iuocet. Hinc q̄ intellige cū christi
nomē iuocat/ nō obesse alior̄ saluti aliena
pctā: Nos aūt quō iuocem⁹ nomē christi/ si
tuo iudicio nobis op⁹ ē/ sed ipsi⁹ q inuocat
a nobis. Sol⁹ eñ pōt nosse q corde inuocet:
ex eius tñ vbis certi sum⁹ ab oīb⁹ gētib⁹ eū
salubrit' inuocari q̄ bñdicūt i semie abrae.

Petilian⁹ dixit. Et si (Ca. LV. A Petilianus.
p p vos sus vtutes et mirabilia faciatis
ppter vestrā nequitiā nec sic vos
dns nouit dño ipso dicente: Multi dicent Math. 7. c.
mihi i die illo: Dñe dñe i noie tuo pphetaui-
uim⁹/ et i noie tuo demonia eiecim⁹/ et i tuo
noie vtutes multas fecim⁹. Tūc dicā illis:
qm nō noui vos: Discedite a me operarij ini-
quitatis. Aug⁹ respōdit. Agnoscim⁹ v- B Aug⁹.
ba dñi: Hinc et aplus ait: Si fidē habeā ita 1. Cor. 13. a.
vt mōtes transferā: charitatē aūt nō habe-
am/ nihil sū. Hic q̄ qrendū ē qs habeat cha-
ritatē: inuenies nō esse nisi eos q diligunt

vnitatē. Nā de exclusione demonū ꝛ ꝺ potētia miraculoꝝ: qm̄ pleriq; talia nō faciūt ꝛ tn̄ ad regnū dei ptinēt: pleriq; aūt faciūt/ ꝛ nō ptinēt: nec nr̄i nec vestri debent gl̄iari si q̄ forte ista pñt: qñquidē nec apl̄os q̄ vere ista salubriter atq; vtiliter poterāt/ voluit
Luc.10.c. dn̄s gaudere de talib⁹ qñ eis ait: Nolite in hoc gaudere q̄ demonia vobis subiecta sint: gaudete aūt q̄ noīa vr̄a scp̄ta sūt in celo. Quapropt̄ ista q̄ ex euāgelio posuisti/ ꝛ ego tibi possē dicere/ si te viderē signoꝝ v̄tutes opantē: ꝛ tu mihi si me talia facientē videres. Nō ḡ vobis dicam⁹ q̄ pñt ꝛ ex alia pte dici ꝛ remotis ambagib⁹: qm̄ vbi sit ecclesia christi/ q̄rim⁹ ipsū q̄ eā suo sanguine
Act.1.a. redemit: audiam⁹ dicentē: Eritis mihi testes in hierusalē ꝛ in totā iudeā ꝛ samariā/ et vsq; in totā terrā. Huic eccl̄ie q̄ p totā terram diffundit̄/ quisq̄s non cōicat cui non cōicet vides/ si cui⁹ v̄ba ista sint audis. Quid est aūt demēti⁹ q̄ sacramētis dn̄i cōicare/ et v̄bis dn̄i non cōicare? Hi vtiq; dicturi sunt:
Luce.13.e. In noīe tuo māducauim⁹ ꝛ bibimus: ꝛ audituri: Non noui vos: qui corp⁹ eius ꝛ sanguinē i sacramēto manducāt ꝛ bibūt: ꝛ mēbra eius toto orbe diffusa in euāgelio non agnoscūt: ꝛ ideo i eis i iudicio nō cōputāt̄.

Petilianus. P Etilian⁹ dixit. Qm̄ (Ca. LVI. et sicut ipsi putatis/ dn̄i legem pure seq̄mini: de ipsa lege sc̄tissima legaliter disputem⁹. Dicit apl̄s paul⁹: Bona ē
1.Timoth.1.b lex si q̄s ea legitime vtat̄. Lex ergo quid di
Exo.20.c. cit? Nō occides. Qd̄ semel fecit cain parri
Aug⁹. Gen.4.b. cida/ vos fratres sepius occidistis. Aug⁹ r̄ndit. Siles vobis esse nolumus: nā non desunt que dicantur/ sicut et tu ista dicis ꝛ que sciant̄: nam ista tu nescis et que ostendant̄: nā tu ista nō ostendis. Ca. LVII.

Petilianus. Exo.20.c. P Etilian⁹ dixit. Dictū ē: Nō mechaberis: vnusq̄sq; vr̄m si carnalit̄ cast⁹ sit/ spiritalit̄ mech⁹ ē: q2 adul
Aug⁹. terat sc̄titatē. Aug⁹ respōdit. Pñt hec in q̄sdā veracit̄ dici/ ꝛ nr̄os ꝛ vestros: qui si vtrisq; nr̄m displicēt: nec nr̄i nec vr̄i sunt. Sed tu qd̄ i q̄sdā dicis ꝛ nec i ipsis pbas/ p eo vis accipi ac si pbaueris/ nō i aliq̄b⁹ qui
A degenerāt a semine abrae/ sed in oīb⁹ gētibus q̄ bn̄dicunt̄ in semine abrae.
Petilianus. P Etilian⁹ dixit. Di (Ca. LVIII
Exo.20.c. ctū ē: Falsū testimoniū nō reddes:
Al. t vestra. Cū regib⁹ seculi vos vestra tenere mētimi
B ni: nōne t falsa cōflatis? Aug⁹ respōdit.
Aug⁹. Si nō sunt vestra q̄ tenetis nec illa erāt vestra q̄ a maximianistis recepistis. Q2 si ppterea illa vestra erāt/ q2 illi sacrilegū schisma fecerūt/ nō cōicādo pti donati: attēde q̄ loca teneatis: ꝛ cui⁹ hereditati nō comunicetis: et cogitate non regib⁹ seculi/ sed regi christo qd̄ respōdere possitis. De illo dictū
Ps.71. ē: Dn̄abit̄ a mari vsq; ad mare: ꝛ a flumine vsq; ad terminos orbis terraꝝ. Quo vtiq;
Math.3.d. flumine/ nisi vbi baptizat⁹ ē/ ꝛ vbi sup cū columba descēdit/ magnū charitatis ꝛ vnitatis indiciū. Uos aūt huic vnitati nō comunicatis/ ꝛ adhuc loca vnitatis tenetis: ꝛ inuidiā nobis de regib⁹ seculi facitis: cū p iussa pconsulū de locis ptis donati schismaticos vestros expuleritis. Nō sūt hec verba p inane volantia: homines viuūt: ciuitates testant̄: gesta pconsularia ꝛ municipalia recitantur. Sileat aliq̄n vox calūniosa obijciēs reges seculi vniuerse terre/ p quorū pconsules nō potuit parcere ꝯcisa conci
C se. Cū ergo dicimus q̄ nostra teneatis/ nō ostēdimur falsū testimoniū dicere/ nisi vos ostēdatis in ecclesia christi nō esse: qd̄ quidē dicere nō cessatis: ſ ostēdere nūq̄ valebitis: Immo v̄o cū hoc dicitis/ nō iam nobis/ sed ipsi christo falsi testimonij crimen obijcitis. Nos q̄ppe i eccl̄ia sumus q̄ ipsius testimonio p̄nūciata ē: ꝛ vbi suis testib⁹ at
Act.1.a. testat⁹ ē dicēs: Eritis mihi testes i hierusalē ꝛ i totā iudeā ꝛ samariā/ ꝛ vsq; i totā terrā. Uos aūt falsos testes/ nō solū hinc ostēdimus/ q2 huic v̄itati resistitis/ ſ etiā i ipso iudicio q̄ cū maximiani schismate ꝯflixistis. Si em̄ s̄m legē christi agebatis/ quāto congruēti⁹ s̄m eā ꝯstituūt aliq̄ christiani imperatores si pñt s̄m eā iudicare pagani pcōsu
Dis.10.c. si in adiutoriū. les. Si aūt i adiutoriū etiā terreni imperij leges assumēdas putastis/ nō rep̄hendim⁹.
Act.22.f. Fecit hoc paul⁹ cū aduersus iniuriosos ciuē romanū se esse testat⁹ ē. Sed q̄ro q̄b⁹ terrenis legib⁹ sit statutū/ vt maximianiste locis pellant̄/ nullas om̄ino reperies: sed videlicet legib⁹ que aduersus hereticos/ atq; inter eos etiam aduersus vosipsos late sunt/ illos expellere voluistis aduersus infirmos tanq̄ potētiores p̄ualuistis: Uñ illi q2 nihil potuerūt/ innocētes se dicūt tanq̄ sub leone lup⁹: tn̄ legib⁹ aduersus vos lat̄ pfecto adūsus alios nisi p falsū testimoniū non vtemini. Si em̄ veraces sūt ille leges/ cedite etiā vos loc̄ q̄s tenetis: si aūt fallaces sūt: cur p eas alios exclusistis? qd̄ qd̄ et veraces sūt/ ꝛ vos p illas alios nisi fallaciter

non possetis expellere? Ut enim eis seruirent iudices hereticos expellere uoluerunt: vnde vos potius expellere debuerunt: si vos catholicos esse dixistis/ vt vobis parcerent leges per quas alios premebatis: videtis quod vobis apud vosmetipsos videamini: illis tamen legibus non estis catholici: Cur ergo aut eas veraces falso testimonio fefellistis/ aut eas fallaces ad opprimendos alios vsurpatis? Ca. LIX.

A Petilianus Epi. 20. c. Petilianus dixit. Dictum est: Non concupisces rem proximi tui: vos nostra diripitis vt per vestris habeatis. B Aug. Augustinus respondit. Et quecunque vnitas possidebat/ non nisi nostra sunt: quia non secundum calumnias hominum/ sed secundum verba christi/ in quo benedicuntur omnes gentes vniuerse terre in vnitate consistimus: nec propter malos quos a frumentis dominicis ante iudicii ventilationem separare non possumus/ vos a societate tritici separamus. Et si quod iam pacifici possidere cepistis/ quia vobis ablata nobis dominus dedit: non ideo concupiscimus aliena: quia illius imperio cuius sunt omnia facta sunt nostra: et iuste nostra sunt: vos enim his vtebamini ad precisionem/ nos ad vnitatem. Alioquin et primo ipso dei possent illi obijcere aliene rei concupiscentiam/ quod diuina potestate ab eorum facie/ quia ea terra male vtebantur expulsi sunt: et ipsi iudei a quibus ablatum est regnum/ secundum verba domini/ et datum est genti facienti iusticiam/ possunt obijcere aliene rei concupiscentiam: quia ecclesia christi possidet vbi persecutores christi regnabant: Et post omnia/ cum vobis ipsis dictum fuerit/ res alienas concupiscitis: quia maximianistas de basilicis eiecistis: quid respondeatis non inuenitis. Ca. LX

Gen. 22. d. 23. q. 7. c. si de rebus. Matth. 21. d.

Petilianus. Petilianus dixit. Qua igitur lege vos christianos ostenditis/ cum legi contraria faciatis? Aug. Augustinus respondit. Litigare vis/ non disputare. Ca. LXI.

A Petilianus. Matth. 5. c. Petilianus dixit. Dicit autem dominus christus: Qui fecerit et sic docuerit/ maximus vocabitur in regno celorum: sic autem vos miseros damnat: Qui resoluerit vnum ex his mandatis/ minimus vocabitur in regno celorum. Aug. Augustinus respondit. Ubi forte aliter dicas testimonia scripturarum quam sese habent/ et ad rem quae inter nos agitur non pertinent/ non nimis curo: vbi autem impediunt quod tractamus/ nisi veraciter proferantur/ non te arbitror succensere debere/ si quemadmodum scriptum sit commemoro. Ecce hoc quod modo posuisti/ non ita scriptum est/ sed ita potius: Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis et docuerit sic/ minimus vocabitur in regno celorum: Qui autem fecerit et sic docuerit/ magnus vocabitur in regno celorum. Et continuo secutus ait: Dico enim vobis: quia nisi abundauerit iusticia vestra plusquam scribarum et phariseorum/ non intrabitis in regnum celorum. Alibi enim phariseos ostendit et arguit: quia dicunt et non faciunt: Hos ergo et hic significauit cum diceret: Qui soluerit et sic docuerit. i. docuerit verbis quod soluerit factis. Super quos abundare precipit iusticiam nostram: vt faciamus et sic doceamus: et tamen nec propter illos phariseos quibus nos non pro prudentia sed pro maliuolentia comparatis/ precepit dominus deseri cathedram moysi in qua vtique figurabat suam: dicens quippe illos super cathedram moysi sedentes/ dicere et non facere: monet tamen ipsos facere que dicunt et non facere que faciunt/ ne cathedre sanctitas deseratur: et propter pastores malos gregis vnitas diuidatur.

Matth. 15. c. Matth. 23. a.

A Petilianus. 1. Cor. 6. d. Matth. 12. c. Petilianus dixit. Et iterum: Omne peccatum quod peccauerit homo extra corpus est: Qui autem peccauerit in spiritumsanctum/ non ei remittetur nec in hoc seculo nec in futuro. Ca. LXII. B Aug. Augustinus respondit. Et hoc non ita scriptum est: et vide quantum te fefellerit. Apostolus ad corinthios scribens ait: Omne peccatum quodcunque fecerit homo extra corpus est: qui autem fornicatur/ in corpus suum peccat: hoc autem aliud est/ et aliud illud quod dominus in euangelio dixit: Omne peccatum et blasphemia dimittetur hominibus: qui autem peccauerit in spiritumsanctum/ non remittetur ei nec in hoc seculo neque in futuro. Tu autem cepisti ex apostolo sententiam: et eam tamquam vna sit ex euangelio terminasti: quod te non credo fraude sed errore fecisse. Neutra enim ad rem pertinet: et cur hec dixeris/ et quomodo dixeris omnino non video: Nisi forte quia cum superius dixisses/ damnatos esse a domino qui resoluerint vnum ex mandatis/ considerasti quam multos habeatis/ non vnum sed multa mandata soluentes: et ne tibi obijceretur/ voluisti per transitum subinducere differentiam peccatorum/ aliud esse soluere aliquod mandatum vnde venia facile possit accipi: aliud autem peccare in spiritumsanctum/ quod non remittetur neque in hoc seculo neque in futuro. C Timens itaque contagia peccatorum hoc tacere voluisti: et rursus timens profunditatem questionis excedentem vires tuas/ hoc rursum perstringere voluisti: tanta trepidatione/ vt quemadmodum solent aliqua perturbatione festinantes puerse se vestire aut calciare/ nolueris attendere vel quid ad quod pertineat/ vel vbi et quemadmodum scriptum sit. Quale sit autem illud peccatum quod non dimittetur neque in hoc seculo neque in futuro/ vsque adeo nescitis: vt cum in ipso nos esse credatis/ remissionem tamen eius per vestrum nobis baptismum promittatis. Quod vnde fieri potest si tale peccatum est vt non dimittatur neque in hoc seculo neque in futuro. Ca. LXIII

1. Cor. 6. d. Matth. 12. c.

Petilianus. Matth. 5. a. Petilian⁹ dixit. Diuina q̄ mādata quib⁹ reb⁹ īpleāt dicit dn̄s iesus: Beati paupes spū: q̄m ipsoꝝ ē regnū celoꝝ: vos psequendi malicia furoris diuitias exhalatis. Aug⁹. Aug⁹ rn̄dit. Dicite ista pot⁹ circūcellionib⁹ vr̄is. Ca. LXIIII.

Petilianus. Matth. 5. a. Petilian⁹ dixit. Beati māsueti: q̄m ipsi possidebūt terrā: Uos igit immansueti celū τ terrā parit pdidistis. Aug⁹. Aug⁹ respōdit. Iteꝝ atq; iteꝝ audite dn̄m dicentē: Eritis mihi testes i hierusalē τ in totā iudeā τ samariā: et vsq; i totā terrā. Act. 1. a. Cur q̄ illi nō pdiderūt terrā et celū: q̄ vt non cōicēt vniuerse terre: ptēnū v̄ba sedentis in celo? Nā de vr̄a māsuetudine nō tue voces s̄ circūcellionū fustes iterrogēt. Dictur⁹ es: Quid ad nos ptinet: q̄si nos ista dicam⁹: nisi vt hoc rn̄deat: Jō em̄ ad vos ptinet scisma vr̄ꝫ: q: ptinere ad vos pcm̄ nō vult alienū: nec t̄n ob aliō vos a nob̄ sepastis: nisi dū nob̄ obijcitis crimē alienū. Ca. LXV.

Petilianus. Matth. 5. a. Petilian⁹ dixit. Beati q̄ lugēt: q̄m ipsi ꝯsolabūt: vos n̄ri carnifices lugētes facitis: nō lugetis. Aug⁹. Aug⁹ respōdit. Cōsiderate paululū q̄ multūt q̄ tū luctū dederint deo laudes amatoꝝ vr̄oꝝ. Dicite iteꝝ: q̄d ad nos: τ ego iteꝝ dicā: τ tu q̄d dicis q̄d ad nos: q̄d ad orbē terrarū: quid ad eos q̄ laudāt nomē dn̄i a solis ortu vsq; ad occasū: q̄d ad omnē terrā q̄ cātat canticū nouū: q̄d ad semē abraē in quo bn̄dicunt oēs gētes. Ps. 112. Ps. 95. Gen. 22. d. Ergo ideo ad vos ptinet sacrilegiū schismatis: q: ad nos non ptinēt facta mala vroꝝ: τ hinc intelligitis nec ad orbē terraꝝ ptinere: etiā si ea pbaretis facta coꝝ pp̄ter q̄s inde vos sepastis. Ca. LXVI

Petilianus. Matth. 5. a. Petilian⁹ dixit. Beati q̄ esuriūt τ sitiūt iusticiā: q̄m ipsi saturabuntur: vobis hec iusticia ē vt nostrū sāguinē sitiatis. Aug⁹. Aug⁹ respōdit. Quid tibi dicā tu homo: nisi q: calumniosus es: Esurit q̄dē nos et sitit vnitas christi: Que vtinā vos absorbeat: heretici non eritis.

Petilianus. Matth. 5. a. Petilianus dixit. Ca. LXVII Beati misericordes: q̄m ipsi misericordiā ꝯsequenť: Uos q̄si misericordes appellemini: cum penas iustis ingeritis: ad cōmunionē nequissimā dū animas inquinatis. Aug⁹. Aug⁹ respōdit. Nec vos iustos pbatis: nec nos penas ingerere vel iniustis: Et tamē sicut est plerūq; crudelis fallax adulatio: sic semp misericors iusta correptio. Nam vnde est illud quod non intelligitis: Emendabit me iustus in misericordia et arguet me. Ps. 140. Hoc em̄ cum de asperitate misericordis correptionis dixisset: continuo subiūxit de lenitate perniciose adulationis: τ ait: Oleū autē peccatoris non impinguet caput meū. Tu ergo attende quo voceris τ vnde reuoceris: Nam vnde nosti quo in te animo sit quē sequū putas: sed quōlibet sit vnusquisq; sarcinā suā portat: et apud nos et apud vos: sed sarcinā schismatis quā omnes portatis: abijcite: vt sarcinas vestras bonas in vnitate portetis: et eos q̄ malas portāt: si possitis misericorditer emēdetis: si non possitis pacifice toleretis. Petilian⁹ dixit. Bti q̄ puro sūt corde: q̄m ipsi deū videbūt: Q̄n deū videbitis q̄ imūda malitia cordis geritis ceci tatē. Petilianus. Aug⁹. Aug⁹ rn̄dit. Quare h̄ dicis: An forte nos ignorata q̄ hoies dicūt obijcim⁹ olb⁹ gētib⁹: τ mājfesta itellige nolum⁹ q̄ de⁹ pdixit de olb⁹ gētib⁹: hec ē magna cecitas cordis: τ si nec ipsā i vob̄ agnoscitis: hec est maior cecitas cordis. Ca. LXVIII.

A. Petilianus. Matth. 5. a. Petilian⁹ dixit. Beati pacifici: q̄m ipsi filij dei vocabunť: Uos pacē scelere fingitis: et bello q̄ritis vnitatē. B. Aug⁹. Aug⁹ respondit. Non pacem scelere fingimus: sed pacē ex euangelio predicamus: cū quo si pacem habueritis: et nobiscum habebitis. Dominus resurgens: et se non solū oculis intuendū: sed etiam cōtrectandum manibus discipuloꝝ prebēs: Luce. 24. f. inde cepit: Pax vobiscū inquit. Et quomō esset tenenda pax ipsa: sequētibus verbis aperuit. Ibi em̄: Aperuit eis sensum vt intelligerent scripturas: et dixit eis: Q̄m sic scptū ē: τ sic oportebat pati christū: τ resurgere tertia die: τ pdicari in noie eius penitentiā τ remissionē pctoꝝ p oēs gētes: incipiētibus ab hierusalē. Cū his v̄bis pacem habete: τ a nobis non dissentietis: Nam si bello querim⁹ vnitatē: nō potuit laudari p̄clarius bellū nostrū: q̄nquidē scptū ē: Diliges p̄ximū tuū sicut teipsum. Matth. 22. d. Et iteꝝ scptū est: Nemo vnq̄ carnē suam odio habuit: τ Eph. 5. f. t̄n caro ꝯcupiscit aduersus spiritū: et spūs aduersus carnē. Gal. 5. c. Et si nemo carnē suā odio habet: τ tamē aduersus carnē suam concupiscit: Ecce bello vnitas querit: vt corp⁹ castigatū seruituti subijciať. 1. Cor. 9. d. Et autem spūs facit aduersus carnē: nō odio sed dilectiōe belligerans: hoc spirituales faciūt aduersus carnales: vt q̄d agūt erga se agāt: τ erga il- C

los: q: diligūt ꝓximos tanꝗ ꝓpios: ſ bellū ſpiritaliū eſt illa in charitate correptio: gladius eoꝝ ſermo dei eſt. Ad tale bellum tuba apl'ica ꝯcitant cū magno ipetu pſonāte: Predica ꝟbū / inſta opportune iportune / argue / hortare / increpa i oīni lōganimitate ꝛ doctrina. Ecce nō agim⁹ ferro ſ ꝟbo: vos aūt nec rńdetis vera et accuſatis falſa: nō corrigitis vr̄a / obijcitis aliena. Dicit chriſtus veꝝ teſtimoniū de orbe terraꝝ: dicitis vos aduerſus chriſtū falſū teſtimoniū ꝯ orbē fratꝝ. Nos aūt ſi vob poti⁹ ꝗ chriſto crederem⁹ / pacifici eēm⁹: q: chriſto poti⁹ ꝗ vob credim⁹ / pacē ſcelere fingim⁹: Et hec cū dicatis atq; faciatis / audetis inſup cōmemorare: Beati pacifici: qm̄ filij dei vocabuntur.

2. timoth. 4. a

Matth. 5. a.

Petilianus. Eph. 4. a.

Petilian⁹ dixit. Cū (Ca. LXIX dicat apl's paul⁹: Obſecro vos fratres ego vinct⁹ in dn̄o / vt digne ambuletis vocatione q̄ vocati eſtis cū oī humilitate ꝛ māſuetudine / cū patiētia ſuſtinētes inuicē i charitate: ſollicite agētes ſeruare vnitatē ſpūs i ꝯiūctiōe pacis. Aug⁹ rńdit. Hec ſi nō tm̄ diceretis / ſ ꝛ audiretis / etiam cognita mala ꝓpter pacē ſuſtineretis nō ꝓpter diſſenſionē icognita fingeretis: vl' q: poſtea didiciſtis ꝓpter vnitatē donati ſuſtinere mala notiſſima ꝛ famoſiſſima optati. Que iſta demētia ē? Tolerāt cognitiōe: ꝯciſſo itez̄ ꝯcidat: ꝛ infamant incogniti / ne in ipſa integritate maneat. Ca. LXX.

Aug⁹.

Petilianus. Hiere. 8. b. Al. † non Aug⁹.

Petilian⁹ dixit. Vob dixit ꝓpheta: Pax pax et † vbi eſt pax. Aug⁹ rńdit. Tu nobis hoc dicis non ꝓpheta: Tibi ḡ rńdem⁹. Si q̄ris vbi ſit pax: aperi oculos ꝛ vide de q̄ dictū ſit: Auferēs bella vſq; ad finem terrę. Si queris vbi ſit pax: aperi oculos ad illā ciuitatē q̄ non pōt abſcondi ſup montē cōſtituta: Api oculos ꝛ ad ipſū montē / ꝛ cū tibi daniel demōſtret ex puo lapide creſcentē ꝛ implētē vniuerſā terrā. Tibi aūt cū dixit ꝓpheta: Pax pax ꝛ nō eſt pax: qd demōſtrabis / an ptē donati ignotā innumerabilib⁹ gētib⁹ quib⁹ nor⁹ eſt chriſt⁹? Non ē ipſa q̄ nō pōt abſcondi: ꝛ vnde niſi q: non ē ſup illū mōtē ꝯſtituta. Ipſe eſt em̄ pax noſtra qui fecit vtraq; vnū: non donatus / qui fecit de vno duo. Ca. LXXI

Ps. 45.

Matth. 5. b.

Daniel. 2. c.

Eph. 2. c.

Petilianus. Matth. 5. a.

Petilian⁹ dixit. Beati qui pſecutionē patiunt ꝓpter iuſticiam: qm̄ ipſoꝝ eſt regnū celoꝝ: Vos beati nō eſtis / ſed beatos martyres facitis: quorū ſcȝ animab⁹ celi repleti ſunt: corpoꝝ q; memoria terrę floruerūt. Vos ergo nō colitis / ſȝ facitis quos colam⁹. Aug⁹ reſpōdit. Plane ſi non dictū eēt: Beati q̄ pſecutionē patiunt ꝓpter iuſticiā / ſed dictū eēt: Beati q̄ ſeipſos ꝓcipitāt: implerēt celū martyres vr̄i: ſane de corpib⁹ eoꝝ m̄ltos terraꝝ flores videmus: ſed ſic ſolet dici flos cinis. **Aug⁹.**

Petilian⁹ dixit. Cū (Ca. LXXII ergo falſando mandata / beati nō ſitis: vos diuinis ſentētijs chriſt⁹ dn̄s ꝯdemnat: Ve aūt vobis ſcribę ꝛ phariſęi hypocritę: quia clauditis regnū celoꝝ añ homines: vos em̄ nō intratis: neq; introeūtes ſinitis. Ve vobis ſcribę ꝛ phariſęi hypocritę / qui circuitis mare ꝛ aridā vt faciatis vnū ꝓſelytū: et cū fact⁹ fuerit / facitis eū filiū gehēnę duplici⁹ ꝗ vos. Ve vobis ſcribę ꝛ phariſęi hypocritę / qui decimatis mētā et anethū ꝛ ciminū: ꝛ relinquitis q̄ grauiora ſūt legis / iudiciū ꝛ miſericordiā ꝛ fidē. Hec autē oportebat facere / ꝛ illa nō omittere: Duces ceci liquātes culicē / camelū autem glutientes. Ve vobis ſcribę ꝛ phariſęi hypocritę / q: ſimiles eſtis monumentis dealbatis / quę a foris apparēt hominibus ſpecioſa: intus autē plena ſunt oſſib⁹ mortuoꝝ ꝛ oīni ſpurcitia: Sic ꝛ vos a foris quidē apparetis homīnib⁹ iuſti: intus autē pleni eſtis hypocriſi et iniquitate. Aug⁹ reſpōdit. Dic mihi vtꝝ aliqd dixeris qd in vos viciſſim ore maledico ꝛ ꝯtumelioſo ſiīr dici non poſſit? Sed ex ſupioribus q̄ a me dicta ſunt inueniet qui voluerit hec i vos non p vana ꝯuitia ſed per vera teſtimonia poſſe dici: Verūtamē quia ex occaſione ꝓtermittendū nō eſt: Certe antiquus populus dei / circumciſionē pro baptiſmo habebat: Quero ergo ſi quē feciſſent iſti in q̄s tanta dicunt / phariſęi proſelytū: qui ſi eos imitaret / ſicut dictū eſt / filius gehennę fuiſſet duplo ꝗ illi: vtrum ſi corrigeret / ꝛ vellet imitari ſymeonem / zachariam / nathanaelem: iterū ab eis circūcidendus iudicaretur? Qđ ſi ridiculū eſt dicere / q̄uis mordaci atq; ore vaniloquo talibus nos cōparetis / quare poſt nos baptiȝatis? Qꝛ ſi vos tales eſtis: quāto nos veri⁹ et meli⁹ poſt vos non baptiȝamus / ſicut nec illi quos nominaui / poſt peſſimos phariſęos circūcidi debebāt. Deinde cū tales ſederint ſup cathedrā moyſi / cui dn̄s honorem ſeruauit: quare vos ꝓpter eos quos iſti ſiue iuſte ſiue iniuſte comparatis / cathedram apoſtolicam

A Petilianus.

Matth. 23. b.

B Aug⁹.

Gen. 17. b.

blasphematis. Ca. LXXIII.

A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Sed nos christianos ista non terrent: qd enim estis malefacturi, a christo dño habem⁹

Matth. 10. b. asi madatu: Mitto inqt vos sic oues i medio lupox. Lupina rabie vos ipletis, q no aliter ecclesijs insidias facitis aut paratis, q lupi ouilib⁹ inhiantes, pnitie semper atq im peru suffectis, sanguine faucib⁹ ira anhelante suspirat. Aug⁹ rndit. Uelle in vos dicere ista sententia: s nolle istis vbis: nimis ineptavel potius insana sunt. Illud aut opus erat vt certis aliqb⁹ documetis no vanissimis maledictis nos lupos esse onderetis, vos aut oues: Na cu et ego dixero: nos sum⁹ oues, vos aute lupi: ideo ne putes interesse aliqd: q tu illa vbis turgidis dicis: sed attende vt ego pbe qd dico: Respe dns, qd

Joh. 10. c. velis nolis nosti, ait in euagelio: Que sunt oues mee voce mea audiut, et sequunt me: Multe sut o diuersis reb⁹ voces dni: Uerbi exepli gra: Si quispia dubitaret vtru l corpore ide dns resurrexerit, et recitarent eius

Luce. 24. f. vba dicetis: Palpate et videte, q spus car ne et ossa no habet sicut me videtis habere: si et his auditis ad credendu resuscitatu corpus eius nollet acquiescere: non vtiq inter oues dni deputaref: q vocē eius auditā non sequebat: Sic et nūc qm questio e inter nos, vbi sit ecclesia, cu ex ipso euāgelij loco vbi post resurrectionē suū corp⁹ etiā palpādū dubitātib⁹ pbuit, disputātib⁹ psequētia vba recitam⁹, vbi futurā ecclie latitudinē demōstrauit dicēs: Qm sic scriptū e

Ibidem. g. et sic oportebat christum pati, et resurgere tertia die: et pdicari in noie eius penitentiam et remissionē peccatox in oēs gētes, incipiētibus ab hierusalē: Et vos omnib⁹ gētib⁹ vbi hec cōpleta sūt cōmunicare nō vultis: Quō estis oues hu⁹ pastoris cu⁹ auditis vocibus: nō solū non sequimini, verū etiā repugnatis? Et oues quidem vos nō esse hinc dicem⁹: esse autē lupos audite vñ doceam⁹: Iā em vbi sit ecclia verbis ipsius apparet: manifestū ē vbi sit ouile christi. Ab hoc igif ouili certissimis vbis dñi demōstrato et expsso, qcūq, non dico p falsa, s qd manifestū ē p icerta hoim crimina oues segregāt: et ab vnitatis atq charitatis vita erep tas et alienatas necāt, nonne ipsi sūt lupi rapaces? At em et ipsi dnm christū laudāt et

Matth. 7. c. pdicāt. Hi sunt q de quibus ipse ait, induti pellib⁹ ouiū: int⁹ aūt sūt lupi rapaces: ex fructib⁹ eox cognoscetis eos. Quia pellis ē in christi laudib⁹: lupin⁹ fructus in maledicis dentibus. Ca. LXXIIII.

Petilianus. Petilian⁹ dixit. O miseri traditores: impleri qdē scptura sic decuit: s i vobis hoc doleo q ptes malicie vos implere meruistis. Aug⁹ rndit.

Aug⁹. Possē ego mag⁹ dicē: O miseri traditores si mihi placeret: imo si iusticia suaderet, oibus vob obijcere qrūdā facta vrox. Qd s ad oēs vos ptinet o miseri heretici, cetera iā vba tua ego dixerim: scptū ē em: Oportet

1. Cor. 11. d. et hereses eē, vt pbati manifesti fiāt int vos. Impleri s scptura sic oportuit: s i vob hoc doleo, q ptes malicie iplere vos meruistis.

Petilianus. Petilian⁹ dixit. Nob (Ca. LXXV aūt dns christ⁹ q vra feralia patiētiā simplicē innocētiāq mādauit. Quid

Joh. 13. d. em dic: Mādatū nouū do vob vt diligatis inuicem sicut dilexi vos: In hoc em scient oēs q mei discipuli estis si dilectionē inuicē

Aug⁹. habueritis. Aug⁹ rndit. Nisi hec vba longe a vris morib⁹ aliena l smōis vri suficiē trāsferretis, quō vos ouina pelle tegeretis?

Petilianus. Petilianus dixit. (Ca. LXXVI Paul⁹ qq apls cū psecutiōes immensas ab oīb⁹ gētib⁹ pateref: a falsis fratrib⁹ ptulit grauiores, sic de se ipe testaf

2. Cor. 11. f. frequēter afflict⁹: Pericul ex gētib⁹, picul is ex genere: pericul a falsis frib⁹: Quiq ite

1. Cor. 4. d. dicit: Imitatores mei estote sic et ego christi. Cum igif vos falsi fres appellatis, pauli mgri patientiā sub nris piculis imitamur.

Aug⁹. Aug⁹ rndit. Certe isti sūt falsi fres o qb⁹ alio loco idē apsus ita qrif timotheo pdi-

Phil. 2. c. cās germanā sinceritatē: Neminē inqt habeo vnanimē q germane o vob sollicit⁹ sit: oēs em sua qrūt nō q iesu christi: Utiq de his loqbat q tūc qn illā scribebat eplam cū illo erāt: Nō em oēs q erāt vbicūq christiani sua qrebāt nō q iesu christi. De his qui dixi hec igemuit qs eo tpe cū ista scriberet secū hebat. Quos em vel alios tāgit cū ali

2. Cor. 7. b. bi dicit: Foris pugne, int⁹ timores: nisi eos quos tāto vehemētius, quanto interi⁹ metuebat? Si ergo velles imitari paulū, int⁹ esses falsox fratx tolerator, non foris innocentiū calumniator. Ca. LXXVII.

A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Nā qlis fides i vobis ē q nō habet charitatē: paulo ip

1. Cor. 13. a. so dicente: Si linguis hominū loqr

⁊ angeloꝝ scientiis habeã/charitatẽ aũt nõ
habeã / ita sũ tanq̃ eramentũ tinniẽs/ aut
cymbalũ ꝯcrepãs: Aut si habuero ꝓphetiã
⁊ nouerim oĩa sacramẽta ⁊ oẽm scientiã: et
si habuero oẽm fidẽ ita vt montes transfe-
rã: charitatẽ aũt nõ habeã nihil sũ. Et si di-
stribuero oẽm substantiã meã paupib⁹: ⁊ si
tradidero corp⁹ meũ vt ardeã: charitatẽ aũt
B Aug⁹. nõ habeã/nihil mihi ꝓdest. **Aug⁹ rñdit.**
Hoc ẽ qđ pauloañ dixi: pelle te ouina cõte
gi velle: vt si fieri põt pri⁹ te ouis mordẽtẽ
sentiat q̃ ꝯsentiat venientẽ. Nõne ista est
charitatis laus q̃ vestrã calũniã solet lucidis-
sima ṽitate ꝯuincere? An iõ arma ista nr̃a
nõ erũt/ quia vos ea ꝓoccupare conamini?
Prorsus hec iacula viua sũt / vnicuiq̃ iactẽt
agnoscãt q̃s perimãt. Si a vobis missa fue
rũt i nobis herebũt: si a nobis mittũt i vos
retorquent. His eñ nos apsicis ṽbis cõmẽ
dãtib⁹ eminẽtiã charitatis vobis solemus
ostẽdere: quõ nõ ꝓsit hoĩb⁹/ q̃uis i eis sint vl
sacramẽta vel fides vbi charitas non ẽ: vt
cũ ad catholicã vnitatẽ venitis intelligatis
q̃d vobis ꝯferat: ⁊ q̃ntũ sit qđ min⁹ habeba
tis. Charitas eñ christiana nisi i vnitate ec
clesie nõ põt custodiri: atq̃ ita videatis sine
illa nihil vos eẽ: ⁊ si baptismũ ⁊ fidẽ tenea-
tis/ ⁊ p illã etiam mõtes trãsferre possitis.
Qꝫ si hec ⁊ vr̃a sententia ẽ/ nõ in vobis dete-
Al. † quo mi-nus. stemur ⁊ exufflem⁹ vel dei sacramẽta/ † que
nouim⁹ vel ipsã fidẽ/ sed teneam⁹ charitatẽ
sine q̃ ⁊ cũ sacramentis ⁊ cũ fide nihil sum⁹.
Tenem⁹ aũt charitatẽ si amplectimur vni-
tatẽ: Amplectimur aũt vnitatẽ si eã non p
ṽba nostra in pte ꝯfingim⁹: sed p ṽba chri-
sti in vnitate cognoscimus. **Ca. LXXVIII.**

A Petilianus. 1. Cor. 13. b. P**Etilian⁹ dixit.** Et iterũ: Chari-
tas eñ magnanima ẽ et benigna:
charitas non emulat: nõ agit ꝑpe-
rã/ nõ inflat/ nõ est ambitiosa/ nõ q̃rit q̃ sua
sũt: vos aũt q̃ritis aliena: Nõ irritat: nõ co
gitat malũ: non gaudet sup iniq̃tate: ꝯgau
det aũt veritati: Oĩa tolerat/ oĩa sustinet:
Charitas nũq̃ excidit. Hoc est breuit dice-
re: nõ ꝑsequit charitas/ nõ aduersũ ceteras
alias impatores iflãmat/ nõ aliena diripit/
nõ etiã hoĩes q̃s spoliabat occidit. **Aug⁹**
B Aug⁹. **rñdit.** Quotiẽs tibi dictur⁹ sũ hec: hec si n̄
ꝓbatis ad neminẽ ꝑtinẽt: si aũt ꝓbatis ad
vos nõ ꝑtinẽt/ sicut nec ad nos. Que vr̃i q̃-
tidie cõmittunt p scelera furiosoꝝ/ p luxuri-
as vinolentoꝝ/ p cecitatẽ ꝓcipitatoꝝ/ p ti-
rannidẽ raptoꝝ: quis nõ videat verũ esse
qđ clamo? Sꝫ nũc si eẽt i te charitas ꝯgau
deret ṽitati. Qꝫ eñ elegãter sub pelle oui-
na dicit: charitas oĩa tolerat/ oĩa sustinet: 1. Cor. 13. b.
vbi aũt ṽtũ fuerit ad examẽ/ lupini dẽtes Math. 7. c.
opiri nõ pñt. Cum eñ charitas te ꝓpter id
qđ dictũ ẽ: sustinẽtes inuicẽ i dilectiõe/ stu- Eph. 4. a.
dẽtes seruare vnitatẽ spũs i vinculo pacis:
etiã si qua mala intus nosses/ cogeret non
eis quidẽ ꝯsentire: sed tñ ea si ꝓhibere non
poteras sustinere: ne ꝓpt malos vẽtilabro
vltimo sepandos/ nunc a bonoꝝ societate
pacis vinculũ abrũperes. Foras vẽto leui- C
tatis excussus/ palee crimẽ obijcis tritico:
⁊ q̃ fingis d malis p ꝯtagionẽ valere ⁊ i bo
nis affirmas. Et cũ dñs dixerit: Ager ẽ hic Math. 13. c.
mũd⁹: messis aũt ẽ finis seculi/ cũ de frumẽ
tis ⁊ zizanijs dixisset: Sinite vtraq̃ cresce-
re vsq̃ ad messem: tu laboras ṽbis tuis vt
frumẽta iam p totũ agrũ defecisse: ⁊ ad exi-
guam particulã vestrã remãsisse credãtur/
dũ vis vt habeat christus mẽdax/ tu autẽ
verax: ⁊ loqueris quidẽ ꝯtra ꝯscientiã tuã.
Neq̃ eñ vere quisq̃ quoquo mõ intuens
euãgeliũ/ audet i aĩo suo dicere p tot gẽtes
i q̃b⁹ pene rñdet vna voce amẽ/ ⁊ cãtat alle
luia/ nõ esse christianos: et tñ ne ps donati
q̃ orbi terraꝝ nõ cõmunicat errare videat:
si quis tibi angel⁹ de celo qui posset intu-
eri vniuersũ orbẽ terrarũ/ diceret extra cõi-
onẽ vestrã nusq̃ eẽ inocẽtes ⁊ bonos/ ꝓcul-
dubio gauderes sup iniq̃tate generis hũani
⁊ vera te dixisse añq̃ cognosceres gliareris.
Quõ ẽ g̃ i te charitas q̃ nõ gaudet sup iniq̃-
tate? Sed noli falli: Sũt p agꝝ. i. p mundũ
vsq̃ ad finẽ seculi crescẽtia frumẽta dñica:
Christ⁹ hoc dixit/ christus ẽ ṽitas: Sit in te
charitas/ ⁊ cõgaudeat veritati. Cõtra euã- Gal. 1. b.
gelium et si angelus de celo euangelizaue
rit/ anathema sit. **Ca. LXXIX.**

P**Etilian⁹ dixit.** Postremo q̃ est Petilianus.
rõ ꝑseq̃ẽdi vos miseri interrogo/
si putatis forsitan vos aliq̃ legis au
ctoritate peccare. **Aug⁹ respõdit.** Qui Aug⁹.
peccat/ non peccat legis auctoritate/ sꝫ cõ-
tra legis auctoritatẽ. Quia ṽo interrogas
que sit ratio persequẽdi/ vicissim te interro
go: cuius sit vox in psalmo dicẽtis: Detra- Ps. 100.
hentem secreto ꝓximo suo/ hunc perseque-
bar. Quere itaq̃ ꝑsecutionis vel causã vel
modũ: ⁊ noli tãta imperitia generalit ma-
loꝝ persecutores rephẽdere. **Ca. LXXX**

A Petilianus. Petilianus dixit. Ego vero econtra rńdeo: iesū chr̄istū neminē p̄secutū: ꝛ cū aliq̄ secte ap̄lis eidē suggerētib⁹ displicerēt: Ita eī fidē venerat facere vt nō cogeret hoies ꝫ pot⁹ inuitaret: dicūt illi ap̄li: Multi i noīe tuo man⁹ iposuerūt ꝛ nobiscū nō sūt. Dixit iesus: Dimittite illos: si ꝯ vos nō sunt ꝓ vob sūt. Aug⁹ B Aug⁹. rńdit. Vez dicis/ multo vberi⁹ te plaꝰ de tuo q̄ in scripturis non inueniunt. Si eī de scripturis sanctis velis testimonia ꝓferre: nūq̄d ea q̄ nō inueneris ꝓferres? vr̄a aūt mēdacia q̄ multa sint/ in vr̄a ꝑtāte ē. Ubi eī scriptū est qd̄ posuisti/ vel q̄n aut a dn̄o illud suggestū ē/ aut a dn̄o illud rńsū ē: Multi i noīe tuo man⁹ imposuit ꝛ nobiscū nō sunt? Nūq̄ filio dei q̄sq̄ discipuloꝝ dixit: vn̄ nec illd̄ ab eo rńderi potuit: Dimittite illos: si ꝯ vos nō sūt ꝓ vobis sūt: sed ē q̄dā sīle qd̄ reuera i euāgelio legim⁹ d quodā suggestū esse dn̄o q̄ demonia i ei⁹ noīe eijciebat/ ꝛ cū Marci. 9. f. discipul eū nō seqbat/ vbi dn̄s ait: Nolite ꝓhibere: Qui ꝯ vos nō ē ꝓ vobis est. Hoc aūt ad sectas demōstrādas q̄bus pepcisse dn̄s videat olno non ꝑtinet: ꝫ si te nōnulla fefellit silitudo sentētie/ nō ē mendaciū/ error buman⁹ ē. Si aūt imputās scripturaꝝ sctāꝝ nebulas falsitatis inijcere voluisti/ cōpungaris ꝛ ꝯfūdaris ꝛ corrigaris. Est tñ qd̄ d hoc C ipso de quo dn̄o suggestū ē nos agamus. Quō eī tūc p̄ter cōionē discipuloꝝ/ valebat tñ plurimū sctitas nois chr̄isti: sic p̄ter ecclie cōionē valet sctitas sacramēti: Neq̄ eī baptism⁹ ꝯsecrat nisi i noīe patris ꝛ filij ꝛ spūsscti: Quis aūt isanissim⁹ dixerit etiā p̄ter ecclie cōionē nomen filij valere? Quid eni pōt valere i hoie sanādo/ nō aūt valere i baptismo ꝯsecrādo? Sed plane p̄ter ecclie cōionē ꝛ vnitatis sctissimū vinculū/ ꝛ charitatis supeminentissimū donū/ nec ille a q̄ demoniū eijcit/ nec ille q̄ baptizat eternā vitā ꝯsequit: sicut nec illi q̄ ꝑ cōionē sacramentoꝝ int⁹ vident/ ꝛ ꝑ iniqtatē moꝝ foris itelligunt. Qz aūt chr̄ist⁹ etiā corpalit fuerit ꝑsecut⁹ eos q̄s de tēplo expulit flagellando/ Ioh. 2. c. iā supra diximus. Ca. LXXXI.

A Petilianus. Philip. 1. c. Petilian⁹ dixit. Sāctus vero ap̄ls paul⁹ hec dicit: Quoq̄ aūt mō inqt chr̄ist⁹ ānūciet. Aug⁹ rńdit. Cōtra B Aug⁹. te loq̄ris: sꝫ tñ qz ꝓ veritate loq̄ris/ si eā dilexeris/ ꝓ te sit qd̄ loq̄ris. Quero eī abs te/ de q̄b⁹ hoc dixerit ap̄ls paul⁹? Recolām⁹ hoc paululū si placet. Quidā inqt ꝑ inuidiā ꝛ ꝯtētionē: quidā vero ꝑ bonā volūtatē chr̄istū annūciāt: q̄dā ex charitate/ sciētes qz in defensione euangelij posit⁹ sū: quidā vero et ꝑ ꝯtumaciā chr̄istū annūciāt nō caste: existimātes tribulationē suscitari vinculis meis. Quid eī? Dū oī mō siue occasiōe siue vitate chr̄istus annūciet: ꝛ in hoc gaudeo/ sed ꝛ gaudebo. Videm⁹ istos rē quidē sctā ꝛ castā ꝛ verā/ non tñ caste annūciasse/ sed ꝑ inuidiā ꝛ ꝯtentionē/ sine charitate/ sine castitate: Certe pauloāñ laudes charitatis adiussus nos dicere videbaris ex ap̄li testionio: qz vbi charitas nō ē/ quicq̄d fuerit nihil ꝓdest: Ecce i istis charitas nō ē/ ꝛ tñ erat chr̄isti p̄dicatio/ de q̄ se gaudere sic dicit ap̄ls: 1. Cor. 13. a. Neq̄ eī malo istoꝝ gaudet/ ꝫ bono nois chr̄isti. In ipso q̄ppe charitas erat q̄ nō gaudet sup iniq̄tate/ ꝯgaudet āt vnitati. Inuidia porro q̄ i illis erat diabolicū malū ē: hec eī ꝛ cecidit ꝛ deiecit. Ibi ḡ tā mali q̄s sic arguit ap̄ls/ in quib⁹ erat tātū bonū/ d q̄ gaudet ap̄ls/ vbi erāt/ intus an foris? Elige qd̄ volueris. Si intus: ecce nouerat eos paulus/ ꝛ eū tñ nō polluebāt/ sic vos nō pollueret i vnitate orbis terraꝝ/ de q̄b⁹ nescio q̄ seu vera dicitis seu falsa ꝯfingitis. Quare ḡ vos separastis? quare sacrilegio scelerati schismatis peremistis? Si aūt foris erāt: ecce ꝛ in eis qui foris sunt vtiq̄ ad vitā eternā/ qz charitatē nō habēt ꝛ vnitatē non tenēt/ ꝑtinere non p̄it: Inest tñ sanctitas nominis chr̄isti/ quoꝝ p̄dicationē ap̄ls ꝓpter ipsā nois sāctitatē/ q̄uis illos detestet gaudēdo ꝯfirmat. Recte ḡ ipsi nos nō facimus iniuriā cū ad nos veniūt qui foris erāt: sed ipsos corrigim⁹/ illud honoram⁹. Uos itaq̄ videte q̄ nefarie in eis quoꝝ facta sicut videt arguitis/ etiā sacramētū nois chr̄isti qd̄ in eis sanctū est exufflatis: Et tu quidē istos quos cōmemorauit ap̄ls/ sicut verba tua indicāt/ foris ab ecclesia fuisse arbitraris: Ita cū times a catholicis pati persecutionē/ de qua nobis loquendo facis inuidiā: ꝯfirmasti in hereticis chr̄isti nomē/ cui verba ꝑticando facis iniuriā. Ca. LXXXII. C

Petilianus. Petilian⁹ dixit. Si igit tanta potentia fidei non est aliquibus aduersata/ qua tu ratione ꝑsequeris/ vt cogas homines inquinari? Aug⁹ respondit. Nec ꝑsequimur vos nisi quēadmodū ꝑsequit veritas falsitatē: nec ad nos Aug⁹. 23. q. 4. c. qui peccat.

ptinet si qs vos aliter psecut⁹ ē: sicut nec ad
vos qcqd nři sīlr faciūt: nec vos cogim⁹ in-
quinari si suademus sanari. Ca. LXXXIII

A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Qz si cogi p legē
aliquē vel ad bona licuisset/ vos ipsi
miseri a nobis ad fidē purissimā co
gi debuistis. Sed absit absit a nostra ↄsci-
entia/ vt ad nostrā fidē aliquē cōpellamus.
B Aug⁹. 23. q. 5. c. ad fidem. Aug⁹ rñdit. Ad fidē qdē null⁹ ē cogend⁹
inuit⁹: s p seueritatē/ imo ⁊ p misc͡diam dei
tribulationū flagell' solet pfidia castigari:
Nūqd qz mores optimi libertate volūtatꝭ
eligunt: iō mores pessimi nō legꝭ integrita
te puniūt? Sed tñ male viuēdi vltrix disci-
plina ꝑpostera ē/ nisi cū pcedēs bñ viuendi
doctrina ↄtēnit. Si g igit aduersus vos le
ges ↄstitute sūt: nō eis bñfacere cogimini s
male facere pꝛhibemini: Nā bñ facē nemo
pōt nisi elegerit/ nisi amauerit qd ē i libera
volūtate: Timoꝛ aūt penaꝝ etsi nōdū ha-
bet delectationē bone ↄsciencie: saltē intra
claustra cogitationis coercet malā cupidi-
tatē. Qui tñ aduersas leges ↄstituerūt qui-
bus vestra compⁱmat audacia: nōne hi de
Ro. 13. b. quib⁹ dicit aplus: qi nō sine cā gladiū por-
tant: ministri eñ dei sunt/ vindices in irā ei
C qui male agit. Tota igit questio ē vtꝝ vos
non male agatis/ quibus tanti schismatis
sacrilegiū obijcit orbis terraꝝ: cui⁹ qstionis
discussione neglecta/ supflua loqmini: ⁊ cū
viuatis vt latrones/ mori vos iactatis vt
martyres. Et qz vl ipsas leges vel inuidiā
formidatis/ vel ad resistēdū impares estis:
non dico aduersus tot homines/ sed aduer
sus tot gentes catholicas etiā de mansue-
tudine gloriamini/ q ad vestram partē ne-
minē cogitis. Isto modo ⁊ milu⁹ cū pullos
rapere territus nō potuerit/ columbū se no
minat. Ubi eñ potuistis ⁊ nō fecistis? Un
de ostenditis q͡ plura faceretis si possetis:
Quādo iulianus vobis chꝛisti inuidēs pa
ci basilicas reddidit vnitatis: que strages
a vobis facte sunt/ quādo vobiscum aper-
tis templis suis etiā demones exultabāt?
Quis cōmemorare sufficiat bello firmiano
que a vobis rogatus maurus ptulerit/ ipsa
mauritania cesariēsis interrogetur: ⁊ tēpoꝛe
gildoniani/ quia vnus collega vester fami
liarissimus amicus eius fuit. Uiderūt ma-
ximianiste que senserint: nā felicianū ipsū
qui modo vobiscū est/ si ad iusiurandū lice-
ret puocare/ vtꝝ ad cōmunionē vestrā nō
inuitū optat⁹ redire cōpulerit/ mouere labia
nō auderet: psertim si ei⁹ faciē ipse musica-
nus intueret: q teste illa tūc facta sūt. Sz isti
vt dixi viderit q passi fuerit ab eis cū qbus
rogato talia fecerāt: Ipsa catholica ecclia
solidata pncipib⁹ catholicꝭ impantib⁹ terra
mariqꝫ armatꝭ turbis: ab optato atrocit et
hostiliter oppugnata ē. Que res coegit tūc D
pmo aduersus vos allegari apud vicariū
seranū legē illā de decē libꝛis auri: qs vřm
null⁹ adhuc pendit: ⁊ nos crudelitatꝭ argui-
tis. Quid aūt māsuetius sit q͡ vt coertiōe
dānoꝝ tāta vřa scelera mulctarent? Quis
aūt possit enarrare oīa illa q nřa amicitia
iudicū aut aliquaꝝ ptātū qsqꝫ vbi potue-
rit/ in locis vestrꝭ ppꝛia dñatiōe cōmittatꝭ?
Quis vestꝝ in plebibus vestris nō aliqd
tale vel a poꝛib⁹ cōperit/ vel ipse exptus ē?
Nōne apud hipponē vbi ego sū/ nō desūt q
meminerint faustinū vestꝝ regni sui tpe p-
cepisse: qm catholicoꝝ ibi paucitas erat/ vt
nullus eis panē coqueret: ita vt cuiusdam
diaconi nostri furnarius inquilinus dñi sui
panē incoctū abiecerit: eiqꝫ nulla exilij le-
ge damnato/ cōmunicationē nō solū i ciui-
tate romana/ s etiā i patria sua: nec solū in
patria sua/ sed etiā in domo sua negauerit.
Quid nup qd ipse adhuc lugeo: nōne cri-
spin⁹ vester calamēsis cū emisset possessio-
nē/ ⁊ hoc amphitenticā: nō dubitauit i fū-
do catholicoꝝ imperatoꝝ/ quoꝝ legib⁹ nec
in ciuitatibus esse iussi estis: vno terroꝛis
ipetu octoginta ferme aīas miserabili ge-
mitu mussitātes rebaptiçādo submergeret?
Quib⁹ aūt nisi talib⁹ factis etiā ipsas de q-
bus ↄquerimini leges lōge qdē infra meri-
tū sceleris vři: sed tñ qlescūqꝫ ferri coegistꝭ. E
An vo violētis incursib⁹ circūcellionū ve-
stroꝝ/ qui sub vestro pncipatu furiosis ag-
minibus militant: nō ex agris vndiqꝫ ꝑpel Ar. ꝑpellere-
lerentur/ nisi vos obsides i ciuitatib⁹ tene- mur.
remus: qui quoquo mō ipsam faciē publi-
cā ⁊ honestoꝝ rephensionē: et si non timo-
re vel pudoꝛe ferre nolitis. Noli ergo dice-
re: absit absit a nostra consciētia/ vt ad no-
strā fidē aliquē compellam⁹: Facitꝭ eñ vbi
potestis: vbi aūt non facitis/ nō potestis:
siue legū siue inuidie timoꝛe siue resistētiū
multitudine. Ca. LXXXIIII.
A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Dicit eñ dñs chꝛi
stus: Nemo venit ad me nisi quē pat Joh. 6. c.
attraxerit: Cur aūt vos non liberū

arbitrium vnicuiqꝫ sequi permittitis/cum ipse dn̄s deus liberum arbitriū dederit hominib⁹/viā tn̄ † iustissime ostendēs: ne q̄s forsitā nesciens deperiret. Dixit eīn: Posui añ te bonū et malum: posui añ te ignem et aquā: quod volueris elige. Ex quo vos arbitrio miseri/vobis non aquā sed ignē potius elegistis: sed tn̄ inqt bonū elige vt viuas: qui nō vis bonū eligere/ viuere te noluisse damnasti. Aug⁹ rn̄dit. Si tibi ꝓponā questionē quō de⁹ pater attrahat ad filium hoies q̄s i libero dimisit arbitrio/fortassis eā difficile soluturus es. Quō eīn attrahit si dimittit/vt q̄s quod voluerit eligat: ⁊ tn̄ vtrūqꝫ verꝫ est: sed intellectu hoc penetrare pauci valēt. Sicut ergo fieri pōt vt q̄s i libero dimisit arbitrio/ attrahit tn̄ ad filiū pater: sic fieri pōt vel ea q̄ legū coertionib⁹ admonent/ non auferāt liberū arbitrium. Quicqd eīn hō durꝫ ⁊ molestū patiẗ/admonet vt cogitet q̄re patiaẗ: vt si ꝓ iusticia se pati ꝓspexerit idipsū bonū eligat ꝓ iusticia talia sustinere. Si aūt viderit iniq̄tatē esse ꝓ q̄ patiẗ/se infructuosissime laborare atqꝫ cruciari ꝯsiderās/mutet i meli⁹ volūtatē/si mulqꝫ careat ⁊ molestia sterili ⁊ ipsa iniqtate. Multo itaqꝫ grauī⁹ ⁊ pnitiosi⁹ nocitura ⁊ vos cū aliqd aduersus vos reges ꝯstituunt/admoneri vos credite/ vt cogitetis q̄re ista patiamini. Si ꝓpẗ iusticiā: reuera illi ꝓsecutores vestri sunt/ vos autē beati q̄ ꝓsecutionē passi ꝓpẗ iusticiā/possidebitꝭ regnū celorꝫ. Si aūt ꝓpẗ iniq̄tatē schismatis vr̄i: quid illi nisi correctores vestri sūt: vos autem sicut ceteri diuersorꝫ scelerꝫ rei/ qui penas legibus pendāt/ꝑfecto infęlices et in hoc seculo ⁊ i futuro? Nemo q̄ vobis aufert liberꝫ arbitriū: Sed vos diligēter attēdite quid potius eligatis/ vtrū correcti viuere in pace: an in malicia ꝑseuerātes/falsi martyrij nomine vera supplicia sustinere. Sic vos autē alloquor quasi vero aliquid dignū vestra iniquitate patiamini: cū tanta indigna faciatis/ ⁊ in tanta ipunitate regnetis: ita furiosi vt per dei laudes amplius q̄ buccina bellica terreatis: ita calumniosi vt etiam spontaneas vestrorū p̄cipitia nostris ꝑsecutionibus imputetis. Dicit etiaꝫ quasi p̄ceptor benignissimus: qui non vis bonū eligere/viuere te nolle damnasti. Ita vero si criminationibus vestris crederem⁹/benigne viueremus: qꝛ dei ꝓmissionibus credim⁹/viuere nos nolle dānamus: Sꝫ vt arbitror meministi q̄d ap̄li dixerint iudeis quando christū p̄dicare ꝓhibebanẗ: hoc q̄ ⁊ nos dicim⁹ vt r̄ndeatis nobis/vtrꝫ deo magis obediēdū sit an hoībus? Traditores/thurificatores/ꝑsecutores: verba sunt hoīm ꝯ hoīes. In sola dilectione donati remāsit christus: verba sunt hoīm extollentiū gloriā hoīs sub noīe christi/vt gloria minuaẗ ipsius christi. Scp̄tū ē eīn: In lata gente gloria regis: in diminutione autem populi cōtritio principis: hec ergo verba sunt hominū. At illa in euāgelio: Quia oportebat christū pati/ et resurgere tertia die: ⁊ p̄dicare in noīe ei⁹ pn̄itētiā ⁊ remissionē pctōꝫ in oēs gētes/ incipiētib⁹ ab hierusalē: v̄ba sunt christi cōmēdantis gloriā quā accepit a patre in latitudine regni sui. Vtrisqꝫ auditis/hāc eccl̄ię cōmunionē potius eligimus/ ⁊ hoīm v̄bis christi v̄ba ꝓponimus. Rogo quis ē qui nos dicat mala legisse/nisi qui christum dicit mala docuisse. Ca. LXXXV.

Petilian⁹ dixit. Nūquid igiẗ cędem vel schismatis deus iussit inferri? Qui si omnino p̄ciperet/vos deberetis occidi ab aliquibus scythis ac barbaris/non tamen a christianis. Aug⁹ rn̄dit. Vestri circūcelliones q̄scāt: et nolo nos de barbaris terreas. Vtrꝫ aūt schismatici nos sumus an vos: nec ego nec tu/ sed christus interrogeẗ vt iudicet ecclesiam suā. Lege q̄ euāgeliū / ⁊ respondet tibi: In hierusalem et in totam iudeā ⁊ samariā/ ⁊ vsqꝫ in totā terrā. Quisquis igiẗ in eccl̄ia nō inuenitur/iam nō interrogeẗ: sed aut corrected⁹ ꝯuertatur/ aut correptus non ꝯqueraẗ.

Petilian⁹ dixit. (Ca. LXXXVI. Nec eīn dn̄s deus hūano sanguine aliq̄s letaẗ? ē/cū occisorē fratris cain in vita carnificē voluerit permanere.

Aug⁹ rn̄dit. Si occisori fratris deus noluit inferri mortē/sꝫ relinqui carnifici vitā: vide ne forte hoc sit/qꝫ cum regis cor in manu dei sit/ vnde multas ad vos cōmonendos ⁊ corripiēdos leges ipse constituit: nulla tamē lex regia vos iussit occidi: Fortasse ꝓpterea/vt quicunqꝫ vestrꝫ in priuaci sacrilegi furoris aura persistunt/cain parricide supplicio ⁊ vita carnifice cruciētur. Legim⁹ eīn multos a famulo dei moyse misericorditer interfectos: Nam in eo qꝫ pro eorum

nefario sacrilegio sic ē dñm depcat⁹ vt dice
Exo.32.g. ret: Dñe si dimittis illis pctm̄ dimitte: sin
autē / dele me de libro tuo: ineffabilis eius
charitas et misericordia satis apparet. Nunquid ꝙ
subito crudelis effect⁹ ē / cū de monte descen
dēs tot milia iuberet occidi: Cōsiderate ita
ꝙ ne forte maiore iracūdia dei p tot leges
aduersus vos latas a nullo ipatore iussi fu
C eritis occidi: An illi fratricide nouos cōgan
vos putatis: Audite dñm p pphetā dicētē:
Malach.1.c. Ab ortu solis vsqꝫ ad occasū / glorificatū ē
nomē meū in nationib⁹: ⁊ i omi loco incen
sū admouebit̄ noi meo ⁊ hostia pura: Ma
gnū nomē meū in nationib⁹ dicit dñs omi
potēs. Huic fraterno sacrificio sup qd respi
cit dñs inuidere vos p calūnias vras ondi
Ps.112. tis: et si qn̄ audieritis: A solis ortu vsqꝫ ad
occasū laudari nomē dñi / qd ē viuū sacrifi
Ps.49. ciū / de q dictū est: Immola deo sacrificium
laudis: ita ꝓcidet vult⁹ vester vt illi⁹ homi
cide. Sed qꝛ vniuersū orbē interimere non
potestis / odio ipso rei tenemini / dicēte iohā
1.Joh.3.c. ne: Qui odit fratrē suū homicida ē. Et vti
nā innocēs frater in vestroꝝ poti⁹ circūcel
lionū tela trucidādus / ꝙ in vestrā aquam
rebaptiçandus incurrat. Ca.LXXXVII.

A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Monem⁹ vos ꝙ
si libēter audiatis: ⁊ si nō libēter ac
cipitis admonem⁹: qꝛ dñs christus
non occidēdi formā / ꝟ moriēdi christianis
instituit: Nā si ita repugnantes diligeret /
B Aug. nollet p nobis occidi. Aug⁹ rn̄dit. Vti
nā formā ei⁹ sequerent̄ martyres vestri / nō se
Matth.4.c. ꝓcipitarēt: qd ille diabolo suggerēte nō fe
cit: vos aūt cū maiores vros etiā defūctos
falso testimonio persequmini: vbi accepistis
hāc formā / ꝙ nos ignotoꝝ criminib⁹ macu
lare conamini / cū vroꝝ malefacta notissima
vobis obesse nolitis: vbi accepistis hanc
formam. Sꝫ nimiū supbim⁹ si de vobis suc
cēsem⁹ / cū aduersus ipsū dñm vos falsū te
stimoniū dicere videam⁹: Nūquidē ipse ec
clesiā suā p oēs gentes ⁊ pmisit ⁊ exhibuit:
⁊ vos ꝯtradicitis. Hāc ꝟo formā nec ab ipis
iudeis psecutorib⁹ accepistis: Illi em̄ psecu
ti sunt carnē ambulātis i terra: vos euāge
liū sedētis i celo. Qd euāgeliū mitt⁹ ꝓtulit
C seuiētiū regū flāmas ꝙ vras patit̄ liguas:
nā illis incēdentib⁹ vnitas māsit: vobis lo
quētibus manere nō potuit. Qui ꝟba dñi
exusta cupiebāt aboleri: nō credebāt posse
lecta ꝯtēni. Nō ꝙ illi in euāgelio exercerent
flāmas suas / si eis ꝯ euāgeliū pmitteret⁹ li
guas vras. In illa psecutiōe euāgeliū chri
sti ab alijs seuiētib⁹ ꝙrebat̄: ab alijs metuē
tib⁹ pdebat̄ / ab alijs seuiētib⁹ incendebat̄:
ab alijs diligētib⁹ abscōdebat̄: nullis ꝯtradi
cētib⁹ oppugnabat̄: sceleratiores vobis pse
cutionis ptes trāsacta gentiū psecutiōe ser
uastis. Qui christi nomē psequebant̄ / christo
crediderūt: q ꝓpter christi nomē honorāt̄ /
christo ꝯtradicunt. Ca.LXXXVIII.

Petilian⁹ dixit. Ecce vob plenis A
simū documētū / ꝙ christiano nō li Petilianus.
ceat in ꝑnicie aliena versari: disciplī
ne aūt hui⁹ initiū petro ē ꝯstitutū / sicut scri
ptū est: Percussit petr⁹ auriculā serui ꝓnci Matth.26.e.
pis iudeoꝝ / ⁊ abscidit eā. Dixitqꝫ illi iesus:
Petre recōde gladiū tuū in thecā: Qui em̄ B
gladio vtit̄ gladio morief̄. Aug⁹ respō Aug.
dit. Cur ꝙ nō tali voce cōpescitis arma cir
cūcellionū: An ꝑter euāgeliū uos loq arbi
tremini / si dixeritis: Qui fuste vsus fuerit /
fuste morief̄. Date ꝙueniam: qꝛ nec illos a
quib⁹ marcullū ꝓcipitatū cē ꝙrimini / potue
runt phibere maiores nři: neqꝫ em̄ scptū ē i
euāgelio: Qui aliquē ꝓcipitauerit ꝓcipitio
morief̄. Atqꝫ vtinā sic illa vel falsa vel trās
acta sūt / sic istoꝝ lingua cessaret. Qꝙ for
tasse irascimini ꝙ legionib⁹ vris / ⁊ si non le
gib⁹ / saltē ꝟbis subtrahimus armaturā: qꝛ
eas solis seuire fustib⁹ dicimus. Uer⁹ ꝙpe
ista eoꝝ malicia fuit / nūc aūt nimiū ꝓfece
rūt: Nā inter vinolēta ꝯuiuia ⁊ cū feminis
maritos nō habētib⁹ / liberā comitandi / va
gandi / iocandi / bibēdi / pnoctandi licentiā:
non solū fustes tornare / ꝟ etiā ferꝝ vibrare
⁊ fundas circūagere didicerūt. Sed cur eis
non dicā q aio dico / ⁊ quo illi accipiant no
uerit de⁹: Insani gladi⁹ petri / ꝙuis adhuc
carnali motu animi / tn̄ p christi corpe i cor
pus psecutoris exert⁹ ē: vra ꝟo arma aduer
sus christū diuisa sunt. Corp⁹ ꝟo cui ille ca Col.1.c.
put ē. i. ecclesia eius p oēs gentes est. Ipse
hoc dixit / ⁊ ascendit in celū / quo eū furor iu
deoꝝ seq non potuit: et mēbra eius i corpe C
qd ascēdēs cōmendauit / furor vester oppu 23.q.5.c.pro
gnat. Pro istis mēbris aduersus vos seui membris.
unt ⁊ vobis resistūt ꝙcūqꝫ in catholica par
uc adhuc fidei / eo aio sunt q tunc petr⁹ fuit
cū ferꝝ p christi noie strinxit: Sꝫ multū in
terest inter vestrā psecutionē ⁊ istoꝝ. Uos
siles estis seruo sacerdotis iudeoꝝ: qꝛ seruiē
tes ꝓncipibus vestris aduersus ecclesiam

catholicā.i.aduersus christi corp⁹armamini: Isti autē tales sunt q̄lis tūc petr⁹fuit q̄ ꝑ christi corpe.i.ꝑ ecclesia/etiā corpalit᷑ pugnauit. Sed si ipsis dicit᷑ ꝙ quiescāt/sic petro tūc dictū est:quāto magis vobis dicen-
Al.† furore. dū ē/vt heretico†errore deposito ad ea mēbra ꝑtineatis ꝑ quib⁹illi sic dimicāt. Sȝ ꝗsi a talibus etiā nos odistis: et tanꝗ aures dextras ꝑdiderit᷑/christū sedentē ad patris dexterā non auditis. Sȝ quib⁹loq̄r aut q̄n eis loq̄r:quib⁹nec horā inuenio: vinū etiā mane ructuantibus/siue iā ebrijs/siue adhuc quinimo ⁊ minant᷑/non solū illi/ sed de illis etiā epi ipsoꝝ parati negare ad se ꝑtinere qđ fecerint. Donet nobis dn̄s canticū
Ps.119. graduū quo dicere possim⁹: Cū his q̄ oderunt pacē erā pacificus: cū loq̄bar illis debellabant me gratis. Dicit em̄ hoc corpus christi qđ ꝑ totā terrā/ab alijs hic/ ab alijs alibi ⁊ ab oībus alijs atq̧ alijs vbicunq̧ sunt hereticis oppugnat᷑. Ca.LXXXIX.

Petilianus. Petilian⁹ dixit. Ergo in quā mortē ꝑ fide subeundā ꝯstituit: quam cuiq̧ ꝑ cōlone facienda/ christianitas᷑ em̄ mortib⁹ ꝑficit: Nā nemo fidelissim⁹ vinceret/si mors a fidelibus timeret᷑. Dicit
Joh.12.d. em̄ dn̄s christus: Si granū tritici cadēs in terrā nō moriat᷑/solū manet:si aūt moriat᷑/
Aug⁹. multū fructū facit. Aug⁹ respōdit. Vellē scire q̄s ꝑmo de ꝑte vr̄a se ꝑcipitauerit. Valde quippe illud granū fertile fuit/vnde tanta seges ꝑcipitatoꝝ cadauerū pullulauit. Sane cū verboꝝ dn̄i memineritis/quia se dixit granū morituꝝ/et multū fructū factuꝝ:quare ipsi fructui quod ꝑ totū mundū veracissime ꝑuenerit inuideris: ⁊ ei ziȥanioꝝ vel paleȩ crimina/vel q̄ audistis vl᷑ q̄ finxistis obijcitis? Ca.XC.

Petilianus Petilian⁹ dixit. Sed vos spinas atq̧ ziȥania/nō semina spargitis: cū quibus vos i sūmo iudicio decet ꝯcremari. Nō maledicim⁹: ꝫ oīs spinosa
Aug⁹. ꝯsciētia/dei sētētia sic tenet᷑. Aug⁹ respōdit. Saltē cōmemoratione ziȥanioꝝ simul
Matth.13.d. tibi ⁊ triticū veniret in mētē: qꝛ vtraq̧ per agrū iussa sūt crescere vsq̧ ad messem: vos aūt oculū maliuolētię i ziȥanijs acriter figitis: ⁊ ꝯtra sententiā christi ea sola ꝑ orbē terraꝝ excepta aphrica creuisse ꝯtenditis.

Petilianus. Petilian⁹ dixit. Vbi (Ca.XCI
Matth.5.f. est quod dicit dn̄s christus: Si acceperis alapā/ꝑpara et aliam maxillam? Vbi est illud ꝙ sputa in facie pas- Matth.26.g
sus est/ qui sputo suo sanctissimo ceci ocu- Joh.9.b.
los patefecit? Vbi ē quod dicit apl's paulus:Si quis vos in faciē cedit? Vbi est qđ 2.Cor.11.c.
iteꝝ dicit: In plagis supra modū/ in mortibus frequēter/in carceribus abundantius? Quę pertulit memorat/non quę fecit: suffecerat fidei christiane a iudęis hęc fieri. Cur hęc miseri ꝑpetratis? Aug⁹ respon- Aug⁹.
dit. Ita ne ꝟo vos accepta alapa ꝑberis alterā maxillam:non istā vobis famā furiosa vestra agmina ꝑ totā aphricā cū terribili turpitudine passim vagātia compararunt. Vtinā vobiscū paciscerent᷑ homines/
vt saltē ſm veterē legē oculū ꝑ oculo/ den- Exo.21.e.
tē ꝑ dente peteretis:non ꝑ auditis verbis fustes erigeretis. Ca.XCII. A

Petilianus Petilian⁹ dixit. Quid aūt vobis est cū regibus seculi q̄s nunꝗ christianitas nisi inuidos sensit? Quid
vt breuiter doceā/ machabeos fratres rex 2.Machab.7
ꝑsecutus est? Rex quoq̧ tres pueros/ cum Daniel.3.e.
ipse sacrilegus esset/flāmis nescius religiosis addixit. Rex quęsiuit animā pueri sal- Matth.2.c.
uatoris. Rex iustissimū danielē ferinis mor- Daniel.6.e.
sibus vt putabat obiecit. Ipsumq̧ dn̄m
christū iudex nequissim⁹ regis occidit. In- Matth.27.c.
de est qđ apl's clamat: Sapiētiā loquimur 1.Cor.2.b.
inter ꝑfectos: sapientiā non hui⁹ seculi/neq̧ principū hui⁹mundi q̄ euacuatur:sed loquimur dei sapientiā in sacramēto/quę fuit abscondita:quā constituit deus ante secula in gloriā nostrā:quam nemo principū huius seculi cognouit: Si em̄ cognouissēt/
nō vtiq̧ dn̄m maiestatis crucifixissent. Sȝ B
de pristinis regibus paganis hoc dictū sit: Vos autē hui⁹seculi impatores quia christiani esse desiderant/non ꝑmittitis eē christianos/cū fuco et nebula vestri mendacij eosdem bona mente credentes/ ad iniquitatem vestram prorsus adducitis: vt armis suis contra hostes reipublicę reparatis/in christianos incurrāt: putētq̧ se suasionibus vestris deo officiū facere / si nos quos odistis occidant: dicēte dn̄o christo:
Veniet inquit tempus vt qui vos occide- Joh.16.a.
rit/putet se deo officiū facere. Nihil igitur interest vobis male docētibus/vtrū reges orbis terraꝝ/pagani quod absit/an christiani esse desiderēt: cum eosdē contra christi familiā non cessatis armare. Nescitis autē aut potius non legistis/ ꝙ crimine holem

3.Reg.21.b. occidentis/maius crimen est suasoris. Je-
zabel in morte hominis iusti vel pauperis/
maritum suum excitauerat regem: pari tñ
supplicio vir et vxor ambo perierunt. Ne-
q̃ enim vos aliter reges impellitis/ q̃ vt
sepe subtilis suadela feminea reges impu
Matth.14.a. lit in reatum. Etenim per filiam vxor he-
rodis impetrauit ac meruit in disco ad mē
Matth.27.c. sam caput iohannis afferri. Pontium pi-
latum iudei sic coegerunt/ vt christum do-
minum cruci suffigeret: cuius sanguinem
vindicem super se semper ac suos manere
voluerunt. Ita vos igitur sanguine no-
stro peccantes obruitis: Non enim et si iu-
dex percutiat/ non vestre nos potius ca-
C lumnie ferierunt. Dicit enim pphēta da-
Ps.2. uid ex domini christi persona: Quare fre-
muerunt gentes: et populi meditati sunt
inania. Astiterunt reges terre: et princi-
pes conuenerunt in vnum/aduersus do-
minum/et aduersus christum eius. Dirum
pamus vincula eorum:et proijciam⁹ a no-
bis iugum ipsorum. Qui habitat in celis
irridebit eos:et domin⁹ subsannabit eos.
Tunc loquetur ad eos in ira sua:et in fu-
rore suo conturbabit eos. Ego autē con-
stitutus sum rex ab eo super sion montem
sanctum eius/predicans preceptum eius.
Dominus dixit ad me filius meus es tu:
ego hodie genui te. Pete a me et dabo ti-
bi gentes hereditatem tuam: et possessio-
nem tuam terminos terre. Reges eos in
virga ferrea: et tanq̃ vas figuli eos cōmi-
nues. Ipsosq̃ id est reges/ ne quasi igna-
ri vel nescij persequi cuperent christianos:
his preceptis admonuit ne perirent: que il
los precepta quia nesciunt/ vtinā nos do-
cerem⁹/aut certe vos illis sine dubio osten
deretis si velletis vt viuerent: vel certe qḋ
tertium est/ipsos sibimet legere vestra ma-
licia permisisset: primus dauidicus psalm⁹
illis omnino suaderet/vt christiani viuerēt
et regnarent: quos quidē male decepistis/
dum vobis sese cōmittunt. Vos nanq̃ il-
lis que mala sunt fingitis/et que bona sunt
occultatis. Hoc tandem legant vel serius
quod olim legere debuerunt. Quid enim
dicit: Et nunc reges intelligite: erudimini
qui iudicatis terram: Seruite domino in
timore:et exultate ei cum tremore: Appre
hendite disciplinam nequando irascat̃ do-
minus:et pereatis de via iusta. Cum exar-

serit q̃ cito ira ipsius super vos:beati om-
nes qui confidunt in eo. Imperatores in-
quā suasionibus premitis vt pilatū/ quē
diximus/iudei presserunt: licet ipse clama-
uerit lauans publice manus: Liber sum a Matth.27.c.
sanguine huius iusti: tamē quomō potuit
a crimine mund⁹esse qui fecit? Sed vt vete D
ra taceā/in vestris exemplis aduertite im-
peratores q̃ plures ac iudices vestros per-
secutionē nobis faciendo perijsse: vt relin-
quam neronē/qui primus persecut⁹ ē chri-
stianos: domicianū similiter neronis ma-
ximā partem:traianū/variū/deciū/valeria
nū diocletianū:perijt etiā maximian⁹/q̄ dū
thura pdicarent/incensis codicib⁹ domini-
cis primus marcellin⁹ ep̄s romanoꝝ qui fu
it:sed et carthaginis mensurius/ et cecilia-
nus ex ipsis sacrilegis flāmis/vt fauille vel
cineres remanserunt: thuris eī conscien-
tia omnes implicuit qui mensurio consen-
sistis. Perit macarius/perit vrsaci⁹/ cuncti
q̃ comites vestri dei pariter vindicta pe-
rierunt. Vrsacium nāq̃ barbarica pugna
prostratum/seuis vnguib⁹alites/canumq̃
auidi dentes morsibus discerpserūt. Non-
ne idem vestro impulsu pcussor est/ qui vt
rex achab/ quem dixim⁹ a muliere persua-
sum/iustū pauperē occidit? Ita vos quos-
q̃ iustos et pauperes/ circa opem dixerim
mundanā:nam gratia dei in vobis nō est/
pauperē non desinitis iugulare. Non eī
si cum manu non facitis/non lingua carni-
fice hominem iugulatis. Scriptum est eī:
Mors et vita in manibus lingue. Omnes Prouer.18.d
ergo qui occisi sunt/tu qui suasor es occi-
disti. Neq̃ enim manus carnificis nisi lin-
gua tua feruescit:et ille durus pectoris ca-
lor in alienum sanguinem verbis tuis ac-
cendit/sanguinem iustum sui vindicē dif-
fusor. Aug⁹ respondit. Huic loco tam E
copiose a te exaggerato atq̃ digesto / vbi Aug⁹.
de regibus seculi aduersus nos inuidiose
loquimini/si debite digneq̃ respondeam/
vereor ne me quoq̃ crimineris regum ira-
cundiā in vos concitare voluisse: Q̃q̃ cū
more vestro vniuersaliter in omnes catho-
licos hui⁹ inuectionis impetu fereris: nec
me vtiq̃ pretermittis: Curabo tamē ostē-
dere si potuero te potius hoc fecisse talia di
cendo/q̃ me talibus respondendo. Ac pri-
mum vide quemadmodū tibi tuipse ad-
uerseris: Ecce istum locum sic exorsus es.

Quid autē vobis est cū regib⁹ seculi quos
nūq̄ christianitas nisi inuidos sensit? His
verbis p̄hibes vtiq̄ nos ad reges seculi ac
cedere. Et paulopost dicis: Ipsosq̄ id ē re/
ges/ne quasi ignari vel nescij p̄sequi cupe/
rent christianos/his p̄ceptis admonuit ne
perirēt: quę illos pręcepta q̄ nesciūt/vtinā
nos docerem⁹/aut certe vos illis sine du/
bio ostenderetis si velletis vt viuerēt. Quō
igitur nos regum vis esse doctores: et nisi
quidem si qua eis amicitia est cum regib⁹
christianis/si ea bene vtūtur nihil peccant:
si qui vero inde extolluntur/ multo leui⁹q̄
vos peccant. Vobis eñ qui sic nos argui/
tis/quid fuit cum rege pagano: ⁊ quod est
graui⁹ apostata ⁊ christiani nominis hoste
iuliano: a quo vobis basilicas q̄si vestras
reddi deprecantes: hoc in ei⁹ laude posui/
stis q̄ apud eum sola iusticia locū haberet.
Quib⁹ verbis/credo eñ vos latine intelli/
gere: ⁊ idolatria iuliani/ ⁊ apostasia iusticia
est appellata. Tenet petitio quā vestri ma/
iores dederunt constantio/quā impetraue
runt/gesta vbi allegauerūt: Euigilate ⁊ at
tēdite inimico christi apostatę aduersario
christianorum/seruo demoniorum: Talib⁹ ver/
bis ille ille vester ille pōti⁹ supplicauit. Ite
nūc ⁊ nobis dicite: quid vobis ē cum regi/
bus seculi/vt surdi surdis populis legatis
Matth.7.a. quod cum ipsis audire non vultis: Stipu
lam in oculo fratris tui vides/trabē in ocu
lo tuo non vides. Quid inquies vobis est
cum regib⁹ seculi quos nunq̄ christianitas
nisi inuidos sensit? Hoc cum dixisses/enu/
merare conat⁹ es quos reges iusti senserint
inimicos: nec considerasti q̄ plures enu/
Gen.20. merari possint q̄s habuerint amicos. Pa/
ter abraā a rege diuinit⁹ admonito ne atta
minaret ei⁹ vxorem: ⁊ amicissime habit⁹ est
Gen.26. et mun⁹ accepit. Isaac filius eius regem si/
Gen.47. militer amicissimū expertus est. Jacob in
ęgyptum a rege honorabiliter except⁹/ cū
Gen.41. etiam benedicit. Quid loquar de filio ei⁹
ioseph: qui post carceris tribulationē quo
velut igne sicut aurum castitas eius pro/
bata est/magnis ab eo sublimatus hono/
ribus: Jurabat etiam per pharaonis salu/
tem/non tanq̄ typo elatus: sed beniuolen
Exo.2. tię non ingratus. Regis filia moysen ado/
1.Reg.27.a ptauit. Dauid ad alienigenam regis isra/
el compulsus iniquitate confugit. Helias
3.Reg.18.g. ante currum pessimi regis/nō illius impe/
rio sed suo cucurrit obsequio. Heliseus ho 4.Reg.4.c.
spitę mulieri si quid sibi forte a rege p̄ eius
intercessionē pręstari vellet/ etiā vltro of/
ferendū putauit. Sed ad ipsa iam tempo/
ra veniam/quando captiu⁹ dei popul⁹ ha/
bebatur: vbi vt miti⁹ loquar/ mira tibi ir/
repsit obliuio: Volens eñ probare q̄ re/
ges nunq̄ christianitas nisi inuidos sense/
rit: cōmemorasti tres pueros ⁊ danielem/
quę passi sunt a persequētib⁹ regis: nec re/ Daniel.3.
bus nec vicinis/ sed plane ipsis admone/
ri potuisti/ qualis ipse rex post innocentiū
flāmarum miraculum/ siue in deo laudan/
do atq̄ prędicādo/ siue in ipsis pueris ho/
norandis extiterit: qualē rex habuerit da/
nielem/ ⁊ non recusantem quibus muneri/
bus exornauerit: cum ille honorē debitum
reddens regię potestati: quod satis in ver/
bis ei⁹ apparet: donum dei quo prędit⁹ erat
indicando/interp̄tando ei⁹ somniū nō sub/
traxit. Unde cum ab inuidis sancti viri sa
crilega vesania calumniantibus/ inuit⁹ cū Daniel.6.c.
rex in lacum leonum mittere cogeret: q̄q̄
tristis id fecerit: pręsūpsit cū tamē p̄ auxili/
um dñi sui saluum futurum. Itaq̄ cum il/
le refrenata diuinit⁹ leonum rabie vixisset
illęsus: sollicita et amica voce regis ipsi⁹ si/
bi pręmissa: et ipse cum benedictione de la
cu respondit: Rex in seculū viue: Cur istas
regum cum sanctis amicitias/cū sermo tu/
us ibidem versaretur: cum istorū famulo/
rum dei in quibus hęc acta sunt/tu ipse cō/
memorares exempla/ vel non vidisti vł vi/
dere noluisti/vel quod nescio quemadmo/
dum excuses / visa notaq̄ tacuisti: Quod
si te sicut causę pessimę defensorem studi/
um falsitatis astruere non impediret: et te
nolentē vel nescientē a luce veritatis auer
teret: profecto reges quosdā bonos/quos/
dam autem malos: et alios sanctorū ami/
cos/alios inimicos/sine vlla difficultate re
coleres: Et miramur q̄ se circumcelliones/
vestri sic pręcipitāt. Quis post te currebat
obsecro: te quis macarius/quis miles inse/
quebatur? Nempe in abruptum falsitatis
hui⁹ nullus nostrum te impulit: Cur ḡ clau
sis oculis sic istic es pręceps / vt cum dixis/
ses: Quid aūt vobis est cū regibus seculi:
nō adiungeres quos sepe christianitas in/
uidos sensit: sed nō dubitares dicere: quos
nūq̄ christianitas nisi inuidos sensit? Ita
ne vero nec ipse cogitasti: nec eos q̄ scripta

tua legerent/ cogitaturos putasti tot regū
exempla tibi reclamantia/ nescit quid lo/
b quatur. An quia illi quos commemoraui
veterum temporum fuerunt: ideo tibi eos
nihil aduersari arbitraris: quia nō dixisti:
q̄s nū̄q̄ iusticia nisi inuidos sensit: sʒ dixi/
sti: q̄ nū̄q̄ christianitas nisi inuidios sēsit:
ex illo fortassis tempore volens eos intel/
ligi iustis inuidere/ ex quo christiani appel/
lari ceperunt. Quid ergo tibi volunt ex/
empla veterum temporū quibus qđ im/
prudenter dixisti/ imprudentius docere vo
luisti? Nunquid eñ machabei vel tres pu/
eri vel daniel / non anteq̄ christus in ter/
ra nasceretur/ vel egerunt illa vel pertule/
runt? Deinde cū vt pauloante cōmemora/
ui/ cur iuliano christianitatis inuido sup/
plicastis? cur ab eo basilicas petistis? cur
apud eum solam iusticiam locum habere
dixistis? Si christianitatis inuidus hec au
dit/ quid sunt a quibus hec audit? At ve/
ro constantinus nequaq̄ christiani nomi/
nis inuidus: sed plane christiano nomine
gloriosus/ memor spei quā gerebat in chri/
sto: ꝓ eius vnitate iustissime iudicans ac/
ceptari a vobis: nec ad se appellantibus
meruit: ambo iam christianis temporibus
sed non fuerunt ambo christiani. Q; si am
bo christianitatis inuidi/ cur ad vnum eo/
rum sic appellastis/ alteri eorum sic suppli
castis? Si autem quod verum est petenti/
bus cum maioribus vestris episcopale iu/
dicium dederat constantinus/ et apud ro/
mam et apud arelatum: Quorum primū
apud eum accusastis/ ab altero ad eum ap
pellastis. Si autem quod verum est vnus
eorum in christum crediderat/ alter a chri/
sto apostatauerat: cur christianus consulēs
vnitati contemnit/ et apostata fauens di/
uisioni laudatur? Constātinus vobis basi
licas iussit auferri/ iulianus restitui. Quid
horū christiane paci conueniat vultis nos/
se? Illud fecit qui crediderat in christum:
hoc fecit qui dimiserat christum. O q̄ vel/
les dicere male factum ē vt iuliano ita sup
plicaretur: sʒ hoc quid ad nos ptinet. Qđ
si diceres: et in his quidem verbis tuis ca/
tholica vinceret fides: ad cuiꝰ sanctos toto
orbe diffusos multo minus ptinet quicqđ
dicitis de quibꝰ vultis sicut vultis: Sed nō
pōt dicere male factū vt iuliano ita suppli/
caret/ oppilat fauces/ p̄mit linguā domestica

auctoritas: pōtiꝰ fecit/ pontiꝰ supplicauit/ pō
tiꝰ apostatā iustissimū dixit/ pōtiꝰ apđ apo
statā solā iusticiā locū habere p̄dicauit. His
verbis sibi pontiū supplicasse i eodē rescripto
suo noīatim sine ambage ipse iulianꝰ expres
sit: Extāt allegatiōis verba: nō hec incerta fa
ma/ sed publica monimēta testant. An for
te q: ꝯtra vnitatē christi/ petitiōi vestre ali
quid ꝯcessit apostata: verba putas esse quod
dictū est/ apud eū solū locū habere iusticiā?
Quia vero impatores christiani qđ valere
arbitrant ad christi vnitatē/ ꝯtra vestrā sta
tuunt voluntatē/ christianitatis inuidi ap/
pellant: sic desipiāt heretici omnes τ resipi/
ant vt nō sint heretici. Et vbi inquies im/ I
pletum est quod dominus ait: Veniet tē/ Ioh.16.a.
pus vt qui vos occiderit/ putet se deo of/
ficium facere? Neq̄ enim hoc de paganis
dici potuit: qui non ꝓpter deum/ sed pro/
pter idola christianos persequebant: Nō
videtis si hoc de his imperatoribus dictū
esset qui gaudent de nomine christiano:
hoc eos vtiq̄ precipue esse iussuros vt oc/
cideremini: quod nunq̄ omnino iusserunt.
Sed vestri hostili more legibus repugnā/
do penas debitas luunt: et voluntarias
mortes suas dum nobis inuidiosas pu/
tant/ sibi perniciosas non putant. Q; si de
regibus nomen christi honorantibus illud
a domino dictum esse arbitrātur: querant
quid catholica in oriente perpessa sit qua/
do valens imperabat arrianus. Ecce ha/
berem quod intelligerem impletum esse/
quod dominꝰ ait: Veniet tempus vt qui
vos occiderit/ putet se officium deo facere:
ne sibi ad fame gloriam assumerent he/
retici/ si quid aduersus eorum errorem im/
peratores catholici precepissent: Verūta/
men tempus illud post ascensionē domini
completū esse reminiscimur/ sācta scriptu/
ra huius rei testis omnibus nota est. Iu/
dei putabant se officiū deo facere cū apo/
stolos occidebant. Inter hos qui officium
deo arbitrabant se exhibere/ etiam saulus
nō nōdū noster fuit: ita vt hoc inter laudes
suas preteritas τ obliuiscēdas enumeret:
Hebreus inquit ex hebreis/ s̄m legē phari/ Phil.3.a.
seus/ s̄m emulationem persequens eccle/
siam. Ecce qui putabat officium se deo fa/ Ioh.16.a.
cere/ cum faciebat quod mox ipse perpes/
sus est: Nam quadraginta iudei coniura/ Act.23.f.
uerant vt interficerent eum/ quando fecit

hoc tribuno innotescere/ vt eorum insidi/
as armato milite septus euaderet: sed nō/
dum erat qui ei diceret: Quid tibi est/ nō
cum regibus/sed cum tribunis armisq́ re/
galibus. Non erat qui ei diceret: Audes p̄
milites querere tuitionem/ cum dominus
tuus per eos ductus sit ad passionē. Non/
dum erant ista delyramēta: sed contra hec
futura iam tunc illa parabantur exempla.
K Quinetiam terribiliter proponere ausus
es et dicere: Sed vt cetera taceam: in ve/
stris exemplis aduertite impatores q̄ plu/
res ac iudices vestros persecutionem no/
bis faciendo perijsse. Hoc in epistola tua
cum legissem intentissime expectabā quid
dicturus ⁊ quos enumeraturus esses/cum
ecce mihi quasi relinquendo cepisti cōme/
morare neronem/domicianum/traianum/
varium/ decium/ valerianum dioclecia/
num/maximianum. Fateor plures esse: sed
tu prorsus contra quos loquaris oblitus
es. Nonne isti omnes pagani erant: ⁊ vni/
uersaliter christianum nomen pro suis ido
lis p̄secuti sunt? Euigila ergo: nam isti cō/
muniōis nostre nō fuerūt/ vnitatem ipsam
vel vnde nos sicut vos putatis/ vel vnde
nos sicut christus docet ex istis totam per/
sequebantur. Tu autem proposueras ostē
dere nostros imperatores ac iudices perse
cutionem vobis faciendo perijsse: Ac nos
tu exigis vt istos computemus: quia relin
quens eos cōmemorasti dicens: vt relin/
quā neronē: et sub ista relictione ceteros
cucurristi. Quid opus fuit ergo vt com/
memorarentur ad rem non pertinentes?
Sed quid ad me? Iam istos tecum relin/
quo: Nunc saltem procedāt illi quos pro/
misisti q̄ plures. Nisi forte p̄pterea nō in/
ueniūtur/ quia eos perijsse dixisti. Seque/
ris enim iam et episcopos nominas/ quos
de traditiōe codicū soletis arguere: De qui/
bus et nos solemus respondere: aut non
probatis/ et ad neminē ptinet: aut p̄batis ⁊
ad nos nō pertinet: Suā eñ sarcinā porta/
uerūt/ vel bonā vel malā. Et bonā quidē
credim⁹/ sed q̄lēlibet tñ suā: sicut vestri ma/
Gal. 6. b. li/ nec ipsi vestram/ nec vos ipsorū: sed ve/
strū omniū cōmunis pessima sarcina schis/
ma est. Hoc sepe iam dixim⁹. Exhibe igit
non episcoporū nomina/ sed imperatorum
ac iudicū nostrorū/ qui vos persequendo
perierunt: Hoc enim p̄posueras: hoc pro/
miseras: ad hoc nos intentissimos feceras.
Audi inquit: Perijt macarius/ perijt vrsa/
cius/ cūctiq́ comites vestri/ dei pariter vin
dicta perierunt: Duos solos cōmemorasti L
quorum neuter imperator fuit: cui hoc pla
ceat queso te/ tibijpsi nōne displices? Pro/
mittis q̄ plures imperatores ac iudices no
stros te cōmemoraturū/ q̄ vos persequen/
do perierunt: et tacitis imperatorib⁹ nomi
nas duos vel iudices vel comites. Illud
eñ quod adiungis: Cūctiq́ comites ve/
stri/ dei pariter vindicta perierunt: ad rem
non pertinet. Hoc quippe modo iamdu/
dum locum istum finire potuisti/ vt omni/
no neminē nominares: Cur ergo impato/
res nostros/ id est nostre cōmunionis non
cōmemorasti? An timuisti ne reus maiesta
tis accusareris? Ubi est circumcellionica
fortitudo? Deinde quid ais de illis q̄s tot
superius nominasti: qui recti⁹ tibi possunt
dicere/ quid nos querebas? Causam enim
tuam nihil adiuuerunt: et tamen nomina/
ti sunt. Deinde qualis es qui eos quos pe
rijsse cōmemoras nominare formidas: sal/
tem ipsos iudices vel comites quos vide/
ris nō timuisse/ plures nominares. Remā/
sisti autem ad macarium et vrsacium: ita
ne q̄ plures illi duo isti sūt/ an qd̄ pueri di/
dicim⁹ sapis? Si enim queras ex me duo
quis numerus sit/ singularis an pluralis:
quid esse respondeam nisi pluralē? sed ad
huc etiam non deest q̄ dicam: ex vno vide
macarium: Neq́ eñ dixisti/ quomodo pe/
rierit: An forte quisquis vos p̄sequitur/
nisi in hac terra fuerit immortalis/ quando
mortuus fuerit/ propter vos mortuus exi/
stimabitur? Quid si non in tam longo im/
perio constantinus/ et tam longa felicita/
te vixisset/ qui primus aduersus vestrum
errorem multa constituit? Et quid si non
iulianus tam cito abrept⁹ esset e vita/ qui
vobis basilicas dedit: quando ista garrire
taceretis/ cum et modo tacere nolitis? Nec
tamen dicimus nos ideo cito mortuum iu/
lianum quia vobis basilicas dedit. Possu
mus eñ esse in his pariter copiosi: sed no/
lumus esse pariter vani. Proinde vt dice/
re ceperam: ex illis duobus cerno macari/
um: Cum enim duos proposuisses/ ipsum
et vrsacium: repetisti nomen vrsacij/ vt no/
bis ostenderes quam mortem meruerit/ et
dixisti: Ursacium nāq́ barbarica pugna

prostratum/ seuis vnguib⁹ alites canumq; auidi dentes morsibus discerpserunt. Ubi satis apparet cum de macario maiorē inuidiam facere soleatis/ ita vt nos macarianos/ nō vrsacianos appelletis: multo maxime te de illo fuisse dicturū/ si de morte e⁹ aliquid tale dicere potuisses. Ex his itaq; duobus vbi pluralem numerum posuisti/seiuncto macario/remanet vrsacius nomen proprium numeri singularis. Ubi est igit̃ tam pluriū illorū tam minax ⁊ tremenda promissio? Jam illud q̄ ridiculum sit: qui quoquo modo loqui nouerunt/quantum opinor intelligunt: quod cū dixisses: Perijt macarius/perijt vrsaci⁹/ cūctiq; comites vrī/dei pariṫ vindicta perierūt: tanq̄ exigentibus vt probares/ quia reuera nihil aliud vel auditor vel lector exigeret: statim connexuisti magnum documentū/ quo probares cūctos comites nostros dei vindicta pariter corruisse. Ursacium nāq; barbarica inquis pugna prostratū/ seuis vnguib⁹ alites/canumq; auidi dentes morsibus discerpserunt. Hoc modo potest alius similiter nesciens q̄d loquaṫ dicere: oēs episcopos vestros dei vindicta in carcere defecisse. Et cum ab eo fuerit flagitatū vt boc probet/adiunget statim: Optatus nāq; de satellitio gildonis accusatus/ tali genere mortis extinctus est. Has nugas audire et discutere et refellere cogimur/ tm̄ timemus infirmis ne tardiore intellectu in vestros laqueos celeriter currant. Istū autem vrsacium si forte bene vixit: etvere ita mortuus est: consolabitur promisso dei dicentis: Sanguinem animarum vestrarum exquiram de manibus omniū bestiarum. Quod autem nobis calumniamini/ dicentes: a nobis in vos ad iracundiam reges seculi concitari/ dum eos non docemus diuinam scripturam/ sed potius maliciam nostram suggerimus: non puto vos vsq;adeo surdos esse aduersus ipsa sanctorum codicum eloquia: vt non poti⁹ timeatis ne nouerint ea: sed velitis nolitis/ intrant ecclesiam: et si nos tacemus/ lectoribus admouent aurem: atq; vt de ceteris taceam/ istū ipsum plerūq; psalmū quem tu cōmemorasti/ intentissime accipiunt. Dixisti eīm q; eos non doceam⁹/ nec eos volentes sinamus vt nouerint qd̄ scriptū est: Et nūc reges intelligite/ erudimini q̄ iudicatiṡ terrā: Seruite dn̄o in timore: ⁊ exultate ei cū tremore: Apprehēdite disciplinā ne q̄n irascaṫ dn̄s ⁊c. Credite et ista cantari ⁊ illos audire: sed vtiq; audiunt et illud superi⁹ in eodē psalmo/ qd̄ tu ni fallor ꝑpterea p̄terire voluisti ne timuisse itelligereris. Audiūt ergo et illud: Dominus dixit ad me/ filı⁹ me⁹ es tu: ego hodie genui te: Pete a me ⁊ dabo tibi gentes hereditatem tuam: ⁊ possessionem tuam terminos terrę. Quo audito vtiq; mirantur esse aliquos qui huic hereditati christi contradicunt: et eam ad exiguam partem terre redigere conantur: mirātesq; fortasse grunt ꝑpter id qd̄ in sequentibus audiunt: Seruite domino in timore: in quo illi seruire possint inquātum reges sunt. Oēs eīm homineṡ seruire deo debent: aliter cōmuni conditione qua homines sunt: aliṫ diuersis donis/ qd̄ ille aliud agit in rebus humanis/ ille aliud: Non enim auferēda idola de terra/ qd̄ tanto añ futurum prędictum est/ posset quisq; iubere priuatus. Habēt ergo reges excepta generis humani societate eoipso quo reges sunt/ vnde sic domino seruiant/ quomodo nō p̄nt q̄ reges nō sunt. Ista ergo cū cogitant/ audiunt et illud quod de trib⁹ pueris ipse cōmemorasti/ et audiunt solennitate mirabili: Tunc enim eadem scriptura maxime in ecclesia cantatur/ quādo ipsa festiuitas feruentiores facit/ etiā eos qui cętero anno pigriores sunt. Quid ergo putatis animi habere christianos imperatores cum audiunt tres pueros missos in caminum ignis ardentis: quia regi ad iniquitatem adorandi simulacra consentire noluerunt/ nisi vt cogitent piā libertatē sanctoꝝ nec regia potestatē/ nec pęnę immanitate posse superari: gaudeantq; se non esse ex numero talium regum/ qui contemptores idolorum quasi sacrilegos puniebāt? Porro autem cum in sequentibus audiūt eundem regem: non solum puerorū/ sed et flāmarum deo seruientiū tanto miraculo territum/ etiam ipsum cępisse deo seruire in timore/ ⁊ exultare cum tremore: et apprehēdisse disciplinā: Nonne intelligūt ideo ista esse conscripta/ et tanta celebritate recitari: vt et seruis dei ne ad sacrilegium regibus cedant: et ipsis regib⁹ vt ad religionē deo credant ꝑponūtur exempla? Uolētes ergo ⁊ isti ex ipsi⁹ admonitione psalmi quē

tu quoq̃ inseruisti script̃ tuis / itelligere ⁊
erudiri: ⁊ seruire dño in timore / et exultare
cũ tremore: ⁊ apphẽdere disciplinã quã in/
tente audiunt / quid ille rex postea dixerit.
Daniel.3.g. Dixit eñ ꝓpositũ se decretũ oĩbꝰ popu
lis quibꝰ imperabat: vt quicunq̃ dixissent
blasphemiã in deũ sidrac / misaac et abde/
nago / interirent: et domꝰ eorum disperge/
rent. Et si hoc eũ decreuisse cognoscũt / ne
blasphemaretur deus temperator ignium / ⁊
liberator trium puerorum: profecto cogi/
tant quid decernere debeant in regno suo:
ne in suis fidelibꝰ idẽ ipse deus exufflet re/
missor peccatorũ / et liberator iam totiꝰ or/
bis terrarũ. Uide itaq̃ cũ aduersꝰ vos ali/
qd ꝓ vnitate catholica reges christiãi ꝯsti/
tuũt: ne forte i labijs vr̃is tãq̃ scripturarũ
diuinarũ iperitos eos arguatis / in corde au/
tẽ vestro satis doctos esse doleatis. Quis eñ
ferat istã vestrã sacrilegã odiosãq̃ fallaciã
P in ipso vno daniele regẽ accusare / quia in
Daniel.6.e lacũ leonũ missus ẽ / et regẽ non laudare /
quia sublimiter honoratꝰ ẽ: cũ etiã qñ mis/
sus est / magis eum saluum futurũ q̃ mor/
tuũ ipse rex crederet: ⁊ de illo sollicitꝰ nõ ce/
naret? Deinde audetis dicere christianis:
quid vobis est cũ regibꝰ seculi: qr daniel a
rege ꝑsecutionẽ passus ẽ: ⁊ nõ respicere ip/
sum danielẽ somnia regibꝰ fideliter interp̃/
Daniel.2.g tantẽ / dñm regem appellantẽ / munera ⁊ ho
nores accipientẽ? Itẽq̃ i eisdẽ tribꝰ pueris /
Daniel.3.c. q̃ recusantes adorare statuã in flãmis mis/
si sunt / inuidie flãmas de regibus excitare:
q̃ autem a rege sic predicati ⁊ sic honora/
ti sũt tacere ⁊ abscondere? Ecce rex fuerat
persecutor / cum obiecit leonibus danielẽ:
quid cũ eo saluo recepto gaudens et gra/
Daniel.6.f. tulans inimicos eiꝰ dilaniandos ⁊ ꝯsumen
dos eisdem leonibꝰ misit? Fuit persecutor
an non fuit? volo respondeas. Si eñ fuit:
cur ei daniel ipse nõ restitit / cum presertim
tanta familiaritate facillime potuisset: et
nobis dicitis vt reges ab hominũ persecu
tione reuocemꝰ? Si autem ꝓpterea perse/
cutor nõ fuit / quia scelus in sanctũ virũ cõ/
missum iustissime vindicauit: quõ vindi/
candũ est a regibꝰ q̃ christi sacramẽta exuf/
flant / si ꝓphete mẽbra quia in ꝑiculũ missa
sunt / sic vindicari meruerunt? Itẽ concedo
et manifestũ est ꝑsecutorẽ fuisse regem / cũ
tres pueros q̃ simulacrum adorare nolue/
runt / misit in flãmã. Sed quero vtrum fue
rit persecutor / cum illud decretum ꝓposu/
it vt interirent ⁊ domꝰ eorũ vastarentur qui
blasphemarent vnũ deum verum? Si eñ
persecutor fuit: cur ad verba ꝑsecutoris re/
spõdetis / amen? Si autem nõ fuit: cur eos
persecutores dicitis qui vos a blasphemie
furore deterrent? Si enim cogunt vos sup
plicare idolo / illi sunt siles impio regi: vos
tribꝰ pueris? Si autẽ prohibent repugna/
re christo: vos estis impij si hoc facitis. Quid
sint autẽ illi si terribiliter hoc vetãt: ego nõ
dico: tu inueni aliud qd̃ dicas / si pios impa/
tores nõ vis dicere. Si hec exẽpla de dani
ele et tribꝰ pueris ego cõmemorassẽ / fortasse
resisteres: et in hec nr̃a tp̃a ex illis tẽporibꝰ
sumi non debuisse clamares. Deo grãs:
quia ea ipse posuisti ad id quidẽ qd̃ vole/
bas: sed vides ea potiꝰ valuisse ad id quod
nolebas. An nõ est ista vestra fallacia / sed
error humanꝰ ẽ? Utinã ita sit: emẽda q̃ / ne
timeas: nõ inde eris minor / imo vo maioris
ingenij ẽ animositatis flãmas ꝯfitẽdo extin
guere / q̃ falsitatis nebulas itelligẽdo vitare.

P Etilianus dixit. (Ca. XCIII. Petilianus.
Ubi lex dei / vbi christianitas vr̃a
est / si cedes ⁊ mortes facitis ac iube/
tis? Augꝰ rñdit. Ad hoc vide qd̃ dicãt co Augꝰ.
heredes christi ꝑ totũ orbẽ trarũ: Cedes et
mortes nec facimꝰ nec iubemꝰ: ⁊ ista facien/
tibꝰ multo sceleratiꝰ seuitis / q̃ hec i hoim mẽ/
tibꝰ ꝯ vitã eternã cõmittitis. Ca. XCIIII.

P Etilianꝰ dixit. Si amicos nos vul Petilianus
tis / q̃re inuitos attrahitis? Si aũt inimi/
cos fingitis / cur occiditis inimicos?
Augꝰ rñdit. Nec inuitos attrahimꝰ nec oc Augꝰ.
cidimꝰ inimicos: s̃ q̃cũq̃ vobiscũ agimꝰ / q̃uis
vob agamꝰ inuitis / ex charitate tñ agimꝰ: vt
volẽtes vos corrigatis correctiq̃ viuatis: nã
nemo viuit inuitꝰ: ⁊ tñ puer vt hoc volẽs di/
scat / inuitꝰ vapulat: ⁊ h̃ plerũq̃ ab hoie cha/
rissimo. Et hec qdẽ vob reges dicerẽt si fe/
rirẽt: Aliter eñ eorũ ptãs diuinitus ordinata
est: sed cũ ⁊ isti non feriunt / vos clamatis.

P Etilianus dixit. (Ca. XCV. Petilianus.
Que aũt rõ est / que ve incõstantia
vanitatis / q̃ cũ nos falso vocabulo
dicatis hereticos cõmunionẽ nostrã ma/
gnope cupiatis? Augꝰ rñdit. Si heretico/ Augꝰ.
rũ cõionẽ magnope cuperemꝰ / corrigi vos
ab heretico errore nollemꝰ. Cũ aũt hoc vo/
biscũ agamꝰ ne sitis heretici: quõ hereticorũ
cõionẽ magnope cupimꝰ? Dissensio q̃ppe

vos et diuisio facit hereticos: pax vero et
vnitas facit catholicos. Cũ ergo inde huc
veniţis/desinitis esse quod odimꝰ/ꝛ incipi-
tis esse quod amamꝰ. Ca.XCVI.
A Petilianus Petilianus dixit. Eligite tan-
dem de duobus alterum quid di-
catis? Si innocentia vobis est/cur
nos ferro sectamini? aut si reos nos dicitꝭ/
B quid nos queritis innocentes? Augꝰ re-
Aug spõdit. O acutissimã complexionẽ/an po
tiꝰ ineptissimã loquacitatẽ. Nõne ibi ꝓpo-
ni solet vt eligaꝛ alterum de duobus quid
respondeaꝛ/vbi vtrũqꝫ nõ potest eligi? Nã
si mihi ꝓponeres vt eligerem alterũ de du
obꝰ/quid dicerẽ/vtrũ innocẽtes an nocẽtes
simus: vel rursus ex alijs duobus/siue ex
istis nõ possem nisi vnũ eligere qđ dicerẽ:
Nũc ꝓponis hec duo: vtrũ nos inocẽtes si
mus: an vos rei sitis: ꝛ vis vt vnũ ex his
duobꝰ eligã vt respõdeã. At ego nolo vnũ
dicere: qꝛ vtrũqꝫ dico / et nos innocẽtes et
vos reos. Nos esse innocẽtes dicimꝰ a fal-
sis ꝛ calumniosis criminationibus vestris
quicunqꝫ in catholica possumus salua cõ-
sciẽtia dicere: nec sanctos codices nos tra-
didisse/nec idolorum supplicationibus cõ-
sensisse/ nec quẽqꝫ occidisse: vel si quid ali-
ud mali soletis obijcere: nec eos qui forte
quod quidem nec de ipsis ꝓbastis ista fece
runt contra vos regnũ celorũ/ sed contra
seipsos clausisse: qꝛ vnusquisqꝫ nostrũ sar-
Gal.6.b cinã suam portat: Ecce habes vnũ. Et vos
omnes nocentes et sceleratos esse: nõ ali-
os aliorũ criminibus que apud vos a qui-
busdã cõmittũꝛ/ et a quibusdã reprehẽdũ-
tur/ sed crimine schismatis: a quo imma-
nissimo sacrilegio nemo vestrum se potest
dicere imunẽ/qꝫdiu non cõmunicat vnitati
omniũ gentium/nisi cogatur dicere de ec-
clesia que p oẽs gẽtes diffundiꝛ/ icipiẽs ab
hierusalem/christum fuisse mẽtitum: Ecce
habes alterũ. Ecce reddidi tibi duo/quorũ
tu volebas vt vnum diceremꝰ tibi. Vtrūqꝫ
attendere debuisti vtrunqꝫ a nobis posse
dici: saltem si hoc volebas rogare nos vt
vnum diceremꝰ: cum videres quia vtrũqꝫ
C possemꝰ. Sed si innocẽtia vobis est/inqs/
cur nos ferro sectamini? Aut si reos nos in-
quis dicitꝭ/qđ nos q̃ritꝭ inocẽtes? Respicite
paululũ cateruas vr̃as/q̃ nõ antiquo more
parẽtũ suoꝝ solis fustibꝰ armãꝛ: sꝫ ꝛ secures
ꝛ lãceas et gladios addiderũt: et agnoscite
quoruꝫ potiꝰ vox esse debeat: quid nos fer-
ro sectamini: aut si reos nos inquis/dicitꝭ:
quid nos queritis innocẽtes? Hic breuiter
r̃ndeo: Ideo q̃rimini rei ab innocentibꝰ/ vt
desinatis esse rei/ꝛ incipiatis esse innocen-
tes. Ecce vtrũqꝫ elegi nostrũ: ꝛ ad vestrum
vtrũqꝫ respondi: modo tu elige vnũ de du
obus: Innocẽtes estis an nocentes? Neqꝫ
potes vtrũqꝫ dicere: sed dic vtrunqꝫ si hoc
placet. Certe enĩ nõ potestis in eadẽ causa
esse innocentes in qua estis nocẽtes. Si er
go innocẽtes estis/nolite mirari qꝛ ad pacẽ
querimini a fratribꝰ: si autẽ nocẽtes/nolite
mirari qꝛ ad penã querimini a regibꝰ. Sed
quia hoꝝ duoꝝ alterum vobis vsurpatis/
alterũ a nobis auditꝭ. Vsurpatꝭ enĩ vobis
innocẽtiã: a nob aũt auditꝭ qꝛ ipie viuatis:
accipite iteꝝ de vtroqꝫ qđ dicã. Si inocẽ-
tes estꝭ: q̃re christi testimõio ꝯdicitꝭ? Si aũt
nocẽtes/q̃re ad eiꝰ miscđiaꝫ nõ ꝯfugitꝭ? Nã
ꝛ testimoniũ eiꝰ est de orbis vnitate: ꝛ eius
miscđia in fraterna charitate. Ca.XCVII
Petilianus dixit. Postremo vt se- A Petilianus
pe iã diximꝰ/qualis ẽ vr̃a ꝓsũptio
vt de regibꝰ ꝓsumatꝭ/dicẽte dauid:
Bonũ est sperare in dño q̃ʒ sperare i hoĩe: Ps.117.
Bonũ est sperare in dño/q̃ʒ sperare in ꝓnci
pibꝰ. Augꝰ r̃ndit. Nos nõ speramꝰ i hoĩe B
sed quãtũ possumꝰ hoĩes admonemꝰ vt in Aug
domino sperent. Nec speramus in princi-
pibꝰ/ sed quantum possumꝰ principes ad-
monemus vt in dño sperent: et si aliquid
a principibꝰ pro vtilitate ecclesie petimus/
nõ in eis tamen speramꝰ. Neqꝫ enĩ et apo- Act.23.f.
stolus in illo tribuno sperauit tanq̃ʒ in ꝓn-
cipe/a q̃ sibi egit vt deductores dareꝛ ar-
mati: aut i ipsis armatis tanq̃ʒ i hoĩbꝰ q̃rũ
multitudine sepꝰ euasit insidias ꝑditoꝝ.
Sed nec vosipsos qꝛ ab iperatore basilice
vobis vt redderenꝛ petistis arguimꝰ tãq̃ʒ
in iuliano principe sꝑaueritis: sed arguimꝰ
qꝛ de christi testimonio desꝑaueritis: a cuiꝰ
vnitate ipsas basilicas sepastꝭ: Eas enĩ iu-
bẽte i imico christi accepistꝭ/i qbꝰ iussa chri-
sti ꝯtẽneretis/ dũ validũ ꝛ veꝝ vobis vide-
tur quod iulianꝰ ꝯstituit/dicens hoc quoqꝫ
supplicantibꝰ rogatiano/ pontio/cassiano/
et ceteris episcopis: sed ꝛ clericꝭ accedit ad
cumulum/ vt abolitis que aduersus eos
sine rescripto perperam gesta sunt/ in an-
tiquum statum cuncta reuocentur: Inua-
lidum autẽ et falsum quod christꝰ cõstituit
dicẽs: Eritis mihi testes in hierusalem ꝛ in Luc.24.e
totam iudeam et samariã/et vsqꝫ in totam

C terrā. Obsecramus vos / corrigimini / redite ad hanc euidentissimā totius orbis vnitatē: vt non verbis apostatę iuliani / sed verbis saluatoris christi in antiquum statum cuncta reuocētur. Miseremini / animę vestrę: non iam constantinum et iulianum comparamus: vt quā sint impares demōstremus: nō dicimus / si vos nō sperastis in homine et in principe cum homine imperatore pagano et apostatę: dixistis quod apud eum sola iusticia locum haberet: quibus precibus et rescripto / sicut ibi scriptū est / sicut allegationis gesta testantur / pars donati vniuersaliter vsa est: multo minus nos criminari a vobis debemus / tanquā speremus in homine et in principe / si quid a constantino vel a ceteris christianis imperatoribus nulla sacrilega adulatione petiuimus: Aut si quid ipsi non petentibus vobis / memores rationis quam domino reddituri sunt / sub cuius verbis tremunt cum audiunt que ipse cōmemorasti: Et nūc reges intelligite &c. et alia multa vltro pro ecclesię catholicę vnitate constituunt. Sed taceo de constantino / christū et iulianū vobis opponimus: parum dico deū et hominē / filiū dei et filiū gehennę: saluatorē animarum nostrarum / et interfectorē animę suę. Cur in basilicis possidendis iuliani rescriptum tenetis: et in ecclesię pace amplectenda christi euangelium non tenetis? Clamamus et nos que perperam gesta sunt: In antiquum statū cuncta reuocentur: Antiquius est euangelium christi quā rescriptum iuliani. Antiquior est vnitas christi quā pars donati. Antiquiores sūt ecclesię preces ad dominū pro vnitate christi / quā rogatiani et pontij et cassiani ad iulianū pro parte donati. An pperā gerit cū reges prohibēt diuisionē / et nō perperā gerit cū epi diuidūt vnitatē? Perperā gerit cū ad defendendā ecclesiam christi testimonio reges seruiūt: et nō pperā gerit cū ad negādā ecclesiam christi testimonio epi ptradicūt. Obsecramus ergo vt nō pra euangeliū / sed sm euāgeliū etiā verba ipsius iuliani cui sic supplicastis audiantur: et ea que perperam gesta sunt / in antiquum statum cuncta reuocentur.

A Petilianus P Etilianus dixit. (Ca. XCVIII.

Vos vos miseros appello: qui persecutionum metu perterriti / dum vestras diuitias non animas queritis: nō tam fidem perfidam traditorum diligitis quā contra ipsorum maliciam quorū vobis patrocinia compastis: non aliter quā vt naufragij in fluctibus fluctus subeunt ruituros: sicque in magno vitę periculo appetunt / quod timetur: velut tyrannicus furor vt neminē metuat / vult cum suo periculo vel timeri: sic sic ad artem malicię confugitis / innocentium damna vel pęnas sine vestra formidine spectaturi. Si hoc est vitare periculum / fugere sub ruinam: neque nō etiā damnabilis fides ē / fidē latroni seruare. Postremo dementis lucri cōmercium est / vestras animas perdere ne diuitias amittatis. Dicit enim dominus christus: Si omnē mundū lucrifacias / et animam tuam perdas / quam dabis cōmutationem pro anima tua? Math. 16. d. Aug. respōdit. B Aug. Vtilis eēt ista exhortatio / fateor / si ea quisque in bona causa vteret. Nino hā deterruisti homines diuitias pponere animę suę. Sed vos qui hec audistis / et nos paululum audite. Hoc enī et nos dicimus: sed attendite quemadmodū si vobis minantur reges auferre diuitias: quia iudei sm carnem nō estis: aut quia idola vel demonia non colitis / aut quia in nullas hereses transferimini / sed in vnitate catholica pmanetis: eligite potius perire diuitias vestras ne ipsi pereatis: sed nec aliud quicquā / nec ipsam tēporalem vitam saluti eternę que in christo est preferatis. Si autem reges vobis propterea damna vel damnationē minantur: quia estis heretici / terrent vos illi non crudeliter sed misericorditer: vos autē nō fortiter sed pertinaciter nō timetis. Audite ergo petrum dicentem: Que autem gloria est si peccantes pęnas patimini vt neque hic habeatis terrena solatia: nec in futuro seculo vitam eternam: sed et hic angustias infelicium / et ibi gehennas hereticorum? 1. Petri. 2. c. C Vides ergo tu frater cum quo mihi nunc res est / prius te debere ostendere vtrum teneas veritatem: et tunc exhortari homines / vt pro ea tenenda parati sint carere omnibus que tempaliter tenent: cum hoc non ostendas / quia non potes: non quia ingenium deest / sed quia mala causa est: Cur festinas exhortationibus tuis facere homines et mendaces et imperitos et egentes et errantes et pannosos et contentiosos et famelicos et hereticos / et in hoc seculo bona temporalia perdētes / et in christi iudicio mala De malicia.

eterna inuenientes. Cautus autem filius qui timendo flagellum patris recedit a cubili serpentis/ nec vapulat nec perit: Qui autem dolores disciplinę pro sua perniciosa voluntate contemnit/et vapulat et perit. Jam non intelligis vir diserte/ quoniam qui pro pace christi omnibus terrenis caruerit deum habet: qui autem pro parte donati vel paucos nūmos pdiderit/ cor non habet. Ca.XCIX.

A Petilianus. Matth.5.a. Petilian⁹ dixit. Nos autem pauperes spiritu: non diuitias amamus/ sed diuitias formidamus.

2.Cor.6.b. Nos nihil habentes et omnia possidentes/ censum animam credimus/ nostrisq penis/ sanguine/ eternas diuitias celi mercamur: sicut idem domin⁹ dicit: Qui perdiderit

Matth.19.d. substantiam suam/centuplum recipiet eam.

B Aug⁹. Aug⁹ rñdit. Et hoc ad rē pertinet cōmonere quemadmodum scriptum est: Nam vbi nihil impedit intentionē meam/ siquidem scripturis fallis aut falleris nihil curo. Nō ergo ita scriptum est: Qui perdiderit substantiam suam/ sed qui perdiderit animam suam propter me. De substantia vero non scriptum est: Qui perdiderit/sed qui dimiserit: nec solum substantiam pecunię/sed ꝛ multa alia: Tu aūt interim non perdidisti substantiam tuā: vtrū vero dimiseris ꝙ sic de paupertate gloriaris/ nescio si forte scit hoc collega me⁹ fortunat⁹: quia in eadem ciuitate estis: Nunq mihi indicauit/ quia nunq quęsieram. Uerūtamen etiā si hoc fecisti: tuipse contra te in hac ipsa tua epistola commemorasti apostolicum testimonium: Si distri

1.Cor.13.b. buero omnia mea pauperibus/et tradidero corpus meum vt ardeam: charitatē autem non habeam/nihil mihi pdest. Si eñ haberetis charitatē: non obijceretis ignaro et incognito vobis orbi terrarum/ nec

Al. ✝ factorū. ipsa saltē pbata crimina ✝ fratrū. Si haberetis charitatem/non in vestris calumnijs fingeretis/ sed in verbis domini manifestissime expressam vsq in totā terrā cognosceretis vnitatē. Si autem hoc non fecisti/ quid gloriaris quasi feceris? Ita ne vero

2.Cor.6.b. diuitias formidatis: vt nihil habentes omnia possideatis? Dic ista collegę tuo crispi

C no: qui modo iuxta hipponem nostrā cōparauit fundum/ vbi mergeret homines in profundum: Unde hoc et ego nimirū noui/ tu forte nescis: et ideo secur⁹ clamas/ diuitias formidam⁹. Unde miror ꝙ ista vox tua vt ad nos perueniret/ipsum transilijt. Inter constantinā quippe vbi tu es/ ꝛ hipponem vbi ego sum: chalama vbi ille est vicinior quidem nobis: sed tamen interposita est. Miror ergo quomodo ille non prior excepit hanc vocem / et repercussit ne transiret ad nos: et aduersus te diuitiarum laudes multo copiosius recitauit. Non solum enim non formidat ille diuitias/ sed et amat: et certe de cetero priusq edas/ recita illi talia: si non emendauerit/ respondemus: sed autē si verum est ꝙ pauper sis/ ibi habes fratrē meum fortunatū: facili⁹ inde placere poteris illi collegę meo ꝙ huic tuo. Ca.C.

Petilianus. Petilian⁹ dixit. Nos timore dei quo viuimus/ penas et mortes ꝙs gladio facitis/ nō timemus: sed id solū denuq fugim⁹/ ꝙ cōmuniōe nequissima animas iugulatis dño ipso dicente: Noli

Matth.10.c. te timere eos qui occidunt corpus: animā eñ occidere non possunt: sed timete potius eū qui habet potestatē corpus et animā mittere in gehennā ignis. Aug⁹ rñ

Aug⁹. dit. Quod dicitis vos facitis: nō gladio visibili/sed illo de quo dictū est: Filij ho

Ps.56. minū dentes eorū arma et sagittę: et lingua eorū gladius acutus. Hoc eñ gladio criminatore et calumniatore orbis incogniti imperitorū animas trucidatis. Si autem cōmunionē nequissimā accusas: ecce ore non meo sed tuo ascendas/ descendas/ intres/ verseris/ tergiuerseris: talis es qualis optatus. Si autē redis ad cor/ ꝛ inuenies te non esse talē: nō quia tecū sacramēta nō cōmunicauit/sꝫ qꝛ tibi displicuit/absolues orbem terrarū criminib⁹alienis: ꝛ inuenies vos implicatos crimine schismatis.

A Petilianus. Petilian⁹ dixit. Uos (Ca.CI. ergo qui falsissimo baptismo vultis lauari ꝙ nasci: nō solum vestra delicta nō ponitis/ verū alas vestras reorū criminib⁹oneratis. Ut eñ aqua nocentiū a sancto spū vacuata est: ita plane referta est criminib⁹traditorū. Quicūq igitur miser ab hmōi baptizaris/si mendacio carere volueris/perfunderis falsitate: Si delicta carnis volebas excludere/ reorū accedente cōscientia pcipies ꝛ reatū. Si auaricię flāmā volebas extinguere/ pfunderis fraude/

ꝑfunderis ſcelere/ꝑfunderis ⁊ furore. Po
ſtremo ſi credis quia accipiētis et dantis ē
fides: ab eo qui interficit hominē/ ſangui/
ne ꝑfunderis fratris: Ita agit/ vt qui ad ba/
ptiſmū innocēs veneras/ a baptiſmo rede/
B as parricida. Augꝰ rñdit. Vellem cum
Augꝰ. eis ſermocinari/ qui verbis iſtis lectis vel
auditis acclamauerūt: Tales enim non ha/
bent aures in corde/ſed cor in auribus. Le
gant tamen iterū et iterū/et cogitēt/⁊ ſen/
tient ea/ nō quid ſonent/ ſed quid ſapiāt.
Primo vt hoc vltimū excutiā: Ita ergo fit
inquis/ vt qui ad baptiſmū innocēs vene/
ras/ a baptiſmo redeas parricida. Reſpon
de prius: quis ad baptiſmū innocens vene
rat/ excepto illo qui non ideo venit bapti/
ȥari vt eiꝰ ablueretur iniquitas/ ſed vt no/
bis humilitatis preberet auctoritas. Quid
enim dimitteret innocēti? Aut non ita es elo/
quens vt oſtendas nobis quandā innocē/
tiam peccatricē? Nonne audis dicentē ſcri
Job.25.a. pturā: Nemo mundꝰ a peccato in conſpe/
ctu tuo/ nec infans cuiꝰ eſt diei vnius vita
ſuper terrā? Nā vnde ad remiſſionē pecca/
torū et cū infantibus curritur. Nonne audis
Ps.50. aliā: Ego in iniquitate conceptus ſū? De/
inde ſi ꝓpterea redit parricida q̄ ſine parri
cidio venerat/ quia cū parricida baptiȥat:
quotquot ab optato baptiȥati redierunt/
optati facti ſunt. Ite nūc ⁊ nobis obycite/
ꝙ in vos regū iracundiā concitemus. Nō/
ne metuitis ne a vobis tot gildonis ſatel/
lites inquirantur/ quot homines ab optato
baptiȥari potuerūt? Vides ne tandē quē/
admodū iſta tua/ nō ſentētia ſed veſica/ nō
ſolū inani ſono/ſed etiam in capite veſtro
C crepuerit. Jam cętera ſupiora quę nūc re/
fellenda ꝓpoſuimus: talia ſunt vt omnino
talis quiſq; baptiȥatus redire dicatur/ qua/
lis fuerit a quo baptiȥatur. Sed abſit vt ꝙ
delyrans iſta dicis/ tam delyri a te redeant
quos baptiȥas: Et ꝙ bene tibi ſonuit qđ
dixiſti: Perfunderis fraude/ꝑfunderis ſce/
lere/ꝑfunderis ⁊ furore: Tu vero niſi furo/
re nō perfuſus/ ſed repletus eſſes/ iſta non
effunderes: Ita ne vt alia taceā: quicunq;
non auari ad auaros collegas tuos vel p̄/
ſbyteros veſtros baptiȥādi veniunt/ auari
redeunt. Et quicūq; ſobrij ad illas vini vo
ragines currunt vt baptiȥentur/ ebrioſi re/
uertuntur. Iſta ſentientes et iſta ſuaden/
tes/ auditis etiam tanꝙ aduerſus nos cō/
memorare/ quod pauloante poſuiſti ſupe/
rius: Bonū eſt ſperare in dño ꝙ ſperare in
homine: Bonū eſt ſperare in dño ꝙ ſpera/ Ps.117.
re in principibus. Quid aliud docetis quę/
ſo ꝙ non in dño ſed in homine ſperare: qui
talē fieri dicitis baptiȥatū/ qualis fuerit ba
ptiȥator? Et qꝛ iſtū vobis baptiȥandi aſſu
mitis principatū: credant vobis hoīes: et q̄
erāt in dño ſperaturi/ ſperēt in principibus:
Immo vo nō audiant vos/ſed illa potiꝰ te
ſtimonia quę poſuiſti cōtra nos /et aliquid
etiā terribilius: quia nō ſolū bonū eſt ſpe/
rare in domino ꝙ ſperare ī homine: ſed eti Hiere.17.a.
am maledictus omnis qui ſpem ſuā ponit
in homine.

Ca. CII.

A Petilianꝰ.
P Etilianꝰ dixit. Imitamini ſal/
tem ꝓphetas/ qui ſuas animas ſa/
cras falſo baptiſmate decipi timu/
erūt. Dixit nanq; hieremias/ apud impios
homines aquā eſſe mendacē. Aqua inquit Hiere.15.d.
mendax nō habet fidē. Augꝰ reſpōdit. B Augꝰ.
Qui ſcripturaꝝ ignarꝰ hęc audit/ nec te cre
dit/ aut ſic errantē vt neſcias quid loqua/ Al. tectantē
ris: aut ſic fallentē vt quē fefelleris neſciat
quid loquatur: putat hieremiā ꝓphetam cū
baptiȥari vellet p̄cauiſſe ne ab hominibus
impijs baptiȥaretur: et ſic iſta dixiſſe. Quo
enim ꝑtinet ꝙ anteꝙ hoc teſtimoniū pone/
res dixiſti: Imitamini ſaltē ꝓphetas/ qui
ſuas animas ſacras falſo baptiſmate deci
pi timuerūt: quaſi hieremię tēporibꝰ quiſ/
ꝙ ſacramēto baptiſmi ablueretur/ niſi ꝙ ſe/
ipſos illis lauacris quę dñs redarguit pha
riſei pene ꝑ omnia momēta tingebāt/ et le/
ctos et calices ⁊ parapſides/ ſicut in euan/ Matth.23.c.
gelio legitur. Quomodo ergo potuit hiere/
mias tanꝙ baptiſmū deſiderans ⁊ ab im/
pijs baptiȥari/ deuitans ita dixiſſe. Hoc er
go dixit cū de populo infideli quęreretur/ cu/
ius peſſimis moribꝰ tribulabatur: non ſe cō/
miſcens factis coꝝ: qui tamē corporaliter nō
ſe ab illo populo ſegregauit/ nec alia ſacra/
menta quęſiuit: ꝙ ille populꝰ ſm legis or/
dinē illi tēpori congrua ſumebat. Hunc er/
go populū male viuentē dixit plagā/ qua
cor iuſti grauiter cędebatur: ſiue hoc de ſeip/
ſo diceret/ ſiue in ſeipſo figuraret quę futu/ C
ra cernebat. Sic enim ait: Dñe memor eſto Hiere.15.c.
mei et viſita me/ ⁊ innocentē me fac ab in/
ſectantibꝰ me/ non in longanimitate: ſcito
quō acceperim de te improperiū ab his q̄
ſpernūt ſermones tuos: Conſūma illos: et

erit verbū tuum mihi in iocunditatē & gaudium cordis mei: quoniā vocatū est nomē tuū in me: dñe omnipotēs: Nō sedi in consilio eorꝫ † laudantiū/ sꝫ timebā a facie manus tuę: singulariter sedebā/ qm̄ amaritudine replet⁹ sum: Ut quid qui me cōtristāt p̄ualent in me? Plaga mea valida est: vñ sanabor? Facta est mihi vt aqua mendax/ quę nō habet fidē. In his omnib⁹ videtur quid ꝓpheta intelligi voluerit: sed videtur ab eis qui nō ad causam suam peruersam volūt puertere quod legunt. Plagam eñ suā dixit hieremias factā sibi aquam mendacē quę nō habet fidem: eos autē voluit intelligi plagam suā qui eū contristabant male viuendo. Unde dicit et apl's: Foris pugnę/ int⁹ timores. Et iterū: Quis infirmatur et ego non infirmor? et quis scandalizatur et ego non vror? Et quia desperabat eos posse corrigi/ ꝓpterea dixit: Unde sanabor: tanq̄ semper habitur⁹ dolorē q̄diu illi tales essent inter quos viuere cogeretur. Populū autē nomine aquę solere significari i apocalypsi manifestat: vbi aq̄s multas populos multos: nō coniectura vestra/ sed illic enodata interp̄tatione cognoscim⁹. Noli ergo p prauū intellectū vel poti⁹ errorē blasphemare sacramentū baptismi/ etiā si in homine pditissimo fuerit: q2 nec i simone mēdace aqua mēdax erat baptisma qd acceperat: Nec tot mēdaces vestri aquā mendacē dant cū baptizāt in nomine trinitatis: Neq̄ eñ tunc incipiūt esse mendaces/ qñ pditi atq̄ conuicti facinora sua confitenť sed tūc poti⁹ erāt mendaces/ qñ cū essent adulteri & scelerati/ castos & innocētes se esse fingebant. Ca. CIII.

Petilian⁹ dixit. Dixit quoq̄ dauid: Oleū peccatoris nō vnget caput meū: Quē igiť asserit peccatorem? Me qui tua scelera patior: an te qui psequeris innocentē? Aug⁹ respōdit. Ex psona corpis christi quę est ecclesia dei viui/ columna et firmamentū veritatis/ toto orbe terraꝝ diffusa ꝓpter euangeliū qd p̄dicať: sicut dicit apl's: in omni creatura quę sub cęlo ē: Ex psona orbis terrę/ de quo idē dauid/ cui⁹ verba non intelligitis/ dicit: Confirmauit orbē terrę qui nō commouebitur: quem tu peccatis alienis non cōmotū esse/ sed omnino perijsse contendis. Ex illi⁹ ergo psona respondeo ego/ nō persequor innocentē. Dauid autē oleū peccatoris dixit/ nō dixit traditoris/ nō thurificatoris/ non persecutoris/ sed peccatoris. Quid ergo factur⁹ es fm intellectū tuum? Uide primū/ vtrum non sis ipse peccator: Nolo mihi dicas/ nō sum traditor/ nō sum thurificator/ nō sum psecutor: Nec ego quidem si dño placet aliquid hoꝝ sum: nec orbis terrę qui nō cōmouebiť. Sed dic si audes: Nō sum peccator. Ille quippe ait: oleum peccatoris. Quicquid eñ in te vel leuis peccati fuerit inuentū: vñ non ostēdis ptinere ad id quod dictū est: oleū peccatoris? Quero eñ/ vtrū ores oratione dñica? Si eñ nō oras ea oratione quā dñs orare discipulos docuit: vñ aliā didicisti ꝓ maioribus meritis tuis excedētē merita apostolorū? Si autē sic oras/ vt ille magister docere dignat⁹ ē quō dicis: Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittim⁹ debitoribus nostris? Neq̄ eñ de his peccatis hoc petim⁹ quę nobis in baptismo iā dimissa sunt. Ergo ista verba orationis/ aut te nō pmittunt esse dei depręcatorē/ aut aperiūt peccatorē. Eant nūc & osculenť tibi caput qui abs te baptizati sunt: quorū capita oleo tuo perierūt: sed tu vide quid sis vel quid de te sentias. Ita ne vero optatus quē pagani/ iudęi/ christiani nostri vestri p aphricam totā/ furem/ raptorē/ pditorē/ oppressorē/ sepatorē: et illi⁹ quem quidā vestrum ei⁹ dixit comitē deū: non amicū/ non clientem nō satellitē clamant: nō fuit vel qualiscūq̄ peccator? Quid ergo faciēt quibus vnxit capita re⁹ criminis capitalis? Nonne et ipsi vobis capita osculanť/ de quorū capitib⁹ p hunc intellectū male iudicat/ salutem/ pdite illos & admonete vt sanenť. An vobis poti⁹ caput sanandū est ita delyrantib⁹? Quid ergo inq̄s dixit dauid? Quid me interrogas? Ipsum interroga: Superiori versu tibi respondet: Emēdabit inquit me iust⁹ in misericordia & arguet me: oleum aūt pctōris non impinguabit caput meū. Quid plani⁹? q̄d aperti⁹? Malim inq̄t me misericordi obiurgatione sanari/ q̄ blāda adulatiōe tanq̄ mihi caput vngať/ decipi atq̄ puerti. Sub alijs v̄bis ipsa sentētia ē alibi sc̄ptura: Meliora sūt vulnera amici q̄ volūtaria oscula inimici. Ca. CIIII

Petilian⁹ dixit. Unguentū vero cōcordię sic in fratrib⁹ laudat: Ecce

Margin notes (left column): Al. † laudātiū. — 2. Cor. 7. b. — 2. Cor. 11. g. — Apoca. 17. d. — D — Act. 8. c. — A — Petilianus — Ps. 140. — B — Aug⁹. — 1. timoth. 3. d. — Col. 1. d. — Ps. 92.

Margin notes (right column): Matth. 6. b. — C — Ps. 140. — Prouer. 27. — A — Petilianus

Ps.132 Quam bonū et quam iocundū/ habitare fratres in vnū: Tanquam vnguentū in capite/ qđ descē/ dit in barbā barbā aaron: Quod descēdit in orā vestimenti eius sicut ros hermon/ qui descendit in montē sion: Quoniam ibi manda/ uit dominus bñdictionē: et vitā vsque in seculum. Sic inquit vngitur vnitas/ sicut vncti sunt

B sacerdotes. Aug⁹ respōdit. Ver⁹ dicis:

Aug⁹ Nam illud sacerdotiū in figura corporis christi habebat vnctionē/ quod vnitatis compage fit saluū: Nam et ipse christus a chrismate appellatur/ id est ab vnctione. Hūc hebrei dicunt messiam: quod verbum punice lingue consonū est/ sicut alia hebrea ꝑmulta et pene omnia. Quid est ergo i illo sacerdotio caput/ quid barba/ quid ora vestimēti: Quātū donat dominus vt intelligā: Caput est ipse saluator corporis/ de quo apostolus

Col.1.c. ait: Et ipse est caput corporis ecclesie. Per barbā non incongrue fortitudo intelligitur: Ergo ad eos qui sunt fortes in ecclesia ei⁹/ et adherent ori ei⁹/ vt sine timore predicēt veritatē: ab ipso christo tanquam a capite sanctū descendit vnguentū/ id est sanctificatio spiritalis. Ora vestimēti hec datur intelligi que in capite vestimēti est/ qua vestientis caput ingreditur: per hanc significantur perfecti fideles in ecclesia. In ora nanque perfectio est: et vtique meministi esse dictū cuidā

Math.19.c. diuiti: Si vis esse pfectus/ vade vēde omnia que possides/ et da paupibus: et habebis thesaurū in celis: et veni sequere me. Tristis quidē ille discessit/ neglector pfectionis/ et elector defectionis. Sed nunquid ideo defuerūt in quos vnitatis vnguentū tali rerū terrenarū dimissione pfectos/ tanquam in ora vestimēti a capite descēderet? Nā exceptis apostolis/ et qui cū eis erant ꝓpositis atque doctoribus/ quos eminētiores et fortiores in barba intelligim⁹: lege in acti/

Act.4.g. bus apostolorum/ et vide qui rerum suarum venditarum pcia ad pedes apostolorum ponebant: et nemo dicebat aliquid ꝓpriū/ sed erant eis oīa cōmunia: et distribuebatur vnicuique sicut cuique opus erat: et erat illis anima vna et cor vnū in deū. Nempe ita scriptū esse cognoscis: Agnosce quam bonū et iocundum/ fratres habitantes in vnū: Agnosce barbā aaron: Agnosce oram vestimēti spiritalis: Interroga ipsam scripturā vbi ceperunt ista fieri: inuenies in hierusalē. De hac ora vestis ꝑ omnes gentes vnitas contexitur. Hac intrauit caput in vestē/ vt indueretur christus varietate orbis terrarū: quia in hac ora vestimenti apparuit varietas ipsa linguarū. Cur ergo ipsi capiti vn

C illud vnitatis descendit vnguentū/ id est amoris fragrātia spiritalis: cur inquā ipsi capiti resistitis testāti et dicēti: Predicabit Luc.24.g in nomine ei⁹ pēnitētia et remissio peccatorum ꝑ omnes gentes/ incipientib⁹ ab hierusalē: et in hoc vnguento sacramentū chrismatis vult interpretari: quod quidē in genere visibiliū signaculorū sacrosanctū ē sicut ipse baptismus: sed potest esse et in hominib⁹ pessimis in operib⁹ carnis vitā consumentib⁹/ et regnū celorum nō possessuris: et ideo nec ad barbā aaron/ nec ad orā vestimenti eius/ nec ad vllā contextionē vestis sacerdotalis pertinētibus? Ubi enim posituros es que apostolus enumerat manifesta Gal.5.d. opera carnis: que sunt iquit fornicatiōes/ imūdicie/ luxurie/ idolorum seruit⁹/ veneficia/ inimicitie/ ɔtētiōes/ emulatiōes/ animositates/ dissēsiōes/ hereses/ inuidie/ ebrietates/ comesationes/ et his similia: que predico vobis sicut ꝑdixi: quoniam qui talia agūt regnū dei nō possidebunt? Sequestro fornicationes que latenter admittūtur: Immūdicias interpretare vt volueris: Sequestro et ipsas: Illic ponam⁹ et veneficia: quia nemo ē palam confector datorque venenorum. Sequestro et hereses: quare et hoc vultis. Idolorū seruitutem nescio vtrū debeam sequestrare: quādoquidē apostolus ibi ponit auariciā/ que publice insanit. His ergo sequestratis/ nulli ne apud vos luxuriosi/ nulli auari/ nulli pertinaciter inimicitias exercētes/ nulli ɔtentiosi/ emuli/ animosi/ dissensionib⁹ studentes/ inuidi/ ebriosi/ comesationib⁹ vacātes? Nulli ne apud vos tales vnguntur: et in his intus noti manifestique moriūtur? Si nullos dicis: quoniā studio ɔtentionis apte mentiris: vide ne de talib⁹ ipse sis. Si autem ab hmōi remot⁹ es/ nō corporis sepatione/ sed vite dissimilitudine: et tales turbas circum altaria vestra gemēs conspicis: quid dicem⁹ quare oleo sancto vncti sunt: et sicut apls liquida veritate ɔfirmat: regnū dei nō possidebunt: nūquid barbe aaron et ore vestimēti ei⁹ sacrilega iniuria facienda est/ vt ibi eos ponēdos arbitremur? Absit. Discerne ergo visibile sanctū sacramentū quod esse et i bonis et in malis potest: Illis ad ꝑmiū/

illis ad iudicium/ab inuisibili vnctione cha
ritatis/ quę propria bonorum est. Discer/
ne ista/discerne: discernat te deus a parte
donati/ et in catholicam reuocet: vnde te
illi cathecuminum abreptum mortiferi ho
noris vinculo ligauerunt. Jam ros her/
mon sup montes sion quomodolibet abs
te accipiatur: non estis in montibus sion:
qz nō estis I ciuitate super mōtē cōstituta:
quę certum signum hoc habet/ quod ab/
scondi nō potest: Nota est ergo omnibus
gentibus: pars autē donati ignota est plu
rib⁹ gentib⁹: nō est ergo ipsa. Ca. CV.

A Petilianus. Petilianus dixit. Ve igitur vo
bis qui violando quod sanctum
est rescinditis vnitatem/ prophe/
1. Regl. 2. c. ta dicente: Si peccauerit populus/orabit
pro eo sacerdos: si autem peccauerit sacer/
B dos/quis orabit pro eo? Aug⁹ respon/
Aug⁹. dit. Et videbar pauloante cum de oleo
peccatoris disputaremus vngere tibi fron
tem: vt diceres si auderes/ vtrū ipse pecca/
tor nō esses: Ecce dixisti illud: o scelus/o
mōstrum. Quia enim te sacerdotē asseris/
quid aliud ꝙ hoc propheticum testimoni/
um/ nisi te omnino sine peccato esse dixi/
sti? Nam si habes peccatum/ quis pro te
orabit fm intellectum tuum? Jta eñ vos
miseris plębibus vendicatis cōmemoran
tes ex propheta: Si peccauerit populus/
orabit pro eo sacerdos: si autem sacer/
dos peccauerit/quis orabit pro eo: vt vos
sine peccato esse credant: et peccata sua
vestris orationibus purganda cōmittant.
Magni homines vos/excelsi/ cęlestes/di/
uini: non iam homines sed angeli/qui pro
plębibus oratis/et pro vobis plębes ora/
re non vultis. Tu ne iustior paulo/ tu per/
fectior tanto apostolo/ qui eorum quos
docebat orati̇ōibus se cōmendabat: Ora/
Col. 4. a. tioni inquit instate/ vigilātes in illa in gra
tiarūactione/ orantes simul et pro nobis/
vt deus aperiat nobis ostium verbi ad lo/
quendum mysterium christi: propter quod
et vinctus sum vt manifestem illud/ ita vt
oportet me loqui. Ecce orat ꝓ paulo apo/
stolo/quod fieri nō vis ꝓ episcopo. Vides
ne ꝙ sit ista diabolica superbia? Oratur ꝓ
apostolo vt manifestet mysteriū christi si/
cut oportet loqui. Proinde si pias plębes
haberetis/ hortari debuisti vt pro te ora/
C rent ne loquereris sicut non oportet. Tu
iustior iohanne euangelista/ qui ait: Si di/ 1. Joh. 1. c.
xerimus quia peccatum nō habemus/nos/
ipsos seducimus/ et veritas in nobis non
est. Tu postremo iustior daniele: quem tu/
ipse in hac tua epistola ita cōmemorasti vt
diceres: Rex iustissimū danielem ferinis Daniel. 6. c.
morsibus vt putabat obiecit: quod ille nō
putauerat/quandoquidē amicissimo ani/
mo/ sicut lectionis circumstantia probat/
dixit ipsi danieli: Deus tuus cui deseruis
assidue/ipse eripiet te. Sed hinc iam mul/
ta diximus: nunc quod agitur: Nempe
iustissimus erat daniel: nō testimonio tuo:
ꝙꝙ hoc mihi ad causam quam tecum ago
sufficiat: sed testimonio spiritus dei lo/
quentis etiam per ezechielē/ vbi tres emi/
nentissimę iusticię nominauit: Noe/dani/ Ezech. 19. c.
elem et iob: quos dixit solos a quadā vę/
hementissima ira dei quę cęteris impen/
deret posse liberari. Vir ergo iustissimus/
vnus ex tribus memorabilibus orat et di/
cit: Cum orarem et confiterer peccata mea Daniel. 9. c.
et peccata populi mei in conspectu domi/
ni dei mei: Et tu te dicis esse sine peccato/
quia videlicet sacerdos es: et si peccaue/
rit populus/ oras pro eo: si autem tu pec/
cas/quis pro te orabit? Vere quia impie/
tate tantę arrogantię indignū te prębes/
pro quo sacerdos ille interpellet: quē pro/
pheta his verbis quę non intelligis volu/
it intelligi. Jam enim ne quis inquirat cur D
hoc dictum sit/ quantū domin⁹ donat ex/
pediam. Pręparabat de⁹ animas homi/
num ꝑ prophetam/ vt talem desiderarent
sacerdotem pro quo nullus posset orare:
Jpse figurabat temporibus primi popu/
li et primi templi: vbi omnia figurę nostrę
fuerunt: Jdeo solus summus sacerdos in/ Leuit. 16
trabat in sancta sanctorū vt oraret ꝓ po/ Heb. 9. b.
pulo/ qui cum sacerdote in ipsa interiora
sancta nō introibat: sicut ille sacerdos in/
trauit in secreta cęlorum in illa veriora
sancta sanctorum: adhuc nobis hic positis
pro quibus interpellat: Jdeo dixit ꝓphe/ Ro. 8. g.
ta: Si peccauerit populus/ orabit ꝓ eo sa/ 1. Regl. 2. c.
cerdos: si autē sacerdos peccauerit/ quis
orabit ꝓ eo? Quasi talē desiderate sacer/
dotem qui peccare non possit/ne indigeat
orari pro se: Et ideo ꝓ apostol' orat a po/
pulis: ꝓ illo autē sacerdote apostolorū ma/
gistro et domino nō oratur. Audi hoc io/ 1. Joh. 2. a.
hannē fatentem et dicentē: Fratres inquit

hec scribo vobis vt non peccetis: et si quis peccauerit/aduocatum habemus apud patrē iesum christū iustū: ipse exoratio ē pro peccatis nostris. Habemus dixit: peccatis nostris dixit: Disce humilitatē ne cadas/ immo vt aliquando surgas: Neq3 eni ista dixisses nisi cecidisses. Ca. CVI.

Petilianus — Petilianus dixit. At ne se vindicet a delicto qui laicus ē/hoc interdicto tenet: Ne cōmunices peccatis alienis. Aug. respōdit. Erras/vt dicitur/toto celo p superbiā/ dum non vis cōmunicare orbi terre per humilitatē: Nā neq3 hoc laico dictum est: et nescis quemadmodū dictum sit. Ad timotheū apostolus cum scriberet/ hoc monebat eundē ipsum timotheū/cui alio loco dicit: Noli cōtemnere gratiam que in te est/ que tibi data est p impositionē manuum presbyteri. Et multis alijs documentis ostendit q nō erat laicus. Qd autem ait: Ne cōmunices peccatis alienis: cōsensu & placito intelligi voluit. Unde statim subijciens quomodo id agat: Teipsum inquit castum custodi. Neq3 eni et ipse paulus cōmunicabat peccatis alienis: q2 falsos fratres de quib9 gemit/i vnitate corporali tolerabat: Aut cōmunicauerūt furto et sceleri iude pdecesso res eius apostoli: quia cū eo iam dn̄i vēditore et a dn̄o demonstrato/sacrosanctā cene nam cōmunicauerūt? Ca. CVII.

1. timoth. 5. d.
Aug.
1. timoth. 4. d
1. timoth. 5. d
2. Cor. 11. f.
Joh. 12.

Petilianus — Petilianus dixit. Hac iteq sententia ipse apostolus cōparat conscientie male cōsortes: Et qui faciunt ea inquit/et qui consentiūt talia faciētibus/digni sunt morte. Aug. respondit. Quomodolibet ea dixeris non curo: vera sunt hec: & hoc ē quod catholica docet/multū interesse inter consentiētes quibus hec placent/et tolerātes quib9 hec displicent. Illi eni palea fiunt dum palee sequuntur sterilitatem: illi triticum dū expectēt vt segregent p christum ventilatorē.

Ro. 1. d
Aug.

A
Petilianus — Petilianus dixit. Ca. CVIII. Uenite ergo ad ecclesiam populi/ et aufugite traditores/si cum hisdē perire non vultis: Nam vt facile cognoscatis q cum ipsi sint rei de fide nostra/ optime iudicent: Ego illorum infectos baptizo: illi meos/quod absit/ recipiūt baptizatos: que omnino non facerent si in baptismo nostro culpas aliqas agnouissent. Uidete ergo qd dam9 q sit factū qd destruere metuit sacrilegus inimicus. Aug. respōdit. Contra istum quidem errorem multa iam diximus/et in hoc opere et alibi: Sed quia ita magnum firmamentū vanitatis vestre in hac sentētia esse arbitramini/vt ad hoc tibi terminandam putares epistolam/quo quasi recentius in animis legentium remaneret/ breuiter respondeo: Sic approbamus in hereticis baptismū/ non hereticorum sed christi: sicut in fornicatoribus/immundis/luxuriosis/idolatris/veneficis/inimicitiarū retentoribus/contentiosis/emulis/animosis/dissensionum studiosis/inuidis/ebriosis/ comesatoribus/ & his similibus/ approbamus baptismū/nō eorum sed christi. Omnes enim isti inter quos et heretici positi sunt/sicut dicit apostol9/regnū dei nō possidebūt: et ideo ad sinistram partem cum diabolo pertinebūt. Nec ideo putandi sunt esse in christi corpore quod est ecclesia: quia sacramentorū eius corporaliter participes fiunt. Illa eni et in talibus sancta sunt: et eis idigne tractantibus et sumentibus ad maius iudicium valebunt. Ipsi autem non sunt in illa ecclesie christi compage/ que in membris christi per connexum et contactū crescit in incrementum dei. Illa quippe ecclesia in petra est/ sicut dominus dicit: Super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Illi autem in arena edificant/ sicut idem dominus dicit: Qui audit verba mea et non facit ea: similabo eum viro stulto qui edificat domum suam super arenam. Sed ne putes ecclesiam que in petra est/in vna parte esse terrarum/ et non diffundi vsq3 ad fines terre: audi eius vocem de psalmo gementis inter mala peregrinationis sue. Ait eni: A finibus terre ad te clamaui: dū angeretur cor meum in petra exaltasti me: Deduxisti me quia fact9 es spes mea: turris fortitudinis a facie inimici. Uidete quemadmodum a finibus terre clamat. Non est ergo in sola aphrica/ vel solis aphris episcopum romā paucis montensibus/ et in hispaniā domui vnius mulieris ex aphrica mittentibus. Uidete quemadmodū in petra exaltetur. Non ergo in ea deputandi sunt omnes qui edificant in arena / id est qui audiunt verba christi et non faciunt: qui tamen et apud nos et apud vos

B Aug.
Gal. 5. d.
Matth. 25. d.
Col. 2. d.
C Matth. 16. c.
Matth. 7. d.
Ps. 60

habent ꝛ tradunt baptismi sacramentum. Videte quemadmodū spes eius deus sit pater et filius ꝛ spiritussanctus: non petrꝰ/ nō paulꝰ: quāto minꝰ donatꝰ aut petilianꝰ.
D Non ergo vestrum est quod destruere metuimus/ sed christi: quod ꝛ in sacrilegis per se sanctum est. Nam venientes a vobis recipere nō possumus/ nisi quod vestrum est destruamus: destruimus enī perfidiam desertoris/ non destruimus characterem imperatoris. Proinde tuipse considera et destrue quod dixisti: Ego inquis infectos illorū baptizo: illi meos quod absit recipiunt baptizatos: Tu enī nō infectos baptizas/ sed vt tui erroris fraude inficias rebaptizas: Nos autem non tuos recipimꝰ baptizatos/ sed destruimus errorem tuum vnde sunt tui: et suscipimus christi baptismum vnde sunt baptizati. Itaqꝫ oppoꝛtune in medio abs te positum ē/ quod absit: Dixisti enim: illi meos quod absit recipiunt baptizatos: Nam cum tu velles intelligi quod absit recipiunt/ timens ne tuos recipiamus: ego nescientē dixisse accipio meos quod absit. Reuera enī absit vt tui sint qui iam ad catholicam transeunt: nec sic transeunt vt baptizati nostri sint/ sed vt socij nostri sint: baptizati autem christi nobiscum sint.

Sancti augustini episcopi/ cōtra totam epistolā petiliani/ liber secundus explicit.

Eiusdem diui aurelij augustini contra cūcta ipsius petiliani scripta peruersa/ liber tertius incipit.

A Egi petiliane litteras tuas quando legere potui: quibꝰ te satis indicasti aduersus catholicam ecclesiam pro parte donati/ nec aliqd valuisse dicere idoneū/ nec tacere permissum: Quos estꝰ passus es/ quanta cordis tempestate fluctuasti/ cū legisses ea quibus parti epistolę tuę quę in manus meas tunc venerat/ quanta potui breuitate ac pspicuitate respondi. Vidisti enim tanta firmitate roboratā/ tanta luce illustratam/ quam tenemus et defendimus veritatem: vt quid contra eā dicendum esset quo conuicta refelleretur inuenire non posses. Attendisti etiā multorum qui ea legerant expectationem in te esse conuersam/ scire cupientiū quid diceres/ quid ageres/ qua euaderes/ quo ex tātis angustijs quibus te dei verbum circumuallarat erumperes. Hic tu qui debueras contempta opinione vanorū pergere/ in verā sanāqꝫ sententiā/ fecisti quod de talibus scriptura pꝛedixit: Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatē magis ꝙ loqui equitatem. Proinde si et ego tibi vellem pro maledictis maledicta rependere: quid aliud ꝙ duo maledici essemus: vt hi qui nos legerēt/ alij detestatos abijcerent sana grauitate: alij suauiter haurirent maliuola voluntate? Ego quando cuiqꝫ vel dicendo vel scribendo respondeo/ etiam contumeliosis criminationibus lacessitus/ quantum mihi dn̄s donat frenatis atqꝫ coercitis vanę indignationis aculeis/ auditori lectoriue consulens/ nō ago vt efficiar homini conuitiando superior: sed errorem conuincendo salubrior. Si enī qualecunqꝫ cor habent qui ea quę scripsisti considerant/ quid tibi pꝛofuit ad causam quę inter nos de cōmunione catholica vel de parte donati agitur/ qꝫ relicto negocio quodāmodo publico/ priuata quadam simultate hominis vnꝰ vitā/ maledicis opꝛobrijs insectatus es/ quasi homo ille sit causa quę inquiritur: tam male existimasti: non dicam de christianis/ sed de ipso humano genere: vt non crederes posse tua scripta in manus aliquorū venire prudentium/ qui se a personis nostris tollerēt: ꝛ questionem potius quę inter nos vertitur inquirerent: nec qui vel quales essemus/ sed quid pro veritate vel contra errorem diceremus attenderent: ꝛ horum iudicium tibi reuerendum fuit/ quorum repꝛehensio pꝛecauenda: ne te arbitrarentur nihil inuenisse quod diceres/ nisi tu proponeres cui quoquo modo maledicere. Sed videlicet quorundam leuitate atqꝫ vanitate qui libenter audiunt lites nugantium disertorum: vt cum attendunt ꝙ eloquenter conuitieris/ simul non intueātur ꝙ veraciter conuincaris. Simul et illud opinor egisti/ vt occupatus in ea defensione susceptā causam etiā ipse desererem: atqꝫ ira hominibus non ad disputandum/ sed ad litigandum verba conuersis obscuraretur ve

Ps. 51. (B) 1. Pet. 3. b. (C)

ritas quā dilucescere atq; innotescere for/
midatis. Ego itaq; contra tale consilium
quid agā/ nisi mea potius defensione ne/
glecta rem teneam/de qua intentionē me/
Ps̄.25. am nullus meus criminator excutiat: do/
mum dei mei/cuius decorem dilexi/preco/
nio seruientis vocis extollam: me vero hu/
Ps̄.83. miliabo et abijciam: Elegi enim abiectus
esse in domo dei mei/ magis ꝗ̄ habitare
in tabernaculis hereticorum. A te ergo pe/
tiliane sermonē paruꝑ auertā: ⁊ ad eos cō/
uertā q̄s a me maledictis tuis es conat⁹ auer
tere: quasi hoc ego moliar vt hoīes ad me
ꝯuertant: ⁊ nō poti⁹ mecū ad deū. Ca.II.
A Audite ergo quicunq; maledicta le
a gistis: que in me iratior ꝗ̄ conside/
ratior petilianus euomuit: Prius
vos apostolicis verbis alloquor/ que cer/
1.Cor.4.a. te qualiscūq; ipse sim vera sūt: Sic nos exi
stimet homo quasi ministros christi/ et dis/
pensatores ministeriorum dei. Hic iā que/
ritur inter dispēsatores vt fidelis quis in/
ueniatur: Mihi autem minimū est vt a vo
bis dijudicer aut ab humano die: sed neq;
ego meipsum iudico. Iam quod sequitur
et si mihi non audeo coaptare/ vt dicam:
Nihil eñ mihi conscius sum: fideliter tñ in
ꝯspectu dei dico: nihil eoꝝ quib⁹ petilian⁹
tp̄s vite mee posteaꝗ̄ in christo baptiçat⁹
sum criminatus est/mihi conscius sum: nec
tamen in hoc iustificatus sum: Qui aūt di/
iudicat me dn̄s est. Itaq; nolite ante tem/
pus quēꝗ̄ iudicare/donec veniat domin⁹/
et illuminet abscondita tenebrarū/ et ma/
nifestabit cogitationes cordis: ⁊ tunc laus
erit vnicuiq; a deo. Hec autē fratres trans/
figuraui in me/ne supra ꝗ̄ scriptū est/vnus
B pro altero infletur aduersus alterū. Itaq;
1.Cor.3.d. nemo glorieť ī hoīe: oīa eñ vestra sūt: vos
autē christi: christus vero dei. Iterum re/
peto: Nemo glorietur in hoīe: si quid in vo
bis laudabile aduertitis/ ad illius laudem
Iaco.1.c. referte/ a quo est omne datum optimū/ et
omne donū perfectū: desursum est eñ de/
scendens a patre luminū: apud quē nō est
īmutatio/nec momēti obumbratio. Quid
1.Cor.4.b. eñ habemus quod nō accepimus? Si aūt
accepimus/nō gloriemur quasi nō accepe/
rimus. Et in his om̄ibus quecūq; in nobis
bona nostis/ imitatores nostri estote sicut
nos christi. Si autē aliqua mala in nobis
suspicamini vel creditis vel videtis: reti/
nete illud dominicū quo securi eius eccle/
siā/nō ꝓpter mala hominū deseratis: Que Matth.23.a.
dicim⁹ facite: que autē mala nos facere pu
tatis aut nostis/nolite facere. Nō eñ tem/
pus est purgandi me vobis: cū mea causa
neglecta rem vobis salubrem cōmendare
susceperim: vt nemo glorietur in homine: 1.Cor.3.d.
Maledictus eñ omnis qui spem suā po/ Hiere.17.a.
nit in homine. Hoc ꝑcepto dn̄ico et apo/ C
stolico retēto atq; seruato/ etiā me in mea
causa sicut inimicus existimari cupit/ defi/
ciente et oppresso/ victrix erit causa cui ser/
uio. Si eñ firmissime tenueritis quod ex/
hortor/ et satago maledictum esse omnem
qui spem suam ponit in homine: vt nemo
glorietur in homine/areā dominicā ꝓpter
paleam que nūc vel vento suꝑbie percus/ Matth.3.⁊.13
sa volat/vel vltima ventilatione separabi
tur/nullo modo deseretis: nec domū ma/ 2.timoth.2.d
gnam ꝓpter vasa facta in contumeliā refu
gietis: nec ꝓpter malos pisces in litore se/ Matth.13.f.
parados ꝑ dirupta retia exibitis: nec pro/
pter hedos pastore diuisuro ad sinistrā po Matth.25.c.
nēdos bona vnitatis pascua relinquetis:
nec ꝓpter cōmixta çiçania vos a tritici so/ Matth.13.d.
cietate/cui caput est granū illud mortifica/ Ioh.12.d.
tum ⁊ multiplicatum/et que ꝑ mundum si/
mul vsq; ad messem crescit/ nefaria decisi/
one sepabitis. Ager ē eñ mūd⁹/nō aphrica: Matth.13.e.
Messis finis seculi/nō tp̄s donati. Ca.III
Has certe similitudines euāgelicas re/ A
b cognoscitis ad q̄d aliud datas nisi
vt nemo gloriet in hoīe: ⁊ ne q̄s ꝓ al
tero inflatus aduersus alterū diuidat/ di/
cens: Ego sum pauli: cū vtiq; non paulus 1.Cor.1.b.
crucifixus sit ꝓ vobis: nec ī nomine pauli:
quanto minus in nomine ceciliani vel cu/
iusꝗ̄ nostrū baptiçati sitis: vt discatis ꝗ̄diu
palea cū frumento trituratur/ ꝗ̄diu pisces
mali cum bonis intra retia dominica na/
tant/ante tēpus ventilationis tolerare po
tius propter bonos cōmixtionem malo/
rum/ ꝗ̄ violare propter malos charitatem
bonorum. Hec quippe cōmixtio non eter/
na sed temporalis/nec spiritalis sed corpo/
ralis est: In qua nō errabunt angeli quan
do colligent malos de medio iustorum: et
mittēt eos in caminū ignis ardentis. No/ 2.timoth.2.c.
uit eñ dominus qui sunt eius: Et si ab ini/
quis ad tempus corporaliter nō potest/re/
cedat tamen ab ipsa iniquitate oīs qui no
minat nomē dn̄i: Licet eñ a malis interim

vita/moribus/corde ac voluntate separari atq; discedere: que separatio semp oportet custodiatur: Corporalis autem separatio ad seculi finem/fidenter/patienter/fortiter expectetur: pter quam expectationem dictum est: Sustine dominu/ viriliter age: confortetur cor tuum/ ꝛ sustine dominu. Maxima quippe palma tolerantie est inter subintroductos falsos fratres: sua querentes non que iesu christi: dilectione non sua querentium / sed que iesu christi: nulla turbulenta et temeraria dissensione turbare: nec vnitate sagene dominice ex omni genere piscium congregantis/ dum ad litus / id est ad finem seculi ducitur superbe nefaria contentione dirumpere / cum se putat quisq; aliquid esse cum nihil sit: atq; ita seipsum seducit: et sufficere vult ad populorum christianoru separationem/ suu vel eorum iudicium/qui malos quosdam comunione sacramentorum christiane religionis indignos se apertissime nosse dicunt: de quibus tamen quicquid nosse se dicunt vniuerse ecclesie que p omnes gentes sicut est predicta diffunditur/persuadere no possunt. Et cum istorum quasi quos nouerut/ refugiunt comunione/ illius deserunt vnitatem/ cum potius deberent si esset in eis charitas omnia sufferens: ne se a bonis diuiderent quos in omnibus gentibus aliena mala docere non poterat/ipsi in vna gente tolerare quod nouerant: Unde etia no discussa causa in qua documentis grauissimis conuincuntur calumniati innocentibus probabilius credunt traditioe criminia falsa finxisse/qui non dubitauerunt longe sceleratius crime nefarie diuisionis admittere. Quia et si veru esset quicquid de traditione iactauerut: tame consortiu christianoru quos vsq; ad extrema terre diuina scriptura comendat/ pter hoc quod ipsi sciverut/illi aut nescierut/relinquere nullo mo debuerunt. Ca. IIII.

N Ec hoc ideo dixerim vt negligatur ecclesiastica disciplina / et permittatur quisq; facere quod velit sine vlla correptione/ et quada medicinali vindicta/ et terribili lenitate / et charitatis seueritate: Nam vbi erit illud apostoli: Corripite inquietos/cosolamini pusillanimes/ suscipite infirmos/patientes estote ad omnes: Uidete ne quis malum p malo reddat alicui: satis ostedit no esse malum pro malo redditione corripe inquietos: quis pro culpa inquietudinis reddatur pena correptionis. Non ergo malum est correptionis pena/cum sit malum culpa: Neq; enim ferrum est inimici vulnerantis/ sed medici secantis. Fiunt ista in ecclesia/et ille spiritus interioris lenitatis ardet zelo dei: ne virgo casta vni viro desponsata christo/in aliquibus mebris/ sicut eua seducta serpetis astutia/corrupatur a castitate que est in christo. Uerutamen absit a seruis patrisfamilias/vt immemores sint precepti dni sui: et sic aduersus zizaniorum multitudine flagrantia sancte indignationis ignescant: vt cum ea volunt ante tempus colligere/ simul eradicetur et triticu. Cuius peccati isti rei tenentur/etiam si vera crimina traditoribus quos insimulabat se obiecisse monstrarent: quonia simul non solu ab iniquis quorum societate velut euitabat: sed etia a bonis fidelibus in omnibus gentibus costitutis/quibus ea que se nosse dicebat: probare no poterant/impia psumptione separati sunt: secumq; multos apud quos aliq auctoritate preualebant: et qui minus intelligere poterant/vnitate ecclesie toto orbe diffuse/pro alienis peccatis nullo modo esse deserendam/traxerunt in eandem perniciem: vt etiam si ipsi scirent vera crimina quibusdam se obijcere/eo modo periret infirmus in eoru scientia/ pter quem christus mortuus est/ du offensus malis alienis/interimebat in se bonu pacis quod habebat cum fratribus bonis: qui partim talia non audierant: partim no discussa ꝛ no probata temere credere formidauerat: partim iudicibus ecclesiasticis ad quos tras mare tota causa pducta e / quatacuq; illa ecne pacifica humilitate reliquerant. Ca. V.

V Os ergo sancta germina vnice matris catholice/huiusmodi sceleris ꝛ erroris exemplu/subditi dno/quata potestis vigilantia pcauete: quantalibet doctrine ac fame luce pfulgeat/ lapidemq; se esse iactet preciosum/quisquis vos trahere voluerit post seipsum/ mementote q illa mulier fortior vna vni amabilis viro suo: qua in vltimo puerbiorum scta scriptura describit/preciosior e lapidibus preciosis. Nemo dicat: illu sequar/ quonia ipse me christianum fecit: aut illu sequar/quoniam me

Marginalia: Ps. 26. (at "nem dictum est"); B (at "nu. Maxima"); Gal. 2. a. (at "inter subintroductos"); Phil. 2. c. (at "rentes non que"); Matth. 13. f. (at "bare: nec vnitate"); Gal. 6. a. (at "putat quisq;"); A (at "Nec hoc ideo"); 1. thessal. 5. c. (at "ueritate: Nam vbi"); 2. Cor. 11. a. (at "go casta vni viro"); B (at "stutia"); Matth. 13. d. (at "et sic aduersus"); 1. Cor. 8. d. (at "quibusdam se obijcere"); Prouerb. vlt. (at "la mulier fortior")

1.Cor.3.b. baptizauit: Neq3 q plātat est aliquid/ neq3 qui rigat: sed qui incrementū dat deus.
1.Joh.4.c. Et deus charitas est: ꝛ qui manet in charitate in deo manet/ ꝛ deus in illo manet. Nullus etiā predicās nomen christi/ et gestans ac ministrās sacramentū christi/ sequēdus
Gal.6.a. est contra vnitatē christi. Opus suū pbet vnusquisq3 ꝛ tūc in seipso tm̄ gloriam habebit ꝛ non in altero. Unusquisq3 enī propriū onus portabit: onus videlicet reddē-
Ro.14.b. de rationis: q2 vnusquisq3 nostrū p se rationē reddet: Nō vtiq3 amplius inuicē iudicemus. Nā quantū attinet ad onera mutue charitatis/ inuicē onera vestra portate: ꝛ sic
Gal.6.a. adimplebitis legē christi. Qui enī putat se esse aliquid cū nihil sit/ seipsū seducit. Suf-
Eph.4.a. feramus ergo inuicē in dilectione/ satagētes seruare vnitatē spūs in vinculo pacis:
Matth.12.c. extra quā quisq3 colligit/ nō cū christo colligit: quisquis autē non cū christo colligit/ spargit. Ca. VI.

A Proinde siue de christo/ siue de eius ecclesia/ siue de quacunq3 alia re q̄ ptinet ad fidē vitāq3 nostrā: nō dicā nos nequaq3 compandi ei qui dixit: Licet si nos: sed omnino quod secutus adiecit:
Gal.1.b. Si angelus de celo vobis annūciauerit p̄terq3 qd in scripturis legalibus ꝛ euāgelicis accepistis/ anathema sit. Hec vobiscū ꝛ cū omnibus quos christo lucrari cupimus actitantes: atq3 inter cetera sanctā ecclesiā quā in dei litteris pmissā legimus: et sicut pmissa est in oībus gētibus reddi cernimus/ p̄dicātes ab his quos ad eius pacificum gremiū attrahi cupimus/ p actione gratiarū flāmas meruimus odiorū: quasi nos eos in ea pte ligauerimus/ p qua nō inueniūt quid loquantur: aut uos mādauerimus tāto añ pphetis et aplis: vt in libris suis nulla testimonia ponerēt/ quibus ps donati ecclesia christi esse doceat. Et nos quidē charissimi/ cū

B falsa crimina audimus ab eis quos offēdimus/ p̄dicando eloquia veritatis/ ꝛ erroris vaniloquia ꝯuincendo/ habemus sicut nostis abūdantissimā consolationē: Nā si in eis quibus me criminanē/ testimoniū ꝯsciētie mee nō stat ꝯtra me in ꝯspectu dei/ quo nullus oculus mortalis intendit: non solū contristari nō debeo/ verumetiā gaudere ꝛ
Matth.5.b. exultare/ q2 merces mea multa est in celis. Neq3 enī intuendum est q3 sit amarum/ sed q3 falsum quod audio/ ꝛ q3 verax p cuius nomine hec audio: et cui dicit: Unguentum Cant.1.a. effusum est nomen tuū. Et merito fragrat in oībus gentibus: cuius odore isti qui nobis maledicūt/ in vna aphrice pticula conātur includere. Cur itaq3 feramus indigne q3 nos infamant/ q̄ glorie christi sic detrahūt: quorū parti ꝯtentioniq3 inimicū est/ qd de illius ad celos ascēsione/ et de nominis eius tanq3 vnguēti effusione/ tāto añ p̄dictū ē:
Exaltare sup celos deus/ ꝛ sup omnē terrā Ps.107. gloria tua. Ca. VII.

A Ec et talia testimonia diuina nos aduersus humana vaniloquia pferentes/ ab inimicis glorie christi acerba opprobria sustinemus. Dicant qd volūt/ dū ille nos exhortetur dicēs: Beati q̄ psecuti- Matth.5.a. onē patiunē ppter iusticiā: q2 ipsorū est regnū celorū. Beati eritis cū vos psecuti fuerint hoīes/ ꝛ maledixerint vobis/ ꝛ dixerint oē malū aduersū vos mētiētes ppter me. Qd ait supius/ ppter iusticiā: hoc repetiuit
1.Cor.1.d. qd ait postea/ ppter me: q2 factus est nobis sapiētia ꝛ iusticia ꝛ sāctificatio et redēptio: Hiere.9.g. vt queadmodū scriptū ē: Qui gliat in dño glorieē. Qui cū dicat/ Gaudete ꝛ exultate: Matth.5.b. merces enim vestra multa est in celis: si qd dictū est/ ppter iusticiā ꝛ ppter me/ in bona ꝯsciētia teneo: quisq̄s volens detrahit fame mee/ nolens addit mercedi mee: Neq3

B enī me ille suo v̄bo tm̄modo docuit/ nō etiam suo firmauit exemplo: Seq̄re sanctarū scripturā fidē: inuenies christū resurrexisse a Marci.16.b. mortuis/ ascēdisse in celū/ sedere ad dexterā patris. Sequere criminationes inimicorū: iā putabis eū d̄ sepulchro furatū esse a dis- Matth.28.c. scipulis. Quid ergo nos quantū ipse donat defendētes/ donū eius ab inimicis eius aliud sperare debemus? Si patrēfamilias be- Matth.10.c. elzebub vocauerūt: quāto magis domesticos eius? Si q̄ toleramus/ ꝛ ꝯregnabimus. 2.Timoth.2.c. Si autē nō aurē solā pcutit iracūdia criminātis/ verumetiā ꝯscientiā mordet veritas criminis: quid mihi prodest si me cōtinuis laudibus totus mūdus attollat? Ita nec malā conscientiā sanat p̄conium laudantis: nec bonam vulnerat conuitiantis opprobriū.

C Nec sic tamē decipiē spes vestra que i domino est/ etiam si forte in occulto tales simus/ quales nos putari cupit inimicus: q2 nō eam posuistis in nobis: necvnq3 hoc audistis a nobis. Securi ergo estis qualescūq3 nos simus/ qui dicere didicistis: In dño Ps.25.

Ps.117. sperans nō infirmabor: Et in domino sperabo non timebo quid faciat mihi homo. Et eis qui vos ad hominum superborum terrenas altitudines seducere moliuntur/
Ps.10. respondere nostis: In domino cōfido quomodo dicitis animę meę: trāsmigra/ in mōtem sicut passer. Ca. VIII.

A Et tñ vos quib⁹ in nobis ipsa christi veritas placet/ quantumcunq̧ p nos z vbicunq̧ p̄dicatur: et quia eā quātulocunq̧ nostrę linguę ministerio libēter auditis/ etiam de nobis bene benigneq̧ sentitis: securi estis qualescūq̧ nos simus: quia in illo spes vestra est/ quem vobis ex illius super vos misericordia prędicamus: verumetiam quicunq̧ nostra dispensatione etiā sacramentū sancti baptismi pcepistis: eadē securitate gaudete: quoniā nō in nobis/ s̄ i christo baptizati estis.
Gal.3.d. Non itaq̧ nos/ sed christum induistis: nec vos interrogaui/ vtrum ad me conuertere/mini/ sed ad deum viuum: nec vtrū in me crederitis/ sed in patrem z filium et spiritumsanctū. Qđ si veraci animo respondi/
1.Pet.3.d. stis: saluos vos fecit: non carnis depositio sordiū/ sed conscientię bonę interrogatio: nō conseruus sed dominus: non pręco sed
B iudex. Neq̧ em̄ uero sicut petilianus incōsiderate dixit: Conscientia dantis: vel qđ addidit: conscientia sancte dantis attēditur/ quę abluat accipientis. Cū em̄ hoc datur quod dei est sanctum/ dat etiam nō sancta cōsciētia: Quę certe siue sit sancta siue non sancta/ ab accipiente inspici nō potest: sed plane illud quod daṫ/ potest quod cognitū ei qui semp est sanctus/ p quēlibet ministrū accipiaṫ/ securissime accipiaṫ. Nisi em̄ sancta verba essent ex cathedra moy/
Matth.23.a. si/ non diceret veritas: Quę dicunt facite. Si aūt ipsi qui vera sctā dabant sancti essent/ non diceret: Quę faciunt facere nolite: dicūt em̄ z non faciūt. Nullo quippe mō
Matth.7.c. legiṫ vua de spinis: quia nunq̄ de spinarū radicibus oriṫ: sed cū se spinosis sepib⁹ palmes vitis implicauit: nō ideo fruct⁹ qui illic pendet horreṫ/ sed spina cauetur/ vua decerpitur. Ca. IX.

Taq̧ vt sępe dixi z vehemēter inculco/ qualescūq̧ nos simus/ securi estis qui deū patrē et eius ecclesiā
Matth.25.c. matrē haberē. Quis em̄ simul hędi cū ouibus pascanṫ/ nō stabūt ad dexterā: Quis simul palea cū tritico tritureṫ/ nō intrabit Matth.13. in horreū: Quis simul pisces mali cū bonis intra retia dñica natant/ non mittunṫ in vascula. Nemo glorieṫ nec i hoīe bono: nemo bona dei fugiat necl homine malo.

Et vobis christiani catholici fratres mei charissimi p negocio p̄senti suffecerint: Quę si catholica dilectione retinetis/ cū sitis vnus grex de vno pastore securus: nō nimis curo q̧ mihi vel ꝯgregali vestro vel certe cani vestro ꝯuitiatur quilibet inimicus: dūmodo me magis ꝑ vestra q̄ pro mea defensione latrare compellat: qua tamen si opus eēt ad causā/ breuissimaq̧ facillima vterer: totum scʒ vitę meę tempus anteq̄ pciperē baptismū christi quantū ad meas cupiditates erroresq̧ attineṫ/ cū omnibus improbans z detestans/ ne in eius tēporis defensione meam gloriam quęrere viderer: non illius qui me per gratiam suam et a meipso liberauit. Unde illam vitam meā cū vituperari audio/ quolibet animo id faciat qui hoc facit: non vsq̧adeo sum ingratus vt doleam quantumcūq̧ ille accusat vitium meum/ tantum ego laudo medicū meum. Quid ergo iam de illis pręteritis atq̧ abolitis malis meis defendendis laborem/ de quibus petilianus multa quidem B falsa dixit/ sed plura vera non dixit. De tēpore autem vitę meę quod est post baptismū/ vobis quicunq̧ me noscis/ supfluo loquor ex his que nota esse hominibus possunt: Hi vero qui me nō nouerunt/ non ita iniqui esse debent in me/ vt magis de me credant petiliano q̄ vobis. Nam si laudāti amico credendū non est/ nec inimico detrahenti: restant ea quę occulta sunt hominis/ vbi sola conscientia talis est/ quę testis esse apud homines non potest. In his me petilianus manicheū esse dicit/ loquēs de aliena conscientia: hoc ego me nō esse dico loquēs de mea cōsciētia: Eligite cui credatis. Uerūtamen qm̄ nec ista breui ac facili mea defēsiōe opus ē/ vbi q̄stio nō de qualiscūq̧ vnius hominis merito/ sed de sācte ecclię v͛itate versaṫ: Ad vos etiā mihi plura dicēda sunt/ quicūq̧ in pte donati/ petiliani/ quę in me scripsit maledicta legistis: quę ab illo nō audirem/ si vestram perditionem contemnerē/ si charitatis christianę viscera nō haberem. Ca. XI.

A Quid ergo mirum si cum grana de area dominica excussa simul cum terra et palea introrsum trabo, iniuria residentis pulueris suffero? Uel cum dñi mei oues perditas diligéter inquiro: spinosarum linguarum vepribus laceror? Obsecro vos deponite paululum studia partium: atque inter me et petilianum cum aliqua equitate iudicate. Ego ecclesie causam volo, vt nouerit, ille vt meã: Ad quid aliud, nisi quia testibus meis quos in causa ecclesie constanter adhibeo, non audet dicere ne credatis: Prophete sunt enim et apostoli: et ipse, prophetarum ac apostolorum dñs christus. De me autem quicquid dicere voluerit homini aduersus hominem, et vestro aduersus alienum, facile creditis. Et si quos vite mee testes adhibuero: quid magnum est vt dicat, non eis esse credendum? Et hoc vobis cito persuadeat: presertim quando quisquis pro me vllũ verbum fecerit inimicus parti donati:

B ac per hoc vester continuo deputabitur. Regnat itaque petilianus, quando in me quelibet conuitia iaculatur: ei omnes acclamatis et plauditis. Hanc igitur sibi inuenit vincibilem causam: sed iudicibus vobis nec testem nec argumentum requiret: cui hoc solum probare est quod dicit: quia ei quem maxime odistis, copiosissime maledicit. Nam quoniam diuine scripture testimonia, cum pro ecclesia catholica tam densa et tam clara recitantur vobis dolentibus, remanet mutus. Elegit materiam vbi vobis fauentibus loquatur: et victus verum simulans statum, talia vel etiam sceleratiora dicat in me: Mihi sat est ad rem quam nunc ago: quod qualiscumque in ea sim, tamen ecclesia pro qua loquor inuicta est. Ca. XII.

Homo sum enim de area christi: palea si malus, granum si bonus. Non est huius aree ventilabrum lingua petiliani: ac per hoc quicquid in eius paleam mali etiam vere dixerit: nullo modo frumentis eius preiudicat: Quicquid autem in ipsa frumenta maledictorum, calumniarumque iactauerit: fides eorum exercetur in terris, merces augetur in celis. Sanctis enim dei seruis sanctecque deo militantibus, non aduersus petilianum atque huiusmodi carnem et sanguinem: sed aduersus principatus et potestates rectores taliũ tenebrarum, quales sunt omnes aduersarii veritatis, quibus vtinam dicamus: Fuistis aliquando tenebre,

Eph. 6. b.

Eph. 5. b.

nunc autem lux in dño. Hanc ergo militiam militantibus seruis dei quecunque ab inimicis conuitia criminosa dicuntur, que apud maliuolos et temere credulos famam malam faciant, arma sinistra sunt, etiam diabolus his expugnatur. Cum enim per bonam famam probamur vtrum nos in superbiam non extollamus: et per malam famam probamur vtrum inimicos eosipsos a quibus nobis confingitur, diligamus per arma iusticie, a dextera et a sinistra diabolum vincimus. Quecum apostolus commemorasset dicens: Per arma iusticie a dextera et a sinistra: continuo tanquam exponens quid dixerit: Per gloriam inquit et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam: et cetera talia: gloriam. s. et bonam famam numerans in armis dextris: in sinistris autem ignobilitatem et infamiam. Ca. XIII. *ii. Cor. 6. b.*

Si ergo sum dei seruus et miles non reprobus, qualibet disertus conuiciator in me petilianus existat: numquid moleste ferre debeo, quod mihi armorum sinistrorum faber sollertissimus paratus est? Opus est vt his in adiutorio dñi mei peritissime dimicem: et eis illum feriam contra quem inuisibiliter pugno, qui peruersissima et antiquissima astutia callide intendit et agit: vt propter hec petilianum oderim: ac sic preceptum christi quod ait: Diligite inimicos vestros, implere non possim: quod a me auertat eius misericordia qui me dilexit, et tradidit semetipsum pro me: vt pendens in cruce, diceret: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt: meque de petiliano et talibus inimicis meis dicere doceret: Dñe ignosce illis, quia nesciunt quid loquuntur: Ca. XIIII. *Luce. 6. d.* *Gal. 2. d.* *Luce. 23. c.*

Proinde si impetrauero a vobis sicut intendi, vt remoto ab animis vestris omni studio partium, inter me et petilianum equi iudices sitis: ostendam vobis non eum respondisse scriptis meis, vt intelligatis quia veritatis inopia coactus sit causam relinquere: et in hominem quem eam sic egit vt respondere illeno posset que potuit maledicta iacta re. Atque tanta manifestatione clarent que dicturus sum, vt etiam si studio partium et odio mei vestre mentes a me alienentur, tantummodo si vtraque legatis, certe apud vosmetipsos in cordibus vestris verum me dixisse fateamini. Ego enim respondens prime parti scriptorum eius, que tunc in manus meas venerat, pretermisso conuitioso sacrilego multiloquio, vbi ait: His baptisma nobis A B

obijciunt hi qui sub nomine baptismi animas suas reo lauacro polluerunt: quibus equidem obscenis sordes cuncte mundiores sunt/ quos peruersa mundicia aqua sua cōtigit inquinari: illud quod sequit tenui discutiendum et refellendū quod ait: Conscientia nāqȝ dantis attendit/ q̄ abluat accipientis. Et quesiui: vnde abluendus sit qui accipit baptismum/ cum dantis polluta conscientia est: et hoc ille qui est acceptururus ignorat? Ca. XV.

A Egite nunc eius copiosissima maledicta que in me inflatus et iratus effudit: et videte vtrum querēti mihi responderit/ vnde sit abluendus q̄ accipit baptismum/ cum dantis polluta conscientia est/ et hoc ignorat accipiens. Obsecro vos querite attente/ omnes excutite paginas/ omnes dinumerate versiculos/ omnia verba versate/ omnes syllabas enucleate: ⁊ dicite mihi si inueneritis/ vbi responderit/ cum dantis conscientia polluta est: vnde sit eius abluenda/ qui hoc accepturus ignorat? Quid enim ad rem pertinet: quia verbum addidit quod

B a me diceret fuisse subtractū: atqȝ ita se scripsisse contendit: Conscientia nāqȝ sancte dantis attenditur/ que abluat accipientis: Nam vt noueritis a me non fuisse subtractum/ nihil inquisitionem meam impedit additum/ nihil eius subleuat defectionem. Ad ipsa eñ verba rursus interrogo/ ⁊ vtrū rñderit quero: Si conscientia sancte dantis attenditur/ que abluat accipiētis: vnde abluitur accipientis conscientia/ quando dantis maculosa conscientia est/ et hoc accepturus ignorat? Ad hoc respondere flagitate/ neminem relicta causa cōuitiose alienari permittite: si conscientia sancte dantis attenditur: videte quia non dixi/ conscïētia dantis/ sed addidi/ sancte dantis. Si conscientia inquam sancte dantis attenditur/ que abluat accipientis: vnde igitur abluēdus est qui accipit baptismum cum dantis polluta ɔsciētia est/ ⁊ hoc ille qui est accepturus ignorat? Ca. XVI.

At nunc et anhelis pulmonibus ac turgidis faucibus me tanqȝ dialecticum criminetur: immo non me/ sed ipsam dialecticā velut mentiēdi artificem in populare iudicium ream deuocet: ⁊ in eam quālibet fragosissimo strepitu aduocati forensis ora distēdat ⁊ dicat quicquid vult apud imperitos/ vnde stomachentur docti/ illudantur indocti: me propter rhetoricā tertulli oratoris/ a quo accusatus est paulus/ vocabulo denotet sibi propter aduocationem in qua potentiam quondam suam iactat/ paracleti nomē imponat: atqȝ ob hoc se cognominalem spiritussancti non esse sed fuisse delyret: manicheorum immundicias libentissime exaggeret: easqȝ in me latrando detorquere conetur: Ignotorum mihi et notorum gesta recitet damnatorum/ et quod ibi amicus quondam meus magis ad defensionem suam me nominauit/ absentem in calumniam preiudicati criminis: nescio quo nouo et suo iure conuertit: titulos epistolarum mearum a se vel a suis sicut eis placuit inscriptos legat: et tanqȝ me in eis comprehendisse se gestiat confitentem eulogias panis simpliciter et hilariter datas/ ridiculo nomine et venenose turpitudinis ac furoris infamet: et de nostro cordetam male sentiat/ vt amatoria maleficia data mulieri/ marito non solum conscio/ verumetiā credi sibi posse presumat/ quod de me adhuc presbytero scripsit iratus/ ordinator futurus episcopatus mei velit valere aduersus me. Ca. XVII. Act. 24. a.

Q Uod autem a sancto concilio de hoc quod in nos ita peccauit/ veniam petiuit et meruit/ nolit valere pro me ita christiane mansuetudinis et precepti euangelici vel nescius vel oblitus: vt etiam qȝ fratri vt sibi ignosceretur humiliter postulanti clementer ignotum est crimínetur. Pergat etiam sermone multiloquo/ sed plane vaniloquo in ea que prorsus ignorat: vel in quibus potius abutitur ignorantia plurimorum: et ex confessione cuiusdam femine/ qȝ cathecuminam se dixerit manicheorum/ que sanctimonialis i catholica fuerit: quod ei placet de illorum baptismo dicat: et scribat nesciens/ aut nescire se fingens: non illicite appellari cathecuminos/ tanqȝ eis baptismus quandoqȝ deleatur: sed eos hoc vocari qui etiam auditores vocantur: qȝ videlicet tanqȝ meliora et maiora precepta obseruare non possunt/ que obseruantur ab eis quos electorum nomine discernendos et honorandos pu-

tant. Me etiam presbyterum fuisse manicheorum/ vel falsus vel fallens mirabili temeritate contendat: verba tertij libri confessionum mearum/ que per seipsa et de multis ante et postea dictis manifestissima sunt legentibus: sub quo ei videtur intellectu proponat atque arguat: Furem me denique verborum suorum quod duo subtraxerim/ tamquam eis repositis victor exultet. Ca. XVIII.

i Nbis certe/omnibus/sicut legendo cognoscere poteritis: impetum quidem lingue sue quo libuit ambitu iactationis exercuit: Nusquam tamen dixit/ vnde abluatur accipientis conscientia/cum maculosam dantis ignorat. At ego inter strepitum eius grandem vel post strepitum et nimis vt putat ipse terribilem/lente vt dicitur et bene hoc ipsum repeto: et vt respondeatis exposco: Si conscientia sancte dantis attenditur/ que abluat accipientis/vnde est abluendus qui maculosam conscientiam dantis ignorat: et per totam eius epistolam ad hoc non inuenio aliquid dictum. Ca. XIX.

n Am fortasse dicet mihi aliquis vestrum: Hec omnia que dixit in te/ ad hoc valere voluit vt te deformaret: ac per te illos quibus communicas ne vlterius alicuius momenti esse te existiment/vel ipsi vel hi quos ad vestram communionem traducere niteris. Ceterum ex hoc proposuit verba epistole tue/ex illo considerandum est/ vtrum nihil ad illa respondet. Ita ergo faciamus: Ex ipso prorsus loco scripta eius consideremus: Excepto ergo proemio quo voluit animum preparare lectoris: et pauca eius verba quia contumeliosa magis quam ad rem pertinentia preteri-

li. ii. c. ca. i. c. re. Ait inquam. Conscientia namque dantis attenditur/que abluat accipientis. Quid si lateat dantis conscientia/ et fortasse maculosa sit: quomodo poterit accipientis abluere conscientiam/ si quemadmodum dicit/conscientia dantis attenditur quam abluat accipientis? Si enim dixerit ad accipientem non ptinere quicquid mali latuerit in conscientia dantis: ad hoc valebit fortasse illa ignorantia/ vt de conscientia baptizatoris sui non possit nesciens maculari. Sufficiat quod vt alterius conscientia maculosa cum ignoratur non maculet: Numquid autem etiam abluere potest? Unde igitur abluendus est qui accipit baptismum/cum dantis polluta conscientia est: et hoc ille qui est acceptur ignorat/ presertim cum addat et dicat: Nam qui fidem a perfido sumpserit/non fidem percipit sed reatum. Ca. XX.

b Ecomnia verba petilianus et litteris meis refellenda proposuit: Videamus ergo vtrum refellerit/ vtrum omnino responderit: Addo enim verba que me subtraxisse calumniatur: et eadem ipsa sic repeto/ vt etiam breuius. Addendo enim hec duo verba etiam ad breuitatem propositionis huius me plurimum adiuuit. Si conscientia sancte dantis attenditur/que abluat accipientis: et qui fidem sciens a perfido sumpserit/non fidem percipit sed reatum: vnde abluitur accipientis conscientia cum maculosam dantis ignorat: et cum fidem nesciens sumit a perfido/ rogo vnde abluitur? Dicat nobis: non eat in aliud/ non obtendat nebulas imperitis? Postremo saltem multis et amfractuosis circuitibus interpositis et pactis: tandem aliquando dicat nobis/vnde abluitur accipientis conscientia quando maculosa perfidi baptizantis occulta est/ si conscientia sancte dantis attenditur/ que abluat accipientis: Et qui fidem sciens a perfido sumpserit: non fidem percipit sed reatum? Nesciens enim sumit a perfido non habente conscientiam sancte dantis/sed maculosam et occultam: vnde ergo abluitur/ vnde ergo percipit fidem? Si enim nec tunc abluitur/nec tunc percipit fidem/ cum baptizator perfidus et maculosus et occultus est: cur eo postea prodito atque damnato/non denuo baptizatur/ vt abluatur fidemque percipiat? Si autem illo perfido/ maculoso et occulto iste abluitur et percipit fidem/vnde abluitur/vnde percipit vbi non est conscientia sancte dantis/ que abluat accipientis? Hoc dicat/ad hoc respondeat: vnde abluitur/ vnde percipit si conscientia sancte dantis attenditur / que abluat accipientis? Et hoc tibi non est quando baptizator maculosus et perfidus latuit: Nihil ad hoc respondendum est omnino. Ca. XXI.

s Ed ecce angustiatus in causa/rursum in me impetum facit nebulosum atque ventosum / vt veritatis serenitas obscuretur/ et sit summa inopia copiosus/non vera dicendo / sed maledicta inania non emendando. Tenete sane intentissime atque fortissime quid debeat respondere: id est vnde abluatur accipientis conscientia cum maculosa dantis

occulta est: ne forte hoc vobis e manibus
eius flatus excutiat/ vosq; ipsi sermonis
turbidi caliginosa tempestate rapiamini/
vt vel discessu vel qua redeundum sit om/
nino nesciatis. Et videte hominem vaga/
ri qua potest/ dum pro negocio quod sus/
cepit/ stare non potest. Uidete ꝙ multa
dicat non habendo quod dicat. Dicit me
labi lubricum/sed teneri: nec destruere nec
confirmare quod obijcio: incerta pro cer/
tis excogitare: non permittere legentes ꝗ
vera sunt credere/ sed facere vt altius du/
bia suspicentur. Dicit me academici dam/
nabile ingenium habere carneadis: co/
natur etiam insinuare quid academici sen/
tiant de falsitate vel fallacia sensus huma
ni: etiam in his omnino quid loquatur ig/
norans. Dici ab eis asserit nigras niues
esse cum albę sint/ nigrum atq; argentum:
turrem rotundam vel trementem videri cũ
longa sit: remum in aqua fractũ cũ sit inte/
ger. Et hoc totum propterea: quoniam cũ
dixisset: conscientia dantis vel sancte dan
tis attenditur/ quę abluat accipiẽtis: Con
tra ego dixi: Quid si lateat dantis consci/
entia/ et fortasse maculosa sit: Istę sunt ni/
ues nigrę/ et argentum nigrum/ et turris
rotunda pro longa/ et remus in aqua fra/
ctus. Proinde ergo rem quippe dixi quę
putari possit et esse nõ possit/ vt lateat dã/
tis conscientia/ et fortasse maculosa sit. Et
B sequitur se et clamat: Quid ẽ quid si/ quid
est fortassis/ nisi incerta et inconstans hęsi/
tatio dubitãtis/ de qua ille tũc ait: Quid si
nũc redeo ad illos q̃ aiũt: Quid si nũc cęlũ
ruat: hoccine ẽ qđ dixi: Quid si lateat dan
tis ꝯsciẽtia/ ꝛ fortassis maculosa sit: tale est
ac si dixerim: Quid si nũc cęlũ ruat/ dictũ ẽ
vtiq;: qđ si q2 fieri põt vt lateat/ fieri põt vt
non lateat: Nã quando ignoratur quid co
gitet aut quid admiserit: latet vtiq; accipi/
entem dantis conscientia: quando autem
peccatum eius manifestatur/ nõ latet. Di/
ctum est/ et fortasse maculosa sit: quia fie/
ri potest vt lateat et munda sit: et rursus
fieri potest vt lateat et maculosa sit. Ideo
quid si ideo fortasse: nunquid huic simile
est: quid si nunc cęlum ruat? O quotiens ꝛ
conuicti et confessi sunt homines se macu/
losas et adulterinas habuisse conscienti/
as/ cum ab eis baptiçarentur ignari: post/
eaq; manifestato scelere degradati sunt: ꝛ
tamen cęlum non ruit. Quid facit pilus et
furius/ qui contra iusticiam iniusticiam de/
fenderunt? Quid hic facit atheus diago/
ras/ qui esse deum negauit/ vt de illo vide/
atur prędixisse propheta: Dixit stultus in Ps.13.
corde suo/ non est deus. Quid hic isti faci/
unt? vt quid nominati sunt: nisi vt inter/
uenirent pro homine non habente quid
dicat: vt dum de his saltem aliquid sine
causa dicitur/ agi causa videat: ꝛ ad qđ nõ
responsum est/ responsum esse credatur.

Ostremo si duo vel (Ca. XXII. A
p tria verba ista/ quid si et fortasse/
vsq; adeo sunt intolerabilia/ vt p/
pter illa excitarentur olim dormiẽtes aca/
demici/ et carneades/ et pilus et furius/ et
diagoras/ et niues nigrę/ et ruina cęli/ et
cętera similiter insana et absurda: Remo/
ueantur de medio: Neq; enim reuera sine
his non potest dici quod volumus? Ecce
sufficit quod paulopost ita positum est: et
ab ipso ex meis litteris interpositum: Un/
de igitur abluendus est qui accipit baptis/
mum/ cum dantis polluta conscientia est:
ꝛ hoc ille qui est accepturus ignorat? Nem/
pe hic non est/ quid si et fortasse: Respõde/
atur ergo: attẽdite ne forte in eo quod se/
quitur ad hoc respondeat. Sed ego te in/
quit cauillantem ad fidem credendi con/
stringo ne vlterius euagaris: Quid argu/
mentis stulticię auertis erroribus vitam?
Quid fidei rationem de rebus irrationa/
bilibus turbas? Hoc vno verbo te teneo B
ꝛ conuinco: Hęc petilianus dixit/ nõ ego.
Ista ex epistola petiliani sunt: sed tñ
verba iam duo illa quę me abstulisse insi/
mulat addidi: et nihilominus ostendi in/
quisitioni meę: cur non respondet/ multo
breuius et enodatius fixam stare senten/
tiam. Certe hęc illa duo sunt sancte et sci/
ens/ vt non sit videlicet conscientia dan/
tis/ sed ꝯscientia sctẽ dantis: ꝛ nõ sit/ qui fi/
dem a perfido sumpserit/ sed qui fidem sci/
ens a perfido sumpserit. Quę quidem ver/
ba non subtraxeram/ sed in codice qui mi/
hi datus erat nõ inueneram: Fieri autem
potest vt mendosus fuerit: Neq; enim et
hoc incredibile est/ vt etiam hinc mihi aca/
demica excitetur inuidia: et tale asseratur
esse quod dixi/ codicem fuisse mendosum/
quale si dicerem niues nigras. Ut quid
enim ei rependo temerariam suspitionẽ/

vt dicā q ipse post addiderat q me subtraxisse cōfinxit: cū possit istā mēdositatis notā sine mea maledica temeritate codex qui nō irascitur sustinere? Ca. XXIII.

Illud quidē primū / id est sancte dantis omnino nō impedit inquisitionē meā / qua ille vehementer vrgetur: vtrū ita dicā / si cōscientia dantis attenditur: an vero ita / si cōscientia sancte dantis attenditur que abluat accipientis: Unde igitur abluendus est qui accipit baptismū si dantis polluta est cōscientia: et hoc ille q acceptur⁹ e ignorat? Illud aūt alterū quod addit / sciēs: vt nō dicat: qui fidem a perfido sumpserit / sz q fidē sciēs a pfido sūpserit nō fidē pcipit sed reatū: fateor tāq deesset me nōnulla dixisse / quorū iacturā facile patior: quoniā magis morā mee facilitati afferebant / q adiutoriū facultati. Quāto eñ expeditius / quanto planius et breuius sic interrogo: Si cōsciētia sancte dantis attenditur / que abluat accipientis: et qui fidem sciens a perfido sumpserit / nō fidē pcipit sed reatū: vñ abluit quē latet nō sancte dantis maculosa cōscientia: et vnde veram pcipit fidē qui nesciens baptiçat a perfido? Dicat vnde / et ibi ois causa baptismi patebit: ibi totū qd q̄rit elucebit: sz si dicat / nō si temp⁹ maledicēdo finiat. Ca. XXIIII.

Uicquid ergo d duobus istis verbis vel detractis calumniat / vel additis gloriat: nihil interrogationē meā impedire cōspicitis: cui quid respōderat ille nō inueniēs / ne tamen taceat irruit identidem in psonam meam. Dicerem recedēs a causa / si omnino accessissem ad causā. Quippe quasi de me agatur / et non de ecclesia vel baptismi veritate: ideo me dicit subtractis illis duobus verbis argumentatum / vt quasi conscientie mee non obsit q inquinatoris vt dicit mei sacrilegā ignoraui cōscientiā. Quod si ita esset / verbum illud quod positū est / sciens / additū mihi potius pdesset / et obesset ablatum. Si eñ me ita defendi poti⁹ voluissem / vt baptiçatos mei putarer ignorasse conscientiā: pro me locutū acciperem petilianū: quando non vtcunq ait: Qui fidem a perfido sumpserit: sed qui fidem sciens a perfido sumpserit / nō fidem percipit sed reatū: vt hinc ego nō me reatum sed fidem pcepisse iactarem: qsi dicerē: non ego sciens a perfido accepi: sed hō cōscientiā dātis hominis ignoraui. Uidete itaq et numerate si potestis / quāta superflua loquat ad vnū. Ignoraui qd me pponit dixisse / cum hoc omnino non dixerim: quia nec de me agebatur vt dicerem: nec aliquid criminis in eo qui me baptiçauit apparuit: vt eius me ignorasse conscientiā / pro mea defensione cogerer dicere.

Et tamē iste ne respōdeat ad ea que dixi / proponit sibi qd nō dixi: et auocat hoīes ab intētiōe debiti sui: ne id qd respōsū est exigat: Ca. XXV. B

Interponit sepe / ignoraui in quā: et rñdet: sed si eū ignorares: et q̄si cōuincit ne mihi liceat dicere / ignoraui. Cōmemorat mēsuriū cecilianū / macariū / taurinū / romanū: et eos cōtra ecclesiā dei fecisse affirmat: que ignorare non possem / eo q apher sim / et etate pene iam senex: cum sicut audio / mensurius in cōmunionis vnitate defunctus sit / anteq se scinderet pars donati. Causā vero ceciliani legerim / q ad constantinū ipsi detulerint: et ab episcopis quos ille imperator iudices dederat: et semel et iterum ab ipso rege illic ad eū appellantibus / etiā tertio fuit absolutus. Macarius vero et taurinus et romanus / quicquid vel iudiciaria vel executoria potestate aduersus eox obstinatum furorem p vnitate fecerunt: fm leges eos fecisse constat: Quas ijdem ipsi causam ceciliani ad imperatoris iudicium deferendo / contra se ferri exeriq coegerūt. Inter multa etiam prorsus ad rem nō pertinentia / dicunt messiani pconsulis sententia me fuisse pcussum vt ex aphrica fugerē: et pter hoc falsū: qd si non ipse confinxit: certe maliuolis fingentib⁹ maliuole credidit. B

Et multa alia falsa cōsequēter nō vereā q dicere / sed etiā inscribere mira temeritate nō timuit. Lib. 6. confes. capi. 6. Cū ego mediolanū ante bautonē cōsulem venerim: eiq cōsuli calēdis ianuarijs laudem in tāto cōuentu cōspectuq hoim p mea tūc rhetorica pfessione recitauerim: et ex illa pegrinatiōe iā post maximi tyrāni mortem aphricā repetiuerim manicheos aūt messianus pcōsul audierit: post cōsulatū bautonis / sicut dies gestorū ab eodē petiliano icert⁹ ostēdit. Que si dubitātib⁹ vel cōtradicentibus pbare necesse esset / multos posse claros in seculo viros testes locupletissimos adhibere / totius illi⁹ temporis vite mee. Ca. XXVI

Ed quid ista requirimus? quid et
ſ patimur superfluas moras et faci/
mus? Nunquid hinc inuenturi su/
mus vnde sit accipientis abluenda consci/
entia/qui maculosam dantis ignorat/fidē
q3 vnde percipiat qui nesciens baptiçatur
a perfido? Quod si petilianus cum ex epi/
stolã mea tanq3 ad respondendum propo/
suisset quicquid voluit/aliud locutus est q3
id quod causa poscebat. Quotiēs dixit/ si
ignorares/ quasi ego dixerim quod nunq3
dixi mei baptiçatoris me ignorasse cõsciēti/
am: Et aliud nihil egisse visus est ore ma/
ledico/q3 vt me malicia eorum apud quos
baptiçatus/ et quorum cõmunioni socia/
tus sum/non ignorasse/conuincere videre/
tur: satis vtiq3 intelligēs quia ignorantia
Ar.b3 ĩnon mei faceret reū. Ecce ergo si ignorarem/si/
cut totiēs repetiuit/ procuídubio ab eis om/
nib9 malis innocens essem: Vñ ergo ablu/
erer/q̄ conscientiam non sancte dantis ig/
norans criminibus eius impediri minime
possem? Unde perciperē fidē qui nesciens
a perfido baptiçarer? Non eñ frustra/si ig/
norares/totiens repetiuit/nisi vt me puta/
ri sineret innocentē: proculdubio iudicans
q2 nullius innocentia violatur si nesciens
fidem sumat a perfido: et maculosam con/
scientiã nõ sancte dãtis ignorat. Dicat er/
go vñ tales abluant: vnde fidem percipiãt
nõ reatū? Sed nõ vos fallat: Dicat/nõ mi/
ta dicendo nil dicat/aut nil dicendo poti/
us multa dicat. Deinde quod in mentem
venerit et pretereundū non est: Si ego p/
pterea reus sum: quia non ignoraui/ vt fm
ipsum loquar: ideo aūt nõ ignoraui/quia z
apher sum/et etate pene iam senex: saltem
pueri ceterarum toto orbe terrarū nõ sunt
rei: qui nec gente nec etate ista vestra obie
cta/seu vera seu falsa nosse potuerūt: q̄ ta/
men si in vos inciderint/sine vllo respectu
rebaptiçantur. Ca. XXVII.

A Ed nūc ista nõ querimus: illud po/
ſ tius respõdeat qd ne respõdere co
gatur copiosissime alienatur: Vñ
abluat accipiētis ɔsciētia/q̄ maculosã dan/
tis ignorat/si ɔsciētia sancte dãtis attēdi/
tur/que abluat accipiētis? Et vñ pcipit fi/
dem qui nesciens baptiçat a pfido/si quis/
quis fidem sciens a perfido sumpserit/ nõ
fidem percipit sed reatū? Omissis ergo ei9
malediciis que in me sine vlla sana consi/
deratione iactauit: adhuc attendamus ne
forte hoc quod exposcimus in consequen/
tibus dicat. Libet autem intueri q3 garru/
lus ea pposuerit/quasi facillime conuulsu/
rus et euersurus: Sed ad illud inquit tui
phantasmatis ē argumentum quo quēcū/
q3 baptiças verbis tibi pingere visus es/
redeamus: Imaginari enim te verisimilia
decuit/qui nõ vides veritatem. Hec verba
sua plocutus est petilianus/verba mea p/
positurus. Deinde subiunxit: Ecce inquis B.
stat pfidus baptiçatur9: at ille qui bapti/
çandus est pfidiam eius ignorat: Nõ totã
dixit ppositionē atq3 interrogationē meã:
et mox ipse interrogare me cepit dicens:
Quis est iste/aut vnde prosiluit quem p/
ponis? Cur tibi videris videre quem simu
las ne videas cum quē videre ac discute/
re diligentissime debeas et pbare? Sed qz
intelligo te ignorare ordinem sacramenti:
hoc tibi breuiter dico: et tu baptistã discu/
tere/et ab eo discuti debuisti. Quid est qd
expectabamus/ vt diceret: vnde abluatur
accipientis ɔscientia/qui maculosã nõ san
cte dantis ignorat: et vñ fidē nõ reatū pci/
piat/qui baptismū nesciens a perfido sum/
pserit? Ecce audiuimus baptistam debe/
re diligētissime discuti ab eo qui vult fidē
percipere nõ reatum/ vt inueniat cõsciētiã
sancte dantis q̄ abluat accipiētis: Nã qui
nõ discusserit/et nesciens a perfido accepe
rit/eoipso q2 nõ discussit/maculosamq3 dã/
tis ignorauit ɔscientiã: nõ fuit vnde fidem
pciperet sed reatū. Quid ergo adiuuit qd
p magno addidit/sciens/qd me subtraxis/
se calumniatus est? Cum eñ voluit ita di/
ci: Qui fidem a perfido sumpserit/ non fi/
dem percipit sed reatū: videt aliquã spem
reliquisse nescienti. Nunc vo cum interro/
gatur vnde pcipiat fidem qui nesciens ba/
ptiçat a perfido: respondit eū discutere de/
buisse baptistam. Ca. XXVIII. A

Roculdubio miserum nec ignora/
p re permittit/ non inueniendo vn/
de fidem posset accipere/ nisi spem
suam in homine baptiçãdo posuerit. Hoc
est quod exhorrem9 in vobis: hoc est quod
diuina damnat sententia / veracissime et Hiere. 17. a.
manifestissime clamans: Maledict9 oñis
qui spem suam ponit in homine. Hoc ē qd
aptissime phibet sancta humilitas z chari/
tas aplica clamante paulo: Nemo glief in 1. Cor. 3. d

hoie: hoc est q̄ in uos inanium calumniaꝝ et acerrimoꝝ maledictoꝝ crebrescit impetus: vt quasi euerso homine nulla spes remaneat eoꝝ quibus verbū dei ꝛ sacramētū ꝑ dispensione nobis credita ministramus. Respondem⁹ eis: Quousqꝫ irruitis sup hominem? Respōdet eis catholica veneranda societas: Nōne deo subijciet aia mea: ab ipso eni salutare meū: Etenim ipse est deus meus: susceptor meus/ nō emigrabo. Nam que alia causa fuit istis emigrandi de domo dei/ nisi quia vasa facta in cōtumeliā/ sine quibus illa vsqꝫ ad diem iudicij non erit: finxerūt se ferre non posse/ cū tamen hoc magis ipsi fuisse et alijs calumniose obiecisse gestis atqꝫ conscriptis tunc rebus appareant: de quib⁹ in contumeliā factis ne ꝑpter illa de domo dei magna q̄ magno patrifamilias vna est perturbat⁹/ emigret: dicit dei seruus et bonus fidelis/ vel fidem in baptismo percepturus/ quod paulo ante cōmemoraui: Nonne deo subijcietur anima mea? Deo vtiqꝫ nō homini: ab ipso enim salutare meum: nō ab homine. Iste autē nō saltē tūc deo daret abluendum mundandūqꝫ hominē/ qñ maculosa ꝯscientia nō sancte dantis occulta ē: ꝛ fidē nesciēs quisqꝫ sumit a pfido: hoc inqt tibi breuiter dico: et tu baptistā discutere/ ꝛ ab eo discuti debuisti. Ca. XXIX.

Obsecro vos huc aduertite: ego q̄ro/ vñ abluat accipientꝭ ꝯscientia/ cū maculosam nō sancte dantꝭ ignorat? Si ꝯsciētia sancte dātis attēdit que abluat accipientis/ et vnde accipiat fidem qui nesciens a perfido baptizat? Si quisqꝫ fidē sciens a perfido sumpserit: non fidem percipit sed reatū: Et ille mihi respōdeat: discutiendū esse ꝛ baptizatorē et baptizandū. Et ad hoc ꝑbandū/ vnde questio nulla est/ adhibet exemplū iohannis/ q̄ cum discusserint qui ab eo quesierūt quem se esse diceret: q̄ ipse quoqꝫ discusserit eos quib⁹ ait: Generatio viperarū quis vobis ostendit fugere ab ira ventura? Quid hoc ad rē/ et quid hoc ad causam? Deus iohāni perhibuerat testimoniū excellētissime sanctitatis ꝑphetia preclarissima ꝑcedente: ꝛ qñ conceptus ꝛ quādo natus est. Querebant autē illi iā credentes esse sanctū/ quem nā se diceret esse sanctoꝝ/ vel vtrum ipse esset sanctus sanctoꝝ/ quod est christus iesus. Tanta quippe gratia illi habebat/ vt continuo crederet quicquid de se ipse dixisset. Si autē hoc exemplo asserit quilibet nunc discutiēdus esse baptista/ quicquid d̄ se dixerit credendus erit. Quis est autem fictus quē fugit vtiqꝫ/ sicut scriptū est: spiritussanctus qui d̄ se optime credi velit agꝫ id agat quib⁹ vbis potuerit. Jam ergo cū fuerit interrogat⁹/ qñā sit: ꝛ respōderit se eē dei fidelē dispensatorē: nec cuiusqꝫ criminis macula pollutam habere cōsciētiā: hec erit tota discussio/ an etiā mores eius et vita diligētius intuēda est: Ita sane nō hoc scriptū est fecisse illos qui iohannē in deserto iordanis interrogauerunt quis esset.

Nde hoc exēplū ad rē (Ca. XXX de qua agitur omnino non ptinet: magis apostolica illa sentētia satꝭ hanc incutit curā vbi ait: Probent primū: ꝛ sic ministrēt nullū crimē habētes. Quod cum sollicite ac de more vtrobiqꝫ pene ab omibus fiat: vñ tā multi repiobi post tempus geste dispensationis hui⁹ inuēti sunt/ nisi quia ꝛ humana diligētia plerūqꝫ fallitur: et nōnulli primū boni in deteri⁹ cōmutant. Que cūcta crebro accidāt/ vt dissimulare ac obliuisci neminē sinant: quid est qd̄ cōtumeliose nos docet petilian⁹ breuiter a baptizādo discutiendū esse baptistā: quoniā querimus/ vnde sit accipiētis abluēda ꝯsciētia/ cū maculosa nō sancte dātis occulta est: si ꝯsciētia sancte dātis attenditur qui abluat accipiētꝭ? Quia intelligo te inquit ignorare ordinem sacramēti: hoc tibi breuiter dico: ꝛ tu baptistā discutere/ et ab eo discuti debuisti. O mihi respōde: circūstat eñ in tā multis locis tanta hoim multitudo que baptizata est ab eis: qui cū prius iusti et casti viderent: postea nudatꝭ criminibus ꝯuicti atqꝫ deiecti sunt: ꝛ se putat euadere huius interrogationis violentiā: qua querim⁹/ vñ abluat accipiētis ꝯsciētia/ quādo maculosā nō sancte dātis ignorat: si ꝯsciētia sancte dātis attendit que abluat accipiētꝭ: q: breuiter discutiēdus eēt baptista: nihil infelici⁹qꝫ non consentire veritati/ qua ita quisqꝫ ꝯcludit/ vt exitū iuenire nō possit. Querim⁹ a quo accipiat fidē qui nesciens a pfido baptizat? Rñdet: discutere debuit baptizatorē suū. Ergo quia nō discutit eum et fidē nesciens sumit a pfido/ nō fidē pcipit s; reatū. Cur itaqꝫ nō denuo

baptiçanť/ q̄s a ꝓditis atq; ꝯuictis cū a d/ huc laterent baptiçatos esse constiterit?

T vbi est inquit qd̄ (Ca. XXXI.

A c addidi/ sciens / vt nō dicerem: qui fidem a perfido sumpserit: sed qui fidem sciens a perfido sumpserit/ non fidē percipit sed reatū? Percipit ergo fidē nō reatum/ qui nesciens sumpsit a perfido: ⁊ ideo quero vñ ꝯceperit: vbi coartatꝰ re/ spōdet: Discutere debuit. Esto/ debuit: nō fecit aut nō valuit: Quid de illo censetis? Ablutus est an nō? Si ablutus est/ quero vnde? Nō eñ cum maculosa/ nō sancte dā/ tis cōscientia quā nesciuit abluere potuit. Si autē nō est ablutus/ iubete vt abluať. Nō iubetis: ergo ablutꝰ est? Dicite vnde? dicite saltem vos quod ille non dixit. Ea/ dē quippe verba ꝓpono quibus rñdere nō potuit. Ecce stat pfidꝰ baptiçaturꝰ: at ille qui baptiçādus est perfidiā eius ignorat: quid cū accepturū esse arbitramī: vtrū fidē an reatū? Sufficiūt adhuc ꝓposita: respon dete aut querite diligēter quid ille respon/

B derit: Inuenietis etiā conuicta conuitia. Culpat eñ me quasi deridēs ꝙ verisimilia ꝓponam/ qui non videam veritatē. Repe/ titis etiā verbis meis et dimidiata senten tia/ dicit inquit: Ecce stat perfidus bapti çaturus: at ille qui baptiçādꝰ est perfidiā eius ignorat. Deinde subiūgit: Quis est iste aut vnde ꝓsiliuit? Quasi vnus sit aut duo/ et nō talibus vtrobiq; plena sint om nia. Quid ex me querit quisnā sit iste/ aut vnde ꝓsiliat/ aut nō potius circumspicit ⁊ videt raras esse ecclesias vel in vrbibus vł in ruribus/ que nō habeāt in criminibꝰ de tectos/ et a clericatu deiectos homines cū laterēt/ bonosq; se videri vellēt cū mali es/ sent: et castos putari cum essent adulteri.

Sap. 1. b. Nempe ficti erant: nempe spūssanctꝰ eos sicut scriptū ē fugiebat. Ex istoꝝ ergo ad/ huc latitantiū turba ꝓsiliuit ille perfidus quē proposui: quid ex me querit vnde ꝓsi/ liuerit: claudēs oculos aduersus tātā tur/ bam: vñ si soli considerenť qui cōuinci de/ iciq; potuerūt/ sonitus eoꝝ sufficit cedis.

Q uid quod etiā ipse (Ca. XXXII.

q posuit ī epistola sua/ ꝙ vult de du obus adulterijs apud nos conui/ ctū ⁊ abiectū a nostris esse susceptū? Quid ergo sine huius ꝓiudicio dixerim qui cau/ sam suam bonā vel ꝓbauit vel ꝑsuasit? Ta les apud vos nondū detecti cū baptiçant/ quid ab eis accipiť/ fides an reatꝰ? Nō vtri/ q; fides: quia nō habent ꝯscientiam sancte dantis/ q̄ abluat accipientis. Sed nec rea/ tus propter illud additū verbū: Nā qui fi/ dem sciēs a perfido sumpserit/ nō fidē per/ cipit sed reatū. Ab istis autē cum baptiça/ renť homines/ quales fuissent vtiq; nesci/ erunt. Proinde nō ab eis accipiendo fidē/ quia nō habebant conscientiā sancte dan/ tis/ nō accipiendo etiā reatū: quia nō scien tes sed nesciētes eoꝝ crimina/ baptiçati sunt/ sine fide et sine reatu remanserūt. Nō sunt ergo ī nuēro taliū flagitiosoꝝ/ sed nec in numero possunt esse fideliū: Quia sicut nec reatū/ ita nec fidem ab eis accipere po tuerunt. At eos in numero fideliū a nobis cernimus deputari/ nec censere quēq; ve/ strum vt baptiçenť: sed reatū habere ꝙ ba ptiçati sunt. Accepērūt itaq; fidē: nec tamē ab eis accepērūt qui nō habent conscien/ tiam sancte dantis que ablueret accipien/ tis: Vñ ergo accepērūt? (Ca. XXXIII. A

H inc satago/ hoc vrgenter interro/

b go: hoc vt respondeať vehemen/ tissime flagito. Inspicite nūc peti/ lianū ne hoc respōdeat/ vel ne hoc respon/ dere nō potuisse deprehēsus appareat per vestras contumelias inaniter euagari cri/ minantē et nihil ꝓbantē: ⁊ vbi forte cona/ tur ꝓ causa quasi pugnacit̄ resistere/ vbiq; facillime supari. Ad hoc tamē vnū omnino nihil respōdere quod querimus/ si ꝯscien/ tia sancte dātis attēditur que abluat acci pientis: vnde abluēdus sit qui accipiebat baptismū / cū dātis polluta consciētia est: et hoc ille qui est accepturus ignorat. His eñ verbis ex epistola mea cōmemoratis/ ꝓposuit me interrogantē: et se ostendit ni/ hil respondentē. Cum eñ dixisset ea que iā recolui: et in quibus eū ostendi ad id quod interrogaui nō respondisse: Cūq; magnis angustijs coartatus/ coactus esset dicere: discutiendū esse baptistam a baptiçando/ baptiçandū a baptista. Cūq; id exemplo iohānis si forte inueniret negligētissimos Ioh. 1. d. vel imperitissimos auditores astruere tē/ ptauisset: adhibuit alia testimonia de scri/ pturis ad rem nō pertinētia/ ꝙ philippo di/ xerit eunuchus: Ecce aqua: quis prohibet Act. 8. g. me baptiçari? quia sciebat inquit perditos ꝓhiberi: et ꝙ ideo philippus eū baptiçari

nõ vetuit: qꝛ cũ legentẽ ꝓbauerat quõ cre/ deret chꝛiſtũ: Quaſi ꝓhibuerit ſimonẽ ma gũ: et ꝙ ꝓphete falſo baptiſmate decipi ti/ muerũt: Et ideo dixerit eſaias: Aq̃ mẽdax non habet fidẽ: velut oſtẽdẽs apud pſidos hoies aquã eſſe mẽdacẽ: cũ hoc nõ eſaias ſ hieremias de hoib⁹ mendacib⁹ dixerit figu rate aquã pplm appellãs: qd in apocalypſi manifeſtiſſime demõſtrať: Et qd dauid di/ xerit: Oleũ pctõꝛis non vngat caput meũ: cũ ille hoc dixerit de adulatione aſſentato/ ris fallaci laude decipiẽtis/ vñ laudati caput in ſupbiã creſcat. Quẽ intellectũ aperiunt ỽba i eodẽ pſalmo pmiſſa ſupi⁹: Sic eñ ait: Emẽdabit me iuſt⁹in miſcdia ⁊ arguet me: oleũ aũt pctõꝛiſ nõ impinguet caput meũ. Quid hac ſententia clari⁹/ qd euidẽti⁹? Ma/ uult eñ ſe aſpa emẽdatione iuſti argui mi/ ſericoꝛditer vt ſanetꝰ ꝙ lenib⁹ blãdicijs vn/ gi vt inflet. Ca.XXXIIII.

Bct.8.c. — B — Hiere.15.d. Apoc.17.d. Ps.140.

A c Ommemoꝛat petilian⁹ ⁊ aplm iobã nẽ monuiſſe: ne oı̄ ſpũi credatur/ ſꝫ ꝓbenť ſpũs ſi ex deo ſunt: quaſi ad hoc ad/ hibeať iſta diligẽtia/ vt nũc añ tps frumen tũ a palea ſepareť: ac nõ pott⁹ne frumentũ a palea decipiať. Aut ỽo etiã ſpũs mẽdax ſi aliqd vere dixerit/ ideo negandũ ẽ: qꝛ hoc deteſtãdus ſpũs dixit. Qd quiſqs arbitra/ tur tã demẽs eſt/ vt foꝛte ꝓtẽdat petrũ non debuiſſe dicere: Tu es chꝛiſt⁹ fili⁹ dei viui: qꝛ tale iã aliquid demones dixerant. Cũ ğ baptiſm⁹ chꝛiſti ſiue p iniquũ ſiue per iuſtũ miniſtrat⁹/ nihil aliõ ſit ꝙ baptiſm⁹ chꝛiſti: ab hoie cauto bono fideli iniquitas hoís ẽ vitãda/ nõ dei ſacramẽta damnãda. In hiſ certe oı̄b⁹ nõ rñdet petilian⁹: Si pſciẽtia ſcte dãtis attẽdiť/ q̃ abluat accipiẽtẽ: vñ ſit abluẽdus q accipit baptiſmũ/ cũ dãtis pol luta pſciẽtia ẽ: et hoc ille q ẽ acceptur⁹ igno/ rat? Collega ei⁹ adhuc ſicubi vt quidã cy prian⁹ cũ turpiſſima femina i lupanari de/ ꝓhẽſus ⁊ pmiano carthaginis oblat⁹ at/ ꝙ dãnatus ẽ: Iſte ꝙ ꝙ baptiçabat/ anteꝙ detect⁹ ⁊ abiectus eẽt: nõ vtiꝙ habebat cõ/ ſcientiã ſãcte dãtis/ q̃ ablueret accipiẽtis: vñ igiť abluti ſũt q hodie illo dãnato non vtiꝙ rurſus abluunť? Non erat neceſſe vt hoiem noiarẽ/ niſi petilianus iteꝝ diceret: Quis ẽ iſte aut vñ pſiluit? Cur iſtũ bapti ſtã noſtri nõ diſcuſſerũt/ ſicut iohãnes peti liano ita ſentiẽte diſcuſſus ẽ? An ⁊ diſcuſſe rũt quantũ hoies hoiem potuerũt: ſ aſtu/

1.Joh.4.a. — Math.13.d. — Math.16.c. Marci.1.c. — B

ta fictione latitantẽ diu nõ iuenerũt. Hui⁹ ne aq̃ non erat mẽdax: aut oleũ foꝛnicato/ ris eſt oleũ peccatoꝛis? Ca.XXXV.

A a N qd catholica dicit ⁊ veꝝ eſt: ⁊ illa aqua ⁊ illud oleũ nõ ei⁹ erat a q̃ mini ſtrabať/ ſ cui⁹ ibi nomẽ inuocabať: Cur illi q ab illo ficto ⁊ occulto baptiçabã/ tur/ nõ ꝓbabãt ſpm qꝛ ex deo nõ erat? Spi rit⁹ eñ ſanct⁹ diſciplinę fictũ fugiebat? An ⁊ illũ fugiebat ⁊ ſua ſacramẽta/ ꝗuiſ p eũ mi/ niſtrata nõ deſerebat? Poſtremo qm̃ illos nõ negatis ablutos/ qs illo dãnato non cu ratis abluẽdos: videte ſi tot nebuł multi/ plicit offuſis/ vllo loco petilian⁹ rñdet: vñ iſti abluti ſint/ ſi pſciẽtia ſancte dãtis arten diť/ q̃ abluat accipiẽtis/ quã latẽs imũd⁹ ha bere nõ poterit? Nihil ğ ad hoc rñdeť qd ab eo tã inſtãtẽr inqriť. Deicepſ etiã ſibi loqn di latitudinẽ cõparãs: cũ hec inqt et ꝓphe/ tę ⁊ ap̃ls caure timuerũt: q̃ fronte tu dicis ꝙ hĩ credentib⁹ ſctm̃ eſt baptiſma pctõꝛis: q̃ſi ego vel qſq catholic⁹ pctõꝛũ baptiſma eſſe dicat/ qd pctõꝛe miniſtrãte tradiť vł ac cipiť: ⁊ nõ illi⁹ cui⁹ credẽs noie baptiçatur. Inde etiã excurrit i iudã traditoꝛẽ/ ⁊ dicit i eũ quicqd põt: adhibẽs teſtimonia ꝓpheti ca q̃ d illo tãto añ pmiſſa ſũt/ tanꝙ ecclia ꝫ chꝛiſti toto oꝛbe diffuſã/ cui⁹ cã in hac q̃ſti/ one ỽſať/ iudę traditoꝛiſ ipietate pfundat: nõ pſiderãs ꝙ vł hinc debuit admoneri/ tã nõ eſſe dubitandũ illã eſſe eccliaꝫ chꝛiſti q̃ in oib⁹ gẽtib⁹ dilatať: qm̃ hoc tanto añ ve raciter ꝓphetatũ eſt/ ꝙ non ẽ dubitãdũ ab vno ex diſcipulis tradi opoꝛtuiſſe chꝛiſtũ: qm̃ ⁊ hoc ſiſr ꝓphetatũ eſt. Ca.XXXVI.

Sap.1.b. — B — Math.27.a. — Ps.105.

A ſ Ed plane poſt hec petilianuſ vbi ad noſtꝝ illud venit obiectũ/ ꝙ maximi a niſtaꝝ baptiſmũ qs dãnauerat ſuſ ceperũt: Quis i hui⁹ q̃ſtione ꝓpoſitiõis ſu/ is ỽbis ꝙ meis vti maluerit. Neꝙ eñ nos dicim⁹ pdeſſe nob debere baptiſmũ pctõꝝ quẽ non ſolũ pctõꝝ/ ſ nulloꝝ oı̄no hoim dicim⁹: qꝛ eũ chꝛiſti eſſe cognoſcimus. Ita qppe ꝓpoſuit: At eñ ptinaciť aſſeueras in/ quit: qꝛ debet vobis pdeſſe baptiſmũ pec/ catoꝝ/ ꝓpterea qꝛ ⁊ nos vt dixiſti reoꝝ qs iuſte dãnauim⁹ baptiſmũ pſeruam⁹: vbi ad hãc q̃ſtionẽ veni vt dixi: Ois etiã ſiſata pu gna defecit: Quo iret/ q̃ exiret/ q̃ additu p/ ſcrutato aut molito vł clãculo euaderet vł vi erũpet nõ inuenit: licet hoc iquit ſcdo li/ bꝛo demonſtrem quantũ inter nſos intſit ⁊

vr̃os q̃s dicis innocẽtes: tñ interi vos ꝓus
a collegaꝝ vr̃oꝝ crimib⁹ q̃ nostis eripite: ⁊ sic
de his q̃s obijcim⁹ exq̄rite rõnẽ. Sic rñdeat
quisq̃ hoim / sic rñdeat: nisi q̃ veritati ad-
uersat / ꝯ quẽ nõ inuenit quid rñdeat. Si ḡ
nos eadẽ v̾ba dicam⁹: interim vos ꝓus a
collegaꝝ vr̃oꝝ criminib⁹ q̃ nostis eripite: ⁊
sic nobis d̾ his q̃s putatis apud nos malos
vllũ crimẽ obijcite: vtriq̃ vicim⁹ / an victi
sum⁹? Immo v̾o ille vicit ꝓ eccl̃ia sua ⁊ in
eccl̃ia sua q̃ nos docuit i sc̾ptura sua: vt ne-
1.Corĩ.1.d. mo glieť i hoie: ⁊ vt q̃ gliať i dñ̃o glieť. Ec-
B ce eñ nos q̃ cũ v̾itatis eloq̃a dicim⁹ / nõ iu-
stificari credentẽ ab hoie a q̃ baptiçať / s̾ ab
Roma.4.a. illo de q̃ sc̾ptũ ẽ: Credẽti i eũ q̃ iustificat im
piũ / deputať fides ad iusticiã: qm̃ non glo-
riamur in hoie / nitimurq̃ donante ipso cũ
gl̃iamur i dñ̃o gl̃ari: qm̃ securi sum⁹ quicq̃d
de quibusdã nr̃e cõionis dolb⁹ erroris aut
criminis ꝓbare potuerit. Apud nos eñ q̃-
cũq̃ mali vel penit⁹ latẽt / vel quibusdã no-
ti ꝓpter bonos quib⁹ ignoti sũt: ⁊ apud q̃s
Eph.4.a. ꝯuinci nõ pñt / ꝓpter vnitatis ⁊ pacis vincu-
Matth.13.d. lũ tolerant: ne cũ çiçanijs eradiceť ⁊ triticũ.
Gal.6.b. Ita malicie sue sarcinã portãt / vt eã cũ eis
nemo cõicet / nisi quib⁹ coꝝ iniq̃tas placet.
Neq̃ eñ metuim⁹ ne q̃s baptiçãt iustifica-
Roma.4.a. ri non possint: cũ illi in eũ credãt qui iustifi
cat ipios / vt deputeť fides coꝝ ad iusticiã.
A

Ca. XXXVII.

Proinde apud nos nec ille quẽ dixit a vobis ꝓpť sodo-
mitaꝝ crimẽ abiectũ / ⁊ i locũ ei⁹ ꝯsti-
tutũ alteꝝ / ⁊ rursus ipsi nr̃o collegio reddi-
tũ / nesciẽs q̃d loq̃tur: Nec ille quẽ apd̾ nos
penitentẽ fuisse cõmemorat: q̃cũq̃ mõ coꝝ
cause defẽdi siue possint siue nõ possint ali
q̃d ꝓiudicãt eccl̃ie dei q̃ ꝑ oẽs gẽtes diffun
diť: ⁊ crescit i mũdo vsq̃ ad messẽ: i q̃ si v̾e
mali sũt q̃s accusatis: nõ iã in illa / s̾ i paleis
ei⁹ sũt. Si v̾o boni sunt / cũ eos iniq̃s crimi-
nationib⁹ infamatis / ipsi velut auꝝ ꝓbãtur
vobis i palee silitudinẽ ardẽtib⁹: alienis tñ
pctis nõ maculať eccl̃ia / q̃ ſm fidelissimas
ꝓphetias toto terraꝝ orbe dilatata finẽ se
culi tanq̃ lit⁹ expectat / q̃ ꝑducta careat pi-
scib⁹ malis / cũ quib⁹ intra eadẽ dñica retia /
q̃diu separi ab eis ipaciẽter nõ debuit / na-
B ture icõmoditas ferri potuit inocẽter. Nec
ꝓpterea tñ eccl̃iastica disciplina negligiť a
ꝯstãtib⁹ ⁊ diligẽtib⁹ ⁊ prudẽtib⁹ dispẽsatori-
bus christi: vbi crimina ita manifestanť / vt
nulla possint ꝓbabili rõne defendi. Extãt
inũerabilia documẽta i eis q̃ vel epi vł alte
ri⁹ huiuscemodi grad⁹ clerici fuerit: et tũc de
gradati vł pudore i alias t̾ras abierũt / vł ad
vos ip̃os aut ad alias hereses trãsierũt: vł i
suis regionib⁹ noti sũt: quoꝝ tãta ẽ multi-
tudo dispsa ꝑ terras / vt si eã petilian⁹ refre
nata paululũ maledicẽdi temeritate cogi-
taret / neq̃q̃ caderet i tã apte falsã vanãq̃
sentẽtiã q̃ dicendũ nobis putaret: Nemo
vestꝝ ẽ innocẽs / vbi reus nemo damnať.

Ca. XXXVIII

Vt eñ alios omittã diuersis terris habitãtes: vix eñ ali-
cubi deest hoc gen⁹ hoim q̃ appare-
at iniq̃s ꝓpositos ac mĩstros / et i catholica
eccl̃ia solere dãnari / mileuitanũ honoriũ d̾
ꝓximo potuit itueri. De splẽdonio v̾o quẽ
diaconũ i catholica dãnatũ / ⁊ a se rebapti-
çatũ p̃sbyteꝝ fecit: cui⁹ in gallia dãnationẽ
ad nos a fr̃ib⁹ missã collega nr̃ fortunatus
ibidẽ apud ꝯstãtinã publice legẽdã ꝓposu
it: ⁊ quẽ postea idẽ petilian⁹ horrendas ei⁹
insidias exꝑt⁹ abiecit. De hoc ḡ splẽdonio
qñ nõ potuit cõmoueri quẽadmodũ mali ⁊
i catholica degradẽť: miror in q̃ temerita-
tis ꝓcipitio cor hẽbat cũ ista dictaret / vbi
ausus ẽ dicere: Nõ vr̃m ẽ inocẽs / vbi re⁹ ne
mo dãnať. Quobrẽ ꝑmixti corꝑalit̾ / separati
spiritalit̾ i catholica mali / ⁊ qñ hũana ꝯditi-
one ignorãť: ⁊ qñ discipline ꝯsideratiõe dã
nanť / suas sarcinas portãt: Ac ꝑ hoc illi se- Gal.6.a.
curi sũt / si coꝝ pctis imitatiõe ⁊ ꝯsensiõe nõ
cõicãt q̃cũq̃ ꝑ eos christi baptismo bapti-
çanť: q̃r et si ꝑ optimos baptiçarẽť / nõ nisi
ab illo q̃ iustificat impiũ iustificarenť. Cre Roma.4.a.
dẽtib⁹ q̃ppe in eũ qui iustificat impiũ / depu-
tatur fides ad iusticiã.

Ca. XXXIX.

A

Vos aũt cũ obijciũť vobis maximia-
nistę trecentoꝝ ⁊ decẽ ꝯciliũ s̃nia dã-
nati / eodẽ ꝯcilio tot ꝓcõsulib⁹ ⁊ tot
gestis municipalib⁹ allegato oppugnati de
basilicis q̃s tenebãt ꝑ iussa iudicũ ⁊ ciuitatũ
auxilia ꝑturbati / rursus a vob̃ cũ eis q̃s ex-
tra cõionẽ vestrã baptiçauerãt / sine vlla ba
ptismi q̃stione suscepti ⁊ honorati / q̃d rñde-
atis nõ iuenitis. Sẽtẽtia q̃ppe vincimini: nõ
vera s̾ vr̃a / q̃ ꝯtẽditis i eadẽ cõione sacramẽ
toꝝ / alios alioꝝ ꝑire crimib⁹: et talẽ quẽq̃
eẽ / q̃lis ẽ hõ a q̃ fuerit baptiçat⁹: si nocẽs no
centẽ / si innocẽs innocẽtẽ. Que si vera sũt / B
vt alios inũerabiles omittã / maximianista
rũ certe quoꝝ scel⁹ vsq̃ ad illoꝝ silitudinẽ
q̃s viuos terra sorbuit / i tã nũeroso ꝯcilio Numeri.16.c.

36

vestri exaggerarũt vos crimina pdiderũt. Si aũt maximianistarum crimina vos nõ pdiderũt: falsa sunt q̃ ita sentl: et multo min⁹ nescio q̃ non pbata crimina aphrorum / orbẽ terrarum pdere potuerunt: Ac p hoc sicut scri-
Gal. 6. a. bit apls: vnusquisq; sarcinã suã portat: et nulli⁹ ẽ baptism⁹ christi nisi christi: et frustra pmittit petilian⁹ ex hoc qd̃ de maximianistis intẽdimus: in scd̃o libro esse dictum: nimis male sentiẽs de cordib⁹ hũanis / quasi itelligãt eũ nõ habere quid dicat. Ca. XL.

A Nam si baptism⁹ quẽ pterat⁹ et feliciani maximiani cõionẽ ministraue rũt / illorum fuit: cur a uobis in eis q̃s baptiçauerũt / tanq̃ christi susceptus ẽ? Si aũt vere christi ẽ sicuti ẽ nec eis pdesse poss&et / q cũ cũ scelere schismatis habuissẽt / qd̃ vos potuisse dictl pstitisse illis q̃s cũ codẽ baptismo suscepistis / nisi vt p vinculũ pacis deleto crimine scelerate diuisionis nõ cogerẽt sc̃ti lauacri sacramẽtũ accipe q̃si nõ haberent: s; sic erat antea pniciosũ: ita illis iã vtile cẽ inciperet qd̃ haberẽt. Aut si h̃ eis i vestra cõmunione pstitũ nõ ẽ: q: nec pstari schismaticis apud schismaticos poss&et: hoc tñ vobis i catholica cõione pstat: nõ vt baptismũ accipiatis q̃si desit vobis / s; vt ipse quẽ accepistl pfit vobis. Oia quippe sacramẽta christi nõ ad salutẽ s; ad iudiciũ habẽtur sine charitate vnitatl christi. Sed q: nõ vera s; vr̃a sententia ẽ / nescio p quorum baptismũ traditorum perijsse christi baptismũ ð orbe terrarũ / merito nõ inuenitis qd̃ rñdeatl
B de recepto baptismo maximianistarum. Videte itaq; et vigilãtissime memẽtote quẽadmodũ petilian⁹ nec ad eaipsa rñderit q̃ sibi ita pponit / vñ aliquid loqui videat. Illud aũt olim dimisit oĩno: nec nobis dicere voluit / q: vtrũq; nõ potuit: nec vsq; ad finẽ voluminis sui aliq̃ dictur⁹ ẽ qd̃ ex pmis ptib⁹ ep̃le mee / q̃si refellendũ cõmemorauit. Additis quippe etiã duob⁹ v̱bis q̃ me subtraxisse q̃si fortissima sua munimẽta iactauit: nihilomin⁹ iminut⁹ iacẽs / nõ inueniens qd̃ rñdeat cũ grĩt: si ɔsciẽtia sc̃tẽ dãtl attẽdit / q̃ abluat accipiẽtis: vñ sit ei⁹ abluẽda ɔsciẽntia / qui pollutã ɔsciẽtiã nõ sancte dãtis ignorat: et si quis fidẽ sciẽs a pfido sũpserit: non fidẽ pcipit s; reatũ: vñ fidẽ acceptur⁹ sit nõ reatũ / qui nesciẽs baptiçat a pfido? Ad h̃ eñ iã diu ex q̃ loquit / nihil rñdisse manifestũ ẽ. Deinceps pcxit ore maledico ivitu-
C

perationẽ monasteriorum et monachorum / arguens etiã me q hoc genus vite a me fuerit institutũ: Qd̃ genus vite oĩno q̃le sit nescit: vel poti⁹ toto orbe notissimũ / nescire se fingit. Inde asserẽs me dixisse christũ cẽ baptistã. Subiecit etiã q̃dã v̱ba ex ep̃la mea quasi hoc ex mea sententia dixerim / qd̃ ex vestra et ipsius dixi / et copiosissima atrocitate inuect⁹ est / q̃si i me qui hoc dixerim cũ illa quã rephendit nõ sit mea s; ipsius et vr̃a sentẽtia: qd̃ paulopost dilucide quantũ valuero demõstrabo. Deinde conatus ẽ nos toucere mẽtis et supfluis v̱bis / q nõ christ⁹ baptiçet / s; in ei⁹ noĩe baptiçet: simul et patris et filij et sp̃ussc̃ti: de q̃ ipsa trinitate dixit vel qd̃ voluit vl' qd̃ potuit / christũ esse mediũ trinitatis. Inde de noĩe simonis et varie magorum ingessit nobis quas eum libuit ɔtumelias. Inde optati camigadẽsis causam pedetẽtim suspendẽs / ne illi⁹ pfũderet inuidia: nõ se nec suos de illo iudicare potuisse: et i corpso nos insimulãs / q ille meis suggestionib⁹ pssus sit. Postremo cõclusit epistolã suos exhortãs et monẽs ne decipiant a nobis: et nostros dolens q eos peiores q̃; fuerant fecerimus. Ca. XLI.
Al. docere.

His igit diligẽter consideratis atq; discussis / q ex ea ipsa epistola quã scp̃sit / satis dilucide apparet: Petilianus nõ rñdit oĩno ad hoc qd̃ i ep̃la mea pmit⁹ posui: si queãdmodũ dicit: ɔsciẽntia dãtis / vl' poti⁹ vt addã qd̃ magnũ firmamẽtũ putat: si ɔsciẽtia sãcte dãtis attẽditur / q̃ abluat accipiẽtis: vñ abluend⁹ sit q̃ accipit baptismũ / cũ si dãtis ɔsciẽntia polluta ẽ / ac ceptur⁹ ignorat. Vñ nõ mirandũ est hoiem p falsitate resistentẽ pressũ / ɔtra venientis v̱itatis angustias insana potius anhelasse ɔuitia / q̃; cũ illa q̃ vinci non põt ambulare voluisse. Nũc iã obsecro paucl animũ intẽdite: vt vobis qd̃ timuerit vt ad hoc nõ rñderet euidẽter ostendã: et qd̃ obscurare conat⁹ ẽ / in lucẽ pferã. Poterat vtiq; nobis q̃rẽtib⁹ vñ abluend⁹ sit qui accipit baptismũ cũ dãtis polluta ɔsciẽntia ẽ / et h̃ ille q̃ ẽ acceptur⁹ ignorat: facillime rñdere: a dño deo: et oĩno fidẽtissime dicere: ɔsius de⁹ abluit accipientl ɔsciẽtiã: q̃ñ maculosã nõ sc̃tẽ dãtis ignorat: sed hõ qui iã secte uf̃e intentione coact⁹ fuerat i mũdationẽ accipiẽtis in ɔsciẽtia dãtis ponere: quippe q̃ dixerat: Cõscientia nãq; dãtis vel sãcte dãtis attẽdit
A
b
B
c

quę abluat accipientis: timuit ne melius homo baptiçari videretur ab occulto homine malo q̄ a manifesto hoīe bono: Tūc eñ nō a ꝯsciētia sancte dantis hominis/ s ab ipsa excellētissima dei sanctitate esset abluēdus. Hoc ergo metuens/ne tanta eū sequeref absurditas vel potius dementia/ vt qua fugeret nesciret: noluit dicere vnde sit accipientis abluenda ꝯscientia/ quando maculosam ꝯsciētiā nō scē dātis ignorat: [Ut recolcat] ꝛ litigioso strepitu cūcta pturbās/ occultare maluit q̄d ab eo q̄rereī q̄ h r̄ndere quęrēti vñ statim suffocareī: Nūq̄ tñ putās ab hominib⁹ bñ cordatis legi posse litteras nfas/ aut ab eis legi suas qui legissent et meas/ quib⁹ respondere se finxit. Ca. XLII.

A Nam h q̄ṁ mō dixi in illa ipsa epła mea ꝯ quā scribēdo nihil dixit/ euidentissime positū ē: ꝛ quid ibi egerit quęso parūper aduertite: et q̄uis illi faueatis nosq̄ oderitis/ si potestis ęquo animo tolerate. Quia eñ pōr epistola sua cuius pmis partib⁹ quę sole l manus nostras tunc venerāt pmo responderā/ ita spem baptiçandi hominis in homine baptiçāte posuerit/ vt diceret: Omīs res eñ origine ꝛ radice ꝯsistit: ꝛ si caput non habet aliquid nihil est. Quia ergo hoc petilian⁹ dixerat: nō aliud volens intelligi originē ꝛ radicē ꝛ caput baptiçādi hoīs/ nisi hominē a quo baptiçareī: subieci ego ꝛ dixi. Quęrimus itaq̄ nos cū ille baptiçator perfidus latet/ si tunc ille quē baptiçat fidem pcipit nō reatū: si tunc ei nō est baptiçator eius origo ꝛ radix et caput: quis ē a quo accipit fidem? vbi est origo de qua oriī: vbi radix vñ germinat: vbi caput vñ incipit? An forte cum baptiçantē perfidū ille qui baptiçaī ignorat: tunc christus dat fidē/ tunc christus est origo ꝛ radix ꝛ caput? Hoc q̄t nūc dico ꝛ exclamo/ sicut etiā illic exclamaui: O humana temeritas ꝛ supbia: cur nō sinis potius vt semp christus det fidē christianū dando facturus? Cur nō sinis vt semp sit christus origo christiani: in christo radicē christian⁹ infigat: christ⁹ christiāi sit caput? Nec eñ etiā cū p sanctū ꝛ fidelem dispensatorē gratia spiritalis credentib⁹ impertiī/ dispēsator ipse iustificat: ac non ille vnus de quo dictū est/ q̄ iustificat impiū. Aut v̄o apls paulus erat caput ꝛ origo eorum quos plantauerat: aut apollo radix eoꝝ q̄s rigauerat: ac non ille qui eis incrementū dederat/ cū idem dicat: Ego plantaui/ apollo rigauit/ sed deus incrementū dedit? Itaq̄ neq̄ qui plantat est aliquid/ neq̄ qui rigat: sed qui incrementum dat deus. Nec radix eorum erat ipse/ sed ille potius qui ait: Ego sū vitis/ vos estis sarmenta. Caput etiā eorum quomodo esse poterat: cū dicat nos multos vnū esse corpus in christo: ipsumq̄ christum caput esse vniuersi corpis/ pluribusq̄ locis aptissime p̄dicet. Ca. XLIII.

Quapropter siue a fideli siue a pfido dispensatore sacramentū baptismi q̄sq̄ pcipiat/ spes ei oīs in christo sit: ne sit maledictus omnis qui spem suam ponit in homine. Hoc ego in epistola priore cum petiliano responderem puto quia et dilucide ꝛ veraciter posui. Hoc etiam nūc cōmemoraui/ illud insinuans atq̄ cōmendans/ vt omīno spes nostra non sit in homine: deūq̄ christū mundatorē/ iustificatorem hominū esse credamus/ credētium in eum qui iustificat impiū/ vt deputetur fides eorū ad iusticiā: siue ille homo sit sanctus qui ministrat baptismū/ siue impius et fictus quem fugiat spūssanctus. Tūc deinde subdidi: si aliter eēt/ quanta consequereī absurditas: ꝛ dixi quod ꝛ nūc dico. Alioquin si talis quisq̄ in gratia spiritali renascitur/ qualis est ille a quo baptiçaī/ et cum manifestus est qui baptiçat homo bonus/ ipse dat fidē/ ipse origo et radix caput q̄ nascentis est. Cum autē latet perfid⁹ baptiçator: tunc quisq̄ a christo percipit fidem/ tunc a christo ducit originē/ tūc l christo radicatur/ tūc christo capite gloriatur: optādū est ab omnibus qui baptiçātur/ vt baptiçatores perfidos habeant ꝛ ignorent eos: Qualibet eñ bonos habuerint/ christus ē vtiq̄ incompabiliter melior: q̄ tunc erit baptiçati caput si perfid⁹ lateat baptiçator. Q̄ si dementissimū est credere: semper eñ christus iustificat impiū/ faciendo ex impio christianū/ semp a christo percipiī fides: semp christus est origo regeneratoꝝ ꝛ caput ecclesię. Quid habent ponderis il la verba quę vani lectores non attendunt q̄d intus habeāt/ s tñ quēadmodū sonēt? Hęc tūc dixi: hęc l illa mea epła scpta sūt.

Einde paulo post Ca. XLIIII.

D qm̄ ille dixerat: Quę cū ita sint ffēs q̄ pōt esse puersitas/ vt qui suis cri

Marginalia (left): A. — s.li.1.ca.4.et li.2.ca.5. — B — s.li.1.ca.5. — Ro.4.a.

Marginalia (right): 1.Cor.3.b. — Job.15.a. — s.li.2.ca.6. — Hiere.17.a. — Roma.4.a. — Sap.1.b. — Roma.7.a. — s.li.1.ca.7.et.8.

minibꝰ reꝰ est/ aliũ faciat innocentẽ/ dicente
Math .7.c. dño iesu christo: Arbor bona bonos fructꝰ
facit: arbor mala malos fructus facit: Nũ/
Math .12.c. quid colligũt de spinis vuas? Et iterũ: Om
nis homo bonus de bono thesauro cordis
sui profert bona: ⁊ omnis homo malus de
thesauro cordis sui ꝓfert mala. Quibus ꝟ/
bis petilianus satis apertissime ostẽdit tã/
ꝙ arborẽ accipiendũ eũ hominẽ qui bapti
ȥat: et tanꝙ fructũ eum qui baptiȥaꝛ. Ad
hęc ego responderã: Si arbor bona bonus
baptiȥator est/ vt fructꝰ eiꝰ bonꝰ sit ille quẽ
baptiȥauerit: ꝗsquis ab hoĩe malo etiã nõ
manifesto fuerit baptiȥatꝰ/ bonus esse non
poterit: de mala quippe arbore exortus est.
Aliud ẽ eñ arbor bona/ aliud arbor occul/
ta/ sed tamen mala. Quid aliud his verbis
intelligi volui/ nisi qđ paulo supius posue/
rã arborẽ ⁊ fructũ eius: non eum qui bapti
ȥat et eũ qui baptiȥaꝛ/ sed hominẽ arborẽ/
fructũ ꝟo eius opus ⁊ vitã eiꝰ accipi debe/
re: quã semp habet bonã bonus/ et malam
malus: ne illa sequaꝛ absurditas/ vt malꝰ
sit homo etiã ab occulto malo hoĩe bapti/
ȥatus tanꝙ fructus arboris/ ꝗuis occultę/
sed tamẽ malę: Contra quod ille nihil om/
nino respondit. Ca. XLV.

A Ed ne diceret: siue ille siue aliꝗs ve
s strũ/ cũ quisꝗ occultus malꝰ est qui
baptiȥat/ tũc nõ esse fructũ eius il/
lum quẽ baptiȥat/ sed fructũ christi: ꝯtinuo
subieci/ quãuis vesanꝰ error etiã istã senten
tiã consequaꝛ: ⁊ repetiui illud/ licet aliis ꝟ/
S.li.1.ca.8.in fine. bis/ quod pauloante dixerã: Si cum occul
ta est arbor mala: quicũꝗ ab illa fuerit ba/
ptiȥatus: nõ de illa sed de christo nasciꝛ: sã
ctius iustificanꝛ qui baptiȥanꝛ ab occultis
malis/ ꝙ qui baptiȥantur a manifestis bo/
nis. Petilianus ꝗ his tam vehemẽtibꝰ co/
artatꝰ angustiis/ tacuit supiora ex quibus
ista pendebãt: ⁊ hęc absurda quę illius cõ/
sequuntur errorem/ ita cõmemorauit in re
sponsione sua/ quasi hęc ego ex mea senten
tia dixerim: quę ideo dicta sunt vt attẽde/
ret quantũ mali sequereꝛ eiꝰ sententiã/ ⁊ eã
mutare cogereꝛ. Hãc ꝗ fraudẽ audiẽtibꝰ vł
legẽtibꝰ faciẽs/ ⁊ oĩno desperãs legi posse ꝗ
scpsimus: cępit in me grauiter et petulãter
inuehi/ tanꝙ ego sensissẽ optãdũ esse oĩbꝰ
S.li.1.ca.6. qui baptiȥanꝛ/ vt baptiȥatores pfidos ha/
beãt ⁊ ignorẽt eos: qm̃ quãlibet bonos ha
buerint/ christꝰ ẽ incõpabiliter melior/ ꝗ tũc

erit baptiȥati caput/ si pfidus lateat bapti/
ȥator. Item tanꝙ ego sensissem/ sanctiꝰ iu/ B
stificari eos qui baptiȥanꝛ ab occultis ma/
lis/ ꝙ qui baptiȥanꝛ a manifestis bonis: cũ
hęc mirabilis insania ideo a me cõmemo/
rata sit: quia illos necessario sequiꝛ qui cũ
petiliano sentiunt/ sic esse hominẽ baptiȥa/
tum ad baptiȥatorem suum/ quemadmo/
dum est fructus ad arborem de qua nasci/
tur/ bonus de bona/ malus de mala: quibꝰ
cũ dixerimus vt respondeãt cuiꝰ arbitrenꝛ
fructũ esse hominẽ baptiȥatũ quãdo ab oc
culto malo baptiȥaꝛ: qm̃ nõ audẽt eũ reba
ptiȥare/ coguntꝛ respondere/ tunc eum non
esse fructũ occulti illius mali/ sȝ esse fructũ
christi: ac p hoc sequiꝛ eos qđ uolunt: ⁊ qđ
sentire dementis est: qꝛ si homo tũc est fru
ctus hoĩs baptiȥatoris sui/ qñ a manifesto
bono baptiȥaꝛ: cũ vero baptiȥaꝛ ab occul/
to homine malo/ tunc nõ ipsius fructus sȝ
christi est: sanctius iustificanꝛ qui baptiȥã/
tur ab occultis malis/ ꝙ qui baptiȥãtur a
manifestis bonis. Ca. XLVI.

Uod cũ mihi petilianus tribuens A
q tanꝙ hoc ego senserim/ satis ĩ me
grauiter ac vehemẽter inuehitur.
Ipse vtiꝗ demonstrat eaipsa grauissima
inuectione sua/ quantũ nefas sit ista senti/
re: ac p hoc quicquid propter istã sententiã
in me dixisse videri voluit/ in seipsum dixis
se inueniꝛ/ quia talia sentire cõuinciꝛ. Ibi
eñ ostendit quanta vi veritatis supatꝰ sit/
vbi alium exitũ nõ inuenit/ nisi vt me sen/
sisse fingeret/ siue quod ipse sentit: quẽad/
modũ si illi quos apostolus arguit/ qꝛ dice/
bant nõ esse resurrectionẽ mortuoꝝ: eundẽ
aplm̃ accusare vellẽt/ qm̃ dixit: Neꝗ chri/ 1.Cor.15.b.
stus resurrexit: ⁊ inanẽ esse ꝑdicationẽ apo
stoloꝝ: inanẽ etiã fidem credentiũ/ falsosꝗ
inueniri testes aduersus deũ/ qui dixissent
ꝗ suscitauerit christũ. Hoc mihi petilianus
facere voluit/ desperãs legi posse ꝗ scripsi:
ꝗbꝰ respondere nõ potuit: ⁊ putari se respõ
disse magnope ꝯcupiuit. Sed quẽadmodũ
si ꝗspiã illud fecisset aplo recitato vniuer/
so ipso loco ex eiꝰ epla/ redditisꝗ supioribꝰ
ꝟbis ex ꝗbus ista pẽdere ꝗsꝗs legit intelli/
git/ oĩs illa calũniosa rephẽsio ĩ frõtẽ rephẽ
dentiũ relidereꝛ: Sic redditis ex epla mea
supioribꝰ/ dũ me petilianꝰ accusat in eiꝰ faci
em/ vñ illa conatꝰ ẽ remouere/ maiore ĩpetu
retorquenꝛ. Apls eñ redarguẽs eos ꝗ ne/ B

gabāt resurrectionē mortuoꝝ/ista absurditate corrigit ꝙ inuitos sequit̃ talia sentientes: vt dū erhorrēt qđ nefas ē dicere/corrigāt qđ ausi sūt credere. Proinde ita dicit:
1.Cor.15.b. Si resurrectio mortuoꝝ nō ē/neqꝫ christ⁹ resurrexit: si aūt christ⁹ nō resurrexit/inanis ē ꝑdicatio nr̃a/vana ē ⁊ fides vr̃a: Inuenimur aūt ⁊ falsi testes dei/qm̄ testimoniū dixim⁹ aduersus deū: q꞉ suscitauit christū quē non suscitauit: vt dū timēt dicere christū nō resurrexisse/⁊ cetera mala ac nefaria ꝙ sequūt̃ corrigātur/qꝫ stulte infideliterqꝫ dixerunt nō esse resurrectionē mortuoꝝ. Si ergo tollas qđ i capite ratiocinatiōis hui⁹ ē positū: Si resurrectio mortuoꝝ nō est/male cetera dicta sunt et aplo tribuenda. Si autem reddas vñ pendent ⁊ in exordio ꝯstituas: Resurrectio mortuoꝝ nō est/ recte ꝯsequētur: Neqꝫ christ⁹ resurrexit / ⁊ inanis ē ꝑdicatio nr̃a/inanis ē ⁊ fides vestra/⁊ cetera ꝙ cōnexa sunt: Et hec oīa ab aplo bñ ⁊ prudenter dicta sunt: qm̄ quicquid mali habent / illis imputandū est qui negabāt resurrectionē
C mortuoꝝ. Sic etiā in epl̄a mea/tolle quod
s.lib.1.ca.6. positū est: Si talis quisqꝫ in gr̄a spirituali renascit̃/qualis ē ille a quo baptiçat̃: ⁊ cū manifestus ē qui baptiçat homo bonus / ipse dat fidē/ipse origo ⁊ radix caputqꝫ nascētis est: Cum autem latet perfidus baptiçator: tunc quisqꝫ a christo percipit fidem: tunc a christo ducit originem: tunc in christo radicat̃: tunc christo capite gl̃iat̃: tolle ista vnde pēdet qđ seq̄t̃: ⁊ valde pessime dictū mihiqꝫ tribuēdū ē: Optādū ē oīb⁹ qui baptiçāt̃ vt baptiçatores pfidos habeāt ⁊ ignorēt eos: Quālibet eīm bonos habuerint/ christus ē vtiqꝫ incōpabiliter melior/ꝙ tūc erit baptiçati caput/si pfid⁹ lateat baptiçator. Reddant̃ aūt illa ꝙ vos dicitis: tunc iā hoc qđ inde pēdet ⁊ religatū sequit̃: nō a me fēriri inuenit̃: ⁊ quicqđ mali habēt i vestrā sentē
s.lib.1.ca.8. tiā retorquet̃. Itē tolle qđ positū ē: Si arbor bona bon⁹ baptiçator ē/ vt fruct⁹ ei⁹ bonus sit ille quē baptiçauerit: ⁊ si cū occulta ē arbor mala / qcūqꝫ ab illa fuerit baptiçatus/ nō de illa ꝗ de christo nascit̃: tolle ista ꝙ cogimini/ ⁊ ex vr̃a secta ⁊ ex petiliani epl̄a ꝯfteri: ⁊ meū erit ac mihi imputandū illud insanū qđ sequit̃: Sāctius iustificant̃ ꝙ baptiçant̃ ab occultis mal̃ ꝗ̄ ꝙ baptiçātur a manifestis bonis. Redde aūt illa ex quib⁹ hoc pēdet: ꝯtinuo videbis ⁊ me hoc ad vos corrigēdos recte posuisse: ⁊ totū qđ vobis in hac sentētia merito displicet/ i vestrā faciem recidisse. Ca.XLVII.

A Proinde queadmodū illi ꝙ resurrectionem mortuoꝝ negabāt / nullo mō se defenderēt a tātis mal̃ ꝗ ad
1.Cor.15.b. eos redarguēdos ꝯnexuit apl's dicēs: Neqꝫ christus resurrexit: ⁊ nefanda sibi cetera nisi mutarēt sentētiā/ ⁊ faterēt̃ eē resurrectionē mortuoꝝ: sic etiā vos si nō vultis vobis imputari qđ ad vos ꝯuincēdos ⁊ corrigēdos dixim⁹: Sancti⁹ iustificari eos ꝙ baptiçant̃ ab occultis malis/ꝗ̄ ꝙ baptiçant̃ a manifeste bonis: mutate sententiā/ ⁊ eoꝝ spem ꝙ baptiçant̃/nolite in hoiem ponere: Nā si ponitis/ videte quid dicā / ne hoc aliqs iterū supp̄mat: ⁊ dicat me sensisse qđ ad vos redarguēdos corrigēdosqꝫ cōmemoro. Vide
B te quid dicā vñ pendeat qđ dictur⁹ sū: Si eoꝝ spem ꝙ baptiçādi sūt in hoie a quo baptiçant̃ ponit̃: Si baptiçatorē hoiem sicut sepsit petilian⁹/originē ⁊ radicē ⁊ caput ei⁹ ꝙ baptiçat̃ ꝯstituit̃: Si arborē bonā bonū hoiem baptiçantē: fructū aūt ei⁹ bonū eū ꝙ fuerit ab ipso baptiçat⁹ accipit̃/ admonet̃ vt ꝗ̄ram⁹ a vobis/ꝙ origine orīat̃/ꝙ radice pullulet/ cui capiti subnectat̃/ de ꝙ arbore nascat̃ quē mal⁹ baptiçat occult⁹. Ad hanc ꝗppe inq̄sitionē ptinet etiā illud/ cui nō rn̄disse petilianū sepissime cōmēdaui: Vñ ab luat qui accipit baptismū cū maculosā ꝯsciētiā nō sācte dātis ignorat: hāc etiā ꝯsciētiā dātis vel sācte dātis vult eē originē radicē/caput/semē/arborē/vñ existat/vñ ꝓpaget̃/ vñ incipiat/vñ germinet/ vñ nascatur sanctificatio baptiçati. Ca.XLVIII.

A Cum ꝙ querim⁹ vñ ablut⁹ sit quē in vr̃a cōmunione non rebaptiçatis/ etiā cū eū ꝯstiterit ab aliꝙ baptiçatū ꝙ ꝓpt̃ occultā neqtiā iā sācte dātis ꝯsciētiā nō habebat: qđ rn̄suri estis nisi a christo aut a deo/ ꝗuis ⁊ christ⁹ de⁹ sup oīa sit bñ
Ro.9.a. dict⁹ in sc̄la: aut a spūsctō/ cū ⁊ ipse sit deus: q꞉ hec trinitas vnus deus. Vñ petr⁹ cū dixisset homini: Ausus es mētiri spūisancto:
Act.5.a. ꝯtinuo secut⁹ adiūxit quid esset spūsanct⁹ ⁊ ait: Non es mentit⁹ hoib⁹ sed deo. Postremo etiā si dicatis eū ab angelo ablui atqꝫ mūdari/ qm̄ pollutā ꝯsciētiā nō sancte dātis ignorat: videte q꞉ sancti homines cum in eternā vitā resurrexerint: tūc de illis dictū est/qꝫ erunt equales angelis dei. Quis
Math.22.c.

quis ergo et ab angelo abluit / sancti⁹ abluitur q̄ si abluatur ab hominis qualicunq̄ conscientia: Cur ergo non vultis vt dicat̄ vobis: si tūc abluit hō qñ manifestus bon⁹ est: cū aūt occultus homo malus ē / qñ nō habet ɔsciẽtiā sancte dātis: nō iā ipse / sed de⁹ aut angelus abluit: sancti⁹ iustificantur qui baptizant̄ ab occultis malis / q̄ qui baptizant̄ a manifestis bonis. Que sententia si vobis displicet / qm̄ reuera oīb⁹ displicere debet: illa tollite vn̄ nascit̄ / illa corrigite vnde religatur: Illa em̄ nō p̄cedāt / ⁊ ista non sequitur. Ca. XLIX.

Nolite itaq̄ dicere: ɔsciẽtia sācte dātis attendit̄ / q̄ abluat accipiẽtis: ne dicat̄ vobis: qñ latet dātis ɔsciẽtia polluta / quis abluit accipiẽtis ɔsciẽtiā? Et cū rñderitis / vel de⁹ vl̄ angel⁹: qm̄ qd rñderitis aliud nō habetis / sequat̄ vos vn̄ ɔfundamini: Sāctius iustificant̄ q̄ baptizantur ab occultis malis: vt vel a deo vel ab angelo abluantur / q̄ qui baptizant̄ a manifestis bonis / qui deo vel angelis nō comparant̄. Sȝ dicite qđ dicit veritas ⁊ catholica ecclesia: quia non solū cū malus est minister baptismi / verumetiā cū sanct⁹ ⁊ bonus est / nō est in homine spes ponẽda / sed in illo qui iustificat impiū: in quem credentibus fides ad iusticiā deputat̄. Cū em̄ dicimus / christ⁹ baptizat: nō visibili ministerio dicim⁹ / sicut putat vel putari cupit nos dicere petilianus: sed occulta gratia / occulta potentia in spūsancto: sicut dictū est de illo a iohanne baptista: Hic est qui baptizat in spūsancto. Nec sicut petilianus dicit: iā baptizare cessauit / sed adhuc id agit nō ministerio corporis / sed inuisibili ope maiestatis. Qd̄ em̄ dicimus: ipse baptizat / nō dicimus ipse tenet et in aqua corp⁹ credentis tingit / sȝ ipse inuisibiliter mūdat / ⁊ hoc vniuersam ,ꝑsus ecclesiam. Nec̄ em̄ aplo paulo nō est credendum / qui de illo dixit: Uiri diligite vxores vestras sicut christus ecclesiā: et seipsum tradidit ꝑ ea / vt eā sanctificaret / mundans eā lauacro aque in verbo vite: Ecce q̄ christus sanctificat: ecce q̄ christus ipso lauacro aq̄ in verbo vbi minister videt̄ corpaliter opari / ipse abluit / ipse mūdat. Nemo g̃ sibi arroget qđ dei ē / si certa spes hoim cū illo figit̄ q̄ fallere nō pōt: qm̄ maledict⁹ oīs q̄ spem suā ponit in hoīe: ⁊ beatus cui⁹ est dn̄s deus spes ipsius: Nā dispēsator fidelis mercedē accipiet vitam eternā: dispēsator autē infidelis cū cibaria dn̄ica distribuit ɔseruis: absit vt ꝑ suā infidelitatē cibaria inutilia faciat: Qm̄ g̃ dicūt inquit facite: que aūt faciūt facere nolite. Qđ ideo ɔ̄ malos dispēsatores p̄ceptū est / vt bona dei ꝑ ipsos accipiat̄: mala aūt ipsoꝝ vita ex dissimilitudine caueat̄. Ca. L.

Iam autē ad ista p̄ma verba epistole mee petilianū nō rñdisse manifestū est: ⁊ vbi respōdere conat⁹ ē / magis ostēdit q̄ nō potuerit respōdere quid de illis ptib⁹ meoꝝ scriptorū loquar / quib⁹ nec respōdere temptauit q̄ oīno non attigit: que tamen qualia sunt si recensere quisq̄ voluerit / qui et mea et ipsius habet scpta: puto q̄ intelligat quāta firmitate roborata sint. Qđ vt vobis breuiter ostendā / ipsa testimonia de scripturis sanctis plata / recolite vel legendo recensete / que posuit velut aduersus vos: et in mea responsione q̄ posui etiā ego aduersus vos: ⁊ videte quemadmodū ego illa que ipse posuit / ostēdi nō nobis / sed potius vobis esse ɔtraria. Ipse aūt illa q̄ posui maxime necessaria / oīno nō attigit: et in illo vno apli quod tanq̄ ꝑ se ptractare conat⁹ ē: videbitis q̄ nullum exitū inuenerit. Pars quippe eple quā scripsit ad suos a capite vsq̄ ad eū locū vbi dicit: Hoc nobis dn̄s imperat: Cum vos ꝑsecuti fuerint homines in ciuitate ista / fugite in aliā: q̄ si ⁊ in ea vos ɔsequūt̄ fugite in aliam: Primum venit in manus nostras: huic respondimus: que nostra respōsio cū etiā in illi⁹ venisset manus / scripsit hanc cōtra / quā nūc refellimus / ⁊ eum nr̄e nō respōdisse monstramus. In illa ergo p̄ma parte scriptorum eius quibus primū respondimus / hecsunt testimonia scripturarū que nobis putauit aduersa: Arbor bona bonos fructus facit: et arbor mala malos fructus facit: Nūquid colligūt ꝺ spinis vuas? Et iterū: Oīs hō bonus de bono thesauro cordis sui ꝑfert bona: ⁊ oīs hō mal⁹ de thesauro cordis sui ꝑfert mala. Et iterū: Qui baptizatur a mortuo / nō ei ꝓdest lauatio eius. His testimonijs volēs ostendere talē fieri eū q̄ baptizat̄ / q̄lis fuerit a q̄ baptizatur. Ego ɔ̄ quēadmodū accipiēda eēnt hec testimonia: ⁊ q̄ eius intentionē nihil adiuuarent ostendi. Cetera vero que posuit dicta / in malos ⁊ sceleratos homines / nō esse

Marginalia: B; A; n; Hiere.17.a.; Roma.4.a.; B; Ioh.1.c.; Ephe.5.c.; Hiere.17.a.; Ps.39.; Luce.12.c.; Matth.23.a.; A; I; Matth.10.b.; B; Matth.7.c.; Matth.12.c.; Eccl.34.b.

aduerſus frumenta dñica/ſicut ꝙdicta ⁊ ꝓ/
miſſa ſunt toto orbe diffuſa/⁊ potius a no
bis contra vos poſſe dici ſatis edocui: Re/
C cenſete et inuenietis. At vero ego quę po/
ſui ꝓ eccleſię catholicę aſſertione iſta ſunt/
ꝙ ad baptiſmũ attinet/ ne id ꝙ gratia dei
regeneramur/mundamur/iuſtificamur dñ/
Pſ.117. ti domini tribuatur. Bonum eſt confide/
re in domino/ꝙ̄ ꝯfidere in homine: Et ma/
Hiere.17.a. ledictus omnis qui ſpem ſuã ponit in ho/
Pſ.3.et.59. mine: Et quia/dñi eſt ſalus: Et vana ſalus
1.Cor.3.b. hominis: Et quia neq̃ qui plantat eſt ali/
quid/neq̃ qui rigat/ ſed qui incrementum
Roma.4.a. dat deus: Et quia ille in quem creditur iu/
ſtificat impiũ/ vt deputetur fides eius ad
iuſticiã. Propter ipſi⁹ xp̃o ecclię vnitatẽ ꝙ̄
in omnibus gentib⁹ dilataꝛ/cui vos nõ cõ/
municatis/hęc teſtimonia poſui de chriſto
Pſ.71. eſſe prędicta: qui dominabiꝛ a mari vſq̃ ad
mare/et a flumine vſq̃ ad terminos orbis
Pſ.2. terrarũ: Et dabo tibi gentes hęreditatem
tuam: ⁊ poſſeſſionẽ tuã terminos terrę. Et
ꝙ teſtamentũ dei factũ ad abraam pro no
ſtra/hoc ẽ catholica cõmunione reciteꝛ vbi
Gen.22.d. ſcriptũ ẽ: In ſemine tuo bñdicenꝛ omnes
gentes. Quod ſemen interpretaꝛ apl̃s di/
Gal.3.c. cens: Et ſemini tuo quod eſt chriſtus. Vñ
apparet ĩ chriſto: nõ ſolũ aphros aut aphri
cam/ſed omnes gentes habituras benedi/
ctionẽ per quas catholica dilataꝛ eccleſia
Math.3.c. tanto ante ꝓmiſſa: Et ꝙ palea cũ frumen/
tis ſit vſq̃ ad vltimã ventilationẽ/ne quiſ/
ꝙ̄ per calumnias criminũ alienorum ſacri/
legium ſuę ſeparationis excuſet/ꝙ reliquerit
vel deſeruerit omniũ gentium cõmunio/
nem: Et ne propter malos diſpenſatores/
hoc eſt prępoſitos/ ſocietas chriſtiana di/
Math.23.a. uidatur/etiã illud teſtimoniũ poſui: Quę
dicunt facite: quę autẽ faciũt facere nolite:
dicunt eñ et non faciunt. Hęc ille teſtimo/
nia de ſcripturis ſanctis a me poſita nec oſtẽ
dit/quemadmodũ aliter accipi deberent:
vt non ea ꝓ nobis/neq̃ ꝯtra nos eſſe oſten
deret: nec oĩno attingere voluit/imo id
egit tumultu ꝯuitiorꝫ ſuorꝫ: vt ſi fieri poſ/
ſet/hęc a me dicta nulli olno veniret in mẽ
tem/qui poſt epiſtolã meã lectã etiã ipſius
legere voluiſſet. Ca. LI.

A Quod vero ex apoſtoli pauli ſcri/
ptis a me poſitum pro ſe tractare
conatus ẽ/quale ſit parumper at/
tendite. Dixiſti eñ inquit apoſtolus pau/
lus eos qui dicebãt ſe apl̃i eẽ pauli/obiur
gat et dicit: Nunquid paulus ꝓ vobis cru 1.Cor.1.b.
cifixus eſt/ aut in nomine pauli baptiçati
eſtis? Quapropter ſi errabant illi/ et niſi
corrigerentur perirent/ qui volebant eſſe
pauli: quę tandẽ ſpes eorꝫ eſt qui voluerũt
eſſe donati? Id enim agunt iſti vt origo et
caput et radix baptiçati/ nõ niſi ille ſit a ꝗ
baptiçatur. Hęc verba ⁊ hoc apoſtoli teſti/
monium/ex epiſtola mea cõmemorauit/et
ſibi ꝓpoſuit refellendũ. Proinde videte ſi B
ad ꝓpoſitum reſpõdit. Ait eñ: Inane hoc
dictum eſt/inflatum et puerile et inſipiẽs:
et ꝙ longe ſit penitus a fidei noſtrę ratio/
ne: Tunc enim recte hoc diceres/ ſi nos di/
ceremus: in nomine donati baptiçati ſu/
mus: aut donatus crucifixus eſt pro no/
bis: aut in noſtro nomine baptiçati ſum⁹.
At cum hęc a nobis nec dicta ſunt nec di/
cantur: quia formã diuinę ſequimur trini/
tatis: et qui nobis talia obijcis/certum eſt
te inſanire. Aut ſi putas quia in donati vel
in noſtro nomine baptiçati ſumus/ falle/
ris: perdite ſimulq̃ de nobis ſacrilege con/
fiteris: quia vos in nomine ceciliani miſe/
ros inquinatis. Hęc petilianus contra illa C
mea reſpondit: non intendens/vel potius
ne ab aliquo intendaꝛ/ obſtrepens oĩno
nihil ſe reſpondiſſe/quod ad rẽ de qua agi/
tur ꝑtineret. Quis eñ nõ videat ideo ma/
gis a nobis recte poſitũ hoc apoſtoli te/
ſtimonium: quia non vos dicitis in dona/
ti nomine baptiçatos: neq̃ donatum cru/
cifixũ eẽ ꝓ vobis: et tñ ꝓpter partẽ donati
vos ab ecclię catholicę cõmunione ſepara
tis: ſicut etiam illi quos paulus arguebat:
non vtiq̃ dicebant in nomine pauli ſe fu/
iſſe baptiçatos: aut paulum pro ſe eſſe cru
cifixum: et tamen de pauli nomine ſchiſma
faciebant. Sicut ergo illis ꝓ quibus chri/
ſtus nõ paulus crucifixus eſt: et qui in no/
mine chriſti/non in nomine pauli fuerunt
baptiçati: ⁊ tamẽ dicebant: Ego ſum pau/
li: ꝓpter hoc rectius diciꝛ: Nunquid pau/
lus ꝓ vobis crucifixus eſt/ aut in nomine
pauli baptiçati eſtis: vt hęreant ei qui pro
ipſis crucifixus eſt/ ⁊ in cui⁹ nomine bapti/
çati ſunt: et non ad nomen pauli diuidan/
tur: Sic ⁊ vobis multo magis: quia nõ di/
citis: in nomine donati baptiçati ſumus:
⁊ tamẽ vultis eſſe de parte donati/ ꝯgruẽ/
ter diciꝛ: Nũq̃d donat⁹ ꝓ vobis crucifixus

est/ aut in nomine donati baptiçati estis? Scitis eni christū p vobis esse crucifixū/ τ i noie christi vos baptiçatos: τ tñ ppter nomen τ partē donati vnitati christi qui pro vobis crucifixus est/ τ in cuius nomine baptiçati estis/ tanta pertinacia repugnatis.

A Uia vero id egit peti- (Ca. LII. q lianus scriptis suis/ vt origo et radix et caput baptiçati non nisi ille sit a quo baptiçatur: et hoc a me non inaniter nec pueriliter nec insipienter dictū ē: primordia epistole ipsius quib⁹ tūc respōdi/ recensete τ videbitis: immo vero me cōmemorante diligēter aduertite. Cōsciētia inqt sancte dantis attendit/ q̄ abluat accipientis: Nam qui fidē sciens a pfido sūpserit/ nō fidem pcipit sed reatū. Et tanq̄ diceret ei: vñ hoc pbas? Omnis res eni origine inquit τ radice consistit: et si caput non habet aliquid nihil est: nec qcq̄ bene regenerat nisi bono semine regeneret. Que cū ita sint fratres: que potest esse peruersitas vt qui suis criminibus reus est/ aliū faciat

Matth. 7. c. innocentē/ dicente dño iesu christo: Arbor bona bonos fruct⁹ facit: Nūquid colligūt

Matth. 12. c. d spinis vuas? Et itez: Omis homo bon⁹ de thesauro cordis sui pfert bona: et omnis homo malus de thesauro cordis sui pfert mala. Et itez: Qui baptiçatur a mor-

Eccl. 34. d. B tuo/ non ei pdest lauatio eius. Hec omnia quo pertineāt videtis: vt scz sancte dantis əsciencia/ ne quisq̄ fidem sumens a pfido/ nō fidem pcipiat sed reatum: ipsa sit origo et radix et caput et semen baptiçati. Uolens eni probare conscientiā sancte dantis attendi que abluat accipientis: τ non fidē percipere sed reatū/ qui fidem sciens sumit a perfido/ ptinuo subiecit: Omnis res eni origine et radice consistit: et si caput nō habet aliquid/ nihil est: nec qcq̄ bene regenerat nisi bono semine regeneret. Et ne quisq̄ tam tardus esset/ vt adhuc nō intelligeret de illo eū dicere a quo quisq̄ baptiçatur/ explanat hoc subsequēter τ dicit: Que cum ita sint fratres/ que potest esse peruersitas/ vt qui suis criminibus est reus/ aliū faciat innocentē/ dicente dño iesu christo: Arbor bona bonos fructus facit: Nunqd colligunt de spinis vuas? Et ne adhuc incredibili obtusitate cordis cec⁹ auditor vel lector non videat de homine baptiçāte dicere: adiungit aliud/ vbi τ hoiem nominat. Et itez inquit: Omnis homo bon⁹ de thesauro cordis sui profert bona: et omnis hō malus de thesauro cordis sui profert mala. Et itez: Qui baptiçatur a mortuo/ non ei pdest lauatio eius. Certe iam manifestū est: certe iā non indiget interprete nec disputatore aut demōstratore id agere istos

C vt origo et radix et caput baptiçati/ nō nisi ille sit a quo baptiçatur: et tñ vi veritatis oppressus: τ quasi que dixit oblitus/ cōcedit mihi postea petilianus: vt christus sit origo et radix regeneratorū et caput ecclesie: non quisq̄ homo dispensator/ minister q̄ baptismatis. Cum eni dixisset: q2 in nomine christi baptiçabant apostoli/ vt christum fundamentū ponebāt vt facerēt christianos: et hoc scripturarum sanctarū testimonijs τ exemplis/ tanq̄ nos hoc negaremus pbaret: Ubi est nūc inquit illa vox qua minutis et crebris questiunculis crepitans/ multa inuoluta de christo τ p christo τ in christo/ ptra humanā temeritatē et supbiā inuidiose τ elate dixisti: Ecce christ⁹ est origo christiani/ christ⁹ ē radix/ christ⁹ est

D caput. His ḡ auditis quid nisi christo gras agā/ q coegit hoiem əfiteri? Falsa ergo fūt illa que in epistole sue dixit exordio/ cū vellet psuadere əsciētiā sancte dātis attēdi q̄ abluat accipiētis: τ cū quis sciens fidem a perfido sumpserit: nō fidem pcipiat sz reatum. Hoc eni volens velut ostendere/ quātū sit in homine baptiçante/ tanq̄ magna documēta subiecerat dicēs: Omis eni res origine τ radice əsistit: et si caput nō habet aliqd/ nihil ē. Postea vo cū dicit qđ τ nos dicim⁹: Ecce christ⁹ ē origo christiani/ christ⁹ ē caput/ christ⁹ ē radix: dolet qđ antea dixerat: q2 əsciētia sancte dātis ē origo et radix τ caput accipientis. Uicit ḡ veritas/ vt hō q̄ baptismū christi desiderat/ nō i hoie ministro spem ponat/ sed ad ipsum christū tāq̄ ad originē que nō mutatur/ ad radicē q̄ non euellitur/ ad caput qđ non deijcit securus accedat. Ca. LIII.

A Am illud quis non aduertat/ de i qua inflata vena veniat/ q cum apostoli sententiam velut exponeret/ ait: qui dixit: Ego plantaui/ apollo ri- 1. Cor. 3. b. gauit/ sed de⁹ incremētū dedit: quid aliud dixit nisi ego hoiem i christo cathecuminū feci/ apollo baptiçauit: de⁹ qđ fecim⁹ confirmauit? Quare ergo nō addidit petilianus

qd apls addidit: et ego maxime cõmenda/
1.Cor.3.b. ui/vt etiã hoc nobis exponeret: Neqꝫ qui
plãtat ẽ aliqd neqꝫ qui rigat/ ſꝫ qui incremẽ
tũ dat de⁹. Sz ſi velit exponere ſm ea quę
ſupra poſuit: ſine dubio ſequit/ vt neqꝫ qui
baptiȥat aliquid ſit: ſed deus qui incremẽ
tũ dat. Quid eñ ad rem nunc ptinet quo/
modo dictũ ſit: Ego plantaui/apollo riga/
uit: vtrum reuera ita accipiendũ ſit tanqꝫ
dixerit: Ego cathecuminũ feci/apollo ba/
ptiȥauit: an ſit alius verior ⁊ ꝯgruẽtior in/
B tellectus? Ecce interim ſm ipſius expoſiti/
onẽ/ neqꝫ qui cathecuminũ facit/ neqꝫ qui
baptiȥat eſt aliquid: ſed qui incremẽtũ dat
deus. Multũ aũt intereſt inter confirmare
qd alius facit/et facere. Qui eñ dat incre/
mentũ/nõ arborẽ vel vitẽ confirmat/ ſꝫ cre/
at: Illo quippe incremẽto fit/ vt etiã lignũ
plantatũ radicẽ pducat et figat: Illo incre
mento fit vt ſemen iactũ germen emittat.
Sed quid hinc diutius differam⁹? Sufficit
qꝫ ſm ipſum nec q cathecuminũ facit/ neqꝫ
qui baptiȥat aliquid ẽ: ſed qui incremen/
tũ dat deus. Quãdo autẽ hoc diceret pe/
tilian⁹ vt eũ dicere intelligerem⁹/ neqꝫ do/
natus carthaginis eſt aliqd/neqꝫ ianuari⁹/
neqꝫ petilian⁹/ qſi hoc tumor ille pateret q
Gal.6.a. ſe putat homo aliquid eſſe cũ nihil ſit: ⁊ ſe/
ipſum ſeducit. Ca. LIIII.

A Eniqꝫ etiã paulopoſt cũ inſtitue/
D ret ⁊ intẽderet tanqꝫ ea vba apli q
nos obieceram⁹ iterꝫ retractare: no
luit hęc ponere quę dixerã ego/ ſed alia in
quibus poſſet vtcũqꝫ humana inflatio re/
ſpirare. Nã vt ei⁹ inquit apli dicta q nobis
obieceras/iterꝫ replicemus/dixit: Quid eſt
1.Cor.3.b. eñ apollo/quidve paulus? Miniſtri eius
cui crediditis: Quid aliud/vbi gratia/di/
cit omib⁹ noſtris/niſi quid eſt donatus car
thaginis/quid iannari⁹/quid petilian⁹ niſi
miniſtri ei⁹ cui crediditis? Hoc ego apli te/
ſtimoniũ nõ poſui/ſed illud qd cõmemora/
re noluit/poſui: Neqꝫ qui plantat eſt ali/
quid/neqꝫ qui rigat: ſed q incrementũ dat
deus. Iſte aũt ea vba apli inſerere voluit:
vbi interrogat quid ſit paulus/ vl quid ſit
apollo: Et reſpõdet: Miniſtri eius cui cre/
diditis: hoc aliquo mõ ferre potuit totus
ceruicis heretice: illud aũt vbi non interro
gauit/et reſpondit quid eſſet: ſed dixit non
B eſſe aliquid/ferre oĩno non potuit. Sed
iã volo quęrere: vtrꝫ nõ ſit aliquid miniſter
chriſti: Quis hoc dixerit. Quomodo ergo
verum eſt: Neqꝫ qui plãtat eſt aliquid ne/
qꝫ qui rigat: ſed qui incremẽtũ dat deus:
niſi qꝛ ad aliud aliquid eſt: ad aliud nõ eſt
aliqd. Ad miniſtrandũ ⁊ diſpenſandũ ver/
bũ ac ſacramẽtũ aliquid eſt: ad mundandũ
autẽ et iuſtificãdũ nõ eſt aliquid: quia hoc
non operatur in interiore homine niſi per
quẽ creatus eſt totus homo: Et qui deus
manẽs factus eſt homo: ille ſcꝫ de quo di/
ctũ eſt: Fide mundãs corda eorũ: et credẽ/ Act.15.b.
ti in eũ qui iuſtificat impiũ. Quod teſtimo Ro.4.a.
niũ in verbis meis petilianus ponere vo/
luit: in ſuis autẽ nec tractauit nec attigit.

Iniſter ergo/id eſt diſ/ (Ca. LV. A
m penſator verbi ⁊ ſacramenti euan/
gelici: ſi bonus eſt†cõſotius fit euã At.† cõſcius.
gelij: ſi aũt malus eſt/nõ id diſpẽſator nõ ẽ
euangelij. Si eñ bonus eſt/ volens hoc fa
cit: ſi aũt malus: hoc eſt ſua quęrens non q Phil.2.c.
ieſu chriſti: inuit⁹ hoc facit/ ppter alia q re/
quirit. Uide tamẽ quid idẽ apſus dixerit:
Si ergo volẽs hoc facio/inquit/mercedẽ ha/ 1.Cor.9.c.
beo: ſi aũt inuitus/diſpenſatio mihi credi/
ta eſt: tanqꝫ diceret: ſi bonus bonũ annũ/
cio/etiã ipſe puenio: ſi aũt malus bonũ an
nũcio: Nũqd eñ dixit: ſi inuit⁹ facio diſpẽ/
ſator nõ ero? Annũciauit petr⁹ ⁊ cęteri bo/
ni: Inuit⁹ iudas tamẽ cũ ipſis miſſuſ annũ
ciauit. Illi mercedem habent: huic diſpen
ſatio credita eſt. Qui aũt oĩbus illis an/
nũciantibus euangeliũ pceperũt: nõ a plã
tatore vel rigatore/ſed ab eo qui incremẽ/
tum dat/mundari et iuſtificari potuerunt.
Neqꝫ enim dicturi ſumus iudam non ba/
ptiȥaſſe/ cum adhuc inter diſcipulos fue/
rit: quãdo fiebat quod ſcriptũ eſt: Ipſe nõ
baptiȥabat ſed diſcipuli ei⁹: Aut qꝛ nõdũ 1.Joh.4.a.
chriſtũ tradiderat qui loculos habebat: et Joh.12.a.
ea quę mittebantur auferebat: Et qui pe/
cunię cuſtos innocens eſſe non potuit/diſ/
penſator tamẽ gratię ſine accipientiũ dam
no fuit. Aut ſi non baptiȥauit/ certe fate/
mini quia euangeliȥauit. Quod ſi hoc mi B
nimũ et bene dicitis: videte quid de ipſo
paulo apoſtolo ſentiatis/ qui dixit: Non 1.Cor.1.c.
enim miſit me chriſtus baptiȥare ſed euan
geliȥare. Huc accedit/ quia incipit eſſe po/
tior apollo/qui baptiȥando rigauit/qꝫ pau
lus qui euangeliȥando plãtauit: cum ſibi
officiũ pris erga corithios ob hoc vẽdicet:
nec eis qui poſt illum ad eos venerãt/ hoc
nomen concedat. Ait enim: Si decem mi/ 1.Cor.4.c.
lia pędagogos habeatis in chriſto/ſed nõ

multos pfes: in christo em iesu p euāgeliū ego vos genui. Eis dicit: Ego vos genui: quib⁹ alio loco dicit: Gras deo q neminē vestr̄ baptizaui nisi crispū ⁊ gaiū ⁊ stephane domū. Genuerat itaq illos/nō p se s; p euāgeliū. Qui etiā si sua quęreret non q̄ iesu christi /et inuit⁹ hoc faceret: sine sua mercede tñ pecuniā dñicā dispēsaret: quālibet mal⁹ nō malā nec iutilē bñ accipiētib⁹ faceret.

(1.Cor. 1.c.) (Phil. 1.c.)

A Et si hoc de euāgelio recte dicit: quāto magis de baptismo dicēdum est: qd̄ ita ptinet ad euāgeliū/vt sine illo quidē ad regnū celorz nemo pueniat: sed si accedat sacramēto iusticia: Qui em̄ dixit: Nisi quis renat⁹ fuerit ex aqua ⁊ spū/nō intrabit i regnū celorz: Idē ipse dixit: Nisi abundauerit iusticia vestra plus q̄ scribarz ⁊ phariseorz/non intrabitis i regnū celorz. Forma sacramenti dat p baptismū: forma iusticię p euangeliū. Alterz sine altero nō pducit ad regnū celorz: Uerūtamē pfecte baptizare etiā min⁹ docti psūt: pfecte etiā euāgelizare mlto difficilioris ⁊ rarioris ē opis: Ideo doctor gētiū plurimis excellētior euāgelizare missus ē/nō baptizare: qm̄ hoc p multos fieri poterat/illud p paucos/inter q̄s eminebat.

(ret. Ca. LVI c) (Ioh. 3.b.) (Matth. 5.c.)

B Et cū legim⁹ cū aliqb⁹ locis dixisse: euangeliū meū: baptismū aūt meū nunq̄ dixit: s; nec cuiusq̄ p quē ministrar̄ē: Nā solus ille baptismus quē dedit iohānes/dict⁹ ē baptismus iohānis: Hoc pcipuū vir ille dispēsationis suę mun⁹ accepit/vt lauacri pcursoriū sacramētū etiā illi⁹ diceref p quē dispēsabatur: baptism⁹ aūt quē ministrauerūt discipuli christi/nulli⁹ eorz dict⁹ ē vt illi⁹ ēē intelligeref: de quo dictū ē: Christ⁹ dilexit ecclesiam/⁊ seipsū tradidit p ea vt eā sāctificaret mūdans eā lauacro aq̄ in vbo. Si q̄ euāgeliū qd̄ ita christi ē/vt possit et minister pp̄t mun⁹ dispēsationis dicere suum: potest bō etiā p malū dispensatorē sine piculo accipe faciēs qd̄ dicit/qd̄ autē facit nō faciēs: q̄nto magis baptismū christi quē nemo aplorū ita ministrauit vt auderet dicere suū/potest quisq̄ sine ptagione mali ministri pcipere/ qui bona fide accedit ad christum.

(2. timoth. 2. b) (Act. 19. a.) (Eph. 5. c.)

A Proinde si petilian⁹ cū ego q̄ posuit de scpturz testimonia aut ptra nos nō essent/ nō p̄termiserim demōstrare ipse q̄ posui/partim omnino nō attigit/ partimq̄ tractare voluit: nihil aliud se q̄ exire inde nō potuisse mōstrauit: nō diu hortandi estis vel admonēdi/ vt videatz quid tenere q̄d cauere debeatis. Sed forte in sanctarz scpturarū testimonijs talis apparuit: in his vero documentis q̄ inter hoies de ipso schismate gesta sunt aliquid valuit: imo vbo ⁊ in his q̄ q̄ post diuina testimonia supfluo requiratur / quid cōmemorauit aut quid pbauit.

(Ca. LVII. p)

B Qui cū fuisset grauiter in traditores inuectus/⁊ multa i eos etiā de sanctis libris testimonia pclamasset: nihil tñ dixit vñ eos ostēderet traditores: Ego aūt cōmemoraui siluanū cutensem/cui quibusdā interpositis etiā ipse successit/ cū adhuc eēt subdiacon⁹/gestis municipalib⁹ expssū esse traditorē: Cōtra hoc ille mutire nil ausus ē. Et pfecto videtis/ quanta eū necessitudo cōpellebat ad respōdendū/ vt videlicet pdecessorē suū: ⁊ non solū consortiū suū/sed vt ita dicā etiā pcathedraneū inocētē a crimine traditiōis osideret: psertim cū totā causā vraz ibi pstituatz/vt traditores appelletz eos q̄s traditorib⁹ cōionis tramite successisse vel fingitis vel putatis. Qui q̄ ipsi⁹ causę vestrę necessitate etiā rusiadiensem vel calamēsem/vł cuiuslibet alteri⁹ ciuitatz aliquē de pte vestra gestz municipalib⁹ demōstratū/dicere traditorē/ oīmmode eū defendere cogeref/ de suo pdecessore pticuit. Uñ nisi q; hic nō inuenit quā caliginē offunderet/vñ saltē hoies mēte tardissimos ⁊ somnolētissimos falleret. Quid em̄ diceret nisi falsa de siluano ista iactarz? S; recitam⁹ gesta/⁊ q̄si factū sit/⁊ q̄si etiā zenophilo psulari allegatū sit/qb⁹ quō ille resisteret septus vndiq̄ optima cā catholicę/vestra aūt pessima: vnde ista vba cōmemoro ex illa epła mea cui p hāc quā nūc refello/videri voluit respondisse. Utiq̄ vt videatis q̄ inuicte positū sit: ptra quod ille nihil tutius inuenire potuit q̄ silentiū.

C Ca. LVIII. Um em̄ ex euāgelio velut ptra nos testimoniū posuisset vbi dñs ait: Uenient ad vos in vestitu ouiū: intrinsecus aūt sunt lupi rapaces: Ex fructibus eorū cognoscetis eos. Ego rñdi et dixi: Ergo fruct⁹ psiderem⁹: tñ ptinuo sbieci ⁊ adiūxi: Obijcitz traditionē hācipsā/mlto pbabili⁹ nos vob obijcim⁹. Et ne p multa curram⁹: in eadē pstantiniensi ciuitate siluanū episcopū maioresz vñi in ipso exordio

(Matth. 7. c.) (S. lib. 1. ca. 21)

schismatis sui ordinauerūt. Iste cū adhuc esset subdiacon⁹/manifestissimus traditor municipalib⁹gestis expressus ē. Sz vos ad
Al. et vestros. uersus maiores et nostros aliq̄ documēta pferretis: equa cōditio postulat/ vt vtraq̄ vera vel vtraq̄ falsa credam⁹. Si vtraq̄ vera sunt/vos estis sine dubio schismatis rei qui crimina vos fugere in toto orbis cōmunione finxistis/ q̄ in ipsa ꝑticula vestre diuisionis habebatis. Sed aūt vtraq̄ falsa sūt: vos estis sine dubio schismatis rei/ qui ꝓpter falsa crimina traditoꝝ imani separatiōis crimine maculamini. Quod si a nobis aliq̄ et a vobis nulla/vel a nobis vera et a vobis falsa pferunt/nō ē discutiendū q̄m penit⁹ vestra ora claudātur.
B Quid si vos vera et sancta ecclesia christi cōuinceret atq̄ superaret: etiā si nos nulla vel falsa/ vos autē aliqua et vera traditionis documēta teneretis: qd iā vobis restet/ nisi vt si vultis pacē diligatis: si autē non vultis/ saltem obmutescatis. Etenī quecūq̄ mō pferetis/facillime et verissime dicerē tūc ecclesie plenarie et catholice vnitati iā p tot gētes diffuse atq̄ firmatē vos ea pbare debuisse/ vt vos int⁹ essetis: illi aūt quos cōuinceretis/pellerentur foras. Quod si conati estis facere: proculdubio pbare nō potuistis: et victi vel irati/vos ab innocētibus qui damnare incerta nō possent/immani sacrilegio separastis. Si autem nec conati estis id agere nimis excrabili et ipsa cecitate vos a frumētis christi q̄ p totū agrū.i.mūdū vsq̄ ad finē crescūt/paucis in aphrica ziganiis offensi ꝑcidistis. Ad hec q̄ ex illa mea priore epistola cōmemoraui/ pe
C tilianus nihil respōdit omino. Et vtiq̄ videtis his paucis verbis totā causam que inter nos agitur ꝯtineri. Quid enī dicere conaretur/ vbi quicquid eligeret vinceretur? Cū enī de traditoribus et a nobis ꝯtra vestros/et a vobis ꝯtra nostros documēta pferunt: si tamē et a nobis aliqua pferuntur que vsq̄ ad hunc diē omino nescimus: neq̄ enī ea petilian⁹ suis litteris inserere ꝑtermitteret: qui tā diligēter ꝯtra me ptes gestoꝝ que ad causam ptinēt cōmemorādas inserendasq̄ curauit: Uerūtn̄ vt iā dicere ceperā/si et a nobis et a vobis talia pferuntur/que vsq̄ ad hunc diē omino nescim⁹: pfecto aut vtraq̄ vera sūt/ aut vtraq̄ falsa: aut nostra vera et vestra falsa: aut nostra falsa et vestra vera: plus quid dicatur/ non inuenitur. Ca.LIX.

A In omib⁹ his q̄ttuor sentētiis veritas p cōmunione catholice ē: qz si vtraq̄ vera sunt ꝓpter hoies q̄les et vos habebatis cōmunionē orbis terraꝝ/deserere minime debebatis. Si vtraq̄ falsa sunt/ꝓpter nulla crimina traditionis cauēdū erat crimē atrocissimū diuisionis. Si nostra vera et vestra falsa sunt/ olim q̄d diceretis nō habetis. Si vestra vera et nostra falsa sunt: falli potuim⁹ cū orbe terrarū de hoim iniq̄tate/nō fidei veritate: Nō enī debuit attēdere semē abrahe in omi gente diffusum/qd vos nosse diceretis/ sed q̄d iudicib⁹ pbaretis. Uñ scim⁹ quid egerint/q̄s vestri maiores accusauerūt/etiam si vera eis obiiciebant: vel vt cognitorib⁹ cause vel certe ecclesie vbiq̄ diffuse: que nō nisi cognitoꝝ sentētias debebat attēdere: nō illa vera sed falsa putarent. Nō ideo deus absoluit quicq̄d hoim sceleris vt hoies nosse nō possint. Neminē tamē recte iudicari puto nocentē/qui hominē nō cōuictū crediderit innocētē: Uñ q̄ nocēs orbis terraꝝ si nosse nō potuit/etiā veꝝ fortasse crimē aphrorū: et hoc aut ideo nosse nō potuit/qz nemo ad eū detulit: aut iō qz i eo qd delatū ē cognitorib⁹ poti⁹ iudicātib⁹/q̄ victis murmurātib⁹ credidit.
B Hinc q̄ laudādus est petilianus/cū hoc omino inuictissimū cerneret/silētio ꝑtermisit: Nō plane laudand⁹ q̄ cetera sibi inuicta/q̄ tn̄ putauit posse obscurari/verboꝝ nebulis opiri conat⁹ ē: et q̄ me fecit causam cū defecisset in eā. De me qz ipse nihil dicēs/nisi q̄ aut omino falsū esset/ aut culpādū nō esset/aut ad me iā nō ptineret. Sz interea vos quos iter me et illū iudices posui/ sapitis ne aliquid inter verum falsum ve discernere inter inflatū et solidū / inter turbidū et tranquillū/ inter tumidū et sanum / inter diuina ꝑdicta et humana presumpta/ inter pbationes et crimina tiōes/ inter documenta et figmenta/ inter cause actionē et cause auersionē: Si sapitis bñ et recte: si autē non sapitis: nos vestri curam gessisse nō pēnitebit: quia et si cor vestrum Matth.10. ad pacē non conuertitur: pax nostra tamē ad nos reuertetur.

Sancti augustini episcopi/contra cuncta ipsius petiliani scripta peruersa/ liber tertius explicit.

Diui aurelij augustini hipponē sis episcopi in libros ɔtra cresco nium gramaticū / ex secūdo libro retractationū Argumentū.

1. Retrac. ca/ pitulo. 26.

Ramaticus etiā quidā donatista g cresconi⁹ / cū lueniffet ep̄laʒ nostrā qua p̄mas partes que in man⁹me as tūc venerat epistole petiliani redargui / putauit mihi esse respondendū: et hoc ipsū scripsit ad me. Cui opi citius libris quattu or respondi: ita sane vt tribus peragerem qd̄ vniuersa responsio flagitabat. Sed cū viderē me sola maximianēsiū causa quo su os schismaticos damnauerūt: et eoꝝ alios rursus in suis honorib⁹ receperunt / baptis mūq; ab eis extra suam cōmunionē datū non repetiuerūt / respōderi nō posse ad cun cta que scripsit / etiam libꝝ quartū addidi: in quo idipsū quantū potui / diligenter at q; euidenter ostendi. Hos autē quattuor li bros q̄n scripsi / iam contra donatistas le ges dederat honorius impator.

Capituloꝝ p̄mi libri cōtra cre sconiū grammaticū / sancti augu stini recollecta annotatio.

1 Augustinus cresconij puocatus op pugnationibus / respōdet defenso res catholicoꝝ dogmatū eloquen tia vti posse / sicut heretici multilo quio se defēdūt: ꝛ ponit differētiā inter eloquentiā ꝛ multiloquiū.

2 Q eloquentia recta docentiū audi entibus nō officit / nec ab ap̄lo refu taf / sed sophistica ꝛ maligna garru (litas.

3 Sacraꝝ litteraꝝ ignar⁹ non (latio. eis temere aduersef / sed instrui pe tat: Ostendit etiā se alienū a pre sumptionis ꝛ arrogantie vitijs ex pprijs dictis cresconij.

4 Q nō solus augustin⁹ difficiles fidei questiones finierit / sed secū multi ministroꝝ dei: ne quisq; in errore psistēs de eoꝝdē segnitia q̄rerer.

5 Q veritatis p̄dicatores adhuc neces sarij sint: qui licet de audientiū fru ctu incerti sint: officij tñ sui merce de non fraudantur.

6 Q diuersa sentiētes modeste corri gi debeant: nec ab eoꝝ segniter re dargutionibus desistendū / licet d falsitate conuicti vincētes vocent contentiosos.

7 Q aliqui ptinaci astutia patrocini um prebēt falsitati: alij in veritatē enunciatione alios inuide conten dunt precellere: quoꝝ tamen bene dicta nō sunt respuenda.

8 Q parator rixaꝝ christus nō fuit: li cet plerūq; non solū cū discipulis / vel turbis in eū credentib⁹ / vel eti am inimicis temptantib⁹ / sed ꝛ cū demonibus veritatē discusserit: li cet quibusdā nihil pfuturū agno sceret: Sic nec pphete.

9 Q ep̄is ꝛ doctoribus refellere falsi tatem incumbit.

10 Euasio hereticoꝝ ɔtra p̄dicta.

11 Respōsio: Si licuit dn̄o asserere ve ritatē / ꝛ de lege respōdere: similiter licuit ꝛ seruis ei⁹: qd̄ pbat exēplo.

12 Q disputare quis pōt de v̄itate cū alteri⁹ q̄ ipse sit secte holbus: sicut paulus cū nouoꝝ cupidis ꝛ verbo sissimis greculis.

13 Quō apud stoicos viguerat dialecti ca: ꝛ qd̄ sit: ꝛ qualiter christiane cō gruat v̄itatis doctorib⁹ / atq; simul omnibus disputare querentibus.

14 Q christiani cū dialecticis p dialecti cā disputare possint / pbat tā exē plo pauli q̄ scripturaꝝ auctorita te / pariṫ ꝛ idiomatis significatiōe.

15 Quō differāt vere fictecq; disputan tes in argumētādi mō ꝛ fine ptēso.

16 Q ver⁹ disputator si diffuse ꝛ eloq̄n ter arguit dictor vocaf: sinaūt ɔtri (tanū.

17 Q iudei christū nō (ctc disputator dialecticum vocabāt eos optimo disputādi genere ɔuincētē / ꝑ sama

18 Q dolose ꝛ calūniose (ritanū. arguētib⁹ exēplo christi obuiare li

19 Q donatiste callide criminā (cet. tur dialectice nomē / ne cū catholicē dialecticis disputare cogantur.

20 Q artem dialecticā q̄ docet vera ex veris / ꝛ falsa ex falsis sequi / christi ana doctrina non formidat.

21 Inducit questionē / qua ppositū est: vbi baptiçari conueniat.

22 Probat nō valere ɔsequentiā: cum hereticis baptismus est: ergo cum hereticis sunt homines baptiçādi.

23 Q multa q̄uis bona sint et ad vti le instituta: nō tamen omibus sūt

Eiuſdem diui aurelij auguſtini epi ꝯtra creſconium grãmaticum liber primus incipit.

Auguſtinꝰ creſconij ꝓuocatꝰ oppugnationibꝰ/ rñdet defenſores catholicoꝝ dogmatũ eloquentia vti poſſe: ſicut heretici multiloq̇o ſe defẽdũt: ⁊ ponit differẽtiã inter eloquentiã ⁊ multiloquiũ: Ca. I.

A Quãdo ad te creſconi mea ſcripta ꝑuenire poſſent ignorãs/ ꝑuentura tamẽ minime deſperaui: quia ad me tua q̃uis lõge poſtea q̃ ſcripſiſti/ tamen quãdoq; ꝑuenire potuerũt: que tibi viſum eſt aduerſus ea ſcribere debere/ q̃ petiliano cirthẽſi ep̃o noſtro iterationẽ baptiſmi aſtruere moliẽti: et cõmunionẽ noſtrã non documentoꝝ põdere vrgẽti/ ſed maledictoꝝ leuitate criminãti/ vt potui breuiter ꝓ parte rñdi. Nõ eñ tota eiꝰ ep̃la i manꝰ meas tũc venerat/ ſʒ parua ps prior. Qd̕ cur acciderit/ q̃d opꝰ ẽ q̃rere: q̃nquidẽ cũ ad nos poſtea vniuerſa ꝑuenit/ vniuerſe reſpõdere nõ piguit. His ergo litterꝭ tuis quas ad me dediſti/ ſi nõ reſcriberẽ/ fortaſſe contumelioſum putares. Quod aũt reſcribo/ rurſus vereor ne ꝯtentioſum putes. Sed ſi tu inuẽtis litterꝭ meis/ nõ ad te datis tñ que ep̃m partꝭ donati/ vꝉ ipſam partẽ donati redarguere videbantur/ ad officiũ tuũ pertinere arbitratus es: cũ tibi eſſes alicuiꝰ ꝯſcius facultatis ſuſcipere atq; exercere contradictionem: quia eius cõmunionis es: q̃uis nulla functione clericatui aſtrictus: quãto minus mihi licuit ꝓ munere ſarcine mee/ vel ꝯtra petilianũ vel contra teipſũ tacere/ cũ ille oppugnaret eccleſiã ꝓ qua milito: Tu autẽ in ſimili B ope etiã nominatim ad me inſtitueres/ ꝓmeres/ ꝯſcribereſq; ſermonem/ in cuius ꝑmis partibꝰ laboraſti/ vt ſuſpecta hominibus eloquentia videret: Nã velut laudãs genus dicendi meũ: et rurſus velut timẽs ne hoc genere te vel queq; falſa ꝑſuadendo deciperẽ: in accuſationẽ totius ipſiꝰ eloquentie ꝓrexiſti/ adhibens etiã teſtimoniũ aduerſus eã de ſcripturis ſanctis: vbi dictũ putas: Ex multa eloquentia nõ effugies peccatũ: cũ dictũ non ſit/ ex multa eloquentia/ ſed ex multiloquio. Prouer. 10. c. Multiloquium aũt eſt ſuꝑflua locutio/ vitiũ ſcʒ loquẽdi amore contractũ: Plerũq; autem loqui amant/ etiã qui neſciunt quid loquant vel quomodo loquãtur/ ſiue ad ſanitatẽ ſentẽtiarũ/ ſiue ad ipſum qui arte grãmatica diſcitur integrũ ſonum ordinẽq; verborum. Eloquentia vero facultas dicendi ẽ/ congruenter explicãs que ſentimus: qua tunc vtendũ ẽ cũ recta ſentimus. Hoc modo ea non vſi ſunt heretici: Nã vtiq; ſi recta ſenſiſſent: nõ ſolũ nihil mali/ verũ et boni aliquid eſſet quod eloquenter explicare potuiſſent. Fruſtra igitur iſtorũ exemploꝝ cõmemoratione accuſaſti eloquentiã. Neq; eñ ꝓpterea ꝓ patria nõ eſt miles armandus: quia cõtra patriã nõnulli arma ſumpſerunt: Aut ideo vti nõ debent boni doctiq; medici ferramẽtis medicinalibꝰ ad ſalutem: quia his ad pernitiẽ etiam indocti peſſimiq; abutunt. Quis eñ neſcit/ ſicuti

vtilia vł inutilia fuerint ea q̄ ↄ̄ruk: ita elo/
quētiā/hoc ē pitiā facultatēq̈ dicēdi sic esse
vtilē vel inutilē/vt fuerint vtilia vł inutilia
que dicunk: Qđ nec te arbitror ignorare.

Qr eloq̄ntia recta docētiū audiē/ tib⁹ nō officit: nec ab aplo refutak/ s₃ sophistica et maligna garrula/

Ed credo cū me vide/ (Ca.ii. tio.
s res a nōnullꝭ putari eloq̄ntē/ vt a me
lectoris auditorisve studiū deterre/
res: accusādā existimasti eloq̄ntiā/ vt iā q̄d
dicerē nō attenderet quisq̄s abs te pterrit⁹
tāq̈ eloq̄nter me dicentē/ eoipso iā cauēdū
fugiēdūq̈ cēseret. Uide ġ ne hoc qđ fecisti
sit artis illi⁹ male/ quā sic de platone cōme/
morasti/ nōnulli recte iudicauerūt đ ciuita/
te ac đ hūani generꝭ societate pellēdā. Hec
nō ē eloq̄ntia/ q̄ vtinā mihi ad explicāda ea
q̄ sentio p desiderio puenisset: ꝫ q̄ sophisti/
ca ꝛ maligna pfessio/ q̄ sibi pponit/ ñ ex aīo
ꝫ ex ↄ̄tētiōe vel cōmodo p oib⁹ ꝛ ↄ̄ oīa dice/
Eccꝭ 37.c. re. De hac ait sctā scptura: Qui sophistice
loquik odibiłē. Ab hac mihi videk paulus
aplus iuuētutē timothei phibere/ vbi ait:
2.timoth.2.c. Noli x̄bis ↄ̄tēdere: ad nihil enī vtiłē nisi ad
s̄ƀuersionē audiētiū. Et ne a facultate recte
dicēdi eū phibuisse putarek/ ↄ̄tinuo s̄biecit:
Satꝭ age teipsū pbabilē opariū exhibēdo/
nō erubescentē x̄bū x̄itatis recte tractātē.
Nimir₃ itaq̈ tibi hec animi subrepsit affe/
ctio: qđ ↄ̄dicēdi studio/ nō q̄ ita sētires/ ꝫ q̄
a nobis itētionē discere volētes auerteres/
phibuisti nos eloq̄ntes/ ꝛ vitupasti eloq̄n/
tiā: Nam quō te hoc ex aīo fecisse credā/ cū
sciā quēadmodū p̄dicare soleatꝭ eloquētiā
donati/ pmeniani alior₃q̈ vr̄or₃: q̄ quid eēt
vtili⁹ si tā largo flumie p pace christi/ p vni
tate/ x̄itate/ charitate pflueret. S₃ quid de
aliis loq̄r/ tu de teipso nōne cōperisti q̄ nō
ex aīo s₃ ex ↄ̄tentiōe vitupator fueris elo/
quētie: cū ꝛ cetera que scripsisti p eloquen/
tiā/ eloquenter accusare conatus es.

Sacrar₃ litterar₃ ignar⁹/ nō eis te/ mere aduersek/ s₃ istrui petat. O n̄ dit etiā se alienū a p̄sūptiōis ꝛ ar/ rogātie vitiis ex pprius dictꝭ cre/

Am qđ te dicis ꝛ (Ca.iii. sconii.
n arte dicēdi iparē nobis/ ꝛ exēplisꝭ legꝭ
christiane penit⁹ nō istructū: q̄ ptinet
obsecro? Nūq̄d nā te cōpuli ↄ̄ mea scpta re
scribere? Et iđ recusātꝭ ꝛ excusātꝭ hec vox ē.
Si ġ penit⁹ nō istruct⁹ es: cur nō poti⁹ taces/
aut ita loq̄ris vt istrui te desideres? Insta/
re me dicꝭ ꝛ puocare semp/ vt ad dinoscēdā
veri q̄stionē mecū vr̄i disceptēt: ꝫ vr̄os pru
dēti⁹ ac patiēti⁹ facere q̄ i ecclia tm̄ q̄ in lege
mādata sūt ꝑplos docēt: nec nob rn̄dere cu/
rāt: sciētes q̄r si lex diuina/ ꝛ tot documēta
legaliū scptura₃ nob q̄d sit meli⁹/ q̄d veri⁹
suadere nō pħt: nūq̈ hūana q̄at auctoritas
non discussis erroꝛib⁹ ad x̄itatꝭ regulā reuo
care. Quid tibi ġ visū ē vt aduersus nos illꝭ
tacētib⁹ tu loq̄ris? Nā si bn̄ faciūt/ cur ñ imi
tarꝭ? si male/ cur laudas? Dicꝭ q̄ intolerāda
arrogātia credā me solū termiare posse/ qđ
aliis velut iexplicabile visū/ atq̈ iđo iudici
deo dimissū ē: cū paulo supi⁹ dixerꝭ: hoc me
velle finiri post tot annos/ post tot iudices
atq̈ arbitros: qđ apđ p̄ncipes tot disceptā
tib⁹ litteratꝭ ab vtriusq̈ ptis epis finiri nō
potuit. Certe sol⁹ hic satago: certe sol⁹ q̄stio/
nē istā finiri disceptādo desidero. Puto enī
si solos nr̄os id conatos culpare voluisses/
non etiā vr̄os i eo conatos fuisse fatereris.
Quia ġ illū conatū/ illā volūtatē ꝛ instātiā
saltē ppł vr̄os repħēdere iā nō potes: nolo
esse a tā bono ope alienus. Quid arguis:
quid repħendis? An inuides: nō hoc de tē
temere credendū est.

Qr nō sol⁹ aug⁹ difficiles fidi q̄sti/ ones finierit: sed secū multi mini/ stror₃ dei: ne q̄sq̈ i erroꝛe p̄sistēs/ de eor₃ segnitia quererek: Ca.iiii

Estat ġ vt studio ↄ̄tētiōis hoc in me
r culpes/ qđ etiā i vr̄is laudare cōpel/
lerꝭ. At enī qđ int̄ tot ac tales finitū
nō ē/ itolerabiłꝭ arrogātia est p se solū finiri
posse p̄sumere. Ne q̄so mihi soli hoc tribuē
dū putes: plurimi sum⁹ q̄ hoc vt finiak/ imo
iā vt finitū eē inotescat instam⁹. Illi enī di/
xerūt nō eē finitū q̄ eidē fini ↄ̄sentire noluē
rūt: eūq̈ nob occultauerūt/ vt etiā vos eor₃
auctoritate decepti finitū nō eē credatis.
Nr̄i aūt exq̄ finitū ē nullo prsus tpe vt ip̄e
finis inotesceret cessauerūt/ quō id publicē
p̄uatimq̈ agere potuerūt/ ne q̄sq̈ i pnitio/
sissimo erroꝛe p̄sistēs đ segnitia circa se mi/
stror₃ dei i vltimo iudicio q̄rerek. Nō ġ nos
olim finitā causā de integro voluim⁹ retra/
ctare/ ꝫ quēadmodū finita sit demōstrare:
ppł eos maxime q̄ hoc nesciūt/ vt cū defē/
sores ↄ̄uincūk erroris/ aut etiā ipsi correcti
liberenk: aut certe ip̄is ↄ̄futatꝭ/ ꝛ i apta pti/
nacia remanētib⁹: hi q̄ cupidiores sūt x̄ita/

tis ꝙ ↄtētionis/videāt qd sequank:

Q Veritatꝭ pdicatores adhuc necessarii sint: q̄ licet de audietiū fructu incerti sint/officii tñ sui mercede nō fraudank: Ca.v.

Ecꝫ hoc fit sine fructu vt existimas: Nam si posses videre ꝙ longe late ꝙ aphricam error iste peruaserit: ꝛ ꝙ pauca ei⁹ remanserint q̄ nōdū in pacem catholicā correcta trāsierūt: nullo mō assertor christianę paciꝭ vnitatis infructuosā ꝛ inanē arbitrareris instantiā: ꝙuis etiā si cui diligētia medicinę hui⁹ ipēsa nō pdest: sufficit ad rationē deo reddendā qđ nō cessabit impēdi. Sicut eñ malign⁹ suasor peccati/etiā si nō psuaserit/ merito pęnā decεptoris icurrit: ita fideꝭ iustitię pdicator etiā si ab hoīb⁹ respuak: absit vt apud deū sui officij mercede fraudek. Res eñ certa fit ad incertū. Incertū aūt dico: nō pmū faciētis/ꝓ animū audiētis. Incertū eñ ē nobis vtꝝ assensur⁹ sit cui veritas pdicak: sed certū ē etiā talib⁹ veritatē pdicari oportere: ꝛ certū ē fideliter eā pdicātes retributionē manere/siue suscipiank/siue spnank/siue etiā ppterea q̄libet tpalꝭ aduersa patiank. Dñs

Matth.10.b. dicit i euangelio: Cū igressi fueritis dicite: Pax huic domui: si digni fuerint q̄ ibi sūt/ redescet sup eos pax vr̄a: si q̄ min⁹/ad vos reuertek. Nūquid eos certos fecit ꝙ essent eoꝝ pacē suscepturi quib⁹ eā pdicarēt? Certos tñ fecit vt eā sine cūctatione pdicarēt.

Q Diuersa sētiētes modeste corrigi debeāt: nec ab eoꝝ segnitꝭ redargutiōib⁹ ꝺsistēdū: licet ꝺ falsitate ↄuicti vincētes vocēt ↄtētiosos: (Ca.vi.

2.timoth.2.d Apostol⁹ etiā paulus: Seruū inqt dñi litigare nō oportet: ꝓ eē mitē ad oēs/docibilē/patientē/i modestia corripiētē diuersa sentientes: ne forte det illꝭ de⁹ pęnitētiā ad cognoscēdā veritatē: et resipiscāt ꝺ diaboli laqīs captiuati ab ipso i ipsi⁹ volūtate. Intēde quō quē noluit litigare/voluit tñ i modestia corripe diuersa sentiētes: ne dei seru⁹ phibitionē petulātię/occasionē putaret eē pigritię. Verꝫ q2 multi ꝛ ipsā correptionē q̄ modeste fit vꝭ pctis suis fauētes/ vꝭ qđ rñdeāt nō iueniētes: nec tñ veritati acqescētes/onerose ac moleste ferūt eos q̄ secū sedulo agunt: nec ab eoꝝ ↄuicēdo errore dissimulāt/ litigiosos ꝛ ↄtētiosos vocāt. Falsitas eñ q̄ nudari/ꝛ redargui metuit: eoꝝ vitioꝝ noīe q̄ vitas dānat/diligētiā vitatꝭ accusat. Nūqđ iō tñ ab hac instātia desistēdū ē? Vide queadmodū timotheū idē astringat aplꝭ/ ne ppť hoīes qb⁹ isuauis ē pdicatio vitatis: aliq̄ ei segnitia pdicādi subripet: Testificor inquit corā

2.timoth.4.a deo ꝛ christo iesu/q̄ iudicaturus ē viuos et mortuos ꝑ manifestationē regnū ei⁹/pdica vbū/insta oportūe ipoztune/argue/hortare/icrepa i omī lōganimitate ꝛ doctrina. Quis hęc audiēs si deo fidelis seruit/si dolosus opari⁹ nō ē/ab hac diligētia ꝛ instātia ↄdescat? Quis sub tāta testificatiōe segnis eē audeat? Nō itaꝫ nobis obstrepat i hac cā facūdia tua: pdicam⁹ omino i adiutorio dñi dei nr̄i christianę vnitatꝭ vtilitatē/sctitatē/pietatē: pdicam⁹ volentib⁹ oportune/ renitētib⁹ ipoztune: ꝛ q̄ntis valemus virib⁹ istā iter nos ptēꝫ donati q̄stionē: ꝛ qđ possumus/olim finitam esse monstramus.

Q Aliq̄ ptinaci astutia patrociniū pbet falsitati: alii i vitatꝭ enūciatiōe alios iuide ↄtēdūt pcellere: quoꝝ tñ bñ dicta nō sūt respuēda nosćāt i se ↄtētiosę (Ca.vii.

Ꝺaiositatis nomē ꝛ crimē/q̄ vel puicaci astutia pbēt patrociniū falsitati/ vel inuida iactātia ministrāt pconiū vitati. Vtrūꝫ hoc ↄtētiosoꝝ gen⁹ aplꝭ paulus

2.timoth.4.c expssit. Illud pmū i alexādro de q̄ ait: Alexander erarī⁹ multa mala mihi ostēdit: reddet illi dñs fm opa ei⁹: quē ꝛ tu deuita: valde eñ restitit nostris sermonib⁹. Hoc vo alteꝝ in eis de quib⁹ ait: Quidā quidē ex iui-

Phil.1.c. dia ꝛ ↄtētione christū annūciāt/nō caste: existimātes tribulationē suscitari vincul meis. Nā illi pculdubio idipsum annūciabāt qđ paul⁹: non tñ eo aīo/nō ea volūtate/ nō ex charitate/ꝓ ex inuidia/sicut dixit/ꝛ ex cōtētione: volētes supbo sensu i eadē ipsa annūciatione pcellere/et aplo paulo antepo/ni. Qđ ille nō moleste ferēs/imo etiā gaudēs ꝙ ab eis illud videbat pdicari/qđ lati⁹ inotescere cupiebat. Quid eñ inqt dū omī modo/siue occasione/siue vitate christ⁹ annūciek? Neꝫ eñ cordis sui vitate/q2 nō sincera intētione/sed ęmula cōtētione/ vitatē tamē annūciabāt. Tu igiꝭ cū iudex interiorū cordis nostri esse nō possis: nūmō vtrū vitati resistam⁹/an eos qui vitati resistunt reuincere cupiam⁹ aduerte: Nā pculdubio si vitatē suadem⁹/ erroreꝫ refellim⁹: etiā si

nō ꝟitate, ꝑpē lītēriōis/ꝟ emolimētū scli/bu iusq̄ hūanā gliaʒ gŕerēt id agam⁹: gaudere debēt dilectores ꝟitatis/q: ꝛ hac occasiōe ꝟitas ānūciat/sic apl's q̄ dic: ꝛ ī h gaudebo. Si aūt qđ deo maxime notū est/ et qđ tibi etiā ipi q̄ntū ē facultatis humane si nobiscū viueres/notū eē potuisset/qua sollicitudine charitatis ī huiꝰ discussionis labore ꝟsamur: puto nequaq̄ iuste reph̄ēdi ministeri um nostꝝ/si ꝯtra quoslibet aduersarios ꝟitatis feruēti spū ꝑ veritate certemus.

Q paratoꝛ rixaꝝ chꝛistꝰ nō fuit: licet plerūq̄ nō solū cū discipulis vel turbis i eū credētibꝰ/vl' etiā inimicis teptātibꝰ/sʒ ꝛ cū demonibꝰ ꝟitatē discusserit: licet q̄busdā nihil ꝓfuturꝝ agnosceret: Sic nec pꝛo-

A ꝑm si ꝯtēriosus (Ca. viii. phete-n habet a vobis vel animosus paratorq̄ rixaꝝ/quisq̄s cuiq̄ sermonis altercatiōnē vel inferre vel referre curauerit: videte q̄d d̄ ipso dn̄o iesu chꝛisto eiusq̄ seruis ꝑphetis ꝛ apl'is sentiatis. Nēpe eū dn̄s ipse filiꝰ dei/nūquid cū sol' discipulis vl' turbis qui in eū crediderūt/an non etiā cū inimicis tēptantibꝰ/obtrectantibꝰ/maledicentibꝰ habuit de ꝟitate sermonē: Nūquid eū etiā cū vna muliere de questione oꝛationis ꝯ opinionē vel heresim samaritanoꝝ pigu it disputare: Sʒ illā liquis crediturā eē p̄sciebat: Quid toties aduersus iudeos/phariseos/saduceos: non solū minime crediturōs/ verūetiā maxime ꝯdicturos ꝛ ꝑsecuturos ī os eoꝝ q̄ multa locutꝰ ē: Nonne ab eis vltro cū voluit qđ voluit inquisiuit/vt eoꝝ illos rn̄sione ꝯuinceret: Nōne illis dolose tēptando q̄rentibꝰ/cū redargutī obmutescerēt/sine vlla ambiguitate rn̄dit: Qđ cū faceret/nullꝰ ex his legit ad eū sequēdū fuisse ꝯuersus: Et vtiq̄ nouerat q: ꝑ sciꝰ erat/nihil ad eoꝝ salutē cū hec ad eos vel ī eos/vl' aduersus eos diceret ꝓfuturꝝ: Sed nos foꝛtasse suo firmauit exēplo/ q̄ futurā fidē ꝑsidiāve hoim ꝑnoscere nō valem⁹: ne si q̄si nimiū nimiūq̄ ꝯuersis sine fructu salutis eorū locuti fuerim⁹: deficiam⁹ et desistam⁹ ab instantia ꝑdicandi/cū inaniter piguerit la-

B boꝛare. Quid q̄ etiā ipsū diabolū/quē iam non solū deꝰ/ sed ne hoīes quidē dubitare ꝑfit/nullo modo ad instantiā ꝯuersū iri: filius dei tñ insidiose temptantē/ꝛ de scripturis sctis q̄stionū laqueis oꝑponentē: de scripturis sctis rn̄dēdo ꝯuicit: nec iudicauit indignū cū sathana chꝛistꝰ d̄ diuinis eloq̄jis habere colloquiū: Quid vtiq̄ ꝓuidēs/nisi q̄ iudeis ꝛ diabolo nihil ꝓderat crediturīs gentibꝰ ꝓfuturꝝ: Prophetas etiā legimus missos ad hoīes tā inobediētes/vt deꝰ ipse q̄ ꝑphetas mittebat d̄ his ad q̄s mittebat ꝑdiceret/q: ꝟbis eoꝝ obtēpaturi nō essent. Omitto q̄ ꝑphetico spū q̄ futura cernebāt etiā hoc vtiq̄ nosse potuissent/ q̄ eoꝝ ꝟba ꝯtēpturi fuerant/quibꝰ ea tñ ꝟehemēti instātia nō tacebāt. Apertissime dn̄s ad ezechielē ꝑphetā dicit: Uade ꝛ intra ī domū isrl'/ ꝛ loq̄re ꝟba mea ad ipsos: q: non ad ppl'm ignote lingue tu mitteris ad domū isrl': nec ad multos diuersis aut grauibꝰ linguis loquētes/quoꝝ ꝟba nō possis audire: ꝛ si ad tales misissē te/foꝛsitan audissent: domꝰ aūt isrl' non audient te/ q: nolūt audire me. Ois eñ domꝰ isrl' indeto et duro coꝛde est: Ego aūt dedi faciē tuā foꝛtē aduersus faciē eoꝝ: ꝛ certamē tuū ꝯfoꝛtabo aduersus certamē eoꝝ. Ecce mittit dei seruꝰ/ꝛ eis loqui iubet/q̄ eū nō erant audituri: eoipso dn̄o q̄ mittebat ꝛ loq̄ iubebat ꝑdicēte q̄ nō erant audituri. Qua cā/cui bono/q̄ fructu q̄ve effectu mittit ad certamē ꝑdicande ꝟitatis ad uersus certaturos ꝛ nō obedituros: Nū q̄s q̄ dicere audebit sctōs dei ꝑphetas icidisse ī oppꝛobꝛiū abs te mihi obiectū/cū diceres: Si tu scis rem de q̄ agitur a te finiri nō posse: cur incassū laborē sumis: cur inanē impēdis operā: cur supuacue ac sine fructu ꝯtēdis: An nō magnꝰ erroꝛ ē/velle qđ nō valeas explicare: cū ꝛ lex moneat dicēs: Altioꝛa te ne q̄sieris/ꝛ foꝛtioꝛa te ne scrutatꝰ fueris: Et iterū: Hō aiosus parat lites: et vir iracundus exaggerat pctm̄. Ezechieli certe ista non diceres: q̄ cū ꝟbo dei mittit inferre certamē hoībus nō obedituris/ꝯtrasensuris/ꝯtradicturis: Nā si diceres: rn̄deret tibi foꝛtasse/qđ eisdem iudeis apl'i respōderūt: Cui obedire opoꝛtet/deo magis an hominibꝰ: Hoc tibi etiā ipse respondenm.

Ezech. 3. b.

C

Eccl. 3. e.

Prouer. 29. d

Act. 5. e.

Q epis atq̄ doctoꝛibꝰ refellere falsitatē incumbit: Ca. ix.

b Ic si tu flagitaueris/vt ostēdā vbi etiam mihi deꝰ ꝑcepit id agere qđ tu ꝓhibes: memēto aplicas epl'as/ si eis tñ scptas q̄ tpe illo q̄ scribebant audiebāt/ ꝟ etiā nob: nō eñ ob aliud ī eccl'ia recitat. Attēde etiā illō qđ apl's ait: Uult experi-

2. Coꝛ. 13. a.

mētū ei⁹ accipe q̄ i me loquit̄ christ⁹: ⁊ recole iā nō qd paul⁹/s̄ quid p eū christ⁹ locutus
2.timoth.4.a sit: qd pauloañ cōmemoraui: pdica vbū/ insta opportune importune ⁊c. Attēde etiā quēadmodū ad titū cū explicaret q̄lis esse
Ad titū.1.b. eps debeat: etiā pseuerātē dixit eē oportere iuxta doctrinā fidel' vbi: vt potēs sit inq̄t ⁊ exhortari i doctrina sana/ ⁊ ɔ̄dicētes redarguere. Sūt eñ multi/nō subditi/vaniloq̄ ⁊ mētis seductores: maxie q̄ ex circūcisiōe sūt q̄s oportet refelli. Nō q̄ solos q̄ ex circūcisione sūt/s̄ eos maxie tales eē ait/ oportere tñ i doctrina sana redargui refelliq̄ ab epo vaniloq̄s ⁊ mētis seductores/ idubitata p̄ceptiōe firmauit. Vñ hoc etiā mihi iussū esse cognosco: hoc p virib⁹ ago: huic opi q̄tū ip se q̄ iussit adiuuat pseuerant' insisto. Quid obstas/quid obstrepis: cur ꝓhibes/cur rep̄hendis? Tibi ne obedire oportet an deo?

Euasio hereticorū ɔ̄tra p̄dicta: Ca.x

Nisi forte ista q̄ a me de scri pturis sctis documēta plata sūt/sic accipiēda arbitraris/vt qd vños facti tare laudasti/i eccl'ia tñ q̄ i lege mādata sūt ꝑpl'ū doceant'. Ibi eñ forsitan putas corripiendos ⁊ ɔuicēdos eē diuersa sentientes: vt vnusq̄sq̄ doctor suor tm̄ō disputando ⁊ p̄dicando emēdet errorē. Si qd aūt tale cū eis q̄ foris sūt agere istiterit: tūc aiosus/tūc ɔ̄tētiosus vel litigiosus habēd' sit: q̄ ⁊ ipse ezechiel inquis ⁊ alij pphetę cū vbis dei ad suū ꝑpl'm mittebāt' israelitę.f.ad israelitas.

Rn̄sio: si licuit dn̄o asserere vitatē/et de lege rn̄dere: sic licuit ⁊ seruis ei⁹: qd ꝓbat exeplo: Ca.xi.

Ad hęc q̄ tibi rn̄deo. Iā q̄dē sup cōmemoraui/dn̄m ipsū iesū q̄ se imitādū discipul' ꝓbuit: nō solū iudeis/verū etiā pharisęis ⁊ saduceis ⁊ samaritanis/⁊ ipsi diabolo pncipi oim fallaciar et error asserere vitatē ⁊ d lege rn̄dere nō dedignatū. Sz ne h̄ dn̄o licuisse/seruis aūt ei⁹ existimes non licere: accipe qd i actib⁹ aplor legat': Iude⁹ aūt q̄dā apollo noie alexādrin⁹
Act.18.f. genere/deuenit ephesū potēs i scptur': h̄ catheçizat⁹ erat/viā dn̄i: ⁊ feruēs sp̄ū loq̄bat' ⁊ docebat verissime q̄ iuxta iesū: sciēs solū baptismū iohānis. Hic etiā cęp it fiducialit' agere i synagoga. Quē cū audissent aq̄la ⁊ priscilla/assūpserūt eū: ⁊ certi⁹ illi exposuerūt viā dn̄i. Volēte aūt illo ire i achaiā/ exhortati fr̄es scpserūt discipul' vt eū reciperēt. Qui cū venisset/mltū ɔtulit his q̄ ibi crediderāt: vehementer eñ iudęos reuicebat/ publice ostēdēs p scpturas esse iesū christū. Quid de isto dicis: qd sentis? Nōne forsasse eū ɔ̄tētiosū ⁊ aiosū ɔcitatorēq̄ rixar criminaremini/ nisi tāta libri scti auctoritate pmeremini?

Qd disputare q̄s pōt de vitate cū alteri⁹ q̄ ipse sit secte hoib⁹: sicut paulus cū nouor cupidis ⁊ verbosissimis greculis: Ca.xii.

Nā q̄ iude⁹ i christū crediderat/ ꝓpt' ea iudęos christianę fidei resistētes/⁊ iesū negātes eē christū/publice reuincere debebat: nos aūt q̄ ptis donati nūq̄ fuim⁹/ ꝓpterea ptē donati resistētē christianę vnitati reuicere nō debem⁹? Nūqd paulus apl's aliq̄n fuit cultor idolor: aut aliq̄n fuit i heresi epicureor vel stoicor: cū q̄b⁹ tñ eū nec puduit nec piguit d q̄stione dei viui ⁊ veri h̄re sermonē? Accipe qd de hac re in eodē libro scptū sit: Paul⁹ aūt cū illos athe-
Act.17.b. nis expectaret/ irritabat' sp̄ūs eius itra se vidēs dedita idola eē ciuitatē. Disputabat igit' cū iudeis i synagoga/⁊ gētib⁹ et colētib⁹/⁊ i foro p oēm diē ad eos q̄ aderāt. Quidā vo epicureor ⁊ stoicor pbor ɔferebāt cū illo: ⁊ q̄dā dixerūt: Quid nā velit seminator vbor h̄ dicere: Alij vo/pegrinor demonior videt' ān̄ūciator eē. Ecce apl's paul' stoicos ⁊ epicureos diuersos: nō solū ab illo/verū etiā int' se aduersaq̄ herēses secū ɔferre nō respuit: nō tñ extra eccl'iā/s̄ etiā extra synagogā disputās cū eis: nec eor ɔuitiis exterrit⁹ velut lites ɔ̄tētionesq̄ declinās a p̄dicāda christiana vitate cessauit. Nā vide qd ɔseq̄nter scta scptura testat': Apphēsūq̄ eū inq̄t i ariopagū duxerūt dicētes: Possum⁹ scire q̄ sint hęc q̄ a te dicunt': Insneta eñ q̄dā affers i aures nr̄as: volum⁹ q̄ scire qd nā velint hęc eē. Athenięsēs aūt ⁊ aduenę hospites ad nihil aliud vacabāt q̄ dicere noui aliqd ⁊ audire. Stās vo paul⁹ i medio ariopago dixit: Viri athenięsēs/ p oia supstitiosos vos video: pābulās eñ ⁊ ɔsiderās simulacra vr̄a/ inueni etiā arā i q̄ erat scptū: ignoto deo. Quē q̄ ignorātes colit', hūc ego ān̄ūcio vob: ⁊ cetera q̄ cōmemorare oia lōgū ē: qd tñ ad q̄stionē quā nūc discutim⁹ sufficit. Attēde obsecro te/hebręū ex hebręis aplm
Phil.3.a. christi stantē ac sermocinantē: nō i synagoga iudęor neq̄ i eccl'ia christianor/s̄ i ariopago atheniēsiū/hoc ē ɔ̄tētiosor: maxime

impiorum grecorum: Ibi enim loquacissime plurium hereses extiterunt: quorum nonnullas etiam ipsi quos hic commemorati sunt stoici, magis de verborum quam de rerum adversitate confligunt: quod apostolus prohibuit timotheum dicens: ad nihil esse utile nisi ad subversionem audientium. Nam debis ut nostri tullius ait: Verbi enim controversia iam diu torquet homines greculos contentionis cupidiores quam veritatis: Hos tamen paulus non alloquendos corrigendosque suscepit: nec ipsius loci nomine exterritus quod ex marte inditum resonat, quem deum dicunt esse bellorum: ibi pacifica crediturus intrepidus loquebatur: ibi spiritalibus accinctus armis penitiosos expugnabat errores: nec contentiosos tanquam mitissimus: nec dialecticos tanquam simplicissimus formidabat.

2. timoth. 2. c.

Quod apud stoicos viguerat dialectica: et quid sit: et qualis christiane congruat veritati doctoribus, atque similiter omnibus disputare querentibus: Ca. XIII.

Nosti enim quam maxime apud stoicos viguisse dialecticam: quiuis et ipsi epicurei quos impitia liberalium disciplinarum: si solum non pudebat, verum etiam delectabat, quasdam disputandi regulas quibus quisque visus minime falleretur se potius et tenere et docere iactabant. Quid est enim aliud dialectica quam peritia disputandi: quod ideo apiendum putavi: quia etiam ipsam mihi obiicere voluisti, quasi christiane non congruat veritati: et ideo me doctores verum velut homines dialecticum merito fugiendum potius et cavendum quam refellendum revincendumque censuerunt. Quod cum tibi non persuaserint: nam te adversus nos etiam scribendo disputare non piguit: tu tamen in me dialecticam criminaris, quasi falleres impitos, illosque laudares qui disputando mecum congredi noluerant. Sed tu videlicet non dialectica veteris cum contra nos scribis: ut quid te quasi in tantum disputandi piculum proiecisti, cum disputare non noveris: Aut si nosti, cur dialecticus dialecticam criminaris: ita vel temerarius vel ingratus: ut aut impitiam quam vinceris non refrenes, aut doctrinam qua iuvaris accuses: Inspicio sermonem tuum, istum ipsum quem ad me scripsisti: video te quidam copiose ornateque explicare, hoc est eloquenter: quedam vero subtiliter argute que disserere, hoc est dialectice: et tamen eloquentiam dialecticamque reprehendere. Si noxia sunt, quare hoc facis: si non sunt, cur arguis: Sed ne etiam nos verbi controversia torqueat, cum res ipsa intelligatur mi nus laborandum est quid hominibus eam vocare placuerit. Proinde si eloquens ille appellatur qui non solum copiose et ornate, sed etiam veraciter dicit: Iteque si dialecticus ille appellatur qui non solum subtiliter sed veraciter etiam disserit: nec eloquens es nec dialecticus: non quia ieiuna et inordinata est dictio tua: nec quia obtusa et crassa est disputatio tua sed quia ipsa facundia atque sollertia ad defensionem abuteris falsitatis. Si autem non in sola veritate, sed etiam cum mala causa disserit vel verbose agit recte potest eloquentia vel dialectica nominari, eloquens es et dialecticus: quia et facunde dicis vana, et acute disputas falsa: sed de te videro.

Quod christiani cum dialecticis per dialecticam disputare possint, probat tam exemplo pauli quam scripturarum auctoritate pariter et idiomatis significatione: Ca. XIIII.

Stoici certe maxime dialectici fuerunt: Cur apostolus paulus non conferret cum illo, non eos cautissime devitavit: et vestros episcopos laudas qui nobiscum velut cum dialecticis nolunt habere sermonem: Aut si paulus dialecticus erat: et ideo conferre cum stoicis non timebat: quia non solum acute disputabat sicut et illi, sed etiam veraciter, quod non illi: Iam cave ne cuiquam dialecticam pro crimine obieceris quam visos apostolos confiteris. Neque enim cum hoc mihi obiicis, impitia te falli puto, sed fallere astutia. Nomen quippe grecum est dialectica: quod si usus admitteret, fortasse latine disputatoria vocaretur: sicut grammaticam grece litteraturam latine, viri doctissimi appellaverunt. Sicut enim a litteris denominata est grammatica: quoniam grece grammata littere dicuntur: sic a disputatione dialectica nomen accepit: quoniam disputatio grece dialoge vel dialexis appellatur. Sicut autem grammaticus a veteribus latine dictus est litteratus: ita grece dialecticus multo usitatius et tolerabilius latine dicitur disputator. Puto iam quod apostolum disputatorem non neges, etiam si dialecticum neges. Improbare quasi in vocabulo greco quod approbare cogeris in latino: quid est aliud quam indoctis pretentare fallaciam, doctis facere iniuriam: Aut si et disputatorem apostolum negas, qui tam assidue, tam egregie disputabat: nec grece nosti nec latine: vel quod est credibilius et in verbo greco falleres eos qui grece nesciunt, et in latino qui nec latine sciunt. Quid enim, enim non dico impitius: neque enim tu ista non nosti, sed omnino fallacius: quoniam cum audias et legas tam multos multiplicesque sermones apostoli asserentes veritatem, convincentes falsitatem negare quod soleat disputare, cum hoc fieri nisi disputando non possit: Et si hoc ab alio factitatum fateris: quia fateri etiam litteris cogeris: non tamen has disputationes, sed sermones vel epistolas appellandas esse contendis. Quid ego tecum sic

diuti⁹agā/ vt qui hec ignorāt/ quē volūt ve strū approbent vel iprobent: de ipsis diuinis litteris qb⁹ necesse ē cedas/ hoc doceo/ ipsa ꝑsus ꝟba/ ipsa rerū vocabula ꝓfero. Habes i h eodē testionio qd de actib⁹ apłorū cōmemorauí ō ipo paulo ita positū: Disputabat igiꝭ cū iudeis i synagoga ꝛ gētib⁹ ꝛ colētib⁹ i foro. Habes i alio loco: Quis cū ipso christiano ageret ꝯgregatis i ecclia fribus ita scptū: Sedēs ꝟo qdā adolescēs noie eutbic⁹ i fenestra deduct⁹ sōno graui disputante paulo. Habes etiā in libro psalmoꝝ: Suauis sit ei disputatio mea. Habes ꝛ apō esaiā ꝓphetā: Uenite disputem⁹ dicit dn̄s. Et multis alijs diuinaꝝ scpturaꝝ locꝭ lege vbi iueneris h ꝟbū: ꝛ inspice codices grecos i eisdē testionijs sctāꝝ scpturaꝝ: ꝛ videb vn̄ sit appellata dialectica: ne qd oēs iusti etiā cū deo faciūt/ qb⁹ dictū ē: venite disputem⁹ dicit dn̄s: nō imiteris sapienti pietate/ sed insulsa temeritate crimineris.

Bct.17.d.

Bct.20.b.

Quō differāt vere ficteq; disputātes i argumētādi mō ꝛ fine ꝑte. Ca. XV.

Ui em̄ disputauerit: sꝯ quid sit disputatio discernit a falso. Qd q non pn̄t/ ꝛ tn̄ dialectici videri volūt/ p isidiosas iterrogatiōes captāt icautoꝝ assensiōes: vt ex coꝝ rn̄sionib⁹ ꝯcludāt vn̄ illos vꝭ i apta falsitate deceptos rideāt vel occultā falsitatē deceptꝭ ꝑsuadeāt/ quā plerūq; etiā ipsi existimāt ꝟitatē. Qui aūt ver⁹ disputator ē. i. veritatis a falsitate discretor ē: pmo id apud seipsū agit/ ne nō recte discernēs ipse fallaꝭ: qd nisi diuit⁹ adiutus pagere nō pōt: deinde cū id qd apud se egit ad alios docēdos ꝓfert/ intueꝭ pmitus qd iā certi nouerint: vt ex his eos adducat ad ea q nō nouerāt vꝭ credere nolebāt: ostēdēs ea ꝯseqn̄tia his q vel sciētia vel fide retinebāt: vt p ea vera ō quib⁹ se ꝑspiciūt ꝯsentire/ coganꝭ alia vera q negauerāt approbare: ꝛ sic veꝝ qd falsū antea putabaꝭ discernaꝭ a falso / cū inueniꝭ consentaneū illi vero quod iam antea tenebaꝭ falsum.

Qꝛ ver⁹ disputator si diffuse ꝛ eloqūter arguit dictor vocaꝭ: si nautē constricte/ disputator: Ca. XVI

Dc ille ver⁹ disputator si late diffuse q; faciat eloqn̄t facit: alioq; tūc cēseꝭ ageꝭq; vocabulo / vt dictor poti⁹ q; disputator voceꝭ: sic illū locū apłs copiose dilatat atq; diffūdit: In oib⁹ inqt cōmēdātes nosmetipsos vt dei mīstros/ i multa patiētia/ i tribulatiōib⁹/ i angustijs/ i plagꝭ/ i carcerib⁹/ i seditiōib⁹/ i laborib⁹/ i vigilijs/ i ieiunijs/ i castitate/ i sciētia/ i lōganimitate/ i bonitate/ i benignitate/ i spūsctō/ i charitate n̄ ficta/ i ꝟbo ꝟitatꝭ/ i ꝟtute dei p arma iusticie dextra ꝛ sinistra/ p gl'iā ꝛ ignobilitatē/ p infamiā ꝛ bonā famā: vt seductores ꝛ veraces/ vt q ignoramur ꝛ cognoscimur/ qsi moriētes ꝛ ecce viuim⁹/ vt coerciti ꝛ nō mortificati/ vt tristes semp aūt gaudētes/ sicē egeni multos aūt ditātes/ tāq; nihil habētes ꝛ oīa possidētes. Quid em̄ hoc stilo apłico vberi⁹ ꝛ ornati⁹. i. eloquenti⁹ inueneris? Si aūt ꝑcise atq; ꝯstricte/ magis cū disputatorē q; dictorē appellare ꝯsuerūt: qliter ait idē apłs de circūcisione ꝑputio patris abraā/ vel distinctiōe legis ꝛ gr̄e: Qd qdē nō intelligētes/ imo ꝟo calūniātes/ criminati sūt eū dicere: Faciam⁹ mala vt veniāt bona. Siue aūt sit dictor siue disputator: nec dictio sine disputatiōe ē: cū ꝛ i ipa eloqn̄tie latitudine ꝟitas a falsitate discerniꝭ: nec disputatio pōt eē sine dictione / qꝛ vtiq; ꝟbis et lingua ipsa ꝯstrictio sermonis expmiꝭ / siue illo vtaꝭ ppetuo / siue interrogādo eū cū q agit/ cogat rn̄dere quod veꝝ ē: et ex hoc ad aliud veꝝ quod querebaꝭ adducat / vbi maxime regnare dialectica diciꝭ.

2.Cor.6.a.

Roma.3.b.

Qꝛ iudei christū nō dialecticū vocabāt/ eoꝝ optio disputādi genere ꝯuicēte s3 samaritanū: Ca. XVII.

Um em̄ qsq; suis rn̄siōib⁹ vinciꝭ: ꝛ si male rn̄dit/ n̄ habet qd iputet disputatori s3 sibi: ꝛ si bn̄ rn̄dit/ erubescit vl teri⁹ resistere: nō iā disputatori s3 sibi. In q genere dn̄s cū aduersus iudeos crebro ageret/ eosq; illoꝝ rn̄sione captos ꝯclusosq; cōuinceret: nō vos audierāt/ nec a vobis ꝯuitiari didicerāt: Nā libenti⁹ ꝛ inuidiosius ꝛ fortasse dialecticū q; samaritanū appellarent. Quō em̄ putes eos ꝯtortos atq; ꝯfusos/ cū volētes eū cape in ꝟbo/ pores interrogauerūt/ vtꝝ liceret tributū reddere cesari/ bicipiti videlicet cōplexione insidiātes: vt quodlibet eligens capeꝭ. Si licere rn̄deret/ tāq; reus eēt aduersus ipīm dei. Si autē diceret non licere/ tāq; cesaris aduersari⁹ pimereꝭ: vbi ille nūmū sibi poposcit ostendi: ꝛ interrogauit cui⁹ haberet imaginē ꝛ inscriptionē: At illi cū rn̄disset cesar. Apta em̄ veritas hoc eos rn̄dere cogebat: Continuo

Joh.8.f.

Math.22.b.

dñs eo℞ rñsione colligatos ac captos trahēs: Reddite inqt cesari q̃ cesaris sūt ⁊ deo q̃ dei sūt. Obsecro te/illi ne fuerūt dialectici q̃ ꝓtēss interrogatiōis insidijs decipiēdo superare moliti sūt? An ille poti⁹ q̃ ex hoc ipso qd̓ interrogauerāt verā eo℞ rñsionē prudētia interrogationis eliciēs: illud ve℞ qd̓ ab eo putabāt/piculose dici ipsos cōpulit ꝯfiteri?

Cū dolose ⁊ calumniose arguētibus/exemplo christi obuiare licet: Ca. xviii

Si illos dixeris fuisse dialecticos/ q2 dolose/q2 calūniose/quia maliciose introgādo i vbo capere cupiebāt: tales eñ etiā nos vult videri/cur eis tñ dñs rñdit/cur eos vsq̃ ad v̓itat̃ ꝯfessionē reddita rōne pduxit/cur eis dixit: Quid me tēptat̃ hypocrite/ ⁊ nō addidit dialectici? Cur sibi nūmū demōstrari flagitauit/vt sentētiā suā veracē exp̄meret etiā de ore fallaciū: ac nō poti⁹ ait: Abscedite/neq̃ eñ loquēdū ē vobiscū q̃ captiosas introgatiōes ꝓponit̃/q̃ dialectice mecū agere vult̃? Nihil tale dixit: nec aduersus captiosos introgatores/⁊ vbo℞ vfo℞ callidos captatores exēplū tale nob̄ ꝓposuit/s3 vt eos poti⁹ etiā v̓itat̃ inimicos vigilāti iterrogatiōe ⁊ luculēta rōne testioniū v̓itati ꝓhibere cogam⁹: h nobis faciūt vestri/si nos maliciosi ⁊ dialectici sumus. An se timere indicant/ ne hoc eis nos potius faciamus? Si autē christū dixeris dialecticū/ laudabis dialecticam/ quā mihi pro crimine obieceras.

Cū donatiste callide crimināt̃ dialectice nomē/ne cū catholicis dialecticis disputare cogant̃: Ca. xix.

Quod ne facias/video q̓ fortasse dicturus sis/nec illos nec illū i ea sermocinatione aliqd egisse dialectice. Si ḡ nec illi q̃ captiose atq̃ insidiose sermocināt̃ vt in vbo decipiāt eos cū qb⁹ agūt: nec illi q̃ tales eo℞ rñsiōe ꝯuincūt dialectice agūt: dic nob̄ tandē qd̓ sit dialectica/ ⁊ q̄tū mali habeat/q̄tū noceat/q̄ fugiēda sit doce. Cuius nomē inuidiose subijcis ignorātib⁹: crimē oñde ꝗrētib⁹. Nō vis fateri q̓ dialectice agat/q̃ hoīes auersos a vero perite recteq̃ iterrogās rñsionib⁹ eo℞ adducit ad ve℞/ne dialectice cū iudeis etiā christū egisse fatearis. Itē si vis illos agere dialectice q̃ captiosis introgatiōib⁹ isidiātes rñdentē decipe moliunt̃: ne ⁊ ibi oñdat̃ ita cū christo egisse iudeos: q̄s tñ ille nō declinauit tacēdo/s3 potius loq̄ndo supauit: ac sic cogar̃ fateri nō recte ep̄os v̓ros/q̄s doctos atq̃ sapiētes putas/etiā cū dialecticis nolle hr̄e sermonē/q̄ inuictā doceāt v̓itatē. Video magnos esse pateris quō diffinias dialecticū/vt nec pit⁹ disputator sit: nec qd̓ vitupasti laudare cogaris: nec insidiosus vbo℞ captator: ne tibi dicat̃: sicut egit cū talib⁹ christ⁹/ sic agat cū christianis. Proinde si placet ista cura liberari/eū defini esse dialecticū/cū q̃ legisperiti d̓ pte donati nolūt habere colloquium. Quid eñ tibi aliud suggerēdū ē homi obijciēti nobis dialecticā: ⁊ iō ꝓdicāti ep̄os suos q̓ nobiscū nolit hr̄e s̄monē/s3 iudeis fortasse iuenis qd̓ dicas/ Quis callide atq̃ v̓sute dolos introgationū ꝓtēderūt nō eos fuisse dialecticos. De stoicis certe dici pōt nihil/q̃ nō solū dialectici fuerūt/s3 etiā cete ras ph̄o℞ sectas i hac vel arte vel facultate vicerūt. Stoic⁹ q̄ppe vt mecū recol̃ fuit ille chrysipp⁹/ā q̃ academic⁹ carneades hāc habebat sniā: vt qñ cū illo sibi eēt disputādū/helleboro purgādū cor eē cēseret: ceteros aūt vel pransus facile supāret. Si ḡ nos libri stoico℞ dialectice disputare docuerūt: doctrinā pauli ꝯtra nos ꝓferāt ep̄i vestri: secū tñ nos cōferre patianṫ/sicut ipsos tūc stoicos s3 paulus ille non repulit.

Cū artē dialecticā q̃ docet vera ex veris/⁊ falsa ex falsis seq̃/ doctria christiana nō formidat. Ca. xx

Hanc em̄ artē quā dialecticā vocant: q̃ nihil aliud docet q̄ ꝯsequētia demōstrare/seu vera veris vel falsa falsis/nunq̄ doctrina christiana formidat: sic eā in stoicis nō formidabat ap̄ls/ quos secū volentes ꝯferre non respuit. Et ipsa em̄ fateṫ ⁊ ve℞ ē/neminē a disputādo ad ꝯclusionē falsam consequēter impelli/ nisi prius consenserit falsis: quibus eadē conclusio velit nolit efficiṫ: Ac p hoc q̃ cauet ne se loquēte consequanṫ falsa que nō vult/ volens falsa caueat q̄ ꝓcedūt. Si aūt ꝓcedentib⁹ veris inheserit/q̄cūq̃ ꝯsequētia ꝑspexerit q̃ falsa existimabat vel de quib⁹ dubitabat/admonit⁹ āplectaṫ: si veritati es pacatissime amicitior/q̄ ꝓtiosissime vanitati.

Inducit q̄stionē q̃ ꝓpositū ē/vbi baptizari ꝯueniat: Ca. xxi.

Parū egerim nisi hoc qd̓ dico in hac eadē que inter nos vertiṫ nostra sermociatiōe mōstrauero. Ecce i ea ipsa q̄stione d̓ baptismo tu ꝓposuisti a me reqrēs: vbi te baptizari ꝯueniat/vt℞ apud nos an

in pte donati. Et q: intentio tua est in pte donati hominē poti⁹ baptiçari opoztere: hāc intētionē hinc pbare conar⁹ es/ q etiā nos esse illic baptismū nō negam⁹. Uides certe id te agere voluisse/ vt ex eo qd̄ ꝯcedim⁹/ad id qd̄ nō ꝯcedebam⁹ attrahamur. i. vt q: ꝯcedim⁹ eē illic baptismū/etiā illic esse bn̄em baptiçādū ꝯcedere compellamur.

Probat nō valere ꝯseq̄ntiā: cū hereticis baptism⁹ ē: ergo cū hereticis sūt hoīes baptizādi: Ca. xxii

c Onsidera diligēter si ē h̄ ꝯseq̄ns/ t ubi ipē rn̄de. Puto eī iā h̄ aī oculos ꝯstituto/cernis ꝑ lgenū tui viuacitate/q̄ nō ꝯseq̄ntia ꝑ ꝯseq̄ntib⁹ colligas. Nā reuera dicim⁹ baptismū t illic eē/ s3 nō dicim⁹ t pdesse/imo v̄o dicim⁹ t obeē. Cū aūt q̄rif vbi q̄sq̄ debeat baptiçari/credo ppt il-

Joh. 3. a. lud q̄ri qd̄ dn̄s ait: Nisi q̄s renat⁹ fuerit ex aq̄ t spū: non itrabit i regnū celoꝝ. Quia ḡ ꝑpter hāc vtilitatē accipiēd⁹ ē baptism⁹/cū q̄rif vbi accipiēd⁹ sit: nō q̄rif vbi sit: sed vbi ad regnū celoꝝ adipiscēdū vtil' sit. Seq̄ref aūt etiā illic accipiēdū eē vbicūq̄ eū ꝯstat eē/si oēs q̄ habēt aliqd̄ boni/etiā bono suo hr̄e docerenf. Cū v̄o tā multi tā multa bona habeant malo suo/q̄s nō videat cū q̄rif vbi aliqd̄ accipiēdū sit/nō q̄ri vbi sit s3 vbi ꝓsit? Quō eī si mihi ꝯcederes bonū eē aurū: ꝯcederes etiā latrones q̄3 hr̄e auꝝ: non opinoz velles vt ex his duob⁹ ꝯcessis ꝯdu cerē/eū q̄ hr̄e auꝝ velit i latronū societate eē opoztere: ita cū t ego ꝯcedo bonū eē baptismū/ꝯcedo etiam donatistas q̄ hr̄e baptismū: nō debet ex his duob⁹ ꝯcessis q̄si se quaf ꝯcludere/ eū q̄ habere baptismū velit in societate donatistaꝝ esse debere.

Q: multa q̄uis bona sint et ad vtile instituta: nō tn̄ oib⁹ sūt vtilia sed tm̄ bene vtētibus: Ca. xxiii

i Am ex h̄ etiā tibypsi occurrere multa nō dubito: q̄ q̄uis bona sint t ad vtile aliqd̄ istituta: nō oib⁹ tn̄ habētib⁹ sint vtilia/ s3 tm̄mō bn̄ vtētib⁹. Nā cū eadē luce t sani oculi pfūdunf t saucij: istis adiumētū ē/ill' tozmētū: Idē cib⁹ alias valitudines alit/alias ledit. Idē medicamentū hos curat/illos debilitat: Eadē arma alios muniūt/alios ipediūt: Eadē vestl' alijs tegimēto ē/alijs implicamēto: Sic t baptism⁹ alijs valet ad regnū/alijs ad iudiciū.

Q: etiā ad dei legē ptinētia/nō oibus habentib⁹ ꝓsint: Ca. xxiiii

b Ic video qd̄ te possit mouere: Fortasse eī dic' q i his oīb⁹ nihil sacramēti cōmemorauerim: baptism⁹ aūt sctm̄ sacfm̄ ē: t iō nō eē ꝯseq̄ns/ vt si d̄ auro/ de luce/de alimētis/armamētis/ idumētis ꝓbari potuit: q alijs habētibus apta sint/ alijs icōueniētia/ q̄uis sint bona t ad vtile aliqd̄ istituta/ꝯtinuo etiā baptism⁹ alijs ꝓsit/alijs obsit habētib⁹: Restat q̄ adhuc req̄rere vtꝝ etiā illa bona q̄ ad legē dei ptinēt/ nisi oīa oīb⁹ habētib⁹ ꝓsint. Hac q̄stione ꝓposita/intētio nr̄a ē/q nec ipsa oīa oīb⁹ habētib⁹ ꝓsint. Hāc itētionē nr̄a3 īde quēadmodū ꝓbem⁹ ex ꝯcessiōib⁹ vr̄is. Cōceditis eī in oīb⁹ credēdū eē ap̄lo paulo. Teneo vnū. Cōceditis etiā eūdē ap̄lm dixisse: Bona ē lex. His duob⁹ ꝯficif/bonā eē legē/ s3 legitime vtētib⁹. Si q̄ nō legitime vsus q̄sq̄ fuerit: nō ipsa sit mala/ s3 certe oberit malis. 1. timoth. 1. b.

Q: fieri possit/ vt aliq̄s i lege sit/ t ea nō legitime vtaf: t q nihil tam bonū sit/ q̄n pnitiosū reddaf male vtentibus: Ca. xxv.

f Oztasse dices: neminē posse t i lege eē/et lege male vti: Hocipso eī q ꝯ legē viuit/nō eē i lege mōstraf. Contra ego dico fieri posse/ vt q̄sq̄ t i lege sit et nō legitime vtaf. Qd̄ itē vr̄is ꝯcessiōib⁹ ꝓbo. Cōceditis eī memoratū ap̄lm testimoniū posuisse d̄ psalmis aduersus eos q̄ gl̄iabāf i lege/ t viuebāt ꝯ legē: Sic̄ scriptū ē inquit: q: nō ē iust' q̄sq̄: nō ē intelligēs: nō ē inquirēs deū: oēs declinauerūt sit' inutiles facti sūt: nō ē qui faciat bonū/ nō ē vsq̄ ad vnū: sepulchꝝ patēs ē guttur eoꝝ: linguis suis dolose agebāt: venenū aspidū sub labijs eoꝝ: quoꝝ os maledictiōe t amaritudine plenū ē: veloces pedes eoꝝ ad effūdēdū sanguinē: cōtritio t infelicitas i vijs eoꝝ: et viā pacis nō cognouerūt: nō ē timoz dei āt oculos eoꝝ. Et ne putaret hec i eos dicta q̄ nō erāt i lege: ꝯtinuo subiecit: Scim⁹ aūt q̄m q̄cūq̄ lex dicit/ his q̄ i lege sūt loq̄f/ vt oīe os obstruaf: t re⁹ fiat oīs mūd⁹ deo. Itē alio loco dic: Quid ḡ dicem⁹? Lex pec catū ē? Absit: S3 pctm̄ nō cognoui nisi p legē: Nā ꝯcupiscētiā nesciebā/nisi lex diceret: Nō ꝯcupisces. Occasiōe aūt accepta pctm̄ p mādatū opatū ē i me oēz ꝯcupiscētiā. Itē paulo post: Pctm̄ inq̄t accepta occasione p mādatū fefellit me/ t p illud occidit: Ita q̄ lex quidem sancta/ t mandatū sanctū et iustū et bonū. Quod ergo bonum est mihi Ro. 3. b. Ps. 13. Ro. 7. b. Ep. 20. c.

factũ ē mors? Absit: Sʒ pctm̃ vt appareat pctm̃ p bonũ mihi opatũ ē mortē. Attēdis queadmodũ lege laudata/eos q̃ i lege sunt arguit/q̉ ea male vtendo p bonũ habebat malũ. Jtē ipse apl's sciētiā quandā ex lege quā ꝛ se hr̃e dicebat et alios/ sine charitate tñ iutilē dicit et noxiā. De sacrificijs inquit idoloꝝ scim⁹ q: oēs sciētiā habem⁹: Sciētia inflat/charitas xo ędificat. Proinde ꝛ ista sciētia q̃uis ad legē dei ptineat/si i aliq̃ sine charitate fuerit/iflat ꝛ nocet: Quid de ipso corpe ꝛ sāguie dñi vnico sacrificio p salute nr̃a: q̃uis ipse dñs dicat: Nisi qs māducauerit carnē meā ꝛ biberit sanguinē meũ/nō habebit i se vitā? Nōne idē apl's docet etiā hoc pnitiosũ male vtētib⁹ fieri: ait eñ: Quicũq̧ māducauerit panē ꝛ biberit calicē dñi indigne/reus erit corpis ꝛ sanguinis dñi?

(marginal references: 1.Cor.8.a. — Joh.6.f. — 1.Cor.11.f.)

Q2 baptism⁹ licet bon⁹ sit et legitim⁹/nō tñ omnib⁹ habētib⁹ pdest: Ca. XXVI

Ecce queadmodũ obsũt diuina et sctā male vtētib⁹/cur nō h mō ꝛ baptism⁹? Cur si ita i bono baptismo nō sꝫ boni hęretici: quō i bona lege nō sꝫ boni iudęi? Jā certe pbaui ꝯcedētib⁹ vob/q̃ñq̃dē paulo vos credere/ꝛ testimonia q̃ de scptur̃ posui paulũ dixisse ꝯcedit̃. Jā ꝫ pbaui ꝯcessiōib⁹ vr̃is q̃dā etiā bona legitima obesse/tñ nō legitime habētib⁹ ꝛ vtentib⁹: Cur nō ita ꝛ baptism⁹ q̃uis bon⁹ ꝛ legitimus/nō tñ oib⁹ habētib⁹ pdest? Tu q̃re tanq̧ certissimũ ꝛ ꝯseq̃ntissimũ ꝯcludebas i pte donati eē hoiē baptiçādũ: q: nos etiam ibi eē ꝯcedimus baptismũ: ꝛ attēdebas posse nos dicere esse ibi q̃dē baptismũ christi iustũ/sctm̃ ꝛ bonũ/sʒ pęnalē ꝯriũ/pnitiosũ inimicis corpis christi qd̓ ē ecclesia: q̃ fm pmissa diuina in oĩbus gētib⁹ dilatat̃.

Q2 nō oēs bonũ habētes baptismũ/boni sint: Ca. XXVII.

Unq̃d hic q̃d dicas iuenies/ nisi nō i eis bonis ad legē dei ptinētib⁹ deputādũ eē baptismũ/ q̃ pñt hoies ꝛ hr̃e ꝛ mali eē ꝛ boni nō eē: ꝫ ipsā q̃dē legē ꝛ sciaʒ ꝛ sacrificiũ corpis ꝛ sāguis christi talia bona eē q̃ pñt hoies ꝛ hr̃e ꝛ mali eē: baptismũ xo tale bonũ esse/qd̓ q̃sq̧ habuerit necessario bon⁹ sit? Qd̓ si dicere volueritis/falsũ dicetis: ꝛ iō q̃d aliud falsũ ꝯsequat̃ attēde. Qd̓ nō ido cōmemorabo vt ex illo tuo falso ad alia falsa te adducā/ sʒ vt h ꝯseq̃ns cũ falsũ eē cognouer̃/vt ab h te liberes/ illud qd̓ p̃cedit emēdes. Quid ꝫ p̃cedit? ex vob oēs q̃ habēt bonũ baptismũ bonos eē: qd̓ ē falsũ euidēt̃. Quid ꝯsequit̃? bonos fuisse. s. illos q̃ schismata faciebāt dicētes: Ego q̃dē sum pauli/ego aũt cephę/ego aũt christi. Quos arguēs apl's ait: Diuisus ē christ⁹? Nũquid paul⁹ p vob crucifix⁹ ē/aut i noie pauli baptiçati estis? Sʒ falsũ ē q̉ isti boni erāt/ exceptis eis q̃ dicebāt: ego aũt christi: ꝛ tñ baptiçati erāt baptismo christi. Hoc itaq̧ falsũ q̃re secutũ ē? Quia falsũ p̃cessit: oēs habētes bonũ baptismũ bonos eē. Utrũq̧ ꝫ respuat̃: vtraq̧ sētētia corrigat̃: vt q̃ñ manifestũ ē istos q̃ schismata faciebāt bonos nō fuisse: ꝛ tñ bono baptismo baptiçatos fuisse. Jllud etiā manifestũ sit/nō oēs q̃ bonũ hñt baptismũ bonos eē: ac p hoc nō iō tenem⁹ vt i pte donati baptiçandũ eē aliquē ꝯcedam⁹: q: ꝛ ptē donati quā malā dicimus/bonũ baptismũ habere ꝯcedimus.

(marginal reference: 1.Cor.1.b.)

Q2 vnũ baptisma sit apud illos q̃ i vna nō sunt ecclia: Ca. XXVIII

Rursus vt ex ea ꝯsensiōe me ad id qd̓ ꝯsentio detineres/posuisti scptũ esse: Unus de⁹/vna fides/vnũ baptisma/ vna icorrupta ꝛ vera catholica ecclia. Quę oia ꝯcedo/etsi aliq̃ñ aliter scpta sũt. Sʒ q̃d ad rē/cũ oia sic dixi ista cōcedā? Uex qd̓ ex his conaris efficere nō efficit̃/videlicet vt q̃ nō sũt i vna ecclia/non pñt hr̃e vnũ baptismũ: qd̓ oĩno falsissimũ est: ꝛ meli⁹/q: ꝛ ipse posuisti vñ te possũ cōmemorare qd̓ volo. Certe eñ ista pposuisti i ꝯcessionib⁹ meis ex qb⁹ me adducas ad intētionē tuā: vnũ deũ eē/ vnā fidē/vnũ baptismũ/vnā icorruptā ꝛ catholicā ecclīaʒ: Quę cũ int̃ nos ꝯueniāt: putas ex his illud qd̓ nō ꝯuenit posse monstrari apud eos q̃ nō sũt i hac vna ecclia/hoc vnũ baptisma esse nō posse: Ego aũt dico posse si nō mutat̃/ si hoc idē obseruat̃: nec iō fieri vt nō sit vnũ baptisma/q: ē apud illos q̃ i vna ñ sũt ecclia. Hoc aũt pbo ex his q̃ i eadē sentētia posuisti de vno deo ꝛ vna fide. Jnuenim⁹ eñ eundē deũ extra ecclīaʒ ab ignorātib⁹ coli: ꝛ nec ideo fieri vt nō ipse sit deus: ꝛ fidē q̃ credit̃ christũ eē filiũ dei viui/ inuenimus etiam eos qui nō pertinent ad mēbra ecclię ꝯfiteri: nec ideo fieri vt nō sit vna fides: Sic etiā cũ iuenim⁹ eũdē baptismũ ab eis q̃ sunt ꝯ ecclīaʒ i baptiçādis hoibus obseruari: non ideo nō esse ipsum baptismũ existimare debemus.

(marginal reference: Eph.4.b.)

Qꝛ deus colat̄ ignoꝛāter etiā ab existētibꝰ extra ecclesiā: Ca. XXIX.

A Ꝙrtasse ad hoc dicas: fieri nō posse
f vt extra etiā ecclīaꝫ idē ipse vnꝰ deꝰ
colat̄: aut eadē fides q̄ ꝯfitemur chri
Matth. 16. c. stū filiū dei: vn̄ petrꝰ beatꝰ ē appellatꝰ: etiā i
eis q̄ nō st̄ i ecclīa repiat̄. Hoc ḡ restat vt ꝓ
be. Habes i hoc ip̄o bt̄i pauli sermone quē
sup̄ ex actibꝰ aploꝝ cōmemoraui/ cū de deo
Act. 17. loq̄ret̄: q2 iscp̄tū i ara iuenerat: ignoto deo:
quē vos inq̄t ignorātes colit̄/ hūc ego ānū
Al. † p̄dicari cio vob̄. Quid eis †p̄dicare cupiebat/ nisi
cupiens. eūdē deū quē p̄ter ecclīaꝫ ignorāt atq3 iuti
lit̄ colebāt/ i ecclīa sapiēt̄ ꝛ salubrit̄ colerēt?
Ita vob̄ ꝛ nos dicimꝰ: quē baptismū vos
ignorātes obseruatis/ eiꝰ p̄tātē vob̄ nos an
nūciamꝰ: nō vt cū ad nos veneritꝭ alteꝝ ac
cipiatis: ſ; vt eū q̄ iā apud vos erat vtiliter
B habeatis. De fide etiā iacobꝰ apl̄s cū loq̄
ret̄ aduersus eos q̄ sibi qd̄ crediderāt suffi
cere arbitrabant̄/ ꝛ bn̄ opari nolebant: Tu
Iaco. 2. d. credis inq̄t qm̄ vnꝰ deꝰ ē: bn̄ facis: ꝛ demo
nes credūt ꝛ ꝯtremiscūt. Nūq̄d i vnitate ec
clesię demones nō sūt: nec iō tn̄ possumꝰ di
cere aliud eē qd̄ credūt/ cū ꝛ dn̄o iesu christo
Marci. 1. c. dixerit: q̄d nobis ꝛ tibi ē fili dei? Vn̄ paulꝰ
1. Cor. 13. a. apl̄s: Si habeā inq̄t oēm fidē ita vt mōtes
trāsferā/ charitatē nō habeā/ nihil sū. Non
aūt existimo quēq3 ita desipe vt credat ad
ecclię ꝑtinere vnitatē eū q̄ nō habet chari
tatē. Sic ḡ deꝰ vnꝰ colit̄ ignorant̄ etiā extra
ecclīaꝫ/ nec ideo nō ē ip̄e: ꝛ fides vna habet̄
sine charitate etiā extra ecclīaꝫ/ nec iō nō ē
Eph. 4. a. ip̄a. Vnꝰ em̄ deꝰ/ vna fides/ vnū baptisma/
vna icorrupta catholica ecclīa: non i q̄ sola
vnꝰ deꝰ colit̄/ ſ; i q̄ sola vnꝰ deꝰ pie colit̄: Nec
i q̄ sola vna fides retinet̄/ ſ; i q̄ sola vna fides
cū charitate retinet̄: Nec i q̄ sola vnus ba
ptismus habetur/ sed in qua sola vnus ba
ptismus salubriter habetur.

Qꝛ i venientibꝰ ad nos hereticis q̄ corruperūt corrigimꝰ: q̄ vero acceperūt ꝛ tenuerūt/ agnoscimꝰ/ nec ino Ca. XXX.

Roide vnū deū/ (uamꝰ:
p vnā fidē/ vnū baptisma/ vnā icorru
ptā ꝛ catholicā ecclīaꝫ nob̄ ꝯsentiē
tibꝰ tu ꝓposuisti: ſ; nō solū ex his id qd̄ vo
lebas nō effecisti/ verūetiā vt ex his qd̄ vo
lebamꝰ te admoneremꝰ/ nos multū adiuui
sti. Vide ḡ nos q3 ꝓbabilē rōnē seq̄mur qui
ea q̄ schismatici vel heretici corruperūt/ cū
ad nos inde veniūt corrigimus: q̄ vero sicut
acceperūt tenuerūt/ agnoscimꝰ ꝛ ꝓbamꝰ: ne
cōmoti hūanis vitijs vltra iusticiā faciamꝰ
vllā diuinis rebꝰ iniuriā: cū aplm̄ videamꝰ etiā
i ara gētiliū a quibꝰ idola colebant̄/ dei no
mē inuētū ꝯfirmasse potiꝰ q3 negasse. Neq3
em̄ ꝓpterea imutādꝰ vel iprobādꝰ ē regius
charact̄ i hoie/ si erroris sui veniā ꝛ militādi
ordinē a rege ipetrauerit: q2 eūdē characte
rē q̄ sibi satellites ꝯgregaret/ desertor ipͥssit:
aut ꝓptea signa mutanda sūt ouibꝰ cū dn̄i
co gregi sociantur: q2 eis dn̄icū signū fugi
tiuus seruus impressit.

Qꝛ baptizati heretici cū ad nos venerit rebaptizari n̄ debēt: licet a iohāne baptizati denuo christi baptismo indiguerint: Ca. XXXI.

Vod si hęc tā q3 decipiētia formida A
q tis/ q2 nō sunt ecclīastica exēpla: q3 q3
ꝛ de ouibꝰ ꝛ de militibꝰ datas eē i scri
pturis silitudines noueritꝭ ꝓpheticar scri
pturaꝝ/ q̄ dicūt̄ veteris testamēti librꝭ: nec
a nob̄ nec a vobis rei huiꝰ iuenit̄ exemplū.
Circūcisionē certe p̄putij i figura futuri ba
ptismi christi ab antiq̄s obseruatā eē nega
re vt arbitror n̄ audetꝭ. Nūq̄d apd̄ samari
tanos circūcisus/ si fieri tūc vellet iudęꝰ pos
set iteꝝ circūcidi? Nōne illiꝰ hoīs error cor
rigeret̄/ signaculū aūt fidei agnitū ꝓbaret̄?
Et nūc sūt q̄dā heretici q̄ se naꝫarenos vo
cāt: a nōnullꝭ aūt simmachiani appellant̄: et
circūcisionē habēt iudęoꝝ ꝛ baptismū chri
stianoꝝ: ac ꝑ hoc quēadmodū si q̄s eoꝝ ad
iudęos venerit/ nō pōt iteꝝ circūcidi: sic cū
ad nos venerit/ n̄ debet iteꝝ baptiꝫari. Ad
huc dicturi estis: aliud ē circūcisio iudęoꝝ/
aliud baptismꝰ christianoꝝ: ſ; cū illa vmbra
fuerint huiꝰ veritatis: cur illa circūcisio ꝛ apd̄
hereticos iudęoꝝ eē potuit: iste aūt baptis
mus apd̄ hereticos christianoꝝ nō pōt eē?
Profer certe aliquē de scp̄turis canonicis: B
quarum nobis est cōmunis auctoritas: ab
hereticis venientē denuo baptiꝫatū: Nam
ꝙ iusserit apl̄i q̄sdā post iohānis baptismū
i christo baptiꝫari/ longe alia cā ē. Neq3 em̄
iohannes hereticꝰ fuit/ amicꝰ ille spōsi: q̄ ne
mo surrexit maior i natis mulieꝝ. Lōge ḡ Matth. 11. b.
alia cā ē: alioq̄n si paulꝰ post iohannē bapti Act. 19. a.
ꝫauit/ cū ambo i vnitate christi fuerit: q̄nto
magis debēt ep̄i vr̄i q̄ se i vnitate christi eē
dicūt baptiꝫare post collegas suos: i quibꝰ
collegis mores aliquos recte rep̄hendunt/
cū hoc fecerit paulus/ qui nihil potuit in io
hanne rep̄hendere. Ergo illa alia causa est/
alia ratio: de qua nūc disserere lōgum est:

ꝛ i aliјs opuscul' nris hinc multa iā dixim⁹. Ab hereticis ꝗ venientē ꝓbate i scptur' canonicis denuo baptiçatū: Nā et nos ꝓferim⁹ Job.13.b. petro dictū: Qui lot⁹ ē semel nō op⁹ hꝫ iterꝝ lauari. Sꝫ etiā vos dicitis: petr⁹ nō fuerat apud hereticos baptiçat⁹: proinde q̄ꝛ nec vos potestis ꝓferre de scptur': q̄rū nobis ē cōis auctas: ab heretic' veniētē denuo baptiçatū: nec nos ita susceptū q̄ꝫtū ad hāc rē attinet/par nobis causa est.

Q̄ꝛ ꝓpt' aliquā erroneā opinionē si n̄ ꝑtinacit' i hereat/n̄ reddit' q̄s de. Ca.xxxii.

Ex nos mul terioꝛ. V ta ōsdim⁹ etiā ad legē dei ꝑtinentia eē apd eos q̄ nō sūt i ecclia/ q̄ nemo vestꝝ audet negare: ꝟ cur tale aliq̄d nolit' esse ꝛ baptismū/oīno n̄ video: nec posse demōstrare ꝯfido. Seq̄mur sane nos i hac re etiā canōicaꝝ auctoritatē certissimā scptu raꝝ. Neqꝫ eñ ꝑui momēti qd int' epos anterioris etat' ꝙ eē incipet ps donati/ista q̄stio fluctuaret: ꝛ varias haberet int' se collegaꝝ salua vnitate sentētias: hoc ꝑ vniuersā catholicā q̄ toto orbi diffūdit' obſuari placuit qd tenem⁹: Nā ꝛ vos ꝓfert' ꝯciliū cypꝛiani: qd aut nō ē factū/aut a ceter' mutat' mēbris a quib⁹ ille nō diuisus ē merito supatū. Neqꝫ eñ ꝓpterea sum⁹ epo cypꝛiano meliores/si tñ cēsuit hereticos denuo baptiçari: q̄ꝛ nos hoc recte nō facim⁹: sicut nec petro Gal.2.c. aplo meliores sum⁹/q̄ꝛ nō cogim⁹ gētes iudaiçare: qd ille fecisse paulo aplo attestāte ꝛ corrigēte mōstrat': cū silr int' aplos de circūcisione q̄stio/sicut postea d baptismo int' epos non parua difficultate nutaret.

Quisq̄s alicu⁹ q̄stiōis obscuritate falli metuit/ecclīaꝫ ꝯsulat: q̄ ifallibilis scpture auctoritati innitit': Ca.xxxiii.

P Roinde ꝙuis hui⁹ rei certe de scptur' canonicis nō ꝓferat' exēplū: earūdē tñ scpturaꝝ etiā i hac re a nob' tenet' ꝟitas/cū hoc facim⁹ qd vniuerse iā placuit eccle/quā ipaꝝ scpturaꝝ cōmēdat auctas: vt qm̄ scā scptura fallere n̄ pōt/quisq̄s falli metuit/hui⁹ obscuritate q̄stionis eādē ecclīaꝫ de illa ꝯsulat/ quā sine vlla ambiguitate scā scptura demonstrat. Si aūt dubitas ꝙ ecclīaꝫ q̄ ꝑ oēs gētes numerositate copiosissima dilatat' hec sancta scptura cōmēdat: neqꝫ eñ si nō dubitares/ adhuc eē in ꝑte donati/mult' ꝛ manifestissimis testimoniјs ex eadē auctē ꝓlat' onerabo: vt ex tuis ꝯcessionib⁹ si nimiū ꝑuicaꝝ eē nolueris ad h' etiā ꝑducaris: cū ꝑus ōsidero etiā eple mee/ cui rñdere a ꝯtrio voluisti nihil te qd ad ꝟitatē ꝑtineat rñdere potuisse.

Epilogatio hui⁹ libri: ꝛ i fine admonet hereticos vt ad catholicā veniāt: vbi aliq̄d accipiēt qd alibi nō possint accipe: Ca.xxxiiii.

H Oc interi satis sit qd ꝓpt' nimiā obstinationē hoīuꝫ multa dicēda arbitrat⁹ sū/adūsus eos q̄ cū habeāt ꝑncipalē cām malā/ab ea ꝑscptiōe volūt auertere iudices cū dicūt nullo mō sibi loq̄ndū eē nobiscū. Probaui eñ ꝛ d scpturis sctis/ ꝛ q̄ potui rōe ꝑspicua/ nec eloq̄ntiā quātālibet nec dialecticā q̄lēlibet metuēdā eē assertori h⁹ ꝟitat'/q̄ min⁹ assertores falsitat' disputādo cū eis/ꝛ eos refellēdo ꝯuincāt. Ubi etiā demōstraui ꝛ illd q̄ te ꝓter eplaꝫ meā dixi ꝑmotū/ꝙ nō sit cōseq̄ns: vt si ꝯcedim⁹ eē baptismū i ꝑte donati/ sil' etiā ꝯcedam⁹ i eadē societate quēꝙ baptiçari oportere: q̄ꝛ sicut bonā legē potuit habere reprob⁹ ꝑpls iudeorū: sic bonū sacfm pōt hr̄e reproba societas hereticoꝝ. Quid aūt ꝓprie det' i ecclīa qd ꝓter illā oīno nō dat'/suo loco sine difficultate mōstrabit'. Neqꝫ eñ recte agerem⁹ cū heretic' q̄s hr̄e baptismū ꝯfitemur/vt oi mō ad ecclaꝫ catholicā veniāt/nisi veniēdo acciperēt aliq̄d qd nec alibi possint accipe: ꝛ qd nisi acceperit/frustra ꝛ ꝑniciose habeant q̄cūqꝫ alia/ꝙuis bona ꝛ ad legē dei ꝑtinētia vbilibet accipe potuerūt. Hoc eñ q̄cq̄d ē qd ſm scpturas certissimāqꝫ rōnē inueniri potuerit/nō nisi i scā ecclīa vl' dari vel accipi posse: hoc ꝑtinebit ad fontē signatū puteū aq̄ viue ꝑadisū cū fructu pomoꝝ: cuius vt potuisti mētionē fecisti. Cant.4.d. Sꝫ q̄d illud sit nō te itellexisse ōndisti: q̄ñq̄dē h' d visibili baptismo dictū eē arbitrar': qd licet sctm̄ sit/neqꝫ vllo mō ꝓtermittēdū: qm̄ sacratissima significatiōe ꝑpollet/ꝙ multi eū tñ accipiāt: nō solū boni q̄ ſm ꝓpositū vocati sūt Roma.8.e. ꝯformes imaginis filiј dei: ꝟꝫ etiā hi q̄ regnū 1.Cor.6.b. dei nō possidebūt: i q̄uib⁹ sicut dicit aplꝰ: ꝛ ebriosi ꝛ auari nūerāt': Puto ꝙ si ꝑtinacia deposita cogitauer' veꝝ me dicere: tibi ipe facile rñdeb': vt nō q̄ras fontē signatū ꝛ puteū aq̄ viue/nisi q̄ hi qui displicēt deo diuinit⁹ nō ꝑmittūtur accedere. Contuli/lege.

Sancti augustini epi ꝯtra cresconiū grāmaticū liber primus explicit.

Annotatio capitulorum secundi libri eiusdem.

Eiusdem diui aurelii augustini
epi contra cresconiũ gramaticum
liber secundus incipit.

Cõtinuat hũc libꝝ pmo: ꝛ ꝙ nõ
referat/donatiani noiẽtur vel do/
natiste/ qui donati heresibus in/
nodantur: Ca.i.

A

Vperioris
f
voluminis tam plixo ser/
mone puto ꝙ tãdẽ aliquã
do psuasimus/non esse in
hoc laudãdos vſos epos
neq approbãdos/ ꝙ de causa dissensionis
q̃ nostrã cõmunionẽ dirimit/nolunt nobis/
cũ habere colloquiũ. Hac eni quasi pscripti/
one se in causa pessima putãt acutissimos:
Quã nisi fallor/ ꝛ veris certisq rationib⁹/ ꝛ
maxime diuinaꝝ scpturaꝝ exemplis peni/
tus amputaui: quib⁹ dilucidissime docui/ a
sanctis pdicatorib⁹ atq assertorib⁹ verita/
tis/ etiã ↄtra psentes eius aduersarios: nec
tñ q̃ ex eodẽ pplo q̃ ꝛ illi fuerũt/ verũetiã ↄ
alienigenas formidines minatis iperitis/ ↄ
cos q̃ dialecticã maxie pfiterẽtur/ habitũ fu/
isse sermonẽ: nec ↄtẽtiosissim⁹ habeatur dili/
gentissimus pdicator: ꝛ ne litigator putetur
2.timoth.4.a impiger disputator/ instãs sm pceptũ apli
.thessal.5.c. opportune iportune: vt doctrina sana con/
tradicẽtes redarguantur/ vaniloqui refellan/
tur/ inquieti corripiantur/ pusillanimes con/
solentur/ infirmi suscipiantur: dum aduersus
oẽs resistentes/ verbũ salutis euãgelice cũ
patientia defenditur/ sine diffidẽtia predi/
B catur. Ostendi etiã qm nõ debeatis ideo pu/
tare apud vos esse hominẽ baptiçandũ: qr
et nos consentimus/ ꝙ ꝛ haberi a vobis ba
ptismus possit ꝛ dari: cũ ꝛ illud dicamus p/
nitiose haberi ꝛ pnitiose dari: qm illa san/
cta quibus vtiq mali vti possunt: quanto
sanctiora sunt/ tãto ab eis inutilius pena/
liusq tractantur. Unde cũ ad ecclesiã sanctã
veniunt/ ipsi corrigẽdi sunt: nõ a nobis illa
violanda/ que nec a malis mutata sũt. Au
di ergo cresconi/ dũ breuiter et hoc demon
strabo/ nihil te dixisse p totã epistolã tuam
quo refelleres meã/ nisi forte ꝙ me nomina
deriuare vel declinare docuisti: vt a dona/
to donatianos potius q̃ donatistas dice/
re/ quã tñ grecã saltẽ declinationẽ esse con/
cedis/ videlicet ꝙ ita donatiste a donato/
vt euangeliste ab euangelio nominentur:
quo te delectari dicis/ vt vestris euãgeliũ
pdicantib⁹/ a simili mutata sit vocabuli de/
clinatio. Uide q̃ ne forte ipsi priores hoc vo/
luerint appellari/ qr donatũ habẽtes p euã
gelio: Nã sic isti a donato/ quõ sancti oẽs
nolũt ab euãgelij societate discedere: ꝛ ido
delectantur vocari donatiste/ sicut euangeli/
ste. Tuq poti⁹ eis facis iniuriã cũ scribis i 2
latino sermone/ nõ nisi latinã regulã pbãs/
donatianos a donato/ sicut ab arrio ꝛ no/
uato/ arrianos ꝛ nouatianos velles voca/
ri: Nãq ego cũ scriberẽ iã a nescio quib⁹ p/
pagatũ sonabat hoc nomẽ: neq id mutare
curaui/ cũ ꝛ hoc ad distinctionẽ quã volebã
satis sufficere existimarẽ. Si eni demosthe C
nes clarissim⁹ oratoꝝ/ cui verboꝝ tãta fuit
cura/ quãta rerũ auctorib⁹ nostris: cũ tamẽ
ei nõnullã locutionis insolentiã obiecisset
eschines/ negauit ille in eo positas esse for/
tunas grecie/ illo ne an illo vbo vsus fuerit:
ꝛ an huc an illuc manũ porrexerit: quanto
min⁹ nos laborare debem⁹ de regulis deri/
uãdoꝝ noim/ qñ siue illud dicam⁹ intelligitur
sine ambiguitate qd dicimus: quorũ non
in expolitione sermonis/ sed in demonstra/
tione veritatis ẽ maior intẽtio. Si aũt qs/
q̃ nostrorũ pm⁹ flexit hoc nomẽ: nullo mõ
mihi videtur illud simile intuit⁹/ ꝙ euãgeliste
ab euãgelio nũcupãtur: Sed qr p donatũ
non tñ carthaginis/ qui hãc heresim maxi
me roborasse phibetur: sed etiã maiorẽ do/
natũ a casis nigris/ q̃ altare ↄtra altare i ea/
dẽ ciuitate pm⁹ erexit/ magnũ scandalũ fa/
ctũ ẽ: ita fortassis a donato donatistas/ vt
ab scãdalo scãdalistas voluit appellare.

Lepida irrisio i cresconiũ: q̃ cũ
tanta eloquẽtiã augustino tribu/
erit/ tñ gramatica docere psupse/
rit: ꝛ ꝙ cũ de re constet/ non sit de
nomine certandũ: Ca.ii.

Ed ego ea in re in qua nihil cause
f nostre minuitur/ me facillimũ pbeo/ ꝛ
qñ tecũ ago/ iã donatianos voco:
qñ aũt cũ alijs/ cõsuetudinẽ potius sequor
q̃ his sonis iure dñatur: Tu tñ memento
me/ cui tantã tribuisti eloquentiã/ nondum
nosse noia declinare: ꝛ nũcia vestris securi/
tatẽ/ ne iã timeant tanq dialecticũ/ cui vi/
des ad hoc necessariũ esse grãmaticã: ꝙ si
disciplinã disputãdi siue dialecticã vel ap/
pellare/ siue qd aliud: satis tñ sobrie docet
cũ de re ↄstat/ nõ esse de nomine laborãdũ:

Sic nō curo vtrū ea ipsa dialectica vocet: curo tñ quantū valeo nosse ac posse disputare/hoc est veritatē a falsitate in loquēdo discernere: quia hoc nisi curauero/pnitiose errabo: ita non curo vtr donatiste an donatiani peritt⁹ ꝛ litterati⁹ declinemini: vtrū postremo a donato/vl' qui pm⁹ extra ecclesiā sanctificauit/vl' qui hāc dissensionē maxime roborauit: an a maiorino qui pm⁹ cōtra cecilianū vestre ptis eps ordinatus est dicat vobis qn loquimur distinctionis cā vidi vocabulum.

Cresconij sententia/quō schisma et heresis differant. Ca. iii.

Quod aūt heretici sitis/ꝙ ideo ne decipiatis cautissime deuitādi/nisi diligēter demōstrare curauero: nō puā negligētie culpā ꝓ mei officij sarcina incurrā: ꝙꝙ id quod inter nos accidit/schisma poti⁹ ꝙ heresim cēses appellari oportere ꝛ qd raro audere dialectici solēt/etiā diffinitionib⁹ ista discernes: vbi quantū nos adiuues/satis demonstrare nō potero/nisi ex epistola tua inserā verba tua. Quid sibi vult inquis ꝙ ais hereticoꝝ sacrilegū errorē? Nā hereses nō nisi inter diuersa sequentes fieri solēt: nec hereticus nisi ꝯtrarie vel aliter interꝑtatę religionis ē cultor: vt sūt manichei/arriani/martionite/nouatiani/ceterique quoꝝ int' se ꝯtra fidē christianā diuersa sententia stat. Inter nos quibus idē christus nat⁹/mortuus ꝛ resurgēs/vna religio/eadē sacramēta/nihil i christiana obseruatione diuersū schisma factū/non heresis dicit. Siquidē heresis ē diuersa sequentiū secta: schisma vo eadē sequentiū sepatio. Quare ꝛ in hoc studio criminādi quē tu incurris nō vides errorē: cū qd schisma ē heresim vocas. Hec nēpe verba tua sunt que posui in epistola tua.

Qꝫ donatiani nō solū sint schismatici/sꝫ et heretici/ex coꝝ dictis ostendit: Ca. iiii.

A Iam nūc attēde si ptinax nō sis: qm facili cōpēdio id qd inter nos agebat/ipse finieris. Si cni ꝛ nob ꝛ vobis idē christus nat⁹/morti⁹ ac resurgens/vna religio/eadē sacramēta/nihil i christiana obseruatione diuersū est: nonne rebaptiçare puerū est? Tria nāque posuisti: quorum si vnū posuisses/satis supque sufficeret. Sed quasi ꝯtra donatianos fideliter agere: ne quisque vel nimis acutus/id quod semel breuiterque dixisses interꝑtari aliter conaret: etiā obtusis aurib⁹ ꝛ cordib⁹ tuā curasti imergere atque inculcare sententiā. Vna inquis religio/eadē sacramēta/nihil in christiana obseruatione diuersum/ꝛ adhuc aduersus inuicē laboram⁹: iā tandē aliquādo cohibete dissensionē/finite lites/amate pacē: Quid reprobatis? Quid exufflatis? Quare rebaptiçatis? Vna religio ē/eadē sacramēta: nihil in christiana obseruatiōe diuersum: Nam si vobis ꝛ nobis nō ē vnus baptismus/quō est vna religio/ergo et vnus baptismus? Quō sūt eadē sacramēta? Sed tu dixisti eadē sacramēta: idē ꝙ ꝛ baptism⁹. Itē si nobis ꝛ vobis diuersus ē baptism⁹: quō nihil est in christiana obseruatiōe diuersū? Sꝫ tu dixisti nihil i christiana obseruatione diuersū: nō ꝙ diuersus est ꝛ baptism⁹. Quod cū ita fuerit: nos recte qd vnū atque idē neque diuersū ē/nec improbam⁹ nec exufflam⁹/suscipim⁹ ꝛ acceptam⁹: Vos vo impie qd vnū atque idē neque diuersū ē/dissimulatis agnoscere/suscipe recusatis/acceptare nō vultis: sed eligitis improbare/audetis exufflare/nō metuitis iterare. Et cū in hoc ipso ꝙ ea ꝙ inter nos mutata nō sūt nos suscipim⁹/vos refellitis nos: si a vobis data sunt/data iudicamus: vos si a nobis data sūt/tanque nō data repetitis/cū diuersa seqmi/appellari vos hereticos dedignamini. Attēde diligēter quid dicas et qd dicā. Tu certe diffinisti ꝛ dixisti: heresis ē diuersa sequētiū secta: schisma vo eadē sequētiū sepatio. Itē tu dixisti/nobis ꝛ vob vnā esse religionē/eadē sacramēta: nihil in christiana obseruatiōe diuersū: quare ꝙ rebaptiças christianū: ego aūt non rebaptiço? diuersa vtique seqmur: quare te dici non vis hereticū? Puto ꝙ non puo signo agnoscamus hereticos: q cū sibi ꝛ nobis vnā religionē/eadē sacramēta nihil in christiana obseruatione diuersū esse fateant: nolūt nos agnoscere baptiçatos. An tāta obstinatione contēditis: tanta dissensione veritati resistitis/vt a religione/a sacramētis/a christiana obseruatione baptismū sepetis? Qd si facitis/in eo estis heretici ꝙ ad religionē/ad sacramēta/ad obseruationē christianā baptismū ptinere nō vultis. Si aūt nō facitis/i eo estis heretici/ꝙ eos q nobiscū habent vnā religionē/eadē sacramenta/nihil

[Right margin: B beside "uatione diuersū: nō ꝙ diuersus est ꝛ baptis-"; C beside "agnoscere baptiçatos."]

in christiana obseruatione diuersū/ cū et baptismū ad religionē/ad sacramēta/ad christianā obseruationē pertinere fatemini/tamen rebaptizatis. Attende eni diligenter diffinitionē tuā in qua dixisti: Heresis ē diuersa sequentiū secta: et vide vtrū nō diuersum sectamini: aut separando baptismū a religiosa obseruatione christianorū sacramentorū/ quibus eū nos inter magna cōiungimus: aut eos cū quibus in vna religiosa obseruatione christianorū sacramentorū etiā baptismus vnus est/tamē rebaptizando: quod nos detestamur.

Ostēdit cresconii sententiā militare contra donatianorū vsum et seipsum: Ca.v.

A Quoniā vellē si possem/cum aliquē deceptū ex nostris fidelibus/vestris nefandis interimendū insidiis excipiūt: cū apud nos iā baptizatū/ nec cepisse dicunt esse christianū/cū tanq̄ paganū exufflant/cū cathecuminū faciunt vt pparēt: deinde retingendū vel potius extinguendū: repente aliunde existere cū hac epistola tua/et hunc ipsū eius locū in mediis eorū auribus recitando porrigere et exclamare: Quid facitis? Ecce audite/ videte/ legite: vna est nobis vobiscū religio/ eadē sacramenta: nihil in christiana obseruatione diuersum: in cuius noīe iste baptizatus sit prius interrogate: et tunc si aliū meliorē in vestro baptismo nolatis/date. Tunc illi fortasse si nō ipsa rerū euidentia cōtremiscerēt: continuo consiliū suū magnū videlicet atq̄ acutū pferrēt et dicerent: Quis iste e nobis est cuius epistolā geris? laicus noster est/

B nobis vinceret/ vincit sibi. Tū ego si adessem/ cōuersus ad te dicerē: Tu saltē obsecro dic nobis quid isti faciunt? Ecce apud nos baptizatū rebaptizare disponūt. Certe ergo nobis et vobis vna religio/ eadē sacramenta/nihil in christiana obseruatione diuersum. An respōderes: sed christi baptismus nō est religio/ nō est sacramentū/ non est obseruatio christiana. Auerterit deus hāc a tua mente dementiā. Quid igit mihi respōderes vrgenti atq̄ dicēti: Una nobis vobiscū religio est: quibus autem baptismus vnus nō est/non est vna religio: Ergo nobis vobiscū vnus ē baptismus/eadē nobis et vobis sacramēta sunt. Quibus autē baptismus idem nō est/nō sunt eadē sacramēta: Ergo idē nobis et vobis est baptismus: nihil est nobis et vobis in christiana diuersum obseruatione. Quibus autē diuersus est baptismus/nō vtiq̄ nihil est in christiana obseruatione diuersū. Nō ergo nobis et vobis diuersus ē baptismus: Cur quod vnū est improbat/cur quod idē est exufflat/ cur quod diuersum nō est iteratur?

A catholicis id diuersum ē quod et peruersum. Ca.vi.

Hec sic agente in psentia/sic instante/ m ad quas tergiuersatiōes cōfugeretis/ videlicet contēnerent in epistola tua illi grāmaticos/tu accusares i nostra dialecticos: q veritas ex vtraq̄ superaret hereticos: hoc solū in eis ostendēs a nobis eē diuersum quod constat esse puersum: quia nos sacramēta nostra cognoscimus/errorē alienū emēdamus: vos autē eadē sacramenta fatemini/que tanq̄ nulla sint iterat magna diuersitate/reprobātes quod diuersū non esse conceditis.

Differentia vera inter schisma et heresim: Ca.vii.

Proinde q̄uis inter schisma et heresim magis eā distinctionē approbē qua dicit schisma esse recēs congregationis ex aliqua sententiarū diuersitate dissensio: Neq̄ eni scissio vel schisma fieri pōt nisi diuersū aliquid sequat qui faciūt: heresis aūt schisma inueteratū: tū qd hinc opus est ad laborē/ cū me tantū adiuuent diffinitiones tue/vt si mihi et p alios vros cōcederet/schismaticos vos libētius q̄ hereticos dicerē. Si eni schisma faciūt quibus cū eis a quibus se diuidūt vna religio est/eadē sacramenta/nihil in christiana obseruatione diuersum: hinc ē vestra rebaptizatio damnabilior: quia in vna religione eisdē sacramētis nihilo in christiana obseruatione diuerso alius ē/diuersus esse non pōt baptismus. Sed qm nec nullū ē nec aliqd partiū: quod diuersum sectamini cū ab vnitatis vinculo sepati/etiā de repetitiōe baptismi dissentit a nobis/fit vt fm istā ipsam diffinitionē tuā qua dixisti: Heresis est aūt diuersa sequētiū secta/ et heretici sitis et victi appareatis. Heretici quidē quia nō tm diuisi/ verū et in rebaptizādo diuersum sectamini. Victi aūt: quia datū p nos baptismū tanq̄ non ipsum/vel tanq̄ nullū sit iteratis/ quod vnū atq̄ idē/ nec diuersum esse fatemini. Tua

quippe verba sunt q nobis vobisq sit vna religio/eadem sacramenta/ nihil in christiana obseruatione diuersum.

Probat donatistas hereticos et sacrilego errore detētos: et vt resipiscant hortat: Ca.VIII.

q Uapropter si litteris tuis pars donati subscriberet: ac inde ista que a me atq a te dicta sunt/sine insana ptinacia vel impudētia cogitaret/ nihil vlterius aduersus nos sentiret et diceret. Sz qm tu es cui respōdeo/ iā puto q et ipse videas/iam nō studio criminādi/ sed pnitiosam redarguendi fallaciā dixerim donatistarū hereticor sacrilegū errorē: In quib quattuor vbis siue nominib/ qr hoc vl tibi vel arti grāmatice placet: primū qd positū est donatistarū corrigo et muto et donatianorū dico: cetera vo tria qm verissima dicta esse/iā vt puto sentis: vos corrigite/vos mutate. Mutate inquā et corrigite donatianor vel quodlibet aliud vocandi sitis/tamē hereticor sacrilegū errorē: Nā et heretici estis / vel q in schismate inueterato remāsistis vel ex tua diffinitione q de ecclesia que corpus ē christi/ vel de iteratiōe christiani baptismi diuersū seqmini: Et sacrilegus error est nō solū a christiana vnitate separatio/ verūetiā sacramētorū q̄ sm tuā pfessionē vl pcessionē vna atq eadē sūt violatio atq rescissio. Qd si corrigitis et mutatis/quō tales vos suscipim qles eratis? Uti inaniter tā multa locutus es: et cū sis ingenio tā acuto/psuetudine audiēde vanitatis obtūderis/ vt videat tibi q cū ad nos a vobis transeūt: tales eos quales erāt suscipimus: qr in eis traditionē christianor/ quā nec alienati alienauerāt/nec puersi puerterant approbam: que sacramēta etiā tu qutis nō talis quales nos sumus: nō potuistis tn nisi talia: nec sic talia quasi alia similia/sed omnino eadem sic confiteri.

Heretici ad catholicos mutati trāseūt: non enī sunt qui fuerunt: Ca.IX.

o Obsecro te dic mihi/quō talis est qualis fuit qui venerat ecclesiā quam blasphemabat: qui tenet vnitatē quā nō tenebat: qui habet charitatē quā non habebat: qui accipit pacem quā respuebat: qui approbat sacramētū qd exufflabat? An vo ita sunt oīa falsis vera ppposterata/ vt nō dicant mutati / i quib ea que diuersa fuerāt veritate corrigunt: et mutati dicant/ in quibus ea q̄ similia vna eadēq fuerāt vanitate iterant? Noli q̄ vlterius in hac re: nō tm carnaliter/verūetiā pueriliter sapere/vt tales quales erāt vestros a nobis suscipi existimes/ q puersione voluntatis ab errore ad veritatē/ a diuisione ad vnitatē/a dissensione ad pacē/ab inimicitijs ad charitatē/ ab humana psumptiōe ad diuinar scripturar auctoritatē / nō aū incipiūt esse nostri q̄ esse desiterint vestri. Hec puersio volūtatis repēte mutauit: nō solū in teloneo pctōrem/verumetiā in cruce latronē: Nisi putas q christus in paradiso secū esse voluisset cruentū sceleratūq hominē/si non cordis illa puersio ptinuo faceret innocentē: vt eo die /ex eo loco/ex eo ligno trāsiret ad imortale fidei pmiū/in quo exceperat mortis p iniquitate supplicium. Siue em ad malū siue ad bonū paruo momento anim cōmutat: sed nō ideo puū est quod meret. In ipsis corpalibus et tempalibus penis et bnficijs diu nutritā quamlibet etatē vnus ictus interimit: et decem et octo annorum egritudinē mox vt dns dignatus est/iubere sanauit. Crede certe rebus/nō verbis inanibus. Mutati ad nos vestri transeunt: absit vt ipsi sint qui fuerunt. Quod vtinā et tu facias: et q̄ ver sit in te tibi credas.

Matth.9.a. Luc.23.f.

Luc.13.c. Ubi et triginta octo.

Q nō sit eadē ecclesia i schismaticis et catholicis: Ca.X.

m Magnū aliquid tibi dicere visus es pnōando candidū villa regiensem/ et donatū macomadiēsem: q ex vestris epis etiā apud nos epi fuerūt: et pbata vita ad honorabilis senilis etatis meritū puenerūt/quasi sacramenta et inuocatio nois dei q̄ fit apud vos/ipsa inimica sit nobis: cū et in eis q extra ecclesiā sunt/ non sit omino nisi ecclie. In q̄ qstione si meis verbis laborarē/tuis adiuuarer: Nam si extra ecclesiā nihil ecclasticū posse esse sentires: nō ipse dixisses/nobis et vobis vnā esse religionē/eadē sacramenta/ nihil in christiana obseruatione diuersum. Quibus vbis tuis nō in totū cōsentio: christiana quippe ecclesia caretis: christianā charitatē non habetis: christiana sane in vobis sacramenta cognosco: et in his illud quoq diuersū impbobo ac respuo: quod cū eadem etiam in schismate habeat/eadē in catholicis exuf-

flatis. Prorsus agnoscit i voб ecclia cũcta
q̃ sua sũt: nec ideo nõ sũt ei⁹ q̄ et apud vos
inueniunẽ: Apud vos q̄ppe aliena sũt: s̄ cũ
vos correctos recipit / cui⁹ sunt: fiũt etiã sa/
lubriter vr̃a q̃ pnitiose habebatis aliena.
Discordia vos possidet sub titulo paci: Er
go discordia pellaẽ / pax introducaẽ. Quid
cause ẽ vt titul⁹ deponaẽ: Ep̃s ẽ inq̃s / ep̃m
recipis / p̃sbiter p̃sbyter̃: posses mihi ⁊ h̃ di/
cere: hõ est / hõiem recipis. Tã q̃ppe i illo sa/
cramenta christiana q̃ mẽbra humana co/
gnosco: nec curo p quẽ fuerint semlata s̄ a
q̃ creata: Quib⁹ si male vti voluerit / eo ipso
mal⁹ fit q̄ creatorẽ de bonis ei⁹ offẽdit: Si
autem bñ vti voluerit / se corriget / non illa
mutabit.

Quare ep̃i sint i ecclia: ⁊ q̄ quis põt ep̃atũ meritorie renuere: non aũt sic christianismũ: Ca. xi.

e T de ep̃is q̃dẽ vel cleric̃ recipiẽdis
alia q̃stio ẽ. Quis em̃ cũ apud vos
ordinanẽ / nõ sup eos inuoceẽ nomẽ
donati s̄ dei: tñ ita suscipiunẽ vt videẽ pa/
ci ⁊ vtilitati ecclie ꝯuenire. Neq̄ em̃ ep̃i p̄/
pter nos sum⁹ / s̄ p̄pẽ eos q̃b⁹ v̄bũ et sacr̃m
dñicũ ministram⁹: ac p hoc vt eor̃ sine scã/
dalo gubernãdor̃ sese necessitaẽ tulerit / ita
vẽ eẽ vel nõ eẽ debem⁹ / qđ nõ p̄pẽ nos s̄ p̄/
pter alios sum⁹. Deniq̄ nõnulli sctã hũili/
tate p̃diti viri / p̄pẽ q̃dã i se offendicula q̃b⁹
pie religioseq̄ mouebãẽ ep̃at⁹ officiũ / nõ so
lũ sine culpa / verũetiã cũ laude posuerunt:
Nũquid sic etiã christianũ nomẽ ⁊ fidẽ lau
dabiliẽ / ac nõ poti⁹ dãnabiliẽ ponerẽt? Sic i
accipiẽdis hiẽ reb⁹ p̃siit eẽ iuste cãe cur excu/
set q̃sq̄ fieri ep̃s: nec tñ siẽr põt vlla cã eẽ iu
sta cur q̃s excuset fieri christian⁹. Quid ista
nisi q̄ sine ep̃atu vẽ clericatu salui esse pos/
sum⁹: sine christiana v̄o religiõe ñ possum⁹.

Q̄ i recõciliatis hereticis nõ mutaẽ ecclĩastica mũera / s̄ʒ expiaẽ error: nõ q̃dẽ rebaptizatiõe / s̄ʒ ꝯtritiõe / elemosyna ⁊ charitate: Ca. xii

A p Roĩndevti ep̃i seu q̃libet clerici q̄rũ
ad ipsa ecclesiastica officia p̃tinet / sic
i catholicã suscepti sũt vnitatẽ / quẽ/
admodũ expedire videbaẽ his q̃rũ saluti p̃
cor̃ ꝯsulebaẽ officiũ vel exercẽdũ vẽ omit/
tẽdũ. Verũtñ etiã de ipsis qui ⁊ apud nos
eosdẽ administrauerũt honores: Nũq̃d sic di
cere potuisti: ep̃s ẽ / ep̃m recipis: ita poteris
dicere: heretic⁹ ẽ / hereticũ recipis: aut schis/
matic⁹ ẽ / schismaticũ recipis: aut donatian⁹
ẽ / donatianũ recipis? His em̃ noĩb⁹ nõ gra/
dus honorẽ a plebeia dignitate / s̄ crimẽ er
roris a catholica v̄itate distinguiẽ. Proinde
illa tãq̄ ecclĩastica mũera etiã i alienis in/
uẽta / q̃ vos relinquẽdo ⁊ ad nos trãscũdo
n̄ri fiũt / p̄ vtilitate ip̃sor̃ q̃b⁹ hac dispẽsati/
one seruim⁹ suscipiũẽ: illa v̄o vitiosa et p̃pe
vr̃a / sanãẽ / corrigũẽ / mutanẽ: dũ tñ ea sacra
sine quib⁹ hõ ñ põt fieri christian⁹ / etiã i he/
reticis sic tractenẽ vt cũ ad ecclesiã veniũt /
qđ defuerit addaẽ / qđ agnitũ fuerit app̃ro/
beẽ: ne dũ nimis offẽdimur eis malẽ q̃ ꝯ ec/
clesiã peperũt / p̃seq̃mur etiã bona q̃ d ecclẽ
sia discedẽdo traxerũt. Nã etiã sic ram⁹ fra/
ct⁹ / si rursus / sic ait ap̃ls inserẽd⁹ sit / radix ei Ro. 11. c
reddiẽ / nõ forma mutaẽ. At em̃ n̄ros iquis B
hereticos ⁊ sacrilegos vocas / qđ nefariũ ⁊
iexpiabile crimẽ ẽ: nũq̃d talib⁹ sine aliq̃ ex/
piatiõe ignosci debet aut põt? Cur g̃ inq̃s
nõ emaculas veniẽtẽ? cur nõ p̃mo abluis ⁊
emũdas / ⁊ sic tibi cõicet? Quid q̄ ex his v̄/
bis tuis multo ꝯueniẽti⁹ ali⁹ dixerit: talib⁹
tñ ignosci nec debere nec posse: teq̄ tibi ip̃i
ꝯtria locutũ eẽ mõstrauerit / vt iõ diceres cũ
aliq̃ expiatiõe talibus ignoscẽdũ: q̄ id qđ
obijciẽ iexpiabile ẽ: quõ g̃ expiaẽ qđ iexpia
bile est? Quõ sperẽ te auditur̃ eẽ qđ dico /
q̃ tã i p̄ximo nõ audis ipse qđ dicis / cũ tibi
ꝯtinuo ꝯdicis cẽsendo expiãdũ qđ iexpia/
bile dixeris? Nos aũt ita v̄m dicim⁹ hereti
cũ ⁊ sacrilegũ errorẽ / vt tñ inexpiabilẽ non
dicam⁹: Alioq̃n frustra vobiscũ vt eo reli/
ẽto correcti ad ecclĩaʒ catholicã trãseaẽ / q̃/
bus modis possum⁹ agẽdũ eẽ cẽsuim⁹: nec
n̄ro sic scribis v̄bo te vti arbitreris q̃si hoc
malũ sine venia ⁊ sine medico esse dicam⁹:
qđ omnino nõ dicim⁹: q̄ ⁊ veniã mereñẽ q̃s
hui⁹ mali p̄nituerit: ⁊ oĩpotẽs ẽ medic⁹ q̃ p̃
p̄phetã dicit: Si ꝯuersus fueris ⁊ ingemu/ Ezech. 18.
eris / tũc salu⁹ eriẽ. Quapropter si in aliquẽ
forte icidisti vel min⁹ i his reb⁹ instructũ / vẽ
min⁹ q̃d loq̃reẽ intuentẽ / q̄uis esse cõionis
catholice videreẽ q̃ hoc tibi diceret / ipse po
tius hui⁹ incõsiderati v̄bi veniã mereaẽ: si/
cut tu qui cũ sis tã liberaliẽ erudit⁹ / ⁊ in ar/
te v̄bor̃ nõ mediocriter doct⁹: min⁹ tñ q̃d
loq̃ris attendẽs expiãdũ cẽses qđ inexpia/
bile dixeris: ⁊ qđ ẽ monstruosi⁹ ideo expiã/
dũ q̄ inexpiabile. Nõ ẽ catholicũ eos hor/
tari / vt errore correcto salui fiãt / q̃s inexpi/
abiliter atq̄ insanabiliẽ asserim⁹ errare. S̄ʒ C
ideo vobis nõ videnẽ mũdari / cũ ad nos a
voб trãseũt: q̄ nõ denuo baptiçanẽ / quasi

solo baptismo quē repeti non oportet/ cū
idē atq; vn⁹ ē/hoīes ab errore mūdēt. Mū
Joh.15.a. dant̄ ꝛ v̄bo v̄itatꝭ ab illo q̄ ait: Jā vos mū
di estꝭ/ ꝑpt v̄bū qḋ locut⁹ sū vob. Mūdant̄
ꝛ sacrificio ꝯtriti cordis ab illo de q̄ dictū ē:
Ps.50. Sacrificiū deo spūs ꝯtribulat⁹/cor ꝯtritū ꝛ
hūiliatū de⁹ nō spnit. Mūdant̄ ꝛ elemosy-
Luc.11.f. nis ab illo q̄ ait: Date elemosynam/ ꝛ ecce
oīa mūda sūt vobis. Mūdātur ipsa q̄ sup-
eminet oīb⁹ charitate ab illo qui ꝑ aplm̄ pe
1.Petri.4.b. trū dixit: Charitas coopit multitudinē pec
catoꝝ: quē vna si assit/oīa illa recta fiūt: si
aūt desit illa/oīa frustra fiūt. Hęc v̄o v̄n sit/
Ro.5.a. audi docentē aplm̄: Charitas inq̄t dei dif-
fusa ē i cordib⁹ nr̄is ꝑ spm̄sctm̄ q̄ dat⁹ est no
bis. Vn̄ merito credūtur q̄ extra ecctiaꝫ ba
ptismū ecctię ꝑceperūt/non hr̄e ꝑ spm̄sctm̄/
Eph.4.a. nisi cū ipsi ecclesię in vinculo pacis ꝑ con-
nexionē charitatis adherescunt.

Baptismū sine charitate habentib⁹/ad ꝑditionē cedit nō advita: (Ca.XIII

Iam eñ locus ē vt ostē
dā qḋ in p̄mo libro distuleram⁹/q̄d
in ecctia q̄ sctm̄ corp⁹ ē christi ꝑprie
possit accipi/qḋ p̄ter illā nō pōt accipi. De
his eñ qui schismata faciebāt/idē apl̄s di-
1.Cor.2.d. cit: Aīalis aūt hō nō ꝑcipit q̄ sūt spūs dei:
primā ad corinthios epistolā lege/ ꝛ inue-
nies. Baptism⁹ igit̄ sacramētū ē noue vitę
ac salutis eternę: quē multi habēt non ad
vitā eternā/sed ad pęnā eternā/ nō bn̄ vtē-
tes tāto bono: Charitatē v̄o sanctā q̄ ē vin
culū ꝑfectionis/nemo pōt hr̄e non bonus:
nemo q̄ habet pōt eē vel schismatic⁹ vel he-
retic⁹. Cū ḡ quisq; ad ecctię veniēs vnitatē
cū ei⁹ mēbris veracit̄ copulat̄/accipiat spm̄
Ro.5.a. sanctū ꝑ quē diffundit̄ charitas i cordibus
1.Petri.4.b. nr̄is: eadēq; charitas coopiat multitudinē
pctōꝝ/vt baptismū quē p̄mū habebat ad
iudiciū/habere iam mereat̄ ad p̄miū. Quō
eñ mūdari negas/nisi q2 oīno q̄ sit mūda
tio spiritalis ignoras? Nō igit̄ sic ꝯuitiarꝭ
tanq̄ in asylū romuli v̄ros nocētes recipi-
mus/q̄s ciuitas dei recipiēdo efficit inno-
cētes/cū ad eandē veraci corde trāsierūt: ð
Matth.5.b. q̄ ei⁹ ꝯditor dicit: Non pōt ciuitas abscōdi
sup montē ꝯstituta: Non eñ eā ꝯdidit qui
Gen.4.b. fratrē supbe occidit irat⁹/ sꝫ q̄ fr̄es humilit̄
redemit occisus. Hāc spūsācto mūdāte lęti-
Joh.7.f. ficat de q̄ clamabat dicēs: Si q̄s sitit veni-
at ꝛ bibat: non aquā visibilē cōmēdans/ q̄
baptismatis sacramēto quā ꝛ boni et mali
hr̄e psūt: q̄uis sine illa boni salui fieri non
psūt. Quę q̄uis ecctię sit/tn̄ etiā foras ꝑflu
it/cū ꝛ apud illos inuenit̄ q̄ ex nob exierūt/ 1.Joh.2.c.
sed non erāt ex nobis: sicut aq̄ i aliq̄ ex illis
memorabilib⁹ quattuor fluminibus negari Gen.2.b.
non pōt q̄ sit aq̄ ꝑadisi: q̄uis non sit i solo
paradiso/q̄ etiā extra inde manauit.

Q2 spm̄sctm̄ nō accipiūt nisi qui vnitati copulant̄: Ca.XIIII.

Non q̄ hanc aquā/sed aq̄ noīe inuisi-
bile dei donū sanctū spm̄ cōmenda-
bat dicēs: Si q̄s sitit veniat ꝛ bibat: Joh.7.f.
sicut euidēter euāgelista testat̄ adiungēs:
Hoc aūt dicebat de spū quē accepturi erāt
credētes in eū. Spūs eñ nondū erat dat⁹:
q2 iesus nondū fuerat clarificat⁹. Et vtiq;
q̄tū ad sacramētū attinet lauacri visibilis
anteq̄ esset resurgēdo clarificat⁹/ iā baptiça-
uerat plures q̄ iohannes: sicut ipsū loquit̄ Joh.4.a.
euāgeliū. Vn̄ dicit discipulis suis: Johan- Act.1.a.
nes quidē baptiçauit aqua/vos aūt bapti
çabimini spūsancto: quē et accepturi estis
non post multos dies hos vsq; ad pēteco-
sten. Hic spūssanct⁹ veniēs i eos/tale signū
primit⁹ dedit/ vt qui eū acceperāt/ linguis
oīm gentiū loq̄rent̄: q2 portēdebat ecclesiā
ꝑ oēs gētes futurā: nec quēq̄ accepturꝭ spi
ritū sanctū/nisi qui eius vnitati copularet̄.
Hui⁹ fontis largo atq; inuisibili flumine lę
tificat de⁹ ciuitatē suā/de qua ꝑpheta ꝑdi-
xit: Fluminis impet⁹ lętificat ciuitatē dei. Ps.45.
Ad hunc eñ fontē nullus extrane⁹/q2 nul-
lus nisi vita eterna dign⁹ accedit. Hic est ꝑ-
prius ecclesię christi/ cui tāto an̄ ꝑpheratū
est: Fons aq̄ tuę sit tibi ꝑprius/ ꝛ nemo ali Prouerb.5.a
enus cōmunicet tibi. De hac eñ ecctia ꝛ de
isto fonte dicit̄ ꝛ i cātico cāticoꝝ: Hort⁹ cō- Cant.4.d.
clusus/fons signat⁹/puteus aquę viuę.

Q2 baptismū visibilē fictus potest suscipere/sed nō inuisibilē/ scꝫ spūssancti donū: Ca.XV.

Hoc v̄ri de visibilis baptismatis sa
cramēto accipiētes/tantū errāt vt
res absurdissimas fateri cogāt̄ in-
uiti: qḋ ad illū. s. fontē viuū q̄ ꝑpri⁹ ē vnicę
colūbę/ de q̄ dictū ē: Nemo alien⁹ cōicet ti- Prouerb.5.a
bi: Ad hortū ꝯclusū puteūq; signatū potu-
erit accedere simon mag⁹/quē legim⁹ a phi Act.8.b.
lippo baptiçatū: Potuerint accedere tot fi
cti/de q̄b⁹ gemēs loquit̄ cyp̄an⁹: Sctō v̄bis
solꝭ ꝛ nō factis renūciātes: Tot etiā ep̄i aua
ri de quib⁹ idē ipse testat̄: Fūdos insidiosis Cyprianus in
fraudib⁹ rapiētes/ vsuris multiplicātib⁹ fę- ep̄la. de lapsis
nus augētes. Ista q̄ppe i baptiçatis et ba-

pticantibus visibili baptismo reperiũtur: Ad illũ tamen fontẽ ꝓprium cui nemo cõmunicat alienus: ad illum fontẽ signatũ/ hoc est ad spũsancti donum: quo charitas dei diffundit in cordibus nostris/ nullus istorũ nisi mutatus accedit: ita omino mũdandus vt nõ sit/ sed sit celestis particeps pacis/sancte socius vnitatis/ plenus indiuidue charitatis/ ciuis angelice ciuitatis. Ad hanc itaqȝ ciuitatẽ quisquis heresis vł schismatis deposito errore/correctis moribus/pia mente conuertit/si iam sacramenta gestabat/que foras etiã ad indignos ꝓfluere potuerũt/ hec honorãtur in eo:quia et in alienis non videntur aliena: sed iam illo ꝓprio cui nemo cõmunicat alienus: illo signato spũsancti fonte mundat:a quo apud vos etiã quisquis ceteris morib⁹ laudabil fuerit/solo schismatis vel heresis crimine separatur.

Cur nunq̃ habita charitas vel gratia/ faciliori venia acquiratur q̃ deserta: Ca.xvi

A Um ergo veniũt ad nos vestri/ desistentes esse vestri/ incipiẽtes esse nostri: accipiunt quod non habebant: et salubriter habere incipiunt/ quod tanto pnitiosius/quanto indignius habebant. Accipiunt eñ primitus ipsam ecclesiam/ et in ea pacem/ charitatẽ et vnitatem per fontem eius ꝓprium atqȝ inuisibilem spiritumsanctũ: sine quib⁹ vtiqȝ nullo dubitante interijssent/ quicquid aliud apud vos quod de ecclesia foras trahi potuit habuissent: faciliore autẽ venia quod nondũ habuerunt accipiunt/ q̃ si habuissent et tamen deseruissent. Et hoc discernitur apud nos/ vt aliter recipiant qui catholicã reliquerunt/ aliter qui ad illã primitus veniunt. Illos enim amplius grauat crimen desertionis: hos autẽ non a se diruptũ/ sed cognitum et retentũ vinculũ releuat vnitatis. Unde fieri potest vt quos seductos rebaptizauerũt/ ipsi ꝓ eis penitentib⁹ dominũ deprecent/ si prius isti conciliati q̃ illi recõciliati ecclesie fuerint. Sicut fieri potest/ vt etiam cultores idolorũ si quos forte christianos ad idola seductos apostatas fecerint: si priores seductores facti fuerint christiani/ et magnũ aliquod meritũ in ecclesia consecuti: ꝑ ipsos illi quos deceperant redeant: ꝑ ipsos cõmendẽtur et reconcilientur domino per quos dimiserant dominũ. Quod eñ valet ad mundanda sacrilegia gentiliũ recte perceptũ sacramentum baptismatis/ hoc valet ad mundãda sacrilegia schismaticorũ et hereticorũ veraciter apprehensa charitas vnitatis. Quobrẽ sicut seductores fideliũ christianorũ venientes ad christũ seductis redeũtibus preponũtur/ vnde isti et epi fieri possunt: ita mirari nõ debent decepti ab hereticis quando ad catholicam veniunt. Isti nãqȝ excusabilius petunt que sibi defuerunt: illi humilius repetunt quod fuerunt. Istos honorabilius vbi nondũ steterant aduocamus: illos suspectius vnde lapsi fuerant reuocamus. Proinde iam vt opinor non frustra me dixisse donatistarũ/ vel vt tu mauis donatianorũ hereticorũ sacrilegũ errorẽ/ si et ab ecclesia catholica dissentitis: et que vna atqȝ eadem fatemini sacramenta rescinditis: nec tamen sine venia vel insanabiles estis misericordie dei: q: discordioso errore deposito/ad catholicã veritatem pacemqȝ conuersi: per donũ eius proprium/ hoc est sanctum eius spiritũ/ per quẽ diffunditur charitas in cordibus nostris: Roma.5.a. mundari sanariqȝ poteritis: non vt destruantur in vobis ecclesie sacramenta/ que aliena pnitiose foris habebatis/ sed vt ea ipsa intus iã vestra salubriter habeatis.

De petiliani sententia quã cresconius nititur defendere/ scȝ cõscientia sancte dantis attenditur &c. et augustini respõsione: quid si lateat dantis conscientia &c. Ca.xvii.

n Unc videamus quẽadmodũ ostendas recte dixisse petilianum vel quemlibet aliũ: Conscientia sancte dantis attẽditur: que abluat accipientis: vbi ego dixi: Quid si lateat dantis ꝯscientia/ et fortasse maculosa sit: quomodo poterit accipientis abluere conscientiã? Tu contra/ nõ quid a te homine acuto/ sed quid a vestris dicat diu locutus es: quod totũ breuiter ita dici potest: Conscientia dantis attendit/ non sm eius sinceritatẽ/ que in illa videri nõ põtest/ sed sm famã que de illa seu vera seu falsa est: quia videlicet eius est hominis/ qui etsi sceleratus occultus sit/ sufficit accipienti q͛ bone sit estimationis/ nondũ cognitus/ nõdum iudicatus/ nondũ ab ecclesia separ⁹. Uide Cõtra litteras petiliani. li.i. ca.i.c.

obsecro te i qd̄ ꝑcipitiū cōpulerit homines
angustia non inueniēdi qua exirēt: Ita ne
dantis maculosa ɔsciētia/ ɔsciētiā potest
accipiētis abluere/si habeat famā bonā: ⁊
tantū ad abluendū poterit/quantū bona
si bonā famā fallendo contraxerit? Atten/
dis quid dicaꝝ/⁊ vis iā ꝑtereamus hunc lo
cum/an hoc idē adhuc versabo/ vt diligen/
tius cogaris attēdere? Petilian⁹ dixit: Cō/
scientia sancte dantis attēdiꝝ/q̄ abluat ac/
cipientis. Ego dixi: Quid si lateat dantis
ɔsciētia/⁊ fortasse maculosa sit: quō pote/
rit accipiētis abluere ɔsciētiā? Tu vel po/
tius vestri dixerūt: Nā tu vir talis qñ ista
dixisses/ ꝗuis habeat ɔsciētiā maculosā:
mihi tñ q̄ ab eo baptiʒor/ q2 latet ⁊ nescio:
sufficit ꝙ ab eo accipio/ cui⁹ innocētē q2 in
ecclesia ē ɔsciētiā puto. Nā ideo inqs ɔsci
entiā dātis attēdo: nō vt qd̄ fieri non pōt
de latētib⁹ iudicē/sed vt si qd de illo i publi
ca fama vl' ɔsciētia ē nō ignorē: Propt'h
eñ ab omnipotēte deo dictū ē: q̄ nota sunt
vob/q̄ occulta mihi? Semꝑ igiꝝ attēdo ɔsci
entiā dantis: et q2 ipsam non video/ qd de
ea in publico notū ē quęro: nec ad rē perti/
net si aliud sit in secreta cōsciētia/aliud in
publica fama: Sufficit eñ scisse/q2 necdū
eius a quo accipio damnata ɔsciētia est.

Q2 falsa dantis fama nō abluat
A accipientis ɔsciētiā: Ca. xviii.

Ecce ipsa v̓ba tua posui quib⁹ te di
cere ostēderē/ qd̄ meis v̓bis breui/
ter apteq3 cōplex⁹ sū: ꝙ ad hoc attē
daꝝ abluentis ɔsciētia/vt q̄ de illa fama sit
cognoscaꝝ. Non ergo ipsa attendiꝝ homo
bone/non ipsa attendiꝝ q̄ videri non pōt:
sed fama attēdiꝝ quę etiā falsa esse potest:
qd̄ ipse ɔfiteris atq3 ɔcedis: Nā ⁊ tu vidisti
maculosā ɔsciētiā non valere ad abluen/
dū. Non ergo ɔsciētia sancte dātis attēdi/
tur/quę abluat accipiētis: sʒ fama qua pu/
taꝝ sancte dare/etiā q̄ sancte non dat/ ⁊ pu
taꝝ abluere q̄ non abluit. Abluit ergo acci
pientē mali hōis fama bona/non ipsi⁹ dan
tis polluta ɔsciētia. Cur ḡ dictū ē: Cōsciē/
tia sancte dantis attendiꝝ/q̄ abluat accipi/
entis/nisi q2 non abluit accipiētis/si non ē
ɔsciētia sancte dātis. Si maculosa ⁊ imun/
da ē/quid ergo tūc attendiꝝ? Ipsa inqs at/
tēditur cū fama ei⁹ attēditur: Et si bona est
fama/nihil interest ad abluendū accipien/
tē/etiā cū est mala ɔsciētia: sʒ abluit bona

eius fama. Dic rogo te: cū mala ɔsciētia ē: B
vera est bona fama ei⁹ an falsa? Procuidu/
bio vtiq3 falsa. Proinde cū bona nō ē ⁊ oc
culta dātis ɔsciētia/quōlibet eā tibi videa/
ris attēdere/ fm hāc sentētiā/nō abluit ac/
cipientē/nisi dātis aut fama falsa aut pol/
luta ɔsciētia ē. Utrūq3 insanū ē: si te talia
delectāt/tu elige qd sit insanius. Porro q2
veritas non admittit vt accipientis consci
entiam vel falsa fama dantis abluat vel
polluta cōsciētia: restat vt abs te etiā vñ
abluaꝝ accipiēs/ qñ latet dantis maculosa
ɔsciētia requiramus: quod ⁊ tibi quęsiui/
mus: qñ sicut dicit petilianus vel quilibet
alius/ɔsentiētibus vobis cū sancte dantis
cōsciētia est .i. cū bona ⁊ mūda ɔsciētia est
abluit accipiētis ɔsciētiā. Puto eñ iā nō
te repetitux atq3 dictux/ꝙ impleat i ablu/
endo vicē ɔsciētię bonę eius falsa bona fa/
ma: sufficit ꝙ hoc vestros te non dicere as/
seruisti: Illox te pudeat/non etiā tui: Re/
stat ergo vt tunc vel deus vl' quisq3 sanct⁹
angelus abluat. Quod si dixeritis: illa hor
renda ɔsequeꝝ absurditas/ quā in illa epl'a
mea cōmemoratā: nō dico videre noluisti/
q2 ꝓrsus non attigisti; sed tāto attēti⁹ acu/
tiusq3 vidisti/ quanto magis attingere ti/
muisti. Si eñ hoc dicitis/ꝙ cū sanctus ho/
mo baptiʒat/ sancta eius conscientia dilu/
it accipientis conscientiā: cū v̓o cōsciētia
dātis latēter immūda ē/ tūc de⁹ angelusve
abluit: cauete ne qui vobis hęc dicētibus
credunt/ occultos malos optent inuenire
a quibus baptiʒenꝝ/ vt multo sanctius ab
ipso deo vel angelo eius abluantur. Hanc C
absurditatē vel deridendā vel detestandā
cū verbis ꝑcedentibus petiliani ꝑspiceres:
ɔsequētem et a me i epistola mea cōmemo/
ratā: caute tu quidē quasi nihil horum di/
xerim/rem tantā silendā putasti sed confu
gisti. At nescio quid absurdius/ vt cū ma/
culosa conscientia dantis occulta ē: ⁊ ideo
non pōt accipiētis abluere/tūc falsa fama
eius accipiens abluaꝝ: et in eo veritatē fal
sitas opereꝝ. Nunc et accusa calūniose di/
alecticos qd̄ fugiēda versutia sermonis ef/
ficiant/ vt si falsum est verū sit/ si verum est
falsum sit. Ecce tale aliquid ipse i sacramē/
ta christianę regenerationis immittis: imo
peius magisq3 fugiendū. Illi eñ nō in sua
fraude nec in rex veritate/ sed in perplexi/
tate locutionis humanę quędam verba di/

cunt/tūc videri vera cū falsa sunt/tunc falsa cū vera sunt: quę cū in disputationē incīderint animo discerni/etiam si dissoluti sermone nō psit. Tu vō nō verbo quodlibet/ nec rē quamlibet/ sed ipsam qua in ęternā vitā renascamur mūdationē cōsciētię verā fieri posse dicis in homine p famā falsā alienę ɔsciētię. Et ne tibi hoc tribuaꝶ q: dialecticā didicisti/vestroꝝ dicis hāc esse sententiā: quib' non vt dialecticus/ sed plane vt hereticus cōsensisti. Per te igiꝶ aut per vestros hęc est magnifica inuēta vł demōstrata doctrina: si sctē dātis bona ɔsciētia est/tūc ab ea fit bon' qui baptiçatur/tūc arbor bona bonū fructū parit: cū vō ɔsciētia dātis mala ꝛ occulta ē/ tūc eius ꝗ falsa ē bona fama ɔsuliꝶ/vt tūc a fallēte accipiat hō baptismū veꝝ/ cū de illo credidetit falsum: atq; ita nō desit ꝗ fructū pariat heretici erroris/fit mater falsitas veritatis. Hoc ideo totū tā execrabile/tā mirabiliter puerū ꝛ insanū: ne quod dei ē dei esse dicaꝶ: vt qd a deo sumiꝶ/ hominib' tribuaꝶ: ne ꝗ dixit: Cōsciētia sancte dātis attēdiꝶ/ꝗ abluat accipientis/errasse videatur.

Remouet obiectionē de iuda traditore: Ca.xix.

Nostri hoc indes de scripturis ,pbāt: qm̄ iudas traditor: anteq; damnareꝶ oīa sicut apl's gessit. Quid hoc ad petiliani sentētiā fixā atq; diffinitā: Cōsciētia sancte dantis attendiꝶ/ quę abluat accipientis: nisi q et iudas iste nimiū ɔtra vos est/cū verbis alienis incōsiderate ,platꝫ patrociniū ꝓbere conamini. Cū eñ iudas sicut apl's baptiçaret: qñquidē mal' erat/ q:

Job.12.a. fur erat: et ea ꝗ mittebanꝶ in cōmissos sibi loculos auferebat: nō vtiq; ɔsciētia ei' attendebaꝶ/ sed deus ꝛ christus in quē credebaꝶ. Neq; eñ et ipsius mali hominis falso bona fama credentes ꝛ accipientes abluebat: nec generabat in homine gratiā diuinę veritatꝫ falsitas humanę opinionis. Et illud testimoniū qd de scripturis posuisti: ꝗ manifesta sūt vobis: quę occulta sunt dño deo nostro: ista verba redarguit atq; ɔuincit. Si eñ ꝗ occulta sunt dño deo relinqñda sunt: quō ɔsciētia dātis non solū mala/ verumetiā bona cū occulta est nō attenditur: quid tūc accipiens iubetis attēdat vt ɔscientia eius abluatur?

Q: christus in baptismo abluit accipientiū conscientiā/siue boni sint ministri siue mali: Ca.xx.

Expergiscimini aliqñ: nūc saltē dicite: attēdat deū ꝗ timetꝫ ne humiliemini/si nō i hoīe ꝑ in dño gloriemini. Est inde qd timeā: si eñ cū latet dātis ɔsciētia dixero/vt accipiēs attēdat deū: ꝛ ab illo tūc ei' ablui ɔsciētiā ɔfessus fuero/illa me horrēda ɔsequiꝶ absurditas/sācti' ablui homies cū baptiçatores habēt occultos malos ꝗ̄ cū manifestos bonos: si hō abluit qñ dātis ɔsciētia bona ē et manifesta/de' autē qñ mala ꝛ occulta: dic ꝗ qd dicim'/q: hoc ē veꝝ/hē sanū/hē catholicū/q christ' mūdet accipiētiū ɔsciētias / siue p bonos mīstros baptismi sui siue p malos: qm̄ d illo scp̄tū ē: Christ' dilexit ecclīaꝫ ꝛ seipsū tradidit ,p ea/ vt eā sctificaret/ mūdās eā lauacro aq̄ i vbo. Tu inde rñde quō baptiçent ꝗs dānauit ecclīa? Iā ꝗ recediꝶ a vbis petiliani: qm̄ illo dicēte: Cōsciētia sctē dātꝫ attēdiꝶ/ꝗ abluat accipiētꝫ: cū ꝗrere: ꝗs abluat accipiētꝫ ɔscientiā/ qñ polluta dātis occulta ē: non mihi poterit rñdere: tā eñ ɔtra vitatē diciꝶ q falsa ei' fama possit abluere/ ꝗ̄ si hoc ipa mala ɔscientia posse diceret. Epħ.5.e. Cōtra petilia/ nū.li. 1.ca.1.

Q: sacr̄m baptismi dāt boni ꝛ mali: rē aūt sacri solus de': Ca.xxi.

Iam aūt qraꝶ: quō baptiçāt ꝗs dānauit ecclīa? Rñdeo sic eos baptiçare quō baptiçāt ꝗs dānauit de' anteq; d illis decq; iudicaret ecclīa. Qui eñ mēte puer sa videreꝶ int' esse cū foris sit/ab ipso christo iā iudicat' ē. Ipse qppe ait: Qui ñ credit iā iudicat' ē. Paul' aūt apl's dic: Eccl'a sbditā ē christo: Nō igiꝶ debet ecclīa se christo ꝓponere/ vt putet baptiçare posse ab illo iudicatos: a se aūt iudicatos baptiçare nō posse: cū ille semp veraciꝶ iudicet: ecclastici aūt iudices sicut hoīes plerūq; fallāꝶ. Baptiçāt ꝗ quātū attinet ad visibile ministeriū ꝛ boni ꝛ mali: inuisibiliꝶ aūt p eos baptiçat/cui' est ꝛ visibile baptisma ꝛ inuisibilis gratia. Tingere ꝗ pñt ꝛ boni et mali: abluere autē ɔscientiā non nisi ille qui semp est bon'. Ac p hoc etiā nesciēte ecclesia ,pter malā pollutāq; ɔsciētiā damnari a christo/ iā in corpe christi non sunt quod ē ecclesia: qm̄ non potest christ' habere mēbra dānata: Proinde et ipsi extra ecclesiā baptiçāt. Omīa quippe ista monstra absit omino vt in mēbris illius columbę vnicę cōputenꝶ: Job.3.c. Epħ.5.c.

Absit vt intrare possint limites horti ɔclusi: cuius ille custos ē q̄ nō potest falli. Qui tñ si cōfitent̄ ⁊ corrigūtur/tunc intrant/ tūc mundātur/tunc in arboribus horti cōclusi/ tunc in mēbris vnicę columbę numerant̄/ nec tñ denuo baptiçant̄: ita ⁊ cū ab hereticis veniunt cū ipso baptismate/qđ et foris habuerūt/sed nō ⁊ cū ipsa mūdatione quā intus accipiūt: vt quod defuit ꝑficeꝛ/qđ aūt non mutatū est approbeꝛ.

De area quę ē ecclesia dei: ⁊ ventilabro cū quo dominus venturus sit: Ca. xxii.

Extra inqs p vestros maiores traditionis ⁊ thurificationis ⁊ p vos ꝑsecutionis crimine damnata ɔsciētia ē: de traditorib⁹ quidē et thurificatorib⁹ qui fuerint qui hoc nefas admiserunt: nō scripturis sanctis sed famę holm credidistis. Quę si potest esse falsa bona de malis/cur nō possit etiā mala de bonis? De ꝑsecutione autē hoc tibi breuiter iterūq̄ respōderim: qđ cū respōdissem petiliano/refellere minime valuistis. In scptura quippe sancta quę neminē fallit/ area dicta est ecclesia dei: dominūq̄ ipsū cū ventilabro esse venturū et mundaturū aream suā/ vt
Math.3.c. frumenta recondat in horreo: paleam vero comburat igni inextinguibili. Aut ergo recte passi estis ꝑsecutionē: aut si modus christian⁹ excessus est/ palea nr̄a fecit: ꝓpter quā non fuerit area dñica deserenda: ne quisq̄s ante tēpus ventilationis ab area paleā refugeret/ a frumēto sepat⁹ palea fieret. Tu autē cū hoc nō meū/ sed sanctę scripturę testimoniū refellere conareris: nullam ꝑsecutionē iustaꝫ esse posse dixisti: vbi ignoscendū tibi est nesciēti scripturas: vnde tibi venire posset ī mentē q̄ iusta vo-
Ps.100. ce sit dictū: Detrahentē ꝓximo suo occulte/hūc ꝑsequebar. Et ab ipso dño iesu chri
Ps.17. sto in excellentissima ꝓphetia: Persequar inimicos meos et cōphendā illos: et nō ɔuertar donec deficiāt: Et alia multa diuina testimonia q̄ ꝑsequi lōgū est: si tñ mihi ꝓpter hoc verbū calumniaris/vt qm̄ dixi: ꝑsequi longū est: ꝑsecutorē me diuinoꝝ testimonioꝝ esse crimineris.

Arguit cresconiū de sophistica argumētatione: Ca. xxiii.

Opponis mihi verba scpturaꝝ totiens demōstrata: q̄uis nihil adiu uet: Oleū peccatoris nō impinguet caput Ps.140.
meū: cū et apud vos esse saltē occultos peccatores negare nō possis: qui tamē baptiçant in his verbis excepti sunt. Non enim ait: oleū manifesti peccatoris/ sꝫ absolute: oleū peccatoris. Et facti sūt mihi velut aq̄ mendax simulatoris occulti/ cuius et falsa fama nō habet finē. Ubi miror prudentiā tuā quomodo tibi nō videat̄ aqua mēdax simulatoris occulti: cur⁹ ⁊ falsam famā mūdādę alienę cōsciētię ꝓdesse aliqd credidisti: nisi q2 illud nō dialecticū/ sed plane sophisticū qđ in me frustra q̄si ī dialectico reprehendisti: subuenire tibi arbitratus es si mentiris vera dicis. Quid eñ aliud conaris asserere/cū homini tribuens baptismū/ quem dei esse nō vis agnoscere: ideo dicis adulteꝝ dare posse veꝝ baptismū: quia seipsum occultando castū esse mentiꝛ. Itaq̄ tūc veꝝ dicit in baptismo cū mentiꝛ in flagitio: ⁊ nō est aqua eius mēdax quā eē vul tis in ecclesia fm ꝓmissionē tot ꝓphetiarū toto terrarū orbe diffusam: cum aquā men Hiere.15.d.
dacem nō baptismū dixerit hieremias/ sed mendaces homines: fm intellectū qui manifestatus est in apocalypsi/ vbi interrogāte iohāne qđ essent aquę ille in visione mōstrate: populos esse responsum est. Apoc.17.a.

Demonstrat eum auctoritates scripturaꝝ adductas nō recte intelligere: ⁊ falsā eaꝝ intellectionē ꝓposito nō seruire: que conuinci tur a veritate: Ca. xxiiii.

De illo vero testimonio quod scptū ē: Qui baptiçat̄ a mortuo/qđ ꝓficit lauatio eius: q̄ nō intellexeris Eccl.34.c.
qđ ego in illa epistola posui: quantūq̄ me verbis tuis adiuueris paululū attēde. Cū eñ putasses a me mortuū hoc loco intelligi cultorē idoloꝝ/q̄si eos solos exceperim/ q̄ baptiçare nō possint/elegisti q̄ntū potuisti/repetito illo de oleo testimonio q̄ nullū pctōrē baptiçare voluerit/ q̄ dixit: Oleum Ps.140.
pctōris nō īpinguabit caput meū: nō excipiēdo aliquē pctōrē: vn̄ magis vos vrgemini/ sic paulo añ mōstraui. Si eñ null⁹ pctōr except⁹ pinde baptiçatos ab occultis mali cū ɔuicti fuerit denuo baptiçare/hic iā conaberis occultū excipe pctōrē/ quē scta scptura nō excepit. Tot⁹ igiꝛ iste vester ītellect⁹ falsus a vitate ɔuiciꝛ: cū ⁊ vr̄e intētiōi sibi repugnare mōstraꝛ. Neq̄ eñ hoc reuera de

baptismo in psalmo positū est: ac nō de assentatoris adulatione: qd̄ superiora v̄ba satis indicāt: Nā tota sententia ita connectit:
Ps.140. Emēdabit me iustus in misericordia et arguet me: oleū autē peccatoris nō impinguabit caput meū. Maluit ergo contūdi caput suum ab arguēte veraciter/ q̄ vngi a blādiēte fallaciter: trāslatis v̄bis/oleo et vnctione lenitudinē significans adulantis.

Exponit auctoritatem: Qui baptizat a mortuo/nō ei ꝓdest lauatio eius: Ca.xxv.

q Uid autē ego i illa epistola de hoc testimonio senserim vbi dictū est: Qui baptizat a mortuo/ipsis ex repetitis v̄bis satis quantū opinor ostendā. Cū eñ differerē quid respōdere debeat ad ista catholicus christianus: cū audierit in/
Eccl.34.d. quā: Qui baptizat a mortuo/non ei ꝓdest
Ro.6.b. lauatio eius: Rñdebit: Uiuit christus: et iā non morit: et mors ei vltra non dñabitur:
Joh.1.e. de quo dictū est: Ipse ē qui baptizat i spūsācto. Baptizant aūt a mortuis qui baptizant in idolorum templis. Non eñ et ipsi a sacerdotib' suis se accipere arbitrant sanctificationē quā putāt/sed a dijs suis. Qui qm̄ hoīes fuerint: et ita mortui sunt vt neq3 sup terras neq3 i requie sctōꝝ viuāt/vere ipsi a mortuis baptizant. Hucusq3 ex epla mea v̄ba ipsa transcripsi: in quib' iā ꝓspicis vt opinor/ si nūc saltem diligēter attēdis/ nō me ipsos cultores mortuos appellasse: q̄uis alio modo etiā ipsi mortui sint/ sed deos falsos quos colūt: q: homines fuerūt: et sicut hoīes de corpe exierūt: nec resurrexerunt: nec vite vllū meritū que post hāc vitam ꝓmittit habuerūt. Ab ipsis ergo dijs q̄ baptizātur sicut dixi/vere a mortuis baptizātur: id ē qui in eoꝝ nomine baptizantur: q: et ipsi nō in noīe sacerdotū suorū/sed deoꝝ ō quib' vana opinātur/se sanctificari putāt: Christus autē resurrexit et viuit: Proinde qui ab illo baptizat/ non solū p bonū/verumetiā p malum ministrū perditis moribus mortuū/ nō a mortuo baptizat. Ab illo eñ baptizat qui viuit i eternū: et de quo dictū ē in euāgelio/qd̄ etiā ibi cōmemoraui: Ipse ē qui baptizat in spūsctō.

Reprehēdit cresconiū de subdola expositione dictoꝝ suorū contra petilianū: Ca.xxvi.

A h Oc tu in epistola mea quantū indicant verba tua non intellexisti: Nolo eñ dicere parū intelligens fraudare voluisti. Miror aūt q̄ verba illic mea consequentia nō aduerteris/ aut ab eis dissimulandū putaueris. Paulopost quippe subieci et dixi: Nam si hoc loco mortuū intellexero peccatorē baptizatorē/ eadē illa ꝯsequit absurditas/ vt quisquis etiā a latente impio fuerit baptizatus/ tanq̄ a mortuo baptizatus inaniter lotus sit: Nō eñ ait: Qui baptizat a mortuo manifesto: sed absolute dixit/a mortuo. Hec manifestatio v̄boꝝ illic meoꝝ quē de somno vel potius de ipsa morte nō excitaret: et tamē te nō excitauit? Et insup quod ego ꝯtra petu- B
lianum dixerā/quasi contra me dicens vehementi' etiā confirmasti: sicut solēt hoīes iniectā sagittā nesciēdo excludere/alti' etiam penitusq3 defigere. Asseruisti eñ mortuū non intelligendū nisi pctōrē baptistā: et nullū peccatorē excipiendū: et ideo quod ego dicebā/contra te concludit: nec occultum excipi posse vbi nullus excipitur. Rebaptizate igit eos quos ab occultis peccatoribus baptizatos esse constiterit: quibus pōt viuētib' et sciētib' subueniri/vt eis solis nō obsint/ qui vel ignorāter vel ante defūcti sunt/ vt manifestatis postea malis baptizatorib' suis iā baptizari nō possint. Baptizate inquā ꝓdito adultero atq3 dānato/quos ab eo cū lateret/ baptizatos eē ꝯstiterit: A mortuo quippe baptizati sūt: Omnē peccatorē sine vlla exceptione intelligendū esse dixisti/qui baptizare nō possit adiūgēdo testimoniū de oleo pctōris. Tu C
dixisti/tu scripsisti/teipsū audi/lege teipsū. Si omnis peccator tanq̄ mortu' nō potest baptizare/nec occultus pōt. Non eñ quia occultus ideo viuus ē/cū multo ꝓfundius etiā mēdacio simulationis assūpt' sit. Minus eñ mortuus diceret si saltē confiteretur. Sed fit in illo qd̄ alio loco scptū est: A mortuo velut q̄ nō sit perit ꝯfessio. Ab isto Eccl.17.d.
mortuo in tanta mortis ꝓfunditate dimersos quos baptizatos esse claruerit: non rebaptizatis: et ab eis baptizatos qui in vltimis terris nec ceciliani nec maiorini nec donati nomē audierūt rebaptizare si possitis minime dubitatis/obijcientes eis: Qui ba Eccl.34.d.
ptizatur a mortuo/ quid ꝓdest lauatio ei'? mortuos dicentes ad quos aphroꝝ cadauerū quorūlibet illa fuerunt/nec aura potuit peruenire: et mortuum non putantes qui ꝓpriū pōt occultare flagitiū/cū scptura

Eccl.17.d. clamet: A mortuo velut q̄ nō sit perit confessio. Ita ne q̄ fict⁹ ē mortu⁹ nō ē ī cū magis
Sap.1.b. ꝓpter ipsā fictionē carēdo spū vite penit⁹ expirauerit/ iterū dicēte scriptura: Sanct⁹ eīn
D spūs disciplie fugiet fictū. Adhuc defēdite istos mortuos & viuere dicite/ vt & vos per ipā falsa defensione moriami. Mortui sūt inqs: Sȝ qd faceret q̄ baptiȝād⁹ ad eos ignarus accessit: Nunc ꝗ faciat qn̄ illo ꝓdito se agnouit a mortuo baptiȝatū. Si eīn ꝯsciētia ꝓptea ledi nō potuit/ q̄ nesciuit: nūc incipit ledi quia sciuit: velut si tunica de latrocinio nesciēs vestiref/ ex illo fit iniqtatis vestis illa ex q̄ cognouerit & ipse iniqu⁹ nisi abiecerit: & q̄ nesciēs vxorē duxerit alienā/ ex illo fit adulf ex q̄ didicerit nisi discesserit. Abijciat ꝗ & ipe baptismū quē se a mortuo pcepisse cognouit: Habet eīn qd faciat/ adhuc baptiȝari iterū pōt. Postremo sciente nescierit a mortuo baptiȝat⁹/ qd ei ꝓdest lauatio ei⁹: stricta sentētia est/ sic & tu ipse clamas: neminē excepit: A mortuo inquā ba-
Eccl.34.d. ptiȝat⁹ ē: nihil ei ꝓdest lauatio ei⁹. Mūdate boīeȝ baptiȝādo q̄ viuūt/ aut vosipsos poti⁹ ab h̄ errore mūdate/ ne talia sentiēdo peatis. Cōtēdis eīn velut adūsus vt nullū
Ps.140. exceptū dicas ī eo qd̄ scptū ē / Oleū pctōris: & q̄ baptiȝaf a mortuo: Nec te sentis nodū q̄ ligat⁹ es renitēdo ꝯstringere: hoc eīn ago/ h̄ insto/ hinc vos ad mutandā vanā puerſāq3 sentētiā vrgent ipingo/ vt ī oleo pctōris et mortui baptismo/ null⁹ mortu⁹/ null⁹ pctōr except⁹ sit/ sic tu ꝓ me velut ꝯ me loqris: Ita eīn nec occult⁹ excipif q̄ euertif oīne qd̄ loqris: ac sic rebaptiȝare cogunf q̄ te talia docuerūt/ oēs qsqs ab occultis malis baptiȝatos in hac vita reperire potuerint.

Refellit euasionē cresconij/ hortatq3 eū fugere ab īsano itellectu ad sanū: et q̄ ī dubijs ꝯfugiendū sit ad antiquos codices/ et maxime grecos: Ca.XXVII.

A Quid agis/ q̄ te ꝯuertis: Vba tua tibi recitāf: Nō solū eīn ea cū dicerē non refellisti/ h̄ nesciens qd̄ meū elegeris alijs vbis tāq3 tuū/ hoc idē ipse dixisti: & vt diligēti⁹ audiri & ꝯsiderari posset/ scripsisti vt tibi q̄tiēs libuerit recitef. Audi ꝗ vba tua: nēpe ista sūt: Quod si idolī cultorē tm̄ tibi placet excipe: qd̄ illud de q̄ dicif: Nolo oleū pctōris vngat caput meū: verū nec hic pctōr ille sol⁹ est: q̄ id oleū colit/ an qsqs qd̄ nō licet cōmittit: Et si et pctōrē tm̄ cultorē idolī putas: christian⁹ ꝗ qd̄ ꝯ legē gesserit peccasse nō dicif: Quod si nihil dici stulti⁹ nec absurdi⁹ pōt/ apte ꝓdictū ē/ vt nō solus idolī cultor/ h̄ qsqs pctōr inf oēs hoīes fuerit/ ius sibi baptismatis nō vsurpet. Hec cer te ꝗ lseruī vba tua sūt: Ego cultorē idolī h̄ excepi/ h̄ ipsos deos eoꝝ mortuos eē dixi: q̄rū a nullo baptiȝari aliqd ꝓdest: ab ipsis eīn dijs sibi baptiȝari videnf/ ī q̄rū nole se mūdari arbitranf: tu aūt nullū pctōrē excepisti. Et si hoc loco pctōr & mortal hō q̄ baptiȝat intelligēd⁹ ē/ nullū pctōrē excipiēs/ ꝓculdubio nec occultū excepisti. Apte iquis ꝓdictū ē/ vt nō sol⁹ idolī cultor/ sȝ quisquis pctōr inf oēs hoīes fuerit/ ius sibi baptismatis nō vsurpet. Audi ꝗ teipsū: quisquis pctōr dixisti/ nec manifestū nec occultū excepisti. Proinde q̄ fronte cogūt baptiȝari post manifestū q̄ nolūt post occultū/ vbi as serūt neminē exceptū: Fuge ꝗ frater ab ista
B no itellectu ad sanū: vt ī hoc testimonio de oleo pctōris/ sic̄ supiora eiusdē psalmi vba ꝓscribūt/ blandā lenitudinē fallaciā adulatoris itelligas: Ita eīn & null⁹ erit except⁹: & non ipinguet ī angustias insupabiles mal⁹ baptiȝator occult⁹. Sic & ī alio testimonio vbi dictū ē: Qui baptiȝaf a mortuo/ qd ei
Eccl.34.d. ꝓdest lauatio ei⁹: aut inspice diligenter codices antiq̄s/ et maxie grecos: ne forte ipsa vba alif ꝯscpta/ ex ꝓcedēti & ꝯsēqnti ꝯtextione sermonis aliū sensū intimēt: Aut certe mortuos itelligam⁹/ sic̄ dixi: ī quoꝝ nole baptiȝanf idoloꝝ cultores: vt ab illo queq3 intelligas baptiȝatū/ ī cui⁹ nole se credit eē mūdatū. Ita eīn & illic null⁹ excipif: nullus q̄ppe mortu⁹ de paganoꝝ mūdare pōt credētes ī se. Si aūt hoc loco oēm hoīeȝ pctōrē intellexeris mortuū/ tāta ꝗ nō vis te sequenf: vt ipse queadmodū viuas inuenire
1.Joh.1.d. non possis dicēte iohāne: Si dixerimus q̄ pctm̄ non habem⁹/ nosipsos decipim⁹ & vitas in nobis non ē: vt omino nō inuenias hoīem a q̄ baptiȝeris/ si oēm peccatorē deuitare volueris.

Redarguit sententiā dicētis: q̄squis peccator inter homines fuerit/ ius sibi non vsurpet baptiȝantis: Ca.XXVIII.

A Quāq3 si ꝓrsus mortuū nō intelligeres nisi hereticū vl schismaticū: vt q̄sqs apud eos baptiȝaf a mortuo qd ei ꝓdest lauatio eius: qd vides/ q̄ ꝓcipiti ꝯsūptiōe sic accipiaf/ ac si dictū sit: qui

baptiçat ab heretico vel schismatico: nec sic contra nos esset qui fatemur nihil prodesse domini baptismum christi si apud hereticos vel schismaticos baptiçetur: eis ipsis tribuens baptismum quo baptiçatur: sed tunc ei prodesse incipere cum transit ad corpus christi: quod est ecclesia dei vivi. Tunc enim sub eodem baptismo quod et foris christi erat: quod foris posito nihil proderat mundato / proderit ab eo cuius membris insertus est. Nec illam tuam nimium severam sententiam formidabo qua dixisti: Quisquis peccator inter omnes homines fuerit / ius sibi baptismatis non usurpet: nisi quia non inuenis quis veraciter dicat in oratione dominica: Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris: nisi peccatorem se esse fateatur. Vellem singulos interrogare qui baptiçant apud vos / utrum peccatores omnino non sint: Potest enim quilibet eorum mihi respondere: Non sum traditor / non sum thurificator / non sum adulter / non homicida / non idolorum cultor: non postremo hereticus / non schismaticus: non autem peccator: Nescio utrum quisquam vel heretica superbia reperiri possit qui audeat dicere / audeat cogitare: Nescio utrum quisquam tanto arrogantie tumore cecetur / ut non dicam voce profiteatur / sed vel apud seipsum tacitus arbitretur / non sibi esse necessariam deprecationem in qua dicimus deo: Dimitte nobis debita nostra. Neque enim de eis debitis dimittendis rogamus que semel in baptismo dimissa esse confidimus / sed pro eis utique sine quibus humana fragilitas non est quantumcunque in observandis preceptis divinis vigilemus. Postremo suscipiat quod voluerit huius impudentie frontem et dicat: Non sum peccator / ex quo mihi in baptismo cuncta dimissa sunt / nullum in me peccatum postea potuit inveniri. Magis ego iohanni credo / et multo fidentius respondeo: Teipsum decipis: et veritas in te non est. Neque hoc agit preceptorum fallax ista professio / et in te peccata non inveniantur: sed ut que inveniuntur non dimittantur. Si quam baptiçatus es / vellem scire quem reppereris qui contra iohannem apostolum diceret / peccatum non habeo. Si enim talem quemque reperire potuisti / quomodo baptiçatus es ab eo quod seipsum decipiebat / et in quo veritas non erat? Si autem quilicumque non memoro peccatorem se esse dicebat / quomodo sibi secundum tuam sententiam ius baptismatis usurpabat? Tu enim dixisti / tu etiam minime scribere timuisti: ut quisquis peccator inter omnes homines fuerit / ius sibi baptismatis non usurpet. Si autem nondum baptiçatus es / aut hanc vanissimam sententiam corrige / aut a quibus baptiçeris angelos quere. Sed subarbitremur te convictum correxisse quisquis eo crimine quod nobis obiiciunt peccator inter omnes homines fuerit / ius sibi baptismatis non usurpet. Neque hoc contra nos est: quia si etiam talis usurpaverit et dederit: non eum sibi usurpare debuisse dico: non autem dedisse non dico. Ille vero quod accipit / si homo bonus ab homine malo / si fidelis a perfido / si pius ab impio: pernitiosum erit danti non accipienti. Illud quippe sanctum male utente iudicat / bene accipientem sanctificat. Si autem et ille qui accipit inique accepit / nec sic rescissum sed agnitum quod per se oberat correcto proderit sacramentum.

Matth. 6. b. (margin, beside "raciter dicat in oratione dominica")

B (margin)

1. Joh. 1. d. (margin, beside "terit inueniri")

C (margin)

Superioris sententie expositionem etiam errorem reprimit. Ca. XXIX.

A (margin)

Sic enim te putabo dixisse / non iam quisquis peccator: quia nisi fallor iam cernis quam temere dictum sit: sed peccator qualem nostri describunt / quisquis inter omnes homines fuerit / ius sibi baptismatis non usurpet / quemadmodum scriptum est: Peccatori autem dicit deus: ut quid tu enarras iustificationes meas / et assumis testamentum meum per os tuum? Et ut ostenderet quali peccatori hoc diceret / ne omnes homines a predicando verbo eius se esse abstinerent / qui nec sentire audent / nec dicere se peccatores non esse / sequitur eum quem describit: Tu vero odisti disciplinam: et abiecisti sermones meos post te: Os tuum abundavit malicia: et lingua tua amplexa est dolositatem: Si videbas furem concurrebas ei: et cum adulteris portionem tuam ponebas: Sedens adversus fratrem tuum detrahebas: et adversus filium matris tue ponebas scandalum. Tali quippe peccatori dicit: ut quid tu enarras iustificationes meas / et assumis testamentum meum per os tuum? Tanquam diceret: Frustra hoc facis quantum ad te attinet: non tibi prodest: hoc tibi ad iudicium damnationis / non ad meritum salutis valebit. Verumtamen si etiam tali peccatore narrante iustificationes dei / assumente testamentum eius per os suum / illi qui ex eius ore audiunt / credant / faciant / proficiant: nonne illo reprobato laudabuntur / illo culpato iustificabuntur / illo damnato coronabuntur: quia curaverunt obedire domino dicenti: Que dicunt facite / que autem faciunt / facere nolite: dicunt enim et non faciunt? Sicut quippe iste peccator / si ius sibi predicandi testamenti divini usurpaverit / sibi nihil prodest: audientibus autem et facientibus: non ipse / sed quod predicat prodest: Ita et ille qui ius baptismatis sibi usurpare non debuit / sibi nocet quod bonum male usur-

Ps. 49. (margin, beside "modum scriptum est")

B (margin)

Matth. 23. a. (margin, beside "centi: Que dicunt facite")

pauit: non ei qui bonum bene pcepit.

Q corrigend⁹ sit illicite sanctū tractās: nō aūt rescindendū ē sanctū illicite tractatū: Ca. xxx.

Vides nō solū te non potuisse refellere qd̄ ego ꝯ petilianū dixi: ꝟ q̄nta luce veritatis modis omnib⁹ refellaẜ qd̄ ꝯtra me ipse dixisti: ⁊ adhuc pgis ⁊ dicis/ ꝙ causā nostrā non ꝓbā faciamus: ⁊ quodāmodo pctōres non esse fateamur/ queādmodū nob obijciẜ ius baptismatis/ qua nob licētia vendicemus/ nō de merito actuū/ nō de innocētia vite tractam⁹/ ꝟ cuicūq̨ licere dicimus. Attēde certe ex his q̄ dicta sunt/ nō cuicūq̨ licere nos dicere/ sed ei pnā esse q̄ sanctū tractat illicite: et eē corrigendū/ non sanctū qd̄ illicite tractat illicite rescindendū: sicut hoīes nō legitime lege vtētes corrigi volum⁹/ non ipsam legē irritā ducim⁹: sicut dei testamentū illicite p os suū assumentē rep͛hēdim⁹/ non ipsum testamentū negam⁹ aut scindim⁹. Nec ideo nos peccauisse ꝯfitemur: q: ⁊ i pctōre quod est ipsius impꝛobam⁹: qd̄ aūt dei est bono ramus: q: in deū credentē non ex occultis hoīm pēdere volum⁹/ sed in dn̄o gloriari d̄ quo certus admonemus. Neq̨ eñ et apls malę suę ꝯsciētię diffidebat: sed spem credētis poni nolebat in hoīe: ⁊ in deo stabiliter collocabat cū diceret: Neq̨ q̄ plātat est aliquid neq̨ qui rigat: s; qui incrementū dat deus. Nō itaq̨ nos dicētes qd̄ scriptū est: Non nob dn̄e non nob: sed nomini tuo da gloriā: accusam⁹ nostrā ꝯscientiā: sed vos i hoīm moꝛib⁹ eoꝛū spem q̄ baptiçanẜ poni volētes/ non agnoscitis vestrā supbiā.

1. Cor. 3. b.

Ps. 113.

Rephēdit cypͣani volētes sectari dicta: non ita etiam moꝛes et studia: Ca. xxxi.

Quid ꝙ etiā btī cypꝛiani mētionē facere audes/ velut ille auctoꝛ sit vſę diuisionis/ tātus defēsoꝛ catholicę vnitatis ⁊ pacis? Pꝛimo esto in ecclīa: qm̄ ꝯstat tenuisse ac p̄dicasse cypꝛianū: ⁊ tūc au de velut auctoꝛē sentētię tuę noīare cypꝛianū. Pꝛimo imitare pietatē humilitatēq̨ cypꝛiani: ⁊ tūc pfer ꝯsiliū cypꝛiani. Nos eñ nullā cypꝛiano facim⁹ iniuriā/ cū ei⁹ q̄slibet litteras/ ac canonica diuinaꝝ scripturaꝝ auctoꝛitate distinguim⁹. Neq̨ eñ sine cā tam saluber vigilātię canon ecclesiastic⁹ ꝯstitutus ē/ ad quē certi ꝓphetaꝝ ⁊ apostoloꝝ libꝛi ptineāt/ q̄s oīno iudicare nō audeam⁹: ⁊ fm quos de cęteris litteris vel fideliū vel infideliū libere iudicem⁹. Pꝛoinde cū dicat apls/ cui⁹ epistolę in auctoꝛitate canonica vigēt: Quotquot q̄ pfecti hoc sapiam⁹: et si quid aliter sapitis/ id ꝙ̄ vobis de⁹ reuelauit: q̄diu aliter sapuit cypꝛian⁹ si scͣpta ei⁹ esse ꝯstat q̄ ꝓ vobis ꝓferēda arbitramini: q̄diu ergo de hac re aliter sapuit ꝙ̄ veritas diligēti⁹ ꝯsiderata patefecit/ donec ei deus id qd̄ reuelaret/ ineffabili laude charitatis vnitatē pacēq̨ catholicā etiā cū collegis suis a quibus aliter sapuit non reliquit. Phil. 3. c.

Quō tā scti cypͣani dicta q̄ alioꝝ doctoꝝ accipienda sint: Ca. xxxii

Verba eius ex epla ad iubaianū inseruisti litteris tuis: quib⁹ ei placuisse mōstrares baptiçādos esse i ecclesia catholica q̄ fuerint in heresi vel schismate baptiçati. Ego hui⁹ eplę auctoꝛitate nō teneoꝛ: q: litteras cypͣani nō vt canonicas habeo/ sed eas ex canonicis ꝯsidero: et qd̄ in eis diuinaꝝ scripturaꝝ auctoꝛitati cōgruit/ cū laude eius accipio: qd̄ aūt nō congruit/ cū pace eius respuo. Ac p hoc si ea q̄ cōmemoꝛasti ab illo ad iubaianū scripta d̄ aliquo aploꝝ vel ꝓphetaꝝ canonico recitares: qd̄ oīno ꝯdicerē nō haberē: Nūc vo qm̄ canonicū nō est qd̄ recitas/ ea libertate ad quā nos vocauit dn̄s/ eius viri cui⁹ laudē consequi non valeo/ cui⁹ multis litteris mea scͣpta non cōparo/ cui⁹ ingeniū diligo/ cui⁹ oꝛe delectoꝛ/ cui⁹ charitatē miroꝛ/ cuius martyriū veneroꝛ: hoc qd̄ aliter sapuit nō accipio. Nō accipio inquā qd̄ de baptiçandis hereticis ⁊ schismaticis beat⁹ cypꝛian⁹ sensit: qꝛ hoc ecclesia nō accipit/ ꝓ qua beatus cypꝛianus sanguinē fudit. Sed q: dicis eū ꝓ hac sentētia legalia documēta firmasse: q̄ꝙ̄ nō ille documēta legalia firmare potuit/ sed eis potius q̄cunq̨ recte sensit ille firmauit. Relinque q̄ scripta cypͣani: et ea ipsa legalia documēta quibus eū dicis vsū esse cōmemoꝛa: Si t⁹ nō ea demōstrauero/ nostram causam nihil adiuuare vicisti. Quapropter ita hoc cypͣani nō accipio/ q̄uis inferioꝛ incōpabiliter cypꝛiano: sicut illud apli petri ꝙ gentes iudaiçare cogebat/ nec accipio nec facio/ q̄uis inferioꝛ incōpabiliter petro. Vos autē qui scͣpta cypꝛiani nobis tanq̄ firmamēta canonicę auctoꝛitatis opponitis: quicq̄d de cypꝛiano ꝯ vos

A

B

Al. t ea.

Gal. 2. c.

ꝯferre potuerim⁹/necesse ē cedatis: ⁊ iustū est vt victi taceatis: ac vos aliqñ ab errore ꝑnitiosissimę dissensionis ad vnitatē catholicam conuertatis.

Qȝ sobria/simplex ⁊ charitatiua cypriani sententia fuerit in epistola ad iubaianū: Ca. XXXIII.

A v Vnde ne longū faciā ex hac ip̄a ep̄la ad iubaianū/attēde qd ingerā qḋ vestꝝ euertat ⁊ absumat errorem. Cū eñ ꝑsuadere conaret̃ vel sanct⁹ cyp̄an⁹/ vł quicūq; illā scꝑsit epistolā/ hereticos ad ecclesiā veniētes baptiçari oportere/ q̄ videlicet baptism⁹ null⁹ deputād⁹ esset quē foris apud hereticos accepissēt: opposuit sibi q̄stionē ⁊ ait. Sed dicet aliq̄s: quid ḡ fiet ꝺ his qui in p̄teritū de heresi ad ecclesiā venientes sine baptismo admissi sūt? Pōt dñs miscḋia sua indulgentiā dare: ⁊ eos qui ad ecclesiā simplicit̃ admissi i ecc̄lia dormierūt/ ab ecc̄lię suę munerib⁹ nō separe. Jsta nob̄ simplicitas sufficit/cui testimoniuȝ ꝑhibet ipse cyprian⁹: tātū bonū ītelligēs eē vnitatē corpis christi/ vt in eā simplicit̃ admissos etiā illos q̄s esse sine baptismo arbitrabat̃ de diuina miscḋia mereri indulgentiā/ ⁊ ab ecc̄lię munerib⁹ nō separi pia cogitatiōe p̄sumeret. Hęc ꝯsuetudo ecc̄lię fuit añ ꝯciliū cypriani: hęc supari ⁊ auferri nō potuit nec ꝯcilio cyp̄ani/ vt ex heresi veniētes nō quidē sine baptismo sicut dicit: q̄ꝛ idē baptismus etiā foris eis inerat/ sed non ꝓderat: verūtamē simpliciter sicut itē dicit admissi de dei miscḋia indulgentiā mererent̃: ⁊ a munerib⁹ non separentur ecclesię. Hęc simplicitas magis q̄̄ duplicitas ecclesię placuit vniuersę toto terrarū orbe diffusę.

B Cui cyprian⁹ ipse quale testimoniū ꝑhibeat/ audi ex epistola quā de vnitate ꝯscꝑsit: Auelle inquit radiū solis a corpe/ diuisionē luc̃ vnitas non capit: Ab arbore frāge ramū/ fractus germinare non poterit: A fonte p̄cide riuū/ p̄cisus arescit. Jn his cyp̄ani v̄bis nō ītelligim⁹ lucē nō cape diuisionē nisi in sanctis regno dei p̄destinat̃/ q̄ diuidi ab ecc̄lia nullo mō pñt: ⁊ nō germinare ramū fractū salutis ęternę germine accipim⁹: ariditatē v̄o riui a fonte p̄cisi: in eo q̄ sancto spū vacuātur q̄ ab vnitate separant̃ agnoscimus/ nō in sacramēto baptismi qḋ et boni ⁊ mali habere pñt/ ita foris apte quēadmodū int⁹ occulte ab ecc̄lię scītate separi: Sȝ inde nemo dubitat. Quid v̄o de ipsi⁹ ecc̄lię fęcūditate tōto terrarꝝ orbe diffusę senserit cyp̄an⁹/ attēde in his q̄ subiūgit: Sic inq̄t ⁊ ecc̄lia dñi luce ꝑfusa/ ꝑ orbē totū radios suos porrigit: vnū tñ lumē ē qḋ vbiq; diffundit̃: nec vnitas corpis separ̃: Ramos suos i vniuersā terrā copia vbertatis extēdit/ ꝓfluētes largiter riuos lati⁹ expādit: vnū tñ caput ē ⁊ origo vna/ ⁊ vna mater fęcūditatꝭ successib⁹ copiosa. Hāc ecc̄liaȝ cyp̄an⁹ i scripturis sc̄tis ꝓmissā/ i vniuerso mūdo redditam/ dilexit/ tenuit/ cōmēdauit: quā perditi schismatici vel heretici velut a malꝭ se discernere ac separe cupiētes/ seditiōib⁹ ip̄is reliquerūt. Qui ne suos exit⁹ ipsos vanis excusatiōib⁹ abluere conarent̃/ sc̄tā scꝑtura p̄dixit: Fili⁹ mal⁹ ipse se iustū dicit/ exitū aūt suum nō abluit: q̄ꝛ nec ꝓpter malos q̄ vident̃ esse int⁹ deserēdi sūt boni q̄ vere sūt intus.

Qȝ ꝓpter succrescētia in ecclesia zizania non est ab ea recedendū: Ca. XXXIIII.

A b Jnc beat⁹ cyp̄an⁹ qḋ senserit accipe ex ep̄la quā scripsit ad p̄sbyterꝝ maximū/ ⁊ cęteros quib⁹ de schismatico ⁊ heretico errore ad ecclesiā redeūtib⁹ gratulat̃. Nā etsi vident̃ inquit in ecc̄lia esse ziçania: nō tñ īpediri debet aut fides aut charitas nr̃a: vt q̄ñ ziçania esse i ecc̄lia cernim⁹/ ipsi ꝺ ecc̄lia recedamus. Nob̄ tm̄modo laborādū ē/ frumentū esse possum⁹: vt cū cępit frumētū dñicꝭ horreis condi: fructū ꝓ ope nr̃o ⁊ labore capiamus. Ap̄ls in ep̄la sua dicit: Jn domo aūt magna nō solū vasa sunt aurea ⁊ argētea/ s̄ ⁊ lignea ⁊ fictilia: ⁊ q̄dā quidē honorata/ q̄dā inhonorata. Nos operā dem⁹/ ⁊ q̄ntū possum⁹ laborem⁹/ vt vas aureū ⁊ argēteū sim⁹. Cęterꝝ fictilia vasa ꝯfringere dño soli ꝯcessū ē/ cui v̄ga ferrea data ē. Esse nō pōt maior dño suo seru⁹: nec q̄s q̄̄ sibi qḋ soli filio pater tribuit vendicare/ vt se putet aut ad areā ventilandā ⁊ purgandā paleā ventilabrꝝ iā ferre posse: aut a frumēto vniuersam ziçaniā hūano iudicio separe.

B Supba ēst ista obstinatio ⁊ sacrilega p̄sūptio/ quā sibi furor prauus assumit. Et dū sibi semꝑ quidā plus q̄̄ mitis iusticia deposcit assumūt/ de ecclesia pereunt: ⁊ dū se insolenter extollunt: ipso suo tumore cęcati veritatis lumen amittunt. Vides frater fm̄ scripturas diuinas hoc p̄cepisse cyprianū/ etiā ꝓpter malos. Qui cū sint a bonis vita mo/

2. timoth. 2. d

Job. 15. b

ribusq spiritaliter separati: corporaliter tamen eis in ecclesia videntur esse permixti vsq in diem iudicij / quo etiā corporaliter debitas separabuntur ad penas. Nō ē ecclesia deserenda tanq frumēta ꝑpter paleā vel ziȝania: sicut nec domus magna ꝑpter vasa inhonorata. Vides / audis / sentis / capis / intelligis / quanto scelere ꝑpter eos quivobis siue recte siue cū fallimini displicēt / separemini ab ecclesia que toto orbe diffunditur: cui sm scripturas diuinas / tā magnū / tam firmū / tā clarū atq luculentū testimoniū ꝑhibet cyprianus.

Quod ex hereticis ad ecclesiā venientes / si recte et pacifice viuūt sūt frumentum: si autem contentiose dimicant et prauis moribus viuūt / sunt palea: Ca. xxxv.

Quamobrē attende diligēter de tota questione breuē ratiocinationē meā. Si recte in ecclesiā recipiūtur ex hereticis veniētes / vt in eis error prius corrigatur / diuinū autē sacramentū nō rescindatur / bñ illis viuētibus tanq frumētis ꝓficis gratulamur. Si aūt sicut putatis / et cyprianū vobis in hac sentētia fauere iactatis: nō habēt baptismū / certe admissi simpliciter ad ecclesiā / sm eūdē cyprianū: ꝑpt meritū tn̄ ipsius vnitatis indulgentiā dei merentur / ne ab ecclesie muneribus separentur. Et quicunq illos sm morem anteriorē / de quo nō tacuit cyprianus / simpliciter admittunt / et recte ac pacifici viuunt: inter eadē frumēta horreo destinata deputantur. Qui autē vel scientes contra veritatē in eis recipiendis cōtentiose dimicant / vel prauis atq peruersis moribus viuūt / in ziȝanijs et palea flammis debita tolerantur: propter eos tamē ecclesiā que per totum orbē terrarum copiosis successibus dilatatur / hoc est frumēta dominica / que vsq ad messem pariter crescunt / vel vsq ad ventilationē pariter triturantur: nō esse deserendam / imperat deus / testis est cyprianus. Ac ꝑ hoc si in cōmunione sacramentorū mali maculant bonos / quando temporibus cypriani vel ante cyprianū sine baptismo / sicut putatis heretici suscipiebātur / ecclesiam perijsse / dicite: et vos vnde nati fueritis ostēdite. Si autē quod veritas etiam ꝑ cyprianū docet / cum ꝑ ecclesie pace etiā cognita ziȝania tolerātur / frumenta nō maculant / filius malus et ipse seipsum iustū dicit: exitum aūt suum non abluit: qr de ecclesia ꝑpter malos exire non debuit.

Quod quamuis in ecclesia mali sint: nec tamen / vel deserenda est / vel fides aut charitas impedienda: Ca. xxxvi.

Uerū dico: Ecce ab hac inuictissima ratione dissimulare nō sino. Si non cōmunicātes peccatis malorū / ꝑpter ipsam tātā cōmunionē sacramentorū mali perdunt bonos / quando in preteritū ex heresi ad ecclesiam veniētes / sine baptismo admissi sunt / contagione sua bonos vtiq perdiderunt: Jam tunc ergo nō erat ecclesia quā cyprianus teneret / ꝑdicaret: nec vnde postea donatus exiret. Si autē bonos contagio illa nō perdidit: nec eorū quos accusatis cōtagio / christianū orbem ꝑdere potuit: nolite calumniari separati / et ad ecclesiā redite correcti. Cecilianū et socios eius contra quos tunc secūdus tigisitanus contraxit / conditq conciliū / necesse tibi est accusare / mihi nō est necesse defendere. Accusa eos quantis viribus potes. Si innocētes fuerint / nihil eis tanq frumentis oberit vētositas tua. Si nocētes fuerūt / non debuerunt ꝑpter illam ziȝaniā frumenta deseri / quibus nihil obfuerūt. Accusa quantū potes: vinco si nō ꝓbas / vinco si probas: vinco inquā si nō probas iudice teipso / vinco si probas teste cypriano. Quid eos vis fuisse? Si innocētes / cur frumentis dominicis cū istis ziȝania calumniamini? Si nocentes / cur a frumentis dñicis ꝑpter ziȝania separamini? Existat ecclesia cunctis clara atq cōspicua. Quippe ciuitas que abscondi nō potest sup montē constituta: per quā dominatur christus a mari vsq ad mare: et a flumine vsq ad terminos orbis terre: tanq semen abrae multiplicatum / sicut stelle celi et sicut arena maris / in quo bñdicuntur omnes gentes. Hāc etiā beatus cyprianus ita cōmendat / vt eā dicat dñi luce ꝑfusam: radios suos ꝑ orbē terrarum porrigere / ramos suos ꝑ vniuersā terrā copia vbertatis extēdere. Hec vt in frumētis suis nō accusaretur / aut ꝑpter ziȝania nō desereretur: vnū horum vobis etiā vosipsi respōdete: alterum cypriani monitis dicite. Ipsius enim verba sunt attestātis et dicētis: Nā etsi videntur in ecclesia esse ziȝania / non tn̄ impediri debet

aut fides aut charitas nostra: vt quoniā ȥiȥania esse in ecclesia cernimus/ipsi de ecclesia recedamus.

Quod nec maloꝝ ꝑmixtiōe bonos perire in ecclesia/nec malos posse ante tēpus iudicij a bonoꝝ permixtione separi: Ca.XXXVII.

A Vos cōtagione maloꝝ aphroꝝ perijsse dicitis de orbe terraꝝ: ⁊ in parte donati ei⁹ reliqas remāsisse tanꝙ̄ in frumētis a ȥiȥanijs ⁊ palea separatis: cōtra cyprianū aptissime sētiētes/q̄ dicit: nec maloꝝ ꝑmixtione bonos ꝑire in ecclīa: nec eosdem malos posse añ tp̄s iudicij diuini a bonoꝝ ꝑmixtiōe separi. Vos itaqꝫ ſm vestrū errorē/vl̕ potius furorē accusare cogimini: non solū cecilianū ⁊ ordinatores ei⁹/ verumetiā illas ecclesias quas in scpturis aplicis ⁊ canonicis pariter legim⁹: nō solū romanoꝝ/quo ex aphrica ordinare paucis vestris soletis epm/ verumetiā corinthiorum/galathaꝝ /ephesiorū/ thessalonicensium/colossensiū/philippensiū: ad quas apertissime scribit apl̕s paulus: Hierosolymitanā quā primus apl̕us iacobus episcopatu

Act.11.d. suo rexit: Antiocēsem/ vbi ꝑmo appellati sunt discipuli christiani: Smyrnēsem/thiatirēsem/sardensem / pergamēsem/philadelphensē/laodicensem: ad quas est apocalypsis apl̕i iohānis: Tot alias ecclesias pōti/ cappadocię/asię/bithynię/ad q̄s scribit apl̕s petrus: ⁊ quicq̄d alias se paulus ab hierusalē vsqꝫ ad illyricū euangelio repleuisse testat: vt taceā de alijs tā lat̕ atqꝫ vniuersis terraꝝ partib⁹/in quas ex his aplicis laborib⁹ ⁊ plātationib⁹ porrecta creuit et crescit

B ecclesia. Istas certe ecclesias quas ex litteris diuinis atqꝫ canonicis noīaui/tā longe ab aphrica ꝯstitutas/tanꝙ̄ perierint ex peccatis aphricoꝝ/accusare cogimini: nec corrigitis errorē qui vos ad tantū scelus nefaria dissensione cōpellit. Nos autem errorē vestrū facili⁹ cōuincam⁹: nec ipsos aphros quorū falso crimen in ceteras etiā gentes ꝑfundere audetis: nec ipsos inquā defendere cogimur. Habent etiam cū illis transmarinis ecclesijs societatē regni si innocētes fuerint: si autē nocentes/ tanꝙ̄ ȥiȥania a frumento/ nec in aphrica obesse potuerunt eis qui se ꝑpter illos etiam cognitos ab vnitate ecclesię separe noluerūt. Ut eñ omittā ꝙ̄ multi eos crediderunt innocentes/quibus facinus eorū etiā si aliquod fuit/tamen demonstrari non potuit: et vtiqꝫ istos nec vos potestis dicere peccatis alienis incognitis potuisse maculari. Sed vt hos inquam omittā/ipsi qui eos nocentes vel nouerant vel putabant/ꝙ̄uis in aphricanis ecclesijs constituti/ cum viderēt eos apud ecclesias trāsmarinas nō potuisse cōuinci: nec crimina eorū longe lateqꝫ diffusis membris ecclesię demonstrari/si se vellēt ꝑpter illos quos malos nouerant a cōmunione tot gentiū quibus eos ostēdere nō valebāt/velut pestiferę contagionis timore separare: tenerēt eos/nō ego/non tu/ nō donatus/nō cecilianus: sed ipse quē nominare ausus es cyprian⁹: ⁊ diceret ea verba quę scripsit ad maximū.

Qualiter ex cypriani sententia animari debeant boni/ne propter malos ecclesiam deserant/et mali vt desertam recuperent: Ca.XXXVIII.

A Si videnṫ inquit in ecclesia eē ȥiȥania: nō tamē impediri debet aut fides aut charitas nostra: vt q̄m ȥiȥania esse in ecclesia cernimus/ipsi de ecclesia recedam⁹: Nobis tm̄modo laborandū est/vt frumentū esse possimus: vt cū ceperit frumentū dñicis horreis condi/fructū ꝓ opere nostro et labore capiamus. Apl̕s in epl̕a sua dicit: In domo aūt magna: nō solum vasa sunt aurea et argentea / sed et lignea et fictilia: ⁊ quędam quidē honorata/ quędā inhonorata: 2.timoth.2.d. Nos operā demus/ et quantū possumus laboremus/vt vas aureum et argenteū simus. Ceterū fictilia vasa confringere domino soli concessū est/ cui virga ferrea data est. Esse nō potest maior dño suo seru⁹: Joh.13.b. Nec quisꝙ̄ sibi qđ soli filio pater tribuit/ vendicare/vt se putet aut ad areā ventilādam et purgandā paleam ventilabrū iam ferre posse: aut a frumento vniuersam ȥiȥaniam humano iudicio separe. Superba ē ista obstinatio et sacrilega ꝑ̄sumptio/ quā sibi furor prauus assumit: Et dū sibi semꝑ quidā plus ꝙ̄ mitis iusticia deposcit/ assumunt /de ecclesia pereunt: et dū se insolenter extollunt: ipso suo tumore cecati/ veritatis lumen amittūt. His cypriani verbis deū timentes in ecclesia tenerenṫ/qui vellent ab ea separi ꝑpter cognitos malos: quibus verbis vos damnamini qui separi

accusatis et bonos. His verbis cyprianus
ps.25. et nos tenet in domo dei: cuius decorē dilexit: et iam si quod nunq̄ facere potuistis / a vobis accusatos et demonstratos traditores / et quoslibet alios malos nosse possemus:
2.timoth.2.d ne illam ꝑpter vasa facta in contumeliā deseramus. His verbis etiā vos in catholicam pacem correctos pacificus introducat / ne quibuslibet peccatis alienis / seu veris seu falsis offensi / cōtra ecclesiam christi in toto mundo scripturis fructificantem atq; crescentē mala tanta iacteris: ne ꝑpter zizania triticum accusetis / ne propter paleam frumenta deseratis / ne ꝑpter vasa inhonorata extra domum magnā remaneatis. Ecce quantū nos abs te cōmemoratus beatus cyprianus adiuuit: cui de baptismo repetendo si quid aliter sapuit / pro tātis meritis flagrātissime charitatis corrigendū ꝑculdubio dn̄s reuelauit: quia in ea vite permansit tanq̄ sarmentum tanto fructu pacis et dilectionis opulentū: vt etiā si quid in eo purgandū reperiref / si nulla re alia / certe falce martyrij purgaretur. Q̄ itaq; ad errorem vestrum conuincendum / et si volueritis corrigendum / satis superq; potuerint ista sufficere: tamē ne quisq̄ arbitretur aliquid te in epistola posuisse quod refellere nō valerem: aut in quo te nostris contra petilianū litteris nihil idoneum respondisse / demonstrare nō possem: sequenti volumine cetera videamus.

Sancti augustini episcopi cōtra cresconium grāmaticum liber secundus explicit.

Annotatio capitulorum tertii libri eiusdem.

a donatianis accusatis.
71 De sentẽtia cõstãtini augusti ꝓ ceci
72 Q heretici iniuste catholi/ (liano.
cam ecclesiã accusare temptantes/
nunꝗ ꝑualere potuerunt.
73 Altercatio de positiuo et compati/
uo gradibus.
84 Q comparatiui gradus ẽ/ nõ semp qḋ
ante positũ est augere/ sed aliquã/
do contrario ꝑferri.
75 Probat hoc auctoritate.
76 Q nõ sit idẽ traditio ⁊ veritas.
77 Arguit ex dictis cresconii ꝓ seipso:
melius ergo bonũ.
78 Ostendit se pueriliter rep̄hensum: ⁊
q non petiliani personã/ sed errorẽ
calumniatus sit.
79 Dicit se nõ mirari q criminet̃ ab eis
a quib⁹ tot⁹ q̄si mundus criminat̃.
80 Ait se nõ certamen sumpsisse ꝓ se/ sꝫ
ꝓ tota ecclesia: ⁊ q̄ hominib⁹ occul/
ta/ deo sint manifesta.
81 Ex quo obtentu fugiẽdę contagio/
nis recesserunt heretici ab ecclesia/
recte mali int̃ eos eisdẽ obijci pos/
sunt/ non econtra.
82 Epilogatio aliqualis breuis.

Eiusdem diui aurelii augustini epi contra cresconiũ grãmaticum liber tertius incipit.

Quare augustin⁹ singillatim ob/iectionibus respondeat: Ca. i.

c **Itardorum** mihi ingenia curanda non essent q̄ intelligere neque/unt/ me duob⁹ voluminib⁹ superioribus ad causã to/tam/ quę tua frater cresconi ep̄la continet̃: multis modis ita r̃ndisse/ vt etiaꝫ illa q̄ ibi restãt/ iã soluta atqꝫ frustrata sint: iã debu/it a me huic opi finis opponi. Sed qꝛ multi sũt quib⁹ seruire nos ꝯuenit/ qui oĩa depul/sa esse nõ putãt/ nisi locis suis etiã singula ꝑtractent̃: residua sermonis tui breuiter ex ordine refellẽda ꝑcurrã. Quicq̄d de cypri/ani venerabil̃ martyris/ ⁊ de quorũdã oriẽ/taliũ litteris inserendũ putasti/ qḋ eis pla/cuerit/ apud hereticos ⁊ schismaticos datũ improbare baptismi sacramentũ/ nihil im/pedit causam nostrã/ si eam ecclesiã retine/amus quã non deseruit cyprianus: etiã cũ multi eius collegę in hãc sententiã consen/tire noluissent: Nã ⁊ in ipso concilio dixit: Neminẽ iudicãtes/ nec a iure cõmunionis aliquẽ si diuersũ senserit amouẽtes. Et eã/dẽ epistolã ab iubaianũ ita conclusit:

Cyprianus in concilio aphricano apud carthaginem.

Q sobriam cyprianus de ba/ptismo sententiam dederit/ nõ fal/lacem: Ca. ii.

B

b Et tibi charissime ꝓ nostra medio/critate respõdim⁹: nemini ꝑscribẽtes aut ꝑiudicãtes/ quo min⁹ vnus/quisqꝫ epõꝝ qḋ putat faciat/ habẽs arbitrij sui liberã potestatẽ ⁊c. In his ergo nos in/terim deputata/ quib⁹ illud nõ potuit ꝑsua/dere cyprianus: a quib⁹ tamẽ etiã in hac re diuersa sentiẽtib⁹/ cõmunionẽ suã minime sepauit. Maiores aũt vestri quib⁹ tale te/stimoniũ ꝓhibuist̃/ q ab oriẽtaliũ ꝓpterea cõmunione discreti sunt/ qui illi suũ iudici/um resciderunt/ quo eis placuerat de ista baptismi quęstione cyp̄ano/ atqꝫ illi aphri/cano concilio consentire oportere/ cõtra cy/prianũ fecerunt: Debuerũt eñ cũ collegis suis etiã in hac quęstione diuersa sentien/tibus tenere cõmunionis vnitatẽ/ quod in suis litteris fecisse legimus cyprianũ: Re/spondetis ideo eũ sic loqui voluisse: ne for/tasse excõmunicatiõis timore deterriti/ nõ auderent libere dicere quod sentirẽt: nõ qꝛ cũ eis esset in cõmunione mansur⁹ si diuer/sa sensissent: vbi aperte dicitis cyprianũ eẽ mentitũ. Si eñ dicebat: Neminẽ iudican/tes/ nec a iure cõmunionis aliquẽ si diuer/sa senserit amouentes: quod eũ dixisse cõ/scripta iudicant gesta concilij: et tamen si quisqꝫ eorũ quibus ea dicebat diuersũ sen/tire se ostẽderet/ quomodo cũ eo fuerat sa/cramenta christi cõmunicatur⁹? Proculdu/bio mentiebat̃ qui talia dolose/ nõ veraci/ter ꝓmittebat. Quod ẽ in eo mẽdacio de/terius/ simplicitatẽ fratrũ duplici corde fal/lebat/ cum ꝑsertim et scriberẽtur quę dice/bantur: Nam quicunqꝫ ab illo concilio di/uersum sensisset/ quõ posset ab eius ore dã/nari vel excõmunicari/ cũ eiusdẽ concilij se ꝑncipiũ recitaret? Quis ergo de cypriano tolerabilius sentit/ vtrũ nos qui cum dici/mus in obscura de baptismo quęstione ho/minẽ falli potuisse: an vos qui cum dicitis in ꝓmittenda christiana cõmunione epm fallere voluisse: nõ vnum aliquẽ fratrũ/ sed vniuersam episcopalẽ societatem. Qḋ si ⁊

D

vobis de illo credere nefas est/ vestri maiores contra eius sententiã fecerũt/ qui se ab orientaliũ cõmunione/ qd̃ ꝺ hac re diuersa senserint diuiserunt.

Qꝫ maxima pars episcoporũ cũ orientalibus senserit cõtra septuaginta aphros: Ca.iii.

Proinde si omnino iã credẽdũ sit quinquaginta epĩs orientaliũ id esse visum qd̃ septuaginta aphris vel aliquãto etiã pluribus contra tot milia epõꝝ quibus hic error i toto orbe displicuit: cur non potius etiam ipsos paucos orientales suum iudiciũ correxisse dicamus/ nõ vt tu loqueris rescidisse? Sicut eñ laudabile est a vera sententia non moueri/ita culpabile persistere in falsa: quam nunq̃ tenere prima laus est: secũda mutare/ vt aut ex initio vera pmaneat/aut mutata falsa/vera succedat. Nec nunc ad nostrã ptinet q̃stionẽ/quale sit q̃ ps christiani orbis maxime cũ orientalibus sensit. Si eñ hoc veꝝ/ si hoc tenendũ atq̃ seruandũ ẽ qd̃ de baptismo tenem⁹ atq̃ seruam⁹/ duo mala vr̃a vobis obijcim⁹. Vnũ q̃ erratis i baptismi q̃stione: Alteꝝ q̃ vos ab eis q̃ de hac re veꝝ sentiũt sepatis. Si autẽ vt sm̃ vos loqr hoc est in ea questione veꝝ qd̃ ipsi sentitis: illo certe crimine maculamini q̃ ab ecclesia recessistis/ ꝓpter cui⁹ pacẽ sicut cyprianus ⁊ fecit et monuit: etiam diuersa sentientes ferre debuistis.

Qꝫ nõ quicquid licet iusto licet et iniusto/sed aliquid: Ca.iiii.

Nunc exclama qd̃ ego dixerim: nihil inter fideles perfidosq̃ discernas: idem tibi pius atq̃ impi⁹ videaẽ: quod ego nõ dixi. Sꝫ plane illud dixi: vnde tu quasi hoc dicerem/ exclamare voluisti/et dicere quod nõ dixi. Siue inquã a fideli siue a perfido dispensatore sacramentum quisq̃ pcipiat: In qua sentẽtia nõ nihil inter fidelem perfidũq̃ discreui: nec iussi vt idem cuiq̃ pius atq̃ impius videaẽ/ sed idem sacramentũ pium et impiũ posse habere: quod nec tu negas/qui saltẽ post impios occultos baptizandum esse concedis. Proinde sine causa confingis et dicis: Nihil pdest bonis moribus viuere: qꝛ quicquid iusto licet/ potest et iniustus implere: Quia et falsũ ẽ/a me dictũ nõ ẽ. Boni quippe mores vitam bonorum malorũ q̃ discernũt/ et ad diuersa perducunt. Nec quicquid iusto licet/potest et iniustus implere: qꝛ iustus implet legẽ christi p dilectionẽ christi/ vñ iniustus alien⁹ ẽ: põt tñ aliqd quod et iustus implere/ vt et ipse baptizet: si nihil aliud certe eũ latet: sicut etiã illi pos sunt dei mandata pdicare sicut iusti/ sed nõ sm̃ ea viuere sicut iusti: de qualibus dictum est: Que dicunt facite: que autẽ faciunt facere nolite. Math.23.a.

Qꝫ christus ecclesiam lauacro mundat/non minister malus nec fama bona: Ca.v.

Sed fac iniustum nõ latentẽ ⁊ nonnullis cognitũ bonis p aliquã seditiosam factionẽ de ecclesia non posse separi. Audi cyprianũ: Tolera zizania/esto frumentũ. Qꝫ tibi bene sonare visa sunt/que in vna re varie repetisti. Quid hoc pcepto inquis dici iniqu⁹ põt/vt purificet aliũ maculosus/ abluat sordid⁹/ emũdet immundus/ det infidelis fidem/ criminosus faciat innocentẽ? Breuiter respondeo: Nec maculosus/nec sordidus/nec immũdus/nec infidelis/nec criminosus ẽ christus: qui dilexit ecclesiã/ et seipsum tradidit p ea/ mundans eã lauacro aque in verbo: faciẽs nos certos de bonis suis/ne malis vitiaremur alienis. Nam ecce cũ minister iniquus occultus est/a quo tamen datum baptismũ nõ rescindis: nõne omĩa tibi verba tua ista replicari possunt: quia et purificat maculosus/ et abluit sordidus/ ⁊ emundat immũdus: ⁊ dat infidelis fidem/ ⁊ criminosus efficit innocentẽ? Nõ inquis ipse sed fama eius bona/ q̃uis inanis ⁊ falsa. Hinc nõ vis vt ego exclamẽ: O scelus/ o portentũ: nõ vt ait quidã/in vltimas terras exportandũ/ sed potius extra omẽ celum et omnes terras si fieri possit abigendum. Nõ teipsum dico quẽ correctum volo/ sed hunc errorẽ a quo te corrigi cupio. Ita ne ad mundandũ hominẽ quãdo boni ministri falsa sufficit fama/ que hoc efficiat quod efficeret bona vita/ vt ad hominẽ sanctificandũ quãdo ministri latet iniquitas/ deo militet falsitas? hoc totũ ideo ne dicatis qd̃ dicimus: Siue a fideli siue a pfido dispensatore sacramentũ quisq̃ pcipiat/nõ scĩficat nisi de⁹. Deinde cõmemoras v̀ba mea q̃ dixerim: Semp christ⁹ det fidẽ/christ⁹ sit origo christiani/i christo radicẽ

Marginal notes: Ephe.5.c. — A — B — Cõtra petilia.lib.i.ca.5.

christian⁹ insigat/christ⁹ christiani sit caput. Dixi plane ꝛ dico; nec tu olno r̄ndere potuisti: videris eñ quasi succubuisse tāto pondere veritatis cū subiecisti: hoc et nos suademus/hoc volumus.

Qꝫ ꝑ ministros dispares dei munus equale prestat: Ca. VI.

d Einde rursū supponis hoīem in q̄ spem constituat acceptur⁹: Sed q̄rim⁹ inq̄s ꝑ quē hoc melius fiat? Et (Al. t non) qꝛ sine ministro t nos dicim⁹ posse hoīez baptiçari: queris a me/ vtrū ne meli⁹ iniustus sit minister an iust⁹? Ubi r̄ndeo ad hoc esse melius/ vt sit iust⁹ minister/ qđ infirmitas hoīs cui sine exemplo laboriosū est ꝛ difficile qđ impat deus/imitatiōe boni ministri ad vitā bonā facil⁹ erigat. Uñ dicit apl's (1.Cor.4.d.) paulus: Imitatores mei estote sicut ꝛ ego christi. Ad hoīem vō baptiçandū ꝛ sanctificandū: si tāto est melius qđ accipit/quanto est melior ꝑ quē tradit: tanta ē in accipientib⁹ baptismoꝝ varietas: quāta in ministris diuersitas meritoꝝ. Si eñ qđ sine cōtrouersia credit/ melior erat paul⁹ q̄ apollo/ meliorē baptismū ꝓfecto dedit/ sm istā vestrā vanā ꝑuersamq̄ sententiā: Et si meliorē baptismū dedit/ ꝓfecto eis quos a se non baptiçatos gratulatur inuidit. Porro si inter bonos ministros/cū sit ali⁹ alio melior: nō est melior baptismus qui ꝑ meliorem dat: nullo modo est malus qui etiā ꝑ malū datur/qñ idē baptism⁹ dat. Et ideo ꝑ ministros dispares dei munus equale est: quia nō illoꝝ sed eius est.

Quō petiliani heretica sententia discordet a catholica veritate: Ca. VII.

n On q̄ sic inaniter inuēheris/nihil inter fidelē ꝑfidūq̄ discernim⁹/ s discernim⁹ hūana merita/nō sacramēta diuina: q̄ tu q̄ in veritatē adduct⁹ ꝛ heretice intētionis oblit⁹/nobis ꝛ vobis nō alia/sed vna eadem esse dixisti. Quō dicis: hoc et nos suademus et volumus/ vt semꝑ christ⁹ det fidē/christ⁹ sit origo christiani/in christo radicē christian⁹ insigat/christ⁹ christiani sit caput: cū defendas litteras petiliani/ vbi aptissime cū baptiçātis meritū cōmēdaret: q̄ tūc q̄ ad dandū baptismū valeret humana iusticia ꝓ suscepta causa conaret ostēdere: Cōsciētia inq̄t sancte (Cōtra petilianū lib.1.ca.1. et.2.) dātis attendit/q̄ abluat accipiētē: Nā q̄ fidē sciens a ꝑfido sūpserit: non fidē ꝑcipit s reatū. Et tanq̄ ei diceret: vnde hoc ꝓbas? secutus adiunxit: Omnis eñ res origine (Cōtra petilianū lib.1.ca.4) et radice ꝯsistit: ꝛ si caput nō habeat aliq̄d nihil ē. Quid obsecro quia incidisti in defensionē temerarie falsitatis/nebulas manifestis rebus moliris effundere. Apte dicit homo/originē/radicē/ caputq̄ hominis regenerādi ꝑ baptismū non esse posse/ nisi cuius ministerio baptiçat: ꝛ tu dicis/hoc ꝛ nos volumus/q̄ christus sit origo et radix caputq̄ christiani: Sed querim⁹ ꝑ quē hoc melius fiat: hoc aliud est qđ dicis/ aliud qđ dixit petilianus: hoc quod dicis etiā si verum sit/non hoc est quod ille dixit.

Confutat cresconiū ꝓ petiliano respondentē: Ca. VIII.

p Roinde si hoc ꝛ tu vis/ vt christ⁹ sit origo ꝛ radix ꝛ caput christiani/petiliano resiste/ nō mihi: qm̄ neq̄ q̄ (1.Cor.3.b.) plātat ē aliq̄d/neq̄ q̄ rigat: sed q̄ incrementū dat deus. Qđ ego ex aplo cū in eis litteris posuissem/ita tu r̄ndere voluisti vt diceres: Dei quidē dare est incrementū: sꝫ sicut q̄ plātat ꝛ rigat/nō nisi colonus fidelis et diligens querit: sic etiam in sacramento baptismatis non nisi fidelis et iustissimus operarius adhibet. Quasi vero quod infidelis colon⁹ plātauerit/ ꝓpter eius infidelitatē nō germinet vis seminis et fecunditas terre celiq̄ temperies hanc efficaciam diuinitus nō acceperint/ vt ad ꝓpagādos fructus plantatorē vel rigatorē oparīū tm̄ modo expectēt/qua mente opetur/qua labore et intētione nō curent: vtrum dominū agri fideliter diligat/ an sua nō illius lucra conquirat. Adiūgis etiā testimoniū ꝓpheticū dicens: Dabo vobis pastores sm cor (Hiere.3.c) meū/et pascent vos/pascentes cū disciplina. Scio completū est: Tales apli fuerūt: tales etiā nunc/etsi ꝓ ecclesie latitudine ꝑpauci/nō tñ desūt. Sed q̄d etiā ꝑ ezechielē ꝓphetaz dicat aduersus pastores malos/ debuisti q̄rere/legere/cogitare: Ibi eñ dicit: Ego pascā/non pastores. (Ezech.34.a)

Improbatio illius q̄ baptism⁹ nō possit dari nisi per hominem bone fame: Ca. IX.

p Roinde ꝛ ꝑ pastores bonos ꝛ pastores malos cum verbū suū sacramentūq̄ dispēsat/ipse pascit: qꝛ de ipso ait: vt sit vnus grex et vn⁹ pastor. Bonū est eñ confidere in dominū q̄ confide- (Ps.117.)

Hiere.17.a. re in hominē. Et maledictus qui spem suā ponit in hoīe. Qđ a me in illa epl'a cōmemoratum/sic te intelligere ostēdis: vt ideo magis te dicas iustū ꝛ fidelē/ p quē hoc sacramētū celebreꝶ inqrere: q2 spem ꝛ fiduciā dei nō hoīs habes: dei esse aūt fidē atqꝫ iusticiā/ quā semꝑ ī ministrꝭ ei⁹ attēdis: hoc vel
1.Cor.4.b. rū dicis: q2 bonoꝝ oīm nihil habem⁹ qđ nō accipimus: et ideo fides et iusticia nobis ā deo est. Sed cū dicis hāc tibi deū dare nō posse nisi habeas eū p quē baptiçarꝭ: spem profecto in hoīe ponis/ qui vtꝝ sit iusticię particeps nescis. Et si nō est/ tunc famā ei⁹ attendis: ꝛ cum famā bonā de malo latente repereris/ ad sanctificationē tibi sufficere credis. Obsecro te si fiduciā dei nō hominis habes: ꝛ ideo magis vt iustus ꝛ bon⁹ ꝛ fidelis sit/ per quē hoc sacramentū celebreꝶ inquirꝭ qui dei ē fides atqꝫ iusticia: nunqđ dei ē etiā falsitas famę: quā si habeat bonā minister malus: hāc tibi dicis in tua sāctificatione sufficere? Iā mallē in hominē confideres/ vñ te vehemētissime ꝓhibebā/ qꝫ in famę ipsi⁹ falsitatē: Hō enī qualiscūqꝫ sit/ quantūcunqꝫ ad id qđ homo ē attinet/ dei creatura ē: nulla ꝟo falsitas dei creatura ē. Porro si maledictus qui spem suā ponit in hoīe/ quāto magꝭ q̄ spem suā ponit ī falsitate opinionis hūanę/ et in illud aliud
Prouer.10.a. incidat qđ scriptū ē: Qui fidit in falsis/ hic pascit ventos. i. fit esca spiritibus malis.

Refellit argumenta sūpta ex baptismo iohanis ꝛ moysi: Ca. x.

Si datū inqs a quocūqꝫ et quomodocūqꝫ baptisma rescindi non de-
Act.19.a. bet: cur post iohānē apl'i baptiçauerūt: quāto vehemēti⁹ ita ꝓponiꝶ/ si post iohannē apl'i baptiçauerunt: cur nō etiam post quemlibet sanctū baptiçat vel melior vel ęqualis/ vt vel hinc intelligere cogaris ad istā quęstionē non ꝑtinere baptismū iohānis. Et iudęis inquis a moyse baptiça-
Act.2.f. tis petr⁹ dixit: Pęnitemi et baptiçeꝶ vnusquisqꝫ vestrū ī noīe iesu christi: Si ꝓpterea
Exo.14.e. iā baptiçati erant iudęi/ q2 moyses ꝑ mare rubꝝ añ tā longū tp̄s parentes eoꝝ bapti-
1.Cor.10.a. çauerat: q̄ de christianis baptiçatis nascūtur/ sine cā hodie baptiçanꝶ: et tñ dicis ista et scribis ista/ audiris ꝛ legeris ꝛ putaris respōdere litteris nostris: quasi hoc sit respōdere potuisse qđ est tacere noluisse.

Qꝫ baptismus eius est cuius nomine datur/ non dantis/ siue bonus siue malus sit: Ca. XI.

Nec illud quod ꝑtereundū putasti/ refellisti principio huius epistolę/ sicut tibi videris quod a me dictū A
est. Si errabāt illi qui volebāt esse pauli: q̄tādē spes eoꝝ ē q̄ volūt esse donati? Quis enī non videat hinc esse istā diuisionem factam: hinc hodieqꝫ in hac peste persistere/ dūm in hominis iusticia spes poniꝶ/ vt tūc sit acceptabilior baptism⁹ christi/ si ab homine iusto quisquis tingaꝶ. Contra quē errorē aduersus eos q̄ iā schismata ꝓpter diuersa merita hoīm facere cęperant/ clamat ipse paul⁹: Gratias ago deo meo q̄ neminē 1.Cor.1.b.
vrz baptiçaui: ne qs dicat q̄ ī noīe meo baptiçaui: Quid aliđ insinuās nisi baptisma christi nō esse nisi eius cui⁹ nomine datur: ꝛ ideō non fieri melius cū ꝑ meliorē daꝶ/ nec deteri⁹ ꝑ deteriorē. Frustra itaqꝫ deinceps exultas ꝛ dicis: Sequiꝶ vt omīa illa quę a scō petiliano seu cuiuslibet sermone scp̄ta sunt/ recte dicta ꝯcludā. Ipsa enī ꝟba q̄ velut recte dicta ꝯcludis/ nō se recte dicta cōuincūt: q2 nec ꝯsciētia sācte dātis attēdiꝶ/ q̄ abluat accipiētis/ cū maculosa dātis occulta ē: Ibi vict⁹ cū veritati acqescere debuisses: ad falsam eius famā tanqꝫ ad deceptū mendacio infęlicē iudicem ꝓuocasti: q2 neqꝫ attendiꝶ consciētia quādo fama eius attendiꝶ: et tā non potest falsa cuiusqꝫ fama/ qꝫ nec mala vita quisqꝫ mūdari: ꝛ nemo fidem christianā sumit ab homine/ nec perfido nec fideli: sed ab illo de quo scriptū ē:
Fide mūdās corda eorum. Qui si per fi- Act.15.b.
delem audit quid credendū sit: cum quidē imitaꝶ: non tamē ab eo iustificatur: Nam B
si minister iustificat impiū/ consequēs ē vt etiā in ministrū recte credaꝶ. Apl'ica quippe
clara et certa sententia est: Credenti in eū Roma.4.a.
qui iustificat impiū/ deputatur fides eius ad iusticiā. Proide si minister nō audet dicere: Crede in me: nō audeat dicere/ iustificaris a me. Iā vero quod sequiꝶ: Ois res Cōtra petilianū.lib.1.ca.4
origine et radice consistit: et si caput nō habeat aliquid/ nihil est: si origo et radix ꝛ caput baptiçati/ baptiçans minister est/ christus nō est: si christus est/ ille nō est. Deniqꝫ cū minister occultus est malus: quę origo/ quę radix/ qđ caput est baptiçati? Iā falsa eius fama. Hoc quidē cresconi⁹ dicit/ sꝫ veritas ꝯtradicit. Ergo si tunc origo et radix

et caput christus est: Ipse est em̄ quando
minister ē bonus: ne quod absurdissimū ē/
melior sit conditio baptiȩati p occultū ma
lū q̄ñ christus est caput/ q̄ baptiȩati p ma/
nifestum bonū: sic huic minister est caput:
C hoc et de bono semine dixerim. Sequitur
Cōtra petilia em̄: Nec quicq̄ bñ regenerat nisi bono se/
nū.li.1.ca.7. mine regeneretur. Quȩ vero sequuntur ex
epl'a petiliani abs te posita vbi ait: Quȩ
cū ita sint fratres/ quȩ potest esse puersitas
vt qui suis criminibus reus est/ alium faci/
Ibidem.ca.8. Math.7.c. at innocentē/ cum scriptum sit: Arbor bo/
na bonos fructus facit: et arbor mala ma/
los fructus facit: Nunquid colligūt de spi
Math.12.c. nis vuas? Et iterū: Omnis homo bon⁹ de
thesauro cordis sui pducit bona: et malus
homo de thesauro cordis sui profert ma/
la: satis aperteq̄ conuincunt petilianum
hȩc omnia nō retulisse nisi ad hominē per
quem baptismus ministrat/ vt ipse intelli/
gatur si innocens est facere innocentē quē
baptiȩat: ipse sit bona arbor/ cuius fructus
sit qui baptiȩatur: ipse bonus homo de cu
ius cordis thesauro procedit sanctificatio
baptiȩati. Ac p hoc cum iste occultus ē ma
lus: dic mihi a quo fit ille innocens: dic mi
hi cuius erit arboris fructus: dic mihi de
cuius cordis thesauro sanctificabit bapti/
ȩatus: aut si tunc effectorē innocentiȩ suȩ:
tunc arborē de qua fructus bonus nasci/
tur/ non hominē ministrū baptismi mere/
tur habere/ sed christum: fȩlicius incidit in
ministrū latentem malum q̄ si incidisset in
D manifestum bonum. Quod si absurdissi/
me atq̄ insanissime dicit/ christi fructus est
qui eius baptismo sanctificatur/ cuiuslibet
ministri opere baptiȩetur. Nisi forte ad cō/
silium tuum recursurus est quādo incurrit
in ministri conscientiā maculosam et occul
tam: vt ei de qua nascatur arborē ostēdas
falso bonam mali hominis famā: cuius ra/
dicem si quȩsieris/ inuenies fallentis astu/
tiam: de qua si potest nasci fructus bonus/
quod absit/ mentitus est christus qui dixit:
Math.7.c. Nō potest arbor mala fructus bonos face/
re. Sed quia verū dixit christ⁹: habeat hō
bonus tanq̄ bona arbor bonum fructum
opus bonum: sicut homo malus tanq̄ ma
la arbor malū fructū opus malū. Qui aūt
baptiȩatur non de cuiusq̄ hominis/ sed de
spiritu christi nascatur si vult esse fructus
qui vento non corrumpatur/ et arbor quȩ
nō eradicetur.

Replicat contra dicta in epistola cresconij de optato et aliis hȩreticis: Ca.xii.

Qȩ cum ita sint/ cū tu dixeris: Er/
q go sequit vt oīa quȩ a sancto pe
tiliano seu cuiuslibet sermone scri/
pta sunt/ recte dicta concludā. Puto quia
ego potius illa oīa non recte dicta con/
cludo. Iā nunc videamus quod deinde in
epistola tua cōtexuisti: quomodo te opta/
ti causam ⁊ maximianistarū/ quinimmo vt
abs te doctior fiam/ maximianēsiū/ vestri
docuerunt. Et de optato quidē de quo ni/
hil in scriptū valeo recitare/ quodlibet sen/
tias facile cedo. Unū illud scio/ si vera sūt
quȩ de illo/ vt nō dicam ostendebant/ certe
tñ dicebant: nec ipse erat bonus/ nec famā
habebat bonā: vñ quicunq̄ p eū baptiȩati
sūt: nec ɔscientia eius sm petilianū/ nec fa/
ma eius sm te ablui potuerūt. Si aūt fal/
sa/ mala eius sicut sȩpe assolet/ ⁊ nuda fama Al. ⁊ inuida.
iactauit. Uide q̄ recte non facile credam⁹/
quod nunq̄ nobis de traditoribus quos
accusatis pbare potuistis: quia solet etiā
de bonis mala fama mentiri. Si ergo non
illorum innocentia/ nō idemq̄ quod verū
atq̄ firmū est dei gratia ⁊ nō nostra consci/
entia ratū nobis baptismū facit/ faciat sal/
tem sententia tua.

Ostendit q̄ illud qđ cresconi⁹ de optato dicat/ similiter liceat catholicis de ceciliano ⁊ eius ordinatoribus dicere: Ca.xiii.

Uel em̄ cum de optato loquereris
t dixisti: Ego quidē optatū nec ab/
soluo nec damno. Si hoc ego/ im/
mo nō tñ ego/ sed oīs aphricana catho/
lica ecclesia: quāto magis etiā trāsmarina
tam longe lateq̄ diffusa/ ceciliano et eius
ordinatorib⁹ dicat: Ego illos nec absoluo
nec damno. Parū ne putas esse illis quos
hi baptiȩauerunt: quorum nemo vnq̄ ce/
cilianū vidit/ quod de optato sufficere cre/
dis esse: quos ille etiam suis manibus ba/
ptiȩauit? An quia de ceciliano parentū ve/
strorū concilium recitatis: de optato autem
nullum recitatur a nobis: ideo putas nulli
nostrū licere dicere: Ego cecilianū nec ab/
soluo nec damno: quod tibi licuit de opta/
to? Sed factum est pro ceciliano posteri/
us iudicium transmarinis vestris apud cō/

stantinum imperatorem vt fieret instantibus: Aut si ecclesiastica iudicia que prius sacra fuerint iam cōuelli nō possunt: quid de primiano facturi estis vestro episcopo carthaginensi, ↄtra quē pmo centū plures vtiqȝ ꝙ de ceciliano iudicauerunt, eiqȝ abrogato episcopatu maximianū ꝓ illo constituerunt? Nonne primianus posteriore iudicio nititur, quod pro illo factum est in opido bagaiensi, sm ꝙ iudicium non vult de se dubitare, sed ab omnib⁹ vobis se extorquet absolui? Unde ꝛ nos sm de ceciliano iudiciū prorsus cū incūctanter absoluimus: Sufficit tamē ad causam si hoc de illo dicam⁹ quod tu de optato dixisti: nos cecilianū nec absoluimus nec damnamus. Uiderint illi seu vestri seu nostri, quemadmodū de illo iudicauerint. Ipsi suarū sententiarū rationē reddāt: ipsi portēt seu mali seu boni sui opis sarcinā: nobis de alienis saltē factis dubitare pmittite, ne cogamur in nobis ea sacramenta damnare, de quib⁹ nō licet dubitare. Sed iam dixi, senti ō optato quod vis: Neqȝ tñ est vñ conuincam⁹ eum qui nō apud acta cōmisit: Que tñ ita cōmisit, vt inter gildonis satellites precipuus haberet, teneretur, morcretur. Nunquid etiā de feliciano ꝛ preterato socijs maximiani, quos trecenti et decē epi vestri cū ceteris similit nolatim expssis, vna eadēqȝ sentētia bagaitani ↄcilij damnauerūt: eosdēqȝ nō post puū tps cū omib⁹ quos damnati baptiçauerūt, sicut fuerūt epōs suscepērūt, quodlibet vobis garrire pmittit.

Spōdet se aliqñ explicatuꝝ donatistaꝝ mendacia: Ca. xiiii.

Quocirca quecūqȝ in nos siue i nostros quasi parcēdo ꝛ ꝑtercūdo dixistis, sine noibus, sine testib⁹, sine vllis omino documētis, partim culpādo ꝗ culpāda nō sunt, non ꝓbando, supuacaneum ē velle purgare istos. Iteꝝ attende felicianum musticanū et preteratū assuritanum aliquāto diligētius intuere: quoꝝ totam causam suo loco ita si dns permiserit, explicabo: vt etiā si nimius hostis veritatis esse volueris: vestroꝝ mendaciū defendere vł negare nō possis: sꝫ nūc interim sm hoc mihi placet agere quod tibi dixerunt: nondū discutio ꝙ verum dixerint, nondū ostendo ꝙ mira impudentie cecitate mentiti sint. Certe cum de his quos maximianistas appellatis ꝛ damnatis vestroꝝ concilio, ꝛ receptis in epla mea plegeres, sicut scribis valde pmotus es. Quippe cū adhuc (verbis eñ tuis vtor) qd haberet veritas ignoraret. Deniqȝ statim sic narras ex vestris epis diligentius inquisisti: atqȝ ipsis docentibus ꝛ decretū ↄcilij ꝛ sententiā i eos qui damnati sunt dictam: ꝛ rei totius ordinē cognouisti. Et quia et me quid gestum sit ignorare credebas, qd veritas haberet hortatus vt dicerē: ita deinceps cūcta narrasti: vide quia in hac causa verba ipsa tua pono ex epistola tua: Sunt enim mihi pernecessaria.

Recitat partem epistole cresconii. Ca. xv.

Cum ꝗplurimos inquis epos errorꝫ sibi maximiani sociare ptenderet: ↄtracto a nostris cōcilio in eos omnes qui i eius schismate pstitissent, plata sententia est: quā tu quoqȝ te legisse testaris. Que sententia cū consensu omniū firmaret, placuit tamen inquis decreto ↄcilij dilationē tpis dari: intra quod si qs corrigi voluisset, innocēs haberet. Sic factū est inquis, vt non solum duo illi quos memoraui, sed etiā mlti alij purgati atqȝ innocētes se ecclesie reddidissent: Quoꝝ ideo baptisma rescindi non debuit: qꝛ intra diē ꝑstitutū restituti peremptoria sententia non tenerentur: nec cum baptiçarent fuerūt ab ecclesia separati. Quippe necdū trāsacti temporis definita meta difluxerat. Hi aūt qui etiam post ꝑdictū diē cū maximiano ptinacit pstiterūt: sentētia damnationis retenti, simul ꝛ baptisma et ecclesiā perdiderūt. Hec vba tua certe mi cresconi cognoscis ex epistole tue contextione expressa.

Arguit ↄtra ꝑdicta vba eple cresconii. Ca. xvi.

Proinde ego abs te. Si nōdū fuerāt ab ecclesia separati, quō in eos oēs q i maximiani schismate pstitissent, plata sententia est: ꝗ cū ↄsensu oim firmaret: placuit tñ decreto ↄcilij dilationē tpis dari: intra qđ si corrigi voluisset, inocēs haberet? Quib⁹ vbis ostēdis eorum qui in maximiani schismate pstitissēt, si quis intra dilationē tēporis corrigi voluisset, innocēs haberet, corrigeretur. Ergo si quis corrigi voluisset ab illo schismate in q cū maximiano pstiterat: ꝓinde anteqȝ corrigeret, in schismate erat i q

persititerat: Quis in eo quia intra placitum tempus correctus est/ nō pertinaciter persitisset. Nam et posterioribus verbis paulo post ita distinguis: Ibi aūt qui etiā post predictū diem cū maximiano pertinaciter persiterunt/ sententia damnationis retenti/ simul ꝛ baptisma ꝛ ecclesiā perdiderunt/ dicens/ vtiqꝫ ptinaciter persiterunt. Ostēdis etiam illos qui correcti sunt persitisse/ sed non pertinaciter: In quos simul ab omnibus plata est sentētia illa que consensu olim ꝯfirmata ē: placuisse tñ dicis decreto ꝯcilij dilationē illā tpis dari. Quō igit in ecclesia erant/ qui anteq̃ corrigerent in schismate cum maximiano ꝑstabāt? Q: si in ecclesia nō erant/ quia in schismate erāt/ quomodo baptiçabāt? Deinde quomodo factū ē sicut dicis/ vt nō solū illi quos memoraui/ sed etiā multi alij purgati atqꝫ innocentes se ecclesie reddidissent/ si ab ecclesia nō erant sepati? Cui se reddiderunt/ vsi nō recesserūt? Aut si recesserūt/ dic q̃so anteq̃ se ecclesie reddidissent/ quo iure baptiçauerūt? Quoꝝ ideo inquis baptisma rescindi non debuit: quia intra diē p̄stitutū restituti/ ꝑemptoria sententia nō tenerētur. Restituti/ quo? Euigila obsecro dic nobis q̃ restituti? Profecto dicturus es in ecclesiā/ cui se illos reddidisse dixisti. Quisq̃ ne restituit in ecclesiā qui non fuerit ab ecclesia sepatus? Quisq̃ ne ab ecclesia nō sepatur/ quālibet paucos dies persistit i schismate? Quisq̃ ne ab ecclīa nō sepat/ si post tēpus quālibet paꝝ reddit ecclesie?

Incusat cresconiū irrisorie excusando: Ca. XVII.

a Rbitror te charissime: nō solū v̓ba tua nō considerasse ꝯscribenda/ sed nec legisse ꝯscripta: Uerūtñ q̄d faceres cui necessitas in hoc ope ingerebat in maximianū ac socios eius: nō ꝓpriā dicere/ ſ ab alijs dictā quoquo mō posses defensare sententiā. Nā etsi tu nō vtereris his v̓bis/ idē ipsū decretū concilij bagaiēsis recitarē vbi scriptū ē: Eos aūt quos sacrilegi surculi nō polluere plātaria/ hoc ē q̄ a maximiani capite ꝓpas manus verecūdo fidei pudore retraxerit ad matrē ecclīaz redire ꝑmisim9.

Ex facto eorū arguit cōtra eos/ q a schismaticis baptizatos rebaptizare noluerint: quod in nobis inficiantur: Ca. XVIII.

p Roinde et si v̓ba tua alia nō reperirē/ hic certe dicerē/ hic ꝓ veritate clamarē: Quō ad matrē ecclesiā redire ꝑmittunt q̄ ab ecclīa matre nō recesserūt? Aut si recesserūt/ quo iure anteq̃ redirēt baptiçare potuerūt: nisi q2 i causa resartiēdi hui9 schismatis obliti estis ꝓprie vanitatis: q̄ post ēpos ab ipsis aplorꝝ sedib9 incōcussā seriē vsqꝫ i hec tpa ꝑducētes: nō vnū hoiez/ nō vnā domū/ nō vnā ciuitatē/ nō vnā gentē/ sed orbē terraꝝ baptiçandū esse cēsetis: aut certe q2 hui9 facti horror semꝑ etiā facientiū corda ꝯcussit/ tot ipsis ad vestrā cōionē a maximiani cōione redeūtib9 tā multos quidē libuit separe/ ſ puduit tā multos rebaptiçare: qd tñ quibuslibet detestātibus et exhorrētibus ꝓpter salutē hominū faceretis: que quanto pluriū fuerat/ tanto minus vtiqꝫ ꝯtēnenda erat/ si hoc vnq̃ ꝯuitu veritatis/ ꝛ nō ꝑiudicio facere erroris. Uides certe i his maximianēsiū ad vestrā cōionē reditu patefactū/ vera eē q̄ d baptismo dicūtur a nobis: Nā si vllus est in hoibus intellect9/ vel dicēdi aliq̄d vel audiēdi/ qui anteq̃ redeat ad ecclesiā baptiçat: et tñ rescindēdus baptism9 nō ē/ sicut nec i ill' rescissus a vob ē. Quo nō mutato/ nec i suo/ nec i cuiusqꝫ alteri9: nec i patris ꝛ filij ꝛ spūsscti noie q̄sqꝫ baptiçat. Deinde ꝓter baptismi sacramētū qd vel ad ꝑnā ꝑuersi vl' ad salutē recti siue correcti integꝝ ꝑseuerat: d ipsa correctoꝝ expiatione vel mūdatione volo aliq̄d dicere. Meministi eñ q̄ aduers9 nos dixeris/ q veniētes ad nos a vobis ex hereticoꝝ sacrilego errore/ sine vlla expiatione susceptos habeam9: Tu nobis dic modo d schismate maximiani redeūtes ad vos/ cū i suis etiā susciperent honoribus/ qua tandē queso expiatione mūdati sunt? In illo tanto scelere participato/ nō erāt tā nefaria societate maculati.

Recitat sententiam donatistarum in maximianū et complices eius: et ex ea infert vnde suū fortificet argumentū: Ca. XIX.

a Ttende quid insonet/ quid increpet/ quid in illo p̄claro concilio fateatur veriloquū os illud episcopoꝝ tuorū. Maximianū inquit fidei emulum/ veritatis adulteꝝ/ ecclīe matris inimicū/ dathan/ chore ꝛ abiron ministrū/ de pacis gremio sententie fulmen excussit: et qd Numeri. 16.

adhuc eum dehiscens terra non sorbuit:
ad maius supplicium superis reseruauit:
Raptus enim pęnam suam compendio lu
crauerat: funeris vsuras nunc grauiores
colligit fęnoris/cū mortuus interest viuus.
Ita ne tandem in huius schismate/ sicut
ipse dixisti persistentes/anteq̄ intra tem-
pus dilationis/ sicut tu idem dixisti/si ve-
strę ecclesię reddidissent:nullam vel paruā
de huius societate traxerant maculā. Sed
audi deinde quid sequatur: Audi inquam
dictator vł dictor illius sententię quid cō-
nectat: Nec hunc solum inquit sceleris sui
mors iusta condemnat: trahit etiam ad
consortium criminis plurimos catena sa-
Ps.13. crilegij/ de quibus scriptum ē: Venenum
aspidum sub labijs eorum: quorū os ma-
ledictione et amaritudine plenum est: ve-
loces pedes eorum ad effundendū sangui-
nem: Contritio et infęlicitas in vijs eorū:
B et viam pacis nō cognouerunt. Nollemus
quidem tanq̄ e proprij corporis iunctura
pręscindi: sed quoniā tabescentis vulneris
putredo pestifera plus habet in abscisione
solaminis q̄ in remissione medicaminis:
inuenta est causa salubrior/ ne per cuncta
membra pestilens irrepat virus/vt cōpen-
dioso dolore natum decidat vulnus. Fa-
mosi ergo criminis reos victorianum car-
chabinensem/martianum sullectinū/beia-
num beianēsem/saluiū ausaphensem/the-
odorum vsulensem /donatum sabratēsem/
migginū belephantariensem/ pretexatū as-
surritanum/saluiū membresitanū / valeri-
um melzitanum/ fęlicianum musticanū/et
marcialem pertusensem: qui funesto ope-
re perditionis vas sordidum collecta fęcu-
lentia glutinarunt:sed et clericos aliquan-
do ecclesię carthaginis/ qui dum facinori
intersunt/illicito incestui lenocinium pre-
buerunt: dei pręsidentis arbitrio vniuer-
salis concilij ore veridico damnatos esse
cognoscite. Quę grauiora i illos dicere po
tuistis? Quę grauiora i uosipsos dicere so-
letis? Sed ab hoc inquis tam magno ma-
lo intra dilationis tempus correcti sunt:
videro vtrū correcti sint: quia reuera cor-
recti essent/ si ad veram ecclesiam remeas-
sent. Sed si verā vera est/ quomodo expi-
ati sint a tam immani scelere dicite. Si eñ
nō sunt expiati: omēs vos estis ſm vestrā
sententiā eorum scelere maculati. Si au-
tem expiati sunt: solo ipso reditu charita-
tem quę cooperit multitudinem peccato- 1.Pet.4.b.
rum expiari potuisse conceditis: et vos de
vestris cum correcti ad nos veniunt/inani
bus calumnijs accusatis: nisi forte iā qui-
dam sicut concilij verba indicant/schisma-
tis sacrilegiū perpetrauerant : sed ante di-
em concessę dilationis eodē sacrilegio nō-
dum fuerant inquinati: et ideo nō putati
sunt expiandi.

Arguit eos de peruersitate vo-luntatis: Ca.XX.

b Hec si ita ē: quis vos nō audiat/qui
tam mirabilem potestatē in homi
nes accepistis :peccant quādo vo-
lunt/et inquinātur quādo vultis: nō obscu
rum aliquid recitamus/ minusve notū at-
q̄ vulgatū. Illa sententia est quę tantę fa-
cundię merito in manus omniū/ in omniū
ore versatur/ qui legendorū talium studi-
osi sunt/de qua nunc saltem cernis q̄ vere
dixerint/ q nō eam deberent gaudere di-
sertam/ne postea plangerent diffamatam.
Attende quid habeat/audi quid ꝯstrepat.

Confutat donatistas/ q maxi-mianū pridie damnatum/nūc epi scopū ordinauerunt: Ca.XXI.

m Maximianū inquit fidei ęmulū/ ve-
ritatis adulterū/ecclesię matris ini
micū/dathā/chore et abiron mini- Numeri.16.
strū/ de pacis gremio sententię fulmen ex-
cussit. Cū hoc igitur si quis sacramentū al-
taris vno die sciēs cōmunicasset/ſm iactā-
tissimā illā seueritatē vestram/nō de tanto
malo sic pollueret vt par eius fieret. Quid
ergo fuerūt/ vel quid ex illo facti sunt q nō
solum ad altaria cū eo accesserunt/verūeti-
am ipsi eū ordinatū epm contra primianū
vestrū erectis altarib' admouerunt? Sed
quid ego de istis interrogē: Ipsa sentētia
loquať cui' verba sic fulgent: vt si eam vo-
lueritis abscōdere/quarumlibet latebrarū
tenebras suo nimio splendore perrumpat.
Videamus in socios maximiani/quāto so
nitu damnationis insurgat.

Replicat in cōplices maximiani donatistaꝝ sententiā: Ca.XXII.

n Nec solum hunc inquit sceleris sui
mors iusta condemnat:trahit etiā
ad consortiū criminis plurimos ca
tena sacrilegij: de quibus scptū ē: Venenū Ps.13.
aspidū sb labijs eoꝝ: quoꝝ os maledictiōe

et amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendū sanguinē. Cōtritio et infelicitas in vijs eorum: et viam pacis nō cognouerunt. Deinde paulopost cum omēs ordinatores maximiani nominatim enumerasset: inter quos etiā isti de quibus ago/ felicianus et pretextatus legunt: quid fecerunt vt tanta in eos digne dicenda essent/ ita subiūgit: Qui funesto inquit opere perditionis vas sordidum collecta feculentia glutinarunt: sic intelligi volens ꝙ ipsi affuerint: ipsi maximianum impositis manibus ordinauerint. Addens etiam de carthaginis clericis: Sed ⁊ clericos inquit carthaginis ecclesię/ qui dū facinori intersunt: illicito incestui lenociniū prębuerunt.

Prosequit᷑ de feliciano et pretexato schismaticis reconciliatis/ nec rebaptizatis: Ca. XXIII.

Ergo te cresconi: nunqd vllis meis ꝟbis hoc crimen exaggero? Qđ si voluissem: fortasse mihi et si nō talia/ tamen qualitercunꝗ sufficientia nō defuissent. Quęro igit᷑ abs te anteꝗ̄ isti duo de quibus interim ago ad vestrę cōmunionis concordiam remeassent: in illa catena sacrilegij constituti sunt: sub quorum labijs erat venenū aspidū/ cū ore pleno maledictionis et amaritudine/ cū pedibus velocibus ad effundendū sanguinem/ quomodo baptiçant? Nūquid in his erat consciētia sancte dantiū/ quę ablueret accipientiū? Nunquid eos saltem fama bona vel falsissima cōmendabat/ quę tibi in illis angustijs non qua euaderes/ sed qua te ꝓcipitares exitum prębuit/ cum eos tam insigne cōciliū clamet famosi criminis reos? Redeūtes deinde sicut falsa narrantibus vestris episcopis credidisti: ante dilationis diem quomodo suscipiūtur in honoribus suis/ cum eis quos extra ecclesiam cū maximiano constituti in catena sacrilegi schismatis baptiçauerant: vnde a sacrilegio tanto expiātur: a catena illa vnde soluuntur: labia eorum/ os eoꝝ venenū aspidum/ a maledictiōe et amaritudine vnde mundantur: vnde pedes ab effusione spiritalis sanguinis abluuntur quo velociter cucurrerunt: vnde manus funesto opere perditionis emaculantur: vnde ab illicito incestu nō membra corporis/ sꝫ animę purgantur effectus?

Concludit baptismum christi nō solum per occultos sed etiam manifestos malos: nec solū a cōuersis/ verum et a peruersis datū habere firmitatē/ ⁊ eis posse iesse: sꝫ nisi correctis ꝓdesse: Ca. XXIIII

Nempe istā causam vt defendatis/ velitis nolitis ad patrocinium veritatis venire cogemini: quę dicit baptismū christi: non solum per occultos/ sed etiam per manifestos malos: nec solum a conuersis/ verumetiā a peruersis datum/ habere incōcussam sui roboris firmitatem: et eis posse quidē inesse/ sed nisi correctis nō posse prodesse. Correctos autem etiam fraternis orationibus expiari ꝑ charitatē cooperientē multitudinē peccatoꝝ. 1. Petri. 4.

Ecce anteꝗ̄ ostendā ꝗ̄ impudēter tibi vestri episcopi de maximianēsiū susceptione mentiti sint/ sꝫm ipsum mendaciū et narrationem tuam: ꝗ̄ tota causa vestra subuersa sit/ puto ꝙ nō iā quęrere debeas ſ agnoscere: nec parare contradictionē/ sed correctionē potius cogitare. Uides enī nūc saltem ꝗ̄ veraciter a me illa dicta sint/ quib⁹ frustra mendaciter respondere conat᷑ es: ꝗ̄ recte dixerim si pro vnitate partis donati in nefario schismate baptiçatos nemo rebaptiçat: cur pro vnitate christi vera et plenaria lex illius hęreditatis agnoscitur/ cū ipse fatearis eos qui in maximiani schismate perstitissent/ meruisse sentētiam qua non tenerentur/ si intra diem dilationis se ecclesię reddidissent? Unde constat anteꝗ̄ se reddidissent/ eos in schismate in quo perstiterant baptiçasse/ cum quibus in vestram cōmunionē recepti sunt. Uides quemadmodū mortui baptiçauerunt: quia de illis qui in maximiani schismate perstitissent/ anteꝗ̄ ad vos redirent/ dictū erat sententia concilij bagaiēsis/ ęgyptiorū ad modū exemplo pereuntiū funeribus plena sunt litora. Exo. 14.

Quia multa sunt pro pace tolerāda: Ca. XXV.

Quod ꝟo dixi: quādo apud eos decernenda recitata est/ ore latissimo acclamauerunt: Nunc autem cum a nobis recitata fuerint/ obmutescāt: quibus penis ecce iā multo meli⁹ obmutescerēt cū talia loquerent᷑/ implicarent᷑. Uides ꝗ̄ verum sit qđ a me dictū ē: iam tandē sentire

debent/quanta sint ꝑ pace toleranda:et ꝑ pace christi redire ad ecclesiā:quę non damnauit incognita/ si pro pace donati placuit reuocare damnata:multo magꝭ eñ hoc ſm tuam narrationē verum est/ qui dixisti etiā illos dilatione concessa reuocatos/ de quibus nominatim exp̄ssis dictum fuerat: dei p̄sidentis arbitrio vniuersalis concilij ore veridico damnatos esse cognoscite. Cū eñ post hęc verba illa ē dilatio constituta: quomodo nō placuit reuocare damnata: aut quomodo nobis tanto post natis/ vel ipsi etiā christiano orbi terrarū incognita esse nō possint/ quę ꝓbari non potuerunt de ceciliano/ in eo ꝙ postea factū est iudicio transmarino: quādo quę de maximianensibus gesta sunt/et in aphrica ⁊ tꝑibus nostris:tu cū sis apher sicut dicis/ post tot annos adhucvsq; nō noueras? Sicut aūt nos docere potuerim⁹/ adhucvsq; nō nosti:q2 ep̄is vestris mentientibus credidisti.

Dicit cresconiū retorto obiectionis genere eū voluisse calumniari/cū reuera ñ potuerit: Ca.XXVI

q Uod autē me de traditione in vestros maiores dicis/quasi panticathegoriā/ quod a nostris maioribus factū est/retorquere voluisse:culpās ꝙ hoc fecerim: quasi in schola de causę generibus vel questionib⁹ agereť: non in ecclesia veritas quęreret. Nūquid hoc helię ꝓphetę diceres:qui cū sibi a rege iniquissimo esset obiectū/ꝙ ipse euerteret israel/ responditː Ego non euerto/sed euertis tu et domus patris tui. Quid eñ ad nos pertinet hoc retortę rhetoricę obiectionis genus/quo nomine a grecis appellať in arte rhetorica/ cū hoc inueniamus in auctoritate ꝓphetica? Cū ergo quisq; dicit: Nō ego feci/sed tu fecisti: verū dicere opus est/ non dicere metuendū est. Et tu quomodo ostendas nō fecisse maiores vestros/ ꝙ suis cōfessionib⁹ lectis fecisse monstranť: debes si quid vales vigilantissime cogitare: nō verbo greco imperitos ne nos audiant deterrere: Et maiores quidē nostros fuisse traditores nō docuisti. Neq; eñ quia dixisti esse multas litteras quibus hoc posset ostendi/ideo iā ostendisse putādus es. De vestris autē maioribus extat secūdi tigisitani conciliū cū paucissimis quidē factū apd̄ cirthā post ꝑsecutionē codicū tradendorū/vt illic in locū defuncti ordinaretur episcopus.

Reg. 18. c.

Narrat que gesta sint in concilijs donatistaꝝ:videlicet quomō epi mutuo se accusantes/alterutꝝ damnare destiterūt: ⁊ d̄ ceciliani damnatione: Ca.XXVII.

i Bi quę gesta sint accipe: Nā quę necessaria fuerūt/infra scribere curaui. Diocleciano octies/⁊ maximiano septies consulib⁹/ quarto nonas martij cirthę:cū secūdus ep̄s tigisitanus primę cathedrę cōsedisset/in domo vrbani donatiq;/idē dixit: Probem⁹ nos p̄mo/ ⁊ sic poterimus hic ordinare ep̄m secundū: donato masculitano dixit: Dicitur te tradidisse. Donatus respōdit: Scis quantū me quęsiuit florus vt thurificarem: et nō tradidit me deus in manus ei⁹ frater: sed quia deus mihi dimisit:ꝫ et tu serua me deo. Secūdus dixit: Quid ergo facturi sumus de martyribus: quia non tradiderunt/ideo ⁊ coronati sunt? Donatus dixit: Mitte me ad deū/ibi reddā rationē. Secūdus dixit: Accede vna pte. Secūdus marino ab aq̄s tibilitatus dixit: Dicit ⁊ te tradidisse. Marinus rn̄dit: Dedi pollo chartulas/nō codices mei salui sunt. Secūdus dixit: Transi vna pte. Secūdus donato calamēsi dixit: Diciť te tradidisse. Donatus rn̄dit: Dedi codices medicinales. Secūdus dixit: Trāsi vna pte. Et alio loco secūdus victori a russiccate dixit: Diciť te tradidisse quattuor euāgelia. Victor respōdit: Valētianus curator fuit: ipse me coegit vt mitterē illa in ignē: Sciebā illa delicta fuisse: hoc delictū indulge mihi/ ⁊ indulgebit mihi deus. Secūdus dixit: Trāsi vna pte. Et alio loco secūdus purpurio alimatad: Diciť te necasse filios sororis tuę duos milei. Purpuri⁹ respōdit: Putas me terreri a te sicut et alteri? Tu quid ęgisti qui tentus es a curatore et ordine vt sc̄ṗturas dares: quomō te liberasti ab ipsis/ nisi quia dedisti aut iussisti dari q̄cunq;: Nā nō te dimittebāt passim: nam ego occidi et occido eos qui contra me faciūt: Jdeo noli me ꝓuocare vt pl⁹ dicā: Scis me de nemine tractare. Secundus minor patruo suo secūdo dixit: Audis quid dicat in te/ paratus ē recedere ⁊ schisma facere: nō tm̄ ipse sed ⁊ omnes quos arguis/quos scio quia dimittere te habent/⁊

A

B

dare in te sententiā/ & remanebis solus hereticus: ideo quid ad te ptinet/ quis quod egit/ deo habet reddere rationē. Secūdus felici a rotaria centurioni & victori agarbe dixit: Quid vobis videt? Respōderūt. Habent deū cui reddant rationē. Secūdus dixit: Vos scitis & deus: Sedete. Et oēs re-
C spōnderūt/ Deo gratias. Hos tu traditores qui cū alijs apud carthaginē in cecilianū et socios eius dixerunt sentētias: inter quos et siluanus cirtbēsis fuit/ de cui⁹ traditione gesta mox inserā/ p̄clara videlicet ratione defendis: hoc eīn de his iā plurib⁹ vtiq; dicturus es/ qđ de vno siluano tanq̄ magnū aliquid dictādū putasti. Hinc te arbitratus manifeste falsum crimen quod ei traditionis obijcit/ demōstrare: q; interposuisti sententiā eius quā in cōcilio inter ceteros epōs ɔtra cecilianū et alios cōmunionis eius pricipes dixit: tanq̄ fieri non posset vt traditores traditor cōdemnaret. Prudētius eīn tu vides ista q̄ paul⁹ apostolus: Nā ille quibusdā res obijciebat absurdas: nec ɔsiderabat nō posse fieri quod
Ro.2.c dicebat: Qui p̄dicas nō furandū furaris: qui dicis non adulterandū adulteras: qui abominaris idola sacrilegiū facis? Et illud
Ibidem.a. p̄cipue: In quo eīn alterū iudicas teipsum cōdēnas: Eadē eīn agis que iudicas. Hos ergo traditores quib⁹ ɔfessis territus secūdus ignouit/ secū abluit in carthaginēsi cōcilio: et in absentes nō confessos dixerunt sentētias/ qui p̄sentes de sua nō sunt ɔfessione dānati. Hoc conciliū nō maneret nec in posteritatis memoria pduraret/ nisi describeret ab alijs cū seruaretur ab eis/ qui eo se defendere p̄parabāt/ si qs eis eadē crimina postea q̄ illic relaxata sūt obiecisset.

Quare cecilianus absens damnatus sit a donatistis: Ca. xxviii.

I Nterterat etiā secūdi ipsius vt appararet eū ne schisma fieret: qđ solēt p̄ ceteri pacifici p̄cauere/ illa oia diuino iudicio dimisisse: qđ multo magis facere deberet in ɔcilio carthaginensi: vbi contra absentes nulli ɔstiterāt/ nisi lucilla tūc p̄potēs & pecuniosissima femina odijs accensa furialibus vehemēter instaret/ vt ɔtra cecilianū veluti damnatū alter ordinaretur epūs. Quod in zenophili cōsularis iudicio postea cōmemoratū est p quendā nundinariū siluani cirtbēsis tuncvestri epi diaconū: qui cū cōmemorato epō suo quē ppessus fuerat inimicū/ sicut volebat concordare nō potuit. Egerat sane hoc apud collegas ei⁹ magis terribiliter/ ne oia proderet/ s supliciter vt veniā mereretur.

Interponit quedā de gestis illius iudicij: Ca. xxix.

E X illius iudicij gestis hec pauca in-
A c terposui: Constantio maximo augusto & constātino iuniore nobilissimo cesare ɔsulibus / idus decēbris ex tota mociaciēsi inducto et applicito / victore grāmatico/ astāte etiam nūdinario diacono/ zenophilus ɔsularis dixit: Quis vocaris? Respōdit/ victor. Et paulopost alio loco respōdit nūdinari⁹. Legant acta. Zenophilus ɔsular dixit. Legātur. Et legit nūdini⁹ exceptor/ dixit: Diocleciano octies & maximiano septies ɔsulib⁹/ q̄rtodecimo calēdas iunij/ exacti simmacij felic flamis ppetui curatoris colonie cirtbēsis: cū ventū esset ad domū i qua christiani ɔueniebāt: felix flamē ppetuus curator paulo epō dixit: Proferte scripturas legis: & quid aliud hic habetis vt p̄cepto et iussione parere possitis. Paulus epūs dixit: Scripturas lectores habēt: sed nos quod hic habemus/ damus. Felix flamē ppetuus curator dixit paulo. Ostēde lectores aut mitte ad illos. Paulus epūs dixit: Omes cognoscit. Felix flamen ppetuus curator dixit: Manent ratione de lectorib⁹ quos mōstrauit officiū et vos quod hic habetis date. Sedē-
B te paulo epō & montano & victore de castello/ memor p̄sbyter astāte marte cū aelio/ et marte diacono, pferēte marcuclio fructuoso miggene saturnino victore sansurico/ et ceteris fossoribus/ ɔtrascribente victore aufidij in breue sic: Calices duo aurei. Itē calices sex argentei &c. Et alio loco: Postea q̄ apertū est in bibliothecā/ inuēta sunt ibi armaria inania: ibi ptulit siluanus capitulatā argenteā & lucernā argenteā/ qđ diceret se post arcā inuenisse. Victor aufidij siluano dixit: Mortuus fueras/ si nō illas inuenisses. Felix flamen ppetuus curator p siluano dixit: Inquire diligētius ne quid hic remanserit. Siluan⁹ dixit: Nihil hic remāsit/ totū hoc eijcim⁹ &c. Et alio loco exemi libelli traditi epis a nundinario diacono: Testis ē christus & angeli eius/ qm traditorib⁹ cōmunicastis: id ē siluan⁹ a cirtba

traditor est & fur rerum pauperum: quod omnes vos episcopi presbyteri & diacones & seniores scitis: & de quadringentis follibus lucillę clarissime feminę pro quo vobis coniurastis vt fieret maiorinus episcopus: et inde factum est schisma. Nam & victor follo vestri presentia & populi dedit folles viginti/ vt factus esset presbyter: quod scit christus & angeli eius &c. Et alio loco: Quibus lectis zenophilus consularis dixit: Et actis & litteris que recitatę sunt/ traditorem constat esse siluanum. Item alio loco zenophilus consularis dixit: Qui administrabat. Tunc siluanus in clericatu respondit: Sub paulo episcopo orta persecutio est/ & siluanus subdiaconus fuit.

Ostendit siluanum apud catholicos traditorem deprehensum/ a donatistis susceptum et honoratum: hortatur tamen ad concordiam: Ca. xxx.

b Abes ne frater cresconi ad ista quod dicas? Putas non vsqueadeo frontem perijsse de rebus humanis/ vt ad purgationem siluani adhuc putes sententiam recitandam quam dixit in ecclesia? Nunc et collegas eius quasi traditores/ ne magis nos admoneas dicere ex epistola apostoli simile aliquid/ vt paulo ante commemoraui: Quę predicas non tradendum/ tradis: & in quo alium iudicas/ temetipsum condemnas: eadem enim agis quę iudicas: sed postea qui vrsatio & zenophilo persequentibus communicare noluisset/ actus est in exilium: Immo qui iam traditor fuit/ permanere etiam hereticus voluit: vt falsum honorem in ipsa parte donati haberet/ qui habere in catholica nullum posset tam manifestis traditionis suę gestis/ publico iudicio reseratis. Hec tu profecto falsa esse dicturus es: & pro vestris maioribus/ vt plurimum possis contra nostros alia prolaturus. Quod quidem forsitan non valebis/ non inueniendo quid proferas/ sed fac te inuenisse/ fac protulisse. Tanta ne furis impudentia vt abs te prolatis magis credendas credi oportere/ que eis quę proferunt a nobis? Aut enim & hic & illic fuerunt traditores/ si & tu aliqua recitas de confessione nostrorum: aut si aliquid putas contra vestros a nostris esse confictum: cur non a vestris contra nostros hoc idem nobis putare concedis? Ergo pro humanis factis/ aut & hinc & inde manifestis/ aut ex vtroque latere incertis/ ne qui in vnum deum credimus litigemus: quod certum et diuinum munus est in christi gratia concordemus. Cum enim gesta maiorum nostrorum atque vestrorum hinc atque inde contraria recitantur nobis tanto post natis: si nec saltem dubitare permittitur quid iniquius: si autem permittitur quid sufficientius? Neque enim sicut incertum est a quibus extiterit traditionis malum: sic incertum est a quo iubeatur reddi turbatę pacis bonum.

Quod nec pro manifesto scelere ecclesiastica pax debeat infringi: Ca. xxxi

a Ergo hoc qui pro incerto alieno malo pacem christi respuit/ certissime malus est: quandoquidem cyprianus nec pro certa permixtorum malicia zizaniorum pacem deseruit frumentorum: qui scribens ad maximum dixit: Et si videntur in ecclesia esse zizania: non tamen impedire debet fides aut charitas nostra: vt quia zizania esse in ecclesia cernimus/ de ecclesia recedamus. Non dixit suspicamur/ opinamur/ arbitramur/ coniicimus/ credimus: sed cernimus dixit. O verbum quo cuncta dubitatio tolleretur/ vt corpus christi non diuideretur. Si sola frumenta desideras/ geme in labore agri/ gaude in spe horrei/ tolera malos in communione sacramentorum christi: ne ante litoris tempus retia dirumpendo/ fias quod tolerare noluisti. Ita dicerem si de traditoribus quos accusaretis aliquid probassetis: Immo hoc illo tempore nec ista iam dicerem: non enim iubeor tolerare/ cum quibus iam non cogor viuere. Quod si mihi etiam nunc traditor demonstraretur/ quam conscientia desero tot christianas gentes quibus non demonstratur? Deinde egoipse si nunc disco quod paulo ante nesciebam/ cur in me rescinditis quod sciebam: baptismum quippe christi me accepisse sciebam: vos etiam ipsi alienum scelus quod ignoratum nemini obesse conceditis?

Quod ex rebaptizatione manifestetur preterita occulta peccata rebaptizatorum: Ca. xxxii.

c Cur quem heri baptizatum hodie rebaptizatis/ cum alienum scelus quod heri nesciebam/ hodie doceatis? nesciens a quali accepit/ baptismi accepti non erat reus: modo abs te hic didicit baptismi rescissi quare sit reus: Nam siue consenserit documentis tuis siue non consenserit quod christi baptismum ministerio traditoris accepit/ nisi probaueris eum scisse a quo accepit: nec secundum vos recte potueris baptizare. Iam nunc auerte ab studio partium mentem tuam: & considera quam innumerabilis multitudo christianorum in aphrica ipsa nesciat qui fuerint traditores: quanto magis in cetero orbe terrarum quantam

multitudinē nisi cū baptiçaret̃ scisse ꝯuinceris/aut baptiçandā dicere non audebis/ aut iudicare de occultis cordis audebis. Et vbi est quod tibi placet/ quę abs te interposita ē diuina sententia:ꝗ manifesta sūt vobis/ꝗ aūt occulta sunt dn̄o deo vestro? Crede orbi christiano dicēti tibi baptismū christi: Scio qui fuerint traditores ĩ aphrica/vel vbilibet ignoro. Quid in me occulta hūana iudicas/vt manifesta in me diuina rescindas? Fac te scelus alienū mō mihi ꝓbare qđ dicis: Hoc cū baptismū acceperam/nesciebā si ꝓpter eos quos nunc mihi ꝓdis/baptiçare eos qui nesciētes ab adulteris acceperūt/quos nūc ꝓderis. Quid ad hęc dicis/nisi non est sanctū/non ē mundū nisi qđ voluero? In hac re testl̄ ē inquis totius orbis pene consciētia. Rn̄det̃ tibi:

Q nō semꝑ credendū sit maioꝝ traditionibus: Ca.XXXIII.

In hac re totius orbis nulla ē omnino cōsciētia. Hoc inqꝫ maiores nostri a suis parētib⁹ acceperūt. Rn̄det̃: Sed errātes ab errātibus aut calumniantibus: Nā et maiores iudęoꝝ corpus
Matth.28.c. christi de sepulchro furatū a suis maiorib⁹ acceperūt: Nā olim defuncti sunt inqꝫ qui traditionis hui⁹ facinus ꝑ quos ⁊ quib⁹ locis admissum sit cognouerūt. Rn̄det̃: Hoc ⁊ ꝓ suis partib⁹ dicūt. Extāt inquis etiā libri quibus ordo reꝝ gestaꝝ fideliter ac diligenter ascriptus est: sunt acta/sunt litterę: multorū q̄ꝫ tenet̃ manifesta ꝓfessio. Rn̄det̃ tibi: Hęc ⁊ nostris ꝓ suis partib⁹ nō deesse: Aut ergo illis credam⁹ qui potuerūt causā suā illis ecclesijs ꝑsuadere/quas scriptas ĩ libris diuinis ⁊ canonicis legim⁹: Aut quod tu dixisti de optato/nec absoluam⁹ dubia/ nec damnemus: ⁊ pacē christi cui⁹ bonū dubiū non ē/fraterna dilectione teneamus.

Q donati defensionē ꝓ eo refutat ꝙ ab hereticis orietalib⁹ defēsor sit requisitus: Ca.XXXIIII.

Sed orientales quos modo nostros esse ꝯcedis/nō latuisse hoc facinus
j.li.4.ca.44. dicis. Atqꝫ vt hoc ꝓbes/inseris p̄ncipiū eplę cōcilij serdicēsis: vbi donati carthaginis epi vestri nomē inuenit̃ ascriptū. Qđ ideo factū putas ⁊ affirmas/ ꝙ videlicet orientalib⁹ qui de ꝯcilio suo hęc scripta miserunt/facinus displicuerit traditorū/et ab eoꝝ cōmunione retraxerant: ⁊ ꝓpterea donato vestro cōmunicabant. Disce ꝗ qđ nescis. Serdicēse cōciliū arrianoꝝ fuit/qđ totū iā diu ē/vt habem⁹ in manib⁹ maxime ꝯtra athanasiū epm̄ alexādrinū catholicū: qui eoꝝ errorē ex ipsa ciuitate ortū/ꝑ ceteris acriter arguebat/⁊ refellebat. Nō igit̃ mirꝫ si illi heretici donatū sibi assistere temptauerūt: quos ꝑ totū orbē catholica dānabat ecclesia: q̄ꝫ nos sine ciuitatū nominibus ep̄os ad quos hę litterę datę sūt habeamus. Aut ꝗ aliquis donat⁹ fuit non in aphrica ep̄s: cui nomini carthago a vestris est addita: aut vt dixi/aphricanā heresim orietalis heresis sibi temptauit adiūgere. Qđ hinc maxime credibile ē/ꝙ ad carthaginis epm̄ romano ꝓtermisso/nūq̄ꝫ orietalis catholica scriberet: vbi saltē vester scribi debuit/ quē soletis romanā paucis vestris mittere ex aphrica. Sed deo gratias: ꝙ nec valuit/si tn̄ cępta est illa conspiratio hereticoꝝ orientaliū cū aphris hereticis ꝑualere. Tu arrianos iam inter hereticos ⁊ nobis et vobis detestādos in tua epla posuisti: vn̄ mihi tecū nulla necessitas est/etiā de hac questione cōfligere: Nā ꝙ tibi ꝓposuisti questionē tanq̄ꝫ a nobis obiectam/si hęc ita sunt/ a cōmunione vestroꝝ/ quēadmodū orientales postea segregati sunt: Et rn̄disti ꝙ in recipiēdis iteꝝ nostris/damnatę causę nō potuerint seruare ꝯsciētiā: nūquid mirandū ē de tā lōginquis terris ep̄os tuos tibi narrare impune qđ volunt? Qđ si omnino ita esset/ tot ipsi quid fecerūt: qui cū ista nescirēt/tn̄ a vobis rebaptiçādi censent̃? At nō est credibile ꝙ hęc ipsi ignorare potuerint/cū tu haꝝ reꝝ aliquātū studiosior/quid cū maximianēsibus ęgerint vestri aphri in aphricā/si litteris meis velles respondere nō quęreres.

Q ꝓpt̃ errores ꝑdecessorū in ecclesia/nō est ecclia relinq̄nda: nec hi maiores recte debeant noiari:

Illud ꝟo qđ dixi: neqꝫ Ca.XXXV. si aliquorū ĩ nostra cōmunione defunctoꝝ traditio ꝓbaret̃/ꝗ a nobis improbat̃ ⁊ displicet/nos ex aliq̄ ꝑte macularet: q̄ꝫ ridiculose putasti ridiculū ⁊ minus ꝯueniens prudētię meę. Proinde iā cupio nosse quō id refellerit prudētia tua: An qr̄ dicis te nō videre quō a nobis improbet̃: vel quatenus displiceat/quod nūq̄ꝫ cognito errore damnauimus/ in eorū schismate

positi. Uide potius q̄ breuiter ad ista respondeam: Ego in ecclesia sum cuius mēbra sunt illę omnes ecclesię/ quas ex laboribus apostolorū natas atq̧ firmatas simul in litteris canonicis nouimus/ earum cōmunionē quantum me adiuuat dn̄s/ siue in aphrica siue vbicunq̧ non deseram. In hac cōmunione si fuerunt/quos nescio traditores/cum eos demonstraueris/ ⁊ carne et corde mortuos detestabor: nequaq̄ tamen a viuis in eiusdē ecclesię sancta vnitate manētibus/ ꝓpter mortuos alienabor. Neq̧ enī epi hāc ecclesiā ꝯdiderūt: sed ī ea si boni frumentū/si autem mali palea fuerunt. Uos autē quos tā manifestę ecclesię zizania vel palea maculare non posset: quę causa fuit vestrę diuisionis/nisi appetitus sacrilegi schismatis? Si tibi inquis displicet improba/fuge/et relinque ecclesiam traditorum: Noli errantiū maiorū tuorum sequi vestigia. Ad hoc respōdeo: Si nec illi fuerunt traditores/ maiores mei sunt: Si fuerūt quod ego nō sum/nō sunt maiores mei: ecclesiā teneo plenam tritico ⁊ palea. Non dico si alios qui suā sarcinā portant/ sed si meipsum in ea mihi ostenderes traditorem: vbi mihi licet in melius cōmutari/nō mihi opus ē inde separi. Si quos tales sacramentorū eius cōmunione cognouero/verbo et disciplina dn̄i emēdo/ quos possum: tolero quos emendare nō possū. Fugio paleam ne hoc sim/non aream ne nihil sim.

Qꝫ castū se aliquis seruare pōt cum malis: Ca. XXXVI.

Proinde noli frustra in hanc sentētiam ventilari: Magis enim me admonet/quomodo id agā pręceptū apostolicū quod ipse posuisti: Ne cōmunices peccatis alienis: teipsum castum serua: Nā vt ostenderet quēadmodū quisq̧ nō cōmunicaret peccatis alienis/ad hoc addidit: teipsum castum serua. Non enim qui se castū seruat/cōmunicat peccatis alienis: Quis nō eorū peccata/sed illa quę ad iudiciū sibi sumunt/dei sacramenta cōmunicet cum eis/a quibus se castū seruādo fecit alienū. Alioquin etiā cyprianus quod absit/peccatis raptorū et fęneratorū collegarū cōmunicabat/cū quibus tn̄ in cōmunione diuinorū sacramētorū manebat: de qbus dicūt epi plurimi/ quos et ornamento esse oportebat cęteris et exemplo/diuina ꝓcuratione neglecta/ ꝓcuratores rerū secularium fieri/derelicta cathedra / plębe deserta per alienas ꝓuincias oberrantes/ negociationis questuosę nūdinas aucupari: Esurientibus in ecclesia fratribus habere argentum largiter velle fundos insidiosis fraudibus parare/ vsuris multiplicantibus fęnus augere: Nūquid taliū ille cōmunicabat peccatis? Nunquid eorum sectā sequebatur? Et tamē cū eis in eorundē sacramētorū cōmunione ꝑsistebat: quia illa sacramēta nō ipsi instituerāt moribus suis/sed ad pęnā sibi valere faciebant moribus malis.

Timo. 5. d.

Cyprianus in epistola de lapsis.

Respondet ad quędā sibi obiecta: Ca. XXXVII.

Quid est autē quod dicis/q̄ ex persona mea tibi proposuisses/q̄ ego nunq̄ diuinū tradiderim testamētum. Adiungis enī: Sed ille qui tradidit te creauit. Deinde contextis quę tibi bene sonare videbantur: Fonte deducitur riuus/sed caput membra sequuntur. Sano capite omne sanū est corpus: ⁊ si quid in hoc morbi vel vitij est/oīa membra debilitat. Originē suam respicit quicquid in stirpe ꝓcessit. Et post hęc quasi in extremo concludis: Non potest innocēs esse qui sectā nō sequitur innocentis. In his oībus verbis tuis creatorē meū caput meū nō fecisti nisi traditorē: quē quidē accusare tm̄/ nō ꝯuincere potuisti: Ego aūt nec eius innocētiā mihi creatricē vel fontē caput ve ꝯstituo: sed tu ad illud redis in quo petilianus errauit: ne cū quisq̧ in sanctificatione baptismatis christus sit origo caputq̧ nascētis: ⁊ nō vis venire in maledictū/de quo scriptū ē: Maledictus oīs qui spem suā ponit in hoīem: cū te aliunde nō inuoluas: ne cū resilieris/ in aliud recidas.

Hiere. 17. a.

Qꝫ boni in ecclīa ꝓpter malos nō debēt facere scissionē: Ca. XXXVIII

Sed et testimonio me admones de scripturis: quid tibi adhuc ad ista respōdeā. Dicis enī ꝓpter hoc scriptum esse: in legalibus patrū vestrorū ne ambulaueritis: Nec aduertis dictū esse iudęis/vt mala facta patrū suorū nō imitarentur/ nō vt ab illo dei populo scinderentur. Si ergo licuit regi dauid/ samueli/esaię/ hieremię/ zacharię/cęterisq̧ sanctis ac ꝓphetis dei inter cōtēptores legis dei mādata seruare:

atq; in illos ipsos mandati transgressores
multa digna et vera verba iaculari: patrū
quoq; illa peccata quibus sub moyse ita
offenderunt deū/ vt nemo eorū dignus es/
set terrā ꝓmissionis intrare: non imitari/
non sectari/ sed detestari ac fugere: et illos
qui ea cōmitterent/ similitudine taliū pa/
trum increpare: nec tamen sibi alterū po/
pulum quasi purgatum et liquatū sepati/
one sacrilega cōstituere: quomō nobis nō
liceat nec facta / nescio quorū: quę magis
obijcitis ꝙ probatis/ imitari: nec tamē ab
ea quę in vniuerso mundo/ sicut apostolus
Col.1.a. dicit/ fructificat et crescit/ sancta ecclesia se/
parari? Nunquid aliqua sacramenta insti/
tuerunt traditores in quibus baptiçarer?
Nūquid aliquos libros de faciēda vel imi
tanda traditione posteris condiderunt/ et
eorū tenemus/ sequimur doctrinā? Quod
si fecissent/ nec sibi cōmunicare paterētur/
nisi eos qui illa legerent approbarent: ipsi
ab ecclesię se vnitate diuiderēt. In quorū
diuisione me si videres: tunc me dicere de/
beres esse in ecclesia traditorum. Et si sua
pessima de facienda traditione ꝓcepta cō/
scriberent/ nec tamen extra ecclesiā sua ꝓ/
pria congregatione colligerent/ çiçania ꝓ/
pterea computarent: quorū causa frumēta
nō recte desererentur.

De peccata commissa non sem/ per viuunt/ sed aliquando corri/ guntur: Ca. XXXIX.

Ecce dico iterum/ quę me vlterius
c vetas dicere. Arguis apud me eos
quos iam olim defunctos mea co/
gnitio non iudicasset. Dicis tu contra: li/
cet tibi et hodie iudicare: et iudicium non
tm̄ de viuis/ sed etiam de mortuis haberi
potest. Licet eñ sit mortuus qui peccauit/
nunꝗ illud morietur quod admisit. Quid
si cum viueret se correxit/ deūq; placauit?
Nōne mortuū ⁊ deletū est quod admisit?
sicut felicianus et pretextatꝰ maximiani or/
dinatores/ data sicut dicis dilatione/ se tā/
to scelere correxerūt. Mirum est autē si ꝓ/
pria peccata nō obsunt hominibꝰ qui et fa/
cta correxerint/ ⁊ alijs obsunt qui ea omni/
no nō fecerint. Quod si de nobis agitur/
adde qui ne facta cognouerūt. Sed dic li/
cere mihi etiā hodie iudicare: q2 iudiciū nō
tm̄ de viuis/ sed etiā de mortuis fieri pōt.
Ecce volo iudicare: sed vos causam ipsam
nō vultis agere: immo vero tunc actā/ tūc
etiam sine dubio terminatā/ nobis demon
strantibus non vultis agnoscere: sed facia/
mus vos potius habere quod docere pos/
sitis/ quos nondū docuistis. Quare iā re/
baptiçādos esse contēditis: quādoquidem
traditoribus quos ignorauerant baptiça/
tos: nec cum docueritis baptiçare debea/
tis/ sicut eos qui nesciētes ab adulteris ba
ptiçati sunt: et illis proditis atq; cōuictis
non baptiçatis?

Ostēdit cecilianū ⁊ primianū a donatistis absentes dānatos/ ꝑ/ sentes aūt absolutos: Ca. XL.

Ic forte dicas: sed de ceciliano iā
b iudicatū est? Respōdet tibi: Iam
iudicatū erat ⁊ de primiano a cen/
tum epis vestris quibus cum iniquissimū
maximianus persuaserat/ anteꝗ bagaien/
se conciliū faceretis. Sed in primo iudicio
damnatus est absens/ in secundo absolu/
tus est ꝓsens. Si post primū quos bapti/
çauit rebaptiçari nō possunt/ quanto poti/
us post secundū. Ita et cecilianus primo
apud carthaginē iudicio secūdi tigisitani
damnatus est absens: secūdo milicio iudi/
cio miliciadis romani absolutus est prę/
sens. Adhuc uos de illo certos esse nō vul/
tis/ saltē dubitare ꝑmittite: vincit eñ vos
non solū qui cecilianū scit innocentē/ verū
etiā qui nescit nocentē. Vos autē vtrosq;
rebaptiçādos esse cēsetis: ⁊ qui dicūt noui/
mus/ et qui dicūt nō nouimꝰ/ qualis fuerit
cecilianus. Nō sunt baptiçādi quos bapti
çauit primianus post pmū iudicium quo
damnatus est absens: et baptiçandi sunt
quos baptiçauit cecilianꝰ post secundū iu/
diciū quo absolutus est ꝓsens? Illū dam/
natum damnare nō licuit: de isto absoluto
saltem liceat dubitare: Cuius crimina eti/
am si certa nobis essent i ecclesia ꝯstitutis/
quā spūssanctus velut areā cū palea ꝓnū/
ciauit/ nequaꝗ nos aliena pctā nō imitata
macularent: Et tñ etiā si nobis incerta esse
dicunt/ non solū rei ꝯstituimur/ verumetiā
baptiçandi iudicamur. Ita ne agitis? Sic/
cine cūcta peruertitis? Tantū ne reuera vo/
bis licere arbitramini/ vt qđ vult sit sctm̄/
qđ vultis imūdū. Cohibete vos: nō ꝓfici/
atis in malis/ ne pereatis a bonis.

De ꝓ pace eccl'ię/ iniq a malis ir/ rogatū tolerari debeat: Ca. XLI.

Am illud quod dixi: q̄ si de perse/
n cutionibus agitis/cito respondeo:
Si aliquid inique passi estis nō per/
tinere ad eos qui talia q̄uis improbe faci/
entes/pro pace tamen vnitatis laudabili/
ter tolerant: Quod fallaciter refellere volui/
sti prorsus non cogitans litteras tuas sa/
ni capiti habituras esse lectorem. Ita em̄
respondes quasi dixerim/persecutionē vo/
bis pro pace vnitatis fieri debere. Quod
illo quidem loco nō dixi/sed dixi: si aliquid
inique passi estis/ nō ptinere ad eos a qui/
bus laudabiliter ꝑ vnitatis pace toleran/
tur/qui talia in vos q̄uis improbe faciūt.
Quod cum apertissime dictum sit/ saltem
expositum attendat quos fallere voluisti.
Neq; em̄ te quod tam apertū est/non in/
tellexisse arbitror/ sed breuitate sententię
meę facile putasti posse in caliginem mit/
ti/ vbi quodlibet aliud diceres ei respon/
disse videreris. Cur autem dixerim malos
cōmunionis nostrę/hoc est areę dominicę
paleam/cum in vos inique agunt/a bonis
nostris laudabiliter ꝑ pace tolerari: quid
opus est vt ipse ostendam/ipse defendam:
cum pro me beatus cyprianus apertissime
et candidissime dicat: etiam cum cernūtur
in ecclesia mali/non ꝓpter eos ecclesiā de/
serendam: hoc est quod dixi eos ꝓ vnitatis
pace tolerandos: Neq; em̄ vos amplius
q̄ nos persequūtur/ qui vos inique perse/
quentes dant vobis ad decipiēdos impe/
ritos/licet falsā similitudinē glorię: nobis
autem vulnus grande tristicię.

Recitat multiplicia mala a do/natistis catholicis illata: Ca. XLII

Einde cōmemorans etiam nescio
d quos mortuos/quos a nostris di/
cis occisos/tanq̄ in cāpo facundię
sepositos latissime exaggeras locū in quo
vobis videmini fieri martyꝝ/ cū quotidie
vxoꝝ incredibilia patiamur facta clericorū
τ circūcellionū/multo peiora q̄ quorumli/
bet latronū atq; prędonū: Nāq; horrēdis
armati cuiusq; generis telis/terribiliter va
gando/non dico ecclesiasticā/ sed ipsā hu/
manā quietē pacēq; pturbant: nocturnis
aggressionibus clericorum catholicorū/in/
uasas domos nudas atq; inanes derelin/
quunt. Ipsos etiam raptos τ fascibus tu/
sos/ferroq; concisos semiuiuos abijciunt:
Insup nouo τ añ hac inaudito sceleris ge/
nere/ oculis eorū calcem aceto ꝯmixto in/
fundentes τ infertientes: quos euellere cō/
pendio poterant / excruciare amplius eli/
gunt q̄ citius excęcare: Nam pmo tm̄ cal/
ce ad hoc facinus vtebantur/ sed posteaq̄
illos quibus hoc fecerant/cito salutē repa
rasse didicerant/acetū addiderunt.

Cōmemorat maximam hereti/corū crudelitatem in catholicos/maxime in maximianū epm vaga/iensem: Ca. XLIII.

Mitto ante quāta cōmiserūt/qui/ A
o bus easdē leges aduersus errorem
vestrum constitui coęgerūt/magis
christiana māsuetudine temperatas/ q̄ in
tam magna scelera incongrui vigoris exer
tas. Episcopus catholicus a thubursuccu
bure seruus nomine: cū inuasum a vestris
locum repeteret: et vtriusq; partis procu/
ratores proconsolare prestolarent examē:
repente sibi in opido memorato vestris ar
matis irruentibus vix viuus aufugit. A
quibus pater eius presbyter/ętate et mo/
ribus grauis: ea cęde qua vęhementer af/
flictus est/ post dies paucos excessit e vi/
ta. Maximian⁹ episcopus catholicus/va/ B
gaiensis/ dicta inter partes iudiciaria sen/
tentia / basilicam fundi calmanensis cul/
cerat/quam vestri illicite aliquādo vsurpa
uerant. Hanc cum iure perspicuo retineret
in eaipsa sub altari quo confugerat: eodē
supra se fracto/eiusq; lignis alijsq; fustib⁹/
ferro etiam crudeliter cęsus/ totum illum
locum sanguine oppleuit. Acceperat autē
et grande vulnus in inguine/ vnde cruo/
re largius effluente / continuo moreretur:
nisi maior eorum crudelitas per occultam
dei misericordiā profuisset. Nam cū mem/
bris ex ea parte nudatis semiuiuus insu/
per pronusq; traheretur: exundantes ve/
nas latēter puluis obstruxit. Inde nostro/
rum manibus cum ferret: rursus illis irru/
entib⁹ violēter extortus est/grauiusq; mul
ctatus: et de excelsa turri noctu pręcipita/
tus: subter cinere stercoris molliter iace/
bat: post sensu amisso/vix extremū spiritū
tenens. Ibi eum transiens quidam pau/
per inuenit/ cum ventris exonerandi cau/
sa ad eum diuertisset locū. Agnouit autē:
tum pauidus suam coniugem accersierit/
quā procul verecundia dimouerat lucernā
ferentē. Tunc cū ambo puexerunt domū/

vel miserando vel aliquid etiā lucelli sperando/cum siue viuus siue mortuus collectus tamen nostris ostenderet. Quid plura? Mirabili curatione sanatus est: viuit: plures in eius corpore cicatrices ꝙ membra numerant. Hunc ad transmarinas terras occisum a vestris fama nunciauerat: et eius facinoris immanitas/ grauisq; indignitas/ quaqua versū audiri potuit/ dolore horrēdo cuncta cōmouerat. Quo post eaq; ipse secutus est recentissime cicatrices eius/ famę illud mendacium defenderunt: Nam quē tui insipicientes vix crederent viuum/ nō temere illa iactasse videbatur occisum. Hic cum illic inuenisset collegam thubursiccēsem/ quem pauloante cōmemoraui: et alios nonnullos similia vel non multo inferiora perpessos: nec eis ad ꝓpria reuertendi vlla facultas patere videretur. Et quia circumcellionū vestrorū nobis furor horrendū prębens vestris clericis satellitiū vsq;quaq; odiosissime innotuit: ingens in vos conflagrauit inuidia: atq; inde factū est/ vt ꝑterite omnes cōtra vos leges excitarentur/ ⁊ istę conderentur nouę. Quarum tamē vniuersarū seueritas/ si vestrorū inordinate ac sine vlla lege grassāti seuitię comparet/ mira leuitas appellanda est. His eīn magis tanta potestate accepta mansuetudo catholica commendatur/ ꝙ heretica immanitas plectitur: Immo vero in nos cędes/ rapinas/ incendia/ cęcitates/ excogitando/ minando/ exercendo/ audaciꝰ ⁊ insaniꝰ debacchatur.

De seuefacta donatistarum vix dici pōssint: Ca. XLIIII.

Hec eīn ego cōmemorare volui/ per ꝙ factū est vt his nostris temporibus aduersus vos ita imperialia statuta ferrent: immo aduersus errorē vestrū: Nam quid tā si sapiatis pōt esse ꝓbabilius? Ceterū oīa quę vel anteriorꝫ litteris didici vel ipse cognoui/ sęuefacta vrorꝫ quibꝰ ab initio diuisiōis vestrę vsq; ad hoc tempus ecclesiā catholicam ꝑsecuti sunt/ si velim retexere: quę lingua/ quis stilus/ q̄ntū tempꝰ otiūq; sufficiat?

De cum hereticis concordiam attemptare voluerit: et quid reportauerit: Ca. XLV.

A De optato cum agerem/ tuq; hoc magis excusare voluisses ꝙ purgare: dixisti reos hinc vestros esse nō posse/ quod ad eos iudicandum nemo pertulerit/ tot protestationes nostrorū de furiosissimis vestrorum violentijs: Arciua publica citius impleuerunt/ ꝙ vllam apud vos vindictam illa facta meruerunt. Sed forte et hic dicatur protestationes quidē depositas/ sed ipsos vindicandos nullā perlatā. Audi ergo quędam quę ipse sum expertus. Cum receptorū a nostris maximianensiū quos damnauerant causam cognouissemus: eā quaqua versum poteramus feruēti diffamaremus instantia: illi rebus tā recentibus et tanta manifestatione clarentibus/ quid respondere possent nō inuenientes: solito crebrius ⁊ audacius circumcellionū violentijs/ turbisq; furentibꝰ nos a ꝑdicāda catholica veritate/ suaq; fallacia ꝯuincenda deterrere cęperūt. Et quia multi erroris eorum laqueis implicati/ cū quibus vt inde liberarentur agebamꝰ: respondebant nobis hoc nos cum episcopis suis agere debere/ collationemq; nostrā se vehementer optare: vbi possent videre quibus asserentibus superaret veritas falsitatem: in carthaginensi vt ius aphricę concilio nobis placuit/ vt adhibita etiam publicorū testificatione gestorum/ quo possemus eis qui hoc flagitabant probare: desiderio eorum nos minime defuisse: vestri pacifice conuenirentur episcopi: quisq; ab eo nostrū qui eodem loco in quo ille consisteret: vt per consolationē nostram errore sublato/ christiana et fratna societate/ vnitate/ charitate/ pace frueremur: id intuentes/ quia si fieri vellet/ adiuuante misericordia dei facillime poterat/ quicqd in causa nostra esset agnosci. Si autem recusarent: saltem de fidentia eorū non frustra illis qui hoc a nobis poposcerāt appareret. Factū est/ conuenti sunt/ recusarunt. Quibus verbis/ quo dolo/ maledictione/ amaritudine plenis/ nūc longū est demōstrare. B

Irrationabilis et ridenda responsio crispini heretici ꝯtra possidionem: atq; sequēs vehemēs persecutio: Ca. XLVI.

Preterea crispinus calamensis vester episcopus/ a possidio collega meo in eadem ciuitate/ apud acta conuentus ad conciliū vestrum primo distulerat: pollicens cum collegis suis ibi se A

visur; q̃d respondere deberet. Deinde post non paruũ tempus repetita conuentione/ rursus apud acta respõdit: Uerba viri peccatoris ne timueris. Et iterum: In aures imprudentis caue ne quicq̃ dixeris: ne cũ audierit/ irrideat sensatos sermones tuos. Postremo hanc responsionem meã patriarchali sermone definio: Recedant a me impij/ vias eorum nosse nolo. Hanc eius responsionẽ cum docti indoctiq̃ riderent: quippe hominis dicentis verba veri peccatoris se non timere/ cui respondere minime auderet: et in aures imprudentis nolle se aliquid dicere: quasi aliquod secretũ fuerat imprudentis auribus temere cõmissurus/ cũ ea quę diceret multi possent prudẽtes audire. Qualium causa et dñs christus tanta pharisęis q̃uis imprudentibꝰ loquebatur: et nolle se nosse vias impiorũ/ quasi vias suas eum docere vellent quos impios putabat: ac non potius ipse si teneret vias dei/ etiam impios docere deberet
Ps. 50. B sicut scriptum est: Doceam iniquos vias tuas: et impij ad te conuertentur. Non ergo ista responsio a multis intelligeretur/ multis etiam demonstraretur/ quantũ inanis esset/ q̃tũ attinebat ad causã: q̃ vero amara et maledicta: qđ nõ ptinebat ad causã: atq̃ ita eius sicut apud vos videt̃/ habetur doctissima annositas: hesterno contra stante tyrone nihil aduersum veritatẽ posse videretur: Subito post paucos dies iter agenti possidio/ alius crispinus eius presbyter/ et vt perhibetur propinquus/ tetendit insidias armatorum/ in quas pene iam noster inciderat/ nisi eis prospectis atq̃ nũciatis/ ad quendam fundũ fugiens diuertisset/ vbi ille nihil auderet vel non pręualeret: vel si quid etiam fecisset/ negare nõ posset. Quo comperto/ continuo consecutus est tanta cęcus insania: vt iam latere turpe arbitraretur. Tunc domum in qua cum suis se possidius incluserat/ sepire armatis/ lapidibus circumtundere/ ambire flãmis/ aditum ex omni parte moliri. Quę vero aderat incolentium multitudo: memor periculi sui si in eo loco aggressũ tantum facinus impleretur/ partim illum deprecabatur vt parceret: quem resistendo non audebat offendere: partim vero ignes suppositos extinguebat. Cum ille nihilo segnius cęptis feruidus atq̃ inexorabilis instaret: cessit aliquãdo ictibus ianua: ingressi sunt/ sauciatisq̃ cęde iumẽtis quę in inferiore domus parte compererant: de superioribus episcopum deposuerunt/ afficientes plagis et contumelijs. Ubi ne grauius sęuirent: intercessit ipse crispinus velut alijs rogantibus flexus: quorum nõ tam videbatur in ira sua curare deprecationẽ/ q̃ in facinore testimoniũ formidare.

Q maͣsueta fuerit ecclię vindicta in hereticorũ psecutionibus: Ca. XLVII.

A Et posteaq̃ nota facta sũt
b in opido calamensi: expectabat̃ crispinus episcopus vester/ quẽadmodum in suũ presbyterũ vindicaret. Accessit etiã protestatio in municipalibus gestis expressa: cuius vel timore vel pudore cogeretur exercere ecclesiasticam vindictam. Quod cum omnino contemneret/ tantusq̃ fieret nostrorum tumultus/ vt veritati prędicandę respondere non poterant/ itinera clausuri putarentur: Immo vero iam etiam cernerent leges quę nõ deerant: sed quasi deessent in nostris manibus quiescebant: aduersus crispinũ episcopũ vestrũ cõmotę sũt magis/ vt nostra mãsuetudo demonstraret̃/ q̃ vt illorum puniret̃ audacia. Neq̃ eñ aliter innotesceret/ quid adiutorio christi ecclesia catholica i suos inimicos posset et nollet: non s̃m hereticam pręsumptionẽ priuato furore circumcellionibꝰ sęuientibus/ sed s̃m ppheticam veritatẽ/ iugo dñi dei subditis regibus. Exhibitꝰ igit̃ B
crispinus: et quod se esse pconsuli querenti negauerat/ facillime conuictus hereticus: decem tamẽ libras auri quã mulctã in omnes hereticos imperator maior theodosiꝰ constituerat: intercedente possidio non est compulsus exoluere. Qua mitissima sentẽtia nõ contentꝰ: nescio quo cõcilio q̃ displicuisse vestris oĩbus dicebat̃/ ad eiusdẽ theodosij filios puocandũ putauit. Acceptũ ẽ rescriptũ ẽ. Quid aliud nisi q̃ pars donati iam sciret se ad illam pęnam aurariã cum cęteris hereticis ptinere: cũ quibꝰ pp̃ter cõmunionẽ talis psecutionis: aut cõmunẽ se deputet habere iusticiã: aut si nõ deputat: nõ se ideo iactet iustam: quia ea pęna coercetur/ qua coerceri et eas hereses videt quas concedit iniustas: et tandem intelligat/ q̃ christi martyrẽ nõ facit pęna sed causa: Nos aũt vsq̃adeo sęuos persecutores

esse arguat: vt nec post imperiale rescriptū aurum illud fisco crispinus expenderit/ indulgentiam illi catholicis episcopis impetrantibus/ et nūc inter ipsas etiā recentissimas leges pscriptionem vestris epis cōminantes iure pprio securus sedeat: et catholici clerici inter manus circūcellionū clericorumqꝫ vestrorū/ domos/ victum/ salutem ac lumen corporis pendant.

Quid recōciliato eccl'ie pſbytero ab heretici ɔtigerit: Ca. XLVIII.

b Ec qui faciūt/ quid ego dicā latronibus pyratis truculento alicui generi barbarorum: quādo nec ipsi omniū crudelitatū magistro diabolo comparādi sunt? Ille sanctū virū iob omibus eius rebus ablatis/ grauissimo vulnere a capite vsqꝫ ad pedes pcussit: et tamē fuit illic integris integer luminibus locus: nec oculos eius extinxit/ cui⁹ totū in potestatē corpus accepit. Verū hec videlicet non pferuntur ad vestros/ cum crispinus maluerit carthaginem pergere/ ppria pertinacia superari/ māsuetudinis episcopalis intercessiōe mitissimā in se prolatā recusare sententiā/ appellare ad eius filios se irretitum videbat: vt excitares vniuerse parti donati/ quod solus perpeti nec volebat nec cogebatur/ qꝫ vnius sui pſbyteri audacissimū et inuidiosissimū facinus sola degradatione punire. Restitutus quidam in regione hipponēsi vester presbyter fuit: qui cum ad catholicam pacem anteqꝫ istis imperialibus legibus iuberetur/ veritatis ratione pmotus/ manifesta voluntate transisset/ de domo sua raptus est a clericis et circūcellionibus vestris/ luce palam in castellum proximū ductus/ et multitudine expectante/ nihilqꝫ resistere audente: ad furentū arbitriū fustibus cesus/ in lacuna lutulenta volutatus/ amictu iunceo dehonestatus: postea qꝫ satis excruciauit oculos dolentiū ridentiumqꝫ satiauit. Inde ductus ad alium locum quo nemo vestrorū audebat accedere: duodecimo die vix dimissus ē. Hoc episcopo vestro in hipponensi pauliano ipse sum questus: gestis sane municipalib⁹ ne si quid agere esset necesse/ hoc ad se negaret fuisse prelatū. Quid responderit quemadmodum ab inquirenda causa dissimulauerit/ nostramqꝫ intentionē dolosius eludendam/ post etiam non respondendo putauerit/ satis eadem gesta testantur. Hūc vero qui ad nos a vobis clerici transierūt/ quāta patiantur a vestris quādo narrare sufficimus? Deniqꝫ nō quicunqꝫ ad nos inde veniunt/ veritatē psecutione derelinquūt: sed multi ad nos inde nō veniunt: quia psecutionē a vris pveritate ppeti metuūt.

De homicidia ab hereticis cōmissa/ a catholicis facta criminentur heretici: Ca. XLIX.

a Ufer itaqꝫ de medio superuacuas inuidias molestiarū/ quas regalibus iussis p vestro errore patimini: pparuas et pe nullas/ p magno furore vrorum imputātes etiā nobis qꝫ ab ipsis terrenis potestatib⁹ vt vrorum imper'a sua salute depellant/ necessitate fiunt nō volūtate. Neqꝫ si quadraginta illi q paulū apostolū interficere ɔiurauerant/ in armatos a quibus deducebatur irruissent penasqꝫ sumpsissent/ paulo ista fuerāt iputanda. Omitto qꝫ etiam voluntarias mortes quas ipsi sibi ingerunt/ in nos mentiendo transfertis: Nam de marculo qꝫ se ipse precipitauerit audiui: Quod profecto est credibilius: nunqꝫ hoc aliquam potestatem romanam iubere potuisse romanis legibus nimis insolitum: cum hoc malum inter tot hereses sub christiano vocabulo errantes/ proprium sit heresis vestre. Unde quid prodest qꝫ concilijs suis hoc vestri episcopi phibuisse et damnasse se iactent/ sicut ipse cōmemorasti: cum tot rupes et abrupta saxorum ex marculiano illo magisterio quotidie funestentur? Dixi ergo quid de marculo audierim/ et vñ hoc credibilius possit videri: quid aūt verū sit deus nouerit. De alijs aūt tribus quorum mortes pariter obiecisti: quid vel quō factū sit/ ab eis qꝫs nosse existimo/ fateor nō quesiui.

Ut catholici bonis nō placeat vt vsqꝫ ad morte in aliquē/ licet etiā hereticū/ seuiat: Ca. L.

n Ullis tamē bonis in catholica hoc placet/ si vsqꝫ ad mortem in quēqꝫ/ licet hereticum/ seuiatur. Neqꝫ vero si longe a morte cuiuslibet molestijs libido vlciscendi malū pro malo retribuat/ approbamus: multo amplius detestātes/ si ex hac occasione velut pro vnitate conandi concupita/ quisqꝫ auferat aliena: non illa que sub nomine ecclesie non de

bent ab hereticis possideri: sed quorumcunque priuata. Hec omnia displicent bonis, et ea prohibent et cohibent quantum possunt: quantum autem non possunt ferunt: et sicut dixi, pro pace laudabiliter tolerant: non ea laudabilia sed damnabilia iudicantes: nec propter zizania segetem christi, nec propter paleas aream christi, nec propter vasa in honorata domum magnam christi: nec propter pisces malos retia christi derelinquunt.

Matth. 13. c. 3 / 2. timoth. 2. d / Matth. 13. f.

Quod legibus malis probantur boni: et legibus bonis emendantur mali: et quod christiani sit in corrigendo tenere modum. (Ca. LI.)

Reges cum in errore sunt, pro ipso errore leges contra veritatem ferunt: cum in veritate sunt, similiter contra errorem pro ipsa veritate decernunt: Ita et legibus malis probantur boni, et legibus bonis emendantur mali. Rex nabuchodonosor pueros legem seuam dedit, ut simulacrum adoraret: idem correctus veram, ne deus verus blasphemaretur. Daniel. 3. In hoc enim reges sicut eis diuinitus precipitur deo seruiunt inquantum reges sunt: si in suo regno bona iubeant, mala prohibeant: non solum que pertinent ad humanam societatem, verumetiam que ad diuinam religionem. Frustra dicis: relinquar libero arbitrio. Cur enim non in homicidiis et in stupris, et in quibusque aliis facinoribus et flagitiis libero te arbitrio dimittendum esse, proclamas? Que tamen omnia iustis legibus comprimi, vtilissimum ac saluberrimum est. Dedit quidem deus homini liberam voluntatem: sed nec bonam infructuosam, nec malam esse voluit impunitam. Quisquis christianum inquis persequitur: christi est inimicus. Verum dicis: sed non hoc in illo persequitur quod christo est inimicum. Neque enim dominus in seruo, pater in filio, maritus in coniuge, cum sint vtrique christiani: non debent persequi nisi vitia christiane contraria veritati. An vero si non persequantur, non rei negligentie merito tenebuntur? Sed in omnibus tenendus est modus aptus humanitati, congruus charitati: vt nec totum quod potestatis est exerceatur: et in eo quod exercitur dilectio non amittatur: in eo autem quod non exercetur mansuetudo monstretur. Ubi vero nulla ex diuinis humanisve legibus potestas conceditur, nihil improbe atque imprudenter audeatur.

23. q. 4 c. quisquis.

Excitat aduersarium vt suorum tam patentia mendacia animaduertat. Ca. LII.

Vidi iam de maximianensibus quod paulo ante distuleram, vt et tuos episcopos noueris tibi esse mentitos: et non solum quod pertinet ad baptismi questionem vel ad aliorum peccatorum in ecclesia sine propria contaminatione tolerantiam, verumetiam quod ad persecutionis inuidiam: in qua quidam vestri in nos omnia romana iura et presidia superarunt, in hac vna maximianensium causam noueris terminari. Nam si concilii bagaiensis episcoporum vestrorum trecentorum et decem, memorabilem illam de qua superius quod satis esse videbatur inserui: non te piguit legere sententiam, cum illa verba damnatos cum maximiano duodecim, quorum presentium manibus ordinatus est, aptissime ostendunt: dilationem autem redeundi ad communionem vestram illi esse concessam: qui cum essent in communione maximiani primianumque damnassent: tamen quando maximianus ordinatus est, non interfuerunt: neque enim omnes interesse potuerunt, aut ex more debuerunt, plurimum miror: quod te falli nescio, quod mentiente permiseris: cui verba ipsa que obscura non sunt, nec acutum ingenium quo discutiantur, sed tamen animum quo aduertantur exposcunt: ne ab eo fefellereris recitare potuisti. Sed quia fieri potest, vt non eam legeris: et simplici affectu tanquam episcopo vel episcopis aliud tibi in schismatibus facile credideris, accipe eam et lege: et quod tibi a me verum dicatur attende. Neque enim post sunt eam tegendi mendacii sui causa vt libitum fuerit emendare: immo falsare, quam iudicio publico apud proconsulem allegauerunt: quam totiens gestis municipalibus inferendam, pro sue cause necessitate curarunt, quando agebant aduersus eos vt de basilicis pellerentur.

Replicat iterum donatistarum contra maximianum et socios eius sententiam. (Ca. LIII.)

Hic certe incipit ea sententia: Cum omnipotentis dei et christi eius voluntate in ecclesia bagaiensi concilium gereremus, gamalius, primianus, pontius, secundianus, ianuarius, saturninus, felix, pegasius, rufinus, fortunius, crispinus, florentius, optatus, donatus, donatianus, et ceteri numero trecenti et decem: placuit spiritui sancto qui in nobis est, pacem firmare perpetuam: et schismata resecare sacrilega. Deinde cum multa in eos horrenda vomuissent, paulopost ait: Maximianum fidei 3. cod. ca. 19.

emulū/ veritatis adulterū/ ecclesie matris
Numeri.16. inimicū/dathan/chore et abirō ministrū/de pacis gremio sentētie fulmen excussit. Vides vt arbitror maximianū sine vlla dubitatione damnatū. Deinde post pauca/sed plane grauissima que in eum libuit declamare/adiungens ordinatores eius: et cum eō sine dilatiōe damnās. Nec solū hūc inquit sceleris sui more iusta cōdemnat/ trahit etiā ad consortiū criminis plurimos catena sacrilegij. Deinde cū etiā in ipsorū exaggerandū scelus que putauit declamanda fudisset:noīauit eos ita/ coclusitqꝫ dānatos. Famosi ergo inqt criminis reos/victorianū carcabianensē/ marcianū sullectinū/ beianū baianēsem/ saluiū auapbensē/ theodorum vsulensem/ donatū sabratensem/ migginum belepbātanēsem/ pretextatū assuritanū/saluiū mēbresitanū/ valeriū melzitanum/ felicianū musticanū / et marcialē pertusensem: qui funesto opere perditionis vas sordidū collecta feculēria glutinarūt: Sed et clericos aliquādo ecclesie carthaginis/q dū facinori intersunt/illicito incestui lenociniū pbuerunt:dei psidentis arbitrio vniuersalis concilij ore veridico dānatos esse cognoscite. Quid planius/ quid manifestius/ quid expssius dici potest?

Qr etiā qui maximiani ordinationi nō interfuerint/ dānati sunt nisi resipiscant: Ca.LIIII.

Vdi iā quib⁹ dilatio tpis impetita sit/vt videas eos esse qui nō interfuerūt/qn maximiano cū ordinaretur manus imposite sunt. Eos autē inquit qs sacrilegi surculi non polluere plātaria: id est qui in maximiani capite ppias manus verecundo pudore fidei retraxerunt/ ad matrē ecclesiā redire permisimus. Hoc cernis queādmodū nō dicant esse damnatos:sed tūc eadē damnationis sentētia retinēdos/si trasacta die cōstituto redire noluerint. Quem diē ita constituūt:ac ne angustū inquit redeuntibus tēpus spem salutis artate dici pressura subducat/ agnoscētibus quibus licet manētibus pcedentibus statutis vniuersis/ vsqꝫ in diē octauū calēdarum ianuariū prime futurarum agnitionis pandimus ianuā: vt integri bonoris ac fide regressi babeāt fundamēta :quā si quisqꝫ ingredi nequiuerit pigra segnitia sciat sibi ad omēs veniales aditus sua voluntate viā esse subductā. Manebit ēm circa eos dicta sententia: et post pstitutū diē redeuntibus fixa penitentia.

Probat q i donatianos magis retorquere debeat que contra catbolicos protulit: Ca.LV.

Erte iā perspicis vir disertissime/ illos te potius a quibus mendacium audistis/ oīa retorquere debere/que in nos tanqꝫ mentiti ō bac re fuerimus/dicenda arbitratus es. Certe perspicis illos duos de quib⁹ agimus/ex eorū esse numero qui cū maximiano duodecim sine dilatione damnati sunt/ nō ex eorum quibus redeundi tempus indultū est. Certe liquet:clare ēm et cerni/obscurari/obtegi nullo mō pōt/quanta eloquentia is a q sententia illa dicta ē/ discreuit/ illustrauit/ expressit. Cur verba adbuc dantur?cur cōtra lucidissimā veritatē p manifesto errore pcēdit?cur hoīes seipsos decipiūt?Si laqos diaboli quos resoluere atqꝫ abrūpe deberēt/pstricti⁹implicāt et obuoluūt.

Ex alio inducere nititur verecundiam bereticis:factū recitans de feliciano/pretextato et maximiano etc. Ca.LVI.

Dbuc accipe vnde vebementius et vtinam cū aliquo fructu correctionis erubescāt. In memorato cōcilio bagaiēsi dies et psul ascript⁹ ē:nō solū qz decretū concilij conditū est/ verūetiā ipsius dilationis. Ergo a die octauo calendarum maiarū/ post consulatū theodosij augusti/ter consulatu augustorum/arcbadij ter/ et bonorij iterum ter:qui dies est concilij bagaiensis/ vsqꝫ ad octauū calendarum ianuariū: qui dies est dilationis/octo menses ferme numerant. Inuenit autē postulatio apud berodē pconsulē: Inde quanto post dicta aduersus felicianum et pretextatū de musticanis et assuritanis locis excludendos/cuius pauca subiungi. Post consulatum dominorū arcbadij ter/et bonorij iterum ter/augustorum/sexto nonas martias/cartbagine in secretario pretorij tbician⁹dixit: Peregrinus presbyter et seniores ecclesie musticane regionis tale desideriū psequūtur: Cum ecclesie catbolice sanctitatē vir memorie venerabilis ab errore pfidie donat⁹ assereret/ in eius nomen et cultum mundi pene totius obseruantie nutrita coluit:

Sed cū eius religionis laudandū mirandumq; ꝓpositum maximiani cuiusdam venena polluerent: multorū cetus antistitū in vnū deo conspirante collectus/hominē vel potiꝰ pestē/ que superne displicuit maiestati/ etiam pure mentis ꝓpria coertione damnauit. Eos quoq; quos aliene presumptionis error traxerat/ portu primo ꝓposito penitendi/ si reuerti cuperent intra tempus ad religionis tramitem destitutū/ pari vigoris admonitiōe compescuit: Sꝫ suis institutis iniquitas delectatur: et semetipsam nisi deserit/ cū semel precipitata corruerit. Idem nāq; maximianus ceptaꝫ nutrit audaciā: et alios sibimet consociat ad furorē. Inter quos etiā felicianus quidam/ qui primo recta sectatus/ deprauationis huiꝰ attaminatione fuscatus: in musticana positus ciuitate/ deo omnipotenti parietes consecratos/ et ecclesiā venerādā quasi quadā obsidione credidit retinendā. Hunc etiam pretextatus in assuritanis partibus imitatur. Sed cum equitatis tue innotesceret potestati/ consortiū sacerdotuꝫ iussisti vt gesta testātur/ explosō omni traditionis affectu/ sacratissimis sacerdotibus a prophanis mentibus ecclesias vendicatas oportere restitui. Uides nēpe vsq; ad huius postulationis diē ab illo ꝯstitute dilationis/ qđ triū fere mensium tempus effluxerit: Productē autē iste conflictus quantū ex gestis ꝓconsularibus ⁊ municipalibꝰ indagare potuimus: vsq; ad theodorū proconsulē: hoc est vsq; anni alterius diē vndecimo calendas ianuarij. Quo die clerici seniores agentes surrogato epō/ qui in locū damnati ptextati assuritani fuerat surrogatus: allegauerunt memorati proconsulis iussionē/ cū a foris erant a cōmunione vestra/ et eiusdē cōmunionis vestre inimici in iudicijs publicis arguebantur: ⁊ expellēdi de locis de summo ꝯsecratē tanq; sacrilegi petebanē.

Cōmendat donatianos nō rebaptizasse quosdā reconciliatos:

Ex quolibet ergo (Ca. LVII. numero fuerunt/ ꝙꝙ satis appareat ex quo fuerāt: qui intra cōstitutum dilationis diē cōmunioni se vestre nō reddiderūt/ quō cū his ꝗs extra cōmunionē vestrā baptizauerūt/ nō expiatē alio baptismate redierūt. In quo facto nō vos rephēdimꝰ/ qđ baptismū christi nequaq; sacrilegū etiā i schismate sacrilego cognouistis: qđ hoim peruersitate correcta illud qđ etiā in pueris rectū fuerat approbastis: ⁊ dona ecclesie ꝗ pter ecclesiā quoq; haberi ⁊ dari adhibentiū ⁊ accipientiū supplicijū potuerūt/ nec in dānatis damnāda/ nec in receptis mutanda censuistis.

Approbat factum hereticor: ⁊ ex eo ad ꝓpositum suum arguit:

Nec illud rephendimꝰ (Ca. LVIII. q; eosdē ipsos famosi criminis reos ⁊ post sentētiā damnationis ipsorū ⁊ post dilationis diē alijs ꝯstitutū: tū ꝓpter populos infirmos qui eis adheserūt/ recordātes credo patrisfamilias sollicitudinē/ ne simul cū ziçanijs eradicarē ⁊ triticū/ Matt. 13. d. sine aliq detractiōe colligēdos: ⁊ ipsa abūdantia charitatē expiādos esse credidistis. Nec illud rephēdimus: q; eos cū adhuc famosi schismatis sacrilegio tenerenē: etiam p terrenas potestates ꝓsecuti estis. Fiebat enī hoc quantū res ipsa ꝓsecuta indicauit/ corrigendi studio nō nocendi: vt illis molestijs agitati/ suū scelus cogitare cogerenē: et repressis animositatis furijs emēdare. Sed q2 ista non rephendimus/ ideo vestri schismatē crimē vite culpamus: merito detestamur/ omi ratione ꝯuincimus/ quo vos a nobis/ immo ab orbis terrarū catholica cōmunione sepatis: talia nobis obijciēdo qualia vos in causa maximianensiū fecisse negare vt arbitror nō potestis. Si enī baptismus christi ē/ ⁊ ideo nullo modo destruendus/ qui datus est p felicianū/ ⁊ ptextatū cū sepati a vobis maximiano ꝯiungerenē/ cū illo a vobis ꝓ nefarij schismatis crimine condēnati: quō non ē baptismꝰ christi/ vel quō destruēdus ē qui daē i ecclesia que ramos suos (vt verbis cypriani vtar) p vniuersam terrā copia vbertatis ostendit: qui daē postremo in illis ecclesijs/ quas nunq; in litterē aplicis recitare cessastis/ nunq; dānastis. Si damnatos in integrū restituere placuit ꝓ resarciēda parte donati: qđ vos offendit toto orbe diffusa vnitas christi/ ꝗ vel damnare nō potuit inauditos/ vel omino nec damnauit nec absoluit incognitos/ vel innocētes credidit quos didicit absolutos? Si discissos a vobis maximianēses p iussa iudicū ꝓsequēdo sedibꝰ expulistis: qđ vos p imperatores qui eosdē iudices mi-

tunt/digna pati querimini/qui vos ab ecclesia/de quo scriptū est/ꝙ adorabunt eum
Ps.71. oēs reges terre/ oēs gentes seruient illi: et ꝙ dñabitur a mari vsqꝫ ad mare: ꝛ a flumine vsqꝫ ad terminos orbis terrę nefario scisinate discidistis?

Ꝙ nō semp qui aliū ꝓsequit iniustus ē: nec qui patit persecutionem iustus est: Ca.LIX.

Ecce iā non dico/ꝗ ꝑsecutionē facere non licet: ꝛ fecit optatus/ne adhuc dicas non ptinere ad nostros/ quicqd optatus eis ignorantibus fecit/cū ipsi dicere non permittāt/terras ab aphrica remotissimas qui traditores in aphrica fuerunt/quid mali aphri epi fecerint ignoramus: Sed plane dico/ꝗ ꝑsecutionē facere nō licet/ vestri maximianēsib⁹/ ita vt nō possitis negare fecerūt: Si ꝑsecutionē patiunt qui innocētes sunt/ passi sūt maximianēses: Nūquid et nūc dicturus es basilicam vel speluncā maximiani popul⁹ nullo nostrorū auctore destruxit? Cꝫ ꝗ cui⁹ cōmunionis turba illa fuerit inquirat: non a vestris: credantur immissi/ipsi reperientur forsitan vestri: aut certe vestris adiuuādo ꝑmixti. Sed quid ad nos: Respondes enī: Nō fecimus/nō immisimus: qui nā illi fuerunt ignoram⁹: ꝑsecutionē tamē a quibuscunqꝫ passū cū quē feceris iniustū/ qm̄ clara res ē: ea quę patimini vos iustos demōstrare nō possunt: sed a quibus etiam maximianēses ꝑsecutionē passi sunt/ ꝓconsularia gesta testant. Instructi sunt aduocati ad ista iudicia: et tanqꝫ in hereticos excitata/illi sibi tuitionē possidētibus postulabāt. Allegabāt vri bagaiēse ꝯciliū ꝛ damnatos flagitabāt/ iri bagaiēsi sacris ędib⁹ pelli instabat/dicta causa est. Cū in ꝑsente saluiū membresitanū hereticū ostendistis/ vicistis/expulistis: persecutionē igit illos passos esse vos fecisse video. Iustos ꝗro/ vos esse ꝓhibetis/ego concludo: Nō ergo qui eam patitur ꝯsequēter iustus/ nec q eā facit consequēter iniustus est.

Ꝙ donatiste non sine fructu/ schismaticorū suoꝝ persecuti sint errorem: Ca.LX.

Vt rursus artes dialecticas accusabis: me tñ verꝫ dicere saltē tacitus aprobabis: ꝛ eligens tuā sententiam potius corrigere/qua nullā iustā persecutionē esse dixisti: qꝛ maximianensiū persecutores dicere iniustos/quos vestros eē tandē gestis ꝓconsularibus agnouisti. Nō sane sine fructu schismaticorū vestrorū ꝑsecuti estis errorē: Nam felicianū et prętextatum codē conflictu et molestijs correptis: et optatū quidē gildonianū grauiora extra cōminātē/ musticani et assuritani/sicut ab eis quoqꝫ ꝑsens audiui/timuisse dicunt: ꝛ suos ꝑpos coegisse /vt ad primiani cōmunionē reuerterent. Sed cū hoc optatus nullis gestis publicis exegerit: vt quid agā talibus aduersus vos paratos negare quicqd negare potueritis? Acta extāt ꝓcōsularia ꝛ municipalia: quib⁹ recitatis ostēdimus/quāta vi memorati a vestris vt locis cederēt gerebant. Nō culpam⁹: nō inuidem⁹: nō frustra laborastis/ nō incassū terruistis/nō inaniter agitastis: displicuit eis afflictis animositas sua: fracti sūt/emēdati sunt/correcti ac recepti sunt: post suā damnationē/ post aliorū dilationē/ post vestrā ꝑsecutionē. Recepti sūt aūt sicut fuerāt honorati/nulla pnitētia grauiore: sed humiliatione vel expiati vel degradati: nec ipsi nec illi cū quib⁹ recepti sūt qs secū separauerūt: Cōtra vos baptiȝauerāt extra vos/ꝗs rebaptiȝauerant fortasse post vos.

Dicit donatianos cū victi essēt in cā ceciliani/iudices calūniasse: ꝛ ꝙ iudicib⁹ sit credēdū: Ca.LXI.

Nihil habetis iā/ vñ caliginosa mēdacia hoībus ignaris de reb⁹ lōge ꝑteritis ingeratis. Cꝫ vestri apud cōstātinū tūc impatorē accusauerūt cecilianū/publica monimēta ꝓclamāt/ dictā eē causam/ꝛ ad debitū finem esse ꝓductā vsqꝫ ad purgationē fęlicis aptuginensis ordinatoris ceciliani: quē in concilio carthaginēsi maloꝝ omniū fontē dixerūt: ꝛ apud eundē constantinū (sicut scriptis suis ipse indicat) assiduis interpellationib⁹ accusarunt/ ꝓconsularia testant arcana. Resistitis/ reclamatis/repugnatis apertissimę veritati. Dicitis etiā trāsmarinos iudices a ceciliano esse corruptos: ipsum impatorē nescio qua gratia deprauatū. Eo quippe est impudentior victus accusator/quo fit etiā iudicis calumniator. Verūtamē intēr oīa illa vestra mēdacia/quibus trāsmarinis iudicibus calūniamini: saltē hoc obtinemus/ ꝙ ꝑmi maiores nostri ad impatorē causam

istã detulerũt/ꝓmi apud impatorẽ cecilia⸗nũ ⁊ eius socios ꝑsecuti sunt: Unde nobis si⸗cut vobis videt/ grauissimã concitatis in⸗uidiã: q: victi patimini qđ victores vtiq; faceretis: velut si danielẽ criminari vellẽt q: illo inocẽte liberato/ ipsos ab eis leoni⸗bus eũ calumniãtes ꝯsumi voluerũt. Obti nemus etiã quodlibet de iudicibus/ꝑsens iudicio trãsmarino absolutus est cecilian⁹ quodlibet de ipso apud quem maiores ve⸗stri cecilianũ accusauerũt: cui⁹ postremo iu diciũ epali ꝑlatũ iudiciũ delegerũt/cõstã⸗tino impatore tanq; corrupto gratia/ siue sentiatis siue fingatis: omes tamẽ qui tũc erant vel in ꝓpinquis vl in remotis terris tã longe lateq; diffusi catholici christiani/ ad quos fama de ceciliano et collegis eius potuit ꝑuenire: nõ debuisse accusatoribus victis/sed ecclesiasticis iudicib⁹ credere: vbi eni iudices oẽs esse nõ possumus/meli⁹ his qui esse potuerunt iudicibus credimus/ q; credendo litigatorib⁹ victis/ quorũ esse iu⸗dices non potuimus/de ipsis iudicare iudi cibus audeamus.

Q: qui innocẽtes accusare ausi fuerũt/nocẽtes damnatos absol⸗uere uoluerunt: Ca. LXII.

Proinde qm̃ illi quibus accusanti⸗bus ꝑsens absolutus ẽ/verumetiã oẽs christianos in quibuslibet gen tibus constitutos/ qui vel illã dissensionẽ apꝛoꝝ penitus nescierũt: vel in ea iudici⸗bus sicut eis visum est/suo ꝑiculo ꝓnunciã tibus/q; victis accusatorib⁹ credere malu⸗erũt. Ceciliani criminib⁹ vel fictis vel certe non ꝓbatis/ꝑfundere audacissima impro⸗bitate conati sunt: ⁊ omes negare esse chri stianos. Missa est vobis tandẽ aliqñ ma⸗ximianensiũ causa in qua ipsi damnarent: ipsi damnatos ꝑsequerent: ipsi ꝑsecutos i eodẽ honore reciperẽt: ipsi baptismũ dam⸗natorũ acceptarent: et qui innocẽtes ausi sunt accusare/innocentes cogerẽtur absol⸗uere: nõ quos innocẽtes esse crediderãt/ s; quos vt dicunt/dei ꝑsidẽtis arbitrio veri⸗dico plenarij concilij sui ore damnauerãt. Quis cuiq; dixit aliqñ: qm̃ iudici absoluẽ⸗ti potius q; mihi accusanti credidisti: re⁹ es cũ ipsis quos accusaui: Et hoc tamen orbi christiano dicit: qđ si vni homini diceret/ nõ dico iniquissimũ/ sed insanissimũ vide⸗retur. O rem mirabiliter indignã. Accusa⸗runt apꝛi apꝛos crimine traditionis: ac⸗cusatos trãsmarini iudices absoluerant: ⁊ traditores facti sũt populi gentiũ: q: iudi⸗cibus absoluentibus potius q; accusatori⸗bus criminãtibus crediderunt.

Dura increpatione inuehit cõ⸗tra hereticos ecclesiã scindentes: et q; non semꝑ iusticię signum sit persecutio: Ca. LXIII.

Merito tibi ẽ pars donati/ maximi⸗anensiũ causa ꝓpinata: Bibe cali⸗cem de manu dñi corripiẽtis ⁊ ad⸗monẽtis. Si intelligis ⁊ acquiescis/ miseri cordia est ista emendãtis/ne incidas in iu⸗diciũ punientis. Tibi dicit: Supba ⁊ dura ceruice/reconciliare christianis vsq;quaq; populis a te inique accusatis: saltẽ iam tu⸗is reconciliare damnatis. Quid rescindis baptisma christi in illis vel ex illis ecclesijs quas apłi fundauerũt? Jã baptisma rece⸗pisti/qđ tui damnati anteq; tibi recõcilia⸗rent dederũt. Quid de ꝑsecutione quã pa⸗teris gloriaris: si iusticię signũ est/ iustior ẽ pars maximiani: Nã ⁊ a te passa est ⁊ pati⸗tur: et cũ eo audite psalmũ diuinũ: Nolite esse sicut equus ⁊ mulus nõ habẽtes intel⸗lectũ. Persecutores eni vestros nos dicitis/ cũ vos saluos fieri cupiẽtes/ vestraq; sana⸗ri volentes vulnera/ medicinaliter ꝑsequa⸗mur: vsi a clericis ⁊ circũcellionibus tanq; dentibus ⁊ calcibus vestris grauiter dum vos curam⁹/affligimur. Nolite esse ingra⸗ti tali medicinę quã estis imitati. Et vos fę licianũ et pretextatũ persecutionib⁹ correxi⸗stis: atq; vtinã totũ corrigeretis: et sicut il li ad vos/ita illi et vos ad matrẽ catholicã rediretis. Contra quã frater cresconi tanta es elat⁹ audacia/ vt a me cõmemorata etiã illa diuina testimonia refellere conareris ⁊ obstrepere dei vocibus. Hoc eni posui in il la epistola contra quã loqueris: quod i san⸗cto libro est de semine abrahę ad illũ patrẽ nostrũ in deo dicente: In semine tuo bñdi cent oẽs gentes: Quod testamentũ apel⸗lat apłs dicens: Fratres/ſm hominẽ dico: tamẽ hominis confirmatũ testamentũ ne⸗mo irritũ facit aut supordinat. Abrahę dictę sunt ꝓmissiones ⁊ semini eius. Nõ dicit/⁊ seminibus tanq; in multis/sed tanq; i vno/ ⁊ semini tuo qđ ẽ christus. Hui⁹ seminis fę cũditas tã copiosa ꝓmissa est/vt diceret ei: Sic erit semen tuum sicut stellę cęli et sicut arena maris q̃ nõ potest dinumerari. Huic tu multiplicationi atq; libertati ecclesię q̃

toto orbe dillatat/ quę pphetata sic credit:
sic omniū etiā infideliū oculis exhibet/ vt
claudat etiam ora paganoꝝ/ qui aduersus
eam paucissimi remanserunt: partē donati
audes ꝓponere/ dicens/ ꝙ ꝑter aphricam
nescio quos habeatis: quibus tamen non
apparentibus/ ex aphrica vos soli remitte
re ꝑpos nō negatis/ vnū aut duos/ aut vt
multū tres: ꝛ argumētaris inaniter contra
euidentissimā veritatē: qḋ ideo nobis non
totus orbis cōmunicet: qꝛ vel adhuc mul
ti sunt gentiū barbararū qui in christū nō
dum crediderūt: vel sub nomine christi hę
reses multę/ a cōione nrę societatis alienę.

Ostendit scripturarū testimo nio catholicā ecclesiā per totū orbem debere diffundi/ non donatianā heresim: Ca.LXIIII.

A Nec attendis/ nec saltē ab scientibus
queris/ ꝙ multi ipsarū barbararū
gentiū quas cōmemorasti/ christi
iā nominis mancipati sint: et quemadmo
dū in ceteras euangeliū crescendo fructifi
care nō cesset/ donec in oībus cū fuerit ꝑ
Math.24.b dicatū veniet finis. Sic eñ dñs ait: Et ꝑdi
cabitur hoc euangeliū in vniuerso orbe/ in
testimoniū omnibꝰ gētibus: ꝛ tūc veniet fi
nis. Nisi forte etiā intantū vos precipitat
insana supbia/ vt hoc quod ꝑdictū ē de pte
donati putetis incipiendū: nō ex illis eccle
sys quas apli plantauerūt: quibꝰ nō cōmu
nicat ps donati. An ꝛ ipsas vt mundū im
pleat rebaptiȥare conabit/ cū catholica ꝑ
cuncta crescēte illa/ ꝛ in ipsa aphrica quoti
die muniat? O vesana puersitas hominū:
laudari te credis de christo credendo quod
nō vides: et damnari te nō credis de eccle
sia negādo quod vides: cū illud caput i cę
lo sit/ hoc corpus in terra. Agnoscis christū
Ps.107. in eo quod scriptū est: Exaltare sup cęlos
deus: ꝛ nō agnoscis ecclesiā in eo quod se
quit: ꝛ sup omnē terrā gloria tua. Agnosc
Ps.21. christū in eo quod scriptū est: Foderūt ma
nus meas et pedes meos: dinumerauerūt
oīa ossa mea: Ipsi vo ꝯsiderauerūt ꝛ cō
spexerūt me: diuiserūt sibi vestimēta mea/
et sup vestē meā miserūt sortē: et nō agno
scis ecclesiā in eo quod paulopost sequit:
Cōmemorabuntur ꝛ conuertent ad dñm/
vniuersi fines terrę: Et adorabūt in cōspe
B ctu eius/ vniuersę patrię gentiū. Agnoscis
Ps.71. christū in eo quod scriptū est: Deus iudici
um tuū regi da: et iusticiā tuā filio regis: et
nō agnoscis ecclesiā in eo quod psalmꝰ ipse
testat: Dominabit a mari vsqȝ ad mare: et
a flumine vsqȝ ad termios orbis terrę: Co
ram illo decidēt ęthiopes: et inimici eiꝰ ter
rā lingent. Reges tharsis ꝛ insulę munera
offerēt: reges arabū ꝛ saba dona adducēt.
Et adorabūt eum oēs reges terrę: oēs
gentes seruiēt ei. Agnoscis christū vbi di
cit ad iudęos: Nō est mihi volūtas in vo Malach.1.c.
bis dicit dñs oīpotēs: nec accipiā sacrifi
cia de manibus vestris: quia vtiqȝ christi
aduētus abstulit illa oīa sacrificia iudę
orū: et non agnoscis ecclesiā in eo quod se
quit: Qm̄ ab ortu solis vsqȝ ad occasū/ glo
rificatū est nomen meū in gētibꝰ/ dicit dñs
oīpotēs. Agnoscis christū in eo qḋ dicit
ꝓpheta: Sicut ouis ad immolandū ductꝰ Esa.53.c.
est: ꝛ cetera ꝗ ibi de illo tanqȝ in euangelio
legunt: ꝛ nō agnoscis ecclesiā in eo qḋ pau
lopost dicit: Letare sterilis ꝗ nō paris: erū Esa.54.a.
pe ꝛ clama quę nō parturis: qm̄ multi filij
desertę magis ꝙ eius quę habet virū. Di
xit eñ dñs: Dilata locū tabernaculi tui et
aulas tuas confige: nō est qḋ parcas: por
rige longius funiculos/ palos validos cō
firma/ etiā atqȝ etiā in dexterā atqȝ sinistrā
extendēs: Semen eñ tuū hereditabit gen
tes: et ciuitates quę desertę erāt inhabita
bit. Nō est quod metuas: ꝑualebis eñ/ nec
erubescas ꝙ detestabilis fueris: Confusio
nē eñ in ꝑpetuū obliuisceris: ignominię et
viduitatis tuę non eris memor: qm̄ ego sū
dñs qui facio te: dñs nomen ei: ꝛ ꝗ eruit te/
ipse deꝰ israel vniuersę terrę vocabit.

Qr tā ex verbis cypriani ꝙ ipsiusmet cresconij improbat donatianoꝝ cōgregationem: Ca.LXV.

In his certe litteris sanctis ecclesiā
didicit cyprianus vt diceret sic: Ec
clesia dñi luce pfusa/ ꝑ orbē totū ra
dios porrexit: ramos suos ꝑ vniuersā ter
ram copia vbertatis extēdit. Hinc cresconi
tantę manifestationi diuinoꝝ eloquioꝝ ca
lumniaris/ intuēdo residua gentiū quę nō
dum occupauit ecclesia quanta occupaue
rit: vnde ad residua tenēda quotidie diffū
dit nō attendis. Quō eñ ꝓphetiarū istaꝝ
futurā pfectionē nō negas/ ꝗ tantū ꝓuectū
cui debet ipsa pfectio/ negare nō dubitas:
Nō dico aduersus voces diuinas/ s iā ꝛ ad
uersus tuas: Nā ꝛ ꝺ te vi magna ipsiꝰ vitatis
expssū ē vt diceres nesciēs/ vl nō attēdens
ꝗd dixeris/ ꝙ i christianū nomē totꝰ ꝗtidie

terit mundus. Cur ergo huic ecclesie que toto mundo crescendo dilatatur non communicat pars donati? videlicet ne a peccatoribus polluatur. Et ubi est quod si istam vestram que in aphrica remanens orbi terrarum calumniatur: aut ex aphrica in paucis latebris peregrinatur: sed illam que ramos suos per universam terram copia ubertatis extendit noluit deserere cyprianus/etiam si ei in colone non tantum sint verum apparerent peccatores/dicens: Nam et si videntur in ecclesia esse zizania: non tamen impediri debet vel fides vel charitas nostra: ut quoniam zizania esse in ecclesia cernimus/ipsi de ecclesia recedamus.

Improbat propositum cresconii quod probare nititur per hoc quod in paucis frequenter sit veritas: errare multorum sit: Ca. LXVI.

Hic et tu responde si tibi placet veri aliquid respondere: et quomodo implebitur quod scriptum est: Filius malus ipse se iustum dicit: exitum autem suum non abluit. Da ergo ad filium malum maximianenses damnet et persequatur/damnatis et persecutis reconciliatur: vel si communicatur vel si confundatur vel si corrigatur. Quomodo inquis totus orbis communione vestra plenus est/ubi tam multe sunt hereses quarum vobis nulla communicat: Immo si tantum heretici/verumetiam ceteri hominibus malis plenus est orbis: quia et scitis ac si delibus dei suis plenus est orbis: quia et mare plenum est amaris fluctibus/plenum est et dulcibus piscibus.

J.li.4.c.53. In paucis inquis frequens est veritas: errare multorum est. Et ne tibis tuis tante illius sterilis fecunditati contradicere videreris cui dictum est: Multi filii

Esa.54.a. Gal.4.d. deserte magis quam eius que habet virum: adhibuisti ex

Matth.22.b. evangelio testimonium: quoniam pauci sunt qui salvantur. Solve ergo questionem quomodo ipse dominus dicat: Quam

Matth.7.b. arta et angusta est via que ducit ad vitam: et pauci sunt qui inveniunt eam. Et idem ipse alibi dicat:

Matth.8.b. Multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum abraam isaac et iacob in regno celorum. Quomodo

Apoc.7.c. etiam in apocalypsi demonstratur eorum multitudo quam numerare nemo poterat ex omni gente et tribu et lingua/habentium stolas albas palmasque ferentium qui pressuras propter fidem christi sustinuerant: quomodo idem sint pauci qui multi? Neque enim alterum horum est verum/alterum falsum/cum sit utrumque divina veritate platum: nisi quia idem ipsi boni verique christiani qui per seipsos multi sunt/in comparatione malorum falsorumque itidem pauci sunt. Sic multa grana quibus horrea magna complentur/pauca dicimus in comparatione palearum. Sic etiam ut de ipso dei testamento dicam quod factum est ad abraam de semine eius quod est christus/multe sunt stelle quas numerare non possumus: et quibus tam grande celum undique circumfulget: paucas dicimus in comparatione arene maris. Forte stelle signaverit spiritales christianos: maris autem arena carnales: per quos et ex quibus etiam hereses et schismata fiunt: utroque tamen genere plenus est mundus: quia idem dominus dicit: Ager hic mundus: et tu

Matth.13.e. ipse tibi veritate extorquente dixisti: In nomine christianum totus quotidie terit mundus: Per totum igitur agrum/hoc est per totum mundum frumenta/per totum zizania: quia de utroque dixit/qui falli non potest:

Matth.13.d. Sinite utraque crescere usque ad messem.

Quod late perfusa sit catholica ecclesia: a qua pauci se subtrahunt donatiste/etiam inter se divisi: Ca. LXVII.

Glorificant itaque se frumentorum per totum mundum tanta ubertate crescentium ipsi desertores: et non audeant de quorundam zizaniorum separatorum paucitate gloriari. Quod si gloriantur/etiam in hoc ipso procedunt adversus eos idem illi maximianenses/in iudicio divino ad eos in orbe confundendos: et si sapiant corrigendos appositi/quos multo pauciores presidentia multitudinis sue persecuti sunt: et persequendo ad suam communionem aliquos eorum denuo converterest/ac si ceteros iustissimos quam paucissimos reliquerunt. Non inquis communicat oriens aphrice/nec aphrica orienti: non fame sed in paleis hereticis ab area dominica separatis: in frumentis autem catholicis et interioribus paleis omnino communicat oriens aphrice/et aphrica orienti. Alii quippe hic/alii vero alibi/atque alibi heretici/diffusa ubique catholica unitate affligunt: Ubique enim illa est que extitit/que esse ubique minime potuerit/dicentes secundum id quod de illis predictum est: Ec

Matth.24.b. ce hic christus/ecce illic: alii hoc loco/alii alias variarum presumptionum/vel potius amputationum proprias particulas ostendentes/atque ipsa superbia radice unum fracti sunt abnegantes. Huic ergo ecclesie que copiosis successibus/cum dilatatur toto orbe terrarum ex omni gente tribu et lingua/parit multitudinem candidatorum et palmatorum/sicut in apocaly-

Apoc.7.c. psi scriptum est: quam nemo numerare potest. Huic inquam ecclesie cui parte donati non communicare manifestum est: maiores vestri probare debuerunt/quecunque vera documenta de traditoribus habuerunt. Quod si fecissent/ipsi in illa essent: extra illam vero illi quos accusassent. Nunc autem cum accusatos in illa permansisse videamus/quid boni de accusatoribus sentire debemus quos extra illam videmus? Ac per hoc in illa quadripertita distributione ubi dixi cum de traditoribus proferunt ex utraque parte documenta: aut utraque vera esse/aut utraque falsa: aut nostra vera et vestra falsa: aut nostra falsa et vestra vera cum videres in superioribus tribus vos facillime superari: frustra tibi hoc extremum quasi qua evaderes elegisti. Quis enim quam impudenter dicat adversas: tamen eaipsa vera

Cotra petilianum.li.1.ca.21. et lib.3. cotra petilianum.ca.58. et contra cresconium.li.4.ca.57.

vīa si q̄ essent hūana documenta/ illi ecclę pbari debuerūt quā pbāt documēta diuina. Dic ergo obsecro te/sed noli effundere nebulas imperitię: vt qm̄ traditores accusatos non vales conuincere/identidē velis artes dialecticas accusare.

Arguit p locū a diuisiōe: et corripit volētes magl̄ credi debere accusatis ɫ reis/q̄ iudici et cōitati:

Ic ɫ rogo:cā ista vīa (Ca.LXVIII
D cū veris documētis vīis pducta est ad iudiciū transmarinaꝝ ecclīaꝝ laboꝛe apl̄ico fūdataꝝ/an nō ē pducta? Si pducta ē/ vicistl̄ i eo iudicio/an victi estl̄? Si vicisse vos dicitis/cur eis ecclījs i q̄rū iudicio vicistis nō cōicatis? Si aūt/quod satis ipsa indicat ab eis alienata vīa cōio/ victi estis:q̄d nobiscū vel mala vel bona cā pdita litigatis/ id habētes maximū crimē/ qȝ crimine traditoꝝ i iudicio trāsmarinaꝝ ecclesiaꝝ etiā vera documēta pferētes pūicere minime potuistl̄ oꝛbē chꝛistianū pfudistl̄: q: i ea cā in q̄ ītesse non potuit/elegit iudicib⁹credere/nō accusatorib⁹victis. Nō itaq̄ iō rei estis/q: bonā cām/vt fm vos loq̄r/ in trāsmarino iudicio pdidistis: ȝ q: crimē reoꝝ/atq̄ vt nimiū vobis cedaɫ ɫ iudiciū/ tot innocētib⁹vīis chꝛistianis p tot gētes lōge lateq̄ diffusis/obijcere minime dubitatis. Quoꝝ cōioni tanq̄ frumētis dñicis cohęrēdo/ ɫ illos viros sīc dicitl̄ traditores ɫ illos malos sicut arbitramini iudiceſ fm euāgelicas litteras/etiā monēte cypꝛiano q̄ ad tp̄s vētilatiōis tanq̄ paleā tolerare debnistis/ne areā deserēdo piretis. Si aūt cā illa vīa cū veris q̄ tibi elegisti documētis suis ad iudiciū trāsmarinaꝝ ecclīaꝝ nō ē pducta: quō ab eis potuerūt tot ep̄i in suis plebib⁹pstituti cā incognita ɫ ad se omino nō delata iure dānari? Aut quō debuerūt aphꝛi chꝛistiani: nō dico illi q̄ eos putauerāt inocētes: verūetiā illi q̄ eos nouerāt traditores/ pp̄ter ȝiȝaniā quā i ecclīa eē cernebāt/a fruměroꝝ tam lōge lateq̄ crescētiū ɫ bos ignorātiū/tā manifesta inocētia separi: vt pp̄ crimē alienū quo p vnitate tolerato non macularenɫ/violato ipsius vnitatis crimine damnarentur?

Q: si donatistaꝝ vera erāt documenta/imꝓbari nō potuerunt:

Uid tibi ȝ ad cām p- (Ca.LXIX.
q dest/ hoc est ex illis q̄ttuoꝛ ppositis elegisse/vt vīa documēta sint vera: ptra vīos aūt q̄ pferim⁹/falsa esse deputētur: Ecce ɫ hinc vinceris: qm̄ veris q̄ putas documētis tuis/nō potuerūt vbi debuerūt puinci traditores: siue a vīis eadē documēta occulta sint / siue ipsi traditores q̄libet astutia se iudicib⁹occultarint: siue ab ipsis p̄rauis iudicibus occultari nō sint. Semē abꝛahę respice q̄ȝ i testamēto dei p oēs gentes crescit sicut stellę cęli/ ɫ sicut arena maris: et vtrū pp̄ter occulta q̄buslibet causis nescio/q̄ aphꝛicana ȝiȝania tā copiosa messis p agrū mūdū pire potuerit: Aude dicere/aude credere: aut si vt vll⁹i te dei timoꝛ ē cogitare. Exaggeras psecutiōes q̄s vos pati dicitis/quib⁹in tā sacrilega ɫ manifesta obstinatiōe aduersus pacē sanctę ecclę rebellātib⁹mirabili māsuetudine parciɫ: et dicis i p̄mis ptib⁹eplę tuę/q̄ impatoꝛe pstātino ceciliani crimē cū fieret manifestū: ipe q̄ cū vt bꝛite i exilio degeret/ sua sentētia pdēnauit: Jn q̄ te q̄s dubitet vel falli vl̄ fallere/qm̄ ɫ fęlicē aptunēsem cōmemoꝛasti in iudicio pcōsulis a vincētio nescio quo de traditione conuictū. Gē.22.d.

De purgatiōe felicl̄ ɫ ceciliani iniuiste a donatianis accusatis.

Cce ego insero senten (Ca.LXX. A
e tiā heliani pconsulis/q̄ purgar⁹atq̄ absolut⁹ē fęlix. Si tota gesta vis legere/ex arciuo pcōsulis accipe. Helian⁹ pcōsul dixit: Ex pfessione ceciliani q̄ acta falsa esse dicit/ atq̄ eplę plurimę addite: manifestū ē qua volūtate hęc gesserit ingēti⁹: ɫ iō recipieɫ i carcerē: Est eñ artioꝛi iterrogatiōi necessari⁹: Fęlicē aūt religiosū ep̄m liberꝫ esse ab exustione instrumētoꝛ deificoꝛ manifestū ē/cū nemo in eū aliq̄d pbare potuerit/q̄ religiosas scp̄turas tradiderit vl̄ exusserit. Oim eñ iterrogatio supscp̄ta maifesta ē/nllas scp̄turas deificas vl̄ iuētas vel coꝛruptas vl̄ incēsas fuisse: hoc actl̄ cōtineɫ q̄ fęlix ep̄s religiosus illis tp̄ibus nec p̄sens fuerit/neq̄ cōscientiā cōmodauerit/ neq̄ tale aliq̄d fieri iusserit. Jnsero etiā rescriptū impatoꝛis pstātini ad pbeianū idipsū attestātis/ɫ q̄ molesti apud eū maiores vīi accusatores innocētiū fuerint/ostēdētes impatores cęsares/flaui⁹pstātinus/ɫ maximian⁹ ɫ valerius/lucian⁹ licini⁹ ad pbeianū pcōsulē aphꝛicę. Helian⁹ p̄decessoꝛ tu⁹merito cū de pfectissimis viris vicarius pfectoꝛ tūc p aphꝛicā nr̄a in cōmoda valitudine teneretɫ: eisdē ptib⁹funct⁹inter cęte-

11

ra etiã ad negociũ vel inuidiã q̃ de ceciliano
ep̃o ⁊ eccl̃ia catholica videt̃ esse cõmota ad
examẽ suũ atq̧ iussionẽ credidit eẽ reuocã/
B dã. Etem̃ cũ iã supiũ cẽturionẽ et cecilianũ
magistratũ abtugnitanorũ/ ⁊ saturninũ ex
curatorẽ ⁊ calibiũ iuniorẽ eiusdẽ ciuitatis
curatorẽ/ atq̧ solum seruũ publicũ supra/
scṗtę ciuitatis p̃sentes eẽ fecisset: audiẽtiã
p̃buit cõpetentẽ/adeo vt cũ ceciliano fuis/
set obiectũ qđ clare liquet:et idẽ ep̃s vide/
ret̃ esse dalat⁹/cũ diuinaꝝ scṗturaꝝ pditio
atq̧ exustio videret̃ obiecta:innocẽtẽ ð eo
felicẽ fuisse ꝯstiterit. Deniq̧ cũ maxim⁹ in/
gẽtiũ decurionẽ ziquẽciũ ciuitat̃ ep̃laꝫ ce/
ciliani ex diuini iuris falsasse ꝯtẽderet/eũ/
dẽ ipsũ ingẽtiũ suspensũ/actis q̃ suberãt ꝓ/
uidum⁹:et iđ minime tortũ/ q̃ se decurionẽ
ziquẽciũ ciuitatis eẽ asseuerauerit: vñ vo/
lum⁹eũdẽ ipsũ ingẽtiũ sub idonea psecuti/
one ad comitatũ meũ ꝯstãtini augusti mit/
tas:vt ill̃ qui i p̃sentiaꝝ agũt/atq̧ diurnis
dieb⁹ interpellare nõ desinũt/audiẽtib⁹ ⁊ co/
rã assistẽtib⁹ appareret ⁊ itimari possit/frustra
eos ceciliano ep̃o inuidiã cõpare:atq̧ aduer
sus eũ violẽter isurgere voluisse. Ita em̃ fi/
et/vt omissis sicuti oportet eiusmodi ꝯtẽti
Al. tppdus. onib⁹ tpplis sine dissensione aliq̃/religione
ꝓpe cũ debita veneratione deseruiat.

De sentẽtia ꝯstãtini augusti ꝓ ceciliano: Ca. LXXI.

Assero adhuc ⁊ v̾ba ꝯstãtini ex litte
i is ei⁹ ad aliũ vicariũ/ vbi se int̃ ptes
cognouisse/⁊ inocẽtẽ cecilianũ cõpe
risse testat̃. Cũ em̃ narrasset i his q̃ supra lo
cut⁹ ẽ quẽadmodũ ad iudiciũ ei⁹ post ep̃alia
iudicia ptes pducte fuerit: i q̃ peruidi inq̃t
cecilianũ viꝝ oĩ innocẽtia p̃ditũ:ac debita
religiõis suę officia seruãtẽ/eiq̧ ita vt opor
tuit seruiẽtẽ:nec vllũ in eo crimẽ repire po/
tuisse/eidẽ apparuit/ sicẽ absenti fuerat adũ/
sarioꝝ suoꝝ simulatione cõpositũ. Tu q̃re
nõ iseruisti sentẽtiã ꝯstãtini q̃ eũ dicis esse
dãnatũ/⁊ brixe in exilio ꝯstitutũ: vir diser/
tissime:q̃nto ꝯgruentius hãc inseruisses q̃
nescio qđ de sardicẽsi ꝯcilio/ qđ nec ad vos
nec ad causã q̃ int̃ nos ẽ ⁊ vos/ oĩno ptine/
re mõstrat̃? Cur em̃ fuerit brixe cecilianus/
qđ vos calũniosissime appellatis exiliũ: cũ
suã p̃sentiã maluit ecclię deesse q̃ pacẽ:qđ
a me opus ẽ dici/cũ interim dãnãtis impa
toris sentẽtiã nullã recitas:et damnatũ ab
impatore cecilianũ tã temere/nõ dico audi

endũ vel dicendũ/sed etiam scribendũ pu/
tas? Verũtamen ſm verba tua/ecce in exi
lio video cecilianũ imperatore damnãte:
Saltẽ respõde quo accusante:et modo me
interroga qđ i epistola tua post mlta simi/
liter inaniter posuisti:quis ꝓ plato testamẽ/
to minus ꝯsentit: q̃ persecutionẽ patit̃/ an
qui facit? Hęc certe verba tua sunt. Aspice
ergo cecilianũ persecutionẽ passũ: et sicut
ipse dixisti in exilio ꝯstitutũ. Aspice etiã ve/
stros/ sicut suis v̾bis impator ipse testat̃/
aduersus cecilianũ diurnis dieb⁹ interpellare
nõ desistentes:⁊ eisdẽ ipsis verbis tuis in/
terrogãti mihi responde. Quis min⁹ testa/
mento ꝓ plato ꝯsentit/qui psecutionẽ patit̃/
an qui facit? Diligẽter aũt perlectis omni/
bus/inuenies cecilianũ a vestris etiã apud
impatorẽ persecutionẽ passũ: sed nõ inue/
nies ab imperatore damnatũ:imo etiã in/
uenies absolutũ.

Q heretici iniuste catholicã ecclesiã accusare tẽptãtes/ nunq̃ p̃ualere potuerunt: Ca. LXXII.

Porro si qđ tibi ꝓ magno elegisti/
p vt de criminib⁹ traditorũ quę vos
ꝓfertis/documẽta vera sint: q̃ au/
tem nos ꝓferimus falsa sint:etiã in eo vos
v̾itas dei superat:q̃ sicut p̃dixit/ ita reddit
ecclesiã in vniuerso mũdo fructificantẽ at/
q̧ crescẽtẽ:q2 nihil ei p̃iudicãt alienoꝝ cri/
mina/licet vera documẽta quę ꝓpinquio/
rib⁹ ep̃is trãsmarinis/ p quos i lõginquores
ptes/siue trãsit taliũ reꝝ fama siue nõ tran
sit:aut nõ sũt demõstrata sicut debuerunt/
aut nõ sunt credita q̃b⁹ demõstrari potue/
rũt/aut credita ⁊ occulta nequaq̧ ad alios
puenerũt:nec q̃sq̧ vel vn⁹ bõ/q̃nto minus
tãtus christianoꝝ numer⁹ i tot gẽtib⁹ ꝯsti/
tut⁹ re⁹ põt esse participati sceler̃ alieni/ si/
ue vl̃ nulla ei⁹ vera documẽta cognouerit/
vel eũ simulata inocẽtia falsis documẽtis
quisq̧ refellerit. Si ergo vt dicere cęperã i
hoc quod tibi ꝓ magno elegisti/ vt q̃ vos
de traditorib⁹ testimonia ꝓfertis vera sint:
quę autẽ ꝓferunt̃ contra vos falsa sint:ni/
hil valetis aduersus ecclesiã catholicã to/
to terraꝝ orbe diffusã/ et aduersus proui/
dentiã dei/qua in christianũ nomẽ (vt tu/
is v̾bis vtar)totus quotidie v̾tit̃ mund⁹:
quãto magis deficiẽtes i accusationib⁹ ve/
stris/cũ hanc ipsã traditionẽ cui⁹ nomẽ ve/
lut horrẽtes q̃ hic schismata fecert̃/a christi

corpore sepatos/seipsos diabolo tradiderūt: multo ꝓbabilius sicut in illis litteris dixi / et nūc dico: nos vobis obijcimꝰ/ quibus noīa ⁊ crimina traditoꝝ dicere tm̄mō audimꝰ: nos aūt ⁊ gesta eccl̄iastica quibus de se ipsi confessi sunt/ et gesta municipalia quibꝰ hoc fecisse legunť ostendimus.

Altercatio de positiuo et cōpatiuo gradibus: Ca. LXXIII.

Tu vero callidus examinator appensorq; verboꝝ/ doces nos quid valeat compatiuꝰ gradus: ⁊ tanq̄ victor exultas/ q non possum dicere: traditionē ꝓbabilius nos vobis obijcimus/ nisi vos nobis eā ꝓbabiliť obijcere ꝯfiterer. Si eñ vos inq̄s ꝓbabilitꝰ/ nos ꝗ ꝓbabiliť. Et hoc doces: quia sic est probabilius/ vt si dicas vere ⁊ verius: et q2 gradus iste qđ ante positū est auget: nō quod añ dictū est improbat. Adiungis alia verba quibꝰ hoc euidētius intelligamꝰ/ ac dicis: Sic est/ bñ ⁊ melius/ male et peius / horribiliter et horribilius/ sic esse ostendēs ꝓbabiliter ⁊ probabilius. Uñ colligi putas/ quia si ego ꝓbabilius quod falsum ē obijcio/ superest vt vos probabiliter quod veꝝ est obiecisse confirmes. Hic ego nūquid dico qđ in questione vel disputatione ecclesiastica nos artificiali grammatica docere conaris/ quid valeat compatiuus gradus: q2 id quod añ positū est auget: nō qđ añ dictū est improbat. Video eñ q̄ hoc inepte tibi obijciā quod tu videre noluisti: quādo mihi añ cathegoriā velut ex arte rhetorica obijciendam putasti: quod genus questionis vbi diciť/ nō ego feci sed tu fecisti/ etiā in auctoritate ꝓphetica demonstraui.

Q2 cōpatiui gradꝰ ē/ nō semꝑ qđ añ positū est augere/ sed aliqñ cōtrario superferri: Ca. LXXIIII.

Considera tamē diligētius/ ne forte inuenias latine locutiōis auctoribꝰ quibꝰ grāmaticoꝝ artificialia seruiunt/ nō semꝑ istū gradū qđ añ positū ē augere/ sed aliqñ contrario superferri. Cuiꝰ locutionis exemplū interim mihi ex apl̄i ep̄la occurrit quā scꝑsit ad hebreos. Cū eñ loq̄reť đ bñdictione terre ꝗ accepta pluuia fructū reddit/ deinde sb̄iecit: Proferēs aūt spi-
Heb. 6. b. nas ⁊ tribulos/ reproba ⁊ maledictioni ꝓxima ē/ cuiꝰ finis ī exustionē. Qđ ne illť quibꝰ loq̄bať optasse videreť: Confidimꝰ aūt inquit de vobis fratres charissimi / meliora et herētia saluti. Attendis certe quomodo hic dixerit/ meliora: nō q2 bona erāt vt illis deuitatis meliora eligerēt ⁊ optarēt: hoc ē bona tātis malis ꝯtraria. Sed forte apl̄m sic audiendū esse arbitraris/ quēadmodū đ
se ipse dicit/ tanq̄ dolem: et si imperitū ser- 2. Cor. 11. b.
mone/ sed non scientia: ⁊ ideo non verboꝝ in eo/ sed rerū atq; sententiaꝝ auctoritatē putas eē sectandā/ bona poni debuisse cōtendēs/ vbi posuit ipse meliora. Quod si ⁊ ego iam his litteris assuefactus/ ⁊ illas q̄s puer didici oblitus: sic dixi: obijcitis traditionē hanc: ipsi multo ꝓbabilius nos vob̄ obijcimꝰ/ tanq̄ dicerē ꝓbabiliter cōpatiuū pro positiuo ponēs: nō q2 vos ꝓbabiliť/ sȝ magis q2 improbabiliter: sicut ille meliora: non q2 illa erāt bona/ sed magis q2 mala. Tu quare tā temere ꝯcludis/ ex hoc ꝯfirmasse me: vos probabiliter/ quia dixi non probabilius? (LXV.

Probat hoc auc̄te poete: Ca.

Quanq̄ nec scḋm grāmaticos ī v̄bo me errasse rep̄hēderes/ si saltē v̄boꝝ suorū auctores vel attendere/ vel memoriť recolere voluisses: Pueriles eñ habēt littere/ sed nō a puero imperito dictū: Dij meliora pijs/ erroreq; hostibꝰ illū Descissos nudis laniabāt dentibꝰ artus. Quō ergo meliora pijs/ quasi bona essent istis: ac nō potiꝰ magna mala/ q̄ discissos nudis laniabāt dentibꝰ artꝰ? Iā vides certe q2 sicut iste pijs potuit optare meliora/ q̄uis illa in quoꝝ cōpatione optabat nō eēnt bona: sic ⁊ ego potui dicere/ traditionē ꝓbabiliꝰ vob̄ obijcimꝰ: q̄uis eñ vos nob̄ nō ꝓbabiliť obijceretis: omittā q2 ⁊ ꝓbabile qđ diciť/ nō ꝯsequēter ē veꝝ/ cū ea dicunť ꝗ fieri ꝑñt ac solēt/ ⁊ ideo ꝓbanť/ hoc ē approbanť ⁊ creduntur/ etiam si facta non sint: qđ aūt veꝝ ē/ cū ostendiť necessario probabile est/ et illo vtiq; probabilius.

Q2 nō sit idē traditio ⁊ veritas: Ca. LXXVI

Recole libros vbi v̄ba didicisti: q̄ te nō fallā/ ꝑfecto reperies: vñ si vros ꝓbabiliť nr̄is traditionē obiecisse ꝯtēderē: non iđ veꝝ obiecisse ꝯtēderē: ⁊ recte nos dicerē ꝓbabiliꝰ hāc obijcere: qñquidē a vob̄ noīari tm̄ traditores solemꝰ audire: nullis aūt gestis vel eccl̄iasticis vel publicis recitari demonstrariq; ꝯfessos: a nobis aūt ꝓferri ⁊ gesta publica vbi

vestri tradiderunt: et ecclesiastica/ vbi confessi deo iudici derelicti sunt.

Arguit ex dictis cresconii p se ipso: meli⁹ ergo bonū: Ca. LXXVII

Sed nō omitto tā manifestū adiutorium tuū q̄ nob etiā nesciens plurimū faues/ docēdo regulas cōpatiui gradus: q2 id qd aū positū est auget/ nō qd aū dictū ē iprobat. Scdm eū hāc regulā tuā/ fm q̄dā vba tua in epl'a tua/ sine vlla difficultate obtinuim⁹ causā nr̄a3. Tu eū dixisti i pmis ptib⁹ litterar̄ tuar̄/ velut nostrā ptinaciā criminādo/ tot documēta legalia qd meli⁹ et veri⁹ nobis ē psuadere nō posse: Ubi ego pcludo fm artificialia tua/ iā nos ver̄ et bonū tenere/ si qd veri⁹ et meli⁹ est/ nobis psuaderi nō pōt. Cū q̄ nos nō rescindamus/ vt fm te loq̄r/ veri⁹ et meli⁹ baptisma vestrū/ quare vos rescinditis ver̄ et bonū nostr̄? Itē cū dixisses: hoc et nos volum⁹ vt christ⁹ sit origo et radix caputq̄ christiani/ ptinuo subiecisti: Sed q̄rim⁹ p quē hoc meli⁹ fiat? Qd dicendo vtiq̄ pcessisti et p malū ministr̄ bn̄ fieri/ sed meli⁹ p bonū. Cū itaq̄ nos non rescindim⁹ baptismū/ quē p nostr̄ tanq̄ p bonū ministr̄ dari dicitis: q̄re vos rescinditis baptismū/ quē p nostrū tanq̄ p malū ministr̄ datū esse pcēditis? Tu eū dixisti: q̄rim⁹ p quē meli⁹ fiat: Et tua regula ē/ q2 gradus iste qd aū positū ē auget. Uñ si per vestr̄ sicut putas meli⁹ fit: q̄ et p nr̄m bn̄ fit: Ac p hoc q̄si per nos baptizatū rebaptizatis: id qd ex ista tua regula benefactū eē pceditis/ sacrilega psumptione rescindit̄.

Ostendit se pueriliter rep̄hēsū: et q nō petiliani personā/ s3 errore calumniatus sit: Ca. LXXVIII.

Ereor ne nimis vrgeā verecūdiā tuam/ si ostendā q̄ leuiter et scurriliter quędā etiam verba mea quę trāslate posui/ frontē p pudore/ os p sermone/ tridens telū pro tripertita oratione/ tricipitē bestiā pro errore/ tribus calumnijs aduersus tot populor̄ innocentiā seuiente/ quasi vrbanus/ et dicax exagitanda putaueris. Serua poti⁹ puerilia pueris: Neq̄ eū me mouet qd nептuniū telum pter tridentē dicis episcopū nō dicere/ cū sit et piscatorū: ac p hoc apostolicū/ quos suos apostolos dn̄s piscatores hoim fecit: Nam et deū nr̄m scptura dicit et alas haberet sagittas: nec tn̄ cupiditatē colim⁹. Quinetiā me p missam in exordio leuitatē non seruasse reprehēdis/ eo q manicheor̄ facta mentione permot⁹ dixerim: sicut non pōt qd dn̄s ait/ satbanas sathanā excludere: ita nō pōt errore manicheor̄ donatistar̄ errorē vertere: quasi petilianū sathanę cōpauerim: ac nō errorē/ cui⁹ eū cupio laqueis expediri: Bñ q apl's nos aduersus tales calumnias p̄munuit eoipso loco vbi nos mites patiētes et modestos esse admonet: q̄si aliquem dissētiētē corripim⁹. Cū eū dixisset: Seruū aūt dn̄i litigare nō opoztet/ s3 esse mitē ad oēs/ docibilē/ patientē/ i modestia corripiētem diuersa sentiētes: ptinuo subiūxit: Ne forte det ill' de⁹ penitentiā ad agnoscendā veritatē/ et resipiscāt de diaboli laqueis capriuati ab ipso fm ipsius voluntatē. Ecce aplica māsuetudo/ cū qb⁹ placide/ patiēter modesteq̄ agi pcepit/ eosipsos dicit a diabolo captiuatos: nec tn̄ quam cōmēdabat amisit: quia eam quā docebat/ tacere noluit veritatem.

Dicit se n̄ mirari q crimiet ab eis a quib⁹ tot⁹ quasi mūd⁹ criminat̄: Ca. LXXIX.

Ed ipse videris cui⁹ ptes agas/ q̄ mea vba velut puitiosa et seua criminādo/ eos q̄s ad disputandū pvenire nō vis/ ad litigandū niteris excitare. Nolo eū dicere/ quia et te litigare delectat. Parcius quippe ac verecūdi⁹ sed q̄si ex obliquo mihi obijcis q̄ ad me oīno nō ptinēt. Quid eū iudicer ō manicheorū pestilētissima et christianis oīb⁹ anathemanda vnitate: nisi tn̄ dicere solerē/ ac non etiā pscriptis libris multis multiplicibusq̄ testarer. Nec sic q̄dē eēt aduers⁹ me vl' lus calūnię vr̄e loc⁹. Neq̄ eū me catholica falso a vobis argui mirarer/ a quib⁹ totus christian⁹ orbis cū tot ecclījs etiā ill' pmis aplico labore ppagatis/ falsis crimib⁹ accusat. Cū vo ō manicheos q̄ me adolescētulū aliq̄n deceperāt/ mea tāta scpta q̄ voluerit legere possit/ n vsq̄adeo desipit vt ō me credat poti⁹ vr̄is vbis/ q̄ ocul' et sensib⁹ meis.

Ait se nō certamē suscepisse p se/ s3 pro tota ecclia: et q̄ hoib⁹ occulta deo sint manifesta: Ca. LXXX.

Ed epistolā inq̄s pncipis vestri qua nescio qd de te scripsit cū te ordinari nollent/ tenēt non pauci nostror̄. Illam vo minime curarē: nec si eius a quo scripta dicit̄/ non psp̄icua p nobis sentētia

Matth. 12. b.

1. timoth. 2. d

Matth. 4. d.

legeretur: illã calumniã falsitatẽq; ↄdẽnãs:
quanto min⁹ eã curat catholica ecclia / cui⁹
causã ↄtra vos agimus / cui tot diuinis te/
stimonijs ꝓsidẽti / nulla humana de quoq;
hoie testimonia seu vera seu falsa q̃ gaudet
auferũt ꝟitatẽ: Desine talib⁹ / vn⁹ hõ sũ: ec/
clesię int̃ nos agit̃ cã / nõ mea. Ecclię iquã q̃
i nullo hoie spem ponere a suo didicit redẽ/
ptore: Q̃ꝗ nec de meipso vob / etiã si meã
ↄuersationẽ nosseris / recte crederet̃ inimicl
mihi. Ad existimationẽ hoim magna testi/
um q̃ me nouerũt suppetit copia: ad dei ꝟo
ↄspectũ sola ↄsciẽtia / quã ↄ vras crimina/
tiões / cũ intrepidã gerã / nõ me tñ sub ocul
oipotẽtis iustificare audeo / magisq; ab il/
lo effluentẽ misc̃dię largientẽ / q̃ iudicij sũ/
Prouer.20.b mũ examẽ expecto / cogitãs qd̃ sc̃ptũ ẽ: Cũ
rex iust⁹ sederit i throno / qs gl̃iabit̃ castũ se
hr̃e cor: aut qs gl̃iabit̃ mũdũ se esse a pctõ?

Ex quo obtẽtu fugiendę ↄtagio/ nis recesserũt heretici ab ecclesia/ recte mali inter eos eisdem obiici pñt / nõ econtra: Ca. LXXXI.

Ed q̃d ad rẽ cui⁹ inter nos ꝟtit̃ q̃stio
f q̃lis ipse sim / cũ in area dñica sim sti
pula si mal⁹ / granũ si bon⁹: vos tñ si
grana essetis / palcã cõmixtã sicut admonet
etiã ipse cyprian⁹ / añ tp̃s vẽtilationis nõ re/
fugeretis. Proinde nos si quẽ repim⁹ i vo/
bis notũ hominẽ malũ / recte vobis obijci/
mus. Ibi eñ tota defensio vr̃a ↄsistit / q: ꝓ
pterea vos sepastis / ne alioꝝ pctõꝝ ↄtagi/
one periretis: vñ nouũ genus areę vos fe/
cisse gloriamini: aut q̃ solũ triticũ habeat:
aut in qua solũ triticũ appareat / cui nõ sit
necessarius ventilator sed ꝑscrutator: Nã
Contra epistolã parmeniani lib.3.ca.2. in fi.et.3. et parmenian⁹ vester ꝑclarã vestrã mũdici/
am velut immũdicię nostrę a ↄtrario com/
parãs / ausus ẽ interponere sententiã pro/
Hiere.23.f. phetę hieremię vbi ait: Quid palea cũ tri/
tico? Q̃d ille dixit / vt ip̃a indicat lectio ad/
uersus eos q̃ diuinis oraculis sua sũma co/
ęquabãt. Arrogãtia tñ vr̃a ⁊ horrẽda sup/
bia pmeniani litteris declarat̃: vbi vos cõ/
tra scripturas diuinas / ⁊ contra monita cy
priani añ vltimã ventilationẽ quã mund⁹
expectat / tanq; purgatũ a palea triticũ ꝓ/
dicauit. Quid ergo dignius aduersus hãc
fallacissimã elationem / q̃ causa maximia/
nensiũ vobis potuit ꝓcurari? Q̃cunq; in
nos dicere tanq; in traditores soletis / in ma
ximianẽses quos recepistis damnatos / q̃s
damnati sunt grauiora dixistis.

Epilogatio aliqualis breuis: Ca. LXXXII.

E imparorib⁹ nobis
d tanq; ꝑsecutorib⁹ facit̃ inuidiã: vos
apud iudices qs ipsi imparores mi/
serũt / maximianensib⁹ ꝑsecutionẽ fecistis:
baptismũ ecclię dari extra ecclia; nõ posse
ↄtẽditis vos: baptismũ in crimie schismati
maximianẽses dederũt: i receptis eis q̃bus
dederũt nõ rescinditis. Si hęc ꝓ pace vni/
tatis fieri debuerũt / vñ nos accusetis nisi
vosipsos dãnaueritis? Nolo te ꝑ multa di/
stẽdas: nã ⁊ ego possẽ breuiter ea q̃ ↄ te di/
cta sũt in memoriã reuocare: sed hinc solũ
cogita maximianẽsiũ causã tibi añ oculos
ponere / si de hac nobis r̃ndere potueris / ag/
gredere cętera: si aũt nõ potueris / meli⁹ q̃e/
scas / q̃ calces aduersus stimulũ iacias.

Sancti augustini epi contra cresconium
grãmaticum liber tertius explicit.

Annotatio capitulorum quarti libri eiusdem.

50 Cōcludit ex dictis: nō solū iustos pa ti/ verū & iustos facere posse psecu/
51 Quod vtiliter heretici psequā- (tionē. tur a catholicis/ pbat exemplo.
52 Assignat cāā q̄re ad catholicā eccliā;
53 Improbat dictū: In (debeāt redire paucꝭ freqn̄ē & vitas: errare m̄ltoꝝ ē.
54 Quod i christianū nomē tot⁹ vsus ē mū- dus/ ostendit ex scripturis.
55 Quod cōparatiu⁹ grad⁹ non semp augeat qd̄ cōparat/ s; aliquādo improbet.
56 Recitat q̄dā gesta apud cirthā: et de traditiōe feliciani & inocētia cecilia ni: q̄lit etiā q̄ iprobare q̄s velit/ pri us bene intelligat/ opus sit.
57 De quadriptita distributiōe de qua etiam supra sepi⁹ pertractatū est.
58 Ostendit donatianos sine causa ab ecclesia intantū dilatata recessisse.
59 Quod aiosa cecitas hereticos faciat.
60 De illa snīa: Testamētū vnicū q; pla tū ē recitet: & q̄ scādal̄ i ecclia obo-
61 Declarat quō ecclia catho (rientib⁹ lica ramos suos copia vbertatis p vniuersam terrā extendat.
62 Quod baptism⁹ nō p̄sit eis q̄ ab vnita te catholice ecclesie discedūt: q̄uis eis insit: & q̄ redeuntes ad ecclesiā non sint rebaptiȝandi.
63 Quod extra ecclesiā positi conferre pos- sint baptismū.
64 Quod errorē donatistaꝝ sathane cōpa rauerit/ non ipsos homines.
65 Ostēdit responsionē aduersarij esse insufficientē ad sibi opposita.

Eiusdem diui aurelii augustini epi cōntra cresconiū grāmaticum liber quartus incipit.

Quid aug⁹ i hoc q̄rto libro p̄seq̄ intēdat: et ɔtinuatiōe hui⁹ ad su periores: et q̄ puidentia diuina maximianistarū damnatio facta fuerit: Ca. i.

Quāuis iā tri bus nec puis voluminib⁹ eplē tue cresconi diligēter satisq; r̄nderim/ q̄ petilia ni litteras ɔ̄ mea scpta qui bus refellebant̄ defendēdas putasti: tū eti am hoc breuiori ope institui de sola cā ma ximianēsiū tecū agere: & ex hac vna ofīdere oīa q̄ i illa eplā posuisti/ q̄ frustra q̄ inanit̄ dixeris. Neq; eñ ɔtemnēdū ē bn̄ficiū dei qd̄ ad nr̄e dispēsatiōis cōpēdiū/ & ad vr̄e corre ctiōis si sapiatꝭ adiutoriū p̄stare dignat̄ ē: q̄ nesciētib⁹ vob̄ neq; id agentib⁹ nobis/ ita vr̄oꝝ epoꝝ mētib⁹ dn̄at̄ ē/ vt q̄ orbē ɔ̄uasti nū p cōtionē sacroꝝ maculatū pctis crimla bant̄ alienis: q̄uis etiā ipsis falsis & nō p̄ batis in maximiani causa cogerētur fateri eoꝝ quos damnauerūt pctis nō fuisse ma culatos/ in vna sacramētoꝝ cōmuniōe ɔ̄sti tutos: eos quib⁹ tanq̄ innocētib⁹ ad reuer tendū dilatiōnē dederūt: etsi nō ordinato rib⁹ maximiani/ tñ in eius p̄te ɔ̄stitutis dā natorib⁹ p̄miani: & qui baptismū christi no lebāt agnoscere: ne in eis ecclesijs datū q̄s aploꝝ laboꝝ ppagauit atq; fūdauit: ɔ̄tēdē tes extra vnam ecclesiā baptismū dare nō posse: nosq; culpātes q̄ p eos datū baptis- mū nō rescinderem⁹/ quos esse in vera eccle sia negarem⁹: susciperēt i maximiani sacri lego schismate baptiȝatos: & in eis baptis- mū rescindere nō auderēt: & q̄ de legib⁹ chri stianoꝝ impatoꝝ/ quib⁹ eoꝝ puersitas cor rigenda p̄cipit: nos tanq̄ crimine psecu tiōis accusant: adirēt iudices ab ipsis im peratorib⁹ missos: et maximianū ac socios ei⁹ apud eos grauiter accusarent: & consiliū quo eos damnauerūt gestꝭ pcōsularib⁹ alle garēt: ac iussiōes quib⁹ illis sedib⁹ pellerēt̄/ efficacissimas ipetrarēt. His oīb⁹ a se gestꝭ/ adhuc nebulas impietis conāt̄ effūdere: nō solū scptūris sanctis & prioꝝ reꝝ gestaꝝ q̄ se ab vnitate sepauerūt multꝭ ceterisq; do cumētis/ verūetiā recentissimis suis factis & exemplis euidētissime supati.

Quod ad oēs ptes eplē cresconii r̄n dere ppōnat: & q̄ cresconi⁹ eloqn tiā quā pꝰus vitupauit/ recitato de creto ɔcilij bagaiensis cogat̄ lau- Hinc & tātū agā: hinc (Ca. ii. dare ad oēs eplē tue ptes/ q̄ntū dn̄s me adiuuat/ sine vlla difficultate: imo cū magna facilitate r̄ndeā. Ac pmo illō qd̄ tibi ipse ɔ̄tr̄ eloq̄nter eloqn̄tiā vituparevo luisti/ tāq̄ cētiitatis inimicā & patrona po ti⁹ falsitatis: vt eo mō me q̄si eloq̄ntē cauē dū atq; fugiendū ostēderes imperitis. Si reuera tanta esset eloqn̄tia mea quāta mi bi/ q̄uis accusatorie tribuis: nōne recitato decreto ɔcilij bagaiensis quo sicut ibi scri ptū ē: maximianū fidei emulū/ vitatꝭ adul teꝝ/ ecclesie matris inimicū/ dathā/ chore & abirō ministꝝ/ q̄ pacis gremio sentētie ful- S. lib. 3. ca. 19. et ca. 53.

mē excussit:laudare eloq̄ntiā cogerer. Por
ro si mihi materies illa pponeretur q̄ñ pos
sē dicere: licet viperei seminis noxios part⁹ ve
nenati vteri alue⁹ diu texerit: ꝛ ↄcepti scele
ris vda coagl'a i aspidū mēbra tardo se calo
re vaporauerint/tñ ↄceptū vir⁹ euanescētū
vmbraculo occultari nō potuit: tāetsi fero
publicū facin⁹ ꝛ parricidiū suū/fęta scelex
vota peperūt/q̄ñ i hęc ꝟba exq̄rēda coarta
rē/q̄ñ i exp̄mēda ꝓuoluerē/q̄ñ tāto impetu
tāto sonitu modo noxiox lector: vl' audito
ris aīm ↄcitarē: Nū iō hęc i q̄s dicta sūt mi
nus veracit' dicta sūt? Nū hac eloq̄ntia tāti
ↄcilij fides minuit' vl' labefactat' auctas? Nē
pe illō q̄ visū ē eloq̄nti⁹ eo potissimū electū
ē/ꝙ oēs eē suū vellēt/q̄ vno trecētox ꝛ decē
oꝛa tacētia ꝓsonarēt. Ecce eloq̄ntia quā vi
tuꝑasti/quā velut seditiosā/ꝛ gręco etiā no
mine maliciose artificiosā detestādā vitan
dāꝗ monuisti/tantū ꝑmulsit tot episcopos
tuos/vt i plenario ↄcilio suo nollet suā q̄sꝗ
ꝓferre sniaз/ꝫ vnā q̄ ab vno dici diserti⁹ oꝛ
natiusꝗ potuit/eā cuncti facerēt suā. Licet
igit' nob̄ sine iuidia nō vsꝗq̄ꝗ ipolite ↄ̄ er
roꝛes hoīз disputare/si licuit tot ac tāti epis
vris ipos hoīes tā diserte oꝛnateꝗ dānare.

Qꝛ meli⁹ sit cū ꝟitatis pacifice ꝟbis et capacioꝛib⁹ locis agere/q̄ꝫ in foro ꝑ aduocatos litigare: Ca.vi.

Illud etiā qō studiū ꝓ ꝟitate certādi
qꝛ sępe voluim⁹ cū vris ↄferre: vt erro
re sublato/fratna charitas pacis vīculo
necteret'/ ↄtentiōis ꝛ aīositatis vitioso noīe
rep̄hēdis: Nōne meli⁹ obsecro te cū ꝟitatis
ꝛ vnitatis pacificis ꝟbis ꝛ capacioꝛib⁹ locis
int' ep̄os ageret' q̄ꝫ i foꝛo ab ep̄is ꝑ aduoca
tos litigaret'? Quid a ptib⁹ p̄miani cartha
ginēsis ep̄i vri adūsus maximianū ꝛ aduer
sus eos q̄ cū illo bagaiēsi ↄcilio dānati sūt
apō legatū carthagīs/vl' apō q̄ttuoꝛ vl' am
pli⁹ ꝓcōsules factū ē certe i collatiōe dispu
tationis: ꝫ cauēdū ē ne ꝓrūpat' i litē/ꝛ caue
ri a modestis ꝛ mitib⁹/ꝛ pōt ꝛ solet. Cū ꝟo
aduocatis vtriꝗ luctātib⁹ i foꝛo ↄtrouersia
ꝟtit'/iā ꝓculdubio litigat'. Neꝗ ꝫ l vris re
p̄hēdo/si ad hoc nō amoꝛe litigādi/ꝫ ↄsulē
di necessitate cōpulsi sūt: verūtñ admoneo
te bono igenio p̄ditū vix/vt adūtas vt sen
tias/vt itelligas eos q̄ foꝛēse strepitū ꝛ iudi
ciaria iurgia/q̄b⁹ accusatos ↄpulcerēt ꝛ expel
lerēt q̄s i ↄcilio iā dānauerāt nō declinaue
rūt/ꝫ susceperūt ꝛ exercuerūt/multo nobis
cū facilius pacifice conferre potuissent/nisi
mallent causam malā cooperire excusatio
ne/q̄ꝫ disputatione finire.

Qꝛ maximianistas dānatos recōciliauerit donatistę nec rebaptizauerūt. Recitat etiā acta ↄcilij bagaiēsis: Ca.iii.

Am ꝟo ꝙ añq̄ꝫ
veniās ad sermonē meū q̄ rep̄hendi A
petilianū: a me interi q̄ris a q̄ te ba
ptiçari ↄueniat: vtx ab eo poti⁹ quē ꝛ ego
baptismū hr'e ↄfirmo: an ab eo quē tu⁹ ꝫ ñ
hr'e ↄtēdit. Hęc etiā q̄stio ꝑ maximiani cām
de vana impitox loq̄citate sublata ē/ q̄tū
q̄dē ad nos attinet: Nā apud maximianē
ses adhuc manet: vri eñ dānato ꝓpt' sacri
legiū schismatis maximiano/quē diaconū
suū p̄mian⁹ dānauerat: ꝛ ꝑ quē ↄspirantib⁹
aduersū se plurimis collegis dānat⁹ fuerat:
ↄtinuo cū eo duodecim oꝛdinatoꝛes eiusdē
maximiani eadē snia dānauerit: Ex q̄b⁹ du
os/p̄textatū assuritanū ꝛ felicianū cū eos in
iudicio ꝓcōsulari accusassēt/cū bagaiēsi ↄci
lio dānatos allegata ꝑ aduocatos eadē sen
tētia demōstrassēt: cū iubēte ꝓcōsule locis q̄s
tenebāt pellere conati minime valuissēt/sic
postea susceperūt/vt cū eis i honoꝛib⁹ cox
integris cōicarēt: et sic i pacē redactis ipsis
cox ex his q̄s i schismate baptiçauerāt nul
lū rebaptiçarēt. Extat decretū bagaiensis B
ↄcilij apō ꝓcōsulē aduocatū ꝓseq̄nte nūma
sio/cū ageret i p̄miani cōione mēbresitana
eccl'ia traderet' expulso saluio q̄ eā tenebat
antiq̄t⁹/vbi ep̄atū meruerat i ꝑte donati.
Sз pellēd⁹ ꝓpterea petebat': qꝛ eū dānatū
bagaiēsi ↄcilio recitabat int' duodecim ma
ximiani oꝛdiatoꝛes/q̄s idē nūmasi⁹ i nūero
errās vndecim dic. Hāc nūmasij postulati
onē recitauit postea tician⁹ exp̄sse ac noia
tim agēs apud eūdē ꝓcōsulē aduersus p̄te
xatū ꝛ felicianū/cui⁹ aduocati ꝟba ista sūt:
Sз suis inq̄t istitutis iniq̄tas delectat': ꝛ se
metipsā nō deserit/ cū sel' p̄cipitata coꝛrue
rit. Idē nāꝗ maximian⁹ ceptā nutrit auda
ciā/ꝛ alios sibimet ↄsociat ad furoꝛē. Inter
q̄s etiā felician⁹ quidā qui p̄mo recta secta
tus/depuationis hui⁹ attaminatiōe fuscat'
i musticana posit⁹ ciuitate/deo oīpotēti pa
rietes ↄsecratos/ecclesiā venerādā q̄si q̄dā
obsidione credidit retinēdā. Hūc p̄textatus
etiā i assuritanis ptib⁹ imitat'. Sз cū ęq̄tatis
tuę inotesceret ptāti ↄsoꝛtiū sacerdotū/ius
sisti vt gesta testant'/explōso oī ↄtradictio
nis effectu sacratissimis sacerdotib⁹ a ꝓpba
nis mētib⁹ nūdicatas ogtere restitui. Deide

paulopost vt diẽ aduocat⁹ ostẽdit qd iussũ
sit recitat nũmasij postulationẽ quã supra
memoraui: in q̃ ꝓcõsule nũmasio cũ exisset
C lege epali iudiciũ illud bagaiẽse recitatũ ẽ:
ʒ.lib.3.ca.19. in q̃ maximian⁹ dãnaẽ bis ꝟbis: Maximi/
anũ fidei ęmulũ/ ꝟitatis adulteꝝ/ ecclię ma
tris iimicũ: dathã/ chore ꝛ abirõ mistꝝ/ de
pacꝭ gremio sentẽtię fulmẽ ꝑcussit: ꝛ ꝙ ad/
huc cũdẽ dehiscẽs terra nõ sorbuit ad mai⁹
supliciũ superꝭ reseruauit: Rapt⁹ eñ pęnã
suã cõpẽdio lucrauerat/ funeris vsuras nũc
grauiores colligit fęnorꝭ/ cũ mortu⁹ intẽst vi
uis. Deide i illos duodecĩ ordiatores ei⁹ ita
ꝓferẽ bagaitana sñia. Nec solũ hũc inquit
scelerꝭ sui mors iusta ꝯdẽnat: trahit etiã ad
ꝯsortiũ crimis plurimos catena sacrilegij: d
Ps.13. quib⁹ scriptũ ẽ: Venenũ aspidũ sb labijs eo/
rũ: q̃ꝝ os maledictiõe ꝛ amaritudie plenũ
ẽ: veloces pedes eoꝝ ad effũdẽdũ sãguinẽ:
Cõtritio ꝛ calamitas i vijs eoꝝ: ꝛ viã pacꝭ
nõ cognouerũt: nõ ẽ timor dei añ ocłos eoꝝ.
Nollem⁹ qdẽ tãq̃ e ꝓprij corpis iũctura ꝑ/
cidi: sʒ qm̃ tabescẽtis vulneris putredo pe
stifera pl⁹ habet i abscisione solamis q̃ i re/
missiõe medicamis: iucta ẽ cã salubrior/ ne
ꝑ cũcta mẽbra pestilẽs irrepat vir⁹: vt cõpẽ
dioso dolore natũ occidat vuln⁹. Famosi ꝗ
crimis reos/ victorianũ carcabianẽsẽ/ marci
anũ sullectinũ/ beianũ beianẽsẽ/ saluiũ aua
phẽsẽ/ theodoꝝ vsuiensẽ/ donatũ sabratẽ/
sem/ migginũ belephãtariẽsẽ/ ꝑtexatũ assu
ritanũ/ saluiũ mẽbresitanũ/ valeriũ melgita
nũ/ fęlicianũ musticanũ/ ꝛ marcialẽ ꝑtusẽsẽ
q̃ funesto ope ꝑditiõis vas sordidũ collecta
fęculẽtia glutinaũt. Sʒ ꝛ clicos aliqñ ecclię
carthaginis/ q̃ dũ facinori intẽsũt illicito sce
stui lenociniũ ꝑbuerũt/ dei ꝑsidẽtꝭ arbitrio
vniuersalꝭ ꝯcilij ore veridico dãnatos eẽ co
D gnoscite. Post istoꝝ dãnationẽ i qb⁹ legũt
ꝑtexat⁹ assuritan⁹ ꝛ fęlician⁹ mustican⁹: cũ
qb⁹ vt añ dixi/ ꝓcõsulares aduersus eos im
petratę iussiones ꝯcordauerũt cęteris i eodẽ
maxiani schismate ꝯstitutꝭ. Primiani etiã
dãnatorib⁹ tñ q: non intfuerãt maximiani
ordinatiõi/ dilationẽ dederũt i eodẽ bagaiẽ/
si ꝯcilio certo dici termio definitã: q̃ ꝯtinet
bis ꝟbis: Eos aũt iquiũt q̃s sacrilegi surcu
li non polluere plãtaria: h̃ ẽ q̃ a maximiani
capite ꝓpas man⁹ ꝟecũdo fidei pudore re/
traxerũt/ ad matrẽ ecclĩaʒ redire ꝑmisim⁹.
Quãtũ eñ de reoꝝ morte purgamur: tãto
de inocẽtiũ reditu gratulamur: ac ne angu/
stũ redeũtib⁹ tp̃s spem salutꝭ artatę dici ꝑs/
sura subducat agnoscẽtib⁹ quib⁹ licet lõge
manẽtib⁹ ꝑcedẽtib⁹ statutꝭ vniũsis vsq̃ ad
diẽ octanũ calẽdaꝝ ianuarij ꝓxĩe futuraꝝ
agnitiõis pãdim⁹ ianuã: vt itegri honorꝭ ac
fidei regressi habeãt fũdamẽta: quã si q̃sq̃
igredi nequerit pigra segnitia sciat sibi ad
oẽs veniales adit⁹ sua volũtate viã eẽ sub/
ductã. Manebit eñ circa eos dicta sñia: ꝛ
post ꝑstitutũ diẽ redeũtib⁹ fixa pęnitẽtia.

Hortaẽ donatistas vt hoc i vera ecclĩa se accepturos intelligat qd maximianistas cum ad eos redierint accipere credant: Ca.v.

Ex his igiẽ oib⁹ qm̃ rediysse aliq̃s ad A
cõionẽ vestrã nec vos negatꝭ: ꝛ in tã
recẽti memoria adhuc etiã viuẽtib⁹
hoib⁹ de q̃b⁹ celeberria et clara noticia ẽ: cũ
ꝛ illi q̃b⁹ dilatio data ẽ/ q̃ñquidẽ sic ꝟba ꝯci
lij eiusdẽ satꝭ indicãt: eos ad matrẽ ecclesiã
redire inuitãt: ꝛ eoꝝ tãq̃ de inocẽtũ reditu
gratulãẽ: ꝛ illi q̃s cũ maximiano nulla int/
posita dilatiõe dãnauerũt: extra vestrã eccle
siã toto illo tp̃e baptiçauerint: siue vsq̃ ad
diẽ dilatiõis qñ cũ maximiano cõicabãt: ꝛ
in ei⁹ erãt schismate ꝯstituti: siue etiã trãsa/
cto dilatiõis die/ qñ tician⁹ aduocat⁹ noia/
ti ꝑtexatũ ꝛ fęlicianũ pelli ď basilicꝭ postu/
labãt/ cũ quib⁹ i honore itegro ꝑmian⁹ post
ea ꝯcordauit: quõ audetꝭ iã dicere vnũ ba/
ptisma nisi in vna ecclĩa dari non posse/ cũ
ab istꝭ datũ i sacrilego schismate baptismũ
sine vlla ꝯtrouersia cognoueritis/ susceptꝭ
rescĩdere nõ ausi fueritis? Nec iã potestꝭ di/
cere nihil vos ꝑstitisse illꝭ q̃s i eodẽ baptis/
mo suscepistis. Si ꝗ g̃rã qd ꝑstiteritꝭ/ ꝓcul/
dubio rñdebitis ne ip̃o sacrilegio schisma/
tis ꝑirẽt: ne baptismũ christi nõ ad ꝑmiũ ꝟ
ad iudiciũ: nõ ad salutẽ ꝟ ad ꝑniciẽ: sic ẽ mi/
litię character i desertorib⁹ haberẽt: ꝑstiti/
mus pacẽ/ ꝑstitim⁹ vnitatẽ/ ꝑstitim⁹ ecclię so
cietatẽ: vt eũ ꝑ quẽ charitas diffũdiẽ i cor/ Ro.5.a.
dib⁹ nr̃is/ sp̃m sc̃m accipe mererenẽ: sine q̃
nemo ꝑuenit ad regnũ cęloꝝ: etiã si sacris
oib⁹ legitimis ibuaẽ. Hęc rñderetis veracitꝭ B
si verã ecclĩaʒ teneretꝭ: Verũtñ ad admoni
tionẽ vestrã sufficit vt h̃ vos accepturos in/
telligatꝭ i vera ecclĩa/ qd eos q̃s i maximia
ni sacrilego baptismate baptiçarũt q̃ cũ eis
ad vos inde redierũt/ i vr̃a cõione accepisse
credidistꝭ: atq̃ ita vos etiã accepto baptis
mo christi eẽ puniẽdos/ si vnitatẽ catholicę
ecclię ñ tenueritꝭ: sic i maximiani schismate
baptiçatos ꝓculdubio puniẽdos nõ dubi/

tarctis/ si vr̃e coloni nõ copularent̃: i quib⁹ ad vos indeveniẽtib⁹ nõ rescindẽdũ baptismũ iudicastis. Vides itaq̃ etiã hoc qd̕ te mouebat de baptismi sacramento in causa maximianensiũ iam solutũ.

Sic a mariano maximianistę vl̕ maximianẽses: sic a donato donatistę vl̕ donatiani vocari pñt: ⁊ q̄ vocabulũ ñ faciat schisma: Ca. VI.

(i)Am nũc illa videam⁹ qb⁹ epl̕a₃ meã te refellere credidisti. Ac p̄mũ q̄ interrogas/ q̃re vr̃os donatistas appellẽ: adiũgẽs q̄ donat⁹ nõ auctor ⁊ institutor ecclesię q̃ añ non fuerat/ ſ a christo deductę/ ⁊ antiq̃ vn⁹ ex ep̃is fuerit: Nõne attẽdis h̃ de seipso ⁊ maximianũ dicere/ ex cui⁹ tñ nomie vniuersã ei⁹ colonẽ appellat̃? Neq̃ schisma qd̕ fecit/ vllo vocabulo a vob̃ vl̕ ab alijs sectis discernit̃: nisi aut maximianistas aut maximianẽses/ aut qd̕libet aliud qd̕ a maximiani noie diriuet̃: aut certe simplici⁹ et sine timore grãmaticar̃ ferular̃ p̃tẽ maximiani noietis. Nũq̃d h̃ dictur⁹ es maximianũ a vr̃a colone schisma fecisse: hoc autẽ a colone catholica nõ fecisse donatũ? Sȝ maximian⁹ nõ hoc dicit/ q̃ p̄mianũ poti⁹ ⁊ vos oẽs affirmat a p̃te donati i q̃ ipse p̄mansit schisma fecisse: ⁊ recitat decreta concilior̃: Primũ qd̕ apd̕ carthaginẽ a q̃dragita ⁊ trib⁹ factũ ẽ/ q̃ p̄damnat⁹ ẽ p̄mian⁹. Alter̃ q̃d cebarsussi cẽtũ vel ãpli⁹ vr̃i tũc ep̃i ꝯcluserũt/ q̃ p̄fecte plenius q̃ dãnat⁹ ẽ. Cui talia documẽta p̄ferẽti/ q̃d r̃ndebis/ nisi maior̃ auctris esse bagaiẽse ꝯciliũ/ i q̃ trecẽti ⁊ decẽ eundẽ maximianũ ⁊ ei⁹ socios dãnauerũt: q̃n p̄mian⁹ nõ apd̕ eos tanq̃ purgãd⁹ dicebat causã: ſ cũ eis tanq̃ iudex innocẽtissim⁹ ꝯsidebat/ p̄ferebat sentẽtiã ꝯ maximianũ ⁊ duodecim socios ei⁹/ quib⁹ p̄sentib⁹ ordinat⁹ ẽ: ⁊ data dilatiõe tanq̃ inocẽtes ad pacẽ p̄priã reuocabat tot ceteros a q̃b⁹ ipse dãnat⁹ est. In hac vr̃a ꝯflictione q̃d vult̃ vt uos medij iudicemus/ q̃nquidẽ nec maximiani nec vestra cõmunione detinemur.

A Quid actũ sit cũ p̄miano ⁊ maximiano: ad quos cõp̄at cecilianũ: Ca. VII.

(q)Vid iquã hinc vult̃ iudices/ nisi ꝯ duo ꝯcilia q̃b⁹ dãnat⁹ ẽ p̄mian⁹/ vnũ bagaiẽse posteri⁹ p̄ illo valere debere q̃ dãnat⁹ ẽ maximian⁹: co videlicet fi ini⁹ id eẽ arbitrãtes/ q̃ posteri⁹ potuit de p̄orib⁹ iudicare. Ecce i hoc fauemus vob̃: Aliena nobis ẽ cũ maximianẽsib⁹ cã: si ausi fuerint succensere. Fauem⁹ inquã iudicio tertio bagaiẽsi: factũ ẽ p̄ p̄miano ꝯ maximianũ eiusq̃ collegas/ q̃ posteriore merito potuerũt p̄ora deleri: q̃q̃ a duob⁹ priorib⁹ iudicijs ad tertiũ nullã p̄miani vocẽ p̄uocatiõis vl̕ legim⁹ vel audim⁹/ nisi q̄ absq̃ p̄mo p̄dãnat⁹ scd̕oq̃ dãnat⁹ ẽ. Sȝ etiã i maximianũ ⁊ socios ei⁹ absentes p̄lata ẽ disertissima illa bagaitana s̃nia: ⁊ hoc illi q̃dragınta ⁊ tres apd̕ carthaginẽ modesti⁹/ cauti⁹/ diligẽtiusq̃ se gessisse testati sũt/ q̄ ad eũdẽ p̄mianũ non sel̕/ ſ iter̃ ac tertio legatos miserũt: vt si ad eos ipse venire nollet/ ipsos ad se venire p̄mitteret. Quo vtrũq̃ recusãte sic̃ scribũt/ ⁊ eos q̃ missi sũt/ iniuriosa repulsiõe tractãte necessitatẽ icubuisse asserũt/ vt iã ecclię p̄uiderẽt: ⁊ sic nõdũ audẽtes vltimũ p̄cipitare iudiciũ/ sed q̃dã p̄iudicio ꝯsulẽtes ei: vt si causę fideret/ seq̃nti celebriori ꝯcilio r̃ndẽdi seq̃ purgãdi relinq̃ret̃ locus. Quo cũ venire noluisset/ iã necessario putauerũt eẽ damnãdũ sine vlla suspẽsiõe s̃nię. At v̄o i decreto bagaiẽsis ꝯcilij: nõ solũ legatos vllos a maximiano male tractatos nõ legim⁹: ſ nec missos legim⁹ vt veniret: videm⁹ tñ leuatũ altare ꝯ altare/ ⁊ ordinatũ ep̃m ꝯ eũ ep̃m q̃ i cathedra vbi fuerat ordinat⁹ ita sedebat/ vt ꝯuẽtu sui ipsi nõ desereret̃/ nec a ceter̃ plurib⁹ ep̃is cõio ei⁹ dirimeret̃: tantã cõmouisse idignationẽ sacrilego schismate p̄petrato: vt nec ipsi⁹ maximiani nec ordinator̃ ei⁹ iã eẽt vlteri⁹ differẽda dãnatio. Hęc cũ ita sint: nõ vos tñ p̄ ceciliano talia p̄mouẽt: ꝯ quẽ manentẽ ⁊ ip̄so p̄sidentẽ/ erecto altari ꝯ altare/ ordiat⁹ ẽ maiorin⁹. Cõtra quẽ nõ a vob̃ duo/ sic̃ ꝯ p̄mianũ a maximianẽsibus/ ſ vnũ p̄fert̃ iudiciũ horrẽdę temeritatis festinatione acceleratũ. Qui non sicut primianus noluit ad se venire collegas: ſ iuitauit poti⁹ vt venirẽt: q̄ nec ipsi i sui ꝯcilij decreto qd̕ ꝯ eũ ꝯdiderũt/ tacere potuerũt: p̄ q̃ non vnũ sicut p̄ p̄miano/ sed q̃ttuor posteriora iudicia recitant̃. Eius nõ absentes sicut p̄miani/ ſ p̄sentes sũt aduersarij ꝯfutati/ apd̕ eos iudices/ in q̃s iudicaturos ꝯsenserunt apud ipsũ etiam imp̄atorẽ ꝯstantinũ/ apud quẽ p̄mũ cecilianũ accusauerũt: apud quẽ postea d̕ iudicib⁹ ep̃is a quib⁹ ille ipsã causã voluit audiri/ tanq̃ nõ recte iudicãtib⁹ questi sũt: ad quẽ rursus alter̃ ep̃ale iudiciũ p̄uocauerũt: B

vt ipso etiā post vnū et alteꝝ ep̄ale iudiciū
int̄ ptes cognoscēte supareť: q̄rtū nō defuit
etiā q̄rta ꝯuictio: Nā cū i ceciliano ꝓpꝛis cri
mib⁹ calūniatores inuēti fuissēt: et ei aptu
gnēses ordiatores ei⁹ de traditiōe q̄stionē
štulissēt: Felix etiā ipse purgať ē ꝓcōsulari
iudicio: eodē ipo ꝯstātino / vt cā ei⁹ discute
reť iubēte / quē illi assiduis ītpellatiōib⁹ fa
tigabāt. Hec maximianēses adūsus p̄mia
nū nō exercueꝛt mala: Nec totiēs victi sūt /
nec p̄sente victi sūt: nec apͩ eos q̄s ipsi: ele
geꝛt iudices victi sūt: ⁊ tū qͩ māifestū ē ipa
vra colone schisma feceꝛt: ⁊ h̄ vros a catho
lica colone fecisse nō vultis adūtere: q̄ ipu
C dētia vanissime ałositatł ꝓrsus ignoro. Si
eñ oīa q̄ dicitł de ceciliano ⁊ fęlice ordiato
re ei⁹ iō vera eē vultis / q꞉ sep tuagita ferme
ep̄i de hac re iudicauerūt: cur nō vultł vera
eē q̄ dicunť de p̄miano / cū ⁊ inde p̄mo qua
dragintatres: postea cētū episcopi / iudica
uerunt: ⁊ prius p̄iudiciū posteriori iudicio
ꝯfirmauerit. Si aūt ꝓpť illa crimia p̄miani
falsa esse cēsetis: q꞉ ꝓ illo posteri⁹ ꝯ inimicos
ei⁹ bagaiēse cōciliū recitať: cur nō vultł cri
mina q̄ obiecta sūt ceciliano falsissima ꝯsi
teri / ꝓ q̄ posteriora tot iudicia recitanť: Si
cecilian⁹ ꝯ quē sceť fuerat ab illť septuaginta
iudicatū: nō debuit iā locū purgationis ab
alijs iudicib⁹ iuenire: nec p̄mian⁹ debuit quē
tāto plures iā q̄ septuagita p̄ma ꝯfirmātes
scd̄a cognitiōe dānauerāt. Si aūt bis dam
nato / tertiū qͩ iā ꝓ illo factū ē iudiciū suffi
cietissime suffragať: cur sceť dānato nō suffi
cere ad absolutionē scd̄z / t̄tiū / q̄rtū / q̄ntūq̄
iudiciū / nescio q̄ frōte ferrea ꝯtēditł: Quid
si vos forte nūer⁹ mouet vt iō ꝯ cētū a q̄b⁹ dā
nat⁹ ē p̄mian⁹ valere arbitremł bagaiēse ꝯci
liū: q꞉ i eo trecēti ⁊ decē fuerūt: cur i maiori
numero ep̄oꝝ orbi terraꝝ ꝯsētire nō vultł:

Arguit eos ꝺ pctō i spm̄ sctm̄ / sicͭ ipsi cecilianū arguerāt: Ca. VIII.

Quod aūt obijcis ceciliano pctm̄ illͩ
inexpiabile i spm̄sctm̄ / de q̄ dn̄s ait:
Matth. 12. c. Nō remitteť neq̄ h̄ neq̄ i futuro sę
culo: et nos possem⁹ dicere fęliciano musti
tano / quē hodie cū p̄miano habetis ep̄m
vnū ex ordiatorib⁹ maximiāi / dānatoribus
q̄ ipsi⁹ p̄miani / q̄ etiā i sacrilego schismate
baptiçatos nō rebaptiçatł: pctm̄ vos obie
cisse qͩ fit i spm̄sctm̄ / cui sacrilegū schisma
tis sicut i bagaiēsis ꝯcilij snīa declamatū ē.
Sic eñ vos iō putatł illo irremissibili reatu
peccasse i spm̄sctm̄ q̄s accusatł diuinas scri
pturas exurēdas ꝑsecutorib⁹ tradidisse q̄ eas
dē scripturas spū sancto acti locuti sūt hoies 2. Pet.1.d.
dei: ita etiā nos nō solū vr̄is poti⁹ tradito
rib⁹ q̄s gesta ꝯuincūt: hoc eñ possem⁹ obij
cere: s̄ ⁊ fęliciano vt dixi h̄ uos obiecisse in
crimie sacrilegi schismatł docem⁹: q꞉ i spū
sctō seruať vnitas dilectionis ⁊ pacł / dicēte
aplo: Sustinētes iuicē i dilectiōe / studētes Eph.4.a.
s̄uare vnitatē spūs i viculo pacł. Quā ꝑfe
cto violat q̄ schisma cōmittit. Sz hūc reatū
isolubilē ęternīq̄ pcti qͩ in spm̄sctm̄ cōmit
tiť: nec vob obijcim⁹ q̄s correctos cū viuitł
sanari posse nō despam⁹: nec vr̄is q̄ sctōs co
dices cremādos ignib⁹ tradideꝛt / nisi q̄ vs
q̄ i finē vitę hui⁹ ab vnitate diuiūcti cor im
pęnitēs habueꝛt. Nec fęliciano ⁊ p̄textato h̄
vos obiecisse ondit / cū q̄b⁹ postea coicastł /
q̄ i catena sacrilegij cū maximiano ad ꝯsor
tiū crimis tracti / plenarij ꝯcilij vr̄i ore veri
dico leguť eē dānati: et post diē dilatiōis
non q̄dē illis iā dānatis / s̄ illis tanq̄ inno
centib⁹ p̄rogatū / ꝓbanť esse suscepti.

Paruipēdit grāmaticā cręsconii de deriuatione noim: Ca. IX.

Quod autē nō tibi placet deriuatio
nois vt a donato donatistę appellēť
⁊ cēses latinę regula locutiōis poti⁹
declinādū / nō aspnor admonitionē tuā: ve
rūtn̄ q̄re grāmaticos iudices apͩ q̄s cū ma
ximianensib⁹ de arte ꝯfligas / eosq̄ cōicas.
Jā eñ nec ipos volo maximianistas voca
re / ne offēdā tā eruditas aures tuas: q̄ certe
q̄stū existio / nō vt ego tibi facile cessuri: vt
claudianēses vel q̄d aliud appellēt q̄s clau
dianistas appellauerunt: cum eos primia
no in cōmunionē recepto / inter alia q̄bus
eum et prędānauerūt et dānauerunt crimi
na posuerunt. Et simul recognosce hāc de
clinationis regulam / non mihi soli sicut re
prehendis placuisse: sed fortasse me solum
tibi in hac re quę ad causam non pertinet /
tanta facilitate cessisse.

Ondit eos nō solū hęreticos / sz ⁊ sacrilego errore iplicatos: Ca. X.

Quod vō me putasti vęhemēti⁹ arguē
dū q̄ cū dixeri / donatistaꝝ hęreticoꝝ
sacrilegū errorē / hęresim appellās / qͩ
tu schisma poti⁹ vis putari: eos tn̄ a sacrile
gio non expiatos i colonē recipiamur: tu q̄
nos i hac cā tā grauiť arguis / r̄n̄de quō ex
piaueꝛt vr̄i sacrilegiū fęliciani ⁊ p̄textati / cū
q̄b⁹ postea coicaueꝛt ep̄i: eos sibi sic añ fue
rāt copulātes atq̄ reddētes: nec quēq̄ eoꝝ

quos illi i sacrilegio schismatis baptiçauerāt denuo baptiçātes. An forte nō erāt sacrilegio maculati/sicut qdā vestrū desipiūt dicētes: nō eos i deū s̄ i hoies peccauisse. Sacrilegiū vo tāto ē grauius pctīs: qto cōmitti nō pōt nisi i deū: vñ me disputatiōe tua nō ob aliō vrgēdū arbitrat̄ es/vt sic suscipiam⁹ eos q̄ a vob ad nos trāseūt/nisi qz vr̄z dixi sacrilegū errorē. Lege g̃ bagaiēse ꝯciliū. Nēpe ista illic pma vba sūt: Cū oipotēt dei et christi ei⁹ saluator̄ nr̄i volūtate ex vniuersis puincijs aphrice veniētes i ecclia scā bagaiē si ꝯciliū gererem⁹/gamali⁹/pmian⁹/pōti⁹/secūdian⁹/ianuari⁹/ saturnin⁹/ felix/pegasi⁹/ rufin⁹/fortuin⁹/crispin⁹/florēti⁹/optat⁹/ donat⁹/donatian⁹/ et ceteri nūero trecēti decē: placuit spūiscto q̄ in nob ē/pacē firmare ppetuā/ et schismata resecare sacrilega. Audis adūt/ attēdis: Schismata inquint resecare sacrilega: Ergo nō i hoies s̄ i deū scelerata puersitate i eo schismate sol⁹ maximian⁹ sacrilegij crimine tenebat̄: cū ista snia dicere/tur. Lege paulopost qd dicāt de socijs ei⁹: iter qs istoz noia de qbus agit̄ scpta sunt: Nec solū hūc inquint sceler̄ sui mors iusta ꝯdēnat: trahit etiā ad ꝯsortiū crimis plurimos catena sacrilegij.

3.lib.3.ca.53.

De heretica recōciliati ita ꝯcordia et pace expient̄/vt rebaptizatione nō indigeant: Ca. xi.

Quid ē vir disertissime/qd habes qd dicas mihi/lege seqntia: video inter plurimos qs trahit ad ꝯsortiū crimi nis catena illi⁹ sacrilegij: ptextatū et felicianū legatos sacrilegos video epos: Quid agis si nō pbauer̄ expiatos: Nēpe vrgens cedere vitati/q̄ dicimus expiari vr̄os cū ad nos veniūt/ipso vīculo fratnę paci et charitat̄ coopire pctā eoz/sicut scptū ē: Charitas coopit multitudinē pctōz. Quid d̄ ill̄ qs a vr̄a coione sepati/ et cū maximiano i sacrilegę illi⁹ catenę societate deuincti baptiçauerint/qs cū eis i eodē baptismo in pacē atqz ꝯcordiā suscepist̄: Rūdeb ne aliqd nisi eadē sacra recte vos approbasse i eis q̄ nos qꝫ approbam⁹ i vob: Magis eñ tibi ꝯstabit si ista rñder̄: et vbis eplę tuę nō reluctaber̄. In q̄ cū conarer̄ oñdere/s heresim int̄ nos et vos s̄ schisma poti⁹/ipe cōmissū eē dixisti nob et vr̄is vnā eē religionē/eadē sacra/ nihil i christiana obseruatiōe diuersū. Neqz eñ grauius qꝫ his vbis repetitionē baptismat̄ accusare potuisti: qñ seducti a nob re/

1. Pet. 4. b.

baptiçat̄ a vr̄is/i qb⁹ eadē sacra eē et sētis et dicit̄ scribis. Qua igit̄ sceleris ipudētia nō seruat̄ i eis/qs in scā vnitate baptiçat orb christian⁹: qd seruatū ē i eis qs in sacrilego schismate baptiçast ptextat⁹ et felician⁹: Cāz itaqz nostrā quā vobiscū habem⁹/vr̄o iā iudicio termiasti/cū eos q̄ a vob dānatiōe pcussi sūt/ q̄ ipsos ne ad nos accederēt instātissime monuerūt: q̄ post etiā baptiçādū eē cēsuerūt cū eis qs eē vestrā coionē i sacrilegio schismat̄ ꝯstituti baptiçauerāt sine vlla degradatiōe/sine baptismi iteratiōe i altaris ꝯcordiā suscepist̄: et nulla re ab illo scelere sacrilegij/nisi scō igne charitatis expiatos eē credidistis: Qd vere fieret si vos eādē charitatē in vera vnitate fidei teneret̄.

De vbis eplę petiliani quā cōtra me scōm⁹ nitit̄ defēdere: Cōsciētia sā. Ed tu videam⁹ (Ca. xij) ctę dāt̄ et c.

Sed etiā d̄ vbis eplę petiliani: quā ꝯ me defēdere voluisti/quō te exuas i hac causa maximianensiū: de q̄ nūc sola statui agere aduersū litteras tuas. Posuit certe ille ista vba sua: Cōsciētia ait scē dāt̄ attēdit̄/q̄ abluat accipiētis. Cui ego: Quid si iquā latcat dātis ꝯsciētia/ et forte maculosa sit/quō poterit accipiētis abluere ꝯsciētia: Hāc tu ineuitabilē q̄stionē/qz i vbis petiliani oino nō soluit̄: tuis soluere aggress⁹ es/ et dixisti: si ꝯ me/s̄ ꝯ illū quē dēfēdere voluisti. Ille qppe ait: Cōsciētia dātis attēdit̄/q̄ abluat accipiētis: tu vo fassus/cui⁹ latētē ꝯsciētiā videri nō posse dicis/sic eā dixisti attēdi vt nō videatur ipsa / s̄ qz de illa notū sit in publica fama: Vñ colligit̄ vez iā nō esse/qz ꝯsciētia dātis abluat accipiēt̄ ꝯsciētiā: s̄ fama ei⁹ abluit fm te: q̄ vtiqz fallit inuētē cū d̄ pessimo loquit̄ bona/de adultero casta/ de sacrilego religiosa: Tūc eñ abluit qñ mētit̄: Nā si de occulto scelerato fama vez loqt̄: tūc nō abluit/ s̄ macłat eū q̄ ab illo accepit baptismū: Ac p h̄ fama ista quā patronā tā malę causę adhibere voluisti: vide q̄lis sit/q̄ mēdax abluit et verax polluit: vt. s. mirifica tua disputatione/tūc apud te non sit aqua mendax qñ ipsa sit mendax.

Cōtra petilia/nū. li. 1. ca. 1. c.

De felician⁹ cū eēt maximianista baptizauit plures/postea ñ rebaptizatos cū ad donatistas redierit/nec tamē abiectos: Ca. xiij.

Sed qd hinc op⁹ ē diuti⁹ loq/cū felicianus hodie sedeat inter epos vr̄os: q̄ cū ab eis disiūct⁹ eēt/ et maximiano i

catena sacrilegij coherere͏t/ q̄scūq; baptiça
uit nemo post eum rebaptiçauit: Quęro a
petiliano cuiusmodi habuerit tūc ille ꝯsciē
tiā? Ei lego decretū bagaiēsis ꝯcilij vbi scri
ptū ē: Nec solū hūc sceleris sui mors iusta
ꝯdēnat: trahit etiā ad ꝯsortiū crimīs pluri
Ps.13. mos catena sacrilegij de qb⁹ scptū ē: Uene
nū aspidū sub labijs eoꝝ: qꝝ os maledictio
ne ⁊ amaritudie plenū ē. Int͛ hos etiā pluri
mos etiā felician⁹ annumerat͛/ q talib⁹ labijs
⁊ tali ore baptiçauit. Hoꝝ aliquē nō respui
stis/ nō rescidistis/ nō destruxistis. Et q̄ vbis
Matth.28.d. euāgelicis: i noie patris ⁊ filij ⁊ spūsscti p q̄
lelibet linguā atq; ꝯsciētiā ꝯsecrata ē: si mē
dacē ꝟ veracē agnouistis atq; recepistis. A
te aūt q̄so de isto feliciano/ cui⁹ tā mala cū i
catena sacrilegij baptiçaret/ fuerat cōscia:
qd erat tūc i publica fama/ atq; ipsū ꝯciliū
idētidē recitato/ vbi scptū est: Famosi q̄ cri
minis reos victorianū carbabianēsē/ ⁊ int͛
cęteros q̄s repetere piget/ p̄textatū assurita
nū ⁊ felicianū musticanū: qui funesto ope
pditiōis vas sordidū collecta fęculētia glu
tinarūt: paulo post plenarij ꝯcilij ore veri
dico damnatos esse cognoscite.

Q͛ multi criminosi baptizauerit apud donatistas: Ca.xiiii.

(q) Uid ad ista rñdes: Si nō baptiçat a
vr̄a coione separ⁹: lego baptiçasse cū
maximiano ad ꝯsortiū criminis tra
ctos. Si nō baptiçat q peccat i deū: lego ba
ptiçasse catena sacrilegij colligatos. Si cō
sciētia scte dātis attēdit͛/ q̄ abluat accipiētis:
lego baptiçasse morib⁹ aspidū venenosos.
Si ꝯsciētia dātis vt posset abluere publica
fama ei⁹ attēdit͛: lego baptiçasse famosi cri
mis reos. Manet adhuc i corpe felician⁹/ cū
illo sūt oēs ab illo i sacrilegio schismatis ba
ptiçati: i coionē aūt vr̄aꝫ recepti/ nec ab vl
lo rebaptiçati: Cōtra petilianū baptiçauit
sacrilega ꝯscia malicios⁹: ꝯ te baptiçauit fa
mosi crimis re⁹: Qua rōne vos q̄so defēdi
tis/ nisi vt q͛ et uos dicim⁹/ vr̄is factis ꝯuicti
aliqn̄ dicatis: q͛ nec ꝯsciētia nec fama dātis
abluat accipiētis ꝯsciētiā: sed fides accipi
entis ipsi⁹/ dātis aūt de gr̄a nō hois. Q͛ ⁊ si
ꝯsciētia bone introgatio i accipiēte nō fue
rit/ fidesq; ipsa vl̄ tota vl̄ ex pte aliq̄ vacilla
uerit: mores hoim eē corrigēdos/ nō sacra
destruēda: q̄ nō alia vl̄ simia/ sꝫ tu oino cade
re ꝯfiteris: sic eoꝝ q̄s felician⁹ ⁊ p̄textat⁹ i sa
crilego schismate baptiçauerāt: vitā ⁊ volū
tatē corrigendā existimastis: ne in illo schis
mate sacrilego pmanerēt: nec violādū ba
ptismū licet indignissimis p indignissimos
ministratum.

Q͛ ab hereticis male itelligatur: Oleū aūt pctōris nō impiguet caput meū: et Qui baptizat a mortuo qd ei pdest lauatio: Ca.xv.

(f) Rustra igit͛ ore maledico ꝯscientiā
vr̄aꝫ tāq; publicatā atq; dānatā cri
mine thurificatiōis/ traditiōis/ psecu
tionis accusare voluisti: vt ex h̄ velut pba
res nos baptismū dare n̄ posse/ cū ad falsa
iacteris: ⁊ quōcūq; se illō habeat/ certe maxi
mianēsiū sacrilegij crimie dānata ꝯsciētia
dare potuit baptismū quē rescidere timui
stis: ⁊ quē dari etiā a psecutoribus posse p
vos q̄ ipsos docet͛/ q eosdē maximianēses
acerrime psecutos: nō solū baptiçatis/ sꝫ vos
solos baptiçare debere ꝯtēditis. Dicis i lege Ps.140.
scptū: Oleū pctōris nolo vngat caput meū.
Qd neq; ita scptū ē/ nec sic putas intelligē
dū: sꝫ nūqd nō est oleū pctōris oleū sacrile
goꝝ p̄textati ⁊ feliciani? Dicis itē scptū eē:
Qui baptiçat͛ a mortuo/ qd ei pdest laua Eccl.34.d.
tio ei⁹: Quod nec diligēt͛ attēdis nec ex ipa
circūstātia lectiōis qd sit itelligis. Uerūtn̄
intēde qd sonet disertissima illa bagaitana
snia. Optata qdē inqt pacis ⁊ ꝯcordię ē iū
ta germanitas/ sicut scptū ē: Justicia ⁊ pax Ps.84.
osculatę sūt iuicē: sꝫ vidica vnda i asperos
scopulos nōnulloꝝ naufraga piecta sit mē
bra/ egyptioꝝ ad modū exēplo peūtiū fune Exo.14.d.
rib⁹ plena sūt litora: Quib⁹ i ipsa morte ma
ior ē pęna/ q͛ post extortā aq̄s vltricib⁹ aiaꝫ
nec ipsam iueniūt sepulturā. Isti q̄ nō solū
mortui/ verūetiā qd ē grau⁹/ insepulti: quō
baptiçare potuerāt: quō pfuit lauatio ei⁹/ q
ab his mortuis baptiçati sūt/ q̄s in eodē la
uacro susceptos denuo nō lauistis: sicut pu
tas illud intelligendū esse?

Acriter inuehit in donatianos i causa maximianistaꝝ: Ca.xvi.

(n) Am q͛ i ep̄la mea/ cui rñdere tibi vi
deris/ putas q͛ idoli cultorē tanq̄ gra
uissimi pcti reū tm̄mō exceperi: ⁊ in
stas vehemēter/ vt pbes nullū excipi pctō
rē i eo q͛ scptū eē dicis: Oleū pctōris nolo vn Ps.140.
gat caput meū: Felicianū ⁊ p̄textatū respi
ce: vtrū pctōres nō fuerūt/ q̄s sacrilegij cū
maximiano ptrahi tam magno ꝯcilio dice
bāt. Aude asserere/ aude ꝯtēdere/ aude sal
tē dicere pctōres qdē fuisse/ sꝫ occultos: q̄s
ibi lego famosi crimis reos: q̄q̄ etsi leuit͛ pec

cauissent et si latuissēt/ tu h testiōio qd po nis d oleo pctōris/i ista suggestiōe extorq̄re conaris excipi pctōre: vbi eritis si ita ē/quo fugietis: i quib⁹ vos latebris cū vr̄is sacrile gis/ cū vr̄is famosi crimis reis/ cū vr̄is ca dauerib⁹ isepultis abscōdere poteritis? Dicis cū obijcit: q̄ nob licētia ius baptismi vēdi cem⁹/sz circūqꝫ licere dicam⁹: et q̄si p̄iudica tis crimib⁹ rei/ dū et pctōrib⁹ iesse baptiçādi facultatē voluim⁹ ondere: nos apte peccasse fateamur/q̄si ppt merita nr̄a ꝯ deū nob lo quēdū sit/ vt q̄ꝫ iusti sum⁹ tā iustū baptismū eē faciam⁹: cū et nlli hoim d sua iusticia p̄su mendū sit: et hinc maxime baptismū christi pbem⁹ eē/nō hoim: qz nō sit vari⁹ hūanor varietate meritor: Uli vberi⁹ disputarē ni si a vob dato cōpēdio magis vterer. Susce pto eni baptismo neqꝫ destructo quē maxi mianēses dedert/aspides/ vipe/ parricide/ cadauera egyptia: et qcqd aliud i eos baga tēsis ꝯcilij vt vr̄a cā facillime fieret/ore grā diloq̄ declamatū ē: satis et ipsi iudicastis: nō eor meritis a qb⁹ ministrat/nec eor qb⁹ mini strat ꝯstare baptismū: sed ppa scitate atqꝫ vitate ppt eū a q̄ institut⁹ ē: male vtētibus ad pniciē/bene vtentibus ad salutē.

Qz cypani sniaz p̄terierit/fecerit qꝫ de facto qd i orietalib⁹ rephen

(Ca. XVII.)

Miror aūt quō etiā (dūt. tibi psuaderi potuit/ vt in tua dispu tatione mētionē faceres cypani: cui⁹ litteris etiā ipsis q̄s ei⁹ eē dicitis d baptismo destruēdo: q apd hereticos vl schismaticos dat/tota cā vr̄a subuertit. Sz h adūsus ma ximianēses vel alios q baptismū siue apud nos siue apud vos datū nō suscipiūt/agere debem⁹: vos aūt iā cām istā mira facilitate finistis: iam baptismū i sacrilego schismate maximiani datū cū p̄textato et feliciano in eor ipsis suscepistis: iā ꝯ cypani q̄s dicitis litteras/ et qbuscūqꝫ alijs h visū ē/ sine vlla dubitatiōe fecistis: Nā qd dicis orietales iō vr̄or colonē discretos/ qz postea nobis ꝯsentiendo/iudiciū suū qd habebāt de ba ptismo rescindere maluert: Si h ab aliqb⁹ paucis orietalib⁹ factū ē: qd q̄dē interest vtr possit ondi: pfecto suū iudiciū correxerunt et vos suscepto baptismo q dat⁹ ē i schisma te maximiani anteqꝫ nostrā sniaz rescidistis: tn̄ uobiscū estis: et cū orietalib⁹ eē nō vultis.

Ondit se iniq̄ rep̄hēsū/ qz in epl'a sua posuerit: siue a fideli siue a pfi do sacrm baptismi quisqꝫ pcipiat spes ei ois i christo sit:

(Ca. XVIII.)

Sed vide licet inuenisse tibi videris vbi tuā eloquentiā dilatares/ cū ad id qd ego i epl'a mea posui: Siue a fi deli siue a pfido dispēsatore sacramētū ba ptismi quisqꝫ pcipiat/spes ei ois in christo sit: exclamas et dicis: O p̄clar sacerdotis im periū: o laudabilia boni pris p̄cepta iusti cie: Nihil inq̄t int fidelē pfidūqꝫ discernas/ idē tibi pi⁹ atqꝫ impi⁹ videat: Nihil pdest bonis morib⁹ viuere: qz quicqd iusto licet/ pōt et iniust⁹ iplere. Quid h p̄cepto dici ini qui⁹ pōt: purificet aliū maculosus/abluat sor did⁹/emūdet imūd⁹/det infidel' fidē/crimio sus faciat innocētē. Hec certe vba tua sūt quib⁹ sniam meā rep̄hendis: cū h ego oino nō ꝯsenserim neqꝫ scpserim: qm̄ et int fidelē pfidūqꝫ plurimū distat: nō ad sacrm/ si hoc vterqꝫ habet/sz ad meritū: qz h alt ad salu tē habet/alt ad penā: Nec quicqd iusto li cet/pōt et iniust⁹ implere: qz etsi pōt iniust⁹ baptiçare: nō tn̄ pōt in regnū celor iniust⁹ intrare. Nec purificat vl abluit vl emūdat/ nec innocētē facit queqꝫ q ei ministrat baptis mū: sz dātis dei gr̄a/ et pcipiētis bona ꝯsciē tia. Sz tu aspice vtr nihil int p̄mianū feli cianūqꝫ distaret: cū p̄mian⁹ int trecētos de cē sederet: a qb⁹ illi dicebat/ q venenū aspi Ps. 13. dū eēt sub labijs ei⁹/ et veloces haberet pe des ad effundēdū sanguinē: et ꝯtribulatio et ifelicitas i vijs ei⁹: et viā pacis nō cogno sceret/ nec eēt tior dei an̄ oclos ei⁹: vtr tūc nō eēt maculosus/imūd⁹/sordid⁹: q vas sor didū collecta seculētia glutinauit: nō infi delis venenū aspidū sub labijs habēs: nō criminosus/famosi criminis re⁹: et tn̄ et ipse cū p̄miano nūc vester eps sedet.

Rep̄hēdit cresconiū/ q̄ se dicit sua dere et velle q christ⁹ sit christiani origo/radix et caput: et tn̄ petilia nū conat defendere q̄ hoc negat:

(Ca. XIX)

Quos tūc baptiçauit/ nus q̄ꝫ postea lotos vobiscū nūc habet/ et adhuc pugnatis adūsus vitatē: nec ꝯceditis vt christ⁹ semp det fidē/ christus sit origo christiani/ in christo radicē christian⁹ ifigat/ christ⁹ christiani sit caput. Quib⁹ v bis meis i illa epl'a ꝯ petilianū positis/ tua vba subiūgis et dicis: Hoc et nos suadem⁹/ h volum⁹: sed q̄rim⁹ p quē h meli⁹ fiat: Nec attēdis h nō suadere petilianū/ cui tūc rn̄di: et cū epl'az aduersus rn̄sionē meā defēdere atqꝫ affirmare conaris. Ille q̄ppe dixit aptes

Cóſciẽtia ſácte dãtis attẽdit/ꝗ abluat acci
piẽtis: Nã q̃ fidẽ a ꝑfido ſũpſerit: nõ fidẽ ꝑ/
cipit ſ3 reatũ. Dic mihi quẽ locũ chriſto re/
liq̃rit ad abluẽdũ ꝯſcientiã baptiçari/aut
a q̃ fidẽ ꝑcipiat baptiçat⁹/qñ ꝯſcientiã dã/
tis dicis attẽdi ꝗ abluat/⁊ non fidẽ ꝑcipe ſ3
reatũ qui fidẽ ſumit a ꝑfido? Tu quidẽ ſuc/
cũbere videris tãto ponderi ỽitatis: ⁊ dicis
hoc te ſuadere ⁊ h̃ te velle vt chriſtus det fi
dem: atq̃ꝫ i eundẽ vitam nouã chriſt⁹ ablu/
at chriſtianũ: queris aũt/ꝑ quẽ melius fiat
quod ſine miniſtro fieri non oportet: Pe/
tilian⁹ tñ non dixit: ꝯſciẽtia miniſtrãtis at/
tendit/ꝑ quã chriſtus abluat accipiẽtẽ: aut
ꝑ quã chriſtus det fidẽ: ſed ipſa ꝯſciẽtia dã/
tis indq̃ accipientẽ abluit ꝯſcientiã. Nec di/
xit: quiſq̃ꝫ fidẽ ꝑ chriſtũ ſũpſerit/nõ fidem
ꝑcipit ſed reatũ/vt a chriſto q̃uis ꝑ aliũ ſu
mere videret: ſ3 oĩno dixit/a ꝑfido ſũpſe/
rit. Atq̃ꝫ ad hoc q̃ſi ꝓbaret adiũxit: Oĩs
eñ res origine ⁊ radice ꝯſiſtit: ⁊ ſi caput nõ
habeat aliquid/nihil ẽ: ipſũ.ſ. miniſtꝝ cui⁹
ꝯſcientiã dixit attẽdi: nõ ꝑ quã chriſt⁹ ablu/
at/ſ3 ꝗ abluat accipiẽtis: ipſũ ꝓrſus miſtrũ
originẽ/radicem caputq̃ꝫ faciẽs baptiçari.

Declarat cresconij queſtionẽ q̃ q̃/ rit: ꝑ quẽ melius fiat: q̃d a chriſto fieri concedat: Ca.xx.

Proinde hoc loco: non petiliano/cu
ius ỽba non defendiſti/ſed tibi rñ/
deo/ qui ꝑ tua ſñia neſcio q̃d aliud/
nõ q̃d ille dixiſti. Tu eñ ſic ſcribis: h̃ vis/h̃
ſuades/vt nõ ſic dixit: ꝯſciẽtia ſancte dãtis
attẽdit ꝗ abluat accipientẽ/vel accipienti
det fidẽ: neq̃ꝫ vt ipſe ſit origo ⁊ radix caput
q̃ꝫ credẽtis/ſ3 ꝑ ipſũ chriſtus abluat/ꝑ ipſũ
chriſt⁹ det fidẽ/ꝑ ipſũ chriſt⁹ ſit origo chriſti
ani/ꝑ ipſũ i chriſto radicẽ chriſtian⁹ infigat/
ꝑ ipſũ chriſt⁹ chriſtiani ſit caput. Jd̃ eñ q̃/
ris/ꝑ quẽ meli⁹ fiat q̃d a chriſto fieri ꝯcedis:
vbi ⁊ tu q̃tũ video/nõ negas h̃ fieri poſſe ꝑ
miniſtꝝ malũ: ſ3 dicis meli⁹ poſſe ſi ꝑ bonũ.
Quid eſt eñ aliud q̃d dicis: hoc ⁊ nos ſua/
demus/hoc volum⁹: ſ3 q̃rimus ꝑ quẽ meli/
us fiat: Ac ꝑ hoc abluit chriſtus/ ⁊ ꝑ macu/
loſã non ſancte dãtis/ſed melius ꝑ mundã
ſancte dantis ꝯſcientiã: dat fidẽ chriſtus/⁊
ꝑ miniſtꝝ malũ/ſed melius ꝑ bonũ: fit chri
ſtus origo chriſtiani/ ⁊ ꝑ diſpenſatorẽ infi/
delẽ/ſ3 meli⁹ ꝑ fidelẽ: chriſtian⁹ radicẽ in chri
ſto figit ꝑ colonũ reprobũ/ſ3 meli⁹ ꝑ ꝓbũ:
põt chriſt⁹ eẽ caput chriſtiani/ ⁊ ꝑ felicianũ/
ſ3 meli⁹ exiſtimas ꝑ ꝑmianũ. Parua itaq̃ꝫ
int̃ nos in hac re/aut fortaſſe nulla diſſẽſio
eſt: Nã ⁊ ego dico/melius ꝑ bonũ miniſtrũ
q̃ꝫ ꝑ malũ diſpenſari ſacra diuina: verũ hoc
ꝓpter ipſũ miniſtꝝ melius ẽ/vt eis reb⁹ q̃s
miniſtrat/vita ⁊ morib⁹ ꝯgruat/nõ ꝓpt̃ illũ
qui etiã ſi incurrerit in miniſtꝝ malũ diſpẽ
ſantem ỽitatẽ/ſecuritatẽ accipit a dño ſuo
monente ac dicẽte: Que dicũt facite/q̃ aũt
faciunt/facere nolite: dicũt eñ ⁊ nõ faciũt. Math.23.a.
Addo etiã ad hoc eẽ meli⁹/vt ille cui mini/
ſtrat/miſtri boni ꝓbitatẽ ac ſcitatẽ diligẽ/
do facili⁹ imitet: ſed nõ ideo veriora ⁊ ſácti/
ora ſũt ꝗ miniſtrant q2 ꝑ meliorẽ miſtrant.
Jlla nãq̃ꝫ ꝑ ſeipſa vera ⁊ ſcã ſũt ꝓpter deũ
verũ ⁊ ſcm̃ cui⁹ ſunt: ⁊ ideo fieri põt vt acce
dens ad ſocietatẽ ipſi dei/aliũ inueniat a q̃
facile baptiçet: aliũ eligat quem ſalubriter
imitet. Certus eſt eñ ſcm̃ eſſe ſacrm̃ chri/
ſti/etiã ſi ꝑ minus ſcm̃ vel non ſcm̃ hoiem
miniſtratũ ẽ: ſe aũt eiuſdẽ ipſi⁹ ſacri ſãctita/
te puniri ſi indigne accepit/ſi male vſus fu/
erit/ſi ei non ꝯuenienter ⁊ ꝯgrue vixerit.

Cõtingere põt q̃ a malo baptiza/ tus optime viuat: et a bono peſſi/ me viuat: Ca.LXI.

Nam q̃ro abs te: Si forte quẽ ꝑmian⁹
in vr̃a cõione baptiçauit peſſime vi/
uat: quẽ ỽo felicianus i maximiani
ſchiſmate baptiçauit/optime viuat: cui nã
eoꝝ patere exiſtimas regnũ dei: vtrũ ei quẽ
baptiçauit ſm̃ te bon⁹ malũ: an ei q̃ bapti/
çauit ſm̃ bagaienſe ꝯciliũ ſacrilegus religi
oſũ? Sed forte dicis ⁊ verũ dicis: Non põt
eſſe religioſus in ſchiſmate ꝯſtitut⁹: Aſſen/
tio: verũtñ poteſt eſſe i veſtra cõione ſacri/
leg⁹ vel occult⁹ a ꝑmiano quẽ religioſũ cre/
ditis baptiçat⁹. Porro ſi ille quẽ felician⁹ i
catena ſacrilegij baptiçauit/ relicto ſchiſ/
matis ſacrilegio eccl̃iaſtica cõmunione cor/
rigeret: nũquid audes dicere q̃ melior in il
lo baptiſm⁹ fieret/q̃uis negare nõ audeas
ipſũ hoiẽ fieri potuiſſe meliorẽ? Hoc eñ ⁊
in ipſo facto iudicaſtis: q̃ſiquidẽ illos oẽs
quos felician⁹ ⁊ ꝑtextatus in damnato ⁊ de/
teſtato a vobis ſchiſmatis ſacrilegio bapti/
çauerũt: cũ illis ad vos redeuntib⁹ ſine vlla
deſtructione vl̃ repetitione baptiſmi ſuſce
piſtis. Si aũt q̃d dixiſti: ſed q̃rimus ꝑ quẽ
meli⁹ fiat: cõparatiuũ gradũ ꝓ poſitiuo poſui
ſti/ſic dicẽs: Querim⁹ ꝑ quẽ meli⁹ fiat: ac ſi
diceres: q̃rimus ꝑ quẽ bñ fiat: volẽs intelli
gi ꝑ malũ miniſtꝝ male fieri: nõ te ỽbo vr/
geo/ſed admoneo potius te dicere debuiſ/
ſe: q̃rimus ꝑ quẽ fiat/q̃ꝫ q̃rimus ꝑ quẽ bñ fi
at: q̃ſi poſſet fieri vt non bñ chriſt⁹ det fidẽ

 18

non bñ sit christ⁹ origo caputq͂ christiani: nõ bñ radix figat̃ in christo: aut etiã nõ sit: aut si sit, pculdubio bñ sit. Uerũtñ ista tractam⁹, ne ꝑpter malos dispẽsatores: nõ tñ suoꝝ ſ3 dñicoꝝ sacramẽtoꝝ, q̃s necesse ẽ vsq͂ ad tp̃s vẽtilatiõis aree dñice cõmisceri, deserat̃ ipsa vnitas frumentoꝝ. Schisma aũt facere ab vnitate christi, aut i schismate esse, pfecto malũ ẽ, et magnũ malũ: nec oĩno fieri põt vt christus det schismatico, nõ fidẽ sed sacrilegũ errorẽ: aut i christo radicẽ schismaticus fixerit: aut schismatico christ⁹ sit origo vel caput: et tñ baptismũ christi si dederit datũ erit: si acceperit, acceptũ erit: non ad vitam eternam, sed ad penam eternã, si in eo sacrilegio pseuerauerit: non in malũ ꝯuertẽdo bonũ quod habet, ſ3 malo suo bonũ habendo q̃diu malus habet.

Q͂ a malis possit dari baptism⁹, ꝑbat ex decreto bagaiẽsi ꝛ actis feliciani ꝛ pterati: Ca. XXII.

Uerũ forte vt hoc ꝑbẽ: Quid aliud tibi dicã, nisi q͂ hoc ope institui, bagaiẽse decretũ lege: felicianũ et p̃textatũ intuere: schismatici dedeẽt: vterq͂ a voƀ recepti ꝛ collecti sũt: nec illi degradati, nec illi rebaptiçati. Iã certe nõ q̃ris vtrũ fiat meli⁹ p iustũ ministrũ an p iniustũ: qm̃ nõ ideo ẽ baptism⁹ melior quẽ dedit ꝑmianus sm̃ vos iust⁹, q̃ ille quẽ dedit felician⁹ iniust⁹. Certe iã itelligere coger̃ quõ ap̃ls
1. Cor. 3. b. dixerit: Neq͂ q̃ plãtat ẽ aliq̃d neq͂ q̃ rigat: ſ3 q̃ icremẽtũ dat. Neq͂ frustra dixisse recol̃: sicut q̃ plãtat ꝛ rigat, nõ nisi colon⁹ diligẽs ꝛ fidelis querit̃: sic etiã in sacro baptismatis non nisi iustissim⁹ opari ꝯprobat̃. Ecce nec diligẽs nec fidel̃ nec iustissim⁹, ſ3 poti⁹ salutis sue negligẽs ꝛ infidel̃ ꝛ iniustissim⁹ felicianus fuit, qñ maximiano sociat⁹: ꝛ sicut trecenti ꝛ decem vr̃i vnius ore disertissime psonãt, i catena sacrilegij cõstitutus, baptismũ quẽ non ausi estis rescindere ministrauit. Certe ad hanc causã cernis non ptinere testimoniũ quod ex ꝑpheta posui-
Hiere. 3. c. sti: Dabo vobis pastores sm̃ cor meũ, ꝛ pascent vos pascentes cum disciplina. Felicianus em̃ nec sm̃ cor dei sacrilegus erat: nec oues eius in sacrilego schismate pascebat cũ disciplina: ꝛ tamẽ baptiçabat eos, in quibus receptis cognouistis, nõ ipsius sed dei fuisse quod dabat. Certe perspicis quõ a me õ scptura sancta cõmemoratũ ẽ: Bonũ ẽẽ ꝯfidere in dño q̃ confidere in ho-
minẽ: teq͂ inaniter quantũ ad hanc causã Ps. 117.
ptinet respõdisse, q͂ in eo magis vt iust⁹ ꝛ si fidelis sit p quẽ hoc sacramentũ celebretur inquiras: q2 spem ꝛ fiduciã dei, nõ hois habes: dei esse aũt fidẽ atq͂ iusticiã, quã semp in eius ministris attendis. Ecce in feliciano qñ fuit famosi criminis re⁹, nec iusticia nec fides erat: ꝛ tamẽ baptismus erat: ꝛ q̃bus ab eo datus ẽ, cũ a vobis collecti sunt eis accessisse iusticiã dicis, baptismũ desiluisse non dicis.

De rebaptizatione aploꝝ post iohãnẽ et moysen: et q͂ peius senserit petilianus de baptismo q̃ felicianus: Ca. XXIII.

Proinde q͂ deincepſ a me q̃ris: Si a q̃cũq͂ ꝛ quõcũq͂ datũ baptismũ rescindi nõ debet: cur post iohãnẽ apl̃i baptiçauerint: cur post felicianũ quos i sacrilego schismate baptiçauerat vr̃i nõ baptiçauerint? Et hinc saltem disce quicq̃d illud ẽ qđ de iohãnis baptismo vel legit̃ vel differit̃, ab hac causa esse penitus alienũ. Quid aũt tibi visũ sit nescio, vt iudeos q̃-
bus ait petrus: Baptiçet̃ aũt vnusquisq͂ Act. 2. f.
vestrũ in nomine domini iesu christi: iam fuisse a moyse diceres baptiçatos, qui post
tot generationes nati fuerũt, q̃ ille dei fa- Exo. 14. e.
mulus maiores eoꝝ p rubrũ mare transiecit. Aut si ꝑpterea moysi baptismũ habe-
bant: q2 ex illis ꝑpagati sũt, quos in moy- 1. Cor. 10. a.
se baptiçatos dicit apostolus. Aude dicere omes qui nascunt̃ ex fidelibus christianis christianũ iã habere baptismũ: Nõ vides vt arbitror quãta vanitate dicat̃. S3 quõ se habeat illõ etiã si post moysen dei famulũ apostoli nõ baptiçassent: te vrgerẽ reddere rationẽ, cur post felicianũ maximianẽ sem sacrilegũ vestri nõ baptiçassent. Iam illud quod posuĩ: Si errabãt illi qui vole-
bant esse pauli: quę tandẽ spes eoꝝ ẽ, qui 1. Cor. 1. b.
volunt esse donati? Priorib⁹ partibus epistolę tuę nõ te defendisse puto: quod etiã ipse ꝯsideras in his quę superius satis diximus. Non q̃ sicut tibi videris, ꝛ quasi cert⁹ exultas: illa omnia q̃ a petiliano vel quolibet alio dicta sũt, recte dicta ꝯcludis. Ipso quippe ordine q̃ a te breuiter illud recolẽdo reminiscẽdo decursa sũt: ego poti⁹ in hac cã maximianensiũ, non ea recte dicta ꝯcludo: q2 nec ꝯscientia sancte dantis erat in feliciano, qñ maximiano cohẽrẽs catena sacrilegij trahebat̃, et a tam famosi criminis reo

ac p h a manifesto pfido baptiçabāt / q ab illo baptiçabant: nec origo ⁊ radix ⁊ caput
Matth.7.c. ad salutē illis erat hō sacrileg⁹: nec arbor bona erat i sacrilegij schismatis societate dānat⁹ / ⁊ adhuc i eodē sacrilegio ꝯstitut⁹: nec
Matth.12.c. bon⁹ erat q de bono thesauro cordis sui ꝓferret bona / qñ d illo ⁊ de alijs ei⁹ socijs dicebat: quoꝝ os maledictiōe ⁊ amaritudine
Ps.13 plenū ē: ⁊ tñ qñ cū illo vri ꝯcordauerūt / baptismū quem talis dederat / non ipsius esse sed christi aliqñ vi veritatis cognouerunt.

Oñdit se d optato gildoniano: alioꝝ testimonio vera scripsisse: Ca. XXIIII.

Se iā: videam⁹ suo loco i epl'a / tu de maximianēsiū cā quō te exuas. Oēs eñ q has litteras legūt / expectāt ꝓculdubio vl' qd hinc a te dictū sit / vbi dictū sit / vl' a me qd rñsū. Jō de optato gildoniano qd obiectl' meis rñdisti / nolo discutere / nolo i hoīs cā de cui⁹ a vris dānatiōe nil ago diuti⁹ imorari: Facio certe iacturā hui⁹ obiecti: ⁊ h fortasse apd posteros cū illi⁹ fuerit obliterata memoria: nūc ꝟo q̃diu sūt hoīes q vitā illi⁹ moresq̃ nouerūt: paꝝ me de illo dixisse q̃ falsū poti⁹ cōq̄rēt: Neq̃ eñ sic legūt litteras nr̃as / vt tu q ex me q̄ris / ille quē tāq̃ rapidū fluctū appellauerim / qd absorbuerit cū illic habeas ꝑtextatū ⁊ felicianū. Nā ꝟba mea illic sic se hñt: Jta qdē inquā isti insultāt schismaticis suis vt eos ⁊ mortuos ⁊ isepultos vocēt: sed certe optare debuert vt sepelirēt: ne d mltitudine iacētiū i litore cadaueꝝ isepultoꝝ / gildonian⁹ optat⁹ icedēs cū agmie militari tāq̃ rapid⁹ fluct⁹ vltra ꝓsilies / felicianū ⁊ ꝑtextatū postea resorberet. Hęc ꝟba mea cū ibi legerl' / cur ñ oīa posuisti? Cur me veluti arguis / nō dixisse qd rapid⁹ fluctus ille sorbuerit: cū ibi scptū videas: felicianū ⁊ ꝑtextatū introrsus postea resorberet?

Qr iuidia moti i eccl'iaȝ heretici faciāt q̄ ꝯtra deū esse nō ignorant: Ca. XXV

Quid eñ aliud velut ad magnā defensionē suā rñdere vri solent / cū eis obijcit ꝑtextati ⁊ feliciani tal' receptio dānatoꝝ / nisi optat⁹ h voluit / optat⁹ h fecit? Q; et ipsę ciuitates musticana ⁊ assuritana testant: q̄ se dicūt ex optati cōminatiōe gildonianū militē formidantes coegisse epōs suos ad cōiōnē redire ꝑmiani. Veꝝ tu q2 h ab illo factū ipudēter negari posse vidisti / h a me scriptū negasti: magl' fortassis existimās litteras meas q̃ illā rē posse nescire: sed licuerit epīs vris nescio q donatiano vl' numidico ꝑuilegio de suo ignorare collega qcqd tota aphrica cōclamabat / cū aphri ab aphris obiecta crimia nūq̃ ꝓbata / totiēs absoluta orientalib⁹ ⁊ occidētalib⁹ terrę finib⁹ ignota eē nō sināt: valeat apd vos baptism⁹ ab optato dat⁹ / quē sic dānare noluisti / vt tñ nō fuerl' ausus absoluere: ⁊ nō valeat datus baptism⁹ i eccl'ijs aplico labore fūdatl': corinthioꝝ / galatharū / ephesioꝝ / colossensiū / philipēsiū / thessalonicēsiū / cęterarūq̃ in sāctis litteris / q̄s et vos legistis ꝯscptaꝝ: vbi ceciliani / nō dico falsū illud crimē / s; forte nec veꝝ nomē auditū ē: habuerit ꝯsciētiā sctē dātis optat⁹ i illa vita / quā tu sic scpta tua indicāt / etiā si ꝓpt' nos dānare erubuisti: tñ ꝓpt' deū absoluere timuisti / i illa etiā publica fama vbi latērē tibi visū ē attēdi posse ꝯsciētiā / ⁊ accusēt ꝯsciētia tot tātarūq̃ gētiū christianaꝝ / q2 remotissimas lites ignorauit aphroꝝ. Nūqd etiā crimia istoꝝ / feliciani. s. ⁊ ꝑtextati / q̄s trecēti ⁊ decē plenario ꝯcilio dānauerūt / sili' ignorare potuerunt?

Qr boni pctis alienis nō ꝯtaminant si nō ꝯsentiāt: Ca. XXVI

Et adhuc obijcl' vnitati catholicę nescio q̄ facta nr̃oꝝ: q̄ aut falsa sūt / aut pctā nō sūt / aut etiā si vera atq̃ pctā sūt / bonoꝝ societatē maclare nō pñt. Neq̃ eñ boni cōicāt pctis alienis / qb⁹ vtiq̃ faciēdis nō ꝯsentiūt: q̃uis cū ipsis q ea faciūt / donec de area dñica sicut palea ventilabro Matth.3.c.
vltimo sepent' / nō coꝝ pctā / s; dei sacra cōmunicēt: ⁊ intra eandē sagenā velut pisces Matth.13.f.
boni cū malis vsq̃ ad sepationē q̄ in litore / hoc est in fine seculi tanq̃ in fine maris futura ē: nō ab eis corporū segregatiōe / s; vitę ac moꝝ diuersitate disiūcti sūt: Sicut
nec vndecim apl'i furtl' iudę cōmunicabāt / Joh.12.et.13.
⁊ tamen cū illo eidē dño visibiliter cohęrebāt / eundē magistrū audiebāt / ab eodē creditū euangeliū ꝑcipiebāt / eadē sacramēta sumebāt / corpali cū illo ꝯgregatione ꝑmixti / spiritali dissilitudine sepati. Sicut apl's paulus nō cōmunicabat ꝯtumacię ⁊ inuidię / hoc ē diabolicis vitijs eoꝝ qui nō caste christū annūciabant / et tamen cum eis eundē christū prędicabat / eiusdem christi sacramēta participabat: ⁊ de his dicebat:
Siue occasiōe / siue ꝟitate christ⁹ annūciet'. Phil.1.c.
Nam hos martyr cyprianus amātissimus vnitatis / nō aliquo schismate vel heresi se

paratos: sed fratribus corpali ꝯgregatiõe
fuisse cõmixtos/ ꝛ intellexit et scripsit: sicut
idẽ etiã ipe cypan⁹ auaricię/ rapinis/ fenorꝭ
collegaꝝ nõ coicabat: q̄ dicebat esuriẽtib⁹
in ecc̄lia frib⁹ hr̄e argẽtũ largiꝭ velle fũdos
isidiosis fraudib⁹ rape/ vsuris mltiplicãtib⁹
fen⁹ augere: qꝺ malũ etiã idolatrię cõpauit
q̄ꝝ tñ corpalẽ ꝯgregationẽ nõ refugiebat:
ad eadẽ altaria ꝯsistebat/ eundẽ sacratissi-
mũ cibũ potũq̄ꝫ sumebat. Illi em̃ nõ alijs/
1. Corꝭ. 11. g. sꝫ sibi iudiciũ mãducabãt et bibebãt. Ille
aũt cũ talib⁹ nõ coꝝ pctã sꝫ mysteria christi
cõicabat/ ꝯiũctissim⁹ cetib⁹/ disiũctissimus
morib⁹. Ad h̄ em̃ ꝛ illę similitudies i scpturis/ ꝛ
illa exẽpla p̄missa sũt/ vt discerem⁹ frumẽtũ
Matth. 5. c. eẽ: nec areã dñicã ꝓpter paleę cõmixtionẽ
Matth. 13. f. deserere: pisces boni eẽ/ nec ꝓpꝭ cõmixtio-
2. timoth. 2. d nẽ maloꝝ diruptis retib⁹ foras ire: vasa eẽ
misc̄dię i honore facta atq̄ꝫ mũdata: nec ꝓ-
ptervasa pditiõis ꝛ ꝯtũelię ꝺ domo magna
fugere. Nulla em̃ cã in vtroũq̄ꝫ tpali ꝯgre
gatiõe atq̄ꝫ pmixtiõe laudabiliꝭ tolerãꝭ ma
li/ nisi ne dãnabiliꝭ deseranꝭ boni. Qꝺ cũ ꝛ
vos i nr̄is tã mltis ꝛ tã manifestis malꝭ eadẽ
necessitate faciatꝭ: potes facile si velꝭ aduer
tere/ ꝙ nõ nisi aiositate sacrilega vos a chri
stianis tot ac tãtis gentibus sepatis.

Qꝛ nõ debeãt ꝓpꝭ malos dimitti tãq̄ꝫ nõ solũ (boni. Ca. XXVII.

I optatus in illa gildoniana societate
notissim⁹/ sꝫ q̄libet obscur⁹ apꝺ si te
sciẽte mali aliq̄d fecerit: cũ eũ nõ potuerꝭ a
vr̄a cõione separe: qꝛ vlꝭ tibi nõ crediꝭ accu-
sãti/ vlꝭ accusare nõ audes/ ne nõ valeas cõ-
probare: aut deserẽda tibi ẽ ps donati/ aut
talꝭ eris q̄lis ille cui⁹ pctm̃ nõ ignoras/ q̄uis
dissiliꝭ viuas: hoc nõ f̄m verã sꝫ f̄m vestrã
sniaꝫ voƀ rectissime diciꝭ: Quis em̃ nescit
te alienũ eẽ ab illi⁹ malo/ si ꝯfẽsiõe pctõ ei⁹ n̄
coicas: sꝫ hic agnoscere cogerꝭ/ q̄ta ipietate
obijciatꝭ orbi christiano/ vlꝭ falsa vlꝭ certe ig-
nota crimia aphroꝝ/ cũ tibi obijci nolis qꝺ
ꝺ altero scis: qꝛ h̄ eis n̄ poteſ psuadere a q̄ꝝ
nõ vis societate discedere: Ita ne deseras
Ar. hꝫ ꝛ non. q̄s putas bonos/ ferre cogeris ꝙ ꝛ nosti ma
los: Ac p h̄ oẽs ꝯuincit ṽitas malos/ q̄ ꝓpꝭ
aliena crimia seu vera seu falsa/ cęterꝭ tñ ico
gnita: sibi aũt nõ offutura/ dirupta vnitate
tot gentiũ deserueꝭ bonos. Hoc tã magnũ
nefas ptis donati ne aliq̄ mõ excusare pos-
setꝭ/ cã voƀ maximianẽsiũ ꝓcurata ẽ/ i q̄ ve-
lut specꝉo vr̄aꝫ puitatẽ ꝯspectã si volueritꝭ
corrigatis: si aũt nolueritꝭ nolo q̄cq̄ꝫ grauꝭ
dicere q̄n scio te cor hr̄e. Quid em̃ ꝯ ista di-
ctur⁹ es: hn̄ qꝛ ipe scriƀ cũ ꝺ maximianẽsib⁹
dãnatis ꝛ receptis legisses totũ qꝺ iserui lit
teris meis/ valde te fuisse pmotũ. Crede ꝓ-
sus video cãꝫ q̄ valde debuerat pmouere.

Arguit cresconiũ de falsitate nar rationis sententię contra maximi anistas: ꝛ miraꝭ animũ eius ingenio reluctantem: Ca. XXVIII

V Ideamus ergo: tua ista permotio q̄
nam reddita rõne sedata est. Statim
te dicis a vr̄is epis diligẽti⁹ inq̄sisse:
atq̄ꝫ ipsis docẽtib⁹/ ꝛ decretũ ꝯcilij ꝛ sniaꝫ i
eos q̄ dãnati sꝭ dictam/ ꝛ rei toti⁹ ordinẽ co
gnouisse: deide etiã me credẽs adhuc igno
rare q̄d gestũ sit: atq̄ꝫ admoneſ vt q̄d habe-
at ṽitas dicerẽ: narrasti plane nõ q̄d ṽitaſ
habeat: sꝫ q̄d icautꝭ ꝛ negligẽtib⁹ vr̄i ꝓ ṽi-
tate supponãt. Dicꝭ em̃: Cũ q̄plimos epos
error sibi maximani sociare ꝯtẽderet/ ꝯcto
a vr̄is ꝯcilio i eos oẽs q̄ i ei⁹ schismate psti-
tissẽt ꝓlatã eẽ sniaꝫ/ quã me q̄ꝫ legisse cõme
moras. Quę cũ snia ꝯsensu olm firmareꝭ:
placuisse tñ decreto ꝯcilij dilationẽ tpis da-
ri: itra qꝺ si q̄s corrigi voluisset/ inocẽs ha-
bereꝭ. Sic eẽ factũ vt n̄ solũ illi duo q̄s me-
moro/ sꝫ etiã mlti alij purgati atq̄ꝫ inocẽteſ
ecc̄lię redderẽꝭ. Quoꝝ iõ putas baptisma
nõ debuisse rescidi: qꝛ itra diẽ p̄stitutũ resti
tuti pemptoria snia nõ tenerenꝭ: nec cũ ba-
ptiçarẽt fuissent ab ecclesia sepati: necdũ. s.
transacti tpis meta diffinita disiũcti. Hic q̄
i ea ipsa falsitate narratiõis tuę/ q̄n q̄dẽ nõ
solũ snias: veꝝ ꝛ ipsa ṽba tua posui: miror
igeniũ tuũ/ miror aim igenio reluctãtẽ. Nũ
q̄ vspiã sic apparuit q̄tũ valeat p̄iudiciũ p̄-
sũptiõis hũanę/ vlꝭ ad nõ ituẽdã manifestis
simã ṽitatẽ/ vel ad affirmãdã ipudẽtissimã
falsitatẽ. Ita ne ꝛ tã apta repugnãtia posu
isse nõ sentis/ vt vix credibile sit ꝙ vnus hõ
dicere vtraq̄ꝫ potuerit. Tu nẽpe dicꝭ i eos
oẽs q̄ i maximiani schismate pstitissẽt ꝓla-
tã eẽ sniaꝫ/ ꝛ placuisse dilationẽ tpis dari:
intra qꝺ si q̄s corrigi voluisset/ inocẽs ha-
bereꝭ. Quõ q̄ tu itẽ dicis: nõ eos eꝭ ecc̄liaꝫ
baptiçasse/ anteq̄ꝫ se ab illo schismate corre
xissent/ si q̄n cũ maximiano erãt nõ erãt ex-
tra ecclesiã? Aduertis ne q̄d dicas: inuenis
q̄ exeas/ quo ꝯfugias/ vbi te abscondas?

Qꝛ sepissime q̄ alienos errores conanꝭ defendere/ i ꝓprios inci-

dunt: Capi.XXIX.

V Ides certe dū manifestos errores
defēdere conarꝭ/alienos nihil te age
re nisi subiūgere māifestiores tuos.
Ecce lege ṽba tua sic a me p̱sus cōmemo/
renť vt a te scp̄ta sūt. Cū ꝙplurimos inq̄s
ep̄os error sibi maximiani sociare ꝯtēderet
ꝯc̄to a nr̄is ꝯcilio i eos oēs q̄ i ei⁹ schismate
ꝑstitissēt/ ꝓlata snīa ē:quā tu ꝙ te legisse te
staris. Que cū snīa ꝯsēsu oim firmareť:pla
cuit tn̄ decreto ꝯcilij dilationē tpīs dari:in/
tra qđ si q̄s corrigi voluisset/ innocēs habe
reť. Hec dicēs siccine ꝯ teipsū sensū claudis
vt nō aduūtas q̄ hi oēs q̄ ꝓpterea ꝯ se ferri
snīaꝫ ꝯcilij meruerit q: maxiano sociebāť:
an̄ꝙ se itra dilationis tp̄s corrigerēt i eodē
schismate ꝯsistebāt: ibi ꝙ baptiçabāt. Ob/
secro te q̄d inanē caliginē ꝑspicuis reb⁹ asp
gis/quā rursus tuoꝝ ṽboꝝ nō miore ꝑspi/
cuitate dispgꝭ? Dico em̄ p̄ retatū ⁊ felicianū
maximiani ordiatores i eo qđ cōmiserit/i sa
crilego schismate baptiçasse: ⁊ ab eis bapti
çatos cū eis eē susceptos/nō rescisso baptis
mate qđ i schismate ðderāt qđ sacrilege mi
strauerāt/qđ ore maledictiōe plēo/qđ labijs
cū veneno aspidū ꝯsecrauerāt. Talia q̄ppe
in eos dicunť: eā quippe sentētiā i eos oēs
ꝓlatā esse non negas.

Qui se ecclesie reddunt / vtiꝙ aliquando ecclesię se non conformauerunt: et qui iuste damnanť innocētes nō fuerunt: Ca.XXX.

H Ic tu r̄ndes/q̄ n̄ solū duo isti q̄s me/
moro/ſ etiā multi alij purgati atq̄
inocētes itra diē dilatiōis se eccl̄ię n̄
reddiderūt. Quo ṽbo me adiuuas/q̄ ṽbo
mecū asserꝭ ṽitatē/caliginēꝙ illā quā cona
barꝭ effūdere decutꝭ. Cū em̄ dicis eos se ec/
clesię reddidisse / proculdubio fateris eos
extra ecclesiam fuisse: Ubi ergo anteꝙ se
eccl̄ię redderent fuerūt: ibi baptiçauerunt:
ꝙ ex̄ eccl̄iaꝫ baptisma fuit qđ dedeℏ. Ab h̄
iexplicabili iplicamēto dū te conarꝭ euolue
re/rursus iuoluerꝭ. Dicis em̄ iō coꝝ baptis
ma n̄ debuisse rescidi: q: itra diē ꝯstitutū re
stituti ꝑemptoria snīa nō tenerenť. Quō ꝙ
dicis an̄ diē restitutiōis nō fuisse ab eccl̄ia
separatos/q̄s an̄ diē dilatiōis ꝯfiterꝭ eccl̄ię re
stitutos? Si hoies sum⁹/si q̄lēcunꝙ rōnē/si
sensū habem⁹ hūanū/ si n̄ pecora pecorib⁹/
si nō ligna ⁊ lapides lignis et lapidib⁹ loq̄/
mur: nō meis tn̄/ſꝫ etiā ipsis tuis ṽbis emi
net/apparet/ elucet i maximiani schismate
baptismū datū vr̄os ausos nō fuisse rescin/
dere: q̄ hoies baptiçatos i eccl̄ijs q̄s in grā
dn̄i ꝓprio labore apl̄i ꝓpagauerint: nō du/
bitāt christianos negare/exufflare/rebapti
çare. Tu dicꝭ/tu scrib: ecce teipsū audi/lege
teipsū. Tu iquā dicꝭ: tu scrib i eos oēs qui i
maximiani schismate ꝑstitissēt/ꝯc̄to a vr̄is
ꝯcilio ꝓlatā eē snīaꝫ. Tu dicis: tu scrib: hac
snīa ꝯsensu oim ꝯfirmata/placuisse tn̄ dila/
tionē tpīs dari: intra qđ si q̄s corrigi volu/
isset/inocēs habereť. Tu dicꝭ/tu scrib: nō so
lū duos inde q̄s memoro/ ſꝫ multos alios
purgatos atꝙ inocētes se vr̄ę eccl̄ię reddi/
disse. Tu dicis/tu scribis: iō coꝝ baptisma
nō debuisse rescidi: q: intra diē ꝯstitutū ꝑ/
emptoria sententia non tenerenť.

Quis maxianēses ꝯcilij decreto pessimi dicerent / baptizabāt tn̄ ⁊ restituti n̄ rebaptizabāť: Ca.XXXI

Q Uid tātū ꝓualet igenio tā bono cā
tā mala hō cordate hō litterate? Isti
in q̄s ꝓpterea ē illa ꝓlata snīa: q: sic
ipse dicis/i maximiani schismate ꝑsistebāt/
an̄ꝙ sic dicis restituerēť: vbi erāt/ ibi sacra
celebrabāt/ibi baptiçabāt. Et vt ṽbis illi⁹
plenarij ꝯcilij magꝭ vtar: Ibi viperei semis
noxios part⁹ tardo calore vaporabāt: ibi pu
blici facinorꝭ ⁊ parricidij sui fęta sceleꝝ† vo Br.† fom.
ta gignebāt: Ibi ꝑturiebāt iiusticiā/ꝯcipi/ Ps. 7.
ebāt laborē/ ⁊ pariebāt iniq̄tatē: Ibi iā nō
ꝯfusa criminū silua nomia coꝝ designabat
ad pęnā: Ibi eis idulgētię funis dū clemē/
tię dimittereť iunca/iā cā q̄s puniret iuene/
rat: Illuc coꝝ tāꝙ i aspos scopulos ṽidica
vnda naufraga mēbra ꝓiecerat: Coꝝ pcū/
tiū ibi erāt litora egyptioꝝ exēplo funerib⁹
plena/nec ipsā iueniētia sepulturā: Ibi nō Exo. 14. 8.
solū maximianū/fidei ęmulū/ ṽitatꝭ adulte
rū/ eccl̄ię mr̄is iimicū/ dathā/chore ⁊ abirō
ministꝝ de pacis gremio snīę fulmē excus/
serat: nec solū mors iusta sui sceleris ꝯdem
nabat/ſꝫ etiā trahebat ad ꝯsortiū criminis
plurimos catena sacrilegij: Ibi erat venenū Ps. 13.
aspidū sb labijs coꝝ: Ibi coꝝ os maledicti
one ⁊ amaritudine plenū: Ibi veloces coꝝ
pedes ad effūdēdū sāguinē: Ibi ꝯtritio ⁊ i/
felicitas i vijs coꝝ: ⁊ viā pacꝭ nō cognosce/
bāt: nec erat timor dei an̄ oculos coꝝ: Ibi
iacebant mēbra abscisa ꝙ pestifera putre/
do ita corruperat/vt pl⁹ haberet in abscisi/
one solamīs/ ꝙ in remissione medicamīs.

Ibi erant famosi criminis rei victorianus carcabianēsis/ꝛ ceteri cū isto duodecim: int̄ q̄s p̄textat⁹ assuritan⁹ ꝛ felician⁹ mustican⁹: de q̄bus receptis agim⁹/q̄ eundē maximianū p̄sentes ordinauerāt: hoc ē funesto ope p̄ditiōis vas sordidū collecta feculētia glutinauerāt: Ibi tāto facinori tāq̄ illicito īcestui clerici carthaginis lenocinīū p̄buerūt. Tales mīstri sacroꝝ/nōdū correcti/ nondū vob̄ redditi ac restituti ī schismate maximiani baptiçauerāt: ꝛ post tales ministros sacramentoꝝ correctos redditos restitutos vestri non rebaptiçauerunt.

Q decreto bagaiēsis ɔcilij q̄ proprijs manib⁹ maximianū nō ordinauerāt/innocētes decernuntur: Ca. XXXII

q Uid sola ī vob̄ p̄ualet aīositas? Aliq̄n attēdat/aliq̄n audiat ꝛ v̄itas: Quid initur insanissime nebule dilationis datę? Nō ipsis data ē dilatio/de q̄b⁹ dictū ē: dānatos eē cognoscite: d̄ q̄b⁹ etiā p̄dictū ē q̄les fuerit/q̄d fecerint/cur eos oportuerit iā sine dilatiōe dānari: q.s. maximianū iposit̄ manib⁹ p̄sentes ordinauert̄. Hoc eē eñ q̄d significart̄/dicēdo q̄ funesto ope p̄ditionis vas sordidū collecta feculētia glutinauerit. Ill̄ aūt data ē dilatio q̄ ordinatiōi maximiani nō int̄fuert̄: q̄uis ī eius societate atq̄ schismate ɔstituti/tñ q̄ man⁹ ei q̄ absentes fuerāt nō iposuert̄/a dānatis eadē ɔcilij sententia distinguit̄: Nā cū dixissent illos q̄rū ꝛ noīa ɔscripserūt/dānatos eē cognoscite: Eos aūt inqunt q̄s sacrilegi surculi nō polluere plātaria: hoc ē q̄ maximiani capite p̄pas man⁹ verecūdo fidei pudore retraxert̄/ad matrē eccl̄iā redire p̄misim⁹. Quid plani⁹/q̄d distinctius/q̄d apti⁹? Illos dicūt famosi crimis reos q̄ funesto ope p̄ditionis vas sordidū collecta feculētia glutinarūt/dānatos eē cognoscite. Hos aūt dicūt q̄s sacrilegi surculi nō polluere plātaria: h̄ ē q̄ a maximiani capite p̄pas man⁹ v̄ecūdo fidei pudore retraxert̄: ad matrē eccl̄ię p̄misim⁹ redire: ꝛ q̄ ex ill̄ dānatis duo postea saluo honore suscepti sūt: h̄ fuenit̄ h̄ queādmodū defēdat̄/nisi vt oīb⁹ dicat̄/dilatio fuisse ɔcessa h̄ ɔcessa sit oīb⁹.

Q oēs qui fuerūt in schismate maximiani/cū redirēt ad donatistas/sine destructiōe honoris sui ꝛ baptismi redierīt: Ca. XXXIII.

n Empe q̄tq̄t ad vos ab illo schismate redierūt/ anteq̄ redirēt/ illic fuerūt: illic baptiçauerūt: Inde ad vos sine destructione sui honoris ꝛ baptismi redeuntes/si frōs assit/ora v̄ra clauserūt. Cū eñ q̄rimus añq̄ se sic ipse dixisti eccl̄ię reddidissēt/ꝛ añ diē p̄stitutū restituti fuissēt/ vbi erāt/q̄d aliud vos res ipā r̄ndere cōpellit/ nisi ī schismate maximiani/ p̄pt̄ q̄d illa ī oēs ē p̄lata sentētia: ibi ḡ baptiçauerūt eos in q̄b⁹ ad vos sil̄ inde venīētib⁹ baptismū christi non ausi estis rescidere: q̄ coacti estis agnoscere. Uñ ipso facto v̄ro/ope v̄ro/iudicio v̄ro adūsus vos merito recteq̄ ɔcludit̄ agnoscēdū esse baptismū christi/etiā si extra eccl̄iā dat⁹ fuerit: ꝛ iō vos hoc pie cognoscere ī v̄ris/vos īpie rescidere ī n̄ris. Sȝ forte p̄nitet talia te v̄ba posuisse/ḡ hanc v̄itatē nimis vrgerēt: q̄n dixisti factū ē vt se eccl̄ię reddidissēt ꝛ añ diē p̄stitutū restituti/p̄emptoria sentētia nō tenerēt̄ vt r̄nderet̄ tibi: Quō se eccl̄ię reddiderūt / quō eidē restituti sunt/si ab ea non erant sep̄ati: aut si sep̄ati erāt/quomō baptiçabant?

Q maximianistę baptizatores et baptizati ad ecclesiam donatistarū redeuntes/ nec illi honores quos gesserant extra: nec illi baptisma quod acceperant/ amiserunt: Capi. XXXIIII.

f Ed quid aliud diceres nisi q̄d ab eis audieras q̄d ɔsuluisti: cū ex hac cā litteris meis p̄mouereris: ꝛ tñ fortassis te arguāt/te rep̄hēdāt q̄ talia v̄ba īcaute posueris. Est q̄d te adūsus eos maxīe muniat/ ac tuā tristiciā ɔsolet̄: Nā ꝛ ipsi ī eiusdē ɔcilij decreto talia posuert̄: vñ si nob̄ lecto isto opusculo n̄ro ita r̄ndere voluerint q̄ eis nō p̄iudicēt: v̄ba laici sui/v̄ba ipsoꝝ ɔtinuo recitabim⁹: Eos aūt inquint q̄s sacrilegi surculi nō polluere plantaria: h̄ ē q̄ a maximiani capite p̄pas man⁹ v̄ecūdo fidei pudore retraxerūt/ ad matrē eccl̄iā redire p̄misim⁹. Cū eñ eis dicit̄: isti q̄s ad matrē eccl̄iā redire p̄misistis/ añq̄ redirēt vbi erāt/sic vrgētur vt tu pauloañ v̄bis a te positis vrgebaris: Ubi eñ eos fuisse respōdebūt/ nisi ī schismate maximiani? Sȝ vbi volūt eos fuisse/ɔtendant certe qui ad ecclesiā redire p̄missi sunt/in ecclesia nō fuerūt: Ergo extra ecclesiā baptiçauerūt: ꝛ sil̄ baptiçatores et baptiçati ad eccl̄iā redeūtes: nec illi honores q̄s extra gesserant/nec illi baptisma q̄d extra acceperāt amisert̄. Et tu q̄dē q̄tū potuisti ī cā mala caute locutus es vt diceres:

Placuit tñ decreto ɔcilij dilationē tpis dari: itra qð si qs corrigi voluisset/ inocēs haberet. Illi aūt nec corrigēdos eos fuisse dixerūt/ qb⁹ data ē illa dilatio: sʒ tāq̄ omino ipolluti atq̄ innocētes i maximiani societate fuerūt: sic de illis loquunt̄ cū ipsam ꝓrogant dilationem.

Qr innocēs nō sit q̄ re⁹ iudicat̄: Ca. XXXV

Uid ē eñ aliud qð di
q cūt: Eos aūt q̄s sacrilegi surculi non
polluere plātaria/ ad matrē ecclesiā redire ꝑmisim⁹. Ac ne pax sit/ vide q̄d adiūgāt. Quātū eñ de reoꝝ inquūt morte purgamur: tāto ð inocētiū reditu gratulamur. Cur itaq̄ tu dicis/ placuisse dilationē tpis dari: itra qð si qs corrigi vellet inocēs haberet/ cū eā videas ipollutꝭ atq̄ inocētib⁹ datā? Sʒ videlicet tu timuisti ne tibi diceret̄: q̄re dabat̄ dilatio eis q̄s nō polluerat maximian⁹: ideo dilatiōe illa corrigēdos esse cēsuisti: Illi timuerūt ne sibi diceret̄/ q̄re i suis honorib⁹ pollutos suscipe voluistis: iō se impollutis dilationē dedisse dixerunt.

Qr ipolluti nō sint q̄ schismatis diuisione maculant̄: Ca. XXXVI.

Roīde singula timuistis/ s̄ alteruꝝ
p oppugnat̄ ex altero: Nam tibi dicit̄:
Quō existias corrigēdos q̄s tui ꝑdicāt ipollutos? Ill' aūt dicit̄: Quō asseritis ipollutos/ etsi nō manū iponēdo capiti maximiani: tñ schismatꝭ ei⁹ cōione maculatos? Cui⁹ aūt anim⁹/ cui⁹ vires/ cui⁹ ligua sufficiat ꝓloq̄ tā intolerādū dolorē/ vt ꝑs donati discissa res arceat̄: nec socios aphros i aphrica polluat maximian⁹/ nec ad ipsam radicē vnitatꝭ rami fracti regredi ꝑmittāt̄? Tot remotissimas gētes polluit ex aphrica cecilian⁹ ex die ɔcilij bagaiēsis/ h̄ ē ab octauo calēdis maij vsq̄ ad diē dilatiōis dare illi⁹/ h̄ ē octauo calēdaꝝ ianuarij. Octo mēses numerant̄ in hoc tā longi tēporis interuallo.

Demōstrat nō solū ꝟificatū i donatistꝭ vet⁹ ꝓuerbiū: qð volum⁹ factū ē/ sʒ etiā q̄ñ volum⁹ ⁊ q̄ꝫdiu vo

Lu qb⁹ dilatio (Ca. XXXVII. lum⁹
i data ē/ maculabāt̄ societate dānati
maximiani/ an ñ maculabāt̄? Si maculabant̄/ quō ð: Eos aūt q̄s sacrilegi surculi nō polluere plātaria/ ad matrē ecclīaʒ redire ꝑmisim⁹. Si nō maculabāt̄: quō nos atq̄ oēs q̄ vbiq̄ sūt christianas gētes potuit ignotoꝝ: nō dicā falsoꝝ maculare alienoꝝ ɔtagio pctoꝝ? Sʒ iō inq̄s dilatio data ē: q̄ si trāsisset/ illis nō redeūtib⁹ tūc macularēt/ ⁊ in pęnā dānationis incurrerēt. Nō ḡ eos pctñ illi⁹ societatis/ sed dei ɔstitutio maculabat. Si ḡ null⁹ dies ɔstitueret̄/ imaculati vtiq̄ ꝑmanerēt. Quid de vob male meruit orbis terrarū? Cur eñ maculatū ꝓhibetꝭ pctis alienis/ cui nullū tp̄s dilatiōis ɔstitui stꝭ/ cū tāta sit vr̄a potētia/ vt hoīes q̄ñ volueritis pctōrib⁹ socient̄: ⁊ q̄ñ voluentꝭ inquinent̄ innocētes? Et iā polluti erāt quib⁹ i ꝑte maximiani dabat̄ dilatio/ itra cui⁹ diē si remearent ad vos/ haberēt itegri honoris ac fidei fundamēta. Si aūt ille dies eis nō redeūtib⁹ ꝑteriret: tūc polluti/ tunc scelerati/ tūc ꝑditi supliciū dānatiōis incurrerēt: tūc hūiliarent̄ ꝑ pęnitētiā degradatiōe mira ꝑdicētiū hoīm. Nō iā vt vetus ꝓuerbiū fert̄: qð volum⁹ factū ē/ s̄ etiā q̄ñ volum⁹ et q̄ꝫdiu volum⁹. Cōtingat alicui vr̄m orare i naui nobiscū/ iā pollut⁹ iā traditor appellatur. Cōicant altaria dānatores ꝑmiani cū maximiano/ ꝟitatis adultero/ ecclīę matrꝭ inimico/ dathan/ chore ⁊ abirō mistro: et ꝑ octo mēses inocētes ipollutiq̄ ꝑsistūt. Proinde si q̄ ex his quīnto calendis ianuarij se vr̄ę cōioni reddiderūt/ de innocētiū estꝭ reditu gratulati: coꝝ.s. quos sacrilegi surculi nō polluere plātaria. Quid vos ꝓmeruerūt tot dies octo mensiū/ a die octauo calēdaꝝ maiaꝝ/ vsq̄ ad diē octauū calēdaꝝ ianuarij: q̄s ita scrificastꝭ/ vt ꝑ eos q̄cūq̄ cōioni sacrilegę atq̄ dānati maximiani cohęrerēt/ nō pollueret̄ nec efficeret̄ nocētes. Et q̄d vos offēdit tā sanct⁹ dies natal' ipsi⁹ dñi nr̄i: vt sol⁹ aduēntu ⁊ trāsitu suo pollueret inocētes: atq̄ i eis q̄ i illo schismate baptiçarūt/ ꝑ oēs illos dies sāct⁹ maneret baptism⁹ christi ⁊ imūd⁹ fieret ꝑ natalē christi?

Arguit ɔtra donatistas ex eorū dictis: Ca. XXXVIII.

Uid nō audeat hūana temeritas/ cū
q in sentētiā nefādi ꝑcipitat̄ erroris:
quā relinq̄re ꝓpter ꝟitatē pudet et defendere ɔ̄ ꝟitatē nō pudet? Sʒ q̄d hinc plura/ vbi q̄libet obstinatissim⁹ q̄ ɔ̄ oēs voces rōnis obduruit/ necesse ē fateat̄ de qb⁹ dicit̄: Si se ecclīę reddidissent/ ⁊ añ diē ꝑstitutū restituti eēnt: q̄ ꝟba ipse posuisti: eos deniq̄ ð q̄bus dicit̄/ ad matrē ecclīaʒ redire ꝑmisim⁹/ de inocētiū reditu gratulamur: ac ne angustū redeuntib⁹ tp̄s/ spem salutis

artate diei prefixa subducat/vsq in illu diem agnitionis pandimus ianuam/vt integri honoris ac fidei regressi habeant fundamenta: quam quisq si ingredi nequerit pigra segnitia/sciat sibi ad omnes veniales aditus viam esse subducam: et post prestitutum diem redeuntibus fixa penitentia: q verba trecenti et decem in sententia sua toties sculcaft. Necesse est inquam quilibet aduersarius fateatur eos de quibus ista dicuntur/ antequam se vobis redderent/ antequam vobis restituerentur/antequam ad vos redirent/antequam regressi ianuam dilationis ingrederentur: non fuisse vobiscum/extra vestram colonem in eo scismate quo se a vobis separauerant baptizasse: inde vobis redditi ac restituti vbi a vobis alienati erant: inde ad vos redeuntes et regredientes quo a vobis foris erant et tenuerant/non diminutos honores suos: et secum introduxerunt non rebaptizandos baptizatos suos.

Admonet vt resipiscant et acquiescant veritati: Ca. XXXIX.

Quid adhuc pessime cause patrocinium pertinacissimum geris? Acquiesce tandem non mihi/sed ipsi quo conuincimini veritati. Vide quam verum dixerim/quod frustra labefactare conatus es: quanta fuit pro pace toleranda. Atque vt eisdem identidem verbis vtar/quibus illis litteris visus sum: pro pace christi redite ad ecclesiam/quam non damnauit incognita/si pro pace donati placuit reuocare damnata. Si enim ex his duodecim quos cum maximiano sine dilatione damnauerant/felicianum et pretextatum: postea receperunt/quomodo falsum est eos reuocasse damnata? Si autem et ipsis dilatio data est/quos dixerunt: damnatos esse cognoscite: etiam si nullus eorum postea remearet/placuit tamen reuocare damnata/ quum post sententiam quo dictum est: damnatos esse cognoscite/data est dilatio quo eis liceret euacuata damnatione remeare. Hec dicta sufficerent/etiam si verum esset quod te dicis cum hac causa maximianensium/ valde primo tuis esses a tuis episcopis cognouisse. Quid autem agis quia et falsum est? Quere aut si habes inspice diem gestorum proconsularium/quo postulatio dicta est a ticiano aduersus felicianum et pretextatum/ vt pellerentur locis: et inde quantum post diem dilationis illius id factum est. Nam dies est consilij bagaiensis consulatu augustorum archadij ter et honorij iterum octauo calendas maij: dies autem dilationis hinc vsque ad octauum calendas ianuarij. Postulatio vero ista ticiani dicta est post istum consulatum die sexto nonas martij.

Ore ex aduocati testimonio comprobant extra ecclesiam fuisse maximianenses: Ca. XL.

Proinde apparet tertium ferme agi mensem/cum a proconsule petitur vt felicianus et pretextatus sedibus pellerentur/tanquam collegae maximiani quos sibi consociauerat ad furorem: Nam cum memoratus aduocatus de maximiano quod sufficere videbatur/in eadem postulatione dixisset: Eos quoque inquit quos aliene presumptionis error attraxerat/potius primo proposito penitendi/si reuerti cuperent/ intra tempus ad religionis tramitem destitutum/pari vigoris admonitione compescuit: sed suis institutis inquit iniquitas delectatur: et se metipsam non deserit/cum sese precipitata corruerit. Idem namque maximianus ceptam nutrit audaciam/ et alios sibimet consociat ad furorem: Inter quos etiam felicianus quidam/qui primo recta sectatus deprauationis huius attaminatione fuscatur in mustricana posterius ciuitate/deo omnipotenti parietes consecratos/ecclesiam venerandam quasi quadam obsessione credidit retinendam. Huc etiam pretextatus in assuritanis partibus imitatur. Audis ne aduocati verba preclarissima et manifestissima/ quibus dicit istos de quibus agimus/quia potius proposito penitendi/dum suis institutis iniquitas delectatur: cum sese precipitata corruerit/propterea fecit locis ecclesiasticis expellendos: vbi si dies posset latere gestorum/cuiuis obtusissimo satis eliceret/quod contra eos non ita proconsularis partes adiretur/ nisi illic magis appareret sine vlla impetrita dilatione damnati: aut intra diem dilationis quo omnibus data est vobis restitui noluisset. Cum vero etiam dies gestorum cuiuslibet obstinationis oculos auresque sic feriat vsque adeo illos etiam post transactum dilationis diem in vestra colone non fuisse/ et maximiano coheesisse: vt ob hoc aduersus eos tam terribilis iudiciarie iussionis impetrarentur auctas: Quid ad hec dicitur? Quid adhuc contra tam perspicuam veritatem mira impudentie cecitate contenditur? Quid adhuc ab eis quo cum vnitate partis donati etiam concordiam sacrilegorum damnatorum tenere voluerunt/contra vnitatem christi tanta insania rebellatur? Quid adhuc baptismus christi etiam in sacrilego scismate veneratione debita cognitus/in tot catholicis gentibus impia presumptione respuitur/sacrilega repetitione violatur?

Quid valoris obtineat bagaiense decretum cum ab hereticis promulgaretur: et quid cum a catholicis examinaretur: Ca. XLI.

Nolo quarere quanto post huius postulationis diem quo felicianus et pretextatus ticiani aduocati verbis tam grauiter accusantur/in vestram colonem recepti sunt. Sufficit quod eadem postulatio tanto post finem prestitute illius dilationis eos a vestra colone separatos/ in

maxiani schismate fuisse ꝯuincit/ q̄s postea recepisti: q̄ꝝ honores nulla ex ꝑte minuisti: a quib⁹ datū/ q̄uis i sacrilego schismate baptismū/ sic reuera timēdū fuit/ rescindere timuistis. Nūqd iā in hac cā se ꝯ nos lingua cuiuslibet ꝑtinacissimi cōmoueret/ si se moueri in hois ore sub hois frōte sentiret? Erraui plane fateor/ eo ꝙ in ill' litter' posui ꝯ illa bagaiensis ꝯcilij sniā: qm̄ dixi cū apud eos decernēda recitata est/ ore letissimo acclamauerunt: Nunc aūt cum a nobis recitata fuerit obmutescunt. Uerū qḋ dixisti: Ecce nō obmutescūt: verecūdia q̄ppe i reb⁹ tā manifestis vel etiā ipsa impudētia obmutescere pōt/ insania non pōt. Neq̄ hoc dictū de te accipias q̄ tuis epis mētientib⁹ credidisti: nec ꝯ ill' oib⁹: neq̄ em̄ oēs de hac re ꝑmot⁹ ꝯsulere potuisti: ſ de his qui cū se scirēt q̄ta ꝛ qm̄ ꝯ p̄rexatū ꝛ felicianū apud iudices gesta sūt/ qḋ tuis inseruisti litteris/ tibi ausi sūt dicere ꝙ añ diē ꝓstitutę dilationis/ felician⁹ ꝛ p̄rexat⁹ vrę colonis restituti ꝑemptoria sentētia nō tenerent obstricti. Aut si ꝛ ipsi forte ista nescierūt/ nūc saltē cū hec legitis taceat verecundia/ taceat ꝛ ipsa q̄liscūq̄ hois impudentia: sola certe q̄ ꝯ tā euidētē ꝟitatē clamat insania relinq̄t: ꝛ illa erit fortassis sanibil' si cōpescat a sanis.

Ondit se ñ fuisse mētitū: Ca. XLII.

Nunc vide quēadmodū ꝯ me dixeris: Testis mēdax nō erit ipunit⁹: cū putares me in hac maximianēsiū cā fuisse mētitū. Prouer.19.a Ego tibi h̄ nō repono: q̄ppe forte locut⁹ es ꝙ icauta amicitia credidisti/ nō ꝙ fallaci corde fuisti. Hoies sum⁹: Qua tādē vigilantia efficere possum⁹/ vt vel putādo vl' loquēdo in aliq̄ labamur: sed ꝯ medicinā correctionis obsurdescere nō debem⁹.

Q̄ ñ rebaptizatio catholicoꝝ eos nō polluat/ si maximianēsiū schisma donatistis nō nocuit: Ca. XLIII.

Nunc attēde q̄tā mihi etiā i ceteris ꝑtib⁹ eplę tuę cā ista maximianēsiū ꝓbeat rñdendi facilitatē. Quicq̄d de traditorib⁹ velut nr̄is dicendū putasti: q̄ q̄ vr̄i poti⁹ hoc fecisse doceant: qḋ ꝛ i illo triū voluminū oꝑe sat' supq̄ mōstraui: vide tñ ꝛ rñde si potes/ vtꝝ hoc crimē q̄rūlibet fuerit/ polluere potuerit in vnitate tot gentiū christianos/ vl' lōge remotissimos vl' longe posteros/ si crimē sacrilegi surculi in maximiani maculare nō potuit vl' socios aphros quib⁹ dātes dilationē trecēti ꝛ decē epi vr̄i dixerūt: q̄s sacrilegi surculi nō polluere plātaria: vel vosipsos q̄ nō solū istos q̄s innocētes dixistis/ verūetiā i illo sacrilegio iam dānatos/ tāta ꝯcordia suscepistis: dicis oriētalib⁹ nota fuisse crimina traditoꝝ/ qm̄ tibi aphro maximianēsiū schisma i aphricę capite cōmissū/ añq̄ meas litteras legeres valde ꝑmot⁹ ꝯsuleres epōs vr̄os/ incognitū fuit: ꝛ cū ꝯsuluisses veꝝ ab eis audire minime potuisti. Quos certe si defendis/ ne dicas mentitos/ ꝯcedis ignaros: ꝛ tñ nec nos nec oriētis nec occidētis tot tātosq̄ ꝑplos saltē nescire ꝑmittis cām ceciliani/ cū isti nesciāt p̄rexati ꝛ feliciani: q̄s trecēti ꝛ decē/ h̄ ē aut oēs aut ꝓpe oēs epi ꝑtis donati aphri aphros i aphrica dānauerūt/ aphri aphros in aphrica susceperunt.

De sardicēsi ꝯcilio/ ex quo cresconi⁹ conat ꝓbare ꝙ orientales epi cōicauerint ꝑti donati: Ca. XLIIII.

Aseris ꝓncipiū sardicēsis ꝯcilij/ vñ ꝓbare conaris ꝙ oriētales epi cognito crimine traditoꝝ/ ꝑti donati collaucerint: h̄ vno magno .s. documēto ꝙ int epōs q̄b⁹ scribūt donati nomen inuentū ē. Nec tñ ibi aliq̄d legit eis ꝯ aphris traditorib⁹ cognouisse. Qḋ q̄dē ꝯciliū ne te lateat arrianoꝝ ē: q̄s iā tu int alios hereticos nominasti: nec addit' ciuitatū noib⁹ legi solet: q̄ nec ipse mos ē eccl'iastic⁹/ qm̄ epi epis scribūt eplaꝫ. Uñ nescio q̄s iste donat⁹: miror si nō i vr̄is litteris carthaginēsis fact⁹ ē: q̄ q̄ potuerint illi tā lōginq̄s terris ab aphrica sepati/ eoipō tpe q̄ scribere volebāt/ req̄rere quisnā eps eēt carthagis. Omitto em̄ dicere ꝙ fortasse oriētales heretic' aliq̄ mō se sociare tēptauerint. Sꝫ tu hō prudēs cū velles soluere q̄stionē/ cū tibi dici posset: si hec ita sunt/ oriētales scriberēt ad donatū vestꝝ/ quēadmodū a colone vestroꝝ orientales postea degradati sūt/ respōdisti ꝛ dixisti: Quia in recipiēdis iteꝝ vestris/ damnatę causę non potuerūt seruare ꝯstantiā. Et scriptū est: Qui iungit fornicarię/ vnuꝫ corp⁹ est: 1.Cor.6.d. vbi vestros nūc atrocit accusasti si in cā maximianēsiū non potuerūt seruare ꝯstantiā: execrabiliter damnādo sacrilegos/ honorabilit suscipiēdo dānatos. Illḋ em̄ de orientalib⁹ oīno non ꝓbas: hoc de vr̄is audisse legis/ ꝛ cernis ꝛ iudicas.

Rephēdit eū de iniusto ꝯsilio/ de falsa sententia/ ꝛ ꝯtradictione proprijs verbis: Ca. XLV.

A Ubes me relinq̄re eccłia ʒ traditoꝝ/
q̄s nec vos nec apud nos/nec maio
res vr̄i apȯ maiores nr̄os ꝯuicere ac
demōstrare potuerūt. Quos nūc si demon
strasses/coꝝ facin⁹ crimēq̄ꝫ dānarē:nō ꝓpt̄
eos tot gētiū q̄b⁹ignoti sūt catholicā soci/
etatē desererē. Sʒ vide q̄ ꝯsideratiōe nol'i
coīone nr̄a coꝝ mortuoꝝ memoriā fieri/q̄/
rū facta nō nouim⁹:q̄rū etiā bona int̄ suos
famā posteritatł̄ successione didicim⁹:cū in
vr̄a coīone sine vlla degradatiōe viuāt/q̄ꝝ
mala sensistis/quorū sacrilegia ꝯdēnastis.
Audes ne dicere hō prudēs:ille q̄ tradidit ⁊
creauit se/nesciēs illū eē creatorē nr̄m in eo
q̄ christiani sum⁹: q̄ ē creator noster n̄ eo q̄
hoīes sum⁹:q̄uis nec illuʒ quē putas crea/
torē meū de traditione ꝯuiceris. Ego autē
nō repēdo tibi hāc iniuriā/ nec tuū nec fili/
orū vel nepotū aut ꝓnepotū tuoꝝ/si i p̄te
donati fuerint/felicianū dico creatorē. Tm̄
q̄ꝛ p̄mitt/admoneo ne creator tu⁹ post no/
mē hoīs ipia vanitate currētis te inueniat
desertorē. Deide plausibilit̄ tibi viderł̄ ad/
iūgere: A fōte deducit̄ riu⁹/⁊ caput mēbra
sequunt̄: sano capite oēe sanū ē corp⁹: ⁊ si
q̄d i hoc morbi vel vitij ē/ oīa mēbra debi/
litant̄:originē suā respicit/quicq̄d i stirpe ꝓ/
cessit:non pōt innocēs esse q̄ sectā non seq̄/
tur innocētł̄:cū p̄sertim scp̄tū sit: In legali
B bus patꝝ vr̄oꝝ ne ambulaueritis. In his
oīb⁹ ṽbis tuis omitto/q̄ꝛ nō ē sile qȯ ȯ hu/
mano corp̄e comparasti: Fieri eñ pōt vt ⁊
pes doleat capite sano/⁊ pede sano caput.
Omitto etiā qȯ tibi exciderit/qȯ pauloāt̄
dixerł̄:Hoc ⁊ nos volum⁹/hoc suadem⁹: vt
christ⁹christiani sit caput: q̄ nūc nescio quē
traditorē caput vis esse ignotaꝝ gētiū chri
stianaꝝ:vbi datū ⁊ acceptū christi baptis/
mū si vultł̄ agnoscere tāq̄ꝫ bapticati nō ni/
si ab illo traditore creati sint. Omitto etiā
illud q̄ꝫtū me adiuuet qȯ ȯ scp̄tura testimo
niū ipse posuisti/dictū eē iudeis: In legali/
b⁹ patꝝ vr̄oꝝ ne ambulauerit:cū hoc vti/
q̄ꝫ p̄ceptū quicunq̄ꝫ tunc obseruare volue/
:Reg'.19.b. runt/sicut ꝓphete scti ⁊ septē milia virorū/
qui nō curuauerūt genua añ baal:a ꝑ̄lo tñ
suo ⁊ a coīb⁹sacramentis non se diuiserūt.
Hoc dico velī nolis repetēdo/quālibet tibi
videar molest⁹inculco. Noli cecilianū toti/
ens absolutū caput facere posteris nr̄is:cū
ego ⁊ primianū a feliciano/ ⁊ felicianū a p̄/
miano damnatū/ non tamen faciam caput
posteris vestris.

Q̄r nō debeat q̄d q̄sq̄ꝫ patiat̄/sʒ q̄re patiat̄ attendi: Ca.XLVI.

Am ṽo de p̄secutionis iuidia/quā
a terrenis p̄tātib⁹vos ꝓ p̄te dona/
ti ppeti q̄stamini:q̄uis i illo triū li
broꝝ op̄e satis tibi abūdeq̄ꝫ r̄nderim: neq̄ꝫ
nūc tibi tacebo/ q̄ ex hac cā maximianēsiū
breuit̄ r̄nderi potest. Neq̄ꝫ si ꝓpterea vos
imp̄itis atq̄ꝫ imprudētib⁹ꝑ̄lis vos cōmen/
datis: Sic eñ se maximian⁹ipse: sic eius so
cij/q̄ nec p̄secutionibus vestroꝝ/ vt ad coꝝ
coīonē redirēt/cedere potuerūt/ vanis im/
peritisq̄ꝫ cōmēdāt: sʒ qui sobrie cogitāt eo/
rū q̄ aliquā molestiā patiunt̄/nō penas cō/
siderari oportere: sed cās intelligūt eos ꝓ
crimine sacrilegi schismatis/ i quo a vobis
merito iusteq̄ꝫ damnati sunt: cōmotiones
etiā iudicioꝝ secularium merito iusteq̄ꝫ per/
pessos. Neq̄ꝫ eñ cōmemoro qȯ in tua ep̄la
posuisti: q̄ maximiani non basilicā sed spe/
luncā/non optatus sed popul⁹euertit: Q̄/
q̄ꝫ etiā illic etsi incertū est vestro fecisse/cer/
tū est tñ illū passum fuisse p̄secutionē: nec
tñ iustū esse sed impiū. Uñ iā cogeris con/
fiteri:nō debere q̄d quisq̄ꝫ patiat̄/sed qua/
re patiat̄ attēdi. Sed mihi paꝝ est hoc ma
ximiani exemplo iterim demōstrare/nō cō
tinuo iustū esse/ qui obtēto atq̄ꝫ adumbra/
tȯ nomine christi patit̄ p̄secutionē/q̄ñ ⁊ ma
ximianus sacrilegus passus ē/ nisi te cogā
fateri/q̄ et religiosi sacrilegos/ ⁊ iusti ipios
p̄sequunt̄: non sane nocēdi studio/ sed ne/
cessitate potius ꝯsulēdi. Nec de veteri te/
stamēto ꝓfero exempla: q̄uis te etiā ꝓphe
ticis exēplis docere illa dixisti. Illa inquā
nimis antiqua non ꝓfero: fuerūt eñ alteri/
us dispēsationis ⁊ t̄pis: Iā post reuelatā ⁊
oportuno t̄pe cōmendatā mansuetudinē/
ep̄i vestri/qȯ quidē nos nō dicimus iustū:
sed q̄ꝫdiu ibi es/et talē causam defendis/tu
dicere cogerł̄/ep̄i inquā vestri vestros schis/
maticos p̄secuti sunt.

Q̄r donatiste maximianenses p̄secuti fuerint: quos tamē malos nō diffinierunt: Ca.XLVII.

Am itaq̄ꝫ nō dico/ p̄secutionē pas/
sus est maximianus/ fecit optat⁹:
q̄ñ vos hoc ignorare respondes: ⁊
ita fecit vt hinc nulla possim gesta recita/
re: q̄ꝫq̄ꝫ in tā recēti memoria ciuitates ipse
si interrogent̄/negare non p̄nt. Hoc q̄ non

dico / s dico psecutionẽ passus ẽ maximia-
nus / fecit pmian⁹: Et recito gesta qb⁹ ostidã
domũ quã maximian⁹ ppriã defẽdebat / p-
mianũ pcuratiõe mãdata exorcisterij eccle
siastici noĩe fauẽte sibi sacerdote legato / qd
ipsa gesta indicãt abstulisse: sed iusticię nõ
gfę fuerit iudex / nõ abnuo / nõ refello. Cur
ḡ pmian⁹ apud acta magistrat⁹ carthaginẽ-
sis inter alia ḡ de nobis ɔtumeliose psequn-
da mandauit: Illi inqt auferũt aliena / nos
intermittim⁹ ablata / cũ ipse abstulisset ali-
ena si maximiani erat domus? Si aũt ma-
ximianus eã potius vsurpauerat / nõ inter-
misisset ablata: s si neq3 hoc ad psecutionẽ
vis ptinere: dico epos vros z dericos vros
maximianẽsib⁹ i eis sedib⁹ manẽtib⁹ i quib⁹
antiqt⁹ fuerant ordinati / fecisse psecutiões /
apud pcõsules accusasse: impetrasse iussio-
nes / eisdẽq3 iussiõib⁹ exequẽdis officioꝝ in-
stantiã / z ciuitatũ auxilia meruisse: vt illi q
iã fuerãt bagaiẽsis snię seueritate dãnati z
a vrę cõionis corpe: ne p cũcta mẽbra pesti-
lẽs vir⁹ irrepet cõpẽdioso dolore pcisi: z nul
lã iã vobis facientes sue coionis morbida
ɔtagione piculũ: cũ pcisis parit plebib⁹ su-
is ppria ɔuẽticula freqntabãt: z locat basi-
licas qs nõ iuaserãt cũ ptis sibi cohęrẽtib⁹
ppetua possessiõe retinebãt / terrerent / ptur
barent / expellerent / retinẽtes exhiberent.

Idẽ oñdit d salujo mẽbresitano: Ca.XLVIII.

l Ege ḡ de illis vel in
illos aduocatis psequtib⁹ dicta sũt:
ḡ obiecta crimina sacrilegij / q ipetu
accusatiõis ɔcitatę sũt prãtes: q̄re ḡ statu-
ta sint saluio mẽbresitano: qz ei nõ potuit
illi⁹ psecutionis exagitationib⁹ extorq̄ri / vt
rediret ad ɔsortiũ criminis: maluitq3 cõmit
tere examini z psecutorib⁹ suis in pcõsulari
iudicio rñdere: ea credo fiducia q sciret ad-
uersarios suos legib⁹ ɔ̄ hęreticos pmulga-
tis vti nõ posse apd iudicẽ / nisi etiã seipos
pariter ei irretirẽt: sz fefellit eũ ista cogita-
tio. Apd seranũ em tũc pcõsulẽ vl gfa pl⁹ va
luit / vl magis forte bagaiẽse ɔciliũ / qd illic
etiã ɔ̄ eundẽ saluiũ recitatũ est / quadã sana
interlocutione qd p se ageret oñdit / id ẽ vt
saluiũ aut choro epoꝝ coionis pmiani red
deret / aut fugaret a sedib⁹: vt restitut⁹ quẽ
ɔ̄ eũ pmian⁹ ordinauerat / loca oĩa ḡ a sal-
uio tenebant / sine aduersario possideret: et
tñ in eadẽ interlocutione q psecutionẽ sal-
ui⁹ pateret expssit. Sic em in eisdẽ gestis le-
git: Seran⁹ pconsul dixit: Lis epoꝝ sm le
gem ab epis audiẽda est: Epi iudicauerũt.
Quare non aut sub satisfactione ad chorũ
reuerteris vetustatis: aut vt habes scriptũ
terga psecutorib⁹ prodis? Quid hic tibi vi
det? Placet ne istũ saluiũ appellare iustum:
cui pconsul apud quem a restituto epo vro
ɔtrastãte accusabat / etiã de scã sc̃ptura dat
ɔsiliũ vt terga psecutorib⁹ pdat: qm sc̃ptũ
est i euãgelio: Si vos psecuti fuerint fugi- Matth.10.
te. Uides certe quã speciẽ salui⁹ apud suos
vel martyris vel ɔfessoris ostẽdit / q psequn-
te restituto hęc meruit a pconsule audire:
z tñ non solũ sm nos / verũetiã sm vos im-
pius z sacrilegus iudicatur.

De saluio sene q mortuoꝝ canũ alligatione punit: Ca.XLIX.

Am vo posteaq3 sentẽtia pconsulis
i abitinensib⁹ allegata ẽ / p quã ciuita-
tem vicinã iudicatã implere vñ me-
ruerãt / eo q pene oẽs membresitani saluiũ
diligebãt / ḡ fecerũt idẽ abitinẽses homini
ętate grauissimo / piget dicere: qz cũ ñ apd
acta fecerũt / sed tã recẽti memoria / cũ oĩb-
bus documentis sit clarior ipsa testificatio
ciuitatũ breuit attingã / qd illic cũ iter age-
rẽ cõperi: Nã qz eis p defendẽdis ex quan-
tacũq3 pte sedib⁹ suis etiã post pcõsulis iu
dicatũ turbę sibi fauẽtis fiducia saluius re-
pugnare tẽptauerat / victus aliqñ comphẽ-
sus ẽ: non iã ducẽdus ad iudiciũ vbi i ptes
fuerat plata sentẽtia / sz pompa miserabili
triũphãd⁹. Capto em seni / mortuos canes
alligauerũt in collo: z sic cũ illo qñtũ libuit
saltauerunt. Hoc si vellẽ exaggerarẽ dicen-
do: Nõne fortasse hanc pęnã vix tormẽtis
regũ ethruscorũ quibus mortuo viuis cor-
pora ɔiungebãt / cõparandã esse mõstrarẽ?
Nõne hõ senex z qui haberi volebat eps /
oĩm iudicio de societate viuoꝝ atq3 mortu
orũ exterminãdus esset / si duob⁹ sibi suppli-
cijs vñ vnũ subeundũ esset ppositis / non
potius hęreret cadauerib⁹ humanis / q3 sal-
tare eligeret cũ caninis?

Concludit ex dictis: nõ solũ iniustos pati / veꝝ z iustos facere posse persecutionẽ: Ca.L.

Unc aspice illa mea verba / quę te
n refellisse arbitrat⁹ es: immo iã non
ipsa / sed p ipsis ista quę dicã: Ecce
em nõ dico: Si psecutionẽ qui patit habẽ-
dus est innocẽs: maximianus est passus: s

dico: si ꝑsecutionē facere nō licet/fecit resti-
tutus: Nec dico: si ꝑsecutionē qui patit̃ ha-
bēdus est innocēs/passus est saluius. Ge-
sta recito/ṽba q̄ nō vis repeto: fecit restitu
tus/passus ē saluius: Quē mihi ex his du-
obus christianū nisi restitutū: quem sacrile
gū/nisi saluiū respondebis? Jaceat q̄ opor-
tet improbatūq;/et qd̄ dixisti nullā esse iu-
stā ꝑsecutionē: et qd̄ dixisti/quis non vult
testamēto ꝯsentire plato: qui persecutionē
patit̃/an qui facit? q2 ꝛ iusta ꝑsecutio ē quā
pertulit saluius/ꝛ restitutus fecit: passus ē
salui⁹/ꝛ tibi restitut⁹ est laudabilis/dānabil̃
salui⁹. Neq; eñ occulte factū ēē dictur⁹ es.
Aut posset hoc latere ꝓmianū qd̄ i ea ciui-
tate factū ē/vbi ipse eps̄ p̄sidebat: ꝛ in tan-
ta ciuitate apd̄ tantū iudicē/vt ex hoc alijs
etiā ciuitatib⁹ occultū esse non posset. Aut
si ꝛ hoc inter occulta deputandū ē: cur non
vis ignorare orbē terrę si q̄d mali fecit: qd̄
quidē absit/vt fecerit ꝑsecutionū tpe cecili-
anus: si persecutionē quā passus ē saluius
ab illo quē ipse ꝯtra eū ordinauit: ꝛ in ea ci
uitate vbi sup̱ collegas ꝓncipatū gerit/po-
tuit nescire ꝓmian⁹? Fateberis q̄ velis no-
lis/ne restitutū/ne ꝓmianū/ne partē dona-
ti damnare cogaris: nō solū iniustos pati/
verum ꝛ iustos facere posse persecutionē.
Aut si eam quę iuste fit/ nō esse appellandā
ꝑsecutionē putas: nec vos a nobis/nec ve-
stros a nostris ꝑsecutionē poteris ꝓbare ꝑ-
pessos: magisq; nos demōstrabim⁹ eā nos
perpeti a clericis et circūcellionib⁹ vr̄is/qui
corde duro ꝛ insulso/nec intelligētes nec se-
rentes quod eis ꝯsulim⁹ ad salutē/tanto in
nos furore sęuiūt/ vt ea quę nobis faciūt/
nec numerare nec cōmemorare/ nec digne
verbis explicare sufficiā.

Qꝫ vtiliter heretici ꝑsequant̃ a catholicis/ ꝓbāt exemplo: Ca. LI

P Roinde cū phreneticus medicum
vexet/ꝛ medicus phreneticū liget:
aut ambo inuicē ꝑsequunt̃: aut si
ꝑsecutio quę malo fit/non ē: non vtiq; per-
sequit̃ medicus phreneticū / sed phreneti-
cus medicū. Sęuitia igit̃ vestra ꝛ violētissi-
ma audacia ꝑ circūcelliones vr̄os clericoꝝ
vestrorū satellites oīb⁹ nota/cōprimēda
fuit legib⁹/ quę ꝯtra vos latę sūt/ꝛ quodā-
modo colligāda simul ꝛ in q̄ essetꝭ errore ꝛ
i quo sacrilegio ꝯ̄ vnitatē pacēq; christi vi-
deremini saltē ipso terrore cōmoniti cogi-
tare atq; emēdare velletis: sicut erroribus
vestris ꝑ potestatū sęcularium iussiones ex-
agitati/fęlician⁹ ꝛ ꝓtexat⁹ corde nimiū duro
ꝛ ꝑuersissimo schisma qd̄ a vobis fecerant
correxerunt: ꝛ ad vestrā coionē societatēq;
redierūt. Totū autē corrigeret̃ si ad radicē
catholicā a vobis omnib⁹ rediret̃. Quicq̄d
ṽo factū ē aduersus vos/qd̄ tp̄amētū chri-
stianę dilectionis excederet: tā nō est impu
tandū catholicę ecclesię/q̄ nec illud qd̄ sal-
uio fecerunt abitinēses/ꝓmiano vel restitu
to imputauerim.

Assignat causā quare ad catholicā ecclesiā debeāt redire. Ca. LII.

Q Uod ṽo post exaggeratas ꝑsecuti-
ones q̄s partē donati ꝑpessaꝫ fuisse
dixisti: ꝛ totū tacēs qd̄ p̄cessit a vr̄is/
ꝛ multa dicēs q̄ nō ꝓbant̃ i nostris: de psal
mis testimoniū dixisti ꝛ subiecisti: Nōne d̄
bis q̄ talia faciūt dictū est: Veloces pedes Ps. 13.
eoꝝ ad effundēdū sanguinē: ꝛ viā pacis nō
cognouerunt? Hęc ipsa et alia multo longe
q; grauiora/illo bagaiēsi ꝯcilio ep̄i vestri in
fęlicianū pretexatūq; dixerūt: Et certe illi
nulli⁹ carnis sanguinē fuderāt/ nullū i vos
violētię corp̄alis impetū fecerāt. Sꝫ q̄ hęc
in eos dicebāt/multo scelerati⁹ eos sacrile-
gio schismatis sanguinē spiritalē fūdere iu
dicabāt. Vñ si cū illis post tā grauia quę i
eos dicta sunt/pacē sine honoris eoꝝ deco
loratione/siue baptismi rescissione fecistis:
nō desperandū est q; ꝛ nobiscū concordare
possitis. Multo eñ vos magis delectare
debet ad pacē faciendā tot⁹ orbis christia-
nus/q̄ ꝓtexatus ꝛ fęlician⁹: Qui si nō vos
inq̄nauerūt q̄s tāta criminatiōis atrocita-
te dānastis: multo min⁹ vos inq̄nat vnitas
tot gētiū christianaꝝ/cui nescio q̄ꝝ aphro-
rū crimina demōstrastis: ꝛ multū vos inq̄-
nat scel⁹ quo vestrā societatē ab ei⁹ ecclię ꝓ
qua tot ac tāta diuina testimonia recitan-
tur societate sep̄astis: quib⁹ diuinis testimo-
nijs humana temeritate ausus es ꝯ̄dicere/
cū ꝛ tu ipse nescio quō eadē i veritate fate-
ri coact⁹ sis/q; in christianū nomē tot⁹ quo-
tidie vertitur mundus.

Improbat dictū: In paucis freq̄ter ē ṽitas: errare multoꝝ est: Ca. LIII.

A Usus es inquā testamē-
to dei reluctari/ cū dicat ap̄ls: Hois
testamentū ꝯfirmatū nemo irritū fa Gal. 3. c.
cit/aut sup̱ordinat: Abrahę dictę sunt pro-

missiones & semini eius. Hoc testamētum irritū facere/ huic testamento partē donari suподinare minime timuisti: vt cum quis in eodē testamento dicat ad abraam: Sic
Gen.22.d. erit semen tuū sicut stellę cęli/ & sicut arena maris: Hoc tu irritū faciens/ & partē donari ꝑ qua nullum testimoniū recitas superordinās: In paucis inquis frequēter ē veritas: errare multorū est: non intelligens
Matth.7.b. quomō a dn̄o dictū sit: Paucos intrare ꝑ angustā portam: cum et multos dixerit ab
Matth.8.b. oriente et occidente recubituros cū abraam/ isaac et iacob. Sed & in apocalypsi de
Apoc.7.c. monstrent ex omni gente & tribu et lingua milia candidatorū/ q̄ nemo numerare possit: Qui pfecto & multi sunt per seipsos: et idem ipsi pauci sunt in cōparatione longe pluriū qui cū diabolo puniendi sunt. Quę tamen frumenta diuinis in ęternū horreis destinata/ ꝑ totū mundū dilectiōis vnitate sociata: vel ab scandalis et violentijs hereticorꝫ siue ab interiore tanq̄ palea sua multis nō recte viuentibus/ ęstus et trituram huius sęculi tolerāt/ vltima ventilatione purgāda. Sed tibi ad oīa nihil facilius q̄ maximianensium causa respondet: Si eñ in paucis frequēter est veritas: & errare multorꝫ est: pmitte vt maximianēses quanto vobis sunt impares paucitate/ tāto vos superēt veritate. Non facis. Noli ergo in cōpatione multitudinis gentiū catholicarꝫ de vestra paucitate gl̄iari: sicut nō vis vt maximianēses i cōpatiōe multitudinis vr̄e de sua paucitate glorient̄.

Q̄r in christianū nomen totus versus est mund⁹/ ostendit ex scripturis: Ca.LIIII.

q Uod autē de apłis traditoribus narras/ ita nescis qualiscunq; hominis corde/ nō sentis in conflictu quo veritas querit̄ cū ꝓbatio nō sequit̄/ q̄ sit vana & inepta narratio/ in qua refellenda operā non consumerē: nec si non haberē in causa maximianensiū tam facile sine vlla ambage compendiū. Sacre sunt litte
Ps.49. rę: Deus deorū dn̄s locutus est/ et vocauit terrā: A solis ortu vsq; ad occasum: ex sion species decoris ei⁹. Huic ꝓphetico testimonio concinit euangeliū/ vbi de seipso
Luc.24.g. idē dn̄s dicit: Oportebat christū pati & resurgere a mortuis tertia die: et p̄dicari in nomine eius pęnitentiā et remissionē peccatorū ꝑ omnes gentes/ incipientibus ab hierusalē. Quod eñ illic dictū est: Vocauit terrā/ a solis ortu vsq; ad occasum: hoc dictū est hic: ꝑ omēs gētes. Et qđ ibi dictū est: Ex sion species decoris ei⁹: hoc dictū ē hic: incipiētib⁹ ab hierusalē. Nō eñ tm̄mō ibi passus ē christus/ sed etiā ibi resurrexit:
inde ascēdit in cęlū: ibi centū viginti hoies Act.1.c.d.2.a.c.g.a.4.i. ꝯgregatos die pētecostes misso d̄ cęlo spū sancto impleuit: ibi vno die tria/ alio dnq; milia credentiū in suū corp⁹ cōuersa suscepit: inde in totā iudęā & samariā/ & in orbis terrarꝫ ceteras gētes se fructificando diffudit & diffundit ecclesia. Q̄ð discipulis p̄dicēs iā ascēsurus in cęlū: Eritis inquit mihi Act.1.a. testes in hierusalē & totam iudęā & samariam/ & vsq; in fines terrę. Hęc igitur ecclesia incipiēs ab hierusalē/ seq; ꝑ oēs gentes tā euidenti fęcunditate diffundens/ vt teipsū confiteri cogat/ q̄ in christianū nomen ꝓuidentia dei quotidie totus vertit̄ mundus. Hęc inquā ecclesia quę dn̄o deo deorum loquente/ a solis ortu vsq; ad occasum vocat̄/ nullatenus ab apłis traditoribus pollui potuit: quos oīno nesciuit/ si maximiani sacrilegi surculi nō pollnere plantaria/ tot collegas ei⁹ tm̄/ q: ordinādo manus ei nō imposuerūt/ q̄uis eū a p̄mlano damnatū laudauerint/ p̄mianūq; dānauerint ei⁹schismate ꝯstituti: dilatiōnē q̄ reuerterent̄ acceperint: q̄ nec etiā q: dixi/ traditionē multo ꝓbabiliꝰnos vob obijcim⁹.

Q̄r compatiuus gradus nō semꝑ augeat quod cōparat/ sed aliqñ improbet: Ca.LV.

r Espōdes me hoc homo fuisse ꝓfessum/ q; eam vos nobis ꝓbabiliter obijcitis: docens etiā regulā locutionis qua cōparatiu⁹ grad⁹ quod añ positum est auget: nō quod añ factū est impro-
bat: & adiungēs: Sicut bn̄ & melius/ male & F.3.li.ca.73. peius/ horribiliter & horribilius/ ita esse ꝓbabiliter et ꝓbabili⁹: Uñ tibi colligere videris & dicis: Huic ego in illo ꝓlixiore triū librorꝫ ope suo loco tibi satis aut plusq; satis fortasse respōdi & ostēdi: Ex illis litterꝭ didicim⁹ vba quō cōpatiu⁹ grad⁹/ nō semꝑ augeat quod cōparat: aliqñ improbet cui
compat̄. Inde ē: Dij meliora pijs errorēq; Virgilius.3.Georg. hostibus illum/ Discissos nudis laniabant dentibus artus. Inde est: melioribus opto auspicijs. Lege diligēter: plura ipse re-

periens. Sed nōne miraris obsecro te ī hac causa maximianensiū: ex qua tibi ad omnia nūc statui respondere: nec huius mihi defuisse locutionis exemplū? In illa quippe luculētissima & facūdissima sententia bagaiēsis cōcilij: Inuēta ē inquiunt causa salubrior/ne p cuncta mēbra pestilēs irrepat virus/vt compendioso dolore natū decidat vulnus. Certe fm regulam tuam salubris nō salubrior dicere debuerūt. Neqꝫ eñ illud salubre/sed pniciosum erat/vt per cuncta membra pestilens virus irreperet. Salubrior ergo erat causa/vt compēdioso dolore natū decideret vulnus: quis nō esset salubris/sed contra exitiabilis/vt p cūcta mēbra pestilens irreperet virus: Sic traditionē ꝓbabilius nos vobis obijcimus/ quis cū vos nobis nō ꝓbabiliter obijciatis.

Recitat quedam gesta apud cirtham: et de traditione feliciani et innocentia ceciliani: qualiter etiā que improbare quis velit/ prius bñ intelligat opus sit: Ca. LVII.

A Iam illud quod in siluanū cirthensem episcopū vestrū dixi fuisse traditorē/ municipalia gesta testantur ibidē apud cirtham a curatore reipublice numacio felice confecta: Nā sicut ibi scriptū legimus/ postcaqꝫ peruentū est ad bibliothecā/inuenta sunt ibi armaria inania: Ibi ꝓtulit siluanus capsulam argenteam et lucernā argenteam/quo diceret se post arcam inuenisse eas. Cui victor aufidij dixit: Mortuus fueras si non eas inuenisses. Felix autē curator cum ei dixisset: Inquire diligentius ne quid hic remāserit. Siluanus dixit: Nihil hic remansit: Totū hoc eiecimus. Questa cū apud acta zenopili consularis recitarētur/ eisqꝫ insererentur/inter alia testiū multa documenta/quesiuit consularis qui administrabat. Tūc siluanus in clericatu victor respōdit: Sub paulo epo orta ꝑsecutio est: Siluanus subdiaconus fuit. Hinc tu publicorū gestorū euidētissimo documēto/ quo minus credaꝭ/magnū aliquid tibi videris opponere: quia cū cōmemoras sententiā quā dixit in cecilianū velut puniēs traditores: ac argumentaris fieri nō potuisse/ vt traditor fuerit/ qui traditionis tā seuerus vltor extiterat: quasi aliquid seuerius videbaꝭ illis nequissimis senioribus/qñ in occidendā susannā tanta instantia sequebātur/ cū Daniel. 13. eorū conscientia ipso flagitio foderetur/qꝫ se in illā punire velle fingebāt. Sed omittamus talia: Felicianus nunqd nō cū primiano nūc danat/qd cū maximiano ipe cōmisit? sꝫ plane meliore sententia correctior nō splēdidior. Qd felician⁹ si facere voluisset/ nō in ceciliano falsam/sed in seipso verā traditione salubri emēdatione dānasset: & ad ceciliani Inocētiā/etiā si nō eps/ tñ correcta prauitate transisset: sicut felician⁹ ad pmianū: quem sūr vt ille cecilianū damnauerat innocentē: potuit tñ sine macula primiani vel sua/cū episcopali etiā honore transire. Nec illud qd dixi/ nescio quos traditores/ quos vestri maiores arguebant si veraciter arguebāt debuisse ꝯuincere: sic accepistanqꝫ Ꝟ apud seipos facere debuerint. Sic eñ rñdes qd fecerit: & ideo nros pdidisse baptismū iudicauerint. Lege ꝑus diligēter ꝯ qd scribis: & aut intellige qꝫ dicunꭍ: aut noli qd intelligꝭ ꝯtere ī aliud. Ego dixi nō apd vestros/ꝟ apud eccl̄ias trāsmarinas quib⁹ innocentes illi videbanꭍ qui arguebanꭍ/a vr̄is eos debuisse ꝯuinci: Nā & maximianēses ꝯuictū sibi videnꭍ damnasse pmianū: ꝟ nō apud eos qui lōgius positi/ et a gr̄a vel inuidia remotiores/ tale de illo posset ferre iudiciū/ quod vniuerse pti donati facile probareꭍ. Nūc vero damnauerunt eū centū & ampli⁹ qꝫ trecētis absoluēdū reliqrūt: apud quos ipsi periculū dānationis incurrerēt. Eis qppe & plurib⁹ suā debuerūt psuadere sentētiā/vt ipsi cū eis int⁹ eēnt: pmianus aūt forꭍ/si dānaꭍ pnitētiā respuisset. Si aūt ī hoc/tñ maiori numero collegarū & tot sue cōionis eccl̄ijs p totā aphricā diffusis psuadere nō possent: aut sententiā suam ꝯsilio saniore rescinderēt: in qua falli sicut hoīes de hoīe potuerunt: aut si vera ei⁹crimina sine vlla dubitatione didicerāt/qꝫ tamē psuadere tāto pluribus ceteris nō valebant/nocentē scientes tolerarēt prudentius et patiētius/ qꝫ se a tot innocētibus qꝫ ista nesciērēt/ipio schismate separēt. Tenerēt eñ illā beati cypriani plenissimā charitatis pietatisqꝫ sententiā qua dicit: Nā et si videntur esse in ecclesia ȥizania/ non tamē impediri debet fides aut charitas nr̄a: vt qm̄ ȥizania esse in eccl̄ia cernim⁹/ipsi de eccl̄ia recedamus. Qd quidē illis tūc profecisset/ si in ecclesie catholice purgamentis

purgamēta tolerarēt/quę afi tp̄s separe nō
possent: sed ꝙ eos dicimus i hac erroris ve
stri societate/quā verā ecclesiā esse arbitra/
mini facere debuisse: hoc maiores vr̄i i illa
pspicue vera in cuꝰ vnitate fuerūt/ne ab il
la separent/facere debuerūt. Sicut em̄ qui/
bus qlibet ptis vr̄ę bō causā p̄miani prsus
ignorās: tn̄ q̄uis a centū maximianensibꝰ
damnatū simplicit innocentē credit eū qui
tāto pluribꝰ se pbauit: ita etiā in colone ca
tholica/quē causa ceciliani latet/ nō imeri/
to sibi innocentē fuisse psuadet eū q̄ nō so/
lū p aphricā/verūetiā p tot gentiū christia/
naꝝ terras/tāto pluribꝰ ep̄is ceteris vl' ino/
tescere innocēs potuit/vl' occultari nocēs:
apud q̄s aut ab agnoscēte meruit absolui/
aut nō meruit ab ignorāte dānari/aut cor/
rupto iudice ꝯ quē meruerat absolutꝰ/non
potuit alijs q̄ nō iudicauerāt demōstrari.
Uos igitur sacrilega sepatiōe ab vnitate
ipsoꝝ innocētiū tot tātorūq3 sepami/q̄ cū i
hac cā iudices esse nō possent: aut nullos
hinc fuisse iudices: aut vtrū hinc aliqd vel
q̄d iudicatū sit nescierūt: aut electi iudicibꝰ
potiꝰq̄ victis litigatoribꝰ crediderunt.

De q̄driptita distributiōe de q̄ etiā supra scptꝰ ptractatū ē: C. LVII

Cōtra petilia/nū. li. 1. ca. 21. et lib. 3. cōtra petilianū. ca. 58. et ꝯtra cre sconium. li. 3. ca. 67.

Is docet i eo etiā qd ex illa mea q̄/
b driptita distributiōe vltimū tibi: ne/
q3 em̄ aliud poteras/elegisti/q̄ faci/
le supemini. Dixi em̄ ꝙ si documēta crimi/
nū traditionis fuerint ex vtraq3 pte plata:
aut vtraq3 sūt vera aut vtraq3 falsa: aut no
stra vera ꝛ vr̄a falsa: aut nr̄a falsa ꝛ vr̄a ve/
ra. Et cū in tribꝰ supioribꝰ facillimā nostraȝ
victoriā demōstrassem: in q̄rto q̄3 vos vin/
ti/aut minꝰ intellexisti/aut qd magi credo
ne ab alijs itelligeret/nescio quibꝰ vmbra/
culis id conatꝰ obtegere de argumētatiōis
genere disputādū putasti: Uñ et cū alijs si
opꝰ fuerit fortasse tractabimus: ne tp̄s re/
bus non necessarijs insumamus.

Ondit donatianos sine causa ab ecclia itatū dilatata/recessisse: Ca. LVIII

A

Roinde attēde/vtꝝ va
p leā i illo pspicuo speculo vestro/hoc
est in causa maximianensiū etiā hoc
demōstrare. Nāq3 mortuis omnibꝰ ꝛ apud
quos hęc gesta sunt/ fieri aliqñ poterit/ vt
inter vestros ꝛ illoꝝ posteros q̄stio cōionis
agitet: dicturi sunt illi a maioribꝰ suis fer
me centū vel amplꝰ ep̄is dānatū eē p̄mia/
nū: ꝛ illā p̄mo quę apud carthaginē/ dein/
de aliā quę apud cebarsussi ꝯtra eū scripta
est sententiā platuri cōtra vestri ꝯciliū ba/
gaiense recitabūt. Flagitabūt illi/ vt dilu/
ta esse doceant crimina p̄miani/ quę suorū
maiorū sentētia continet. Nōne multo iu/
stius dicēt vestri: Hęc crimina quę obijcit
etiā mortuis si vera sint/hoc pbate/qd ad
maiores nr̄os ea detuleritis/ꝙ eis hęc ve/
ra ostēderit esse? Qd si facere conati estis/
nec implere potuistis: maiores ipsos nr̄os
inq̄nare nō poterāt aliēa crimina/q̄uis ve
ra/ q̄ illis nō fuerāt demōstrata hoībꝰ/si eā
nec conati estis ondere. Uñ igit ad nos cā
illꝰ reatꝰ trāsire potuit/ q̄ nec ipsos q̄ cū p̄/
miano tūc viuebant ignoratus et nō pba/
tus inuoluit? Uos itaq3 schismatis reos p/
spicua ꝟitate ꝯuincimꝰ/ q̄s a nobis fr̄ibus B
vr̄is ppter aliena crimia q̄ tūc maioribꝰ no
stris demōstrata nō sūt/qñ fuerāt demōstrā
da/sepatos videmꝰ/si hoc iustissime dictu/
rę sūt plębes/ꝛ clerici coꝝ locoꝝ ex q̄bꝰ erāt
trecēti et decē/q̄ ꝯ maximianēses bagaiēse
ꝯciliū ꝯdiderūt. Si ꝟ iquā recte dicturi sūt
aphri aphri/numidę numidis/mauris mau
ri: q̄3 plurimi paucis biçaceonis ꝛ ꝓuiciali/
bus: q̄nto iustiꝰ ꝛ criminibꝰ etiā si vera eēnt
nescio quoꝝ i aphrica traditorū. Hęc dicat
aphris orbis terraꝝ/cū p̄sertim ꝛ i aphrica
ipsa ecclia catholica tāto sit cęteri gētibus
vnitati vinclo sociata. Quę nihilominꝰ eā
ꝛ documenta etiā criminū alienoꝝ q̄ mihi
nūc conari ondere/nō faciūt reos ipsos gē/
tiū: quibꝰ qñ debuerūt nō demōstrata sūt:
vel q: nō curastis a quibꝰ ipsis i hac cā ino/
cētibꝰ/si me dissociauero/ p crimibꝰ alienis
innocēs esse nō potero a sacrilego crimine
schismati. Proinde ꝛ plimū valeati/ꝛ nūc
mihi hęc ꝟa eē doceati: Dānamꝰ mortuos
traditores/viuos nō deserimꝰ inocētes. Cū
q̄ dixeris: ꝟ si q̄ vera eēnt vr̄a documēta ec
clesię/ꝟ ē catholicę/vos ea pbare debuisse
ꝛ vos intꝰesseti: illi aūt q̄s ꝯuinceret/pelle/
rent foras: ppulsi vr̄i aūt i ecclia plenaria
ꝛ catholica remāsest: hoc si totidē ꝟbis vo
bis maximianēses dicāt: qd r̄ndeb/nisi nec
refelli dignos: s3 tn̄ rideri q̄ eccliaȝ plena/
riā cū ep̄is iā muꝰq̄ cētū ꝯ tantā numero/
sitatē ac multitudinē/cui amplius q̄ trecē/
ti p̄sident audeant: cū p oēs aphricę regio/
nes vbi maximianenses sunt: nō desit etiā
cōmunio p̄miani: p alias aūt mlto plures

latiorescꝫ aphrice ꝑtes vnũ maximianẽsẽ
nemo reperiat/nisi vix forte peregrinantẽ.
¶ Quo igitur ore ꝯtra ecclesiã a solis ortu vsqꝫ
ad occasũ ꝑmissam voce veritatis ⁊ reddi-
tam audes ecclesiã plenariã dicere ꝑtẽ do-
nati/cũ ipsa nõ sit nisi aphrice: illa vero cum
tot gẽtibꝰ/sic ⁊ aphrice: sꝫ videlicet ista illã
misit foras. Ne q̃so tu istã vocẽ mittas foras:
in facie ẽ frõs hoĩs nõ sub humero. Ergo ne
ista illã misit foras? Nõ vides si illa mittitur
Gen.22.d. foras de qua dicit dñs ad abraã: In semi-
ne tuo bñdicent oẽs gẽtes. De qua ꝑdictũ
Esa.2.a. legitur: ꝙ erit ĩ nouissimis diebꝰ manifestus
mõs dñi: ⁊ veniẽt ad eũ vniuerse gẽtes. De
Ps.21. q̃ ꝑdictũ canit: Cõmemorabunt et ꝯuertẽt
ad dñm/vniuersi fines terre: Et adorabũt ĩ
cõspectu eiꝰ/vniuerse patrie gẽtiũ. De qua
ꝑdicat ꝙ ĩ toto mũdo fructificet et crescat:
Luc.24.g. quã ipse dñs dicit dilatari ꝑ oẽs gẽtes inci
piẽtibꝰ ab hierusalẽ. Nõ inquã vides si hec
mittitur foras/eã cũ lege dei/cũ ꝓphetis/cũ
psalmis/cũ apostolis/cum ipso euangelio/
cũ toto deniqꝫ testamento ⁊ cũ ipso herede
mitti foras.

Q̃ animosa cecitas hereticos fa ciat: Ca.LIX.

Quod nefas sit attendis: sed ꝑhorre-
scis/si ꝯtremiscis. Uide vbi sitis/⁊ re-
dite intro: quoniam nõ missi estis/sed vos
potiꝰ existis foras. Uide q̃d faciat animo-
sa cecitas. Dicit ꝙ maximianꝰ ꝑmianũ mi-
serit foras/⁊ ridet. Dicit ꝙ ꝑs donati labo-
res aplõꝝ ꝑ vniuersũ mũdũ fructificãtes ⁊
crescẽtes misit foras/⁊ nõ exhorret. Ne q̃d
sane falleris aut fallas: quia id q̃d tã crebro
cõmemoraui/nõ aduertens vel te aduertis-
se dissimulãs/dixisse me affirmas nõ eẽ fru
menta dñica/quã ego ecclesiã catholicã sic
asserui/quõ eã nõ asserit scriptura diuina fru
mẽta sola ĩ horrea recõdent: nũc ecclia tan
q̃ area cũ palea trituratur: hoc ẽ q̃d vos vr-
get ac ꝑmit. ⁊ nisi corrigamini extinguit: qr
huiꝰ aree paleã q̃d vos eẽ demõstrasti: pur
gatũ frumẽtũ impudẽter vos esse finxisti:
ac si ex ipsa area vanis calũnijs turbulen-
tis/tanq̃ leuissimus triture puluis ꝑtinaci
sublatus/ante nouissimũ vẽtilationis tem
pus existis. Uox deniqꝫ arrogãtissima at-
qꝫ falsissima vestra ẽ illa/nõ nr̃a: Quid pa-
Hiere.23.f. lee cũ frumẽto: quod de somnijs vanoꝝ et
Cõtra parme-nianum lib.3. reuelationibus ꝓphetaꝝ hieremias ait: et
a.2. in fi. et.3. tanq̃ de nobis ⁊ vob̃ dictũ sit/parmenianꝰ

hoc scribit. Quere q̃ a maximiano: nihil
aliud de se dicit: Nõ est enim aliꝰ impiꝰ super-
bie tumor apud oẽs qui se a christi vnitate
discindũt/q̃ se solos christianos esse iacta-
re et damnare ceteros: non solũ quibꝰ eorũ
lis nota est/verumetiã quibus eoꝝ nec no
men auditũ est.

De illa sentẽtia: Testamẽtũ vñcũ qꝫ ꝓlatũ est recitetur: ⁊ de scãdalis in ecclesia oborientibus: Ca.LX.

Nam illud q̃ eleganter tibi visus es
dicere/ꝙ cũ ego de testamẽto dei di-
xissẽ: nũc vndecũqꝫ ꝓlatũ ẽ recitetur:
Respõdendũ putasti ꝙ iã hoc ꝯfessionẽ cri
minis habeat: ⁊ ideo dixerim: a q̃cũqꝫ ꝓla-
tum est recitetur: quia apud me ꝯstat/⁊ a no-
stris exustũ/et a vobis seruatũ atqꝫ ꝓlatũ.
Ita vero si veritate ꝯfisus/a maximiano
velis ꝓferre codicem legis: vbi recites da-
than/chore et abiron/ qui viui terra dehi- Numeri.16.
scẽte submersi sunt: quibus istũ bagaiẽsis
sentẽtia cõꝑauit: nõ eo firmius ꝯtra illũ re-
citabitur: qr in eiꝰ codice reꝑitur. Q̃d ergo dixi:
testamentũ vndecũqꝫ ꝓlatũ ẽ recitetur: nõ ẽ
ꝯfessio criminis sed fiducia veritatis. Quid enim
cõmodiꝰ/q̃d ꝑclariꝰ/q̃ si fieri põt/aduersus
te legatur/a te ꝓferatur: Nõ qr ego non habeo
ꝓ me/sed facilior ẽ certiorqꝫ ꝯuictio/vt tu ha
beas ꝯtra te q̃d ꝓ te si corrigaris fiat. Con
tra vniuersitatẽ vero ecclie qr te inania repe
tere libuit/etiã hic tibi rñdeo: Sicut ĩ aphrica
ꝑs donati vos estis/a q̃bꝰ apparet ꝑtẽ ma-
ximiani schisma fecisse: quoniam non est ꝑ aphri-
cã qua vos estis: vos aũt ⁊ in regionibꝰ ĩ q̃-
bus illa ẽ nõ deestis: nã ⁊ alia schismata fa-
cta sũt ex vobis/sicut rogatẽses ĩ maurita-
nia cesariensi: vrbanenses in quadã numi-
die particula/et alia nõnulla: sed vbi ꝑcisa
sunt ibi remanserũt: ⁊ hinc enim et eos a vo-
bis exijsse/nõ vos ab ip̃is: qr vos etiã ĩ his
terris estis vbi ipsi sunt: illi autem quaquã
versus vos estis/nõ nisi forte peregrinan-
tes inueniunt: Sic ecclia catholica/q̃ sicut
ait cyprianus/ramos suos ꝑ vniuersã terrã
copia vbertatis extẽdit: vbiqꝫ sustinet scã-
dala eorũ q̃ ab illo vitio maxime superbie
ꝑcidũtur/alioꝝ hic/alioꝝ alibi atqꝫ alibi/q̃
ꝑtes suas ostẽtãtes dicũt: Ecce hic ẽ christꝰ Math.24.b
ecce illic: quibus ne credatur ipse ꝑmonuit:
Nõ enim ostendunt viã de qua ꝓphetatũ ẽ
in psalmis: Ut cognoscamꝰ ĩ terra viã tuã/ĩ Ps.66.
oĩbꝰ gẽtibꝰ salutare tuũ: sꝫ sue cõmunionis

q̃sq₃ regiões/ecce hic/ ecce illic. Ubi enĩ ca-
dũt ibi remanẽt:⁊ vbi sepant ibi arescunt:
vñ ipsa de q̃ ꝑcidunt/etiã i eas terras extẽ-
dit vbi iacẽt illa q̃q₃ i sua regione fragmẽta
i illa ꝟo singula q̃cũq₃ ipsa distẽdit nõ sũt:
q̃uis aliq̃ñ vix rarissima folia ex eoꝝ aridi-
tate ventꝰ elationis in peregrina dispgat.

Declarat quõ eccl̃ia catholica ramos suos copia vbertatis ꝑ vniuersã terrã extendat: Ca.LXI.

Ec igit eccl̃ia q̃ vt eiusdẽ idẽtidẽ ꝟ-
b bis vtar: ramos suos ꝑ vniuersam
terrã copia vbertat̃ extẽdit:ad mul
tas etiã barbaras gẽtes extra orbẽ roma-
nũ crescẽdo ꝑuẽtura ẽ. Qđ te inq̃sisse ⁊ cõ-
perisse arbitror vt diceres:Omitto gentiũ
barbaraꝝ ꝓprias regiones/ipsaꝝ ritꝰ/side-
ra chaldeoꝝ/egyptioꝝ supstitiones/deos
magoꝝ/vt oĩa ista sint:qꝛ ꝓuidẽtia dei i
christianũ nomẽ totus quotidie vertit mũ
dus. Hec tu vera dixisti:⁊ sic implet ꝓmis-
Gen.22.d. sio q̃ dicta est abraã: In semine tuo bñdi-
cent oẽs gentes. Oẽs inq̃t gẽtes: nõ dixit
oim gentiũ oẽs hoies. Uñ necesse ẽ nõ so-
lũ fecũditate crescentis ecclesie/verũetiã ꝑ-
mixta multitudine inimicoꝝ eius/ ꝑ quos
pietas eius exerceri et ꝓbari possit vsq₃ in
finẽ iudiciarie sepationis totus orbis im-
Gen.26.a. pleat. Sic cõmemoratũ ẽ hoc testamẽto et
ad filiũ eius isaac/dño dicẽte: Et statuã iu-
ramentũ meũ qđ iuraui abraã patri tuo: ⁊
amplificabo semẽ tuũ tanq̃ stellas celi: et
dabo tibi ⁊ semini tuo oẽm terrã/⁊ bñdicẽ-
tur i semine tuo oẽs gentes terre. Sic ⁊ ad
Gen.28.c. nepotẽ eius iacob: Et erit semen tuũ sicut
arena terre:⁊ illabit supra mare ⁊ in aphri-
cũ/⁊ in aq̃lonẽ/⁊ ad orientẽ:et bñdicent in
te oẽs tribꝰ terre. Supra mare aũt plerũq₃
scriptura cũ dicit/occidentalẽ partẽ solere si-
gnificari/nouit qui legit. Huic tu testamẽ-
to si ꝓlato consentire voluisses/ nõ in sola
aphrica remãsisses. Nõ ergo nobis cõmu-
nicãt sic̃ dicis/nouatiani/arriani/patripas-
siani/valẽtiniani/patriciani/apellite/mar-
cionite/ophite:ceteraq₃ vt ꝟbis tuis vtar/
nefariũ pestiũ nõ sacrilega nomina sectaꝝ:
Uerũtñ vbicũq₃ sunt isti/ illic catholica sic̃
i aphrica vbi ⁊ vos:nõ aũt vbicũq₃ catho-
lica ẽ/aut vos estis/aut heresis q̃libet illa-
rũ. Uñ apparet que sit arbor ramos suos ꝑ
vniuersam terrã copia vbertatis extẽdẽs:
⁊ qui sint rami fracti nõ habẽtes vitã radi-
cis: atq₃ in suis quisq₃ latentes ⁊ crescentes
locis: sed si nõ ꝑmãserint in infidelitate/si-
cut de israelit̃ dicit apl̃s/inserent: Potẽs Roma.11.c.
est enĩ deus iteꝝ inserere illos/non vt iteꝝ
accipiãt sacramentũ baptismat̃/qđ iã tra-
ctũ ex arbore non mutarũt: sed vt reuiui-
scant ex radice charitatis ⁊ vnitatis:a qua
sepati sterilitate animositat̃ arescũt: sicut
rursus inserẽdos putastis ꝓteꝝtatũ ⁊ felicia-
nũ/quos tecũ ꝑciderat maximianus:nec q̃-
cisoꝝ baptismũ reprobastis. Quibꝰ ꝟo ali-
quid ꝓstaretis/si nõ eos frumẽto vr̃o/sed ⁊
vos ⁊ illos radici catholice redderetis.

Qr baptismus nõ prosit eis qui ab vnitate catholice ecclesie discedunt/q̃uis eis insit:et q̃ redeuntes ad ecclesiam non sint rebaptizandi: Ca.LXII.

i Am ꝟo ad illud quid respondeã/qđ
tibi visus sũ dixisse ꝓ vobis: quo-
niã dixi nõ ꝓdesse baptismũ eis qui ab vni-
tate discedunt/inesse illis tñ: hinc probari/
q̃ redeuntibus non restituitur. Firmastis
enĩ et vos hoc dicere/q̃ maioribus nostris
ad ecclesiã redeuntibus/baptismus quem
ibi acceperãt nõ ꝓfuerit. Hoc si diceretis:
nihil inter nos aliud quereret/nisi que sit ec-
clesia vbi baptismus ꝓsit. Sed vos nõ di-
citis in nobis baptismũ esse/ac nõ ꝓdesse:
sed dicitis omĩno nõ esse/quod ab eis ac-
cepimus/qui eũ discedendo perdiderãt:
vñ nec potuisti respõdere/ nec poteris ad
illud quod a me positũ est/inesse baptismũ
discedẽtibus hinc ꝓbari/qui redeuntibus
nõ restituit. Si enĩ baptismũ felicianus a
vobis recedẽdo ꝑdiderat/cur nõ denuo re-
diens baptizatus ẽ/ vt ei qđ ꝑdiderat red-
deretur? Ipse deniq₃ maximianꝰ si ad vos
redeat nõ baptizatus/ qđ deberet vtiq₃ si
ꝑdiderat baptismũ. Tua quippe ꝟba sunt/
q̃ in eius schismate sentẽtia damnationis
retenti/simul et baptisma et ecclesiã perdi-
derunt. Sicut ergo eis redeũtibꝰ reddit eccl̃ia/
reddat baptismꝰ. Baptizent inquã redeũ-
tes/si baptismũ amiserit abscedẽtes. Hoc qꝛ
nõ facitis/etiã vos fatemi ab eccl̃ia redeũ-
tibꝰ iesse baptismũ/nec ꝓdesse:dãt ergo sic ha-
bẽt.i. vt ⁊ ipsis qui ab eis extra ecclesiã su-
munt insit baptismus/ nec tamẽ ꝓsit. Uñ
sicut illis redeũtibꝰ nõ reddit qđ amiserũt:
ita ⁊ illis nõ dandũ est quod acceperãt/sed
agendũ cum eis/vt ꝑ ecclesiã prosit vtrisq₃

qd extra ecclesiā inesse nō pdesse: Ac p hoc nec p vestro errore aliquid dixi: et ei qd dixi non respondisti.

Qr extra ecclesiam positi ꝯferre possint baptismū: Ca.LXIII.

Diuigis etiā de horto ꝯcluso et fonte signato: qd omino vsi dictū sit non intelligis. Si ꝯclusus ē inquis hort⁹ et fons signat⁹: quō qui foris ē posit⁹: et ab horto .i. ecclesia et fonte eius .i. baptismate separ⁹/ potest dare qd nō habet? Interroga felicianū: vtrū i horto ꝯcluso fuerat/ qñ illi redit⁹ qsi ad eundē hortū ꝯclusū dilationis ianua pādebat? An forte exinde furat⁹ ē fontē/ vbi laicos suos in maximiani schismate baptiçaret? Qd si ita ē: vbi tūc vestri vos abluebāt? An eos pariter illa dilatione distulerūt/ donec fures illi ad hortū cū fonte remearēt? Tūc nō erāt isti pseudo pphete/ qñ pmiani criminib⁹ mentiēdo deceptos/ ad suū sacrilegiū traducebāt lupi rapaces: qñ seductos de grege pmiani/ ad sue ꝯcisionis pticulas ptrahebāt? Negas eas qs dixi tyrannicas vxorū: Infūdis ne alienas dsiationes et bacchationes ebrietatū? Nega qntū potes: nō vereor/ ne ppterea nobiscū vos pigeat ꝯcordare. Nō in vos tale aliqd dixi/ qlia maximianēses dānati a vobis audire meruerūt. Negas furorē circūcellionū/ et pcipitatorū vltro cadauerū cultus sacrilegos et pphanos: non tñ negas cū egyptiorū ad modū exēplo pereūtiū funerib⁹ plena essent litora: quib⁹ in ipsa morte maior ē pena/ q nec ipsam inuenerūt sepulturā. His vos insepultis cadauerib⁹ inhesistis: ibi eñ iacebant ptexat⁹ et felician⁹. Aut si apud vos reuixerūt/ qd de baptismo agitis quē tunc mortui tradiderunt?

Qr errorē donatistarū sathane cōparauerit/ nō ipsos homines: Ca.LXIIII.

Dicis me non seruasse pacē ac lenitatē/ quā pncipio litterarū mearū promiserā/ q sathanā petilianū appellauerim: Ego nō petilianū nec quēq̄ hoiez i pte donati/ s ipsū errorē pti donati sathane cōpaui: ex cui⁹ laqis hoies qs diligo cupio liberari: Nā lege ꝯsiderati⁹/ inuenies: q̄q̄ etsi aliqd duri⁹ dixi/ lege q ipsi nō i errorē maximianēsiū s i ipos dixerit. Felicianū q petilian⁹ imitet/ et mihi pacē deside rāti nō irascat. Tibi certe ipe nō succēseo q mihi ex obliq manicheos obijciēdos putaueris ppt errorē adolescētie mee. Vñ non tā doleo ꝯfidēs d ppetua glia liberatoris mei: q̄ si placeat admoneo/ vt q̄ras et legas q et quāta et quō aduersus manicheorū pestilētissimā heresim scpserim. Ibi videbis q fide ꝯ eos christianā defenderim vitatē: eorū q fallacias q̄nta pspicuitate destruxerim: et noli esse aduersus me icredul⁹/ cū felicianū credas pmiano fideliter inhesisse: qui p maximiano tanta crimina in eū sententia damnatoria dixerit. Cōtra eundē vo maximianū et ab eo dissociat⁹ aliqd forsitā scpserit: in quē nō sicut ego in illo adolescēs laicus cathecumin⁹ inciderat: s senex senē ei cui nūc adiūct⁹ est/ aduersariū eps epm fecerat. Vñ cū ego eplam primatis nri/ q fecisse sub eadē vrbana obliquitate mētionē/ quā de me iste scpsit iratus: cū in epor ꝯcilio pbare qd intēderat vrget ei⁹ ipsi⁹ sentētia se corrigētis/ et de hac re veniā postulātis/ legā esse damnatā: tu quere vtrū possis legere/ vbi correct⁹ damnauerit felician⁹/ q non accusans sed damnās dixit i primianū: vel saltē ipse primianus euacuauerit/ que dānās dixit in felicianū. Quod si inueneris: nec sic par erit cā/ q ille accusationē istituerat quā falsam esse peruidens/ cū venie postulatione damnauit/ nō aspnās emēdationis humilitatē dignitate pmat⁹/ s poti⁹ recolēs prudēs qd scptū ē: Quāto magn⁹ es/ tāto hūilia te i oib⁹: et corā deo inuenies gratiā: Isti aūt nō inuicē apud alios accusauerāt/ s aduersus inuicē iudices sederāt: pinde inuicē damnauerāt/ damnati ꝯcordauerūt. Non videm⁹ in partē donati pacem damnatorū/ si et christi pacē non respuant in orbem terrarū. Eccl. 3. c.

Qñdit rñsionē aduersarij eē isufficiētē ad sibi opposita: Ca.LXV.

Cernis iā vt arbitror/ q̄ inaniter dixeris/ q videaris tibi ad omnia respondisse que in mea epistola ꝯtinentur. Si eñ ppterea respondisti/ quia tacere noluisti/ nō quidem ad omnia/ sed tamē respondisti. Si autē ad hoc respondisti vt ea q a me dicta sūt euacuares/ video te quidem ad multa respondisse: sed nihil video refellisse. Consideratis autē omnibus que a me dicta sūt/ puto q facillime intelligas nō deuitande ꝯtentionis causa: q nulla est cū veritas vel querit/ vel nō p vanagloria litigat: sed cause male diffidētia vos nobiscū nolle ꝯferre. Ut eñ hanc solā maximianensiū causam medium proferamus/ nihil

contradicere te isti posse/ nūc saltē fortasse
iā agnoscis: Vñ nō mihi arrogās sicut cre
dis/ aut calūniaris/ velut inuictā eloquētiā
sic eā volui cōmēdare/ ſ magis vt intuerēt
q̄ legerēt talē esse causā/ ꝓ qua asserēda vel
poti⁹ demonstrāda nulli⁹ sit facūdię patro-
ciniū requirēdū. Ecce iā non dico tricipitē
B bestiā/ errorē vestꝝ/ q̄si suauissimas ꝟborū
emēdationes/ ſ dico calūniā triptitā. Nec
dico nos ei tāq̄ tridēti telo ex hac maximi-
anensiū cā debere resistere/ ſ dico triptita
defēsiōe. Nec dico i eoꝝ frōte fugite/ aut in
ora coartate/ ſ dico eoꝝ iprudentiā cohibe
te ſmonēq̄ repmite. Nūqd qm̄ ꝟba muta-
ta sūt/ ꝛ ex trāslat[ꝰ] facta sūt ꝓpa: iō maximi-
anēsiū cā mutata ē/ cui⁹ cōpēdio sic supami
vt nihil vob restet si aliqn̄ sapiat[ꝰ]/ nisi finita
ꝑuicaci aīositate pacari. Si ꝺ cōione agit:
nō pctōꝝ alienoꝝ/ ſ diuinoꝝ sacꝝoꝝ cōica-
tū ē cū dānat[ꝰ]: ꝛ dictū ē de alijs sacrilegis/
q̄ cū dānato maximiano cōicabāt/ ꝙ eos sa
crilegi surculi nō polluere plātaria. Si ꝺ ꝑ-
secutiōe agit/ dānatos ꝑsecuti estis/ aīosos
ꝑsecutiōib⁹ correxist[ꝰ]. Si ꝺ baptismo agit/
i sacrilego schismate datū baptismū susce-
pistis. Quid adhuc inanit ne ꝟitas cogno-
scat/ erroreq̄ fugiat/ diuina si itellecta testi-
1. Cor. 11. c. monia ꝓferūt: Scptū ē: Si q̄s putat se ꝯtē
tiosū eē/ nos talē ꝯsuetudinē non habem⁹.
C Sz nec restitut⁹ q̄ cū saluio/ mēbresitano ꝓ-
pter cellulas ꝛ agellos/ vt cū loc[ꝰ] expelleret
Ar. ꝛ cōsli. xit. forēsi strepitu ꝯtrouersiaq̄ ꝛ ꝯfluxit/ ꝯtētios⁹
habit⁹ ē a vob: q̄to min⁹ debet ꝯtētios⁹ puta
ri/ q̄ nō ꝓ vsurpāda vl' auferēda/ ſ ꝓ coicāda
hereditate cęlestiū cū eis q̄ alit' sapiūt fide-
Prouer. 23. b lit' disputat. Scptū ē inq̄s: In aures ipru-
dētis noli quicq̄ dicere/ ne irrideat sēsatos
sermones tuos: Nolite nob i aures q̄si se-
creta dicere/ si nō prudētes putat[ꝰ]: sicut nec
christ⁹ i aures pharisęoꝝ dicebat/ qꝺ tñ ad
eos refellēdos ipis audiētib⁹ ꝓferebat. Pa
lā nob ostēdite/ vt si nō corrigimur ꝯuicamur.
Quō vos si ad vnitatē veneritis/ maculat
orb christian⁹/ q̄s dānatos nō maculat felici-
Prouer. 26. a an⁹: Est scptū: Noli rn̄dere iprudēti ſm im
prudētiā ei⁹/ ne silis fias illi. Nōne ibi seq̄t:
Sz rn̄de illi ꝯ iprudētiā ei⁹/ ne sibi sapiens
videat: Hoc ꝛ vos facite: Nolite rn̄siōe vr̄a
nr̄ę quā putat[ꝰ] iprudētię ꝯsētire: sz vñ pos-
sit rn̄dere. Rn̄dete iquā quō baptismū qꝺ
maximianēses i sacrilego schismate ministra-
rūt/ sine aliq̄ destructione susceperit[ꝰ]: ꝛ i ec-
clesijs q̄s christ⁹ ꝑ aplos ꝓpagauit datū ba

ptismū destruatis: Proinde ꝙ in fine eplę D
tuę oia q̄ supra lati⁹ abs te dicta sūt/ breui-
ter ꝑcurrēda arbitrat⁹ es/ q̄ lectoris memo-
riā recreares: eodē ordine accipe q̄ nec ali-
os fallere debeas: Nā ꝛ arrogātię nō ē/ vel
q̄rere vel asserere ꝟitatē. Et qꝺ nūq̄ putas
potuisse diffiniri: nō solū a prudētib⁹ ꝛ deū
timētib⁹ diffinitū ē: sed etiā vos totū sine fi
ne putabatis/ maximianēses suscipiēdo fi-
nistis: ꝛ vos non ad ꝯtētionē/ ſ ad collati-
onē vocam⁹. Qui maximianēses etiā forē-
sib⁹ litib⁹ ꝑtulistis: sz in eis q̄ in maximiani
schismate baptiçati sūt/ q̄uis neq̄ illic ba
ptiçari debuerint: tñ christi baptismū co-
gnouist[ꝰ]: ꝛ ea lesi fontē aliter debere intelli
gi: ad quē nisi bon⁹ nullus accedit accepto
baptismo: quē sacrilegi extra dederūt/ de-
clarastis: ꝛ maiores nr̄os vel sanctā ecclīaꝫ
quā tenem⁹/ alienis criminib⁹ thurificatio-
nis ꝛ traditionis/ q̄uis a vobis nūq̄ ꝓba-
ta sint: tñ pollui nō potuisse cogemi ꝯfiteri:
q̄ dixist[ꝰ] ꝙ socios maximiani quib⁹ ad re-
deundū dilationē dabatis/ eiusdē maximi-
ani sacrilegi surculi nō polluere plantaria.
Vñ nos tāto post nati/ multo min⁹ possu- E
mus ad eorundē traditoꝝ et thurificatorū
originē ꝑtinere/ si tūc pariter viuentiū so-
cietatē maioꝝ nostroꝝ maculare nō potu-
it: ꝛ ꝑsecutiones q̄uis ꝯtra veritatē sęuissi-
mas nobis facere soleatis/ tñ ex aliqua ꝑte
maximianenses ꝑsecutionib⁹ correxistis: et
eos q̄uis non ipsis iā dānatis data fuerit:
tñ post illi⁹ dilationis terminū suscepist[ꝰ]: ꝛ
baptismū quē foris a vr̄a cōione dederāt:
quib⁹ dilatione redeūdi ianuā pādebatis/
etiā post eandē dilationē cognitū ꝛ appro-
batū nō rescidistis. Quare cū videas nihil
a te dici potuisse quod non vna maximia-
nensium cā refellat atq̄ cōuincat: da veni-
am si q̄ fortasse ꝟbo duri⁹ emisso te offēdi:
ꝛ si apher i aphrica tā magnā maximianē-
siū causā in capite aphricę exortā/ meis ad-
monit⁹ litteris tā sero req̄sisti: nec requisitā
falsa narrātib⁹ vestris/ sicut iā cernis inue-
nire potuisti. Timete deū: Tot christianas
gentes tā lata ꝑ mundū christiana vnitate
porrectas/ ignotoꝝ aphroꝝ ignotisq̄ cri-
minib⁹ nolite ꝑfundere: ꝛ ꝓ pace christi re-
dite ad ecclīaꝫ/ q̄ nō dānauit incognitos: si
ꝓ pace donati placuit reuocare dānatos.

Sancti augustini epī contra cresconium
grāmaticum liber quartus explicit.

Diui aurelij auguſtini hipponẽſis epiſcopi/ in librum de diuinatione demonũ/ Argumentũ ex ſecundo libro retractationũ.

2. Retrac. ca. 30.

p Er idẽ tẽpus accidit mihi ex quadam diſputatiõe neceſſitas/ vt de diuinatiõe demonũ libellũ ſcriberem: cuius titulus iſte ipſe eſt. In quodam autem eius loco dixi: Demones aliquãdo et hominũ diſpoſitiones: non ſolum voce prolatas/ verumetiã cogitatione ↄceptas: cum ſigna quedam ex animo exprimũtur/ in corpore tota facilitate perdiſcere. Rem dixi occultiſſimã audaciore aſſeueratione q̃ debui: Nam peruenire iſta ad noticiam demonum/ per nõnulla etiam experimenta compertũ eſt. Sed vtrum ſigna quedã dentur ex corpore cogitantiũ illis ſenſibilia/ nos autem latentia: an alia vi ⁊ ea ſpiritali iſta cognoſcant/ aut difficillime poteſt ab hominibus/ aut omnino non poteſt inueniri.

[e] diuinatiõe [de]monũ. ca. 5. 26. q. 4. c. quodam.

Capitulorum libri de diuinatiõe demonũ/ ſancti auguſtini/ recollecta annotatio.

Eiuſdẽ diui aurelij auguſtini epi liber d̃ diuinatiõe demonũ/ icipit.
Quare ſcripſerit hunc librũ: ⁊ q̃ iuſtiſſimus deus multa/ q̃uis iniuſta/ pmittit tñ fieri etſi diſpliceat/ non tamẽ impune: Ca. j.

q Uodã die ĩ dieb⁹ ſctis octauax̃/ cũ mane apud me adeſſẽt multi fr̃es laici chriſtiani: ⁊ ĩ loco ſolito ↄſediſſem⁹/ ort⁹ ẽ ſermo d̃ religione chriſtiana aduerſus p̃ſũptionẽ/ ⁊ tãq̃ mirã ⁊ magnã ſciẽtiã paganox̃: quẽ recordatũ atq̃ cõpletũ litteris mandãdũ putaui: nõ expſſis ↄ̃dicentiũ pſonis/ q̃uis chriſtiani eẽnt/ ⁊ magis ↄ̃dicẽdo q̃rere viderent/ qd paganis r̃ndẽri oporteret. Cũ ẽ de diuinatiõe demonũ q̃reret/ ⁊ affirmaret p̃dixiſſe/ neſcio quẽ/ euerſionẽ tẽpli ſerapis/ q̃ ĩ alexãdria facta ẽ: R̃ndi/ nõ eẽ mirãdũ/ ſi iſtã euerſionẽ tẽpli ſimulacris ſuis iminere demones/ ⁊ ſcire ⁊ p̃dicere potuerunt: ſicut alia m̃lta q̃tũ eis noſſe ⁊ p̃nũciare pmittit. Et cũ mihi referret: nõ ẽ male ſũt diuinatiões hmõi/ nec deo diſplicẽt: alioq̃n oĩpotẽs ⁊ iuſt⁹ iſta fieri nõ pmitteret/ ſi mala ⁊ iniuſta eẽnt: R̃ndi/ nõ ideo hec videri iuſta debere/ q̃ ea fieri ſineret oĩpotẽtiſſim⁹ ⁊ iuſtiſſim⁹ de⁹: Nã ⁊ alia multa manifeſtiſſime iniuſta fieri: ſicut homicidia/ adulteria/ furta/ rapinas/ ⁊ cetera hmõi: q̃ q̃uis iuſto deo eo q̃ iniuſta ſint/ ſine dubitatiõe diſpliceãt: idẽ tñ oĩpotẽs ea fieri certa iudicij ſui rõne pmittit: nõ vtiq̃ ipune/ ſ; ad eox̃ dãnationẽ a quib⁹ fiũt/ q̃ diſplicẽt iuſto. Et cũ ecõtrario diceret: nõ q̃dẽ eſſe dubitãdũ q̃ oĩpotẽs ⁊ iuſt⁹ ſit de⁹: ſ; hec humana pctã q̃ ↄ̃ ſocietatẽ hoim fierẽt/ nõ cũ curare dũ fierẽt: ppterea ea poſſe fieri: q̃ vtiq̃ fieri nõ poſſet/ ſi oĩpotẽs nõ ſiuiſſet. Illa v̓o q̃ ad ipſũ religionis cultũ ptineãt/ nullo mõ ab eodẽ credẽdũ eẽ ↄtẽni: ac p hoc fieri nõ potuiſſe niſi ei placuiſſent/ ⁊ ideo ea mala putare non oportere. Ad hoc q̃ r̃ndi: Nũc ẽ ei diſplicẽt/ cũ tẽpla ⁊ ſimulacra euertũt: ⁊ illa gẽtiũ ſacrificia ſi facta fuerint puniũt. Sicut eñ dicit/ nõ ea fieri potuiſſe niſi deo placuiſſẽt: ⁊ ideo bona putanda/ qñ iuſto placent: Ita dici põt nõ ea phiberi/ euerti/ puniri potuiſſe/ niſi deo diſplicerẽt: ac p hoc ſi tunc iõ recte fiebãt/ q: iuſto deo placere hinc oſtẽde-

bant̃ q ab illo fieri sinebant̃: ideo nũc iniq̃ sũt: q2 deo displicere hĩnt ostendunt̃/ q ea vel iubet vel permittit euerti.

Cur iniusta sint mala: Ca. ii.

A Contra hoc dictũ ẽ: Iniusta qdẽ esse nũc ista/ nõ tñ mala: Et ideo iniusta: q2 ꝯ leges qb⁹ ꝓhibẽt̃ sũt: ideo aũt nõ mala: q2 si mala ẽent/ nũq̃ deo vtiq̃ placuissent/ nũq̃ ꝛ sacta essent: illo nõ sinẽte q oia põt: ꝛ q̃ talia nõ ꝯtẽneret: qm̃ tã magna sũt vt ꝯ ipsã religionẽ q̃ de⁹ colit̃ fierent/ si mala fierent. Hic ego/ si ꝓpterea iquã mala nõ sũt/ q2 deo placere hinc ꝓbant̃/ q2 ea fieri sinit omps: quõ erit bonũ q fieri ꝓhibẽt̃ ꝛ euertũt̃? Si aũt bonũ nõ ẽ q euertũt̃ q̃ deo placẽt: hoc fieri nõ sineret oipotẽs: q2 et hoc ꝯ religionẽ fit q̃ colit̃ de⁹/ si ea q̃ deo placẽt/ ab hoĩb⁹ euertunt̃. Si aũt hec cũ male fiũt pmittit oipotẽs: nõ ideo putãda sũt illa bona q ea fieri pmittit oipotẽs. Dictũ ꝯ ẽ/ ꝯcedẽdũ eẽ nũc ista recte nõ fieri: imo ideo ꝓsus iã nõ fieri q oipotenti nũc displicẽt/ verũtñ placuisse cũ fierẽt: Nos etiã nescire vñ tũc placuerit: nũc aũt vñ displiceãt/ dum tñ certũ sit/ nec tũc fieri potuisse nisi placuissẽt oipotenti: nec nũc cessasse nisi displicuissent oipotẽti.

B Ad hꝰ ego: Cur q̃ inquã et nũc talia clãculo fiũt/ q vel ꝑpetuo delitescũt/ vel depꝛhensa puniunt̃: si nihil hoꝝ fieri sinit oipotẽs nisi qđ ei iusto placet/ cũ iusto qđ iniustũ ẽ placere nõ possit? Cõtra hoc dictũ ẽ: nũc oino talia nõ fieri: Sacra etiã illa inqt non fiũt q̃ põtificalib⁹ ꝯscꝑta sũt libris: Ea q̃ppe tũc recte fiebãt: ea tũc deo placere demõstrabãt/ eoipso q ab oipotẽte ac iusto fieri sinebãt: Si qđ aũt nunc ꝓhibitoꝝ sacrificioꝝ fit oc culte atq̃ illicite: si ẽ illi põtificali sacrificio rũt generi cõparãdũ/ ꝗ i eo ꝯputãdũ qđ etiã nocĩno fit tꝑe/ cũ hꝰ oia illicita ipis põtifica lib⁹ libris certũ sit ꝓhiberi atq̃ dãnari. Et hꝰ rñdi: Cur q̃ vl talia pmittit de⁹ fieri/ si nihil coꝝ malefactoꝝ ꝯtẽnit/ q̃ ꝯ religionẽ fiũt: cũ ꝯsertim hec eũ curare hinc etiã cogãtur ꝯcedere q põtificales libros magni estimãt q ea q̃ his libris ꝓhibẽt̃/ vtiq̃ ꝓhiberi diuinit⁹ asserũt? Quõ q̃ diuinit⁹ ꝓhibẽt̃/ nisi q2 displicẽt deo: q̃ vtiq̃ ꝓhibẽdo nõ solũ sibi displicere/ verũetiã curare se ostẽdit/ neq̃ oino ꝯtẽnere? Inde colligit̃ q de⁹ aliqd ꝛ ipro bet iust⁹/ ꝛ tñ pmittit oipotẽs. Hec cũ dicta ẽent/ ꝯcessũ ẽ: nõ ideo putãdũ aliqđ iuste ac

Ar. tgratie

bñ fieri: q2 hoc oipotẽs q̃uis ei displiceat/ fieri tñ sinit: fatẽdũq̃ esse etiã illa mala q̃ ꝯ religionẽ q̃ colit̃ de⁹ fiũt/ ꝛ displicere deo iusto/ ꝛ rõne iudicij et⁹ ab oĩpotẽte pmitti: Sꝫ aliud iã esse tractãdũ vñ sint diuinationes vl demonũ vl q̃libet illi sint q̃s deos pagani vocãt. Uidendũ etiã eẽ ne forte nõ qdẽ ꝓpterea hec bona putãda sint: q2 ea si eri pmittit oipotẽs: sꝫ ideo q2 tã magna sũt vt nõ nisi dei potẽtie tribuẽda eẽ videant̃. Ad hec me postea responsuꝝ eẽ ꝓmisi: qm̃ tunc hora ꝓdeũdi ad ipsm̃ iã nos vrgebat: nec distuli/ cũ spaciũ datũ est scribẽdi/ ꝛ illa retexere/ ꝛ ista subtexere.

Ar. † deus q̃ hec prohibẽda curet.

Cur demones acrimonia sensus ꝛ celeritate mot⁹/ multa añ cognita ꝓnũciẽt/ q̃ hoĩes ꝑ sensus terreni tarditate mirent̃: Ca. iii.

26. q. 3. c. sciendum.

D Emonũ ea ẽ natura/ vt aerei corpis sensu/ terrenoꝝ corpoꝝ sensũ facile ꝓcedãt: celeritate etiã ꝓpter eiusdẽ aerei corpis supiorẽ mobilitatẽ: nõ solũ cursus q̃rũlibet hoĩm vel feraꝝ/ verũetiã volatus auiũ incompabilit̃ vincãt. Quib⁹ duabus reb⁹ q̃tũ ad aereũ corp⁹ attinet ꝓditi: hoc ẽ acrimonia sensus ꝛ celeritate motus multo añ cognita ꝓnũciãt vel nũciãt/ q̃ homines ꝑ sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiã demonib⁹ ꝑ tã lõgũ tꝑs q̃ coꝝ vita ꝓtẽdit̃/ reꝝ lõge maior expiẽtia/ q̃ põt hoĩb⁹ propter breuitatẽ vite ꝓuenire. Per has efficacias q̃s aerei corpis natura sortita ẽ: non solũ multa futura ꝓdicũt demones/ verũetiã multa mira faciunt: Que qm̃ hoĩes dicere ac facere non pñt: eos dignos q̃dã qb⁹ seruiãt/ ꝛ qb⁹ diuinos honores deferãt arbitrant̃: instigãte maxĩe vitio curiositatis ꝓpt amorẽ felicitatis falsẽ/ atq̃ terrene ꝛ excellẽtie tꝑalis. Qui aũt se ab his cupiditatib⁹ mũdãt: nec eis se fallẽdos capiẽdosq̃ pmittũt/ ꝗ inquirũt ꝛ amãt aliqđ qđ eodẽ mõ semꝑ ẽ: cui⁹ ꝑticipatiõe beati sint: pmo ꝯsiderãt nõ ideo sibi ꝑponẽdos eẽ demones/ q acriore sensu corpis ꝓualẽt/ aerei scꝫ/ hoc ẽ subtilioris elemẽti: q2 nec ipsis terrenis corpib⁹ bestias sibi ꝑponẽdas putãt/ q̃ acri⁹ multa ꝯsentiũt: velut sagacẽ canẽ: q2 latentẽ ferã olfactu acerrimo sic inuenit/ vt ad eã capiẽdã ducatũ quẽdã hoĩ ꝑbeat: nõ vtiq̃ prudẽtiore intellectu animi/ ꝗ acutiore corpis sensu: vel vulturẽ q2 ꝓiecto cadauere ex improuisa lõginq̃tate aduolat: nec

81

aq̄lā/q̄ʒ sublimit̄ volās de tāto interuallo sub fluctib⁹ natātē piscē dicit̄ p̄uidere: ꝛ grauit̄ adēs illisa exertis pedib⁹ atq; vnguib⁹ rapere. Nec alia multa aiantiū genera/ q̄ inter herbas saluti sue noxias pascendo circūerrāt: nec aliq̄d eoꝝ q̄ ledant̄ attingūt/ cū eas hō vix experiēdo cauere didicerit: et multa innoxia q̄ sint inexperta formidet. Vñ p̄ijcere facile ē/ q̄to possit i aereis corpib⁹ sensus acrior esse: nec ideo tñ demones q̄ eo p̄diti sūt/ bonis hoīb⁹ p̄ponēdos prudēs q̄sq; cēsuerit. Hoc ꝛ ō corpoꝝ celeritate dixerā: Et hac eñ p̄stātia: non solū a volucrib⁹ hoies/ verūetiā a multis q̄drupedib⁹ ita superat̄: vt i eoꝝ cōpatione plūbei deputādi sint: nec tñ ideo sibi hec animātiū genera existimāt p̄ponēda: q̄b⁹ capiēdis ꝛ māsuefaciēdis/ atq; in sue volūtatis vsū cōmodūq; redigendis/ nō vi corpis sed rationis imperitāt.

Qd demões ex diuturna reꝝ experientia multa p̄noscāt et p̄enūciet: Ca. IIII.

Illā vero tertiā demonū potētiā/ q̄ diuturna rerū experiētia quēadmodū p̄noscāt atq; p̄nūcient m̄lta didicerūt: ita p̄tēnūt q̄ hec vigilant̄ curāt a verissime lucis dītate discernere: vt nec malos senes plura expertos/ ꝛ ob h̄ q̄si docti- oresi/ iō p̄bi adolescētes sibi† antecellere existimēt: nec medicos/ nec nautas/ nec agricolas/ q̄s p̄ue volūtatis ꝛ iniq̄s morib⁹ viderint/ iō sibi putēt eē p̄ferēdos/ q̄ illi de valitudinib⁹/ illi de tēpestatib⁹/ illi de arbustoꝝ frugūq; generib⁹ multa ita p̄nūciāt/ vt baꝝ reꝝ inexpto diuinare videat̄. Qd vo nō solū demones q̄dā futura p̄dicūt/ verūetiā q̄dā mira faciūt: p ipsa vtiq; sui corpis excellētia: cur nō p̄tēnāt a prudentib⁹/ cū plerūq; iniq̄ ac p̄diti hoies ita exerceāt corpa sua: tātaq; diuersis artib⁹ agere possint/ vt ea q̄ hec nesciūt nec aliq̄n viderūt/ etiā narrata vix credāt. Q̄ m̄lta funābuli ceteriq; theatrici artifices: q̄ multa opifices/ maximeq; mechanici mirāda fecerūt: num iō meliores sūt bonis/ ꝛ sctā pietate p̄ditis hoīb⁹ p̄ponēdi sūt. Que iō cōmemoraui vt q̄ h sine p̄uicacia/ ꝛ sine vana resistēdi aiositate p̄siderat/ sic cogitet si ō h iacēte crassiore materia/ vel sui q̄sq; corpis vel t're ꝛ aq̄/ lapidū atq; ligno rū/ metalloꝝq; varioꝝ tāta q̄dā hoies p̄nt vt eos illi q̄ hec nō p̄nt/ plerūq; stupēdo in sui cōpatione diuinos vocēt: cū q̄dā illoꝝ sint artib⁹ potētiores: q̄dā istoꝝ morib⁹ me-

liores: q̄nto maiora ꝛ mirabiliora p subtilissimi corpis/ hoc ē aerei facultate ꝛ facilitate demones possint: cū tñ sint volūtatis p̄uitate/ maximeq; supbie fastu ꝛ euidēti malicia spūs imūdi atq; p̄uersi. Quātū aūt valeat aeris elemētū/ quo eoꝝ corpa p̄ualēt ad multa visibilia inuisibilit̄ molièda/ mouenda/ mutāda atq; v̄sanda/ longū est nūc demonstrare: ꝛ puto q̄ vel mediocriter p̄siderāti facile occurrat.

Qd demones ea plerūq; p̄enūciant q̄ ipsi facturi sunt: Ca. V.

Que cū ita sint: p̄mū sciendū ē/ q̄m ō diuinatiōe demonū q̄stio ē/ illos ea plerūq; p̄nūciare q̄ ipsi facturi sunt: 26. q. 3. c. sciendum.

Accipiūt eñ sepe ptātē ꝛ morbos imittere ꝛ ipsū aerē vitiādo morbidū reddere: ꝛ peruersis atq; amatorib⁹ terrenoꝝ cōmodoꝝ malefacta suadere: de q̄rū morib⁹ certi sūt/ q̄ sint eis talia suadētib⁹ p̄sensuri. Suadēt aūt miris ꝛ inuisibilib⁹ modis p illā subtilitatē suoꝝ corpoꝝ corpa hoim nō sentiētiū penetrādo: seseq; cogitatiōibus eoꝝ p q̄dā imaginaria visa miscēdo/ siue vigilātiū/ siue dormiētiū. Aliq̄n aūt nō q̄ ipsi faciūt/ s̄ q̄ naturalib⁹ signis futura p̄noscūt: q̄ signa i hoim sensus venire nō p̄nt/ aū p̄dicūt. Neq; eñ q̄ p̄uidet medic⁹/ q̄ nō p̄uidet ei⁹ artis ignar⁹/ iō iā diuin⁹ habend⁹ ē. Quid aūt mir/ si quēadmodū ille i corpis humani/ vel pturbata vel modificata tēperie/ seu bonas seu malas futuras p̄uidet valitudines: sic demō i aeris affectiōe atq; ordiatiōe sibi notas/ nob igtas/ futuras p̄uidet tēpestates. Aliq̄n ꝛ hoim dispositiōes/ n solū voce plātas/ verūetiā cogitatiōe p̄ceptas/ cū signa q̄dā ex aio exp̄mūt i corpe/ tota facilitate p̄discūt: atq; hinc etiā m̄lta futura p̄nūciāt: alijs videlicet mira/ q̄ ista disposita n nouerūt. Sic eñ apparet p̄citatior animi mot⁹ in vultu vt ab hoib⁹ q̄ʒ aliquid forinsec⁹ agnoscat̄ qō itrinsec⁹ agit̄: ita nō debet eē icredibile/ si etiā leniores cogitationes dāt aliq̄ signa p corp⁹/ q̄ obtuso sensu hoim cognosci non p̄nt: acuto aūt demonū p̄nt. 2. Retrac. ca. 30. 26. q. 4. c. quodam.

Quis demones futura p̄enūciēt: nō tñ ideo p̄phete appellādi sint. Ca. VI.

Ac atq; hmōi fa cultate multa demones futura p̄nūciāt: cū tñ ab eis lōge sit altitudo illi⁹ p̄phetie quā de⁹ p sctōs angelos suos et p̄phetas opat̄: Nā si q̄d de illa dei disposi

tiōe p̄nūciāt/ audiūt vt p̄nūciēt: et cū ea p̄dicūt q̄ inde audiūt/ nō fallūt neq; falluntur. Uerac issima em̄ sunt angelica et ꝓphetica oracla. Sic aūt nō idignātur accipiat q; aliq̄ etiā talia demones audiāt et p̄dicāt/ q̄si aliqd idignū sit/ vt qd iō dicit vt hoib° innotescat: h̄ nō solū boni/ verūetiā mali n̄ taceāt: cū i ipsis hoib° etiā vitę bonę p̄cepta videam° pariter a iustis puerisq; cātari. Nec obesse aliqd/ imo etiā ꝓdesse ad maiorē noticiā famāq; v̄itatis: cū de illa etiā hi q̄cqd nouerūt dicūt/ q̄ ei puersis morib° ꝯdicūt. In ceteris aūt p̄dictiōib° suis demones plerūq; et fallūt et fallūt. Fallūt q̄dē: q2 cū suas dispositiōes ꝓnūciāt/ ex iprouiso desup aliqd iubetur qd eorū ꝯsilia cūcta pturbet: velut si aliqd disponāt q̄libet hoies q̄buslibet ptātib° subditi: qd nō ꝓhibituros suos p̄positos arbitrantur/ idq; facturos se eē ꝓmittāt. At illi penes q̄s maior ptās ē: ex alio sugiore ꝯsilio h̄ totū dispositū atq; p̄paratū repēte ꝓhibeāt. Fallūt etiā cū causis naturalib° aliq̄: sicut medici aut naute aut agricole: s̄ lōge acuti° lōgeq; ꝯstāti° ꝓ aerei corpis sensu sollertiore et exercitatiore p̄noscunt: q2 et hec ab angelis deo sūmo pie fuiētib° ex alia dispositiōe ignota demōib°/ ex iprouiso repēte mutātur: Tāq; si egro aliqd extrinsec° accidat q̄ moriatur/ quē medic° veris salutis p̄cedentib° signis victurū eē ꝓmiserat. Aut si aeris q̄litate p̄uisa/ diu flaturū illū vētū nauta⁊ aliq̄ p̄dixisset: cui dn̄s christ° cū discipu lis nauigās/ vt q̄esceret impauit: et facta ē tranquillitas magna. Uel si agricola illo anno fructificaturā vitē aliquā polliceatur: naturā vtiq; terre et numeros seminū callēs/ q̄ eo anno eā vel iprouisa celi intēperies arefaciat/ vel aliq̄ iussio potētioris eradicet: Ita multa etiā ad p̄sciētiā p̄dictionēq; demonū ptinētia/ q̄ minorib° et vsitatiorib° causis futura p̄uidentur: eadē maiorib° et occultioribus causis impedita mutantur. Fallūt autē etiā studio fallēdi et iuida volūtate/ q̄ hoim errore letantur. Sz ne apd cultores suos pōdus auctoritatis amittāt/ id agūt/ vt iterptib° suis signorūq; suo⁊ ꝯiectorib° culpa tribuatur/ q̄ñ vel decepti fuerint vel mētiti. Nōnūq; v̄o ipsi maligni sp̄us et illusores hoim atq; iuasores salutis eo⁊ solēt p̄dicere defectū culture sue et idolo⁊ ruinā: q̄ten° p̄scij videantur qd i singulis regnis aut locis vēturū sit: et qd aduersi sue factioni ꝯtingere possit: qd etiā illi q̄ gētiliū historias legūt/ non ignorāt. Quid ergo mi⁊/ si iā imminēte tēplo⁊ et simulacro⁊ euersione/ quā ꝓphete dei sūmi tāto añ p̄dixerāt: serapis demō alicui culto⁊ suo⁊ hoc de ꝓximo ꝓdidit/ vt suā quasi diuinitatē recedens vel fugiens cōmendaret?

Matth. 8. c.

26. q. 3. c. sciendum.

Cur demonū fallacia cauēda sit ex hoc q̄ picula iminētia a ꝓphetis attestata/ nōnūq; subticeat: Ca. vii

Uagantur em̄ isti/ vel etiā iussis supiorib° colligati abstrahūtur et alienātur a locis suis/ vt de reb° q̄b° dn̄abātur i q̄busq; colebantur/ fiat volūtas dei: qui hoc tāto añ per oēs gētes futurū esse p̄dixit: et vt p suos fideles fieret impauit. Cur autē hoc nō sineretur demon p̄dicere/ cū sibi iā p̄nosceret iminere/ cū hec p̄dictio et a ꝓphetis attestaretur/ a quib° sunt ista ꝯscripta: vt prudētib° daretur intelligi/ q̄ vigilāter eēt demonū cauenda fallacia/ cultusq; fugiēdus? Qui cū añ tā p longū tēpus in tēplis suis hec futura tacuissēt/ q̄ p ꝓphetas p̄dicta ignorare nō possēt/ posteaq̄ appropinquare cepe rūt/ voluerūt ea quasi p̄dicere/ ne ignari victiq; putarentur. Cū igitur tā longe añ p̄dictū esset atq; ꝯscriptū/ vt alia interim taceam/ illō qd sophonias ꝓpha dicit: Preualebit dn̄s aduersus eos/ et exterminabit oēs deos gentiū terre: et adorabūt eū vnusquisq; de loco suo/ oēs insule gentiū: Aut non credebāt ista sibi euētura/ q̄ in tēplis gētiū colebātur: et hoc ideo p suos vates ac phanaticos frequētare noluerūt: Sicut eo⁊ poeta iunonē inducit/ nō oīñi modo credentē: q̄ ō turni morte iupiter dixerat. Juno aūt ab istis ptās aerea p̄dicatur: que apud virgiliū sic loquitur: Nūc manet insontē grauis exitus: aut ego veri Uana feror: quod vt potius formidine falsa Ludar: et in melius tua q̄ potes orsa reflectas. Aut ergo ista sibi q̄ p ꝓphetas p̄dicta nouerāt/ posse accidere demones: hoc ē potestates aeree dubitabāt: et ꝓpterea p̄dictionē eorū celebrare noluerūt: et hinc intelligendū ē quales sint. Aut cū ea vētura certissime scierāt/ ideo p sua tēpla tacuerūt: ne iā tūc incipe rēt ab hoib° intelligētib° deseri atq; ꝯtemni/ qd de tēplo⁊ atq; simulacro⁊ suo⁊ futurā euersionē eis ꝓphete attestarentur/ q̄ eos coli ꝓhibebāt. Nūc v̄o posteaq; tempus aduenit quo cōpleretur vaticinia ꝓphe

Soph. 2. c.

Uirgilius 10. eneid.

Ar. t cultores deos. tam dei vni⁹: q istos deos falsos dicit: et ne colant vehementissime precepit: cur si hoc etiam ipsi coeptum predicere sinerentur/ vt inde clarius appareret eos hec antea vel minime credidisse/ vel suis cultoribus enunciare timuisse: sine aut tanquam nihil habentes amplius quod agerent/ etiam ibi voluisse suam ostentare diuinationem: vbi iam perdunt dum simulasse diuinitatem?

Quod christianos mouere non debeat si aliquando demones suis cultoribus prodat quod didicerant ex eloquiis prophetarum vel oraculis angelorum:

Quod aut dicunt reliqui eorum (Ca. VIII q cultores/ etiam suorum quibusdam libris hec precognita contineri: quamquam ex rebus ipsis Ar. t conficta. confecta putanda sint/ que in eorum templis tam longo antea tempore populis eorum si vera essent innotescere debuerunt: sicut nostra/ non solum in ecclesiis nostris/ verumetiam quod ad grauius testimonium contra omnes inimicos valet/ iudeorum synagogis antiquissima et notissima recitantur. Nec tamen ista ipsa que ab eis vix/ raro et clanculo proferuntur/ mouere nos debent/ si cuique demonum extortum est id prodere cultoribus suis quod didicerat ex eloquiis prophetarum/ vel ex oraculis angelorum. Quod cur non fieret/ cum et ista non sit oppugnatio/ sed attestatio veritatis? Illud enim quod solum ab ipsis phanaticis flagitandum est: nec vnquam antea protulerunt/ nec vnquam post ea: nisi forte confictum proferre conabuntur aliquid

Ar. t predicere. deos suos per vates suos contra deum israel ausos fuisse prodere aut dicere. De quo deo doctissimi eorum auctores/ qui omnia illa legere ac nosse potuerunt/ magis quesierunt quis deus esset/ quam deum negare potuerunt. Porro autem deus iste quem nullus eorum negare ausus est verum deum: quia et si negaret/ non solum subiaceret debitis penis/ verumetiam certis conuincerentur effectibus. Iste quippe deus/ quem nemo/ vt dixi/ illorum ausus est negare verum deum/ illos falsos esse deos et omnino deserendos/ eorumque templa et simulacra et sacra euertenda per suos vates/ hoc est prophetas/ apta denunciatione predixit/ apta potestate precepit/ apta veritate compleuit. Unde quis vsqueadeo desipiat/ quod non potius eum colendum eligat/ quem coli non prohibent quos et colebat? Quem proculdubio cum colere ceperit/ illos vtique non est culturus quos prohibet coli quem colit.

Quod gentes aliquando deum essent culture: diis eorum exterminatis: a prophetis sit predictum: Ca. IX.

Quod aut ipsum essent culture gentes q exterminatis diis falsis quos antea colebant: a prophetis eius esse predictum paulo ante commemoraui et nunc repeto. Preualebit inquit dominus aduersus eos: et exterminabit omnes deos gentium terre: et adorabunt eum vnusquisque de loco suo omnes insule gentium. A Soph. 2. c.

Neque enim sole insule/ sed ita omnes gentes/ vt etiam omnes insule gentium: quia quidem alibi non insulas nominat/ sed vniuersum orbem terrarum dicens: Commemorabuntur et conuertentur ad dominum/ vniuersi fines terre: Et adorabunt in conspectu eius/ vniuerse patrie gentium: Quoniam domini est regnum: et ipse dominabitur gentium. Ps. 21.

Hec aut per christum fuisse complenda/ et aliis pluribus testimoniis: et in eodem ipso psalmo vnde hoc commemoraui satis apparet. Cum enim paulo superius futuram passionem suam per prophetam ipse loqueretur dicens: Foderunt manus meas et pedes meos: dinumerauerunt omnia ossa mea: Ipsi vero considerauerunt et conspexerunt me: diuiserunt sibi vestimenta mea: et super vestem meam miserunt sortem. Paulopost infert illud quod posui: Commemorabuntur et conuertentur ad dominum/ vniuersi fines terre etc. Quamquam et illud B testimonium quod prius adhibui vbi dictum est: Preualebit dominus aduersus eos: et exterminabit omnes deos gentium terre. In eo quod positum est/ preualebit: satis ostenditur hoc etiam prenunciatum/ quod pagani prius oppugnaturi essent ecclesiam/ nomenque christianum quantum valerent persecuturi: vt si fieri posset omnino de terra deleretur. Et quia eos patientia martyrum et magnitudine miraculorum et consequente fide populorum erat superaturus: ideo sic dictum est: Preualebit dominus aduersus eos. Non enim diceretur: preualebit aduersus eos/ nisi oppugnando illi resisterent.

Unde et in psalmo ita prophetatum est: Ut quid fremuerunt gentes/ et populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terre: et principes conuenerunt in vnum/ aduersus dominum et aduersus christum eius. Et paulopost dicit: Dominus dixit ad me: filius meus es tu: ego hodie genui te: Postula a me/ et dabo tibi gentes hereditatem tuam: et possessionem tuam terminos terre. Ecce vnde dictum est et in alio psalmo quod superius interposui: Commemorabuntur et conuertentur ad dominum/ vniuersi fines terre. His atque huiusmodi propheticis documentis predictum ostenditur quod videmus impleri per christum futurum fuisse: vt deus israel quem vnum verum deum intelligimus: non in vna ipsa gente que appellata est Ps. 2.

israel: sed in omnib⁹ gentib⁹ coleret: et omnes falsos deos gentiū ꝛ a tēplis eoꝝ ꝛ a cordibus cultoꝝ suoꝝ demoliretur.

Qꝫ christiani nō debeāt moueri ex ostētatione doctrinaꝝ vaniloquaꝝ hereticoꝝ: Ca. x.

Nam et nūc isti ꝛ adhuc ꝯ christianā religionē ꝛ ꝯ veꝝ dei cultū vanitates pristinas defensitare audeāt vt cū strepitu pereāt. Nā et hoc de illis pdictū

Ps. 9. est in psalmo dicente ꝓpheta: Sedisti sup thronū q̄ iudicas equitatē: Increpasti gentes ꝛ periit impi⁹: nomē eoꝝ delesti in eternū ꝛ in seculū seculi. Inimici defecerūt frameę in finē: ꝛ ciuitates eoꝝ destruxisti. Periit memoria eoꝝ cū strepitu: ꝛ dñs in eternū pmanet. Necesse ē ergo vt impleāt oia hec. Neq̄ qd adhuc audent ipsi pauci qui remāserūt vaniloquas suas ostentare doctrinas ꝛ christianos tāq̄ imperitissimos irridere moueri debem⁹ dū in eis impleri ea q̄ pdicta sunt videamus. Ipsa q̄ppe velut imperitia ꝛ stulticia christianoꝝ q̄ in humilib⁹ ꝛ sanctis eiusq̄ diligēter studiosis apparet excelsa ꝛ sola vera sapientia: ipsa inquā velut stulticia christianoꝝ eos ad istā

1. Cor. 1. c. paucitatē redegit: qm̄ sicut dic apl's: Stultā fecit deus sapientiā hui⁹ mūdi. Deinde subiūgit rē mirabilē si quis intelligat ꝛ ita sequit: Nā qm̄ in dei sapiētia nō cognouit mūdus p sapientiā deū: placuit deo p stulticiā pdicationis saluos facere credentes. Qm̄quidē iudei signa petūt ꝛ greci sapiētiā querūt: Nos aūt pdicam christū crucifixū: iudeis quidē scandalū gentibus aūt stulticiā: ipsis vo vocatis iudeis et grecis christū dei virtutē et dei sapientiā: qm̄ qd stultū est dei sapienti⁹ ē hominib⁹: ꝛ qd infirmū est dei fortius ē hominib⁹. Irrideāt q̄ quātū psūt tanq̄ imperitiā ꝛ stulticiā nostrā: ꝛ iactēt doctrinā ꝛ sapientiā suā: illud scio q̄ isti irrisores nostri pauciores sūt hoc

Ps. 2. anno q̄ fuerint priore anno. Ex quo eni fremuerūt gētes ꝛ populi meditati sunt inania aduersus deū et aduersus christū ei⁹: qm̄ ab eis fundebat sangulis sanctoꝝ ꝛ vastabat ecclesia vsq̄ ad hoc tps: ꝛ deinceps quotidie minuunt. Nos aūt aduersus eorū opprobria ꝛ supbas irrisiōes fortissimos reddūt oracula dei nostri: q̄ ꝺ hac quoq̄ re videmus et gaudem⁹ impleri. Sic eni nos

Esa. 51. alloquit p ꝓphetā: Audite me qui scitis iudiciū ppl's me⁹ in quoꝝ corde lex mea est: opprobriū hoim nolite metuere ꝛ detractione eorū ne supemini: ne q̄ nūc vos spernāt magnidux eritis: Sicut eni vestimētū ita per tēpus absumētur: et sicut lana a tinea comedent: iusticia autē mea in eternū manet. Legant tamen hec nostra si dignent cū ad nos ꝯtradictiones eoꝝ peruenerint: quantū dñs adiuuat respondebimus.

Sancti augustini episcopi liber de diuinatione demonū explicit.

Diui aurelii augustini hipponēsis epi in libꝝ ad deogratias de sex questionib⁹ ꝯtra paganos expositis: Argumentū ex secundo libro retractationū.

A 2. Retrac. ca. 31.

Intermisse sunt mihi a carthagine questiones sex quas proposuit amicus quidā quē cupiebam fieri christianū vt cōtra paganos soluerent: q̄ nōnullas eaꝝ a porphyrio philosopho ppositas dixit. Sed nō eum eē arbitror porphyrium siculū cui⁹ celeberrima est fama. Harum q̄stionū disputationes in vnū librum ꝯtuli nō prolixū: cuius est titulus: sex q̄stiones contra paganos expositę. Earū autē prima est de resurrectione: secunda de tempore christianę religionis: tertia de sacrificiorum distinctione: quarta de eo qd scriptū est: In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis: quinta de filio dei fm salomonem: sexta de iona propheta. In qua Matth. 7. a

B

rum secunda quod dixi: Salus religionis In secūda q̄stione ꝯtra paganos. c. xii

huius per quā solam veram salus vera veraciterq̄ promittitur: nulli vnq̄ defuit qui dignus fuit: ꝛ cui defuit dignus non fuit: non ita dixi tanq̄ ex meritis suis quisq̄ dignus fuerit: sed quēadmodum ait apostolus: Nō ex operibus sed ex vocāte dictum Roma. 9. c.

esse: maior seruiet minori: quā vocationē ad dei propositum asserit pertinere: Unde dicit: Nō fm opera nostra sed fm propositum suū ꝛ gratiā. Et vnde item dicit: Scimus qm̄ diligentibus deum omnia coopetantur in bonū his qui fm ppositū vocati sunt sancti. De qua vocatione ait: Ut dignos vos habeat vocatione sua sancta. Hic liber post epistolā quę postmodū a capite addita sic incipit: Mouet quosdam. 2. timoth. 1. c. Roma. 8. c.

Explicit Argumentum.

Eiusdem diui aurelii augustini epi/ad deograrias presbyterũ: sex quæstionibus illi propositis se responsurum pollicentis.

Incerissimo fratri & cõpresbytero/deogratias: augustinus i dño salutem. Quæstiones tibi propositas mihi delegare maluisti: non ut opinor pigritia: sed ꝙ ea quoqꝫ ipsa quæ nosti/libẽtius ꝑ nos audis: dũ nos nimis diligis. At ego propter ea malebã a te illas aperiri/ꝙ illeipse amicus qui eas proposuit/quãtũ ex hoc cõijci datur/ꝙ mihi ad quasdã epistolas nõ rescripsit: quasi nos uerecũdatur sequi. Viderit quã ob causã/hoc tamẽ suspicor: nec suspicio mea uel maliuola est uel absurda/cũ & optime noueris quantũ eũ diligã: quãtoqꝫ mihi dolori sit/ꝙ nõdũ christianus ẽ: & utiqꝫ nõ incõuenienter arbitror eũ quẽ uideo mihi rescribere noluisse: nihil sibi a me scribi uoluisse. Proinde obsecro te/ut quẽadmodũ ego tibi parui/atqꝫ inter meas artissimas occupationes tuã sanctã mihiqꝫ charissimã uoluntatẽ offendere timui/ si nõ facerẽ quod petisti: ita tu quoqꝫ facias quod peto. Hoc est autem ut breuiter quemadmodũ a te sicut mihi indicasti/postulauit: ad omnia illi respõdere nõ graueris: quod & ante facere potuisti. Scies eñ cũ legeris/nihil pene a me dictũ/quod ipse nõ noueras: aut quod me tacente nosse nõ poteras. Sed hoc opus meũ rogo habeas cum cæteris/ quorũ studio scis conuenire: Tum uero illud quod flagito/habeat ipse cui hoc potissimũ congruit: & cæteri quos nõ parum ista delectant: quemadmodũ dici possunt abs te/ inter quos & ipse sũ. Viuas semper in christo/nostri memor.

Annotatio questionum.

1 Utrũ christi an laçari resurrectio ꝯueniat ꝓmisse future resurrectioni.

2 Cũ sol⁹ christ⁹ sit via/ veritas ꝛ vita/ qđ ãñ ei⁹ aduentũ egerint tot seculoꝝ.

3 Quare fides catholica rep̃ (hoies.) hẽdat rit⁹ sacroꝝ: hostias/thura: et cetera q̃ temploꝝ cultus exercuit: cũ idẽ cultus a deo videat ꝑmitus exorsus ꝛ institutus.

4 Quõ christus cũ in euãgelio dixerit: Qua mensura mensi fueritis remetieẽ ꝛ vobis: alio loco minetur sibi nõ credentib⁹ eterna supplicia: et sic penã infinitã ꝑ tẽporali peccato.

5 An salomon deũ habuisse filiũ dixe/

6 Quõ ionas in corde piscis di (rit.) catur fuisse: qđ etiã sibi velit/ supra euomitũ ionã cucurbitã natã: ꝛ qđ cause fuerit vt hec nasceretur.

Diui aurelij augustini epi/liber ad deogratias/de sex q̃stionibus ꝯtra paganos expositis: incipit.

Questio .i. Utrũ christi an lazari resurrectio conueniat promisse future resurrectioni.

Mouet quosdã/ et reqrũt de duab⁹ resurrectionib⁹/ q̃ ꝯueniat ꝓmisse resurrectiõi: vtrũ naꝫ christi/an laçari. Si christi inquiũt/quõ põt hec ꝯuenire resurrectioni natoꝝ ex semine ei⁹/q nulla seminis ꝯditione natus ẽ? Si aũt laçari resurrectio ꝯuenire asserit: nec hec quidẽ ꝯgruere videtur: Siquidẽ laçari resurrectio facta sit de corpe nondũ tabescẽte/ de eo corpore quo laçarus dicebatur: nostra autẽ multis seculis post ex ꝯfuso eruetur. Deinde si post resurrectionẽ status beatus futur⁹ est: nulla corpis iniuria/ nulla necessitate famis: qđ sibi vult cibatũ christũ fuisse: ꝛ vulnera mõstrauisse? Sed si ꝓpter incredulũ fecit/ finxit. Si aũt veꝝ ostendit: ergo in resurrectione accepta futura sunt vulnera. Quibus respondeẽ: ideo nõ laçari resurrectionẽ/sed potius christi congruere ꝓmisse resurrectioni: quia laçarus ita resurrexit/ vt iteꝝ moreretur: Christus autẽ (sicut de illo scriptũ est) surgens a mortuis iã nõ moriẽ: ꝛ mors illi vltra nõ dominabiẽ. Quod etiã ꝓmissum est resurrecturis in fine seculi: ꝛ cũ illo regnaturis in eternũ. Sic autẽ nõ pertinet ad resurrectionẽ/differẽtia natiuitatis christi ꝛ nostre/ꝙ ille sine virili semine: nos autẽ nõ sine viro ꝛ femina creati sumus: sicut etiã non ꝑtinet ad ipsius mortis differentiã: Nõ eñ ꝓpterea illius nõ vera mors fuit/quia sine virili semine natus ẽ: sicut nec ipsi⁹ ꝑmi hominis aliter exorta caro q̃ꝫ nostra: quãdoquidẽ ille sine parẽtib⁹ de terra creatus ẽ: nos vero ex parẽtib⁹/aliqđ attulit ad differentiã mortis/vt aliter ille moreretur/aliter nos. Sicut aũt ad mortis/sic nec

Job. 20. et. 21
Job. 11. f.
Roma. 6. b.

ad resurrectionis differentiā valet diuersa
natiuitas. Sed si nec hoc qđ scriptū est de
pmo hoīe/ similiter infideles hoīes volunt
credere: querāt vel animaduertāt/si vł hoc
psit/ q̄ multoꝝ aīaliū genera sine parētib⁹
ex terra pcreentur/ q̄ tñ coeūdo pariāt/etiā
ipsa sui simile: nec ppter diuersitatē nati-
uitatis intersit aliquid ad naturam eorum
que procreata sunt ex terra/ et eorum que
illis coeūtibus orta sunt: Similiter eñ vi-
uūt/similiterq̄ moriunt: q̄uis dissimiliter
nata sint. Ita non est absurdū/vt similiter
resurgāt corpora/que dissimiliter orta sūt.
Huiusmodi aūt homines nō valētes intu-
eri/ ad quā rem intersit aliquid diuersum:
et ad quā nō itersit/ vbi nō aduerterint ali-
quā distantiā primordiorū: etiā omnia cō-
sequentia distare oportere contēdūt: Pos-
sunt tales putare oleum ex adipibus non
debere natare super aquā/sicut illud quod
ex oliua est: quoniā longe ē vtriusq̄ origo
dissimilis/quādo illud ex ligno/hoc ex car-
B ne profluxerit. Quantū autem attinet ad
illam differentiā/q̄ christi corpus non dis-
solutum tabe atq̄ putredine/die tertio re-
surrexit: nostra vero post longū tempus/
ex quo soluta discesserant cōfusione/repa-
rabunt: humane facultati vtrūq̄ impossi-
bile est: diuine autē potestati vtrūq̄ facil-
limū. Ut eñ radius oculi nostri/ non citi-
us peruenit ad propinquiora q̄ ad longin
quiora: sed vtraq̄ interualla parili celeri-
1.Cor.15.g. tate cōtingit: ita cū in ictu oculi (sicut apo-
stolus dicit) fit resurrectio mortuorū: om-
nipotentie dei et ineffabili nutui tam faci-
le est queq̄ recētia/ q̄ diuturno tēpore di-
lapsa cadauera suscitare. Incredibilia sūt
hec quibusdā/quia inexperta: cum omnis
natura rerū tam sit plena miraculis/ vt nō
quasi facili puestigatione rationis: sed vi-
dendi consuetudine mira non sint: atq̄ ne-
q̄ ob hoc/nec cōsideratione/ nec inquisiti-
Roma.1.c. one digna videātur: Nā ego et mecū qui-
cunq̄ inuisibilia dei per ea que facta sunt
intelligere moliūtur: aut nō min⁹ aut am-
plius admiramur/in vno seminis tam par
uulo grano: omnia que laudamus in arbo
re tanq̄ liciata latuisse/ q̄ mundi huius tā
ingentē sinum/ que de corporibus huma-
C nis dū dilabūtur assumit resurrectioni fu-
Luc.24.f. ture tota et integra redditurū. Quomodo
Joh.21.d. autē contrariū est/et christū post resurrecti-
onem cibatum: et in resurrectione que pro-
mittitur ciborū indigentiā non futurā: cū
et angelos legamus eiusdē modi escas eo- Tobie.12.d.
demq̄ modo sumpsisse: non ficto et inani
phantasmate/sed manifestissima veritate:
nec tamē necessitate/ sed potestate. Aliter
eñ absorbet terra aquam sitiens/aliter so-
lis radius candens: Illa indigētia/ iste po-
tentia. Future ergo resurrectionis corpus
imperfecte felicitatis erit/ si cibos sumere
nō potuerit: imperfecte felicitatis si cibos
eguerit. Possem hic de cōmutationib⁹ cor-
poraliū qualitatum: et de prepotēti valen
tia in inferiora corpora corporū superiorū
latius disputare: Sed breuiter mihi respō-
dere propositū est: et talibus ingenijs hoc
scribit/que admonere suffecerit. Sciat sa-
ne qui has proposuit questiones/ christū
post resurrectionem cicatrices/nō vulnera Luc.24.b.
demonstrasse dubitantibus: ppter quos
etiam cibum ac potū sumere voluit/ nō se-
mel sed sepius: ne illud nō corpus/ sed spi-
ritum esse arbitrarētur: et sibi nō solide/ sed
imaginaliter apparere. Tunc autē ille fal-
se cicatrices fuissent/ si nulla vulnera pces-
sissent: et tamē nec ipse essent/si eas esse no
luisset. Uoluit aūt certe dispēsationis gra-
tia/vt eis quos edificabat in fide nō ficta:
non aliud p alio/sed hoc quod crucifixū vi-
derant/resurrexisse monstraret. Quid ē er-
go quod dicitur: Si ppter incredulū fecit/
finxit: quasi vero si quisq̄ vir fortis p pa-
tria dimicans/multa aduersa vulnera exci
peret: et peritissimo medico qui hec ita cu-
rare valeret/ vt cicatrices nulle apparerēt:
ipse poti⁹ diceret/sic se velle sanari/ vt ma-
gis essent in corpore suo vestigia vulnerū
tanq̄ tituli gloriaꝝ: Ideo ille medicus ci-
catrices finxisse diceret: quia cū per artem
efficere potuerit vt nō essent/certa existen-
te causa/per artem effecit potius vt essent:
que vno solo modo (sicut superi⁹ dixi) false
conuincerent/si nulla vulnera sanarentur.

Cum solus christus sit via/ ve- Questio.2.
ritas et vita: quid ante eius aduē
tū egerint tot seculorū homines.

Tem alia proposuerunt/que dice- A
I rent de porphyrio contra christia-
nos/ tanq̄ validiora decreta: Si
christus se inquiunt salutis viam dicit/gra Joh.14.a.
tiam et veritatē: in seq̄ solo ponit animis
sibi credentibus reditum: quid egerint tot

seculorũ homines ante christũ? Et dimittam inquit tẽpora ante latiũ regnatũ: ab ipso latio quasi principiũ humani nominis sumamus. In ipso latio ante albã dij culti sunt: in alba eque religiones ritusq; valuere templorũ: Non paucioribus seculis ipsa roma / longo seculorũ tractu / sine christiana lege fuit. Quid indt actũ de tã innumeris animis / q̃ omnino i culpa nulla fuit: siquidẽ is cui credi posset / nõdũ aduẽtũ suũ suis bolbus cõmodarat? Orbis q̃ cũ ipsa roma in ritib9 tẽplorũ caluit: Quare inquit saluator q̃ dict9 ẽ / sese tot seculis subduxit? S3 ne indt dicãt lege iudaica hoim vetere curatũ gen9: longo post tpe lex iudeorũ apparuit ac viguit angusta syrie regiõe: post ea vero prepsit etiã in fines italos: sed post cesarẽ caiũ / aut certe ipso imperãte: Quid igitur actum de romanis animis vel latinis: que gratia nondũ aduenientis christi viduate sunt / vsq; in cesarũ tempus? Huic ppositioni respondet / vt primo ipsi dicãt / vtrum pfuerint hominibus deorũ suorum sacra / que constat certis temporibus instituta? Que si negant aliquid pfuisse ad animarũ salutẽ / nobiscũ ea destruũt / r esse inania cõfitent. Nos quidẽ etiã pniciosa mõstram9: sed paruũ nõ est vt ipsi interim prius inania fateant. Si do ea defendũt: r salubriter atq; vtiliter asserũt instituta: quero quid actũ sit de his qui anteq̃ hec instituta essent morte obierũt: hac eñ vtiq; salute atq; vtilitate fraudati sunt. Si autẽ potuerũt alio modo purgari: cur non idẽ modus pseuerauit in posteros? Quid op9erat instituere nouitias cõsecrationes / q̃ antiqtus nõ fuerunt? Hic si dicũt / deos quidem ipsos semp fuisse: et ad liberãdos cultores suos pariter vbiq; valuisse: sed p varietate rerũ tporaliũ ac terrenarũ / q̃ scirẽt certis tpibus locisq; ?gruere: in his alias atq; alias alibi atq; alibi / alit atq; alit sibi voluisse seruiri. Cur hãc questionẽ christiane religioni ingerunt: in q̃ nobis ipsi p dijs suis aut rñdere nõ psũt: aut si psũt / i eo ipso sibi etiã p nostra religione respũdeãt. Ita nihil interesse p diuersa temporũ locorũq; cõgruentia / q̃ diuersis sacramẽtis colat: si quod colitur sanctũ est: Sicut nihil interest pro diuersa linguarum auditorũq; congruentia / q̃ diuersis sonis dicat / si qd̃ dicit verũ est: dum hoc sane intersit / quod lingue sonos quibus inter se sua sensa cõmunicent etiã hoies pacto quodã societatis sibi iusti tuere psit. Quib9 autẽ sacris diuinitati cõgruerẽt: voluntatẽ dei secuti sunt q̃ recte sapuerũt. Que omino nũq̃ defuit ad salutẽ iusticie / pietatisq; mortaliũ: r si q̃ in alijs atq; alijs pplis vna eadẽq; religione societatẽ varie celebratur: q̃ten9 fiat plurimũ refert / q̃ r humana exhortet vl' r colereẽ ifirmitas: r diuina nõ oppugnet auctoritas. Q nobis cũ christũ dicamus verbũ dei / p quod facta sunt omnia: r ideo filiũ quia verbum: nec verbum dictũ atq; transactũ: sed apud incõmutabilẽ patrẽ incõmutabile ipsum atq; incõmutabiliter manens: sub cuius regimine vniuersa creatura spiritalis r corporalis / p congruentia temporũ locorũq; administrat: cuius moderande r gubernãde / quid / quãdo et vbi / circa eam fieri oporteat / sapientia et scientia penes ipsum est. Profecto r anteq̃ ppagaret hebreorũ gentem / per quã sui aduentus manifestationẽ congruis sacramentis prefiguraret: r ipsis temporibus israelitici regni / r deinde cũ se in carne de virgine accepta mortalib9 mortaliter monstrauit: r deinceps vsq; nunc cũ implet omnia que per pphetas ante predixit: et abhinc vsq; in finem seculi / quo sanctos ab impijs direptur9 est / r sua cuiq; retributurus: idem ipse ẽ filius dei / patri coeternus / r incõmutabilis sapiẽtia / p quam creata est vniuersa natura: r cuius participatione oĩs rationalis anima fit beata. Itaq; ab exordio generis humani / quicũq; in eũ crediderunt: eũq; vtcũq; intellexerunt: r sm eius pcepta pie et iuste vixerũt / quãdolibet r vbilibet fuerint: p eũ pculdubio salui facti sũt. Sicut eñ nos in eũ credim9 / r apud patrẽ manentẽ / r q̃ in carne iã venerit: sic credebãt in eũ antiq / r apud patrẽ manentẽ / r in carne ventur. Nec q2 p tẽporũ varietate nũc factũ annũciat / qd̃ tunc futurũ pnunciabat: ideo fides ipsa variata / vel sal9ipsa diuersa est. Nec q2 vna eadẽq; res alijs atq; alijs sacris r sacramẽtis / vl' pdicatur vel pphetat: ideo alias atq; alias res / vl' alias atq; alias salutes oportet intelligi. Quid aũt qsi fiat qd̃ ad vnã eãdẽq; fideliũ r piorũ liberationẽ ptineat / consiliũ deo tribuam9 / nobis obedientiã teneam9. Proinde alijs tũc noib9 r signis / alijs autẽ nũc: r pri9 occulti9 / postea manifesti9: r pus

Al. r doleret.

C

Joh. i. a.

B

a paucioꝛib⁹/ ꝛ postea a pluribꝰ: vna tñ ea/
D dē꜄ religio vera significaꝛ ꝛ obseruaꝛ. Nec
nos eis obijcim⁹ qḋ aliꝛ numa pōpili⁹ deos
colēdos romanis instituit: atq꜄ aliꝛ ab eis
vel itaꝛ antea colebanꝛ: Nec qḋ pythago/
reis tpibus illa philosophia celebꝛata ē/ q̄
antea vel omnino nō erat: vel in paucissi/
mis eadē sentientibus/ non tamen eodem
ritu viuētibus foꝛtasse latitabat: Sed vꝛꝝ
illi dij veri aut colendi sint: et vtrū illa phi
losophia animaꝝ saluti aliquid pꝛosit: hoc
cum eis agimus/ hoc in questionem voca/
mus/ hoc disputando conuellimus. Desi/
nant igitur obijcere nobis/ quod omni se/
cte/ ꝛ omi nomini religionis obijci potest.
Cum enim non foꝛtuito labi/ sed diuina
pꝛouidentia tempoꝛa oꝛdinari fateantur/
quid cui꜄ tempoꝛi aptum et oppoꝛtunum
sit/ humanū consilium pꝛetergreditur/ ꝛ il/
linc dispertitur: vnde ipsa pꝛouidentia re/
bus consulit. Si eñ dixerint propterea nō
semꝑ nec vbi꜄ fuisse pythagoꝛicā discipli
nā: quia pythagoꝛas homo fuit: ne꜄ hoc
in potestate habere potuit: Nūquid hoc
etiam dicere possunt/ eoipso tempoꝛe quā.
do fuit/ et in his terrarū locis vbi illa phi/
losophia viguit/ omnes qui eū audire po/
tuerunt/ etiam credere sectari꜄ eum volu/
isse? Ac ꝑ hoc magis si tante potestatis fu/
isset pythagoꝛas: ꝛ vbi vellet/ ꝛ quādo vel/
let/ sua dogmata pꝛedicaret: Etsi haberet
etiam cum ea potestate summā rerum pꝛe/
scientiā: nusꝙ̄ et nunꝙ̄ appareret/ nisi vbi
et qñ sibi hoies credituros esse ꝑnosceret.
E
Al. hꝫ ꝛ non. Pꝛoinde cū chꝛisto obijciāt/ ꝙ ei⁹ doctrinā
nō oēs sequūꝛ: Sentiūt eñ ꝛ ipsi/ nequaꝙ̄
hoc recte obijci posse/ vel philosophoꝛū sa/
piētie/ vꝛ etiā numini deoꝝ suoꝛū. Quid re
Roma. 11. d. spōdebūt si excepta illa altitudine sapiētie
et scientie dei/ vbi foꝛtassis aliud diuinum
consilium longe secretius latet/ sine pꝛeiu/
dicio etiam aliarum foꝛte causarū: que a
pꝛudentibus inuestigari queunt: hoc solū
eis bꝛeuitatis gratia/ in huius questionis
disputatione dicamus: tunc voluisse ho/
minibus apparere chꝛistū: et apud eos ꝑ/
dicari doctrinā suam/ quādo sciebat et vbi
sciebat esse/ qui in eum fuerant crediturī?
His eñ tempoꝛibus et his locis/ quibus
euangeliū eius nō est pꝛedicatū: tales om/
nes in eius pꝛedicatione futuros esse pꝛe/
sciebat: quales nō quidem omnes/ sed ta/
men multi in eius coꝛpoꝛali pꝛesentia fue/
runt/ qui in eum nec suscitatis ab eo moꝛ/
tuis credere voluerunt: quales etiam nūc
multos videmus/ cum tanta manifestati/
one de illo compleantur pꝛeconia ꝓphe/
tarū/ nolle adhuc credere: et malle humā/
na astutia resistere: ꝙ̄ tā pꝛeclare atq꜄ per/
spicue/ tam꜄ sublimi et sublimiter diffa/
mate diuine credere auctoꝛitati. Qdiu par/
uus et infirmus ē intellectus hominis/ di/
uine debet credere ꝟitati. Quid ergo mi/
rum si tam infidelibus plenū oꝛbem terra/
rum chꝛistus pꝛioꝛibus seculis nouerat: vt
eis apparere vel pꝛedicari merito nollet:
quos nec verbis nec miraculis suis credi/
turos esse pꝛesciebat? Ne꜄ eñ incredibi/
le est tales fuisse tunc oēs/ quales ab ei⁹
aduentu vs꜄ ad hoc tempus/ tam multos
fuisse et esse miramur: et tamen ab initio
generis humani/ alias occultius/ alias eui/
dentius: sicut cōgruere tempoꝛibus diui/
nitus visum est/ nec ꝓphetari destitit/ nec
qui in eum crederent defuerunt/ ab adam
vs꜄ ad moysen/ et in ipso populo israel/
qui speciali quodam mysterio gens ꝓphe/
tica fuit/ et in alijs gentibus anteꝙ̄ venis/
set in carne. Cum eñ nonnulli cōmemoꝛā/
tur in sanctis hebꝛaicis libꝛis/ iam ex tem/
poꝛe abꝛae: nec de stirpe carnis ei⁹/ nec ex
populo israel/ nec ex aduēticia societate in
populo israel: qui tamen huius sacramen/
ti participes fuerunt: cur nō credamus eti/
am in ceteris hac atq꜄ illac gentibus/ alias
alios fuisse: ꝙuis eos cōmemoꝛatos in eis/
dem auctoꝛitatib⁹ nō legamus? Ita salus 2. Retrac. ca. 31. b.
religionis huius/ ꝑ quam solā veram salus
vera veraciter꜄ ꝓmittiꝛ: nulli vnꝙ̄ defuit
qui dignus fuit: ꝛ cui defuit dignus nō fu/
it. Et ab exoꝛdio ꝓpagationis humane vs/
꜄ in finē/ quibusdā ad pꝛemiū/ quibusdam
ad iudiciū pꝛedicaꝛ: Ac ꝑ hoc et quib⁹ omi/
no annunciata nō est/ non credituri pꝛesci/
ebantur: et quibus nō credituris tamē an/
nunciata est/ in illoꝛum exemplo demon/
stratur. Quibus autem credituris annūci/
atur/ hi regno celoꝛū et sanctoꝛū angeloꝛū
societati pꝛeparantur.

Quare fides catholica repꝛehen/ Questio. 3.
dat ritus sacroꝛum: hostias/ thu/
ra/ et cetera que temploꝛum cul/
tus exercuit: cū idē cultꝰ a deo vi/
deaꝛ pꝛimitꝰ exoꝛsus et institutꝰ.

A Questio.5. Iam videamus eã quę sequit questionem. Accusant inquit ritus sacrorum: hostias/ thura/ et cętera quę templorum cultus exercuit: cum idem cultus ab ipsis inquit vel a deo quẽ colunt exorsus est tẽporibus priscis/ cũ inducitur deus primitus eguisse. Huic respondetur: qm̃ ex illo scripturarum nostrarum loco hęc questio proposita agnoscitur/ vbi scriptũ est: Cain ex
Gen.4.a. fructibus terrę/ abel autẽ ex primitijs ouium obtulisse munus deo: Hinc potius esse
De civitate dei. lib.15. ca.7. intelligendum q̃ sit res antiqua sacrificium/ quod nõ nisi vni deo vero offerri oportere/ veraces & sacrę litterę monent: non q̄ illo egeat deus / cũ in eisdem ipsis litteris
Ps.15. apertissime sit scriptũ: Dixi dño/deus meus es tu: quoniã bonorum meorum non eges: Sed q̄ etiã in his vel acceptandis vel reprobandis vel pcipiendis/nõ nisi hominibus consulat: Nobis eñ pdest colere deũ/ non ipsi deo. Cũ ergo inspirat & docet quomodo colendus sit: non solũ sua nulla indigẽtia facit/sed nostra maxima vtilitate. Significatiua sunt aũt omnia talia sacrificia/& quarundã rerum similitudines: quibus admoneri nos oportet ad easipsa quorũ similitudines sunt: siue scrutãda/siue noscẽda/siue recolenda. De qua re quantũ satis est differẽda: nõ breuis sermo flagitandus est/quo nunc respondere nobis propositum
De civita. dei lib.10.ca.19. et.20. non est: presertim q̄ in alijs opusculis nostris/de hac re multa iam diximus. Et qui ante nos dei eloquia tractauerũt: de similitudinibus sacrificiorum veteris testamenti/ tanq̃ vmbris figurisq̄ futurorum copiose lo
B cuti sũt. Hoc sane nec in ista breuitate pteteundũ ẽ/q̄ templũ/sacerdotẽ/sacrificiũ/ et alia quęcunq̄ ad hęc pertinentia: nisi vni vero deo deberi nossent dij falsi/ hoc ẽ demones: qui sũt preuaricatores angeli: nũq̃ hęc sibi a cultoribus suis quos decipiũt expetissent. Uerũ hęc cum exhibent deo/ fm eius inspirationem atq̄ doctrinam/ vera religio est: Cum autem demonibus fm eorũ impiam superbiã/noxia superstitio: Quapropter qui christianas litteras vtriusq̄ testamenti sciunt: nõ hoc culpant in sacrilegis ritibus paganorum/q̄ construãt templa & instituant sacerdotia/& faciant sacrificia: sed q̄ hęc idolis et demonijs exhibeãt. Et idola quidem omni sensu carere qs dubitet? Uerumetiã cum his locant sedibus honorabili sublimitate vt a precantib⁹ atq̄ immolantibus attendant: ipsa similitudine animatorum membrorũ atq̄ sensuum: q̄uis insensata et exanimata afficiunt infirmos animos: vt viuere ac spirare videãtur: accedente presertim veneratione multitudinis/qua tantus eis cultus dei impẽditur. Quibus morbidis & pestilẽtiosis affectibus medetur scriptura diuina: quę rẽ quidẽ notã/sed tamen salubri remedio admonitionis inculcat/dicẽs: Oculos habẽt Ps.113.
& non vident: aures habent & nõ audiũt: & cętera talia. Hęc eñ verba quo magis aperta & populariter vera sunt: eo magis incutiunt salubrẽ pudorẽ illis qui cũ talibus simulacris diuinũ cũ timore cultũ exhibẽt: eaq̄ viuentibus similia venerãtes/adorãtes q̃ cõtuẽtur: eisq̄ velut psentib⁹ pces allegãt/victimas imolãt/vota psoluũt: sic afficiũtur omino vt ea sensu carentia putare nõ audeãt. Ne arbitrent autẽ isti hoc solũ nostros libros velle sonare/q̄ huiuscemodi affectus humano cordi ex idolis inascitur/aptissime scriptũ est: Qm̃ oẽs dij gen Ps.95.
tiũ demonia. Unde & aplica disciplina nõ solũ dicit quod apud Iohannẽ legitur: Fra 1.Joh.5.d.
tres cauete a simulacris: verũetiã qđ apud paulũ. Quid ergo? Dico q̄ idolis imolatũ 1.Cor.10.e.
sit aliqd/aut idolũ sit aliqd? Sȝ q̃ immolãt gẽtes demonijs & nõ deo imolãt: nolo aũt vos socios fieri demoniorum. Unde satis intelligi põt/non tã ipsam immolationẽ(nã vero deo prisci sãcti imolauerũt) sed q̄ dijs falsis & impijs demonijs imolat/reprehendi a vera religione/in superstitiõibus gentium. Sicut eñ veritas hortat homines fieri socios sanctorum angelorũ: ita seducit impietas ad societatẽ demoniorum/ cui prepa
C ratur ignis ęternus: sicut regnũ ęternũ societati sanctorum. Neq̄ illinc excusãt impij sua sacrilega sacra & simulacra: quod eleganter interptantur quid queq̄ significẽt. Omis qppe illa interptatio ad creaturã refert/ nõ ad creatorẽ: cui vni debetur seruitus religionis: illa quę vno nomine latria grece appellatur. Nec nos dicim⁹ terrã/maria/celũ/solem/lunã/stellas/& quasdam non in promptu sitas celites potestates esse demonia: sed cũ ois creatura / partim corporalis sit/ partim vo incorporalis: quam etiã spiritalẽ vocamus: manifestũ ẽ id qđ a nobis pie ac religiose fit/a volũtate animi pficisci: q̃

creatura spiritalis est/ et omni corporali preponenda. Unde colligitur corporali creature non esse sacrificandum. Restat spiritalis/ que vel pia vel impia est: Pia scilicet in hominibus et angelis iustis et deo rite seruientibus: impia vero in hominibus et angelis iniquis/ quos etiam demones dicimus: Ac per hoc nec spiritali/ quamuis iuste creature sacrificandum est: Quoniam quanto magis pia est et subdita deo: tanto minus se tali honore dignatur/ quem scit non deberi nisi deo. Quanto ergo perniciosius est sacrificare demonijs: hoc est inique spiritali creature/ que in hoc proximo
Iudc.i.b. et caliginoso celo inhabitans/ tanquam in aereo carcere suo predestinata est supplicio sem-
D piterno. Ob quam rem etiam cum se homines superioribus celestibus potestatibus/ que non sunt demonia/ sacrificare dicunt: et solius nominis interesse arbitrantur/ quod illi deos/ nos eos angelos appellamus: non se opponunt eis ludificandis multiplici fallacia/ nisi demones qui errore delectantur: et quodammodo pascuntur humano: quoniam sancti angeli non approbant sacrificium/ nisi quod ex doctrina vere sapientie/ vereque religionis offertur vni vero deo/ cui sacra societate deseruiunt. Proinde sicut impia superbia/ siue hominum siue demonum/ sibi hos diuinos honores exhiberi vel iubet vel cupit: ita pia humilitas vel hominum vel angelorum sanctorum / hec sibi oblata recusauit/ et cui deberentur ostendit. Cuius rei manifestissima in sacris litteris nostris exempla monstrantur. Dispertita autem diuinis eloquijs sacrificia pro temporum congruentia/ vt alia fierent ante manifestationem noui testamenti/ quod ex ipsa vera et in vnius sacerdotis victima/ hoc est effuso christi sanguine ministratur: et aliud nunc quod huic manifestationi est congruum: qui iam declarato nomine christiani appellamur/ offerimus: non solum euangelicis/ verumetiam prophetícis litteris demonstratur. Mutatio quippe non dei/ non ipsius religionis/ sed sacrificiorum et sacramentorum impudenter nunc videretur predicata/ nisi fuisset ante predicta. Quemadmodum enim vnus idemque homo/ si deo mane aliud offerat/ aliud vespere/ pro congruentia diurni temporis: non deum mutat/ non religionem/ sicut nec salutem: qui alio mo mane/ alio vespere salutat: Ita in vniuerso tractu seculorum cum aliud oblatum est ab antiquis sanctis/ aliud ab eis qui nunc sunt offertur: non humana presumptione/ sed auctoritate diuina temporibus congrua sacra mysteria celebrantur/ non deus aut religio commutatur.

Quomodo christus cum in euangelio dixerit: Qua mensura mensi fueritis/ remetietur vobis: Alio loco minetur sibi non credentibus eterna supplicia: et sic penam infinitam pro temporali peccato. Questio.4.

A

I am nunc deinde videamus/ quale sit quod de mensura peccati atque supplicij proposuit/ sic euangelio calumniatus. Minatur inquit christus sibi non credentibus eterna supplicia. Et alibi ait: In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis: Satis Math.7.a. inquit ridicule atque contrarie. Nam si ad mensuram redditurus est penam: et omnis mensura circumscripta est fine temporis/ quid sibi volunt mine infiniti supplicij? Istam questionem a qualicunque philosopho esse obiectam atque propositam/ difficile est credere. Quippe qui ait: Omnis mensura circumscribitur tempore/ quasi non soleat nisi temporum esse mensura/ sicut horarum/ et dierum/ et annorum. Vel sicut dicimus breuem syllabam simplum habere temporis ad syllabam longam. Puto enim modios/ artabones/ vrnas et amphoras/ non temporum esse mensuras: quomodo ergo omnis mensura circumscribitur tempore? Nonne ipsi dicunt/ solem istum sempiternum esse/ qui tamen quantus sit ad terram/ mensuris geometricis perscrutari audent et ennuciare? Quod siue possint siue non possint: constat eum tamen proprijam sui orbis habere mensuram. Quia et si comprehendunt quantus sit/ mensuram eius comprehendunt: etsi hoc non assequuntur/ mensuram eius vtique non comprehendunt: nec ideo nulla est/ quia homines eam nosse non possunt. Potest igitur aliquid et sempiternum esse: et certam sui modi habere mensuram. Secundum ipsos enim de solis eternitate locutus sum: vt sua sententia conuincantur atque concedant esse posse aliquid cum mensura sempiternum: Ac sic non ideo putent non esse credendum de supplicio sempiterno/ quod minatus est christus: quia idem dixit: In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Si enim dixisset: quod mensi fueritis/ hoc metietur vobis: etiam sic non omnino ad eandem rem ex omni parte necesse esset referre

sententiam. Possumus enim recte dicere: quod plantaueris/hoc decerpes: quis nemo plantet pomum sed lignum: decerpit autem pomū magis q̄ lignū: sed illud dicimus ſm arboris genus: quia non ficum plantat vnde nucē decerpat. Ita dici posset: quod feceris patieris: non vt si stuprū fecerit/stuprum patiatur: sed quod peccato isto fecit legi/hoc ei lex faciat: id ē/ quia legem talia prohibentem de sua vita abstulit/auferat eum etiam ipsa lex de hominum vita quam regit. Itē si dixisset: quantum mensi fueritis/tantū remetief vobis: nec sic esset ꝯsequens / vt omnimodo equales peccatis penas intelligere deberem⁹: neq̄ enī equalia sunt. Verbigratia: triticum et hordeum/ et profecto dici posset quantum mensi fueritis/tantum remetietur vobis: hoc est/quantum tritici/tantum hordei. Quod si de doloribus ageretur atq̄ diceretur: quantum dolorem ingesseritis/tantus ingeretur vobis: fieri posset vt tantus dolor esset/ q̄uis tempore diuturnior: hoc est/mora maior/vi par. Neq̄ enī si de duabus lucernis dicam⁹: tantū ignis iste caluit / quantum ille: ideo falsum erit: quia vna earum forte citius extincta est. Non itaq̄ si aliquid ſm aliud tantum est/ ſm aliud non est tantū: quia non omnino tantum est: ideo falsus est modus in quo

Matth. 7. a. tantū est. Cum vero dixerit: In qua mensura mensi fueritis/remetietur vobis/ Cū q̄ manifestū sit/aliud esse mensurā in qua metitur aliquid: aliud ipsam rem quę metitur: iam fieri potest/vt in qua mēsura homines mensi essent: Verbi gratia: modiū tritici in ea illis metientur milia modiorū: vt ꝛ tā multū interesset in quantitate frumenti/ꝛ nihil in mensura: vt taceā de ipsarum rerū diuersitate: quia non solum fieri potest vt in qua mensura quisquis mēsus fuerit hordeū / in ea illi metiatur triticū: sꝫ qua mensus fuerit frumentū/ in ea illi metiaf aurū: ꝛ frumēti sit vnus modius/ auri aūt q̄plurimi. Ita cū sine cōparatione rerū ipsarū/ꝛ genus ꝛ quantitas differat: dici tamē rectissime pōt: In qua mēsura mē-

Al. † mensū. B sus est/in ea illi † metitū est. Vnde aūt hoc dixerit christ⁹/paulo superius satis elucet.

Matth. 7. a. Nolite inquit iudicare vt non iudicemini. In quo enī iudicio iudicaueritis/iudicabimini. Nūquid si iniquo iudicio iudicabūt/ iniquo iudicabūf? Absit. Nulla quippe iniquitas apud deū. Sed ita dictū ē: In quo iudicio iudicaueritis/in eo iudicabimini: tā

Roma. 9. c. Matth. 7. a. q̄ diceref: In qua volūtate bñfeceritis/ in ipsa liberabimini: vel in q̄ volūtate malefeceritis / in ea puniemini. Velut si quispiā ad turpē concupiscētiā oculis vtēs excecari iuberef: recte vtiq̄ audiret: In quib⁹ oculis peccasti/ in eis suppliciū meruisti. Iudicio enī quisq̄ animi sui/seu bono seu malo vtitur/vel ad benefaciendū vel ad peccandū. Unde nō iniquū est/vt in quo iudicat in eo iudicetur: hoc est vt in ipso animi sui iudicio penas luat: cum ea mala patitur/ quę male iudicantē animū consequuntur. Alia nāq̄ sunt manifesta tormenta/ q̄ post futura preparantur/ etiam ipsa ex eodem male voluntatis cardine extracta: In ipso autē animo/vbi appetitus voluntatis bominum est/ humanorū mensura factorum continuo pena sequitur culpam: plerunq̄ maior nō sentiētis/ cęcitate grauiore. Ideo cū dixisset: In quo iudicio iudicaueritis/ iudicabimini: secutus adiūxit: Et qua mēsura mensi fueritis/metietur vobis. In voluntate quippe ꝓpria metietur bonus homo bona facta: ꝛ in ea metietur ei beatitudo. Itemq̄ in voluntate ꝓpria metief malus homo mala opera: ꝛ in ea metief ei miseria: quoniā vbi quisq̄ bonus est cū bene

C vult/ibi etiam malus cum male vult. Ac ꝑ hoc ibi etiam fit vel beatus vel miser: hoc est in ipso suę voluntatis affectu: quę omniū factorum meritorūq̄ mensura est. Ex qualitatibus quippe voluntatū/nō ex temporꝫ spacijs/siue recte facta/siue peccata metimur: Alioquin maius peccatū haberef/arborē deijcere q̄ hominē occidere. Illud enī fit lōga mora/ictib⁹ multis: hoc vno ictu breuissimo tēpore/ꝑ quo tamē exigui tēporis tā grandi peccato/si ꝑpetua deportatione hō puniref/ etiā mitt⁹ cū illo actū/ q̄ dignus fuerat diceref: q̄uis in spacio tēporali longitudo penę/ cū breuitate facinoris nullo modo sit cōparāda. Quid ergo contrariū est/si erunt pariter longa/vel etiā pariter ęterna supplicia: sed alijs alia mitiora vel acriora: vt quib⁹ tempus ęquale est/ non sit ęqualis asperitas/ ꝓpter mēsurā etiam peccatorū/nō in ꝓductione temporū/sed in voluntate peccantiū? Voluntas q̄ppe ipsa punitur/siue animi supplicio

siue corporis: vt quę delectatur ĩ peccatis/
ipsa plectat̃ in pęnis: et vt qui iudicat sine
misericordia/ sine misericordia iudicetur.
Et in hac quippe sententia/ad hoc solũ ea/
dem mensura est/ vt quod nõ pręstitit/ nõ
ei pręstetur: Atq; ita q ipsa iudicatur/ ęter/
num erit: q̃uis quod iudicauit/ ęternũ esse
nequiuerit. In eadem igitur mensura/ q̃/
uis non ęternorum malefactorum ęterna
supplicia remetiunt̃: vt quia ęternam vo/
luit habere peccati perfruitionẽ/ ęternã vin
dictę inueniat seueritatẽ. Non autẽ sinit
ꝓposita breuitas responsionis męę/ vt col
ligã oĩa/ vel certe q̃plurima quę de pec/
catis/ ⁊ de peccatorũ pęnis sancti libri ha/
bent: atq; ex his vnam eruã sine vlla am/
biguitate sententiã/ si tamen id valeam vi/
ribus mentis/ etiam si congruũ nanciscar
ocium. Nunc tamen arbitror satis esse mõ
stratum: non esse contrariũ ęternitati sup/
pliciorũ/ q in eadem mẽsura redduntur/ in
qua peccata cõmissa sunt.

Questio.v. **An salomon deum habuisse fi/
lium dixerit.**

P Ost hãc quęstionẽ/ qui eas ex por/
phyrio ꝓposuit/ hoc adiunxit: Sa/
ne etiam de illo inquit me digna/
beris instruere/ si vere dixit salomon: Fili/
um deus nõ habet. Cito respondet̃. Nõ so
lum hoc nõ dixit/ verumetiã dixit q deus
habeat filium. Apud eum eñ sapientia lo
Prouer.8.c. quens ait: Ante omnes colles genuit me.
1.Cor.1.d. Et quid est christus nisi dei sapientia? Itẽ
Prouer.30. quodam loco ꝓuerbiorũ: Deus inquit do/
cuit me sapientiã: ⁊ scientiam sanctorũ co/
gnoui. Quis ascendit in cęlũ ⁊ descendit?
Quis collegit ventos in sinũ? Quis con/
uertit aquam in vestimento? Quis tenuit
fines terrę? Quod nomen est ei/ aut qd no
men est filij eius? Horum duorũ quę in ex/
tremo cõmemoraui: vnũ retulit ad patrẽ:
id est/ quod nomen est ei: ꝓpter quod dixe
rat: Deus docuit me sapiẽtiã. Et alterum
euidenter ad filiũ/ cũ ait: Aut quod nomẽ ẽ
filij ei': ꝓpter cętera quę de filio magis in/
telligunt̃: hoc est/ Quis ascẽdit in cęlum ⁊
descendit? Quod paulus ita cõmemorat:
Eph.4.b. Qui descendit/ ipse est et qui ascendit sup
oĩes cęlos. Quis collegit ventos in sinũ:
id est animas credentiũ in occultũ atq; se/
Col.3.a. cretũ? Quibus dicit̃: Mortui eñ estis/ et
vita vestra abscõdita est cũ christo in deo.
Quis conuertit aquã in vestimento/ vt di/
ci posset: Quotq̃t in christo baptizati estis Gal.3.d.
christum induistis? Quis tenuit fines ter/
rę? Qui dixit discipulis suis: Erit̃ mihi te Act.1.a.
stes in hierusalem ⁊ in tota iudęa et sama/
ria/ et vsq; in fines terrę.

Questio.vj. **Quõ ionas in corde piscis di/
catur fuisse. Quid etiã sibi velit:
supra euomitũ ionam cucurbitã
natam: et quid causę fuerit vt hęc
nasceretur:**

P Ostrema quęstio ꝓposita est de io A
na: nec ipsa quasi ex porphyrio/ sz
tanq̃ ex irrisione paganorũ. Sic
eñ posita est. Deinde quid sentire inquit Jone.2.a
debemus de iona: qui dicit̃ in ventre ceti Matth.12.c.
triduo fuisse: qd satis ἀπιθάνον: est ⁊ in/ Impersuasibile.
credibile/ transuoratũ cum veste hominẽ
fuisse in corde piscis: Aut si figura est/ hãc
dignaberis pandere. Deinde quid sibi eti/
am illud vult: supra euomitũ ionam cucur Jone.4.c.
bitã natam: quid causę fuit vt hęc nascere/
tur. Hoc eñ gen' quęstionis/ multo cachin
no a paganis grauiter irrisum animaduer
ti. Ad hoc respondet̃/ q aut omnia diuina
miracula credenda nõ sint/ aut hoc cur nõ
credatur causa nulla sit. In ipsum aũt chri
stum q tertio die resurrexit nõ crederem':
si fides christianorum cachinnũ metueret pa
ganorũ. Cum autẽ hinc quęstionẽ non ꝓ/
posuerit amicus noster: vtrum credendũ
sit vel lazarum resuscitatũ esse quarto die/ Joh.11.f.
vel ipsum christum tertio die resurrexisse:
multũ miror hoc quod factũ est de iona/ eũ
pro incredibili posuisse: nisi forte facili' pu/
tat mortuũ de sepulchro resuscitari q̃ vi/
uum/ in tã vasto ventre belue potuisse ser/
uari. Ut eñ omittam cõmemorare quan/
ta magnitudo belluarũ marinarũ/ ab eis
qui experti sunt indicet̃: venter quem co/
stę illę muniebãt: quę carthagine in publi/
co fixę populo notę sunt/ quot homines in
spacio suo capere posset: quis nõ coniiciat
quanto hiatu patebat os illud/ quod velut
ianua speluncę illi' fuit: nisi forte vt posuit/
vestis esset impedimẽto ne ionas deuora/
ri posset illęsus/ quasi ꝑ angusta sese coar/
tauerit/ qui per abruptũ aeris p̃cipitatus:
sic exceptus est/ vt prius reciperet̃ vẽtre be
stię/ q̃ dente laceraret̃: Quã q̃ scriptura neq;
nudum neq; vestitũ in illud antrum deie/
ctũ esse dixerit: vt possit intelligi illuc etiã

nudus irruisse: si forte opus erat tā̄q̄ oui
corium/ita illi vestem detrahi/quo facilius
sorberetur. Sic eñ sunt homines de pro/
phete huius veste solliciti/ quasi aut per fe
nestram paruā repsisse/aut in balneas in/
trasse dicatur: quo etiā si necesse eēt intra/
re vestitū/ vix molestū eēt/nō tñ mirū. Sed
habēt reuera q̄ non credant/in diuino mi/
raculo vaporem ventris quo cibi made/
scunt/potuisse ita temperari/ vt vitam ho/
minis conseruaret. Quanto incredibilius
Daniel.3.c. ergo proponerēt tres illos viros/ab impio
B rege in caminū missos/ deambulasse i me/
dio ignis illesos? Quapropter si nulla isti
diuina miracula volunt credere: alia dis/
putatione refellendi sunt. Nec eñ debēt
vnū aliquid tanq̄ incredibile proponere/
et in questionē vocare: sed oīa que vel ta
lia/vel etiā mirabiliora narrantur: Et tñ si
Apuleius. hoc quod de iona scriptū est/ apulei⁹ mau/
Apollonı⁹ darensis/ vel apollonius tyane⁹ fecisse di/
cerēt: quorū multa mira nllo fideli auctore
iactitant: quis et demones nonnulla faci/
ant angelis sanct. similia: nō veritate / sed
specie: non sapientia/sed plane fallacia: ta/
men si de istis vt dixi/quos magos vel phi
losophos laudabiliter nominā̄t/tale aliqd
narraretur: non iam in buccis creparet ri/
sus/sed typhus. Ita rideant scripturas no
stras: quantū possunt rideant/ dum p sin/
gulos dies rariores paucioresq̄ se videā̄t:
vel moriendo/ vel credendo: dum implen/
tur omnia que predixerunt: qui hos con/
tra veritatem inaniter pugnaturos/ vane
latraturos/paulatim defecturos/tā̄to ante
riserunt/nobisq̄ posteris suis: nō solum ea
legenda dimiserunt/ verum experienda p/
miserunt. Nō sane absurde/neq̄ importu/
ne requiritur/ quid ista significent: vt cum
hoc expositum fuerit: non tñ gesta/sed eti/
am propter aliquā significationē conscri/
pta esse credantur. Prius ergo non dubi/
tet/ ionam prophetā in aluo ingenti mari/
ne belue triduo fuisse: Qui vult scrutari/
cur nam hoc factum sit: Non eñ frustra fa
ctum est: sed tamen factum est. Si eñ mo/
uent ad fidem que figurate tñ dicta nō fa/
cta sunt: quanto magis mouere debent/ q̄
figurate non tñ dicta sed facta sunt. Nam
sicut humana consuetudo verbis: ita diui/
na potētia etiam factis loquitur. Et sicut
sermoni humano verba noua/ vel minus
vsitata/moderate ac decenter aspersa/splē
dorem addunt: ita in factis mirabilib⁹ con/
gruenter aliquid significantibus/quodam
modo luculentior est diuina eloquentia.
Proinde quid figurauerit/ q̄ pphetam be C
lua illa deuoratū/ tertio die viuum reddi/
dit: cur a nobis queritur/cum hoc christus
exponat? Generatio inquit praua et adul/ Math.12.c.
tera signū querit/ et signū non dabitur ei/
nisi signum ione pphete: Sicut eñ ionas De questioni/
fuit in ventre ceti/tribus diebus et tribus bus euāgeli.
noctibus: sic erit fili⁹ hominis in corde ter/ li.1.ca.8.
re/ tribus diebus et tribus noctibus. De
ipso autem triduo mortis domini nostri ie
su christi/quomodo ratio reddatur/ cum a
parte totum intelligitur/in die primo et no
uissimo: vt toti tres dies idem cū suis no/
ctibus computentur/longum est disserere:
et in alijs sermonibus iam sepissime dictū
est. Sicut ergo ionas ex naui in aluum ce/
ti: ita christus ex ligno in sepulchrū/ vel in
mortis profundū. Et sicut ille pro his qui
tempestate periclitabantur: ita christus p
his qui in h̄ seculo fluctuā̄t. Et sicut primo
visum est vt predicaretur niniuitis a iona/
sed non ad eos peruenit prophetia ione/
nisi posteaq̄ eum cetus euomuit: Ita pro/
phetia premissa est ad gentes: sed nisi post
resurrectionem christi non peruenit ad gē/
tes. Iam vero q̄ tabernaculum sibi consti Ione.4.b.
tuit/ et consedit ex aduerso ciuitatis nini/
ue/quid ei futurum esset expectans: alteri/
us significationis personā pphета gesta/
bat. Prefigurabat eñ carnalē populū is/
rael: Nam huic erat et tristicia de salute ni/
niuitarū/ hoc est de redemptione et libera/
tione gentium. Unde venit christus voca/ Luc.5.f.7
re/non iustos sed peccatores in penitenti/
am. Umbraculū ergo cucurbite super ca/ Ione.4.c.
put eius/ pmissiones erant veteris testa/
menti/vel ipsa iā munera/in quib⁹ erat vti/
q̄ (sicut dicit apls) vmbra futurorum/ tanq̄ Col.2.d.
ab estu temporaliū malorum in terra pmissi/
onis defensaculū phens. Uermis aūt ma/ Ione.4.c.
tutin⁹ q̄ rodente cucurbita exaruit/idē ipse
rursus christ⁹ occurrit: ex cui⁹ ore euangelio
diffamato/ cūcta illa que tēporaliter apud
israelitas velut vmbratili prius significa/
tione viguerū̄t/euacuata marcescū̄t. Et cū/
ct⁹ ille pp̄ls amisso hierosolymitano regno/
et sacerdotio et sacrificio (quod totū vmbra
erat futuri in captiua dispersione) magno

estu tribulationis aduritur/ sicut ionas: quod scriptum est: a solis ardore/ et dolet grauiter: et tamen dolori eius atq; vmbre quam diligebat/ salus gentium penitentiumq; preponitur. Adhuc cachinnent pagani: et iam vermẽ christum/ et hanc interpretationem ꝓphetici sacramenti superbiore garrulitate derideant: dum tamen et ipsos sensim paulatimq; consumat. Nam de omnibus talibus esaias ꝓphetat/ per quẽ nobis dicit deus: Audite me qui scitis iudicium populus meus/ in quorũ corde lex mea est: Opprobria hominũ nolite metuere: et detractione eorum ne superemini: nec q vos spernãt magnidu xeritis: Sicut eñ vestimentũ/ ita per tempus absumentur: et sicut lana a tinea comedentur: iusticia autem mea in eternum manet. Nos ergo agnoscamus vermẽ matutinũ: quia et in illo psalmo cuius titulus inscribitur: Pro susceptione matutina: hoc se ipso nomine appellare dignatus est: Ego inquit sum vermis et nõ homo: opprobriũ hominũ et abiectio plebis. Hoc opprobrium de illis opprobrijs est/ que iubemur non metuere/ per esaiam dicentẽ: Opprobria hominũ nolite metuere. Ab isto verme tanq̃ a tinea comedũtur/ qui sub eius dente euangelico/ per singulos dies paucitatem suam deficiendo minorãtur. Nos hunc agnoscamus: et pro salute diuina humana opprobria sufferamus. Uermis est propter humilitatem carnis: fortassis etiam ꝓpter virginis partum: Nam hoc animal plerũq; de carne/ vel de q̃cunq; re terrena/ sine vllo concubitu nascitur. Matutinus ẽ: quia diluculo resurrexit: Poterat vtiq; illa cucurbita et sine vllo vermiculo arescere. Postremo si habebat de' adhuc vermẽ necessarium/ quid opus erat addere matutinũ: nisi vt ille vermis agnosceretur/ qui cantat pro susceptione matutina: Ego autẽ sum vermis et nõ homo? Quid ista prophetia/ iam ipso rerum effectu et adimpletione lucidius? Si irrisus est vermis iste cum penderet in cruce/ sicut in eodem psalmo scriptum est: Locuti sunt labijs et mouerunt caput: Sperauit in deũ/ eruat eum: saluũ faciat eum quoniã vult eum. Cum completa sunt que p̃dixit: Foderunt manus meas et pedes meos: dinumerauerunt oĩa ossa mea: Ipsi vero cõsiderauerunt et conspexerunt me: diuiserũt sibi vestimenta mea: et super vestem meã miserunt sortem: quod tanta manifestatione futurum in libro antiquo ꝓphetatur: quanta manifestatione factũ in nouo euãgelio recitat. Sed si in hac humilitate (vt dicere ceperam) iste vermis irrisus est: nũquid adhuc irridendus est/ cum ea compleri cernimus/ que consequentia psalm' ipse habet: Cõmemorabunt et conuertẽtur ad dominũ/ vniuersi fines terre: Et adorabũt in conspectu eius/ vniuerse patrie gentiũ: Quoniã domini est regnum: et ipse dominabitur gentiũ? Sicut cõmemorati sũt niniuite/ et conuersi sunt ad dominũ. Hanc salutem penitentie gentiũ/ tanto ante prefiguratam in iona/ dolebat israel: sicut nunc dolet vmbra nudatus et estu sauciatus. Liceat sane cuilibet quamlibet aliter/ dum tamen s̃m regulam fidei/ cetera omnia q̃ de iona ꝓpheta mysterijs operta sunt/ aperire. Illud plane q in ventre ceti triduo fuit/ fas nõ est aliter intelligere: q̃ ab ipso celesti magistro in euangelio cõmemorauimus reuelatũ. Proposita exposuimus vt potuimus: Sed ille qui proposuit/ iam sit christianus: ne forte cũ expectat ante librorum sanctorum finire questiones/ prius finiat vitam istã/ q̃ transeat a morte ad vitam. Fieri eñ potest/ q anteq̃ christianis sacramẽtis imbuatur/ querit de resurrectione mortuoꝝ. Concedendũ etiam fortassis quod de christo quesiuit/ cur tanto post venerit: vel si que sunt alie pauce et magne questiones/ quibus cetera inseruiũt. Si autem qualis est illa: In qua mensura mensi fueritis/ metiet vobis: Uel qual' ista de iona: etiã omnes tales anteq̃ sit christian' finire cogitat: pparũ cogitat vel conditionẽ humanã/ vel etatem iam suã. Sunt eñ innumerabiles que nõ sunt finiende ante fidem/ ne finiatur vita sine fide. Sed plane retenta iam fide/ ad exercendã piam delectationem mentium fideliũ studiosissime requirende/ et quod in eis eluxerit / sine typo arrogantie cõmunicandũ: quod aũt latuerit/ sine salutis dispendio tolerandũ.

Margin notes: D; E; Esa. 51. c.; Ps. 21.; Ad te domini E; Jone. 2. a.; Matth. 12. c.; Matth. 7. a.

Sancti augustini epi/ liber de sex questionibus cõtra paganos expositis/ explicit.

Argumentū

Diui aurelij augustini hipponē sis episcopi in libros de peccato/rum meritis et remissione :.et de baptismo paruulorꝫ ad marcelli/nū/ex secūdo libro retractationū argumentum.

A 2. Retract. ca.33. V Enit etiā necessitaſ que me cogeret aduersus nouā pelagianā heresim scribere:ꝯtra quā ꝑus cū opus erat nō scriptis sed sermonib⁹ et collocutiōibus agebamus vt quisqꝫ poterat aut debebat. Missis ergo mihi a carthagine q̃stionibus corꝫ/quas rescribēdo dissoluerā:scripsi pri/mū libros tres/quorꝫ titulus est:De pctōrꝫ meritis ꝛ remissione: vbi maxime disputaſ de baptismate paruulorū ꝓpter originale peccatum:et gratia dei qua iustificamur.i. iusti efficimur:q̃uis i hac vita nemo ita ser/uet mandata iusticię/vt nō sit ei necessariū
Matth.6.c. ꝓ suis peccatis orando dicere: Dimitte no bis debita nostra: ꝯtra quā omīa sentiētes illi nouā heresim cōdiderūt. In his autē li/bris tacenda adhuc arbitrat⁹ sum nomina corꝫ/ sic eos facilius posse corrigi sperans: Immo etiā i tertio libro/ q̃ ē epl'a/ ſ in libris habita ꝓpter duos q̄bus eam cōnectendā putaui : pelagij ipsius nomē nō sine laude aliqua posui:quia vita eius a multis ꝑdi/cabatur:ꝛ eius illa redarguit/q̄ in suis scri/ptis:nō ex ꝑsona sua posuit:ſ q̄d ꝛ ab alijs dicereſ exposuit:quę tñ postea iā hereticus ꝑtinacissima animositate defendit. Celesti⁹ vero discipulus eius iam ꝓpter tales asser/tiones apud carthaginē in episcopali iudi/
Al. hʒ † non cio: vbi ego † interfui / excōmunicationem
B meruerat. In secūdo libro i q̄dam loco: hoc
2. de pctōrum meritis et re/missiōe ca.31. q̄busdaꝫ inqꝫ in fine largietur/ vt mortē re/pentina cōmutatione nō sentiant/seruans locū diligentiori de hac re inq̄sitioni. Aut eñ nō morienſ:aut de vita ista in mortē/et de morte in ęternā vitā celerrima cōmuta/
1. Cor.15.g. tione tāqꝫ in ictu oculi mortē nō sentiāt.

Capitulorꝫ primi libri de pecca torum meritis ꝛ remissione sancti augustini recollecta annotatio.

Annotatio capitulorū

1 Q; licet augustin⁹ curarū estib⁹ deten/tus:tamen amore marcellini tractus quęstiones q̄s ei scribendo indixerit ꝓ virib⁹ eas dissoluere polliceſ.
2 Utrum si adam nō peccasset/habuisset necesse mori.
3 Q; corpus adę sine defectu annosum/ immortalitatē sine morte media atti/gisset:probat exemplis.
4 Q; gen⁹ humanū nō tñ spūs/ sed etiā corporis mortem ꝓpter peccatū me/ruerit:probat auctoritatibus.
5 Q; corp⁹ anteqꝫ muteſ in incorruptio/nem:q̄ in resurrectione sanctorū pro/mittiſ:poterit esse mortale/q̄uis non moriturū : secus autem postea.
6 Quō intelligaſ illud dictum apostoli: Mortificate membra vestra quę sunt super terram ꝛc̄.
7 Q; corp⁹ adhuc peccati meritū gerat: q̄uis ꝓpter iusticiā fidei spiritus vi/uere iam cęperit.
8 Dicta ꝑcedentis capituli probat alijs auctoritatibus.
9 De opinione illorū/ q̄ dicūt peccatū nō ꝓpagatione sed imitatione in alios homines ex primo homine trāsisse:et eius improbatio.
10 Quomodo et a quo et sub q̄ lege homi/nes iustificentur.
11 Quid sit regnum mortis:ꝛ quō ꝑ christi gratiā destruiſ in filijs adā.
12 Q; pctm̄ nō intrauerit ꝑ imitationē:cū ꝛ in paruulis inueniaſ/ ꝓbaſ.
13 Q; nō ita in vno peccauim⁹ sicut in vno iustificationē cōsequimur.
14 Quid iustificatio sit ꝛ a q̄ dari possit.
15 A sufficiēti diuisione ꝓbat pctm̄ nō in/trasse ꝑ ꝓpagationē:ꝛ quō generatio carnalis a spiritali differat.
16 De paruulorꝫ dānatione ꝛ sequelis pec cati originalis cōmissi ꝑ ꝑmū hoiem siue adā siue eua dicaſ.
17 Q; dicētes paruulos ꝓpter pctā ꝓpria dānādos/ redargutiōe digni sint.
18 Q; illi q̄ dicūt paruulos nō ꝓpter pec/catū sed spiritalis regenerationis gra/tia baptiçandos/arguendi sint.
19 Q; nō sint ideo paruuli baptiçādi quia iusti nō sint:ꝛ quō fideles ꝛ pęnitētes dicendi sint.
20 De fructu baptismi puulorꝫ:sed ꝛ neces/sitate eiusdē ad vitā eorūdē spiritalē.
21 Q; ab ira dei sola gratia liberat quam deus dat cui vult et ſm inscrutabilia iudicia sapiētię eius.
22 De opinione illorū q̄ dicūt/qꝫ alę prius in cęlesti habitatione peccātes grada tim atqꝫ paulatim ad suorꝫ meritorū corpora veniāt:ac pro antegesta vita magis minusue corporeis pestib⁹ af/fliganſ:ꝛ illius improbatio ꝛ de mo/tione exemplū.
23 Q; ab ira dei cui⁹ naturaliter filij sum⁹ nō liberat nisi agn⁹ dei q̄ tollit pecca/

ta mundi:qui ⁊ infantum saluator et liberator est.

24 Q᷑ punici christiani optime baptismū salutē / ⁊ sacramentū corporis christi vitā vocāt:sine quibus neminē posse saluari ꝓbat auctoritatibus.

25 De opinione illoꝝ qui putāt paruulos mox natos illuminari: ⁊ exponit̄ illa auctoritas:Qui illuminat omnē hominē venientē in hūc mūdū.

26 Ad quid dñs noster iesus christus venerit in hūc mundū.

27 Testimonia scripturaꝝ / q᷑ dñs noster iesus christ⁹ / nō venit in mundū nisi vt peccatores saluos faceret.

28 Q᷑ nemo merito innocētię suę nisi baptiçatus veniat in vitā ęternā: ⁊ sicut de carne pcti oēs nascimur / sic mūdamur oēs p carnē similē carne peccati.

29 Q᷑ bonū cōiugij nō est feruor ꝯcupiscētię:sed licitus illo feruore vtendi modus / ꝓpagandę proli nō explendę libidini accōmodatus: ⁊ quō bono vti male malū / ⁊ malo bene vti sit bonū.

30 Q᷑ intratur⁹ regnū dei necessario ē denuo nascendus vt renouet̄ a vetustate. Et ad longū recitat̄ euāgelij lectio ð nicodemo nocte ad christū veniēte.

31 Quomō deus ⁊ hō vnus ē christ⁹:et de christi mystica incorporatione.

32 De salute hoim cōsequēte serpētis exaltationem in deserto: ⁊ christi fructuosissimā passionē.

33 Q᷑ paruuli nō baptiçati iudicantur et pereūt atq̧ i tenebris manēt / ad lucē q̄ christus est nō pueniunt.

34 Arguit tā opinionez illorū qui puulos omnino a peccato originali et ꝓprio liberos esse defendūt / q̄ȝ istoꝝ q̄ iā natos ꝓpria putant cōtraxisse peccata ⁊ nō baptiçandos.

35 Q᷑ sic euidēs sit paruuloꝝ regeneratoꝝ innocētia / vt et actuale nullū pctm̄ in eis valeat dep̄hendi / q̄uis aliq̄n conuitijs vtant̄ in parentes.

36 De ignorātię tenebris in paruulis.

37 Q᷑ si natura pura nō sit sed vitiosa primordia / q̄r talis non est creatus adā: cur christ⁹ sine vllo peccato natus ex virgine in hac infirmitate ⁊ ętate procreatus apparuit.

38 De miseria paruulorū in comparatione ad pullos alioꝝ animaliū.

39 Quomō euacuet̄ pctm̄ per baptismū in paruulis similiter ⁊ in adultis: ⁊ quid inde cōsequant̄ vtilitatis.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi de peccatorū meritis ⁊ remissione: et de baptismo paruulorum ad marcellinū liber primus incipit.

Q᷑ licet augustinus curarū ęstibus detentus:tamen amore marcellini tractus / quęstiōes quas ei scribēdo indixerit / ꝓ viribus eas dissoluere pollicetur: Ca.i.

q

Uamuis in medijs ⁊ magnis curarum ęstib⁹ atq̧ tędioꝝ / quę nos detinēt a peccatorib⁹ derelinquētib⁹ legem dei: licet ea q̄ȝ ipsa nostr oꝝ etiaȝ peccatorū meritis imputemus : studio tamen tuo marcelline charissime / q̄ nobis es gratior atq̧ iocūdior / diutius esse debitor nolui:atq̧ vt veruȝ dicā / non potui. Sic em̄ me cōpulit vel ipsa charitas / q̄ in vno incōmutabili vnū sum⁹ in meli⁹ cōmutādi:vel timor / ne in te offenderez deū / q̄ tibi desideriū tale donauit:cui seruiēdo illi seruiam / qui donauit: Sic inq̄ȝ me compulit:sic duxit ⁊ traxit ad dissoluendas ꝓ tantillis virib⁹ quęstiones / quas mihi scribendo indixisti:vt ea causa in animo meo paulisp vinceret alias: donec aliquid efficerē quo me bonę tuę volūtati et eoꝝ q̄bus hęc curę sunt / etsi nō sufficienter / tamē obedienter deseruisse cōstaret.

Utrum si adam nō peccasset habuisset necesse mori: Ca.ii.

q

Ui dicūt adam sic creatū / vt etiā sine peccati merito moreret̄ / non pęna culpę sed necessitate naturę: A
ꝑfecto illō qō in lege dictū est:Qua die ederitis / morte moriemini:nō ad mortē corpo- Gen.2.c.
ris / sed ad mortez animę quę in peccato sit
referre conant̄. Qua morte mortuos signi-
ficauit dñs infideles de q̄b⁹ ait: Sine mor- Math.8.c.
tuos sepelire mortuos suos. Quid ergo re- Luce.9.g.
spondebunt:cū legit̄ hoc deū primo homi-
ni etiā post pctm̄ increpādo ⁊ dānando di-
xisse: Terra es: ⁊ in terrā ibis. Neq̧ em̄ sm̄ Gen.3.d.
animā / sed qō manifestū est sm̄ corpus terra erat: ⁊ morte eiusdē corporis erat iturus in terrā. Quis em̄ scdm corpus terra esset: et corpus in q̄ creatus est animale gestaret: tamē si nō peccasset in corpus fuerat spiritale mutādus:et in illā incorruptionē q̄ fidelib⁹ ac sanctis ꝓmittit̄ / sine mortis periculo trāsiturus. Cui⁹ rei desideriū nos habere nō solum ipsi sentim⁹ in nobis:verum B

etiā admonēte aplo cognoscimus/ vbi ait:
2. Cor. 5. a. Etenī in hoc ingemiscim⁹ habitaculū nr̄m: qđ de celo est/ supinduí cupientes: si tamē induti/ nudi nō inueniamur. Etenī qui sumus in hac habitatione ingemiscimus grauati/ in quo nolum⁹ expoliari s̄ supuestiri: vt absorbeat mortale a vita. Proinde si nō peccasset adam: nō erat expoliādus corpore/ sed supuestiendus imortalitate/ z incorruptione: vt absorberet mortale a vita. i. ab animali in spiritale trāsiret.

Cur corpus ade sine defectu annosū/ imortalitatē sine morte media attigisset: pbat exēplis: Ca. III

A Neqz enī metuendū fuit: ne diū fortē diutius hic viueret in corpore animali senectute grauaret: z paulatim veterascendo pueniret ad mortē. Si
Deut. 29. a. enī deus israelitarū vestimētis z calciamētis pr̄stitit q̄ p tot annos nō sunt obtrita: quid mirum si obedienti homini eiusdem potētia pr̄staret/ vt animale ac mortale habēs corp⁹ haberet in eo quendā statū q̄ sine defectu esset annosum: tpe quo deus vellet a mortalitate ad imortalitatē/ sine media morte ventur⁹. Sicut enī hec ipsa caro quā nūc habem⁹/ nō ideo nō est vulnerabilis qr nō est necesse vt vulnerer: sic illa nō ideo nō fuit mortalis/ qr nō erat necesse vt moreret.
B Talē puto habitudinem adhuc in corpore animali atqz mortali/ etiā illis qui sine morte hinc translati sunt fuisse cōcessam. Neqz
Gen. 5. c. enī enoch z helias p tam longā etatē sene/
4. Reg. 2. b. cute marcuerūt: nec tamen credo eos iam in illā spiritalē qualitatē corporis cōmutatos/ q̄lis in resurrectione pmittit: q̄ in dño
C prima p̄cessit: nisi qr isti fortasse nec his cibis egent qui sui cōsumptione reficiūt: sed ex quo trāslati sunt/ ita viuunt vt similē habeat facietatē illis quadraginta dieb⁹/ qb⁹
3. Reg. 19. a. helias ex calice aque et ex collyride panis sine cibo vixit: aut si z his sustētaculis op⁹ est: ita fortasse in paradiso pascūt/ sicut adā priusqz ppter peccatū exinde exire meruisset. Habebat enī quātū existimo z de ligno rū fructibus refectionē cōtra defectionē: et de ligno vite stabilitatem cōtra vetustatē:
Propt hoc aūt qđ puniēs de⁹ dixit: Terra
Gen. 3. d. es z in terrā ibis: qđ nisi ō morte corporis: quomodo intelligi possit/ ignoro.

Qđ humanū genus/ nō tm̄ spūs s̄z etiā corporis morte ppt pctm̄ meruerit/ probat auctoritatibus: Ca. IIII.

S Unt z alia testimonia qbus euidentissime appareat: non tm̄ spūs/ sed etiā corporis mortē ppter peccatū meruisse gen⁹ humanū. Ad romanos aplus dicit: Si autē christus in vobis est:
Roma. 8. b. corpus quidē mortuū est ppter peccatuz: spūs autē vita est ppter iustitiā. Si ḡ spūs eius q̄ suscitauit iesuz a mortuis habitat in vob: q̄ suscitauit christū iesū a mortuis viuificabit: z mortalia corpa vr̄a/ p inhabitātem spiritū eius in vobis. Puto q̄ nō expositorē/ sed tm̄ lectorē opus habet tam clara z aperta sentētia. Corpus inquit mortuum est: non ppter fragilitatē terrenā/ qr de terre puluere factū est: sed ppter peccatuz: quid ampli⁹ querim⁹? Et vigilantissime nō ait mortale/ sed mortuū.

Qđ corp⁹ anteqz muteť in incorruptionē/ q̄ in resurrectiōe scōrū promittiť/ poterit esse mortale/ q̄uis nō moriturū: non aūt postea: Ca. V.

N Amqz anteqz muteť i illā incorruptionē q̄ in scōrū resurrectiōe pmittiť: poterat eē mortale/ q̄uis nō moritu⁹: sicut h̄ nostrū pōt/ vt ita dicā/ esse egrotabile/ q̄uis nō egrotaturū. Cui⁹ enim caro est que nō egrotare possit: etiā si aliquo casu priusqz egrotet occūbat? Sic z illud corpus iam erat mortale: quāz mortalitatē fuerat absumptura mutatio in eternā incorruptionem/ si in homine iustitia/ id est/ obedientia pmaneret: sed ipsum mortale nō est factū mortuum/ nisi propter peccatum. Quia vero illa in resurrectione futura mutatio: nō solum nullam mortem que facta est ppter peccatū/ sed nec mortalitatem habitura ē/ quā corpus animale habuit ante pctm̄/ nō ait: Qui suscitauit chri-
Roma. 8. b. stum iesuz a mortuis/ viuificabit z mortua corpora vestra/ cum supra dixisset: corpus mortuum/ sed viuificabit inquit/ z mortalia corpora vestra: vt scilicet iam nō solum nō sint mortua/ sed nec mortalia: cū anima le resurget i spiritale: z mortale hoc induet imortalitatē: z absorbebit mortale a vita

Quō intelligať illud dictū apostoli: Mortificate mēbra vestra q̄ sunt super terram zc. Ca. VI.

M Irū si aliquid queriť hac manifestatione liquidius: nisi forte audiendū est/ qđ huic pspicuitati otradiciť: vt mortuū corpus fm̄ illuz modū hic intelligam⁹ qđ dictū est: Mortificate mem-
Col. 3. a. bra vestra q̄ sunt sup terrā. Sed hoc modo corpus ppter iustitiā mortificať/ nō ppter pctm̄. Ut enī opemur iustitiā mortificam⁹ mēbra nostra q̄ sunt sup terrā. Aut si putāt

ideo additũ ꝓpter peccatũ: vt nõ intelligamus quia peccatũ factũ est / sed vt peccatũ nõ fiat: tanq̃ diceret: corp⁹ q̃dẽ mortuũ ẽ / ꝓpter nõ faciẽdũ peccatũ. Quid sibi ergo Roma.8.b. vult q̃d cũ adiunxisset: Spũs aũt vita est: addidit / ꝓpter iusticiã? Sufficeret eñ si ad iungeret / vita spũs: vt etiã hic subaudiref ꝓpter nõ faciendũ peccatum: vt sic vtrũq̃ ꝓpter vnã rez intelligerem⁹ / ⁊ mortuũ esse corpus / ⁊ vitã esse spiritũ ꝓpter nõ faciendum peccatũ. Ita q̃ppe etiã si tantũmodo vellet dicere / ꝓpter iusticiã: h̃ est ꝓpter faciẽdã iusticiã / ad vtrũq̃ posset h̃ referri / et mortuũ esse corp⁹ / ⁊ vitã esse spiñ ꝓpter faciendam iusticiã: Nũc vero ⁊ mortuũ dixit esse corpus ꝓpter peccatũ / ⁊ spiritũ vitam esse ꝓpter iusticiã: diuersa merita diuersis tribuens reb⁹: morti quidẽ corporis / meritũ B pcti: vitę autẽ spũs / meritũ iusticię. Quo circa si vt dubitari nõ potest / spũs vita ẽ ꝓpter iusticiã: hoc ẽ merito iusticię: pfecto corpus mortuũ ꝓpter peccatũ / q̃d aliud q̃ merito peccati intelligere debem⁹ aut possum⁹ / si aptissimũ scripturę sensum nõ pro arbitrio puertere ac detorquere conamur? Huc etiã verbo⁊ cõsequentiũ lumen accedit: Cũ eñ p̃sentis tpis gratiã determinãs diceret: mortuũ quidem esse corpus ꝓpter peccatũ: quia in eo nõdũ p resurrectionem renouato / peccati meritũ manet: hoc ẽ necessitas mortis: spiñ aũt vitã esse ꝓpter iusticiã: q̃ licet adhuc corpore mortis huius oneremur: iã fm iteriorez hominẽ cępta renouatione in fidei iusticiã respiramus. Tamen ne humana ignorantia de resurrectione corporis nihil speraret: etiã ipsum quod ꝓpter meritũ pcti in p̃senti seculo dixerat mortuũ / in futuro ꝓpter meritũ iusticię dicit viuificandum: nec sicut tñ ex mortuo viuũ fiat: verũetiã ex mortali imortale.

Cur corpus adhuc peccati meritũ gerat / q̃uis ꝓpter iusticiã fidei spiritus viuere iã cęperit: Ca. VII.

A Uamq̃ itaq̃ verear ne res manifesta exponẽdo potius obscuret / apostolicę tñ sententię lumẽ attende. Si Roma.8.b. aũt christ⁹ inq̃t in vobis est / corp⁹ q̃dẽ mortuũ est ꝓpter pctñ: spũs autẽ vita ẽ ꝓpter iusticiã. Hoc dictũ ẽ / ne ideo putarẽt hoĩes vel nullũ / vel paruũ se habere beneficiũ de gr̃a christi: q̃ necessario morituri sunt corpore. Attendere q̃ppe debẽt corpus q̃dẽ adhuc pcti meritũ gerere: q̃d cõditioni mortis obstrictũ ẽ / sed iã spũ cępisse viuere ꝓpter iusticiã fidei: q̃ ⁊ ipẽ in hoĩe fuerat q̃dã morte infidelitatis extinct⁹. Nõ igit̃ inq̃t vobis paruũ muneris putetis esse collatũ / p id q̃d christ⁹ in vobis ẽ: q̃ in corpore ꝓpter pctñ mortuo / iã ꝓpter iusticiã vester spũs viuit. Nec ideo de vita q̃ ipsi⁹ corporis desperetis: Si eñ spiritus eius q̃ suscitauit christũ a mortuis habitat in vobis: qui suscitauit christũ iesũ a mortuis / viuificabit et mortalia corpa v̄ra p inhabitãtẽ spiñ ei⁹ ĩ vobis: Quid adhuc tantę luci fum⁹ cõtentiõis offundit? Clamat apl's: Corp⁹ q̃dẽ mortuũ ẽ B in vob̃ ꝓpter pctñ / s̃ viuificabũt etiã mortalia corpa v̄ra ꝓpter iusticiã: ꝓpter quam nũc spũs iã vita ẽ: q̃d totũ pficiet p gratiã christi: h̃ est p inhabitantẽ spiñ ei⁹ in vobis: et adhuc reclamat. Dicit etiã queadmodũ fiat: vt vitã i se morte mortificãdo puertat: Ergo fratres inq̃t debitores sum⁹ nõ carni: Roma.8.c. vt fm carnẽ viuam⁹: Si eñi fm carnẽ vixeritis moriemini: Si aũt spũ facta carnis mortificaueritis / viuetis. Quid est aliud / q̃ hoc: si fm morte vixeritis / totũ morietur: si autem fm vitam viuendo morte mortificaueritis: totum viuet.

Dicta p̃cedẽtis capituli probat alijs auctoritatibus: Ca. VIII.

A Tem q̃d ait: Per hominẽ mors / ⁊ p hominẽ resurrectio mortuo⁊: quid 1.Cor.15.c. aliud q̃ de morte corporis intelligi potest: quãdo vt hoc diceret de resurrectiõe corporis loq̃baf / eãq̃ instantissima ⁊ acerrima intentione suadebat? Quid ẽ q̃ q̃d hic ait ad corinthios: Per hominẽ mors / ⁊ per hominẽ resurrectio mortuo⁊: Sicut eñi in adã oẽs moriunt: sic ⁊ in christo oẽs viuificabunt: nisi q̃d ait etiam ad romanos: Per Roma.5.b. vnũ hoiem pctñ intrauit in mũdũ: et p peccatũ mors? Hãc illi mortẽ nõ corporis / sed B aię intelligi volũt: q̃si aliud dictũ sit ad corinthios: Per hominez mors: vbi omnino animę mortẽ accipe nõ sinunt: q̃ de resurrectione corporis agebaf q̃ morti corporis est cõtraria. Ideo etiã sola mors ibi per hominẽ facta cõmemorata est. Nõ etiã pctñ: quia nõ agebaf de iusticia q̃ contrariaf peccato / sed de corporis resurrectione / quę contraria est corporis morti.

De opinione illo⁊ũ q̃ dicũt peccatum nõ propagatione sed imitatione in alios hoĩes ex p̃mo hoĩe transisse: ⁊ ei⁹ improbatio: Ca. IX.

A Oc aũt apostolicũ testimoniũ in q̃ Roma.5.b. ait: Per vnũ hominẽ intrauit pctñ in mundũ / et p pctñ mors: conati eos q̃dẽ in aliaz nouã detorq̃re opinionez tuis l'ris intimasti: sed q̃d nam illud sit / q̃d in his verbis opinent tacuisti. Quãtũ autẽ

96

ex alijs comperi: hoc ibi sentiũt/ q̃ et mors
ista que illic cõmemorata est: non sit corpo
ris: quã nolunt adã peccando meruisse/ sed
anime que in ipso peccato sit: et ipsum pec/
catũ nõ propagatione in alios homines ex
primo homine/ s; imitatione transisse. Hinc
enĩ etiã in paruulis nolunt credere per bap
tismũ solui originale peccatũ: qd̃ in nascen
B tibus nullum esse omnino contendũt: Sed
si apostolus peccatũ illud cõmemorare vo/
luisset/ qd̃ in hunc mundũ nõ ꝓpagatione
sed imitatione intrauerit: eius principẽ nõ
adam/ sed diabolum dicere: de quo scriptũ
1. Joh. 3. b. est: Ab initio diabolus peccat. De q̃ etiam
Sap. 2. d. legitur in libro sapiẽtie: Inuidia autẽ dia/
boli mors intrauit in orbẽ terrarũ. Nã qm̃
mors sic a diabolo venit in homines/ nõ q̃
ab illo fuerint ꝓpagati/ s; q̃ eũ fuerint imi/
tati/ cõtinuo subiunxit: Imitanť autẽ eum
qui sunt ex parte eius. Proinde apostolus
cum illud peccatũ ac mortẽ cõmemoraret:
q̃ ab vno in omnes ꝓpagatione transisset:
eũ principẽ posuit/ a quo ꝓpagatio generꝭ
humani sumpsit exordium. Imitanť quidẽ
adam quotquot per inobedientiã transgre
diuntur mandatũ dei. Sed aliud est quod
exemplũ est voluntate peccãtibꝰ: aliud qd̃
origo est cũ pctõ nascentibꝰ. Nam et christũ
imitanť sancti eius ad sequendã iusticiam.
1. Cor. 4. d. Unde et idem apostolus dixit: Imitatores
mei estote sicut et ego christi. Sed pter hãc
imitationẽ gratie eius/ illuminationẽ iusti/
ficationemq; nostrã etiã intrinsecus opať
illo opere de quo idem pdicator eius dicit:
1. Cor. 3. b. Neq; q̃ plantat est aliqd neq; q̃ rigat/ sed
qui incrementũ dat deus. Hec enim gratia
baptizatos q̃z paruulos suo inserit corpori
qui certe imitari aliquẽ nondũ valent. Si/
1. Cor. 15. c. cut ergo ille in quo oẽs viuificabunť/ pter
q̃ se ad iusticiã exemplũ imitantibꝰ pbuit:
dat etiã sui spũs occultissimã fidelibus gra
tiam/ quã latenter infundit et paruulis: Sic
et ille in quo oẽs moriunť/ pter q̃ eis q̃ pre/
ceptũ dñi voluntate transgrediunť/ imita/
tionis exemplũ est: occulta etiã tabe carna/
lis cõcupiscẽtie sue tabificauit in se omnes
de sua stirpe veniẽtes. Hinc omnino nec
Roma. 5. b. aliunde apls dixit: Per vnũ hominẽ pecca
tum intrauit in mundũ/ et p peccatũ mors:
et ita in oẽs hoies ptransiuit/ in quo omnes
C peccauerũt. Hoc si ego dicerẽ/ resisterẽt isti:
meq; nõ recte dicere/ nõ recte sentire clama
rent. Nullam quippe in his verbis intellige
rent sententiã cuiuslibet hominis q̃ diceret
hec nisi istã/ quã in apostolo intelligere no
lunt. Sed quia eius verba sunt/ cuius au/
ctoritati doctrineq; succũbunt: nobis obij/
ciunt intelligendi tarditatẽ: cum ea que tã
pspicue dicta sunt: in nescio quid aliud de/
torquere conantur: Per vnũ inquit homi/
nem peccatũ intrauit in mundũ/ et per pec/
catũ mors: hoc ꝓpagationis est/ nõ imita/
tionis: nam per diabolũ diceret: qd̃ autem
nemo ambigit istum primũ hominẽ dicit:
qui est appellatus adam: et ita inquit in om/
nes homines pertransijt.

Quomõ et a quo et sub qua lege homines iustificenť: Ca. x.

Einde qd̃ sequiť: In quo oẽs pec A
D cauerunt: q̃z circũspecte/ q̃z ꝓprie/ q̃z Roma. 5. b.
sine ambiguitate dictũ est. Si enim
peccatũ intellexeris qd̃ p vnuz hominẽ in/
trauit in mũdũ/ in quo omnes peccauerũt:
certum manifestũq; ẽ/ alia esse ꝓpria cuiq;
pctã/ in q̃bus hi tm̃ peccant/ quoꝝ peccata
sunt: aliud hoc vnuz: in q̃ omnes peccaue/
rũt: quãdo omnes ille vnus homo fuerũt.
Si autem non peccatũ/ sed ille vnus homo
intelligitur: in quo vno homine omnes pec
cauerũt: quid etiã ista manifestatione ma/
nifestius? Nempe legimꝰ iustificari in chri/ Gal. 2. d.
sto qui credunt in eũ/ ꝓpter occultã cõmu/
nicationem et inspirationẽ gratie spiritalis:
qua quisq; heret domino vnꝰ spiritus est: 1. Cor. 6. d.
q̃uis eum et imitentur sancti eius. Legatur
mihi tale aliquid de his q̃ sanctos eiꝰ imita/
ti sunt: vtrum quisq; dictus sit iustificatꝰ in
paulo aut in petro: aut in q̃libet hoꝝ quoꝝ
in populo dei magna excellit auctoritas:
nisi q̃ in abraam dicimur benedici: sicut ei
dictũ est: Benedicenť in te omnes gentes Gal. 3. a.
ꝓpter christũ q̃ semẽ eius est fm carnẽ: qd̃
manifestiꝰ dr̃ cũ h̃ idẽ ita dr̃: Bñdicenť in Gen. 22. d.
semine tuo oẽs gẽtes. Dictũ autẽ quemq; B
diuinis eloquijs peccasse/ vl' peccare in dia
bolo: cũ eum iniqui et impij omnes imiten/
tur: nescio vtrũ quisq; reperiat: quod tamẽ
cum apostolus de primo homine dixerit: in
quo omnes peccauerunt/ adhuc de pecca/
ti ꝓpagine disceptať: et nescio que nebula
imitatiõis opponitur. Attende etiã que se/
quunť. Cũ enĩ dixisset: In quo omnes pec/
cauerũt: secutus adiunxit: Usq; ad legẽ enĩ Roma. 5. b.
peccatuz fuit in mũdo: hoc est: quia nec lex
potuit auferre peccatũ: que subintrauit vt Ibidem. d.
magis abundaret peccatum: siue naturalis
lex in qua quisq; iam ratione vtens/ incipit
peccato originali addere et ꝓpria: siue ipsa
que scripta per moysen populo data est.
Si enĩ data esset lex que posset viuificare: Gal. 3. d.
omnino ex lege esset iusticia: Sed conclusit
scriptura omnia sub peccato/ vt promissio

Roma.5.c. ex fide iesu christi daref credentib⁹. Peccatum autē nō deputabatur/cū lex non esset. Quid est / nō deputabaf nisi ignorabaf: et peccatū esse nō putabaf? Neq3 eñ ab ipso domino deo tanq3 nō esset habebatur: cum Roma.2.b. scriptum sit: Quicunq3 sine lege peccauerunt/sine lege peribunt.

Quid sit regnū mortis: et quomodo per christi gratiā destruitur in filijs adam: Ca.XI.

A Roma.5.c. Sed regnauit inqt mors ab adā vsq3 ad moysen: id est a primo hoīe vsq3 ad ipsam etiā legē q̄ diuinitus promulgata ē: qr nec ipsa potuit regnū mortis auferre. Regnum eñ mortis vult intelligi: quādo ita dominaf in hominib⁹ reatus peccati/vt eos ad vitā ęternā/que vera vita est venire nō sinat: sed ad secundā etiā que pęnaliter ęterna est mortē trahat. Hoc regnu3 mortis sola in quolibet homine gratia destruit saluatoris: q̄ operata est etiam in antiquis sanctis/ quicūq3 anteq3 in carne christus veniret/ad eius tamen adiuuantē gratiam/ nō ad legis litterā que iubere tm̄ nō adiuuare poterat/ptinebāt. Hoc nāq3 occultabatur in vetere testamēto ꝑ tempoꝝ dispensatione iustissima: q̄ nūc reuelatur in nouo. Ergo in omnibus regnauit mors ab adā vsq3 ad moysen: q̄ christi gratia nō adiuti sunt/vt in eis regnū mortis destrueref. Ergo ⁊ in eis q̄ nō peccauerūt in similitudine ꝑuaricationis adę: id est q̄ nondū sua et ꝓpria voluntate sicut ille peccauerunt: sed ab illo peccatū originale traxerūt/q̄ est forIbidem. ma futuri: quia in illo constituta est forma cōdemnationis futuris posteris q̄ eius ꝓpagine crearētur: vt ex vno omnes in condemnationē nascerenf: ex q̄ non liberat nisi B gratia saluatoris. Scio quidē plerosq3 latinos codices sic habere: Regnauit mors ab adā vsq3 ad moysen in eos q̄ peccauerūt in similitudinē ꝑuaricatiōis adę: q̄ etiā ip̄m qui ita legunt ad eundē referunt intellectū: vt in similitudinem ꝑuaricationis adę peccasse accipiunt q̄ in illo peccauerūt/vt ei similes crearenf: sicut ex homine homines: ita ex peccatore pc̄tōres: ex morituro morituri/damnatoq3 damnati. Greci autē codices: vnde in latinā linguā interp̄tatio facta est: aut omnes aut pene oēs/id q̄ a me primo positum est habent. Sed nō inqt: sicut delictū/ita ⁊ donatio. Si eñ ob vnius delictum multi mortui sunt: multo magis gratia dei et donū in gratia vni⁹ hominis iesu christi in multos abūdauit: nō magis multos/id est multo plures hoīes: neq3 eñ plures iustificantur q̄ condemnanf: sed multo magis abundauit: Adā quippe ex vno delicto suo reos genuit. Christus autē etiā que homines delicta ꝓprię voluntatis ad originale in q̄ nati sunt addiderūt / gratia sua soluit atq3 donauit: quod euidētius in consequentibus dicit.

Q꞉ pctm̄ non intrauerit per imitationem: cum et in paruulis inueniatur/probatur: Ca.XII

A Verum illud diligentius intuere: q̄ ait: ob vnius delictum multos mortuos. Cur eñ ob vnius illius/et nō potius ob delicta sua ꝓpria/si hoc loco intelligenda est imitatio/nō ꝓpagatio? Sed attende q̄ sequif: Et nō sicut per vnū peccantem/ita est ⁊ donū. Nam iudiciū quidē Roma.5.c. ex vno in condemnationē: gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Nunc dicant: vbi locū habeat in his verbis illa imitatio: Ex vno inqt in condēnationē: q̄ vno nisi delicto? Hoc eñ explanat cū adiungit: Gratia autē ex multis delictis in iustificationem. Cur ergo iudiciū ex vno delicto in condemnationē: gratia vero ex multis delictis in iustificationē? Nonne si nullū est originale delictū: non solū ad iustificationem gratia / sed etiā iudiciū ad condemnationē ex mltis delictis hoīes ducit? Neq3 eñ gratia multa delicta donat/⁊ nō etiā iudicium multa delicta condemnat. Aut si ꝓpterea B ex vno delicto in condemnationē ducunf: quia omnia delicta que condemnanf/ex illius vnius imitatione cōmissa sunt: eadem causa est/cur ex vno delicto etiā ad iustificationē duci intelliganf: quia oīa delicta que iustificat⁊ remittunf: ex illi⁹ vni⁹ imitatione cōmissa sūt. Sed hoc videlicet nō intelligebat apostolus cū dicebat: Iudiciū quidem ex vno delicto in cōdēnationē: gratia vero ex multis delictis in iustificationē? Immo vero nos intelligamus apostolū: et videamus ideo dictū iudicium ex vno delicto in condemnationē: quia sufficeret ad condemnationem/etiam si nō esset in hominib⁹ nisi originale peccatū. Quis eñ condemnatio grauior sit coꝝ qui originali delicto etiam propria coniunxerūt: et tanto singulis grauior/quanto grauius quisq3 peccauit: tamē etiam illud solum quod originaliter tractū est/non tm̄ a regno dei separat: quo paruulos sine accepta christi gratia defunctos intrare nō posse: illi ipsi etiā confitentur verū et a salute ac vita ęterna facit alienos: que nulla esse alia potest ꝑter regnum dei: quo sola christi societas introducit.

Qr non ita in vno peccauimus sicut in vno iustificationem consequimur: Ca.XIII.

A Ex hoc ab adã in q̃ oẽs peccauim⁹
a nõ omnia nostra peccata/sed tñ ori
ginale traduximus: a christo vero
in quo omnes iustificamur:nõ illi⁹ tñ ori/
ginalis/sed etiã ceterorum que ipsi addidim⁹
Roma.5.c. peccatorũ remissionẽ cõsequimur. Ideo nõ
sicut per vnũ peccatũ/ita est et donũ: Nam
iudicium quidẽ ex vno delicto si non remit
titur:id est originali:in condẽnationẽ iam
potest ducere: gratia vero ex multis deli/
ctis remissis:hoc est non solũ illo originali/
verumetiã omnib⁹ceteris ad iustificationẽ
perducit. Si eni ob vnius delictũ mors re/
gnauit per vnũ:multo mag' qui abundan/
tiam gratie et iusticie accipiunt/ in vita re/
gnabunt per vnũ iesum christum. Cur ob
vnius delictũ mors regnauit per vnũ:nisi
quia mortis vinculo tenebant in illo vno
in q̃ omnes peccauerũt:etiã si ppria pctã nõ
adderent: Alioquin nõ solum ob vnius de/
lictum mors per vnũ regnauit/sed ob deli/
cta multa multorum per vnũquemque peccantẽ.
Nam si ppterea ceteri ob alterius hominis
delictũ mortui sunt:quia illũ in delinquen
do precedentem/subsequẽtes imitati sunt:ille
quoque et multo magis ob alterius delictum
mortuus est:quẽ diabolus delinquẽdo ita
Gen.3.a. precesserat vt ei delictũ etiam ipse suaderet.
Adam vero nihil suasit imitatoribus suis:
et multi q̃ eius imitatores dicunt/eũ fuisse
et tale aliquid cõmisisse vel nõ audierũt/vel
omnino nõ credunt. Quanto ergo rectius
Roma.5.b. sicut iam dixi/diabolũ principẽ cõstituisset
apostolus:a quo vno peccatũ et mortẽ per
omnes transisse diceret:si hoc loco nõ ppa/
gationem / sed imitationẽ dicere voluisset.
Multo enim rationabilius adam dicit imi/
tator diaboli quẽ suasorem habuit peccati:
si potest quisque imitari etiam illũ qui nihil
ei tale suasit vel omnino quẽ nescit. Quid
est autem q abundantiã gratie et iusticie ac
cipiunt: nisi q nõ ei tñ peccato in quo om/
nes peccauerunt/ sed eis etiam que addide
runt gratia remissionis datur: eisque homi/
nibus tanta iusticia donatur:vt cum adã
consenserit ad peccatũ suadenti/nõ cedant
isti etiam cogẽti. Et quid est/multo magis
in vita regnabunt/cum mortis regnũ mul/
to plures in eternam penam trahat: nisi
intelligamus eos ipsos in vtroque dici qui
transeũt ab adam ad christum:id est a mor/
te ad vitam:quia in vita eterna sine fine re/
gnabunt:magis q̃ in eis mors temporali/
ter et cũ fine regnauit. Itaque sicut per vnius Roma.5.a.
delictum in omnes homines ad condemna
tionem/ ita et per vnius iustificationem in
omnes homines ad iustificationẽ vite. Hoc
vnius delictũ si imitationẽ attendam⁹/nõ
erit nisi diaboli:sed qr manifestũ est de adã
nõ de diabolo dici:restat intelligenda non
imitatio/sed propagatio peccati.

Quid iustificatio sit: et a quo dari possit: Ca.XIIII.

Nam et qd ait de christo: Per vnius Roma.5.d.
n iustificationẽ magis h̃ expressit/q̃ si
per vnius iusticiã diceret. Eam quippe
iustificationem dicit/qua christus iustificat
impium:quã non imitandã proposuit/sed
solus hoc põt. Nam potuit apostolus recte
dicere: Imitatores mei estote sicut et ego 1.Cor.4.d.
christi: nũq̃ aũt diceret:iustificamini a me/
sicut et ego sum iustificat⁹ a christo:quoniã
possunt esse/et sunt/et fuerunt multi iusti ho/
mines et imitandi: iustus autẽ et iustificãs
nemo nisi christus. Unde dicitur: Credẽti Roma.4.a.
in eum qui iustificat impiũ deputatur fides
ad iusticiã. Quisquis g ausus fuerit dicere/iu
stifico te:consequens est/vt dicat etiã crede
in me. Quod nemo sanctorum recte dicere po
tuit:nisi sanctussanctorũ. Credite in deum
et in me credite:vt quia ipse iustificat impiũ
credenti in eum qui iustificat impiũ depu/
tetur fides ad iusticiam.

A sufficienti diuisione probat peccatũ non intrasse p ppagationem: et quo generatio carnalis a spiritali differat: Ca.XV.

Nam si sola imitatio facit peccatores A
n per adam:cur non etiam per christũ
sola imitatio iustos facit: Sicut enim Roma.5.d.
inquit per vnius delictum in omnes homi/
nes ad condemnationẽ/ sic et per vni⁹ iusti/
ficationẽ in omnes homines ad iustificatio
nem vite. Proinde isti/vnus et vn⁹/nõ adã
et christus/sed adam et abel constitui debue/
runt: Quoniã cum multi nos in huius vite
tempore precesserint peccatores:eosque imi/
tati fuerint qui posteriore tempore pecca/
uerunt: ideo tamẽ volunt isti nõ nisi adam
dictum:in quo omnes imitatione peccaue/
runt:quia primus hominum ipse peccauit.
Ac per hoc abel dici debuit:in quo vno si/
militer omnes imitatione iustificent:quia
ipse primus hominũ iuste vixit. Aut si pro/
pter quendam articulum temporis ad no/
ui testamenti exordiũ pertinentẽ/christus ẽ
positus ppter imitationẽ caput iustorum:
iudas eius traditor/capud poni debuit pec
catorum. Porro si propterea christ⁹ vnus B

est in q̄ om̄es iustificent̄: q2 nõ sola ei⁹ imi/
tatio iustos facit/sed p spm̃ regenerãs gr̃a:
ppterea et adã vn⁹ est in quo omnes pec/
cauerũt: quia non sola eius imitatio pecca/
tores facit/sed per carnẽ generãs pẹna. Ob
hoc etiã dictũ est: omnes/ et oẽs: neq3 enim
q̄ generant̄ per adã iidẽ ipsi om̄es per chri/
stum regenerant̄/sed hoc recte dictum est:
q2 sicut nullius carnalis generatio nisi per
adam/sic spiritalis nullius nisi per christũ.
Nam si aliq̄ possent carne generari nõ per
adã: ꝛ aliq̄ regenerari spiritu nõ p christũ:
nõ liquide omnes/siue hic/siue ibi dicerent̄.
Eosdem autẽ omnes postea multos dicit:
Possũt q̄ppe in aliqua re omnes esse q̄ pau/
ci sunt. Sed multos habet generatio car/
nalis: multos ꝛ spiritalis: q̄uis nõ tã mul/
B tos hec spiritalis q̄ illa carnalis. Uerũta/
men quẽadmodũ illa oẽs habet homines:
sic ista omnes iustos homines: Quia sicut
nemo p̄ter illam homo/sic nemo p̄ter istam
Roma.5.d. iustus homo: ꝛ in vtraq3 multi. Sicut enim
per inobedientiã vnius hominis peccato/
res cõstituti sunt multi: ita per obedientiã
vnius hominis iusti cõstituent̄ multi. Lex
aũt subintrauit/vt abundaret delictũ. Hoc
ad originale homines addiderunt volun/
tate iam propria/non per adam: sed hoc q̄3
soluit̄ sanaturq3 per christũ: quia vbi abun
dauit peccatũ/superabundabit ꝛ gratia: vt
quẽadmodũ regnauit pctm̃ in mortem etiã
qd̃ nõ ex adam traxerunt hoĩes/sed sua vo
luntate addiderũt: sic ꝛ gratia regnet p iu/
sticiã in vitã ẹternã: Nõ tamẽ aliq̄ iusticia
p̄ter christũ/sicut aliq̄ pctã p̄ter adã: Ideo
cũ dixisset: quẽadmodũ regnauit peccatum
in mortẽ: hic non addidit p vnũ/aut p adã:
quia supra dixerat etiã de peccato illo qd̃
subintrante lege abundauit: ꝛ hoc vtiq3 nõ
est originis/sed iam ppriẹ voluntatis. Cũ
autẽ dixisset: sic ꝛ gratia regnet per iusticiã
in vitã ẹternã: addidit/ p iesum christũ dñm
nostrũ: Quia generante carne illud tantũ/
modo trahit̄/qd̃ est originale peccatũ. Re/
generante autẽ spiritu: nõ solũ originalis/
sed etiã volũtarioꝝ fit remissio pctoꝝ.

De paruuloꝝ dãnatione et sequelis peccati originalis cõmissi per primũ hominẽ/siue adam siue eua dicatur: Ca. XVI.

A Potest pinde recte dici paruulos si/
ne baptismo de corpore exeũtes in
damnationẽ omniũ mitissimam fu
turos. Multũ autẽ fallit̄ ꝛ fallitur/q̄ eos in
dãnationẽ p̄dicat nõ futuros: dicente apo/
Roma.5.c. stolo: Iudiciũ ex vno delicto in cõdemna/
tionẽ. Et paulopost: Per vnius delictũ in
oẽs hoĩes ad cõdẽnationẽ. Qñ g̃ peccauit
adã nõ obediens deo: tũc ei⁹ corpus q̄uis
esset aĩale atq3 mortale gratiã pdidit/q̄ ei⁹
aĩẹ omni ex pte obediebat. Tũc ille extitit
bestialis mot⁹ pudendus hoĩb⁹/quẽ in sua
erubuit nuditate. Tunc etiã morbo quodã
ex repentina et pestifera corruptiõe ꝯcepto
factũ est in illis/ vt illa in q̄ creati sunt sta/
bilitate ẹtatis amissa/p mutabilitates ẹta/
tum irent in mortẽ. Quis ergo ãnos mul/
tos postea vixerint/ illo tñ die mori cẹpe/
runt: q̄ mortis legẽ q̄ in seniũ veterascerẽt/
accẹperũt. Nõ eñ stat vel tpis puncto/ sed
sine intermissione labitur q̄cq̄d ꝯtinua mu/
tatione sensim currit in finem/ nõ pficientẽ
sed ꝯsumentẽ. Sic itaq3 impletũ est/ qd̃ di/
xerat deus. Qua die edentis/morte morie/ Gen.2.c.
mini. Ex hac igit̄ inobediẽtia carnis/ex hac B
lege peccati ꝛ mortis/q̄sq̄s carnaliter gene/
ratur regenerari spiritaliter opus habet: vt
nõ solũ ad regnũ dei pducat̄/verũetiã a pec
cati dãnatione liberet̄. Simul itaq3 pecca/
to ꝛ morti primi hominis obnoxij nascunt̄
in carne: ꝛ simul iusticiẹ vitẹq3 ẹternẹ secun
di hominis sociati renascuntur in baptismo.
Sic ꝛ in ecclesiastico scriptũ est: A muliere Eccl.25.d.
initiũ factũ ẽ pcti: ꝛ p illã oẽs moriunt̄. Si/
ue aũt a muliere/siue ab adã dicat̄/ vtrũq3
ad primũ hoĩem ptinet: qm̃ sicut nouimus
mulier ex viro ẽ: et vtriusq3 caro vna ẽ. Uñ
et illud qd̃ scriptũ est: Et erũt duo in carne Gen.2.d.
vna: Igit̄ iã nõ duo inq̄t dñs/s̃ vna caro.

Qz dicẽtes paruulos ppter peccata ppria damnandos/redargutione digni sint: Ca. XVII.

A Uapropter q̄ dicũt paruulos ideo
baptiçari/vt hoc eis remittat̄ qd̃ in
hac vita ppriũ cõtraxerũt: nõ qd̃ ex
adã traduxerũt/nõ magno molimine refel/
lendi sunt. Quãdo eñ secũ ipsi paululum
sine certandi studio cogitauerint q̄3 sit ab/
surdũ nec dignũ disputatiõe qd̃ dicũt: con/
tinuo sententiã cõmutabunt. Qd̃ si nolue/
rint/ nõ vsq3 adeo de humanis sensibus de/
sperandũ est/vt metuamus ne hoc cuipiam
psuadeãt. Ipsi quippe vt hoc dicerẽt alicu/
ius alterius sententiẹ prẹiudicio nisi fallor
impulsi sunt: ac ppterea cũ remitti bapti/
çato peccata necessario faterent̄: nec fateri
vellent ex adam ductũ esse peccatũ/qd̃ re/
mitti fatebant̄ in infantibus: ipsam infantiã
coacti sunt accusare: quasi accusator infan/
tiẹ hoc securior fieret/quo accusatus ei re/
spondere nõ posset. Sed istos vt dixi omit/
tamus: neq3 enim sermone vel documento

op⁹ ē: qb⁹innocētia pbeť infantiū q̄ntū ad coꝝ ptinet vitā: quā recenti ortu in seipsis agūt: si eā nō agnoscit sensus human⁹/nullis adminiculꝭ cuiusq̄ disputatiōis adiut⁹.

Qz illi qui dicūt paruulos non ppter peccatū sed spiritalis regenerationis gratia baptizandos/ arguendi sint: Ca.XVIII.

A Sed illi mouent/ ꝛ aliquid cōsideratione ac discussione dignū videntur afferre: qui dicunt paruulos recenti vita ęditos visceribus matrū/ nō ppter remittendū peccatū percipere baptismū/ sed vt spiritalem procreationē habentes creentur in christo: ꝛ ipsius regni cęlorū partici-

Roma.8.c. pes fiant/ eo modo filij ꝛ heredes dei/ coheredes autē christi. A qbus tamē cum queritur: vtrū nō baptiçati ꝛ non effecti coheredes christi/ regniq̄ celorum participes habeant saltem beneficium salutis ęternę in resurrectione mortuoꝝ/ laborant vehemēter: nec exitum inueniūt. Quis em̄ christianorum ferat/ cū diciť ad ęternā salutē posse quēq̄ peruenire si non renascať in christo: qđ p baptismū fieri voluit/ eo iam tpe quo tale sacramentū constituendū fuit regenerandis in spem salutis ęternę? Unde dicit

Titum.3.b. apostolus: Non ex operibus iusticię q̄ nos fecim⁹/ sed ꝭm suā misericordiā saluos nos fecit per lauacrū regeneratiōis. Quā tn̄ salutē in spe dicit esse: cū hic viuim⁹ vbi ait:

Roma.8.e. Spe em̄ salui facti sumus: Spes autē que videť nō est spes: Qđ em̄ videt quis quid sperat? Si autē qđ nō videmus speramus:

B per patientiā expectamus. Sine ista ergo regeneratione saluos in ęternū posse paruulos fieri/ quis audeat affirmare: tāq̄ nō

Roma.5.e. p eis mortuus sit christus? Etem̄ christus p impijs mortuus est. Isti autē q̄ vt manifestū est/ nihil in sua ppria vita impie cōmiserūt: si nec originaliter vllo impietatꝭ vinculo detineńť/ quō pro eis mortuus est qui pro impijs mortuus ē? Si nulla originalis peccati ęgritudine sauciati sunt: quomō ad medicū christū/ hoc est ad pcipiendū sacramentū salutis ęternę suoꝝ currentiū pio ti-

Luce.5.f. more portanť: ꝛ nō eis in ecclesia diciť: Auferte hinc innocentes istos: nō est opus sanis medicus/ sed male habentib⁹: Non venit christus vocare iustos sed peccatores? Nunq̄ dictum est: nunq̄ dicitur: nūq̄ omnino dicetur in ecclesia christi tale commentum.

Qz nō sint ideo paruuli baptizandi qz iusti nō sint: et quō fideles et penitētes dicēdi sint. Ca.XIX

Et ne quis existimet ideo paruulos

a ad baptismū afferri oportere: quia sicut peccatores nō sūt/ ita nec iusti sunt. Quō ergo quidā meritū hui⁹ ętatis a domino laudatum esse commemorant: qm̄

ait: Sinite † puulos venire ad me: taliū est Matth.19.b.

em̄ regnum cęloꝝ. Si em̄ hoc nō ppter hu- Al.† pueros

militatꝭ similitudinē/ q humilitas puulos faciat/ sed ppter pueroꝝ vitā laudabilē dictum est: pfecto ꝛ iusti sūt. Nō em̄ recte aliter dici potuit: taliū est regnū cęloꝝ/ cū esse nō possit nisi iustoꝝ. Sed forte q̄dē hoc nō cōgruēter diciť/ q paruuloꝝ vitā laudauerit dn̄s dicēs taliū esse regnuꝫ cęloꝝ: cū verax sit ille intellect⁹ q humilitatis similitudinē in parua ętate posuerit. Uerūtn̄ forsitan h̄ tenendū est: q dixi ppterea paruulos baptiçari debere: quia sicut peccatores nō sūt/ ita nec iusti sūt: sed cū dicit: nō veni vocare iustos: q̄si ei responderet: quos ḡ vocare venisti? cōtinuo subiunxit/ sed pctōres ad pęnitētiā. Ac p h̄ quō si iusti sūt: ita etiā si pctōres nō sunt/ nō eos venit vocare: qui dixit: Non veni vocare iustos/ sed pctōres. Et ideo baptismo ei⁹ q̄ eos nō vocat: nō tm̄ frustra/ verūetiā iprobe videnť irruere: qđ absit vt sentiam⁹. Uocat eos igiť medic⁹: q̄ nō ē opus sanis/ sed ęgrotantib⁹: nec venit vocare iustos ꝭ pctōres in pęnitētiā. Et iō qz suę vitę pprię pctis nullis adhuc teneńť obnoxij: originalis in eis ęgritudo sanať: in

ei⁹ gr̄a q̄ saluos facit p lauacrū regeneratio- B.

nis. Dicet aliquis. Quō ḡ et ipsi vocanť in pęnitētiā? Nūqd tantillus pōt aliqd pęnitere? Huic r̄ndeť: Si ppterea pęnitētes dicēdi nō sūt/ qz sensū pęnitēdi nōdū habēt: nec fideles dicēdi sūt/ qz similiter sensū credendi nōdū habēt. Si aūt ppterea recte fideles vocanť/ qm̄ fidē p ꝟba gestātiū q̄dāmodo pfitentur: cur nō pus etiā pęnitētes habenť/ cū p eorūdē ꝟba gestātiū diabolo ꝛ huic sęculo renunciare mōstranť? Totū h̄ in spe fit vi sacramenti ꝛ diuinę gratię: quā dn̄s donauit ęcclesię.

De fructu baptismi puulorū/ sꝫ et necessitate eiusdē ad vitā eorūdem spiritalem. Ca.XX.

r Etenī qs ignorat/ q baptiçat⁹ puul⁹ si A

c ad rōnales āños veniēs nō crediderit/ nec se ab illicitꝭ cōcupiscētijs abstinuerit: nihil ei pderit/ qđ paru⁹ accępit. Uerūtn̄ si pcepto baptismate de hac vita emigrauerit/ soluto reatu cui originalꝭ erat obnoxi⁹/ pficieť i illo lumine ꝟitatꝭ: qđ incōmutabiliť manēs in ęťnū/ iustificatos p̄sētia creatorꝭ illumiat. Pctā em̄ sola sēpant Esaie.59.a.

inter hoies ⁊ deũ:que ſoluunt chriſti gr̃a:ꝑ
quẽ mediatorẽ reconciliamur cũ iuſtificat
impiũ. Terrentur autẽ iſti ſententia domi/
Ioh.3.a. ni dicentis: Niſi quis natus fuerit denuo/
non videbit regnũ dei. Qđ cum exponeret
ait: Niſi qs renatus fuerit ex aq̃ et ſpũ non
intrabit in regnum celorum: ⁊ ꝓpterea co/
nantur paruulis nõ baptiçatis innocentie
merito ſalutem ac vitam eternam tribuere:
ſed q2 baptiçati non ſunt/ eos a regno ce/
lorum facere alienos: noua quadã ⁊ mirabi
li p̃ſumptione: quaſi ſalus eterne vite/eter/
na poſſit eſſe p̃ter chriſti hereditatẽ/preter
regnũ celorum. Habent enĩ videlicet quo
confugiant: atq; vbi deliteſcant: quia non
ait dominus: Si quis nõ renatus fuerit ex
aqua ⁊ ſpiritu/ non habebit vitam: ſed ait/
non intrabit in regnũ dei. Nam ſi illud di/
xiſſet: nulla hinc dubitatio poſſet oboriri.
B Auferatur ergo iã dubitatio: dñm audia/
mus: nõ ſuſpitiones coniecturaſq; morta/
lium: Dominũ audiamus inquã: nõ quidẽ
hoc de ſacramento lauacri dicentẽ: ſed de
ſacramẽto ſancte menſe ſue: quo nemo rite
Ioh.6.f. niſi baptiçat⁹ accedit: Niſi mãducaueritis
carnẽ meam ⁊ biberetis ſanguinẽ meũ / nõ
habebitis vitã in vobis. Quid vltra que/
Al' † adhuc rñderi põt. rimus? Quid† ad hoc rñdere poterunt: niſi
pertinacia pugnaces neruos aduerſus cõ/
ſtantiam perſpicue veritatis intendat? An
vero quiſquã etiam hoc dicere audebit: q
ad paruulos hec ſententia non pertineat:
poſſintq; ſine participatione corporis hui⁹
⁊ ſanguinis in ſe habere vitã: quia non ait:
q nõ manducauerit/ ſicut de baptiſmo/qui
nõ renatus fuerit/ſed ait: ſi non manduca/
ueritis: velut eos alloquens q audire ⁊ in/
telligere poterãt: qđ vtiq; non valent par/
uuli? Sed q hoc dicit: nõ attẽdit/q2 niſi om
nes iſta ſententia teneat/ vt ſine corpe ⁊ ſan/
guine filij hominis vitã habere nõ poſſint:
fruſtra etiã etas maior id curat. Poteſt enĩ
ſi non voluntatem/ ſed verba loquẽtis at/
tendas/ eis ſolis videri dictũ: q̃bus tũc do/
minus loquebat: quia nõ ait: q nõ mandu/
cauerit/ſed ſi nõ mãducaueritis. Et vbi eſt
Ioh.6.e. qđ eodẽ loco de hac ipſa re ait: Panis quẽ
ego dedero caro mea ẽ ꝓ mũdi vita? Scđm
hoc enĩ etiã ad nos ꝑtinere illud ſacramẽtũ
intelligimus: q tunc nõdũ fuimus quando
iſta dicebat: q2 nõ poſſum⁹ dicere ad ſeculũ
nos nõ ꝑtinere: pro cuius vita chriſtus ſuã
C carnẽ dedit. Quis autẽ ambigat ſeculi no/
mine homines ſignificaſſe: qui naſcendo in
Luc.20.f. hoc ſeculũ veniũt? Nã ſicut alibi ait: Filij
ſeculi hui⁹ generant ⁊ generant. Ac per hoc

etiã pro paruulorũ vita caro data eſt: q̃ da/
ta eſt pro ſeculi vita: etſi nõ mãducauerint
carnẽ filij hominis/nec ipſi habebunt vitã.
Hinc eſt etiã illđ: Pater diligit filiũ/⁊ oĩa Ioh.3.d.
dedit in manus eius. Qui credit in filiũ ha
bet vitam eternã: q autẽ incredulus ẽ filio/
nõ habebit vitã/ſed ira dei manet ſup eũ.
In quo igitur horũ genere ponemus infan/
tes: in eorũ q credũt i filiũ: an in eorũ q ſunt
increduli filio? In neutro ait aliquis: quia
cũ adhuc credere nõ poſſunt/nec increduli
deputãdi ſunt. Nõ hoc † indicat eccleſiaſti/ Al.† dicat
ca regula/ q̃ baptiçatos infantes fideliũ nu
mero adiũgit. Porro ſi iſti q baptiçant ꝓpt
virtutem celebrationẽq; tanti ſacramenti:
quis ſuo corde atq; ore nõ agant qđ ad cre
dendũ cõfitendumq; ꝑtineat: tñ in numero
credentium computant: profecto illi q̃bus
ſacramentum defuerit/ in eis habendi ſunt
q nõ credũt filio: atq; ideo ſi huius inanes
gratie de corpore exierint: ſequet eos quod
dictũ eſt: nõ videbũt vitã/ſed ira dei manet
ſuper eos. Et vñ hoc/ qñ eos clarũ eſt pec/
cata ꝓpria nõ habere: ſi nec originali pec/
cato tenent obnoxij? Vbi aũt nõ ait: ira dei
veniet ſup eũ / ſed manet ſup eum.

Q2 ab ira dei ſola gratia liberat quã deus dat cui vult ⁊ ſm̃ inſcrutabilia iudicia ſapiẽtie ei⁹: Ca. XXI

Ab hac q̃ppe ira/ q̃ omnes ſub pecca/ A
a to ſunt: de qua dicit aplus: Fuim⁹ Eph.2.a.
⁊ nos aliqñ naturalr̃ filij ire ſicut ⁊
ceteri: nulla res liberat niſi gr̃a dei/ꝑ ieſum
chriſtũ dñm noſtrũ. Hec gr̃a cur ad illũ ve/
niat/ad illũ nõ veniat/occulta eſſe cauſa po
teſt/ iniuſta nõ põt. Nũqđ enĩ iniq̃tas apđ Roma.9.c.
deũ? abſit. Sed prius ſctãrũ ſcripturarũ au
ctoritatib⁹ colla ſubdẽda ſunt: vt ad intel/
lectũ ꝑ fidẽ q̃ſq; ꝑueniat. Neq; enĩ fruſtra
dictũ eſt: Iudicia tua ſicut abyſſus multa. Ps.35.
Cui⁹ abyſſi altitudinẽ veluti expaueſcens:
exclamat apl's: O altitudo diuitiarũ ſapiẽ/ Roma.11.d.
tie ⁊ ſcientie dei: p̃miſerat quippe ſententiã
mire profunditatis dicens: Concluſit enĩ
de⁹ oẽs in incredulitate vt omniũ miſerea/
tur. Cuius ꝓfunditatis veluti horrore per/
cuſſus: O altitudo inq̃t diuitiarũ ſapientie
et ſcientie dei: q̃ȝ inſcrutabilia ſunt iudicia
ei⁹ ⁊ inueſtigabiles vie ei⁹. Quis enĩ cogno
uit ſenſũ dñi: aut qs cõſiliarius illius fuit:
aut qs prior dedit illi ⁊ retribuetur ei? Qm̃
ex ipſo et ꝑ ipm̃ et in ipſo ſunt oĩa: ipſi glo/
ria in ſecula ſeculorũ amẽ. Valde ꝑ paruũ
ſenſũ habem⁹ ad diſcutiendã iuſticiã iudi/
ciorum dei: ad diſcutiendã gratiã gratuitã
nullis meritis p̃cedentib⁹: nõ iniquã/ q̃ nõ

tū mouet cū p̄stat̄ indignis/q̄ꝫ cū eque indi
B gnis alijs denegatur. Nam ⁊ hi q̄b⁹ videt̄
iniustū: vt paruuli sine gratia christi de cor-
pore exeuntes: non solum regno dei/quo et
ipsi fatentur/ nisi per baptismū renatos in-
trare non posse: verumetiā vita eterna ⁊ sa-
lute priuentur: querentes quomodo iustū
sit vt alius ab originali impietate soluatur,
alius nō soluatur/ cū eadem sit vtriusqꝫ cō-
ditio: ipsi respondeant s̄m suam sententiā:
quomodo identidē iustum sit/ vt huic p̄ste-
tur baptismus quo intret in regnū dei: illi
nō prestetur/cum sit vtriusqꝫ par causa. Si
enī mouet/cur ex his duobus cum ex equo
ambo sint originaliter peccatores: ali⁹ ab
hoc vinculo soluitur/cui conceditur baptis-
mus: alius nō soluitur/cui talis gratia non
cōceditur: cur nō pariter mouet: q̄ ex duo-
bus originaliter innocentibus/alius acci-
pit baptismū quo in regnū dei possit intra-
re / ali⁹ nō accipit/ ne ad regnū dei possit ac
C cedere? Nempe i vtraqꝫ causa ad illā excla-
Roma.11.d. mationē reditur: O altitudo diuitiarū. Ex
ipsis deinde baptiçatis paruulis dicat̄ mi-
Sap.4.c. hi: cur alius rapitur/ne malicia mutet intel
lectū eius: et alius viuit impius futurus?
Nonne si ambo raperent̄ / ambo in regnū
celoꝝ ingrederent̄? Et tñ non est iniquitas
apud deū. Quid illud? quem nō moueat?
quē nō in tanta altitudine exclamare com-
pellat: quod alij paruuli spiritu immundo
vexantur/alij nihil tale patiuntur/ alij etiā
Hiere.1.b. in vteris matrum: sicut hieremias sanctifi-
cātur: cum omnes si est originale peccatū
pariter rei sint: si nō est pariter innocentes
sint? Unde ista tanta diuersitas: nisi quia
Roma.11.d. inscrutabilia sunt iudicia eius: et inuestigā
biles vie eius.

De opinione illorum qui dicūt q̄ anime prius in celesti habitatione peccātes/ gradati atqꝫ paulatim ad suorum meritorum corpora veniant: ac pro antegesta vita mag⁹ minusve corporeis pestibus affligant̄: ⁊ illi⁹ improbatio: et de morione exemplū: Ca.XXII.

A N forte illud iā explosum repudia-
tumqꝫ sentiendū est: q̄ anime prius
in celesti habitatione peccātes/gra-
datim atqꝫ paulatim ad suoꝝ meritoꝝ cor-
pora veniant: ac pro antegesta vita magis
minusve corporeis pestib⁹ affligant̄? Cui
opinioni q̄uis sancta scriptura apertissime
contradicat: que cum gratiā commēdaret:
Roma.9.c. Nondū inquit natis/nec qui aliq̄d egerint
boni aut mali vt s̄m electionē propositum
dei maneret: non ex operibus sed ex vocan
te dictum est: q̄ maior seruiet minori. Nec
ipsi tamen qui hoc sentiunt/euadūt huius
questionis angustias/sed in eis coartati et
herētes similiter: O altitudo exclamare co Roma.11.d.
guntur. Unde enī fit vt homo ab ineunti
pueritia modestior/ingeniosior/temperan-
tior/ex magna parte libidinum victor: qui
oderit auariciam/luxuriam detestetur: atqꝫ
ad v̄tutes ceteras p̄uectior aptiorqꝫ cōsur-
gat: et tamen eo loco sit vbi ei p̄dicari gra-
tia christiana non possit? Quomodo enim Roma.10.c.
inuocabunt in quem non crediderunt: aut
quomodo credent quē nō audierūt? Quo-
modo autem audient sine p̄dicante: alius
autem tardus ingenio/libidinibus dedit⁹/
flagitijs ⁊ facinorib⁹ coopertus ita guber-
netur vt audiat/credat/baptiçetur rapiat̄:
aut si detentus hic fuerit laudabiliter vi-
uat? Ubi duo isti tam diuersa merita con-
traxerunt: nō dico vt iste credat: ille nō cre-
dat: quod est p̄prie voluntatis: sed vt iste
audiat q̄d credat/ille nō audiat: hoc enim
nō est in hoīs potestate: Ubi inquā hec tā
diuersa merita contraxerūt: si in celo egerūt
aliquā vitā/vt p̄ suis actib⁹ p̄pellerent̄/ vl̄
laberentur in terras/cōgruisqꝫ sue anteacte
B vite corporeis receptaculis tenerent̄? Ille
vtiqꝫ meli⁹ ante hoc mortale corpus vixisse
credendus est: qui eo non multum meruit
p̄grauari: vt et bonū haberet ingenium/et
cōcupiscentijs eius mitioribus vrgeretur:
quas posset facile superare: ⁊ tamen eam si-
bi gratiam predicari non meruit: qua sola
posset a secunde mortis pernitie liberari:
Ille autē p̄ meritis deteriorib⁹ sicut putāt
grauiori corpori implicit⁹ et ob h̄ cordis ob
tusi/ cum carnis illecebris ardentissima cu-
pidine vinceretur/ ⁊ per nequissimam vitā
peccatis pristinis q̄bus ad hoc venire me-
ruerat adderet peiora terrena: aut in cruce
tamen audiuit: Hodie mecum eris in para- Luc.23.f.
diso: aut alicui cohesit ap̄lo: cuius p̄dicatio- Roma.5.d.
ne mutatus et per lauacrū regenerationis
saluus effectus est: vt vbi abundauit pecca
tum superabundaret et gratia. Quid huic
respondeant/omnino nō video: qui volen-
tes humanis coniecturis iusticiam dei de-
C fendere: et ignorantes altitudinem gratie
fabulas improbabiles texuerunt. Multa
enī dici possunt de miris vocationibus ho-
minū/siue quas legim⁹/siue q̄s experti sum⁹:
quibus eoꝝ opinio subuertatur: q̄ credunt
ante ista corpora sua/quasdā p̄prias vitas
gessisse animas hominū: q̄bus ad hec veni-

rent pro diuersitate meritorum/diuersa hic
experturę vel bona vel mala:sed terminandi
Al.† causa huius operis†cura non sinit in his diutius
immorari. Unū tamē qđ inter multa mira/
bile comperi nō tacebo. Quis nō fm istos
qui ex meritis prioris vitę ante hoc corpus
in cęlestibus gestę animas terrenis corpo/
ribus magis minusve grauari opinianť:af
firmet eos ante istam vitaʒ sceleratius im/
maniusq; peccasse:qui mētis lumē sic amit/
tere meruerunt/ vt sensu vicino pecoribus
nascerenť: nō dico tardissimi ingenio: nam
hoc de alijs dici solet:ꝫ ita excordes/vt etiā
curati ad mouendū risum/ exhibeāt corda/
tis delitias fatuitatis:quoꝝ nomen ex gre/
co deriuatū moriones vulgus appellat. Ta
lium tamē quidā fuit christianus:vt cū eēt
omniū iniuriarū suarū mira fatuitate pa/
tientissim⁹: iniuriā tñ christi nois vel in seipo
religionis reuerentia/qua imbutus erat:sic
ferre nō posset/vt blasphemantes videlicet
cordatos: a qbus hęc vt ꝓuocaretur audie
bat: insectari lapidibus non desisteret: nec
C in ea causa vel dñis pceret. Tales ergo ꝑ/
destinari et creari arbitror:vt q possunt in/
Joh.3.d. telligant dei gratiā/ꝛ spiritū:q vbi vult spi
rat. Ob hoc omne ingenij gen⁹ in filijs mi/
sericordię nō ꝑterire: itemq; omne ingenij
genus in gehennę filijs ꝑterire:vt qui glo/
1.Cor.1.d. riatur in dño glorietur. Illi autem qui pro
vitę meritis superioris accipere quasquas
animas diuersa terrena corpora affirmāt:
qbus alię magis/alię minus grauenť:et ꝓ
eisdē meritis humana ingenia variari: vt
acutiora sint quedā/et alia obtusiora: ꝓq;
ipsi⁹ vitę superioris meritis diuinā quoq;
gratiam liberandis hominibus dispensari:
quid de isto poterunt respondere? Quomō
ei tribuent teterrimā vitam superiorē/vt ex
hoc fatuus nascereť:et tam bene meritā vt
ex hoc in christi gratia multis acutissimis
D ꝑferretur? Cedamus igitur ꝛ cōsentiamus
auctoritati sanctę scripturę: quę nescit falli
Roma.9.c. nec fallere:ꝛ sicut nondū natos ad discernē/
da merita eoꝝ aliquid boni vel mali ęgisse
non credimus:ita omnes sub peccato esse:
Roma.5.b. quod per vnū hominē intrauit in mundū:
et per omnes homines ptrāsijt:a quo nō li/
Roma.7.d. berat nisi gratia dei per dominū nostrum
iesum christū nasci minime dubitemus.

Qr ab ira dei cuius naturaliter
filij sumus nō liberat nisi agnus
dei qui tollit peccata mūdi:qui et
infantū saluator et liberator est:
Ca.XXIII.

c Uius medicinalis
aduentus non est opus sanis/sed
ęgrotantibus: quia non venit vocare iu/ Matth.9.b.
stos sed peccatores:in cuius regnū non in/
trabit nisi q renatus fuerit ex aq̄ ꝛ spū: nec Joh.3.a.
ꝑter regnū eius salutē ac vitam possidebit
ęternā:Quoniā q nō manducauerit carnē Joh.6.f.
ei⁹: Et q incredulus fuerit filio nō habebit Joh.3.d.
vitā:sed ira dei manet super eū. Ab hoc pec
cato/ ab hac ęgritudine/ab hac ira dei:cui⁹
naturaliter filij sunt:q etiā si per ętatem nō Eph.2.a.
habent ꝓpriū/trahunt tñ originale pctm̄:
nō liberat nisi agn⁹ dei q tollit pctā mūdi:
nō nisi medic⁹ q nō venit ꝓpter sanos sed
ꝓpter ęgrotos:nō nisi saluator:de quo di/
ctum est generi humano: Natus est vobis Luc.2.b.
hodie saluator:nō nisi redemptor:cui⁹ san/
guine deletur debitum nostrū. Nam quis
audeat dicere/nō esse christū infantū salua
torem nec redemptorē? Unde autē saluos
facit:si nulla in eis est originalis ęgritudo
peccati vnde redimit/si nō sunt ꝑ originem
primi hois venūdati sub pctō? Nulla igiť
ex nro arbitrio ꝑter baptismū christi/ salus
ęterna ꝓmittatur infantibus: quā nō pro/
mittit scriptura diuina / humanis omnib⁹
ingenijs pręferenda.

Qr punici christiani optime ba/
ptismū salute/et sacramentū cor/
poris christi vitā vocāt:sine qbus
neminem posse saluari probat au
ctoritatibus: Ca.XXIIII.

o Ptime punici christiani baptismū A
ipsum nihil aliud q̄ salutēʒ/ ꝛ sacra
mentuʒ corporis christi nihil aliud
q̄ vitā vocāt: Unde nisi ex antiq̄ vt ęstimo
ꝛ apostolica traditione:qua ecclesię christi
insitū tenēt: ꝑter baptismū et ꝑticipationē
dñicę mensę/nō solū non ad regnū dei/sed
nec ad salutē ꝛ vitā ęternā posse quēq̄ ho/
minū ꝑuenire? Hoc eñ ꝛ scptura testať:fm
ea q̄ supra diximus⁹. Nā qd aliud tenēt/q ba/
ptismū noie salutis appellant:nisi qđ dictū
est:Saluos nos fec̄ ꝑ lauacrū regeneratio/ Titum.3.b.
nis:ꝛ qđ petrus ait: Sic ꝛ vos simili forma 1.Petri.3.d.
baptisma saluos fac̄. Quid aliud etiā q sa/
cramētū mensę dñicę vitā vocāt:nisi qđ di
ctum est: Ego sum panis vitę q de cęlo de/ Joh.6.e.
scēdi : ꝛ panis quē ego dedero/ caro mea ē
ꝓ sęculi vita:ꝛ/Si nō mādacaueritis carnē Ibidem.f.
filij hominis ꝛ sanguinē biberitis/nō habe
bitis vitā in vobis. Si ergo vt tot et tanta
diuina testimonia cōcinūt/nec salus nec vi
ta ęterna sine baptismo ꝛ corpore ꝛ sangui/
ne domini cuiq̄ speranda ē:frustra sine his
ꝓmittiť paruulis. Porro si a salute ac vitā B
ęterna hominē nisi pctā nō separant: ꝑ hęc
sacramēta nō nisi peccati reatus in paruu/

Job.15.b. lis soluit: de q reatu scriptū est: neminē esse mūdum / nec si vnius diei fuerit vita eius.
Ps.50. Vn est et illō in psalmis: Ego enī in iniquitatibus cōceptus sum: et in peccatis mater mea me in vtero aluit. Aut enim ex persona generali ipsius hominis dicitur: aut si proprie de se dauid hoc dicit: non vtiq de fornicatione / sed de legitimo cōnubio nat⁹ fuit. Nō itaq dubitem⁹ etiā p infantibus
C
Ar. t bapti/ zandis. †baptizatis sanguinē fusum: q priusq fun/ derer / sic in sacramēto datus et cōmēdat⁹ est
Math.26.c. Marc.14.c. vt diceret: hic ē sanguis me⁹: q pro multis effundet in remissionē pctōrū. Negant enī illos liberari: qui sub pctō esse nolūt fateri. Nā vnde liberant / si nulla seruitute peccati
Joh.12.g. tenent obstricti? Ego inqt lux in seculū veni: vt ois q crediderit in me / non maneat in tenebris. Hoc dicto / qd ostēdit: nisi in tenebris esse omnē q nō credit in eū: et credendo efficere ne maneat in tenebris? Has tenebras / qd nisi peccata intelligim⁹? Sed qd libet aliud intelligant hę tenebrę: profecto q nō credit in christū manebit i eis: et vtiq pęnales sunt: non quasi nocturnę ad quietem animantiū necessarię.

De opinione illoꝝ q dicūt paruulos mox natos illuminari: et ex ponit illa auctoritas: Qui illuminat omnem hominē venientem in hunc mundum: Ca. xxv.

A
Proinde paruuli si p sacramentū qd ad h diuinit⁹ institutū est / in credentiū numeꝝ nō trāseāt: pfecto in his tenebris remanebūt. Quis eos nonnulli mox natos illuminari credāt: sic intelligen/
Joh.1.a. tes qd scriptū ē: Erat lumē verū / qd illuminat oēm hominē venientē in hunc mundū. Qd si ita ē: multū mirandū est: quō illuminati ab vnico filio: qd erat in principio verbum de⁹ apud deū: nō admittāt ad regnū dei: nec sint heredes dei / coheredes autem christi. Hoc enī eis nō nisi p baptismū pręstari / etiā q hoc sentiūt cōfitent. Deinde iā illuminati / si ad ꝯsequēdū regnū dei nōdū sunt idonei: saltem ipm baptismū / q ad hoc idonei fiunt / leti suscipere deberēt: cū tn eos videm⁹ cū magnis fletib⁹ reluctari: eāq ignorantiā in illa etate cōtēnimus: vt sacramenta q illis pdesse nouim⁹ / in eis etiā reluc
1. Cor.14.b. ctātib⁹ cōpleam⁹. Cur enī et apls dic: Nolite pueri esse mentib⁹ / si iā illo lumine vero qd vbū dei est / illuminatę sūt eoꝝ mētes?
B
Joh.1.a. Itaq illud qd in euāgelio positū est: Erat lumē verū qd illuminat omnē hominē venientē in hūc mundū: ideo dictum est: quia nullus hoīm illuminat nisi illo lumine veritat / qd de⁹ ē: ne qsq putaret ab eo se illuminari a q aliqd audit vt discat: nō dico si quēq magnū hoīem: sed nec si angelū ei contingat habere doctorē. Adhibet enī sermo veritatis extrinsec⁹ vocis ministerio corpo/
1. Cor.3.b. ralis: verūtn̄ neq q plantat est aliqd / neq q rigat: sed q incrementū dat deus. Audit qppe hō dicentē vel hominē vel angelū: sed vt sentiat et cognoscat verū esse qd dr illo lumine / intus mens et⁹ aspergit: qd eternū manet: qd etiā in tenebris lucet. Sed sicut sol iste a cęcis non videt / qūis eos suis radijs qdāmodo vestiat: sic ab stulticię tenebris nō cōphendit. Cur autē cū dixisset: qd
C
illuminat oēm hoīem: addiderit / venientē in hūc mūdū: vn̄ hęc opinio nata ē: qd in exortu corporali ab vtero matris recētissimo illuminet mētes nascentiū puuloꝝ: qūis in greco ita sit positū: vt possit etiam intelligi lumē ipm veniēs in hūc mūdū: tamē si hominē venientē in hūc mundū / necesse ē accipi: aut simpliciter dictū arbitror / sicut multa in scripturis reperiunt: qbus etiā detractis nihil sentētię minuat. Aut si pter aliquā distinctionē additū esse credēdū ē: fortasse h dictū est / ad discernēdā spiritalē illuminationē ab ista corporali: q siue p celi luminaria / siue qbusq ignib⁹ illuminat oculos carnis: vt hominē interiorē dixerit venientē in hūc mūdū: quia exterior corpore⁹ est / sicut hic mundus: Tanq diceret: illuminat oēm hoīem venientē in corp⁹: sm illud
Sap.8.b. qd scriptū ē: Sortit⁹ sum animā bonam: et veni in corpus incoinquinatum. Aut ergo
D
sic dictū ē / si distinctionis alicui⁹ gra dictū est: Illuminat oēm hoīem venientē in hūc mundū: tāq dictū esset: Illuminat oēm hominē interiorē: qr hō interior cū veracit fit sapiēs / nō nisi ab illo illuminat qd ē lumen verū. Aut si rationē ipsā q humana aīa rationalis appellat: q ratio adhuc velut qeta et qsi sopita / tn̄ insita et qdāmodo inseminata in paruulis latet / illuminationē voluit appellare: tanq interioris oculi creationē / non resistendū est / tunc eā fieri cū aīa creat. Et nō absurde de hoc intelligi / cū hō venit in mūdū: verūtamē etiā ipse qūis iā creat⁹ oculus / necesse ē vt i tenebris maneat / si nō credat i eū q dixit: Ego lux i seculū veni: vt Joh.12.g.
ois q credit in me nō maneat i tenebris: qd p sacramētū baptismatis in paruulis fieri nō dubitat mater eccłia q cor maternū eis pstat: vt sacris mysterijs imbuantur: quia nōdū possunt corde ,ppio credere ad iusti/ Roma.10.b.
ciam / nec ore ,ppio confiteri ad salutē. Nec

ideo tñ eos quisq̃ fideliũ fideles appellare
cũctaŧ/ qḋ a credẽdo vtiq̃ nomẽ ẽ:q̃uis ħ
nõ ipsi/ſ alij ꝓ eis inŧ sacramẽta rñderint.

Ad q̃d dñs noster iesus christ⁹ venerit in hũc mũdũ: Ca.XXVI.

A Imis longũ fiet si ad singula testi-
n monia similiŧ disputem⁹. Unde cõ-
modius esse arbitror aceruatim co-
gere/ q̃ occurrere potuerint: vel que suffice-
re videbũŧ: q̃bus appareat dñm iesũ christũ
nõ aliam ob causam in carne venisse: ac for-
Phil.2.a. mã serui accepta factum obedientẽ vsq̃ ad
mortẽ crucis: nisi vt hac dispẽsatione mise-
ricordissime grẽ oẽs q̃bus tanq̃ mẽbris in
corpe ꝯstitutꝫ caput ẽ/ ad capessendũ regnũ
celoꝝ viuificaret/ saluos faceret/ liberaret/
redimeret/ illuminaret: q̃ ꝑus fuissent ĩ pec-
catoꝝ morte/ languorib⁹/ seruitute/ captiui-
tate/ tenebris ꝯstituti sub potestate diabo-
li principis peccatoꝝ: ac sic fieret mediator
dei ⁊ hoim/ ꝑ quẽ post inimicitias ĩpietatꝫ
nr̃e/ illi⁹ grẽ pace finitaſ recõciliaremur deo
in eternã vitã/ ab etña morte q̃ talib⁹ ĩpen-
debat erepti. Hoc em̃ cũ abũdanti⁹ apparue-
rit/ ꝯsequẽs erit vt ad istã christi dispẽsatio-
nem q̃ ꝑ eius humilitatẽ facta ẽ ꝑtinere nõ
possint: q̃ vita/ salute/ liberatione/ redẽptio-
ne/ illuminatione nõ indigẽt. Et qm̃ ad hãc
ꝑtinet ꝑ baptismũ quo christo cõsepeliunŧ:
vt incorporenŧ illi mẽbra ei⁹: hoc est fideles
eius: ꝑfecto nec baptismus ẽ necessari⁹ eis
q̃ illo remissionis ⁊ reconciliationis bñficio
B qḋ fit ꝑ mediatorẽ/ nõ opus habẽt. Porro
q̃r paruulos baptiçandos esse cõcedũt: qui
ꝯ auctoritatẽ vniuerse ecclesie ꝑculdubio
ꝑ dñm ⁊ aplos traditã venire non possunt:
cõcedãt oportet eos egere illis bñficijs me-
diatoris: vt oblati ꝑ sacramẽtũ charitatẽq̃
fideliũ: ac sic incorporati christi corpori/ qḋ
est ecclesia: reconcilienŧ deo: vt in illo viui/
vt salui/ vt liberati/ vt redẽpti/ vt illumina-
ti fiãt. Unde/ nisi a morte/ vitijs/ reatu/ sub-
iectione/ tenebris peccatoꝝ: q̃ qm̃ nulla in
ea etate ꝑ suã vitã ꝓpriã cõmiserunt/ restat
originale peccatum.

Testimonia scripturarũ q̃ dñs noster iesus christus non venit in mundũ nisi vt peccatores saluos faceret: Ca.XXVII

A Ec ratiocinatio tunc erit fortior/ cũ
h ea q̃ promisi testimonia multa con-
Luc.5.f. gessero. Iã supra posuim⁹: Nõ veni
vocare iustos sed peccatores. Itẽ cũ ad ça-
Luc.19.b. cheũ esset ingressus: Hodie inq̃t salus do-
mui huic facta ẽ: qm̃ ⁊ iste fili⁹ ẽ abrae: Ue-
nit em̃ filius homĩs querere ⁊ saluare quod
perierat. Hoc ⁊ de oue ꝑdita ⁊ relictꝫ nona- Luc.15.a.b.
gintanouẽ q̃sita et inuẽta: ħ et de drachma
que perierat ex decem. Unde oportebat vt
dicit ꝑdicari in noĩe eius penitentiã et re- Luc.24.g.
missionẽ peccatoꝝ in oẽs gentes: incipien-
tibus ab hierusalẽ. Marcus etiam in fine
euangelij sui dñm dixisse testaŧ: Euntes in Marc.16.d.
mũdũ vniuersum ꝑdicate euangeliũ omni
creature: Qui crediderit ⁊ baptiçat⁹ fuerit/
salu⁹ erit: q̃ vero nõ crediderit/ condẽnabiŧ.
Quis autẽ nesciat credere esse infantibus
baptiçari: nõ credere aũt/ nõ baptiçari? Ex
iohãnis aũt euãgelio q̃uis iã nõnulla posu-
erim⁹: attende etiã ista. Iohãnes baptista B
inq̃t de illo: Ecce agn⁹ dei: ecce q̃ tollit pctã Ioh.1.d.
mũdi. Et ipse de seipso: Qui de ouib⁹ meis Ioh.10.e.
sunt/ vocẽ meã audiũt: ⁊ ego noui illas: ⁊ se-
quuntur me. Ego vitã eternã do illis: ⁊ nõ
ꝑibũt in eternũ. Qm̃ ergo de ouib⁹ ei⁹ esse
nõ incipiũt paruuli nisi ꝑ baptismũ: ꝑfecto
si hoc nõ accipiũt/ ꝑibũt: Uitã em̃ eternam
quã suis dabit ouib⁹ nõ habebũt. Itẽ alio
loco: Ego sũ via veritas et vita: Nemo ve- Ioh.14.a.
nit ad patrẽ nisi ꝑ me. Hãc doctrinã suscipi-
entes apli: vide quanta cõtestatione decla- C
rent. Petrus in ꝑma epla. Bñdict⁹ inquit 1.Petri.1.a.
de⁹ ⁊ pŕ dñi nr̃i iesu christi ſm multitudinẽ
misericordie sue: q̃ regenerauit nos in spem
vite eterne ꝑ resurrectionẽ iesu christi in he-
reditatẽ imortalẽ ⁊ incontaminatã florentẽ
seruatã in celis: vobis q̃ in† ꝟtute dei† con- Al. ꝟveritate.
seruamini per fidẽ/ in salutẽ paratã palam Al. †conuer-
fieri in tempore nouissimo. Et paulopost. samini
Inueniamini inq̃t in laudẽ et honorẽ iesu
christi quem ignorabatis in quẽ modo nõ
videntes creditis: quem cum videritis gau-
debitꝫ gaudio ienarrabili: ⁊ honorato gau-
dio/ ꝑcipientes testamentũ fidei salutẽ ani-
marũ vestrarũ. Item alio loco: Uos autẽ 1.Petri.2.b.
inquit gen⁹ electũ/ regale sacerdotiũ/ gens
sancta/ populus in adoptione vt virtutes
enuncietis eius/ q̃ vos de tenebris vocauit
in admirabile lumen suũ. Et iterũ. Christ⁹ 1.Petri.3.c.
inquit ꝓ peccatis nostris passus est iustus
ꝓ iniustis: vt nos adducat ad deũ. Itẽ cũ
commemorasset in arca noe: octo homines Ibidem.d.
saluos factos: sic ⁊ vos inquit simili forma
baptisma saluos facit. Ab hac ergo salute ⁊
lumine alieni sunt paruuli ⁊ in ꝑditione ac
tenebris remanebũt: nisi per adoptionẽ po-
pulo dei fuerint sociati: tenentes christum
passum: iustũ ꝓ iniustis: vt eos adducat ad
deũ. Ex epistola etiã iohannis hec mihi oc- D
currerũt que huic questioni necessaria visa
sunt. Q; si in lumine inq̃t ambulauerim⁹: 1.Ioh.1.c.

sicut ⁊ ipse est in lumine/societatē habemus
inuicē: et sanguis iesu filij eius purgabit
1.Joh.5.b. nos ab omni delicto. Item alio loco: Si te/
stimoniū inquit hominū accipimꝰ/testimo/
niū dei maius est: quia hoc est testimoniū
dei qḋ maius est: qꝛ testificatꝰ est de filio:
Qui crediderit in filium dei/habet testimo
nium in semetipso: Qui nō crediderit deo:
mendacem facit eum: quia non credidit in
testimoniū qḋ testificatus ē de filio suo. Et
hoc est testimoniū: quia vitā ęternā dedit
nobis deꝰ: ⁊ hęc vita in filio eiꝰ est. Qui ha/
bet filiū/habet vitā: qui nō habet filiū non
habet vitā. Non solū igitͬ regnū celoꝝ/ sed
nec vitam paruuli habebūt si filiū nō habe
bunt: quē nisi ꝑ baptismū eius habere non
1.Joh.3.b. possunt. Item alio loco: In hoc inqͭ mani/
festus est filius dei: vt dissoluat opera dia/
boli. Nō ergo ꝑtinebunt paruuli ad gratiā
manifestationis filij dei / si nō in eis soluat
C opa diaboli. Iā nūc attēde ad hāc rē pauli
apostoli testimonia tāto vtiqꝫ plura: q̄nto
plures epistolas scripsit: ⁊ quanto diligen/
Roma.10.a. tius curauit cōmēdare gratiā dei aduersus
eos q̄ de opibꝰ gloriabanͭ: atqꝫ ignorātes
dei iusticiā ⁊ suā iusticiā volentes constitu/
ere/iusticię dei nō erant subiecti. In episto/
Roma.3.c. la ad romanos. Iusticia inqͭ dei in omnes
qui credunt: Non eñ est distinctio: omnes
enim peccauerūt et egent gratia dei. Iusti/
ficati gratis per gratiam ipsius/per redem/
ptionem quę est in christo iesu: quē ꝓposu/
it deus ꝓpitiatorem per fidem in sanguine
ipsius/ad ostensionē iusticię eius ꝓpter re/
missionē p̄cedentiū pctōꝝ in dei patientia:
ad ostendendā iusticiā ipsius in hoc tēpore
vt sit iustus ⁊ iustificās eū q̄ ex fide est iesu.
Roma.4.a. Item alio loco: Ei qui opatur inquit mer/
ces non imputatͬ ſm gratiā/ sed ſm debitū.
Ei vero qui non operatͬ/credit autē in eum
qui iustificat impiū/deputatur fides ad iu/
sticiam: sicut et dauid dicit beatitudinē ho/
minis: cui deus accepto fert iusticiam sine
Ps.31. operibus: Beati quorū remissę sunt iniqui
tates: ⁊ quoꝝ tecta sunt peccata. Beatꝰ vir
cui nō imputauit dñs peccatū. Item pau/
Roma.4.d. lo post: Nō est autē scriptū inqͭ ꝓpter illū
tm̄: qꝛ deputatū ē illi ad iusticiā: sed et pro/
pter nos q̄dē deputabitͬ credentibꝰ in eū: q̄
excitauit iesum christum dñm nostrū a mor
tuis: qui traditus est ꝓpter delicta nostra:
⁊ resurrexit ꝓpter iustificationē nostrā. Et
Roma.5.a. paulo post: Si eñ christus inquit/cū infir/
mi essemus adhuc iuxta tempus/ꝓ impijs
Roma.7.c. mortuus est. Et alibi: Scimus inquit quia
lex spiritalis est: ego autē carnalis sum/ve/
nundatus sub peccato: Quod eñ operor
ignoro: non eñ quod volo hoc ago: sed qḋ
odi illud facio. Si autē qḋ nolo hoc facio:
cōsentio legi qm̄ bona est. Nūc autem iam
nō ego operor illud: sed id quod in me ha/
bitat pctm̄. Scio eñ qꝛ non habitat in me/
id est in carne mea bonū: nā bonū velle ad/
iacet mihi: ꝑficere autē bonū non inuenio.
Nō eñ quod volo facio bonū: sed qḋ nolo
malū hoc ago. Si autē quod nolo/ego hoc
facio: iā non ego operor illud/sed quod ha/
bitat in me peccatum. Inuenio igitͬ legem
mihi volenti facere bonū: qm̄ mihi malum
adiacet: condelector eñ legi dei ſm interio/
rem hominē. Uideo autē aliā legē in mem/
bris meis repugnantē legi mentis meę: et
captiuantē me in lege peccati: q̄ est in mem
bris. Miser ego homo: q̄s me liberabit de
corpore mortis huius? Gratia dei/ꝑ iesum
christū dñm nostrū. Dicant q̄ possunt: ho/
mines nasci nō nisi in corpe mortis huiꝰ: vt
possint etiā dicere/ non eis necessariā grām
dei ꝑ iesum christum: qua liberentͬ de corpe
mortis huius. Item paulo post: Quod eñ Roma.8.a.
impossibile erat legi in quo infirmabatur ꝑ
carnem: deus filium suū misit in similitudi/
ne carnis peccati: ⁊ de peccato dāpnauit pec
catū in carne. Dicant q̄ audent oportuisse
nasci christū in similitudine carnis peccati:
nisi nos nati essemꝰ in carne peccati. Itē ad
corinthios: Tradidi eñ vobis i p̄mis inqͭ 1.Corī.15.a.
qḋ ⁊ accepi: qꝛ christꝰ mortuus ē ꝓ peccatͥ
nostris ſm scripturas. Itē ad eosdē corin/
thios in secūda: Charitas eñ christi cōpel/ 2.Corī.5.c.
lit nos: iudicātes hoc: qm̄ si vnus ꝓ oībus
mortuꝰ est/ ergo oēs mortui sūt: Et ꝓ oībꝰ vnꝰ
mortuꝰ ē: vt ⁊ q̄ viuūt/ iā nō sibi viuāt/ sed ei
q̄ ꝓ ipsis mortuꝰ est ⁊ resurrexit. Itaqꝫ nos
amodo neminē nouimꝰ ſm carnē: etsi noue
ramꝰ ſm carnē christū: sed nūc iā nō nouimꝰ.
Si q̄ igitur in christo noua creatura: vetera
trāsierūt: ecce facta sunt oīa noua. Oīa aūt
ex deo: q̄ recōciliauit nos sibi ꝑ christū: ⁊ de
dit nobis ministeriū recōciliatiōis: quēad/
modū qꝛ deꝰ erat in christo mundū recōcili/
ans sibi: nō reputās illis delicta eoꝝ: ⁊ po/
nēs in nobis v̄bū recōciliatiōis. Pro chri/
sto ergo legatiōe fūgimur / tāqꝫ deo exhortāte
ꝑ nos: Obsecramꝰ ꝓ christo recōciliari deo:
Eū qui non nouerat pctm̄/ ꝓ nobis pctm̄
fecit: vt nos simꝰ iusticia dei i illo. Coopan 2.Corī.6.a.
tes autē rogamꝰ: ne inuacuū gratiā dei su/
scipiatͬ. Dicit eñ: Tēpore acceptabili exau
diui te: ⁊ in die salutͥ adiuui te: Ecce nūc tē
pus acceptabile: ecce nūc dies salutis. Ad
hāc recōciliationē ⁊ salutē: si non pertinens

paruuli/quis eos ḡrit ad baptismū christi? Si autē ꝑtinent/inter hoīes mortui sunt ꝑ quibus ille mortuus ē:nec ab eo recōciliari & saluari possunt/nisi remissa reputet delicta eorum. Itē ad galathas: Gratia vobis & pax
G
Gal.1.a. a deo patre/& dn̄o iesu christo:qui dedit semetipsum ꝑ peccatis nostris: vt eximeret nos de ꝑsenti seculo maligno. Et alio loco:
Gal.3.c. Lex transgressionis gratia posita est: donec veniret semen cui promissum est / disposita per angelos in manu mediatoris. Mediator autē vnius non est:deus vero vnus est. Lex ergo aduersus ꝓmissa dei? Absit. Si eīn data esset lex que posset viuificare: omnino ex lege esset iusticia. Sed cōclusit scriptura oīa sub peccato:vt ꝓmissio ex fide iesu christi daretur credentibus. Ad ephe-
H
sios etiā: Et vos cū essetis mortui delictis
Eph.2.a. et peccatis vestris in q̄b' aliq̄n ambulastis ꝑm seculū mundi hui': ꝑm principē potestatis aeris: spūs eius qui nūc operatur in filijs diffidentie: in quibus & nos omnes aliquando conuersati sumus in desiderijs carnis nostre:faciētes voluntatē carnis/& affectionū: & eramus naturaliter filij ire sicut & ceteri. De' autē q̄ diues est in misericordia ꝑpter multā dilectionē qua dilexit nos:et cū essemus mortui peccatis/conuiuificauit nos christo:cuius gratia salui facti sumus.
Ibidem.b. Et paulopost: Gratia inq̄t salui facti estis ꝑ fidē:& hoc non ex vobis:sed dei donū est. Non ex operibus:ne forte quis extollatur: Ipsius eīn sum' figmentū creati:in christo iesu in operibus bonis:que ꝑparauit deus vt in illis ambulemus. Et paulo post. Qui eratis inquit in illo tēpore sine christo:alienati a societate israel:& peregrini testamentorum & ꝓmissionis spem non habentes:& sine deo in hoc mūdo:nūc autem in christo iesu/qui aliq̄n eratis longe:facti autē estis ꝓpe in sanguine christi. Ipse est eīn pax nostra qui fecit vtraq; vnū:& mediū parietem macerie soluēs inimicitias in carne sua: legē mandatorum decretis euacuans: vt duos conderet in se vnū hominē nouū faciēs pacem:& commutasset vtrosq; in vno corpore deo/per crucē interficiens inimicitias in semetipso. Et veniēs euangelizauit pacē vobis qui eratis longe:& pacem his qui ꝓpe: quia ꝑ ipsum habemus accessum ambo in
Eph.4.c. vno spū ad patrē. Itē alibi. Sicut veritas est in iesu deponere vos ꝑm priorē ꝯuersationem veterē hominē:qui corrūpit ꝑm cōcupiscētias deceptiōis. Renouamini aūt spiritu mentis vestre: & induite nouū hominē: qui cū ꝑm deū creatus est in iusticia et sanctitate veritatis. Et alibi. Nolite cōtristare spiritūsanctū dei/ in quo signati estis in diē redēptiōis. Ad colossenses etiā ita loquit: Gratias agentes patri idoneos faciēti nos in parem sortem sanctorum in lumine:q̄ eripuit nos de potestate tenebrarū & transtulit in regnū filij charitatis sue:in quo habem' redēptionē in remissione peccatorum. Et alio loco. Et estis inquit in illo repleti:qui ē caput omnis ꝑncipatus et potestat: In quo etiā circūcisi estis circūcisione/nō manu facta in expoliatiōe corporis carnis/sed in circūcisione christi/consepulti ei in baptismo:in quo et cōsurrexistis per fidē operationis dei: q̄ suscitauit illū a mortuis. Et vos cū essetis mortui delictis & ꝑputio carnis vestre/cōuiuificauit cū illo donans nobis oīa delicta: delēs qđ aduersus nos erat chirographū decreti:quod erat contrariū nobis:tollens illud de medio:& affigens illud cruci/exuēs se carnem / ꝑncipatus et potestates exemplauit fiducialiter triūphans eos in semetipso. Et ad timotheū. Humanus inquit sermo & omni acceptione dignus:quia christ' iesus venit in mundū peccatores saluos facere:quorum prim' ego sum. Sed ideo misericordia consecutus sum:vt in me ostenderet primo christus iesus omnē longanimitatē. ad informationē eorum qui credituri sunt illi in vitam eternā. Itē dicit: Unus eīn deus vnus & mediator dei & hoīm hō christus iesus:q̄ dedit semetipsū redēptionē ꝓ omnibus. In secūda etiam ad eundē: Noli ergo inq̄t erubescere testimoniū domini nostri neq; me vinctū eius:sed collabora euangelio ꝑm virtutem dei saluos nos facientis & vocātis vocatione sua sancta:nō ꝑm opera nr̄a/ſ ꝑm ꝓpositū suū et grām q̄ data ē nobis in christo iesu ante secula eterna:manifestata autē nūc ꝑ aduētū dn̄i nr̄i iesu christi:euacantis q̄dē mortē:illuminantis autē vitā & incorruptionē ꝑ euāgeliū. Ad titum etiā: Expectantes inq̄t beatā spē & manifestationem glorie magni dei:& saluatoris nr̄i dn̄i nr̄i iesu christi: q̄ dedit semetipsū ꝓ nobis/vt nos redimeret ab omni iniq̄tate:et mūdaret sibi nos populū abundantē:emulatorē bonorum operū. Et alio loco. Cū autē benignitas & humanitas illuxit saluatoris dei nr̄i:nō ex opib' iusticie q̄ nos fecim'/sed ꝑm suā misericordiā saluos nos fecit per lauacrū regenerationis & renouationis spiritussancti:quē ditissime effudit sup nos per iesum christū saluatorē nostrū/vt iustificati ipsius grā heredes efficiamur ꝑm spem vite eterne. Ad hebreos q̄ epla/q̄q̄ nonnullis

Ibidem.g.
I
Col.1.b.
Col.2.b.
K
1.Timoth.1.d.
1.timoth.2.b.
2.timoth.1.b.
L
Titum.2.b.
Titum.3.b.

incerta sit: tamen qm̄ legi quosdā huic nr̄e
de baptismo paruuloꝝ sententię ꝯtraria sen
tiētes/etiā ipsa quibusdā opiniōibꝰ suis testē
adhibere voluisse: magisq̄ me mouet au/
ctoritas ecclesiarū orientaliū / q̄ hāc etiā in
canonicis habēt: quāta pro nobis testimo/
nia contineat aduertēdū est. In ipso eiꝰ ex/
Heb.1.a. ordio legit: Multis ptibꝰ ⁊ multis modis
olim deꝰ locutꝰ ē patribꝰ in ꝓphetis: Postre
mo in his diebꝰ locutꝰ est nobis in filio suo:
quē cōstituit heredē vniuersoꝝ: ꝑ quē fecit
⁊ secula. Qui cū sit splendor glorię ⁊ figura
sbstātię eiꝰ: gerēs q̄ oīa v̄bo v̄tutꝭ suę pur/
gatiōe pctōꝝ a se facta / sedet ad dexteram
Heb.2.a. maiestatꝭ i excelsis. Et post pauca: Si em̄ q̄
ꝑ angelos dictꝰ ē/sermo factꝰ est firmꝰ/⁊ ois
p̄uaricatio ⁊ inobediētia iustā accepit mer/
Al. tantam negligentes salutem cedis retributionē: quō nos effugiemus † si
tantā neglexerimꝰ salutē? Et alio loco. Pro
Heb.2.d. ptea q̄ pueri cōmunicauerūt sanguini ⁊ car
ni: ⁊ ipse ꝓpemodū eoꝝ participauit/ vt ꝑ
mortē euacuaret eū qui potestatē habebat
mortis.i. diabolū: ⁊ liberaret eos q̄ timore
mortis per totā vitā rei erāt seruitutis. Et
paulopost. Vn̄ debuit inq̄t ſm oīa fratribꝰ
similis esse/vt misericors esset /⁊ fidelꝭ prin/
ceps sacerdotū eoꝝ q̄ sunt ad deū ꝓpitian
Heb.4.d. duz ꝑ delictꝭ ppl'i. Et alibi. Teneamꝰ inq̄t
cōfessionē: non habemꝰ em̄ sacerdotem/ qui
nō possit cōpati infirmitatibꝰ nostris: Etem̄
exptus est oīa ſm similitudinē sine peccato.
Heb.7.d. Et alio loco. Intrāsgressibile inq̄t habet sa
cerdotiū: vn̄ et saluos potest ꝑficere eos q̄
adueniunt ꝑ ipsum ad deum: semꝑ viuens
ad interpellandū ꝓ ipsis. Talē em̄ decebat
habere nos principem sacerdotū iustū/sine
malicia incōtaminatū/separatū a pctōribꝰ/
altiorem cęlis factū: non habentē q̄tidianā
necessitatē sicut principes sacerdotū primū
ꝓ suis pctis sacrificiū offerre/de hinc ꝓ po/
pulo: Hoc em̄ semel fecit offerēs se. Et alio
Heb.9.f. loco. Non em̄ in manu fabricata sancta in/
troiuit christꝰ/ q̄ sūt similia veroꝝ: ſ in ipsū
cęlū apparere ante faciē dei ꝓ nobis: nō vt
sępius offerat semetipm̄ sicut princeps sa/
cerdotū intrat in sctā/in anno semel cū san/
guine alieno. Ceterū oportebat eū sępius
pati a mūdi cōstitutione: nūc autē semel in
extremitate seculoꝝ ad remissionē pctōꝝ ꝑ
sacrificiū suū manifestatus ē. Et sicut cōsti/
tutū est hominibꝰ semel tm̄ mori: et post h̄
iudiciū: sic ⁊ christꝰ semel oblatus ē vt mul/
torū pctā portaret: secūdo sine peccatis ap/
N parebit eis qui cū sustinēt ad salutē. Apo/
calypsis etiā iohānis has laudes christo ꝑ
Apoc.5.b. canticū nouū testat offerri: Dignus es acci

pere librū ⁊ aperire signacula eius: qm̄ oc/
cisus es et redemisti nos deo in sanguine
tuo/de omni gente ⁊ lingua ⁊ populo ⁊ na/
tione. Itē in actibus aplorū: inceptorē vi/ O
tę petrus aplus dixit esse dn̄m iesum: incre/
pans iudęos q̄ occidissent eū ita loquens:
Vos autē sanctū ⁊ iustū † onerastis ⁊ nega/ Al. † occidistꝭ
stis: ⁊ postulastis hominē homicidā viuere Act.3.c.
⁊ donari vobis: Nā † inceptorē vitę occidi/ Al. † auctorē.
stis. Et alio loco: Hic est lapis reprobatꝰ a Act.4.b.
vob̄ ędificātibꝰ q̄ factꝰ ē i caput anguli. Nō
est em̄ aliud nomē sub cęlo datū hominibꝰ
in q̄ oportet nos saluos fieri. Et alibi. Deꝰ Act.10.f.
patrū suscitauit iesum/quē vos interfecistꝭ
suspendētes in ligno. Hūc deus principē et
saluatorē exaltauit gloria sua/dare pęnitē/
tiam israel et remissionē pctōꝝ in illo. Itē
alio loco. Huic oēs ꝓphetę testimoniū ꝑhi/ Ibidem.g.
bent/remissionē pctōꝝ accipere per manū
illꝰ omnē credentē in eū. Itē in eodē libro
apls paulus. Notū ergo vobis sit inq̄t viri Act.13.f.
fratres: qm̄ ꝑ hūc vobis remissio pctōꝝ an/
nunciat ab omnibꝰ q̄bus nō potuistis in le
ge moysi iustificari: in hoc oīs credēs iustifi
catur. Hoc tanto aggere testimonioꝝ/cuꝰ
aduersus veritatē dei elatio nō ꝑmatur/ et
multa q̄dē alia reperiri possunt: ſ ⁊ finiēdi
huiꝰ opis cura nō negligēter habēda ē. De P
libris q̄ veteris testamēti multas cōtesta/
tiones diuinoꝝ eloquioꝝ adhibere in hāc
sententiā supuacaneū putaui: quandoq̄dē
illic qō occultat sub velamēto velut terre/
narū ꝓmissionū/hoc in noui testamēti p̄di/
catione reuelat. Et ipse dn̄s librorū veterū
vtilitatē breuiter demonstrauit ⁊ definiuit
dicens: Oportuisse impleri q̄ de illo scripta Luc.24.g.
essent in lege ⁊ ꝓphetis ⁊ psalmis: ⁊ hęc ipa
esse/q̄ oportebat christū pati/⁊ resurgere a
mortuis tertia die: ⁊ p̄dicari in noīe eius pę
nitentiā ⁊ remissionē peccatoꝝ per oēs gen
tes/incipiētibꝰ ab hierosolymis. Et petrus
dicit/qō pauloante cōmemoraui: Huic oēs Act.10.g.
prophetę testimoniū perhibere/ remissionē
peccatoꝝ accipere ꝑ manū eiꝰ omnē creden
tem in eū. Verūtamē cōmodius est etiā ex Q
ipo vetere testamēto testimonia pauca de/
promere: q̄ vel ad supplementū vel potius
ad cumulū valere debebūt. Ipse dn̄s ꝑ ꝓ/
phetā in psalmo loquēs ait: Sāctis q̄ sunt Ps.15.
in terra eius: mirificauit omnes volūtates
meas in illis. Nō merita eoꝝ/sed volunta/
tes meas: Nā illoꝝ q̄d/nisi qō sequit: Mul
tiplicatę sūt infirmitates eoꝝ supra id q̄ in/
firmi erāt. Ad h̄ ⁊ lex subintrauit vt abūda/ Roma.5.d.
ret delictū. Sed qō adiūgit: Postea accele/
rauerūt: multiplicatis infirmitatibꝰ: hoc est

abundãte delicto/alacrius medicũ qͣſierũt:
Roma.5.d. vt vbi abundauit pctm̃/ſupabũdaret gr̃a.
Ps.15. Deniqȝ nõ cõgregabo inqͭ cõuēticula eoꝝ
de ſanguinib⁹: qm̃ multis ſacrificioꝝ ſanguinib⁹/cũ pmũ in tabernaculũ vel in templũ ↄgregarent/cõuincebant poti⁹ pctõres qͣ mũdabant. Non ḡ iã inqͭ de ſanguinib⁹ cõgregabo cõuēticula eoꝝ: Un⁹ eni ſãguis p multis datus eſt/q veraciter mũdarent. Denique ſequit: Nec memor ero noim illoꝝ p labia mea: tanqͣ innouatorũ: Nam noia eorũ erant prius filij carnis/filij ſeculi/filij ire/filij diaboli/ imũdi: pctõres/impij: poſtea vo filij dei/ boi nouo nomẽ nouũ/cantici nouũ/cãtãti nouũ p teſtamẽtũ nouũ. Non ſint ingrati boies grẽ dei/puſilli cũ magnis/a minore vſqȝ ad maiorẽ. Tot⁹ eccle
Ps.118. ſie vox ẽ: Erraui ſicut ouis pdita: oĩm mem
Esaie.53.b. broꝝ chriſti vox ẽ: Oẽs vt oues errauim⁹: ⁊ ipſe tradit⁹ ẽ p pctis nr̃is. Qui tot⁹ pphe
Act.8.f. tie locus apud eſaiã qͣ p philippũ ſibi expoſito: ſpado ille candacis regine in eũ credidit. Uide qͣtiẽs hocipſũ cõmẽdet: ⁊ tãqͣ ſuperbis neſcio qb⁹ vel cõtentioſis identidẽ
Esaie.15.b. inculcet: Hõ inqͭ in plaga: ⁊ q ſciat ferre infirmitates: pꝑter qd ⁊ auertit ſe facies ei⁹: iniuriata ẽ/nec magni eſtimata ẽ. Hic infirmitates nr̃as portat: ⁊ p nobis in dolorib⁹ eſt: et nos exiſtimauim⁹ illũ in dolorib⁹ eſſe et in plaga et in pena: ipſe aũt vulnerat⁹ eſt pꝑter pctã noſtra/infirmat⁹ ẽ pꝑter iniqͭtates nr̃as. Eruditio pacis noſtre ſup eũ: in liuore ei⁹ ſanati ſum⁹: oẽs vt oues errauim⁹: et dñs tradidit illũ p pctis nr̃is: et ipſe qm̃ male tractatus ẽ nõ aperuit os: vt ouis ad immolãdũ duct⁹ ẽ: ⁊ vt agn⁹ añ eũ q ſe tonderet fuit ſine voce: ſic non aperuit os ſuũ. In humilitate ſublatũ ẽ iudiciũ ei⁹: generationem ei⁹ qs enarrabit: qm̃ tollet de terra vita ei⁹: ab iniqͭtatib⁹ ppli mei duct⁹ eſt ad mortẽ. Dabo ḡ malos p ſepultura ei⁹: ⁊ diuites ppt mortẽ eius: ob hꝫ qꝛ iniqͭtatẽ nõ fecerit: nec dolũ ore ſuo: dñs vult purgare illũ de plaga. Si dederit/ vos ob delicta veſtra animã veſtrã/ videbit/ ſemẽ longe vite vſꝫ: et vult dñs auferre a doloribus animã eius/oſtẽdere illi lucẽ/⁊ figurare p ſenſũ/iuſtificare iuſtũ bene ſeruientẽ plurib⁹: ⁊ peccata illoꝝ ipſe ſuſtinebit: ppterea ipſe hereditabit qͣplures: ⁊ fortium partietur ſpolia: pꝑter qd tradita ẽ aĩa eius ad mortẽ: ⁊ inter iniqͦs eſtimatus ẽ: ⁊ ipſe pctã multoꝝ ſuſtinuit/⁊ pꝑter iniqͭtates eoꝝ tradit⁹ ẽ. Atten de etiã illud eiuſdẽ pphete qd de ſe cõpletum/lectoris etiã functuſ officio in ſynagoga ipſe recitauit. Spũs dñi ſup me/ pꝑter
Esaie.61.a. qd vnxit/me euãgeliçare humilib⁹ miſit me vt refrigerẽt q in pſſura cordis ſunt: prediçare captiuis/indulgẽtiã/⁊ cecis viſũ. Oẽs
Ar. Remiſſionem ergo agnoſcamus nec vllus exceptus ſit eorum qui volumus corpori eius adherere p eũ in ouile ei⁹ intrare ad vitã ⁊ ſalutẽ: quã ſuis pmiſit ppetuã puenire. Oẽs inqͣ agno
1.Petri.2.d. ſcamus eũ q pctm̃ nõ fecit: ⁊ peccata noſtra ptulit corpore ſuo ſup lignũ: vt a peccatis ſeparati cũ iuſticia viuam⁹/ cuius cicatricibus ſanati ſum⁹ infirmi cũ eſſemus tanqͣ pecora errantia.

Qd nemo merito innocentie ſue niſi baptiçatus veniat i vitã eternã: ⁊ ſicut de carne peccati omnes naſcimur/ ſic mũdamur oẽs p carnẽ ſimilẽ carne pcti. Ca XXVIII.

Que cũ ita ſint/nemine vnqͣ eoꝝ q ad chriſtũ acceſſerũt per baptiſmũ: ſana fides et ſana doctrina putauit A exceptum a grã remiſſionis pctõꝝ: nec eſſe poſſe alicui pter regnũ ei⁹/eternã ſalutem. Hec eni parata ẽ reuelari in tpe nouiſſimo: hoc eſt in reſurrectione mortuoꝝ ptinentiũ nõ ad mortẽ eternã: q ſecũda mors appellatur: ſed ad vitã eternã quã pmiſit nõ mendax de⁹ ſctis ⁊ fidelib⁹ ſuis: cui⁹ vite partici
1.Cor.15.c. pes oẽs non viuificabunt niſi in chriſto: ſicut in adã oẽs moriunt. Queadmodũ eni oẽs omnino ptinentes ad generationẽ voluntatis carnis nõ moriunt niſi in adã in q oẽs peccauerũt: ſic ex his oẽs oĩno ptinentes ad regenerationẽ voluntatis ſpũs: nõ viuificant niſi in chriſto: in q oẽs iuſtifi
Roma.5.d. cant. Quia ſicut p vnũ oẽs ad condẽnationem/ſic p vnũ oẽs ad iuſtificationẽ. Nec ẽ vllus vlli medi⁹ locus vt poſſit eſſe/niſi cũ diabolo/q nõ eſt cũ chriſto. Hinc ⁊ ipſe dñs B volens auferre de cordib⁹ male credentium iſtã neſcio quã medietatẽ/quã conant qͣdã paruulis non baptiçatis tribuere/vt quaſi merito innocentie ſint in vita eterna: ſed qꝛ non ſunt baptiçati/ non ſint cum chriſto in regno eius/definitiuã protulit ad hec ora
Math.12.c. obſtruenda ſententiam/ vbi ait: Qui mecũ non eſt/aduerſum me eſt. Conſtitue igitur quemlibet paruulum: Si iã cũ chriſto ẽ: vt qd baptiçat? Si aũt/qd habet veritas/ideo baptiçat vt ſit cũ chriſto: pfecto nõ baptiçatus nõ eſt cũ chriſto. Et qꝛ nõ ẽ cũ chriſto aduerſus chriſtũ ẽ: neqȝ eñ eius tã manifeſtam debem⁹ aut poſſum⁹ infirmare/vel immutare ſententiã. Unde igit aduerſus chriſtum: niſi ex pctõ? neqȝ eñ ex corpore et aĩa q vtraqȝ dei creatura eſt. Porro ſi ex pctõ: qd i illa etate niſi originale ⁊ atiquũ? Una

est qppe caro peccati:in q̄ omnes ad dāna/
tionē nascunt:et vna est caro in similitudi/
ne carnis peccati:p quā oēs a damnatione
liberant. Nec ita dictū est oēs:velut qcūqꝫ
nascunt in carne pcti/ijdē ipsi oēs mūdari
[1.thessal.5.a.] intelligat p carnē similē carni pcti: Non eni
oim est fides:sed oēs ptinētes ad generatio
nē cōnubij carnalis/ nō nascunt nisi in car/
ne pcti:et oēs pertinētes ad generationē
connubij spiritalis/nō mundant nisi p car/
nē similē carni peccati. Hoc est illi p adā ad
ɔdēnationē: isti p christū ad iustificationē.
Tanqꝫ si dicam⁹:verbi grā:vna ē obstetrix
in hac ciuitate q̄ oēs excipit:et vnus est hic
lrarū magister q oēs docet:neqꝫ ibi intelli/
gi possūt oēs/nisi q nascunt:neqꝫ h oēs/ni/
si q discūt: nō tn̄ oēs q nascunt lras discūt/
sed cui⁹ claret ingeniū:qd et illic recte dictū
est:oēs excipit/pter cui⁹ man⁹ nemo nascit:
et hic recte dictū ē:oēs docet/pter cuius ma
[C] gisteriū nemo discit. Consideratis autē oib⁹
diuinis testimonijs q̄ cōmemoraui:siue sin
gillatim de vnoquoqꝫ disputās : siue acer/
uatim multa cōgestans:vel qcunqꝫ similia
non cōmemoraui:nihil inuenit nisi qd vni/
uersa ecclia tenet:q̄ aduersus oēs pphanas
nouitates vigilare debet:oēm hoiez separi
a deo/nisi q p mediatorē christū reconciliat
deo:nec separi quēqꝫ nisi pctis intercluden/
tib⁹ posse. Nō g recōciliari nisi pctōꝝ remis
sione p vnā gratiā misericordissimi saluato
ris/p vnā victimā verissimi sacerdotꝭ:ac sic
[Gen.3.b.] oēs filios mulieris:q̄ serpēti credidit/ vt li/
bidine corrumperet:non liberari a corpore
[Luc.1.d.] mortis huius:nisi per filiū virginis q̄ ange
lo credidit vt sine libidine fetaret.

Qꝫ bonū ɔiugij nō est feruor cō cupiscentię:sed licitus illo feruore vtendi modus/propagandę proli nō explendę libidini accōmodat⁹: et quo bono vti male malū/et ma/ lo bene vti sit bonū: Ca. XXIX.

[A] Bonū ergo cōiugij nō est feruor con/
[b] cupiscētię:sed qdā licit⁹ et honestus
illo feruore vtendi modus ppagan
dę proli/nō explendę libidini accōmodat⁹.
Uoluntas ista nō voluptas/illa nuptialis
est. Qd igit in mēbris corpis mortis hui⁹
inobedicter mouet: totūqꝫ animū in se de/
iectū conatur attrahere:et neqꝫ cū mens vo
luerit exurgit:neqꝫ cū mens noluerit cōqui/
escit:hoc ē malū peccati/in q nascit ois hō.
Cū autē ab illicitis corruptionib⁹ refrenat
et ad sola generis humani suplemēta ordi/
nate ppaganda pmittit:hoc ē bonū coniu
gij / per qd ordinata societate nascatur hō:
Sed nemo renascit in christi corpore/nisi
[B] prius nascatur in pcti corpore. Sicut autē
bono vti male/ malū ē: sic malo bn̄ vti/bo/
nū est. Duo igitur hęc/bonū et malū:et alia
duo/vsus bonus et vsus malus sibimet ad/
iuncta q̄ttuor differētias faciūt. Bene vtit
bono/ɔtinentiā dedicās deo. Male vtitur
bono/cōtinentiā dedicās idolo. Male vti/
tur malo/ɔcupiscentiā relaxans adulterio.
Bene vtitur malo/ɔcupiscentiā restringēs
connubio. Sicut ergo meli⁹ est bene vti bo
no qꝫ bene vti malo:cū sit vtrūqꝫ bonū:ita [1.Cor.7.g.]
q dat virginē suā nuptui/bn̄ facit: et qui nō
dat/meli⁹ facit. De qua q̄stione multo vbe/
rius et multo sufficiētius in duobus libris/
vno de bono cōiugali/altero de sancta vir/ [Aug⁹ de bono coniugali: et de sancta virginitate.]
ginitate/quantū dominus dedit p mearū
viriū exiguitate disserui. Non itaqꝫ per nu/
ptiarū bonū defendāt cōcupiscentię malū:
qui carnē et sanguinē puaricatoris/ aduer/
sus carnē et sanguinē redēptoris extollunt:
nō erigant in supbiā erroris alieni. De q̄rū
paruula ętate nobis dedit dn̄s humilitatꝭ
exemplū:solus sine pctō natus est:quē sine [Luc.1.d.]
virili cōplexu nō ɔcupiscētia carnis/sꝫ obe/
dientia mētis virgo concępit. Sola nostro
vulneri medicinā parere potuit:q̄ nō ex pec
cati vulnere germen pię prolis emisit.

Qꝫ intraturus regnū dei necessa rio est denuo nascēdus vt renoue tur a vetustate. Et ad longū recitat euangelij lectio de nicodemo no/ cte ad christū veniente: Ca. XXX.

[A] Iam nunc scrutemur diligenti⁹ qꝫtū
[i] adiuuat dn̄s etiā ipm̄ euangelij ca/
pitulū vbi ait: Nisi qs renatus fue/ [Ioh.3.a.]
rit ex aq et spū/nō itrabit i regnū dei. Qua
isti sententia nisi mouerent/oino paruulos
nec baptiçādos esse censerēt. Sed quia nō
ait inquiunt:nisi qs renatus fuerit ex aqua
et spiritu/nō habebit salutē vel vitā ęternā:
tn̄mō aūt dixit:nō itrabit i regnū dei:ad h
paruuli baptiçādi sunt/vt sint etiā cū chri/
sto in regno dei:vbi nō erūt si baptiçati nō
fuerint:qꝫuis et sine baptismo si paruuli mo
riant salutē vitāqꝫ ęternā habituri sint:qm̄
i nulli⁹ pcti vinculo obstricti sūt. Hęc dicen [Al. in nullo]
tes:primo nunqꝫ explicant isti:qr p iusticiā
nullū peccatū habens imago dei separat
a regno dei. Deinde videamus vtrum dn̄s
iesus vnus solus magister bon⁹ in hac ipsa
euangelica lectione nō significauerit et ostē/
derit/nō nisi p remissione peccatoꝝ fieri vt
ad regnū dei pueniant baptiçati:qꝫuis re/
cte intelligentibus sufficere debuerit qd di
ctum est: Nisi qs natus fuerit denuo nō po

test videre regnū dei. Et nisi qs renat⁹ fue/
rit ex aqua ꝛ spiritu/nō potest introire in re
gnum dei. Cur enī nascat̄ denuo/nisi reno/
uādus? vnde renouādus/nisi a vetustate?
Roma.6.a. qua vetustate/nisi in q̄ vetus hō noster si/
mul crucifixus ē cū illo: vt euacuet̄ corpus
peccati? Aut vnde imago dei non intrat in
C regnū dei/nisi impedimēto ꝓhibente pecca
B ti? Uerūtamē vt ꝓposuim⁹/totā ipsaȝ cir/
cūstantiā euangelicę lectionis ad rem de q̄
agitur ptinenteȝ/intente quātū possumus
Joh.3.a. diligenterqȝ videam⁹. Erat autē hō inquit
ex phariseis nicodemus noīe/princeps iu/
deoꝝ: hic venit ad eū nocte/ꝛ dixit ei: Rab/
bi scimus: qꝛ a deo venisti magister: Nemo
enī potest hęc signa facere quę tu facis: nisi
fuerit deus cū eo. Respōdit iesus ꝛ dixit ei:
Amen amē dico tibi: Nisi qs natus fuerit
denuo/nō potest videre regnū dei. Dicit ad
eū nicodemus: Quō pōt hō nasci cū sit se/
nex? Nūqd potest in vterū matris suę iterū
introire ꝛ nasci? Respōdit iesus: Amē amē
dico tibi: nisi qs renatus fuerit ex aq̄ ꝛ spiri
tu sancto/nō potest introire in regnum dei.
Qd̄ natū est de carne/caro est: et qd̄ natuȝ
est de spiritu/spūs est. Nō mireris qꝛ dixi ti
bi: oportet vos nasci denuo. Spiritus vbi
vult spirat: ꝛ vocem eius audis/sed nescis
vnde veniat aut quo vadat: Sic est oīs q̄
natus ē ex spiritu. Respondit nicodemus:
ꝛ dixit ei: Quō possunt hęc fieri? Respōdit
iesus ꝛ dixit ei: Tu es magister in israel et
hęc ig̃ras? Amē amen dico tibi: qꝛ qd̄ scim⁹
loqmur: ꝛ qd̄ vidim⁹ testamur: ꝛ testimoniū
nostrū non accipitis. Si terrena dixi vobis
ꝛ nō credidistis/quō si dixero vobis cęlestia
credetis? Nemo ascēdit in cęlū nisi q̄ de cę/
Numeri.21.c. lo descēdit/fili⁹ hoīs q̄ in cęlo ē. Et sic moy/
ses exaltauit serpentē in deserto: ita exalta/
ri oportet filiū hoīs/vt oīs q̄ credit in eum
nō pereat/sed habeat vitā ęternā. Sic enī
dilexit de⁹ mūdū vt filiū suū vnigenitū da/
ret: vt oīs qui credit in eū nō pereat/sed ha
beat vitā ęternā. Nō enī misit de⁹ filiū suū
in mūdū vt iudicet mūdū/s; vt saluet̄ mun
dus p ipsum. Qui credit in eū/nō iudicat̄.
Qui aūt nō credit/iā iudicat⁹ est: qꝛ nō cre/
dit in noīe vnigeniti filij dei. Hoc ē aūt iudi
ciū/qꝛ lux venit in mūdū: ꝛ dilexerūt hoīes
magis tenebras q̄ lucē. Erāt enī eoꝝ mala
opa. Oīs enī q̄ male agit odit lucē/ꝛ nō ve
nit ad lucē ne arguant̄ opa eius: q̄ autē fa/
cit veritatē venit ad lucē/vt manifestentur
ei⁹ opa: qꝛ in deo sūt facta. Hucusqȝ ē ad rē
de qua quęrim⁹ ptinēs totus sermo ille cō/
textus: deinceps in aliud narrator accedit.

Quomodo deus et homo vn⁹ est christus: et de christi mystica incorporatione. Ca.XXXI

Um ergo nicodem⁹ q̄ dicebant̄ nō A
C itelligeret/q̄siuit a dño quō posset
ista fieri. Uideamus qd dñs ad hoc
respondeat. Profecto enī si ad interrogata
respondere dignabit̄ quō possunt ista fieri:
hoc dictur⁹ est/quō possit fieri regeneratio
spiritalis venientis hoīs ex generatione car
nali. Notata itaqȝ paululū ei⁹ imperitia q̄
se cęteris de magisterio ꝓferebat/ꝛ oīm ta/
lium incredulitate rep̄hensa q̄ testimoniū
nō acciperent veritatis/addidit etiā se illis
terrena dixisse nec eos credidisse: q̄rens vel
admirans quō essent cęlestia credituri. Se/
quitur tamen et respondet: q̄ alij credent si
illi non credunt: ad illud qd̄ interrogatus
erat: Quō possunt ista fieri? Nemo inquit
ascendit in cęlū/nisi qui de cęlo descendit fi
lius hoīs q̄ est in cęlo. Sic inq̄t fiet genera/
tio spiritalis/vt sint cęlestes hoīes ex terre/
nis: qd̄ adipisci nō poterūt nisi mēbra mea
efficiant̄: vt ipse ascendat q̄ descendit: quia
nemo ascendit nisi qui descendit. Nisi ergo
in vnitatem christi oēs mutādi ꝛ lauandiqȝ Al. Nouandi
concurrant/vt christus qui descendit ipse
ascendat/non aliud deputans corpus suū:
id est ecclesiā suā q̄ seipsū: qa de christo et
ecclia verius intelligit̄: Erunt duo in carne Gen.2.d.
vna/de q̄ re ip̄e dixit: Itaqȝ iaȝ nō duo: sed Marc.10.a.
vna caro/ascendere omnino nō poterunt:
quia nemo ascendit in cęlū/nisi qui de cęlo
descendit fili⁹ hoīs q̄ est in cęlo. Quis enī B
in terra fact⁹ sit filius hoīs: diuinitatē tamē
suā qua in cęlo manēs descendit ad terraȝ/
nō indignā censuit noīe filij hoīs: sicut car/
nem suā dignatus ē noīe filij dei: ne quasi
duo christi accipiant̄: vnus de⁹/ꝛ alter hō:
sed vnus atqȝ idē deus et hō: deus/quia in Joh.1.a.
principio erat verbū/ꝛ deus erat verbum:
hō/quia v̄buȝ caro factū est ꝛ habitauit in
nobis. Ac per hoc p distantiā diuinitatis ꝛ
infirmitatis fili⁹ dei manebat in cęlo/filius
hoīs ambulabat i t̄ra: p vnitatē vero psone
q̄ vtraqȝ substantia vn⁹ christ⁹ est ꝛ fili⁹ dei/
ambulabat in terra: ꝛ idem ipse filius hoīs
manebat in cęlo. Fit ergo credibilior fides
ex incredibiliorib⁹ creditis. Si enī diuina
substantia longe distantior atqȝ incōpara/
bili diuersitate sublimior/potuit ꝓpter nos
ita suscipere humanā substantiā/vt vna p/
sona fieret: ac sic filius hoīs q̄ erat in terra
p carnis infirmitatē/idē ipse esset in cęlo p
participatā carni diuinitatē: quanto credi/
bilius alij hoīes sancti ꝛ fideles ei⁹ fiunt cū

hoīe christo vnꝰ christꝰ/vt omibꝰ p eius hāc
gratiā societatēq ascendentibꝰ/ipse vnus
christus ascendat in celū qui de celo descen
1.Cor.12.b. dit. Sic ꝛ aplus ait: Sicut in vno corpore
multa mēbra habemꝰ:oīa autē mēbra cor/
poris cū sint multa vnū ē corpus:ita ꝛ chri
stus:nō dixit:ita ꝛ christi:id est corpꝰ christi
vel mēbra christi:sed ita et christꝰ/vnū chri/
stum appellans caput ꝛ corpus.

De salute hoim cōsequēte serpē tis exaltationē in deserto/ꝛ christi fructuosissimā passionē: Ca.xxxii.

A Magna hec ꝛ mira dignatio:que qm
Joh.3.b. fieri nō pōt nisi p remissionē pctōꝝ:
Numeri.21.c sequit ꝛ dicit: Et sicut moyses exal/
tauit serpentē in deserto:ita exaltari opor/
tet filiū hoīs:vt oīs q crediderit in eū non
pereat sed habeat vitā eternā. Quid tūc in
deserto factū sit nouimꝰ: serpētū morsibus
multi moriebant:tūc populus pctā sua cō/
fitens/ p moysen depcatꝰ ē deū/ vt hoc ab
eis virus auferret: Ac sic moyses ex pcepto
dñi exaltauit in deserto eneum serpentem
admonuitq populū/vt illū exaltatū qsqs
a serpente morderet attēderet: hoc faciētes
B sanabant cōtinuo. Quid ē exaltatꝰ serpēs
nisi mors christi/eo significandi modo quo
p efficiētē id qd efficit significat? A serpēte
quippe mors venit/q peccatū q mori mere/
Gen.3.a. retur homini persuasit. Dñs autē in carnē
suā nō peccatū transtulit tanq venenū ser/
pentis/sed tm̄ transtulit mortē vt esset in si/
militudine carnis peccati pena sine culpa:
vnde in carne pcti/ꝛ culpa solueret ꝛ pena.
Sicut ergo tūc q conspiciebat exaltatū ser/
pentē ꝛ a veneno sanabat ꝛ a morte libera/
batur:sic nūc q cōformat similitudini mor/
tis christi p fidē baptismūq eiꝰ/ꝛ a peccato
p iustificationē/ꝛ a morte p resurrectionē li/
Joh.3.b. beratur. Hoc est eni qd ait: Ut oīs q credit
in eum nō pereat/sed habeat vitam eternā.
Quid igit opus ē vt christi morti p baptis/
mū cōformet paruulus/ si morsu serpentis
nō est omnino venenatus?

Qr paruuli nō baptizati iudicantur et pereunt atq in tenebris ma/nent/et ad lucē qui christus est nō perueniunt: Ca.XXXIII.

Deinde si qd cōsequēter dicit: Deus
D sic dilexit mundū vt filium suū vni/
genitū daret:vt oīs q credit in eum
nō pereat/ sed habeat vitā eternā: perituꝰ
erat paruulus/nec habiturꝰ vitā eternā si p
sacramētū baptismi nō crederet vnigenitū
filiū dei:dū interim sic venit vt non iudicet
mūdū/sed vt saluet mūdus p ipm: psertim
q: sequit ꝛ dicit: Qui credit in eū non iudi/
catur:q autē non credit/iā iudicatꝰ est:quia
non credidit in noīe vnigeniti filij dei. Ubi
ergo paruulos ponimꝰ baptizatos/nisi int
fideles? sicut vniuerse vbiq ecclesie clamat
auctoritas:ergo inter eos q crediderūt:hoc
eī eis acquirit p virtutē sacramenti ꝛ offe/
rentiū responsionē: Ac p hoc eos q baptizati
nō sunt/inter eos q nō crediderūt. Porro si
illi qui baptizati sunt nō iudicant:isti quia
carēt baptismo/ iudicant. Qd vo adiūgit:
Hoc est aūt iudiciū: quia lux venit in mun/
dū: ꝛ dilexerūt hoīes tenebras magis q lu
cem. Unde lux venit in mundū/nisi de suo
dicit aduētu:sine cuiꝰ aduētus sacramento
quō paruuli eē dicunt in luce? Aut quō nō
ꝛ hoc in dilectione tenebraꝝ habēt:q quē/
admodū ipsi nō credūt/sic nec baptizādos
suos paruulos arbitrant qn eis mortē cor/
poris timēt? In deo autē dicit facta opera
eiꝰ q venit ad lucē:quia intelligit iustifica/
tionē suā: nō ad sua merita/sed ad dei gra
tiam ptinere. Deꝰ ē eñ inqt apls q opat in Phil.2.b.
nobis ꝛ velle ꝛ operari p bona voluntate.
Hoc modo g fit oim ex carnali generatione
ad christū venientium regeneratio spirita/
lis. Ipse hoc aperuit/ ipse mōstrauit cū ab
eo quererēt / quō possent ista fieri:nemini
humanā argumentationē in hac causa libe
rā fecit/ vt nō alienent paruuli a gratia re
missionis peccatoꝝ. Nō aliter transitur ad
christū:nemo aliter potest deo reconciliari
ꝛ ad deū venire nisi per christū.

Arguit tā opinionē illoꝝ q paruulos omnino a peccato originali et pprio liberos esse defendūt/ q istoꝝ q iam natos propria putat cōtraxisse pctā et nō baptizados.

Quid de ipsa forma (Ca.XXXIIII. A
q sacramenti loqr? vellem aliqs istoꝝ
q cōtraria sapiūt mihi baptizandū
paruulū afferret. Quid i illo agit exorcismꝰ
meus/si in familia diaboli non tenet? Ipse
certe mihi fuerat respōsurꝰ p eodē paruulo
quē gestaret:quia ille pro se respondere nō
posset:quō ergo dicturus erat eū renūciare
diabolo cuiꝰ in eo nihil esset? Quō conuerti
ad deū/a q nō esset auersus:credere inter ce
tera in remissionē pctōꝝ q illi nulla tribue/
ret? Ego qdē sic ꝯ hec eū sentire existimarē/
nec ad sacramēta cū paruulo intrare pmit/
terē:ipse autē in hoc q fronte ad hoīes/qua
mente ad deū se ferret ignoro:nec volo ali/
qd grauiꝰ dicere. Falsā igit vel fallacē par/
uulis tradi baptismatis formā in q sonaret
qd vtiq agi videretur/et tñ nulla fieret re/

missio pctõꝝ/ viderunt aliq̃ eorũ nihil exe/
crabili⁹ ac detestabili⁹ dici posse atq̃ sẽtiri.
Proinde q̃ attinet ad baptismũ pꝛuuloꝝ
vt eis sit necessari⁹/redẽptionẽ etiã ipsis op⁹
eẽ ꝯcedũt: sicut cuiusdã eoꝝ libello breuis/
simo cõtinetᷓ:q̃ tñ ibi remissionẽ alicui⁹ pcti
B aptius exꝓmere nolũt. Sicut aũt mihi ipse
C lris intimasti/fatentᷓ iã vt dicis etiã in par/
uulis ꝑ baptismũ remissionem fieri pctõꝝ.
Nec mirꝫ: nõ eñ redẽptio alio mõ posset in
telligi: Nõ tñ originaliter inquiũt/sꝫ in vi/
ta iã ꝓpria posteaq̃ nati sunt/pctm̃ habere
cẹperũt. Quobrẽ vides quãtũ iã distet int
eos ꝯ q̃s i hoc ope diu iã multũq̃ disserui:
quoꝝ etiã vni⁹ legi librũ ea continentẽ quẹ
vt potui refutaui. Int istos ergo vt dicere
cẹperã /q̃ oĩno paruulos ab oĩ pctõ ⁊ ori/
ginali et ꝓprio puros ⁊ liberos esse defen/
dũt: ⁊ istos q̃ eos iã natos ꝓpria putãt cõ/
traxisse pctã/ a q̃b⁹ eos credunt ꝑ baptismũ
oportere purgari / q̃ntũ itersit vides. Pro/
inde isti posteriores intuendo scripturas et
auctoritatẽ toti⁹ ecclesiẹ/⁊ formã ipsi⁹ sacra/
menti/ bñ viderũt ꝑ baptismũ in paruulis
pctõꝝ fieri remissionẽ:sed vt originale esset
q̃cq̃d illud in eis est/vel nolũt dicere/vel vi/
dere nõ possunt:illi autẽ priores in ipsa na/
tura humana/ q̃ ab omnib⁹ vt ꝯsideretur in
promptu ẽ / bene viderũt q̃ facile fuit ẹta/
tem illã in sua iam vita ꝓpria nihil peccati
potuisse ꝯtrahere:sed ne peccatũ originale
fateantᷓ/nullũ esse oĩno pctm̃ in paruulis di
cunt. In his ḡ q̃ singula vera dicunt/prius
inter se ipsi cõsentiãt : ⁊ cõsequẽter fiet vt a
nobis nulla ex parte dissentiãt: Nã si par/
uulis baptiçatis remissionẽ fieri pctõꝝ cõ/
cedant illi istis :paruulos aũt/vt ipsa natu/
ra in tacitꝭ infantib⁹ clamat: suẹ vitẹ ꝓpriẹ
Al. tibi hausisse nullũ adhuc† cõtraxisse pctm̃ cõcedant isti
illis: cõcedẽt vtriq̃ nobis/ nullũ nisi origi/
nale restare /quod ꝑ baptismuꝫ soluatur in
paruulis.

Quod sic euidẽs sit paruuloꝝ rege/neratorũ innocentia/vt et actuale nullũ pctm̃ in eis valeat deꝑhẽdi/ q̃muis aliquando conuitijs vtantᷓ in parentes: Ca. XXXV.

A a Nã ṽo et hoc q̃situri / ⁊ de hoc dispu
tauri/ ⁊ tẽpus ad hoc impensuri su/
mus: vt ꝓbem⁹ atq̃ doceam⁹ quõ ꝑ
ꝓpriã volũtatẽ/sine q̃ nullũ vitẹ ꝓpriẹ põt
esse peccatũ/nihil mali cõmiserint infantes
qui ꝓpter hoc vocantᷓ ab oĩbus innocẽtes?
Nonne tanta infirmitas animi ⁊ corporis/
tanta rerũ ignorantia/tã nulla omnino prẹ
cepti capacitas/nullus vł naturalis vł con/
scriptẹ legis sensus aut mot⁹ / nullus in al/
terutrã partẽ rõnis vsus hoc multo testa/
tiore silentio q̃ sermo noster ꝓclamat atq̃
indicat? Valeat aliq̃d ad seipsã ꝑsuadẽdã
ipsa euidentia:nã nusq̃ sic non inuenio q̃d
dicã/q̃ vbi res de q̃ dicitᷓ manifestior est q̃
omne q̃d dicitᷓ. Vellem tñ quisq̃s hoc sapit
diceret / q̃ peccatum viderit vel putarit in/
fantis recẽtis ab vtero / cui redimẽdo fatetᷓ
iã baptismũ necessariũ:q̃d mali in hac pro/
pria sua vita ꝑ animũ ꝓpriũ corpusve com
miserit. Si forte q̃ plorat tẹdioq̃ ẽ maiori/
bus:mirũ si hoc iniq̃tati /nõ infẹlicitati po
tius deputandũ est? An quod ab ipso fletu
nulla sua rõne/nulla cuiusq̃ ꝓhibitione cõ/
pescitᷓ? At hoc ignorantiẹ est/in q̃ ꝓfundis/
sima iacet:qua etiã matrẽ cum post exiguũ
tẽpus valuerit/ ꝑcutiet iratus: et sẹpe ipas
etiã mãmas/ q̃s dũ esurit/exugit. Hẹc non
modo feruntᷓ/ veꝛ etiã diliguntᷓ i paruulis:
⁊ hoc q̃ affectu nisi carnali: quo etiam risus
iocusq̃ delectat/ acutoꝝ q̃ hominũ ipa q̃si
absurditate cõditus:q̃ si eo modo sentiretᷓ
B vt dicitᷓ/ nõ iaꝫ illi tanq̃ faceti/sed tanq̃ fa
Al. t cirratos tui riderentᷓ? Ipsos q̃† fatuos videm⁹/q̃s
vulgo moriones vocant/ad cordatoꝝ deli
tias adhiberi/⁊ in mancipioꝝ ẹstimatione
ꝑciosiores esse cordatis:tantũ valet carna/
lis affect⁹ etiã minime fatuoꝝ i delectatiõe
alieni mali. Nã cũ hoi iocunda sit aliena fa
tuitas/nec ipse tamẽ talis esse voluisset: ⁊ si
suũ paruulũ filiũ/ a quo garriente talia pa
ter lẹtus expectat ⁊ ꝓuocat/talẽ ꝑsciret fu/
turũ esse cũ creuerit/ nullo modo dubitaret
miserabilius lugendũ esse q̃ mortuũ. Sed
dũ spes subest incremẽtoꝝ / ⁊ ingenij lumẽ
accessurũ creditᷓ ẹtatꝭ accessu / fit vt cõuitia
paruuloꝝ etiã in parẽtes:nõ solũ iniuriosa
nõ sint/verumetiã grata atq̃ iocunda sint.
Q̃d q̃dem prudentiũ nemo ꝓbauerit/vt a
dictis vel factis huiusmodi nõ tñ nõ pro/
hibeantᷓ cũ ꝓhiberi iã possunt /verũ in hẹc
etiã cõcitentᷓ studio ridendi ⁊ vanitate ma/
iorũ: Nã plẹrũq̃ illa ẹtas iã patrẽ matrẽq̃
agnoscẽs/neutri eoꝝ audet maledicere/nisi
ab altero eoꝝ/ aut ab vtroq̃ vel ꝑmissa vel
iussa. Verũ hẹc eoꝝ sunt paruuloꝝ q̃ iã in
ṽba ꝓrumpũt ⁊ animi sui mot⁹ q̃libuscũq̃
Al. indiciis linguẹ† signis promptitare iã pñt. Illã po/
tius recentiũ natoꝝ ꝓfundissimã ignorãtiã
videam⁹/ex q̃ ad istã nõ permansurã balbu
tientẽ fatuitatẽ/ tãq̃ ad sciẽtiã locutionẽq̃
tendentes/ ꝓficiendo venerũt.

De ignorãtiẹ tenebris i pꝛuulis: Ca. XXXVI.

A Illas inq̃ ꝯsiderem⁹
i tenebras mẽtis vtiq̃ rationalis in

quibus et deum prorsus ignorant: cuius sacramentis etiam cum baptizantur obsistunt. In has quero unde et quomodo submersi sint: ita ne vero eas hic contraxerunt et in hac vita sua iam propria per nimiam negligentiam obliti sunt deum: prudentes vero et religiosi vixerunt vel in uteris matrum? Dicant ista qui ausi fuerint: audiant qui voluerint: credant qui potuerint. Ego autem puto quod omnes quorum mentes non obnubilat defendende sue sententie pervicacia, hec sentire non possunt: An nullum est ignorantie malum, et ideo nec purgandum? Et quid agit illa
Ps. 24. vox: Delicta iuventutis et ignorantie mee ne memineris? Etsi enim damnabiliora peccata sunt que a scientibus committuntur, tamen si ignorantie peccata nulla essent, hoc non legerem quod commemoravi: Delicta iuventutis et ignoran
B tie mee ne memineris. In illas igitur ignorantie densissimas tenebras, ubi aia infantis recentis ab utero utique anima hominis, utique aia rationalis: non solum indocta, verumetiam indocilis iacet: quare, aut quando, aut unde contrusa est si nature est hominis sic incipere, et non iam vitiosa est ista natura? Cur non talis creatus est adam? Cur ille capax precepti et valens uxori et omnibus animalibus nomina imponere?
Ge. 2. b. Nam et de illa dixit: Hec vocabitur mulier: et quodcumque vocavit adam alam vivam: hoc est nomen eius: iste autem nesciens ubi sit: quid sit: a quo creatus, a quibus genitus sit: iam reus delicti: necdum capax precepti, tam profunda ignorantie caligine involutus et pressus, ut neque tactus de somno excitari possit ut hec saltem demonstrata cognoscat: sed expectetur tempus quo hanc nescio quam velut ebrietatem: non per unam noctem, sicut quelibet gravissima solet: sed per aliquot menses atque annos paulatim digerat: quod donec fiat tam multa que in maioribus punimus, toleramus in parvulis, ut numerari omnino non possint: hoc tam magnum ignorantie atque infirmitatis malum: si in hac vita iam nati parvuli contraxerunt: ubi, quando, quomodo magna aliqua impietate commissa, repente tantis tenebris involuti sunt?

Quod si natura pura non sit sed vitiosa primordialis, quia talis non est creatus adam: cur christus sine ullo peccato natus ex virgine in hac infirmitate et etate procreatus apparuit

A Scet aliquis: Si hec (Ca. XXXVII) natura pura non est, sed vitiosa primordialis, quia talis non est creatus adam: cur christus longe excellentior et certe sine ullo peccato natus ex virgine, in hac tamen infirmitate atque etate procreatus apparuit: Huic propositioni respondemus. Adam propterea non talem creatum: quia nullius parentis precedente peccato non est creatus in carne peccati: Nos ideo tales: quia illius precedente peccato: nati sumus in carne peccati. Christus ideo ta-
Roma. 8. a. lis: quia ut de peccato condemnaret peccatum: natus est in similitudine carnis peccati. Non enim hic agitur de adam quod pertinet ad corporis quantitatem: quia non parvulus factus est, sed perfecta mole membrorum: Potest enim dici etiam pecora sic creata: nec tamen eorum peccato factum esse, ut ex eis pulli pusilli nascerentur: quod quale sit nunc non querimus, sed agitur de illius mentis quadam valentia usuque rationis: qua preceptum dei legemque mandati et docilis adam caperet et facile posset custodire si vellet.
B Nunc autem homo sic nascitur ut omnino non possit propter horrendam ignorantiam atque infirmitatem, non carnis sed mentis: cum omnes fateamur in parvulo non alterius sed eiusdem substantie cuius in primo homine fuit, hoc est rationalem animam degere: quamquam etiam ipsa tanta carnis infirmitas, nescio quid quantum arbitror penale demonstrat. Movet enim si primi illi homines non peccassent: utrum tales essent filios habituri qui nec lingua nec manibus nec pedibus uterentur. Nam propter uteri capacitatem fortasse necesse fuerit parvulos nasci: quamquis cum exigua sit pars corporis costa, non tamen propter hoc deus parvulam viro coniugem fecit quam edificavit in mulierem: unde et eius filios poterat omnipotentia creatoris mox editos grandes protinus facere.

De miseria parvulorum in comparatione ad pullos aliorum animalium:

Sed ut hoc omittam: (Ca. XXXVIII.) poterat certe quod multis etiam pecoribus prestitit: quorum pulli quamvis sint parvuli, neque accedentibus corporis incrementis etiam mente proficiant: quoniam rationalem animam non habent, tamen etiam minutissimi et currunt et matres agnoscunt, nec sugendis uberibus cura et ope admoventur aliena, sed ea ipsi in maternis corporibus loco abdito posita mirabili facilitate noverunt. Contra homini nato nec ad incessum pedes idonei, nec manus saltem ad scalpendum habiles: et nisi opere nutrientis immotis labris papilla uberis ingeratur, nec ubi sint sentiunt: et iuxta se iacentibus mammis magis possint esurientes flere quam sugere. Proinde infirmitati mentis congruit hec omnino infirmitas corporis: nec fuisset ca-
Roma. 8. a. ro christi in similitudine carnis peccati, nisi
Sap. 9. d. caro esset ista peccati: cuius pondere rationalis anima sic gravatur sive et ipsa ex parentibus tracta sit, sive ibidem creata sive desuper inspirata: quod nunc querere differo.

Quō euacuet pctm̄ p baptismū in paruulis/ similiter ⁊ in adultis: et q̄d inde cōsequantur vtilitatis.

A In paruulis certe grā (Ca.XXXIX
i dei p baptismū ei⁹ q̄ venit in simili/
tudine carnis pcti/ id agit vt euacu/
etur caro pcti. Euacuat aūt: nō vt in ipa vi/
C uēte carne ɔcupiscētia cōspersa ⁊ innata re/
pente absumat et nō sit/ ꝟ ne obsit mortuo
q̄ inerat nato. Nā si post baptismū vixerit
atq3 ad etatē capacē p̄cepti puenire potue/
rit/ ibi habet cū qua pugnet eāq3 adiuuāte
deo superet/ si nō inuacuū grām ei⁹ suscepe/
rit: si reprobat⁹ eē noluerit. Nā nec grādib⁹
hoc prestat in baptismo/ nisi forte miraculo
ineffabili oīm potentissimi creatoris: vt lex
Roma.7.d. peccati q̄ inest in mēbris repugnās legi mē
tis penitus extinguat ⁊ nō sit/ sed vt q̄cq̄d
mali ab hoie factū/ dictū/ cogitatū est/ cū ei/
dē cōcupiscētie subiecta mēte seruiret/ totū
aboleat ac velut factū nō fuerit habeatur.
Ipsa vero soluto reatus vinculo quo illaz
diabolus animā retinebat: ⁊ interclusione
destructa q̄ hominē a suo creatore separa/
1.Cor.9.d. bat/ maneat in certamine q̄ corpus nostruz
castigam⁹ ⁊ seruituti subijcim⁹/ vel ad vsus
licitos ⁊ necessarios relaxāda / vel cōtinen/
B tia cohibenda. Sed qm̄ diuino spū q̄ mul/
to meli⁹ q̄3 nos oīa generis humani nouit
vel p̄terita/ vel p̄sentia/ vel futura talis vi/
ta humana p̄cognita atq3 p̄dicta est/ vt nō
Ps.142. iustificet in ɔspectu dei oīs viuens / fit vt p
ignorātiā vel infirmitatē nō exertis aduer/
sus eā totis virib⁹ volūtat/ / eidē ad illicita
etiā nōnulla cedam⁹: tanto magis ⁊ crebri⁹
quāto deteriores / tanto min⁹ ⁊ rari⁹ quāto
meliores sum⁹. Sed qm̄ de hac q̄stione in q̄
querītur: vtrum possit vel vtrum sit/ fuerit
futurusve sit homo sine pctō in hac vita ex/
Job.14.d. cepto illo q̄ dixit: Ecce venit p̄nceps mūdi
⁊ in me nihil inueniet / aliquāto diligētius
disserēdū est: iste sit hui⁹ voluminis modus
vt illud ab alio q̄ramus exordio.

Sancti augustini epī liber prim⁹ de pec/
catoꝝ meritis ⁊ remissione/ explicit.

Capitulorū secūdi libri de peccatorū meritis et remissiōe/ sancti augustini recollecta annotatio.

20 Aggredit determinationē quartę questionis: vtrū fuerit aliquis aliqis vel esse possit q̄ nullū habuerit peccatū.
21 Quō adā et eua de ligno vitę comederunt/ ⁊ aliqn in obedientia seruierint qua vna deus colitur.
22 Q̄ aīa anteq̄ p inobedientiā peccaret dñabat corpori/q̄ postea ē famula facta corpi cū eo nuditate cōfusa: et q̄re aliq̄ mēbra pudenda dicant.
23 Q̄ pctm̄ ppagat in hoīes sicut labor ⁊ parturitio dolorosa/ q̄ christū remediādū in oib⁹ q̄tq̄t eū recepturi erāt.
42 Quomodo aliter christ⁹ nat⁹ sit/aliter nos nascamur.
25 Cū solus christus sine pctō sit nat⁹/⁊ tm̄ baptiçat⁹: ideo oīs etiā de iusto nat⁹ est denuo regenerādus: et de decimatione leui in lumbis abrae.
26 De varia sanctificatione: ⁊ quō sanctificatio cathecumini si nō fuerit baptiçatus nō ei valeat ad intrādū regnū celorū/aut ad pctōr̄ remissionē.
27 Cur baptiçent qui de parentibus baptiçatis nascantur.
28 Quō lex pcti maneat in baptiçato etiā reatu p gratiā soluto: et quō cōiugati ea bene vti possint.
29 Q̄ iesus saluator sit: nō solū maiorū/s etiam paruulorū.
30 Soluit q̄stionem pelagianorū: Si pctō primi hoīs factū est vt moreremur/ christi aduentu fieret vt credentes in eum nō morerentur.
31 Q̄ christus poterat dare credentib⁹ vt nō experirent corporis mortē: sed nō fecit/ne eneruaret meritū fidei vnde ⁊ maius prestitit.
32 Quō christus multifariis opibus suis nos ad fidē habendā induxerit.
33 Adhuc immorat circa pelagianorū questionē superi⁹ tactā: Si peccato mors corporis accidisset/non vtiq̄ post remissionē pctōr̄ quā redēptor nobis tribuit/moreremur.
34 Deus mortē corporis pp̄ter pctm̄ homini inflixit: ⁊ post pctōr̄ remissionē pp̄ter exercendā iusticiā nō ademit.
35 Quō regia via sit eundū: nō declinādo in dexterā superba p̄sumptione iusticie: neq̄ in sinistrā secura delectatione peccati.
36 Concludit auctor paruulis necessarium esse baptisma pp̄ter carnem peccati: adyciens in fine pulcherrimā instructionē quō de fide sit disputandū.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ de peccatorū meritis et remissione: et de baptismo paruulorū ad marcellinū liber secundus incipit.

Cōtinuat auctor hūc librū ad p̄cedentē pmittēs se ptractaturū q̄stionē: an aliq̄s hō vnq̄ fuerit sine pctō/ excepto christo: Ca. I.

De baptismo paruulorū marcelline charissime/ q̀d nō solū eis ad regnū dei/verūetiā ad salutē vitāq̄ eternā adipiscendā detr: quā sine dei regno ⁊ sine christi saluatoris societate/ in quā nos suo sanguine redemit/habere nullus pōt/ priore libro satis vt arbitror disputauim⁹: In h̄ aūt/viuat ne aliq̄s i h̄ seculo/ vl vixerit/victurusve sit sine vllo oīno peccato: excepto vno mediatore dei ⁊ hoīm homine christo iesu/q̄ dedit semetipsū redemptionē p oib⁹: q̄nta ipe donat diligētia vl facultate differēdū enodādūq̄ suscepi: cui disputatōi si se identidē aliq̄ necessitate vl opportunitate inseruerit q̄stio de baptismo vl pctō paruulorū: mirādū nō erit/nec defugiendū vt eis locis ad oia q̄ rn̄sionē nostrā flagitant/sicut valem⁹ respondeamus. 1. timoth. 2. b. Ars. sin tcllisentia.

Qr hanc ipsam materiā pertractare cogatur propter afferentes ex libero humanę volūtatis arbitrio pcta se posse vitare. Ca. II.

Huius autē q̄stionis solutio de hoīs vita sine vlla subreptione vel pccupatione pcti pp̄ter quotidianas etiā nr̄as orationes maxime necessaria est. Sunt eni q̄dā tm̄ p̄sumentes de libero humanę volūtatis arbitrio/vt ad nō peccādū nec adiuuādos nos diuinit⁹ opinent/semel ipsi naturę nr̄ę cōcesso liberę voluntatis arbitrio. Un̄ fit cōsequēs/vt nec orare debeamus ne intrem⁹ in tēptationē: hoc ē ne temptatiōe vincamur/ vel cū fallit et pccupat nescientes/vel cū premit atq̄ vrget infirmos. Q̄ sit autē noxium ⁊ saluti nr̄ę quę in christo est pniciosum atq̄ contrariū: ipsiq̄ religioni q̄ imbuti sum⁹/⁊ pietati q̄ deū colim⁹ q̄ vehemēter aduersum: vt p adipiscendo beneficio deū nō rogemus: atq̄ in ipsa oratione dñica/ne nos inferas in tēptationē/ frustra positum existimemus/verbis explicare non possumus. Math. 6. b.

Qr concupiscētię nocinę et pni

tati i pctm̃ de⁹ medet̃ p gratiã quã misericordie operib⁹ ꝓmeremur:

(Ca. III.) Cure autẽ ubi videnẽ di/a cere: q̃si nostrũ h vllus ignoret: q si nolum⁹ nõ peccam⁹: nec p̃cipet de⁹ hoi qd̃ esset humane impossibile volũtati. Sed hoc nõ vidẽt / q ad nõnulla supanda vel que male cupiunt / vel q̃ male metuunt magnus aliq̃n ꝛ totis virib⁹ opus ẽ volũtatis: q̃s nos nõ pfecte in oĩbus adhibituros p̃uidit: qui p ꝓphetam veridice dici voluit:

Ps. 142. Non iustificabit in ꝯspectu tuo oĩs viuẽs.

Al. ipsi pficiẽs. Tales itaq; nos dñs futuros p̃uidẽs / q̃dã salubria remedia ꝯ reatũ et vincula pctorũ etiam post baptismũ dare ac valere dignatus ẽ: opa scz misericordie / cũ ait: Dimittite

Luc. 6. f. et dimittetur vobis: date ꝛ dabitur vobis. Quis eni cũ aliq̃ spe adipiscẽde salut eterne de hac vita migraret / manẽte illa senten

Jaco. 2. b. tia: q quicunq; totã legẽ seruauerit / offendat autẽ in vno / factus ẽ omniũ reus / nisi post

Al. loqueret paululũ loqueret: Sic loq̃mini / et sic facite tanq̃ p legẽ libertatis incipiẽtes iudicari: Judiciũ eñi sine misericordia / illi q̃ nõ facit miscdiã: Superexaltat autẽ miscdia iudicio.

Quid sequat̃ concupiscentiã in paruulis ꝛ adultis: ꝛ de remedio p dñicã oratione: Ca. IIII.

A Concupiscentia igit̃ tanq̃ lex peccati / manẽs in mẽbris corporis mortis huius / cũ paruulis nascit̃: in paruulis baptizatis a reatu soluitur: ad agonẽ relinquitur: ante agonẽ mortuos nulla damnatiõe psequit̃: Paruulos nõ baptizatos reos innectit: ꝛ tanq̃ ire filios etiã si paruuli moriant̃ ad cõdãnationẽ trahit. In grandib⁹ aũt baptizatis / in q̃bus iã rõne vtentibus q̃cq̃d eidẽ cõcupiscẽtie mens ad peccandũ cõsentit / ꝓprie volũtatis ẽ: delet̃ peccatis oĩbus: soluto etiã reatu q̃ vinctos originaliter detinebat: ad agonẽq; interim manet: nõ sibi ad illicita cõsentientib⁹ nihil omnino nocitura / donec absorbeat̃ mors in victoria / ꝛ pace pfecta nihil qd̃ vincat̃ existat. Cõsentiẽtes autẽ sibi ad illicita / reos tenet: ꝛ nisi p medicinã penitẽtie ꝛ opa misericordie p celestẽ sacerdotẽ pro nobis interpellantẽ sanent̃ / ad secundã mortẽ damnatione

B neq; pducit. Propter hoc et dñs orare nos

Matth. 6. b. docẽs: inter cetera monuit vt dicamus: Dimitte nobis debita nr̃a / sicut ꝛ nos dimittimus debitorib⁹ nr̃is: ꝛ ne nos inferas i temptationẽ / sed libera nos a malo. Manet eñi malũ in carne nr̃a: nõ natura / in q̃ diuinit⁹ creatus ẽ hõ / sed vitio q̃ volũtate ꝓlapsus est: vbi amissis virib⁹ / nõ ea q̃ vulneratus ẽ volũtatis facilitate sanat̃. De h malo dicit

Roma. 7. c. apls: Scio qm̃ nõ habitat in carne mea bonũ. Cui malo nos nõ obedire p̃cipit cũ dic:

Roma. 6. b. Nõ ergo regnet pctm̃ in vestro mortali corpore ad obediẽdũ desiderijs eius. Si ergo his desiderijs concupiscentie carnis illicita volũtatis inclinatione cõsenserim⁹ / ad hoc

Matth. 6. b. sanãdũ dicim⁹: Dimitte nobis debita nr̃a: adhibẽtes remediũ ex ope miscdie: in eo q addim⁹: Sicut ꝛ nos dimittim⁹ debitorib⁹ nr̃is. Ut autẽ nõ ei cõsentiam⁹ / depcamur adiutoriũ dicẽtes: Et ne nos inferas i tẽptationẽ: vel sic nõnulli codices habẽt: ne nos inducas i tẽptationẽ. Nõ q ipse de⁹ tali tẽ

Jaco. 1. b. ptatiõe aliquẽ tẽptet: nã de⁹ intẽptator malo℞ ẽ: Ipse eñi neminẽ tẽptat: sed vt si forte tẽptari ceperim⁹ a ꝯcupiscẽtia nr̃a: adiutorio ei⁹ nõ deseramur: vt i eo possim⁹ vincere: ne abstrahamur illecti. Deinde addim⁹ qd̃ pficiet̃ i fine: cũ absorbebit̃ mortale a vita: Sed libera nos a malo. Tunc eni nulla erit talis cõcupiscentia cũ q̃ certare / ꝛ cui nõ cõsentire iubeamur. Sic g̃ totũ h in trib⁹ beneficijs positũ breuiter peti potest: Ignosce nobis ea in quibus sumus abstracti a concupiscẽtia: adiuua ne abstrahamur a cõcupiscentia: aufer a nobis cõcupiscentiã.

Q ad malũ nõ iuuamur a deo: sed bonũ implere nõ possum⁹ nisi ab ipso adiuti: auxiliũ igit̃ gratie sue pcib⁹ est obtinendũ: Ca. V.

A Ad peccandũ nãq; nõ adiuuamur a deo: iusta autẽ agere vel iusticie preceptũ omni ex pte iplere non possumus / nisi adiuuemur a deo. Sicut eñi corporis oculus nõ adiuuat̃ a luce / vt ab eadẽ luce clausus auersusve discedat: vt aũt videat adiuuat̃ ab ea: neq; hoc oĩno nisi illa adiuuerit / põt: ita de⁹ q̃ lux ẽ hoĩs interioris adiuuat nr̃e mẽtis obtutũ / vt nõ ƒm nostrã ƒ ƒm ei⁹ iusticiã boni aliq̃d opemur. Si aũt ab illo auertimur / nr̃m ẽ: ꝛ tũc ƒm carnẽ sapimus: tũc ꝯcupiscẽtie carnis ad illicita cõsentimus. Cõuersos g̃ de⁹ adiuuat: auersos deserit. Sed etiã vt cõuertamur / ipse adiuuat: qd̃ certe oculis corpis lux ista nõ p̃stat.

Cũ g̃ nob iubet dicẽs: Cõuertimini ad me Zach. 1. a.

ꝛ ꝯuertar ad vos: nosq; illi dicim⁹: Cõuerte Ps. 79.

nos de⁹ sanitatũ nr̃ax: ꝛ deus v̓tutũ ꝯuerte nos: q̃d aliud dicim⁹ q̃ da qd̃ iubes? Cũ iubet dicendo: Intelligite ergo q̃ insipientes Ps. 93.

estis in populo / et nos illi dicim⁹: Da mihi Ps. 118.

intellectũ vt discã mandata tua: quid aliud dicimus q̃ da quod iubes? Cũ iubet dicen

do: Post cõcupiscentias tuas non eas: nos Eccli. 18. d.

quoq; dicimus: Scim⁹ quia nemo esse po Sap. 8. d.

test cõtinens nisi deus det: quid aliud dici/
mus q̄ da quod iubes. Cū iubet dicendo:
Ps.118. Facite iusticiā: nosq̄ dicem⁹: Doce me iu/
stificationes tuas: quid aliud dicim⁹ q̄ da
Matth.5.a. qd iubes. Itēq̄ dicit: Beati q esuriūt et si/
tiunt iusticiā/ qm̄ ipsi saturabunt: a quo de/
bem⁹ petere cibū potūq̄ iusticie/ nisi ab illo
B q esurientib⁹ eā et sitientib⁹ pmittit eius sa
turitatē? Repellamus itaq̄ ab auribus et
mētib⁹ nr̄is eos q dicūt accepto semel libe/
re volūtatis arbitrio/ nec orare nos debere/
vt de⁹ nos adiuuet ne peccem⁹. Talib⁹ eñ
tenebris nec pharise⁹ ille cecabat: q quis i h
erraret qd sibi addēdū ad iusticiā nihil pu/
tabat: seq̄ arbitrabat ei⁹ plenitudine satu/
Luc.18.b. ratū: deo tñ gr̄as agebat/ qd non esset sicut
ceteri hoies/ iniusti/ raptores/ adulteri/ sicut
ille publican⁹: q bis in sabbato ieiunaret:
q oim q possidebat decimas daret: nihil si/
bi addi ad iusticiā iā petebat: s tñ ex his q
habebat gr̄as deo agēdo/ ab illo se accepis/
se oia fatebat: t tñ iprobat⁹ ē: t q veluti sa/
turat⁹ nihil de alimētis iusticie iā rogabat
accipere: t q eā publicano esurienti ac sitiēti
se velut insultās pferre gestiebat. Quid er/
go illis fiet/ q etsi fateant se nō habere/ vel
nō plenā habere iusticiā/ tñ a seipsis haben
dā/ nō a suo creatore vbi horreū ei⁹ t fons
eius est/ depcandā esse psumūt? Nec ideo tñ
de hac re solis votis agendū ē: vt nō subin/
ferat ad bñ viuēdū etiā nr̄e efficacia volun/
tatis. Adiutor eni nr̄ de⁹ dr: Nec adiuuari
pōt/ nisi q aliqd sponte conat: q nō sicut in
lapidib⁹ insensātis/ aut sicut in eis in quoꝝ
natura ratione volūtatēq̄ nō cōdidit/ salu/
tem nostram deus operatur in nobis. Cur
autē illū adiuuet: illū nō adiuuet: illū tātū/
illū aūt nō tātū: istū illo: illū isto modo pe/
nes ipsum est t equitatis tam secrete ratio t
excellentia potestatis.

Qr hō sine pctō possit esse i hac vita/ sed non alteri⁹ cuiusq̄ dono nisi gratie: nec tñ idcirco hoi factu īpossibile qd iubet: Ca.VI.

A Am q dicūt esse posse i hac vita ho/
n minē sine peccato: nō est eis ptinuo
īcauta temeritate obsistēdū. Si eñ
esse posse negauerimus: t hois libero arbi/
trio/ q hoc volendo appetit: t dei virtuti vel
misericordie/ q hoc adiuuando efficit dero/
gabim⁹. Sed alia questio ē: vtrū esse possit:
alia vtrū sit: alia si nō ē cū possit esse cur nō
sit: alia vtrū q omnino nunq̄ vllū peccatū
habuerit: nō solū qsq̄ sit/ verūetiā poterit
aliqn esse vel possit. In hac qdriptita ppo/
sitione qstionū/ si a me querat: vtrū hō sine
pctō possit esse in hac vita: confitebor posse
p dei gratiā et liberū eius arbitriū: ipsum
q̄ liberū arbitriū ad dei gratiā/ h est ad dei
dona ptinere nō ambigēs: nec tantū vt sit:
verūetiā vt bonū sit. i. ad facienda mādata
dñi couertat: atq̄ ita dei gr̄a nō solū osten
dat qd faciendū sit/ s adiuuet etiā vt possit
fieri qd ostēderit. Quid eni habemus q nō 1.Cor.4.b.
accepim⁹? Vñ t hieremias dicit: Scio dñe Hiere.10.d.
q nō ē in hoie via ei⁹: nec viri est vt ambu/
let t dirigat gressus suos. Hinc t i psalmis:
cū quidā dixisset deo: Tu pcepisti mādata Ps.118.
tua custodiri nimis: ptinuo nō de se psum/
psit/ sed optauit vt faceret: Vtinā inqt di/
rigant vie mee ad custodiēdas iustificatio/
nes tuas: tūc nō pfundar dū inspicio in oia
mādata tua. Quis aūt optat qd in potesta B
te sic habet vt ad faciēdū nullo indigeat ad
iumento? A q aūt id optet: q non a fortu/
na/ vel a fato/ vel a qlibet alio pter deū: in
psequentib⁹ satis ondēs: Itinera mea inqt
dirige fm verbū tuum: t nō dominet mihi
ois iniqtas. Ab hui⁹ execrande dominati/
onis seruitute liberātur qbus dñs iesus eū
recipientibus dedit potestatē filios dei fie/ Joh.1.a.
ri. Ab ista horrēda dñatione liberandi fue/
rant qbus dicit: Si vos fili⁹ liberauit: tunc Joh.8.c.
vere liberi eritis. His atq̄ huiusmodi alijs
innumerabilib⁹ testimonijs dubitare non
possū/ nec deū aliqd īpossibile hoi pcepisse:
nec deo ad opitulādū t adiuuādū q fiat qd
iubet impossibile aliqd esse: ac p h pōt hō si
velit esse sine peccato/ adiutus a deo.

Qr nemo sit sine pctō: probatur auctoritate scripture: et q per baptismū homini nō pstatur omnimoda nouitas: Ca.VII.

I aūt qd secūdo loco posuerā/ qrat: A
f vtrū sit: eē nō credo. Magis eñ cre/
do scripture dicēti: Ne intres in iu/ Ps.142.a.
diciū cū seruo tuo: qm̄ nō iustificabit in cō/
spectu tuo ois viuēs. Et ideo misericordia Jaco.2.c.
dei opus est: q superexaltat iudicio: q illi nō
erit q nō facit miscdiam. Et q propheta cū
diceret dixi: Pronūciabo aduersus me de/ Ps.31.
lictū meū dño: t tu dimisisti impietatē cor/
dis mei: cōtinuo subiungit: Pro hac orabit
ad te ois sanct⁹ in tpe opportuno. Nō ergo
oīs pctōr/ sed ois sctūs: vox eni sctōꝝ est.
Si dixerimus quia pctm̄ nō habem⁹/ nos/ 1.Joh.1.c.
ipsos seducimus: t veritas in nobis nō est.
Unde in eiusdē apli apocalypsi: illa centū Apocal.14.a.
qdraginta t qttuor milia sctōꝝ q se cū mu/
lierib⁹ nō coinqnauerūt: vgines eni pmāserūt:
t nō ē inuētū i ore eoꝝ mēdaciū: q irrephē/
sibiles sunt: pfecto id irrephēsibiles sūt: q

seipsos veracit̄ rephenderūt. Et ideo nō est
inuentū in ore eo᷑ mēdaciū: q᷑ si dicerēt se
peccatū nō habere/ seipsos deciperēt/ ⁊ veri
tas in eis nō esset: ⁊ vtiq; mēdaciū esset vbi
Prouer. 18. c. veritas nō esset: qm̄ iust⁹ cū in sermonis ex/
ordio accusator sui ē/ nō vtiq; mentit̄. Ac ꝑ
1. Ioh. 3. b. h̄ in eo qđ scriptū ē: Qui nat⁹ est ex deo nō
peccat/ ⁊ nō pōt peccare: q᷑ semen ei⁹ in ipso
manet: et si qd aliud eo modo dictū ē: mul/
tū fallunt̄/ min⁹ cōsiderādo scripturas. Nō
eñ aduertūt eo quosq; fieri filios dei q̄ esse
incipiūt i nouitate spūs: ⁊ renouari in inte/
riorē hominē ſm imaginē ei⁹ q̄ creauit eos:
Non eñ ex q̄ hora q̄sq; baptiçat̄ ois vetus
infirmitas ei⁹ absumit̄/ ſ; renouatio incipit
a remissione oīm pctō᷑. Et inquātū quisq;
D spiritalia sapit/ q̄ iā sapit/ intm̄ renouat̄. Ce
tera vō i spe facta sunt/ donec etiā in re fiāt
vsq; ad ipsi⁹ corpis renouationē in meliorē
statū immortalitat̄ ⁊ incorruptiōis/ q̄ indu
emur i resurrectiōe mortuo᷑. Nā ⁊ ipsā dn̄s
regenerationē vocat: nō vtiq; talē q̄lis fit
ꝑ baptismū/ sed in q̄ etiā in corpore ꝑficiet̄
Matth. 19. d. qđ nunc spū inchoatur. In regeneratione
inq̄t cū sederit fili⁹ hoīs in sede maiestatis
sue/ sedebit̄ et vos sup duodecim sedes iu/
dicātes duodecim trib⁹ israel. Nā i baptis/
mo q̄uis tota et plena fiat remissio pctō᷑:
tm̄ si cōtinuo tota ⁊ plena etiā hoīs in ęt̄nā
nouitatē mutatio fieret: nō dico ⁊ in corpe:
qđ certe manifestū ē adhuc in veterē corru/
ptionē atq; in mortē tendere/ in fine postea
renouādū qn̄ vere tota nouitas erit: sed ex/
cepto corpore/ si in ipso animo q̄ ē hō inte/
rior ꝑfecta in baptismo nouitas fieret: non
2. Cor. 4. d. diceret apl's: Et si exterior hō nr̄ corrūpit̄/ ſ;
interior renouat̄ de die in diē. Profecto eñ
q̄ de die in diē adhuc renouat̄: nondū tot⁹
est renouatus: et inquantū nondum est re/
nouatus/ intm̄ adhuc in vetustate est. Pro/
inde ex hoc quod adhuc in vetustate sunt:
q̄uis iam baptiçati: ex hoc etiā adhuc sunt
filij seculi. Ex hoc autē q᷑ in nouitate sunt
hoc ē ex plena ⁊ ꝑfecta remissiōe peccato᷑:
et q̄tūcūq; illud ē qđ spiritalit̄ sapiūt: eiq;
cōgruos mores agūt/ filij dei sunt. Intrin/
secus eñ exuim⁹ veterē hominē et induim⁹
nouū: qm̄ ibi deponim⁹ mēdaciū ⁊ loq̄mur
Eph. 4. f. veritatē: et cetera q̄b⁹ aplus explicat q̄d sit
exui veterē hominē/ et indui nouo qui ſm
deū creat⁹ ē in iusticia ⁊ sanctitate veritat̄.
C Et h̄ vt faciant/ iā baptiçatos fidelesq; ad/
hortat̄/ q᷑ adhuc monēdi nō essent si h̄ i ba/
ptismo iā ꝑfecte factū eēt: ⁊ tm̄ factū ē: sicut
⁊ salui facti sum⁹. Saluos eñ nos fecit ꝑ la
uacrū regenerationis. Sed alio loco dicit:

quēadmodū h̄ sit factū. Nō solū inq̄t/ ſ; etiā Roma. 8. c.
nos ipsi ꝑmitias habētes spūs ⁊ ipsi in no/
bismetipsis ingemiscim⁹/ adoptionē expe/
ctantes: redēptionē corporis nr̄i. Spe eñ
salui facti sum⁹. Spes autē q̄ videt̄/ nō est
spes. Qđ eñ videt qs/ q̄d sperat? Si aūt qđ
nō videm⁹ speram⁹/ ꝑ patiētiā expectam⁹.

Qr plena nouitas et filiatio dei ꝑ/fecta i resurrectiōe ꝑstabit: Ca. viii

Adoptio ergo plena filio᷑ in redem/ A
a ptione fiet/ etiā corpis nr̄i. Primi/
tias itaq; spūs nūc habem⁹ vnde iā
filij dei re ipsa facti sum⁹: in ceteris vero spe
sicut salui/ sicut inouati/ ita ⁊ filij dei: re aūt
ipsa quia nondū salui/ ideo nōdū plene in/
nouati: nōdū etiā filij dei/ ſ; filij seculi. Pro
ficimus ergo in renouationē iustamq; vi/
tam per quod filij dei sumus: ⁊ per hoc pec/
care omnino nō possum⁹/ donec totū in hoc
trāsmutet̄: etiā illud ꝑ qđ adhuc filij seculi
sum⁹: Per h̄ eñ ⁊ peccare adhuc possumus. 1. Ioh. 3. b.
Ita fit vt ⁊ q̄ nat⁹ est ex deo/ nō peccet. Et si 1. Ioh. 1. c.
dixerim⁹ q᷑ pctm̄ nō habem⁹/ nosipos †sedu Al. decipim⁹
cimus/ ⁊ veritas in nobis non est. Consumet̄ B
ḡ qđ filij carnis ⁊ seculi sum⁹: ⁊ perficiet̄ qđ
filij dei ⁊ spū †renouati sum⁹. Vn̄ idē iohan Al. renati
nes. Dilectissimi inq̄t filij dei sum⁹: ⁊ nōdū 1. Ioh. 3. a.
apparuit qđ erim⁹. Quid ē h̄/ sum⁹ ⁊ erimus:
nisi q᷑ sum⁹ in spe/ erim⁹ in re: Nā seq̄t̄ ⁊ di/
cit: Scim⁹ q᷑ cū apparuerit/ similes ei erim⁹:
qm̄ videbim⁹ eū sicuti ē. Nūc ergo ei ⁊ simi/
les esse iā cępim⁹ ꝑmitias habētes spūs: et
adhuc dissimiles sum⁹/ ꝑ reliq̄as vetustat̄.
Proinde inquātū similes/ intātū regenerā/
te spū filij dei: inquātū autē dissimiles/ in/
tantū filij carnis ⁊ seculi. Illinc ḡ peccare
nō possumus: hinc vero si dixerim⁹ q᷑ pctm̄ 1. Ioh. 1. a.
nō habem⁹/ nosipsos decipim⁹ donec totū
trāseat in adoptionē: ⁊ nō sit peccator: ⁊ q̄/ Ps. 36.
ras locū eius ⁊ nō inuenias.

Qr non solū a pctōre sed a iusto genit⁹ regeneratione indigeat: cū non spiritu/ sed carne eum pater genuerit: Ca. ix.

Frustra itaq; nōnulli etiā illud argu
f mētantur vt dicāt: Si pctōr genuit
pctōrē vt paruulo ei⁹ reat⁹ original̄
pcti in baptismi acceptione soluat̄: etiā iu/
stus iustū gignere debuit: q̄si ex h̄ q̄sq; car/
nalit̄ gignat q᷑ iust⁹ ē: ⁊ nō ex h̄ poti⁹ q̄ i mē/
bris ei⁹ ꝯcupiscētialr mouet̄: ⁊ ad vsū ꝑpa/
gandi lex pcti mētis lege cōuertit̄. Ex hoc ḡ
gignit q᷑ adhuc vetustū trahit int̄ filios se/
culi: nō ex h̄ qđ in nouitatē ꝑmouit inter fi
lios dei. Filij eñ seculi hui⁹ generāt ⁊ gene Luc. 20. f.
rāt̄. Inde ⁊ qđ nascit̄ tale ē: q᷑ ⁊ qđ nascit̄ d Ioh. 3. a.

carne/ caro ē: Justi autē nō sūt nisi filij dei.
Inquātū aūt sūt filij dei/ carne nō gignūt:
quia spū ipsi/nō carne nati sūt. Sed ex hoc
carne gignūt q̄cūq3 eoꝝ gignūt/ex quo nō/
dū in nouitate ꝑfectā totas vetustatis reli/
quias cōmutarūt. Ubi q̄sq̄s fili⁹ de hac pte
nascit̃ vetusta ꝛ infirma/ necesse ē vt etiam
ipse vetustus sit ꝛ infirm⁹: Jdcirco oportet
etiā vt ip̄e in aliā generationē ꝑ remissionē
peccati spiritu renouet̃: qđ si in eo nō fit/ni/
hil ei ꝓderit pater iust⁹: spiritu eñ iust⁹ est q̄
eū nō genuit: si autē fit/ nihil ei oberit etiaꝫ
pater iniust⁹. Jste eñ gr̄a spiritali in spem
nouitatis eterne trāsitū fecit: ille autē mēte
carnali totus in vetustate ꝑmansit.

Qr nō sint cōtraria testimonia: Qui nat⁹ est ex deo/non peccat: et/ si dixerim⁹ q̄a pctm̄ nō habem⁹ ꝛc. exēplo noe/danielis/et iob: q̄ licet dei testimonio iusti/peccatis tamē non caruerunt: Ca. x.

A
1. Joh. 3. b. Non igit̃ ꝯtriū testimoniū ē illud qđ
dictū ē: Qui nat⁹ ē ex deo nō peccat/
ei testimonio q̄ iā nat̃ ex deo dicit̃:
1. Joh. 1. d. Si dixerim⁹ quia pctm̄ nō habem⁹ nosip̄os
decipim⁹ ꝛ veritas in nobis nō ē. Q̄diu eñ
hō q̄uis tot⁹ spe iā/et iā in re ex parte in re/
generatione spiritali renouatus/ adhuc tñ
Sap. 9. d. portat corpus qđ corrūpit̃ ꝛ aggrauat ani/
mā: quid quo ꝑtineat et q̄d vnde dicat̃ etiā
in vno hoīe distinguēdū ē: Nā vt ego arbi/
tror nō facile cuiq3 scriptura dei tā magnū
iusticię ꝑhibet testimonium q̄3 trib⁹ famu/
lis eius: noe/daniel/ꝛ iob: q̄s in ezechiel ꝓ/
Ezech. 14. c. pheta dicit ab īminente q̄dā iracundia dei
solos posse liberari. Jn trib⁹ vtiq3 illis virĩ
tria q̄dā hoīm liberāda genera ꝑfigurans:
Jn noe quātū arbitror iustos plebiū ꝓpo/
sitos/ ꝓpter arcę tanq̄3 ecclesię gubernatio/
nem: Jn daniele iustos cōtinentes: Jn iob
iustos cōiugatos: ꝛ si q̄s est forte ali⁹ intelle
ctus/de q̄ nūc nō est necesse disquirere: ve/
rūtamē q̄nta isti iusticia ꝑminuerint/ꝛ hoc
ꝓphetico et alijs diuinis testimonijs/satis
apparet. Nec ideo quisq3 sobri⁹ dixerit ebrie/
tatē nō esse pctm̄: q̄ tñ subrepsit tanto viro:
Gen. 9. c. Nā noe sicut legim⁹ fuit aliq̄ñ ebrius/q̄uis
absit vt fuerit ebriosus. Daniel vero post
Daniel. 9. c. orationē quā fudit deo/de seipso dicit: Cū
orarē ꝛ cōfiterer peccata mea ꝛ pctā populi
mei dn̄o deo meo. Propterea nisi fallor per
supra memoratū ezechielez cuidā sup̄bissi/
Ezech. 28. a. mo dicit̃: Nunquid tu sapiētior q̄3 daniel?
B Neq3 hic dici pōt qđ quidā ꝯ orationē do/
minicā argumentant̃: quia etsi orabant eā

inquiūt sācti ꝛ ꝑfecti iā apostoli/nullū om/
nino habentes pctm̄: nō tñ ꝓ seipsis/sed ꝓ
imꝑfectis ꝛ adhuc peccatorib⁹ dicebāt: Di/ Matth. 6. b.
mitte nobis debita nr̄a/sicut ꝛ nos dimitti/
mus debitorib⁹ nr̄is: Ut ꝑ hoc inquiūt qđ
dicerēt nostra / ī vno esse corpore demōstra
rent/ ꝛ illos adhuc habētes pctā/ ꝛ seip̄os q̄
iā carebāt omni ex pte peccato. Jn daniele
certe hoc nō pōt dici: q̄ vt credo tāq3 ꝓphe/
ta ꝓuidēs hāc aliq̄ñ ꝓsumptionē futurā/cū
in oratione sepe dixisset/peccauim⁹: non ita
nobis exposuit/cur hoc dixerit vt ab illo au
direm⁹: Cū orarē ꝛ cōfiterer pctā mea ꝛ ppl̄i Daniel. 9. c.
mei dn̄o deo meo: nec adhuc distinctiōe cō/
fusa vt esset incertū ꝓpter vni⁹ corporis so/
cietatē si diceret: cū pctā nr̄a confiterer dn̄o
deo meo/sed omnino tā distincte tanq̄3 de
ipsa distinctione satagēs/ eāq3 maxime ve/
hemēterq3 cōmēdās: pctā inq̄t mea ꝛ pctā
ppl̄i mei: Quis huic euidētię ꝯtradicit/nisi
quē plus delectat defēsare qđ sentit/ q̄3 q̄d
sentiēdū sit inuenire? Job aūt post tā ma/ C
gnū de illo iusticię testimoniū dei q̄d dicat
ipse videam⁹: Jn veritate inq̄t scio q2 ita ē: Job. 9.
quēadmodū iust⁹ erit hō ad̄ deū: si aūt velit
ꝯtēdere cū eo/nō poterit obedire ei. Et pau
lopost inq̄t: Quis iudicio ei⁹ aduersabitur?
Qr si fuero iust⁹/os meū impie loq̄t̃. Jterū
paulo post: Scio inq̄t quia īpunitū me nō
dimittit: quia sū impius: q̄re nō sū mortu⁹?
Qr si purificat⁹ niue ꝛ mūdat⁹ fuero mūdis
manib⁹/sufficiēter ī sordib⁹ me tinxisti. Jtē
in alio suo s̄mone. Quia cōscp̄sisti inq̄t ad/ Job. 13. d.
uersus me mala: ꝛ induisti me iuuētūt̃ meę
pctā: ꝛ posuisti pedē meū ī ꝓhibitionē: ser/
uasti oīa †opa mea ꝛ in radices pedū meoꝝ Al's †peccata
conspexisti: qui veterascūt sicut vter/vel si/
cut vestimētū a tinea comestū. Hō eñ nat⁹ Job. 14. a.
ex muliere parui est tēporis: ꝛ plen⁹ iracun/
dia: ꝛ sicut flos cū floruerit ꝛ decidit: desces/
sit sic vmbra: nō manet. Nōne ꝛ hui⁹ curā fe
cisti venire ī iudiciū tuū? Quis eñ erit mū/
dus a sordib⁹? Nemo: nec si vni⁹ diei fuerit
vita ei⁹. Et paulopost. Dinumerasti inquit Ibidem. d.
necessitudines meas: ꝛ nihil te latuit de pec
catis meis. Signasti pctā mea in folliculo:
ꝛ annotasti si q̄d inuit⁹ cōmisi. Ecce ꝛ iob cō
fitetur pctā sua: ꝛ ī veritate dicit se scire: q̄a
non est iust⁹ quisq3 ante deū. Et ideo iste h̄
in veritate scit: q2 si nos dixerim⁹ nō habere 1. Joh. 1. c.
pctm̄/ipsa veritas in nobis nō ē. Proinde D
s̄m modū cōuersationis humanę/perhibet
ei deus tā magnū iusticię testimoniū. Jpse
autē se metiens ex regula illa iusticię: quā
sicut pōt conspicit apud deū: in v̄itate scit
quia ita est: Et adiungit: Quēadmodū eñ

iustus erit hō apd deū: Si eñ velit cōtēdere
cū eo/ nō poterit obedire ei. i. si iudicandus
ostendere voluerit/ non in se inueniri posse
qđ dānet: nō poterit obedire ei: amittit eñ
etiā illā obediētiā q̄ obedire possit p̄cipien/
ti ꝯfitenda esse pctā. Tñ quosdā increpat
Hiere. 2. f. dicēs: Quid vultis mecū iudicio cōtēdere?
Ps. 142. Qđ ille p̄cauens: Ne intres inqt in iudiciū
cū seruo tuo: qm̄ nō iustificabiť in cōspectu
Job. 9. a. tuo ois viuēs. Ideo etiam dixit iob: Quis
eñ iudicio ei9 aduersabiť? Qđ si fuero iust9
os meū impie loqueť: hoc ē eñ: si me iustū
dixero cōtra iudiciū eius/ vbi pfecta illa iu/
sticię regula me cōuincit iniustū: pfecto im
pie loqueť os meū: quia ꝯtra dei veritatem
loqueť: Fragilitatē q̄ꝫ ipsaꝫ vel poti9 dāna/
tionē carnalis generationis ostēdēs ex ori/
ginalis trāsgressione peccati cū de peccatis
suis ageret/ vel vt eoꝝ causas reddēs: dixit
Job. 14. a. hoiem natū ex muliere parui esse tpis: ꝛ ple
nū iracūdia: q̄ iracūdia/ nisi q̄ sūt oēs/ sicut
Eph. 2. a. dicit apl's/ naturaliť ꝥ ē originaliter irę filij:
E qm̄ filij sunt cōcupiscētię carnis ꝛ sęculi. Ad
ipsam irā ptinere etiā mortē hois cōsequen
tur ostēdēs: Cū eñ dixisset: parui est tpis/ et
plen9 iracūdia: addit etiā: Et sicut flos cum
floruit et decidit/ discessit: sicut vmbra/ non
Job. 14. a. manet. Cū autē subiūgit: Nōne ꝛ hui9 curā
fecisti venire in iudiciū tuuꝫ? Quis eñ erit
mūd9 a sordib9? Nemo: nec si vni9 diei fue/
rit vita eius: hoc vtiq̄ꝫ dicit: Curā hois bre/
uis vitę fecisti venire i iudiciū tuū: Quan/
tūlibet eñ breuis fuerit vita ei9: etiā si vni9
diei esset: mūd9 a sordib9 eē nō pōt: et ideo
iustissime in iudiciū tuū veniet. Illđ ꝟo qđ
Job. 14. d. ait: Dinumerasti oēs necessitudines meas:
et nihil te latuit/ de pctis meis: signasti pec
cata mea in folliculo: ꝛ annotasti si quid in/
uitus cōmisi: nōne satis apparuit etiam illa
pctā iuste imputari/ q̄ nō delectationis ille/
cebra cōmittunť/ sed causa deuitandę mo/
lestię alicui9/ aut doloris/ aut mortis? Nā et
hęc dicuntur q̄dā necessitate cōmitti: cū oia
superāda sint amore ꝛ delectatiōe iusticię.
Pōt etiā qđ dixit: Et annotasti si q̄d inui/
tus cōmisi/ ad illā vocē videri ptinere qua
Roma. 7. c. dictū est: Non eñ qđ volo ago/ sed qđ odi
hoc facio. Quid qđ ip̄e dn̄s q̄ ei phibuerat
testimoniū/ cū etiā scriptura/ hoc est dei spi/
Job. 1. d. ritus dixerit: In oībus q̄ cōtigerūt ei nō eū
peccasse labijs suis ante deū. Postea tñ cū
ei loquereť/ increpās locut9 ē: sicut ipse iob
testis est dicēs: Quid adhuc ego iudicor mo
nitus: ꝛ increpatiōes domini audiēs? Ne/
mo autē iuste increpatur/ nisi in quo est ali/
quid qđ increpatione sit dignū.

Qr iob inter cōfitendū pctā sua
christi mysteriū isinuauerit. Ca. XI

Et ipsa increpatio q̄lis est/ q̄ ex dn̄i
christi persona intelligiť: enumerat
illi diuina opera ptātis suę sub hac
sententia increpās: vt eum dicere appareat:
Nūq̄d potes ꝥ tanta q̄ possū? Quō aūt pti
net/ nisi vt intelligat iob/ etiā hoc ei diuini/
tus credim9 inspiratū/ vt p̄sciret christū ad
passionē esse venturum. Intelligat ergo q̄ꝫ
debeat ęquo aīo tolerare q̄ ptulit/ si christ9
in q̄ pctm̄/ cū ppter nos hō fact9 esset/ om/
nino nullū fuit/ ꝛ in quo deo tanta potētia
est: nequaq̄ꝫ tñ passiōis obedientiā recusa/
uit: q̄ puriore cordis intentione iob intelli/
gens rñsioni suę addidit: Auris auditu† au/ Job. 42. a. Al. intelligebam
diebā te p̄us/ ꝛ nunc oculus meus videt te:
ideo vituperaui meipsum ꝛ distabui: ꝛ ęsti/
maui meipsū terrā et cinerē. Quare sibi ita
i ꝥ tā magno itellectu displicuit? Neq̄ꝫ eñ
opus dei quo erat hō/ recte illi poterat dis/
plicere cū etiā ipsi deo dicať: Opa manuū Ps. 137.
tuaꝝ ne despexeris: Sed pfecto ſm illā iusti/
ciā q̄ se nouerat iustū/ se vituperauit atq̄ꝫ di
stabuit/ ęstimauitq̄ꝫ se terrā ꝛ cinerē/ mente
ꝯspiciēs christi iusticiā: in cui9 nō tñ diuini/
tate/ sed nec in aīa nec i carne vllum potuit
eē pctm̄: Scđm quā iusticiā q̄ ex deo ē/ etiā
paulus apl's illud suū qđ ſm iusticiā quę ex Phil. 3. b.
lege est/ fuit sine querela: nō solum damna/
verūetiā stercora existimauit.

Qr illud testimoniū dei quo lau datus est iob: An nō aduertisti in puerū meū iob: nō eñ est illi hō similis super terrā ꝛc. nō ē cōtrariū ei testimonio quo dictū est: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: Ca. XII.

Non igiť p̄clarū illud testimonium A
dei quo laudatus ē iob/ cōtrariū est
ei testimonio q̄ dictū ē: Non iustifi/ Ps. 142.
cabitur in cōspectu tuo ois viuēs: quia non
id ꝑsuadet prorsus in illo nihil fuisse qđ vel
ab ip̄o veraciť/ vel a dn̄o deo recte rep̄hēde
retur: q̄uis iā iust9 ꝛ verax dei cultor ꝛ ab oī
ope malo se abstinēs nō mēdaciter diceretur.
Hęc eñ de illo verba sūt dei: An nō aduer/
tisti in puerū meū iob: nō eñ est illi hō simi
lis sup terrā/ sine q̄rela/ iustus verus dei cul
tor/ abstinēs ab oī ope malo. Primis ꝟbis
ex hoim q̄ sunt in terra cōparatiōe laudať.
Proinde oib9 q̄ tūc in terra iusti eē poterāt
excellebat. Non q̄ ip̄e ppterea nullū pctm̄
oīno habebat: q̄r in pfectu iusticię cęteros
anteibat. Deinde adiūgiť/ sine q̄rela: ō cui9
vita nemo iuste q̄rereť. Iust9 q̄ tanta mor

probitate ꝓfecerat vt nullus ei esset equan
dus. Ver⁹ dei cultor / q̄ppe etiā suoꝝ pecca/
toꝝ verax humilisq̄ cōfessor / abstinēs se ab
omni ope malo: mirū si ab omni etiā verbo
⁊ cogitatu malo. Quātus quidē iob fuerit
ignoram⁹: sed nouim⁹ iustū / nouim⁹ etiā in
ꝑferendis horrēdis tribulationū tēptatio/
nibus magnū: nouimus nō ꝓpter pctā sed
ꝓpter ei⁹ demonstrandā iusticiā illa omnia
fuisse ꝑpessum. Verūtamē hec verba q̄bus
Roma.7.d. a dn̄o laudat̄ / possunt etiā de illo dici q̄ con
delectat̄ legi dei sm̄ interiorē hominē: vidit
autē aliā legē in mēbris suis repugnantem
legi mētis sue: p̄sertim q̄z dicit / Nō qđ vo/
lo facio bonum: sed qđ odi malū hoc ago: si
autē qđ odi malū h̄ facio / iā nō ego operor
illud / sed qđ habitat in me pctm̄. Ecce ⁊ iste
sm̄ interiorē hominē alien⁹ est ab omni ope
malo: q̄z illud nō operat̄ ipse / sed qđ in car/
ne ei⁹ habitat malū: ⁊ tn̄ cū illud ip̄m q̄ con/
delectat̄ legi dei nō habeat nisi ex grā dei:
adhuc liberationis indigēs clamat: Miser
ego hō / q̄s me liberabit de corpore mortis
hui⁹? Grā dei ꝑ iesum christū dn̄m nostrū.

Qua iusticia polluerūt zacharias et helisabet / atq̄ nōnulli principes sacerdotū: et vtrū sine omi peccato vixerint cū iusti nominentur.

A Sunt ergo in terra iusti: (Ca. XIII.
sunt magni / fortes / prudētes / conti/
nentes / patiētes / pij / misericordes /
tp̄alia mala oīa ꝓpt̄ iusticiā equo aīo tole/
1. Joh.1.c. rantes: Sed si verū ē / imo q̄z ⁊ verū est. Si
Al. † sedu/cimus dixerim⁹ q̄z pctm̄ nō habem⁹ / nosip̄os † deci
Ps.142. pimus: et nō iustificabit̄ in ꝯspectu tuo oīs
viuēs / nō sunt sine pctō: nec quisq̄ eoꝝ tā
arroganter insanit / vt nō sibi ꝓ suis q̄libus/
cunq̄ pctis dn̄ica oꝑatione opus esse arbi/
tret̄. Nam de zacharia ⁊ helisabet / q̄ nobis
sepe in hui⁹ q̄stionis disputationib⁹ obijciū
tur / q̄d dicam⁹: nisi qđ euidēter scp̄tura te/
Luc.1.a. statur / eminēti iusticia fuisse zachariā in p̄n
cipib⁹ sacerdotū ad offerenda veteris testa/
menti sacrificia ꝑtinentia. Legim⁹ autē in
ep̄la q̄ ad hebreos inscribit̄: qđ testimoniū
in libro p̄ore iā posui: solū christū esse prin/
cipem sacerdotū / q̄ nō haberet necessitatē
sicut illi q̄ sacerdotū p̄ncipes dicebāt̄ sacri/
ficiū ꝓ suis primū offerre peccatis q̄tidie /
Heb.7.d. deinde ꝓ ꝑplo. Talē eīm decebat inq̄t habe/
Al. † macula re nos p̄ncipē sacerdotū iustū sine † malicia
incōtaminatū / separatū a peccatorib⁹ / alti/
orē a celis factū / nō habentē q̄tidianā ne/
cessitatē sicut p̄ncipes sacerdotū / primū ꝓ
suis pctis sacrificiū offerre. In h̄ sacerdotū
numero zacharias: in h̄ phinees: in hoc ip̄e
aaron / a quo iste ordo exorsus ē / fuit: ⁊ qui/
cūq̄ alij i illo sacerdotio laudabilit̄ iusteq̄
vixerūt: q̄ tn̄ habebāt necessitatē sacrificiū
p̄mit⁹ ꝓ suis offerre pctis / solo christo existē
te / cui⁹ vēturi figurā † gerebāt / q̄ hāc necessi/ Al. † gestabāt
tatē sacerdos incōtaminabilis nō haberet.
Quid aūt ē zacharia ⁊ helisabet laudabile
dictū est / qđ nō in eo cōprehendat̄ qđ de se
ap̄ls cū i christū nōdū credidisset ꝓfessus ē?
Dixit eīm se sm̄ iusticiā q̄ in lege fuisse ē sine Phil.3.b.
q̄rela: hoc ⁊ de illis ita legit̄: Erāt autē am/ Luce.1.a.
bo iusti ante deū incedētes in oīb⁹ manda/
tis ⁊ iustificationib⁹ dn̄i sine q̄rela. Quia ḡ
q̄cq̄d in eis erat iusticie / nō erat ad hoīes si/
mulatū: ideo dictū est: añ deū. Qđ autē de
zacharia ⁊ ei⁹ cōiuge scp̄tū ē: In oīb⁹ māda/
tis ⁊ iustificatiōib⁹ dn̄i: hoc ille breuit̄ dixit:
in lege. Nō enim alia lex illis / alia istis fuit
añ euāgeliū: ſ vna atq̄ eadē quā legim⁹ ꝑ
moysē datā p̄rib⁹ eoꝝ: sm̄ quā etiā sacerdos
erat zacharias ⁊ vice sua sacrificabat: Et tn̄
ap̄ls q̄ simili tūc iusticia p̄ditus fuit: sequit̄
et dicit: Que mihi lucra fuerunt / hec ꝓpter Phil.3.b.
christū dāna eē: nō solū duxi / verūetiā ⁊ ar
bitror oīa dānū eē ꝓpt̄ eminētē sciētiā dn̄i
nr̄i iesu christi: ꝓpt̄ quē oīa nō solū detrimē
ta credidi / verumetiā vt stercora estimaui
esse / vt christū lucrifaciam: ⁊ inueniar in illo
nō habēs meā iusticiā q̄ ex lege est / sed eā q̄
est ꝑ fidē christi: q̄ est ex deo iusticia in fidē
ad cognoscēdū eū ⁊ ꝟtutē resurrectiōis ei⁹
⁊ cōmunicationē passionis ei⁹ / cōformatus
morti ip̄si⁹ / si q̄ mō occurrā in resurrectione
mortuoꝝ. Tantū ḡ longe ē / vt ꝓpt̄ illa ꝟba B
zachariā ⁊ helisabet sine vllo pctō credam⁹
ꝑfectā habuisse iusticiā / vt nec ipsum ap̄lm
eiusdē regule summitatē arbitremur fuisse
ꝑfectū: nō solū i illa legi iusticia / quā similē
isti habuit / quā int̄ dāna ⁊ stercora deputat
in cōparatione eminētissime iusticie q̄ in fi/
de christi ē / verūetiā in ipso q̄z euāgelio vbi
⁊ tanti ap̄latus meruit p̄ncipatū: qđ dicere
nō auderē / nisi ei nō credere nefas ducerē.
Vbi etiā sequit̄ ⁊ adiūgit: Nō q̄ iā accepe/ Phil.3.c.
rim / aut iā ꝑfect⁹ sim: sequor aūt si q̄ mō cō/
p̄hendā in q̄ ⁊ appꝛehēsus sū in christo iesu.
Frēs ego meipsū nō arbitror appꝛehēdisse:
vnū aūt q̄ retro oblit⁹ / in ea q̄ antea sūt ex/
tensus: sm̄ intētionē sequor ad palmā sup/
ne vocatiōis dei in christo iesu: Ipse se cō/
fitet̄ nōdū accepisse: nōdū esse ꝑfectū in ple
nitudine iusticie quā adipisci dilexit i chri/
sto: sed adhuc sm̄ intentionē seq̄: ⁊ p̄terita
obliuiscētē: in ea q̄ añ sunt extēdi: vt noue/
rim⁹ etiā ad ipsū ꝑtinere illđ qđ ait: Etsi ex/ 2. Cor.4.d.
terior hō nr̄ corrūpit̄: ſ interior renouat̄ de

die in diẽ: quis iã eẽt pfect⁹ viator/ etsi nõ/
dum erat ipsi⁹ itineris pfectione peruentor.
Deniqȝ tales vult secũ in isto cursu comi/
tes rapere: qbus cõtinuo subiungit ꝛ dicit:
Phil.3.c. Quotqt ℥ pfecti h̃ sapiam⁹: et si qd alit̃ sa/
pitis/ hoc ꝙ de⁹ vobis reuelabit. verũtñ in
qđ puenim⁹ in eo ambulemus. Ambulatio
ista/ nõ corpis pedib⁹ ꝫ mẽtis affectib⁹ ꝛ vitę
morib⁹ geritur: vt possint esse pfecti iusticię
possessores qui recto itinere fidei de die in
diem sua renouatione pficiẽtes/ iam pfecti
facti sunt eiusdẽ iusticię viatores.

Quis plures/ magni/ iusti/ laudabiles in sacra scriptura scribãt̃ etiam sint et fient/ sine peccato tamen nullus: Ca. XIIII.

SIc itaqȝ oẽs qcũqȝ in hac vita diui/
narũ scripturarũ testimonijs in bo/
na volũtate atqȝ actib⁹ iusticię ꝑdi/
cati sunt: ꝛ qcũqȝ tales vel post eos fuerũt:
quis nõ eisdẽ testimonijs ꝑdicati atqȝ lau/
dati/ vel nũc vsqȝ etiã sunt/ vel postea ꝙ fu
turi sunt: oẽs magni/ oẽs iusti/ oẽs veraci/
ter laudabiles sunt: ꝫ sine pctõ aliq̃ nõ sũt:
qm̃ scripturarũ testimonijs qbus de illorũ
laudib⁹ credim⁹/ hoc etiã credim⁹ nõ iustifi/
Ps.142. cari in ↄ̈spectu dei oẽm viuentẽ: Et idõ ro/
gari ne intret in iudiciũ cũ seruis suis: ꝛ nõ
tñ vniuersaliter fidelib⁹ oĩbus/ verũetiã sin
gulis esse orationẽ dñicã necessariã/ quam
Matth.5.g. tradidit discipulis suis. Itẽm dñs ait: Esto/
te pfecti sicut pr̃ vester celestis pfectus est:
qđ nõ ꝑciperet inquiũt/ si sciret fieri nõ pos
se qđ ꝑcipit. Nõ nunc q̃rit̃ vtrũ fieri possit
si istã pfectionẽ ad hoc accipiũt vt sine vllo
sit qsqȝ pctõ cũ hãc agit vitã: iã eñ supra re
Al.†fiat spõdimus posse fieri: ꝫ vtrũ aliqs† faciat h̃
nũc q̃rim⁹. Neminẽ autẽ esse q tantũ velit
quãtũ res exigit: ante ꝑcognitũ ẽ sicut scri/
pturarũ q̃ supra commemoraui testimonia
tanta declarant.

Quõ aliqs in vno pfect⁹/ ĩ alijs possit esse impfectus: Ca. XV.

A Et tñ cũ di: Cuiusqȝ pfectio q̃ in re
dicat̃ vidẽdũ ẽ. Nã ex aplo testimo
niũ pauloante posui: vbi se fatet̃ in
acceptione iusticię quã desiderat/ nõdũ esse
Phil.3.c. pfectũ: ꝛ tñ ↄ̈tinuo dicit: Quotqt ℥ pfecti h̃
sapiam⁹: qđ vtrũqȝ nõ diceret nisi in alia re
pfect⁹ eẽt: ĩ alia nõ eẽt. Velut si iã sit qsq̃ sa
piẽtię pfect⁹ auditor: qđ nõdũ erãt illi qb⁹
1.Cor.3.a. dicebat: Lac vob̃ potũ dedi nõ escã: nõdũ
eñ poteratis: ꝫ nec adhuc qdẽ potestĩ. Eis
1.Cor.2.b. qppe ꝛ illud ait: Sapiẽtiã loqmur inter pfe/
ctos: vtiqȝ pfectiores auditores volẽs intel
ligi. Põt ℥ fieri sicut dixi/ vt iã sit aliqs sapiẽ/
tię pfectus auditor cui⁹ nõdũ sit pfectus et
doctor: põt pfect⁹ esse iusticię cognitor/ nõ/
dũ pfect⁹ effector: põt pfect⁹ eẽ vt diligat ini
micos q nõdũ est pfect⁹ vt sufferat. Et q pfe B
ctus ẽ in eo q oẽs hoĩes diligit/ qppe q etiã
ad inimicoꝝ dilectionẽ puenerit: queritur
vtrũ iã sit in ipsa ꝙ dilectione pfect⁹: id est
vtrũ qs diligit tantũ diligat quãtũ illa in/
cõmutabilis regula veritatis diligẽdos eẽ
ꝑscripsit. Cũ ergo legit̃ in scripturis/ cuiusqȝ
pfectio q̃ in re dicat̃ nõ negligenter intuen/
dũ ẽ: qm̃ nõ ideo quisqȝ prorsus sine pctõ
esse intelligit̃/ q̃ in aliq̃ re dicit̃ esse pfect⁹:
q̃q̃ ꝛ in hoc posse ita dici vt nõ quia iã non
est q pficiat/ sed q̃ ex maxima pte pficit/ h̃
noĩe dign⁹ habeat̃. Sicut in doctrina legis
dici põt qsq̃ pfect⁹/ etiã si eũ aliqd adhuc
latet: sicut pfectos dicebat apl̃s: qb⁹ tñ ait:
Et si qd aliter sapitĩ/ id ꝙ vobis de⁹ reuela Phil.3.c.
bit: verũtñ in qđ puenim⁹ in eo ambulem⁹.

Quare iubeat de⁹ vt nullũ oĩno habeam⁹ pctm̃/ cum sciat nullũ hominẽ hoc facturũ: et de certitudine coronę repositę sctõ paulo: et quõ vsqȝ ad mortẽ gratia dei eguerit.

(Ca. XVI

NEqȝ negandũ est hoc deũ A
iubere ita nos in faciẽda iusticia eẽ
debere pfectos/ vt nullũ habeam⁹
oĩno pctm̃: nã neqȝ peccatũ erit si qd erit si
si non diuinitus iubeat̃ vt nõ sit. Cur ergo
iubet inquiũt qđ scit nullũ hominũ esse fu/
turũ? Hoc mõ etiã dici potest: cur pmis illis
hominib⁹ iusserit/ q duo soli erãt qđ sciebat
eos nõ eẽ facturos? Neqȝ eñ dicẽdũ ẽ: idõ
iussisse/ vt nostrũ aliqs id faceret si illi nõ fa Gen.2.c.
cerẽt: h̃ eñi ne de illa scȝ arbore cibũ sume/
rent/ nõ nisi illis solis de⁹ iussit: q̃ sicut scie/
bat qd iusticię facturi nõ erãt/ ita etiã scie/
bat qd iusticię de ill' ip̃e erat factur⁹. Eo mõ
ergo iubet oĩb⁹ hoĩb⁹ vt nõ faciãt vllũ pec/
catũ: quis sit ꝑscius neminẽ hoc impleturũ
vt qcũqȝ impie ac dãnabilit̃ ei⁹ ꝑcepta con/
tẽpserint/ ip̃e faciat eoꝝ dãnatiõe qđ iustũ
est: qcũqȝ autẽ in ei⁹ ꝑceptis obediẽter ꝛ pie
pficiẽtes/ nec tñ oĩa q̃ ꝑcepit implentes/ si/ Matth.6.b.
cut sibi dimitti volũt/ sic alijs pctã dimise/
rint/ ipse faciat in eoꝝ mundatione qđ bo/
nũ ẽ. Quõ eñi dimittẽtĩ dimittit̃ p dei mi/
sericordiã si pctm̃ nõ ẽ: aut quõ nõ vetat̃ p
dei iusticiã si pctm̃ ẽ? Sed ecce inqũt aplus B
dicit: Bonũ certamẽ certaui: cursũ cõsũma 2.timoth.4.b
ui: fidẽ seruaui: supest mihi corona iusticię:
qđ nõ diceret si haberet vllũ pctm̃. Immo
vero respõdeant quõ potuit hec dicere/ cui
adhuc restabat ipsi⁹ passionis quã sibi iam
impendere dixerat/ tã magna ↄ̈flictio: tam

molestū ⁊ grande certamē? An ad ei⁹ consū
mandū cursuz parū adhuc deerat/ qñ illud
deerat vbi erat futur⁹ acrior ⁊ crudelior ini/
micus? Qz si ideo talib⁹ verbis certus secu/
rusqꝫ gaudebat/ qz de victoria futuri tanti
certaminis certū eū securūqꝫ iā fecerat/ qui
eandē passionē iā illi reuelauerat imminere
nō re plenissima/ sz spe firmissima hec dixit:
⁊ qđ futurū esse ꝑsumpsit tanqꝫ factū fuerit
indicauit. Si ergo his verbis etiā hoc adde
ret vt diceret: nullū habeo iaz pctm̄: h̄ qꝫ il/
lum intelligerem⁹ non de rei facte sed de rei
future ꝑfectione dixisse. Sic eñ ad ipsi⁹ cur/
sus ꝯsumationē ꝑtinebat nullū habere pec
Al. † cursum passionis catū: qđ isti putāt cū hec diceret iam in illo
fuisse cōpletū: quēadmodū ad ipsi⁹ † cursus
consummationē ꝑtinebat etiā in certamine
passionis aduersariū superare: qđ etiā ipsi
necesse ē fateanť cū hec diceret adhuc in illo
fuisse cōplendū: hoc ergo totū nos dicimus
tūc fuisse adhuc ꝑficiendū/ qñ iā de dei pro/
Al. † ꝓuidēs missiōe † ꝓuidēs totū ita dicebat tāqꝫ fuisset
effectū. Ad ipsi⁹ quippe cursus ꝯsūmationē ꝑti/
nebat etiā qꝫ ipse pctā dimittebat debitori/
bus suis: atqꝫ ita sibi vt dimitteren̄ orabat:
q̄ dñi pollicitatiōe certissim⁹ erat in illo fine
quē adhuc futurū iā fidēdo dicebat īpletū
C nullū se habiturū eē pctm̄. Nā vt alia omit
tam/ miror si cū verba illa dicebat ꝑ q̄ istis
visus ē nullū habuisse pctm̄/ iam fuerat ab
illo ablat⁹ ille stimulus carnis: de q̄ a se au/
ferendo dñm ter rogauerat: respōsumqꝫ ac/
2. Cor. 12. b. ceperat: Sufficit tibi grā mea: virtus in in/
firmitate ꝑficitur. Huic tanto viro ꝑficiēdo
necessarium fuit vt ab illo angelus sathane
nō auferreť/ a q̄ propterea colaphiçabať ne
Al. † visionū magnitudine † reuelationū extolleret: et au/
det quisqꝫ quēqꝫ vel putare vel dicere pos/
tum sub onere hui⁹ vite ab omni oīno mun
dū esse pctō: sint licet hoies tāta excellētes
iusticia vt ad eos de columna nubis loq̄/
Ps. 98. tur de⁹: q̄lis moyses ⁊ aaron in sacerdotib⁹
ei⁹/ ⁊ samuel in his q̄ inuocāt nomē ei⁹: cu⁹
magne laudes pietatis ⁊ innocētie scriptu/
ra veridica ꝑdicanť/ ab ineunte pueritia ex
quo eū mater votū soluēs in tēplo dei cōsti
tuit ⁊ seruū dño dedicauit: etiā de talib⁹ tñ
scriptū ē: Tu ꝓpitius eras illis ⁊ vindicans
in oēs affectiōes eoꝝ. In filios quippe dāna/
tionis vindicat iratus: in filios autē gratie
Heb. 12. b. vindicat ꝓpitius: dū quē diligit corripit et
flagellat omnē filiū quē recipit. Nulla aūt
vindicta/ nulla correptio/ nullum dei flagel
lum debeť nisi pctō: excepto illo q̄ in flagel/
la parat⁹ ē vt experireť oīa s̄m similitudinē
sine pctō: vt esset sanctussanctorū sacerdos
interpellās etiā ꝓ sctis q̄ nō mēdaciter etiā
Matth. 6. b. quisqꝫ de se dicunt: Dimitte nobis debita
nostra/ sicut ⁊ nos dimittim⁹ debitorib⁹ no/
stris. Uñ ⁊ ipsi q̄ ꝯ hec disputāt/ cū sint casta
vita moribusqꝫ laudabiles/ nec dubitēt fa/
cere qđ illi diuiti ꝓ cōsequēda vita eterna
ꝯsiliū reqrenti/ cū se respōdisset iā oīa legis
impleuisse mādata/ ꝑcepit dñs/ si vellet esse Matth. 19. c.
ꝑfectus venderet oīa q̄ haberet ⁊ daret pau
perib⁹: thesaurūqꝫ trāsferret ī celū: nemo tñ
eoꝝ audet dicere se esse sine pctō. Qđ sicut
credim⁹ nō fallaci aīo dicūt: si aūt mentiūť
eoipso incipiūt vł augere vel habere pctm̄.

Ad q̄stionē tertiā: Cū grā dei ad/iuuante sine pctō hō possit viuere cur nō sic fiat: respōsio/ quia homi/nes nolūt: et q̄re nolint: Ca. XVII.

Iam ergo qđ tertio loco posui videa A
i mus. Cum voluntate humana grā
adiuuāte diuina sine pctō in hac vi/
ta possit hō esse/ cur nō sit: possem facillime
ac veracissime r̄ndere qz hoies nolūt: Sed si
ex me q̄riť/ q̄re nolunt: im⁹ in longū. Uerū/
tamen etiam hoc sine ꝑiudicio diligētioris
inq̄sitionis breuiter dicā. Nolunt hoies fa/
cere qđ iustū ē/ siue qz latet an iustū sit/ siue
qz nō delectat: Tāto eñ quidqꝫ vehemēti⁹
volum⁹/ quāto certius qꝫ bonū sit nouim⁹
eoqꝫ delectamur ardētius. Ignorantia igiť
⁊ infirmitas vitia sūt q̄ impediūt volūtatē
ne moueať ad faciendū opus bonū/ vel ab
ope malo abstinēdū. Ut autem innotescat
qđ latebat ⁊ suaue fiat qđ non delectabat/
gratie dei est q̄ hominū adiuuat volunta/
tes: q̄ vt nō adiuuenť in ipis itidē causa est
nō in deo: siue damnandi predestinati sint
ꝓpter iniq̄tatē supbie: siue ꝯ ipsaz suā sup/
biā iudicandi et erudiēdi si filij sint miseri/
cordie. Uñ hieremias cū dixisset: Scio dñe Hiere. 10. d.
quia nō ē in hoie via ei⁹: nec viri est vt am/
bulet ⁊ dirigat gressus suos: continuo sub/
iunxit: Corripe me dñe: verūtñ in iudicio ⁊
nō in furore tuo: Tanqꝫ diceret: scio ad cor/
reptionē meā ꝑtinere qđ min⁹ abs te adiu/
uor vt ꝑfecte dirigant gressus mei: verūtñ
hocipsū noli mecū sic agere tanqꝫ in furore
q̄ iniq̄s dānare statuisti: sed tāqꝫ in iudicio
q̄ doces tuos nō supbire. Uñ alibi dicitur:
Et iudicia tua adiuuabūt me. Nulli⁹ ꝑin/ Ps. 118.
de culpe humane in deū referas causaz vi/ B
tioꝝ: nāqꝫ oīm humanoꝝ causa supbia est.
Ad hāc cōuincēdā atqꝫ auferēdā talis medi
cina celit⁹ venit: ad elatū hominē ꝑ supbiā/
de⁹ humilis descēdit ꝑ misericordiā/ gratiā
clarā manifestāqꝫ cōmēdās in ipō homine:
quez tanta pre participibus suis charitate
suscepit. Neqꝫ eñ ⁊ ipe ita v̄bo dei ꝯiunct⁹
vt ipsa coniunctiōe vn⁹ filius dei: ⁊ idē ipe
vn⁹ fili⁹ hois fieret: ꝑcedentib⁹ sue volūtatis

meritis fecit: vnū q̄ppe illū esse oportebat.
Essent autē ꝛ duo et tres et plures si h̄ fieri
posset: non p dei ꝓpriū donū / sed p hoīs li-
berū arbitriū. Hoc ꝗ̄ p̄cipue cōmēdat: h̄ in
Col. 2. a. sapię atq̄ sciētię thesauris in christo abscō-
ditis / q̄ntū existimare audeo p̄cipue docet
ꝛ discit. Ideo q̄sq̄ nr̄m bonū opus suscipe
agere / implere: nūc scit: nūc nescit: nūc dele-
ctat: nūc nō delectat: vt nouerit non suę fa-
cultatis / sed diuini muneris esse vł qd̄ scit /
vel qd̄ delectat. Ac sic ab elationis vanita-
te sanet: ꝛ sciat ꝗ̄ vere nō de terra ista / ꝑ spi
Ps. 84. ritalit̄ dictū sit: Dn̄s dabit suauitatē ꝛ ter-
Al. benignitatē. ra nr̄a dabit fructū suū. Tāto aūt magł de-
lectat opus bonū / quāto magis diligit deꝰ
sūmū atq̄ incōmutabile bonū / et auctor q̄-
liūcūq̄ bonoꝝ oīm. Ut autē diligat deus
charitas eiꝰ diffusa est in cordibꝰ nr̄is: nō p
Roma. 5. a nos / sed p spm̄sanctū q̄ datus est nobis.

Q nihil ī nobis boni sit nisi a deo: nec etiā bona volūtas. Ca. XVIII

A
Sed laborāt hoīes inuenire ī nr̄a vo-
lūtate q̄d boni sit nr̄m qd̄ nobis nō
sit ex deo: ꝛ quō īueniri possit igno-
ro: Excepto eñ qd̄ apł̄s ait cū de bonis ho
1. Cor. 4. b. minū loq̄ret: Quid eñ habes qd̄ non acce-
pisti? Si aūt ꝛ accepisti q̄d gl'iarł q̄si nō ac-
ceperł? Ipa etiā rō q̄ ꝺ his rebꝰ a talibꝰ q̄les
sumꝰ iniri pōt / quēlibet nr̄m q̄rētē vehemē-
ter angustat / ne sic defendamꝰ grām vt libe
rū arbitriū auferre videamꝰ: rursus ne libeꝝ
sic asseramꝰ arbitriū / vt supba impietate in-
grati dei grę iudicemur. Nāq̄ illꝺ apł̄i qd̄
cōmemoraui / sic defendere quidā voluerūt
vt dicerēt ideo q̄cq̄d etiā bonę volūtatł ha
bet hō deo tribuēdū esse / q2 et h̄ in illo esse
nō posset si hō ipse nō esset: cum vero vt sit
aliquid atq̄ vt hō sit / nō habeat nisi a deo:
cur nō auctori deo tribuat etiā q̄cq̄d in illo
est bonę volūtatis: qd̄ nō esset nisi esset in q̄
eēt? Sȝ h̄ mō etiā illꝺ dici pōt: malā q̄q̄ vo-
luntatē deo auctori eē tribuēdā: q2 nec ipsa
esse posset in hoīe nisi hō esset in q̄ esset: vt
aūt hō sit / deꝰ auctor ē: ita ꝛ eiꝰ malę volū-
tatis / q̄ nisi hoīem haberet ł q̄ esset / esse oīno
nō posset ad auctorē deū esse referendū: qd̄
B nefas ē dicere. Quapropł nisi obtineamꝰ nō
solū voluntatis arbitriuȝ qd̄ huc atq̄ illuc
liberū flectit / atq̄ in eis naturalibꝰ bonis ē
q̄bus ꝛ male vti malus pōt: ꝑ etiā volunta
tem bonā q̄ iā in eis bonis ē / q̄rū esse vsus
nō pōt malus / nisi ex deo nob eē nō posse:
nescio quēadmodū defendamꝰ qd̄ dictū ē:
Quid eñ habes qd̄ nō accepisti? Nā si no-
bis libera q̄dā volūtas ex deo est / quę ad-
huc pōt esse vel bona vel mala: bona vero
volūtas ex nobis est: meliꝰ ē id qd̄ a nobis
q̄ qd̄ ab illo ē. Qd̄ si absurdissime dr̄ / opor-
tet fateantur etiā bonā volūtatē nos diui-
nitꝰ adipisci: q̄q̄ volūtas miꝝ si pōt in me-
dio q̄dam ita cōsistere / vt nec bona vel ma-
la sit. Aut eñ iusticiā diligimꝰ ꝛ bona ē: ꝛ si
magł diligimꝰ magis bona: si minꝰ / minus
bona ē; aut si oīno nō diligimꝰ / nō ē bona.
Quis vero dubitet dicere voluntatē nullo
mō iusticiā diligentē: nō mō esse malā / sed
etiā pessimā volūtateȝ? Si ꝗ̄ voluntas aut
bona ē aut mala: ꝛ vtiq̄ malā nō habemus
ex deo: restat vt bonā volūtatē habeamꝰ ex
deo: alioquin nescio cū ab eo iustificamur q̄
alio munere ipꝰ gaudere debeamꝰ. Et hinc
scrip̄tū arbitror: Parat volūtas a dn̄o. Et in
psalmis: A dn̄o gressus hoīs dirigent ꝛ viā Ps. 36.
eiꝰ volet. Et qd̄ apł̄s ait: Deꝰ ē eñ q̄ opat in Phil. 2. b.
vob ꝛ velle ꝛ opari ꝓ bona volūtate. Quo C
circa qm̄ q̄ a deo nos auertimꝰ / nr̄m ē: ꝛ hęc
est volūtas mala: q̄ vo ad deū nos ꝯuerti-
mus / nisi ip̄o excitāte atq̄ adiuuāte nō pos-
sumꝰ: ꝛ hęc ē volūtas bona. Quid habemꝰ 1. Cor. 4. b.
qd̄ nō accepimꝰ? Si aūt accepimꝰ q̄d glori-
amur q̄si non accepimꝰ? Ac p h̄ vt q̄ glori- 1. Cor. 1. d.
at / in dn̄o glorięt. Quibꝰ h̄ dn̄s donare vo-
luerit / eiꝰ mīscdię ē nō merito illoꝝ: q̄bꝰ aūt
noluerit v̄itatł ē. Justa nāq̄ pctōribꝰ pęna
debetur: qm̄ misericordiā ꝛ veritatē diligit Ps. 85.
dn̄s deꝰ: ꝛ mīscdia ꝛ veritas occurrerūt sibi: Ps. 84.
ꝛ vniuersę vię dn̄i misericordia ꝛ v̄itas: Et Ps. 24.
q̄s explicet / q̄q̄ crebro hęc duo cōiūcta diui-
na scrip̄tura cōmemoret? Aliq̄ñ etiā mutatł
noībꝰ vt grā ꝓ mīscdia ponat / Ubi ē? Et vi- Job. 1. b.
dimꝰ gloriā eiꝰ gloriā tanq̄ vnigeniti a pře
plenū grā ꝛ veritate. Aliq̄ñ ꝓ veritate iudi
ciū: sic est: Misericordiā ꝛ iudiciū cātabo ti- Ps. 100.
bi dn̄e. Quare autē illos velit cōuertere / il-
los ꝓ auersiōe punire: q̄q̄ ꝛ in bn̄ficio tri-
buendo nemo iuste rep̄hēdat misericordē:
ꝛ in vindicta exercēda / nemo iuste rep̄hēdat
veracē: sicut ī illis euāgelicis operarijs / alijs
placatā mercedē reddentē / alijs etiā nō pla
catā largientē / nullus iuste culpauerit: consi Math. 20.
liū tñ occultioris iusticię penes ipsum ē.

Q nō semp deꝰ etiā iustis bona tribuit: et quō supbia gratiā impediat: q̄ supbia nisi grā supet / ad iusticiā nemo cōuertit. Ca. XIX.

A
Nos aūt q̄ntū ꝯcessū ē sapiamꝰ ꝛ in-
telligamꝰ si possumꝰ / dn̄m deū bonū
ideo etiā sctis suis alicuiꝰ opis iustici
am aliq̄ñ nō tribuere / vł certā sciētiā vel vi-
ctricē delectationē / vt cognoscant nō a seipsis
sed ab illo sibi esse lucē q̄ illuminent tenebrę
eoꝝ: ꝛ suauitatē q̄ det fructū suū terra eoꝝ. Ps. 84.
Cū autē ab illo illiꝰ adiutoriū deprecamur
ad faciendā p̄ficiēdāq̄ iusticiā: quid aliud
dep̄camur / q̄ vt aperiat qd̄ latebat: ꝛ suaue

faciat qđ nō delectabat: quia et h ab illo esse depcandū/ ei⁹ gr̃a didicim⁹/ dū antea lateret: ei⁹ gr̃a dilexim⁹/ dū antea nō delectaret: vt q̄ Hiere.9.g. gloriat̃ nō in se/ ſ₃ in dn̄o gloriet̃. Extolli q̄p/ 1.Cor.1.d. pe in ſupbiā/ ꝓprie volūtatis ē hoīm/ nō opis dei: nec₃ em̄ ad h eos compellit aut adiuuat de⁹. Pręcedit ḡ in volūtate hoīs appetit⁹ q̄dā ꝓprię ptātis vt fiat inobediēs p ſupbiā. Hic aūt appetit⁹ etiā ſi nō esset/ nihil moleſtū eēt: ⁊ cū h voluit hō ſine difficultate noluiſſet: ſe/ cutū ē aūt ex debita iuſta pena tale vitiū/ vt iā moleſtū eēt obedire iuſticię. Qđ vitiū niſi adiuuāte gr̃a ſupet̃/ ad iuſticiā nemo cōuer/ titur: niſi operāte gr̃a ſanet̃/ iuſticię pace ne/ mo pfruit̃. Cui⁹ aūt gr̃a vincit̃ ⁊ ſanat̃: niſi il/ Ps.84. lius cui dr̄: Cōuerte nos de⁹ ſanitatū nr̃arū: ⁊ auerte irā tuā a nobis? Qđ etſi facit/ miſerī Ps.102. cordia facit: vt dicat̃: Nō ſcđm pctā nr̃a fecit nobis: nec ſm iniq̄tates nr̃as retribuit nob. Et qb⁹ nō facit/ iudicio nō facit. Et q̄s dicet Ps.100. illi q̄d feciſti: cui miſcdia et iudiciū pia ſctōꝝ B mēte cātat̃? Jdcirco etiā ſctōs ⁊ fideles ſuos in aliqb⁹ vitijs tardi⁹ ſanat: vt in his eos mi nus q̄ implēde ex om̄i parte iuſticię ſufficit/ delectet bonū/ ſiue cū lateat/ ſiue cū etiā ma/ nifeſtū ē: vt quātū ptinet ad integerrimā re/ Ps.142. gulā vitatis ei⁹/ nō iuſtificet̃ in ꝯſpectu ei⁹ oīs viuēs. Nec in eo ipō vult nos dānabiles eē/ ſed humiles/ cōmēdās nobis eandem gratiā ſuā/ ne facilitatē in oīb⁹ aſſecuti: noſtrū pute mus eſſe qđ ei⁹ ē. Qui error multū ē religioni pietatiq₃ cōtrari⁹. Nec ideo tñ in eiſdē vitijs nobis pmanēdū eſſe exiſtimem⁹: ſ₃ aduerſus ipſā/ maxime ſupbiā/ ꝓpt̃ quā i eis humilia mur/ ⁊ nos vigilāter conemur/ ⁊ ipm̄ depce/ mur ardēter/ ſimul intelligētes ⁊ qđ ſic cona/ mur ⁊ q̄ ſic depcamur dono illi⁹ nos habere: vt in oīb⁹ nō ad nos reſpiciētes ſ₃ ſurſum coꝛ habētes: dn̄o deo nr̄o gr̃as agam⁹: et cū glo/ riamur in illo gloriemur.

Aggreditur determinationē q̄rte q̄ſtionis: vtrū fuerit aliq̄n aliquis vel eſſe poſſit qui nullum habuerit peccatum: Ca.xx.

A Quartū iā illud reſtat/ quo explicato q̄ntū adiuuat dn̄s/ ſermo q̄ iſte tā p/ lixus tādē terminū ſumat: Utrū qui oīno nunq̄ vllū pctm̄ habuerit habiturūſve ſit: nō ſolū q̄ſq₃ natoꝝ hoīm ſit/ verūetiā po/ Br.⁊ niſi 1.Timoth.2.b. tuerit aliq̄n eē vel poſſit. Huc pꝛorſus ꝑpter vnū mediatorē dei ⁊ hoīꝫ hoīem chriſtū ieſū nullū vel eſſe vel fuiſſe vel futurū eſſe/ certiſſi/ mū ē. Uñ iā multa dixim⁹ de baptiſmo par/ uuloꝝ/ q̄ ſi nullū pctm̄ habēt: nō ſolū ſūt ho/ mines innumerabiles ſine pctō/ verūetiā fue runt ⁊ erūt. Porro ſi veraciter illō cōſtitit/ vñ ſecūdo loco egim⁹: nemīnē eſſe ſine pctō: pfe/ cto nec puuli ſine pctō ſūt. Ex q̄ pficit ⁊ ſi q̄ſq₃

in hac vita eſſe potuiſſet q̄ virtute ita pficeret̃ vt ad tantā plenitudinē iuſticię pueniret qua nullū haberet oīno pctm̄/ fuiſſe tñ eum antea pctōꝛē vñ in iſtā nouitatē vitę ꝯuerteret̃/ nō eſſe dubitādū. Etenī in ſecūdo illo loco/ aliud q̄rebat̃/ aliud in h q̄rto ꝓpoſitū ē. Nā in illo: vtrū aliq̄s in hac vita ad pfectā q̄ pꝛorſus ſi/ ne vllo pctō eſt vitā pueniret p gratiā dei ſtu dio volūtatis/ h reqrebat̃: in h aūt q̄rto/ vtꝝ eſſet in filijs hoīm/ vł eē potuiſſet/ aut poſſet q̄ nō ex pctō ad iuſticiā pfectiſſimā pueniret/ ſ₃ nullo oīno vnq̄ pctō eſſet obſtrict⁹: h q̄rit̃. Jdeo ſi illa vera ſūt q̄ tā mlta de puulis dixi/ B mus/ nec eſt in filijs hoīm q̄ſq₃/ nec fuit/ nec erit/ excepto vno mediatoꝛe/ in q̄ nobis ꝓpi/ tiatio ⁊ iuſtificatio poſita ē/ p quā finitis ini/ micitijs pctōꝝ recōciliamur deo. Nō itaq₃ ab re ē q̄ntū pſenti cauſę ſufficere videt̃/ ab ipſo exoꝛdio generis humani pauca repetere: qb⁹ aduerſus q̄dā q̄ mouere poſſent legētis ani/ mus infoꝛmet̃. Poſteaq₃ illi pꝛimi hoīes vir vn⁹ adā/ ⁊ ex illo eua vxoꝛ ei⁹/ accepto dei pcę/ pto fuare obediētiā noluerūt: iuſta eos pena ac debita ꝯſecuta eſt: Sic em̄ cōminat⁹ fuerat dn̄s: q̄ ea die q̄ vetitū cibū ederēt moꝛte moꝛ/ Gen.2.c. rerent̃. Pꝛoinde q: vtēdi ad eſcas oī ligno qđ in padiſo erat accepāt ptēſtatē: in q̄ etiā li gnū vite plātauerat de⁹: ab illo autē ſolo eos ꝓhibuerat: qđ appellauit ſciētię boni ⁊ mali: q̄ noīe ſignificaret̃ experiētię ꝯſequētia/ et q̄d boni cuſtodita ⁊ q̄d mali eēnt trāſgreſſa ꝓhi/ bitione ſenſuri.

Quō adā et eua de ligno vite co/ mederūt et aliq̄n in obedientia ſer/ uierint/ q̄ vna de⁹ colit̃: Ca.xxi.

A Recte pfecto intelligunt̃ ante malignā r diaboli pſuaſionē abſtinuiſſe cibo ve/ tito/ atq₃ vñ fuiſſe ꝯceſſis: ac p h ⁊ cete ris ⁊ pcipue ligno vite. Quid enī abſurdi⁹ q̄ vt credant̃ ex alijs arboꝛib⁹ alimēta ſūpſiſſe: nō aūt etiā ex illo qđ ⁊ ſiliter pmiſſū fuerat: ⁊ vtilitate pcipua p ętatū labem mutari/ q̄uis aīalia coꝛpa atq₃ i moꝛte veteraſcere nō ſine/ bat: tribuēs h coꝛpi humano de ſuo coꝛpe be neficū: ⁊ myſtica ſignificatiōe demōſtrās/ q̄d p ſapiētiā/ cui⁹ figurā geſtabat/ ꝯferret̃ aīe ro/ nali: vt alimēto ei⁹ viuificata neq̄q̄ in labem moꝛtēq₃ neq̄tię verteret̃? Merito em̄ de illa dr̄: Lignū vite ē amplectētib⁹ eā. Sic hec ar/ Prouer.3.c. boꝛ i coꝛpali/ ſic illa i ſpiritali padiſo: iſta ex/ terioꝛ/ illa interioꝛ hoīs ſenſib⁹ pbēs vigoꝛē ſine vlla i deterī⁹ tpiſ cōmutatiōe vitalē. Ser uiebāt igit̃ deo vehemēter ſibi cōmēdata pi/ etate obediētię q̄ vna colit̃ de⁹. Que p ſeipſa quāta ſit/ q̄q₃ ſola ſufficiat ad tuēdā ratio/ nalem ſub creatoꝛe creaturā/ nō potuit excel/ lenti⁹ intimari q̄ vt a ligno ꝓhiberēt̃ nō ma/ lo. Abſit em̄ vt bonoꝝ creatoꝛ qui fecit oīa eſ

ecce bona valde/mali aliq̃d in illi⁹ etiã corpo/
B ral paradisi fertilitate plãtaret. Sed vt ostẽde
ret hoi/cui eẽt sub tali dñio vtilissima seruit⁹:
quãtũ esset soli⁹ obediẽtie bonũ quã solã de
famulo exigerat:cui obedire nõ ꝓpt̃ ipsi⁹ dñã
Al. †cellentis tũ/sʒ ꝓpt̃ †fuiẽt vtilitatẽ poti⁹ expediret: ab
eo ligno sũt ꝓhibiti/q̃ si vterẽt nõ ꝓhibiti ni/
hil mali oĩno paterent:vt ꝙ illo post ꝓhibi/
Al. † itellige retur. tionẽ vtẽtes passi sunt/satis ostẽderet ꝙ eis
hoc nõ intulerit arbor cibo noxio perniciosa/
sed tñ obedientia violata.

Q2 aia añ q̃ꝫ ꝑ iobediẽtiã peccaret dñabat corpi/q̃ postea ẽ famula facta corpori cũ eo nuditate cõfusa: et quare aliq̃ mẽbra pudenda dicant:

A Anc q̃ preuisq̃ꝫ violassent (Ca. XXII.
b placebãt deo et placebat eis de⁹: ꝛ q̃ꝫ/
uis corp⁹ aiale gestarẽt/ nihil inobe/
diens in illo aduersũ se moueri sentiebãt: Fa
ciebat q̃ppe h̃ ordo iusticię: vt quia eoꝝ aĩa fa
mulũ corp⁹ a dño acceperat: sic ipsa eidẽ dño
suo/ita illi corp⁹ ei⁹ obediret atq̃ꝫ exhiberet vi
tę illi ꝯgruũ sine vlla resistẽtia famulatũ: Hic
ꝛ nudi erãt ꝛ nõ ꝯfundebant. Animã q̃ppe ra
tionalẽ naturali verecũdia nunc pudet ꝙ in
carne/i cui⁹ seruitutẽ ius ptãtis accepit/nescio
q̃ ifirmitate efficere nõ potvt se nolẽte nõ mo
ueãt mẽbra/ꝛ se volẽte moueãt. Que ꝓpt̃ h̃
in q̃uis casto merito appellant pudẽda/ꝙ ad
uersus dominã mentẽ q̃si suę sint ptãtis sicut
libitũ ẽ excitant: Idq̃ꝫ solũ iuris i his habẽt
frena ꝟtutis/vt ad imũdas ꝛ illicitas corru/
ptiones ea ꝑuenire nõ sinant. Hec igit̃ carnis
inobediẽtia q̃ in ipso motu ẽ etiã si habere nõ
ꝑmittat effectũ/nõ erat i illis tũc p̃mis hoĩb⁹
q̃ñ nudi erãt ꝛ nõ ꝯfũdebant: Nõdũ q̃ppe aĩa
rõnalis dñã carnis inobediens extiterat dño
suo/vt pena reciproca sinobedientẽ experiret
carnẽ famulã suã cũ sensu q̃dã ꝯfusiõis ꝛ mo
lestię suę: quẽ sensum certe ipsa ꝑ inobediẽtiã
suã nõ itulit deo. Neq̃ꝫ eñ deo pudẽdũ ẽ aut
molestũ si nos ei nõ obedim⁹: cui⁹ i nos sũmã
ptãtẽ nullo mõ minuere valem⁹: s nobis pu
dẽdũ ẽ ꝙ iperio nr̃o caro non seruit: q2 hoc fit
ꝑ ifirmitatẽ quã peccando meruim⁹: vocatq̃ꝫ
Roma. 7.d. pctm̃ habitãs i mẽbris nr̃is: Sic ẽ aũt h̃ pctm̃
vt sit pena pctĩ. Deniq̃ꝫ posteaq̃ꝫ ẽ illa facta
trãsgressio/ ꝛ aĩa iobediẽs a lege sui dñi auer
sa ẽ/ habere cępit ꝯ eã seru⁹ ei⁹/hoc ẽ corp⁹ ei⁹
legẽ inobediẽtię: ꝛ puduit illos hoĩes nudita
tis suę/animaduerso i se motu/quẽ añ nõ sẽ/
serãt/q̃ animaduersio aptio dicta ẽ oculoꝝ:
neq̃ꝫ eñ ocul̃ clausis int̃ illas arbores oberra/
Gen. 16.d. bãt: Sic ꝛ de agar scp̃tũ ẽ: Apti sũt oculi eius
Gen. 3.b. ꝛ vidit puteũ. Tũc illi hoĩes pudẽda texerũt
q̃ de⁹ illis mẽbra/ipsi ꝟo pudẽda fecerũt.

Q2 pctm̃ ꝓpagat in hoĩes sicut labor et parturitio dolorosa/ꝑ christum remediãdũ in oĩb⁹ quotquot eum recepturi erant: Ca. XXIII.

E hac lege pctĩ nascit̃ caro pctĩ expiã/
d da ꝑ illi⁹ sacramẽtũ q̃ venit i silitudinẽ Ro. 8. et. 7.
carnis pctĩ vt euacuet corp⁹ pctĩ: qd̃ ꝛ
corp⁹ mortis hui⁹ appellat: vñ miserũ hoĩem nõ
liberat nisi grã dei ꝑ iesũ christũ dñm nostꝝ.
Sic enĩ ab eis trãsitũ fecit i posteros ista lex
initiũ mortis/ queadmodũ labor q̃ cũcti hoĩes
laborãt i t̃ra /quẽadmodũ i feminas parturi
tio cũ dolorib⁹. Hec eñ cũ de pctõ argueret
dei snĩa meruerũt: q̃ nõ i eis solis/s etiã i suc/
cessorib⁹ eoꝝ/i aliis magis/i aliis min⁹/tñ i oĩ/
b⁹ videm⁹ ipleri. Cũ itaq̃ꝫ p̃moꝝ illoꝝ hoĩꝫ fu
erit p̃ma iusticia obedire deo/ ꝛ hãc i mẽbris
aduersus legẽ mẽtis suę legẽ ꝯcupiscẽtię nõ ha
berẽt nec post eoꝝ pctm̃ nata ex eis nr̃a carne
pctĩ ꝓ magno obtinet ab his q̃ obediũt deo
desideriis eiusdẽ ꝯcupiscẽtię nõ obedire/ ꝛ cru
cifigere i se carnẽ cũ passiõib⁹ ꝛ ꝯcupiscẽtiis vt
sint iesu christi/q̃ h̃ in sua cruce figurauit: q̃b⁹
ꝑ grãm suã dedit ptãtẽ filios dei fieri: Nõ eñ
oĩb⁹ hoĩb⁹ dedit/sed q̃tq̃t recepeft eũ vt deo
renascerẽt spũ q̃ sęclo nati erãt carne: Sic eñ
de his dictũ ẽ: Quotq̃t autẽ receperũt eũ de/ Ioh. 1. a.
dit eis potestatẽ filios dei fieri/q̃ nõ ex carne:
nõ ex sãguine/nõ ex volũtate viri/nec ex vo/
luntate carnis/sed ex deo nati sunt.

Quõ aliter christus natus sit/aliter nos nascamur: Ca. XXIIII.

Ecut⁹ aũt addidit: Et ꝟbũ caro factũ Ioh. 1. b.
f est ꝛ habitauit i nobis: tãq̃ꝫ dicẽs/ma
gnũ q̃dẽ hoc i his factũ ẽ: vt deo nasce
rent ex deo q̃ p̃us nati fuerãt ex carne sęculo:
q̃uis creati ab ipo deo: s lõge mirabili⁹ factũ
ẽ ꝙ cũ istis naturę fuerit nasci de carne/ bñficii
vero nasci ex deo: ꝓpt̃ h̃ ipticẽdũ bñficiũ ille
q̃ de deo naturalit̃ nat⁹ ẽ/ nasci etiã misericor
diter de carne dignat⁹ ẽ: h̃ ẽ eñ/ꝛ ꝟbũ caro fa
ctũ ẽ ꝛ habitauit i nob. Per h̃ inq̃t factũ ẽ vt
nati de carne caro/postea nascẽdo d̃ spũ spũs
eẽm⁹ ꝛ habitarem⁹ i deo: q2 ꝛ de⁹ nat⁹ ẽ de deo
postea de carne nascẽdo caro fact⁹ ẽ ꝛ habita
uit i nobis: verbũ eñ qd̃ caro factũ ẽ/in p̃nci
pio erat/ꝛ apd̃ deũ de⁹ erat: Verũtñ ipa ptici
patio illi⁹ i iferiora nr̃a/ vt nr̃a eẽt i supiora il
li⁹ tenuit q̃ndã ꝛ i carnis natiuitate medietatẽ:
vt nos q̃dẽ nati essem⁹ i carne pctĩ/ille aũt in
silitudinẽ carnis pctĩ: nos nõ solũ ex carne et
sãguine/verũetiã ex volũtate viri ꝛ volũtate
carnis: ille aũt tñ ex carne ꝛ sãguie ꝛ ñ ex volũ
tate viri/neq̃ꝫ ex volũtate carnis sʒ ex deo na/
t⁹ ẽ. Et iõ nos i mortẽ ꝓpt̃ pctã: ille ꝓpt̃ nos
in mortem sine pctõ. Sic aũt iferiora ei⁹ q̃b⁹
ad nos descẽdit nõ oĩmodo coeq̃ta sũt iferio/
rib⁹ nr̃is i q̃b⁹ nos h̃ iuenit: sic ꝛ supiora nr̃a q̃/
bus ad eũ ascẽdim⁹ nõ coeq̃bũt supiorib⁹ ei⁹
in q̃b⁹ eũ illic iuẽturi sum⁹: Nos eñ ipsi⁹ grã
facti erim⁹ filii dei: ille sp natura erat fili⁹ dei:
Nos aliq̃ñ ꝯuersi adherebim⁹ ipares deo: ille

nūꝗ̃ auersus manet equalis deo: Nos pticipes
vite eterne/ ille vita eterna. Solus ergo ille etiā hō
fact⁹ manēs de⁹/ pctm̄ nullū habuit vnꝗ̃ nec
sūpsit carnē pctī ꝗ̄uis ꝺ natura carnis pctī.

Cū solus christ⁹ sine pctō sit nat⁹/ et
tm̄ baptizat⁹: iō ois etiā ꝺ iusto nat⁹
ē denuo regenerād⁹: et de decima-
tione leui in lūbis abrae: Ca. XXV.

A Quod eñ carnis inde suscepit/ id profe
q cto aut suscipiēdū mūdauit/ aut susci-
piēdo mūdauit: Iō ꝟginē mrē3 n̄ lege
carnis pctī. i. nō ꝯcupiscētie carnal/ motu ꝯce-
piētē/ ꝯ pia fide sctū3 germē i se fieri ꝓmerētē/
quā elegerat creauit de q̄ crearet elegit. Quā-
to magis ergo caro pctī baptiçāda ē ꝓpt euadēdū
iudiciū si baptiçata ē caro sine pctō ꝓpt imita
tiōis exēplū. Qō aūt sup̄ respōdim⁹ aduersus
eos q̄ dicūt: si pctōr genuit pctōrē/ iust⁹ ꝗ̄ iu-
stū gignere debuit: h̄ etiā his r̄ndem⁹: q̄ dicūt
de hoīe baptiçato natū/ iā velut baptiçatū ha
beri debuisse: Cur eñ nō īquiūt ī lūbis patris
sui potuit baptiçari/ sic̄m epistolā q̄ ad hebre
Heb. 7. a. os scpta ē: In lumbis abrae leui potuit deci-
mari: Hoc q̄ dicūt/ attēdāt nō ꝓpterea leui po
stea nō fuisse decimatū q2 iā fuerat decimat⁹ ī
lūbis abrae: ꝯ q2 sic ordinat⁹ ē honore sacerdo
tij vt accipet decimas/ non p̄beret: alioq̄n nec
ceteri frēs ei⁹ q̄ ei p̄bebāt/ decimarēt: q2 et ipsi
ī lūbis abrae a melchisedech iā fuerāt decima-
B ti. Sed ne q̄s dicat ꝓptea recte potuisse abrae
filios decimari: ꝗ̄uis iā fuissēt ī lūbis pris sui
decimati: q2 decimatio tal' referat q̄ in vno ꝗ̄
hoīe sepe fuerat faciēda: sicut israelite ānis oib⁹/
imo ex fructib⁹ oib⁹ decimas tota vita sua cre
bras soiēt p̄bere leuit': baptismū aūt tale sac
mētū esse qō semel dat: Etsi iā h̄ accepat q̄sq̄
cū in pre suo eēt nō nisi baptiçatū fuisse depu
tandū cū de illo q̄ baptiçat⁹ fuerat gigneret.
Qui h̄ dic̄/ ne diu disputē/ circūcisionē respi-
ciat: q̄ semel fiebat et tm̄ ī singul' singillatī fie-
bat. Sic̄ ergo tpe illi⁹ sacramēti ꝺ circūciso q̄ na-
sceret circūcidēd⁹ fuit: sic nūc de baptiçato q̄
1. Cor. 7. c. nat⁹ fuerit baptiçād⁹ ē. At eñ ait apls: Filij ve
stri imūdi essēt/ nūc aūt scti sūt: et iō iq̄ūt/ fide-
liū filij iā baptiçari mime debuerūt. Miror h̄
dicere q̄ negāt pctm̄ ex adā origialit' trahi. Si
eñ hāc apli sentētiā sic accipiūt/ vt credāt de
fidelib⁹ sctificatos filios nasci/ cur eos etiā ipsi
baptiçari oportere n̄ dubitāt? Cur deniq̄ no-
lunt fateri de parēte pctōre aliqō pctm̄ origi-
nalit' trahi/ si de sctō aliq̄ sctitas trahit? Et ꝯ
nr̄a3 q̄dē nō ē assertionē/ etiā si ex fidelib⁹ scti
ꝓpagāt/ qꝫ eos dicim⁹ si nō baptiçāt/ ꝑgere ī
dānationē: q̄b⁹ et ipi regnū celoꝝ īcludūt: ꝗ̄-
uis eos dicāt nō habere vllū vl' ꝓpriū/ vl' origi
nale pctm̄. Aut si eis idignū videt vt scti dā-
nēt: quō erit dignū vt a regno dei scti sepent?
Et illō potī⁹ attēdāt: quō nō de pctōrib⁹ parē-
tib⁹ trahat aliqō pctm̄/ si de sctis aliq̄ sctitas

trahit et n̄ imūdicia de imūdis: Utrūq̄ eñ di-
xit q̄ dixit: Alioq̄n filij vr̄i imūdi eēnt: nūc aūt
scti sūt. Explicēt etiā quō iustū sit vt scti ex fi- C
delib⁹ et imūdi ex īfidelib⁹ nati/ parit tm̄ si ba-
ptiçati nō fuerit regnū dei nō ꝑmittāt itrare.
Quid ergo illis ista sctitas ꝓdest? Nā si damnari
faterent imūdos ex īfidelib⁹ natos: sctōs autē
filios fideliū ī dei q̄dē regnū itrare n̄ posse nisi
fuerit baptiçati/ nō tm̄ dānari q2 scti sūt: eēt q̄-
lisc̄ūq̄ distinctio: Nunc vero natos et de sctis
sctōs/ et de imūdis imūdos/ equalit' dicūt: et q2
pctm̄ nō habēt/ nō dānari: et q2 baptismū n̄ ha
bēt/ a dei regno separi. Hāc absurditatē talia
ingenia nō videre q̄s credat? Nostre aūt/ imo
ipsi⁹ apli sentētie/ q̄ dixit: Ex vno oēs ad cōdē- Roma. 5. c.
nationē: et ex vno oēs ad iustificationem vite/
ꝗ̄ nō sit cōtrariū h̄ qō ait cū de alia re ageret:
Alioq̄n filij vr̄i immundi essent/ nunc aūt scti 1. Cor. 7. c.
sunt: paululum attende.

De varia sctificatione: et quō sctifi
catio cathecumini si nō fuerit bapti-
zatus nō ei valeat ad intrādū regnū
celoꝝ/ aut ad peccatoꝝ remissionē:

On vnius modi est san- (Ca. XXVI.
n ctificatio: Nam et cathecuminos s̄m
quendā modū suū per signū christi et
orationē man⁹ ipositiōis puto sctificari: et qō
accipiūt ꝗ̄uis nō sit corp⁹ christi/ sctm̄ est tm̄/ et
sanctī⁹ ꝗ̄ cibi q̄b⁹ alimur qm̄ sacramētū ē: ve
et ipsos cibos q̄b⁹ ad necessitatē sustētāde vite
hui⁹ alimur/ sctificari idē apls dixit/ ꝑ verbū 1. timoth. 4. b
dei et orōnē q̄ oram⁹ vtiq̄ nr̄a corpuscula refe-
cturi. Sic aūt ista ciboꝝ sctificatio n̄ efficit/ vt
qō ī os itrauerit n̄ ī vētrē vadat et ī secessū emit
tat ꝑ corruptionē/ q̄ oia trena soluūt: vn̄ ad a-
liā escā q̄ n̄ corrūpit nos dn̄s exhortat: ita scti-
ficatio cathecumi/ si n̄ fuerit baptiçat⁹/ n̄ ei va
let ad itrādū regnū celoꝝ aut ad pctōꝝ remis-
sionē. Ac ꝑ h̄ et illa sctificatio cuiuscūq̄ modi
sit/ quā ī filijs fideliū eē dixit apls/ ad istā ꝺ ba
ptismo et de pctī origine/ vl' remissiōe q̄stione3
oino nō ꝑtinet: Nā et ꝯiuges īfideles ī ꝯiugi- 1. Cor. 7. c.
b⁹ fidelib⁹ sctificari dic̄ eo ipso loco ita loquēs:
Sctificat eñ vir īfidel' ī vxore: et sctificat muli
er īfidel' ī frē: Alioq̄n filij vr̄i imūdi eēnt: nunc
aūt scti sūt: Nō opinor q̄sq̄ tā īfidelit' itelligit
qōlibet ī his ꝟbis itelligat: vt ob h̄ existimet
etiā maritū n̄ christianū/ q2 christiana fuerit
vxor ei⁹: neq̄ iā baptiçari oportere/ et ad pctō-
rū remissionē ꝑuenisse et ī regnū celoꝝ eē intra
turū/ q2 sctificatus dictus est in vxore.

Cur baptizentur q̄ de parentibus
baptizatis nascantur: Ca. XXVII.

Uisq̄s vero adhuc mouet: q̄re bapti- A
q çentur q̄ iā de baptiçatis nascūt: hoc
breuiter accipiat Sic generatio car-
nis pctī ꝑ vnū adam in condēnationē trahit
oēs q̄ eo mō generant: sic regeneratio spirit⁹
gr̄e ꝑ vnū iesum christū ad iustificationē vite

eterne ducit oẽs qui eo mõ pdestinati regene rant: sacramẽtũ autẽ baptismi pfecto sacramẽtũ regeneratiõis ẽ: Quo circa sicut hõ q nõ vixerit mori nõ põt: τ q mortuus nõ fuerit resurgere nõ põt: ita q natus nõ fuerit renasci non potest. Ex q conficit nemine in suo parente renasci potuisse non natum. Oportet au
Job.3.a. tem vt si natus fuerit renascat: q nisi quis natus fuerit denuo nõ potest videre regnũ dei. Oportet igit vt sacramẽto regeneratiõis ne sine illo male de hac vita exeat, etiã puulus imbuat. Qd non fit nisi in remissione peccatorũ: qd etiã ipo loco christus ostẽdit, cũ interrogat quõ possent ista fieri: cõmemorauit qd
Ibidem.b. moyses fecerit in exaltatione serpentis. Cum
B itaq p baptismi sacramẽtũ morti christi conformant infantes: eos a serpẽtis morsu fatendũ ẽ liberari, si a christiane fidei regula nolumus aberrare. Quẽ tñ morsũ nõ in sua vita ppria, s i illo cui pmit inflict est acceperũt. Neq illd fallat: q si nec parẽti post couersionẽ obsũt ppria pctã: quãto eñ magis iquiũt filio eius obesse nõ possũt. Sz q hoc sentiũt nõ attendũt: q sicut parẽti p hoc q spũ renatus ẽ ppria pctã nõ obsũt: ita q de illo natus ẽ, nisi eo mõ renascat, q a parente tracta sunt, oberũt. Quia τ inouati parẽtes nõ ex pmitijs nouitatis, s ex reliquijs vetustat carnalit gignũt, τ filij ex parentũ reliquijs vetustate toti vetusti, pcti carne ppagati, dãnationẽ veteri hoi debitã sacramẽto spiritalis regeneratiõis τ renouatiõis euadũt. Illd nãq pcipue ppl qstiones q de hac re motę sunt, vel moueri adhuc possunt, attẽdere ac meminisse debem: tantũmodo pctõr oim plenã pfectãq remissionẽ baptismo fieri: hois vero ipsius qlitatẽ non totã cõtinuo cõmutari: s spiritales pmitias in bene pficientib de die in diẽ nouitate crescente cõmutare in se qd carnaliter vetus ẽ: donec totũ ita renouet, vt aialis etiã infirmitas corporis ad firmitatẽ spiritalem incorruptionemq perueniat.

Quõ lex pcti maneat in baptizato etiã reatu p gratiã soluto: et quõ cõiugati ea bñ vti possint: Ca. XXVIII.

A
Roma.6.b. Ec autẽ lex pcti, qd etiã pctm appellat apłs cũ dicit: Nõ ergo regnet pctm i vro mortali corpore ad obediendũ desiderijs eius: nõ sic manet i mẽbris eor q ex aqua et spũ renati sũt, tãq nõ sit eius facta remissio: vbi oino plena τ pfecta fit remissio pctõr, omnib inimicitijs iterfectis qbus sepabamur a deo: s manet in vetustate carnis tãq supatũ et pemptũ, si nõ illicitis ɔsensiõib qdãmodo reuiuiscat, τ in regnũ ppriũ dñationẽq reuocet. Ab hac aũt vetustate carnis, i q ẽ lex ista pcti vl pctm iã remissũ, vsq adeo spũ vita discernit, in cuius nouitate baptizati p dei gratiã renascunt, vt parũ fuerit aplo dicere, tales nõ esse in pctõ, nisi etiã diceret i ipsa carne nõ eẽ anteq ex hac mortali vita migrarẽt: Qui eñ
Roma.8.b. in carne sũt deo placere nõ pñt: vos aũt nõ estis i carne s in spũ: si tñ spũs dei habitat i vobis. Uerũtñ sic ipsa carne q̃uis corruptibili bñ vtunt q mẽbra eius ad opa bona ɔuertũt in q carne nõ sũt: q nõ sm eã sapiũt neq viuũt: sic deniq etiã morte, q pmi pcti pena ẽ, bñ vtunt q eã p fratrib, p fide, p q̃cũq vera τ sctã iusticia fortit τ patiẽter ipẽdũt: sic illa etiã lege pcti, qd iã remissũ i vetustate carnis manet bñ vtunt cõiugati fideles, q ex eo q sũt i christi nouitate, dñari sibi libidinẽ minime patiũt: ex eo autẽ q adhuc trahunt ad vetustatẽ, regenerãdos imortalit filios mortalit generant cũ ea ppagine pcti, q illi q renati sũt obnoxij nõ tenent: et q illi q nascunt renascẽdo soluunt. Qdiu ergo manet lex ɔcupiscẽtialis i mẽbris, manẽte ipsa reat eius soluit: B
s ei soluit q sacramẽtũ regeneratiõis accepit renouariq iã cepit. Ex illa autẽ manẽte ɔcupiscẽtię vetustate qd nascit renasci idiget vt sanet: Quia parẽtes fideles τ nati carnalit τ renati spiritalit, filios carnalit genuert: filij do añq nascerẽt, renasci quõ potuerũt? Nec miret qd dixi manẽte ɔcupiscẽtialit lege pcti reatũ eius solui p gratiã sacramenti: Sicut eñ facta τ dicta τ cogitata iniq q̃tũ ad ipos motus animi τ corporis ptinet, iã pterierũt τ nõ sunt: eis tñ pteritis τ nõ iã existẽtib reat eor manet, nisi pctõr remissiõe soluat: sic ɔ in hac nõ iã pterita, sed adhuc manẽte lege cõcupiscentię reat eius soluit τ nõ erit, cũ fit in baptismo plena remissio pctõr: Deniq si ɔtinuo ɔseqt ab hac vita migratio, non erit oino qd obnoxiũ hoiem teneat solutis oib q tenebãt. Sicut ergo nõ mirũ pteritor factor atq dictor reatum manere añ pctõr remissionẽ: sic ɔ non debet esse mirũ manẽtis cõcupiscẽtię reatũ pterire post peccatorũ remissionẽ.

Q iesus saluator sit: nõ solũ maior, sed etiã paruulorũ: Ca. XXIX.

A
Roma.5.b. Uẽ cũ ita sint: ex q p vnũ hoiẽ pctm intrauit i hũc mũdũ, τ p pctm mors: τ ita i oẽs hoies ptrãsijt vsq i finẽ carnalis huius generatiõis τ corruptibilis seculi: cuius filij generãt τ generãt, nullo existẽte hoie de q in hac vita ɔstituto veracit dici possit, q nullũ habeat oino pctm, excepto vno mediatore: q nos creatori nro recõciliat p remissiõẽ pctõr: idẽ ipe dñs nr hãc suã medelã nullis generis hũani tpib ante vltimũ futur adhuc iudicium denegauit eis, quos p certissimã prescientiam et iustissimã beneficentiam secum regnaturos in vitam predestinauit eternam. Nãq ante natiuitatẽ carnis, infirmitatemq passiõis τ ɔtutẽ resurrectionis suę, eaz rerũ

futurarū fide eos q̄ tūc fuerant informabat ad hereditatē salutꝭ eterne: q̄rū rex p̄sentiū fide informauit eos/ qui cū gererent aderāt atq; ipleri p̄dicta cernebāt: q̄rū etiā p̄terita/ rū rerū q̄ postea fuerūt/ ꝛ nos ipsos/ ꝛ q̄ dein de futuri sūt informare nō cessat. Una ergo fides ē q̄ oēs saluos facit/ q̄ ex carnali ge/ neratiōe ī spiritalē renascēdo saluant/ ter/ minata ī eo q̄ venit ꝓ nobis iudicari ꝛ mo/ ri iudex viuoꝝ ꝛ mortuoꝝ. Sed hui⁹ vnius fidei ꝓ significationis opportunitate p va/ ria tpa sacramēta variata sūt. Idē ipe itaq; saluator ē paruuloꝝ atq; maioꝝ: de q̄ dixe/ rūt angeli: Nat⁹ ē vobis hodie saluator. Et de q̄ dictū ē ad virginē mariā: Uocabis no men ei⁹ iesū: ipe enī saluū faciet populū suū a pctis eoꝝ. Ubi apte demōstratū est eum h̄ noīe q̄ appellat iesus/ ꝑpt salutē quā no/ bis tribuit noiari: Jesus q̄ppe latine salua/ tor ē. Quis ē igit q̄ audeat dicere dñm chri stū tm̄ maiorib⁹ nō etiā puulis eē iesū: q̄ ve/ nit in similitudine carnis pcti vt euacuaret corp⁹ pcti: in q̄ infirmissimo nulli vsui con/ gruis vel idoneis infantilib⁹ mēbris aīa ra tional' miserabili ig̃rātia p̄grauat. Quā pla/ ne ignorantiā nullo mō crediderim fuisse in infante illo in q̄ v̄bū caro factū ē vt inhabi taret in nobis: nec illā ipsi⁹ animi infirmita tem in christo paruulo fuerim suspicat⁹ quā videm⁹ ī puulis. Per hāc enī etiā cū motib⁹ irrōnalibus pturbant nulla rōne/ nullo im/ perio: s̄ dolore aliq̄n vel doloris terrore co/ hibent/ vt oīno videas illi⁹ inobedientię fi/ lios/ q̄ mouet in mēbris repugnās legi mē/ tis: nec cū vult rō condescit. Uerū ꝛ ipa se/ pe vel dolore corporis tāq̄ vapulando co/ pescit/ vel pauescēdo/ vl' tali aliq̄ animi mo tu nō tñ volūtate p̄cipiēte cōprimit. Sꝫ q̄ ī eo erat similitudo carnis pcti/ mutatiōes etatū ppeti voluit ab ipa exorsus infantia: vt ad mortē videat etiā senescēdo illa caro puenire potuisse nisi iuuenis fuisset occisus. Que tñ mors in carne pcti inobediētię de/ bita reddit: in similitudine autē carnis pcti obediētię volūtate suscepta est. Ad eā q̄ppe itur⁹ eāq; passur⁹ hoc ait: Ecce venit pnceps mūdi hui⁹ ꝛ in me nihil inueniet: s̄ vt sciant oēs q̄ voluntatē patris mei facio: Surgite eam⁹ hinc. His dict' p̄terit ad indebitā mor tem/ factus obediens vsq; ad mortē.

Sp. spiritaliter renascunt

B

Luc. 2. b.

Matth. 1. d.

Roma. 8. a.

Sap. 9. d.

Job. 1. b.

Roma. 7. d.

Job. 14. d.

Phil. 2. a.

Soluit q̄stionē pelagianorum: Si pctō p̄rimi hoīs factū ē vt mo/ reremur/ christi aduētu fieret vt cre dētes ī eū nō moreremur: Ca. xxx.

Quapropter illi q̄ dicūt: si p̄mi hoīs pctō factū est vt moreremur: christi aduētu fieret vt credētes ī eū nō mo reremur. Et addūt q̄si rationē dicētes: neq; enī p̄uaricatoris trāsgressio plus nobis no/ cuit/ q̄ incarnatio vel redēptio ꝓfuit salua/ toris. Cur nō poti⁹ h̄ attēdūt/ h̄ audiūt/ hoc sine dubitatione credūt qd̄ aplꝰ sine ambi/ guitate locut⁹ est: Quia p hoīem mors/ ꝛ p hominē resurrectio mortuoꝝ: Sic enī ī adā oēs moriunt: sic ꝛ in christo oēs viuificabū tur: neq; enī aliunde q̄ de corporis resurre/ ctione dicebat: Omniū q̄ corporis mortē factā p vnū hoīem dixit: ꝛ oīm corporis re/ surrectionē ī vitā eternā p vnū christū fu/ turā esse ꝓmisit. Quō q̄ plus nobis nocuit ille peccando/ q̄ iste ꝓfuit redimēdo: cū per illi⁹ pctm̄ tpaliter moriamur: p isti⁹ autē re/ dēptionē nō ad tpalē vitā/ s̄ ad ppetuā re/ surgam⁹? Nostrū q̄ corp⁹ mortuū est/ ꝛ ꝑpt pctm̄: christi autē corp⁹ solū mortuū/ ꝛ sine pctō: vt fuso sanguine sine culpa oīm culpa rū chirographa delerent/ q̄b⁹ debitores qui in eū credūt a diabolo antea tenebant. Et ideo ait: Hic est sanguis meus q̄ ꝓ multis effundet in remissiones peccatorum.

1. Cor. 15. f.

Col. 2. c.

Matth. 26. c.

Cur christ⁹ poterat dare credenti bus vt nō experirent corpis mor tē: sed nō fecit/ ne eneruaret meri/ tū fidei: vnde ꝛ mai⁹ p̄stitit: Ca. xxxi.

Poterat aūt etiā h̄ donare credētib⁹ vt nec isti⁹ experirent corporis mor/ tem: sed si h̄ fecisset/ carni q̄dā felici/ tas adderet: minueret autē fidei fortitudo. Sic enī homines mortē istā timēt vt nō ob aliud felices dicerēt esse christianos nisi q̄ mori oīno nō possent. Ac p h̄ nemo ꝑpt illā vitā q̄ post istā mortē btā futura ē p v̄tutē etiā cōtēnendę ipi⁹ mortis ad christi gratiā festinaret: s̄ ꝑpt remouēdā mort' molestiā delicati⁹ crederet ī christū. Plus q̄ gr̄e p̄sti/ tit: plus fidelib⁹ suis sine dubitatiōe dona/ uit. Quid enī magnū erat vidēdo nō mori eos q̄ crederēt credere se nō morituros? Quā/ to ē mai⁹/ quāto forti⁹/ quāto laudabili⁹ ita credere vt se speret moritur⁹ sine fine victu/ rum? Deniq; hoc q̄busdā in fine largiet: vt mortē istā repētina cōmutatiōe nō sentiāt: s̄ simul cū resurgētib⁹ rapiant ī nubib⁹ ob/ uiā christo in aera: ꝛ sic sp cū dño viuāt. Et recte ill': q̄ nō erūt iā posteri q̄ ꝑpt h̄ credāt nō sperādo qd̄ nō vidēt/ s̄ amādo qd̄ vidēt. Que fides est eneruis et debilis/ nec fides oīno dicēda: q̄n q̄dē fides ita definita ē: Fi/ des ē sperādoꝝ substātia ꝛ cōuictio reꝝ que nō videnᵗ. Unde etiā in eadē vbi ꝛ h̄ scriptū ē ad hebreos/ epla/ cū ꝯsequēter enumerasset q̄sdā q̄ deo fide placuerūt: sm̄ fidē inq̄t mor tui sūt: hi oēs cū nō accepissēt ꝓmissiōes/ s̄ longe eas vidētes ꝛ salutātes ꝛ ꝯfitētes q̄

A Sp. ī dare

2. Retract. ca. 33. b.

1. thessal. 4. d.

Heb. 11. a.

Sp. sperandarum

Ibidē. g.

hospites ꝛ pegrini sūt sup trā. Et paulopost
eādē fidei laudē ita ↄclusit: Et oēs inqt te/
stimoniū ↄsecuti p fidē/nō tulert ꝑmissiōes
dei: ꝑ nob enī meliora ꝓuiderit ne sine nob
B ꝑfecti ꝑficerent. Hec laus fidei nō esset: nec
oīno vt iā dixi fides esset si hoīes i credēdo
ꝓmia visibilia seqrent: h ē si fidelib⁹ merces
immortalitat/ in h seculo redderet. Hinc et
ipe dñs mori voluit: vt queādmodū de illo
scriptū ē / p mortē euacuaret eū q ptātē ha/
bebat mortis. i. diabolū: et liberaret eos q
timore mortis p totā vitā rei erāt seruitut/.
Hoc testimonio sat/ etiā illō mōstrat ꝛ mor
tem istā corporis principe atq auctore dia
Gen. 3. a. bolo: h est ex pctō accidisse: qd ille ꝑsuasit:
neq enī ob aliud potestatē habere mortis
verissime diceret: Uñ ille q sine vllo pctō vl
originali vl ꝓprio moriebat dixit / qd pau/
Joh. 14. d. loante cōmemoraui: Ecce veniet princeps
mūdi. i. diabolus q potestatē habet mortis
et in me nihil inueniet. i. pcti/ ꝓpt qd hoīes
mori fecit. Et qsi diceret ei: qre ergo moreris?
Sed vt sciāt oēs inqt qꝛ volūtatē pris mei
facio: Surgite eam⁹ hinc. i. vt moriar nō ha
bens mortis causā de pctō sb auctore pcti:
s de obediētia et iusticia fact⁹ obediēs vsq
ad mortē. Et h ergo illo testimonio demon
stratū ē: et q timorē mortis fideles vincūt/
ad agonē ipsi⁹ fidei ptinere: q ꝑfecto defuis
set si mox eēt credētes imortalitas ↄsecuta.

Quō christus multifarijs operibus suis nos ad fidem habendam induxerit. Ca. XXXII.

q Uamuis itaq multa dñs visibilia
miracula fecerit/ vñ ipa fides vel vt
qbusdā ꝓmordijs lactentib⁹ germi/
naret ꝛ in suū robur ex illa teneritudine co/
alesceret: tāto ē enī fortior/ quāto magis iā
ista nō qrit: tn illud qd ꝓmissū speram⁹ inui
Rom. 1. b. sibiliter voluit expectari/ vt iust⁹ ex fide vi/
ueret: intantū vt nec ipse q die tertio resur/
rexit int hoīes esse voluerit / s eis demōstra/
to in sua carne resurrectiōis exēplo/ qs hui⁹
rei testes habere dignat⁹ ē/ i celū ascēderit:
illor q se oculis auferēs nihilq tale cuius/
q eor carni iā tribuēs qle in carne ꝓpa de/
mōstrauerat/ vt ꝛ ipsi ex fide viuerēt eiusq
iusticię i q ex fide viuit ꝓmiū qd postea erit
visibile/ nūc interim p patiētiā inuisibiliter
expectarēt. Ad hūc intellectū credo etiā il/
lud esse referēdū qd ait de spūsctō: Nō pōt
Joh. 16. b. ipe venire nisi ego abiero: hoc eñ erat dice
re: nō poterit/ iuste viuere ex fide qd d meo
dono. i. de spūsctō habebit/ nisi a vris ocu/
lis h qd intuemini abstulero vt spiritaliter
cor vestrū inuisibilia credēdo ꝑficiat. Hanc
ex fide iusticiā identidē loquēs de spūsctō
ita cōmēdat: Ille inqt arguet mūdū de pec
cato / de iusticia / et de iudicio. De pctō qdē/
qꝛ nō crediderūt in me: de iusticia/ qꝛ ad pa
trē vado et iā nō videbit/ me. Quę ē ista iu
sticia q eū nō viderēt/ nisi vt iust⁹ ex fide vi/
ueret: et nō respiciētes q vident s q nō vi/
dent spū ex fide spem iusticię expectarem⁹?

Adhuc immorat circa pelagianorū questionē superi⁹ tactā: Si peccato mors corporis accidisset/ non vtiq post remissionem peccatorū/ qua redēptor nobis tribuit/ moreremur. Ca. XXXIII.

q Ui aūt dicūt: Si pctō mors ista cor
poris accidisset / nō vtiq post remis
sionē pctōr quā redēptor nobis tri
buit moreremur: nō intelligūt quō res qrū
reatū ne post hanc vitā obsint de⁹ soluit: tn
eas ad certamē fidei sinit manere/ vt p illas
erudiantur ꝛ exerceant: ꝑficiētes in agone
iusticię. Posset eñ ꝛ ali⁹ h nō itelligēs dice/
re: Si ꝓpt pctm dixit de⁹ hoī: In sudore vul Gen. 3. c.
tus tui edes panē tuū: ꝛ spinas et tribulos
pariet tibi terra: qre ꝛ post remissionē pec/
cator labor h ꝑmanet ꝛ hec dura et aspera
parit etiā terra fideliū? Itē si ꝓpt pctm di/
ctu3 est mulieri: In gemitu paries: cur etiā
post pctōr remissionē fęminę fideles eosdē
dolores in parturiēdo patiunt? Et tn ↄstat
ꝓpt pctm qd admiserāt/ illos a deo ꝓmos
hoīes hęc audisse atq meruisse: nec resistit
his vbis diuini libri q posui de labore ho/
minis ꝛ d parturitiōe mulier/ nisi q prorsus
alien⁹ a fide catholica eisdē lris aduersat.

De morte corporis ꝓpter pctm homini inflicta: ꝛ post pctōr remissionē propter exercendam iusticiā non ademit. Ca. XXXIIII.

v Erū qꝛ ꝛ tales nō desunt queādmo A
dū eis hac qstione ꝓposita rndem⁹
dicentes/ añ remissionē esse illa sup/
plicia pctōr: post remissionē aūt certamina
exercitatiōesq iustor: ita ꝛ illis qs de mor
te corpor/ silr mouet rndere debem⁹: vt ea3
et pctā accidisse fateamur: ꝛ post pctōr re/
missionē vt magn⁹ timor ei⁹ a ꝑficiētib⁹ su/
perer ad certamē nobis relictā eē nō dedi/
gnemur. Si eñ pua vtus eēt fidei/ q p dile/ Gal. 5. b.
ctionē opat mortis: metū vīcere/ nō eēt tāta
martyrū glīa nec dñs diceret: Maiorē hac Joh. 15. b.
charitatē nemo habet q vt aīam suā ponat
ꝓ amicis suis. Qd i epla sua iohānes ita di
cit: Sicut ille animā suā pro nobis posuit: 1. Joh. 3. c.
sic ꝛ nos debem⁹ animas ꝓ fratrib⁹ ponere.
Nequaq igit in morte ꝓ iusticia subeunda
vel cōtemnēda laudaret pcipua patiētia/ si
mortis nō esset magna multūq dura mole/
stia. Cui⁹ timorē q vincit ex fide/ magnā ipi⁹

fidei cōparat gloriā iustāq; mercedē. Unde mirādū nō ē/et mortē corpis nō fuisse euenturā homini/nisi p̄cessisset pctm/cu9 etiā talis pena ɔsequeref: ꝛ post remissionē peccatoꝝ eam fidelib9 euenire vt in ei9 timore vincendo exerceat fortitudo iusticie. Caro eñ q̄ p̄mo facta ē/ nō erat caro pcti: in q̄ noluit hō inter delitias paradisi seruare iusticiam.

b Uñ statuit de9/ vt post ei9 pctm ꝑpagata caro pcti ad recipiendā iusticiā/ laborib9 et

Ge͡n.3.c. molestijs niteref. Propter h̄ etiā de paradiso eiectus adā/ ɔtra eden habitauit.i.cōtra sedē delitiarū: vt significaret q; in laborib9 q̄ sunt delitijs cōtrarij/erudienda esset caro peccati q̄ in delitijs obedientiā nō seruauit anteq; esset caro pcti. Sicut q̄ illi primi homines postea iuste viuēdo/ vnde merito creduntur p dñi sanguinē ab extremo supplicio liberati/ nō tñ in illa vita meruerūt ad paradisuʒ reuocari: sic ꝛ caro pcti etiā si remissis pctis hō in ea iuste vixerit/nō cōtinuo mereretur ea morte nō ppeti quā traxit de ꝑpagine pcti. Tale aliqd nobis insinuatū ē de

2.Reg.12. patriarcha dauid in libro regnoꝝ: ad queʒ ꝓpheta cū missus esset/eiq; ꝓpter peccatū qd cōmiserat euētura mala ex iracūdia dei cōminaret: ɔfessione pcti veniā meruit:respōdēte ꝓpheta/q; illi ei flagiciū facinusq; remissū sit: ꝛ tñ cōsecuta sunt q̄ de9 fuerat cōminat9: vt sic humiliaret a filio. Quare ꝛ h̄ nō dicit: si de9 ꝑ pter pctm illud fuerat cominat9: cur dimisso pctō qd erat minat9 impleuit/ nisi quia rectissime si sic dictū fuerit: respōdebit remissionē illā pcti factā/ ne hō a pcipiēda vita ipediret eterna: subsecutū vero illius cōminationis effectū/ vt pietas hois in illa humilitate exerceret atq; ꝓbaretur. Sic ꝛ mortē corporis ꝑpter peccatū deus homini inflixit: ꝛ post pctōꝝ remissionem ꝓpter exercendā iusticiā nō ademit.

Quō regia via sit eundū: nō declinando in dexterā sup̄ba p̄sumptione iusticie: neq; in sinistra secura delectatione pcti. Ca.xxxv.

a Tenēam9 ꝛ indeclinabileʒ fidei confessionē. Solus vn9 ē q̄ sine pctō natus ē i similitudine carnis peccati:

Roma.8.c. sine pctō vixit inter aliena pctā: sine peccato mortu9 ē ꝓpter nr̄a pctā/nō declinem9 in dexterā aut i sinistrā. In dexterā eñ declinare/ ē seipsū decipe dicēdo se eē sine pctō. In sinistrā aūt p nescio quā puersā atq; prauam securitatē se tāq; ipune dare peccatis.

Prouer.4.d. Uias eñ q̄ a dextris sunt nouit dñs: q̄ solus sine pctō ē ꝛ nr̄a pōt delere pctā: puerse aūt sunt q̄ a sinistris sunt amicitie cū pctis. Tales etiā illi viginti annoꝝ adolescētuli figurā noui ꝑli p̄miseft/ q̄ i terrā ꝑmissiōis intrarūt: q̄ nec in dextrā nec in sinistrā dicti sūt declinasse. Nō eñ ea viginti ānoꝝ etas cōparāda ē innocētie paruuloꝝ: sed ni fallor hic numer9 mysticū aliquid adumbrat ꝛ resonat. Uetus eñ testamētū in q̄nq; moy

b Ar.Testē. si libris excellit: nouū autē q̄ttuor euangeliorum auctoritate p̄fulget: q̄ numeri p se multiplicati ad vicenariū puenīūt: q̄ter eñ q̄ni/ vel q̄nqes q̄terni viginti sūt. Talis ꝑls vt p̄dixi erudit9 in regno celoꝝ p duo testamēta vetus ꝛ nouū/ nō declinās in dexterā superba p̄sumptiōe iusticie/ neq; in sinistrā secura delectatiōe pcti: in terrā illi9 ꝑmissionis intrabit/ vbi iam pctā vlteri9 nec nobis donanda optem9/nec in nobis puniēda timeam9: ab illo redēptore liberati q̄ nō venundat9 sub pctō/redemit israel ab oīb9 iniquitatib9 ei9/ siue ꝑpria cuiusq; vita cōmissis/ siue originaliter tractis. Non eñ parū diuinarū †scripturaꝝ auctoritati veritatiq; Ar.†paginaꝝ cesserunt.

Concludit auctor paruulis necessariū esse baptisma propter carnem pcti: adijciēs in fine pulcherrimā instructionē quomō de fide sit disputandū. Ca.xxxvi.

q Ui etsi noluerūt litteris suis aperte exp̄mere paruulis remissionē necessariā pctoꝝ: redēptionē tñ eis † necesse esse cōfessi sūt. Alio q̄ppe v̄bo/ etiā ipso Ar.†opus de christiana eruditione deprompto nihil aliud oīno dixerūt. Nec dubitādū eē his q̄ diuinas scripturas fideli legūt: fideli audiūt fideli tenēt: q; ab illa carne q̄ pus volupta- Ar.†voluntate te pcti facta ē caro pcti/deinceps p successionem trāseūte in oēs ꝑscriptiōe † iniqtat/ et Ar.†peccati mortis/caro sit ꝑpagata pcti: excepta vna similitudine carnis pcti: que; tñ nō esset/ nisi esset caro pcti. De aīa vero vtrū ꝛ ipsa eodē mō ꝑpagata/ reatu q̄ ei dimittat obstricta sit: neq; eñ possum9 dicere solā carnē puuli nō etiā animā indigere saluatore ꝛ redēptoris auxilio/ alienāq; ab ea esse grāꝛū actiōe q̄ in psalmis ē/ vbi legim9 et dicim9: Bñdic Ps.102. aīa mea dñm: ꝛ noli obliuisci oēs retributiones ei9: q̄ ꝑpiti9 fuit oīb9 iniqtatib9 tuis: q̄ sanat oēs languores tuos: q̄ redemit d corruptione vitā tuā. An etiā nō ꝑpagata eo ipso q̄ carni pcti aggrauāda miscet iā ipsi9 pcti remissione ꝛ sua redemptione opus habeat/ idō p sūmā p̄sciētiā iudicāte q̄ puulorū ab isto reatu nō mereant absolui/ etiā q̄ nōdū nati nihil alicubi ꝑpria sua vita per- Roma.9.c. egerūt vel boni vel mali: Et quomō deus

etiã si nõ de traduce aīas creat/ nõ sit tñ auctor reat⁹ eiusdẽ ꝓpt quẽ redẽptio sacramẽti necessaria ẽ aīe paruuli/ magna q̃stio est/ aliãq; disputationẽ desiderat: eo tñ quãtũ arbitror moderamine tẽperatã vt mag᷑ inquisitio cauta laudet᷑ q̃ p̃cipitata rephendat᷑ assertio. Ubi eñ de re obscurissima disputat᷑/ nõ adiuuãtib⁹ diuinarũ ⁊ auctoritatum certis clarisq; documẽtis/ cohibere se debet humana p̄sũptio/ nihil faciens in ptẽ alterã declinãdo. Etsi eñ q̃dlibet hoꝝ/ quẽadmodũ demõstrari ⁊ explicari possit/ ignorem: illud tñ credo q̧ etiã hinc diuinoꝝ eloq̃oꝝ clarissima auctoritas eẽt/ si hõ illud sine dispẽdio ꝓmisse salut᷑ ignorare nõ posset. Habes elaboratũ vtinã tã cõmodũ q̃ ꝓlixũ ꝑ meis virib⁹ opus/ cui⁹ ꝓlixitatẽ fortasse defenderẽ/ nisi illud vererer facere defendendo prolixius.

Sancti augustini epi liber secundus de peccatoꝝ meritis ⁊ remissione/ et de baptismo paruuloꝝ explicit.

Capituloꝝ Epistole seu tertij libri de pctõꝝ meritis ⁊ remissione et de baptismo paruuloꝝ/ scti augustini recollecta annotatio.

1 De q̃bus in p̃orib⁹ libris tractauerit: et que occasio hanc epistolam vel librũ scribendi extitit.

2 Improbat pelagianoꝝ argumentationẽ: Si ade pctm̃ nõ peccantib⁹ nocet: ergo ⁊ christi iusticia etiã nõ credẽtib⁹ ꝓdest: ex quo pro se inferre nituntur paruulos in adã nõ peccasse.

3 Inducit pelagiũ argumẽta recitantem hereticoꝝ/ qui cõtra peccati traducez sentiũt: quẽ ⁊ excusat ⁊ laudat.

4 Q nec p̃ter christi societatẽ ad vitã salutẽq; eternã posse quẽq; hoim p̃ueniri: nec diuino iudicio posse aliquẽ iniuste damnari.

5 Q verba apli vbi ait: Adã forma futuri/ varie possunt exponi: ⁊ q̃d de paruulis baptiçandis cyprian⁹ senserit: an ante octauã debeãt baptiçari.

6 De paruulis friuolã ostẽdit q̃rũdã eẽ disputationẽ/ sctm̃ adducẽs hieronymũ.

7 Qd apud sctõs idubitatũ fuit ⁊ sacris litteris roboratũ/ hoc heretici iproba nouitate improbare moliunt᷑.

8 Recitat hereticoꝝ cauillatiões/ q̃ se idoneos ostẽdũt his reb⁹ iterrogãdis q̃b⁹ intelligẽdis nõ sũt idonei: ⁊ quõ pluribus medijs vinci possint.

9 Cõtra illos q̃ dicũt de baptiçat᷑ parentib⁹ natos nõ debere baptiçari/ arguit.

10 De difficultate q̃stiõis de aīa: q̃re cum nata nõ sit ex massa ade/ peccatum tñ portet alienum.

11 Ex dictis apli ꝓbat mortẽ corpori merito peccati accidisse.

12 Q sanitas ⁊ sanctificatio hoi ꝓuenit a christo/ q̃ venit in similitudine carnis peccati: nec tñ nisi initiatis ecclesiasticis sacramentis.

13 Epilogat dicta in p̃cedentibus libris et in hac epistola vel libro

Eiusdem diui aurelij augustini hipponẽsis episcopi/ de peccatorũ meritis et remissione: et de baptismo paruulorũ ad marcellinũ Epistola seu liber tertius incipit:

De q̃bus in priorib⁹ libris tractauerit: et q̃ occasio hãc epistolã vel librũ scribendi extitit. Ca. I.

Harissimo filio marcellino/ augustin⁹ eps seru⁹ christi/ seruorũq; christi in dño salutẽ. De q̃stiõib⁹ q̃s mihi ꝓposueras vt ad te aliq̃d scriberẽ aduersus eos/ q̃ dicũt adã etiã si nõ peccasset fuisse moriturũ: nec ex ei⁹ pctõ q̃cq; ad ei⁹ posteros ꝓpagando trãsisse: maxime ꝓpter baptismũ paruuloꝝ quẽ more pijssimo atq; materno vniuersa frequẽtat ecclesia: ⁊ q̃d in hac vita sint/ fuerint futuriq; sint filij hoim nullũ habentes oino pctm̃: iã duos ꝓlixos absoluerã libros/ q̃bus mihi visus sũ nõ q̃dẽ oib⁹ oim occurrisse in hac causa motib⁹ aioꝝ/ qd vel a me vl' a quoq; vtrũ fieri possit ignoro: imo fieri non posse nõ dubito: sed tñ egisse aliq̃d q̃ de his reb⁹ a maiorib⁹ tradite fidei defensores ꝯ nouitates eoꝝ q̃ aliter sentiũt nõ inermes vsq;q̃q; cõsisterẽt. Uerũ post paucissimos dies legi pelagij q̃dã scripta/ viri vt audio sancti/ ⁊ non paruo ꝓuectu christiani: q̃ in pauli apli eplas expositiões breuissimas cõtinerẽt: atq; ibi cõperi cũ ad illũ venisset locũ vbi dic apls: Per vnũ hoiez pctm̃ itrasse in mũdũ et ꝑ pctm̃ mortẽ: atq; ita in oẽs hoies ptrãsisse/ q̃ndã eoꝝ argumẽtationẽ q̃ negãt paruulos pctm̃ originale gestare: quã fateor i illis tã lõgis voluminib⁹ meis nõ refelli: q2 in mentẽ mihi oino non venerat quemq; posse talia cogitare/ vel dicere: Quapropter qm̃ illi opi/ qd iã certo fine cõcluserã/ nihil addere volui: et ipsã eisdẽ verbis q̃bus eã legi/ ⁊ q̃d mihi cõtra videatur/ huic epistole inserendũ putaui.

Improbat pelagianorũ argumẽtationẽ: si ade pctm nõ peccantibus nocet: ergo et christi iusticia etiã nõ credẽtibus prodest: ex quo pro se inferre nitũtur paruulos in adam nõ peccasse: Ca. II.

A Hic ergo illa argumẽtatio posita est. Ibi autẽ inqt q̃ ↄtra traducẽ pcti sũt/ ita illam impugnare nituntur: Si ade inquiũt pctm etiã nõ peccantib⁹ nocuit: ergo ⁊ christi iusticia etiã nõ credẽtib⁹ pdest: quia similiter/ imo ⁊ magis dicit: p vnũ saluari q̃ p vnũ añ perierũt. Huic ĝ vt dixi argumẽto in illis duob⁹ libris q̃s ad te scripsi nihil respondi: neq̃ id mihi prorsus redarguendũ pposui. Nũc ĝ prius illud attende quẽadmodũ cũ dicãt: Si ade pctm etiã nõ peccantib⁹ nocet: ergo ⁊ christi iusticia etiã nõ credentibus pdest: absurdissimũ vtiq̃ ⁊ falsissimũ iudicãt/ vt christi iusticia etiã nõ credentib⁹ psit: vnde putant cõfici: nec pmi hois pctm paruulis nõ peccãtib⁹ nocere potuisse: sicut et christi iusticia pdesse illis nõ credẽtib⁹ nõ põt. Dicãt itaq̃/ christi iusticia q̃d baptiçat paruulis psit? Dicãt oino qd volũt: Profecto eñ si se christianos eẽ meminerũt aliq̃d pdesse nõ ambigũt. Quodlibet igit psit/ pdesse sicut etiã ipi asserũt nõ credentib⁹ nõ põt. Unde cogunt paruulos baptiçatos in credentiũ numero deputare

C et auctoritati sctẽ vbiq̃ ecclę consentire: q̃ fideliũ noie eos censet indignos q̃b⁹ iusti

D cia christi etiã sm istos pdesse nõ nisi credentibus posset. Sicut ergo eorũ p q̃s renascũt iusticię spũs responsione sua trajicit in eos fidẽ/ quã voluntate ppria nõdũ habere potuerũt: sic eorũ p q̃s nascunt caro pcti trajicit in eos noxã quã nondũ vita ppria contraxerũt: Et sicut eos vitę spũs i christo regenerat fideles: sic eos corp⁹ mortis in adã generat pctõres: Illa eñ carnalis generatio est/ hęc spiritalis: illa facit filios carnis/ hęc filios spũs: illa filios mortl/ hęc filios resurrectionis: illa filios sęculi/ hęc filios dei: illa filios irę/ hęc filios miscdię: ac p hoc illa peccato originali obligatos: ista omnis peccati vinculo liberatos. Postremo ad id qd intellectu pspicacissimo assequi nõ valemus/ auctoritate diuina ↄsentire cogamur. Bñ q̃ ipsi nos admonẽt/ iusticiã christi nisi credentib⁹ pdesse nõ posse: ⁊ pdesse aliquid paruulis cõfitent: vnde vt diximus necesse est eos baptiçatos in credentium numero sine vlla tergiuersatione cõstituant. Consequenter igit si non baptiçentur: inter eos q̃ nõ credũt erũt: ac p hoc nec vitã habebunt sed ira dei manet sup eos: Quoniã qui nõ credit filio nõ habebit vitã/ sed ira dei manet sup eũ. Et iudicati sunt: qm̃ q̃ nõ credit iã iudicat⁹ est. Et cõdẽnabunt: qm̃ q̃ crediderit ⁊ baptiçat⁹ fuerit saluus erit: qui autẽ nõ crediderit/ cõdẽnabit. Iam nũc videant isti qua iusticia tẽptent vel conent asserere: nõ ad vitã ęternã/ sed ad irã dei ptinere ⁊ diuinit⁹ iudicari atq̃ dãnari hoies q̃ sine peccato sũt: si quẽadmodũ ppriũ/ ita nullũ in eis est etiã originale pctm. Iaz cęteris quę pelagius insinuat eos dicere q̃ ↄ originale pctm disputãt/ i illis duob⁹ plixi mei opis libris satis quãtũ arbitror dilucideq̃ rndi. Qd ⁊ si q̃busdã vl parũ vel obscurũ videbit/ dent veniã: et cõponãt cũ eis q̃ fortasse illd nõ q: parũ ẽ/ sed q: nimiũ rephẽdũt: et qui ea quę p natura questionũ dilucide dicta existimo adhuc nõ itelligũt: nõ mihi calumnient p negligentia vel p męę facultatis indigentia/ sed deũ potius p accipiẽda intelligentia deprecentur.

Io.3.d.
Ibidem.c.
Marc.16.d.

Inducit pelagiũ argumenta recitantẽ hęreticorum qui cõtra peccati traducem sentiunt: quem excusat et laudat: Ca. III.

A Verũtamen nos nõ negligẽter oportet aduertere istũ/ sicut eũ qui nouerunt/ loquunt bonũ ac p̃dicãdũ virum/ hanc argumẽtationẽ ↄtra peccati ppaginẽ: nõ ex ppria intulisse psona/ sed q̃d illi dicant q̃ eã nõ approbãt intimasse: nec solũ hoc qd modo pposui eiq̃ respondi/ verũ etiã cętera q̃bus me in illis libris iã respondisse recolui. Nã cũ dixisset: Si ade inquiũt pctm etiã nõ peccantib⁹ nocuit: ergo ⁊ christi iusticia etiã nõ credentibus pdest: qd in his q̃ respondi cernis: q̃ nõ solum nõ expugnet qd dicim⁹/ sed etiã nos admoneat q̃d dicam⁹: secut⁹ adiũxit: Deinde aiũt: Si baptismus mũdat antiquũ illd delictũ qui de duob⁹ baptiçatis nati fuerint/ debẽt hoc carere pctõ: nõ eñ potuerũt ad posteros trãsmittere qd ipsi minime habuerũt. Illud q̃ accedit inqt: q: si aia nõ ẽ ex traduce/ sz sola caro: ipsa tm̃ habet traducẽ pcti/ ⁊ ipsa sola pęnã meret: iniustũ eẽ dicẽtes/ vt hodie nata aia nõ ex massa adę tã antiquũ pctm portet alienum. Dicũt etiã inqt nulla rõne concedi vt de⁹ q̃ ppria pctã remittat/ iputet aliena. Vides ne obsecro quẽadmodũ hic totuz

B pelagius: nõ ex sua/ sed ex aliorũ psona indiderit scptis suis/ vsq̃adeo sciẽs hãc nescio quã esse nouitatem q̃ ↄ antiquã ecclesię insitaz opinionẽ sonare nũc cęperit/ vt eã ipe cõfiteri aut verecũdat⁹ aut veritus fuerit.

Et forte hoc ipse nō sentit q sine pctō nascā
tur hō:cui fatef necessariū esse baptismū/in
q̄ fit remissio pctōꝝ:ꝛ q sine baptismo dam
netur hō/quē necesse est nō baptiçatū in nō
credētib⁹ deputari:q2 vtiqꝫ scriptura euan/
gelica fallere non pōt:in q̄ aptissime legif:
Marci.16.d. Qui nō crediderit condēnabif. Postremo
B q sine baptismo imago dei nō admittaf ad
Jo.3.a. regnū dei: qm̄/nisi q̄s renat⁹ fuerit ex aq̄ et
spiritu/nō pōt introire i regnū dei:atqꝫ ita
vel in eternā mortem sine pctō ꝓcipitetur:
vl qȯ est absurdius/extra regnū dei habeat
vitā eternā:cū dn̄s ꝓdicēs quid suis in fine
Math.25.c. dictur⁹ sit: Uenite bn̄dicti patris mei ꝑcipi/
te regnū qȯ vobis paratū ē ab initio mun/
di manifestauerit etiā q̄d sit ipsum regnum
qȯ dicebat/ita ꝯcludēs:Sic ibūt illi in am/
bustionē eternā:iusti autē in vitam eternā.
Hec ergo ꝛ alia q̄ hūc sequūf errorē/ nimiū
ꝑuersa ꝛ christiane repugnātia veritati/cre/
do q vir ille tam egregie christian⁹ oino nō
sentiat. Sed fieri pōt/vt etiā istoꝝ argumē/
tis/qui ꝯtra peccati traducē sentiūt/ adhuc
fortasse ita moueāf vt audire vel nosse q̄d
cōtra eos dicaf expectēt:Et ideo q̄d illi di/
cant q̄ cōtra peccati traducē sentiūt/nec ta/
cere voluit/vt q̄stio discutiēda insinuaref:ꝛ
a ꝑsona sua remouit/ne hoc etiā ip̄e sentire
iudicaretur.

Q nec ꝓter christi societatem ad
vitam salutēqꝫ eternā posse quēqꝫ
hoim ꝑuenire: nec diuino iudicio
posse aliquē iniuste dānari: Ca.iiii.

A Go aūt ꝛsi refellere istoꝝ argumēta
e nō valeā:video tn̄ inherendū eē his
q̄ in scripturis sunt aptissima/vt ex
his reuelenf obscura:aut si mens nōdū est
idonea q̄ possit ea vel demonstrata cernere
vl abstrusa inuestigare/sine vlla hesitatiōe
credanf. Quid autē aptius tot tantisqꝫ te/
stimonijs diuinoꝝ eloquioꝝ/q̄bus diluci/
dissime apparet/nec ꝓter christi societatē ad
vitā salutēqꝫ eternā posse quēqꝫ hoim ꝑue/
nire:nec diuino iudicio posse aliquē iniuste
dānari/hoc ē ab illa vita ac salute separari.
Uñ fit cōsequēs: vt qm̄ nihil agif aliud cū
paruuli baptiçanf/nisi vt incorporenf eccle
sie/ id ē christi corpori mēbrisqꝫ socienf:mani/
festū sit eos ad dānationē nisi hoc eis col/
latū fuerit ꝑtinere: nō autē dānari possent
si pctm̄ vtiqꝫ nō haberēt. Hoc quia illa etas
nullū in vita ꝓpria ꝯtrahere potuit/ restat
intelligere/vl si hoc nōdū possum⁹/saltē cre
B dere/trahere paruulos originale pctm̄. Ac
ꝑ hoc si ambigui aliq̄d habēt verba apsto/
Roma.5.b. lica q̄bus dicit: Per vnū hominē peccatū
intrauit in mundū/ꝛ ꝑ pctm̄ mors/ꝛ ita in
oēs hoies ꝑtransijt : possuntqꝫ in aliā duci
trāsferriqꝫ sententiā: Nūq̄d ꝛ illud ambiguū
est: Nisi q̄s renat⁹ fuerit ex aq̄ ꝛ spū nō pōt Joh.3.a.
introire in regnū dei? Nūq̄d ꝛ illud: Uoca/ Math.1.d.
bis nomē eius iesum:ipse em̄ saluum faciet
populū suū a peccatis eoꝝ? Nunq̄d etiam
illud: Quia nō est opus sanis medicus sed Math.9.b.
egrotātib⁹:hoc est q̄a nō est necessari⁹ iesus
eis q̄ nō habēt pctm̄/sed eis q̄ saluandi sūt
a peccato? Nūq̄d etiā illud: Quia nisi man Joh.6.f.
ducauerint hoies carnē ei⁹/hoc est partici/
pes facti fuerint corporis ei⁹/nō habebunt
vitā? His atqꝫ hmōi alijs q̄ nūc ꝓtereo testi C
monijs diuina luce clarissimis/diuia aucto/
ritate certissimis:nōne veritas sine vlla am
biguitate ꝓclamat:non solum in regnū dei
non baptiçatos paruulos intrare nō posse/
sed nec vitā eternā posse habere ꝓter christi
corp⁹:cui vt incorporenf sacramēto baptis/
matis imbuunf? Nōne veritas sine vlla du
bitatione testaf/eos nō ob aliud ad iesum:
hoc ē ad saluatorē ꝛ ad medicū christū pijs
gestantiū manib⁹ ferri/nisi vt ꝑ medicinam
sacramētoꝝ ei⁹ possint a pcti peste sanari?

Q vba apli/vbi ait: Adā forma
futuri: varie pñt exponi: ꝛ quid de
paruulis baptizandis cyprianus
senserit/an ante octauam debeant
baptizari Ca.v.

Q Uid ergo cunctamur apli verba de A
q̄bus forte dubitabam⁹/etiā ip̄a sic
intelligere/vt his cōgruant testimo
nijs / de quib⁹ dubitare nō possum⁹? Equidē
toto ipso loco/vbi ꝑ vni⁹ pctm̄ multoꝝ con/ Roma.5.c.
demnationē / ꝛ ꝑ vni⁹ iusticiā mltoꝝ iustifi
cationē apl's loquif:nihil mihi videaf am/
bigui/nisi q ait: Adā formā futuri. Hoc em̄
reuera nō solū huic sententie cōuenit/q̄ intel/
ligif futuros ei⁹ posteros/ꝛ eadē forma cum
pctō esse generatos/sed etiā in alios ꝛ alios
intellect⁹ possunt hec verba deduci: Nam ꝛ
nos aliud inde aliq̄n diximus: ꝛ aliō fortasse
dicem⁹:qȯ tn̄ huic itellectui nō sit aduersū:
ꝛ ipse pelagius non vno modo id exposuit.
Cetera vero q̄ ibi dicunf si diligēter aduer/
tanf atqꝫ tractenf:sicut in ꝓmo duoꝝ illorū
libro vtcūqꝫ conat⁹ sum/etiā si sub obscurū
pariunt rerū ipsarū necessitate sermonē:nō
tn̄ poterūt aliū sensum habere nisi ꝑ quē fa
ctum est/vt antiq̄tus vniuersa ecclia perti/
neret fideles paruulos originalis peccati
remissionē per christi baptismū cōsecutos.
Unde nō immerito beat⁹ cyprian⁹ satis ostēdit B
q̄ hoc ab initio creditū ꝛ intellectum seruet
ecclesia: q̄ cū paruulos a materno vtero re/

centissimos iã idoneos ad pcipiendũ christi baptismũ assereret: qm ꝯsultus fuerat / vtꝝ hoc ante octauũ diẽ fieri deberet: quãtũ potuit conatꝰ ẽ eos demõstrare pfectos: ne qs ꝗsi ꝓ numero dierũ / q: octauo antea circũcidebãt infãtes / eos adhuc pficiẽdos existimaret. Sed cũ magnũ eis defensiõis patrocinuũ ꝓstitisset / ab originali tñ pctõ eos nõ imunes esse ꝯfessus ẽ: q: si hoc negaret / ipsꝰ baptismi causã ꝓpter quẽ pcipiẽdũ eos defendebat auferret. Potes ipsã epistolã memorati martyris de baptiçandis paruulis legere si volueris: neqꝫ eñ potest deesse carthagini. Vex in hãc etiã nostrã / quãtũ p̃senti ꝗstioni satis visuꝫ ẽ / pauca inde trãsferenda arbitratꝰ sum / que prudẽter attende.

Cyprianus in epla de baptiçãdis paruulis

Qttũ vero inqt ad causaꝫ infantiũ ꝑtinet: qs dixisti intra secundũ vel tertiũ diẽ q̃ nati sunt cõstitutos / baptiçari nõ oportere: et

Sed.17.c. ꝯsiderãdã esse legẽ circũcisionis antique: vt intra octauũ diẽ eũ q̃ natꝰ est baptiçandũ ⁊ sanctificandũ nõ putares: lõge aliud in cõ

Al. sancto cilio nr̃o visũ ẽ. In hoc eñ q̃d tu putabas eẽ faciẽdũ / nemo ꝯsensit: ꝫ vniuersi potius iudicauimꝰ / nulli hoim nato misericordiaꝫ dei ⁊ gratiã denegandã: Nã cũ dñs in euãgelio dicat: Filius hois non venit animas hominũ pdere / sed saluare: q̃ntũ in nobis ẽ si fieri potuerit nulla aĩa pdẽda ẽ.

Luc.19.b.

Aduertẽ ne q̃d dicat: queadmodũ sentiat / nõ tñ carni sed anime q̃ infantis exitiabile esse atqꝫ mortiferũ sine illo salutari sacramẽto exire de hac vita? Ubi si iã nihil aliud diceret / intelligere nostrũ fuit sine pctõ animã perire nõ posse. Sed inde paulopost defendẽs innocentiã paruuloꝝ: qd tñ de illis apertissime fateat. Ceterũ si hoies inqt impedire aliqd ad ꝯsecutionẽ grẽ posset / magis adultos et ꝓuectos ⁊ maiores natu possent impedire pctã grauiora: Porro autẽ si etiam grauissimis delictorib' ⁊ in deũ multũ ante peccantibus / cũ postea crediderint remissa pctõrũ datur ⁊ a baptismo atqꝫ gratia nemo ꝓhibere vocat: quãto magis ꝓhiberi nõ debet infans q̃ recens natꝰ nihil peccauit: nisi q̃ scḋm adã carnaliter natꝰ cõtagiũ mortis antique pma natiuitate cõtraxit: q̃ ad remissã pctõrũ accipiẽdã in ꝭ ipo facilius accedit q̃ illi remittunt / nõ ꝓpria / sed aliena peccata.

C Uides q̃nta fiducia ex antiq̃ ⁊ indubitata fidei regula vir tantꝰ iste loqtur? Quia hec documẽta certissima ideo ꝓtulit / vt illud q̃d erat incertũ vnde consuluerat ille cui rescribit / ⁊ vnde cõcilij decretũ cõstitutũ esse cõmemorat: vt scꝫ etiã ante octauũ diem ex q̃ die natꝰ eẽt infans / eũ si offerret / baptiçare nemo dubitaret / p hec firmamenta ꝓbaret. Neqꝫ eñ hoc tunc q̃si nouũ aut q̃si aliq̃ cuiusqꝫ ꝯtradictione pulsatũ cõcilio statuebatur seu firmabat / q̃ obstricti originali pctõ tenerent infantes: sed cũ illic illa cõsultatio versaret: et discep taret ꝓpter legẽ carnalis circũcisionis: vtrũ eos ⁊ ante octauũ diem baptiçari oporteret: ideo ei q̃ ꝫ negabat nemo cõsensit: quia iã nõ ꝯsulendũ nec disceptandũ / ꝫ firmũ certũqꝫ habeat / animã saluti eterne perituram / si hãc vitã sine illius sacramẽti cõsecutione finiret: quis ab vtero recentissimi puuli solo reatu essent pcti originalis obstricti: Quare illis etsi mltõ facilior q̃ alienoꝝ / sed tñ etiã necessaria remissio pctõꝝ. His certis / illa incerta de octauo die q̃stio dissoluta ẽ: atqꝫ in ꝯcilio iudicatũ: hoi nato ne in eternũ pereat oĩni die ⁊ licere succurrere: cũ etiã de ipsa carnali circũcisione ratio redderet: q̃ vmbra esset futuri: nõ q̃ intelligeremꝰ etiã baptismũ octauo ex q̃ natus ẽ hõ die dari oportere: ꝫ nos in christi resurrectiõe spiritaliter circũcidi: qui tertio q̃dẽ post diẽ passiõis: in diebꝰ tñ hebdomadaꝝ / q̃bꝰ tpa ꝓuoluunt / octauo: hoc est post sabbatũ pmo die a mortuis resurrexit.

Al. ⁊ deberi futuri

De paruulis friuolã oñdit quorundam esse disputationem / sanctũ adduces hieronymũ: Ca. VI.

A

Et nũc nescio cuiꝰ noue disputatiõis audacia quidã nobis facere conant incertũ: q̃ maiores nr̃i ad dissoluenda q̃dã / q̃ nõnullis videbant incerta / tanq̃ certissimũ ꝓferebant: q̃n eñ pmitus hoc disputari ceperit / nescio: Illud tamen scio / q̃ sctũs hieronymꝰ: q̃ hodieqꝫ in lr̃is ecclasticis tam excellentis doctrine fama ac labore versat / ad q̃sdã soluẽdas ĩ suis libris q̃stiones / etiã hoc certissimũ adhibet sine vlla disceptatiõe documẽtũ: Nã in eo q̃d in ionã ꝓphetã scripsit: cũ ad eũ venisset locuꝫ vbi cõmemorant etiaꝫ puuli ieiunio castigati: Maior inqt etas icipit ⁊ vsqꝫ ad minorẽ puenit. Nullus eñ absqꝫ pctõ nec si vniꝰ q̃dẽ diei fuerit vita eiꝰ ⁊ innumerabiles anni vite illiꝰ. Si eñ stelle mũde nõ sũt in ꝯspectu dei: quãto magis vermis ⁊ putredo: ⁊ hi q̃ pctõ offendentis adã tenent obnoxij? Hũc doctissimũ virũ si facile interrogare possemus: q̃ multos vtriusqꝫ lingue diuinarum scripturarũ tractatores ⁊ christianaꝝ disputationum scriptores cõmemoraret: qui nõ aliud ex quo christi ecclesia est constituta senserunt: nõ aliud a maioribus acceperũt: non aliud posteris tradiderunt. Ego quidẽ quis longe pauciora legerim / non memini

Hieronymus super ionam

Iob.25.

B

me aliud audisse a christianis qui vtrūq; accipiūt testamentū: non solum in catholica ecclesia/ verumetiam in qualibet heresi vel schismate cōstitutis: nō memini me aliud legisse apud eos quos de his rebus aliquid scribentes legere potui: qui scripturas canonicas sequerent: vel sequi se crederent credi ve voluissent. Unde nobis hoc negocium repente emerserit nescio. Nam ante paruum tēpus a quibusdā transitorie colloquentibus cursim mihi aures perstricte sunt: cum illic apud carthaginem essemus: nō ideo paruulos baptiçari vt remissionē accipiant peccatorū/ sed vt sanctificentur in christo. Qua nouitate pmotus τ q̄; oportunum non fuit vt contra aliqd dicerem: et nō tales homines erant de quorū essem auctoritate sollicitus: facile hoc in transactis atq; abolitis habui. Et ecce cōtra ecclīam iā studio flāmāte defendit: Ecce scribēdo etiā memorie cōmendat: Ecce res in hoc discriminis adducitur/ vt hinc etiam a fratribus consulamur: Ecce contra disputare atq; scribere cogimur.

Qd apud sanctos indubitatū fuit τ sacris litteris roboratū/ hoc heretici improba nouitate improbare moliuntur: Ca. VII.

A Jouiniani error. Ante paucos annos rome quidā extitit iouinianus nomine/ qui sanctimonialibus etiā etate prouectiorib⁹ nuptias persuasisse dicatur: nō illiciendo q̄ earū aliquā ducere vellet vxorē/ sed disputando virgines sanctimonio dicatas/ nihil amplius fidelibus cōiugatis apud deū habere meritorū: Nunq̄ tamē ei hoc cōmentū venit in mentē/ vt asserere conaret sine originali pctō nasci hominū filios. Et vtiq; si hoc astrueret/ multo pclibius vellent femine nubere/ fetus mūdissimos parituri. Huius sane scripta: nā τ si scribere ausus est: cū frēs ad hieronymū refellenda misissent: nō solū in eis nihil tale cōperit/ verūetiā ad q̄dam eius vana refutāda hoc tanq̄ certissimum de hominis originali peccato vnum vtiq; qd̄ nec ipsum dubitare credebat/ inter multa sua documēta deprompsit. Jd agentis hec v̄ba sūt. Qui dicit se in chr̄o manere / debet sicut ille ambulauit et ipse ambulare. [1. Joh. 2. a.] Eligat aduersarius e duob⁹ qd̄ vult: optionē ei dam⁹: manet in christo/an non manet: Si manet /ita ergo ambulet vt christus: Si autē temerariū est similitudinem virtutū domini polliceri/ nō manet in christo: quia non ingredit vt christus. Ille peccatum nō fecit: nec inuentus est dolus [1. Pet. 2. b.] in ore eius: qui cū malediceret nō remaledixit: τ tanq̄ agnus coram tondente/ sic nō aperuit os suum: ad quem venit princeps mundi istius τ inuenit in eo nihil: qui cum peccatum nō fecisset / p nobis peccatū eū fecit deus: Nos autē iuxta epistolā iacobi: multa peccamus omnes: τ nemo mundus a peccatis: nec si vniuś quidē diei fuerit vita eius. Quis eni gloriabitur castum se habere cor: aut quis cōfidet mundum se esse a peccatis: Tenemurq; rei in similitudine preuaricatiōis adam. Unde et dauid: Ecce in iniq̄tatib⁹ conceptus sum: τ in delictis concepit me mater mea. Hec non ideo cōmemoraui q̄ disputatorū quorumlibet sententijs tanq̄ canonica auctoritate nitamur/ sed vt appareat ab initio vsq; ad p̄sens tempus quo ista nouitas orta est/ hoc de originali peccato apud ecclesie fidē tanta cōstantia custoditū / vt ab eis qui dominica tractarent eloquia/ magis certissimū proferretur ad alia falsa refutanda q̄ id tanq̄ falsum refutari ab aliquo temptaret. Ceterum in sanctis canonicis libris viget huius sententie clarissima τ plenissima auctoritas: clamat apostolus: Per vnū hominē peccatū intrauit in mūdū: τ per peccatū mors: τ ita in omnes homines pertransijt/ in quo omnes peccauerūt. Unde nec illud liquide dici potest/ q̄ peccatū adē etiā nō peccantibus nocuit cū scriptura dicat: in quo omnes peccauerunt. Nec sic dicunt ista aliena peccata/ tāq̄ omnino ad paruulos nō pertineant: siquidē in adam omnes tunc peccauerūt/ quādo in eius natura illa insita in qua eos gignere poterat adhuc omnes ille vnus fuerunt: sed dicunt aliena/ quia nondum ipsi agebant vitas proprias/ sed qcq̄d erat in futura propagine vita vnius hominis continebat.

[Esaie. 53. c.] [Job. 14. d.] [2. Cor. 5. d.] [Jac. 3. a.] [Job. 25. a.] [Prouer. 20. b] [Roma. 5. c.] [Ps. 50.] B [Roma. 5. b.]

Recitat hereticorum cauillationes/ qui se idoneos ostendūt his rebus interrogandis/ quibus intelligendis nō sunt idonei: et quō pluribus medijs vinci possint: (Ca. VIII.

A Nulla inquiunt ratione conceditur/ vt deus qui ppria peccata remittit iputet aliena. Remittit: p̄ spiritu regeneratis/ nō carne generatis. Jmputat vo nō iam aliena/ sed ppria: Aliena quippe erāt quādo hi qui ea propagata portarent nondū erant: nūc vero carnali generatione iam eorū sunt quibus nōdum spiritali regeneratione dimissa sunt. Sed si baptismus inquiunt mundat antiquum illud delictū: q̄ de duobus baptiça/

tis nati fuerint/debent hoc carere peccato:
Non enī potuerūt ad posteros trāsmittere:
qđ ipsi minime habuerūt. Ecce vñ plerūq̄
cōualescit error: cum homines idonei sunt
his rebus interrogandis/quibus intelligē/
dis nō sūt idonei. Cui enī auditori/vel qui/
bus explicē verbis: quomō mortalia vitio/
sa primordia non obsint eis q̄ alijs primor/
dijs immortalibus inchoati sunt: et tamen
obsint eis q̄s ijdem ipsi quibus iam nō ob
sunt ex eisdem vitiosis primordijs genera/
uerint: quomodo id intelligat homo cuius
tardiusculā mentē īpedit: ꝛ sic sue sententie
preiudiciū ꝛ puicacie grauissime vinculū?
B Uerūtamen si aduersus eos mihi esset cau
sa ista suscepta/q̄ omnino paruulos bapti/
çari ꝓhiberēt: aut sup̄fluo baptiçari conten
derent: dicētes eos ex fidelibus natos/pa/
rentum meritū necessario cōsequi: tunc de/
berem ad hanc opinionem conuincendā la/
boriosius fortassis ꝛ operosi⁹ excitari. Tūc
si mihi apud obtusos ꝛ contentiosos ꝓpter
rerum nature obscuritatē difficultas refel/
lendi falsa/ꝛ persuadendi vera resisteret/ad
hec forte que in vsu atq̄ in promptu essent
exempla confugerem: vicissimq̄ interroga/
rem: vt quia eos moueret/quomodo pecca
tum qđ mūdatur per baptismum/maneat
in eis quos genuerint baptiçati/ipsi expli/
carent: quomodo p̄putiū qđ per circūcisio/
nem aufertur/maneat ī eis quos genuerint
circumcisi: quomodo etiā palea que opere
humano tanta diligētia separatur/maneat
in fructu q̄ de purgato tritico nascit̄.

Contra illos qui dicūt de baptizatis parentib⁹ natos nō debere baptizari/arguit: Ca.IX.

A Is ꝛ talib⁹ forsitan vtcunq̄ conarer
b exemplis persuadere hominibus/q̄
mundationis sacramēta sup̄fluo fi/
lijs mundatorum crederent adhiberi/q̄ re/
cto cōsilio baptiçatorum paruuli baptiça/
rentur: q̄ q̄ fieri possit vt homini habenti
vtrūq̄ semen/ꝛ mortis in carne/ꝛ immorta
litat̄ in spiritu/nō obsit regenerato per spi/
ritum: qđ obest eius filio generato per car/
nem: sitq̄ in isto remissione mundatum/qđ
sit etiā in illo simili remissione/vel vt circū/
cisione/vel vt trituratione ac ventilatione
mundandū. Nuncvero/quandoquidē cum
eis agimus qui cōfitent̄ baptiçatoꝝ filios
baptiçandos/quanto melius sic agimus vt
dicamus vos/qui asseritis de hominibus a
peccati labe mūdatis sine peccato nasci fi/
lios debuisse: cur nō attēditis eo modo vo/
bis posse dici de christianis parentib⁹ chri/
stianos nasci filios debuisse? Cur ergo eos
christianos fieri debere censetis? Nūquid
in eorū parentibus corpus christianū non
erat: q̄bus dictū est: Nescitis quia corpora 1.Cor.6.c.
vestra membra sunt christi. An forte corp⁹
quidē christianū de christianis parentibus
natum est/ sed nō christianā animā accepit?
Hoc vero multo est mirabilius: nāq̄ vtrum
libet de anima sentiatis/quia ꝓfecto cum
apostolo nō eam creditis anteq̄ nasceretur
aliquid egisse boni aut mali: aut de traduce Roma.9.c.
attracta est: ꝛ similiter vt corpus de christia
nis christianū/sic aīa etiā christiana esse de/
buit: aut a christo creata: vel in christiano
corpore: vel ꝓpter christianū corpus chri/
stiana debuit seu creari seu mitti: Nisi forte
diceretis christianos homines christianū cor
pus gignere potuisse/ꝛ ipsum christū animā
christianā nō potuisse ꝑcreare. Cedite itaq̄
veritati: ꝛ videte sicut fieri potuit qđ ꝛ vos
fatemini/vt de christianis nō christian⁹/de
membris christi nō membrū christi: atq̄ vt
occurramus etiā omnib⁹ qui licet falso/ ta/
men quocūq̄ religionis nomine detinent̄/
de cōsecratis nō cōsecratus: ita etiā fieri vt
de mūdatis nō mundatus nascatur. Quid
respōdebitis: quare de christianis nō chri/
stianus nascatur: nisi quia nō facit genera/
tio/ sed regeneratio christianos? Hanc igit̄
vobis reddite rationē: quia similiter a pec/
catis nemo nascendo/sed omnes renascen/
do mundant̄. Ac per hoc de hominib⁹ ideo
mūdatis/ quoniā renatis: homo q̄ nascit̄
renascatur/vt etiā ipse mūdetur: Potuerūt
enī parentes ad posteros trāsmittere quod
ipsi minime habuerūt. Nō solum sicut fru/
menta paleā/ et p̄putiū circūcisus: sed etiā
qđ et vos dicitis: fideles infidelitatē in po/
steros trajciūt: qđ nō est iam illoꝝ per spi/
ritum regeneratoꝝ/sed quo in carne gene/
rati sūt/ mortalis seminis vitiū. Nam vtiq̄
quos paruulos per sacramentū fidelium fi
deles faciēdos eē iudicat̄/ infideles natos
ex parentib⁹ fidelibus nō negatis.

De difficultate q̄stionis de anima: q̄re cū nata nō sit ex massa ade pctm tñ portet alienū: Ca.X.

A Tem si anima nō est ex traduce/ sed
a sola caro ipsa tñ habet traducē pec
cati/ et ipsa solam penam meretur:
hoc enī sentiunt iniustū esse dicentes/vt ho
die nata anima nō ex massa ade tam anti/
quum peccatū portet alienū. Attende ob/
secro te quemadmodum circumspectus vir
pelagius: nam ex eius libro hec que modo
posui verba transcripsi: sentit q̄ in difficili

de anima questiōe versek: Nō eni ait/quia
aīa nō est ex traduce/ sed si anima nō est ex
traduce: rectissime faciēs de re tā obscura de
qua nulla in scripturis sanctis certa τ apta
testimonia possum⁹ inuenire/aut difficili/
me possumus cunctanter loqui potius q̄ fi
B denter. Quapropter ego quoq̄ huic ppo/
sitioni nō p̄cipiti assertione respondeo. Si
anima nō est ex traduce: ergo que ista iusti
cia est/vt recens creata et ab omni delicto
prorsus immunis/ab omni peccati conta/
gione penitus libera/ passiones carnis di/
uersosq̄ cruciatus/τ qd̄ est horribilius etiā
demonū incursus in paruulis sustinere co/
gatur? Neq̄ eñ aliqd horū caro sic patir:
vt nō ibi anima potius que viuit ac sentit
penas luat. Hoc eñ si iustum ostēditur: sic
etiā ostendi potest qua iusticia in carne q̄
peccati subeat originale peccatū/baptisma
tis sacramento τ gratie miseratione mun/
dandū. Si autem illud ostendi nō potest:
neq̄ hoc posse arbitror. Aut ergo vtrūq̄ oc
cultū feram⁹/ et nos homines esse memine
rim⁹/ aut alias aliud de anima opus si ne/
cesse videbitur cautela sobria disputando
moliamur.

Ex dictis apostoli pbat mortē corpori merito peccati accidisse:

A Unc tamen illud qd̄ ait (Ca. XI.
Roma. 5. b. n aplś: Per vnū hominē peccatū in/
trauit in mundū/τ p peccatū mors:
τ ita in omnes hoīes ptransijt/in quo oēs
peccauerūt: sic accipiamus/ ne tot tantisq̄
apertissimis diuinarū scripturarū testimo/
nijs/qbus docemur p̄ter christi societatem
que in illo τ cū illo fit cū sacramētis ei⁹ im/
buimur τ eius mēbris incorporamur/vitā
salutemq̄ eternā adipisci neminē posse/ni/
mis insipienter atq̄ infeliciter repugnare
iudicemur. Neq̄ eñ alio sensu dictū est ad
vbi. s. romanos: Per vnū hominē peccatū intra/
uit in mundū: τ p peccatū mors: atq̄ ita in
omnes hoīes ptransijt: q̄ alio loco q̄ dictū
1. Cor. 15. c. est ad corinthios: Per hominē mors/ τ per
hominē resurrectio mortuorū: Sicut eñ in
adā omnes moriunt: sic τ in christo omnes
viuificabuntur. Nemo quippe ambigit hoc
ibi de corporis morte dictū: qm̄ de resurre/
ctione corporis magna apostoli intentione
questio versabat: τ ideo videtur ibi de pec/
cato tacuisse: quia nō erat questio de iusti/
cia. Hic autē ad romanos vtrūq̄ posuit: et
vtrūq̄ diutissime cōmēdauit: peccatum in
adā/iusticiā in christo: τ mortē in adā/vitā
in christo: q̄ oīa verba sermonis apostolici
quantū potui satisq̄ visum est in primo vt
iam dixi duorū illorū libro pscrutat⁹ aperui.
Qui q̄ ibi etiā ad corinthios locū ipsum de B
resurrectiōe dn̄i tractatū sic i fine cōcluserit:
vt nos dubitare nō sineret/mortē q̄ corpo
ris merito accidisse peccati: cū eñ dixisset:
Oportet corruptibile hoc induere incorru/ 1. Cor. 15. g.
ptionē/ τ mortale hoc induere immortalita
tem: Cū aūt corruptibile hoc indutū fuerit
incorruptionē: τ mortale hoc induet imor/
talitatē/ tūc fiet inqt sermo q̄ scriptus ē: Ab Osee. 13. d.
sorpta est mors in victoria: vbi ē mors† vi/ Al. † cōtentio
ctoria tua? vbi est mors aculeus tu⁹? Dein/
de subiecit: Aculeus autē mortis est pctm̄:
virtus vo peccati lex. Quia ergo sicut apo
stoli apertissima verba declarāt/ eo absor/
bebitur mors in victoria/quo corruptibile
τ mortale hoc induet incorruptionē τ imor Roma. 8. b.
talitatē: id est q̄ viuificabit deus et morta/
lia corpora nostra ppter habitantē spiritū
eius in nobis. Manifestū est τ huī⁹ mortis
corporis/ que resurrectioni carnis cōtraria
est/ aculeū fuisse peccatū: Aculeū autē quo
mors facta est/non quē mors fecit: pctō eñ
morimur/nō morte peccamus: Sic itaq̄ di
ctū est / aculeus mortis/quō lignū vite: nō
qd̄ hoīs vita faceret/ sed q̄ vita hoīs fieret:
τ quō lignū sciētie p qd̄ sciētia fieret homi/
nis: nō qd̄ per suā scientiā fecerit hō. Sic er
go τ aculeus mortis quo mors facta est nō
quē mors fecerit: Sic eñ dicim⁹ τ poculū
mortis quo aliqs mortuus sit vel mori pos
sit: nō quod moriens mortuusve cōfecerit.
Acule⁹ itaq̄ mortis pctm̄ est: peccati pun/
ctu mortificatū est genus humanū. Quid C
adhuc querim⁹ cui⁹ mortis: vtrū anime an
corporis? Utrum prime qua nunc omnes
morimur: an secūde q̄ tunc impij morient?
Nulla causa ē exagitādi questionē: nullus
tergiuersandi loc⁹: apostoli verba qbus id
agebat interrogata respondēt: Cū mortale
hoc inqt induerit imortalitatē/tūc fiet ser/
mo qui sc̄ptus est: Absorpta ē mors in vi/
ctoria vbi ē mors victoria tua? vbi ē mors
aculeus tuus? Aculeus autē mortis pctm̄:
virtus vero peccati lex. De resurrectiōe cor
poris agebat q̄ absorbebit mors in victo/
ria cum mortale hoc induerit immortalita/
tem. Tūc ipsi morti insultabit q̄ in victoria
resurrectionis corporis absorbebit. Tūc ei
dicet: vbi est mors victoria tua? vbi ē mors
aculeus tuus? Morti ergo corpis hoc dice
tur? Hāc eñ absorbebit victoriosa immor/
talitas / cū mortale h̄ imortalitate induet:
Morti inquā corpis tūc dicet: vbi ē mors
victoria tua: q̄ hic omes sic viceras/ vt etiā
dei filius tecum cōfligeret/ tecq̄ nō vitando

118

ꝑ ſuſciplēdo ſuparet? Uiciſti in moriētib⁹:
victa es in reſurgētibus: Uictoria tua qua
abſorbueras corpora morientiū/tempora/
lis fuit: victoria noſtra qua in corporibus
abſorpta es reſurgentiū/ęterna conſtabit:
Ubi eſt aculeus tuus/ hoc eſt peccatū quo
puncti ꝛ venenati ſumus: vt etiā in noſtris
corporib⁹ fieres: ꝛ ea tam longo tempe poſ/
1.Corī.15.g. ſideres? Aculeus autē mortis eſt peccatū:
virtus vero peccati lex. Peccauim⁹ in vno
omnes/vt moreremur in vno omnes: accę/
pimus legem non vt emendatione finire/
mus peccatū ſed vt tranſgreſſione augere/
Roma.5.d. mus. Lex eñ ſubintrauit vt abūdaret pec/
Gal.3.d. catum: ꝛ concluſit ſcriptura omnia ſub pec/
1.Corī.15.g. cato. Sed deo gratias qui dedit nobis vi/
Roma.5.g. ctoriam per dominū noſtrū ieſum chriſtū:
Al. ꝛ delictum vt vbi abundauit peccatū/ ſuperabunda/
Gal.3.d. ret et gratia: atq̄ vt promiſſio ex fide ieſu
chriſti daretur credentibus/ et vinceremus
mortem per immortalem reſurrectionē/ et
aculeum eius peccatum per gratuitam iu/
ſtificationem.

Qr ſanitas ꝛ ſanctificatio homini prouenit a chriſto/qui venit in ſimilitudine carnis peccati: nec tamen niſi initiatis eccleſiaſticis ſacramentis: Ca.XII.

N Emo itaq̄ de hac re fallaẗ et fallat.
Oēs adimit atq̄ aufert iſtę ſanctę
ſcripturę ſenſus manifeſtus amba/
ges. Quemadmodum ab origine trahitur
mors in corpore mortis huius: ſic ab origi/
ne tractum eſt ꝛ peccatum in hac carne pec/
cati: propter qḋ ſanandū/et propagine at/
tractū ꝛ volūtate auctū/atq̄ ad ipſam car/
nem reſuſcitandā/medicus venit in ſimili/
tudine carnis peccati: qui non eſt opus ſa/
Marci.2.c. nis ſed egrotantibus: nec venit vocare iu/
ſtos/ſed peccatores. Proinde qḋ ait apo/
ſtolus/ cum fideles moneret vt ſe ab infi/
1.Corī.7.c. delibus coniugibus nō diſiungerēt: San/
ctificatus eſt enim vir infidelis in vxore: et
ſanctificata ē mulier infidelis in fratre: alio/
quin filij veſtri immundi eſſent: nūc autem
ſancti ſunt: aut ſic eſt accipiendū/ quemad/
modum et nos alibi/et pelagius cum can/
dem ad corinthios epiſtolam tractaret ex/
poſuit: ꝙ exempla iam precęſſerant et vi/
rorum quos vxores/et fęminarum quas
mariti lucrifecerant chriſto: et paruulorū/
ad quos faciendos chriſtianos voluntas
chriſtiana etiam vnius parentis euicerat:
aut ſi/qḋ magis verba apoſtoli videnẗ ſo/
nare et quodāmodo cogere/aliqua illic in/
telligenda eſt ſanctificatio/qua ſanctifica/
banẗ vir vel mulier infidelis in ꝯiuge fide/
li: et q̄ ſancti naſcebanẗ filij fideliū: ſiue qꝛ
in mēſtruo cruore mulieris a cōcubitu con/
tinebat q̄cunq̄ vir vel fęmina id in lege di/
dicerat: naꝫ hoc ezechiel inter illa precępta
ponit quę nō figurate accipienda ſunt: ſiue
propter aliā quālibet/quę ibi aperte ꝓpo/
ſita nō eſt/ex ipſa neceſſitudine coniugiorū
atq̄ filiorum ſanctitatis aſperginem: illud
tamē ſine dubitatiōe tenēdū eſt/ quecunq̄
illa ſctificatio ſit/ nō valere ad chriſtianos
faciendos/atq̄ ad dimittenda peccata/niſi
chriſtiana et eccleſiaſtica inſtitutione et ſa/
cramentis efficiātur fideles: Nam nec con/
iuges infideles quālibet ſanctꝭ ꝛ iuſtis con
iugibus hereant/ab iniquitate mūdantur:
quę a regno dei ſeparatos in damnationeꝫ
venire compellit: nec paruuli de quibuſli/
bet ſanctis iuſtiſq̄ ꝓcreati/ originalis pec/
cati reatu abſoluunẗ/ niſi in chriſto fuerint
baptizati: ꝓ quib⁹ tanto impenſius loqui
debem⁹/quanto ꝓ ſe ipſi minus poſſunt.

Epilogat dicta in p̄cedentibus libris: et in hac epiſtola vel libro: Ca.XIII.

I D enim agit illa diſpu/ A
tatio/contra cuius nouitatem anti/
qua veritate nitēdum eſt/ vt infan/
tes omnino ſuperfluo baptizari videātur.
Sed aperte hoc non dr: ne tā firmata ſalu/
briter eccleſię conſuetudo violatores ſuos
ferre nō poſſit. Sed ſi pupillis opē ferre ꝓ/
cipimur: quanto magis pro iſtis laborare
debem⁹/ qui deſtitutiores et miſeriores pu
pillis etiam ſub parentibus remanebunt
ſi eis chriſti gratia denegabitur/quam per
ſe ipſi flagitare nō poſſunt. Illud autē qḋ
dicunt: ſine vllo peccato aliquos homines
iam ratione proprię voluntatis vtentes in
hoc ſęculo vixiſſe vel viuere: optandum eſt
vt fiat: conandum eſt vt fiat: ſupplicandū
eſt vt fiat: nō tamen quaſi factū fuerit con/
fidendū eſt: hoc enim optantib⁹ et conan/
tibus et digna ſupplicatione deprecanti/
bus quicquid remanſerit peccatorum/per
hoc quotidie ſoluitur qḋ veraciter in illa
oratione dicimus: Dimitte nobis debita Matth.6.b.
noſtra/ſicut et nos dimittimus debitorib⁹
noſtris. Quam orationē quiſquis cuilibet B
etiam homini ſancto et dei voluntatē ſcien
ti atq̄ facienti/ pręter vnuꝫ ſanctū ſanctoꝝ
dicit in hac vita neceſſariam nō fuiſſe/mul/
tum errat: nec poteſt omnino illi ipſi place
re quē laudat: ſi autē ſeipſum talem putat
ipſe ſe decipit ꝛ veritas in eo nō eſt: non ob Ioh.1c.1.

aliud/niſi quia falſuȝ putat. Nouit ergo il/
le medicus qui nõ eſt opus ſanis/ſed ęgro/
tantibus/quemadmodũ nos curando per/
ficiat in ęternam ſalutem:qui et ipſam mor
tem/q̃uis peccati merito inflicta ſit/nõ au/
fert in hoc ſęculo eis quibus peccata dimit
tit: vt etiam cum eius timore ſuperando
ſuſcipiant pro fidei ſinceritate certamen:et
in quibuſdam etiam iuſtos ſuos quoniam
adhuc extolli poſſunt/nõ adiuuat ad perfi/
Pſ.142. ciendam iuſticiam: vt dum non iuſtificatur
in conſpectu eius omnis viuens/actionem
gratiarum ſemper indulgentię ipſiꝰ debea/
mus: ⁊ ſic ab illa prima cauſa omniũ vitio/
rum/hoc eſt a tumore ſuperbię ſancta hu/
militate ſanemur. Hanc epiſtolã dũ diſpu
tatio magna breuẽ parturit/liber ꝓlixus ẽ
natꝰ: vtinã tã ꝑfectus q̃ tãdẽ aliq̃n finitus.

Sancti auguſtini epi epiſtola ſiue liber
tertius de peccatorũ meritis et remiſſione/
et de baptiſmo paruuloꝝ explicit.

Diui aurelij auguſtini hipponẽ ſis epiſcopi/in librũ de vnico baptiſmo/ex ſecundo libro retractationum/argumentũ.

A
2.Retract. ca.34.

C ẽpore de vnico baptiſmo ami/
cus quidã meus/a neſcio quo do/
natiſta ꝑſbytero accępit/indicãte
q̄ petilianus epiſcopus eorũ con/
ſtantinenſis cum ſcripſerit. Hũc ad me ille
attulit/ac vęhemẽter vt ei reſponderem ro/
gauit:et factũ eſt. Librũ auteȝ meũ in quo
B
De vnico baptiſmo.ca.16.
reſpondi/vnde titulũ habere volui:hic eſt:
de vnico baptiſmo. In quo libro illud qđ
dixi cõſtantinũ imperatorẽ donatiſtis cri/
minantibus/ordinatorẽ ceciliani fęlicẽ ab/
tugnenſem nõ negaſſe accuſationis locum:
q̃uis eos in ceciliani fictis criminibus ca/
lũnioſos fuiſſet expertus: in ordine tẽpoꝝ
poſtea conſideratũ/aliter inuentũ eſt. Nã
ꝑus memoratus imperator cauſam fęlicis
fecit audiri a ꝓconſule: vbi legitur abſolu/
tus/⁊ poſtea ipſe cecilianũ cũ accuſatoribꝰ
eius auditũ/comperi innocentem: vbi eos
expertus eſt in eius criminibus calũnioſoſ:
qui ordo tempoꝝ ꝑ cõſules declaratꝰ/mul/
to vęhemẽtius in ea cauſa calũnias dona/
tiſtarũ conuicit/penituſq̃ ſubuertit:qđ ibi
oſtendimus.

Capitulorum libri de vnico baptiſmo contra petilianũ/ſancti auguſtini/recollecta annotatio.

1 Q nõ inutiliter eadem res diuerſis
frequenter ſermonibus: ⁊ quomodo
cogatur reſpondere donatiſtis con/
traria ⁊ ſentientibus ⁊ facientibus.
2 Q ſacrilegus non ſit/qui vnicum ba/
ptiſmum quod heretici non eſt ſed
chriſti/iterare nõ audeat.
3 Comparat hęreticos iudęis pro tan/
to/quia in vtriſq̃ ſi ad fidem vene/
rint quod rectum inuenitur/ample/
ctimur: peruerſum autẽ deſtruimuſ
et reprobamus.
4 Q gentilium peruerſitas inculpatur
ab apoſtolo: veritatis autem cogni
tio quę erat in eis ab eo agnoſcitur
et multipliciter ꝑdicatur.
5 Ex prędictis trahit apoſtolicam regu/
lã: cuius et exempla apponit: tandẽ
inuehendo in donatiſtarũ hereſim.
6 Q ſicut nihil eis ꝓderat ad ſalutem
qui verum deum ignorantes eũ ta/
men colebant/ immo oberat: ſic ni/
hil prodeſt hęreticis ad ſalutẽ/q̄ ex/
tra eccleſiam verum baptiſmũ per
ignorantiã ⁊ tradunt ⁊ tenent: imo
obeſt ad damnationẽ.
7 De rebaptiçatione baptiçatorum ba/
ptiſmo iohannis/ refellit pluribus
medijs cauillationẽ hęreticorum: et
q̄ nihil hęreticũ adiuuent plura te/
ſtimonia euangelica/ ſed catholicis
plurimũ ſuffragentur.
8 Contra aſſerentes ſacramenta ſacrile/
ga a ſacrilegiſ miniſtrata/arguit.
9 Reprimit exultationẽ/dicentis ſe ſol/
uiſſe quęſtionẽ contra catholicos: ⁊
quomodo vitioſum emendandũ in
hęreticiſ ſit/ rectũq̃ cõmẽdandũ.
10 Comparat confeſſionẽ catholicorum
confeſſioni petri hęreticorũ autem
confeſſioni dęmonũ: ⁊ ſicut fides ex/
tra eccleſiã reperitur: ita ⁊ baptiſma
extra eam agnoſcimus.
11 Q verum baptiſma cum falſa fide re/
periatur: et quid in hęreticis repre/
hendatur.
12 De pęna hęreticorũ cum ad eccleſiam
redierint.
13 Q hęretici ſanctos viros in imperfe/
ctionibꝰ quas in eiſ charitas operie/
bat/ſequi ſe gloriant: in ꝑfectionibꝰ
autẽ ⁊ veritate derelinquũt.
14 Sicut ſtephanus papa ⁊ cyprianꝰ di/
uerſa ſentientes in eccleſiaſtica per/
manſerunt vnitate: ita et donatiſtę
ꝓpter falſam ſuã opinionẽ ab eccle
ſia ſe nequaq̃ ſeparare debuerũt.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi/ liber de vnico baptismo cōtra petilianū incipit.

Qz non inutiliter eadem res diuersis frequentetur sermonibus: et quomodo cogatur respondere donatistis contraria et sentientibus et facientibus: Ca. I.

Respondere diuersa sentientibus et a regula veritatis erranti bus cōstantine frater sepissime cogimur: etiā de his rebus quas alijs sermonibus frequētauimus. Qd vtiliter existimo fieri / et ꝑpter eorum ingenia tardiora/ qui putant aliud dici cū aliquid legitur: et propter ipsam disputationum copiam: vt nō solū ad diligentiores res rara perueniat / sed quolibet modo ex multis in manus etiā negligentiores incurrat. Proinde sermonē de vnico baptismo ab his compositum a quibus baptism⁹ iteratur: quē mihi cum in rure simul essemus/ a nescio quo donatistarū ꝑsbytero acceptū dedisti: atqꝫ vt ei respōderem multū petisti: nō nisi verborū strepitu inflatū/ ꝛ calumniosis criminationib⁹ asperatū: vide adiuuante domino quanta facilitate confutem. Prima illic inuidia est/ qꝫ ventilatur in publico res secreta. Taceāt ergo qui hoc fieri debere nō putant: Aut si ad loquendum cogi se dicūt vt respōdeant cōtra sentiētib⁹: hec etiā nostra causa est/ vt rñdeam⁹: nō solū ꝯtra sentientibus/ verū etiā ꝯtraria faciētib⁹: Debet em̄ palā redargui qd in occulto nocet/ qz ꝛ palam defendit / cū suadet in occulto qd noceat cū pficit. Nā qs corā ꝓphanis quēqꝫ baptiçat? Et tñ baptiçari christianos nullus propbanus ignorat: qui audit in publico: qd si credit pcipiat in secreto.

Qz sacrilegus non sit/ qui vnicū baptismum qd heretici nō est/ sed christi/ iterare nō audeat. Ca. II.

Videamus ergo de baptismatis iteratione qd dicant/ qui verecundantur hoc in aperto dicere/ qd vtinam in aperto timerent admittere. Ubi sit inqt verum baptisma querit. Deinde subiūgit: Usqꝫadeo meū est: vt qd a me vnicū datū est/ nec ab ipsis sacrilegis iteretur. Cui respondemus. Sacrilegus nō est: qui vnicuȝ baptismū: nō qd tuū/ sed qd christi est iterare non audet. Christi est em̄ vnica hominis in baptismate cōsecratio: tua est autem vnici baptismat⁹ iteratio. Corrigo in te qd tuū est: agnosco qd christi est. Hoc em̄ iustū est: vt cū mala hominū reprobamus/ quecūqꝫ in illis bona dei reperimus/ approbemus.

Cōparat hereticos iudeis ꝓ tanto/ quia in vtrisqꝫ si ad fidē venerint quod rectū inuenitur/ amplectimur: peruersum autē destruimus et reprobamus: Ca. III.

Hoc in quā iustū est: vt etiā in sacrilego nō violem qd verum inuenio sacramentū: nec sic emendē sacrilegū/ vt in eo perpetrē sacrilegium. Nam sic sunt isti mali in baptismo bono: quēadmodum sunt iudei mali in lege bona. Itaqꝫ vt illi ꝑ ipsā legē iudicabunt/ quā malicia sua malā nō fecerūt: ita ꝛ isti ꝑ ipsum baptismū iudicabuntur/ quem bonū mali tenuerūt. Ergo quēadmoduȝ iudeus cū ad nos venerit vt christian⁹ fiat/ non in eo destruim⁹ bona dei sed mala ipsius. Nam qꝫ errat nō credendo qꝫ christ⁹ iam venerit/ natusqꝫ et passus sit/ ꝛ resurrexerit: hoc emēdamus eaqꝫ infidelitate destructa/ fidē qua hec credunt astruimus: Item qꝫ errat vmbris veteꝝ sacramētorum inherēdo/ dissuadem⁹: iamqꝫ venisse tempus quo hec auferenda atqꝫ mutanda ꝓphete ꝑdixerant demōstramus: Qz vero vnū deū colendū credit qui fecit celū ꝛ terram: qꝫ omnia idola ꝛ sacrilegia gentiū detestatur: qꝫ futurū expectat iudicium: qꝫ vitam sperat eternā: qꝫ de carnis resurrectiōe nō dubitat: laudam⁹/ approbam⁹/ agnoscimus: sicut credebat credenda/ sic tenebat tenenda/ firmam⁹: Ita etiā cū ad nos venerit schismaticus vel hereticus vt catholic⁹ fiat: schisma eius ꝛ heresim dissuadēdo ꝛ destruendo rescindimus: sacramēta vero christiana si eadē in illo inuenimus/ ꝛ quicqd aliud veri tenet: absit vt violemus: absit vt si semel danda nouim⁹ iterem⁹: ne dū vitia humana curam⁹/ diuina medicamenta dāne/

muſ:aut q̃rẽdo ſanare qȯ vulneratũ ẽ:hoiez
ſauciũ/ ⁊ vbi ſan⁹ ẽ vulnerem⁹. Proide ſi ȯ ali
q̃ re ad fidẽ chriſtianã ⁊ catholicã ptinente:ſi
deniq; de ipa trinitat' vnitate diſſentiẽtẽ he/
reticũ iuenio:⁊ tñ euãgelica ⁊ eccl'iaſtica regu
la baptiçatũ/ itellectũ hois corrigo:ñ dei vio
lo ſacramẽtũ. Loquor de iudeis ⁊ ſchiſmati/
cis vł hereticꝭ ſb chriſti vtcũq; noie errãtib⁹.

Q2 gentiliũ puerſitas iculpat̃ ab aplo: ꝟitat' aũt ꝯgnitio q̃ erat i eis ab eo agnoſcit̃ ⁊ mltipliat̃ p̃dicat̃: (Ca. IIII

A Ꞇ ipſis gẽtilib⁹ idolorũq;
b cultorib⁹ mlta vtiq; a nobis diuerſita
te diſtantib⁹/ nihil alıȯ nobis demõ/
ſtrat apls: niſi vt i ipis q̃; ita q̃cq̃d prauũ eſt
corrigam⁹/ vt qȯ forte rectũ ẽ approbem⁹. Nã
vtiq; idolatraſ/ ⁊ qȯ ẽ graui⁹ nõ tñ cultores/
ſ etiã inſtitutores ſimulacroꝝ redarguebat:
Roma.1.c. vbi ait: Qui cognoſcẽtes deũ nõ ſic deũ glo
rificauerũt aut grãs egerũt: ſ euanuerũt in
cogitatiõib⁹ ſuis: ⁊ obſcuratũ ẽ inſipiens cor
eoꝝ: Dicẽteſ eñ ſe eẽ ſapiẽteſ/ ſtulti facti ſũt:
Et imutauerũt gl'iã icorruptibilis dei: i ſimi/
litudinẽ imaginis corruptibilis hois ⁊ volu/
crũ ⁊ q̃drupedũ ⁊ ſerpẽtũ. Talia q̃ppe noui
m⁹ fuiſſe ſimulacra egyptioꝝ: vbi ⁊ inſtituta
eẽ mltiplicior multoq; igminioſior idolatria
phibet̃. Nũq̃d tñ cognitionẽ dei denegauit
illis fuiſſe: ac nõ potius ꝯfirmauit dicẽs: Co/
gnoſcẽtes deũ/ nõ vt deũ glorificauert? Si q̃
iſtã ꝯgnitionẽ tanq̃ mẽdaciũ repellere ⁊ de/
ſtruere conaret̃: q̃ eã i ſacrilegiſ iueniſſet: nõ/
ne qȯ abſit/ veritat' iimic⁹ exiſteret? Jdeoq;
id qȯ mutauerũt i mẽdaciũ ſuũ: Nã ⁊ hic di/
xit: Jmmutauert gl'iaz dei in ſiĺitudinẽ ima/
ginis corruptibil' hois: talẽ ſcz fingẽteſ deũ/
q̃lis nõ ẽ de⁹: ⁊ nõ ſic eũ ꝯgnouerũt tradẽtes
hoib⁹. Et paulopoſt de talib⁹ dic̃: Qui imu/
tauerũt ꝟitatẽ dei i mẽdaciũ/ ⁊ coluerũt ⁊ ſer
uierũt creature poti⁹ q̃ creatori/ q̃ ẽ bñdictuſ
in ſecula. Veritas q̃ppe creature a deo eſt/ nõ
de⁹: quã illi i mẽdaciũ ꝯuerterũt: tanq̃ deos
colẽtes ſolẽ ⁊ lunã ⁊ q̃cũq; celeſtia atq; terre
ſtria: Qȯ q̃ mutauert i mẽdaciũ ſuũ/ culpat/
deteſtat̃/ euertit. Qȯ aũt veꝝ in doctrina q̃/
uis mult' falſitatib⁹ pmixta/ ꝯfuſaq; ſeruat̃/
approbat/ teſtat̃/ affirmat. Nã ⁊ hinc eũdẽ lo/
cũ ita cepit vt diceret: Reuelat̃ eñ ira dei de
celo ſup oẽm ipietatẽ ⁊ iniuſticiã hoim/ coꝝ
q̃ veritatẽ i iniq̃tate detinẽt/ nõ abnegãs ve/
B ritatẽ/ q̃uis iniq̃tate detentã. Et in actibus
Act.17.f. aploꝝ/ cũ de deo vno ⁊ ꝟo athenieñſes doce/
ret: q̃ i illo viuim⁹/ mouemur/ ⁊ ſum⁹: ꝯtinuo
ſbiũxit: Sic q̃dã ſm vos dixerũt. Hoc igit̃ q̃
in deo viuim⁹/ mouemur/ ⁊ ſum⁹: ex illa ꝟita/
te ẽ quã et illi ipĳ ſimulacrorũ cultores i ini/
q̃tate detinẽt: q̃ cogñſcẽtes deũ/ nõ ſic deũ gl'i/
ficauert. Hãc tñ ꝟitatẽ ſicut videm⁹ apud ipi
os ⁊ ſacrilegoſ inuẽtã/ nõ deſtruit/ ſ ꝯfirmat

apls: eiuſq; vtitur teſtimonio ad docẽdos
eos q̃ iſta neſciebant. Hui⁹ regule aplice ſe/
ctator ep̃s cypꝛian⁹/ de vno ꝟo deo aduerſus
multoꝝ deoꝝ falſorũq; cultores diſputãs
multa pfert teſtimonia de libris eoꝝ q̃s p̃/
claros auctoreſ habẽt: h̃ ẽ ex illa ꝟitate quã
in iniq̃tate detinẽt. Multo aũt mirabili⁹ ẽ
qȯ fecit apls: vt eoꝝ phana circumiẽs/ arã
quãdã int̃ aras demonũ inuentã/ in q̃ ſcri/
ptũ eſſet: ignoto deo: neq; h̃ negãdo ⁊ refel Act.17.f.
lendo deſtruxerit/ ſ poti⁹ ꝯfirmando: Hinc
etiaz repit opportuniſſimũ ſue diſputatiõis
exordiũ dicẽs: Quẽ vos ignorãtes colitis:
hunc ego annuncio vobis.

Ex p̃dictis trahit aplicã regulã: cui⁹ et exẽpla apponit: tãdẽ inue hẽdo i donatiſtaꝝ hereſim: Ca. V.

A Anc itaq; ⁊ nos p maiores nr̃os trã
b ditã nobis ſequẽtes aplicã regulã:
ſi q̃d recti etiã in puerſis iuenerim⁹/
eoꝝ puerſitate correcta/ illud qȯ rectũ ẽ mi
nime violam⁹: vt in vno hoie ex his q̃ vera
tenet/ etiã falſa emẽdẽt̃: nõ ex falſis ꝯuict'
etiã vera deſtruãt̃. Tpib⁹ aploꝝ q̃ dicebãt:
Ego q̃dẽ ſũ pauli: ego aũt apollo: ego aũt 1.Cor.1.b.
cephe: q̃uis nõ p impioꝝ/ ſ ſctõꝝ noia/ ipi
tñ impia ſchiſmata faciebant: h̃ ipſoꝝ erat
deteſtabile vitiũ. Q̃ ꝟo ſciebãt chriſtũ p
ſe eẽ crucifixũ: ⁊ ſe in ei⁹ noie baptiçatoſ: nõ
erroris eoꝝ/ ſ diuini apȯ eos muner' erat.
Hãc dei ꝟitatẽ in iniq̃tate ſuoꝝ ſchiſmatũ
detinebãt. Hãc apprehẽdẽs beatiſſim⁹ pau/
luſ: ñ p illa vitia deſtructa etiã iſtã deſtruit:
ſ p hãc ꝯfirmatã illa emẽdãda ꝯuincit. Nũ
q̃d paul⁹ p vobis inq̃t crucifix⁹ ẽ: aut i noie
pauli baptiçati eſtis? vt p verũ dei qȯ tene
bant: de ſuo falſo erubeſcerent qȯ agebãt.
Sic q̃ dicitur iudeo: tene fidẽ reſurrectiõis B
mortuoꝝ ſicut tenebas: ſ crede iã chriſtũ re
ſurrexiſſe a mortuis/ qȯ nõ credebas: Veri/
tatẽ q̃ppe dei de mortuis reſurrectur' in tua
iniq̃tate detines: q2 chriſtũ reſurrexiſſe non
credis: Sic idolorũ cultori dr: tene ab vno
ꝟo deo mũdũ cõditũ eẽ/ qȯ tenebas: ſ noli
credere deos eſſe ligna ⁊ lapides ⁊ ipſi⁹ mũ
di q̃ſlibet pticulas q̃s colebas: Dei eñ veri
tatem q̃ credis ab ipſo mũdũ cõditũ in tua
detines iniq̃tate: q̃ deoꝝ cultor vis eſſe fal/
ſoꝝ: Sic etiã heretico dicit̃ q̃ in ſacramenta
chriſtiana ſicut in eccleſia catholica tradũt̃
nulla ſua falſitate mutauit: Tene chriſtia/
nũ baptiſmũ in noie patris ⁊ filĳ ⁊ ſpũſſcti
ſicut tenebaſ: ſ agnoſce chriſti eccleſiã toto
ſicut pphetatũ ẽ orbe creſcẽtẽ: cui ſacrilega
voce maledicebas. Dei eñ veritatẽ de vni/
tate baptiſmat' in iniq̃tate detines tue di/
uiſionis. Corrige iniq̃tatẽ heretici figmẽti:
ne pdat te: ⁊ noli ſupbire de ꝟitate chriſtia/
ni ſacramẽti/ q̃ ibi eſt vt iudicet te. Ego aũt

abſit vt ſic deteſter iniqtatē tuā/ vt chriſti
abnegē ỽitatē:quā i te inuenio ad dānatio/
nē tuā. Abſit vt ſic te corrigā vt illud vñ te
corrigo deſtruā:niſi forte deſtruere debeo ve
rū qđ inuenio i aīa hereticoꝝ:cū apl's nō de/
ſtruxerit verū qđ inuenit in lapide pagano
rū. Plus ē vn⁹ de⁹ ꝙ̃ vn⁹ baptiſm⁹. Nec̄ eñ
baptiſm⁹ de⁹ ē: ſ; iō magnū aliqd ē/ qꝛ ſacr̄
ē dei: Et tñ ipſe vn⁹ de⁹ etiā extra ecclīā ab ig
rātib⁹ colebat̄. Sic ḡ ⁊ vn⁹ baptiſm⁹ etiā ex/
tra ecclīā ab igrātib⁹ dat̄. Qui dicit fieri nō
potuiſſe vt de⁹ vn⁹ ⁊ ver⁹ ab igrātib⁹ extra ec
cleſiā colerer̄/ videat nō qđ mihi ſed qđ ipſi
Act.17.c. apoſtolo valeat reſpōdere dicēti: Quē vos
ignorātes colitis: hūc ego ānūcio vobis.

Q2 ſic̄ nihil eis ꝓderat ad ſalutē
q̄ veꝝ deū ignorātes eū tñ colebāt/
imo oberat:ſic nihil ꝓdeſt heretic̄
ad ſalutē/ ꝙ extra ecclīā veꝝ baptiſ
mū ꝑ ignorātiā et tradūt et tenēt:
immo et obeſt: Ca.VI.

Quamobrem ſicut nihil eis ꝓderat
q ad ſalutē/ q̄ veꝝ deū igrantes eū tñ
colebant: imo ⁊ oberat ad ꝑniciē/ ꝙ
falſos deos ſimul colētes eidē ỽo deo ſacri/
legā iniuriā faciebāt:ſic nihil ꝓdeſt heretic̄
ad ſalutē ꝙ extra ecclīā veꝝ baptiſmū ꝑ ig/
rātiā ⁊ tradūt ⁊ tenēt: imo ⁊ obeſt ad dāna/
tionē/ qđ i ſacrilega iniqtate erroris hūani:
etiā diuini ſacramēti: nō ꝑ quē mūdet̄/ ſ; ꝑ
quē ſeueri⁹ iudicent̄ detinēt ỽitatē. Et ſicut
apl's qñ illos ſacrilegos corrigebat: deū tñ
veꝝ q̄ extra ecclīā ab eis igrātib⁹ colebat̄/
agſcebat poti⁹ ꝙ̃ negabat: Sic etiā nos qñ
hereticoꝝ ſacrilega ſeparatione errores corri/
gim⁹/ baptiſmū tñ veꝝ quē ꝑ igrātiā extra
ecclīā tradūt vtiq̄ agſcere ñ negare debem⁹.

De rebaptizatiōe baptizatoꝝ
baptiſmo iohānis/ refellit plurib⁹
medijs cauillationē hereticoꝝ: ⁊ ꝙ
nihil hereticū adiuuet plura teſti/
monia euangelica/ ſed catholicis
plurimū ſuffragentur. Ca.VII.

A
Act.19.a. ſ Ed paulus inquiūt/ cū inueniſſet in
epheſo qſdā qui ſe dicebāt iohānis
baptiſmate baptiçatos: baptiçari
iuſſit i chriſto. Quiſq̄s h̄ exēplo ſchiſmati/
cos ⁊ hereticos baptiçandos putat: audeat
dicere ſi pōt hereticū vl' ſchiſmaticū iohānē
fuiſſe. Hoc ſi nefas ē dicere/ ꝓfecto illis ho/
minib⁹ qđ deerat/ datū ē: non qđ inerat im/
probatum: ſiue mētiti fuerint ſe habere ba/
ptiſmū iohānis: ſic nōnulli arbitrāt̄: ſiue qꝛ
baptiſm⁹ iohānis nō erat baptiſm⁹ chriſti/ ſ;
tñ militās chriſto: ſic legis vetera ſacramen
ta ꝑcurſorio qdā ⁊ ꝑfiguratorio fungebant̄
officio. Si poſt iohānē amicū ſpōſi baptiça
tū ē inquiūt: quāto mag̃ poſt hereticū ba/
ptiçandū ē. Pōt alius velut iuſta ſibi indi/
gnatione cōmot⁹ dicere: Si poſt iohānē ba/
ptiçatū ē/ q̄ vinū penit⁹ nō bibebat: quāto
poſt ebrioſū iuſti⁹ baptiçandū ē: Hoc ḡ iſti
faciāt ſi pñt. Baptiçēt poſt ebrioſos ſuos: ſi
poſt iohānē ſobriū apl'i baptiçauerūt. Quid
hinc rñdēt: niſi ꝓpterea ſe poſt iſtos nō ba/
ptiçare: qꝛ ꝑ eos q̄ baptiçati ſunt nō coꝝ ſ;
chriſti baptiſmū ꝑceperūt. Credūt eē ḡ ꝓpte
rea poſt iohānē baptiçatū/ qꝛ vel nullū illi
baptiſmū habebāt vl' chriſti baptiſmū nō/
dū habebāt. Hoc qdē etiā ipſe ſibi cui rñde/
mus oppoſuit: oppoſitūq̄ nō ſoluit. Ait eñ:
Dicit forſitan aliqs: ſ; hi qs paul⁹ iterū ba/
ptiçauit/ baptiſmo iohānis abluti fuerūt: nō
baptiſmo ieſu chriſti: Vñ rebaptiçare dico
nō oportere/ qs ꝯſtat eſſe a traditorib⁹ tñ in
chriſti noīe baptiçatos. Hoc ſibi cū ipē ꝓpo
ſuiſſet/ attende quēadmodū fruſtra rñdere
conatus ſit. Huic inq̄ rei dñs ieſus chriſt⁹
rñdit his ỽbis. Qui mecū nō colligit/ diſp/ Matth.12.c.
git. Et iterū: Non oīs q̄ dicit mihi dñe dñe Matth.7.c.
itrabit i regnū celoꝝ. Multi eñ dicēt mihi
in illa die: dñe dñe/ nōne i tuo noīe ꝓpheta/
uim⁹ ⁊ i noīe tuo demonia eiecim⁹: ⁊ in tuo
noīe ỽtutes mltas fecim⁹: Et tūc dicā illis:
Nō noui vos: Recedite a me opari iiqtat̄.
Perdidiſſe igit̄ falſū op⁹ nō dubiū ē: q̄ tam
etſi i noīe ieſu chriſti ſacrilegi tñ auſi ſit opa
ri. Velint nolint: ꝓinde traditores ſacrileg̃
ſacris chriſtū mag̃ offēdūt. Qui ſi ⁊ dicere
audeāt: i noīe tuo ꝓphetauim⁹: dicet ill' vt
ceteris: recedite a me opari iniqtat̄: nō no/
ui vos. Recte ill' h̄ dicet: qñqdē i indignis
nō diſſimiles cauſe ſūt: baptiçare: demonia
pellere: ceteraſq̄ mirabiles facere virtutes.
Vide ꝙ̃ mlta dixit: et qđ ſibi ex aduerſo ꝓ/ B
poſuit/ ſoluere oīno nō potuit: nec ſolū/ ſed
etiā nos ipos q̄ aduerſus eos dicere debere/
mus admonuit. Nec̄ eñ tñ nihil eū adiu/
uāt hec euāgelica teſtimonia: ſed etiā cauſe
nr̄e plurimū ſuffragāt̄. De baptiſmo iohis
agebat̄: a q̄ baptiçatos qſdā ſi baptiçauit
apl's/ nō vtiq̄ iohis baptiſmū habētib⁹ iteꝝ
iohis baptiſmū dedit: ſed chriſti baptiſmū
nō habētes baptiçari iuſſit i chriſto: ac per
hoc neutrū deſtruxit/ ſed vtrūq̄ diſtinxit.
Hoc etiam iſte cōtra quem diſſeruimus vi/
dit: qui cum ſibi velut ex aduerſarijs parti/
bus obieciſſet: qꝛ et hi quos traditores vo/
cant baptiſmo chriſti nō iohānis baptiçāt
⁊ baptiçāt̄: ⁊ iō p⁹ eos baptiſmū nec reſcīdi/
nec iterare oportere. Huic qſtioni dicit rñ/
diſſe chriſtū cū ait: Qui mecum nō colligit/
ſpargit: qſi dixerit chriſt⁹: iñ eis q̄ mecū nō
colligūt/ etiā qđ verū et quod mecū inuētū
fuerit/ negetur/ exuffler̄/ deſtruat̄. Ait etiā
quibuſdā dicentibus: Domine dñe in no/
mine tuo prophetauim⁹/ et in nomine tuo

demonia eiecim⁹: ⁊ in nomine tuo ꝟtutes
multas fecim⁹: eū respōsurū: Nō noui vos:
Recedite a me operarij iniq̄tatis. Nūquid
etiā hic dixit: Propter iniquitatē vestrā ne
gabo etiā veritatē meā in vestra iniquitate
detentam? Neq̧ eīm in regnū suū receptu-
rus est omnes in q̄bus inuenerit aliquā ve
ritatē: sed in quibus inuenerit veritati con-
gruā charitatē: Que si defuerit/ iniquitas
erit. In qua tamē detenta veritas negāda
nō est: sed ipsa iniquitas nō destructa veri-
tate damnanda est. Unde et apostolus di-
1. Cor. 13. a. cit: Et si sciero omnia sacramenta ⁊ omnem
scientiā: ⁊ si habuero omnē ꝓphetiā et oēm
fidem: ita vt montes transferā: charitatem
autē nō habuero: nihil sum. Se dixit nihil
esse/ si charitatē nō habeat: nō sacramēta et
scientiā ⁊ ꝓphetiā ⁊ fidem: Illa eīm magna
sunt/ etiā si ille nihil sit/ qui ea sine charitate
habuerit: ⁊ eoꝝ veritatē in sua iniq̄tate te-
C nuerit. Hoc ⁊ nos istis hereticis dicim⁹: Nō
destruim⁹ ꝟitatē baptismatis/ quā in vestra
iniquitate detinetis: sed cū vos corrigim⁹/
illā destruimus ⁊ euertim⁹: hanc autē agno-
scimus ⁊ tenem⁹. Nihil itaq̧ istū adiuuant
plura euangelica testimonia: quēadmodū
autē nobis etiā plurimū suffragent/ aduer-
te. Ecce ipa verba eius attende. Perdidisse
inquit falsum opus non dubiū est/ qui tam
etsi in noie iesu christi sacrilegi tamen ausi
sunt operari. Hoc omni no verum est: qm̄
qui sacrilegi in nomine iesu christi ausi sunt
operari/ falsum opus ꝓpriū ꝑdiderūt. Nun
quid ideo tamē nomē ipsum iesu christi sa-
crilegiū est/ etiā cū ꝑ illum sacrilegi aliquid
opant? Quis hoc audeat vel dementissim⁹
dicere? Quis iā isto tēpore vel pagan⁹ au-
deat affirmare? Uñ ⁊ ipe iesus christ⁹ cū ve-
Math. 12. c. rissime dixerit: Qui mecū nō colligit spar-
git: tamen cū ei discipuli dixissent quendā
se inuenisse/ q̄ in noie eius demonia eijcis-
set ⁊ ꝓhibuisse/ q2 cū eis dn̄m nō sequeba-
Marci. 9. f. tur: ad hoc r̄ndit: Nolite prohibere: Nemo
eīm virtutes facit in nomine meo/ ⁊ pōt ma
le loqui de me. In hoc vtiq̧ ꝓpria iniqui-
tas erat: q2 non cum dn̄o colligebat: nec in
eius gregis vnitate pastorē cum discipulis
sequebat: in q̄ iniquitate sua/ veritatē deti-
nebat alienam: ꝙ in noie iesu christi eycie-
bat demonia: ⁊ de illo male non loquebat.
Hui⁹ itaq̧ iniquitatē illis verbis dn̄s dam
nat vbi ait: Qui mecū nō colligit/ spargit:
veritatē suam tñ in illo nō negat nec impro
bat cū dicit: Nolite ꝓhibere: Nemo eīm vir-
tutes facit in noie meo/ ⁊ potest mala loqui
de me. Hoc dn̄icū exemplū sequentes etiā
nos ꝓ virib⁹ nostris/ baptismi ꝟitatē/ ⁊ q̄c-
q̄d aliud veꝝ heretici tenēt/ negare nō pos-
umus: improbare ac destruere nō audem⁹:
ipsoꝝ autē iniquitatē qua cū christo nō col
ligunt sed spargūt/ merito detestamur/ ⁊ in
uiolata que in eis est veritate dānam⁹: vel
quantū sinimur/ emēdamus.

Contra asserentes sacramenta sacrilega a sacrilegis ministrata/ arguit: Ca. VIII.

Espiciat ergo iste quo errore dixerit A
r q̄d secutus adiūxit: Uelint/ nolint/
ꝓinde traditores sacrilegi sacramē-
tis christū magis offendūt: Alia ē q̄ppe teme
ritas et vtcūq̧ tolerabilis: ꝙ traditores di
cit hoies/ q̄s esse nō ꝓbat. Illud autē quis
ferat ꝙ sacrilega dicit sacramenta christi
etiā si vere sicut calūniat/ a traditorib⁹ ha-
berent: q̄ in noie patris et filij et spūssancti
ritu euāgelico celebrāt? Hic forsasse dicat:
iā nō esse christi sacramentū q̄d a sacrilegis
datur. Cur nō ergo dicit nō esse etiā nomen
christi/ q̄d a sacrilegis dicitur? Q̄d omnino
nō ausus ē dicere. Ait eīm: Perdidisse igitur
falsū opus nō dubiū ē/ qui tametsi in noie
iesu christi sacrilegi tñ ausi sunt opari. Cā
etsi inq̄t in noie iesu christi: nunq̄d nō dixit
nō esse nomē iesu christi? Sic ḡ nihil ꝓdest
sacrilegis q̄d opant in noie iesu christi: sic
nihil ꝓdest hereticis ꝙ baptiçāt vel bapti-
çant in baptismo iesu christi. Sz tñ sicut il-
lud nomē ē iesu christi/ ita ⁊ iste baptismus
iesu christi. Et vtrūq̧ agnoscēdū/ ⁊ approbā
dū: nō negādū ⁊ destruēdū ē: ne tantis do-
nis dei fiat iiuria: cū sacrilegoꝝ eisdē bonis
male vtētiū corrigat vita. Ille dicit sacrile B
Math. 7. d. gis dictuꝝ dn̄m: Recedite a me oēs q̄ opa-
mini iniq̄tatē/ q̄ extra ecclesiā baptiçāt: vel
demonia eijciunt: vel aliq̄s ꝟtutes in noie
iesu christi opant: Nos aūt dicim⁹/ imo ipa
ꝟitas dic/ oib⁹ h̄ deū eē dicturū/ q̄ intra ipa
vnitatis retia mali pisces cū bonis vsq̧ ad
litus natāt. Quid eīm eis aliud dicet cū in
vasa collectis bonis/ illi mali sepati ꝓijcien
tur: nisi/ recedite a me q̄ opamini iniq̄tatē?
Nec tñ in eis christi sacramēta destruimus
cū vel tales baptiçātes/ vel tales baptiça-
tos intra eadē vnitatis retia agnoscimus.
Ipsos quoq̧ nō arbitror tam esse impudē-
tes/ vt audeant dicere tā multis malis ⁊ scele
ratis q̄ in coꝝ ꝑte sūt/ manifestis flagitijs ⁊
facinorib⁹ ꝑditi ⁊ inq̄nati: h̄ ē auaris atq̧ ra
ptorib⁹/ siue truculētis feneratorib⁹/ siue cru
entis circūcellionib⁹ dn̄m nō esse dicturū:
Recedite a me qui operamini iniq̄tatem: ⁊
tamē sciunt/ vidēt/ tenēt/ multos tales ba-
ptiçare/ multos a talib⁹ baptiçari: nec i eis
christi violāt sacramētū: etiā illi q̄b⁹ displi-
cent scelera eorum. Non solum itaq̧ nihil
contra nos dixit: cum hec euangelica testi-

monia protulit/verumetiā nos quid cōtra eos diceremus admonuit.

Reprimit exultationem dicentis se soluisse questionē contra catholicos: et quomodo vitiosum emēdandū in hereticis sit rectūq͂ cōmendandum. Ca.ix.

A Proinde quod sequitur/ exultās dicit: Solui breuiter questionē. Uere soluit eam: sed pro nobis: quando/ quidem dicendo in indignis non esse dissimiles causas/ baptiçare: demonia pellere: ceterasq͂ nō dissimiles fecisse virtutes: qui/
Matth.7.d. bus dicentibus: In nomine tuo ista feci/
Luc.13.f. mus: Dicturus ē: Nō noui vos: recedite a me operarij iniquitatis: manifestauit tam verum esse q͂ baptiçant baptismo iesu christi/ etiam qui separati sunt ab ecclesia/ q͂ verum est: quod demonia pellunt in nomine iesu christi. Sed eos vtrūq͂ nec ad vitā eternā perducere/ nec ab eternis supplicijs vindicare pōt. Ac per hoc queadmodum si veniret ad ecclesiā quisq͂ eorū a q͂bus expulit demonia/ ille quē viderūt discipuli separatū a grege iesu christi pellere demonia in nomine iesu christi: nequaq͂ virtus q̄ in illo facta fuerat negaret/ sed ei qd̄ deerat adderet: Ita quisquis extra ecclesiam fuerit ab hereticis vel schismaticis tamen christi baptismate cōsecratus/ cū ad ecclesiā venerit/ nō est negādū sacramētū veritatis quo imbutus est/ sed adijciēda ē pietas vnitatis a qua separatus est: et sine qua illud inesse illi possit: prodesse non possit. Hoc facimus: hoc a maioribus traditum accepimus: hoc in catholica ecclesia/ q̄ toto orbe diffundit/ cōtra omnes falsitatis nebulas custodim⁹.

B Quid ergo hinc a nobis amplius disputādum est: quando ipse breuiter soluit questionē/ commemorando euangelica testimonia: quibus profecto si cōtentiosus esse nollet/ et suum damnaret errorem: et baptismi cognosceret veritatē? Quid itaq͂ opus est omnia eius verba retexere/ quibus arguere sibi videtur dicere/ et multa loquacitate versare/ ideo apud se esse verum baptismum: quia et a nobis agnoscitur/ non negatur? Nā quisquis firmum et incōcussum tenuerit quod verissima et inuiolabilis regula veritatis ostendit: id in vno quoq͂ improbandum vel emēdandū quod falsum atq͂ vitiosum est: agnoscēdum aūt et acceptandum quod verum atq͂ rectum est: simul videt/ et quid in donatistarum heresi detestamur: et quid violare minime debeamus. Cū eñ in sue separationis iniquitate detinēt baptismi veritatem: iniquitas eorū a nobis culpatur: veritas autē baptismi vbiq͂ agnoscit et probatur.

Comparat confessionem catholicorum confessioni petri: hereticorum autē confessioni demonum: et sicut fides extra ecclesiam reperitur/ ita et baptisma extra eam agnoscamus. Ca.x.

A Qui enim dicit destruendum esse baptismum christi/ quando illo heretici baptiçant: consequens est vt dicat negandum esse etiam ipsum christum/ quādo eum demones confitentur. Hinc laudatus est petrus q̄ dixit: Tu es christus filius dei viui: expulsi sunt demones/ hoc ipsum dicentes: Scimus qui sis filius dei. Ergo ista confessio petro fructuosa/ demonib⁹ pernitiosa: in vtrisq͂ tamen nō falsa/ sed vera: non neganda/ sed agnoscēda: non detestanda/ sed approbāda est. Sic et baptismi veritas datur a rectis catholicis tanq͂ a petro illa confessio: datur a peruersis hereticis tanq͂ a demonibus. Eadem ipsa confessio illos adiuuat/ hos condemnat: in vtrisq͂ tamen agnoscendo approbāda: in neutris negando violanda. Unde et apostolus iacobus cū quosdam redargueret qui sufficere dicebant homini solam fidem: nec ei charitatis opera cōiungebant: eos ex ista demonum comparatione conuicit: ne ideo se ad deum pertinere existimarent: q͂ verum de deo crederent: etsi bona opera adiūgere fidei non curarent: Tu credis inquit/ quoniā vnus est deus: bene facis: et demones credunt et contremiscunt. Eos igitur qui de deo verum credūt et maleviuunt/ demonibus cōparauit: non tamen illud ipsum verū quod de deo demones credunt: propter odium demonū negādo destruxit. Quāobrem cum iste ipse contra quem disputauimus proposuerit apostolum dicere: Unus deus/ vna fides/ vnum baptisma: ecce inuenimus eundem deum extra ecclesiam ab ignorantibus coli: Ecce inuenimus eādem de vno deo fidem extra ecclesiam: non solum quosdam homines/ verumetiam demones confiteri: sed vtraq͂ ab apostolis cōfirmata est potius q͂ negata: Cur non similiter vnum baptisma/ in quibus extra ecclesiam constitutis inuenerimus confirmamus/ potius q͂ negamus: vt nō ex eo qd̄ in illis prauum est/ etiam quod rectum est deprauemus: sed ex eo qd̄ rectū tenent/ etiam

Matth.16.c.
Marci.1.c.
Iaco.2.d.
B
Eph.4.a.

illud in quo praui sunt corrigamus.

Qr verum baptisma cum falsa fide reperiatur: et quid in hereticis reprehendatur: Ca. XI.

A Quid est ergo qđ dicit: illic esse verū baptisma/ vbi est vera fides? Prorsus fieri potest vt aliqui verum habeant baptismū & nō habeant verā fidem: sicut fieri potest/ vt habeāt verum euangelium: qđ tñ nō recte intelligēdo/ falsi aliquid credant de deo. Nunquid propter ipsam fidei falsitatem etiam euangeliū quod verū apud eos inuenit/ detestandū aut emēdandum putabimus? Nec illos corinthios arbitror/ quos in schismata dissiluisse redarguit/ veram fidem habuisse: in eo quod dicebāt: Ego sum pauli: hoc eteni falsum erat. Uerūtamē baptismum habebāt: ex cuius veritate vt istam corrigerent falsitatem/ ab eo ipso audiunt: Nunquid paulus pro vobis crucifixus est: aut in nomine pauli baptizati estis? Erāt illic etiam qui mortuos resurrecturos nō credebāt: et in eo vtiqz nō veram tenebant neqz habebant fidem: Ex eo tamen verum habebant: quoniā credebant christū resurrexisse in quo fuerant baptizati. Dat operam apostolus etiam illud curare/ in quo eis fides sana nō erat dicēs: Si mortui nō resurgūt neqz christus resurrexit: vt quomō christū resurrexisse credide rant: & hoc in eis sanū erat: illō etiā sanaretur/ qz resurgere mortuos errore perniciosissimo non credebant. Quobrem cū in scripturis sanctis canonicis nec illi inueniant hereticos ad ecclesiam catholicam venientes denuo baptizatos: nec nos inueniam eodem baptismo/ quem in heresi acceperāt/ fuisse susceptos: In hac re dūtaxat par nobis causa est: quia nec illi qđ faciunt/ vt hereticos vel quos hereticos putāt denuo baptizent: nec nos qđ facim° vt etiā apud hereticos datū suscipiamus baptismū christi: vllo temporū apl'icorum expresse confirmatur exemplo. Sed nos reperientes apostolos in quibuslibet errātibus / vel qualibet impietate sacrilegis/ si quid veri cognouerunt cōfirmasse potius qz negasse: hominum aut errorem & impietatem / saluo qđ in eis verū inuentū est/ emēdasse siue dānasse: hanc regulam etiam in baptismi veritate sectamur: vt apud quos eam inuenerimus ita retentam atqz seruatam sicut in ecclesia catholica retinetur atqz seruatur: non eam negemus neqz destruamus: sed ea manente quod vitiosum est/ qđ prauum/ qđ falsū in vnoqz fuerit/ curem°/ corrigam°/ emendemus: aut si nō possumus/ detestatū/ dam natūqz vitem°. Proinde cū eos suscipim°/ nō suscipim° iniqtatē eorū/ qua se ab ecclia christi direptione sacrilega diuiserūt: q̄ orbem christianū/ cui deus per legem/ per prophetas/ per euangeliū/ per psalmos/ p apostolos tam multa testimonia perhibet: calumniosis & maledicis criminationibus insectamur: nec eum ipsorum errorem suscipimus quo baptismum christi etiam apud hereticos regula ecclesiastica custoditū nolunt agnoscere: audent destruere/ non dubitant iterare: quinetiam si quos inuenerint: nō solum laicos/ sed et clericos: nec quoslibet clericos/ verum & presbyteros & episcopos: etsi in illis ecclesijs baptizati sūt quas apostoli labore proprio fundauerūt: quos aliquo modo seductos ad se transferre potuerint/ cathecuminos faciunt. Hec eorum detestabilia mala nequaqz suscipim°: quādoquidē nisi eis correctis ad nos transire non possunt.

B

1.Cor.1.b.

1.Cor.15.c.

Al. tamen

De pena hereticorum / cum ad ecclesiam redierint. Ca. XII.

Ec illud sine distinctiōe preterim°/ vt humiliorē agant penitentiā qui iam fideles ecclesiam catholicā deseruerūt qz qui in illa nōdū fuerūt. Nec ad clericatum admittuntur siue ab hereticis rebaptizati sint/ siue prius suscepti ad illos redierint/ siue apō illos clerici vel laici fuerint. Et q hec nostrorū negligenter agunt: & eos forte clericos in catholica faciunt/ vel esse permittunt: qz quis a diligentioribus fraterno iure culpent/ tamen nec ipsi eis clericatum deferendum putant / nisi qs ab illis malis vel nouerūt emendatos/ esse vel credunt. Ac per hoc frustra calumniātur ecclesie catholice: quicunqz ab eius vnitate nefario scelere separantur. Ut enim verbis apostoli magis vtar: Reuelatur ira dei de celo super omnē impietatem & iniusticiam hominū: qui veritatem in iniquitate detinent. Hec ira si nō se correxerint/ etiam istos inueniet qui veritatē christiani baptismatis in iniqtate detinent sue sacrilege separationis. Roma.1.b.

Qr heretici sanctos viros in imperfectionibus quas in eis charitas operiebat sequntur per se gloriatur: in perfectionibus autem et veritate derelinqunt. Ca. XIII.

Cclia vō catholica qz sic de illa pdictū ē/ p oēs gētes copiosa fecūditate A

diffundit: nullius sic emendat iniquitatem
vt in eo nõ ipsi⁹ / sȝ sui dñi destruat ꝟitatẽ.
Quid ergo iste quasi licenter ac fidenter ex
clamat: Baptiçaui securus / quẽ tu sacrile/
gus inqnasti. Baptiçaui inq̃: feci qd̕ fecit
paulus apl̕s. Legat vbi hoc fecerit aposto
lus paulus. Qd̕ si de illis apd̕ ephesũ vult
intelligi: audeat ergo dicere / ꝙ eos iohãnes
sacrilegus inqnauerit. Qd̕ si nõ audet dice
re: qm̃ apertissimũ nefas est: desinat tãdem
de re multũ dissimili falsę silitudinis nebu/
las excitare. Nã illd̕ qd̕ adiungit de episco/
po carthaginẽsi agripino / de inclyto marty
re cypriano / de septuaginta ꝑcessorib⁹ cy/
priani: quia hoc fecerunt ⁊ fieri ꝑcęperunt.
O quã detestandus est error hoĩm / qui cla/
roꝝ viroꝝ quędã nõ recte facta laudabilit̕
se imitari putant: a quoꝝ virtutibus alieni
B. sunt. Sic eñ ⁊ nõnulli petro apostolo com/
Math.26. parari se volũt si christũ negauerint: si ꝟo
Gal.2.c. etiã gẽtes iudaiçare coegerint / vocitari ger
mani eius affectant: apostolica grã vt cõti/
nuo declarent̕: cuȝ nec ei non dico pręferri:
sed saltem possit ęquari / aut de primo com
parari / q̃squis nostroꝝ temporũ christian⁹ /
aut etiã eps qui nec christũ negauerit: nec
gẽtes iudaiçare cõpulerit. Sic etiã in mar/
tyre gloriosissimo cypriano: si apud hereti/
cos vl̕ schismaticos datũ christi baptismũ
nolebat agnoscere: dum eos nimiũ detesta
retur / q̃s a catholica vnitate / quã multũ di
lexit / separatos dolebat: tanta eius merita
vsq̃ ad triumphũ martyrij consecuta sunt:
vt ⁊ charitatis qua excellebat luce illa / ob/
umbratio fugaret̕: et vt sarmentũ fructuo/
sum fieret fructuosi⁹ / si q̃d habebat purgan
dũ: si nulla re alia certe passiõis falce vltima
tolleret̕. Nec nos q̃ baptismi ꝟitatẽ etiã in
hereticoꝝ iniq̃tate agnoscim⁹ poti⁹ q̃ nega/
mus / ido meliores cypriano sum⁹: sicut nec
petro: quia gẽtes iudaiçare non cogimus.
Hoc de agripino alijsq̃ epis / qui illa cõci/
lia fecisse ꝑhibent̕ respõderim / q̃ sic diuersa
senserũt: vt cũ eis cõtra quos de hac q̃stio/
1.Petri.4.b. ne sentiebant in vnitate ꝑsisterent: vbi cha
ritas cooperit mł̃titudinẽ pctõrũ. Sic nãq̃
Al. tvnitate ambulãtib⁹ in ecclię ꝟitate i quã ꝑuenerãt /
Phil.3.c. potuit deus / sicut apl̕us dicit / id illis reue/
lare qd̕ aliter sapiebãt. Noua eñ tũc q̃stio
fuit: quẽadmodũ suscipiẽdi essent heretici:
qui nonnullos frẽs hereticã pernitiẽ vehe/
Al. tvnitate mẽter merito detestãtes / ipsa ĩnouitate tur
bauit: vt crederẽt ħ etiã i eis eẽ improban/
duȝ ꝙ malo suo tenebãt bonũ. Ego aũt vt
qd̕ de hac re sentio breuit̕ dicã: rebaptiça/
re hereticos qd̕ illi fecisse dicũt̕ / tũc fuit hu/
mani erroris: rebaptiçare auteȝ catholicos
qd̕ adhuc isti faciunt / semper est diabolicę
pręsumptionis.

**Sicut stephan⁹ papa et cypria/
nus diuersa sẽtiẽtes / in ecclesia/
stica ꝑmanserũt vnitate: ita et do/
natistę ꝓpter falsam suã opinionẽ
ab ecclesia se nequaq̃ separare de
buerunt: Ca. XIIII.**

B Sed volo soluat mihi iste questionẽ:
quãdoquidẽ romanę ecclesię ꝑ ordi
nem cõmemorãs epos: inter eos cõ/
memorauit ⁊ stephanũ: quos episcopatum
Al. tillibate ꝉ illibatũ gessisse cõfessus est. Cum ergo ste/
phanus nõ solũ nõ rebaptiçaret hereticos:
verumetiã hoc faciẽtes vel vt fieret decer/
nentes excommunicandos esse censeret: si/
cut alioꝝ episcopoꝝ ⁊ ipsius cypriani litte/
rę ostendũt: tamẽ cũ eo cyprianus in vnita
tis pace ꝑmansit. Quid hinc dicturi sunt?
Excutiãt ingenia sua quantum possunt: et
vtrũ valeant respondere considerent. Ecce
duo erãt vno tẽpore / vt de alijs taceã: qui
diuersa sentiebant. Duo erant eminentissi/
marũ ecclesiarũ / romanę scȝ et carthaginẽ/
sis epi: stephanus ⁊ cyprian⁹: ambo in vni/
tate catholica cõstituti. Quoꝝ stephanus
baptismũ christi in nullo iterãdũ esse cense/
bat: et hoc facientib⁹ grauiter succensebat.
Cyprianus autẽ in heresi vel schismate ba/
ptiçatos / tanq̃ nõ habẽtes baptismũ chri/
sti / baptiçãdos in ecclesia catholica existi/
mabat. Multi cũ illo: quidã cũ isto etiã sen
tiebãt: vtriq̃ cũ eis in vnitate sistentes. Si
ꝗ verũ est qd̕ isti dicunt / ⁊ vnde causam sue
separationis asserere vel excusare conant̕:
ꝙ in vna cõmuniõe sacramentoꝝ mali ma/
culant bonos: ⁊ ideo corporali disiunctio/
ne a maloꝝ contagione recedendum est: ne
omnes pariter pereant: iam nunc stephani
⁊ cypriani temporibus constat perisse eccle
siam nec posteris derelictã: vbi donat⁹ ipse
spiritaliter nasceret̕. Qd̕ si dicere nefarium
iudicant / qȝ reuera nefariũ est: sicut mansit
ecclesia ex illis temporibus vsq̃ ad tẽpora
ceciliani ⁊ maiorini siue donati: nec eã ma/
culando perdere potuerunt / quicunq̃ in eã
sm̃ ipsos sine baptismo admissi sunt: pleni
oĩbus pctis et criminib⁹ suis: nec vlla facta
est a cypriano et eis q̃ pariter de baptismo sa
piebãt: ab illoꝝ cõmuniõe diuisio: qm̃ non
se arbitrabant̕ in vnitate et cõione sacroꝝ
christi / alienis malis posse maculari. Sic po
tuit ⁊ deinceps ecclia ꝑmanere: quã toto / si/
cut de illa ꝑdictũ est / terrarũ orbe crescentẽ

nullo modo poterant quorūlibet traditorū ac facinorosorū aliena crimina maculare: sicut in vna area vsq ad tēpus trituratiōis macu lari paleis frumēta nō possūt: sicut intra eadem retia vsq ad tēpus litoris mali pisces bonos simul natādo nō perdunt. Nulla igitur ratio fuit, sed maximus furor: quo isti velut malorū cōmunionē cauentes se ab vnitate christi que toto orbe diffundit separarunt: Nisi forte a criminibus crimina mirabili arte discernūt: nō de scripturis sed de cordibus suis distinctionū regulas proferentes, atq dicētes: in vnitate comuniōis sacramētorū alia crimina aliena sine cōtaminatiōe tolerari: traditiōis autē crimine oēs q cū talibus sacramēta communicauerūt detineri. Sed hinc diutius disputare superfluū est: presertim quia et hoc rarissime audent dicere: ipsi quoq verecūdantes et sentientes vana se loqui: et cū ea dicūt, nullo diuino testimonio fulcire nitunt. Magis em solent in ore habere quando peccatis aliorū alios criminant, ad excusandū nefas separatiōis sue. Uidebas furē et cōcurrebas cū eo: Et ne cōmunicaueris peccatis alienis. Et recedite et exite inde: immūdū ne tetigeritis: et q tetigerit pollutū, pollutus est: Et modicū fermentū, totā massam corrumpit: Et alia huiuscemodi: quibus nō traditionis crimē ab alijs criminibus aliqua proprietate discernitur, sed omnis peccati consociatio prohibetur. Que tamen diuina testimonia vel precepta si eo modo quo isti, intelligeret cyprianus: profecto se ab stephano separaret: nec cū illo in catholice vnitatis cōmunione persisteret. Ille quippe secundum sententiā quā de baptismo isti tenēdā putāt: hereticos et schismaticos sicut opinant, baptismū christi nō habētes: admittēdo in ecclesiā cōmunicabat peccatis alienis: quia videlicet peccata eorū qui baptismo vero abluti nō erant, in eis vtiq permanebant. Debuit ergo cyprianus ab huiusmodi cōmunione discedere: ne cum fure concurreret: ne petis cōmunicaret alienis: ne cōtagione inquinaret immundi: ne pollutus fieret tangendo pollutū: ne fermēto corrumperetur aliorum. Hoc ergo quoniā nō fecit, sed cum eis in vnitate permansit: tota ipsius vnitatis tūc massa corrupta est: nec perseuerauit ecclesia, que postea sanctos istorum maiorinum pareret ac donatum. Hoc quia dicere nullo modo audent: restat vt fateant bonos cū malis in sacramentorum christianorū cōmunione sine vlla sua labe mansisse: et vsq ad tempus ceciliani perseuerasse ecclesiā christi, nō sine vllis hominibus malis: tanq in horreo iā reconditā sed adhuc cōmixta palea, tanq in area constitutā. Sic ergo et deinceps potuit permanere, sicut et permanet: donec vltimo iudicij die ventilata mundetur.

Q nō sit in ecclesia schisma suscitandū propter quorūcunq maliciā q tolerari potius debet, deiq iudicio derelinqui: Ca. xv.

Quid igitur sibi vult tātus furor separationis istorū ab vnitate corporis christi: que sicut prophetari legit, impleriq iam cernitur toto orbe terrarum, atq in omnibus gentibus dilatatur. Hinc certe sicut scriptū est: Malus filius ipse se iustum dicit: exitū aūt suum nō abluit: hoc ē nō excusat, non diluit, nō defendit, quod furore schismatico in hereticā pestem de domo dei exire nō timuit: quia si vere iustus esset: sicut apostolus paulus cū fratribus falsis de quibus in suis epistolis ingemisceret. Et sicut cyprianus cum eis quos sine baptismo suis peccatis obstrictos plenos existimabat: et admitti ad ecclesiā ab stephano sciebat: ita in ecclesia christi, cū eis quos iniustos vel nouerat vel putabat: sine vlla sua contaminatione persisteret: nec bonos propter malos desereret, sed malos propter bonos potius toleraret: tanq granū cum palea pondere charitatis triturā ferens: nō tanq leuissimus puluis ante ventilationē flatibus cedens. Eo quippe modo etiā cū iniquis, quos necesse est vsq ad litus retia ista cōtineant, in vnitate catholica perseuerans, non tamen cū fure concurreret: nec peccatis cōmunicaret alienis: nec cuiusq immūditie cōtrectatiōe macularet: nec pollueretur tangendo pollutum: nec cuiusq fermēto corrumperet. Hec em fiunt cōsensiōe peccatorū, qua per feminam serpens hominē primū etiā in paradiso felicitate decepit: nō cōmunione sacramētorū: in qua cōdiscipulos iudas mūdos immūdus cōtaminare nō potuit. A malis autem cū quibus sacramēta dei cōmunicant etiā nūc in area nondū in horreo, iam tamen boni discedunt: et separant morū dissimilitudine, nō corporū segregatiōe: aliter viuendo, nō ad alia cōuenticula veniendo: sic nec cū malis vnū fiunt: nec ab ecclesie vnitate discedunt. Quid ergo nobis nescio quorū traditorū crimen exaggerant: quos tamen nec ipsos vnq cōuincere potuerūt: sed si eos contra istorū calūnias defēdamus: quādā hoim cām videbimur agere nō ecclie. Prorsus quicunq et vbicunq traditores fuerūt: et nō tamen traditorum

pctm/sed ipsoꝝ etiã q̃ tradere cõpellebant.
Et olim oĩno facinosoꝝ/flagitiosoꝝ/sacrile/
gorũ admittebat stephanus in ecclesiã fm
istos:q̃ si baptismũ nõ habebãt/ oĩa pctã q̃/
cũq; grauia et horrẽda cõmiserãt i eis erãt:
ꝛ reos illos sine vlla remissione retinebant.
Tales admittebat stephanus:cũ talib⁹ erat
in vnitate catholica cyprian⁹:nec tñ perijt/
sed pseuerauit ecclesia. Non igitur quemq̃
in eius vnitate maculant aliena peccata:
Frustra filius malus a familia patrl exire p/
perauit:frustra se iustũ dicit/exitũ autẽ suũ
non abluit. An forte dicturi sunt/eos quos
stephan⁹ admittebat/ipsius vnitatis parti
1.Pet.4.b. cipatione mũdatos:qm̃ charitas cooperit
multitudinẽ peccatoꝝ? Vtinã dicant. Hoc
eñ ꝛ nos dicim⁹:qñ eos ad vnitatẽ vel vr/
gemus vt redeant/ vel monem⁹. Hoc autẽ
pacto iam etiam nulla inter nos baptismi
questio remanebit. Si eñ apud hereticos
baptiçati cum ad ecclesiã veniunt vnitatis
ipsius charitate mundantur/profecto sine
causa rebaptiçantur.

Excusat et defendit viros quosdam bonos et sanctos ab hereticis falso accusatos de traditione: et ꝙ notos false criminantib⁹ nõ sit credenduz/si ignotos culpauerint: et quõ sanctoꝝ falsa criminatio i gloriã vergat ecclesie. Ca.XVI.

B Vides itaq; in hoc sermone cui me re
spondere voluisti/q̃ multa dixerit il
le p nobis. Quid ergo iã opus est:
vt epoꝝ romane ecclesie/quos incredibili/
bus calumnijs insectatus ẽ/obiecta ab eo
crimina diluamus? Marcellinus ꝛ psbyteri
ei⁹ melchiades/marcellus / ꝛ siluester tradi/
tionis codicum diuinoꝝ et thurificationis
ab eo crimine arguunt. Sed nunquid ideo
etiã cõuincunt:aut cõuicti aliqua documẽ/
toꝝ firmitate monstrant? Ipe sceleratos et
sacrilegos fuisse dicit: ego innocẽtes fuisse
respondeo. Quid laborẽ pbare defensionẽ
meã:cũ ille nec tenuit pbare conatus sit ac/
cusationẽ suã? Si ẽ vlla humanitas in reb⁹
humanis:puto nos iustius posse rephendi
si ignotos homines quos criminant inimi/
ci/nec eoꝝ crimẽ vlla testificatione demon/
strant/nocentes potius q̃ innocẽtes credi/
derim⁹: Quia si forte se aliter vitas habet:
ipsi certe humanitati debitũ reddit/ cũ hõ
de hoie nihil mali emere suspicat: nec cuiq̃
criminanti facile credit / qñ sine teste ac sine
vllo documẽto crimẽ obijciẽs/maledic⁹ po/
tius cõuitiator q̃ veridicus accusator exti/
terit. Huc accedit:q: melchiade tunc episco
po romane ecclesie psidente/ex pcepto con
stantini imperatoris:ad quẽ totã illã causaz
accusatores episcopi carthaginẽsis ecclie ce
ciliani per amullinũ pconsulẽ detulerũt:idẽ
cecilian⁹ innocẽs † pnũciatus est. De quo Al.† iudicat⁹
iudicio cum maiores istoꝝ importunissima
peruicacia memorato imperatori quererent:
ꝙ nõ plene nec recte fuerit examinatũ atq;
deprromptum : nihil de melchiadis tradi/
tione vel thurificatione dixerũt. Ad cuius B
audientiam nec venire vtiq; debuerũt/hoc
potius aut suggerentes imperatori:aut vt
suggeret instantes: ꝙ apud traditorem co/
dicum diuinoꝝ ꝛ idolorũ sacrificijs inqui/
natũ/causam suã agere nõ deberent. Cum
hoc ergo nec añ suggesserint / nec posteaq̃
cõtra eos pro ceciliano iudicatũ est/saltem
victi ꝛ irati obijciendũ putarũt: Quid nũc
inanes tam sero conectũt calumnias:q̃si ex
innocentia ceciliani/melchiadis iudicis de
coloratiõe † suspicetur/ ꝛ ipsa romana eccle/ Als † fuscetur
sia:vbi nec damnare quemq̃ suo qualicũq;
iudicio potuerũt: nec aliquẽ suoꝝ vel vt in
locũ surrogare damnati: cõtra quã paucis/
simis afris partis sue primo interuentores
aduenticios furtim longeq; mittebant:q̃s
istum nominatim cõmemorare nõ puduit:
donec decepte plebecule quasi pprios epi/
scopos ordinarẽt? Nempe episcopũ abtu/
gnensiũ felicem post ceciliani purgationez
apud imperatorẽ accusauerunt:ꝙ ipse esset
manifestissimus traditor: ꝛ ideo cecilianus
episcopus esse non posset/ꝙ ab illo tradito/
re fuerit ordinatus. Tunc cõstantinus nec 2.Retract.
huic eorum accusationi negauit locum: q̃/ ca.34.b.
uis eos in ceciliani fictis criminib⁹ calum/
niosos fuisset expertus : et ideo precepit vt
causa felicis discuteretur: In africa discus/
sa est a pconsule heliano:felix quoq; inno/
cens declaratus est. Extant gesta procon/
sularia:qui voluerit sumat ꝛ legat. Hoc au/
tem nõ solum ad innocentiam ceciliani de/
monstrandũ cumulũ pertinet:ipsiusq; feli/
cis euidentissimã purgationẽ:atq; illorum
calumnias declarandas/ qui cũ fontẽ oĩm
maloꝝ in cõcilio suo dixerant / verũctiã ad
cogitãdã melchiadis ab eoꝝ criminatiõib⁹
purissimã vitã. Nisi forte q̃sq̃ tã sit isipiẽs
vt credat eos cuz felici nõ pceperint / a quo
cecilian⁹ fuerat ordinatus: melchiadi par/
cere potuisse/a quo fuerat absolutus:si illi⁹
episcopi vitam q̃uis nullũ vulnus consci/
entie pemisset: saltem qualiscũq; fama cul/
passet. An vero qd de foro abtugnensium
factũ fuerat ab istis accusaret:ꝛ qd in capi/

C tolio romanoꝝ factuꝫ fuerat taceretur? De mensurio autē qđ respondeā: cū ab eius tēpore vsq ad obitū plebs vnitatis nulla conscissa ē: ipsiqꝫ litterę secūdi tigisitani quibus rephensus asseritur/ eos ad se inuicē pacifice scripsisse confirmant: atq in collegij societate mansisse? Iā vero qđ de çertensi ecclesia dicere voluit: ⁊ episcopos ibi catholicos maledictis insectatus est quibus voluit: quid aliud egit nisi vt vituperando sanctos etiā nostroꝝ temporꝝ viros nobisqꝫ optime cognitos satis ostenderet: quid etiā de ignotis/ quibus similiter maledicit sentire debeamus? Proinde si † pfuturus ante paucissimos annos defunctus: ⁊ fortunatus qui in corpore adhuc ē atq illi successit episcopo: quomodo manichei fuerūt/ sic fuerunt ⁊ illi traditores: quos longe a nostris temporibus ignotissimos accusare nō cessant: etiā illoꝝ nobis cura ab istoꝝ opprobrijs vita notissima est. Nō sane parua est parūqꝫ gloriosa consolatio cuiuscūqꝫ nostrū: si ab inimicis ecclesię cū ipsa ecclesia criminamur: eius tamen defensio nō i eoꝝ hoim defensiōe cōsistit: qs isti nominatim falsis criminatiōibus appetunt: prorsus qualescūqꝫ fuerint marcellinus/ marcellus/ siluester/ melchiades/ mēsurius/ cecilianus/ atqꝫ alij quibus obijciūt p sua † dissensione qđ volūt/ nihil pıudicat ecclesię catholicę toto terrarū orbe diffusę: nullo modo eoꝝ innocētia coronamur: nullo modo eorū iniqtate damnamur: Si boni fuerunt in arec catholicę tritura tāqꝫ grana mūdati sunt: si mali fuerūt in arec catholicę tritura tanqꝫ stipulę cōminuti sunt. Intra istam aream boni ⁊ mali esse possunt: extra eam boni esse nō possunt. Quisquis ab hac vnitate vento superbię tāqꝫ sola palea separatur/ arec dominicę ppter cōmixtā paleam quid calumniatur?

Al. † pfectur⁹ — Al. † dissēsiōe — Matth. 3. c.

Ut melius audiamus sanctam scripturam qꝫ cuiqꝫ calumniemur de peccatis alienis vel cuiusqꝫ similē calūnia formidemus. Ca. XVII

A
Nos quoqꝫ dicimus/ nec tn̄ dicimus/ verumetiam litterarum monimentis ecclesiasticis et publicis cōprobamus: secūdū tigisitanū: cuius cōgregato cōcilio cecilianū dicunt esse damnatū cōfessis traditoribus: necne schisma fieret pacē dedisse: cū et eidē ipsi a purpurio limatēsi crimē traditionis fuisset obiectū: Dicimus victorem rusicariensem/ donatū calamēsem/ donatum masculitanū/ † marinū ad aqs tibilitanas/ siluanū corcensem fuisse traditores: eosdemqꝫ quasi traditoꝝ securissimos damnatores: hoc pbamus ⁊ ecclesiasticis ⁊ municipalibus ⁊ iudicialibus gestis. Sed nec ideo traditores sūt omnes in parte donati: quia in ea isti fuerūt: nec ideo ē innocēs pars donati si isti innocentes a traditionis iniqtate monstrentur. Melius enī audimus sanctam scripturam/ qꝫ vel cuiqꝫ calumniamur de peccatis alienis: vel cuiusqꝫ similem calumniā formidamus. Anima enī quę peccat ipsa morietur: Et vnusquisqꝫ proprium onus portabit: Et qui mādu cat ⁊ bibit indigne nō alteri/ sed sibi iudiciū mādu cat ⁊ bibit: Et sinūtur vtraqꝫ crescere vsqꝫ ad messem: ne cum ante tempus colligunt ziçania eradicetur simul ⁊ triticum: ⁊ commixti optimis pascuis hędi agniqꝫ pascunt donec a pastore qui errare non potest segregentur: ⁊ ex omni genere piscium retia complentur vnitatis/ donec ad iudicium litoris perducantur: nisi qꝫ isti sua peruersa falsaqꝫ sentētia sibi pıudicant: qui ppter aliena peccata iuste se dicunt ab orbis christiani cōmunione sepatos. Per hanc enī absurdā insanāqꝫ opinionē ipsi faciunt/ vt eis quorundā suorum peccata omnibus imputent. Quos si iustū esse arbitrant: rei sunt oēs cuiuslibet apud se in vno homine inuenti manifestissimi criminis: si autē hoc sicut iustū est/ iniustū esse cognoscunt: rei sunt omnes iniquissimę separationis.

Al. † marinū — B — Ezech. 18. a. — Gal. 6. a. — 1. Cor. 11. g. — Matth. 13. a. — Matth. 25. a. — Matth. 13. f.

Conclusio toti⁹ disputationis: Ca. XVIII.

I
Iam vero quoniam in hoc sermone de vnico magis baptismo questio est: vt vnde cępta est nostra disputatio concludatur: sicut in ipsa vnitate dn̄icę arec/ nec propter bonos laudandi sunt mali: nec ppter malos nō defendendi boni: vt in vno homine nec ppter illud qđ in eo integruꝫ est/ eius est accipiēda peruersitas: nec ppter id qđ in eo peruersum est/ negari debet eius integritas: quia et in iudeoꝝ iniqtate detinetur veritas resurrectionis mortuoꝝ: ⁊ in gentiliū iniquitate detinetur veritas vnius dei qui condidit mundū: ⁊ in eoꝝ iniquitate qui cū christo quia nō colligunt spargunt/ detinet veritas: quia in eius nomine pellunt spirituꝫ immundū: ⁊ in temploꝝ sacrilegoꝝ iniquitate inuenta est veritas/ qua colebāt ignotum deū: et in demonū iniqtate inuenta est veritas q̄ cōfessi sunt christū: sic ⁊ in hereticoꝝ iniquitate inuenta veritas nō neganda est qua detinetur baptismi sacramētū.

Sancti augustini episcopi liber de vnico baptismo explicit.

Diui aurelij augustini hipponē sis episcopi/in librū de grā noui testamenti/ex secundo libro retra/ ctationū/argumentū.

A 2.Retract. ca.36. C O ipo tpe q̄ ɔtra donatistas vehe mēter exercebamur / et ɔ̄ pelagia/ nos exerceri iā ceperam⁹: amicus qdā mihi misit dnq̄ a carthagine q̄stiões/ ꝛ rogauit vt eas illi exponerē. Que Matth.17.f. sunt: Quid sibi velit vox illa dn̄i: De⁹ me⁹/ de⁹ me⁹ vt qd me dereliq̄sti? Et qd sibi qd Eph.3.d. ait aplus: Ut in charitate radicati et funda/ ti/ ꝑualeatis cōprehēdere cū oib⁹ sanctis q̄ Matth.25.a. sit latitudo ꝛ longitudo/altitudo/ et ꝓfun/ Matth.22.b. dū. Et q̄ sint dnq̄ ꝟgines stultę/ quęve sa/ B piētes. Et q̄ sint tenebrę exteriores. Et quō Joh.1.b. itelligēdū sit: Uerbū caro factū ē. Ego aūt intuēs supradictā heresim nouā inimicam grē dei/ sextā mihi ꝓposui q̄stionē: de grā noui testamēti. De q̄ disputās/interposita expositione psalmi vicesimiprimi: in cui⁹ ca pite scriptū est q̄ dn̄s exclamauit in cruce: qō ille amic⁹ in primis mihi ꝓposuit expo/ nendū: oīa illa dnq̄ dissolui: nō hoc ordine quo erāt ꝓposita/ ſ ſicut mihi differenti de gratia noui testamenti/ tanq̄ suis locis con gruenter occurrere potuerunt.

Capitulorū libri de gratia noui testamenti ad honoratum / sancti augustini recollecta annotatio.

1 Qualis sit ꝓpositarū quinq̄ q̄stionū opportunior soluēdi mod⁹: ꝛ q̄re sex/ ta adijciat/ de grā noui testamēti.

2 De vita duplici: de volubilitate volū/ tat: et quō terrena fęlicitas dei etiā donū sit: quō q̄ antiq̄s pr̄ib⁹ i my/ sterio tradita fuerit tpal ꝓsperitas.

3 Quantę sit nobilitatis deus q̄ tantā est dignatus suscipere ꝓ fidelibus humilitatem.

4 Q desperādū nō sit hoīes posse adop tari i filios dei/ cū verbū sit caro fa/ ctū: ꝛ insinuat solutio dnte q̄stiōis.

5 Quare sit deo seruiendū: quid in hac vita cōtemnēdum / ex christi serulli forma edocemur: inducit quoq̄ ex his solutio p̄me q̄stionis.

6 Ex cui⁹ ꝑsona dixerit christ⁹: De⁹ meus de⁹ me⁹ ꝛc. et qd sit derelinq̄: ꝛ qua/ re pene oēs inuiti moriantur etiam beatificandi.

7 Quō nō nos arbitrari debeam⁹ dere/ lictos si preces nostras a deo nō ex/ audiri senserimus.

8 Qobrem in christi ꝑsona dicit: Ego sum vermis ꝛ nō hō: ꝛ quę differen/ tia inter hominē ꝛ filiū hoīs.

9 Propter quid mortē ꝛ opprobria pati christus voluerit: ꝛ ad quid a mor/ tuis resurgere.

10 Quō ꝓ malor̄ sustinentia non tpalia sed eterna sperare debeam⁹: patien/ tię q̄ exēpla quō ex vtroq̄ testamē/ to habeantur.

11 Quare cū plurimos deus innocentes liberauerit / christus se tamen dereli ctum clamauerit.

12 Q varie intelligi possit prophetia in ꝑsona christi: Et tu extraxisti me de ventre spes mea ꝛc.

13 Quō simul stent q̄re me dereliquisti: ꝛ ne discedas a me: et quō durū sit ꝑ dere interna bona tā corpis q̄ aīe.

14 Q cor christi liquescere/ sit multitudi nem credentium scripturę sacramen ta intelligere.

15 Quid sit deduci in puluerē mortis.

16 Quid per frameam / canem / ꝛ leonem intelligatur.

17 Quis fruct⁹ derelictionis / tribulatio/ nis et deꝑcationis/

18 Quę sit summa sapiētia: ꝛ i quo vera dei consistat laudatio.

19 Q p semen iacob etiā gentiles cōuer/ si intelligant: ꝛ quomō differāt p̄di/ cere dei ꝛ promittere.

20 Quali timore omne semē israel deū ti/ mere debeat.

21 De timore seruili quē foras mittit cha ritas/ ꝛ casto siue filiali.

22 Quarta quęstio soluit qd p exteriores tenebras intelligat: qd etiā p lucem q̄ deus est/ q̄ est charitas.

23 Creaturę rōnales siue angeli siue ho/ mines q̄bus meliores fiāt: quō etiā impij sint tenebrę: ꝛ qd sit exteriori/ tas tenebrarū.

24 Quid sit derelinquendo non derelin/ q̄re: ꝛ q̄ sint timētes deū ꝛ paupes.

25 Quō charitas q̄quauersū se ꝓtēdat: ꝛ ꝓtractat cōsequenter secūda q̄stio proposita.

26 Quō ꝓpter charitatis ꝓtensionē / q̄ cruc imitat figurationē/ tale christ⁹ supplicij genus elegerit.

27 Quō diuites seculi q̄ et supbi/ ad men sam dn̄i veniūt/ manducāt ꝛ adorāt sed nō saturant.

28 Q nō sibipsi quisq̄ viuere debet sed christo.

29 Q opa hoim bona deo per angelos

ꝛ

nūciant̄: ꝛ ꝙ oīa fiāt ad laudē dei.
30 Quō deus fecit ꝛ hoīes ꝛ iustos: et ꝙ oīs nostra sufficientia ex deo sit / nō ex nobis.
31 Q: se ipā auertere potest anima a deo: cōuerti autem minime nisi gratuita gratia creatoris: de tertia ꝗꝙ ꝗstione pertractatur.
32 Q: per somnum frequenter in scptura mors corporalis designat̄.
33 Quare ỽgines / ꝗre ꝗnꝙ ꝛ quinꝙ / et quid oleū cū lampadibus.
34 Q: gloriari in bonis operibꝰ nō debemus / nec in aliorꝝ laudibꝰ que aliqñ deficient / quia mendose extiterāt.
35 Quomō cognoscere dñi sit cognosci a dño: et ꝗd sit dictu: Nescio vos.
36 Epilogatio breuis ꝑdictorꝝ.
37 Q: heretici qui sibi ꝙ boni sint arrogant / insinuantur in parabola virginum.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi / liber de gratia noui testamēti ad honoratū incipit:

Qualis sit ꝓpositarū ꝗnꝙ ꝗstionum opportunior soluendi modus: et quare sexta adijciat̄ de gratia noui testamēti. Ca. I.

A Q Uinqȝ mihi ꝓposuisti ꝑtractandas ꝗstiones atꝙ soluendas dilectissime mi frater honorate hincinde raptas: sicut vel te legentē mouere / vel tibi cogitāti ī mētē venire potuerūt: ꝛ in ꝯspectū meū fusas quodāmodo. Quarum solutionē si velim disserendo ordinare vt nō carptim sicut ꝓposite sunt de singulis disserā / sed vno quodā tenore sermonis eas inter se coniectē atꝙ contexā: difficile opus videt̄: Et tñ puto facilius eas solui: si hoc fecero. Inuicē quippe se adiuuabūt: si altera pendebit ex altera / donec oēs veniāt in seriem disputatiōis: nō singillatim separatis locis / quasi vnaqueꝙ in sua priuata intentione habitet. s. vnū aliqd intuentes: ꝛ vnū collaborantes sociali ratione ꝛ indi-
B uidua ỽitate. Voluisti ꝗ ꝛ scpto cōmonuisti exponi atꝙ aperiri tibi: ꝗd sibi velit vox
Ps. 21. illa dñi: Deus meus deus meꝰ vt quid me
Matth. 27. f. dereliquisti. Et quid sit: qd̓ apls ait: Vt in
Eph. 3. d. charitate radicati ꝛ fundati / ꝑualeatis comprehendere cū omnibꝰ sanctis ꝗ sit latitudo / longitudo / altitudo / et ꝓfundū. Et que
sint virgines quinꝙ stulte / queve sapiētes. Matth. 25. a.
Et ꝗ sint tenebre exteriores. Et quō intelli- Matth. 22. b.
gendū est: Verbū dei caro factū ē. He sunt Joh. 1. b.
ꝗnꝙ taȝ breuiter a me cōmemorate ꝙ abs te ꝓposite ꝗstiones. Proinde si placet addamus ꝛ sextā: ꝛ illud paratissimū requiramus: ꝗ sit gratia noui testamēti. Hanc oēs ille intueant̄: ꝛ in hanc vt opportune queꝙ potuerit / opus suū cōferat nobis: nō eo scȝ ordine ꝗ eas ꝛ tu proposuisti ꝛ ego recolui / sed vnaqueꝙ cū fuerit necessaria / velut vocata respōdeat: ꝛ officiū sui opis ipleat.

De vita duplici: de volubilitate volūtatis: et quō terrena felicitas dei etiā donū sit: quō quoꝙ antiꝗs patribꝰ in mysterio tradita fuerit tꝑalis prosperitas: Ca. II.

E Rgo ita nascat̄ exordiū. Est quedā A vita hoīs carnalibꝰ sensibꝰ implicata / gaudijs carnalibꝰ dedita / carnalē fugitans offensionē / voluptatēꝙ cōsectās. Huius vite felicitas tꝑalis est: ab hac vita incipe necessitatꝭ est / in ea persistere voluptatis. In hac ꝗppe ex vtero mrīs infans fundit̄: huiꝰ offensiones quātū pōt refugit: huius appetit voluptates: nihil ampliꝰ valet. Sed posteaꝙ venerit in etatē: qua in eo rationis vsus euigilet: poterit † adiutus voluntate eligere alteram vitam: cuius in mente gaudiū est: cuius interna atꝙ eterna felicitas. Al. † adiuta diuinitus. Inest ꝙ homini anima rationalis / sed interest eiusdē rationis vsu / quo potius voluntatē cōuertat: vtrū ad bona exterioris ꝛ inferioris / an ad bona iterioris superiorisꝙ nature: id est / vtrꝝ fruat̄ corpore ꝛ tempore: an fruat̄ diuinitate atꝙ eternitate. In quadam ꝗppe medietate posita est: infra se habēs corpalē creaturā: sup̄ se animi sui ꝛ corporis creatorē. Potest igit̄ aīa rationalis etiam tēporali ꝛ corporali felicitate seruire creatori: ꝗ et ipsam sue bonitatis abundantissima largitate donauit. Sicut enim bona B sunt omnia ꝗ creauit deus ab ipsa rationali creatura vsꝙ ad infimū corpus: Ita bene agit in his anima rationalis si ordinem seruet: et distinguēdo / eligēdo / pendendo subdat minora maioribꝰ / corporalia spiritalibus / inferiora superioribus / tēporalia sempiternis: ne superiorū neglectu / et appetitu inferiorꝝ: qm̄ hinc fit ipsa deterior: ꝛ se ꝛ corpus suū mutet in peius / sed potius ordinata charitate se et corpus suū cōuertat̄ in melius. Cū eīm sint oēs substantie naturaliter bone / ordo in eis laudatꝰ honorat̄: peruersitas culpata damnatur. Nec efficit anima peruerse vtens creaturis / vt ordinationem

effugiat creatoris: quia si illa male vtit bo/
nis/ille bene vtitur etiã malis: ac p hoc illa
puerse bonis vtendo fit mala: ille ordinate
etiã malis vtendo pmanet bonus. Qui eñ
iniuste se ordinat in peccatis/iuste ordinat
C in pęnis. Volens itaq3 deus ostẽdere etiã
terrenã tempalẽq3 fęlicitatẽ suuz donũ eẽ:
nec aliũde nisi ab ipso sperare oportere: prę
omnib' sęculi tẽporib' dispensandũ iudica/
uit testamentũ vetus/qd pertineret ad ho/
minẽ veterẽ/a quo ista vita necesse est inci/
piat. Sed illę fęlicitates patrũ dei bñficio
concessę pdicant/ q̃uis ad istã vitã transito
riam ptinentes. Illa quippe terrena mune/
ra in manifesto pmittebant r tribuebant:
In occulo autẽ illis omnib' rebus nouum
testamentũ figurate pnunciabatur: r capie
batur intelligentia paucoꝝ/quos eadẽ gra
tia pphetico munere dignos fecerat: dispẽ/
sabant illi sancti p cõgruentia tẽporis te/
stamentũ vetus/ ptinebant vero ad testa/
mentũ nouũ. Nam r qñ tẽporalẽ fęlicitatẽ
agebant: ęternã verã r pferendã intellige/
bãt/ r istã ministrabãt in ministerio/ vt illã
cõsequerent in pmio. Et si qñ patiebantur
aduersa/ad hoc patiebant vt euidẽtissimo
diuino adiutorio liberati / glorificarẽt deũ
omniũ bonoꝝ largitorẽ: nõ solũ sempiter/
noꝝ quę pie sperabant/ verũetiã tẽporaliũ
quę pphetice gubernabant.

Quãtę bonitatis et nobilitatis sit de' / q tantã est dignat' suscipe pro fidelibus humilitatẽ: Ca. III.

A Um autẽ venit plenitudo tẽporis
Gal. 4. a. c vt gratia quę occultabat in veteri
testamẽto iã reuelaret in nouo: mi/
sit de' filiũ suũ/factuz ex muliere: quo noie
proprietate hebraicę linguę / oñis fęmina
nũcupat/ siue viro intacta/ siue iam mixta.
Quẽ autẽ filiũ miserit fieri ex muliere vo/
luerit: quãtus ille deus sit qui hãc humili/
tatem p salute fideliũ suscipere dignat' sit
Joh. 1. a. vt agnoscas/nũc attende euãgeliũ: In pn/
cipio erat verbũ/ r verbũ erat apud deũ/et
deus erat verbũ/hoc erat in pncipio apud
deũ. Omnia p ipsum facta sunt/ r sine ipso
factũ est nihil. Qd factũ ẽ in ipso vita erat:
r vita erat lux hominũ: r lux in tenebris lu
cet: r tenebrę eam non comphenderũt. Hic
ergo deus verbũ dei/per qd facta sunt om/
nia: filius dei est/nõ cõmutabiliter manẽs:
vbiq3 psens: nullo clausus loco: nec ptiali/
ter p cũcta diffusus: tãq3 minorẽ ptẽ habe/
at i minori loco: r i maiori maiorẽ/ s vbiq3
totus: atq3 ita nõ absens etiã mentib' im/
piorum: q̃uis eũ nõ videant/sicut nec ista
lux videtur oculis presentata cecoꝝ. Lucet
ergo r in tenebris talibus/quales aposto/
lus significat vbi dicit: Fuistis aliquando Eph. 5. b.
tenebrę: nunc autẽ lux in dño: sed eã tales
tenebrę nõ comphenderũt. Suscepit itaq3
hominẽ quẽ videre homines poterant: vt
sanati per fidem postea viderent qd tũc vi/
dere nõ poterãt. Sed ne homo christus eo/ B
ipso quo visibiliter apparebat / nõ crederet
r deus: tantũq3 illi tribueret/quãtũ homi/
ni excellentissimę gratię atq3 sapiẽtię: ideo
ait: Fuit hõ missus a deo cui nomẽ erat io/ Joh. 1. b.
hannes. Hic venit in testimoniũ vt testimo
niũ perhiberet de lumine: vt omnes crede/
rent per illum. Non erat ille lumen/sed vt
testimoniũ perhiberet de lumine. Tantus
eñ homo debuit perhibere testimoniũ de
illo/ qui non tñ homo/verũetiã deus erat:
vt in natis mulierũ nemo exurgeret maior Math. 11. b.
iohanne baptista. Sic eñ ille cui iohannes
testimoniũ perhibebat: intelligeret hoc esse
maior/quo nõ tñ homo sed etiã deus erat.
Lumen ergo r iohãnes: sed tale lumẽ qua/
le testimoniũ perhibet ipse dñs dicẽs: Ille Joh. 5 f.
erat lucerna ardens r lucens: qd et discipu/
lis suis dicens: Vos estis lumen mũdi: Ut Math. 5. b.
ostenderet quale lumen/secutus adiunxit:
Nemo accẽdit lucernã r ponit sub modio/
sed super candelabrũ vt luceat omnib' qui
in domo sunt: Sic luceat lumen vestrũ co/
ram hominib'. Istę similitudines datę sũt C
vt quantum possumus intelligamus: vel si
hoc nondũ possumus/sine vlla dubitatio/
ne credamus animã rationalem nõ esse na
turã dei. Illa quippe incõmutabilis est/ sed
tamẽ eam posset participando illuminari.
Lucernę quippe accendi indigẽt r extingui
possunt. Ideo qd dicit de iohãne: Nõ erat
ille lumen: ad illud respicit lumen quod nõ
participando illuminat/sed eius participa
tione illuminant quę ab illo illuminantur.
Deniq3 sequitur: Erat lumen verũ: r tanq3
quęreremus: quomodo discernet lumẽ ve/
rum a lumine illuminato: id est christ' a io/
hanne: Erat inquit lumen verũ qd illumi/ Joh. 1. b.
nat omnẽ hominẽ venientẽ in hunc mun/
dum. Si omnẽ hominẽ: ergo et iohannem.
Atq3 vt ostẽderet huius diuinitatẽ longe
pstantiore distantia: In hoc mundo inquit
erat: r mũdus per eũ factus est: et mundus
eum nõ cognouit. Neq3 eñ habet vim co/
gnoscendi eum nisi rationalis creatura: q̃/
uis etiam mũdus iste visibilis per eum fa/
ctus sit: hoc est cęlum et terra: sed mundum
nõ cognoscentẽ increpando/significauit in/

fideles constitutos in mundo. Deinde ad/
Joh.1.a. iungit: In sua ꝓpria venit: ⁊ sui eū nō rece/
perunt. Siue quia ⁊ ipsi infideles inquan/
tum homines sunt/eius sunt per quē creati
sunt: Siue suos ꝓprie iudęos intelligi vo/
luit: ex quibus naturam carnis assumpsit:
nec tamen omnes eū nō receperūt. Sequit̄
enim ⁊ dicit: Quotquot autem receperunt
eum/ dedit eis potestatē filios dei fieri cre/
dentibus in nomine eius: qui nō ex sangui
nibus/neqꝫ ex voluntate carnis/neqꝫ ex vo
luntate viri/sed ex deo nati sunt. Hęc ē gra/
tia noui testamenti: qđ in veteri latuit: nec
tamen figuris obumbꝛantibus prophetari
pręnunciariqꝫ cessauit: vt intelligat anima
deum suum: ⁊ gratia eius renascat̄ illi. Hęc
quippe natiuitas spiritalis: tamen ideo nō
ex sanguinibꝰ/nō ex voluntate viri/neqꝫ ex
voluntate carnis/sed ex deo.

Qꝫ desperandū nō sit homines posse adoptari in filios dei/cū verbum sit caro factū: ⁊ insinuat̄ solutio quintę quęstionis: Ca.IIII.

A Ec etiaꝫ adoptio vocatur. Eramus
b eñ aliquid anteaqꝫ essemꝰ filij dei:
et accepimus vt fieremus quod nō
eramus. Sicut q̄ adoptat̄ anteqꝫ adopta/
retur nondū erat filius eius a quo adopta/
tur: iam tamen erat qui adoptaret̄: ⁊ ab ge/
neratione gratię discernit̄ ille filius: qui cū
esset filius dei venit vt fieret filꝰ hominis:
donaretqꝫ nobis qui eramus filij hominū/
filios dei fieri. Factus est quippe ille quod
non erat: sed tamen aliquid aliud erat. Et
hocipsum aliquid verbum dei erat: per qđ
facta sunt omnia: et lumen verum quod il/
luminat omnem hominem venientem in
hunc mundum: et deus apud deum. Nos
quoqꝫ per eius gratiam facti sumus quod
non eramus: id est filij dei/sed tamen ali/
quid eramus: et hocipsum aliquid mul/
to inferius: hoc est filij hominū. Descendit
ergo ille vt nos ascenderemus: et manens
in natura sua/ factus est particeps naturę
nostrę: vt nos manentes in natura nostra
efficeremur participes naturę suę. Nō ta/
men sic: Nam illum naturę nostrę partici/
patio nō fecit deterioꝛem: nos autem facit
Gal.4.a. naturę illius participatio melioꝛes. Misit
itaqꝫ deus filiū suum factum ex muliere: fa
ctum sub lege. Nam legis sacramenta per/
cepit: vt eos qui sub lege erāt redimeret: id
2.Cor.3.b. est quos lex reos tenebat occidēte littera/
dum pręceptū nō impleretur: anteqꝫ viuifi
Roma.5.a. caret spiritus: quia charitas dei quę pręce/
ptum implet: diffunditur in coꝛdibꝰ nostris
per spiritumsanctum qui datus est nobis.
Pꝛoinde cum dixisset: Ut eos qui sub lege
erant redimeret: cōtinuo subiunxit: Ut ad/ Gal.4.a.
optionem filioꝛū reciperemus: vt videlicet
huius gratiā beneficij discerneret ab illa fi/
lij natura: qui missus est filius non per ad/
optionē factus/ sed semꝑ genitus filꝰ par/
ticipata natura filioꝛū hominū. Quapꝛo/ B
pter etiā cum dixisset: Dedit eis potestateꝫ Joh.1.a.
filios dei fieri: modūqꝫ adiunxisset: ne car/
nalis intelligeret̄ natiuitas: ꝙ scilicet eis
ꝓstiterit id quod credunt in nomine eius:
et per gratiam renascunt̄ spiritalem: nō ex
sanguinibus/neqꝫ ex volūtate viri/neqꝫ ex
voluntate carnis/sed ex deo: mox commen/
dauit quasi huius vicissitudinis sacramen/
tum. Tanqꝫ enim mirati tantum bonū nō
auderemꝰ optare/statim subiunxit: Et ver/ Joh.1.b.
bum caro factuꝫ est/et habitauit in nobis:
Quod vnuꝫ est ex qnqꝫ illis/quę tibi expo/
ni voluisti/tanqꝫ diceret: O homines noli/
te desperare vos fieri posse filios dei/ quia
et ipse filius dei/ hoc est verbū dei caro fa/
ctum est/ ⁊ habitauit in nobis. Reddite vi/
cem: efficimini spiritus/ ⁊ habitate in illo q̄
caro factus est et habitauit in nobis. Neqꝫ
enim iā desperandū est/ participatiōe verbi
fieri posse hoīes filios dei: quādo filius dei
participatione carnis factus est filius ho/
minis. Nos itaqꝫ mutabiles in melius cō/
mutandi participes efficimur verbi: verbū
autē incōmutabile nihil in deterius cōmu/
tatuꝫ particeps carnis effectū est rationali
anima mediante. Neqꝫ eñ homo chꝛistus:
vt apollinaristę heretici putauerūt: aut nō
habuit animā/ aut nō habuit rationalem:
sed moꝛe suo scriptura vt chꝛisti humilitatē
magis ostēderet/ ne carnis nomē quasi in/
dignum aliquid refugisse videret̄/ carnem
posuit. Neqꝫ eñ quia scriptuꝫ est: Uidebit Esaie.40.a.
omnis caro salutare dei/animę ibi nō sunt Luc.3.a.
intelligendę: nihilqꝫ pꝛoinde aliud dictum
est: Uerbum caro factū est: quasi diceretur:
filius dei filius hominis factus est: Qui cū
in foꝛma dei factus esset: sicut dicit aposto/ Phil.2.a.
lus: non rapinam arbitratus est esse ęqua/
lis deo. Neqꝫ eñ vsurpationis erat vt rapi
na diceretur/sed naturę inerat vt eēt ęqua/
lis. Semetipsum tamen exinaniuit: nō foꝛ/
mam dei amittens: sed foꝛmā serui suscipi/
ens: humiliauit semetipsum/factus obedi/
ens vsqꝫ ad moꝛtem/moꝛtē autem crucis.
Uide quemadmodū eundem hominē/quē
deum commendat/ vt persona vna sit/etiā
filium hominis pꝛotestetur: ne nō trinitas

Al. t inducat sed quaternitas† dicat. Sicut enim nō au/
getur numerus personarū cum accedit ca/
ro anime vt sit vnus homo: sic nō augetur
numerus personarū cum accedit homo ver/
Joh. 1. b. bo/ vt sit vnus christ⁹. Legitur itaqꝫ: Ver/
bum caro factū est: vt intelligamus huius
persone singularitatē: nō vt suspicemur in
carnē mutatā diuinitatē.

Quare sit deo seruiendū: quid in hac vita cōtemnendū/ ex christi seruili forma edocemur: inducitur quoqꝫ ex his solutio pme q̄stiōis. Ca. V.

A Taqꝫ christus homo vt p
i cum reuelaret noui gratia testamen
ti: quoniā non ad temporalē/ sed ad
eternam vitam pertinet: non vtiqꝫ terrena
felicitate cōmēdandus fuit: inde subiectio/
inde passio/ inde flagella/ sputa/ cōtumelie/
crux/ vulnera: et tanq̄ꝫ superato subiectoqꝫ
mors ipsa: vt fideles eius discerent quale
pietatis premiū ab illo cui⁹ filij facti eēnt
petere atqꝫ sperare deberent: ne ad hoc pro
magno seruirent deo/ vt terrenā felicitatē
adipisci quererēt/ qui seruirēt ipsi/ abijcien
tes ꝛ conculcantes fidem suam estimando
eam mercedem vilissimam: vnde beneficen
tissima prouidentia omnipotens deus ter/
renam felicitatem cōcessit ꝛ impijs/ ne pro
B magno quereret a bonis. Hinc ille psalm⁹
Ps. 72. septuagesimus et secundus inducit homi/
nem penitentē: q̄ aliquādo corde nō recto
seruierit p̄ hac deo mercede: qua cū pollere
atqꝫ excellere impios videret/ turbatus ce/
perat cogitare/ q̄ deus humana non curet.
Et cum ab ista cogitatione eū sanctorū ad
deum pertinentium reuocaret auctoritas/
suscepit ꝛ intēdit agnoscere tam grande se/
cretū: qḋ ei laboranti nō patefactū est do/
nec intraret sanctuariū dei ꝛ intelligeret in
nouissima: hoc est donec accepto spiritusan
cto disceret desiderare potiora: et p̄spicere
qua pena futura sit impijs/ etiam qui tenta
quadam temporaliter felicitate floruissent.
Hūc psalmū septuagesimū et secūdū nocte
que illucescebat solennitas beatissimi cy/
priani/ per ministeriū nostrū expositū lege
et diligenter aduerte. Proinde homo chri/
stus/ idēqꝫ deus christus/ cui⁹ miscōissima
Phil. 2. a. humanitate/ atqꝫ in cuius forma seruili di/
scere deberemus quid in hac vita contem/
nendū/ ꝛ quid in alia sperandū esset: in ipsa
passiōe/ in qua sibi ei⁹ inimici magni victo/
resqꝫ videbant/ suscepit vocē infirmitatis
Roma. 6. a. qua simul crucifigebat vetus hō noster: vt
Ps. 21. euacueret corpus peccati/ et dixit: De⁹ me⁹
deus me⁹ vt qd me dereliq̄sti: ꝛ hoc vnū de
quinqꝫ p̄positis tuis. Sic incipit psalmus
vicesimus et primus: q̄ de passiōe ipsius et
reuelatione gratie quā fidelib⁹ faciēdis li/
berandisqꝫ attulit in prophetia: tanto ante
cantatus est.

Ex cuius persona dixerit christus: Deus meus deus meus ꝛc. et quid sit derelinqui: et quare pene omnes inuiti moriantur etiam beatificandi. Ca. VI.

Roinde eundē psalmū cuius p̄phe A
p tiam domin⁹ ad se pertinere demon
strans/ eius primū versū exclama/
uit/ cum penderet in ligno/ commemoran/
do exponēdoqꝫ p̄currā: vt ex hoc intelligas
quēadmodū gratia testamenti noui nec eo
tempore taceban quādo in vetere homine
velabatur. Dicitur enim ex persona christi:
quod ad formā serui attinet: in qua nostra
portat infirmitas. Dixit eni ꝛ ḋ illo esaias:
Ille infirmitates nostras portat ꝛ pro no/ Esaie. 53. b.
bis in doloribus est. Ex huius igit infirmi/
tatis voce de qua paulus in eo qḋ petebat
nō exauditus: ꝛ ideo quodammodo dereli/
ctus: audit tamen a domino: Sufficit tibi 2. Cor. 12. e
gratia mea: Nam virtus in infirmitate p̄fi/
citur. Ex voce ergo huius infirmitatis no/
stre quam in se trāsfigurauit caput nostrū:
dicitur in hoc psalmo: Deus deus meus re/ Ps. 21.
spice in me/ q̄re me dereliquisti. In eo quip B
pe derelinquitur deprecans: in quo nō ex/
auditur. Hanc in se vocem trāsfigurauit ie/
sus: vocem scilicet corporis sui: hoc ē eccle/
sie sue a vetere homine in nouū reforman/
de: vocem scilicet infirmitatis sue humane:
cui deneganda fuerant bona veteris testa/
menti/ vt bona noui testamēti optare atqꝫ
sperare iā disceret. In illis autē veteris te/
stamēti bonis ad veterē hominē pertinen/
tibus: precipue concupiscitur vite hui⁹ pro/
ductio temporalis: vt aliquāto diutius te/
neatur: quia semper nō potest. Ideo diem
mortis omnes quidem affuturum sciunt: ꝛ
eum tamen omnes aut pene omnes differ/
re conantur: etiam qui post mortem se bea/
tius credūt eē victuros: Tantā habet vim
carnis ꝛ anime dulce cōsortium: Nemo eni Eph. 5. f.
vnquā carnem suā odio habuit: ꝛ p̄pterea
non vult anima vel ad tempus ab ei⁹ etiā
infirmitate discedere: Quis cū se sine infir/
mitate in eternum recepturam esse cōfidat.
Proinde mente seruiens legi dei/ carne au/ Roma. 7. d.
tem trahens desideria peccati: quibus obe/
dire vetat apostolus: mentis quidē ratio/ Phil. 1. d.
ne concupiscit homo dissolui prius: et esse
cum christo: sed id sensu carnis recusat ꝛ re/

fugit: et si fieri possit/ nō vult expoliari/ sed
2. Cor. 5. a. supuestiri: vt absorbeat mortale a vita: id
est vt ab infirmitate ad immortalitatē etiā
ipsum corpus sine morte media transferat.
Sed hec verba quibus humanus dies et vi/
te huius prolixitas concupiscitur/ verba sunt
delictorū: et longe sunt ab ea salute cuius
nondū rem/ sed iam spem gerimus: de qua
Roma. 8. c. scriptū est: Quia spe salui facti sum⁹: Spes
autem que videtur nō est spes. Ideoq; et
Ps. 21. in isto psalmo cū dixisset: De⁹ deus me⁹ re/
spice in me: q̄re me dereliquisti: cōtinuo sub
iungit: Longe a salute mea verba delictorū
meorum: id est hec verba delictorū meorū
sunt: et longe ab illa salute mea sunt: quam
mihi nō veteris/ sed noui testamenti gratia
pollicetur. Quāq; etiam sic distingui posset:
Deus deus meus respice in me: quare me
dereliquisti longe a salute mea: tanq̄ dice/
ret/ relinquēdo me: hoc est nō me exaudien/
do/ longe factus es a salute mea: p̄senti scȝ
salute huius vite: vt alius sensus sit: verba
delictorū meorum: id est ista que dixi verba
sunt delictorūȝ: quia verba sunt carnalium
C desideriorum. Hec ex persona sui corporis
christus dicit/ qd̄ est ecclesia: Hec ex psona
dicit infirmitatis carnis peccati/ quā trāsfi/
gurauit in eam quam sumpsit ex virgine si/
militudinē carnis peccati. Hec sponsus ex
persona sponse loquit: quia vniuit eā sibi:
quodāmodo et apud esaiā: vbi dicit: Sicut
Esaie. 61. d. sponso alligauit mihi mitram: et sicut spon/
sam ornauit me ornamēto. Alligauit mihi/
et ornauit me: tanq̄ vnius vox est: et tamen
sponsum et sponsam christū intelligimus et
Ephe. 5. g. ecclesiam: Sed erūt duo in carne vna: Sa/
cramentū magnū (dixit apostolus) in chri/
sto et in ecclesia. Igitur nō iā duo/ sed vna
caro. Si ergo caro vna/ profecto competen
ter etiam vox vna. Quid hic queris huma/
Joh. 1. a. na infirmitas vocem verbi/ per quod facta
sunt omnia? Audi potius vocem carnis: q̄
facta est inter omnia: quoniam verbū caro
factum est/ et habitauit in nobis. Audi po/
tius medicine vocē qua sanaris vt videas
deū: quē tibi vidēdū distulit: hominem aū vi/
dendū attulit: occidēdū obtulit: imitādum
cōtulit: credēdū trāstulit/ vt ista fide ad vi/
dendū deū mētis oculus sanaret. Quid ḡ
dedignamur audire vocē corpis ex ore ca/
pitis? Ecclesia in illo patiebat qñ p ecclia
patiebatur: Sicut etiaȝ ipse in ecclesia pa/
tiebatur quando pro illo ecclesia patieba/
tur. Nam sicut audiuimus ecclesie vocem
Ps. 21. in christo patiētis: Deus deus meus respi/
ce in me/ quare me dereliquisti: sic etiā au/
diuimus christi vocem in ecclesia patiētis:
Saule saule quid me psequeris? Act. 9. a.

Quō nō nos arbitrari debeam⁹ derelictos/ si preces nostras a deo nō exaudiri senserimus: Ca. VII.

Cum itaq; nō exaudimur ad tempo A
c ralia bona retinēda/ vel adipiscen/
da quando pro his deprecamur deū:
in eo q̄ nos non exaudit/ derelinquit nos:
sed ad potiora que vult intelligamus et p̄/
feramus et concupiscamus/ nō nos derelin/
quit. Unde sequitur psalmus et dicit: Cla/ Ps. 21.
maui ad te p diē/ nec exaudies: et nocte/ etiā
hic subaudit/ nec exaudies. Sed vide quid
adiūgit: Et nō ad insipiētiā mihi. Hoc ḡ di
cit: Nō me q̄dē exaudies clamantē p diem:
id est in rebus p̄speris/ vt eas non amittā:
et nocte/ id est in rebus aduersis/ vt prospe/
ra que amissa sunt/ redeāt. Uerū hoc mihi
non ad insipientiam facias/ sed potius vt
sapiam/ quid iam per noui testamenti gra/
tiam a te expectare/ q̄d desiderare/ quid po
scere debeā. Clamo quippe ego vt † hic bo/ Al. † mihi
na temporalia nō auferant: Tu autē in san
cto habitas laus israel: nolo vt derelinq̄s
concupiscentiā meam qua carnalem felici/
tatem requiro. Uerum hec est in sordibus
vetustatis: tu autē queris mundiciam no/
uitatis: nō exaudiendo istam cupiditatem
relinquis: q: charitatē in qua habites que/
ris. Charitas autem dei diffundit in cordi/ Roma. 5. a.
bus nostris/ sed per spiritūsanctū qui dat⁹
est nobis: Ideo i sancto habitas laus israel/
laus videntium te: quia nō in se laudantur
sed in te. Quid enim habent qd̄ nō accepe/ 1. Cor. 4. b.
runt: vt qui gloriat in domino glorietur: Hec 1. Cor. 1. d.
est gratia noui testamenti. Nam in veteri B
testamento quando cōmendabas/ non nisi
a te peti sperariq; debere etiam ipsam ter/
renam temporalemq; felicitatē: In te spe/ Ps. 21.
rauerūt patres nostri: sperauerūt et eruisti
eos: Ad te clamauerūt et salui facti sunt: in
te sperauerūt et nō sunt confusi. Illos q̄ppe
patres inter inimicos suos viuentes: et diui
tijs implesti: et ab hostib⁹ eruisti: gloriosasq;
victorias reportare fecisti: et de diuersis eos
mortibus liberasti. Pro alio: id est p isaac Gen. 22. c.
subiecisti ne feriret/ arietē: Alium: id est iob Job. 42. c.
de putredine sanū: et ei dupla que amiserat
reddidisti: Aliū: id est danielē/ inter leones Daniel. 14. g.
esurictes illesuȝ integrūq; seruasti: Aliorū:
id est ananie/ azarie/ misael inter flammas Daniel. 3.
deambulantiū grata voce laudat⁹es. Tale B
aliquid in christo expectabāt fieri iudei: vbi
p̄barent si vere filius dei esset: ex eorū per/ Matth. 27. c.
sona et in libro sapientie dicit: Morte tur/ Sap. 2. d.

pissima condemnemus illum: Erit enim respectus in sermonibus ipsius. Si enim verus filius dei est: suscipiet eum et liberabit eum de manibus contrariorum. Hec inquit cogitauerunt et errauerunt: Excecauit enim eos malicia eorum. Attendentes quippe tempus veteris testamenti / et illam patrum etiam temporalem felicitatem: in qua illis exhibenda demonstrauit deus etiam talia dona sua esse: non viderunt iam esse tempus quo reuelaretur in christo / bona eterna propter deum prestare iustis / qui bona temporalia prestat et impijs.

Quobrem in christi persona dicitur: Ego sum vermis et non homo: et que differentia inter hominem et filium hominis: Ca. VIII.

A Enimque cum dixisset: In te

Ps. 21. D sperauerunt patres nostri: sperauerunt et eruisti eos: Ad te clamauerunt et salui facti sunt: in te sperauerunt et non sunt confusi: vide quid adiunxerit: Ego autem sum vermis et non homo. Quod videtur quidem ad commendandam humilitatem simpliciter dictum: vt se in oculis persequentium abiectissimum quidem et contemptissimum demonstraret. Sed non est contemnenda altitudo secreti profunditasque mysterij: presertim in eis verbis que tanto saluatori in prophetie predicatione coaptantur. Dictus est hinc sensus elegantissimus a prioribus: ideo se hoc nomine christum pronunciari voluisse: quia vermis de carne sine concubitu nascitur: sicut ille natus est de virgine. Sed in libro suo iob / cum de creaturis celestibus loqueretur: et in dei conspectu etiam vix ipse mundas
Job. 25. b. esse dixisset: hominem sint: quanto magis inquit homo putredo et filius hominis vermis? Putredinem pro mortalitate posuit: que iam velut conceptam gerit moriendi necessitatem: in quam peccando contrusus est homo: et filium hominis vermem natum de putredine quasi putrem: hoc est de
B mortalitate mortalem. Ac per hoc in his verbis psalmi aliud sensum nos querere admonuit. Illo quidem saluo neque reprobato: vt
Ps. 21. non solum scrutemur quod ait: Ego autem sum vermis / sed etiam illud quod addidit: Et non homo: secundum illud quod de libro iob commemoraui: tanque diceret: Ego autem filius hominis et non homo. non quia homo non sit christus: de quo dicit apo
1. timoth. 2. b. stolus: Unus est mediator dei et hominum: homo christus iesus: Omnis enim filius hominis homo est / sed ad quendam respicit sensus iste quo sic homo fuerit vt non esset filius hominis: id est adam. Forte ergo sic est dictum: Ego autem sum vermis et non homo: id est: Ego autem sum filius hominis et non homo: tanque diceretur: Ego autem sum christus: in quo omnes viuificantur: non adam / in quo omnes moriuntur: Ac per hoc discite homines per gratiam noui testamenti iam vitam concupiscere sempiternam. Quid pro magno vos vultis a domino de morte liberari: sicut liberati sunt patres vestri: quando commendabat deus etiam terrene felicitatis preter se non esse alium largitorem? Illa felicitas ad veterem hominem pertinet: que vetustas ab adam cepit: Ego autem sum vermis et non homo / christus non adam: a veteri veteres fuistis: a nouo noui estote. Ab adam homines: a christo filij hominum. Non enim sine causa familiarissime dominus in euangelio se filium hominis dicit / magis quam hominem:
Matth. 17. b.
Nec sine causa in alio psalmo: Homines et iumenta saluos facies domine: sicut multiplicata est misericordia tua deus. Abs te
Ps. 35.
quippe etiam ista salus hominibus iumentisque communis. Sed habent aliam homines noui propriam quandam et a iumentorum consortio separatam: que ad nouum pertinet testamentum. Habet omnino: Nam de illa ibidem sequitur et dicit: Filij autem hominum sub tegmine alarum tuarum sperabunt: Inebriabuntur ab vbertate domus tue: et torrente voluptatis tue potabis eos: Quoniam apud te est fons vite: et in lumine tuo videbimus lumen. Certe et hic cum superius dixisset:
Ps. 35.
C Homines: posterius dixit: Filij autem hominum: tanque distinguens ab hominibus / filios hominum. In illa quippe felicitate eius salutis que communis est hominibus et iumentis / eo nomine illos appellare voluit quo demonstraretur ad illum primum hominem pertinere / quo vetustas cepit et mors: qui sic fuit homo vt non esset filius hominis: Istis autem posterioribus qui sperant aliam felicitatem / et fontis vite ineffabilem voluptatem / et sempiterni luminis lumen hoc nomen imposuit / quo se familiarius appellari voluit dominus eorum: in quo talis gratia reuelata est: eosque filios hominum potius quam homines appellauit. Non autem existimes quasi locutionis regulam figi perpetua lege seruandam: vt vbicumque legeris homines aut filios hominum / secundum hanc distinctionem semper intelligas / sed vt se habuerit circumstantia lectionis: vnde sensus si patet hauritur: si latet eruitur. Sicut in hoc loco psalmi huius quem non moueat distinctionis intentio: cum ille qui dixerat: In te
Ps. 21.
sperauerunt patres nostri et eruisti eos: Ad te clamauerunt et salui facti sunt: In te sperauerunt et non sunt confusi: subiungit: Ego autem: non enim ait / sic et ego: sed / ego autem. Quid ergo iste qui se ita distinguit: Ego autem sum vermis inquit et non homo: tanque illis quos exaudisti et eruisti / eam commendares felicitatem que ad vetus pertinet te

stamentum/ homini veteri tribuẽda esset/
Ps.21. qui cepit ab adam: Ego autẽ sum vermis:
hoc est filius hominis: non homo sicut ille
homo qui non fuit filius hominis.

Propter quid mortẽ et opprobria pati christus voluerit: ꝛ ad q̄d a mortuis resurgere: Ca. IX.

E per hoc ꝛ q̄d sequitur: Opprobriũ
a hominũ et abiectio plebis: omnes
q̄ cõspiciebant me/ subsannabãt me
et locuti sunt labijs ꝛ mouerũt caput. Spe
rauit in deũ: eruat eum: saluum faciat eum
quoniã vult eũ: Hoc in labijs non in corde
dixerũt: insultando q̄d non fieret: nõ credẽ
do quod futurũ esset. Factũ est autẽ et hoc:
sed sicut fieri oportebat in filio hominis: in
quo spes eterne vite fuerat reuelãda ad no
uum pertinẽs testamẽtum: non sicut illi ex
pectabant: et quia fieri nõ videbant/ tanq̄
superato insultabant/ pertinentes ad testa
mentum vetus/ et hominẽ in quo omnes
moriũtur: non ad filiũ hominis/ in quo om
nes viuificabũtur. Mortem quippe intulit
homo sibi filiosq̄ hominis: vitã vero attu
lit hoi moriẽs et resurgẽs filius hois. Op
probriũ hominũ et abiectio plebis: Usq̄
ad mortem enim hoc voluit pati in conspe
ctu inimicorũ: quo eum tanq̄ derelictũ pu
tarent: vt gratia commẽdaretur noui testa
menti: q̄ disceremꝰ aliã q̄rere felicitatẽ: que
2.Cor.5.b. nũc ẽ in fide/ postea vo erit in specie. Quã
diu enim sumus in corpore: ait apostolus:
peregrinamur a domino: per fidem enim
ambulamus/ non per speciem: et ideo nunc
B in spe: tunc in re. Deniq̄ resurrectionẽ suã:
quã nõ sicut nostram in longũ differri opor
tebat: vt in exemplo carnis eius disceremꝰ
quid in nostra sperare deberemꝰ: noluit ali
enis demonstrare/ sed suis. Alienis dico:
non natura/ sed vitio: q̄d semper est contra
naturã. Mortuus est ergo in conspectu ho
minũ: resurrexit autem in conspectu filiorũ
hominũ: quia mors ad hominẽ pertinebat
1.Cor.15.c. resurrectio ad filiũ hominis. Sicut enim in
adam omes moriuntur: sic ꝛ in christo omes
viuificabuntur. Ut igitur exemplo carnis
sue exhortaretur fideles suos temporalem
pro eterna felicitate cõtẽnere: vsq̄ ad mor
tem pertulit psequentes atq̄ sevientes: et
quasi victo et oppresso superbe illudẽtes. Ex
autẽ carnem suam resuscitauit: ꝛ discipulo
rum cõspectibꝰ et cõtactibus reddidit: eisq̄
vidẽtibꝰ ascẽdit in celũ: ipsos edificauit: et
q̄d expectare: q̄d p̄dicare deberent/ euiden
tissima veritate demõstrauit. Illos aũt a q̄bꝰ
tanta mala vsq̄ ad mortẽ pertulerat/ quasi
de illo superato ꝛ extincto gloriantes in ea
opinione dereliquit: vt q̄squis eorũ salute
eterna saluus fieri vellet: hoc de illius mor
tui resurrectiõe crederet/ q̄d hi qui viderũt
signis cõtestãtibus p̄dicauerũt: ꝛ p ea p̄di
catiõe similia perpeti nõ dubitauerũt.

Quõ pro maloꝝ sustinẽtia nõ tẽporalia/ sed eterna sperare debeamus: patientie quoq̄ exẽpla quomodo ex vtroq̄ testamento habeantur: Ca. X.

Uapropter etiam iacobus vnus ex A
q apostolis eiꝰ in epla sua cum exhor
taretur fideles: qui post passionẽ et
resurrectionẽ christi adhuc in ista vita tene
bãtur: dispẽsationẽ veteris testamẽti noui
q̄ distinguẽs: Sustinentiã inquit iob audi Iacob.5.e.
stis: et finẽ domini vidistis. Ne ideo patiẽ
ter sustineret tẽporalia mala: vt sibi hoc re
stitueref q̄d recepisse legimus iob. Nã ꝛ ab
illo vulnere atq̄ putredine saluus factus
est: ꝛ ei cũcta que amiserat duplicata sũt re Iob.42.c.
stituta: vbi etiã cõmendata est resurrectiõis
fides. Nã filij non duplũ sed totidẽ redditi/
etiã illos quos amiserat resurrecturos sig
nificauerũt. Sic ipsi q̄ illis pioribus iũcti:
a restitutionibus dupli nõ inueniẽtur alie
ni. Ut q̄ nõ talẽ remunerationẽ sperarẽꝰ:
q̄n mala tp̄alia pateremur/ non ait: Susti
nentiã ꝛ finẽ iob audistis: sed ait: sustinen
tiam iob audistis ꝛ finẽ dñi vidistis: tanq̄
diceret: Mala tp̄alia sicut iob sustinete: sed
p hac sustinentia nõ tp̄alia bona sperate q̄
illi aucta redierũt: sed eterna potiꝰ q̄ in dño
p̄cesserũt. Iob ergo de illis patribus erat q̄
exclamauerit: et salui facti sũt. Cũ eiꝰ dicit:
Ego aũt: satis insinuat q̄ salute illos saluos Ps.21.
esse factos velit intelligi: in qua ipse vtiq̄ de
relictus ẽ: non q̄ illi a salute eterna fuerint
alieni: sed in occulto tunc erat q̄d in christo
fuerat reuelãdũ. In vetere q̄ppe testamẽto 2.Cor.3.d.
velamẽ ẽ q̄d tũc auferef: cũ ad christũ q̄sq̄
inde trãsierit: Quo crucifixo velũ etiã tẽpli Matth.27.f.
scissũ ẽ: vt significaref q̄d apls de velamine
veterꝰ testamẽti dixit: q̄n in christo euacu
atur. Nã et in illis patribꝰ q̄uis rarissima/ B
tñ fuerũt et vsq̄ ad mortem exempla pati
entie: A sanguine abel vsq̄ ad sanguinem Luc.11.g.
zacharie: quorum sanguinẽ dicit dominus
iesus et ab eis exigendũ/ qui in patrũ suoꝝ
a quibus illi occisi sunt iniquitate persiste
rent. Et in nouo testamento nec defuit/ nec
deest bonoꝝ fideliũ multitudo: q̄ etiã in ista
tẽporali felicitate p̄polleãt: et in ea largito
ris dei bonitatẽ misericordiãq̄ experiant:
Tenẽtes tñ q̄d dispẽsator noui testamẽti

1.Timoth.6.d. diuitib⁹ hui⁹ seculi aplus p̄cepit: nō supba sape: neqꝫ sperare in incerto diuitiaꝝ: sed in deo viuo qui p̄stat nobis oīa abūdanter ad fruendū: vt benefaciant diuites / sint in operibus bonis: facile tribuant / cōmunicēt / thesaurizent sibi fundamētū bonū in futurum: vt apprehendāt veram vitā / qualis in christi non tm̄ spiritu: verūetiā carne manifestata est cū resurrexit a mortuis: nō qualem iudei in illo pemerūt: qꝫ eū de manib⁹ eorū deus nō eruit: eūqꝫ dereliquisse visus

Ps.21. est exclamantē: Deus de⁹ me⁹ vt qd me dereliqsti: vt eo modo in se trāsfiguraret martyres suos / q etsi mori nollēt: qd etiā petro

Joh.21.f. dixit: Alter te cinget ⁊ feret q tu nō vis: significās q morte glorificaturus erat deū: et ob hoc a deo suo derelicti viderentur ad tēpus: cū eis p̄stare nollet qd vellent: illam vocē cordis emitterēt: illūqꝫ adhiberēt pietatis affectū / quē passione impedente ore proprio dominus expressit: eos in se identi

Matth.26.d. dem trāsfigurans: Uerū non qd ego volo / sed quod tu vis pater.

Quare cū plurimos deus innocentes liberauerit / christ⁹ se tamē derelictū clamauerit: Ca.XI.

A Non q em̄ primitus / nisi in ipso capite nostro apparere debuit: pp̄ter quā causam christiani sum⁹: Propterea

Ps.21. nō ait: De⁹ de⁹ meus q̄re dereliqsti me: sed cām cōmonuit redrēdā: cū addidit: Ut qd dereliqsti me: id est q̄re: pp̄ter quid: quā ob causam? Profecto enim erat aliqua causa: eaqꝫ nō parua: vt noe liberaret de diluuio: Loth de celesti incendio: Isaac de iminēti gladio: Joseph de calūnia mulieris ⁊ custodia carcerꝭ: Moysen ab egyptijs: Raab de excidio ciuitatis: Susannā a testibus falsis: Danielē a leonibus: tres viros ab ignibus: aliosqꝫ patres q exclamauerūt et salui facti sunt: ⁊ christū de manib⁹ iudeoꝝ nō liberaret: eūqꝫ in potestate seuientiū / vsqꝫ ad mortꝭ exitū derelinqret. Ut qd hoc: pp̄ter qd hoc: nisi pp̄ter illud qd paulopost in eodem psalmo dicit: Non ad insipiētiā mihi / hoc est corpori meo / ecclesie mee / minimis

Matth.25.d. meis: Nā in euangelio: qꝫ vni ex minimis meis fecistis indt mihi fecistis. Sic itaqꝫ dictum est: Et nō ad insipientiā mihi: quomō dictum est: Mihi fecistis. Et sic dictum est:

Luce.10.c. Quare me dereliquisti: quō dictū est: Qui vos recipit me recipit: et q vos spernit / me

B spernit. Non ergo ad insipientiā nobis: sed vt sapiam⁹ / nō pp̄ter istam vitā in qua nos deus aliqn̄ vsqꝫ ad mortē psequentiū manibus derelinqt: sed pp̄ter illā sempiternā nos debere esse christianos: quia hoc in illo p̄cessisse intuemur ex cui⁹ noīe sic vocamur. Ecce ita factū ē: tm̄ tā multi nō ob aliud volunt esse christiani: nisi vt hui⁹ vite felicitate pfruant: ideoqꝫ illa deficiente deficiunt. Quid si nō in ipso capite nr̄o tā insigne cōstitueret exemplū / quo discerem⁹ p celestibus terrena contemnere / nō respicientes q̄

2.Cor.4.d. vident / sed que nō vident? Que eni vident tēporalia sunt: q̄ autē nō vident eterna: qs in se vocibus illis trāsfigurare dignat⁹ est. Nam quantū ad ipsum attinet: quō vellet liberari ab illa hora q̄ pp̄terea venerat in illam horā? Aut quō sic loquebat quasi qd nollet ei accideret: cum potestatē habuerit

Joh.10.d. ponēdi aiam suā / et iterū sumēdi eā: nec eā qsqꝫ tolleret ab illo / ꝑ eā ipse poneret et sumeret: sicut i euāgelio dicit? Sꝫ pculdubio nos in illis vocib⁹ eram⁹: ⁊ caput p suo corpore loqbat: nō disiūcta significatione vocis: vbi cōnexio nō disiungit vnitatis.

Q̄ varie intelligi possit pphetia i psona christi: Et tu extraxisti me de vētre spes mea ⁊c. Ca.XII.

A Enimqꝫ in psalmo sequit: ⁊ orans ad-

Ps.21. D uerte qd dicat: Qm̄ tu indt extraxisti me de vētre ⁊ spes mea ab vberi

Et.de⁹ me⁹ bus matris mee: in te iactatus ex vtero: de vētre mr̄is mee de⁹ me⁹ es tu: tāqꝫ diceret: de alia re ⁊ ab alia re in aliā rem me traiecisti: vt tu sis mihi bonū pro terrenis bonis mortalitatis hui⁹: quā in matris ventre sortitus sū: q: vbera suxi. Hec em̄ vetustas est de q̄ tu me extraxisti: ⁊ illa carnalis natiuitatis bona sūt: a qb⁹ tu spes mea es. Inde enim ad te conuersus sum ex vtero: id est ex his que in vtero inchoaui: In te iactatus sum: ad te scilicet transiens: totum me tibi cōmittens. Ideoqꝫ de ventre matris mee: id est de bonis carnis quam sumpsi in ventre matris mee: deus meus es tu: vt de his tu sis bonū meū: Ea locutiōe dictū est: ac si diceret: verbi gratia: de terra celū habito: hoc est hinc illo emigraui: ⁊ ista nostra in illum transfiguratio est: qui p gratiā testamēti noui mutamus vitam / trāseuntes de vetere ad nouā. Nam ille hanc rem sacramento sue passionis resurrectionisqꝫ significās / carnem mutauit de mortalitate ad immortalitatem: vitam vero non mutauit de vetustate in nouitatem: qui nunqꝫ fuit in impietate vnde transiret ad pietatē. Quāqꝫ nō defuerūt qui hoc qd dictum est: De ventre matris mee deus me⁹ es tu: ideo ad ipsum caput nostrū ptinere sentirent: qm̄ pater in tantū est deus eius: inquantū homo est in

forma serui: nō inquantū illi equalis in for
ma dei est: ideo de ventre matris mee deus
meus es tu/ ac si diceret: ex eo ꝙ hō factus
sum/ de⁹ me⁹ es tu: Siqdez tu extraxisti me
Ar.†Sl de vētre: † Sic ad ipsum iesū de ꝟgine pro/
creatū refert: quasi alios de⁹ non extrahat:
in cuius ꝓuidentia est omnis ordo nascen/
A.†Bn di: † Ac inde significare voluit partū ꝟginis
seruata ꝟginitatis integritate mirabili: cū
ait: Tu extraxisti me de ventre matris mee:
vt qd illic mirabiliter factū est: cum deus fe
cisse dr/ nemini incredibile videatur? Quid
ergo est ꝛ illud: Spes mea ab vberib⁹ ma/
tris mee? Quomodo ꝛ hoc ad ipsum caput
ecclie referri potest/ q̄si spes ei⁹ q̄ in deo est
a matris vberibus ei ceperit/ non et ante in
ipso vtero? Neqꝫ enī spes alia intelligenda
est/ nisi qua futurū erat vt deus eum exalta
ret a mortuis. Totum quippe hoc ſm id qđ
homo factus est dicit. An forte quia vbera
feminarū ab ipso conceptū in vbertatē ꝓ/
moueri perhibentur: sic intelligi voluit: ab
vberib⁹: tanqꝫ diceret: ex quo carnē sumpsi:
cui carni fuerat speranda immortalitas: vt
nō ante spes ei esset cū in forma dei esset: in
q̄ nihil in meli⁹ mutandū esset: sed ab vbe/
ribus matris: id est ab ipsa susceptione car/
nis/ que cōcipiebatur in spe: cuius spei res
futura erat: cū ad immortalitatē de morte
B transiret. Sed qđ dictū est: In te iactatus
Ps̄.21. sum ex vtero: quomodo coaptari capiti pos
sit/ ignoro: quasi in vtero cū esset nō in deo
Act.17.f. fuit/ in quo viuimus/ mouemur et sumus:
aut illius infantis anima rationalis ex quo
caro processit ex vtero/ deū sperare ceperit:
Nisi forte credendū est: iam nato animā ra/
tionalez accessisse: que intra viscera matris
adhuc ei defuisset. Et quoniā eadē anima q̄
carni iā nate addita ē/ deo inherebat: ideo
ſm eandē carnē dictū esse existimandū est:
In te iactatus sum ex vtero: tanqꝫ diceret:
eam sortitus sum animā ex vtero que tibi
coheret. Sed quis audeat in hanc se teme/
re precipitare sententiā/ cū ratio de aduen/
tu vel exortu anime in tanto nature ꝓfun/
do sic lateat/ vt satius sit eam semper que/
rere qꝫdiu in hac vita sumus/ qꝫ aliquando
inuenisse ꝑsumere. Ex illa vero in seipsum
transfiguratione nostra quemadmodū pos
sent hec accipi/ dictū est. Si qd autē dici po
tuit couenietius vel potuerit/ nulli⁹ ꝑiudica
mus ingenio: doctrine nulli⁹ inuidem⁹.

Quō simul stent: Quare me de/ reliqsti: et ne discedas a me: et quō durū sit perdere iterna bona tam corporis qꝫ aīe. Ca. XIII.

A
I Am illud qđ sequit: Ne discedas a
me: quoniā tribulatio ꝓxima est: in/
de iā eminet quēadmodū dictū sit:
Ps̄.21. Quare me dereliquisti. Quomodo enī de/
reliquit/ cui dicit: Ne discedas a me: nisi qa
dereliquit vite veteris temporalē felicita/
tem? Rogat aūt ne discedat et deserat spez
vite eterne. Sed quid est: quoniam tribula
tio proxima est: quasi ei passio adhuc immi/
Al.tin ipsa neret: cū ipse † media passiōe ista dicere in/
telligat: que de illo in hoc psalmo ꝓpheta/
ta sunt? Hic enī dicturus est etiā q̄ in euan/
Math.27.e. gelio apertissime scripta sunt: Diuiserūt si/
bi vestimēta mea: ꝛ super vestem meā mise/
runt sortem: qđ factū est cum iam penderet
in ligno. Quid est ergo tribulatio proxima
est in qua media loquebat? Sed nimirum
illud vult intelligi: quia cū caro in doloribꝰ
est ꝛ in penis/ ꝑfecto anima tunc habet ma
gnum agonē patientie: in quo ne deficiat
laborandū ꝛ orandū est. Nihil est autē ani/
me sua carne propinquius: Ideo mūdi hu/
ius quilibet magnus ꝑfectusqꝫ cōtemptor/
cum alibi patitur/ nihil patitur. Potest enī
adhibere vigilem rationē cū amittit bona
que extrinsecus sunt: ꝛ ab animo sapiētis/
qui ex cupiditate nō heret: sine dubio lon/
ge sunt: ꝛ nō curare qđ patitur: quia nec pa
titur. Cum vero amittit precipua corporis
bona: id est corporis vitam ac salutem: iam
tribulatio proxima est animi bonis: qbus
ipse intus tanqꝫ corporis domin⁹ est: quid
facit qualibet ratione vt nō doleat cū cor/
pus vulnerat aut vritur: cui tanto implica/
tur cōsortio vt pati possit: dolere nō possit?
B Ideo ꝛ diabolus hunc nocendi ordinē te/
nens: illius magni viri quem postulauerat
Job.1.c. tēptandū/ prius externa bona accepit in po
testatē: qbus ablatis ꝛ ꝑditis/ cū illū incon/
Ibidem.d. cussum videret: dixerat enī: Dn̄s dedit/ dn̄s
abstulit: sicut dn̄o placuit/ ita factū est: sit
Job.2.b. nomen dn̄i benedictū: etiā carnē cruciandā
vulnere postulauit: tali cū eo cōfligens cer/
tamine: vt bona ꝓxima inuaderet. i. corpo/
ris bona/ qbus ille perditis si forte succūbe/
ret/ atqꝫ ad impietatē cor inclinaret/ etiā bo
na animi deperirent: qbus ꝑdendis iam in
corpore seuiens vicinius tēptator instabat.
Deniqꝫ ille vir qui in tanta animi tempta/
tione erat/ vbi erat animi bonis ꝓxima tri
bulatio/ qꝫuis multa ꝓphetice loquat: lon
ge tn̄ loquit aliter qꝫ cum illa externa bona
deperissent in qb⁹ filios nō amiserat ſ pre/
miserat. Clamat qꝫ martyris aīa transfigu/
rata in christum: cum iam in carne tribulari
ceperit: ꝛ dicit deo a quo derelicta est in ter/

rena fęlicitate:sed quę cũ illo est in spe vitę
Ps̄.21. ęternę: Ne discedas a me: quoniã tribula/
tio ꝓxima est. Non est in agro meo/non in
auro/nõ in pecore/nõ in tectis atq; parieti/
bus/nõ in meoꝝ orbitatibus/sed in carne
mea est cui copulor:cui cõnector:cuius sen/
sum non habere non possum: Unde me de
Al.† vrget ꝓximo† arguet:vt a patientię virtute defi/
ciam: Non discedas a me:qm̃ non est q adi/
iuuet/neq; amicus/neq; propinquus/neq;
humana laus/neq; ꝓterite recordatio volu
ptatis/neq; aliqd eoꝝ quo terrenę fęlicita/
tis ruina fulcitur: neq; ipsa quę in animo
meo est humana ꝟtus: qꝛ si tu deseris quę
hominis virtus?

Qꝛ cor christi liquescere/ sit mul/titudinẽ credentiũ scripturę sacra/menta intelligere: Ca. XIIII.

A
Uid est eñ homo/nisi ꝙ memor es
Ps̄.21. q ei⁹? Circũdederũt me vituli multi:
hoc est minores in plębe. Tauri pin
gues obsederũt me:hoc est superbi ac diui/
tes principes plębis. Aperuerũt in me os
Al.†clamãdo suũ:† clamãtes: Crucifige crucifige. Quasi
Luce.23.c. leo rapiens et rugiẽs: Rapuerũt eñ/cõpre/
hensum adducentes ad ꝓsidem:ꝛ rugierũt
Ps̄.21. petendo eius mortem. Sicut aqua effusus
sum: tãq; vt in me lapsi caderẽt ꝑsecutores
mei. Dispersa sunt omnia ossa mea: Quid
Al.†funda menta sunt ossa nisi corporis † firmamẽta:corpus
autem christi ecclesia? Firmamenta ergo ec
clesię qui nisi apostoli: qui etiam columnę
alibi nuncupant̃: Hi vtiq; dispersi sunt cũ
ad passionem ipse duceret̃:vel cũ esset pas/
sus et mortuus. Factum est ergo cor meum
tanq; cęra liquescens in medio vẽtris mei.
B Hoc sane quemadmodũ capiti nostro ipsi⁹
corporis saluatori coaptetur inuenire diffi/
cile est. Neq; eñ nisi magno pauore contin
git: vt cor velut cęra liquescat humanũ:qđ
vnde in illo fieri posset:qui potestatẽ habe/
Joh.10.d. bat ponendi et recipiendi animã suã? Sed
profecto aut infirmoꝝ suorum in se transtu
lit causam: vel illorũ qui metum mortis pa
Matth.26.g. uescũt: Sicut ipse petrus ex egregio ꝓsum/
ptore tam creber negator effectus:siue illo/
rum qui tristicia salubri contabescunt:sicut
idem ipse petrus cũ amare fleuit. Nã et tri/
sticia quasi soluit cor. Unde dicit̃ etiã grece
ꝙ hinc appellata sit λυπη Aut certe profun/
dum sacramentũ nos intelligere voluit:vt
cordis sui noĩe significaret scripturas suas:
vbi eius vtiq; latebat consiliũ:quod tunc
apertũ est / cũ ea q̃ de illo ꝓphetata fuerũt
passus impleuit. Solutę sũt ergo scripturę
eius in his q̃ ꝑfecta sunt aduẽtu eius/nati/
uitate/ passione/resurrectione/glorificatio/
ne. Quis eñ iam ea nõ intelligit in prophe
tis:quando vsq; ad intellectũ etiã carnalis
multitudinis ꝑuenerũt:quã fortasse signifi
cauit in medio ventris sui:vt in eius corpe/
qđ est ecclesia/quasi ventris locum habeat
carnalis ꝛ infirmior multitudo? Aut si ven
tris nomen magis interioribus cõpetit:ad
eos potius ꝑfectiorẽ scripturarũ intellectũ
ꝑtinere monstratũ est:cũ cor eius:id est scri/
pturę eius q̃ cõtinent cõsiliũ eius in medio
eorũ:hoc est in cogitatione eorũ tanq; cęra
dissoluitur:hoc est feruore spiritus aperit̃/
disputatur/exponitur.

Quid sit deduci in puluerem mortis: Ca. XV.

T Aruit velut testa virtus mea. Te/ Ps̄.21.
c sta igne firmata est:sic ꝛ virtus cor/
poris christi:nõ sicut fęnũ igne con/
sumitur/sed sicut testa passione velut igne
firmat̃. Uasa eñ figuli ꝓbat fornax (sicut Eccl.27.d
alio loco scriptura dicit) et homines iustos
tẽptatio tribulationis. Et lingua mea ad/ Ps̄.21.
hęsit faucibus meis: Potest quidẽ silentiũ
ei⁹ significatũ videri:qđ et ali⁹ ꝓpheta cõ/
mẽdat cũ dicit: Sicut agn⁹ corã tõdẽte fuit Esaie.53.c.
sine voce. Sed si linguã eius/os in eius cor
pore/qđ est ecclesia intelligam⁹:per qđ suũ
loquit̃ euangeliũ:tũc eius faucibus adhę/
ret/cũ a ꝓceptis eius non recedit. Qđ vero
sequit̃: Et in puluerẽ mortis deduxisti me: Ps̄.21.
quõ capiti coaptabit̃:qñquidẽ corpus ei⁹/
qđ tertia die resurrexit/non est vtiq; in pul/
uerẽ dissolutũ? Nec aliter exposuerũt apo/
stoli: qđ in alio psalmo positũ est: Neq; da/ Act.2.d.
bis sãctũ tuũ videre corruptionẽ:nisi quia Ps̄.15.
eius caro nõ est corrupta:quę tam celeriter
resurrexit. Unde item in alio psalmo dicit:
Quę vtilitas in sanguine meo dũ descen/ Ps̄.29.
do in corruptionẽ? Nunqd confitebit̃ tibi
puluis:aut annũciabit veritatẽ tuam? Hoc
scꝫ dicẽs: ꝙ si eo modo quo ꝛ cęteri mortu⁹
dimitteret̃ in puluerẽ:ꝛ caro ei⁹ resurrectio/
ni vltimę seruaret̃:nulla eẽt vtilitas in san
guine ei⁹:qꝛ nihil ꝓdesset mors ei⁹: nec an/
nũciaret̃ ꝟitas dei:q̃ illũ ꝯtinuo resurrectu/
rum esse ꝓdixerat. Quid sibi vult ergo qđ
hoc loco ait: Et in puluerẽ mortꝭ deduxisti Ps̄.21.
me:nisi corpus eius accipiamus ecclesiam:
in qua illi qui ꝓ eius noĩe passi sunt vel pa/
tiunt̃/nõ ita vt ipse cito resurgũt:sed ĩ mor/
tis puluerẽ deducunt̃:tũc resurrecturi cum
illud tẽpus venerit/de quo in euangelio di
cit: Ueniet hora quando omnes qui in mo Joh.5.e.
numentis sunt audient vocẽ eius et proce/
cedent? Aut certe tropice puluerem mortis

ipsos iudeos intelligi voluit: in quoꝝ ma/
Ps̃.i. nus deductus est. Scriptū est eñ: Non sic
impij nõ sic/ sed tanq̃ puluis quem proijcit
ventus a facie terre.

Quid per frameā/ canem/ et leonem intelligatur: Ca. XVI.

A Eniq̃ sequit: Quoniā circumdede/
Ps̃.21. D runt me canes multi: conciliū mali/
gnantium obsedit me: tanq̃ ipsos
dixerit puluerem mortis in quem deduct⁹
est: quos dixit canes multos ⁊ conciliū ma
lignantiū: canes eos videlicet appellans: q̃
plerūq̃ ꝯtra innocẽtes latrant/ cum qb⁹ nõ
habent consuetudinem. Jam vero in his q̃
subiungit tanq̃ euangeliū recitatur: Cruci/
fixio quippe eius exprimit in eo ꝙ dicit: Fo/
derunt manus meas et pedes meos: dinu/
merauerunt omnia ossa mea. Ipsi vero cõ/
siderauerūt ⁊ conspexerunt me. Fosse sunt
enim clauis manus ⁊ pedes eius: ⁊ cum ex/
tenderetur in ligno/ quodãmodo numera/
ta sunt ossa eius. Cõsideratus est autẽ atq̃
Matth.27.f. conspectus quid illi futurum esset: ⁊ vtrum
B veniret helias et liberaret eum. Jam illud
quod sequitur/ nullius expositionis indi/
Ps̃.21. get: Diuiserūt sibi vestimenta mea: ⁊ super
vestem meam miserūt sortem. Uerba dein/
de que subtexunt/ orantis sunt: tam ex per/
sona capitis: id est hominis mediatoris/ q̃
ex persona corporis/ quod est ecclesia: quā
Al.† vnicam dicit etiam † vnicam suā. Tu autem domi/
ne inquit ne longe facias auxilium tuum:
hoc ad eius carnem pertinet: cuius resurre/
ctio nõ in longum est missa vt aliorum. In
defensionẽ meam aspice/ ne quid noceant
inimici: qui sibi videntur aliquid potuisse
carnem perimendo mortalem. Non autem
nocent/ si defendente gratia dei non eis ad
malum anima superata consentiat. Sic eñ
Job.9.c. et alibi ꝓphetatū est: Terra tradita est in
Ps̃.21. manus impij: hoc est caro terrena. Erue a
framea animā meam. Framea gladius est:
Nec vtiq̃ tali ferro christus occisus est: sed
Job.19.f. nec latus eius gladio/ sed lancea perfoderūt.
Translato ergo verbo: frameam linguam
dixit persequentiū: sicut in alio psalmo di/
Ps̃.56. citur: Et lingua eorū gladi⁹ acutus. Unde
quia in eius carne lingua ꝑualuit maligno/
rum: orat vt anime nihil noceat: cum dicit:
Erue a framea animā meam: vt hec in pro/
phetia oratio/ si ad caput corporis referas/
non videatur velut indigentis petitio/ sed
potius rei future figurata ꝑdictio. Aut cer/
te/ quia corpus eius/ hoc ẽ ecclesia graues
persecutiones fuerat perpessura/ frameam
dixit: qua maxime trucidati sūt martyres:
vnde vult eorum animas erui: ne timeant
eos qui corpus occidūt: animā autem occi/ Matth.10.c.
dere non possunt: ⁊ consentiant ad illicita.
Aut etiam in ipsorum passionibus/ inimi/
corum linguam frameā dicit: vnde animā
suam: hoc est animā corporis sui/ animam
sanctoꝝ suorum vult erui. Qd̃ autẽ sequit: C
Et de manu canis vnicā meā: nihil aptius Ps̃.21.
q̃ vnica ecclesia mihi videtur intelligi. Ca/
nem vero appellauit mundū: nõ ratione sed
consuetudine contra insolitam veritatẽ la/
trantem. Hec est enim canum natura: vt cū
quibus habent consuetudinem: siue illi bo/
ni/ siue mali sint/ non ad eos latrent: insoli/
torum autẽ personis visis etiam innocen/
tibus irritentur. Manu autẽ canis potesta
tem mundi significauit: Cuius etiā regnū
infestum futurum corpori suo: id est ecclesie
sue leonis nomine figurauit/ i eo quod ad/
iunxit: Saluū me fac de ore leonis. Unde
est scriptū: Nihil interest inter minas regis Prouer.19.b
⁊ iram leonis: q̃q̃ et diabolum apostolus
petrus leoni comparet rugienti ⁊ querenti 1. Petri.5.b.
circumeundo que deuoret. Superbosq̃ hu
ius mundi/ christianis humilibus aduersa/
turos ostendẽs: cõsequenter dicit: Et a cor/ Ps̃.21.
nibus vnicorniū humilitatem meaꝫ. Ideo
quippe in vnicornibus superbi intelligun/
tur: quia superbia odit consortium: ⁊ quan
tum in ipso est/ solus cupit eminere omnis
superbus.

Quis fruct⁹ derelictiõis/ tribulationis et deꝑcationis. Ca. XVII.

Am nunc attende vbi sit fruct⁹: vel A
I ꝙ derelictus est/ ne exaudiretur pro
terrena felicitate: nõ ad insipientiā/
sed vt saperem⁹ quid noui gratia testamen
ti desiderare debeamus: vel ꝙ nõ est dereli/
ctus/ sed exauditus in eo qd̃ ait: Ne disce/
das a me: q̃ dixerat: Quare me dereliq̃sti: Ps̃.21.
qd̃ vtiq̃ cõtrariū est: nisi illud ad aliud/ hoc
ad aliud referatur. Attende ⁊ audi quantū
sapis: hauri quantū capis: quãtūq̃ ipse rẽ
tantā eloq̃ valeo: immo quantū tribuit ille
qui nos exaudit: et in christo inquantū ho/
mo mediator est inter nos et deum: et cum
christo inquantum deus est equalis deo: et
potens est facere: vt ait apostolus: supra q̃ Eph.3.d.
petimus aut intelligim⁹. Uide in hoc psal/
mo testamenti noui gratiam: vide illi⁹ de/
relictionis/ tribulationis/ deꝑcationis fru/
ctum; quid agatur/ quid insinuetur/ quid
mundetur/ quid illustret. Intuere quid le/
gamus tanto ante ꝓphetatū: quid iā cer/
namus impletum. Narrabo nomen tuum Ps̃.21.
inquit fratrib⁹ meis: in medio ecclesie can/

tabo te. Fratres illi sunt de quibus in euan
Joh.20.d. gelio ait: Uade ꝛ dic fratribus meis. Eccle
sia illa est quam modo dixit vnicam suam:
hec est vnica catholica/que toto orbe copio
sa diffunditur que vsq ad vltimas gentes
Matth.24.b. porrigit. Unde in euangelio dicit: Et pre/
dicabitur hoc euagelium in vniuerso orbe
in testimoniū omnibus gentibus: ꝛ tūc ve/
B niet filius hominis. Qz autem ait: Canta/
Ps.21. bo: hoc est illud canticū nouum: de quo in
Ps.95. alio psalmo dicitur: Cantate domino can/
ticum nouum: cantate domino omnis ter/
ra. Habes hic vtraq: ex quo cantico canta/
turum se dixerit: et in cuius ecclesie medio:
illud pertinet ad nouum canticum: hoc ad
omnē terram. Ipse quippe cantat in nobis
cuius gratia cantamus: sicut dicit aposto/
2.Cor.13.a. lus: An vultis experimentū eius accipere
qui in me loquit christus? Mediū vero ec
clesie ad eminentiam licet referas et ipsam
manifestationem: quia omnia quanto cla/
rius nota sunt/ tanto magis in medio esse
dicunt: vel certe ad interiores ecclesie: quia
interiora sunt media. Neq enim omnis q
labijs personat/cantat canticum nouū: sed
qui eo modo cantat vt apostolus admo/
Eph.5.d. net dicens: Cantantes et psallentes in cor/
dibus vestris domino. Intus enim est hoc
gaudium: vbi vox laudis et canitur et au/
ditur: quia voce laudatur qui gratis aman
dus est toto corde/tota anima/tota mente/
amatoremq suum attendit in se gratia sui
spiritussancti. Quid enim aliud est canticū
nouum/q laus dei?

Que sit sūma sapiētia: et in quo vera dei ↄsistat laudatio: Ca. XVIII

A D Enīq sequit/et hoc euidentius de/
Ps.21. monstrat: Cum enim dixisset: Nar/
rabo nomen tuum fratribus meis:
Joh.1.b. quia deum nemo vidit vnq: sed vnigeni/
tus filius qui est in sinu patris ipse enarra/
uit: atq adiunxisset: In medio ecclesie can/
tabo te: quomodo cantabit: id est quia in
nobis cōtinuo manifestauit dicens: Qui ti
metis dominū laudate eum? Quis autem
veraciter laudat/nisi qui sinceriter amat?
Tantundē est ergo ac si diceret: Qui time/
tis dominū amate eum. Dixit eñ homini
Job.28.d. sicut scriptū est: Ecce pietas est sapientia:
Porro pietas cultus dei est: nec colitur ille
nisi amando: summa igitur et vera sapien/
Deut.6.a. Matth.22.d. tia est in precepto illo primo: Diliges dñm
deum tuum ex toto corde tuo/ ꝛ ex tota ani/
ma tua. Ac p hoc sapiētia est charitas dei:
Roma.5.a. nec diffunditur in cordibus nostris/ nisi p
spiritumsanctū qui datus ē nobis. Initiū
aūt sapientie timor dñi: Et timor nō est in Eccli.1.b.
charitate/sz perfecta charitas foras mittit 1.Joh.4.d.
timorē. Proinde p̄missus timor in cor no/
strum/pellit inde consuetudinem malorum
operū et seruat charitati locum: qua tanq
domina veniente vt illa insideat/abscedit.
Ergo qui timetis dominū laudate eum: vt
deum non seruiliter sed libere colatis: eum
amare discite quē timetis: et poteritis lau/
dare quod amatis. Timentes enim deum B
homines veteris testamenti propter litte/ 2.Cor.3.b.
ram terrentem et occidentem: nondum ha/
bentes spiritū viuificantem/ currebant cū
sacrificijs ad templum. Et quis in figuram
futuri sanguinis quo redempti sumus/ta/
men nescientes qd p eos p̄figuraret/cruen/
tas victimas immolabāt: Nūc vero in gra
tia noui testamēti/qui timetis dominū lau
date eum. Ipse quippe in alio psalmo illa mu
tanda prenuncians: que tunc in vmbra fu/
turi offerebantur: Non accipiam inquit de Ps.49.
manu tua vitulos: neq de gregibus tuis
hircos. Et paulopost vt ostenderet sacrifi/
cium noui testamenti: quando illa fuerant
cessatura: Immola inquit deo sacrificium
laudis: et redde altissimo vota tua. Et in fi/
ne eiusdem psalmi: Sacrificium inquit lau/
dis glorificabit me: et illic via est qua osten
dam illi salutare meum. Salutare dei chri/
stus est: quē infantē symeō senex cū agno/
uisset in spiritu: eumq sumpsisset in man⁹:
Nunc dimittis inquit domine seruū tuum Luc.2.e.
sm verbū tuum in pace: Quoniā viderunt
oculi mei salutare tuū.

Qz p semen iacob etiā gentiles cōuersi intelligātur: et quomō dif/ferāt predicere dei et promittere: (Ca. XIX.

Q Ui timetis ergo domi/ A.
num/laudate eum: vniuersum semē Ps.21.
iacob glorificate eum. Nō vacat qd
ei nō sufficit dicere: semen iacob/nisi adde/
ret vniuersum: ne in solis eis intelligeretur
qui ex israelitis fuerāt credituri. Semen ia/
cob ipsum est semen abrae omnib⁹ in chri/
stum credentibus: nō solis qui ex israel fue
rant fideles apostolus dicit: Ergo abrae se/ Gal.3.d.
men estis sm promissionem heredes. Ibi
namq commemorauit prefigurationē no/
ui testamenti: in eo quod scriptum est: In Roma.9.b.
isaac vocabit tibi semē: nō vtiq in hismael
ancille filio. In qbus duobus filijs abrae
seruo ꝛ libero/ ꝛ duab⁹ mulierib⁹ ancilla et
libera/scribens ad galathas duo testamēta Gal.4.e.
dicit i allegoria p̄figurata. Uñ dicit. Nō hi Roma.9.b.
q filij carnis/hi sūt filij dei: s filij pmissiōis
deputāt i semine. Promissiōis eñ vbū h ē:

Gen.18.b. Ad hoc tēpus veniā: et erit sarę fili⁹. Mul/
tum est ⁊ nimis longū diligēter enucleare:
cur filij ꝓmissionis ꝑtinētes ad isaac noui
testamēti gratię deputetur. Breuiter tamē
attingam: vnde tanto fructuosius cogita/
bis/ quāto magis pie cogitaueris. Nō om/
nia deus quę prędicit/ promittit. Prędicit
eñ etiam illa quę nō ipse facit: quia est om/
niuz prescius futuroꝝ. Prędicit ergo ⁊ pec/
cata hominū: quę potuit ꝓscire non facere.
Promittit autem quę ipse facturus est: nec
ea mala/ sed bona. Quis eñ ꝓmittit mala?
Quis itaq; mala inferat: mala nō peccata
sed supplicia: minatur tamē potius q̄ ꝓmit/
tit. Omnia largit̄ ⁊ prescit: sed peccata prę/
dicit. Filij ergo ꝓmissionis: filij sunt benefi/
cij. Hęc est gratia quę gratis datur: nō me/
ritis operantis/ sed miseratione donantis.
Hinc gratias agimus domino deo nostro:
qd̄ est magnū sacramentū in sacrificio no/
ui testamēti: qd̄ vbi/ et qñ/ et quō offerat̄ cū
fueris baptiçatus/ inuenies.

Quali timore omne semē israel deū timere debeat: Ca.XX.

A Deinde sequit̄ ⁊ dicit: Timeat eū om
Ps.21. ne semen israel: quia iacob ipse et
israel vnus homo erat/ habens duo
nomina: Nō in paruo sacramēto: sed vno li/
bro non possunt dici omnia: in quo iā mul/
tum progressi sumus/ et nōdū de alijs trib⁹
quęstionib⁹ aliquid diximus: hoc est de te/
nebris exterioribus: ⁊ latitudine ⁊ longitu/
dine/ altitudine ⁊ ꝓfundo: ⁊ de q̄nq; ⁊ q̄nq;
virginibus. Qd̄ ergo dixit supra: Uniuer/
sum semen iacob: hic cōsequenter ait: Om/
ne semen israel. Sed quare superius: Ma/
gnificate eū: ⁊ posterius: Timeat eū? Ma/
gnificatio laudi congruit: de qua dixerat:
Qui timetis dominū laudate eū: vnde iā
1.Joh.4.d. multa disserui: Ibi quoq; amor vel chari/
tas dei perfecta foras mittit timorē. Cur er/
Roma.8.c. go iterum: timeat eum omnis israel? Non
enim accepistis (inquit apostolus) spiritū
seruitutis iterū in timore. Sed idem apo/
Roma.11.c. stolus oleastro inserto in oliua timorē prę/
cipit: hoc est gētibus additis radici abraā/
isaac/ iacob: vt et ipsi fierent israel: id est ꝑti/
nerent ad semen abrahę. Quā insertionem
oleastri/ amputatis ꝓpter infidelitatis su/
perbiam naturalibus ramis: etiaz ipse do/
minus in euangelio ꝓdixit/ occasione illius
centurionis qui in eū ex gentibus credidit:
Matth.8.b. Tūc eñ ait: Amen dico vobis: non inueni
tantā fidem in israel. Et adiunxit: Ideo di/
co vobis: quia multi ab oriente et occiden/
te venient ⁊ recumbent cū abraam/ isaac/ et
iacob in regno cęlorū: filij autē regni ibunt
in tenebras exteriores: illic erit ploratio et
stridor dentium: ita significans inseri olea/
strum propter humilitatē. Dixerat quoq;
ille centurio: Non sum dignus vt sub tectū
meum intres: sed tm̄ dic verbo ⁊ sanabitur
puer meus. Confractionē autem ramorum B
naturaliū propter superbiam/ scilicet eorū
qui ignorantes dei iusticiam/ ⁊ suam volen/ Roma.10.a.
tes constituere/ iusticię dei nō sunt subiecti.
De his quippe vana elatione tumentib⁹ di/
ctum est: q̄ ibunt in tenebras exteriores: Matth.8.b.
quia iactantes se de semine abrahę/ semen
abrahę fieri noluerunt: vt essent filij promis/
sionis: quia fidem noui testamenti non re/
ceperunt: vbi iusticiam dei contempserunt
⁊ suam constituere volentes: id est tanq̄ de
suis meritis ⁊ operibus presumentes/ prę̄si/
dentes spreuerūt esse filij promissionis: hoc
est filij gratię/ filij misericordię: vt qui glo/ 1.Cor.1.d.
riatur in domino glorietur: credens in eum
qui iustificat impium: hoc est qui ex impio Roma.4.a.
facit pium: vt deputetur fides eius ad iusti/
ciam: ⁊ impleatur in eo: non qd̄ postulabat
eius meritum/ sed quod a domino promis/
sum est beneficium. Cum his igitur agens
apostolus qui oliuę per gratiā inserebant̄:
Dicis inquit: Fracti sunt rami vt ego inse/ Roma.11.c.
rar? Bñ: propter incredulitatez fracti sunt.
Tu autem fide sta: noli altum sapere: sed ti/
me. Dei est eñ beneficium/ nō meritū tuū:
qd̄ et alibi dicit: Gratia salui facti estis per Eph.2.b.
fidem: ⁊ hoc nō ex vobis/ sed dei donū est:
nō ex operib⁹: ne forte quis extollat̄. Ipsi⁹
eñ sumus figmentū creati in iesu christo in
operibus bonis: quę ꝓparauit deus vt in
illis ambulemus. In hoc itaq; intellectu
gratię est timor: de quo dicit̄: Noli altū sa/ Roma.11.c.
pere/ sed time. Timor autē iste alius est: nō
est ille seruilis quem charitas foras mittit. 1.Joh.4.d.
Illo enim timetur ne iudicetur in tormen/
tum supplicij: isto autem ne amittatur gra/
tia beneficij.

De timore seruili/ quē foras mittit charitas/ et casto siue filiali: Ca.XXI.

A Quapropter/ cum quis fide/ q/
libus ad nouū testamentū pertinen/
tibus/ dicat apostolus quod paulo
ante commemoraui: Non enim accepistis Roma.8.c.
spiritum seruitutis iterum in timore: sed
accepistis spiritum adoptionis filiorum in
quo clamamus: Abba pater: id est vt fides
in nobis sit quę per dilectionē operat̄: non Gal.5.b.
tam timendo pęnam q̄ amando iusticiam:
tamen quia non fit anima iusta nisi partici/
patione melioris/ qui iustificat impiū: quid Roma.4.e.

1.Cor.4.b. enim habet q̄d non accepit? Nō debet sibi tribuendo q̄d dei est ita gloriari tanq̄ non
Roma.11.c. acceperit. Ob hoc ei dictū est: Noli altum sapere/sed time. Et timor iste precipitur his etiam qui ex fide viuentes heredes sunt no ui testamenti: atq̄ in libertatē vocati. Altū eñ sapere: dictum est superbire. Q̄d alio lo
Roma.12.d. co econtrario satis ostēdit: vbi ait: Non al ta sapientes/sed humilibus consentientes: vtiq̄ aperuit nihil aliud se dixisse alta sapi
B entes/ q̄ superbiētes. Timor ergo nō est in
1.Joh.4.d. charitate: quia perfecta charitas foras mit tit timorem: sed illum seruilē quo cū se q̄sq̄ ab opere malo abstinet: pena terretur/non iusticia delectatur. Hūc charitas foras mit tit: quā non delectat iniquitas: etiā si ppo natur impunitas. Non illū quo timet ani ma ne amittat ipsam gratiā: quia in illa fa ctum est vt eam nō peccare delectet: quo ti met ne deus eam deserat: etiam si in illis do lorum cruciatib⁹ puniat. Hic timor castus est: nō cum charitas ejicit/sed asciscit. De il
Ps.18. lo quoq̄ scriptū est: Timor dñi castus per manens in seculum seculi: nequaq̄ diceret istum permanentē: nisi sciens alium qui nō permaneret. Et bene istum castū dixit: Hoc eñ nō caret amor quo anima inheret deo:
Ps.72. quē dicit in alio psalmo: Perdidisti omnē qui fornicaẜ abs te: mihi aūt adherere deo
Aug⁹ de ver/bis apl̄i ser. 13.18.ca.19. 5.sen.dis.34. ca.nō potes. bonū est. Nam et coniunx quę adulterinū animū gerit: etiā si in timore viri non adul teriuȝ perpetrat: tamē q̄d deest operi/ inest voluntati. Casta vero aliter timet: Nam et ipsa timet virū/sed caste. Deniq̄ timet illa/ ne vir infest⁹ adueniat: ista/ne offensus ab scedat. Non amanti eñ/presentia viri mo lesta est: amāti aūt/ absentia. Timore itaq̄ casto pmanenti in seculū seculi/ timeat deū omne semen israel. Timeant quē diligunt: nō alta sapiendo/sed humilib⁹ ɔsentiendo: cū timore ꝛ tremore suā ipsoꝝ salutē opan
Phil.2.b. do. Deus est eñ qui operaẜ in eis ꝛ velle et operari p bona voluntate.

Quarta questio soluiẜ/quid p exteriores tenebras intelligaẜ: q̄d etiā per lucem que deus est/qui est charitas: Ca.XXII.

A Et iusticia dei: hoc est q̄d deus do
b nauit homini: quē iustificat impiū.
Roma.10.a Hanc dei iusticiā ignorantes supbi iudei: et suā volentes cōstituere/iusticię dei nō sunt subiecti: hac superbia dejiciunẜ vt
Roma.11.c. humilis inseraẜ oleaster. Et illi ibunt in te
Matth.22.b nebras exteriores: de q̄bus inter alia requi
Matth.8.b. siti: venientib⁹ ab oriente ꝛ occidente mul tis qui recumbant cū abraam/isaac ꝛ iacob in regno celoꝝ. Sunt eñ modo in exteris tenebris: vnde correctio desperāda nō est: quā si contēpserint/ibunt in tenebras exte riores/vbi correctionis locus nō erit: quo niam deus lux est: ꝛ tenebrę in eo non sunt 1.Joh.1.b.
vllę. Sed lux cordis non istoꝝ qui in carne sunt oculoꝝ: nec omnino talis qualis hui⁹ lucis visibilis phanthasia cogitatur: q̄q̄ ꝛ ibi est videre/sed longe aliter/longe dissimi liter. Qualis eñ lux est ipsa charitas: quis verbis explicet? Quis earū reꝝ quę sensi bus carnis subiacent vllo demonstret ex emplo? An forte lux nō est charitas? Audi apostolū iohannē. Ipse quippe dixit: quod modo cōmemoraui: Quoniā deus lux est: Ibidem.
ꝛ tenebrę non sunt in eo vllę. Qui rursum di cit: De⁹ charitas est: Ac p hoc si deus lux ē 1.Joh.4.d.
et deus charitas est: profecto charitas lux ipa est/quę diffundit in cordib⁹ nostris per Roma.5.a.
spiritūsanctū qui datus est nobis. Item di cit: Qui odit fratrē suū/in tenebris est vsq̄ 1.Joh.2.b.
adhuc. Iste sunt tenebrę in quas diabolus B
ꝛ angeli eius multū superbiendo progressi sunt. Charitas eñ nō emulaẜ/nō inflatur: 1.Cor.13.b.
Ideo nō emulaẜ/quia nō inflatur. Ubi eñ pcedit inflatio: cōtinuo sequitur emulatio: quoniā superbia est mater inuidentię. Dia bolus igiẜ et angeli ei⁹ a luce ꝛ feruore cha ritatẜ auersi: ꝛ nimis in superbiā inuidiāq̄ progressi: velut glaciali duricia torpuerūt. Et ideo per figuram tanq̄ in aquilonē po nuntur. Unde cum generi humano diabo lus incubaret: ventura gratia saluatoris di citur in canticocanticoꝝ: Exurge aquilo et Cant.4.b
veni auster: perfla hortū meū ꝛ fluent aro mata. Exurge qui irruisti: qui subditis in cumbis: qui possessos premis. Exurge vt a tuo pondere eleuati erigantur: quoꝝ ani mas premendo curuasti. Et veni auster in quit: spiritū inuocans gratię/flantē de me ridie: velut aperte feruida ꝛ luminosa: ꝛ flu ant aromata. Unde apostolus dicit: Chri 2.Cor.2.d.
sti bonus odor sumus in omni loco. Hinc etiam dicitur in alio psalmo. Conuerte do Ps.125.
mine captiuitatē nostrā sicut torrens in au stro: Captiuitatē sc; qua sub diabalo tāq̄ sub aquilone tenebanẜ: vbi abūdante iniq̄ tate friguerant/ꝛ quodāmodo congelaue rant. Hinc eñ ꝛ euangeliū dicit: Quoniam Matth.24.b.
abundabit iniquitas refrigescet charitas multoꝝ. At vero flante austro glacies resol uitur ꝛ torrentes fluunt: id est peccatis re missis/populi ad christum charitate concur runt. Hinc ꝛ alibi scriptū est: Sicut glacies Eccli.3.b.
in sereno: ita soluunẜ peccata tua.

Creaturę rõnales siue angeli siue hoies qb⁹ meliores fiant: quomodo etiam impij sint tenebrę: et quid sit exterioritas tenebrarum.

A Roinde rõnalis crea/ (Ca. XXIII.
P tura/siue in angelico spiritu/siue in
anima humana ita facta est: vt sibi
ipsa bonũ quo beata fiat esse nõ possit: sed
mutabilitas eius si cõuertat ad incõmuta/
bile bonũ/fiat beata: Vñ si auertat/misera
auersio eius vitiũ est: ⁊ conuersio eius vir/
tus ẽ eius. Natura ergo nõ ẽ mala: qꝛ crea/
tura spũs est vitę rõnalis: etiã priuata bo/
no cui⁹ ꝑticipatione beatificata. i. etiã vitio
sa/melior est corpore qd summũ est in corpo/
ribus. i. hac luce quę sentitur oculis carnis:
quia ⁊ ipsa ẽ corpus: omni aũt corpe q̃libet
incorporea natura ꝓstantior: non mole/ qꝛ
nõ nisi corporeũ est moles: ꝭ in q̃dã q̃ sup/
gredit oẽm phantasiã quã volutat anim⁹
haustã de sensib⁹ corpis. Sed queadmodũ
in ipsis corporib⁹ ea q̃ inferiora sunt: sicut
terra ⁊ aq̃ ⁊ ipse aer/meliora fiũt participa/
tione melioris. i. cũ luce illuminant ⁊ feruo/
re vegetant: sic incorporeę creaturę rõna/
les ipsius creatoris fiunt participatiõe me/
liores/cũ ei cohęrẽt purissima ⁊ sanctissima
charitate: qua omnimodo si caruerint: tene
B brescent ⁊ obdurescẽt quodãmodo. Proin/
de infideles hoies tenebrę sunt: qui ꝑ fidẽ
cõuersi ad deũ quadã ꝓmissa illuminatio/
ne lux fiunt. In qua ꝓficiendo si ex fide ad
speciẽ ꝑuenerint: vt id qd credunt etiã con/
spicere/sicut tantũ bonũ potest ꝯspici mere
Eph. 5. b. antur/ꝑfectã recipient imaginẽ dei. Talib⁹
enĩ dicit aplus: Fuistis aliq̃n tenebrę: nunc
autẽ lux in dño. Porro diabolus ⁊ angeli
eius tenebrę sunt infidelib⁹ hominib⁹ dete/
riores: Plus enĩ ab illa charitate auersi: et
in suũ fastũ obstinatione progressi sunt. Et
qñ extremo iudicio christ⁹ dicturus est eis
Matth. 25. d. quos ad sinistrã discernet: Ite in ignẽ ęter/
num/q̃ paratus est diabolo ⁊ angelis eius.
His malignis spiritib⁹ cõiũgẽdos simulq̃
dãnandos dicet ituros in tenebras extero
res. i. in societatẽ pęnalẽ diaboli ⁊ angeloꝝ
eius. Huic pęnę cõtrariũ est qd bono seruo
Matth. 25. b dicit: Intra in gaudium dñi tui: vt quanto
sunt istę tenebrę exteriores: tanto sit lumen
C illud interius. Non hęc ꝑ locoꝝ interualla
inani phantasmate cogitanda sunt localia
spacia: nõ occupant nisi corporis moles: nõ
est spũs vitę: nõ est hoc anima rõnalis: mul
to min⁹ deus omniũ benignissim⁹ conditor:
⁊ iustissim⁹ ordinator voluntatib⁹ ⁊ affecti/
bus ista vel ꝓpinquare vel longe fieri/vel
intrare vel exire dicunt: sed quia malo ope
id est tenebroso delectant facientes. Seca/
tura est autẽ pęna quę torqueat: Ideo dñs
vbi dixit: Tenebras exteriores: addit etiã: Matth. 22. b
Ibi erit fletus ⁊ stridor dentiũ: ne talibus
oblectationib⁹ qualib⁹ hic iniqui ꝑfruuntur
qñ infidelitate atq̃ iniusticia tenebrescũt:
etiã in illo supplicio sensuros dęmẽter existi
ment: quia enĩ volentes iniuste vtuntur bo
nis: iuste nolentes cruciabuntur malis: q̃/
bus a charitatis luce auersa mens in pecca
tis oblectat. Exterę tenebrę corporis autẽ
mala q̃bus ęternis in finẽ torquebit: Exte/
riores tenebrę: qui solas timent qui seruili
adhuc timore detinent. Nã si eis liceret: in
illis exteris quę sunt in peccatis ipune sem
per volui ⁊ inuolui: profecto nunq̃ vellent
accedere ad deũ ⁊ illuminari et hęrere illi ꝑ
charitatẽ: vbi est timor castus ꝑmanens in Ps. 18.
sęculũ sęculi: qui timor nõ cruciat/sed tena/
ciorem facit animam boni illius: quod si di
miserit cadit.

Quid sit derelinquẽdo non derelinquere: et qui sunt timẽtes deum et pauperes: Ca. XXIIII.

T imeat eũ omne semen israel. Et vi/ A
de causam quã coniungit: Qm non
spreuit inquit neq̃ despexit precem Ps. 21.
pauperis: neq̃ auertit faciẽ suã a me. Vbi
est illud: Quare me dereliquisti: si nõ auer/
tit faciẽ suã a me: nisi quia derelinquendo
nõ dereliquit: qñ in bonis tẽporalibus nõ
exaudit/nõ ad insipientiã nobis? Nõ inq̃t
spreuit neq̃ despexit precem pauperis: nec
auertit faciẽ suam a me: Et cũ clamarẽ ad
eũ exaudiuit me. Facit ergo qd pauloante
rogatus est: vbi ei deprecans dixit: Ne di/
scedas a me. Si enĩ exaudiuit: profecto fe/
cit: nõ itaq̃ discessit: nõ dereliquit: vt sape/
remus/qm magis nõ ab eo derelinqui vel/
le debemus. Apud te laus mea. Quid ergo
nocẽt qui tanq̃ victo insultãt q me in tem/
poralib⁹ dereliqueris? In ecclesia magna
cõfitebor tibi: nõ quanta ista synagoga est
q̃ irridet mortẽ derelicti: sed in ecclesia ma/
gna diffusa ꝑ omnes gentes q̃ credit in re/
surrectione nõ derelinqui. Hęc ẽ vnica illa
quã petit de manu canis erui: de qua etiã
pauloante dixit: In medio ecclesię canta/
bo tibi. Et nũc qd ait: Confitebor tibi. In B
eis q̃ qui confitebunt: in q̃bus ⁊ loquitur.
Confessio autẽ nõ tm̃ pctõꝝ est: sed et laus
dei: sicut ipse in euangelio: Confiteor tibi Matth. 11. d.
inquit pater dñe cęli ⁊ terrę: quia abscondi/
sti hęc a sapientibus ⁊ prudentibus ⁊ reue/
lasti ea paruulis. Ideo sequit ⁊ dicit. Vota Ps. 21.

mea reddā corā timentib⁹ eum. Edent pau
peres et saturabunt ⁊ laudabūt dn̄m q̄ re-
quirūt eū: Ipsi sunt paruuli de q̄bus dixit:
Math .11.d. Et reuelasti ea paruulis: timētes eū ⁊ pau-
Roma.11.c. peres.i.humiles q̄ nō alta sapiūt/sed timēt
timore illo casto: non quo pena formida-
Al. †cōseruat tur/sed quo gratia †cōmēdatur. Uota vero
sua/sacrificiū vult intelligi corporis sui qđ
est fideliū sacramentū. Ideo cum dixisset:
Uota mea reddā corā timētib⁹ eū: cōtinuo
subiunxit: Edent pauperes ⁊ saturabūtur.
Ioh.6.d. Ipsi eñ saturabunt pane q̄ de celo descen-
dit: q̄ ei coherētes ⁊ eius pacē dilectionē q̄
seruātes/imitant eius humilitatem. Ideo
pauperes in hac paupertate ⁊ saturitate p̄ci-
C pue apl̄i claruerūt. Et laudabūt dn̄m inq̄t
Ps.21. q̄ req̄rūt eū: intelligētes nō meritoꝝ suoꝝ/
sed illi⁹ esse grē q̄ saturati sunt. Req̄runt eñ
Phil.2.c. eū: quia nō sunt ex eis q̄ sua q̄runt/nō que
iesu christi. Denique et si caro eoꝝ q̄ eum lau
dant patit tēporalē tribulationē vl̄ mortē:
viuent corda eoꝝ in seculū seculi. Hec vita
cordis nō ē in sensib⁹ corꝑis: secreta ē i luce
q̄ intus ē: nō in tenebris q̄ foris sunt: i fine
1.timoth.1.b. p̄cepti: nō in initio pc̄ti. Finis autē p̄cepti
charitas ē/de corde puro ⁊ cōscientia bona
1.Cor.13.b. ⁊ fide nō ficta. Charitas nō emulat: nō in-
flatur: quia nō altū sapit/sed timet: et ideo
coheret timore casto ꝑmanēte in seculū se-
Eccl.10.b. culi. Initiū autē oīs pc̄ti sup̄bia: qua dia-
bolus irreuocabiliter in exteriora ꝓgressus
est/hominē q̄ inuidēdo/⁊ ei simile aliquid
suadēdo deiecit. Cui homini in q̄dā scriptu
Ibidem ra dicit: Quid superbit terra et cinis? Qm̄
in vita sua proiecit intima sua. In vita sua
dictū ē: tanq̄ in ꝓpria ꝑsona: ⁊ q̄si priuata/
qua delectat omnis sup̄bia.

Quō charitas qua q̄uersū se ꝓtendat: et pertractat ꝯsequēter secunda questio ꝓposita: Ca.XXV.

A
Phil.2.c. V Ide charitas in cōmune magis q̄
in priuatū cōsulens/dicit non q̄rere
q̄ sua sunt: Hac viuūt corda in secu-
lum seculi/tā q̄ saturata pane celesti. De q̄
Al. satu/rator †saturitate ip̄e dicit: Nisi mādocaueritis car
Ioh.6.f. nē meā ⁊ sanguinē meū biberitis: nō habe-
bitis vitā in vobis. Merito ergo istoꝝ qui
saturant/viuent corda eoꝝ in seculū seculi.
Uita eñ christ⁹ ē q̄ habitat in cordib⁹ eoꝝ:
1.Cor.13.d. interim ꝑ fidē/post etiā ꝑ speciē. Uidēt eñ
nūc in enigmate ꝑ speculū: tūc aūt facie ad
faciē. Uñ ipsa charitas nūc in bonis opib⁹
dilectionis exercetur: quasi ad subueniēdū
qua q̄uersū pōt/porrigit: et hec latitudo ē:
nūc aūt lōganimitate aduersa tolerat: et in
eo qđ veraciter tenuit/ꝑseuerat: ⁊ hec lōgi-
tudo ē: hoc autē totū ꝓpter adipiscēdā vitā
facit eternā q̄ illi ꝓmittit in excelso: ⁊ hec al
titudo est. Existit vero ex occulto ista chari-
tas vbi fundati ⁊ radicati q̄dāmodo sum⁹: Eph.3.d.
vbi cause volūtatis dei nō inuestigant: cu- Titum.3.b.
ius grā sum⁹ salui facti: nō ex opib⁹ iusticie
q̄ nos fecim⁹/sed sm̄ eius misericordiā: Uo Iacob.1.c.
luntarie q̄ppe genuit nos verbo veritatis: ⁊
hec voluntas ei⁹ in abdito est. Cui⁹ secreti
ꝓfunditatē q̄dāmodo expauescēs apl̄s cla
mat: O altitudo diuitiarū sapiētie ⁊ scietie Roma.11.d.
dei/q̄ inscrutabilia sunt iudicia ei⁹ ⁊ inuesti
gabiles vie ei⁹: Quis eñ agnouit sensum
dn̄i? Et hoc ē ꝓfundū. Altitudo q̄ppe cōmu
ne nomē est excelso ⁊ ꝓfundo. Sed cū in ex-
celso dicit: sublimitatis eminētia cōmēdat:
Cū autē in ꝓfundo/difficultas inuestigatio-
nis ⁊ cognitionis. Unde et illud deo dicit:
Qm̄ magnificata sūt opa tua dn̄e: nimis ꝓ- Ps.91.
funde facte sunt cogitationes tue. Et iterū:
Iudicia tua velut abyssus multa. Hinc igit Ps.35.
est illud apl̄i/qđ requirēdū inter cetera po-
suisti: Hui⁹ rei grā inq̄t flecto genua mea ad Eph.3.c.
patrē dn̄i nr̄i iesu christi: ex quo oīs pater-
nitas in celis ⁊ in terra noiat: vt det vobis
sm̄ diuitias glorie sue virtute corroborari
ꝑ spiritū ei⁹ i interiore hoīe habitare christū
ꝑ fidē in cordib⁹ vestris: vt in charitate radi
cati et fundati ꝑ fidē p̄ualeatis cōp̄hēdere
cū oībus sc̄tis q̄ sit lōgitudo et latitudo/al-
titudo/et ꝓfundū. Scire etiā sup̄ eminentē
scientiam charitatis christi/vt impleamini
in omnē plenitudinem dei.

Quomō ꝓpter charitatis protensionē/que crucis imitatur figurationem/tale christ⁹ supplicij genus elegerit: Ca.XXVI.

A T Ende omnia diligenter. Hui⁹ rei
a inq̄t gratia flecto genua mea ad pa- Eph.3.c.
trem dn̄i nostri iesu christi: ex q̄ oīs
paternitas in celis ⁊ in terra noiatur. Que-
ris cui⁹ rei grā hoc supra dixerat: Propt̄ qđ
peto nō infirmari in tribulationibus meis
ꝓ vobis? Hoc q̄ eis optat vt nō infirment
in tribulationib⁹ apl̄i/q̄s ꝓ illis sustinebat:
⁊ ꝓpter hoc genua flectebat ad patrē. Pro
inde nō infirmari vnde illis sit/sequit ⁊ di-
cit: Ut det vobis sm̄ diuitias glie sue virtu
te corroborari ꝑ spiritū ei⁹. He sunt diuitie
de q̄bus dicit: O altitudo diuitiarū. Abdi- Roma.11.d.
tas eñ habet causas vbi p̄cedentibus nul-
lis meritis q̄d habem⁹ qđ nō accepimus? 1.Cor.4.b.
Deinde sequit: ⁊ q̄d optet adiūgit: In in- Eph.3.d.
teriore inq̄t hoīe habitare christū ꝑ fidē in
cordib⁹ vestris. Hec ē vita cordiū q̄ viuim⁹
in seculū seculi: ab initio fidei vsq̄ ad finem

ſpei: vt in charitate inquit radicati ⁊ funda
ti ꝑualeatis cōprehendere cū omnibus ſan
ctis. Iſta eſt cōmunio cuiuſdā diuine cele/
ſtiſq̄ȝ reipublice: hinc ſaturātur pauperes:
Phil.2.c. nō ſua querentes/ſed que ieſu chriſti: id eſt
nō cōmoda priuata ſectantes/ſed in cōmu/
B ne vbi ſálus omnium eſt cōſulentes. Nam
de ipſo pane quo tales ſaturanť/quodā lo/
1.Cori.10.d. co apoſtolus dicit: Un⁹ panis / vnū corp⁹
multi ſumus. Quid ergo cōprehendere ꝗ
ſit inqͣt latitudo/ſicut iā dixi: in bonis ope/
ribus qͥbus beniuolentia porrigiť vſq̄ȝ ad
diligēdos inimicos: et lōgitudo/ vt longa/
nimitate ꝑ hac latitudine moleſtie toleren
tur: ⁊ altitudo/ vt ꝑ his eternū qȯ in ſuper/
nis ē premiū/nō vanū aliqͩ aut tpale ſpe/
reť: et ꝓfundum/vñ gratuita gr͞a dei ſcd̄m
ſecretū ⁊ abditū voluntatis ei⁹ exiſtit: Ibi
enim radicati/ibi fundati ſumus: Radicati
propter agriculturā: fundati ꝓpter edifica/
tionē. Que qm̄ nō ē ab hoīe/ dicit alio loco
1.Cori.3.c. idem apoſtolus: Dei agricultura eſtis: dei
edificatio eſtis. Hoc totū agiť cū in hac no/
Gal.5.b. ſtra peregrinatione fides per dilectionem
operať: In futuro autem ſeculo perfecta et
plena charitas ſine vlla maloꝝ tolerantia:
nō fide credit quod nō videt: nec ſpe deſide
rat qȯ nō tenet/ſed in eternū veritatis in/
cōmutabilē ſpecieȝ contēplabiť: cuius ſine
fine quietum opus erit laudare qȯ amat: ⁊
C amare qȯ laudat. De hac ꝯſequenter dicit:
Eph.3.d. Scire etiā ſup eminētē ſciētiā charitatiſ chri
ſti vt impleamini in omnē plenitudinē dei.
In hoc myſterio figura crucis oſtenditur:
qui enī (quia voluit) mortuus eſt: quoniaȝ
voluit mortuus ē. Non fruſtra igiť tale ge/
nus mortis elegit: niſi in eo quoq̄ȝ latitudi/
nis huius ⁊ longitudinis ⁊ altitudinis ⁊ ꝓ/
funditatis magiſter exiſteret: Nam latitu/
do eſt in eo ligno qȯ tranſuerſum deſup fi/
gitur: hoc ad bona opa ꝑtinet: q͛ ibi exten
duntur manus. Lōgitudo in eo qȯ ab ipſo
ligno vſq̄ȝ ad terrā conſpicuū eſt: Ibi enim
quodāmodo ſtatur: id ē perſiſtiť et ꝑſeuera
tur: qȯ longanimitati tribuiť. Altitudo eſt
in ea ligni parte que ab illo qȯ trāſuerſum
figiť/ſurſū verſus relinquiť: hoc ē ad caput
crucifixi: quia bene ſperātium ſuperna ex/
pectatio eſt. Iam vero illud ex ligno quod
non apparet/quod fixum occultatur: vnde
totū illud exurgit / profunditatē ſignificat
gratuite gratie: in quo multoꝝ ingenia con
teruntur id veſtigare conantia: vt ad extremū
Roma.9.e. eis dicatur: O homo tu quis es qui reſpon
deas deo? Uiuent ꝗ corda ſaturatoꝝ in ſe/
culū ſeculi: hoc ē humiliū charitate flagran
tium: nō ſua querentiū/ſed ſanctoꝝ ſocietā
te gaudentium. Hoc primitus in apoſtolis
factū eſt: ſed laudando deuȝ: id eſt ꝑdican/
do gratiā dei: quoniā dictū ē: Laudabunt
dn̄m q̄ requirunt eū: Quid populoꝝ acq̄/
ſierint in eo qȯ ſequiť vide:

Quō diuites ſeculi qui et ſupbi ad menſam dn̄i veniūt/mādūcant et adorāt/ſȝ nō ſaturāť: Ca.XXVII.

Ommemorabunť inquit ⁊ conuer/ A
C tentur ad dn̄m vniuerſi fines terre: Ps.21.
Et adorabūt in cōſpectu eius vni/
uerſe patrie gentiū: Quoniā dn̄i eſt regnū
⁊ ipſe dominabiť gentium. Ille irriſus/ille
crucifixus/ille derelictus hoc regnū acqui/ 1.Cori.15.c.
rit: ⁊ tradet i fine deo et pr̄i: nō vt ipſe amit
tat/ſed qȯ in fide ſeminauit/cū venit minor
patre/hoc ꝑducat ad ſpeciē in qua equalis
nō receſſit a patre. Mādūcauerūt ⁊ adora/
uerunt omnes diuites terre. Diuites terre
ſuperbos intelligere debemus: ſi recte ſupe
rius pauperes humiles intelligebam⁹: de
qͥbus in euāgelio dn̄s dicit: Beati pauꝑes Math.5.a.
ſpiritu: quoniā ipſoꝝ eſt regnū celoꝝ. Ipſi
enī ſunt mites/lugentes/eſurientes ⁊ ſitien
tes iuſticiā/miſericordes/mūdicordes/paci
fici: et qui perſecutionē patiunť ꝓpter iuſti/
ciam: qͥbus ꝑdicationibus ſingillatim bea/
titudinē adiunxit. Contra ergo diuites ter/ B
re hoc loco ſuperbi intelligendi ſunt. Neq̄ȝ
enī fruſtra ita diſtincti ſunt: vt de pauperi/ Ps.21.
bus ſupra diceret: Edent pauperes ⁊ ſatu/
rabunť: Hic vero: Mandūcauerūt ⁊ adora
uerunt omnes diuites terre: Et ipſi quippe
adducti ſunt ad menſam chriſti: et accipiūt
de corpore et ſanguine eius: ſed adorāt tm̄:
nō etiam ſaturantur: quoniā nō imitantur.
Mandūcātes enī pauꝑem/ dedignanť eſſe
pauperes: q͛ chriſtus ꝓ nobis paſſus eſt: 1.Petri.2.d.
relinquens nobis exemplum vt ſequamur
veſtigia eius. Uerūtamen q̄ humiliauit ſe/ Phil.2.a.
metipſum factus obediens vſq̄ȝ ad mortē:
mortē autem crucis: aſpernanť diuites: ⁊ ſi/
milia perpeti reſpuūt tumore/ nō magnitu
dine: infirmitate ergo nō in ſanitate. Sȝ q͛
deus† excitauit eū a mortuis: et donauit ei Al. Muſcitauit
nomen qȯ eſt ſuper omne nomen: vt in no/
mine ieſu flectatur omne genu/celeſtiū/ter/
reſtriū ⁊ infernoꝝ: fama celſitudinis eius/ ⁊
gloria nominis eius in eccleſia vſq̄ȝquaq̄ȝ
diffuſa: permoti ⁊ ipſi veniunt ad menſam:
manducant ⁊ adorant: nō tamen ſaturanť:
quia nō eſuriūt ⁊ ſitiunt iuſticiā. Tales enī
ſaturabuntur: q̄ꝗ perfecta ſaturitas in illa Math.5.a.
vita eterna erit/cum ex iſta peregrinatione
venerimus ex fide ad ſpecieȝ: a ſpeculo ad

faciez: ab enigmate ad perspicuā veritatē.
Nō tamē incōuenienter saturatus dicitur
paupertate christi: qui ꝑ iusticia eius/hoc
est ꝑ participatione verbi eterni quā incho
uit interim fide/omnia tēporalia nō solum
tēperanter contemnit bona/ verumetiā pa
B ticter sustinet mala. Tales fuerūt piscato/
1.Cor.1.d. res ꝛ publicani: quia abiecti hui⁹ mūdi ele/
git vt cōfunderet fortia. De his dictum est:
Ps.21. Edent pauperes ꝛ saturabunt. Istā saturi/
tatem nō apud seipsos tenuerūt: quodam/
modo enim ructantes dn̄m laudauerūt: id
Phil.2.c. est p̄dicauerūt/querētes eū/ nō sua queren
tes/sed in eū charitate flagrantes. Eorum
p̄dicatione cōmotus est mundus vt cōme/
morarent ꝛ cōuerterent ad dominū vniuer
si fines terre. Et adorabunt in cōspectu ei⁹
Ps.21. vniuerse patrie gentiū. Quoniā domini est
regnū: et ipse dominabit gentiū. Hac eccle/
sie dilatatione etiam superbi/id est diuites
terre adducti sunt ꝛ manducauerūt: ꝛ q̄uis
nō saturati/tamē adorant. Hūc quoq₃ ordi
nem ꝑphetia psalmi hoc loco tenuit quem
videmus impleri. Adiungit autez: In con
spectu eius ꝑcident omnes q̄ descendūt in
terrā: id est omnes bona amando terrena:
nō in celū ascendūt. Non eni faciunt qd ait
Col.3.a. apostolus: Si resurrexistis cū christo que
sursū sunt q̄rite vbi christus est in dextera
dei sedens: q̄ sursum sunt sapite: nō q̄ super
terrā: ꝫ poti⁹ quāto sibi bonis terrenis feli/
ciores vident/tāto magis in terrā descēdūt:
hoc est in terrena deprimunt. Et ideo in cō/
spectu eius procident: id est vbi ipse videt:
nō vbi homines vident q̄ eos excelsos sub/
limesq₃ arbitrantur.

Q nō sibiipsi quisq₃ viuere de/ bet/ sed christo: Ca.XXVIII.

Ps.21. Et anima inq̄t mea ipsi viuet. Ipsi
C vtiq₃/nō sibi: sicut superboꝝ priua/
to bono suo letantiū: et a communi
omnium bonoꝝ qd deus est inani elatione
resilentiū. Hoc vtiq₃ deuitem⁹ ꝛ cōmuni po
tius vero omniū bonoꝝ perfrui/q̄ꝫ priuato
2.Cor.5.c. nostro gaudere queramus: Ut qui viuit iā
nō sibi viuat: sicut ait apostolus/sed ei qui
ꝑ ipsis mortuus ē ꝛ resurrexit. Pro hoc eni
mediator effectus est: vt nos recōciliet deo
per humilitatē/ a quo per impiā superbiaz
longe recesseramus. Neq₃ enim tm̄ illō scri/
ptum est quod supra posui: Initiū omnis
Eccl.10.b. peccati superbia: sed etiā hoc ibi legit: Ini/
tium omnis superbie hominis apostatare
a deo. Non ergo sibi viuat quisq₃/sed chri/
sto: faciēs nō suā/sed ipsius voluntatem: et
manēs in eius charitate/sicut ꝛ ipse fecit vo

luntatem patris/ꝛ manet in eius charitate.
Hec quippe nos admonens ꝛ exemplo suo
exhortans/in euangelio suo locutus est. Si
autē ipse cū in forma dei equalis eēt patri: Phil.2.a.
tamē ꝑ formā serui quā ꝑpter nos accepit:
nō suā voluntatē/ sed patris se facere cōmē
dauit: quanto magis nos ꝑpria priuataq₃
nostra volūtate cōtēpta qua tenebrati su/
mus/ad illud cōmune lumen vt illuminent
vultus nostri ꝛ nō erubescant/debem⁹ acce/
dere: qd illuminat omnē hominē venientē Ioh.1.a.
in hūc mundū: vt anima nostra ipsi viuat.
Hoc eni de nobis cōsequēter adiungit cum
dicit: Et semen meū seruiet illi: quoniā qui Ps.21.
seminat bonū semen/filius est hois: bonū Matth.13.e.
autē semen hi sunt filij regni.

Q opera hominū bona deo per angelos nunciant: et q̄ oia fiant ad laudem dei: Ca.XXIX.

Et porro omnia q̄ in psalmo isto di/ A
b cta sunt: q₂ nō ad p̄sens sed ad futu
raz ꝑphetiā ptinebant: sicut etiam
ipsis rebus apparet: sic eū cōcludere voluit
vt ostēderet se nō p̄sentia demonstrare/vel
narrare preterita/sed futura ꝑphetare. An/ Ps.21.
nunciabit inquit dn̄o generatio ventura:
ꝛ annūciabūt iusticiā ei⁹ populo qui nasce/
tur quem fecit dn̄s. Non ait: Annunciabit
dn̄s generationi venture: sed annunciabit
dn̄o generatio vētura. Qd nō sic accipien/ 4.sen.dis.45.
dum est tanq̄ nescienti aliqd annunciet vt ca.sed forte
sciat: sed sicut annūciant angeli: nō solū no
bis beneficia dei/verūetiā illi p̄ces nostras.
Nam scriptū est vbi angelus hominib⁹ di/
cit: Ego obtuli memoriā orationis vestre: Tobie.12.c.
nō vt tunc deus nouerit qd velimus/vel q̄
indigeamus: Nouit eni pater vester: ait do Matth.6.b.
minus: qd vobis necessariū sit priusq̄ꝫ peta
tis ab eo: Sz q̄a necesse habet rōnalis crea/
tura obtēperans deo/tēporales causas ad
eternā veritatē referre: siue petēdo qd erga
se fiat: siue cōsulendo qd faciat: q̄ pius men
tis effectus est vt ipsa cōstruat/nō vt deus
instruat. Nā ꝛ hec quedā cōtestatio ratio/
nalis creature est: q̄ nō sibiipsa sit bonum
quo beata fiat: sed illud incōmutabile cui⁹
participatiōe etiaz sapiens efficit. Siue ita B
dictū est: Annūciabit dn̄o generatio ven/
tura: ac si diceret: dn̄o placebunt q̄ annun/
ciabūt/nō sibi: vt ita sit dn̄o nūciare/sicut ē
dn̄o viuere. Sic dictū ē: Qui māducat/do/ Roma.14.b.
mino māducat: ꝛ q̄ nō manducat dn̄o/non
manducat. Ad hoc quippe addidit: Et gra/
tias agit dn̄o: vt ostenderet qd esset: dn̄o fa
cit. i. in eius laude facit. Tūc eni recte/tunc
iuste/tunc pie fit/cū opus bonū in ei⁹ laude

fit: cuiꝰ gr̄a donat̄ vt fiat. Ac ꝑ hoc etiā si eo
modo quispiā hec verba intelligere velit: vt
eorum iste ordo sit: Annūciabit̄ dn̄o genera/
tio vētura: id est ea generatio annūciabit̄ que
dn̄o ventura ē: generatio scʒ pioꝝ atq̄ san
ctoꝝ: qꝛ impioꝝ et sceleratoꝝ generatio nō
dn̄o/ sed sibi ventura est. Ab eadē significa/
tione non recedit̄ q̄ intelligat̄ aie participa
tio in idipsum. i. rationalē creaturā cum sit
mutabilis: nō fieri beatam nisi a ꝓprio suo
mutabili ad incōmutabile bonū: idē q̄ cō/
mune qd̄ deus ē: a quo superba impietate
absistit/ humili pietate conuersa subsistat.
In q̄ affectu ꝓficiens/ quicq̄d boni facit/ dn̄o
facit: hoc ē in eius laudē: cuiꝰ gratiā ꝑcepit
vt faciat: vnde ē actio gratiarū q̄ intimo fi/
delium mysterio celebrat̄.

Quō deꝰ fecit ꝛ hoīes ꝛ iustos: et q̄ omnis nostra sufficientia ex deo sit/ nō ex nobis: Ca. XXX.

A Illud autē qd̄ sequit̄: Et annuncia/
Ps̄. 21. bunt iusticiā eiꝰ populo q̄ nascetur
quē fecit dn̄s: superioris sensus con
firmatio est. Nam qd̄ ibi dictū est: Annun/
ciabit̄ dn̄o generatio vētura: hoc est dictuʒ
hic: annūciabūt iusticiaʒ eius. Ipsa quippe
generatio q̄ ventura ꝓphetata ē pioꝝ atq̄
sanctoꝝ/ iusticia dei est/ non ipsoꝝ: Ne sint
Roma. 10. a. ex illis q̄ ignorantes dei iusticiā/ ꝛ suam vo
lentes cōstituere/ iusticie dei nō sunt subie/
cti. Illa nāq̄ iusticia dei cōmēdat̄ in eo qd̄
dicit̄: Ignorantes dei iusticiaʒ/ qua nos ex
eiꝰ gratia iusti sumꝰ: vt ipsa dei iusticia non
Roma. 4. a. simus cū iuste viuimꝰ: credentes in eū qui
iustificat impiū: nō illa q̄ ipse iustꝰ ē eterna
sua ꝛ incōmutabili iusticia. Hec itaq̄ iusti/
cia q̄ nos dei munere iusti sumꝰ/ significat̄ i
Ps̄. 35. psalmo illo vbi scriptū ē: Iusticia tua sicut
montes dei. Montes quippe dei/ sancti eius
Ps̄. 71. sunt: de q̄bus alibi dicit̄: Suscipiūt mōtes
pacē populo tuo. Et multa de his montibꝰ
scripta sunt figurata locutione: q̄ cōmemo/
rare nūc longū est. Sed qꝛ hoc ipsū q̄ deus
iustificat hoīes/ nimis occulto iudicio facit:
Roma. 11. a. q̄m gratuita gratia facit: Si autē gr̄a nō ex
opibꝰ: alioquin gr̄a iam nō est gr̄a. Ex hoc
quippe incipiunt opa bona ex quo iustifica
mur/ nō quia ꝓcesserūt iustificamur: Et hoc
est ꝓfundū: de quo superiꝰ iā multa diximꝰ.
Ps̄. 35. Cōtinuo in eodē psalmo cū dixisset: Iusti/
cia tua velut montes dei: subiunxit: Iudi/
cia tua velut abyssus multa. Inde venit ad
salutē hoibus iumētisq̄ cōmunē: qꝛ et ipsa
est misericordia dei: ꝛ dicit: Hoīes ꝛ iumēta
saluos facies dn̄e: sicut multiplicata ē mise
ricordia tua deus. Ut hinc intelligamꝰ etiā
illā salutē eternā ꝛ immortalē: de qua dicit
apostolus: Spe eni salui facti sumꝰ. Simi/ Roma. 8. c.
liter vt istā q̄ hominibꝰ iumētisq̄ cōmunis
est/ gratis nos accipere nō ex opibꝰ/ ne for/
te q̄s extollatur: qꝛ opera bona ex ipsiꝰ iusti
ficatione operamur: Ipsius eni sumꝰ figmē Eph. 2. b.
tum creati in christo iesu in operibꝰ bonis q̄
ꝓparauit deus vt in illis ambulemꝰ. Et illa B
q̄ salus gratuita est: de q̄ in alio psalmo di/
citur: Dn̄i est salus ꝛ sup populū tuū bene/ Ps̄. 3.
dictio tua. Sicut ergo q̄ legit̄: Dn̄i ē salus:
non ea salus intelligit̄ q̄ dn̄s saluus est: s̄ q̄
salui sunt quos ipse saluos fecit: Sic cū legi
tur dei iusticia: in eo qd̄ scriptū est: Igno/ Roma. 10. a.
rantes dei iusticiā: ꝛ suā volentes cōstitue/
re: nō est illa intelligēda q̄ deus iustus est:
sed qua iusti sunt hoīes quos gratia sua iu/
stificat. Inde eni salui vnde iusti: quoniam
qd̄ ait: Non est opus sanis medicꝰ/ sed ma/ Matth. 9. b.
le habentibus: exposuit consequenter di/
cens: Non veni vocare iustos sed peccato/
res. Non igitur s̄m opa iusticie que nos fe/ Titum. 3. b.
cimus: sed s̄m suā misericordiā saluos nos
fecit ꝑ lauacrū regenerationis. In q̄ gratia
spe salui facti sumus. Unde in illo psalmo Roma. 8. c.
subiūgit̄: Filij aūt hoim sub tegmine alaꝝ Ps̄. 35.
tuarū sperabunt. Inebriabunt̄ ab vberta/
te domꝰ tue: ꝛ torrente voluptatis tue po/
tabis eos: Q̄m apud te est fons vite: ꝛ in lu
mine tuo videbimus lumen. Pretende mi/
sericordiā tuā scientibus te: ꝛ iusticiā tuam
his q̄ recto sunt corde. Huic igit̄ iusticie dei C
ꝯtraria superbia est: qua fiditur tanq̄ de opi/
bus ꝓprijs. Ideoq̄ ibi sequit̄: Non veniat
mihi pes supbie. Hec iusticia dei qua eiꝰ fi/
deles iusti sunt interim viuētes ex fide/ do/
nec ꝑfecta iusticia ꝑducant̄ ad speciēʒ: sicut
salute perfecta/ etiā ad ipsius corporis im/
mortalitatem gratia noui testamēti. Unde
alio loco dicit apostolus: Pro christo legā/ 2. Cor. 5. d.
tione fungimur: tanq̄ deo exhortante per
nos. Obsecramꝰ ꝓ christo reconciliari deo:
Ac deinde subiūgit: Eū q̄ nō nouerat pec/
catum/ peccatū ꝓ nobis fecit: id est sacrifi/
cium ꝓ peccatis: Nam ꝛ ipsa in lege pecca
ta appellabant̄/ que ꝓ peccatis offerebant̄. Osee. 4. b.
Ut nos simus iusticia dei in ipso: id ē in eiꝰ
corpore quod est ecclesia/ cui caput est: nos
simus iusticia dei: quā ignorātes illi et suā Roma. 10. a.
volentes ꝯstituere: id ē tanq̄ de suis opibꝰ
gloriantes/ iusticie dei nō sunt subiecti. In/
de ꝛ in hoc psalmo cū dixisset: Annūciabūt Ps̄. 21.
iusticiā eius: sequit̄ ꝛ dicit: Populo q̄ nasce
tur quē fecit dn̄s. Quis ē eni populus quē
nō fecit dn̄s s̄m id q̄ hoīes sunt: qui etiam
pecora creauit: a quo est oīs vita: omnisq̄

facta et creata natura? Sed ita intelligendum est: quē fecit dñs: vt non solū q̄ hoīes sunt, verūetiā q̄ iusti sunt ab illo facti intelligāt: sm̄ illud qd̄ iam nō semel cōmemoraui ab apostolo dictū: Ipsius eni figmentū sum⁹ creati in christo iesu in operib⁹ bonis: que p̄parauit deus vt in illis ambulemus.

Q̄ se ipsa auertere potest anima a deo: couerti autem minime nisi gratuita gratia creatoris: de tertia quoq̄ q̄stione ptractat: Ca. xxxi.

A Nime igitur rōnalis mutabilitas admonet: q̄ nouerit nisi participatiōe incōmutabilis boni, iustā, saluam, sapiētē, beatā se esse nō posse: nec sibi eā bonū eē posse ppria voluntate, s̄ malū. Propria q̄ppe volūtate auertit a bono incōmutabili, eaq̄ auersiōe vitiat: nec sanari p̄ seipsā pōt, s̄ gratuita miscdia sui creatoris: q̄ in hac vita ex fide viuētē in spe xp̄i tuit salutis eterne: Unde nō altum sapiat sed timeat: coq̄ timore casto inhereat deo: qui eam a ppria immūdicia, qua inordinate bona inferiora dilexit, velut a quadā fornicatione spirituali mūdauit: nec humanis laudibus extollatur, ne sit in virginib⁹ stultis aliena laude letantib⁹. Hoc eni de q̄stionibus tuis restat extremū: Et ppter ipsam inanem laudē nō ppter conscientiā suam: vbi illis testis ē deus bona operantib⁹: sed sit in virginibus sapientibus: vbi dicat qd̄ ait apostolus: Naz gloria nostra hec est testimoniū cōscientie nostre. Hoc eni est oleū ferre secum: nō a vendentib⁹ emere, hoc est ab adulantibus. Adulatores nāq̄ laudem suā tāq̄ oleū vēditant stultis. De hoc oleo dicit in psalmo: Emendauit me iust⁹ in misericordia et arguit me: oleū aūt petōris nō impinguauit caput meū. Elegit a iusto misericorditer reprehendi, et quodāmodo colaphiçari: q̄ vt ei caput in superbiā crescat peccatoris adulatione laudari. Irridentiū quippe responsio mihi videt, cum eis a sapientibus virginib⁹ dicit: Ite potius ad vendentes et emite vobis: Sicut in q̄daz libro sapientie scriptū ē: vbi contēptorib⁹ dicit: Et ego perditioni vestre superridebo. Illa aūt irrisione qua petentib⁹ oleum dictū est: Ne forte nō sufficiat nobis: nō desperāter, sed humiliter dictū ē. Quis eni sic p̄sumat de cōscientia sua vt certus sit eā sibi in iudicio dei posse sufficere: nisi ipse misericors misericorditer iudicet? Judiciū sine misericordia illi qui nō fecit misericordiā. Ipse autē sūt lampades accense, opera scz bona: de q̄bus dñs dicit: Luceāt bona opa vr̄a corā hominibus, vt videant bona facta vestra: et glorificent patrē vestrū qui in celis ē. Hucusq̄ ptendit intentio virginū sapientiū: vt ideo velint videri ab hominib⁹ opera sua bona: nō quo ab eis laudent ipse, sed vt glorificetur deus a quo illis est q̄ bene operant: Ac per hoc interiore bono gaudēt: qd̄ est coraz deo: vbi elemosyna i occulto: vt pater qui videt in occulto reddat. Et ido nō deficiūt lampades: q: interiore oleo vegetant. i. intentiōe bone cōsciētie q̄ corā deo fit in eius laudē q̄cq̄d corā hoib⁹ bonis opib⁹ lucet: At vo stultarū v̄ginū hoc oleū nō secū portantiū deficiunt lampades: id est nō pseuerante bona opera lucent: cū laus humana fuerit sbtracta, ppter quā illa faciebāt: hucusq̄ intentionē suaz pducētes vt viderent ab hominib⁹: nō vt glorificaretur pater qui in celis est: que intentio phennis ē glorie: q̄ nouit anima deo se debere q̄ iustificata est ad facienda bona opa: et ideo in illo, non in se laudari amat. Unde alibi homo dei cantat: In dño laudabit anima mea: vt q̄ gloriatur in dño glorietur.

Q̄ p sōnū frequenter in scriptura mors corpal̄ designat: Ca. xxxii.

S Ed qd̄ ē qd̄ in eadē euāgelij lectiōe scriptū est: Omnes sponso tardante dormierūt? Si somnū istū intelleximus, q̄ velut tardāte iudicio, ad qd̄ faciendū venturus ē christus, abundāte iniq̄tate charitas refrigescit: quomodo ibi ponem⁹ v̄gines sapientes: cū potius in illis sint de q̄bus dicit: Qui autē perseuerauerit vsq̄ in finē hic saluus erit: Dictum est ergo dormierūt omnes: quia nō tm̄ stulti, qui, ppter humanā laudē bona operant corām hominibus, verūetiā sapientes qui hoc, ppterea faciunt vt laudetur deus, experiūtur istam mortem. Ex vtroq̄ eni genere moriunt: Et ista mors sepe in scripturis dormientiū dicitur, pter futuram resurrectionem velut euigilationē. Hinc apostolus dicit: De dormientibus autē nolo vos ignorare fratres. Et alio loco: Ex q̄bus plures manent vsq̄ adhuc: quidā autē dormierūt: Et alia innumerabilia in hoc testimonio aperte per scripturas vtriusq̄ testamenti reperiunt. Ubi et ille ait: Consanguineꝰ leti sopor. Et si aduertas, multa inuenies etiā secularibus litteris vbi mors somno compara. Significauit q̄ dñs futurū esse tēpus, q̄ inter tribulatiōes et tēptationes seculi hui⁹ iā tāq̄ ei⁹ expectaret et speraret aduētus tāq̄ ppinquus atq̄ iminēs: ad quē se p̄parēt q̄ in ei⁹ familia videntur. Hoc est eni qd̄ ait: exisse

obuiā sponso ꝛ sponsę. Sponso quidē/filio
dei: Sponsę autē/siue q̄ in eo corpore ven
turus ē qđ sumpsit ex ꝟgine/siue quia ipsa
ecclesia tūc clarior apparebit: vt ad vniuersi
corporis ꝯgregationē mēbra cōcurrāt: qb⁹
cōcurrentib⁹/ei⁹ magnitudo mōstrabit.

Quare virgines/quare quinqꝫ et q̄nqꝫ/ et quid oleū cū lāpadib⁹: Ca. XXXIII.

A Virgines ꝓpter cōti-
nentiā nūcupauit. Decē vero: id est
q̄nqꝫ ꝛ q̄nqꝫ ꝓpter numerū/ q̄ censē-
tur corporis sensus: in q̄bus habitat conti-
nentia cū a voluptatib⁹ turpibus ꝛ illicitis
abstinet. Lampades/sicut dictū est: bona
sunt opera/ maximeqꝫ ad misericordiā pti-
nentia: ꝛ ipsa quę etiā corā hominib⁹ lucet
laudabilis cōuersatio. Sed magni interest
q̄ mentis intentione fiat: Ideo dicit alias
sapiētes/alias stultas. Sed hinc eas discer
nit q̄ stultę nō sumpserūt oleū secū: pruden
tes autē acceperunt oleū secū in vasis suis:
hoc est in cordibus suis: vbi fit ipsa partici
patio intimi ac superni boni. Unde in psal
Ps. 4. mo quodā cū dictū esset: Sacrificate sacri-
ficiū iusticię ꝛ sperate in dño: multi inq̄t di
B cunt: q̄s ostendit nobis bona? Deinde vt
manifestaret cui⁹ boni amore debeam⁹ opa-
ri iusticiā: hoc ē sacrificare sacrificiū iusticię
ꝛ sperare: Signatū est inq̄t in nobis lumen
vultus tui dñe: dedisti lęticiā in corde meo.
Cui⁹ boni aliquantū participati: ꝛ plenius
pfectiusqꝫ participādi intentione qui bene
opat/ ꝛ laudabiliter etiā in cōspectu homi-
nū conuersat: habet oleū secū/ q̄ bona opa
eius etiā in cōspectu hominū lucētia nō ex-
Matth. 24. a. tinguant: q̄ non in eis charitas refrigescit
abundante iniq̄tate: sed pseuerat vsqꝫ in fi-
nē. Hoc oleū stultę ꝟgines nō habēt secū:
q̄m sibi tribuēdo si q̄d boni operis faciunt:
necesse est inflentur superbia: ꝛ propter hoc
vitium sic laude delectētur humana/ vt ei⁹
gaudio si quid boni agunt feruere et lucere
videantur.

Q̄ gloriari in bonis opib⁹ non debem⁹/nec in aliorū laudibus q̄ aliquādo deficient/quia mendosę extiterant: Ca. XXXIIII.

A Tardante aūt spōso/dormierūt oēs:
Nō eñ tūc veniet cū sperat/ s̄ media
nocte cū valde obscurū/id ē occultū
Matth. 25. a. erit an veniat. Uñ dicit: Media nocte cla-
morē factū: Ecce spōsus venit: exite obuiā
ei. Nimir̄ clamor iste est tuba illa quā com
1. Cor. 15. g. memorās apl̄s dicit: Canet eñi tuba et mor-
tui resurgēt incorrupti: tubę noie aliqđ eui-
dētissimū et p̄clarissimū signū vult itelligi:
Quā vocē archangeli/ ꝛ tubā dei alio loco 1. Thessal. 4. d
dicit. Quę etiā vox ipsius dñi iesu christi in
euāgelio ē: quā audiēt hi q̄ in monumētis Ioh. 5. e.
sunt ꝛ ꝓcedēt. Surgūt ergo oēs ꝟgines illę et
sapiētes ꝛ stultę: ꝛ aptāt lampades suas. i.
rationē pparāt reddere de opib⁹ suis. Sed
tūc in illi⁹ clamoris euidētia ꝛ resurrectione
mortuor̄/ q̄ nulla erit dubitatio iā instan-
tis pstantisqꝫ iudicij/subtrahet oīe solatiū
laudis humanę. Neqꝫ eñi vacabit de alio
disceptare/ vl' d alio iudicare/aut alteri gra
tificari atqꝫ suffragari: q̄n vnusq̄sqꝫ ꝓpriū Gal. 6. b.
on⁹ portabit: ꝛ de suor̄ factor̄ reddēda rō-
ne cogitabit: Ac p h̄ feret anim⁹ q̄dē ꝟginū
stultarū ꝯsuetudine ppa: s̄ nō inuēt laudi-
b⁹ hūanis deficiet. Neqꝫ germanit⁹ dixerit: B
Apud te laus mea: Uel: In dño laudabit Ps. 21.
aīa mea: Aut i dño gloriatę sūt: cū ig̃rātes Ps. 33.
dei iusticiā/suā iusticiā ꝯstituerēt: ac p h̄ pe- Roma. 10. a.
tunt a sapiētib⁹ oleū: h̄ ē aliquā ꝯsolationē:
nec inueniūt/nec accipiūt: illis rñdentib⁹ se
nescire/ vtr̄ sibi sufficiat ipa ꝯsciētia q̄ expe-
ctant misericordiā sub illo iudice: qui cū in Prouer. 20. b
throno sederit/ q̄s gloriabit castū se habere
cor: aut q̄s gloriabit mundū se esse a pctō?
Nisi superexaltet misericordia iudicio/ q̄ sup eos Iacob. 2. c.
erit/ q̄ miscdię opa illa intētione fecerūt vt
eor̄ misereret/a q̄ se sciebāt accepisse qđ ha
bebant: nec gloriabant q̄si nō acceperint: s̄ 1. Cor. 4. b.
p seipsos habuerint q̄ placerent: sicut stul-
ti/ q̄ ꝛ sibi placēt tāq̄ de bono a se sibi par-
to: ꝛ ab adulantib⁹ vel errantib⁹ ita laudāt
ac si ipsi sint aliquid. Qui autē putat se esse Gal. 6. a.
aliq̄d cū nihil sit: sicut dicit apl̄s: seipsū sedu-
cit. Opus autē suū ꝓbet vnusq̄sqꝫ: ꝛ tūc in
seipso tm̄ gloriam habebit/ ꝛ non in altero:
hoc ē portare oleū secū: nō ex aliena laude
depēdere. Sꝫ quā gloriā in se habebit/ nisi
eū cui dr̄: Gloria mea ꝛ exaltās caput meū:
vt qđ sepe dicēdū ē: Qui gloriat i dño glo- 2. Cor. 10. d.
riet? Proinde sapiā q̄ in sapiētib⁹ ꝟginib⁹
habitat: s̄m illud qđ ante p̄dixit: cū ait con-
tēptorib⁹ ꝛ sanā doctrinā accipe recusātib⁹:
Et ego vestrę pditioni supridebo: dicit stul Prouer. 1. c.
tis ꝟginib⁹: Ite poti⁹ ad vendētes/ ꝛ emite Matth. 25. a.
vobis: tāq̄ diceret: Ubi sūt q̄ vos fallebāt
mēdosissimis laudib⁹: q̄n ꝛ a vobis falleba
mini: q̄ in vobis nō in dño gloriabamini?
Qđ autē dicit: Et dū eunt emere/venit spon Ibidem.
sus: ꝛ q̄ parate erāt/intrauerūt cū eo: h̄ mi-
hi videt intelligēdū/ q̄ vitioso cordis affe-
ctu inhiabāt inani glię quā vana mētis ela
tione sectatę sūt. Et ipse appetit⁹ significat⁹
est in eo qđ dictū ē: Dū eunt emere/venit
spōsus: ꝛ introierunt cū eo ad nuptias quę
p̄paratę erāt: hoc ē q̄ verā fidē/verāqꝫ pie-

tatē corde gestabāt q̄ possent cōtēperari nu
1. Cor. 10. d. mero societatiq̧ sctōꝝ: nō in seipsis/ ſ i dño
gloriantiū: vt intraret cū eis i illud gaudiū
Matth. 25. b. de q̄ dr: Intra in gaudiū dñi tui: vbi erit ꝑ/
fecta participatio incōmutabilis boni: cui⁹
modo velut arra quedā ꝑ fidē tenet: vt sm
hanc gratiā viuamus/ inquantū deo non
nobis viuimus.

Quomō cognoscere domini/ sit cognosci a domino: et q̄d sit dictū: Nescio vos. Ca. XXXV.

Matth. 25. a. Proinde qđ sequit: Nouissime ve/
niūt ꝛ reliquę ꝟgines dicētes: Dñe
dñe aperi nob: nō dictū ē eas emisse
oleū ꝛ sic venisse: neq̧ eñ iā erat vnde/ sed
misericordiā sero q̄sisse: cū iā tēpus iudican
di esset: et ꝓbos a reprobis sepandi. Recte
aūt illis rñdet: Amē dico vob: nescio vos.
Ille q̄ppe hoc dicit/ quē nō latet aliq̄d. Sed
nescio vos: nihil aliud est q̄ꝫ nescitis me: q̄ſi
de vobis poti⁹ eligitis confidere q̄ꝫ de me.
Cū eñ dr/ ꝙ nos cognoscit de⁹/ cognitionē
sui nobis ꝑstat: vt ꝑ hoc intelligam⁹ ne hoc
q̄dē nobis eē tribuēdū ꝙ nos scim⁹ deū: sed
eā q̄ꝫ scientiā illi⁹ miſcdię tribuam⁹. Vñ cū
Gal. 4. b. q̄dā loco apl's diceret: Nūc autē cognoscen
tes deum/ correxit ꝛ ait: Immo et cogniti a
deo: q̄d aliud volēs intelligi/ nisi ꝙ eos ipē
fecerit cognitores suos? Nemo autē cogno
scit deū/ nisi q̄ intelligit illuꝫ esse sūmū atq̧
incōmutabile bonū: cui⁹ participatione fit
bon⁹. Qđ in hui⁹ psalmi cōclusione positū
Ps. 21. est: Annūciabūt iusticiā ei⁹ pplo q̄ nascetur
quē fecit dñs. Inde ē et illđ in alio psalmo:
Ps. 99. Ipse fecit nos/ ꝛ nō ipsi nos. Hoc eni nō ad
eā naturā q̄ hoies sum⁹: cui⁹ naturę idē ipse
creator est q̄ cęli ꝛ terrę ꝛ sideruꝫ oīmq̧ ani/
mantiū: ſ ad illud poti⁹ referēdū ē qđ apl's
Eph. 2. b. ait: Ipsi⁹ eñ sumus figmētū creati in chri/
sto iesu in opibus bonis q̄ ꝑparauit deus
vt in illis ambulemus.

Epilogatio breuis predictoꝝ: Ca. XXXVI.

Arbitror tibi sat' esse (
solutas tuas quinq̧ q̄stiones: dū in
Al. tmea ista † media veluti sexta immorarer:
quā mihi ꝓposui de gratia noui testamēti:
Joh. 1. b. ꝓpter quā verbū caro factū ē. i. q̄ filius dei
erat/ hō fact⁹ ē: naturā suscipiēdo nostrā/ nō
imutādo suā: ꝑ qđ ꝛ nob recipiētib⁹ eū pote
stas daret: vt q̄ eram⁹ hoies/ filij dei fierem⁹
participatiōe incōmutabilis boni in meli⁹
cōmutati: nō ad tpalē fęlicitatē/ sed ad vitę
ęternę q̄ sola btā ē adoptionē. Vñ placuit
Ps. 21. etiā ꝓpheticū psalmū ꝑcurrere: Cui⁹ primū
Matth. 27. f. versū in passione cōmemorauit: ostendens
quō nos de⁹ derelinq̄t: ꝛ q̄ alio mō nō rece/
dat a nobis/ ad bona ęterna nos colligēs:
tpalia ꝟo aliq̄ñ vtiliter tribuēs: ꝛ aliq̄ñ vti/
liter subtrahēs: vt eis nō hęrere discam⁹: ne
ꝯtēpta luce interiore q̄ ad nouā ꝑtinet vitā/
vñ etiā psalm⁹ ipē ꝓ susceptione matutina
tā̄q̧ ꝓ luce noua nomē accepit: ne in exter'
tenebris libēter habitem⁹: vñ in exteriores Matth. 25. c.
mittunt/ q̄ ex istis exteris non se ad interio/
ra cōuertūt: ne diabolo ꝛ angelis ei⁹ sociati
extrema dānatione puniantur. Intelligen/
tes igit ꝑegrinationē nostrā i hac vita/ mū/
do crucifigamur: extendētes man⁹ in latitu Eph. 3. d.
dinē bonoꝝ operū: ꝛ lōganimitate vsq̧ in Matth. 10. c.
finē ꝑseuerātes: atq̧ habētes cor sursū/ vbi
christ⁹ ē in dextera dei sedēs: totūq̧ hoc nō Col. 3. a.
nobis/ ſ illi⁹ miſcdię tribuētes: cui⁹ ꝓfunda Roma. 11. d.
iudicia oēm scrutatorē fatigāt. Hęc ē eñ nō
inaniter fabulosa/ ſ vtiliter verax latitudo/ Eph. 3. d.
lōgitudo/ altitudo/ ꝓfundū: vñ ꝑueniam⁹
ad eā supeminentē sciētiā charitat' christi:
ꝛ impleamur in oēm plenitudinē dei.

De heretici qui sibi ꝙ boni sint arrogant/ insinuantur in parabola virginum: Ca. XXXVII.

Scio aūt q̄ꝫ nō † supuacua sollicitati/ Al. † superua
one ꝑ hāc occasionē q̄stionū mihi a canea sollici/
te ꝓpositarū/ noui testamēti gratiā tudine
tibi voluerim copiosi⁹ cōmēdare. Habet eñ A
aduersarios q̄ eius ꝓfunditate turbati/ nō
deo tribuere/ ſ poti⁹ sibi volunt arrogare ꝙ
boni sunt. Nec tales sunt q̄s facile cōtēnas
ſ cōtinēter viuētes/ atq̧ in bonis opib⁹ lau
dabiles: nec falsum christuꝫ sicut manichei
alijq̧ plurimi heretici/ ſ eundē verū ęq̄lēq̧
patri ꝛ coęternū veraciterq̧ hoiem factū/ ꝛ
venisse credētes/ ꝛ venturū expectātes: ſ tñ
ignorātes dei iusticiā: ꝛ suā ꝯstituere volen Roma. 10. a.
tes. Neq̧ eñ frustra dñs cū ꝛ illas cōmemo
raret q̄ secū intrauerunt ad nuptias/ ꝛ illas
ꝯ q̄s ianuas clausit/ et q̄bus rñdit: Nescio Matth. 25. a.
vos: vtrasq̧ ꝟgines dixit/ ꝓpter cōtinētiā:
et q̄nq̧/ ꝓpter ꝯcupiscētiā carnis edomitā/
q̄nario ꝑditā sensu: ornatas vtrasq̧ lampa
dib⁹/ ꝓpt' bonoꝝ opeꝝ bonęq̧ ꝯuersatiōis
in ꝯspectu hoim luculētissimā laudē: vtras/
q̧ obuiā spōso euntes/ ꝓpt' expectationē q̄
christi sperat aduētus: Sꝫ tñ alias sapien/
tes/ alias stultas: ꝙ sapiētes oleū accepert
in vasis suis: stultę aūt h nō ferebāt secū: in
tā multis pares/ h solo eas dispares demō
strat: hoc solo diuersa eis ꝛ ꝯtria noia impo/
nit. Quid eni tā ꝯiūctū q̄ꝫ ꝟgines et virgi/
nes: q̄nq̧ ꝛ q̄nq̧: et lāpadib⁹ ornatę obuiā
sponso euntes: ꝛ iste ꝛ ille? Et q̄d tā ꝯtrariū
q̄ꝫ sapientes ꝛ stultę: videlicet ꝙ istę oleū in
vasis/ h est intelligentiā grę dei portant in

Sap.8.d. cordib⁹ suis: sciētes q nemo posset eē conti/
nens nisi de⁹ det: ꝛ hoc ipsū sapientie depu/
tantes scire cui⁹ h donū sit: Illę autē largi/
Roma.1.c. tori oim bonoꝝ grās nō agentes/ euanue/
rūt in cogitationib⁹ suis: ꝛ obscuratū ē insi/
piens cor eaꝝ: dicentes se esse sapiētes stul/
tę factę sunt. De qbus sane nullo mō nunc
desperandū ē anteq̄ dormiam⁹. Sed si ita
dormierint cum factus fuerit clamor ille / q̄
adesse iā nūciabit spōsus: et euigilantes / h
est resurgētes remāserint foris: nō q2 virgi/
nes nō sunt: sed q2 nescientes vnde habeāt
B qō sunt: stultę v̄gines sunt / meritoq̄ foris
Al. tinterna nō secū ferūt erūt: q2 † intranea nō secutę fuerunt. Qn̄ er
go tales repereris: nō tibi psuadeant inani
tatē vasoꝝ suoꝝ: sed tu eis potius plenitu/
1. Cor.8.a. dinē ofide. Un̄ ait aplus: Quisqs se putat
aliqd scire: nondū scit queadmodū oportet
scire. Et mox ofidēs qd dixerit: Quisqs aūt
inqt diligit deum / hic cognitus est ab illo.
Nec sic dicere voluit: cognouit eū: sed dicē/
do: cognitus est ab eo: expressius voluit cō/
mendare etiā hoc ab illo nobis esse / vt eum
Roma.5.a. diligamus. Charitas em̄ dei diffunditur in
cordibus nostris: non per nosipsos / sed per
spiritūsanctū qui datus est nobis. Necesse
est aūt vt parū diligat deū / qui nō ab illo /
sed a seipso bonū sese arbitraf effectuz. Un̄
autē fieri potest vt talis / nō in seipso / sed in
dn̄o glorietur: Qui enī gloriaf q sit bon⁹ /
in illo debet gloriari a quo factus est bon⁹:
ac p hoc qui se a semetipso factū bonū arbi
2. Cor.10.d. tratur: consequens est / vt in seipso nō in do
mino glorietur. Omnis autē intentio gra/
tię noui testamenti qua sursum cor habem⁹
Jaco.1.c. (quia omne datum optimū: et omne donū
perfectū desursum est) id agit ne simus in/
grati: atq̄ in ipa gratiarūactiōe nihil aliud
1. Cor.10.d. agitur / nisi vt qui gloriaf in domino glorie/
tur. Habes librum / etsi prolixū / tamē quan
tum existimo non superfluū. Sed ama etiā
ecclesiasticas legere litteras: ꝛ nō multa in/
uenies quę requiras ex me: sed legendo et
ruminādo: Si etiam pure dominū largito/
rem bonorū omniū deprecceris: omnia quę
cognitione digna sunt / aut certe plurima /
ipso magis inspirante q̄ hominum aliquo
commonente perdisces: q̄q̄ eoipso quo fo
rinsecus bene admonentē iudicio nō erran
te approbam⁹ / quid aliud q̄ internū lumen
magistrum nos habere testamur?

Sancti augustini episcopi / liber de gra/
tia noui testamenti / explicit.

Diui aurelij augustini hipponē
sis episcopi / in librū de spiritu et
littera / ex secūdo libro retractatio/ 2. Retract. ca.37.
num / argumentū.
Hi quē scripserā tres libros / quoꝝ A
a titulus ē: de pctōꝝ meritis ꝛ remis 2. Retract. ca.33.
siōe: vbi diligent disputaf etiā de
baptismo puulorū: rescripsit mihi
se fuisse pmotuz / q dixerim fieri posse / vt sit
hō sine pctō si volūtas ei⁹ nō desit / ope adiu
uante diuina: q̄uis nemo tā pfecte iusticię
in hac vita vel fuerit / vel sit / vel futurus sit.
Quęsiuit em̄ / quō dixeri posse fieri / cui⁹ rei
desit exēplū. Propt hāc ei⁹ inqsitionē / scpsi
librū cui⁹ ē titul⁹: de spū ꝛ lr̄a: ptractās apo
stolicā sentētiam vbi ait: Lr̄a occidit / spūs 2. Cor.3.b.
autē viuificat. In q libro q̄ntū de⁹ adiuuit
acriter disputaui ꝯ inimicos grē dei / q iusti Roma.4.a.
ficaf impi⁹. Cū aūt agerē de obseruatiōib⁹ B
iudęorū / a qbusdā escis fm veterē legē ab/
stinentiū: dixi: q̄rundā escaꝝ cerimonię: qō De spiritu et littera.ca.21.
nomē nō ē i vsu lr̄aꝝ sctāꝝ: ideo tn̄ mihi cō/
gruens visū est q a carēdo appellaf cerimo/
nia: q̄si carimonias memoria tenebā: eo q
obseruātes careāt his reb⁹ qb⁹ abstinēt. Qd
si ē origo alia hui⁹ nois q̄ abhorret a sua re/
ligione: fm hanc ego nō sum locut⁹ / sed fm
istā quā supra memoraui.

Capituloꝝ libri de spiritu et lr̄a ad marcellinū / sancti augustini recollecta annotatio.

1 Qd multa sint possibilia quę nunq̄ fa/
cta noscuntur.
2 Qd q̄uis ad hoiez bonū agere ptineat /
tn̄ ē ꝛ mun⁹ diuinū ꝛ op⁹: ꝛ q null⁹ hō
sine pctō viuat testaf scriptura.
3 Modus quo humana volūtas diuini/
tus adiuuef ad faciēdā iusticiā.
4 Quō intelligi debeat qō legif: Littera
occidit / spūs autē viuificat.
5 Qd in auctoritate: Littera occidit ꝛc.
littera p lege accipiaf.
6 Exponit dictū apl̄i vbi dicit: Lex autē
subintrauit vt abūdaret delictū ꝛc.
7 Qd opera iusticię nemo faciat nisi q̄ntū
ex illo fonte atq̄ ex illo lumie pcepit.
8 Prosequif textū apl̄i ad romanos / osten
dens ex eo quō se habere debeat qui
de legis obseruātia gloriari voluerit:
ꝛ vnde sit vera gloriatio.
9 Explanat illud dictū apl̄i: Nūc autem
sine lege iusticia dei manifestata est /
testificata p legē et pphetas.
10 Quō intelligaf: Justo lex nō ē posita / q̄
tn̄ bona ē si qs ea legitime vtaf.
11 Qd aia pietatē deo exhibet cū ei nō est
ingrata / nec inflatur q̄si bona gratui/

ta a seipso habeat.

12 Q₇ sicut gentilib⁹ q̃ p creaturã deũ co/
gnouerũt τ nõ vt deũ gl'ificauerũt/ ipa
cognitio nihil ꝓfuit:ita eos q̃ p legez
cognoscũt quõ homini sit viuendum
nõ iustificat ipsa cognitio.

13 Quõ differant lex factoꝝ τ lex fidei:τ q̃
sit pfectior:tandẽq₃ ↄcludit iustificari
nõ lege operũ/ ſ fidei:nõ lr̃a/sed spũ:
nõ factorũ meritis/ſ gratuita gratia.

14 Q₇ nõ solũ scp̃tura de obseruãtijs lega
lib⁹ lr̃a occidẽs ẽ/ſ etiã decalogi ta/
bule et p̃cepta q̃ augẽdo cõcupiscẽtiã
occidunt:nisi liberet gr̃a dei p legẽ fi/
dei q̃ est in christo iesu.

15 Q₇ gratia dei iustificãs hoiez in veteri
testamẽto velata latitabat/in christi
euangelio est reuelata.

16 Q₇ spũs dei cui⁹ dono iustificamur/pec
candi delectationẽ adimit vbi est li/
bertas:q̃ τ dei digit⁹ dicit.

17 Q₇ cũ ad prudẽtiã carnis terrendã i ta
bulis lapideis scp̃ta sint opa charita/
tis/ lex opeꝝ fuit τ lr̃a occidẽs:cũ aũt
ipsa charitas diffundit in corde credẽ
tiũ/lex ẽ fidei viuificãs dilectorẽ.

18 Quare veterẽ legẽ nolet ministrationẽ
mortis τ dãnationis:nouã autẽ mi/
nistrationẽ spũs et iusticie.

19 Q₇ nullus christianoꝝ aberrare debeat
ab hac fide christiana/vt dicat se iu/
stificari posse a seipso sine gratia dei:
τ de differentia veteris testamenti a
nouo ex ꝓpheta accepta.

20. Unde dicat lex vetus τ noua.

21 Que sint leges scp̃te i cordib⁹ fideliũ.

22 Quid sit viuere deo: τ q̃ bonũ sit.

23. Exemplo apl̃i comparat vitã spiritalẽ
hui⁹ tẽporis ad futurã.

24 Quõ intelligendũ sit illud ꝓphete:Et
docebit vnusq̃sq₃ ciuem suũ et fratrẽ
suum τc̃.et infert de fide abrae:et de
mercede legis factoꝝ et fidei.

25 De distãtia legis veteris τ fidei:τ quõ
de⁹ nos adiuuet in bono faciẽdo.

26 Quõ a gentib⁹ naturali lege viuentib⁹
differãt hi q̃ꝝ i cordib⁹ lex dei scribit:
τ q̃d noie gentiũ significet:τ quõ in/
telligat: factores leg' iustificabunt.

27 Quare gẽtes dicant naturalit' q̃ legis
sunt facere/nõ spũ dei vel gr̃a:et quõ
bona fuerint eorũ opera.

28 Q₇ lex natural' in gẽtib⁹ p vetustatẽ nõ
omnino deleta/ renouat in credẽtib⁹
per christi gratiam.

29 Q₇ oẽ bonũ nostrũ desursũ sit τ ex gr̃a
christi:τ õ fide circũcisionis τ p̃putij.

30 Q₇ sicut lex p fidẽ/sic liberũ arbitriũ p
gratiã nõ euacuat sed statuit.

31 Utrũ fides in nr̃a cõstituta sit potesta/
te: τ q̃d sit esse i potestate alicui⁹:quõ
quoq₃ duplex sit fides.

32 Que fides ab apl'o cõmẽdet:τ de bona
agentib⁹ ex timore τ charitate:τ de cõ
fidentia in petendis a deo donis.

33 Utrũ volũtas q̃ credimus/donum dei
sit:an ex libertate arbitrij.

34 Respõdet ad replicã ꝯ p̃dicta:τ etiam
ad q̃stiunculã aliã:q̃re diuine suasio/
ni aliq̃s cõsentiat/alius nõ.

35 Cõcludit librũ/ excusãdo se de ꝓlixita/
te:et ↄtinẽtiã libri breuiter epilogãs.

36 Q₇ p̃ceptũ de dilectiõe dei/nõ hic/sed
in patria pfecte implebit.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponẽsis epi/liber de spiritu et littera ad marcellinũ incipit:

Q₇ multa sint possibilia q̃ nũq₃ facta noscuntur: Ca.i.

1 Ectis opu/
sculis q̃ ad te nup elabo/
raui/fili charissime marcel
line/ õ baptismo puuloꝝ
τ õ pfectiõe iusticie hois:
q₇ eã nemo i hac vita/ vel
assecut⁹/ vel assecutur⁹ videat:excepto vno
mediatore/q̃ hũana ppessus ẽ i silr̃itudie car
nis pcti/sine vllo oĩno pctõ:rescp̃sisti te mo
ueri/eo q₇ i posteriore duoꝝ libro fieri posse
dixi/vt sit hõ sine pctõ/si volũtas ei⁹ ñ desit
ope diuina adiuuãte: ſ tñ p̃ter vnũ i q̃ oẽs
viuificabũt/neminẽ fuisse vl' fore in q̃ h vi/
uẽte eẽt ista pfectio. Absurdũ eni tibi videt
dici aliq̃d fieri posse cui⁹ desit exẽplũ:cũ sic
credo si dubites/nũq₃ eẽ factũ/ vt p foramẽ Matth.19.c.
ac⁹ camel⁹ trãsiret:et tñ illõ q̃ h dixit deo eẽ
possibile: Legas etiã duodeci milia legiões Matth.26.e.
angeloꝝ ꝓ christo ne pateret pugnare po/
tuisse/nec tñ factũ: Legas fieri potuisse vt se
mel gẽtes exterminaret a tr̃a q̃ dabat filijs
israel:deũ tñ id paulati fieri voluisse: τ alia
sexcẽta psit occurrere / q̃ fieri/vl' potuisse/vl'
posse fateamur et eoꝝ tñ exempla qõ facta
sint ꝓferre neq̃am⁹. Uñ nõ iõ negare debe/
m⁹ fieri posse vt hõ sine pctõ sit/q₇ nullus ẽ
hoim p̃ter illũ q̃ non tñ hõ/sed etiã de⁹ est:
in q̃ id pfectũ esse demõstrare possim⁹.

Q₇ quis ad hominẽ bonũ age/
re ptineat/tñ est et mun⁹ diuinũ et
opus:et q₇ nullus hõ sine pctõ vi/
uat/testat scriptura: Ca.ii. A

b Ic fortasse rñdeas ista q̃ cõmemo/

rain facta nō esse/ ꝛ fieri potuisse/ opera esse
diuina: vt autē sit hō sine peccato/ad opus
ipsius hois ptinere: idqꝫ opus esse optimū
quo fiat plena ꝛ perfecta ꝛ ex omni prorsus
parte absoluta iusticia: ꝛ ideo nō esse credē/
dum neminem vel fuisse/vel esse/vel fore in
hac vita q̄ hoc opus ipleuerit si ab hoīe im
pleri pōt. Sed cogitare debes quis ad ho
minē id agere ptineat: hoc ꝙ mun⁹ esse diui
nū: atqꝫ ideo nō dubitare opus eē diuinū:
Phil.2.b. De⁹ ē eni q̄ opaꝛ in vobis ait apl's ꝛ velle et
opari p bona volūtate. Proinde nō multū
molesti sunt/ ꝛ instādū ē eis/ vt si pñt osten/
dant ita esse: q̄ dicūt viuere sic hominē/ siue
vixisse sine vllo oino pctō. Nā si testimonia
scripturaꝝ/ qb⁹ existimo definitū nullū ho/
minē hic viuētē quis vtaꝛ libero arbitrio
Ps.142 inueniri sine pctō: sicuti est: Ne intres in iu/
diciū cū seruo tuo: qm̄ nō iustificabiꝛ in cō/
spectu tuo oīs viuēs: ꝛ cetera talia q̄sqꝫ do/
cere potuerit/ aliꝛ esse accipiēda ꝙ sonāt: et
demonstrauerit aliquē vel aliq̄s sine vllo h
vixisse pctō: q̄ nō ei/ nō solū minime aduer/
sat⁹/ verꝫ etiā plimū gratulat⁹ fuerit/ nō me/
Al. t inuidēdi diocrib⁹ † inuidētię stimulis agitaꝛ: Quia
etiā si nemo ē/aut fuit/aut erit: qđ magꝭ cre
do: tali puritate pfect⁹: et tñ esse/ aut fuisse/
aut fore defēdiꝛ ꝛ putaꝛ: q̄ntū ego iudicare
possū/ nō multū erraꝛ/ nec pniciose/ cū q̄dā
q̄sqꝫ beniuolētia falliꝛ: si tñ q̄ h putat scipꝫ
talē esse nō putet: nisi reuera ac liq̄do talem
B se esse pspexerit. Sed illis acerrime ac ve/
hemētissime resistendū ē q̄ putāt sine adiu/
torio dei p seipsā vim volūtatꝭ humanę vł
iusticiā posse pficere/ vel ad eā tendēdā pfi
cere. Sed cū vrgeri ceperint quō id p̄sumāt
asserere fieri sine ope diuina/ reprimūt se: nec
hanc vocē audēt emittere: qm̄ vident ꝙ sit
ipia ꝛ nō ferēda. Sed aiūt/ ido ista sine ope
diuina nō fieri: qꝛ et hoīem deus creauit cū
libero volūtatis arbitrio: et dando p̄cepta
ipe docet queādmodū hoī sit viuendū/ ꝛ in
eo vtiqꝫ adiuuat ꝙ docēdo aufert ignoran/
tiam: vt sciat hō in opib⁹ suis q̄d euitare/ et
q̄d appetere debeat q̄ p liberū arbitriū natu
raliter insitū/ viā demōstratā ingrediēs/ cō
tinenter ꝛ iuste ꝛ pie viuēdo ad beatā ean/
demqꝫ eternā vitā puenire mereaꝛ.

Modus quo hūana volūtas di ninit⁹ adiuueꝛ ad faciēdā iusticiā:

(Ca.III.

Nos autē dicim⁹ humanā
volūtatē sic diuinit⁹ adiuuari ad fa
ciēdā iusticiā/ vt p̄ter qđ creat⁹ ē hō
cū libero arbitrio volūtatꝭ/ p̄terqꝫ doctrinā
q̄ ei p̄cipiꝛ queādmodū viuere debeat/ acci
piat spm̄sctm̄ q̄ fiat in aīo ei⁹ delectatio dile
ctioqꝫ sūmi illi⁹ atqꝫ icōmutabilis boni/ qđ
de⁹ ē: etiā nūc cū p fidē ambulaꝛ/ nōdū per 2.Cor.5.b.
speciē: vt hac sibi velut arra data gratuiti
muneris inardescat iherere creatori: atqꝫ in/
flāmeꝛ accedere ad pticipationē illi⁹ veri lu/
minis/ vt ex illo ei bene sit a q̄ habet vt sit.
Nā neqꝫ liberū arbitriū q̄cqꝫ nisi ad peccan
dū valet/ si lateat veritatis via. Et cū id qđ
agendū ꝛ q̄ nitēdū est ceperit nō latere/ nisi
etiā delectet ꝛ ameꝛ/ nō agiꝛ/ nō suscipiꝛ/ nō
bene viuiꝛ. Ut autē diligatur charitas dei Roma.5.a.
diffundiꝛ i cordib⁹ nr̄is/ nō p arbitriū liberꝫ
qđ surgit ex nob/ s p spm̄sctm̄ q̄ dat⁹ ē nob.

Quō intelligi debeat qđ legiꝛ: Littera occidit spūs aūt viuificat:

(Ca.IIII.

A

Doctrina q̄ppe illa q̄ māda/
tū accipim⁹ cōtinēter recteqꝫ viuēdi
lr̄a ē occidēs/ nisi adsit viuificās spi
ritus. Neqꝫ eni solo illo mō intelligendū ē
qđ legim⁹: Lr̄a occidit/ spūs autē viuificat/ 2.Cor.3.b.
vt aliq̄d figurate scptū cui⁹ ē absurda pprie/
tas: nō accipiam⁹ sicut lr̄a sonat/ s aliud qđ
significat intuētes interiorē hoīem spiritali
intelligētia nutriam⁹. Qm̄ sapere scdm carnē Roma.8.a.
mors ē: sapere aūt scdm spm̄ vita ꝛ pax. Ue/
lut si q̄sqꝫ multa q̄ scripta sunt in cātico can
ticoꝝ carnaliꝛ accipiat: nō ad luminosę cha
ritatis fructū/ sed ad libidinosę cupiditatis
affectū. Non ḡ isto solo mō intelligēdū est:
qđ ait aplus: Lr̄a occidit/ spūs autē viuifi/ 2.Cor.3.b.
cat: s etiā illo eoqꝫ vł maxime qđ apertissime
alio loco diē: Cōcupiscētiā nesciebā nisi lex Roma.7.b.
diceret: Non ꝯcupisces: Et paulo post ait: B
Occasione accepta pctm̄ p mādatū fefellit
me: ꝛ p illud occidit. Ecce q̄d est lr̄a occidit.
Et vtiqꝫ nō figurate aliq̄d dr̄ qđ accipiēdū
nō sit scdm littere sonū: cū dr̄: Nō ꝯcupisces/ s
† pfectissimū saluberrimūqꝫ p̄ceptū est: Qđ Al. t apertissimum
si q̄s ipleuerit nullū habebit oino peccatū.
Nā hoc ideo elegit aplus generale q̄ddā q̄
cūcta cōplexus ē: tāqꝫ hec esset vox legis ab
omni pctō phibētis: qđ ait: Nō ꝯcupisces.
Neqꝫ eni vllū pctm̄ nisi cōcupiscēdo cōmit/
titur: pinde q̄ hoc p̄cipit bona ꝛ laudabiliꝭ
lex est. Sed vbi sctūs non adiuuat spūs in/
spirans p cōcupiscētia mala cōcupiscentiā
bonā: hoc ē charitatē diffundēs in cordib⁹ Roma.5.a.
nr̄is/ pfecto illa lex quis bona auget/ phi/
bendo desideriū malū: sicut aq̄ ipet⁹ si in eā
ptē nō cesset influere/ vehemētior fit obice
opposito/ cui⁹ molē cū euicerit maiore cumu
lo p̄cipitat⁹ violētius p prona puoluiꝛ. Ne/
scio quo eni mō hoc ipsum qđ cōcupisciꝛ fit
iocundius dū vetaꝛ. Et hoc ē qđ fallit pctm̄
per mādatū: ꝛ p illud occidit cū accedit etiā
puaricatio q̄ nulla ē vbi lex nō est: sed totū
ipsū apostolicę epistolę locū si placet consi/
derem⁹/ ꝛ sicut dn̄s adiuuerit ptractem⁹.

Qr in auctoritate: Lra occidit rc. littera p lege accipiat: Ca.v.

A V Olo eni si potuero demõstrare illõ qd ait apls: Lra occidit: spũs autẽ viuificat / nõ de figurat locutionib⁹ dictũ: q̃uis ⁊ illic ↄgruẽter accipiat: sed potius de lege apte qd malũ ẽ ꝓhibente. Qd cũ ostẽdero ꝓfecto manifesti⁹ apparebit: bene viuere / donum esse diuinum: non tm̃ quia homini deus dedit liberum arbitrium / sine quo nec male nec bene viuitur: nec tm̃ quia ꝑceptũ dedit q̃ doceat quẽadmodũ sit viuendũ: sed q2 p spm̃sanctũ diffundit charitatẽ in cordibus coꝝ q̃s ꝑsciuit vt ꝑdestinaret: ꝑdestinauit vt vocaret: vocauit vt iustificaret: iustificauit vt glorificaret. Hoc aũt cũ apparuerit videbis vt existimo / frustra dici illa tm̃ esse possibilia sine exẽplo / que dei opa sunt: sicut de cameli transitu p foramẽ acus cõmemorauim⁹: et quecũq3 alia sunt apud nos ĩpossibilia / apud deũ aũt facilia: ⁊ ideo nõ inter hec humanã deputandũ eẽ iusticiaz q nõ ad dei / sed ad hois opus ptinere debeat / cuius pfectio si est in hac vita possibilis / nullã esse causam cur sine exẽplo

B esse credatur. Hoc q̃ frustra dici satis elucebit: cũ ⁊ ipsã humanã iusticiã opationi dei tribuendam esse claruerit: q̃uis nõ fiat sine hois volũtate: ⁊ ideo eius pfectionẽ etiã in hac vita esse possibilẽ / negare nõ possum⁹: quia oia possibilia sunt deo / siue q̃ facit sola sua voluntate / siue q̃ cooperantib⁹ creature sue voluntatib⁹ a se fieri posse constituit: Ac p h̃ qcq̃d eorũ nõ facit / sine exẽplo est quidẽ in opibus factis / sed apud deum ⁊ in eius ṽtute habet causam q̃ fieri possit: et in eius sapientia q̃re nõ factũ sit: q̃ causa etiã si lateat hominẽ / nõ se obliuiscat eẽ hominẽ: nec ꝓpterea deo det insipientiã / quia nõ plene capit eius sapientiã. Attende igit apostolum ad romanos explicantẽ satisq3 mõstrãtẽ qd scripsit ad corinthios: Littera occidit / spũs autẽ viuificat: sic magis accipiendum quemadmodũ supra diximus: qm̃ legis littera q̃ docet nõ esse peccandũ / si spiritus viuificans desit / occidit: scire em̃ fecit peccatũ potius q̃ cauere: ⁊ ideo magis augeri q̃ minui: quia male cõcupiscentie etiã ꝑuaricatio legis accedit.

2. Cor. 3. b. — Roma. 5. a. — Matth. 19. c. — 2. Cor. 3. b.

Exponit dictũ apostoli vbi dicit: Lex autẽ subintrauit vt abundaret delictum rc. Ca. VI.

A V Olens ergo apls cõmẽdare gratiã: q̃ p iesũ christũ oibus gẽtib⁹ venit / ne iudei aduersus ceteras gẽtes de accepta lege se extollerẽt: posteaq̃ dixit peccatũ ⁊ mortẽ p vnũ hominẽ intrasse in gen⁹ humanũ: ⁊ p vnũ hominẽ iusticiã et vitam eternã: illũ adã / hunc christũ aptissime insinuans / ait: Lex aũt subintrauit vt abũdaret delictũ: vbi aũt abũdauit delictũ / supabundauit gr̃a: vt quemadmodũ regnauit peccatũ in mortẽ: sic ⁊ gratia regnet p iusticiam in vitã eternã p iesum christũ dñm nostrum. Deinde opponẽs sibiipsi questionẽ: Quid ergo dicem⁹ inq̃t: Permanebim⁹ in peccato vt gr̃a abundet: Absit. Uidit em̃ a puersis puerse posse accipi qd dixerat: Lex subintrauit vt abundaret delictũ: vbi autẽ abundauit delictũ / supabundauit gr̃a: tãq̃ dixerat / ꝓpter abundantiã gratie prodesse peccatũ. Hoc diluens / respõdit: Absit: atq3 subiecit: Qui mortui sum⁹ peccato / quõ viuemus in eo: Hoc est / cuz id ꝑstiterit gratia vt moreremur peccato / q̃d aliud faciem⁹ si viuem⁹ in eo / nisi vt gratie simus ingrati: Neq3 em̃ q̃ laudat beneficiũ medicine / prodesse morbos dicit / ⁊ vulnera a quibus illa hominẽ sanat: sed quanto maiorib⁹ medicina laudib⁹ ꝑdicat / tanto magis vituperant ⁊ horrent vulnera et morbi a q̃bus liberat q̃ ita laudat: Sic laus ⁊ ꝑdicatio gr̃e / vituperatio et dãnatio ẽ delictoꝝ. Demõstranda enim fuerat hoi feditas languoris eius: cui cõtra iniquitatẽ suã nec ꝑceptũ sanctũ ⁊ bonũ ꝓfuit / quo magis aucta est iniq̃tas q̃ minuta: q̃nq̃dẽ lex subintrauit vt abundaret delictũ: vt eo modo cõuictus atq3 cõfusus / videret nõ tm̃ doctorem sibi esse necessariũ / verũ etiã adiutorẽ deũ / a quo eius itinera dirigant / ne dominet ei ois iniq̃tas: et ↄfugiendo ad opẽ diuine misericordie sanet: atq3 ita vbi abũdauit delictũ / supabundet gratia: nõ peccantis merito / sed subuenientis auxilio. Consequent eandẽ medicinã in

B passione et resurrectione christi mystice demonstratã ostendit apls / dicẽs: An ignoratis: qm̃ q̃cũq3 baptizati sum⁹ in christo iesu in morte ipi⁹ baptizati sumus: Cõsepulti q̃ sum⁹ illi p baptismũ in mortẽ: vt quẽadmodũ surrexit christus a mortuis p gloriã patris: ita et nos in nouitate vite ambulem⁹. Si eni cõplantati sum⁹ similitudini mortis ei⁹ / simul ⁊ resurrectiõis erim⁹: Hoc sciẽtes / quia vetus hõ noster simul crucifixus est vt euacuet corp⁹ peccati / vt vltra nõ seruiam⁹ pctõ. Qui em̃ mortu⁹ ẽ / iustificat⁹ ẽ a pctõ: Si autẽ mortui sum⁹ cũ christo credim⁹ q2 simul viuemus cuz illo: scientes quia christus resurgens a mortuis iam nõ moritur: ⁊ mors ei vltra nõ dominabit. Qd em̃ mortuus est peccato: mortuus est semel: qd au-

Roma. 5. d. — Roma. 6. a.

tem viuit/viuit deo: Ita et vos existimate
vos mortuos esse peccato: viuere autē deo
in christo iesu. Nempe satis elucet mysterio
dominice mortis ꝛ resurrectionis figuratū
vitę nostrę veteris occasum/ ꝛ exortū nouę/
demonstratāq; iniquitatis abolitionez re/
nouationēq; iusticię. Ubi igit hoc tantū be
neficium homini per litteram legis/nisi per
fidem iesu christi?

Qr opera iusticie nemo faciat ni/si quantū ex illo fonte atq; ex illo lumine perceperit: Ca. VII.

A Ec cogitatio sancta seruat filios ho
Ps. 35. b minū in ꝓtectione alarū dei speran
tes/ vt inebrientur ab vbertate do/
mus eius /ꝛ torrente voluptat eiꝰ potent:
qm̄ apud ipsum ꝛ fons vitę: ꝛ in lumine eiꝰ
videbimus lumē: qui ꝑtendit misericordiā
suam scientibus eū/ ꝛ iusticiam suā his qui
recto sunt corde. Neq; eni qꝛ sciunt sed etiā
vt sciant eū/ꝑtendit misericordiā suam: nec
quia recti sunt corde/ sed etiam vt recti sint
Roma. 4. a. corde/ꝑtendit iusticiaz suam qua iustificat
impiū. Hęc cogitatio nō affert superbiam:
qđ vitiū oritur cū sibi quisq; ꝑfidit/seq; sibi
ad viuendū caput facit. Quo motu recedit
ab illo fonte vitę cuius solius haustu iusti/
cia bibitur/bona scȝ vita: ꝛ ab illo incōmu/
tabili lumine/ cuius participatione anima
rationalis quodāmodo accendit/vt sit etiā
Joh. 5. f. ipsa factū creatūq; lumen: sicut erat iohan/
nes lucerna ardēs ꝛ lucens: qui tamē vnde
Joh. 1. b. luceret agnoscēs: Nos inquit de plenitudi/
ne eius accepimꝰ. Cuiꝰ / nisi illius vtiq; in
cuiꝰ comparatione iohānes nō erat lumen?
Joh. 1. a. Illud eni erat verū lumē qđ illuminat om/
nem hominē venientē in hūc mundū. Pro/
Ps. 35. inde cū dixisset in eodē psalmo: Pretende
misericordiā tuam scientibus te/ ꝛ iusticiaz
tuam his qui recto sunt corde: Non veniat
inquit mihi pes superbię: ꝛ manꝰ peccatoꝝ
nō moueant me: Ibi ceciderūt q operantur
iniquitatē: expulsi sunt nec potuerūt stare.
Hac quippe impietate qua tribuit sibi q̄sq;
qđ dei est/ pellitur in tenebras suas q̄ sunt
opera iniquitatis. Hęc eni plane facit ipse
q ad hęc implēda sibi est idoneus: Opera
vero iusticię nō facit/ nisi quātū ex illo fon/
te atq; ex illo lumine percipit/ vbi nulliꝰ in/
Jacob. 1. c. digens vita ē: ꝛ vbi non est cōmutatio/ nec
B momenti obumbratio. Ideo paulus apo/
Act. 9. stolus qui cū saulus prius vocaretur: non
ob aliud quantū mihi videtur hoc nomen
1. Cor. 15. b. elegit: nisi vt se ostenderet paruū/tanq̄ mi/
nimū apostoloꝝ: multū contra superbos ꝛ
arrogantes/ꝛ de suis operibus ꝑsumentes
pro cōmēdanda ista dei gratia fortiter atq;
acriter dimicat: quia reuera in illo euiden/
tior et clarior apparuit. Qui cū talia opare 1. timoth. 1. b.
tur vehemēter ecclesiam dei persequens/ ꝓ
q̄bus summo supplicio dignus fuit: miseri/
cordiam ꝓ damnatione suscepit: ꝛ ꝓ pena
consecutus est gratiā: merito ꝓ eius defen/
sione precipue clamat atq; concertat: nec in
re ꝓfunda et nimis abdita nō intelligētiū/
et verba sua sana in peruersum sensum de/
torquentiū curat inuidiā: dū tamen incun/
ctanter ꝑdicet donū dei/ quo vno salui fiūt
filij promissionis: filij beneficij diuini: filij
gratię ꝛ misericordię: filij testamenti noui.
Primū quod omnis eius salutatio sic se ha
bet: Gratia vobis ꝛ pax a deo patre ꝛ domi
no iesu christo: deinde ad romanos pene
ipsa questio sola versatur/tam pugnaciter/
tam multipliciter / vt fatiget quidē legētis
intentionem: sed tamen fatigatione vtili ac
salubri/ vt interioris hominis magis exer/
ceat membra q̄ frangat.

Prosequit textū apl̄i ad romanos ostendens ex eo quō se habere debeat/qui de legis obseruātia gloriari voluerit: et vnde sit vera gloriatio: Ca. VIII.

Nde sunt illa que supra cōmemora/ A
i ui: Inde est q iudęuȝ arguit: cumq;
dicit iudeum cognominari/ ꝛ nequaq̄
id qđ profitetur implere. Si autē tu inquit Roma. 2. c.
iudęus cognominaris ꝛ requiescis in lege:
ꝛ gloriaris in deo: ꝛ nosti voluntatē: ꝛ pro/
bas † distātia: instructus in lege/cōfidis te Al. † vtiliora
ipsum ducem esse cęcorum/ lumen eoꝝ qui
in tenebris sunt/eruditorem insipientium/
magistrū infantiū / habentē formā scientię
et ꝟitatis in lege. Qui ergo aliū doces/te/
ipsum nō doces: q ꝑdicas nō furādū/ fura/
ris: q dicis/ nō adulterādū/ adulteras: qui
abominaris idola/sacrilegiuȝ facis: qui in
lege gloriaris/ ꝑ ꝑuaricationē legis deū in/
honoras: Nomē eni dei ꝑ vos blasphemat Esaie. 52. b.
in gentibꝰ: sicut scriptū ē. Circūcisio quidē
ꝓdest si legē custodias: si aūt ꝑuaricator le/
gis sis/circūcisio tua ꝑputiū facta ē. Si igit
ꝑputiū iusticias legis custodiat: nōne ꝑpu/
tiū eiꝰ in circūcisionē reputabit? Et iudica/
bit qđ ex natura ē ꝑputiū/ legē † ꝯsūmās te Al. † perficiens
q ꝑ litterā ꝛ circūcisionē ꝑuaricator legi es?
Nō eni q in manifesto iudęꝰ ē: neq; q̄ i ma/
nifesto in carne ē circūcisio: ſ qui in abscon
dito iudęus est/et circumcisione cordis spi/
ritu nō littera: cuiꝰ laus nō ex hominibꝰ/sed
ex deo. Hic manifestauit quēadmodū dixe/
rit/gloriaris in deo: nam vtiq; si vere talis

iudeus gloriaret in deo/ eo modo q̄ postu/
lat gratia/ que nō oper meritis sed gratui/
to datur/ ex deo esset laus eius nō ex homi/
nibus: sed ita gloriabant i deo velut q̄ soli
meruissent legē eius accipere: fm illam vo/
Ps.147. cem psalmi q̄ dictū est: Nō fecit sic vlli gen
ti: ꝛ iudicia sua non manifestauit eis. Quā
tamen dei legē sua iusticia se arbitrabant
implere: cū magis eius puaricatores essent:
Unde illis iram operabat abūdante pec/
cato/ qd ab scietibus perpetrabatur: quia
ꝛ quicquid faciebāt qd lex iubebat nō adiu/
uante spiritu gratie/ timore pene faciebant
nō amore iusticie: ac per hoc coram deo nō
erat in voluntate qd coram hominib' appa
rebat in opere: potiusq ex illo rei teneban/
B tur qd eos nouerat deus malle si fieri pos/
set impune cōmittere. Circumcisionē autē
cordis dicit puram/ scz ab omni illicita con/
cupiscentia/ voluntatē: qd nō fit littera do/
cente ꝛ minante/ sed spiritu adiuuante atqz
sanante. Ideo laus talium nō ex hominib'/
sed ex deo est/ qui per suam gratiā prestat
Ps.33. vnde laudentur: de quo dicit: In domino
Ps.21. laudabitur anima mea: et cui dicit: Apud
te laus mea: nō quales illi sunt qui deū lau
dare volūt q homines sunt: se autem q iu/
sti sunt. Sed laudam' inquiunt et deū no/
stre iustificationis auctorem in eo q legem
dedit: cuius intuitu nouerimus quēadmo/
dum viuere debeamus: nec audiunt quod
Roma.3.c. legunt: Quia nō iustificabit ex lege omnis
caro coram deo: Potest enim fieri corā ho/
minibus/ non aūt corā illo qui cordis ipsi'
ꝛ intime volūtatis inspector est. Ubi vide
etiam si aliud faciat qui legē timet: quid ta
men mallet facere si liceret. Ac ne quisqz pu/
taret hic apostolum ea lege dixisse neminē
iustificari que in sacramētis veteribus mul
ta continet figurata pcepta: vnde etiā ipsa
est circumcisio carnis/ quā die octauo acci/
pere paruuli iussi sunt: continuo subiunxit
Roma.3.c. quā legem dixerit/ ꝛ ait: Per legē eni cogni/
Roma.7.b. tio peccati. Illa igitur lex est de qua postea
dicit: Peccatū non cognoui nisi per legem.
Nam concupiscentiā nesciebam: nisi lex di/
ceret: Nō concupisces: nam quid est aliud:
per legem eni cognitio peccati?

Explanat illud dictū apostoli: Nūc autē sine lege iusticia dei manifestata est/ testificata per legem et prophetas: Ca.IX.

A Ic forte dicat humana illa presum/
b ptio/ ignorās dei iusticiā et suā vo/
lens cōstituere: merito dixisse aposto
lum: quia ex lege nemo iustificabit: ostēdit
enī tātūmodo lex qd faciēdū/ qd ve cauēdū
sit/ vt qd illa ostēderit volūtas impleat: ac
sic hō iustificet nō p legis iperiū/ s p liberū
arbitriū. Sed o hō attende qd sequit: Nūc Roma.3.c.
autē inqt sine lege iusticia dei manifestata
ē/ testificata p legē ꝛ pphetas: Parū ne in/
sonat surdis: Iusticia inqt dei manifestata
ē: hāc ignorāt q suā volūt cōstituere: ꝛ huic Roma.10.a.
nolūt ēē subiecti. Iusticia inqt dei manife/
stata est: nō dixit: iusticia hois/ vel iusticia
ppriē volūtatis: s iusticia dei nō q̄ de' iust'
est/ sed q̄ induit hoiem/ cū iustificat impiū. Roma.4.a.
Hec testificat p legē et pphetas: huic qppe
testimoniū phibent lex et pphete. Lex qdē
hoc ipso/ q iubendo ꝛ minando ꝛ neminē
iustificando satis indicat dono dei iustifica
ri hominē p adiutoriū spūs: Prophete aūt
qz id qd pdixerūt/ christi impleuit aduētus.
Nā hinc seqt et adiūgit dicēs: Iusticia aūt Roma.3.c.
dei p fidē iesu christi/ hoc ē p fidē q̄ credit in
christū. Sicut aūt ista fides christi dicta est
nō q̄ credit christ': sic illa iusticia dei nō qua
iust' ē de'. Utrūqz eni nostrū ē: sed ideo dei
ꝛ christi dr/ q ei' nobis largitate donat. Iu
sticia ḡ dei sine lege/ nō sine lege manifesta/ B
ta est. Quō eni p legē testificata: si sine lege
manifestata? Sz iusticia dei sine lege ē: quā
deus p spm gre credenti cōfert sine adiuto/
rio legis: hoc est nō adiut' a lege: Quippē
p legē ostendit hoi infirmitatē suā vt ad ei'
misericordiā p fidē cōfugiēs/ sanaret. De sa
pientia qppe ei' dictū ē/ q legē ꝛ misericor/
diā in lingua portet/ legē scilicet q̄ reos fa/
ciat superbos: misericordiā vero q̄ iustifi/
cet humiliatos. Iusticia ergo dei p fidē iesu Roma.3.c.
christi in oēs q credūt: Nō eni ē distinctio:
Oēs eni peccauerūt ꝛ egent gloria dei: non
gloria sua. Quid eni habent qd nō accepe/ 1.Cor.4.b.
rūt? Si aūt acceperūt/ qd gloriāt q̄si nō ac/
ceperint? Egēt itaqz gfia dei: ꝛ vide qd seqt.
Iustificati gratis p gratiā ipsi': nō itaqz iu/
stificati p legē: nō iustificati p ppriā volun
tatem: s iustificati gratis p gratiā ipsi': nō
q sine volūtate nra fiat/ sed volūtas osten/
ditur infirma p legē/ vt sanet gfa volūtatē:
et sana voluntas impleat legē nō cōstituta
sub lege nec indigens lege.

Quomō intelligat: Iusto lex nō est posita: que tn̄ bona est si quis ea legitime vtatur: Ca.X.

A Usto eni lex nō ē posita: q̄ tn̄ bona
i est si quis ea legitime vtat. Hec duo 1.timoth.1.b.
aplus velut inter se cōtraria cōnectēs
monet mouetqz lectorē/ ad pscrutādā q̄stio
nem atqz soluendā: quō eni bona ē lex si qs
ea legitime vtat/ si etiā qd sequit verū est:

1.timotħ.1.b. sciens hoc: q2 iusto lex nō ē posita. Nā qs le
gitime vtitur lege nisi iust⁹? at ei nō ē posi/
ta/sed iniusto. An z iniust⁹ vt iustificet.i.vt
iust⁹ fiat/legitime lege vti debet/q̄ tanq̄ pe
Gal.3.d. dagogo pducat ad gfam/ p quā solā qđ lex
iubet possit iplere: p ipsā q̄ppe iustificat gra
tis.i. nullis suoꝝ operū p̄cedētib⁹ meritis:
Roma.11.a. alioquin gfa iā nō ē gfa: q̄nquidē ideo dat
nō q2 bona opa fecim⁹/ sed vt ea facere va/
leam⁹.i.nō q2 legē impleuim⁹/ ſ vt legē im/
Mattħ.5.b. plere possim⁹: Ille eñ dixit: Non veni sol/
Joħ.1.b. uere legē/ ſ implere. De q̄ dictū ē: Uidim⁹
gloriā ei⁹ gloria tanq̄ vnigeniti a patre ple
nū gfa et veritate. Hec ē gloria de q̄ dictū
Rom.3.d. est. Oēs eñ peccauerūt z egent gloria dei:
Et hec ē gfa de q̄ cōtinuo dicit: Justificati
grat. p gratiā ipsi⁹. Iniust⁹ ḡ legitime lege
vtitur vt iust⁹ fiat: qđ cū fact⁹ fuerit/ea iam
nō vtat tanq̄ vehiculo cū puenerit: vel po
tius vt sup̄ dicta silitudine apli vtar/ tanq̄
pedagogo cū erudit⁹ fuerit: Quō eñ iusto
lex nō ē posita/si z iusto ē necessaria: nō q̄ in
iust⁹ ad iustificantē gratiā pducat/ ſ q̄ legi/
time iā iust⁹ vtat? An forte/imo vō nō for/
te/sed certe sic legitime vtat lege iā iust⁹/cū
eā terrendis iponit iniustis/ vt cū z in ipsis
ceperit inolite ɔcupiscētie morb⁹ incentiuo
ɔhibitionis z cumulo p̄uaricationis auge/
ri/ cōfugiāt p fidē ad iustificantē gratiā/z p
donū spūs suauitate iusticie delectati pe/
B nam lre minātis euadāt? Ita nō erūt ɔ̄ria:
neq̄ int se duo ista pugnabūt: vt etiā iust⁹
bona lege legitime vtat: z tñ iusto lex posi/
ta nō sit: nō eñ ex ea iustificat⁹ est/ ſ ex lege
fidei: q̄ credidit nullo mō posse sue infirmi/
tati ad implenda ea que lex factoꝝ iuberet
nisi diuina gfa sbueniri: Ideo dicit: Ubi ē
Roma.3.d. ḡ gloriatio? exclusa ē? p quā legē? factoꝝ?
nō: ſ p legez fidei. Siue gloriationē dixerit
laudabilē/ q̄ in dño ē/ eāq̄ exclusā.i.nō vt
abscederet pulsā/sed vt emineret exp̄ssam:
Uñ z exclusores dicūt q̄dā artifices argen/
Ps̄.67. tarij. Hinc ē et illđ i psalmis: Ut excludant
hi q̄ ɔbati sunt argēto: ħ est vt emineant q̄
Ps̄.11. ɔbati sūt eloquio dñi. Nā z alibi dr: Elo/
quia dñi eloquia casta/argentū igne exami
natū. Siue gloriationē vitiosā de superbia
venientē cōmemorare voluerit/coꝝ scz q̄ cū
sibi iuste vident viuere/ ita gloriant q̄si nō
acceperint eā: q̄ nō p legē factoꝝ/ ſ p legē fi
dei dicit exclusam: id est eiectā et abiectam:
quia per legem fidei quisq̄ cognoscit si q̄d
bene viuit/dei gratia se habere/ z vt pficiat
in dilectiōe iusticie nō se aliūde ɔsecuturū.

Quod anima pietatez deo exhibet cum ei non est ingrata/nec infla/tur quasi bona gratuita a seipā ha beat: Ca.XI.

q Ue cogitatio pium facit: q̄a pietas
est vera sapientia: pietatē dico quā
greci theosebian vocāt: ipsa quippe
cōmēdata est/ cū dictū est homini/ qđ in li/
Job.28.d. bro iob legit: Ecce pietas ē sapiētia. Theo/
sebia porro si ad verbi originem latine ex/
pressam interpretaret/dei cultus dici pote/
rat: qui in hoc maxime ɔstitutus est vt ani/
ma ei nō sit ingrata. Unde z in ipso verissi/
mo z in singulari sacrificio dño deo nostro
agere gfas admonemur. Erit aūt ingrata
si qđ ille ex deo ē sibi tribuerit: p̄cipue que
iusticiam cuius operibus velut proprijs et
velut a semetipsa sibimet partis nō vulga/
riter tanq̄ ex diuitijs aut membroꝝ forma
aut eloq̄ntia cęterisq̄/siue externis/siue in/
ternis/siue corpis siue animi bonis/ q̄ habe
re etiā scelerati solēt: ſ tanq̄ de his q̄ ɔprie
sunt bona bonoꝝ quasi sapienter inflatur.
Quo vitio repulsi a diuine stabilitate sub/
stantie etiam magni quidam viri ad idola/
trie dedecus defluxerūt. Unde idē aposto/
lus in eadem epistola in qua vehemēs de/
fensor est gratie/cū se dixisset esse grecis ac
barbaris sapientib⁹ z insipiētibus debito/
rem: z ideo qđ ad ipsum ptineret promptū
Roma.1.b. esse/z in his q̄ rome essent euāgelizare: Nō
eni ɔfundor inquit de euāgelio: virtus eñ
dei est in salutē omni credenti iudeo primū
z greco: iusticia eñ dei in eo reuelat ex fide
Abacuk.2.a in fidē: sicut scriptū est: Justus autē ex fide
viuit. Hec est iusticia dei q̄ in testamēto ve/
teri velata/ in nouo reuelat: q̄ ideo iusticia
Ps̄.3. dei dr q2 impticēdo eā iustos facit: sicut dñi
est salus q̄ saluos facit: z hec est fides ex q̄ z
in q̄ reuelat ex fide scz annunciantiū in fidē
obedientiū: qua fide iesu christi: id est quā
nobis contulit christ⁹ credim⁹ ex deo nobis
esse/pleniusq̄ futurū esse qđ iuste viuim⁹:
vnde illi ea pietate qua solus colendus est
gratias agimus.

Quod sicut gentilibus qui per cre/aturam deum cognouerunt z nō vt deum glorificauerunt/ipsa co/gnitio nihil profuit: ita eos qui p legem cognoscunt quomodo ho/mini sit viuendum/non iustificat ipsa cognitio: Ca.XII.

n Ec immerito se apls ex hoc articulo A
cōuertit ad eos cū detestatiōe cōme
morādos/ q̄ vitio illo qđ supi⁹ me/
moraui leues z inflati/ac p seipsos velut p
inane sublati/vbi nō requiescerēt sed fracti

dissilirēt in figmēta idoloꝝ tā in lapides deciderūt: Quia eni cōmendauerat pietatem fidei / q deo iustificati grati eē debem⁹: velut cōtrarium qđ detestaremur subinferens: [Roma.1.b.] Reuelaſ eni inquit ira dei de celo sup omnē impietatē ⁊ iniusticiā hominū eoꝝ qui veritatē in iniusticia detinent: quia qđ notū est dei / manifestū est in illis: deus eni illis manifestauit: Inuisibilia eni ei⁹ a creatura mūdi per ea que facta sunt / intellecta conspiciunt: sempiterna quoqꝫ virtus eius ac diuinitas / ita vt sint inexcusabiles: Quia cognoscētes deū / nō vt deū glorificauerūt aut gratias egerūt: sed euanuerūt in cogitatiōibus suis: ⁊ obscuratū est insipiēs corꝫ eoꝝ: dicētes se esse sapiētes / stulti facti sūt: et mutauerūt gloriā incorruptibilis dei in similitudinē imaginis corruptibilis hominis et volucrū ⁊ quadrupedū et serpentiū.

[B] Uide quēadmodū nō eos dixerit veritatis ignaros: sed q veritatē in iniqtate detinerent: quia occurrebat animo vt quereret vnde illis esse potuerit cognitio veritatis / quibus deus legem nō dederat. Neqꝫ hoc tacuit vnde habere potuerint: Per visibilia nāqꝫ creature peruenisse eos dixit ad intelligētiā inuisibiliū creatoris: Eni reuera sicut magna ingenia querere pstiterunt: sic inuenire potuerūt. Ubi ḡ impietas? Quia videlicet cū cognouissent deū / nō sicut deū glorificauerūt aut gratias egerūt / sed euanuerunt in cogitatiōib⁹ suis. Eorū ꝓprie vanitas morbus est: qꝛ seipos seducūt dū videnſ sibi aliqd eē / cū nihil sint. Deniqꝫ hoc tumore supbie sese obumbrantes cuius pedem sibi nō venire deprecaſ sanct⁹ ille cantor: q dixit: [Ps.15.] In lumine tuo videbim⁹ lumē: ab ipso lumine incommutabilis veritatis auersi sunt: ⁊ obscuratū est insipiēs cor eoꝝ. Non eni sapiēs cor: ḡuis cognouissent deū sed insipiens potius: quia nō sicut deū glorificauerūt aut gratias egerūt. Dixit enim [Job.28.b.] homini: Ecce pietas est sapiētia: ac ꝑ hoc dicentes se esse sapiētes / qđ non aliter intelligendū est nisi hoc ipsū sibi tribuētes / stulti facti sunt. [C] Jam q̄ sequunſ qđ opus est dicere: Per hanc qppe impietatē illi hoīes / illi inqꝫ hoīes q ꝑ creaturā creatorē cognoscere potuerunt: quo prolapsi / cū deus supbis [Jaco.4.b.] resistit / atqꝫ vbi demersi sint / melius ipsius epistole ꝯsequentia docent ꝙ hic cōmemoratur a nobis. Neqꝫ eni isto opere hāc epistolā exponēdā suscepim⁹ / sed ei⁹ maxime testimonio demōstrare quantū possum⁹ nitimur: nō ē eo nos diuinit⁹ adiuuari ad operandā iusticiā q legem deus dedit plenam bonis sanctisqꝫ ꝓceptis / sed qđ ipsa voluntas nostra: sine qua operari bonū nō possumus / adiuueſ ⁊ erigaſ impertito spiritu gratie: sine q̄ adiutorio doctrina illa littera est [2.Cor.3.b.] occidens: quia reos potius ꝓuaricationis tenet ꝙ iustificat impios. Nam sicut illis ꝑ creaturā cognitoribus creatoris ea ipsa cognitio nihil ꝓfuit ad salutē: qꝛ cognoscentes deū / nō sicut deū glorificauerūt aut gratias egerūt / dicentes se esse sapientes: Ita eos qui per legē dei cognoscunt quēadmodum sit homini viuendū nō iustificat ipsa cognitio: quia volentes suā iusticiā constituere iusticie dei nō sunt subiecti. [Roma.10.a.]

Quō differant lex factoꝝ et lex fidei: et que sit ꝑfectior: tandemqꝫ cōcludit iustificari nō lege operū / sed fidei: nō littera / sed spiritu: nō factoꝝ meritis / sꝫ gratuita gratia:

Ex q̄ factoꝝ / id est operꝫ (Ca. XIII. [A]

Lex ꝑ quā non excluditur illa gloriatio: et lex fidei / ꝑ quā excludiſ: quo inter se differant operepreciū est cōsiderare: si tamen valem⁹ aduertere atqꝫ discernere: Cito eni quisqꝫ dixerit legem operū esse in iudaismo: legem autē fidei in christianismo: ꝓpterea quia circūcisio ceteraqꝫ opera talia legis sunt q̄ christiana iā disciplina non seruat. Sed quantū fallat ista discretio / iā diu quidē est vt molimur ostēdere / ⁊ acutis ad dinoscendum tibiqꝫ potissimū ac talib⁹ fortasse iam ostendim⁹: verū tamen quoniā res magna est / nō incōgruenter in ea manifestanda plurib⁹ etiā atqꝫ etiā testimonijs immoramur: Ipsam eni dicit legem ex qua nemo iustificatur: quā dicit subintrasse vt [Roma.5.b.] abundaret delictū: quā tamen ne quisqꝫ ob hoc imperitus argueret ⁊ sacrilegus accusaret / defendit eā dicens: Quid ergo dicem⁹? [Roma.7.b.] Lex peccatū ē? Absit: Sed peccatū nō cognoui nisi per legem: nam concupiscentiā nesciebam nisi lex diceret: Nō cōcupisces. [Exo.20.c.] Occasione itaqꝫ accepta peccatū per mandatum operatū est in me omnē concupiscētiam. Dicit etiā: Lex quidē sancta: ⁊ mādatum sanctū et iustū ⁊ bonū: sed peccatū vt appareat peccatum / per bonū mihi operatū est mortē: ipsa est ergo littera occidens que dicit: Non ꝯcupisces: de qua idem dicit qđ pauloante cōmemoraui: Per legē eni cognitio peccati: [Roma.3.c.] Nunc autē sine lege iusticia dei manifestata est / testificata per legem et prophetas: iusticia autem dei per fidē iesu christi in omnes qui credunt: Nō eni est distinctio: Omnes enim peccauerūt et egent glia dei. Justificati grat ꝑ gratiā ipsi⁹ ꝑ re-

demptionē que est in christo iesu: quē proposuit deus propitiatoriū per fidē in sanguine ipsius ad ostensionem iusticie eius ꝑpter propositū precedentiū peccatorum in dei patiētia: ad ostendendam iusticiam ipsius in hoc tempore vt sit iustus ꝛ iustificans eum qui ex fide est iesu. Deinde subiu
B
Roma.3.d. fert vnde nunc agim⁹: Ubi est ergo gloriatio? Exclusa est. Per quā legē? factorū? nō: sed per legem fidei. Lex ergo factorum ipsa
Exo.20.c. est que dicit: Non cōcupisces: quia per illā cognitio peccati est. Uolo igitur scire si qs mihi dicere audeat: vtrū lex fidei non dicat: Nō cōcupisces: si enī nō dicit: quid cause est cur nō in ea positi securi atq; impune peccemus? Hoc enim ꝛ illi putauerūt apostolum
Roma.3.b. dicere de qb⁹ ait: Et sicut dicūt nos qdā dicere: faciamus mala vt veniāt bona: quorum iudicium iustū est. Si autē dicit etiam ipa: Nō cōcupisces: sicut tam multa ꝑcepta euangelica ꝛ apostolica testificari ꝛ clamare nō cessant: quare lex factorū etiā ipsa nō dicitur? neq; enī quia nō habet opera veterum sacramentorū / circumcisionis videlicet atq; ceterorum: ideo nō sunt opera que habet in sacramentis suis huic iā tēpori congruis. Aut vero de operibus sacramētorū questio fuit quādo mentio legis ob hoc fiebat: quia per ipsam cognitio peccati est: et ideo ex ea nemo iustificatur: vnde nō per illam exclusa est gloriatio / sed per legē fidei:
Roma.1.b. ex qua iustus viuit. Sed nūqd et per istam
Exo.20.c. nō fit cognitio peccati: cū ꝛ ipsa dicat: Non cōcupisces? Quid igit̄ interest breuit̄ dicā. Qd operum lex minando imperat: hoc fidei lex credēdo impetrat: illa dicit: Nō con-
Sap.8.d. cupisces: ista dicit: Cū scirem quia nemo eē potest continens nisi deus det: ꝛ hoc ipsum erat sapientie / scire cui⁹ esset hoc donū / adij dominū ꝛ depcatus sum: Ipsa ē illa sapientia que pietas vocat̄ / qua colitur pater lu-
Jaco.1.c. minū: a quo est omne datū optimū ꝛ omne donum pfectū. Colitur autem sacrificio
1.Cor.10.d. laudis actionisq; gratiarum / vt cultor eius
C nō in seipo / sed in illo glorieť. Ac per hoc lege operū dicit deus: fac qd iubeo: lege fidei dicit̄ deo: da qd iubes. Ideo enī iubet lex vt admoneat qd faciat fides: id est vt cui iubetur / si nōdū potest sciat quid petat: si autem ꝯtinuo potest ꝛ obedienter facit / debet
1.Cor.2.c. etiam scire q̄ donāte possit: Nō enī spiritū huius mūdi accepimus / ait idem ipse constantissimus gratie predicator / sed spiritū q̄ ex deo est: vt sciamus que a deo donata sūt nobis. Quis est autem spiritus mundi huius: nisi supbie spiritus? Quo cor insipiēs obscuratum est eorum qui cognitum deum Roma.1.c.
nō vt deum gratias agendo glorificarunt: nec alio spiritu decipiunt̄ etiā illi qui ignorantes dei iusticiam ꝛ suam iusticiam volen Roma.10.a.
tes cōstituere / iusticie dei nō sunt subiecti. Unde mihi videtur magis esse fidei fili⁹ q̄ nouit a quo speret qd nondū habet / q̄ qui sibi tribuit id qd habet: q̄uis vtriq; horū ꝑferēdus sit / qui ꝛ habet / ꝛ nouit a quo habeat: si tamen nō se credat iam esse qd nondum est: ne incidat in vitium illius pharisei / q̄ q̄q̄ deo gratias ageret ex his que ha Luc.18.b.
bebat / nihil tamen petebat dari sibi: tanq̄ nihilo indigeret ad augendā perficiendā ve iusticiam. His igitur cōsideratis pertractatisq; pro viribus quas dominus donare dignatur / colligimus nō iustificari hominem ꝑceptis bone vite nisi per fidē iesu christi: hoc est nō lege operum / sed lege fidei: non littera / sed spiritu: non factorū meritis / sed gratuita gratia.

Q̄ nō solum scriptura de obseruantijs legalibus littera occidēs dicitur / sed etiam decalogi tabule et precepta que augendo concupiscentia / occidunt / nisi liberet gratia dei per legē fidei que ē in christo iesu: Ca.xiiii.

q Uamuis itaq; illos qbus circumcisio persuadebatur ita corripere atq; A
corrigere videatur apostolus / vt legis nomine eandē circūcisionē appellet / ceterasq; eiusmodi legis obseruatiōes / quas tanq̄ vmbras futuri iā nunc respuunt christiani: id tenentes qd p illas vmbras figurate promittebatur: tamē legem ex qua neminem dicit iustificari: nō tm̄ in illis sacramentis que habuerunt promissiuas figuras / verumetiā in illis operibus vult intelligi que quisquis fecerit / iuste viuit: vbi est et illud: Nō cōcupisces. Atq; vt hoc qd dicimus fiat planius / ipsum decalogū videamus. Certe enī legem moyses ministrandā populo accepit in monte / scriptam in lapi- Exo.31.d.
deis tabulis digito dei: hec decem preceptis Exo.20.
cōstringitur: vbi nihil de circūcisione mandatum est: nihil de victimis pecorū / q̄ nūc a christianis nō immolātur. In illis igitur decē ꝑceptis / excepta sabbati obseruatione / dicatur mihi quid nō sit obseruādum a christiano: siue de non faciendis colendisq; idolis alijsq; vllis dijs / preter vnum verū deum: siue de nō accipiēdo nomine domini in vanū: siue de honore parētibus deferendo: siue de cauendis fornicationib⁹ ho-

micidijs/furtis/falsis testimonijs/adulte/
rijs/re aliena cōcupiscēda? Quid horū q̄sq̄
dixerit christianū nō debere fuare? An for/
te non istā legem q̄ in illis duabus tabulis
scripta est/litterā occidentē appellat aposto
lus: sed illā circumcisionis aliorūq̄ veterū
iamq̄ abolitorꝝ sacramētorꝝ? Sed quō pu/
tabimus/ cū in ea sit: Nō cōcupisces: p qđ
mandatū/ q̄uis sanctū ⁊ iustū et bonū: fe/
fellit me inq̄t pctm̄: et p illud occidit? Quid
em̄ aliud ē: Lr̄a occidit: spūs aūt viuificat:
q̄uis euidētius eo ipso loco ad corinthios
vbi ait: Lr̄a occidit/spūs autē viuificat/nō
aliā velit intelligi litterā / q̄ ipsū decalogū
in illis duab⁹ tabulis scriptū? Sic eni dicit:
2.Cor.3.a. Qm̄ estis ep̄la christi ministrata p nos/scri
pta nō atramēto/sed spū dei viui: nō in ta/
bulis lapideis/ s; in tabulis cordis carnali/
bus. Cōfidētiā aūt talē habem⁹ p iesū chri/
stum ad deū: nō q̄ idonei sim⁹ cogitare ali/
quid a nobis q̄si ex nobismetipsis/sed suffi
cientia nostra ex deo est: q̄ idoneos fecit mi/
nistros noui testamēti: nō littera/s; spiritu.
Littera eni occidit: spūs autē viuificat. Si
autē ministratio mortis in litteris figurata
in lapidib⁹ fuit in gloria: ita vt non possent
intēdere filij israel in facie moysi/ pp̄ter glo
riam vultus ei⁹ q̄ euacuat: quare nō magis
ministratio spūs erit in gloria? Si eni mini
stratio dānationis gloria est/multo magis
B abundat ministeriū iusticiꝫ in gloria. Dici
de his verba multa possunt: sed postea for/
tasse opportunius. Nūc aūt aduerte quā di
cat litterā q̄ occidit: cui velut econtrario vi/
uificantē spm̄ ingerit. Ea certe est ministra/
tio mortis in litter̄ figurata lapideis: ⁊ mi/
Roma.5.d. nistratio dānationis: q̄ lex subintrauit vt
abundaret delictū. Porro aūt p̄cepta ipsa
tā sunt vtilia facienti atq̄ salubria/ vt nisi
q̄s ea fecerit/ vitā habere nō possit. An ꝓ
pp̄ter vnū p̄ceptū qđ ibi de sabbato ē po/
situ/ dict⁹ ē decalogus/littera occidens: q̄m
q̄sq̄s illū diē obseruat sicut littera sonat car
Roma.8.a. naliter sapit: Sapere em̄ sm̄ carnē mors ē:
et illa noue p̄cepta q̄ sic recte obseruantur
vt scripta sunt: nō ad legē operꝝ/ ex q̄ nemo
iustificat/sed ad legē fidei ex q̄ iustus viuit/
ptinere putanda sunt? Quis tam absurde
sentiat ministrationē mort̄ in litteris figu/
ratam lapideis: nō dici ex omnib⁹ decē prę/
ceptis/sed ex vno solo qđ ad sabbatū perti
Roma.4.c. net? Ubi ergo ponim⁹: Lex irā operatur:
Ubi em̄ nō est lex/ nec p̄uaricatio: Et vsq̄
Roma.5.b. ad legē peccatū in mūdo fuit: Peccatū aūt
nō deputat cū lex nō esset: Et illō qđ iā to/
Roma.3.c. ticns cōmemorauim⁹: Per legem cognitio
pctī: maximeq̄ illud vbi euidentius expssit
vnde agit: Cōcupiscentiā nesciebā: nisi lex Roma.7.b.
diceret: Nō cōcupisces? Quē totū locū at/ C
tende: et vide vtrū dcāt pp̄ter circūcisionē
vel sabbatū/vel qđ aliud vmbratilis sacra
menti/ ac nō totū pp̄ter hoc dicat / q̄ litte/
ra p̄hibens peccatū nō iustificat hominē/
sed potius occidit augēdo cōcupiscentiā et
iniq̄tatē/p̄uaricationē cumulādo/nisi libe/
ret gratia p legē fidei q̄ est in christo iesu: cū
diffundit charitas in cordib⁹ nr̄is/p spiritū Roma.5.a.
sctm̄ q̄ datus est nobis. Cum em̄ dixisset: vt
seruiam⁹ in nouitate spūs ⁊ nō in vetustate
litterę: Quid ergo dicem⁹ inq̄t: Lex pecca/ Roma.7.b.
tū est? Absit: Sed pctm̄ nō cognoui/nisi p
legē. Nā concupiscentiā nesciebā/nisi lex di
ceret: Nō cōcupisces. Occasiōe accepta pec
catū p mandatū operatū est in me omnem
cōcupiscentiā. Sine lege eni peccatū mor/
tuū ē. Ego viuebā aliq̄n sine lege: aduenie/
te aūt mādato/pctm̄ reuixit. Ego aūt mor/
tuus sū: ⁊ inuētū ē mihi mādatū qđ erat in
vita/h̄ eē in mortē. Pctm̄ em̄ occasiōe acce/
pta p mandatū fefellit me: ⁊ p illud occidit.
Itaq̄ lex q̄dē sctā: ⁊ mādatū sctm̄ ⁊ iustū et
bonū. Qđ q̄ bonū est (bonū est eni) factū ē
mihi mors? Absit. S; peccatū vt appareat
pctm̄: p bonū mihi opatū est mortē: vt fiat
sup modū peccās pctm̄ p mandatū. Scim⁹
em̄ quia lex spiritalis est/ego autē carnalis
sum/ venundatus sub pctō. Qđ em̄ operor
ignoro: nō eni qđ volo hoc ago/sed qđ odi
illō facio. Si autē qđ nolo h̄ facio: cōsentio
legi q̄m bona ē. Nūc autē nō iā ego operor
illud/sed qđ habitat in me peccatū. Inue/
nio ergo legē volenti mihi facere bonū: q̄m
mihi velle malū adiacet. Condelector enim
legi dei sm̄ interiorē hominē. Uideo autē
aliam legē in mēbris meis repugnantē legi
mentis meę/ ⁊ captiuum me in lege peccati
ducentē: quę ē in mēbris meis. Miser ego
hō: quis me liberabit de corpore mort̄ hu/
ius? Gratia dei p iesū christū dn̄m nostrū.
Igitur ego ipse mente seruio legi dei: carne D
autē legi peccati. Apparet igit litterę vetu/
statem si desit nouitas spūs/reos facere po
tius cognitione peccati/q̄ liberare a pecca/
to. Unde ⁊ alibi scriptū est: Qui apponit Eccs.1.d.
sciētiā/apponit ⁊ dolorē: nō q̄ ipsa lex† ma/ †r. peccati
lum est/sed quia mandatū bonū habet in
littera demōstrante/ non in adiuuante spi/
ritu: qđ mādatū si fit timore penę/nō amo/
re iusticię/ seruiliter fit nō liberaliter/et idō
nec fit: nō eni fructus est bonus qui de cha
ritatis radice nō surgit. Porro autē si adsit
fides quę p dilectionē operat/incipit cōde/ Gal.5.b.
B

lectari legi dei sm interiorem hominē: que
delectatio nō littere/sed spūs donū est: etiā
si alia lex in membris adhuc repugnat legi
mentis/donec in nouitate q̄ de die in diē in
interiore hoīe augeť/tota vetustas mutata
ptranseat: liberante nos de corpore mortis
huiꝰ/grā dei p iesum christū dn̄m nostrū.

Qr gratia dei iustificās hoiem/ in vetere testamento velata latitabat/ in christi euāgelio ē reuelata:

Ec gratia in testamento (Ca.XV.
b vetere velata latitabat/ q̄ in christi
euangelio reuelata est dispēsatione
tēporū ordinatissima/ sicut deꝰ nouit cūcta
disponere. Et fortasse ad illō ipsū eius lati/
Exo.20. bulū ptinet qō in eo decalogo/ q̄ datꝰ est in
monte sina/ hoc solum p̄cepto figurato oc/
cultatū est qō ad sabbatū pertinet. Sabba
tum autē dies sanctificatiōis ē. Nec vacat
q̄ inter oīa opa q̄ fecit deꝰ/ illic primo san/
Gen.2.a. ctificatio sonuit: vbi ab omnibꝰ operibꝰ re/
quieuit: Unde nūc nō est disserendi locus.
Uerū tamen qō rei de q̄ agitur satis esse ar
bitror/nō frustra illo die populus ab omni
Exo.31. opere seruili abstinere p̄ceptus ē/ quo signi
Al. ✝sanctificationis ficatur peccatū: nisi q2 non peccare ✝ sancti/
ficationis est: hoc est muneris dei p spiritū/
sanctū: qō in lege q̄ duabꝰ lapideis tabulis
ꝯscripta est/ solum inter cetera in vmbra fi/
gure positū ē: in q̄ iudei sabbatū obseruāt:
vt hoc ipso significareť tēpus tūc fuisse oc/
cultande gratie/ q̄ nouo testamēto fuerat p
Matth.27.f. christi passionē tāq̄ scissione veli reuelāda.
2.Cor.3.d. Cum enī transierit inquit ad christū/ aufe/
retur velamen.

Qr spūs dei/cuiꝰ dono iustificamur/peccādi delectationē adimit vbi ē libertas: q̄ et dei digitꝰ diciť:

2.Cor.3.d. Eus autē spūs est: vbi (Ca.XVI.
d autē spūs dn̄i/ ibi libertas. Hic aūt
spiritus dn̄i cuiꝰ dono iustificamur:
quo fit in nobis vt nō peccare delectet/ vbi
libertas est. Sicut p̄ter hūc spiritū peccare
delectat: vbi seruitꝰ/a cuiꝰ opibꝰ abstinēdū:
id est spiritaliter sabbatiçandū est. Hic spi/
Roma.5.a. ritussanctꝰ p quē diffundiť charitas in cor/
Roma.13.c. dibus nostris q̄ plenitudo legis est/ etiā di
Luc.11.c. gitus dei in euangelio diciť. Unde quia et
ille tabule digito dei cōscripte sunt: ꝛ digi/
tus dei est spūs dei p quē sanctificamur/ vt
ex fide viuētes p dilectionē bene opemur:
quē nō moueat ista cōgruētia ibidēq̄ eadē
dissistentia? Dies enī quinq̄ginta cōputanť
a celebratiōe pasche/ que occisione figurate
ouis p moysen fieri p̄cepta est: in significa/
tiōe vtiq̄ future dn̄ice passiōis vsq̄ ad diē
quo moyses legē accepit in tabulis digito
dei cōscriptis/similiter ab occisione ꝛ resur/
rectione illius q̄ sicut ouis ad immolandū Esaie.53.c.
ductus est: quinquaginta diebus cōpletis Act.2.a.
cōgregatos in vnū fideles digitus dei/hoc
est spiritussanctus impleuit.

Qr cū ad prudētiam carnis terrendā in tabulis lapideis scripta sint opera charitatis/lex opeꝝ fuit et littera occidēs: cū autē ipsa charitas diffundiť in corde credētiū/ lex est fidei viuificans dilectorē:

N hac mirabili cōgru/ (Ca.XVII. a
i entia illud certe plurimū distat/ q̄
ibi populus accedere ad locum vbi Exo.19.d.
lex dabať/horrendo terrore p̄hibeť: hic au/
tem in eos superuenit spūssanctꝰ/ q̄ cū p̄mis/
sum expectantes in vnū fuerāt cōgregati.
Ibi in tabulis lapideis digitꝰ dei opatus
est: hic in cordibus ✝humanis. Ibi q̄ lex ex/ Al. ✝hominū
trinsecus posita ē qua iniusti terrereňť: hic
intrinsecus data est q̄ iustificareňť. Nā nō Exo.20.
adulterabis: nō homicidiū facies: nō cōcu/ Roma.13.c.
pisces: et si qō est aliud mandatū/ qō vtiq̄
in illis tabulis scriptuꝫ est: in hoc inq̄t ser/
mone recapitulatur: in eo q̄ diliges p̄ximū
tuum tanq̄ teipsum. Dilectio p̄ximo malū
nō operať: Plenitudo autē legis charitas.
Hec nō in tabulis conscripta lapideis/sed
diffusa est in cordibꝰ nostris p spiritūsanctū Roma.5.a.
q̄ datus ē nobis. Lex ergo dei est charitas.
Huic prudētia carnis nō est subiecta: neq̄
enī potest: sed ad hanc prudētiā carnis ter/
rendā cū in tabulis scribunť opa charitatis/
lex est operū/et littera occidens p̄uaricato/
rem: Cū autē ipa charitas diffundiť in cor/
de credentiū/lex est fidei/ꝛ spūs viuificans
dilectorē. Uide nūc quēadmodū consonet B
ista discretio illis apostolicis verbis q̄ pau
loante ob aliud cōmemorata ꝛ diligentius
pertractanda distulerā. Manifestati inquit 2.Cor.3.a.
qm̄ estis epistola christi ministrata p nos:
scripta nō atramento/ sed spiritu dei viui:
nō in tabulis lapideis/sed i tabulis cordis
carnalibus. Ecce quēadmodū ostēdit/quia
illō ✝extra hominē scribiť vt eū forinsecus Al. ✝contra
terrificet: h̄ in ip̄o hoīe/ vt eū intrinsecus iu
stificet. Carnales autē tabulas cordis di/
xit: nō carnalis prudentie/sed tanq̄ viuen/
tis sensumq̄ habentis in comparatione la
pidis q̄ sine sensu est. Et qō paulopost di/
cit/ q̄ nō poterant intendere filij israel vsq̄ Ibidem.d.
in finem vultus moysi: et ideo eis p velum
loquebať: hoc significat/quia littera legis

neminē iustificat: Sed velamē positū est in lectione veteris testamēti donec ad christū transeat / et auferatur velamē .i. transeat ad gratiā: et intelligat ab ipso nobis esse iustificationem / ꝙ faciam⁹ qꝺ iubet. Qui ꝓpterea
Al. † nos deficientes iubet vt † in nobis deficiētes ad illū ꝯfugiamus: Ideo vigilantissime cū dixisset:
2. Corī. 3. b. Confidētiā talē habem⁹ ꝑ christū ad deū / ne nostris hoc virib⁹ tribueret / cōtinuo cōmendauit vnde agit dicēs: Nō q2 idonei sum⁹ cogitare aliqd a nob ꝗsi ex nobis semetipsis: sed sufficiētia nostra ex deo est: q et idoneos nos fecit ministros noui testamēti: nō lrē / ꝫ spūs: Lra eñ occidit / spūs autē viuificat.

Quare veterē legē nominet ministrationē mortis et dānationis: nouā autē ministrationē spiritus et iusticię: Ca. XVIII.

Roma. 4. c. Proinde qa lex / sicut alibi dicit / ꝑuaricationis gr̄a posita ē .i. littera ista extra hoiem scpta / ꝓpterea eā et ministrationē mortis et ministrationē damnationis appellat: hāc autē id ē noui testamēti ministrationē spūs et ministrationē iusticię dicit: q2 per donū spūs opamur iusticiā et a ꝑuaricatiōis dānatiōe liberamur. Ideo illud euacuat / hoc manet: qm̄ terrens pędagogus auferet cū timori successerit charitas:
2. Corī. 3. d. Ubi eñ spūs dñi ibi libertas. Hāc aūt ministrationē nō ex meritis nr̄is / ꝫ ex misc̄dia
2. Corī. 4. a. esse sic dicit: Propter qꝺ habētes ministrationē hanc / sicut misc̄diam ꝯsecuti nō infirmemur / sed abijciamus occulta cōfusionis: nō ambulantes in astutia / neqꝫ dolo adulterantes verbū dei. Hāc astutiā et dolū hypocrisim vult intelligi: quia volūt iusti videri supbi. Un̄ et in illo psalmo quē ad hui⁹ ipi⁹ grē testificationē cōmemorat idē apl's:
Roma. 4. b. Ps. 31. Beat⁹ inqt cui nō iputauit dñs pctm̄ / neqꝫ est in ore eius dolus. Hęc est humiliū sctōꝝ ꝯfessio / nō se iactantiū esse qꝺ non sunt. Et
2. Corī. 4. b. paulopost: Nō enim nos metseipsos inqt ꝑdicamus / sed iesum christū dn̄m nr̄m: nos autē seruos vestros ꝑ iesum: quia deus qui dixit de tenebris lumē clarescere / claruit in cordibus nr̄is ad illuminationē sciētię glorię ei⁹ in faciē christi iesu. Hęc est sciētia glorię ei⁹ ꝗ scim⁹ ipsum esse lumē / ꝗ tenebrę nrę illuminant. Et idipm̄ attende quēadmodū inculcet: Habem⁹ aūt inqt thesaurū istū in
Al. † virtus vasis fictilib⁹ / vt eminētia † ꝩtutis sit dei et nō ex nobis. Et paulopost cū eandē gratiā vberi⁹ in dño iesu christo cōmēdās vsqꝫ ad illud veniret indumentū iusticię fidei: q induti nō nudi inueniamur: et ꝓpter hoc ingemiscim⁹ mortalitate ꝑgrauati / habitaculū
2. Corī. 5. a. nostrū qꝺ de cęlo est supindui cupiētes / vt absorbeat mortale a vita: vide qd adiūgat:
Qui autē opatus ē nos inqt in hocipsum deus q dedit nobis pign⁹ spūs: Et post pauca intulit: vt nos simus iusticia dei in ipso. Hęc est illa iusticia dei: nō ꝗ ipse iustus est / sed qua nos ab eo facti. 2. Corī. 5. a.

Ut nullus christianoꝝ aberrare debeat ab hac fide christiana / vt dicat se iustificari posse a seipso sine gratia dei: et de differētia veteris testamenti a nouo ex ꝓphetia accepta: Ca. XIX.

Nemo ꝗ christianorū aberret ab hac fide quę sola christiana ē: neqꝫ qsqꝫ cū verecūdatus fuerit dicere ꝑ nos ipos fieri nos iustos / nō in nobis hoc operante gr̄a dei: q2 videt hoc a fidelib⁹ et pijs credi nō posse cū dicit / ad hoc se ꝯuertat vt dicat / ideo sine opatione grę dei nos iustos esse nō posse: q2 legē dedit: q2 doctrinā instituit: q2 bona ꝑcepta mādauit: Illa eni sine adiuuāte spū ꝓculdubio ē littera occidēs: cū vero adest viuificās spūs / hocipm̄ intus cōscriptū facit diligi qꝺ foris scriptū lex faciebat timeri. Inspice in h paululū et i eo testimonio qꝺ ꝑ ꝓpherā ꝺ hac re ꝑclarissimū edictū ē: Ecce dies venient dicit dñs / et cōsūmabo sup domū israel et sup domū iuda testamentū nouū: nō scd'm testamētū qꝺ feci patribus eoꝝ in die ꝗ apprehendi manū eoꝝ vt † eijcerē eos de terra ęgypti: q2 ipi nō pseuerauerūt i testamēto meo et ego neglexi eos dicit dñs: q2 hoc testamentū est qꝺ ordinabo domui israel: Post illos dies dicit dominus: dabo leges meas i cor illoꝝ / et in mente eoꝝ scribā eas: et ero eis in deū: et ipi erūt mihi in populum: et nō docebit vnusquisqꝫ ciuē suū et vnusquisqꝫ fratrē suum dicēs: cognosce dn̄m: q2 oēs cognoscēt me a minore vsqꝫ ad maiorē eoꝝ: quia ꝓpitius ero iniqtati eoꝝ: et pctā eoꝝ nō memorabor vltra. Quid ad hęc dicem⁹? Nēpe in veteribus libris aut nusqꝫ aut difficile ꝑter hūc ꝓpheticum locū legit facta cōmemoratio testamēti noui / vt omnino ipso noie appellaret: Nā multis locis hoc significat et ꝑnunciat futurum / sed nō ita vt etiā nomē legat expssuꝫ. Considera igit diligenter quā differentiaꝫ inter duo testamēta: id est vetus et nouum deus esse testatus sit / cū dixisset: Nō sm̄ testamentū qꝺ feci patribus eoꝝ in die ꝗ apprehendi manū eoꝝ vt † eijcerem eos de terra ęgypti. Uide qd adiūxit: Quia ipsi nō pseuerauerūt in testamēto meo. Uitio eoꝝ deputat ꝙ in testamento dei nō ꝑmanserunt:

Margin (right column): A — Hiere. 31. f. — Al. † educerē — B — Al. † educerē

ne lex quā tūc acceperūt culpanda videat:
Matth.5.b. Ipsa est eni quā non venit christus soluere
sed implere: Non tamen per eandez legem
iustificantur impij/sed p gratiā: hoc quippe
agit viuificans spūs/ sine q̄ littera occidit.
Gal.3.c. Si eni data esset lex q̄ posset viuificare/ om
nino ex lege esset iusticia: sed conclusit scri
ptura oia sub peccato/vt pmissio ex fide ie
su christi daretur credentibus. Ex hac pro
missione/hoc est ex dei beneficio ipsa lex im
pletur: sine qua pmissione p̄uaricatores fa
cit/vel vsq̧ ad effectū mali operis si etiā re
pagula timoris cōcupiscentię flāma trāscē
derit/vl certe in sola volūtate si timor penę
suauitatē libidinis vicerit. Qd̄ eni ait: Cō
clusit scriptura omnia sub peccato/vt pro
missio ex fide iesu christi daret credētibus:
ipsius cōclusionis vtilitas dicta est: Nam
conclusit ad quos vsus/nisi quemadmodū
Ibidem.d. alibi dicit: Priusq̄ autē veniret fides/sub
lege custodiebamur: conclusi in eā fidē que
postea reuelata ē. Lex ergo data est/ vt grā
quereret: Gratia data est/ vt lex impleret.
Neq̧ enim suo vitio nō implebatur lex/sed
vitio prudētię carnis. Quod vitium per le
gē demonstradū/per gratiā sanādū fuit. Qd̄
eni impossibile erat legis in quo infirmaba
tur p carnē/ misit deus filium suū in simili
Roma.8.a. tudine carnis peccati: et de pctō damnauit
Al. mortem peccatū in carne/vt iusticia legis impleret
in nobis: qui non sm carnē ambulamus/sz
sm spiritū. Unde & in isto prophetico testi
Hiere.31.f. monio: Cōsūmabo inqt qd̄ sup domū isra
el et super domū iuda testamentū nouum:
quid est cōsummabo/nisi implebo: non sm
testamentuz qd̄ feci patribus eorū in die q̄
apphēdi manū eoꝝ/vt eijcerem eos de ter
ra egypti.

Unde dicat lex vetus et noua: (Ca.XX.

Ergo illud vet⁹ erat: q2 h̄ nouū ē. Unde igit illd vetus/h̄ nouū: cū lex eadem impleat p testamentū
Exo.20.c. nouū q̄ dixit i veteri: Nō ↄcupisces? Quia
ipsi inquit nō pseuerauerunt in testamento
nouo/ & ego neglexi eos dicit domin⁹. Ergo
ppter veteris homis noxā que p litterā iu
bentē & minantē minime sanabat/dicitur il
lud testamētum vetus: hoc aūt nouū/ pro
pter nouitatē spūs que hoiem nouū sanat
a vitio vetustatis. Deniq̧ attēde qd̄ sequi
tur: et vide quanta luce fiat pspicuū: q̄ sibi
videntes nolūt hoies intueri: quia hoc te
stamentum est inquit qd̄ ordinabo domui
Hiere.31.f. israel: Post dies illos dicit dn̄s dabo leges
meas in cor illoꝝ: & in mēte eoꝝ scribā eas.
Ecce est/vnde aplus ait qd̄ supra cōmemo
rauimus: Nō in tabulis lapideis/sed in ta 2.Cor.3.a.
bulis cordis: quia nō atramento/sed spiri
tu dei viui. Nec ob aliud arbitror i eo loco
apostolū voluisse cōmemorare testamentū
nouū: ibi quippe ait: Qui & idoneos nos fe
cit ministros noui testamēti/non litterę/sed
spiritus: nisi quia istā intuebat pphetiam
cū diceret: Nō in tabulis lapideis/ s̄ in ta
bulis cordis carnalibus: qm̄ hic dictuz est:
In cordibus eoꝝ scribo eas. Ubi noiatim
pmissum est testamētum nouum.

Que sint leges scripte in cordibus fidelium: Ca.XXI.

Quid sūt ergo leges dei ab ipso deo scriptę in cordibus/nisi ipsa p̄sentia spūssancti: qui est digitus dei: quo
p̄sente diffundit charitas cordib⁹ nostris: q̄
plenitudo legis est/& p̄cepti finis: Nā quia
veteris testamēti pmissa terrena sunt: licet
exceptis sacramētis/ q̄ vmbra erāt futuroꝝ/
sicut circūcisio/& sabbatū: & alię dierū obser
uatiōes: & quarūdā escaꝝ cerimonię: & mul 2.Retract. ca.37.b.
tiplex sacrificioꝝ sacrorūq̧ ritus q̄ vetusta
ti carnali lege iugoq̧ seruili ↄgruebant/ ta
lia cōtineant pręcepta iusticię qualia nunc
quoq̧ obseruare p̄cipimur: q̄ maxime dua
bus illis tabulis sine figura adumbratę si
gnificationis expressa sunt: sicut est: Non Exo.20.c.
adulterabis: nō homicidiū facies: nō cōcu Roma.13.c.
pisces: et si qd̄ aliud est mandatū qd̄ in hoc
sermone recapitulat: Diliges primū tuum
sicut teipsuz: tamē quia in eo/sicut dixi/ p
missa terrena & temporalia recitant: quę bo
na sunt hui⁹ corruptibilis carnis: q̄uis eis
sempiterna atq̧ cęlestia ad nouū scilicet te
stamentuz ptinentia figurarent: nunc ipsi⁹
bonū cordis pmittit: mentis bonū/spirit⁹
bonū: hoc est intelligibile bonū: cū dicitur:
Dabo leges meas in mente eoꝝ/& in cordi
bus eoꝝ scribā eas. Unde significauit eos
nō forinsecus terrentē legē formidaturos/
sed intrinsecus habitantē ipsam legis iusti
ciam dilecturos.

Quid sit viuere deo/ & q̄ bonū sit: (Ca.XXII.

Deinde addidit & merce
Hiere.31.f. dē: Et ero eis in deū: & ipsi erūt mihi
in pplm̄. Hoc est illud qd̄ de deo ait
Ps.72. ille: Mihi autē adherere deo bonū est. Ero
inqt illis in deuz: & ipsi erūt mihi populus:
Quid hoc bono melius: quid hac fęlicitate
Ps.35. fęlicius viuere deo? Uiuere deo apud quē
est fons vitę: et in cui⁹ lumine videbim⁹ lu
Joh.17.a. men. De hac vita dicit ipe dn̄s: Hęc est aūt
vita ęterna vt cognoscant te vnū veꝝ deū:
& quē misisti iesum christū: id est te & quē mi
sisti iesum christū vnū verū deū. Hoc eni et

Job.14.c. ipse ꝓmittit dilectorib ꝰ dicēs: Qui diligit
me mandata mea custodit: ⁊ qui diligit me
diligetur a patre meo/ ⁊ ego diligā eū ⁊ osten
dam meipsum illi: Vtiq; in forma dei in q̃
Phil.2.a. equalis ē patri: nō in forma serui in qua se
et impijs ostendebat. Tūc enī fiet qđ scptū
Esaie.26.b. est: Tollatur impius vt non videat clarita/
Math.25.d. tem dñi. Quādo ibunt sinistri in ignē eter/
num/ iusti autē in vitam eternā. Que vita
eterna sicut cōmemoraui definita ē ea esse/
vt cognoscāt vnū verum deū. Hinc dicit et
1.Job.3.a. johānes: Dilectissimi/ filij dei sumꝰ ⁊ nōdū
apparuit qđ erimus: Scimus quia cum ap/
paruerit similes ei erimus: qm̄ videbimus
eum sicuti est. Hec similitudo nunc incipit
2.Cor.4.d. reformari/ q̄diu hō interius renouatur de die
Col.3.b. in diē sm̄ imaginē eius q̄ creauit eū.

Exēplo apl̄i cōparat vitā spirita lem huiꝰ tp̄is ad futura: Ca.XXIII.

Sed ad illius eminentie ꝑfectionem
S que tūc futura est: qđ hoc/ aut quan
tum est? Siquidē apostolus ad illa
ineffabilia qualecunq; adhibens de notis
rebus exemplū/ paruulā etatem virili com
1.Cor.13.c. parauit etati. Cum essem inquit paruulus
quasi paruulus loquebar/ quasi paruulus
sapiebam/ quasi paruulus cogitabam: cū
autē factus sum vir/ euacuaui ea q̄ paruuli
erant. Cur autē hoc dixerit/ cōsequēter ostē
dens. Videmꝰ inquit nūc per speculū in enig
mate/ tūc aūt facie ad faciem: Nunc scio ex
parte/ tūc aūt cognoscā sicut ⁊ cognitꝰ sum.

Quō intelligendū sit illud pro/ phete: Et non docebit vnusq̄sq; ci uē suū et fratrē suū ⁊c. et inserit de fide abrae: et de mercede legis fa/ ctorum et fidei: Ca.XXIIII.

P Roinde etiā per hunc ꝓphetā cuiꝰ
P testimoniū pertractamus hoc addi/
tur: Vt in eo merces/ i eo finis/ in eo
perfectio felicitatis/ in eo beate eterneq; vi/
te summa cōsistat. Cum enī dixisset: Et ero
illis in deū et ipsi erūt mihi pplus: cōtinuo
Hiere.31.f. addidit: Et nō docebit vnusquisq; ciuē suū
et vnusquisq; fratrē suum/ dicēs: Cognosce
dñm: quia oēs cognoscēt me a minore vsq;
ad maiorē eorum. Nunc certe iam tempus
est testamenti noui/ cuiꝰ per ꝓphetā facta ē
ꝓmissio per hec verba que ex illa ꝓphetia
commemorauimus. Cur ergo adhuc dicit:
vnusq̄sq; ciui suo ⁊ fratri suo: cognosce do/
minū? An forte nō dicitur cum euāgeliū p̄di/
catur: ⁊ eius ipsa sit p̄dicatio vt hoc vbiq;
dicatur? Nā vnde se apostolus gentiū di/
cit esse doctorē/ nisi quia hoc fit qđ ipse ait:
Quō inuocabunt in quē nō crediderunt? Roma.10.c.
Aut quō credūt quē nō audierūt? Quō au
tem audiēt sine p̄dicante? Cū ergo nūc ista
p̄dicatio vsquaq; crebrescat/ quomō tem
pus est testamenti noui: de quo ꝓpheta di
xit: Et nō docebit vnusquisq; ciuē suum: et Hiere.31.f.
vnusquisq; fratrem suum dicens: cognosce
dñm: quia omnes cognoscent me a minore
vsq; ad maiorem eorum: nisi quia eiusdem
testamenti noui eternam mercedem: id est
ipsius dei beatissimā contēplationē ꝓmit/
tendo cōiūxit? Quid ergo est: Omnes a mi/
nore vsq; ad maiorē eorū/ nisi oēs ꝑtinen/
tes spiritaliter ad domū israel ⁊ ad domum
iuda: hoc ē ad filios isaac et ad semē abrae.
Ipsa ē enī ꝓmissio qua ei dictū ē: In isaac Roma.9.b.
vocabitur tibi semē: Nō enī qui filij carnis
hi filij dei/ sed filij ꝓmissionis deputantur in
semine. Promissiōis aūt v̄bū hoc est: Ad Gen.18.b.
hoc tempus veniam: ⁊ erit sare filius. Nō
solum autē/ sed ⁊ rebecce ex vno concubitu
habens isaac patris nostri: De nondū enī
natis/ nec qui aliquid operati fuerint boni
aut mali vt sm̄ electionem ꝓpositū dei ma
neret: nō ex operibus sed ex vocante dictū
est ei: quia maior seruiet minori. Hec ē do/ Gen.25.c.
mus israel vel domus iuda ꝓpter christuz/
qui venit ex tribu iuda. Domꝰ filiorū pro/
missionis hec est: nō operum propriorum/ sed
beneficij dei: Hoc enī deus ꝓmittit qđ ipse
facit: nō enī ipse ꝓmittit ⁊ alius facit: quod
iam nō est ꝓmittere sed p̄dicere: Ideo non
ex operibus sed ex vocāte: ne ipsorum sit ⁊ nō
dei: Ne merces non imputetur sm̄ gratiā/ sed
sm̄ debitū: atq; ita gratia iā nō sit grā: cuiꝰ
vehemens defensor est atq; assertor mini/ 1.Cor.15.b.
mus apostolorum/ qui plus omnibꝰ illis labo
rauit: nō ipse autez/ sed gratia dei cum illo.
Omnes inquit agnoscent me: Omnes do/ B
mus israel et domus iuda. Neq; enim om/
nes qui ex israel hi sunt israel: sed oēs qui/
bus dicitur in psalmo ꝓ susceptione matuti/
na: hoc ē pro luce noua/ testamēti scz noui:
Vniuersum semē iacob magnificate eū: ti/ Ps.21.
meat eū oē semē israel. Vniuersū omnino
semen/ prorsus omne semen ꝓmissorū atq;
vocatorum: sed eorum q̄ sm̄ ꝓpositū vocati sūt: Roma.8.e.
Quos enim predestinauit/ illos ⁊ vocauit:
quos aūt vocauit/ illos ⁊ iustificauit: quos
autē iustificauit/ illos ⁊ glorificauit: Ideoq;
ex fide/ vt sm̄ gratiā firma sit promissio om
ni semini: non ei tm̄ quod ex lege est: id est
ex vetere testamento venit ad nouū/ sed et
ei qđ ex fide est nō sibi ꝓmissa lege: Ex fide
autē abraam: id est imitatores fidei abraā
q̄ est pater omniū nostruz: sicut scriptū est:

Act.17.a. Roma.4.c. Roma.8.f. quia patrem multarum gentiū posui te. Hos ergo hi pdestinati/ vocati/ iustificati/ glorificati cognoscent deū gratia testamenti noui: a minore vsq; ad maiorē eorū. Sicut ergo lex factorum scripta in tabulis lapideis/ merces eius terra illa pmissionis/ quā carnalis domus israel cum ex egypto liberata esset/ accepit/ pertinet ad testamētum vetus: ita lex fidei scripta in cordibus/ merces eius species cōtēplationis/ quā spiritalis domus israel ab hoc mundo liberata pcipiet/ pertinet ad testamentū nouū: Tūc fiet quod dicit apostolus: Siue pphetie euacuabunt/ siue lingue cessabunt/ siue sciētia euacuabitur: illa scilicet paruulorū sciētia in qua hic viuit: que ex parte per speculū in enigmate videtur: propter hāc eni necessaria est prophetia: cū adhuc pteritis futura succedunt: ppter hanc lingue/ id ē multiplicitas significationum: cum ex alio atq; alio aliud atq; aliud admonetur: qui nōdū eternam lucem perspicue veritatis mēte purgatissima contemplat. Cū autē venerit qd pfectum est: et totum hoc qd ex parte est fuerit euacuatū: tūc qd assumpta carne/ carni apparuit: ostēdit seipsum dilectoribus suis. Tunc erit vita eterna/ vt cognoscam vnū verū deū: tūc similes ei erimus: quoniam tunc cognoscemus sicut et cogniti sumus. Tunc nō docebit vnusquisq; ciuem suum/ aut fratrē suū dicens: cognosce dominū: Omnes eni cognoscent eū a minore vsq; ad maiorē eorū. Qd mltis modis intelligi potest: Siue qr et illic quisq; sanctorū tanq; stella ab stella differt in gloria: Nec ad rem quicq; interest vtrum a minore vsq; ad maiorē sicut dictū est/ an si a maiore vsq; ad minorem diceret: qd similiter nihil interest: etiam si minores intellexerim⁹/ qui tantūmodo credere: maiores autē qui etiā intelligere quantum in hac vita fieri pōt lumē incorporeū atq; incōmutabile valuerūt: Siue minores: tēpore posteriores: maiores autē/ tēpore priores intelligi voluit: Simul eni promissam dei contemplationē accepturi sunt omnes: quia et illi pro nobis meliora prouiderunt: ne sine nobis perfecti perficerent. Et ideo velut minores repertunt priores: qr min⁹ dilati sunt: sicut in illo euāgelico denario per similitudinē dicitur: quē prius accipiunt q posterius venerūt ad vineam: Siue quoli bet alio modo qd me in psentia forsitan fugit/ minores maioresq; accipiēdi sunt.

1.Cor.13.c.

Hiere.31.f.

1.Cor.15.f.

Matth.20.b.

De distantia legis veteris et fidei: et quomodo de⁹ nos adiuuet in bono faciendo: Ca.XXV.

A Liud tamen quantū potes diligenter attende/ qd tanto molumine cōnor ostēdere. Cū testamentū nouū ppheta promitteret/ non fm testamentum quod prius factū est populo israel ex egypto liberato/ nihil eum de sacrificiorum vel quarumcunq; sacramētorum commutatione dixisse: quis et ipsa sine dubio fuerat secutura: sicut secutā videm⁹ qd mult aliis locis eadē pphetica scriptura testatur: sed tantūmodo istam commendasse distantiam qr leges suas daturus esset deus in mentē eorū qui ptinerēt ad hoc testamentū/ et eorum scripturas in cordibus. Unde apostolus sumpsit nō atramento/ sed spiritu dei viui: nō in tabulis lapideis/ sed in tabulis cordis carnalibus/ sempiternamq; mercedem iustificationis huius/ nō terrā de qua pulsi fūt amorrei et cethei: et alie gentes que ibi cōmemorantur: sed ipsum deū cui adherere bonum est: vt bonū dei quod diligunt deus sit ipse quem diligunt. Itēq; et homines a deo nisi peccata nō separant: que non nisi per eandem gratiā dimittuntur. Unde cū dixisset: Omnes eni cognoscent me a minore vsq; ad maiorem eorū: mox addidit: Quia propitius ero iniquitati eorum: et peccata eorū non memorabor vltra. Per legem ergo factorum dicit dominus: Nō cōcupisces: per legem fidei dicit dominus: Sine me nihil potestis facere: Agebat enim de bonis operibus: hoc est de palmitum fructibus. Cum igitur hec appareat distantia veteris et noui testamenti: qr lex ibi in tabulis/ hic in cordibus scribitur: vt quod ibi forinsecus terret/ hic delectet intrinsecus: ibiq; fiat puaricator per occidentem litteram/ hic dilector per viuificantem spiritum: non ideo dicendum est qr deus adiuuet nos ad operandam iusticiā/ atq; operetur in nobis et velle et operari pro bona voluntate: quia precepti iusticie forinsecus insonat sensib⁹ nostris: sed quia intrinsecus incrementum dat diffundendo charitatē in cordibus nostris per spiritūsanctū qui datus est nobis.

2.Cor.3.a.

Ps.72.

Hiere.31.f.

B

Exo.20.c.
Joh.15.a.

Quomodo a gentibus natura li lege viuentib⁹ differant hi quorum in cordibus lex dei scribitur: et quid nomine gentiū significet: et quomō intelligat: Factores legis iustificabunt: Ca.XXVI.

A Idendum est autem quomodo dicat apostolus: Cum enim gentes q legem non habent naturaliter que legis sunt faciunt: hi legem non habentes

Roma.2.c.

Al. † esse inter tum distantia

ipsi sibi sunt lex/q ostendūt opus legis scri/ptum in cordibus suis:ne videatur† nō esse certa distantia noui testamenti:q leges su/as domin' in cordibus populi sui se scriptu rum esse promisit: quādoquidē hoc gentes naturaliter habeant. Pertractanda igitur hec questio/que nō mediocris exorta ē. Di/cit eni aliqs: Si deus hinc discernit a vete/re testamento nouum / q in vetere legē suā scripsit in tabulis: in nouo autē scripsit in cordibus: fideles noui testamēti vnde dis/cernuntur a gentibus / que habent opus le gis scriptum in cordibus suis/quo natura/liter que legis sunt faciūt: quasi iam illo po pulo vetere potiores qui legem accepit in tabulis: et nouo populo pores / cui hoc pre/statur per testamentū nouū qd his natura iam ḡstitit? An forte eas gētes commemo/rauit apostolus/ scriptaz in cordib' habere legem/que ad nouum pertinent testamen/

B

tum? Ad hoc eni vnde venerit intuēdū est.

Roma.i.b. Primo euangeliū commendans ait: Virt' enim dei est in salutez omni credenti: iudeo primū; et greco: iusticia eni dei in eo reuela/

Abacuk .i.a. tur ex fide in fidem: sicut scriptū est: Iustus autē ex fide viuit. Dein de loquitur de illis impiis qbus propter superbiam nec cogni

Roma.i.c. tio dei profuit: quia non sicut deum glori/ficauerūt/aūt gratias egerūt. Inde transit ad eos qui iudicant et agunt talia qualia condemnant: nimirum propter iudeos qui de lege dei gloriabant: quis adhuc eos no

Roma.ii.b. minatim no exprimat: et ideo dicit: Ira et in dignatio/tribulatio et angustia in oēm ani/mam hominis operātis malum / iudei pri/mum et greci: Gloria autem et honor et pax omni operāti bonū / iudeo primū et greco: nō est enim personarū acceptio apud deū. Quicūq enim sine lege peccauerūt/ sine le ge peribunt: et quicūq in lege peccauerunt per legem iudicabunt: Nō enim auditores legis iusti sunt apud deum/sed factores le/gis iustificabuntur. His verbis hoc vnde agitur/ subiūgit et dicit: Cum enim gentes que legez dei nō habēt/ naturaliter q legis sunt faciūt: et cetera que iam supra comme/morauimus: Proinde nō videt alios hic signi/ficasse sub nomine gentium q eos quos nomine greci supra significabat: cum dice/

C

ret: iudeo primū et greco. Porro si euange lium virtus dei est in salute omni credenti: iudeo primū et greco: et ira et indignatio/tri/bulatio et angustia in omnē animā hominis operantis malum/iudei primū et greci: glo/ria autem et honor et pax omni operanti bo

num: iudeo primū et greco: iste autem gre/cus nomine gentium significatus est natu/raliter que legis sunt facientium: et que scri ptum habent opus legis in cordibus suis: profecto ad euangelium pertinent gentes: qbus lex in cordib' scripta est: Eis quippe credentib' virtus dei est in salutē. Quibus autē gentib' bn operātib' gloriā et honorē pacemq promitteret/extra euangelij gra/tiam constitutis? Quia enim psonarū ac/ceptio nō est apud deū: et non auditores le/gis / sed factores iustificantur: ideo siue iu/deus/siue grecus: hoc est quilibet ex genti/bus crediderit/salutez in euangelio pariter habebit: Nō eni est distinctio/ sicut postea Roma.iii.d.

dicit: Omnes eni peccauerunt et egent glo/ria dei: iustificati gratis per gratiam ipsius. Unde autem factorem legis grecū iustifi/ D

cari diceret: sine gratia saluatoris? Neq eni contra seipsum diceret: qd ait: factores leg iustificabūtur/ tanq per opera/nō per gra/tiam iustificent: cum dicat gratis iustifica/ri hominē per fidem sine operibus legis /ni hilq aliud velit intelligi in eo qd dicit / gra tis/nisi quia iustificationē opera nō prece/dūt. Aperte quippe alibi dicit: Si gratia nō Roma.xi.a.

ex operibus: alioquin gratia iam nō est gra tia. Sed sic intelligendū est: factores legis iustificabunt: vt sciamus aliter eos nō esse factores legis nisi iustificētur: vt nō iustifi/catio factorib' accedat: sed factores leg iusti/ficatio pcedat. Quid est enim aliud/iustifi/cati/q iusti facti: ab illo scilicet qui iustificat Roma.iiii.a.

impium/vt ex impio fiat iustus? Si eni ita loqueremur/vt diceremus/homines libera buntur: hoc vtiq intelligeretur eis qui iam homines essent accedere liberationē. Si au tem diceremus: homines creabuntur: non vtiq intelligeretur eos creari qui iam ho/mines erāt/sed ipsa creatione homines fie/ri. Ita si dictum esset: factores legis hono/rabuntur: recte nō acciperemus nisi hono/rem illis qui iam essent factores legis acce/dere. Cum vero dictū est: factores legis iu/stificabuntur: quid aliud dictum est q iusti iustificabunt: factores enim leg vtiq iusti sunt: Ac per hoc tantundē est ac si diceret: factores legis creabuntur: non quia erant/ sed vt sint: vt sic intelligerēt etiā iudei leg auditores indigere se gra iusti iustificato/ris vt possint esse factores. Aut certe ita di ctum est/ iustificabunt/ac si diceretur: iusti habebunt: iusti deputabunt: Sicut dictuz

Luc.x.e. est de qdam: Ille autē volēs se iustificare/ id est vt iustus haberetur et deputaretur:

Uñ aliter dicim⁹: De⁹ sctificat sctōs suos: Matth.6.b. aliter autē: Sanctificetur nomen tuū. Haȝ illud ideo/ quia ipse illos facit esse sanctos q̄ nō erant sancti: hoc autē ideo/ vt qō sem per apud se sanctū est/ sanctū etiā ab homi/ E nibus habeat: id ē sancte timeat. Sic ergo gentes commemorans naturaliter quę le/ gis sunt facientes / ꝛ scriptū habentes opus legis in cordibus: illos intelligi voluit qui credunt in christum: quia non sicut iudei p̄/ missa sibi lege veniūt ad fidem: non est cur eos conemur discernere ab his quibus per pphetā pmittens testamentū nouū/ dixit Hiere.31.f. leges suas se scripturū in cordibus eorum: Roma.11.c. quia et ipsi per insertionē quā oleastro p̄sti tam dicit/ ad eandem oleam: hoc est ad eun dem dei populuȝ ptinent: potiusq̧ concor/ dat pphetico etiam hoc apostolicū testimo nium/ vt hoc sit pertinere ad testamentum nouū/ legeȝ dei habere nō in tabulis sed in cordibus scriptam: hoc ē intimo affectu iu/ Gal.5.b. sticiaȝ legis amplecti: vbi fides p dilectio/ nem operatur: quia ex fide iustificat gentes deus: Qđ scriptura p̄uidens / p̄nunciauit Gen.22.b. abrahę dicens: In semine tuo benedicentur omnes gentes: vt per hāc pmissionis gra/ tiam oliuę insereretur oleaster: et fierent fi/ deles gētes filij abrahę in semine abrahę: qđ est christus: sectantes eius fidem qui nō ac/ cepta in tabulis lege / nōdū q̧ habens ipsā Gen.15.b. circūcisionē/ credidit deo ꝛ deputatū est illi ad iusticiā. Hec sic tale erit hoc qđ ꝺ eiusmo/ di gentibus dixit apostolus: q̧ opus legis scriptū habeāt in cordibus suis: q̄ est illud 2.Cor.3.a. ad corinthios: nō in tabulis lapideis / ꝫ in tabulis cordis carnalibus. Ita eñ fiunt de domo israel/ cū pputiū eorū in circūcisio/ nem deputat: eo q̧ iusticiam legis nō pręcisione carnis ostendūt/ sed cordis charita/ te custodiūt: quoniā si pputiū iusticias le gis custodiat/ nōne pputiuȝ eius inqt in circūcisionē deputabit: Et ꝓpterea in do/ mo veri israel in quo dolus nō est/ partici/ pes sunt testamenti noui: quia dat deus le ges in mentē ipsoꝝ: ꝛ in cordibus eoꝝ scri/ bit eas digito suo / spūsctō: q̄ ibi diffundit charitas q̄ legis ē plenitudo.

Quare gentes dicant naturaliter que legis sunt facere/ non spiritu dei vel gratia: et quō bona fuerint eorum opera: Ca.xxvij.

Nec moueat / q̧ naturaliter eos dixit q̄ legis sunt facere: nō spū dei/ non fide/ nō gratia: Hoc enī agit spirit⁹ gratię: vt imaginem dei in qua naturaliter facti sumus instauret in nobis. Vitiū q̄ppe contra naturā est: quod vtiq̧ sanat gratia. Propter quā deo dicit: Miserere mei: sana Ps.40. animam meam qm̄ peccaui tibi. Proinde naturaliter homines quę legis sunt faciūt: Qui enim hoc nō faciunt / vitiose faciunt. Quo vitio lex dei est deleta de cordibus: Ac p h' vitio sanato/ cuȝ illic scribit/ fiunt q̄ legis sunt naturaliter: nō q̧ per naturaȝ ne/ gata sit gratia: sed potius per gratiā repa/ rata natura. Per vnū quippe hominē pecca Roma.5.b. tum intrauit in mūdū: ꝛ per peccatū mors: ꝛ ita in omnes homines pertransijt/ in quo omnes peccauerūt: Et ideo quia nō est di/ Roma.3.d. stinctio/ egent gloria dei: iustificati gratis per gratiam ipsius. Quę gratia in interio/ re hoie renouato iusticia scribit: quā culpa deleuerat: ꝛ hęc miscdia sup gen⁹ humanū per christū iesum dn̄m nostrū. Unus enim 1.timoth.2.a. deus: vnus ꝛ mediator dei ꝛ hominum ho/ mo christus iesus. Si autē hi qui naturali/ ter quę legis sunt faciunt /nondum sunt ha bendi in numero eorum quos christi iustifi cat gratia: sed in eorū potius quorū etiam impiorū/ nec deū verū veraciter iusteq̧ co/ lentiū/ quędā tamen facta vel legimus/ vel nouimus/ vel audimus: quę fm iusticię re/ gulam nō solum vituperare nō possumus/ verūetiaȝ merito recteq̧ laudamus: q̄q̄ si discutiatur quo fine fiant/ vix inueniuntur quę iusticię debitam laudem defensionēve mereantur.

Q lex naturalis in gētibus per vetustatē non omnino deleta/ renouatur in credētibus per christi gratiam: Ca.xxviij.

Uerūtamē q: nō vsq̧adeo in anima A humana imago dei terrenorum affe ctuuȝ labe detrita est/ vt nulla in ea velut liniamēta extrema remāserint / vnde merito dici possit etiā in ipa impietate vite suę facere aliqua legis vel sapere / si hoc est qđ dictū est: quia gentes quę legem nō ha/ bent/ hoc est legem dei naturaliter quę leg' sunt faciunt: et q: huiusmodi homines ipsi sibi sunt lex: ꝛ scriptum opus legis habent in cordibus suis: id est nō omnimodo dele/ tum est quod ibi per imaginē dei cum crea/ remur impressum est: etiam sic illa differen/ tia nō perturbabitur qua distat a vetere te/ stamentum nouuȝ: eo q̧ per nouum scribi/ tur lex dei in corde fidelium/ quę per vetus in tabulis scripta est: hoc enim illic scribit per renouationē quod nō omnimodo dele/ tum est per vetustatē. Nam sicut ipsa ima/

go dei renouatur in mente credentium per testamētū nouū/quā nō penitus impietas aboleuerat:nam remanserat vtiq3 id quod anima hominis nisi rationalis esse non potest:ita etiam ibi lex dei non ex omni parte deleta p iniustitiā / profecto scribitur renouata per gratiā. Nec istaz inscriptionē que iustificatio est/poterat efficere in iudeis lex in tabulis scripta:sed solam preuaricationē. Nam z ipsi homines erant:z vis illa nature inerat eis/ qua legitimu3 aliquid anima rationalis z sentit z facit:sed pietas que in aliam vitam transfert beatam / z eternā legem habet immaculatā / conuertentem animas vt ex illo lumine renouentur/fiatq3 in
Ps.4. eis: Signatum est super nos lumē vultus tui dñe: Unde auersi absolescere meruerunt:renouari autem nisi gratia christiana: hoc est nisi mediatoris intercessione nō pos
1.timoth.2.b. sunt. Unus enī deus/vnus z mediator dei et hominū/ homo christus iesus: qui dedit semetipsum redemptionē pro omnibus. A cuius gratia si alieni sunt illi de qbus agimus:qui fm illum modū de quo superius satis dixim⁹/naturaliter que legis sunt faciunt:quid eis proderunt excusantes cogi
Roma.2.c. tatiōes in die qua iudicabit deus occulta
B hominū/nisi forte vt mitius puniant? Sicut eīi nō impediunt a vita eterna iustum qdam peccata venialia/sine qbus hec vita nō ducitur:sic ad salutem eternā nihil prosūt impio aliqua bona opera / sine quibus difficillime vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. Uerūtamen sicut in regno dei
1. Cor.15.f. velut stella ab stella in gloria differunt san
Matth.11.d. cti:sic z in damnatiōe pene sempiterne / tolerabilius erit sodome q alteri ciuitati: et
Matth.23.b. erunt quidam duplo amplius quibusdam gehēne filij: Ita nec illud in iudicio dei vacabit/ q in ipsa impietate damnabili magis alius alio minusve peccauerit. Quid ergo hinc apostolus efficere voluit q iactanti
Roma.2.b. am cohibens iudeorum: cum dixisset: Non auditores legis iusti sunt apud deum:sed factores legis iustificabuntur:cōtinuo subiecit de his qui legem non habentes naturaliter que legis sunt facientes? Si non illi sunt intelligendi qui pertinent ad gratiam mediatoris/ sed illi potius qui cum deum verum vera pietate non colant/habent tamen quedam opera bona in vita impia? An forte hoc ipso probandum credidit qd
Ibidem supra dixerat:Quia nō est personarum acceptio apud deum: et quod postea dixit:
Roma.3.d. Quia nō iudeorum deus est tm/sed etiam gentium? Q2 quantulacunq3 legis opera naturaliter insita non inuenirent in eis qui legem non acceperunt/nisi ex reliquijs imaginis dei: Quam nō contemnit cum in eū credunt:apud quem nō est acceptio personarum. Sed quodlibet horum accipiatur: constat gratiam dei promissam esse testamento nouo etiam per pphetam. Eandēq3 gratiam in eo definitam vt scribant leges dei in cordibus hominū:peruenianto3 ad
Hiere.31.f. eam cognitionē dei/vbi non docebit vnusquisq3 ciuem suum vel fratrem suū dicens: cognosce deu3: quia omnes cognoscent eū a minore vsq3 ad maiorem eorum. Hoc do-
Roma.5.a. num spiritussancti est q diffunditur charitas in cordibus nostris. Charitas nō que li
1.timoth.1.b. bet/sed charitas dei de corde puro z conscientia bona/z fide nō ficta:ex qua iustus in hac peregrinatione viuēs ad speciē quoq3
1.Cor.13.d. perducitur post speculum z enigma:z qdqd erat ex parte vt facie ad faciem cognoscat
Ps.26. sicut z cognitus est. Unam enim petita domino z hanc requirit/vt inhabitet in domo domini per omnes dies vite sue:ad hoc vt
Al.†dilectionem cōtempletur†delectationem domini.

Q2 omne bonū nostrum desursum sit et ex gratia christi: z de fide circumcisionis z ppputij: Ca.xxix.

A Nemo itaq3 glorietur ex eo quod videtur habere tāq3 nō acceperit:aut ideo se putet accepisse/quia littera extrinsecus vel vt legeret apparuit /vel vt audiretur insonuit. Nam si per legem iusticia:ergo christus gratis mortu⁹ est. Porro autem si nō gratis mortuus est: ascēdit in
Ps.67. altū/captiuā duxit captiuitatē et dedit do-
Eph.4.b. na hominib⁹. Inde habe/quicunq3 habes. Quisquis autē inde se habere negat: aut nō habet/aut id quod habet auferet ab eo.
Roma.3.d. Unus enim deus qui iustificat circumcisionem ex fide:z preputiū per fidem: quod nō ad aliquā differentiā dictū est: tanq3 aliud sit ex fide:aliud per fidem/sed ad varietatē
Gal.3.a. locutionis. Alio quippe loco cum de gentibus diceret: hoc est de pputio: Et puidens inquit scriptura/quia ex fide iustificat gentes deus. Itemq3 cum de circumcisione lo-
Gal.2.d. queretur vnde erat ipse: Nos indt natura iudei et non ex gentibus peccatores:scientes/ quia non iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem iesu christi:et nos in christo iesu credimus. Ecce et preputium dixit iustificari ex fide/et circumcisionem per fidem: si tamen circumcisio iusticiam fidei teneat. Sic enim gentes Roma.9.g.

quę non sectabantur iusticiam apprehende
runt iusticiā: Justiciā autez quę ex fide est/
impetrando eam ex deo: non ex seipsis p̄su
mendo. Jsrael vero persequens legem iu/
sticię in legem non peruenit. Quare? quia
nō ex fide/sed tanq̄ ex operibus: id est tanq̄
eam per semetipsos operantes: nō in se cre
Phil.2.b. dentes operari deū. Deus est enī qui opat̄
in nobis ⁊ velle et operari pro bona volun
Roma.9.g. tate: ac per hoc offenderūt in lapidē offen/
sionis: Nā quid dixerit/quia nō ex fide sed
tanq̄ ex operib⁹ / apertissime exposuit di/
Roma.10.a. cens: Jgnorantes enim dei iusticiam ⁊ suā
volentes ↄstituere/iusticię dei nō sunt sub/
iecti: Finis enim legis christus ad iusticiā
B omni credenti. Et adhuc dubitamus q̄ sint
opa legis/ quibus homo non iustificatur si
ea tanq̄ sua crediderit sine adiutorio et do/
no dei/ qd̄ est ex fide iesu christi: et circumci/
sionem ceteraq̄ talia suspicamur: quia etiā
de his sacramentis alijs in locis talia quę/
dam leguntur: sed hic vtiq̄ nō circumcisio/
nem tanq̄ suam iusticiam volebant consti/
Gen.17.b. tuere: quia ⁊ ipsam deus p̄cipiendo consti/
tuit. Nec de illis operib⁹ hoc intelligi po/
Matth.15.a. test/ de q̄bus dominus eis dicit: Reijcitis
mandatū dei vt traditiones vestras statua
Roma.9.g. tis: Quia persequēs inquit legem iusticię
in legem nō peruenit israel. Non dixit/per/
sequens traditiones suas: id est cōsectans.
Hęc ergo sola distātia est: quia ipsum: Nō
concupisces: ⁊ cętera mandata eius sancta
⁊ bona sibi tribuebāt: Quę vt possit homo
facere/deus operat̄ in homine per fidē iesu
christi: qui finis est ad iusticiā omni creden
ti: id est cui per spiritū incorporat⁹ factusq̄
membrū eius/potest quisq̄ illo incremētū
intrinsecus dante operari iusticiam. De cu/
Joh.15.a. ius operibus etiā ipse dixit: Quia sine me
nihil potestis facere. Jdeo quippe p̄ponit̄
Leuit.18.a. iusticia legis/ q̄ qui fecerit eam viuet in il/
Roma.10.b. la: vt cū quisq̄ infirmitatē suā cognouerit:
nō per suas vires/neq̄ per litterā ipsius le/
gis: quod fieri nō potest/sed per fidez con/
cilians iustificatorē p̄ueniat/ ⁊ faciat/ ⁊ vi/
uat in ea. Opus enim qd̄ qui fecerit viuet
in eo: nō fit nisi iustificato. Justificatio au/
tem ex fide impetratur. De qua scriptū est:
Deut.3.c. Ne dixeris in corde tuo: quis ascendit in cę
Roma.10.b. lum: hoc est christū deducere: aut quis de/
scendit in abyssum: hoc est christum a mor/
tuis reducere: Sed quid dicit? Prope te est
verbū in ore tuo ⁊ in corde tuo: hoc est inq̄t
verbū fidei qd̄ p̄dicamus: q2 si confitearis
in ore tuo/ quia dn̄s ē iesus: ⁊ credideris in

corde tuo/quia deus illum suscitauit a mor C
tuis/ saluus eris. Jntantū iustus/inquātū
saluus. Per hanc enī fidem credimus quod
etiā nos de⁹ a mortuis excitet: interim spi/
ritu/ vt in nouitate eius gratię temperāter
⁊ iuste ⁊ pie viuam⁹ in hoc sęculo: post etiā
carne nr̄a ad immortalitatem resurrectura:
quod meritū spiritus est qui eam in resur/
rectione sibi cōgrua / hoc est in iustificatiōe
p̄cedit. Consepulti enim sumus christo per Roma.6.a.
baptismū in mortē: vt quemadmodū chri/
stus resurrexit a mortuis per gloriā patris:
sic ⁊ nos in nouitate vitę ambulemus. Fide
igitur iesu christi imperam⁹ salutē: ⁊ quan/
tum nobis inchoatur in re: ⁊ quantum per/
ficienda expectatur in spe. Omnis enī qui Johel.2.g.
inuocauerit nomē dn̄i saluus erit. Q̄ mul/ Ps.30.
ta multitudo ait psalmista/dulcedinis tuę
domine/quā abscōdisti timentib⁹ te/perfe/
cisti autē sperantibus in te. Ex lege timem⁹
deū: ex fide speramus in deū: sed timentib⁹
pęnā absconditur gratia. Sub quo timore
anima laborans quando concupiscentiam
malā nō vicerit/nec timor ille quasi custos
seuerus abscesserit: per fidem confugiat ad
misericordiā dei/ vt det qd̄ iubet/atq̄ inspi
rata gratię suauitate per spiritumsanctū fa
ciat plus delectare quod pręcepit q̄ dele/
ctat qd̄ impedit. Jta multa multitudo dul
cedinis eius/ hoc est lex fidei charitas eius
cōscripta in cordibus/ atq̄ diffusa/ perficit̄
sperātib⁹ in eū: vt anima sanata nō timore
pęnę sed amore iusticię operet̄ bonū.

Q̄ sicut lex per fidē/sic liberum arbitrium per gratiā non euacuat̄ sed statuitur: Ca.XXX.

Jberum ergo arbitriū euacuamus
l per gratiā? Absit: sed magis liberū
arbitriū statuim⁹. Sicut enī lex per
fidem/sic liberum arbitriū per gratiam nō
euacuat̄/ sed statuitur. Neq̄ enī lex implet̄
nisi libero arbitrio: sed p̄ legē cognitio pec/
cati: per fidem impetratio gratię cōtra pec/
catū: per gratiā sanatio animę a vitio pec/
cati: per animę sanitatē libertas arbitrij: p̄
liberū arbitrium iusticię dilectio: p̄ iusticię
dilectionez legis operatio. Ac per hoc sicut
lex nō euacuatur/ sed statuitur p̄ fidē: quia
fides impetrat gratiā qua lex impleat̄: ita
liberū arbitriū non euacuat̄ per gratiā/sed
statuitur: quia gratia sanat voluntatē qua
iusticia libere diligatur. Oīa hęc q̄ velut ca
tenatim cōnexui/habent voces suas in scri
pturis sanctis. Lex dicit: Nō concupisces. Exo.20.c.
Fides dicit: Sana animā meā quoniā pec/ Ps.40.

Ioh.5.c. caui tibi. Gratia dicit: Ecce sanus factus es
iam noli peccare / ne quid tibi deterius con
Ps.29. tingat. Sanitas dicit: Domine de⁹ meus
clamaui ad te ⁊ sanasti me. Liberū arbitriū
Ps.53. dicit: Voluntarie sacrificabo tibi. Dilectio
Ps.118. iusticię dicit: Narrauerūt mihi iniusti dele/
ctationes / sed nō sicut lex tua dñe. Ut quid
ergo miseri homines / aut de libero arbitrio
audent superbire anteq̄ liberentur / aut de
suis viribus si iā liberati sunt? Nec atten/
dunt in ipso nomine liberi arbitrij vtiq̄ li/
2.Cor.3.d. bertatē sonare: Ubi autē spiritus domini /
ibi libertas. Si ergo serui sūt peccati / quid
2.Petri.2.d. se iactāt de libero arbitrio: A quo eni quis
deuictus est / huic ⁊ seruus addictus est. Si
autē liberati sunt / quid se iactant velut de
opere ꝓprio: ⁊ gloriant̄ q̄si non acceperint?
An ita sunt liberi vt nec illū velint habere
Ioh.15.a. dominū q̄ eis dicit: Sine me nihil potestis
Ioh.8.c. facere: Et si vos filius liberauerit / tūc vere
liberi eritis?

Utrū fides in nostra constituta sit potestate: et q̄d sit esse in potestate alicui⁹: quomodo quoq̄ duplex sit fides: Ca. XXXI.

A Ueret aliquis: vtrum fides ipsa in
qua salutis / vel ad salutē connexio/
nis huius quā cōmemoraui esse vi/
detur exordiū / in nostra ꝯstituta sit potesta
te? qd facilius videbimus si prius quid sit
potestas aliquanto diligentius perspexeri/
mus. Cū eni duo quędā sint velle ⁊ posse:
vnde nec qui vult / continuo potest: nec qui
potest / cōtinuo vult: quia sicut volum⁹ ali/
quando qd non possumus: sic etiā possum⁹
aliquādo qd nolum⁹: Satis euolutis ipsis
etiam vocabulis resonat / ꝙ ab eo quod est
velle / volūtas: ab eo autē qd est posse / po/
testas nomen accepit. Quapropter sicut q̄
vult habet voluntatē: ita potestatē qui po/
test: Sed vt potestate aliq̄d fiat / voluntas
aderit. Neq̄ eni dici solet quispiā potesta/
tem fecisse / si quid fecit inuitus: q̄q̄ si subti
lius aduertam⁹ / etiā qd quisq̄ inuitus fa/
cere cogitur / si facit volūtate facit: sed quia
malit aliud: ideo inuitus / hoc ē nolens fa/
cere dicitur: Malo q̄ppe aliquo facere com/
pellitur quod volens euitare vel a se remo/
uere / facit quod cogitur. Nam si tanta vo/
luntas sit vt malit hoc nō facere q̄ illud nō
pati: cogenti proculdubio resistit / nec facit:
ac p hoc si facit non quidem plena et libera
voluntate / sed tamen nō facit nisi volunta/
te: quā voluntatē quia effectus consequitur
nō possumus dicere potestatem defuisse fa
centi. Si enim cogenti cedens vellet facere
nec posset / ei volūtatē affuisse licet extortā /
sed potestatē defuisse diceremus. Cū vero
ideo non faciebat / quia nolebat: erat vtiq̄
potestas / sed voluntas deerat q̄diu cogen
ti reluctando nō fecit. Hinc est ꝙ etiam illi
qui cogunt / vel qui suadent / solent dicere:
quod habes in potestate quare nō facis vt
hoc malo careas? Et qui omnino facere nō
possunt / qd ideo coguntur vt faciant / quia
posse credunt̄ / solent excusando respōdere
⁊ dicere: facerem / si esset in ptāte. Quid igit̄
vltra quęrimus? quādoquidē hanc dicim⁹
potestatē / vbi voluntati adiacet facultas
faciendi. Unū hoc quisq̄ in potestate habe/
re dicit̄: qd si vult / facit: si nō vult / nō facit.
Attende iam illud qd excutiēdū posuim⁹: B
vtrū fides in potestate sit? De hac enim fi/
de nunc loq̄mur / quā adhibemus cū aliq̄d
credimus: nō quā damus cū aliquid polli
cemur: nā et ipsa dicit̄ fides. Sed aliter di/
cimus: nō mihi habuit fidem: aliter autē:
nō mihi seruauit fidem. Nam illud est: non
credidit qd dixit: illud / nō fecit quod dixit.
Scdm hāc fidem qua credimus / fideles su/
mus deo: scdm illam vero qua fit quod ꝓ/
mittitur / etiam deus ipse fidelis est nobis.
Hoc enim dicit apostolus: Fidelis de⁹ qui 1.Cor.10.c.
nō vos permittit temptari super id qd po/
testis. De illa itaq̄ fide quęrimus: vtrū in
potestate sit qua credimus deo / vel credim⁹
in deū. Hinc eni scriptū est: Credidit abraā Gen.15.b.
deo et deputatū ē illi ad iusticiā: Et credēti Roma.4.a.
in eū qui iustificat impiū / deputatur fides
ad iusticiam. Uide nūc vtrū quisq̄ credat
si noluerit: aut nō credat si voluerit. Quod
si absurdū est: quid est enim credere nisi cō/
sentire verum esse quod dicitur? Cōsensio
autē vtiq̄ volentis est: ꝓfecto fides in po/
testate est: Sed sicut apostolus dicit: Nō ē Roma.13.a.
potestas nisi a deo. Quid igitur causę est:
cur non et de ista nobis dicat̄: Quid enim 1.Cor.4.b.
habes quod nō accepisti? Nam et vt creda
mus deus dedit. Nusq̄ autem legimus in
sanctis scripturis: nō ē volūtas nisi a deo.
Et recte non scriptum est: quia verum non
est: alioquin etiam peccatorū / quod absit /
auctor est deus / si nō est volūtas nisi ab il/
lo: quoniā mala voluntas iam sola pecca/
tum est: etiam si desit effectus: id est si non
habeat potestatem. Porro cum voluntas
mala potestatē accipit implere qd intēdit̄ /
ex iudicio dei venit: apd quē nō ē iniq̄tas: Roma.9.c.
Punit etiā isto mō: nec ideo iniuste / q̄ oc/
culte. Ceterū iniqu⁹ puniri se ig̃rat: nisi cū
manifesto supplicio senserit nolēs / q̄ntū mali

sit quod perpetrauit volēs. Hoc est qḋ de
Roma.1.d. quibusdā apostolus ait: Tradidit illos de⁹
in cōcupiscentias cordis illoꝝ/ vt faciant q̄
Joh.19.b. nō cōueniunt. Hinc ⁊ dñs pilato: Non ha-
beres in me ulla potestatem/ nisi data esset
tibi desuper. Sed cum potestas datur / nō
necessitas vtiq̄ imponit. Unde cū dauid
1.Reg.24.b. saulis occidēdi potestatē accepisset/ maluit
it parcere q̄ ferire. Unde intelligimus ma-
los accipere potestatē ad damnationē ma-
le voluntatis sue: bonos autē ad probatio-
nem bone voluntatis sue.

Que fides ab apostolo cōmendetur: et de bona agentibus ex timore ⁊ charitate: et de cōfidētia in petendis a deo donis: Ca. XXXII.

A Um ergo fides in potestate sit: qm̄
cū vult quisq̄ credit: ⁊ cū credit vo-
lens credit. Deinde querēdum est:
immo recolendū ē: quā fidē tanta cōflicta-
tione commendet apostolus: Nō eni qḋlibet
1.Joh.4.a. bet credere bonū ē: Nā vnde est illud: Fra-
tres nolite omni spiritui credere: sed ꝓbate
spiritū qui ex deo est: Nec in laudib⁹ chari-
1.Cor.13.c. tatis qḋ dictū est: Oīa credit/ sic accipien-
dū ē: vt charitati cuiuspiā derogādū sit/ si
nō qḋ audierit statim crediderit. Quid qḋ
eadē charitas admonet: nō facile de fratre
mali aliqḋ esse credēdū. Et cū tale aliqḋ di-
cit: hoc ad se magis indicat pertinere ne cre-
dat. Postremo ipsa charitas que oīa cre-
dit/ non omni spiritui credit: ac per hoc om-
nia quidē credit/ sed deo: quia nō dictū est
omnib⁹ credit. Nulli itaq̄ dubiū est eam fi-
dem ab apostolo cōmendari/ qua creditur
B deo. Sed adhuc est aliquid ad discernēdū:
quoniā et illi qui sub lege sunt ⁊ timore pe-
ne iusticiam suā facere conant: ⁊ ideo nō fa-
ciunt dei iusticiā: quia charitas eam facit/
qua non libet nisi quod licet: nō timor qui
cogitur in opere habere quod licet/ cū aliud
habeat in voluntate qua mallet si fieri pos-
set licere qḋ nō licet. Et illi ergo credūt deo:
Nā si omnino nō crederent/ nec pēnā legis
vtiq̄ formidarēt. Sed nō hāc fidē cōmēdat
Roma.8.c. apostolus qui dicit: Non eni accepistis spi-
ritū seruitutis iterū in timorē/ sed accepistis
spiritū adoptionis filioꝝ in quo clamam⁹/
Abba pater. Timor q̄ ille seruilis est: ⁊ ideo
q̄uis in illo dño credatur / nō tamē iusticia
diligit/ sed damnatio timetur. Filij vo cla-
māt: Abba pater/ q̄rū duaꝝ vocū: vna ē ex
circūcisiōe/ altera ex ꝓputio: iudei primū et
greci: qm̄ vnus est de⁹ qui iustificat circūci-
sionem ex fide/ ⁊ p̄putiū per fidē. Cū autē

damāt/ aliquid petūt: ⁊ quid petūt/ nisi qḋ
esuriunt ⁊ sitiunt? Et hoc quidē/ nisi qḋ de
illis dictū est: Beati q̄ esuriūt ⁊ sitiunt iusti- Matth.5.a.
ciam qm̄ ipsi saturabunt. Huc ergo trāseāt
q̄ sub lege sunt vt ex seruis filij fiant: nec sic
tamē vt serui esse desistant/ sed vt tanq̄ filij
dño et patri liberaliter seruiant: quia ⁊ hoc
acceperunt: Dedit eni potestatē ille vnicus Joh.1.b.
filios dei fieri credentib⁹ in noīe eius: eosq̄
admonuit petere/ querere/ pulsare/ vt acci-
piant et inueniant ⁊ aperiatur eis: addens
increpationē ⁊ dicens: Si vos cū sitis mali Matth.7.b.
nostis bona data dare filijs vestris: quan-
to magis pater vester qui in celis est dabit
bona petentib⁹ se. Cum ergo virtus pecca- C
ti lex inflāmauerit aculeum mortis/ vt occa- Roma.7.b.
sione accepta peccatū per mandatū operet
omnē cōcupiscentiā / a quo petenda est cō-
tinentia/ nisi ab illo q̄ nouit bona data da-
re filijs suis? An forte nescit insipiēs qḋ ne- Sap.8.d.
mo esse possit continens nisi deus det? Hoc
ergo vt sciat ipsa indiget sapiētia. Cur ita-
q̄ non audit patris sui spiritū dicentē per
apostolū christi/ vel ipsum christū qui dicit
in euāgelio suo: Petite ⁊ accipietis: Loquē- Matth.7.a.
tem etiā in apostolo suo ⁊ dicentē: Si quis Jaco.1.a.
vestrum indiget sapiētia / postulet a deo q̄ dat
oīb⁹ affluenter ⁊ nō improperat: ⁊ dabit
illi: Postulet autē in fide nihil hesitās. Hec Roma.1.d.
est fides ex q̄ iustus viuit: Hec ē fides qua
credit in eū qui iustificat impiū: Hec est fi-
des ꝑ quā excluditur gloriatio / siue vt ab-
scedat q̄ in nobis inflamur/ siue vt emineat
q̄ in dño gloriamur: Hec est fides qua im-
petratur largitas spūs: de quo dicitur: Nos
eni spiritu ex fide spem iusticie expectam⁹.
Ubi quidē queri adhuc potest: vtrū spem
iusticie dixerit qua sperat iusticia/ an q̄ spe-
ratur ipsa iusticia: quoniā iustus ex fide vi-
uens sperat vtiq̄ vitam eternā. Itemq̄ fi-
des esuriens sitiensq̄ iusticiā/ renouationē
de die in diem interioris hoīs/ ꝓficit in ea/
⁊ sperat in ea se satiari/ in † vita eterna: vbi Ar. † vitam eternam
fiet qḋ in psalmo de deo dicit: Qui satiat Ps.102.
in bonis desideriū tuum. Hec est fides qua
salui fiūt q̄bus dicit: Gratia salui facti estis Eph.2.b.
ꝑ fidē: ⁊ hoc nō ex vobis/ sed dei donū est:
Nō ex operibus: ne forte qs extollat: Ipsi⁹
eni sumus figmentū creati in christo iesu in
operibus bonis/ que p̄parauit deus vt in
illis ambulem⁹. Postremo hec est fides q̄ ꝑ Gal.5.b.
dilectionē operatur/ nō per timorē/ nō for-
midando penam / sed amando iusticiam.
Unde ergo ista dilectio: id ē charitas ꝑ quā
fides operat/ nisi vñ illā fides ipa impetra-
uit? Neq̄ eñ eēt in nobis quātacūq̄ sit in

Roma.5.a. nobis/nisi diffunderet in cordibus nostris
p spm̄sanctuz qui datus ē nobis. Charitas
q̄ppe dei dicta est diffundi in cordibus nr̄is:
nō qua nos ipse diligit/sed q̄ nos facit dile
ctores suos: sicut iusticia dei/qua iusti eius
munere efficimur: ⁊ dn̄i salus/ qua nos sal/
uos facit: ⁊ fides iesu christi/qua nos fideles
facit. Hec ē iusticia dei quā nō solum docet
p legis p̄ceptū/ verū etiā dat p spūs donū.

Utrū volūtas qua credim⁹/ donū dei sit:an ex libertate arbitrij: (Ca.XXXIII.

A Ed consequēs est
s paululum q̄rere: vtr̄ volūtas illa q̄
credim⁹ etiā ipa dei donū sit:an ex il
lo naturaliter insita / libero adhibeat arbi/
trio. Si eni dixerimus eā nō esse donū dei:
metuēdū est ne existimemus inuenisse nos
1.Cor.4.b. aliq̄d qd̄ ap̄lo increpāti ⁊ dicenti: Quid eni
habes qd̄ non accepisti: si autē et accepisti/
quid gloriaris quasi nō acceperis? respon/
dere possumus: ecce habemus volūtatē cre
dendi quā non accepimus: ecce vbi glorie/
mur qd̄ nō accepimus. Si autē dixerim⁹
etiā huiusmodi volūtatem / nō esse nisi do/
num dei: rursus metuendū est/ ne infideles
atq̄ impij nō immerito se veluti iuste excu/
sare videātur ideo non credidisse/ q̄ dare il/
lis deus istā noluit voluntatē. Nā illud qd̄
Phil.2.b. dictū est: Deus est eni q̄ operatur in nobis
et velle et operari p̄ bona volūtate: gratie
iā est: quā fides impetrat vt possint esse ho
Gal.5.b. minis opa bona/ q̄ operat fides per dilecti/
Roma.5.a. onē: q̄ diffundit in cordib⁹ nr̄is p spm̄scm̄
qui datus est nobis. Si credimus vt impe/
tremus hanc gratiā/ et vtiq̄ voluntate cre/
dim⁹. De hac q̄ritur vn̄ sit nobis: Si natu/
1.timoth.2.b. ra: quare nō om̄ib⁹/ cū sit idē deus omniuz
creator? Si dono dei: etiā hoc q̄re nō om̄i/
bus/ cū oēs homines velit saluos fieri: ⁊ in
B agnitionem veritatis venire? Prius igitur
illud dicamus/ et videamus vtr̄ huic satis
faciat questioni/ q̄ liberum arbitriuz natu/
raliter attributū a creatore aīe rationali/ il/
la media vis est que vel intendi ad fidē/ vel
inclinari ad infidelitatē pōt. Et ido nec istā
volūtatē q̄ credit deo/ dici potest homo ha/
bere quā nō acceperit: Quādoq̄dē vocāte
deo surgit d̄ libero arbitrio qd̄ naturaliter
cū crearet accepit. Uult aūt de⁹ oēs hoies
saluos fieri et in agnitionē v̄itatis venire:
non sic tamē vt eis adimat liberū arbitriū:
quo vel bene / vel male vtētes iustissime iu
dicētur. Qd̄ cū sit/ infideles q̄dem cōtra vo
luntatē dei faciūt/ cum eius euangelio non
credunt: nec ideo tamē eā vincunt/ verū se/
ipos fraudāt/ magno ⁊ summo bono/ malis

q̄ penalib⁹ implicāt / experturi in supplicijs
ptātem/ eius cui⁹ in donis misericordiā cō/
tēpserūt. Ita voluntas dei semp inuicta ē:
vinceretur aūt si non inueniret q̄d de contē
ptorib⁹ faceret: aut vllo modo possent eua
dere qd̄ de talib⁹ ille cōstituit. Cū eni dicit/
verbi gratia: volo vt hi oēs serui mei ope/
rentur in vinea: et post laborē requiescētes
epulentur: ita vt quisquis eoruz hoc nolu/
erit/ in pistrino semp molat: Uidet quidez
quicunq̄ contēpserit: cōtra voluntatē dn̄i
sui facere: s; tunc eā vincet/ si ⁊ pistrinū con/
temnens fugerit: qd̄ nullo modo fieri pōt
sub dei potestate. Uñ scriptū est: Semel lo Ps.61.
cutus ē deus: hoc est/ incōmutabiliter: q̄q̄
⁊ de vnico v̄bo possit intelligi. Deinde sub/
iungens quid incōmutabiliter sit locutus:
Duo hec inq̄t audiui: qm̄ potestas dei ē/ et
tibi dn̄e misericordia: quia tu reddis vni/
cuiq̄ sm̄ opera sua. Ille igitur reus erit ad
dānationē sub potestate ei⁹/ q̄ contēpserit
ad credendā misericordiaz eius. Quisquis
autē crediderit ei: q̄ se a pc̄tis oibus absol/
uendū / ⁊ ab oib⁹ vitijs sanādū/ ⁊ calore ac
lumine ei⁹ accendendū illuminādumq̄ nō
contēpserit: habebit ex eius gr̄a opa bona:
ex q̄bus etiā sm̄ corpus a mortis corruptio/
ne redimat/ coronet/ bonisq̄ satiet: nō tem
poralib⁹/ sed eternis/ supra q̄ petim⁹ et in/
telligim⁹. Huc tenuit psalm⁹ vbi dr̄. Bene/ Ps.102.
dic anima mea dn̄m/ ⁊ noli obliuisci oēs re/
tributiōes ei⁹: Qui p̄picia oibus iniq̄ta/
tib⁹ tuis: q̄ sanat oēs languores tuos: q̄ re/
dimit de corruptiōe vitaz tuā: q̄ coronat te
in miseratiōe ⁊ miscd̄ia: qui satiat in bonis
desideriū tuum. Et ne forte hec tanta bona
huius vetustatis hec mortalis deformitas
desperaret: Renouabit inq̄t sicut aquile iu/
uentus tua. Tāq̄ diceret: Hec que audisti/
ad nouū hominē ⁊ nouū testamētū ptinēt.
Recole mecū eadē ipsa paululū obsecro te: C
⁊ inspice delectabiliter laudē misericordie:
hoc est gratie dei. Benedic inq̄t aīa mea do
minū: et noli obliuisci oēs retributiōes ei⁹.
Non ait tributiones/ sed retributiones ei⁹:
q̄ retribuit bona p̄ malis: q̄ p̄picius sit om
nibus iniq̄tatib⁹ tuis. Hoc agit in baptis/
matis sacramēto: qui sanat oēs languores
tuos. Hoc agit in hac vita fidelis hois: dū
caro cōcupiscit aduersus spm̄/ ⁊ spūs aduer Gal.5.c.
sus carnē: vt nō q̄ volum⁹ faciam⁹: dū alia Roma.7.d.
lex in membris repugnat legi mentis: dum
velle adiacet/ perficere autē bonū non inue
nim⁹: qui languores vetustatis/ si pseueran/
te intētione perficiam⁹/ de die in diē crescēte
nouitate sanant/ ex fide que per dilectionē

Ps.102. operatur. Qui redimit de corruptiōe vitā
tuā: hoc fit i vltima resurrectiōe mortuoꝝ.
Qui coronat te in mi͡satiōe ꝛ mi͡scōia: h fit
Prouer.20.b in iudicio: vbi cū rex iust⁹ sederit in throno
redditurus vnicuiqꝫ ſm opera eius: Quis
gloriabitur castum se habere cor: aut quis
gloriabit͛ mundū se esse a peccato? Ideo il/
lic necessariū fuit cōmemorare miseratione͂
et mi͡scōiam dn̄i/ vbi iā exigi debita ꝛ reddi
merita sic possint videri vt nullus esset mi/
sericordię loc⁹. Coronat ergo in miseratio/
ne ꝛ misericordia/ sed etiam sic ſm opa. Se/
Matth.25.c. gregabit͛ eni ad dexterā cui dicat͛: Esuriui
Iaco.2.c. et dedisti mihi mādu care: Qm̄ iudiciū sine
misericordia/ sed illi qui non fecit misericor
Matth.5.a. diam. Beati autē misericordes qm̄ ipsorū
miserebit͛. Iā v͛o cū sinistri ierint in ambu/
stionem ęternā: iusti autē in vitā ęternam:
Ioh.17.a. Quia hęc est inq̄t vita ęterna vt cog̃scant
te vnū verū deū: ꝛ quē misisti iesū christū:
illa cognitione/ illa visione/ illa contempla/
tione satiabit͛ in bonis animę desiderium.
Hoc eni ei solū sat ē: vltra nō habet qd ap/
petat/ quo inhiet/ quo req̄rat. Nā desiderio
hui⁹ satietatis ardebat qui dn̄o christo ait:
Ioh.14.b. Ostende nobis patrē ꝛ sufficit nobis. Cui
respōsum est: Qui me videt/ videt et patrē:
Quia ꝛ ipsa ē vita ęterna vt cognoscāt vnū
veꝝ deū: ꝛ quē misisti iesū christū. Sꝫ si ille
q̄ videt filiū videt et patrē: pfecto q̄ videt
patrē ꝛ filiū/ videt ꝛ spiritūsanctū patris et
filij. Ita nec arbitriū liberū tollim⁹: ꝛ bene
dicit anima nostra dn̄m nō obliuiscēs oēs
Roma.10.a. retributiones ei⁹. Nec ignorās dei iusticiā
Roma.4.a. suā volens cōstituere: sed credit in eū q̄ iu/
stificat impiū: ꝛ viuit ex fide donec ad spēm
Gal.5.b. pducat͛: fide scꝫ q̄ p dilectionē operat͛: Quę
Roma.5.a. dilectio diffundit͛ in cordib⁹ nostris: nec per
sufficientiā pprię voluntatis/ nec p litterā
legis/ sed p spiritūsanctū q̄ dat⁹ est nobis.

Respondet ad replicā cōtra prę dicta: et etiā ad questiunculā aliā: quare diuinę suasioni aliquis con sentiat/ alius non: Ca.XXXIIII.

Ec disputatio si questioni illi soluē/
b dę sufficit/ sufficiat. Si autē respon/
detur: cauēdū esse ne quisq̄ deo tri/
buēdū putet pctm̄ qd admittit͛ p liberū ar
1.Cor.4.b. bitriū: si in eo qd dicit͛: Quid habes qd nō
accepisti: propterea etiā voluntas q̄ credi/
mus dono dei tribuitur/ q2 de libero existit
arbitrio/ qd cū crearemur accepim⁹: Atten/
dat et videat/ nō ideo tm̄ istā voluntatē di/
uino muneri tribuendā/ quia ex libero arbi
trio est qd nobis naturaliter concreatū est:
verūetiā qd visoꝝ suasionib⁹ agit deus vt
velimus et vt credamus: siue extrinsec⁹ per
euangelicas exhortationes/ vbi et manda/
ta legis aliq̄d agūt si ad h admonēt homi/
nem infirmitatis suę vt ad gratiā iustifican/
tem credendo cōfugiat: siue intrinsecus vbi
nemo habet in potestate quid ei veniat in
mentē/ sed cōsentire vel dissentire pprię vo
luntatis est. His ergo modis qn̄ deus agit
cum aīa rōnali vt ei credat: neqꝫ eīn crede/
re pōt quodlibet arbitrio si nulla sit suasio
vel vocatio cui credat: profecto ꝛ ipsū velle
credere deus opat͛ in hoīe: ꝛ in oībus mise/
ricordia eius pueniet nos: cōsentire aūt vo/
cationi dei/ vl ab ea dissentire/ sicut dixi/ p/
prię volūtatis est. Quę res nō solū nō infir
mat: qd dictū ē: Quid eīn habes qd nō ac/
cepisti/ verūetiā ꝯfirmat: Accipere q̄ppe ꝛ ha
bere anima non potest dona de q̄bus hoc
audit nisi ꝯsentiēdo: ac per hoc quid habe/
at/ et quid accipiat/ dei est: accipere autē et
habere vtiqꝫ accipientis et habētis est. Iā
si ad illā pfunditatem scrutādam quisquā
nos coartet/ cur illi ita suadeat͛ vt persuade
atur: illi aūt nō ita: duo sola occurrūt inte/
rim quę respondere mihi placeat: O altitu/ Roma.11.d.
do diuitiaꝝ: ꝛ nunq̄d iniquitas apud deū? Roma.9.c.
Cui respōsio ista displicet/ q̄rat doctiores:
sed caueat ne inueniat p̄sumptores.

Concludit librum/ excusando se de prolixitate: et continentiā libri breuiter epilogās: Ca.XXXV.

Oncludam⁹ igit͛ libꝛū aliquādo: cu
c ius tanta plixitate vtrū aliq̄d ęge/
rimus/ nescio: non apud te/ cuius fi/
dem scio/ sed apud animos eorū ppter q̄s
me scribere voluisti: q̄ non ꝯtra nostrā/ s vt
miti⁹ loquar/ et nō dicā/ illi⁹ q̄ in suis aplis
est locutus/ certe ꝯ tanti apostoli pauli: nō
vnā sentētiā/ sed tā vehementē/ tā intentā
vigilēqꝫ conflictatione malunt suā defensi/
tare sententiā q̄ eū audire obsecrantem p Roma.12.a.
miserationē dei: ꝛ dicētē: p gratiā dei q̄ da/
ta est illi: non plus sapere p̄terq̄ oportet sa/
pere/ sed sapere ad tēperātiā vnicuiqꝫ sicut
deus partitus ē mensurā fidei. Tu autē q̄d
mihi pposueris/ ꝛ q̄d tā longo disputatio/
nis hui⁹ opere effecerim⁹ aduerte. Mouit te
certe quemadmodū dictū fuerit: fieri possit
vt sit hō sine pctō si volūtas ei⁹ nō desit ope
adiuuāte diuina: Quis nemo tā pfecte iu/
sticię in hac vita fuerit/ vel sit/ vel futur⁹ sit.
Si eīn h ipsū in illis prius ad te cōscriptis
libris pposui/ si a me q̄rat͛ vnq̄ / vtꝝ hō sine
pctō possit eē in hac vita: Cōfitebor posse p
dei gratiā ꝛ liberū ei⁹ arbitriū: ipsum q̄ꝫ libe
rū arbitriū ad dei gratiā/ hoc ē ad dei dona

ptinere nõ ambigens:nec tñ vt sit/ verū vt bonū sit.i.ad faciēda mādata dñi cōuertat: atq; ita dei gra: nõ solū ostēdat qd faciēdū sit/ sed adiuuet etiā vt fieri possit qd ostenderit. Tibi autē absurdū visū est sine exemplo esse rem q̄ fieri pōt:Hinc exorta est hu⁹ libri q̄stio:ac p hoc ad nos ptinebat ostēdere fieri posse aliqd q̄uis desit exēplū:Hinc ex euāgelio ꝛ ex lege q̄dā posuim⁹in sermonis hu⁹ exordio: sicut de cameli trāsitu per foramen acus: ꝛ de duodecim milib⁹ legionū angeloꝝ/ q̄ potuerūt si vellet pugnare p christo:ꝛ de illis gentib⁹ q̄s de⁹ dicit potuisse se a facie ppli sui semel exterminare: que oia facta nõ sūt. His addi possunt etiā illa que legunt in libro sapiētie:q̄ multa posset noua tormēta de⁹ exercere in impios ad nutum sibi seruiēte creatura/ q̄ tñ nõ exercuit. Pōt ꝛ de mōte illo quē fides ī mare trāsferret:qd tñ nusq̄ factū/ vel legim⁹/ vel audiuimus. Quisqs eni hoꝝ aliqd deo dixerit eē impossibile/ vides q̄ desipiat: q̄s aduersus fidē scripture eius loquatur. Multa alia huiusmodi possunt occurrere vel legenti vł cogitanti/ q̄ possibilia deo negare nõ possumus/ q̄uis eorū desit exēplum. Sed q; dici pōt illa opa esse diuina: iuste aūt viuere ad nostra opera ptinere/suscepi ostendere etiā hoc opus esse diuinū:ꝛ hoc egi libro isto loquacius forte q̄ sat est:sed ꝯ inimicos gre dei etiā paꝝ mihi dixisse videor: nihilq; me tā multū dicere delectat q̄ vbi mihi ꝛ scriptura ei⁹plurimū suffragat:ꝛ id agit vt qui gloriat in dño glorieᵗ:ꝛ in oib⁹ gras agam⁹ dño deo nostro sursum corda habētes: vñ a patre luminū omne datū optimū et omne donū pfectū ē. Nā si pptere a nõ ē opus dei q; p nos agit/ vł q; illo donāte nos agim⁹: nec illud ē opus dei/ vt mons transferat in mare:q; p fidē hominū fieri posse dñs dixit et hoc ipsoꝝ opi attribuit dicēs: Si habueritis ī vobis fidē tāq̄ granū sinapis/ diceṫ monti huic tollere ꝛ mittere in mare ꝛ fiet/ ꝛ nihil ipossibile erit vobis. Certe voƀ dixit: non mihi aut patri:ꝛ tñ ħ nullo mõ facit hō nisi illo donāte ꝛ opante. Ecce queādmodū sine exēplo ē in hoib⁹pfecta iusticia:ꝛ tñ impossibilis nõ est: Fieret eni/ si tanta voluntas adhibereṫ / quāta sufficit tāte rei: Esset autē tanta si ꝛ nihil eoꝝ q̄ ptinent ad iusticiā nos lateret: ꝛ ea sic delectarēt animū vt qcqd aliud voluptas siue dolor ipedit/ delectatio illa superet:qd vt nõ sit/nõ ad impossibilitatē/ ſ ad iudiciū dei ptinet. Quis eīn nesciat nõ eē in hoīs ptāte qd sciat/ nec esse cōsequēs vt qd appetendū cognitū fuerit appetat/ nisi tātū delectet/ quātū diligēdū est: Hoc autem sanitatis est anime.

Matth.19.c. Matth.26.c. Sap.16.d. Marci.11.c. 1.Cor.10.d. Jaco.1.c. Marci.11.c.

Q̄r p̄ceptū de dilectione dei/ nõ hic/ sed in patria pfecte implebit: Ca.XXXVI.

Sed fortasse quispiā putauerit nihil nobis deesse ad cognitionē iusticie q̄ dñs verbum cōsummās et breuiās sup terrā/ dixit ī duob⁹ p̄ceptis totā legē pphetasq; pēdere: nec ea tacuit ſ ꝟbis aptissimis prompsit: Diliges inqt dñm deū tuū ex toto corde tuo/ ꝛ ex tota aīa tua/ ꝛ ex tota mēte tua: ꝛ diliges pximū tuū tanq̄ teipsum. Quid veri⁹/ his impletis impleri oino iusticiā: Uerūtñ q̄ hoc attendit etiam illud attendat: q̄ in multis offendam⁹ oēs/ dum putam⁹ deo quē diligimus placere/ vel nõ displicere qd facim⁹: et postea p scripturā ei⁹/ siue certa ꝛ pspicua ratiōe cōmōiti cū didicerim⁹ q̄ ei nõ placeat/ penitendo depcamur vt ignoscat. Plena humana vita ē documētis talib⁹. Uñ aūt minus nouim⁹ qd ei placeat:nisi q; ꝛ ip̄e min⁹ notus ē nobis? Uidem⁹ eni nunc p speculū in enigmate: tunc autē facie ad faciē. Quis ꝟo existimare audeat cū eo vētū fuerit/ qd ait: vt cognoscā sicut ꝛ cognitus sū: tantā dei dilectionē fore cōtēplatorib⁹ ei⁹/ quāta fidelib⁹ nūc ē: aut illo mō hāc illi tāq̄ ꝺ primo cōparandā? Porro si q̄nto maior notícia/ tanto erit maior dilectio: profecto nunc q̄ntū deest dilectiōi/ tātū tūc pficiēde iusticie deesse credēdū ē. Sciri eni aliqd vel credi/ ꝛ tñ diligi nõ pōt: diligi aūt qd neq; sciṫ neq; crediṫ nõ pōt. At si credendū est q̄ ad tantā dilectionē sancti puenire potuerunt: qua certe maiorē in hac vita esse non posse dñs ip̄e testaṫ ē/ vt animā suā p fide et p fratrib⁹ poneret: cū ab hac pegrinatione in q̄ p fidē nūc ambulaṫ nõ p speciē puētū erit ad speciē quā nōdū visam/ speram⁹ ꝛ p patientiā expectamus: proculdubio ꝛ ipsa dilectio: nõ solū supra q̄ hic habem⁹/ sed lōge supra q̄ petim⁹/ et supra q̄ intelligim⁹ erit: nec ideo tñ plus eē poterit / q̄ ex toto corde/ ex tota aīa/ ex tota mēte: Neq; eni restat in nobis aliqd qd addi possit ad totū: q; si restabit aliqd illud nõ erit totū. Proinde hoc erit p̄mū p̄ceptū iusticie/ q̄ iubemur diligere deum ex toto corde/ ex tota aīa/ ꝛ ex tota mēte: cui est de primo diligēdo alteꝝ cōsequēs/ qd ī illa vita cōplebim⁹/ cū videbim⁹ facie ad faciē: Sꝫ ideo nobis ħ etiā nūc p̄ceptū ē/ vt admoneremur qd fide exposcere/ q̄ spē pmittere: et obliuiscēdo q̄ retro sūt/ in q̄ anteriora nos extēdere ꝺbeam⁹. Ac p ħ q̄n tū mihi videṫ ī ea q̄ pficiēda ē iusticia/ multū

Matth.22.d. Jaco.3.a. 1.Cor.13.d. 1.Cor.13.d. Ar. q̄d fide exposceret: q̄d p̄omitteret: Phil.3.c.

in hac vita ille ꝓfecit/ qui ꝙ̃ longe sit a ꝑfe/
ctione iusticię ꝓficiēdo cognouit: Sed dici
Abacuk.2.a. pōt q̃dā iusticia minor huic vitę cōpetēs/ q̄
Roma.1.b. iustus ex fide viuit / ꝙ̃uis ꝑegrin⁹ a dn̄o: et
2.Cor.5.b. ideo ꝑ fidē ambulās/ nōdū ꝑ speciē/ non ab/
surde dicit̃ etiā ad istam ꝑtinere ne peccet:
Neq3 eni si esse nōdu3 potest tanta dilectio
dei/ quāta illi cognitioni plenę ꝑfecteq3 de/
betur/ iā culpę deputandū est: Aliud est eni
Al. tesse totā nōdū † assequi charitatē: aliud nullam
sequi cupiditatē: Q̄obrem debet hō ꝙ̃uis
longe min⁹ amet deū ꝙ̃ eū pōt amare con/
spectū/ nihil tn̄ appetere illicitū: sicut etiam
in his q̄ adiacent sensibus corporis potest
oculus nullis tenebris delectari/ ꝙ̃uis non
B possit in fulgētissima luce defigi. Uerū ecce
iam talem cōstituamus animā humanā in
Al. tquam hoc corruptibili corpore/ †quę etsi nōdū illa
supereminentissima ꝑfectione charitatis dei
oīnes motus terrenę libidinis absorbuerit
atq3 consumpserit: tn̄ in ista minore iusticia
ad illicitu3 aliquid operādū eidem libidini
nulla inclinatione cōsentiat: vt ad illā vitā
Deut.6.a. iā immortalē ꝑtineat: Diliges dn̄m deum
tuū ex toto corde tuo/ ⁊ ex tota anima tua/
Roma.6.b. ⁊ ex tota virtute tua. Ad hanc autē/ Nō re/
gnet peccatū in vestro mortali corpore ad
Exo.20.c. obediēdū desiderijs ei⁹: ad illā/ Nō concu/
Eccl.18.d. pisces: Ad istā/ Post ꝯcupiscētias tuas nō
eas: ad illā / Nihil amplius quęrere ꝙ̃ in ea
ꝑfectione ꝑsistere: Ad istam/ hoc qȯ agit in
opere habere/ ⁊ illius ꝑfectionē ꝓ mercede
sperare: vt ꝑ illam iustus sine fine viuat in
specie quā in ista desiderauit: ꝑ hāc autē iu/
stus viuat ex fide/ in q̄ illa certo fine deside
rat. His cōstitutis pctm̄ erit ex fide viuētis
aliq̄n alicui delectationi illicitę ꝯsentire: nō
tm̄ in illis horrendis facinorib⁹ et flagitijs
ꝑpetrandis/ verꝫ etiā in istis leuioribus/ vt
vel aurem alicui voci q̄ audienda nō esset/
vel linguā alicui q̄ dicēda nō esset/ accōmo/
det: vel in ipso corde aliquid ita cogitet/ vt
mallet licitū qȯ male delectat ⁊ ꝑ p̄ceptum
scit̃ illicitū/ etiā ista q̄ppe ꝯsensio ē ad pecca/
tum: q̄ vtiq3 fieret nisi pęna terreret. Tales
iusti ex fide viuentes non opus habent di/
Math.6.a. cere: Dimitte nobis debita nr̄a sicut et nos
dimittim⁹ debitorib⁹ nostris: falsumq3 esse
Ps.142. cōuincūt/ qȯ scriptū est: Nō iustificabit̃ in
1.Joh.1.c. cōspectu tuo oīs viuēs. Et illud: Si dixeri/
mus quia pctm̄ nō habem⁹/ nosipsos deci/
3.Reg.8.e. pimus ⁊ veritas in nobis nō est. Et illud:
Eccs.7.c. Quia nō est hō q̄ nō peccabit. Et illud: Nō
est iust⁹ i terra q̄ faciet bonū ⁊ nō peccabit.
Utrūq3 eni hoc testimoniū nō de p̄terito di
cit: id est peccauit: sed de futuro: id est pec/
cabit: ⁊ si q̄ alia in hāc sententiā sancta scri/
ptura cōmemorat. Sed qm̄ hęc falsa eē nō C
possunt/ illud esse cōseq̄ns video/ vt qualē
libet vel quantamlibet in hac vita potueri
mus definire iusticiā/ nullus in ea sit hoim
q̄ nullū habeat oīno pctm̄: omniq3 homini
sit necessariū dare vt detur illi: dimittere vt Luc.6.f.
dimittat̃ illi: et si quid habet iusticię/ nō de
suo sibi esse p̄sumere/ ſ de gratia iustifican/
tis dei: ⁊ adhuc tn̄ ab illo esurire ⁊ sitire iu/
sticiā q̄ ē panis viuus: ⁊ apȯ quē ē fons vi/
tę: q̄ sic opat̃ iustificationē in sctis suis i hu
ius vitę tēptatione laborātibus/ vt tn̄ sit ⁊
qȯ petentib⁹ largiter adijciat/ ⁊ qȯ cōfiten/
tib⁹ clemēter ignoscat. Sed inueniāt isti si
possunt aliquē sub onere corruptionis hui⁹
viuentē/ cui iā nō habeat de⁹ qȯ ignoscat: nisi
tn̄ eū fateantur nō doctrina legis datę/ sed
etiā infuso spū grē vt talis esset/ adiutum:
nō cuiuscemodi peccati crimē/ sed ipsi⁹ im/
pietatis incurrēt. Sane ꝙ̃q3 talē si testimo/
nia illa diuina cōpetenter accipiāt/ prorsus
inuenire nō possunt: nullo modo tn̄ dicēdū
est deo deesse possibilitatē/ qua volūtas sic
adiuuet̃ humana / vt nō solū iusticia ista q̄
ex fide ē/ omni ex parte modo ꝑficiat̃ in ho/
mine/ verūetiā illa scd̄m quā postea in ęternū
in ipsa ei⁹ cōtēplatiōe viuendū est. Quan/
doquidē si nunc velit etiā hoc corruptibile 1.Cor.15.g.
induere incorruptionē/ atq3 hic inter hoies
morituros eū iubere viuere minime mori/
turū / vt tota penitus vetustate cōsumpta
nulla lex i mēbris ei⁹ repugnet legi mētis/ Roma.7.d.
deūq3 vbiq3 p̄sente3 ita cognoscat sicut sctī
postea cognituri sūt/ quis demens audeat
affirmare nō posse? Sed q̄re nō faciat/ q̄rūt
hoies: nec qui q̄runt se attendūt esse hoies.
Scio q᷑ sicut ipossibilitas/ ita et iniq̄tas nō Roma.9.c.
est apud deu3: Et scio q᷑ sup̄bis resistit/ hu/ Jaco.4.b.
milibus autē dat gratiā. Et scio qȯ illi cui
ne extolleret̃ datus erat stimulus carnis an 2.Cor.12.b.
gelus sathanę qui eū colaphiȥaret/ semel ⁊
iterū ⁊ tertio dep̄canti dictū ē: Sufficit tibi
gratia mea: nā virtus in infirmitate ꝑficit̃.
Aliq̄d ergo ē in abdito ⁊ ꝓfundo iudicioꝝ
dei/ vt etiā iustoꝝ omne os obstruat̃ in lau
de sua / ⁊ non aperiat̃ nisi in laudē dei. Hoc
aute3 aliq̄d q̄s possit scrutari: q̄s vestigare: Roma.11.d.
q̄s nosse: tā sunt inscrutabilia iudicia ei⁹ et
inuestigabiles eius? Quis enim nouit sen/
sum dn̄i: aut q̄s cōsiliarius illi fuit? Aut q̄s
prior dedit illi ⁊ retribuet̃ ei: qm̄ ex ipso/ ⁊ ꝑ
ipsum/ ⁊ in ipso sunt omnia: Ipsi gloria in
sęcula sęculoꝝ: Amen.

Sancti augustini episcopi/ liber de spi/
ritu et littera explicit.

Argumentū

Diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/ī librū de fide et operibus ex secūdo libro retractationum/argumentum.

2 Retract. ca.38.

1 Ūterea missa sunt mihi a quibusdā fratrib⁹ laicis qdē/ sed diuinorū eloquiorū studiosa scripta nonnulla:q̄ ita distinguerent a bonis opibus christianā fidē/ vt sine hac nō posse/ sine illis aūt posse perueniri suaderet ad ęternā vitā. Quib⁹ respōdēs librū scripsi:cui⁹ nomē est:De fide ꝛ operibus:In q̄ disputaui:nō solū quēadmodū viuere debeāt gratia dei regenerati/verūetiā quales ad lauacrū regenerationis admitti.

Capitulorū libri de fide ꝛ operibus sancti augustini recollecta annotatio.

1 Quō quibusdaꝫ videat̄ indiscrete oēs ad baptismū q̄ est in christo admittēdos esse/etiā si malā turpēq̄ȝ vitā emēdare noluerint ꝛ i ea se pseueraturos aperta cōfessione declarauerint.

2 Qꝫ licet ecclesia malorū cum bonis admixtionē sustineat/disciplinę tñ seueritatē nō omittit.

5 Qꝫ licet non oēs mali sint relinquendi impuniti/charitatiua tñ ꝛ misericors eis adhibenda est seueritas.

4 De nō seruātib⁹ modū/sed ad extrema semp declinantib⁹:nō solū in morib⁹ sꝫ etiā in scripturaꝝ expositionibus.

5 Qꝫ ppter malos nō sit recedēdū ab ecclesia:cū vero eis p quos regit̄ ecclesia assit salua pace potestas disciplinę aduersus improbos exercēdę/ nec patiētię noīe torpescāt/ nec obtentu diligentię sęuiant.

6 Qꝫ obstinatis in malis nō administretur baptisma donec ecclīastica instructione suscepta vitā mutauerint:nisi mortis discrimen immineat.

7 Cōparatio ṽginis / q̄ nesciēs alieno viro nupserit/ad ius ꝑdioꝝ:ꝛ de errore pbare volentiū ex apostoloꝝ epistolis baptiçandis de sola fide admonēdos/baptiçatos aūt de moribus.

8 Soluit obiectionē quā faciūt de petro in actibus aplorū/ad cui⁹ verbū baptiçati sūt vno die tria milia.

9 Soluit ꝛ aliā obiectionem de spadone quē baptiçauit philippus qui dixit: Credo filiū dei esse iesum christū.

Annotatio capitulorū

10 Quō intelligat̄ ṽbū apli:Nihil me dixi scire in vobis nisi christū iesū ꝛ hūc crucifixū: ꝛ q̄d sit christo cōcrucifigi.

11 Qꝫ ea ptineāt ad initia neophytorū q̄ p israelitarū ex ęgypto exeuntium figurā intelliguntur.

12 De petente baptismū ꝛ nō relinquente idolatriam q̄d sit faciēdū :similiter ꝛ de nō relinquente adulteriū.

13 Ex ꝑdicatione iohānis baptistę ꝛ christi pbat̄ nō baptismi soli⁹ adiutorio hominē venire ad vitam.

14 Qꝫ fides sola ad salutē non sufficit sine operibus.

15 Ex sentētia apli obscura/ vbi ait: Fundamētū eñ aliud nemo potest ponere ꝛc̄.quidā false arguūt/solā sine opib⁹ fidē christi habētes p ignē saluari.

16 Quid ipse augustin⁹ de apostoli sentētia sentiat.

17 Quō ꝛ quare a baptismo repellant̄ q̄ se malos pseueraturos pfitent̄/ ꝛ recusantibus ecclesiastica officia.

18 Qꝫ nō sit noua hęc doctrina de nō baptiçandis maliciā pfitentibus.

19 De falsa opinione dicentiū/tria tñ vitia excōmunicatione punienda: cętera elemosynis cōpensari.

20 Quę baptiçandi facere debeant vt sani facti dicant̄.

21 Qꝫ nō de oībus in speciali apli regulaꝫ cōstituere potuerūt:ꝛ quō ex minoribus debeāt iudicari grauiora.

22 Sine operibus bonis deū cognoscere nō sufficit: ꝛ quō intelligendū sit: Et si peccauerim⁹/tui sumus.

23 Qꝫ p iudiciū i scriptura intelligat̄ ęterna dānatio/nō aliqua mitior pęna.

24 Qꝫ libertas fidei nō sit fidelibus velamen malicię.

25 Quid p sanctū mādatū intelligat̄: ꝛ q̄ cognoscētes iusticiā turpiterq̄ȝ viuētibus/nō solū ignis transitoria pęna promittat̄.

26 Quō baptismo ꝯsona esse debeat christianorū vita:et de multipliciū malorū varijs medelis in ecclesia.

27 Pulchra epilogatio omniū ꝑdictorū.

Finis

Eiusdem diui aurelij augustini hipponensis episcopi/de fide et operibus/liber incipit.

Quõ qbusdã videaꝛ indiscrete oẽs ad baptismũ q̃ ẽ in christo admittendos esse etiã si malã turpẽqꝫ vitã emẽdare noluerint/ ꝛ in ea se pseueraturos aperta confessione declarauerint.

A Q Uibusdã videꝛ indiscrete oẽs admittẽdos esse ad lauacrũ regenerationis/ que est in christo iesu dño nostro: etiã si malam turpẽqꝫ vitã facinorib⁹ et flagitijs euidentissimis notã mutare noluerint atqꝫ in ea se pseueraturos apta etiã cõfessiõe declarauerint: Uerbi gratia: si qsqꝫ meretrici adheret: nõ ei prius pcipiaꝛ vt ab ea discedat ꝛ tũc veniat ad baptismũ/ sed etiã cũ ea manens mãsurusqꝫ cõfidẽs admittaꝛ et baptizeꝛ: nec impediaꝛ fieri mẽbrũ christi/ etiam si membrũ meretricis esse pstiterit: sed postea doceaꝛ q̃ sit hoc malum: iamqꝫ baptizatus de mutandis in meli⁹ morib⁹ instruatur. Peruersum eñ putãt atqꝫ preposterũ prius docere quẽadmodum debeat viuere christianus/ ꝛ deinde baptizari: Sed cẽsent pcedere debere baptismi sacramẽtũ: vt deinde sequaꝛ vite moꝛꝫ doctrina: quã si tenere ꝛ custodire voluerit vtiliter fecerit. Si autẽ noluerit/ ꝛ retenta fide christiana: sine qua in eternũ periret: in quolibet scelere inmũdiciaqꝫ pmanserit/ saluũ eũ futurũ tãq̃

1.Cori.3.c. p ignem: velut qui edificauerit sup fundamentũ qd est christ⁹ nõ aurũ/ argentũ/ lapides pciosos: sed ligna/ fenũ/ stipulam: id est nõ iustos castosqꝫ moꝛes/ sed iniquos ꝛ im-

B pudicos. Adhuc aũt videnꝛ disputatione impulsi: qs eos nouerit nõ admitti ad baptismũ: illos qui dimissis vxorib⁹ alias duxerint: vel feminas q̃ dimissis viris alijs nupserint: qꝛ hec nõ coniugia/ sed adulteria esse dñs christus sine vlla dubitatione testaꝛ. Cũ eñ negare nõ possent esse adulteriũ: qd

Math.5.e. veritas adulterium esse sine ambage cõfirmat: eisqꝫ suffragari vellent ad accipiendũ baptismũ/ quos hmõi laqueo ita captos viderint: vt si nõ admitterenꝛ ad baptismũ: sine vllo sacramento mallent viuere vel etiã mori/ q̃ dirupto adulterij vinculo liberari: humana quadã miseratione commoti sunt ad eoꝛũ causam sic accipiendã: vt oẽs cum eis facinoꝛosos ꝛ flagitiosos etiã nulla prohibitione correptos: nulla instructiõe correctos: nulla penitẽtia mutatos ad baptismũ admittendos esse censerent: existimantes eos nisi fieret/ in eternuꝫ perituros: Si aũt fieret/ etiam in illis malis pseuerantes saluos per ignem futuros.

Q2 licet ecclesia maloꝛuꝫ cũ bonis admixtione sustineat/ discipline tñ seueritatẽ nõ omittit. Ca. II.

Q Uibus respondẽs hoc primũ dico: ne quis ea testimonia scripturarũ q̃ cõmixtionẽ bonoꝛũ ꝛ maloꝛũ in ecclesia vel psentẽ indicãt/ vel futurã pnũciãt/ sic accipiat/ vt discipline seueritatem siue diligentiã soluẽdã oĩno atqꝫ amittendã/ nõ illis edoctus litteris/ sed sua opinatione deceptus existimet. Neqꝫ eñ quia Numeri.25. illã primi populi cõmixtionem moyses dei famulus patientissime pferebat: ideo nõ in multos etiã gladio vindicauit. Et phinees sacerdos adulteros simul inuẽtos ferro vltore cõfixit. Qd vtiqꝫ degradationib⁹ ꝛ excõmunicationib⁹ significatũ est esse faciendũ in hoc tpe: cũ in ecclesie disciplina visibilis fuerat gladius cessaturus. Nec qꝛ beat⁹ B

2.Cori.11.f. apostolus inter falsos fratres tolerantissime cõgemiscit: quosdã etiã diabolicis inui- Phil.1.b. dentie stimulis agitatos/ christũ tamẽ pdicare pmittit: ideo parcendũ cẽset illi q̃ vxo- 1.Cor.5.b. rem patris sui habuit: quẽ pcepit cõgregata ecclesia tradere sathane in interitum carnis/ vt spũs saluus fiat in die dñi nostri iesu christi. Aut ideo ipse alios tradidit satha- 1.timoth.1.d. ne/ vt discerẽt nõ blasphemare: aut frustra dicit: Scripsi vobis i epistola nõ cõmisceri 1.Cor.5.c. fornicarijs: nõ vtiqꝫ fornicarijs hui⁹ mũdi/ aut auaris/ aut raptoꝛibus/ aut idolis seruientib⁹: alioqn debueratis de hoc mũdo exire: nũc aũt scripsi vobis nõ cõmisceri: si qs frater nolaꝛ aut fornicatoꝛ/ aut idolis seruiens/ aut auar⁹ aut maledic⁹/ aut ebriosus/ aut rapax: cũ hmõi nec cibum quidẽ simul sumere: Quo eñ mihi de his q̃ foris sũt iudicare? Nõne de his qui intus sunt vos iudicatis? De his aũt qui foris sũt deus iudicabit: Auferte maluꝫ ex vobisipsis. Ubi quidam quod dictuꝫ est: Ex vobisipsis: ita intelligũt vt ex seipo vnusqsqꝫ auferat malũ: h ẽ/ vt ipse sit bon⁹. Sed quõlibet intelligatur: siue vt seueritate ecclie mali excõicationibus corripianꝛ: siue vt se qsqꝫ corripiẽdo ꝛ corrigendo a seipo auferat malũ: illud tñ qd supradictũ est/ nõ habet ambiguitateꝫ: vbi pcepit nõ cõmisceri fratrib⁹ qui in aliq̃ supdicto vitio noianꝛ. i. noti famosiqꝫ sũt.

Q2 licet nõ oẽs mali sint relin-

quendi impuniti/charitatiua tamen ⁊ misericors eis adhibenda est seueritas. Capitulum III.

Quo aũt animo ⁊ qua charitate misericors ista seueritas adhibenda sit: nõ solũ eo loco vbi ait: vt spiritus saluus sit in die dñi nostri iesu christi: sed alibi quoqꝫ euidenter ostendit dicens:
2. thessal. 3. d. Si quis nõ obaudit verbo nostro: ꝑ eplam hũc notate: et nolite cõmisceri cũ eo/vt erubescat: et non vt inimicũ eũ existimetis: sed corripite vt fratrẽ. Et ipse dñs exemplũ sin
Job. 6. g. gulare patiẽtię/ ꝗ etiaꝫ in duodecim aplis vsqꝫ ad passionẽ diaboluꝫ ꝑtulit. Et ꝗ ait:
Matth. 13. d. Sinite vtraqꝫ crescere vsqꝫ ad messem: ne forte cũ vult᷑ colligere ziȥania/ simul eradi
Ibidem. f. cet᷑ ⁊ triticũ: Retiaqꝫ illa ĩ similitudine ecclesię vsqꝫ ad littus/hoc est vsqꝫ ad seculi finẽ bonos ⁊ malos pisces habituros ꝑdixit: Et cętera si qua de ꝑmixtiõe bonoꝝ et malorũ siue apte siue ꝑ similitudines locutus est/nõ ideo tamen omittendam censuit ecclesię disciplinam: immo vero admonuit adhibendam/quãdo ait: Attendite vobis:
Matth. 18. b. Si peccauerit in te frater tuus: vade ⁊ corripe eũ inter te ⁊ ipsum solũ. Si audierit te: lucratus es fratrẽ tuũ. Si aũt non audierit te: assume tecũ vnũ vel duos: vt in ore testium duoruꝫ vel triũ stet omne verbũ. Qꝫ si nõ audierit eos: dic ecclesię. Si autẽ nec ecclesiã audierit: sit tibi tanqꝫ ethnicus ⁊ pu
B blicanus. Deinde ipsius seueritatis terrorem grauissimũ adiecit/ etiã eo loco dicẽs: Quę solueritis in terra/soluta erũt ⁊ in cęlo. Que ligaueritis in terra: ligata erunt in cę
Matth. 7. a. lo. Prohibet etiã sãctũ dari canibus. Nec
1. timoth. 5. d. cõtrari⁹ est aplus dño quia dicit: Peccãtes corã omnib⁹ argue/vt ceteri timorem habeant: cũ ille dicat: Corripe eũ inter te ⁊ ipsũ. Vtrũqꝫ eni faciendũ est: sicut ⁊ infirmitat᷑ diuersitas admonet: eorũ quos vtiqꝫ non ꝑdẽdos sed corrigẽdos curãdosqꝫ suscepimus: ⁊ alius sic/ ali⁹ aũt sic sanãdus est: ita etiã est ratio dissimulãdi et tolerãdi malos in eccłia: et est rursus rõ castigãdi ⁊ corripiẽdi/nõ admittẽdi vel a cõione remouẽdi.

De non seruãtibus modũ/ sed ad extrema semꝑ declinãtib⁹: nõ solũ in moribus/sed etiã ĩ scripturarum expositionibus. Ca. IIII.

A Errant aũt hoies nõ seruãtes modũ: ⁊ cũ ĩ vnã partẽ ꝓcliuiter ire cęperint/nõ respiciũt diuinę auctoritatis alia testimonia quib⁹ possint ab illa intentione reuocari: ⁊ in ea ꝗ ex vtrisqꝫ temperata est veritate ac moderatione cõsistere. Nec in hac re tñ de qua nũc quęstio est: ꝫ etiã in aliis multis. Nã ꝗdã intuentes diuinarũ testimonia litteraꝝ/quib⁹ vnus de⁹ colendus insinuat᷑: eundẽ patrem qui est filius/sãctũqꝫ spiritũ putauerũt. Alii rursus veluti morbo cõtrario laborãtes/cũ attenderent ea ꝗbus trinitas declarat᷑: nec valerent intelligere quõ sit vnus deus: cũ ⁊ pater non sit filius: nec filius sit pater: nec spiritussanct⁹ aut pater aut fili⁹: diuersitates etiã substantiaꝝ asserẽdas putarunt. Quidã intuentes in scripturis sanctę virginitatis laudẽ cõnubia dãnauerũt. Quidã rursus ea testimonia cõsectãtes ꝗbus casta cõiugia ꝑdicant᷑/ ꝟginitatẽ nuptiis ęquerũt.
Quidã cũ legerẽt: Bonũ est frẽs nõ mãdu Roma. 14. d.
care carnẽ/neqꝫ bibere vinũ: etiã nõnulla similia creaturarum dei ⁊ ꝗs voluerũt escas ĩmundas esse senserunt. Quidã vero legen
tes: Oĩs creatura dei bona est: ⁊ nihil abii 1. timoth. 4. b.
ciẽdũ qđ cũ gratiarũ actione accipit᷑: in voracitatẽ vinolentiãqꝫ collapsi sunt: nec sibi valẽtes auferre vitia/nisi eis ecõtrario vel
tanta vel maiora succederẽt. Sic etiã ĩ hac B
causa quę habet᷑ ĩ manib⁹: quidã intuẽtes ꝓcepta seueritatis/ quib⁹ admonemur corripere inquietos: nõ dare sanctũ canib⁹: vt ethnicũ habere ecclesię cõtemptorẽ: a cõpage corporis mẽbruꝫ qđ scandaliȥat auellere: ita ꝑturbant ecclesię pacẽ/vt conent᷑ ante tempus separare ziȥania: atqꝫ hoc errore cęcati ipsi potius a christi vnitate separẽtur. Qualis nobis causa ẽ aduersus schisma donati. Et hoc nõ cũ illis qui nouerunt cecilianũ: nõ veris sed calũniosis criminib⁹ appetitũ: ⁊ ꝑnitiosam sententiã suã mortifero pudore nõ deserunt: sed cum illis quib⁹ dicim⁹ etiã si mali fuissent ꝓpter quos ĩ ecclesia nõ estis: Vos tamẽ eos ferẽdo quos emẽdare aut segregare minime poterat᷑/in ecclesia ꝑmanere debuistis. Quidam vero econtrario periclitantes/cum bonorũ malorũqꝫ ꝑmixtionẽ in ecclesia demonstratã vel ꝓdictã esse ꝑspexerint: ⁊ patiẽtię ꝓcepta didicerint: quę ita nos firmissimos reddũt vt etiã si videt᷑ in ecclesia esse ziȥania/ non tamẽ impediat᷑ aut fides/aut charitas nostra: aut qm̃ ziȥania esse in eccłia cernimus ipsi de ecclesia recedam⁹/instituendã putãt esse et ecclesiã ⁊ disciplinã/quãdã ꝑuersissimã securitatẽ ꝓposit᷑ tribuẽtes: vt ad eos nõ ꝑtineat nisi dicere ꝗd cauendũ/ꝗdue faciẽdũ sit: qđlibet aũt ꝗsqꝫ faciat nõ curare.

Qꝫ ꝓpter malos nõ sit recedendũ ab ecclesia: cũ vero eis ꝑ quos regit᷑ ecclesia assit salua pace pote

stas disciplinę aduersus impro/
bos exercendę / nec patientię no
mine torpescant / nec obtentu dili/
ligentię sęuiant. Ca. v.

A N Os vero ad sanā doctrinā ptinere
arbitramur ex vtrisq; testimonijs
tutā sententiā moderari: vt et ca/
nes in ecclesia ꝓpter pacē ecclesię toleremus:
Math. 7. a. & canib⁹ sanctū vbi pax ecclesię tuta est / nō
demus. Cū ergo siue p negligentiā ppositorū / siue p aliquā excusabilē necessitatē / si/
ue per occultas obreptiones inuenimus in
ecclesia malos quos ecclesiastica disciplina
corrigere aut coercere non possumus: tunc
nec ascendat in cor nostrū impia & pernitio
sa presumptio: qua existimem⁹ nos ab his
esse separandos / vt peccatis eorum non in/
quinemur: atq; ita post nos trahere cone/
mur veluti mūdos sanctosq; discipulos ab
vnitatis compage / quasi a malorum cōsor
tio segregatos: veniant in mentem illę de
scripturis similitudines et diuina oracula
vel certissima exempla: quibus demonstra
tū et ꝓnunciatum est / malos in ecclesia per/
mixtos bonis vsq; in finē sęculi tempusq;
iudicij futuros: & nihil bonis in vnitate ac
participatione sacramentorū qui eorum fa
B ctis non consenserint obfuturos. Cum ve/
ro eis p quos ecclesia regit / adest salua pa/
ce potestas disciplinę aduersus improbos
aut nefarios exercendę: tūc rursus ne socor
dia segniciaq; dormiam⁹ / alijs aculeis ꝓcę/
ptorum quę ad sęueritatem coertionis pti/
nent / excitandi sumus: vt gressus nostros
in via dn̄i ex vtrisq; testimonijs illo duce
atq; adiutore dirigentes / nec patientię no/
mine torpescamus / nec obtentu diligen/
tię sęuiamus.

Ut obstinatis in malis nō admi nistretur baptisma / donec ecclesia/ stica instructione suscepta vitā mu tauerint: nisi mortis discrimen im/ mineat. Capitulum vi.

A H Ac ergo scdm̄ sanam doctrinā mo
deratione seruata: videamus vn/
de agit: id est vtrū ad percipiendū
baptismū sic admittendi sunt homines vt
nulla ibi vigilet diligētia / ne sanctum cani/
bus detur. Usq;adeo nec apertissimi adul
terij ppetratores & eius pseuerātię ꝓfesso/
res a sacramēto tantę sanctitatis videant
arcendi: quo sine dubio nō admitterent / si
per ipsos dies quibus eandem gratiā per/
cepturi suis noibus datis abstinentia / ieiu
nijs / exorcismisq; purgāt: cū suis legitimis
& veris vxoribus se concubituros ꝓfiteren
tur: atq; hui⁹ rei cuius alio tempore licite:
paucis ipsis solennibus diebus nullam cō
tinentiam seruaturos. Quomodo igit ad
illa sancta recusans correptionē adulter ad
mittit: quo recusans obseruationē non ad/
B mittit coniugat⁹? Sed ꝑus inquiūt baptiçet:
deinde doceat qd ad bonā vitā moresq; p/
tineat: Fit hoc vbi quēq; forte dies vrget
extrem⁹: vt ad verba paucissima / quibus ta
men omnia continent: credat / sacramentū
q; percipiat: vt si ex hac vita migrauerit li/
beratus exeat a reatu ꝓteritorum omnium
peccatorum. Si autem saluus petit spaciū
discendi q̄ discēda sūt: qd aliud opportuni
us tempus reperiri potest quo audiat quē/
admodum fidelis fieri ac viuere debeat / q̄
illud cū attentiore animo atq; ipsa religio/
ne suspenso saluberrimę fidei sacramentuz
petit? An vsq;adeo dissimulam⁹ a sensibus
nostris: vt vel nosipsos non recordemur q̄
fuerimus attenti atq; solliciti qd nobis ꝓci
perent a quib⁹ cathecizabamur / cū fontis
illius sacramenta peterem⁹ / atq; ob hoc cō/
petētes etiā vocaremur: vel nō intueamur
alios qui p annos singulos ad lauacrū re/
generationis accurrūt: quales sint ipsis di/
ebus qb⁹ cathecizant / exorcizant / scrutan/
tur quanta vigilantia cōueniant: quo stu/
dio ferueant: qua cura pendeant. Si tunc
tempus non est discēdi quę vita congruat /
tanto qd accipere desiderant sacramento /
quādo erit? An vero cum acceperint in tan C
tis criminibus pmanētes / etiā post baptis/
mū nō noui homines sed rei veteres: vt vi/
delicet puersitate mirabili prius eis dicat:
Induite hoiem nouū: et cū induti fuerint /
postea dicatur: Exuite veterē: cū aplus sa/
nū ordinē tenens dicat: Exuite veterē et in Col. 3. b.
duite nouū: & ipse dn̄s clamet: Nemo assuit Math. 9. b.
pannū nouum vestimento veteri: et nemo
mittit vinuz nouū in vtres veteres? Quid
aūt aliud agit totū tēpus q̄ cathecuminorum
locum et nomē tenent / nisi vt audiant quę
fides et qualis vita debeat esse christiani:
vt cū seipsos ꝓbauerint / tūc de mensa do/
mini manducent / et de calice bibant. Quia 1. Cor. 11. g.
qui manducat indigne / iudicium sibi man/
ducat & bibit. Qd autē fit p omne tempus
qd in ecclesia salubriter constitutum est / vt
ad nomē christi accedentes cathecumino/
rum gradus accipiāt: hoc fit multo diligen
tius & instantius his diebus quib⁹ compe/
tētes vocant: cū ad pcipiendum baptismū
sua nomina iam dederunt.

Comparatio virginis / quę nesci

ens alieno viro nupserit/ ad ius ꝑdiorum: ⁊ de errore probare volentium ex apostolorum epistolis baptizandos de sola fide admonēdos/ baptizatos autem de moribus. Capitulum VII.

A Obiectio. Quid si inquiunt virgo nesciens viro nupserit alieno? Hoc si sempꝫ nesciat/ nūq̄ꝫ ex hoc erit adultera: si autē sciat/ iā ex hoc esse incipiet: ex q̄ cū alieno viro sciēs cubauerit: Sicut in iure ꝑdiorum: tādiu quisq̄ꝫ bonę fidei possessor rectissime dicit᷑/ q̄ꝫdiu se possidere ignorat alienum: cum vero scierit nec ab aliena possessione recesserit: tunc malę fidei perhibebitur: tunc iuste iniustus vocat᷑. Absit ergo vt sensu nō humano/ sed plane vano sic doleamus cum flagitia corriguntur/ tanq̄ꝫ connubia dirimantur: maxime in ciuitate dn̄i in monte sancto eius: hoc est in ecclesia: vbi nuptiarum nō solū vinculum/ verū etiā sacramentū ita cōmendatur: vt nō liceat viro vxorē suam alteri tradere: Quod in re publica/ tūc romana non solum minime culpabiliter/ verūetiaꝫ laudabiliter cato fe-

B cisse ꝑhibet᷑. Neq̄ꝫ hinc diutius mō disputare opus est: cum ⁊ illi quibus respondeo nō audeant affirmare nullū hoc esse peccatuꝫ: neq̄ꝫ negent esse adulteriū: ne ipsi domino sanctoq̄ꝫ euangelio aperte cōuincant᷑ obsistere: Sed cum eis placet primū admittendos esse tales ad ꝑcipiendum baptismi sacramentū/ ⁊ ad dominicā mēsaꝫ/ etiā si correctionem voce manifestissima recusauerint: immo vero nihil eos de hac re prorsus admoneri oportere/ sed postea doceri: vt si ꝑcępti obseruationem receperint/ culpāq̄ꝫ correxerint/ habeant᷑ in tritico: Si autē contempserint/ inter zizania tolerent᷑: satis ostendunt nō se crimina ista defendere/ aut quasi leuia vel nulla sint agere. Quis eñ adulterium bonę spei christianus nulluꝫ seu paruum crimen existimet? Ordinē tñ quo hęc in alijs vel corrigant᷑/ vel ferant᷑ de scripturis sanctis se ꝓferre arbitrant᷑: cum dicant apl'os sic ęgisse: et de litteris eorū quędam testimonia ꝓferūt: vbi reperiunt᷑ prius insinuasse doctrinā fidei: ac deinde morū tradidisse ꝑcępta: Atq̄ꝫ hinc intelligi volūt fidei tantūmodo regulā baptizandis esse intimandā: postea vero iā baptizatis ⁊ iā vitę in melius mutādę ꝑcępta tradēda: quasi aliquas apl'orū epistolas legant ad eos q̄ baptizādi sunt datas/ vbi de sola fide disputauerūt: ⁊ alias ad baptizatos/ quibus ꝑcępta de malis cauendis/ bonisq̄ꝫ instituēdis moribus continent᷑. Cū igitur eos ad

C christianos iaꝫ baptizatos dedisse litteras constat: cur vtroq̄ꝫ sermone cōtextę sunt: et eo scilicet qui ad fidē/ ⁊ eo qui ad vitā bonā pertinet? An forte illis placet vt baptizandis vtrūq̄ꝫ nō demus: ⁊ baptizatis vtrūq̄ꝫ reddam⁹? Qđ si absurde dicit᷑: ergo fateantur apostolos doctrinā suam ex vtroq̄ꝫ ꝑfectā suis epistolis indidisse. Sed propterea plerūq̄ꝫ insinuasse prius fidē/ ac deinde qđ ad vitam bonā pertinet subiecisse: quia et in homine ipso nisi ꝑcedat fides/ vita bona sequi non poterit: quicquid eñ homo veluti recte fecerit/ nisi ad pietatē quę ad deum est/ referat᷑: rectū dici nō oportet. Qđ si arbitrarent᷑ aliqui stulti ⁊ nimis imperiti apostolorū epistolas ad cathecuminos datas: profecto etiam ipsi faterentur nōdū baptizatis ꝑcępta morū/ quę fidei ꝯgruāt/ simul cū fidei regulis intimāda: nisi forte ad hanc necessitatē suā nō isti disputatiōe cōpellūt: vt primas partes epistolarū apostolicarū vbi de fide loquūt᷑/ cathecuminis legēdas velint: posteriores autē fidelib⁹: vbi iā ꝑcipit᷑ quēadmoduꝫ christiani viuere debeāt:

D qđ stultissimū est dicere. Nulluꝫ ergo documentū est hui⁹ opinionis ex epistolis apostolorū/ cur ideo arbitremur baptizandos de sola fide/ baptizatos aūt de morib⁹ admonendos: quia illis primis partib⁹ litterarū cōmendauerunt fidem: ac postea cōsequenter vt bene a fidelibus viuerent᷑ hortati sunt. Quis eñ illud prius/ hoc posteri⁹: sępissime tñ vna cōtextiōe sermonis vtrūq̄ꝫ cathecuminis/ vtrūq̄ꝫ fidelib⁹/ vtrūq̄ꝫ baptizandis/ vtrūq̄ꝫ baptizatis/ siue vt instruātur/ siue ne obliuiscant᷑/ siue vt ꝓfiteant᷑/ siue vt cōfirmentur doctrina sanissima ⁊ diligentissima ꝑdicandū est. Epistolę itaq̄ꝫ petri ⁊ epistolę iohānis de quibus quędā testimonia cōmemorāt/ addant ⁊ pauli ⁊ aliorū apostolorū/ ea ratione accipiendū q̄ ad uerterūt prius de fide/ ac postea de morib⁹ dici: qđ nisi fallor aptissime exposui.

Soluit obiectionem quā faciūt de petro in actibus apostolorum/ ad cuius verbū baptizati sūt vno die tria milia. Capitulū VIII

Obiectio. Sed in actibus apostolorū petrus inquiunt sic allocutus est illos qui verbo audito/ baptizati sunt vno die tria milia/ vt eis solam fidem qua in christū crederēt ꝑdicaret. Qui cū dixissent/ quid faciem⁹/ respōdit eis: Agite pęnitētiā ⁊ baptizet᷑ vnusquisq̄ꝫ vestruꝫ Act. 2. f.
in nomine dn̄i nostri iesu christi in remissio-

nē peccatorū/ ꝛ accipietis donū spiritussan/
cti. Cur ergo nō aduertūt qđ dictū est: Agi
te pęnitentiā: ibi est eñ vitę veteris expo/
liatio/ vt noua induātur qui baptiçantur?
Cui autē fructuosa est pęnitentia/ quę agit
de mortuis operib⁹/ si in adulterio pseueret
alijsq; scelerib⁹/ quibus dilectio mundi hu/
B ius inuoluit? Obiectio. Sed infidelitatis
inquiūt tantūmodo/ q2 in christū nō credi/
derūt eos voluit agere pęnitētiā. Mira p̄/
sumptio. Nolo quicq̄ grauius dicere: quā/
do eo audito qđ dictū ē: Agite pęnitentiā:
soli⁹ infidelitatis acta dicunt: cū vita mutā
da ex vetere in nouā doctrina euāgelica tra
heret: vbi vtiq; ꝛ illud est qđ in ea sentētia
Eph.4.f. ponit apostolus: Qui furabat iā nō furet
et cętera: quibus exequitur quid sit depo/
nere veterē hominem ꝛ induere nouuz. In
his autē ipsis verbis petri habēt vnde ad/
moneri potuissent/ si diligēter attēdere vo/
Act.2.f. luissent. Cum eni dixisset: Agite pęnitētiā/
ꝛ baptiçet vnusquisq; vestrū in noīe domi/
ni nostri iesu christi in remissionē peccatoꝝ
ꝛ accipietis donū spiritussancti: nobis enī
hęc est pmissio facta ꝛ filijs nostris ꝛ omib⁹
qui sunt longe quoscūq; aduocauerit dn̄s
deus noster: cōtinuo subiecit qui librū scri/
psit atq; ait: et cęteris verbis plurib⁹ testi/
Ibidem. ficabat dicēs: Eripite vos a sęculo hoc pra
uo. At illi auidissime capientes exceperunt
verba ꝛ crediderūt ꝛ baptiçati sunt: ꝛ adie/
ctę sunt illa die tria milia animę. Quis hic
nō intelligat ꝛ cęteris plurib⁹ verbis quę a
scriptore pꝑter longitudinē ne recitent/ id
ęgisse petrū vt eriperēt se ab hoc sęculo pra
uo: quādoquidē ipsa sentētia breuiter indi
cata est: cui psuadendę verbis pluribus pe/
trus instabat? Ipsa quippe summa positu3
est/ cū dictū ē: Eripite vos a sęculo hoc pra
uo: Verbis aūt pluribus vt hoc fieret testi
ficat petrus. In his verbis erat mortuorū
operū cōdemnatio quę nequiter agunt hu
ius sęculi dilectores: ꝛ cōmēdatio vitę quā
teneāt atq; sectent/ qui se ab hoc prauo sę/
culo eripiunt. Iam itaq; si placet affirmare
conent eū se eripere ab hoc sęculo prauo/ q̄
tantūmō credit in christū/ etiam si in flagi/
tijs quibus voluerit pseueret vsq; ad pfes/
sionē adulterij. Qđ si dicere nefas est: audi
ant baptiçandi: nō solū quid credere debe/
ant/ sed etiā queadmoduz se ab hoc prauo
sęculo eripiant. Ibi eñ necesse est vt audi/
ant/ queadmodū credētes viuere debeāt.

Soluit et aliā obiectionē de spadone quem baptizauit philippus qui dixit: Credo filium dei esse iesum christum: Capitulū. IX.

O Biectio. Spado inquiunt ille quē A
philipp⁹ baptiçauit nihil pl⁹ dixit
q̄ Credo filiu3 dei esse iesum chri/ Act.8.g.
stum: ꝛ in hac pfessione cōtinuo baptiçat⁹
est. Nū ergo placet vt hoc solū hoīes respō
deant/ et cōtinuo baptiçent: nihil de spiri/
tuscto/ nihil de sācta ecclesia/ nihil de remis
sione pctōꝝ/ nihil de resurrectiōe mortuo/
rum: postremo de ipso iesu christo nihil nisi
q2 fili⁹ dei est: nō de incarnatiōe ei⁹ ex virgi/
ne/ de passione/ de morte crucis/ de sepultu/
ra/ de tertij diei resurrectione/ de ascensione
ac sede ad dexterā patris aliqđ dicendū ē
cathecizāti ac pfitendū credēti? Si eñ spa/
do cū respōdisset: Credo filiū dei esse iesum
christum/ hoc ei sufficere visum est/ vt cōti/
nuo baptiçatus abscederet: cur nō id sequi/
mur: atq; auferimus cętera quę necesse ha/
bemus/ etiā cū ad baptiçanduz tpis vrget
angustia exprimere/ interrogādo vt bapti/
çandus ad cuncta respōdeat/ etia3 si ea me/
morię mādare nō valuit? Si autē scriptura B
tacuit atq; intelligenda admisit cętera q̄ cū
illo spadone baptiçādo philippus ęgit: at
q; in eo qđ ait baptiçauit eū philippus/ intel
ligi voluit impleta oīa quę licet taceant in
scripturis gratia breuitatis/ tñ serie traditi/
onis scim⁹ implenda: pari mō etiā in eo qđ
scriptū est euāgeliçasse philippū spadoni do
minū: nullo mō dubitādū est: ꝛ illa in cathe
cismo dicta esse q̄ ad vitam moresq; ptinēt
ei⁹ q̄ credit in dn̄m iesum. Hoc est eñ euāge
liçare christū: non tñ dicere quę sint creden
da de christo/ sed etiā q̄ obseruanda ei q̄ ac/
cedit ad cōpage3 corpis christi: immo vero
cūcta dicere q̄ sunt credēda de christo: nō so
lū cui⁹ sit fili⁹/ vnde scđm diuinitate3/ vnde
scđm carnē genit⁹/ q̄ ppessus/ ꝛ quare: q̄ sit
virtus resurrectionis ei⁹: qđ donū spūs p/
miserit dederitq; fidelib⁹/ s; etiā qualia mē/
bra qb⁹ sit caput querat/ instituat/ diligat/
liberet/ atq; ad ęternā vitam honorēq; pdu
cat. Hęc cū dicunt/ aliqñ breuius atq; con/
strictius/ aliqñ latius et vberius christus
euāgeliçat: ꝛ tñ nō solū qđ ad fidē/ verūetiā
qđ ad mores fideliū ptinet nō pᵗermittit.

Quō intelligat verbū apostoli: Nihil me dixi scire i vobis nisi christū iesum et hunc crucifixū: et quid sit christo cōcrucifigi: Ca. X.

H Oc intelligi potest etiā i eo qđ cō/ A
memorāt dixisse apostolū paulu3:
Nihil me dixi scire in vob nisi chri/ 1.Cor.2.a
stum iesū et hūc crucifixū. Qđ illi putāt ita
dictū: tāq̄ nihil aliud eis insinuatū eēt nisi

vt primitus crederent: ac deinde baptiçati
quicqd ad vitã moresqꝫ ptinet discerẽt. Hoc
inquũt aplo satis supqꝫ suffecit/ q eis dixit:
1. Corĩ. 4. c. q etsi multos pędagogos haberẽt in chri/
sto/ ſ nõ multos pr̃es: qꝛ eos in christo iesu
p euãgeliũ ipe genuisset. Si ꝫ ille q p euan/
1. Corĩ. 1. b. geliũ genuit/ ꝗtuis gratias agat q neminẽ
ipsoꝝ baptiçauerit nisi crispũ ꝛ gaiũ ꝛ ste/
phanę domũ/ nihil eos amplius docuit ꝗ̃
christũ crucifixũ. Quid/ si dicat aliqſ/ nec re
surrexisse christũ eos audisse qñ p euãgeliũ
1. Corĩ. 15. a. geniti sũt? Vñ est igiĩ qđ eis dicit: Tradi/
di eni vob in pmis/ qꝛ iesus christ⁹ mortu⁹ ẽ
scđm scripturas: ꝛ qꝛ sepult⁹ est: ꝛ qꝛ resur/
rexit tertia die scđm scripturas: si nihil nisi
crucifixũ docuerat? Si autẽ nõ ita itelligũt
ſ hoc quoqꝫ ad christũ crucifixũ ptinere cõ/
cedũt: sciãt in christo crucifixo multa hoies
Roma. 6. a. discere: et maxime q vetus hõ noster simul
crucifixus est vt euacueĩ corpus pctĩ: ꝛ vl/
tra nõ seruiam⁹ pctõ. Vnde etiã de seipso
Gal. 6. d. dicit: Mihi autẽ absit gloriari nisi in cruce
dñi nr̃i iesu christi: p quẽ mihi mũdus cru/
B cifixus est ꝛ ego mũdo. Proinde attendant
ꝛ videãt quẽadmodum doceaĩ atqꝫ discaĩ
christ⁹ crucifixus: vt ad ei⁹ crucez nouerint
ptinere q etiã nos in eius corpe crucifigi/
mur mũdo. Vbi intelligiĩ ois coercitio ma
larũ ꝯcupiscentiaꝝ: ac p hoc fieri nõ põt/ vt
eis q cruce christi informanĩ ꝓfessa adulte/
ria pmittanĩ. Nã ꝛ aplus petrus de sacra/
mento tpius crucis/ hoc est passiõis christi
admonet/ vt q ea ꝯsecranĩ peccare desistãt:
1. Petri. 4. a. ita loquẽs: Christo ꝫ passo p carnem ꝛ vos
eadẽ cogitatiõe armamini: qꝛ q mortu⁹ est
Al. † desinit carne† desijt peccare/ vt iã nõ hoim deside/
rijs sed volũtati dñi dei reliquũ in carne vi
uat/ ꝛ cętera. Quib⁹ cõsequẽter ostẽdit euz
ptinere ad christũ crucifixũ: hoc est p carnẽ
passum/ q in ei⁹ corpe crucifixis carnalibus
C desiderijs bene viuit p euangeliũ. Quid q
etiã duo illa p̃cępta/ in qb⁹ dñs ait totã le/
Matth. 22. d. gẽ ꝓphetasqꝫ pẽdere/ huic suę opiniõi suf/
fragari arbitraĩ: ꝛ sic ea cõmemorãt: vt qñ
Deuĩ. 6. a. primũ p̃cęptũ dictũ est: Diliges dñm deuz
tuũ ex toto corde tuo/ ꝛ ex tota aia tua/ ꝛ ex
Leuiĩ. 19. d. tota mẽte tua: Secũdũ aũt simile huic: Di/
liges ꝓximũ tuũ tãqꝫ teipsuz: ꝓxũ ptinere
ad baptiçãdũ/ vbi dilectio dei pcipiĩ: secũ/
dũ aũt ad baptiçatos/ vbi videnĩ esse mo/
res cõuersationis humanę: sic obliti qđ scri
1. Joh. 4. d. ptũ est: Si fratrẽ quẽ vides nõ diligis/ deũ
quẽ nõ vides quõ diligere poterĩ? Et illud
1. Joh. 2. c. aliud l eadẽ epla iohãnis. Si qs diligit mũ
dũ nõ est charitas patris in eo. Quo aũt p/
tinẽt oia flagitia morũ maloꝝ/ nisi ad mun

di hui⁹ dilectionẽ? Ac p hoc illõ primũ p̃cę/
ptũ qđ ad baptiçandos ptinere arbitranĩ:
sine bonis moribus obseruari nullo pacto
põt. Nolo plurib⁹ imorari: Nã si diligẽĩ cõ
sideraĩ/ ista duo p̃cępta ita ex alterutro ꝯne
xa reperiũĩ: vt nec dilectio dei possit esse in
hoie si nõ diligit ꝓximũ: nec dilectio ꝓximi
si nõ diligit deũ. Sz ad rem q nũc agiĩ/ qđ
de his duob⁹ p̃ceptis diximus sufficit.

Q ea ptineãt ad initia neophy/ toꝝ/ q p israelitarũ ex ęgypto exeũ tiũ figurã intelligunĩ. Ca. XI.

T enim populus israel primum B
a p mare rubrũ duct⁹ est: quo signifi Exo. 14.
caĩ baptismus: ꝛ postea legem ac/ Exo. 20.
cepit/ vbi disceret quẽadmodum viueret.
Cur ꝫ baptiçandis vel symbolum tradim⁹
reddẽdũqꝫ reposcim⁹? Nihil eñ tale factũ ẽ
erga illos/ quos p mare rubrũ deus ab egy
ptijs liberauit. Si aũt recte intelligũt hoc
significari p̃cedentib⁹ mysterijs de sangui/ Exo. 12.
ne ouis postib⁹ illito/ ꝛ de açymis sinceritã/
tis et veritatis: cur nõ etiã illud cõsequẽter
intelligũt ipsam ab ęgyptijs separationez
significare discessionẽ a peccatis quã bapti
çãdi ꝓfitenĩ? Ad hoc eni ptinet qđ a petro Actĩ. 2. f.
dictũ est: Agite pęnitẽtiã ꝛ baptiçeĩ vnusqꝫ
qsqꝫ vestrũ in noie dñi nr̃i iesu christi: tãqꝫ
diceret: recedite ab ęgypto et p mare rubrũ
transite. Vñ ꝛ epla q ad hebręos inscribiĩ:
cũ eorũ q baptiçanĩ cõmemorarenĩ initia:
posita est ibi penitentia a mortuis opibus:
sic eñ dicit: Ideoqꝫ remittẽtes initia christi Heb. 6. a.
verbũ in cõsũmationẽ respiciam⁹: nõ iterũ
iaciẽtes fũdamẽtũ pęnitẽtię a mortuis ope
ribus/ ꝛ fidei in deũ lauacri doctrinę imposi/
tionis manuũ resurrectionis etiã mortuo/
rũ ꝛ iudicij ęterni. Hęc igitur oia ptinere ad B
initia neophytoꝝ satis apteqꝫ scriptura te/
staĩ. Quid ẽ aũt a mortuis opib⁹ pęnitẽtia:
nisi ab his quę oportet mortificari vt viua/
mus: q si adulteria fornicationesqꝫ nõ sunt
qd iã inter opa mortua nominãdũ est? Sic
aũt nõ sufficit ꝓfessio recessionis a talibus
nisi etiã lauacro regenerationis cũcta p̃teri/
ta q velut ꝓsequũĩ peccata deleanĩ: sicut
nõ sufficit israelitis recedere ab ęgypto/ nisi
ea q insequebaĩ hostiũ multitudo eiusdem
maris fluctib⁹ interiret/ q dei pplo trãsituro
liberãdoqꝫ patuerũt. Qui ꝫ ꝓfiteĩ ab adul
terio nolle se mutare: quõ p mare rubrũ du
ceĩ cuz ex ęgypto adhuc recuset abscedere?
Deinde nõ attẽdũt in ea lege q post trãsitũ C
maris rubri illi pplo data est: pmũ esse p̃cę/
ptũ: Nõ erũt tibi alij dij p̃ter me: Nõ facies Exo. 20. a.
tibi idola neqꝫ vllũ simulacrũ: quęcũqꝫ in

celo sūt sursū / ⁊ quecūq; i terra deorsū: ⁊ q̄/
cūq; in aqua ⁊ sub terra nō adorabis ea: ne
q; fuies eis / ⁊ cetera ad h̄ p̄ceptū ꝑtinētia.
Affirmēt isti itaq; si volūt ꝯtra ipam suā as
sertionē: etiā de vni⁹ dei cultu cauēdaq; ido
latria / nō adhuc baptiçādis sed iā baptiça/
tis eē ꝑdicādū: ⁊ nō iā dicāt eis q̄ baptismū
ꝑcepturi sunt fidē tm̄ q̄ in deū ē / intimādā:
⁊ post ei⁹ sacramēti ꝑceptionē de morib⁹ vi
te tāq; de secūdo p̄cepto eos q̄ ad dilecti/
onē ꝓximi ꝑtinet / instruēdos. Utrūq; eniz
lex ꝯtinet / quā post mare rubꝝ tāq; post ba
ptismū ꝓplus accepit: nec ita facta est distri/
butio p̄ceptoꝝ: vt ante illi⁹ maris trāsituz
de cauēda idolatria plebs doceret: ⁊ postea
q; trāsierūt audirēt honorandū patrē ⁊ ma
trē / nō mechandū / nō occidēdū / ⁊ cetera bo
ne atq; inocētis ꝯuersationis humane.

De petēte baptismū et nō relin/
quente idolatriā q̄d sit faciēdū: si/
milit̄ ⁊ de nō reliquēte adulteriū:

A Si q̄ ita quisq; veniat (Ca. XII
ad sancti lauacri petitionē: vt ꝓfi/
teat̄ se ab idoloꝝ sacrificijs nō re/
cessurum nisi forte postea qn̄ placuerit: ba/
ptismū tn̄ iamiāq; deposcat / tēplūq; dei vi/
ui se fieri flagitet / nō solū cultor idoloꝝ ve/
rūetiā i aliq̄ tā nefario sacrilegio ꝑseuerās:
q̄ro ab istis vtꝝ eū faciēdū vl' cathecuminū
censeant: q̄ ꝓculdubio fieri nō debere cla/
mabunt. Neq; eni aliud de illoꝝ corde sen/
tiendū ē. Reddāt itaq; rōnē fm testimonia
scripturaꝝ: q̄ sic intelligēda putāt / quō hu/
ic audeāt ꝯtradicere: nec admittēdū esse cō/
firmāt reclamātē atq; dicētē: Didici ⁊ vene
ror christū crucifixū: credo filiū dei esse iesū
christū. Nō me vltra differas: nihil ampli⁹
iā requiras. Quos ꝑ euāgelium generabat
aplūs: nihil eos nosse tunc amplius q; chri/
Act. 8. g. stū crucifixū volebat. Post vocē spadonis
qua se credere iesū christū filiū dei eē respō/
dit: ꝯtinuo philippus eū baptiçare nō distu
lit. Quid me ab idoloꝝ cultu ꝓhibes: nec
ad sacramētū christi admittis nisi ꝑi⁹ inde
discessero: illud a pueritia didici: cōsuetudi/
ne ibi grauissima ꝑmor: faciā cuz potuero / cū
cōmodū fuerit: q̄ etsi nō faciā / non tn̄ sine
christi sacramēto hāc vitā finiā: ne de⁹ exi/
gat aiam meā de manib⁹ tuis. Quid huic
r̄ndendū existimāt? An placet vt admittat̄?
Absit. Nullo modo crediderim intm̄ eos
ꝓgredi. Quid q̄ respondebūt / hec dicēti: et
addenti q; nihil sibi de idolatria relinquē/
da saltem dici debuit ante baptismū / sicut
nihil inde ante mare rubrū ꝓplus ille ꝑim⁹
audiuit: qm̄ lex h̄ habet quā ex egypto iam

liberat⁹ accepit: profecto dicturi sunt hoi: tē
plū dei futur⁹ es / cū baptismū accepis. Dic
aūt aplūs: Que cōpositio tēplo dei cū ido/ 2. Cor. 6. c.
lis? Quare q̄ nō vidēt similiter eē dicendū:
mēbrū christi futurus es: cū acceperis bap/
tismū. Nō possunt mēbra christi esse mēbra
meretricis: quia ⁊ hoc aplūs dicat alio loco:
Nolite inq̄t errare / neq; fornicatores neq; 1. Cor. 6. b.
idolis fuiētes / ⁊ cetera q̄ illic enumerat / re/
gnū dei possidebūt. Cur q̄ ad baptismū ido B
lis seruiētes nō admittimus ⁊ fornicatores
admittēdos putam⁹: cū ⁊ his ⁊ ceteris ma/
lis dicat: Et hec q̄dē fuistis: s; abluti estis / s; 1. Cor. 6. c.
sanctificati estis / sed iustificati estis in noīe
dn̄i iesu christi et in spū dei nr̄i? Quid igit̄
cause est: vt cū ꝑtās pateat vtrūq; ꝓhiben
di / veniētē ad baptismū ꝑmittā fornicariū
ꝑmanere ⁊ nō ꝑmittā idolis seruiētē: cū ⁊ il/
lis ⁊ illi dici audiā: ⁊ hec q̄dē fuistis: s; abluti
estis: s; eo mouent̄ isti / q2 putāt eē in tuto sa/
lutē eoꝝ / q;uis ꝑ ignē q̄ i christū crediderint
sacramētūq; ei⁹ acceperint. i. baptiçati fue/
runt: etiā si morꝝ corrigēdoꝝ ita negligētes
sint: vt neq̄ter viuāt. Un̄ mox videbo si de⁹
iuuerit / q̄d scdm scripturas sentiēdū sit.

Ex p̄dicatione iohānis baptiste
et christi probat̄ nō baptismi soli⁹
adiutorio hoiem venire ad vitā:

Nunc i hac q̄stione ad/ (Ca. XIII A
huc versor: in q̄ eis videt̄ baptiça/
tos admonēdos esse de morib⁹ ad
christianā vitā ꝑtinētib⁹: baptiçādis aūt so
lā insinuādā fidē. Q̄ si ita eēt: ꝑter tā mul
ta q̄ dixim⁹ / nō iohānes baptista veniētib⁹
ad baptismū suū diceret: Generatio vipe/ Matth. 3. b.
raꝝ q̄s ondit vob fugere ab ira vētura? Fa
cite q̄ fructū dignū penitētie / ⁊ cetera: q̄ vti
q; nō de fide / s; de bonis opibus admonet.
Un̄ ⁊ militib⁹ dicētib⁹ q̄d faciem⁹? nō dixit
interim credite et baptiçamini: post audie/
tis q̄d facere debeatis: sed ante dixit: an̄ ꝑ/
monuit: vt vētūro dn̄o in cor eoꝝ tāq; ꝑcur
sor mūdaret vitā: Nemine ꝯcusseritis: nul/ Luc. 3. c.
li calūniā feceritis: sufficiat vobis stipendiū
vestrū. Similiter publicanis querētib⁹ q̄d Ibidem
facere deberēt: Nihil ampli⁹ inquit exigatis
ꝑter q; constitutum est vobis. His breuiter
cōmemoratis / euāgelista: nō eni totos cathe
cismos inserere debuit: satis significauit ꝑti/
nere ad eū a quo baptiçandus cathecizat̄ /
docere ⁊ monere de morib⁹. Q̄ si respōdis B
sent iohāni: ꝓrsus nō faciem⁹ fruct⁹ dignos
penitētie: calūniaturi sumus: cōcussuri su/
mus: ea q̄ nobis nō debent̄ exacturi sum⁹:
⁊ nihilomin⁹ eos post hāc ꝓfessionē bapti/
çaret: nec sic tn̄ dici posset vnde modo que/

stio est: nō esse tpis cū quisq̄ baptiçādus ē
vt prius illi sermo fiat quēadmodū vitam
bonā agere debeat. Quid ipse dn̄s / vt alia
omittā / cū ab eo diues ille quęreret q̄d bo/
ni faceret vt vitā ęternā cōsequeret: recolāt
Matth.19.c. q̄d respōderit: Si vis venire inq̄t ad vitā:
serua mandata. At ille q̄ tunc dn̄s cōmemo
rauit p̄cępta leg: Nō occides / nō męchabe/
ris / ꝛ cętera vbi cū ille respōdisset hęc se fecis
se a iuuētute sua: addidit etiā pfectionis p̄/
ceptū: vt venditis suis oibus ꝛ in pauperū
elemosynis erogans haberet thesaurum in
C cęlo: ꝛ eundē dn̄m sequeret. Videāt igit nō
ei dictū esse vt crederet ꝛ baptiçaret: quo so
lo adiutorio putāt isti venire hoiem ad vi/
tam: sed mox p̄cępta homini data: quę vti
q̄ sine fide custodiri obseruariq̄ nō possūt:
nec tamē q: hic de insinuanda fide dn̄s vi/
det tacuisse / p̄scribimus nos atq̄ cōtenti su
mus / morū tm̄modo p̄cępta dicēda esse ho
minibus ad vitā puenire cupientib⁹: Vtra
q̄ eni mutuo cōnexa sunt: sicut ante dixi: q:
neq̄ dilectio dei potest esse in hoie q̄ nō di/
ligit p̄ximū: nec dilectio p̄ximi in eo q̄ nō
diligit deum. Ideo aliquando alterū sine
altero: siue illud / siue illud pro plena doctri/
na inuenitur scriptura commemorare: vt
etiā hoc modo intelligat alterū sine altero
esse nō posse: q: ꝛ qui credit deo debet face/
re q̄ p̄cępit deus: ꝛ q̄ ppterea facit q: p̄cę/
pit deus / necesse est vt credat deo.

Q: fides sola ad salutem nō sufficit sine operibus. Ca. XIIII.

A Quare iam illud videam⁹ q̄d excu/
tienduz est a cordib⁹ religiosis / ne
mala securitate salutē suā pdāt: si
ad eā obtinēdā sufficere solā fidē putauerit:
bn̄ aūt viuere ꝛ bonis opib⁹ viā dei tenere
neglexerit. Nā etiā tpib⁹ aploꝝ nō itellect
q̄busdā subobscuris sentētijs apli pauli: h
cuz quidā arbitrati sunt dicere: faciam⁹ ma
Roma.5.d. la vt veniāt bona: q: dixerat: Lex subintra
uit vt abundaret delictū: vbi autē abunda
uit delictū supabundauit gratia. Q̄d ideo
verū est: q: legē accipiētes hoies qui de su/
is virib⁹ supbissime p̄sumebant: nec diuinū
adiutoriū vincendaꝝ malaꝝ cōcupiscentia
rū recta fide impetrātes: pluribus grauio/
ribusq̄ delictis etiā lege p̄uaricata onerati
sūt. Ac sic magno reatu cōpellēte ꝯfugerūt
ad fidē / qua misericordiā indulgentię mere
Ps.120. rent: ꝛ auxiliū a dn̄o q̄ fecit cęlū ꝛ terraz: vt
Roma.5.a. diffusa p spiritū sctm̄ charitate in cordib⁹ suis
cū dilectioe agerēt q̄ cōtra sęculi hui⁹ cōcu
piscētias iuberent: scdm̄ id q̄d p̄dictū fue/
Ps.15. rat in psalmo: Multiplicatę sunt infirmita
tes eoꝝ: postea accelerauerūt. Cum q̄ dicit

aplus / arbitrari se iustificari hoiem p fidem Roma.7.
sine operibus legis: nō hoc agit / vt p̄cepta
ac pfessa fide opa iusticię contemnant: sed
vt sciat se quisq̄ p fidē posse iustificari etiā
si leg opera nō p̄cesserint. Sequunt eni iu/
stificatū / nō p̄cedunt iustificandū. Vn̄ in p̄
senti ope nō opus est latius disputare: p̄ser
tim q: mō de hac quęstione plixū librū edi
di / q̄ scribitur: De lr̄a et spū. Qm̄ q̄ hęc opi/ B
nio tūc fuerat exorta / alię aplicę eplę petri /
iohānis / iacobi / iudę cōtra eā maxime diri/
gūt intentionē: vt vehemēter astruāt fidē
sine opibus nihil pdesse: sicut etiā ipse pau
lus nō qualēlibet fidē qua i deū credit / sed
ꝛ eā salubrē plane / quā euāgelicā definiuit
cuius opa ex dilectioe p̄cedūt: et fides inq̄t Gal.5.b.
q̄ p dilectionē operat. Vn̄ illā fidē q̄ suffice
re ad salutez q̄busdā videt: ita nihil pdesse
asseuerat / vt dicat: Si habeā omnē fidē ita 1.Cor.13.a.
vt mōtes trāsferā / charitatē aūt nō habeā /
nihil sū. Vbi aūt hęc fidel charitas opat si/
ne dubio bn̄ viuit: plenitudo em̄ leg chari/
tas: vn̄ euidēter in scda epla petr⁹ cū ad vi/
tę morū securitatē hortaret / mūdūq̄ istum 2.Pe.3.
trāsituꝝ p̄nū ciaret / cęlos vo nouos ꝛ terrā
nouā expectari q̄ iustis inhabitāda trade/
tur: vt ex h attēderēt q̄liter eos oporteret vi
uere vt habitatioe illa digni fierēt: sciēs de
apli pauli q̄busdā subobscuris sentētijs nō
nullos iniq̄s accępisse occasionē / vt tāq̄ se/
curi de salute q̄ i fide ē bn̄ viuere nō curerēt:
cōmemorauit q̄dā ad intelligēdū difficili/
ma eē in epla ei⁹ q̄ hoies puerterēt: sicut et
alias scripturas ad p̄priū suū interitū: cuz
tn̄ et ille apls de salute ęterna / q̄ nisi bn̄ vi/
uētib⁹ nō daret / eadē sentiret q̄ cęteri apli.
Sic itaq̄ petrus: his q̄ inq̄t hoib⁹ pereun/ 2.Petri.3.
tibus: quales oportet vos eē in sctis cōuer
satioibus ꝛ pietatib⁹ expectātes et pperā/
tes ad p̄sentiā diei dn̄i: per quā cęli arden/
tes soluēt: ꝛ elemēta ardore ignis decoquē
tur: nouos vero cęlos et terrā nouaz scdm̄
pmissa ipi⁹ expectam⁹: in q̄b⁹ iusticia habi/
tat. Qua ppter charissimi hęc expectantes
satagite inuiolati ꝛ immaculati apud eū re
periri i pace: ꝛ dn̄i nr̄i patiētia salutē existi/
mate: sicut ꝛ dilectissimus frater nr̄ paulus
scdm̄ eā q̄ data ē illi sapiam scripsit vob: et
vt in oib⁹ eplis loquēs in eis de his / in q̄b⁹
sūt difficilia quędā intellectu q̄ indocti et i/
stabiles puertūt sicut ꝛ cęteras scripturas:
ad p̄priū suū iteritū. Vos igit amātissimi
p̄scientes / cauete ne in falsoꝝ errore seducti
decidatis a corroboratione vr̄a: crescite vo
in grā ꝛ intellectu dn̄i nr̄i ꝛ saluatoris iesu
christi: Ipsi gloria: ꝛ nūc ꝛ in die ęternita/
tis. Iacobus aūt vehemēter infest⁹ est eis C

qui sapiūt fidem sine opibus valere ad sa/
lutē: vt illos etiā demonibus cōpet dicēs:
Jaco.2.d. Tu credis qm̄ vnus est de⁹/bene facis: ⁊ de
mones credūt ⁊ cōtremiscūt. Quid verius/
breui⁹/vehemēti⁹ dici potuit: cū ⁊ in euāge
Marci.1.c. lio legam⁹ hoc dixisse demonia/cū christū fi
Matth.16.c. liū dei ꝯfiterenẗ et ab illo corriperenẗ: qd̓ in
Jaco.2.c. petri cōfessione laudatuz est. Quid ꝓderit
ait iacobus fratres mei si fidem q̄s dicat se
habere/opera aūt nō habeat? Nūq̄d pote/
Jbidem.d. rit fides saluare eū? Dicit etiā/q: fides sine
opib⁹ mortua ē. Quousq; igiẗ fallunẗ: q̄ fi/
de mortua sibi vitā ꝑpetuā pollicenẗ?

Ex snia apostoli obscura/vbi ait: Fūdamētū em̄ aliud nemo potest ponere ⁊c̄. q̄dā false arguūt/ solaz sine opibus fidē christi habētes ꝑ ignē saluari: Capitulū XV.

A Q Uapropter diligenter oportet at/
tēdere quō accipiēda sit apl̄i pauli
illa snia plane ad intelligēdū diffi
1.Cor.3.c. cilis/vbi ait: Fūdamētum eni aliud nemo
pōt ponere ꝑter id qd̓ positū est/ qd̓ est chri
stus iesus: Si q̄s aūt supedificat sup funda
mētū aurū/ argētū/lapides p̄ciosos/ ligna/
fenū stipulā: vniuscuiusq; opus manifesta/
biẗ: dies eni dn̄i declarabit: q: in igne reue/
labiẗ: ⁊ vniuscuiusq; op⁹ quale sit ignis ꝓ/
babit: Si cui⁹ op⁹ ꝑmāserit/qd̓ supedifica/
uit/mercedē accipiet: si cui⁹ aūt opus arse/
rit/ dānū patieẗ: ipse aūt salu⁹ erit/sic tn̄ q̄si
ꝑ ignē: Qd̓ q̄dā ita itelligēdū putāt vt illi
videanẗ edificare sup hoc fundamētū aurū
argētū/lapides p̄ciosos/q̄ fidei q̄ in christo
est bona opa adyciūt: illi autē fenū/ ligna/
stipulā/q̄ cū eandē fidē habeāt male operā
tur. Uñ arbitranẗ ꝑ quasdam penas ignis
eos posse purgari ad salutē ꝑcipiendā meri
to fundamenti. Hoc si ita est/ fatemur istos
laudabili charitate conari vt oēs indiscrete
admittanẗ ad baptismū/nō solū adulteri ⁊
adultere ꝯ sniam dn̄i falsas nuptias ꝑten/
dētes/ verūetiā publice meretrices in tur/
pissima ꝓfessione ꝑseuerantes: quas certe
nulla etiā negligētissima eccl̄ia cōsueuit ad
mittere/nisi ab illa primit⁹ ꝓstitutione libe
B ratas. Sed ista rōne cur nō oimodo admit/
tanẗ oino nō video. Quis em̄ nō malit eas
posito fūdamēto/licet ligna/⁊ fenū/ ⁊ stipu
lā cōgerāt aliquāto certe diuturniore igne
purgari q̄ in eternū perire? Sz falsa erūt illa
q̄ obscuritatē ambiguitatēq; nō habēt: Si
1.Cor.13.a. habeā oēz fidē ita vt mōtes trāsferā/charita
Jaco.2.c. tē aūt nō habeā/nihil sū: Et q̄d ꝓderit frēs
mei si fidē dicat se q̄s habere/opa aūt nō ha
beat: nūq̄d poterit fides saluare eū? Falsū/
1.Cor.6.b. erit ⁊ illd̓: Nolite errare/neq; fornicatores
neq; idolis seruiētes: neq; adulteri/ neq; mol
les/ neq; masculoꝝ ꝯcubitores/neq; fures/
neq; auari/neq; ebriosi/neq; maledici/ neq;
rapaces regnū dei possidebūt: Falsuz est et
illd̓: Manifesta sūt opera carnis: q̄ sunt for Gal.5.d.
nicatiōes/ imundicie/luxuria/idoloꝝ serui/
tus/ veneficia/ inimicitie/cōtētiones/emu/
lationes/animositates/dissensiones/ here/
ses/inuidie/ ebrietates/ cōmesatiōes/⁊ his
similia q̄ p̄dico vobis sicut p̄dixi: qm̄ q̄ ta/
lia agūt/ regnum dei nō possidebūt. Falsa
erūt hec: Si eni tm̄mō credāt et baptiçenẗ:
q̄uis i malis talib⁹ ꝑseuerēt/ salui erūt ꝑ ig
nē: atq; ideo in christo baptiçati etiaz q̄ ta/
lia agūt/regnū dei possidebūt. Frustra aūt 1.Cor.6.c.
dr̄: Et hec q̄dē fuistis/sed abluti estis: qm̄ et
abluti hec sūt. Jnaniter etiā illd̓ a petro di/
ctū videbiẗ: Sic ⁊ vos simili forma baptis/ 1.Petri.3.d.
ma saluos facit: nō carnis depositio sordiū
sed cōscientie bone interrogatio: si q̄dem ⁊
habētes pessimas cōscientias oīm flagitio
rū ⁊ sceleꝝ plenas/nec eoꝝ maloꝝ peniten/
tia mutatas/tn̄ baptisma saluos facit: ꝓpẗ
fundamētū em̄ qd̓ in eo baptismate poniẗ
licet ꝑ ignē salui erūt. Jllud q̄z nō video cur
dn̄s dixerit: Si vis venire ad vitā serua mā Matth.19.c.
data: ⁊ cōmemorauit ea q̄ ad bonos mores
ꝑtinēt: si etiā his nō seruatꝪ ad vitā venire
pōt ꝑ solā fidē q̄ sine opib⁹ mortua ē. Jllud Jaco.2.d.
deinde quō verū erit qd̓ eis q̄s ad sinistraz
positur⁹ ē dicet: Jte i ignē eternū q̄ parat⁹ Matth.25.d.
est diabolo ⁊ angelis ei⁹: nec increpat q: in
eū nō crediderūt/s; q: bona opa nō fecerūt.
C Nā ꝓfecto ne sibi q̄sq; de fide/ q̄ sine opib⁹
mortua est/ ꝓmittat eternā vitaz: ꝓpterea
oēs gētes segregatuꝝ se dixit q̄ ꝑmixte eis/
dē pascuis vtebanẗ: vt appareat eos illi di/
cturos: Dn̄e qn̄ te vidim⁹ illa et illa patiētē Jbidem
⁊ nō ministrauim⁹ tibi: q̄ in eū crediderāt s;
bona opari nō curauerāt: tanq̄ de ipa fide
mortua ad vitā ꝑuenireẗ eternaz. An forte
ibūt ꝑ ignē eternū q̄ opa misericordie nō fe/
cerūt: ⁊ nō ibūt q̄ aliena rapuerūt/ vl̓ corrū/
pēdo i se tēplū dei/in seipsos imisericordes
fuerunt: quasi opa miscdie ꝓsint aliq̄d sine
dilectiōe: dicēte apl̓o: Si distribuā oia mea 1.Cor.13.a.
paupib⁹/charitatē aūt nō habeā nihil mihi
prodest? Aut diligat q̄sq; ꝓximū sicut seip/
sum/q̄ nō diligit seip̄m? Qui em̄ diligit ini/ Ps.10.
q̄tatē odit aiam suā. Neq; illud dici hic po/
terit in quo nōnulli seip̄os seducūt: ignem
eternū dictū nō ipa ꝟ cobustionē etnā. Per Ar. ꝓpenam
ignē q̄ppe q̄ etern⁹ erit trāsituros arbitranẗ
eos/ q̄bus ꝓpter fidē mortuā per ignē pro/
mittūt salutē: vt videlicet ipe ignis etern⁹
sit: cōbustio vero eoꝝ/hoc est opatio ignis
nō sit in eos eterna: cū et hoc ꝓuidens dn̄s

Mat.25.d. sentētiā suā ita cōcluserit dicēs: Sic ibunt
illi in cōbustionē eternā: iusti aūt in vitam
eternā. Erit ergo eterna combustio sicut ig/
nis: ꝛ eos in illā ituros veritas dicit/ quoꝝ
nō fidem sed bona opa defuisse declarauit.
Si ergo hec omnia ꝛ cetera q̄ innumerabi/
lia p oēs scripturas sine ambiguitate dicta
reperiri possunt/ falsa erūt: poterit verus eē
ille intellect⁹ de lignis et feno ꝛ stipula: qd̄
hi salui erunt p ignē/ qui solā in christū fidē
tenentes bona opera neglexerunt. Si autē
ista ꝛ vera ꝛ clara sunt: proculdubio in illa
apostoli sententia alius requirēdus est intel
lectus: atq; in his deputāda est/ q̄ petr⁹ di/
cit esse in scriptis ei⁹ q̄dā difficilia intellectu
q̄ nō debēt hoīes puertere ad ꝓpriū suū in/
teritū: vt ꝯ euidētissima testimonia scriptu/
rarū securos faciāt de pcipienda salute ne/
q̄ssimos/ nequitie sue ptinacissime coherē/
tes: nec emendādo aut penitēdo mutatos.

Quid ipse augustinus de apostoli sententia sentiat. Ca. XVI.

A Ic a me fortasse queratur de ipsa
b pauli apl̄i sentētia q̄d ego sentiā:
ꝛ quo nā mō intelligēdā putē. Fa/
teor me hic malle audire intelligentiores
atq; doctiores/ qui sic eam exponāt/ vt illa
oīa vera ꝛ incōcussa pmaneāt q̄ supra com/
memoraui/ ꝛ quecūq; alia nō commemoraui:
q̄bus apertissime scriptura testat: nihil pro
desse fidē/ nisi eā quā definiuit aplūs: id ē q̄
Gal.5.b. p dilectionē operat: sine operibus autē sal/
uare non posse: neq; pter ignē/ neq; p ignē:
quia si p ignē saluat/ ipsa vtiq; saluat. Ab/
Jaco.2.c. solute aūt dictū est ꝛ aperte: Quid ꝓdest si
dicat quis fidē se habere: opera aūt nō ha/
B beat: nunq̄d poterit fides saluare eū? Di/
cā tn̄ q̄ breuissime potero etiā ipse q̄d sen/
tiam de illa apostoli sentētia ad intelligen/
dū difficili: dūmodo illud qd̄ ad meā ꝓmis
sionē attinet p̄cipue teneat/ qd̄ de hac me
malle dixi audire meliores. Fundamētum
christus est in structura architecti sapiētis:
hoc expositione nō indiget. Aperte eni di/
1.Cor.3.c. ctū est: Fundamētū eni aliud nemo potest
ponere pter id qd̄ positū est: qd̄ est christus
iesus. Si aūt christ⁹: ꝓcul dubio fides chri/
Eph.3.d. sti: Per fidē quippe habitat christus in cor/
dib⁹ nostris: sicut idē aplūs dicit. Porro fi/
des christi illa vtiq; quā definiuit aplūs/ q̄
p dilectionē operat. Non eni fides illa de/
monū cū ꝛ ipi credāt ꝛ ꝯtremiscāt ꝛ filiū dei
cōfiteant iesum/ pōt accipi in fundamētū.
Quare/ nisi qꝛ nō est fides q̄ opatur p dile/
ctionē/ sed q̄ exprimit p timorē. Fides itaq;
christi/ fides gratie christiane: id ē ea fides
q̄ p dilectionē opatur/ posita i fundamēto
neminē pire pmittit. Sꝫ q̄d sit edificare sup
hoc fundamētū/ aurū/ argentū/ lapides p/
ciosos ꝛ ligna/ fenū/ stipulā: si subtilius dis/
cernere coner/ vereor ne ad intelligendū diffi
cilior sit ipsa expositio: Enitar tn̄ quātū do
min⁹ adiuuat/ ꝛ breuiter ꝛ quātū potero/ di
lucide expedire qd̄ sentio. Ecce ille q̄ q̄siuit
a magistro bono/ q̄d boni faceret vt babe/ Math.19.c.
ret vitā eternā: et audiuit: si ad vitā venire
vellet fuāda sibi esse mādata. Et cū q̄reret
q̄ mādata? dictū ē ei: Nō occides: nō mecha Exo.20.c.
beris: nō furtū facies: nō falsuꝫ testimoniū
dices: honora patrē tuū ꝛ matrē tuā: ꝛ dili/
ges ꝓximū tuū tāq; teipm̄: vt hec faciēs in
fide christi teneret: ꝛ ꝓculdubio fidē q̄ p di/
lectionem opat. Neq; eni diligeret ꝓximū
tanq; seipm̄/ nisi recepta dilectiōe dei sine q̄
nō diligeret seipm̄. Porro si faceret etiā qd̄
dn̄s addidit dicens: Si vis pfect⁹ esse vade
ꝛ vende oia q̄ habes ꝛ da pauperib⁹: et ha/
bebis thesaurū in celo/ et veni sequere me:
edificaret sup illd̄ fundamētū/ aurū/ argētū
lapides p̄ciosos: nō eni cogitaret nisi q̄ sunt 1.Cor.7.f.
dei: quō placeret deo: et he cogitatiōes sūt
quātū existimo: aurū/ argentū/ lapides p̄ci/
osi. Porro si circa diuitias suas/ q̄ iā carna
li teneret affectu/ q̄uis ex eis multas elemo
synas faceret: nec ad eas augēdas fraudis
aliq̄d rapineq; moliret/ aut eaꝝ minuēdaꝝ
vel amittēdarū metu in aliqd̄ facin⁹ flagi/
tiū ve laberet: alioquin iā se isto mō ab illi⁹
fūdamēti stabilitate subtraheret: s ꝓpt car
nalē vt dixi quē in eis habebat affectū tali/
bus bonis sine dolore carere nō posset: edi/
ficaret sup fundamētū illud fenū/ ligna/ sti/
pulā: maxime si ꝛ vxorē sic haberet/ vt etiā
ꝓpter ipsam cogitaret ea que sunt mundi:
quomodo placeret vxori. Hec igit quoniā
affectu dilecta carnali nō sine dolore amit/
tuntur: ppterea quia sic ea habent/ cum ha
beant in fundamento fidem que p dilectio
nem operat: neq; huic ista vlla ratione vel
cupiditate preponant: in eorum amissione
passi detrimentum: per ignem quēdā dolo/
ris pueniunt ad salutem. A quo dolore at/
q; detrimēto tanto est quisq; securior/ q̄nto
ea vl minus amauerit/ vel tanq; nō habēs
habuerit. Qui vero ꝓpter illa vel tenenda
vel adipiscenda homicidiū adulteriū/ forni
cationē/ idolatriam/ ꝛ similia queq; cōmise/
rit: nō ꝓpter fundamētū p ignem saluabit:
sed amisso fundamēto eterno igne torque/
bit. Quobrem et illud quod dicunt veluti C
probare cupientes/ quātum valeat sola fi/
des: vbi aplūs dicit Qꝫ si infidelis discedit 1.Cor.7.c.

discedat: non est eni seruituti subiectus frater vel soror in huiusmodi: id est/ vt ppter fidem christi etiã ipsa vxor legitima societate cõiuncta sine vlla culpa relinquat/ si cũ viro christiano ppter hoc qd christianus ẽ permanere noluerit. Nõ attendunt eo modo illã rectissime dimitti/ si viro suo dicat: nõ ero vxor tua/ nisi mihi de latrocinio diuitias ɔgeras: aut nisi solita lenocinia quibus nostrã domũ trãsigebas etiã christian⁹ exerceas: aut si quid aliud vel facinorosum vel flagitiosum in viro nouerat/ quo delectata vel libidinem explebat/ vel facile victũ habebat/ vel etiam incedebat ornatior. Tunc eni ille cui hoc vxor dicit: si veraciter egit penitentiã ab operibus mortuis quãdo accessit ad baptismũ/ habetq3 in funda-
Gal.5.b. mento fidem que per dilectionẽ operat: procul dubio plus tenebit amore diuine gra-
Matth.5.e. tie q̃ carnis luxurie: et membrum quod eum scandalizat/ fortiter amputat: quecunq3 autem in hac direptione dolorem cordis ppter carnalẽ affectum cõiugis sustinebit/ hoc est detrimentũ quod patietur: hic est ignis p quẽ feno ardente ipse saluabit. Si autem iã sic habeat vxorem tanq̃ nõ habẽs: nõ ppter ɔcupiscentiã/ sed ppter misericordiã: ne forte eã saluã faceret reddens pot⁹ q̃ exigẽs debitum coniugale: profecto nec dolebit carnaliter cũ ab illo tali coniugio separabitur: Neq3 eni in ea cogitabat nisi
1. Cor.7.f. que sunt dei/ quomodo placeret deo. Ac p hoc inquantũ aurum/ argentũ/ lapides p̃ciosos cogitationibus illis supedificat intantũ detrimentum nullũ patieretur: intantũ structura eius que nõ erat fenea nullo in
D cẽdio cremaretur. Siue ergo in hac vita tãtũ hoies ista patiuntur/ siue etiã post hãc vitam talia quedã iudicia subsequuntur: nõ abhorret quantũ arbitror a ratiõe veritatis iste intellectus huius sententie. Verũtamẽ etiam si est alius qui mihi nõ occurrit eligendus: istum q̃diu tenemus/ non cogimur dicere iniustis/ nõ subdit/ sceleſtis/ cõtaminatis/ parricidis/ matricidis/ homicidis/ fornicatoribus/ masculor cõcubitoribus/ plagiarijs/ mẽdacibus/ piuris: et si q̃d aliud sane doctrine aduersat/ que est scdm
1.timoth.1.b. euangeliũ glorie beati dei: si tãmõ in christum credatis/ t sacramentũ baptismi eius accipiatis: etiã si vitam istã pessimã nõ mu-
E taueritis/ salui eritis. Unde nec illa nobis mulier chananea p̃scribit: q2 dñs ei/ quod
Matth.15.c. petebat dedit: cum ante dixisset: Nõ est bonum tollere panem filiorum et mittere canibus: quia ille cordis inspector mutatam vidit quã laudauit: t ideo nõ ait: O canis magna est fides tua: sed/ o mulier magna est fides tua. Mutauit vocabulum: quia mutatum vidit affectum: atq3 illam correptionẽ ad fructũ peruenisse cognouit. Miror autẽ si laudaret in ea fidem sine operibus: id est fidem nõ talẽ que per dilectionẽ iam possit operari/ fidem mortuam: t qd iacobus dice- Jaco.2.d.
re minime dubitauit/ fidẽ nõ christianorũ sed demonũ. Postremo si istam chananeã F
nolunt intelligere mutasse perditos mores quando eam christus cõtemnendo t corripiendo redarguit: quoscũq3 inuenerint tantũmodo credere/ vitã vero inquinatissimã nec saltem occultare/ sed etiã libere profiteri ac nolle mutare: sanent filios eorũ si possunt/ sicut sanata ẽ filia chananee mulieris: non tamen eos faciant membra christi: cũ ipsi esse non desinant membra meretricis. Illud sane non absurde intelligunt eũ peccare in spiritũsanctum/ t esse sine venia reũ eterni peccati/ qui vsq3 in finem vite noluerit credere in christum/ sed si recte intelligerent quid sit credere in christũ: Non enim hoc est habere demonũ fidẽ/ que recte mortua perhibetur: sed fidẽ que per dilectionẽ Gal.5.a.
operatur.

Quomodo et quare a baptismo repellant qui se malos pseueraturos ɔfitent: et de recusãtib⁹ ecclesiastica officia. Capitulũ xvii.

Que cum ita sint: quando tales ad G
baptismũ nõ admittimus/ nõ ante tẽpus zizania euellere conamur sed nolumus insup sicut diabolus zizania seminare: nec ad christum volentẽ venire p hibemus/ sed eos ad christum venire nolle ipsa sua ɔfessione conuincimus: nec vetamus christo credere/ sed demõstramus eos nolle christo credere: qui vel adulteriũ dicunt nõ esse quod ille adulterium dicit esse: vel credunt adulteros eius membra posse esse/ quos per apostolũ dicit/ regnũ dei nõ Gal.5.d.
possidere: t sane doctrine aduersari: que est 1. timoth.1.b.
scdm euãgeliũ glorie beati dei. Ubi nõ sũt
isti inter eos deputãdi/ qui ad conuiuiũ nu- Luc.14.c.
ptiarũ venerũt: sed inter eos qui venire noluerũt. Cũ eni ipi doctrine christi audẽt aptissime ɔdicere: t scdõ aduersari euangelio: nequaq3 veniẽtes repellunt/ s3 venire cõtẽnũt: qui aũt seculo saltem verbis etiã si nõ factis renũciãt: venerũt quidẽ t inter triticũ seminant/ t in area ɔgerunt: t ouib⁹ aggregant/ t retia subeunt/ t cõuiuãtibus admiscentur: sed intus siue lateant/ siue pareant tũc erit ratio tolerandi si potestas nulla est

corrigendi/nec debet esse presumptio separandi. B Absit autem ut sic intelligamus quod scriptum est:ad conuiuium nuptiarum adductos quos inuenerunt bonos et malos:ut eos adductos se credantur qui se malos perseueraturos professi sunt:Alioquin ipsi serui patrisfamili as zizania seminarunt/ falsumque erit illud: Inimicus autem qui ea seminat/diabolus est. Sed quia hoc falsum esse non potest: adducti erunt serui bonos et malos/ siue qui laterent/ siue qui iam adducti et intromissi apparerent: siue bonos et malos dictum est secundum quandam humanam conuersationem:in qua etiam hi qui nondum crediderunt/vel laudari/vel vituperari solent. Unde est etiam illud quod dominus monet discipulos quos ad euangelium predicandum primitus mittit:ut in quacunque venerint ciuitatem:querant quis illic dignus sit ut apud eum habitent donec inde proficiscantur. Profecto ille dignus quis erit/nisi qui existimatione suorum ciuium bonus habebitur:et quis indignus/nisi qui eis malus innotuerit. Ex hoc utroque genere veniunt ad christi fidem/et sic adducuntur boni et mali/ quia et illi mali a mortuis operibus penitentiam non recusant. Si autem recusant/non intrare cupientes repelluntur/sed ab introitu ipsi aperta contradictione discedunt. Erit ergo et seruus ille securus/nec inter pigros damnatur qui dominicum talentum noluit erogare: quandoquidem illi noluerunt quod erogabat accipere. Propter illos enim hec similitudo proposita est: qui nolunt suscipere in ecclesia dispensatoris officium / desidiosam pretendentes excusationem:nolle se rationem reddere de peccatis alienis: qui audiunt et non faciunt:id est accipiunt et non reddunt. Cum vero dispensator fidelis et diligens in erogando paratissimus et lucrorum dominicorum auidissimus dicit adultero:noli esse adulter/si vis baptizari crede christo / quia hoc quod facis dicit esse adulterium:si vis baptizari/noli esse membrum meretricis/si vis fieri membrum christi:ille autem respondet: non obedio:non facio/ ipse non vult veram pecuniam dominicam accipere:sed suam potius adulterinam vult thesauris dominicis importare. Si autem se facturum profiteretur nec faceret:nec postea quolibet modo corrigi posset: inueniretur quid de illo fieret:ne alijs inutilis esset/ qui sibi utilis esse non posset: ut si intra retia domini bona piscis malus esset:non tamen pisces domini suis malis retibus irretiret: hoc est/ut si haberet in ecclesia vitam malam non tamen illic institueret doctrinam malam. Cum enim tales facta sua talia defendunt/vel in eis se perseueraturos apertissime profitentes admittuntur ad baptismum:nihil videtur aliud predicare nisi fornicatores et adulteros etiam usque in vite huius finem in ea nequitia permanentes regnum dei possessuros: et merito fidei / que sine operibus mortua est/ ad vitam eternam salutemque venturos. Hec sunt mala retia/que cauere debent precipue piscatores: si tamen illa euangelica similitudine piscatores episcopi/vel inferioris ordinis ecclesiarum prepositi intelligendi sunt: quia dictum est:Uenite et faciam vos piscatores hominum. Retibus enim bonis capi possunt pisces et boni et mali: retibus autem malis capi non possunt pisces boni: Quin in doctrina bona et bonus potest esse qui audit et facit: et malus qui audit et non facit:in doctrina vero mala/et qui eam veram putat/quisquis ei non obtemperet malus est/ et qui obtemperat peior est.

Luce.14.c. Matth.13.c. Matth.10.b. Matth.25.b. C Iaco.2.d. Matth.4.c.

Quod non sit noua hec doctrina de non baptizandis maliciam profitentibus. Capitulum XVIII.

A Illud sane mirabile est quod fratres qui aliter [faciunt] sapiunt:cum debeant ab ista vel noua vel vetere perniciosa tamen opinione discedere:ipsi insuper dicunt nouam esse doctrinam:qua nequissimi homines in suis flagitijs se perseueraturos in propatulo profitentes non admittuntur ad baptismum:quasi nescio ubi peregrinentur quando meretrices et histriones et quilibet alij publice turpitudinis professores nisi solutis aut diruptis talibus vinculis ad christi sacramenta non permittuntur accedere: quia utique secundum istorum sententiam omnes admitterentur/ nisi antiquum et robustum mos sancta ecclesia retineret/ ex illa scilicet liquidissima veritate venientem: qua certum habet:Quoniam qui talia agunt regnum dei non possidebunt:et nisi egerint ab his mortuis operibus penitentiam/accedere ad baptismum non sinuntur. Si autem subrepserint/ nisi vel postea mutati egerint penitentiam/salui esse non possunt:sed ebriosi/ auari/maledici/et si qua alia vitia damnabilia aptis factis conuinci redarguique non possunt: preceptis tamen et cathecismis validissime flagellantur:atque omnes tales mutata in melius voluntate ad baptismum videntur accedere. Sed si forte adulteros:quos B non lex humana sed diuina condemnat: id est qui alienas uxores tanquam suas habent: vel femine alienos maritos alicubi negligentius admitti solere aduerterunt:ex illis rectis debent conari ista corrigere: hoc est ut etiam isti non admittantur: non ex his

Al. † faciunt Gal.5.d. Exo.20.b.

prauis illa recta deprauare: vt neq3 de mo/
rum correctione cathecizandos esse cense/
ant competentes: et consequenter omnes
etiam illarum publicarum turpitudinum
et scelerũ professores/ hoc est meretrices/ le/
nones/ gladiatores: ac si qd huiusmodi est/
etiam illis malis pmanẽtes/ admitti opor/
tere arbitrent. Omnia quippe illa quę apo
Gal.5.d. stolus enumerat cõcludens: quoniã qui ta
lia agunt regnum dei nõ possidebunt: qui
vehementius agunt manifestata sibi con/
gruent increpant: et resistẽtes atq3 in eis se
permansuros pfitentes/ ad accipiendum
baptismũ non admittunt.

De falsa opinione dicẽtium tria tm vitia excommunicatione punienda: cętera elemosynis compensari. Capitulum XIX.

A Qui autẽ opinant et cętera elemo/
synis facile compensari: tria tamẽ
mortifera esse non dubitant excõ/
municatione punienda: donec pęnitentia
humiliore sanent: impudentiã/ idolatriam/
homicidium. Neq3 nunc opus est quęrere
qualis sit eorũ ista sententia: et vtrũ corrigẽ
da an approbanda/ ne opus susceptũ mit/
tamus in longum: pp̃ter eam quęstionem
quę huic absoluendo minime necessaria ẽ.
Sufficit etiam/ et si omnia nõ sunt admittẽ/
da ad baptismi sacramentũ: inter hęc om/
nia est adulterium. Si autẽ tria illa sola ex/
cipienda sunt: etiã in his tribus est adulte/
B riũ: vnde ista disputatio mota est. Sz quo/
niam malorũ christianorũ mores qui fue/
runt antea etiam pessimi/ habuisse non vi/
dentur hoc malum vt alienas vxores duce
rent viri: aut alienis viris fęminę nuberẽt:
inde fortasse apud quasdã ecclesias negli/
gentia ista surrepsit: vt in cathecismis com
petẽtiũ nec quęrerẽt nec repcuterẽt hęc vi/
tia. Atq3 inde factum est/ vt inciperent et de
fendi/ quę tamen in baptizatis rara sunt:
adhuc si ea non negligẽdo non defensa fa/
ciamus. Talem quippe in quibusdã negli/
gentiam/ in aliis imperitiam/ in aliis igno/
rantiã pbabiliter dñs somno in homine si/
Matth.13.d. gnificasse intelligit/ vbi ait: Cum autẽ dor/
mirent homines/ venit inimicus et supsemi
nauit zizania. Hinc autem existimandũ est
non ea primũ apparuisse in moribus q̃uis
Cyprianus in epla de lapsis malorum christianorũ: quoniã beatus cy/
prianus in epistola de lapsis/ cum deplorã
do et arguẽdo multa cõmemoraret: quibus
merito dicit/ indignationem dei fuisse cõ/
motam: vt intolerabili persecutione eccle/
siam suaz sineret flagellari: hęc ibi omnino
nõ nominat: cũ etiam illud nõ taceat/ et ad
eosdem mores malos pertinere pfirmet iũ/
gere cũ infidelibus vincula mřimonii: nihil
aliud esse asserens q̃ prostituere gentibus
membra christi: quę nostris temporibus iã
nõ putantur esse peccata: quoniam reuera
in nouo testamẽto nihil inde p̃ceptum est:
et ideo aut licere creditũ est: aut velut dubi/
um derelictũ est: Sicut etiã illud ambiguũ Matth.14.
est: vtrum herodes mortui duxerit an viui
fratris vxorem: et ideo nõ ita claret/ quid io/
hannes ei nõ licere dicebat. De concubina C
quoq3/ si pfessa fuerit nullum se aliũ cogni
turam/ etiam si ab illo cui subdita est dimit
tatur/ merito dubitat: vtrũ ad percipiendũ
baptismũ nõ debeat admitti. Quisqs etiã
vxorẽ adulterio dephensaz dimiserit et aliã
duxerit/ non videtur ęquandus eis q̃ exce/
pta causa adulterii dimittunt et ducũt: Et
in ipsis diuinis sententiis ita obscuruz est:
vtrum et iste cui quidem sine dubio adulte
ram licet dimittere/ adulter tamen habeat
si alteram duxerit: vt quãtũ existimo veni/
aliter ibi quisq3 fallat. Quobrem quę mani D
festa sunt impudicitię crimina/ omnimodo
a baptismo prohibenda sunt: nisi mutatio/
ne volũtatis et pęnitẽtia corrigant: quę au
tem dubia/ omnimodo conandum est ne fi/
ant tales piunctiões. Quid enim opus est
in tantũ discrimẽ ambiguitatis caput mit/
tere? Si autẽ factę fuerint: nescio vtrum hi
qui fecerint similiter ad baptismum nõ de/
bere videantur admitti.

Quę baptizandi facere debeãt vt sani facti dicant. Ca. XX.

Quantũ attinet igitur ad doctri/
nam salubrem veritatis: ne cuiq̃
mortifero peccato perniciosissima
securitas detur: vel etiã pestilentiosissima
tribuatur auctoritas: iste curationis ordo
est: vt baptizandi credant in deum patrem
et filium et spiritumsanctũ/ eo ritu quo sym
bolum tradit: et a mortuis operibus agant
pęnitentiam: omniumq3 se omino p̃terito/
rum remissionem in baptismo accepturos
esse non dubitent: nec vt peccare liceat/ sed
vt peccasse nõ noceat: vt sit factis remissio
nõ pmissio faciendi. Tunc vere dici potest
etiã spiritaliter: Ecce sanus factus es: iam Joh.5.c.
noli peccare: quod dominus de corporali sa/
nitate ideo dixit: quoniã sciebat ei quẽ sal/
uum fecerat/ meritis peccatorũ illũ etiã car
nis accidisse lãguorem. Ubi autem ei homi/
ni qui et baptizandus adulter ingreditur
et baptizatus adulter egreditur/ miror quo
mõ dici existiment: Ecce sanus factus es:

Quis eni grauis et exitiabilis morb⁹ erit/ si adulterium sanitas erit?

Qz nō de omib⁹ in speciali apostoli regulam cōstituere potuerūt: et quomodo ex minoribus debeant iudicari grauiora. Ca. xxi.

A Sed in tribus milibus inquiūt q̄s Act.2.g. B vno die apostoli baptiçarunt: et in tot milibus credentiū in quibus Roma.15.d. apostolus ab hierusalē vsq̄ in illyricū euāgelium repleuit: erant vtiq̄ aliqui qui alienis vxoribus copulati/ vel femine alienis maritis: in quibus regulā apostoli cōstituere debuerunt/ que deinceps in ecclesijs seruaretur: vtrum nō admitterent ad baptismū nisi illa adulteria correxissent: Quasi nō similiter aduersus eos dici possit/ q nō inueniunt aliquē cōmemoratum/ qui cum talis esset admissus est. Aut vō possint singulorū hominū crimina quod infinitū erat commemorari: cum generalis illa regula satis superq̄ sufficiat: vbi petrus pluribus verbis Act.2.f. testificās baptiçandis ait: Eripite vos ab hoc seculo prauo. Quis eni dubitet ad huius seculi prauitatē adulteria ptinere: et illos qui elegerunt in eadem iniquitate persistere? Similit aūt dici potest publicas meretrices/ quas vtiq̄ ad baptismū nisi ab illa turpitudine liberatas/ nulla admittit ecclesia: potuisse inueniri in tot milibus tunc credentiū p tot gentes: et de his suscipiēdis vel phibendis constituere aplos exempla debuisse. Uerūtamē de quibusdā minoribus possumus coniectare maiora. Si enim Luc.3.c. ad baptismum iohannis venientes publicani phibiti sūt aliqd amplius exigere q̄s qd eis fuerat constitutū: miror si venientibus ad baptismū christi posset pmitti adul B terium. Cōmemorauerūt etiam israelitas multa mala et grauia pperasse: et effudisse multū sanguinē pphetarū: nec tn̄ ex his factis penitus meruisse deleri: sed ex infidelitate sola q̄ in christū credere noluerunt: nō intuentes q peccatū eorū: nō hoc solum fuit quia in christū nō crediderunt/ verūetiā quia christū occiderūt: quorū vnum ptinet ad crimen incredulitatis: alterum ad crimē crudelitatis: Illud ergo est contra fidem rectam/ istud cōtra bonā vitam. Utroq̄ aūt Jaco.2.d. vitio caret qui fidem christi habet/ nō sine operib⁹ mortuā: que etiam in demonibus Gal.5.b. inuenit: sed fidem gratie que p dilectionē C operat. Hec est fides de qua dicit: Regnū Luce.17.e. celorum intra vos est. Hanc enim diripiūt qui vim faciūt credendo/ impetrantes spi Ro.13.c. ritum charitatis: vbi est plenitudo legis: si ne qua lex in littera reos faciebat etiam preuaricationis. Non itaq̄ putādum est ideo dictum: Regnū celorū vim patitur: et qui Math.11.b vim faciunt diripiunt illud: quia etiā mali tantūmodo credendo et pessime viuendo perueniunt in regno celorum: sed quia reatus ille preuaricationis quē sola lex: id est littera sine spiritu iubendo faciebat/ credendo soluit/ et violentia fidei spiritussanctus impetratur: per quem diffusa charitate in cordi Roma.5.a. bus nostris lex nō timore pene/ sed iusticie amore completur.

Sine operibus bonis deū cognoscere nō sufficit: et quō intelligendum sit: Et si peccauerimus tui sumus. Ca. xxii.

A Quaq̄ ergo mens incauta fallaB latur: vt se existimet deum cognouisse/ si eum fide mortua/ hoc est sine bonis operibus cōfiteatur more demonum: et ideo se iam non dubitet ad vitam eternam esse venturam: quia dominus dicit: Hec est autē vita eterna/ vt cognoscant Joh.17.a. te vnum verum deum: et quē misisti iesum christum. Uenire quippe debet etiā illud in mentē qd scriptum est: In hoc cognosci 1.Joh.2.a. mus eum: si mandata eius seruauerimus: qui dicit: quia cognouit eum et mandata eius nō seruat/ mendax est: et in hoc veritas non est. Et ne quisq̄ existimet mandata ei⁹ ad solam fidem pertinere: quāq̄ dicere hoc nullus est ausus: p̄sertim q mādata dixit: que ne multitudine cogitationes parerent in illis duobus tota lex pendet et pphete: Math.22.d. licet recte dici posset ad solam fidem ptinere dei mandata/ si non mortua sed viua illa intelligat fides que per dilectionē ope Gal.5.b. rat: tn̄ postea iohānes ipse aperuit quid diceret cū ait: Hoc est mandatum eius vt cre 1.Joh.3.d. damus nomini filij eius iesu christi: et diligamus inuicem. Hoc itaq̄ pdest in deum B recta fide credere/ deum colere/ deum nosse: vt et bene viuendi ab illo sit nobis auxiliū: et si peccauerimus ab illo indulgentiā mereamur: nō in factis que odit securi pseuerantes/ sed ab eis recedētes: eiq̄ dicētes: Ego Ps.40 dixi domine miserere mei: sana animā meā quoniam peccaui tibi: qd nō habent cui dicant qui non in eum credunt: et frustra dicunt: qui cum tam longe ab illo sint a gratia mediatoris alieni sunt. Hinc illa verba sunt in libro sapiētie: que nescio quomodo intelligit pniciosa securitas: Etsi peccaueri Sap.15.a. mus tui sumus: qm̄ sancti licet bonū et magnū deū habem⁹: q velit atq̄ possit penitētiū peccata sanare: non qui minime audeat

Ar.⁊ dispendere. pmanētes in malignitate ⁊ disperdere. Deni/
q; cū dixisset: Tui sum⁹/ addidit: sciētes po
tentiā tuā: vtiq; potentiā cui se subtrahere
nequeat/ aut occultare peccator. Ideoq; se
curus adiūxit: Non peccauim⁹ aūt/ sciētes
quoniā tui sum⁹ deputati. Quis eni digne
cogitans habitationē apud deum in qua
oēs p̄destinatione sūt deputati/ qui scḋm ꝓ/
positū vocati sunt: nō nitet ita viuere vt
tali habitationi cōgruat? Qḋ ꝗ ⁊ ioħes di/
1. Joh. 2. a. cit: Hęc scripsi vobis vt nō peccetis: ⁊ si qs
peccauerit aduocatū habem⁹ apud patrem
iesum christum iustū: ⁊ ipse est exoratio pro
peccatis nostris: non id ait vt cū securita/
te peccem⁹/ sed vt recedētes a pctō/ si qḋ ad
missū ē/ ꝓpter illū aduocatū quē nō habēt
infideles minime ð indulgētia desperem⁹.

Q: per iudicium in scriptura intelligatur ęterna damnatio/ non aliqua mitior pena. Ca. XXIII.

A Nec de his igit̄ verbis mitior illa cō
ditio ꝓmittenda est: sic in deū cre/
dere volētib⁹ vt pmaneāt in pdit̄
moribus: multo min⁹ de illis vbi aplus ait:
Roma. 2. b. Qui sine lege peccauerūt/ sine lege pibunt.
Qui aūt in lege peccauerunt/ p legē iudica
bunt: tanq; hoc loco aliquid distet inter pe
rire ⁊ iudicari: cū alio verbo hoc idē signifi/
catū sit. Solent eni scripturę iudiciū etiā ꝓ
eterna dānatione ponere. Sicut in euāge/
Joh. 5. e. lio dñs loquit: Ueniet hora i qua oēs qui
sunt in monumētis audiēt vocē ei⁹/ et ꝓce/
dent qui bene fecerūt in resurrectionē vitę:
qui aūt mala egerūt in resurrectionē iudi/
cij. Neq; illud dictū est: hoc qui crediderūt
illud autē q nō crediderūt: sed hoc illi q bñ
egerūt/ illud qui male egerūt. Inseparabi/
Gal. 5. b. lis est q̄ppe bona vita a fide/ q̄ p dilectionē
operat: immo vero ea ipa ē bona vita. Ui/
dem⁹ itaq; resurrectionē iudicij dixisse dñm
ꝓ resurrectiōe dānatiōis ęternę. De omni/
bus quippe resurrecturis/ vbi ꝓculdubio
erāt etiā hi q oīno nō credūt: neq; eñ ipi nō
sunt in monumentis/ duas partes fecit: ali
os in resurrectionē vitę: alios in resurrectio
B nē iudicij resurrecturos declarās. Qḋ si di/
cunt: non ibi intelligendos etiā eos q oīno
nō credunt/ sed eos qui p ignem salui erūt
qr crediderūt/ etiā si male vixerunt: vt eorū
trāsitoriā pęnā iudicij nomine significatā
arbitrent. Qḋ q̄ hi impudentissime dicat: cū
omnino dñs omnes resurrecturos: in qui/
bus sine dubio ⁊ increduli erunt: in duo di
uiserit/ vitam ⁊ iudiciū: ita volēs iudicium
⁊ ęternum intelligi q̄uis hoc nō addiderit
sicut et vitā: Neq; eni ait in resurrectiōe vi/
tę ęternę: cū aliud vtiq; intelligi noluerit.
Uideant tamē quid respōsuri sint vbi ait:
Joh. 3. c. Qui aūt nō credit/ iam iudicatus est. Nam
hic ꝓculdubio aut iudiciū ꝓ pęna ęterna
positū intelligunt aut p ignem saluos futu
ros etiā incredulos dicere audebunt: quo/
niam qui non credit inquit iam iudicatus
est: hoc est iam iudicio destinatus: ⁊ nō erit
qḋ ꝓ magno beneficio polliceant credenti
bus nequiterq; viuentib⁹: q̄si et hi qui non
credunt nō erunt pdendi/ sed iudicādi. Qḋ
si dicere nō audent: nō audeant aliquid mi
tius polliceri eis de quib⁹ dictū est: p legē
iudicabunt: qr cōstat iudiciū etiā ꝓ ęterna
C damnatione solere nominari. Quotquot
inuenimus nō solū minime mitioris/ verū
etiā deterioris cōditiōis esse illos qui scien/
tes peccant. Hi sunt eni maxime qui legem
Roma. 4. c. accęperūt. Nam sicut scriptum est: Ubi lex
non est/ nec p̄uaricatio. Hinc eni est ⁊ illud:
Roma. 7. b. Cōcupiscentiā nesciebā nisi lex diceret: Nō
cōcupisces: Occasiōe itaq; accępta peccatū
p mandatū operatū est in me omnē cōcupi/
scentiam: et alia multa quę de hac re idem
apostolus dicit. Ab hoc reatu grauiore li/
berat gratia spiritussancti p iesum christū
Roma. 5. a. dñm nostrum: quę diffusa charitate in cor/
dibus nostris donat iusticię delectationē
qua immoderatio cōcupiscentię superetur.
Hinc itaq; confirmat: nō solum nihil miti⁹
sed grauius aliquid intelligendum: de qui/
Roma. 2. b. bus dictū est: Qui in lege peccauerunt per
legem iudicabuntur: q̄ de illis qui sine le/
ge peccantes sine lege peribunt: Nec pro
pęna transitoria hoc loco dictū iudiciū: sed
ꝓ ea qua etiā nō credētes iudicabunt. Nā
qui hac vtunt sententia ad ꝓmittēdam sa/
lutem p ignem/ illis qui etiā credentes pessi
Ibidem. me viuūt/ vt eis dicāt: Qui sine lege pecca
uerunt sine lege peribunt: qui autē in lege
peccauerunt p legem iudicabunt: tanq; di
ctum sit: non peribūt/ sed p ignē salui erūt:
Nec illud attendere potuerūt/ hoc aposto
lum de illis qui sine lege/ ⁊ illis qui in lege
peccauerunt dixisse: cum de gentibus ⁊ de
iudęis ageret: vt non tm̄ gentib⁹/ sed vtris/
q; gratiā christi qua liberarent necessariam
demonstraret: qḋ totum ipsa epistola ad ro
D manos euidenter ostendit. Iam ergo etiā
iudęis in lege peccātibus de quibus dictū
est: per legem iudicabunt: nō eos liberante
gratia christi promittant si placet per ignē
salutem: quoniam de his dictum est/ per le
gem iudicabunt. Quod si non faciunt con
tra seipsos veniunt/ qui eos grauissimo in/
fidelitatis crimine obstrictos esse dicūt: vt

qd trāſferūt ad infideles ⁊ fideles: in eo qđ
ad fideꝫ chriſti attinet illud qđ dictū eſt de
his qui ſine lege / ⁊ his qui in lege peccaue/
runt: cū de iudeiſ ⁊ de gentib⁹ agereť / vt ad
chriſti gratiā vtrīq; inuitarenť.

Qr libertas fidei nō ſit fidelib⁹ velamē malicie: Ca. XXIIII.

A Eq; enī dictū ē: Qui ſine fide pec/
N cauerunt ſine fide peribūt: qui aūt
Roma. 2. b. ī fide peccauerūt / ꝑ fidē iudicabūť:
ſed ſine lege dictū eſt ⁊ ī lege / vt ſatꝭ appare/
ret illā cām tāgi: q̄ īter gētes ⁊ iudeos age/
bať: nō q̄ inter bonos maloſq; chriſtianos:
q̄ſi illo loco legē ꝓ fide accipi volūt: qđ
nimis īportunū ⁊ abſurdū ē: etiā hinc aper
tiſſimā poſſunt legere ſniam apli petri: qui
cū loq̄reť de his q̄ in occaſione carnis acce/
perāt ⁊ in velamētū malicie qđ ſcriptū eſt:
Nos ad nouū teſtamētū ꝑtinētes / nō ancil
Gal. 4. d. le filios eſſe ſ; libere: q̄ libertate chriſt⁹ nos
liberauit: ⁊ putauerāt h̄ eē libere viuere: vt
tāq; de tāta redēptione ſecuri q̄cq̄d liberet
licere ſibi arbitrarēť: nō intuētes qđ dictū
Gal. 5. b. eſt: Uos in libertatē vocati eſtꝭ frēs: tm̄ ne
libertatē in occaſioneꝫ carnis detis. Unde
1. Petri 2. c. et ip̄e petrus dicit: Liberi nō ſicut velamē/
tum malicie habētes libertatē. Ait de illis
⁊ in ſecūda epiſtola ſua: Hi ſunt fontes ſicci
2. Petri. 2. d. ⁊ nebule a turbine exagitate / q̄b⁹ caligo te/
nebrarꝫ reſeruata eſt: ſupba em̄ vanitatꝭ lo/
quētes / illiciūt in ꝯcupiſcētijs carnis impu
dicitie eos q̄ paululū effugerūt / ī errore cō/
uerſati / libertatē illꝭ ꝓmittētes cū ipſi ſerui
ſint corruptiōis: A q̄ enī q̄s deuict⁹ ē: huic
⁊ ſeru⁹ addict⁹ eſt. Si em̄ refugiētes coinq̄/
natiōes mūdi in agnitionē dn̄i nr̄i ⁊ cōſer/
uatoris ieſu chriſti his ruſus īplexi ſuperā
tur / facta ſūt illis poſteriora deteriora prio/
rib⁹. Melꝰ enī erat illis nō cognoſcere viā
iuſticie: q̄ cognoſcentibus retrorſū reflecti
a tradito ſibi ſctō mādato: Cōtigit em̄ illis
res veri ꝓuerbij: Canis reuerſus ad ſuū vo
mitū: et ſus lota in volutabris ceni. Quid
adhuc ꝓmittiť ꝯ iſta manifeſtiſſimā verita
tē ꝯditio melior: his q̄ ꝯgnouerūt viā iuſti/
cie / h̄ eſt dn̄m chriſtū ⁊ ꝑdite viuūt q̄ſi oīno
nō cognouiſſēt: cū aptiſſime dicať: Melꝰ erat
Ibidem. illis nō cognoſcere viā iuſticie q̄ cognoſcentib⁹
retrorſū reflecti a tradito ſibi ſctō mādato?

Quid ꝑ ſanctū mandatū intelligať: ⁊ q̄ cognoſcētes iuſticiā turpiterq; viuētib⁹ / nō ſolū ignīſ trāſitoria pena ꝓmittať: Ca. XXV

A Eq; enī illud h̄ loco intelligēdū eſt
N ſctm̄ mandatū qđ p̄ceptū eſt / vt in
deū credam⁹: q̄ eo ipſo totū ꝯti/
neť / ſi eā intelligam⁹ fidē credētiū q̄ ꝑ dile/ Gal. 5. b.
ctionē opať: ſ; apte expſſit q̄d diceret ſāctū
mādatū: id ē q̄ p̄ceptū ē / vt ab hu⁹ mūdi co
inq̄natiōib⁹ recedētes / caſta ꝯuerſatiōe vi/
uam⁹. Sic em̄ ait: Si enim refugiētes coin/ 2. Petri. 2. d.
q̄natiōes mūdi / in agnitionē dn̄i nr̄i ⁊ cōſer
uatoris ieſu chriſti / his ruſus īplexi ſuperā
tur: facta ſūt illis poſteriora deteriora prio/
rib⁹. Nō ait / refugiētes ignorātiā dei: aut re
fugiētes infidelitatē ſeculi / vel tale aliq̄d: ſ;
coinq̄natiōes mūdi / in q̄b⁹ ē vtiq; oīs īmū/
ditia flagitiorꝫ. Nā de his ſuperius loquēs
dixit: Cōcpulātes vobiſcū / oculos habētes Ibidem. c.
plenos adulterij / ⁊ indeſinētꝭ pcti. Ideo etiā
fontes ſiccos eos appellat: fontes videlicet /
qđ accēperint agnitionē dn̄i chriſti: ſiccos
aūt / q2 nō cōgruenter viuūt. De talib⁹ q̄ppe
etiā iudas apl̄s loquēs: Hi ſūt inq̄t q̄ in di/ Jude. d.
lectiōib⁹ vr̄is maculati copulanť ſine timo
re ſemetip̄os paſcētes: nubes ſine aq̄: ⁊ cete
ra. Qđ enī petr⁹ ait: Cōcpulantes vobiſcū
oculos habētes plenos adulterij: h̄ iudas / ī
dilectionib⁹ vr̄is maculati copulāť: Mixti
ſūt enī bonis ī epulis ſacramētorꝫ ⁊ dilecti/
onib⁹ plebiū. Et qđ petr⁹ ait / fōtes ſiccos: h̄
iudas / nubes ſine aq̄: hoc iacob⁹ / fides mor Jaco. 2. d.
B tua. Nō itaq; ꝓmittiť pena ignis trāſitoria
turpiter ſceleratēq; viuētib⁹ / q2 viā iuſticie
cognouerūt: q̄b⁹ melꝰ erat nō cognoſcere: ſi
cut veraciſſima ſcriptura teſtať. De talib⁹
q̄ppe etiā dn̄s ait: Et erūt nouiſſima illꝰ ho Matth. 12. d.
minis peiora q̄ erant prima: q̄m purgatio/ Luce. 11. d.
nis ſue habitatorē ſpm̄ ſctm̄ nō recipiēs / fe/
cit ī ſe immūdū ſpm̄ mltipliciorē redire. Ni/
ſi forte iō ſūt iſti / d̄ q̄b⁹ agiť / meliores habē
di: q2 nō redierūt ad īmūdiciā adulteriorꝫ:
ſ; ab ea nō receſſerūt: nec purgati ſe ruſus
inq̄nauerūt / ſed purgari recuſauerūt. Neq;
em̄ vt releuata ꝯſciētia intrēt baptiſmū / di/
gnanť ſaltem vomere priſtinas īmūdicias:
q̄s canū more iterꝫ ſorbeāt / ſ; in lauacri ip/
ſius ſctitate ꝑtinacꝭ crudo pectore indige/
ſtā neq̄tiā tenere cōtēdūt: nec occultāt eam
pollicitatiōe vel ficta / ſ; īpudētia ꝓfeſſiōis
eructāt: nec exeūtes de ſodomis more vxo/ Gen. 19. c.
ris loth ī p̄terita iterꝫ attēdūt: ſ; oīno de ſo/
domis dedignāť exire: imo ad chriſtū cū ſo
domis conāť ītrare. Paulus apl̄s dič: Qui 1. timoth. 1. c.
pri⁹ fui blaſphem⁹ ⁊ pſecutor ⁊ iniurioſus:
ſed miſcōiam ꝯſecut⁹ ſū: q2 ignorās feci ī in
credulitate. Et iſtis diciť: Tūc poti⁹ miſeri/
cordiā cōſeq̄mini: ſi ſciētes male vixeritis ī
ip̄a fide. Nimis lōgū eſt ⁊ pene infinitū oīa
teſtimonia ſcpturarꝫ velle colligere: q̄b⁹ ap/
paret nō ſolū nō eē mitiorē cām eorꝫ q̄ ſciē/
tes / q̄ q̄ neſciētes vitā equiſſimā / et iniq̄ſſi/
ſimā ducūt: verū etiā hoc ip̄o eſſe grauiorē.

D

Proinde ista suffecerint

Quõ baptisino cõsona ẽẽ debe at christianoꝝ vita: ⁊ de mltipliciũ malorũ varijs medelis i ecclesia.

A Aueamꝰ ꝙ diligẽter Ca. XXVI
c in adiutorio dñi dei nr̃i non facere
hoïes male securos: dicẽtes eis/ ꝙ
si fuerint in christo baptiçati / quomõlibet
in ea fide vixerint/ eos ad salutẽ ęternã esse
venturos: nec sic faciamus christianos quõ
Matth. 23. b. iudęi proselytos: quibꝰ dñs ait: Ue vobis
scribę ⁊ pharisęi qui circuitis mare ⁊ ter/
rã facere vnũ ꝓselytũ: cũ aũt fecerit/ facit
eũ filiũ gehẽnę duplo ꝙ vos estis: sed po/
tiꝰ sanã doctrinã dei magistri i vtroqꝫ tene/
amꝰ: ⁊ scõ baptismo cõsona sit vita christi/
ana: ne cuiquã hoï si vtrũlibet defuerit vita
Joh. 3. a. ꝓmittat ęťna. Qui eni dixit: Nisi qs rena/
tus fuerit ex aq̃ ⁊ spũ/ nõ itrabit i regnũ cę/
Matth. 5. c. loꝝ: ipse etiã dixit: Nisi abũdauerit iusticia
vr̃a sup scribaꝝ ⁊ pharisęoꝝ/ nõ itrabit i re
Matth. 23. a. gnũ celoꝝ. De illis qppe ait: Scribę ⁊ phari
sęi cathedrã moysi sedẽt: ꝙ dicũt facite/ ꝙ au
tẽ faciũt facere nolite: Dicunt eni ⁊ nõ faci/
B unt. Ergo iusticia eoꝝ ẽ dicere/ ⁊ nõ facere:
ac ꝑ hoc nostrã ẽẽ voluit abũdantẽ sup illorũ
dicere ⁊ facere: ꝙ si nõ fuerit/ nõ intrabit i re
gnũ cęloꝝ: nõ qꝛ qsquã ita debet extolli/ vt
nõ dicã apud alios iactare: sed apud seipsuꝫ
putare audeat/ se in hac vita ẽẽ sine pctõ: sꝫ
nisi essent ꝗdã ita grauia vt etiã excõicatiõe
1. Cor. 5. b. plectẽda sint: nõ diceret aplus: Cõgregatis
vob ⁊ meo spũ tradere eiusmodi hoïem sa/
thanę i interitũ carnis: vt spũs saluꝰ sit i die
2. Cor. 12. g. dñi iesu. Ubi etiã dicit: Ne lugeã mltos ex
his q ań peccauerũt et nõ egerũt pęnitẽtiã
sup imũdiciã ⁊ fornicatiõeꝫ quã gesserunt.
Itẽ nisi eẽnt ꝗdã nõ ea hũilitate pęnitẽtię
sanãda qlis i ecclia dat eis q ꝓprię pęniten
tes vocãt: sed qbusdã correptionũ medica/
Matth. 18. b. mẽtis/ nõ diceret ipe dñs: Corripe eũ inter te
⁊ ipm solũ: ⁊ si te audierit lucratꝰ es fratrem
tuũ. Postremo nisi essent ꝗdã sine qbꝰ hęc
vita nõ agit: nõ qtidianã medelaꝫ poneret
Matth. 6. b. in oratione quã docuit: vt dicamꝰ: Dimit/
te nobis debita nr̃a: sicut et nos dimittimꝰ
debitoribus nostris.

Pulchra epilogatio omniũ ꝑdictorum. Capitulũ. XXVII

A Ain satis quãtũ arbitror de illa to
i ta opinione qd mihi videret expo/
sui: vbi tres qstiões mouet: Una
de ꝑmixtiõe in ecclia bonoꝝ ⁊ malorũ tãqꝫ
tritici et çiçaniorũ: vbi cauẽdũ ẽ ne ideo pu/
temꝰ esse ꝓpositas istas silitudines/ vel hãc
vel de imũdis i arca aialibꝰ: vel ꝗcũqꝫ alia idẽ
significãt/ vt dormiat ecclię disciplinã: de q
in figura illiꝰ mulieris dictũ ẽ: Seuerę sũt cõ Prouerb. 2. d
uersatiões domꝰ eiꝰ: sed vt nõ cousqꝫ ꝓgredi
atur demẽtię potiꝰ temeritas/ ꝙ seueritas
diligẽtię: vt quasi bonos a malis ꝑ nefaria
schismata separare ꝓsumat. Neqꝫ eni ꝑ has
silitudines ⁊ ꝓnũciatiões cõsiliũ desidię da
tũ est bonis: q negligãt qd ꝓhibere debẽt:
sed patiẽtię q ꝑferãt salua doctrina verita/
tis qd emẽdare nõ valẽt. Nec qꝛ scriptũ est
introisse ad noe in arcã etiã imunda aialia: Gen. 7. c.
ideo ꝓpositi vetare nõ debẽt si q imũdissi/
mi ad baptismũ velint intrare saltãtes/ qd
est certe mitiꝰ ꝙ męchantes: sed ꝑ hanc figu/
rã rei gestę ꝓnũciatũ est/ imũdos i ecclia fu/
turos ꝓpter tolerãtię rõnẽ / nõ ꝓpter doctrinę
corruptionẽ/ vel disciplinę dissolutionem:
Nõ eñ qcũqꝫ libuit intrauerũt imũda aia/
lia arce cõpage ꝯfracta/ sed ea integra ꝑ vnũ
atqꝫ idẽ ostiũ qd artifex fecerat. Altera quę B
stio est: i q eis visũ est fideꝫ solã baptiçãdis
esse tradendã: postea vero iã baptiçatos do/
cẽdos esse de moribꝰ: sed satis demõstratũ est
nisi fallor/ tũc magis ꝑtinere ad curã specu/
latoris: cũ oẽs q fideliũ cõpetũt sacramen/
tũ oia q dicunt intẽtiꝰ ⁊ sollicitus audiũt
nõ tacere de pęna quã male viuentibꝰ dñs
cõminat: ne in ipo baptismo rei sint grauis/
simorũ criminũ/ q veniũt vt remittat reatꝰ
oim pctõꝝ. Tertia qstio est ꝑiculosissima/ q
parũ ꝯsiderata / ⁊ nõ sm diuinũ eloquiũ ꝑ/
tractata/ tota illa opinio mihi videt exorta:
in q ꝓmittit scelestissime turpissimeqꝫ viuẽ
tibꝰ/ etiã si eo mõ viuere ꝑseuerẽt: ⁊ tñmõ
credãt in christũ / eiusqꝫ sacramẽta ꝑcipiãt/
eos ad salutẽ vitãqꝫ ęternã ẽẽ vẽturos: ꝯtra
aptissimã dñi sniam: q desiderãti vitã ęter/
nã r̄ndit: Si vis venire ad vitã serua man/ Matth. 19. A
data: et cõmemorauit ꝗ mãdata: vbi ea scꝫ
pctã vitant: qbus nescio quõ salus ęterna
ꝓmittit ꝓpter fidẽ sine opibꝰ mortuã. De Jaco. 2. d.
his tribꝰ quęstionibꝰ satis quãtũ existimo C
disputaui: demõstrauiqꝫ sic tolerãdos in ec
clesia malos: vt nõ negligat ecclastica di/
sciplina: sic cathecizãdos eos q baptismuꝫ
petũt/ vt nõ solũ audiãt atqꝫ suscipiãt quid
credere/ verũ etiã qliter viuere debeãt: sic ꝓ
mitti fidelibꝰ vitã ęternã/ vt non etiã ꝑ fidẽ
mortuã q sine opibꝰ saluare non põt: ad eã
se quisqꝫ ꝑuenire posse arbitretur/ sed ꝑ illã
fidẽ grẽ q ꝑ dilectionẽ operat. Nõ itaqꝫ cul Gal. 5. b.
pent dispẽsatores fideles: nõ sua negligen
tia vel pigritia/ sed quorũdã potiꝰ cõtuma/
cia: q pecuniã dñicã recusant accipere: ⁊ ad/
ulterinã suã cogũt seruos dñicos erogare:
dũ nolũt saltem tales esse mali qles sancꝰ

cyprian⁹ cōmemorat: Seculo ꝟbis solis et nō factis renūciantes: q͞ñ nec verbis renūciare diaboli opibus volūt: cū se in adulterio pmāsuros voce aptissima pfitenł: si q̄d ab eis dici solet qd forte disputādo nō atti gi tale esse arbitratus sum/cui mea respon sio necessaria non fuisset: siue qd ad rem de qua agił non ptineret: siue qd tā leue esset/ vt a quolibet redargui facillime posset.

Sancti augustini episcopi liber de fide ꝛ operibus Explicit.

Diui aurelij augustini hipponē sis epi in opus cui⁹ titulus ē: Breuiculus collationū/ argumentū ex secundo libro retractationū.

2. Retract. ca. 39. Osteaq̄ facta ē cū donatistis nostra collatio/ breuił cōmemoraui q̄ gesta sūt: litterisq̧ cōphēdi scdm tres dies/ q̄bus cū eis cōtulim⁹: idq̧ opus vtile existimabā q̄ qsq̧ cōmonit⁹/ vel sciat sine labore q̄d actū sit/ vel cōsultis numeris: quos reb⁹ singulis annotaui: legat in eisdē gestis ad locū q̄cūq̧ voluerit: qm fatigāt illa nimia plixitate lectorē. Huius aūt operis titulus est: Breuiculus collationū.

Locorum primi diei Breuiculi collationum/ sancti augustini recollecta annotatio.

1 Primo die ꝛ loco recitał īpatoris rescriptum/ vt collatio celebretur.
2 Recitał cognitoris edictū/ donatistas beneficijs ad cōferendū inducēs.
3 Alterū cognitoris recitał edictū sup locο ꝛ modo habēdę collatiōis.
4 Recitata est notaria donatistarū/ ꝛ oīa q̄ ante collationis diē acta fuerāt.
5 Catholicorū recitatę sūt litterę de perquirenda veritate ex vtraq̧ pte: ꝛ de causa maximianistarū.
6 Cognitoris recitatū est edictū ad pplm.
7 Catholicorū litterę ad cognitorē recitatę sunt/ et q̄ vera sit ecclia demonstratum: de iniuria etiā ceciliani: ꝛ nō iterato maximianistarū baptismate.
8 Perquirił donatistarū ppositū: qui exceptionis causam subdole recēsentes cognitoris responso reprimunł.
9 Donatistę petūt secū agi diuinis scripturis: catholici petierūt legi mādatum catholici cōcilij qd et post plurimas cōflictiones obtinuerūt.
10 Mandatū catholici cōcilij recitatū est: de pfectu ꝛ vnitate ecclię: de innocētia ceciliani: de maximianistis: de psecutione illata catholicis: de cōmunionis cōtagione.
11 Cognitor interloquił p catholicis: donatistę subscriptorū psentiā requirūt: catholici psentare eos recusant pmo: sed pter spem donatistarū tandē introducunt.
12 Ingrediūł subscriptores oēs: victorianus epus querimoniā pponit: catholici primiani omissam reba pticatione inducūt: cognitor interloquił.
13 Oēs a cognitore sedere iubēł: donatistę cōsedere catholicis recusarūt.
14 Mandatū donatistarū recitatū est: ex q̄ et de mēdacijs plurimis ꝛ fictionib⁹ cōuicti sūt: tā in traditiōe nūeri epōrū suorum/ q̄ in subscriptione carthaginē facta.
15 Vtriq̧ collationē distulerunt in pendinū diē pter emensum iam diem.

Eiusdē diui augustini hipponē sis episcopi/ opis Breuiculi collationū/ Collatio primi diei.

Quare hoc opus Breuiculi cōscripserit: Prefatio

Cum catholici epi ꝛ ptl donati/ iussu impatoris disputādo iter se gesta apud tribunū ꝛ notariū mercellinū cognitorē habitł ptulissēt/ multū plixa eorūdē gestorū ē facta pscriptio: q̄uis posset totū multo breui⁹ agi. Sȝ q̄ causam bonā nō se habere sciebāt: id egerūt pmū q̄tū potuerūt/ vt ne ipa collatio fieret: ꝛ vt prorsus causa ipa nō ageref. Sȝ qꝛ hoc obtinere minime potuerūt: id effecerūt multiplicitate gestorū: vt qd actū ē/ nō facile legeref. Vñ visū est isto breuiario cuncta cōplecti: vt ad signa nūerorū q̄ ꝛ in isto breuiculo ꝛ in ipis gestis annotāł sine difficultate q̄sq̧ inueniat qd voluerit.

Primo die et loco recitał impatoris rescriptū vt collatio celebreł.

1 Ngressis itaq̧ vtrisq̧ partib⁹/ primo loco recitatū ē rescriptū impeatoris: q̄ iussit collationē inter memoratos epos fieri/ vt supstitionē manifesta ratio cōfutaret.

Secūdo loco recitał cognitoris edictū/ donatistas bñficijs ad cōferendū inducētis.

2 Ecūdo loco recitatū est edictū ipi⁹ cognitoris qd p puinciā misit vt cōuenirenł vtriusq̧ ptis epi/ ꝛ in

tra diē calēdarū iuniarū cōferēdi causa/ cō/
gregarent carthagie. In eo edicto basilicas
sine iussiōe impatoris reddidit donatist(: q
se pollicerent eē vēturos: vt eo mō eos ad cō
ferēdū etiā bñficijs inuitaret. In eodē etiā
edicto obtulit eis/ vt aliū quē vellēt cū illo
iudicē cōstituerēt: iurauitq; se b iudicaturū
qð v̇itas suasisset/ ⁊ cetera q̄ ad exhortatio/
nē cōgregatiōis illoꝝ eodē ꝯtinerent edicto.

Tertio loco alterū cognitoris recitat edictum sup loco et modo habende collationis.

t Ertio loco recitatū est alterum co/
gnitoris edictū: qð ꝓposuit iā p̄/
sentib⁹ apud carthaginem vtriuſ/
q; ptis ep̄is: q̄ locus et q̄ modus collatiōis
futurus esset/ supradicto die itidē cōmemo/
rato ⁊ cōstituto: ⁊ admonuit vt ei ps vtra/
q; rescriberet/ vtrū placerent quos cōphen/
dit edicto.

Quarto loco recitata ē notaria donatistaꝝ/ ⁊ omnia que ante col lationis diem acta fuerant.

q Uarto loco cū ptis donati ep̄i exi/
gerent proponi sibi ab aduersarijs
qua cā fuissent ꝯgregati: cognitor
distulit/ vt ex ordine pri⁹ oīa recitarent que
ante diē collatiōis acta fuerāt. Et recitata ē
notaria donatistarū: in q̄ dixerunt/ nō sibi
placere qð in edicto suo posuit/ vt hi soli ex
ep̄is cōuenirēt ad collatiōis locū q̄s ad ip/
sam cām pagendā ceteri delegissent: q̄ oēs
trigintasex cōplebant: decē ⁊ octo hinc/ ⁊
decē ⁊ octo inde. i. septē q̄ iter se disputarēt:
⁊ alij septē q̄ cōcilio si opus esset adhiberēt:
⁊ alij q̄terni q̄ gestis custodiēdis ⁊ cōscribē/
dis p̄essent: ſ petiuerūt se oēs poti⁹ q̄ vene/
rāt adesse debere: vt eoꝝ nūerus appareret:
dicētes q; eos aduersarij paucos esse men/
titi sint. Ibi dixerūt ita se oēs venisse vsq;
ad grauissimos senes/ vt hi soli deessēt q̄s
aduersa valitudo corporis impedisset: ⁊ ce/
tera q̄ ipsa notaria cōtinent.

Quinto loco catholicorū recitate sūt lr̄e de pq̄rēda v̇itate ex vtra/ q; pte: ⁊ de causa maximianistarū:

q Uinto loco/ recitate sūt lr̄e catholi/
corū/ q̄s rescripserūt cognitori sicut
edicto cōmonuerat: insinuātes ꝯsen
tire se ad oīa q̄ illo edicto fuerāt ordinata.
In eisdē lr̄is etiā se obstrinxerūt/ ⁊ polliciti
sūt: q; si in pte donati veritas eis demōstra
ret ecclie/ nō se illic episcopalē honorē q̄situ
ros/ sꝫ cōsiliū eorū secuturos ꝓ salute chri/
stiana: si aūt i sua cōione poti⁹ veritas ostē
deret ecclie: honores episcopales eis nō se
negaturos: et h a se fieri bono pacis/ vt in/
telligerent hi q̄bus hoc p̄staret q; in eis ca/
tholici nō christianā cōsecratione/ ſ huma/
nū detestarent errorē. Qz si plebes duos in
vna ecclia episcopos ferre nō possēt/ vtriſ/
q; de medio recedētib⁹/ singuli ꝯstituerent
ep̄i/ ab eis ep̄is ordinādi/ q̄ in suis plebib⁹
singuli inuenirent. In eisdē lr̄is cōmemo/
rata est etiā causa maximianistarū: ex q̄b⁹ a
se dānatis ꝓpter pacē ptis donati q̄sdā in
honorib⁹ integris susceperūt: ⁊ ab eis datū
in sacrilego schismate baptismū non resci/
derūt: ⁊ cetera q̄ in memoratis lr̄is cōtinent.

Sexto loco cognitoris recitatū est edictuꝫ ad populum.

s Exto loco recitatū est etiā edictū ip
sius cognitoris: qð ꝓposuerat cū su
pradicta notaria donatistarum: ⁊ su
pradictis lr̄is catholicorū insinuans ꝑplo q̄
illi pars vtraq; rescripserit.

Septimo loco catholicorū lr̄e ad cognitorē recitate sūt: et q̄ vera sit ecclesia demōstratū: de iniuria etiam ceciliani: et nō iterato maximianistarū baptismate.

s Eptimo loco recitate sūt lr̄e catholi A
corū ad cognitorem date: quib⁹ do/
natistarū notarie respōderūt: ꝯcedē
tes eis qð petierāt: vt vniuersi q̄ venerāt p̄
sentes essent in eo loco vbi erat futura colla
tio: cū tñ illic ex catholicis episcopis illi so/
li adessent q̄s edicto suo cognitor definie/
rat: vt si aliqs tumultus existeret/ qð catho
lici valde metuebāt/ nō illis imputaret qui
paucissimi adessent: sed eis potius q̄ multi/
tudinē suā p̄sentē esse voluissent. In eisdeꝫ
lr̄is etiā tota ipsa causa cōprehēsa ē: vt ostē
deret ecclia catholica nō esse ps donati: sed
illa poti⁹ q̄ p totū mūdū fructificaret ⁊ cre/
sceret: incipiēs ab hierlm scdm sacrā scptu/ Luc. 24.
rā: ſ q2 nihil ei p̄iudicarēt q̄cūq; in ea mali
fuissent/ diuino in fine iudicio sepandi: ⁊ q2
nec in ipsum cecilianuꝫ maiores eoꝝ aliqd
ꝓbare potuerūt/ q̄ iudicijs ecclesiasticis et
maxime impatoris apud quē ab eis fuerat
accusat⁹/ innocēs inuent⁹ ⁊ ꝓnūciat⁹ ē: ⁊ q;
de iussionib⁹ impatoꝝ q̄ ꝓ catholica cōsti/
tuunt/ solēt facere inuidiā. Cōmemoratū ē
etiā de sctā scriptura/ reges decreuisse in re/
gno suo grauissimas penas eis q̄ blasphe/ Daniel. 3.
massent deū. Cōmemorata est etiā cā maxi B
mianistarū: q̄s ⁊ iudicijs ipsi publicis inse/
ctati sunt: ⁊ ex q̄bus dānatis quosdā in ho/
norib⁹ integris susceperūt: nec ab eis i schis

mate datū baptismū destruxerūt: qd eis q/
bus dilatiōem dederūt maximiano cōicā/
tibus/dixerunt illi⁹ cōtagio nō fuisse pollu/
tos: et cetera q̄ eisdem lrīs cōtinēt. Hec au/
tē oīa ideo ibi cōmemorata sunt: ne forte ip
si secum cogitassent donatistę/et viderēt q
malā causaz haberet ps donati: ad hoc vo
luissent oēs q venerāt ingredi locū colla/
tionis: vt pax atq vnitas fieret.

Octauo loco pquirit donatista ruz ppositū/qui exceptionis causam subdole recensentes/cognitoris responso reprimunt.

Ctauo loco cuz cognitor inquisis/
o set: vtz sicut a catholicis videbat/
ita etiā a pte donati electi iā essent
q susceptā causam pagerēt. Respōsum est
a pte donati: q iā eēt acta a catholicis cau/
sa anteq esset cōsligentiū statuta psona/ p
pter illas catholicoz lrās q̄ totā cām breui
ter cōtinebāt. Deinde instare cęperūt/ vt p/
us ageret de tpe/de mandato/de psona/de
causa: tunc ad negocij merita veniretur. Et
cū cognitor interlocutus eēt: nihil de causa
esse mutilatū: ⁊ rursus inquisisset/vtruz de
cōstituēdo nūero disputātiū edicto ei⁹ ptiū
fuerit: q p hoc oporteret agi oīa q̄ agenda
essent: cęperunt donatistę agere de tpe: qm
causa ipsa agi nō posset quum dies pteriisset:
Quartodecimo eni calēdaz iuniaz die/cō/
pleti fuerāt qttuor menses ex die edicti co/
gnitoris qd ad puinciā miserat: sicut inter/
rogatū rndit officiū. Et qm inter qttuor mē
ses agi cām pcęperat impator: iō diē iā trā/
sisse dicebāt: ⁊ petebāt vt tāq in ɔtumaces
catholicos sentētia pferret: quasi catholici
absentes eēnt: aut donatistę aliqn ad agen
dā causam illis absentib⁹ intrauissent: aut
admoniti catholici vel euocati defuissent.
Ista q̄ calūniose ⁊ tergiuersatorie/ q̄ nec in
foro iure agerent/dicebāt: nolētes vt aliqd
ageret. Sed ad h eis rndit ipse cognitor/ q
in calendas iunias ps vtraq cōsenserit: q/
uis etiā si qlibet ps adhuc vsq nō occurris/
set/ duos alios menses supesse potuisse: qs
ipator adiūxit trinis edictis fuisse fuādos.

Nono loco donatistę petūt secum agi diuinis scripturis: catholici petierunt legi mādatū catholici cōcilij: qd et post plurimas cōflictiones obtinuerūt.

Ono loco/quē cognitor superius
n dixerat de tpe pscribere: vt causa
nō ageret: nō esse ecpalis/sed foren/
sis potius esse obiectiōis: inueni t occasio/
nē ps donati/qua diceret: nihil q̄ secum agi
publico iure debere: sed tm̄ diuinis scriptu
ris. Unde cuz quęsisset cognitor/qd vtriq
pti de hac re placeret: responsuz est a catho
licis: vt iuberet mādatū catholici cōcilij re/
citari: vbi electis disputatorib⁹ agendi mo
dus iniūctus est/ibi posse melius apparere:
q nō forēsib⁹ tergiuersationib⁹/ s magis di
uinis testimonijs ageret. Et aliquādiu cō/
flictio pducta est/cū catholici instarent reci
tare mādatū/illi aūt recusarēt. Sed postea
remotis oib⁹ moratorijs cōtentionib⁹/reci
tari mādatū cognitor iussit.

Decimo loco mādatū catholici cōcilij recitatū est/de pfectu et vnitate ecclesie/de innocetia ceciliani/de maximianistis/de psecutiōe illata/de comunionis contagiōe.

Ecimo loco mādatū catholici con
d cilij recitatū est: quo electis ad dis/
putandū episcopis/catholicę eccle
sie est iniūcta defensio aduersus criminati
ones donatistarū. Hoc mādato iterū sicut
in superiorib⁹ litteris breuiter tota causa cō/
phensa est prius: vt causa ecclesię q̄ toto si/
cut pmissa est terrarū orbe diffundit/a cau/
sa ceciliani qualiscūq illa fuisset sic distin/
gueret: vt ostēderet malos i ecclia q vel ig/
norāter vel p vnitate pacis tolerant a bo/
nis nō eis ad mala ɔsētiētib⁹/obesse nō pos
se: silitudinib⁹ euāgelicis ⁊ exēplo ppheta/
rū ⁊ ipsi⁹ dñi christi ⁊ apostoloruz ⁊ episco/
porū ⁊ iudicio ipsorū etiā donatistarum p
pter maximianistas. Deinde ipsius cecilia/
ni causa nō mala fuisse certis documentis
demōstraret: quib⁹ ⁊ ipse ⁊ ordinator ei⁹ fe/
lix aptuginēsis/quē in ɔcilio suo criminosi⁹
accusauerunt pbaret esse purgatus: Et cę/
tera q̄ mandato eodem cōtinent/siue de ba
ptismo / siue de psecutiōe q̄ solet catholicis
obijcere pars donati. Nā cōmemorata ibi
est iterum sicut in superioribus litteris cau
sa maximianistarū: qua demōstrarēt dona/
tistę suo iudicio cūcta diluisse/q̄ obijcere ca/
tholicis/vel de baptismo/vel de psecutiōe/
vel de cōionis cōtagione cōsueuerūt. Adie
ctū est etiā / vt si qua etiā nūc epis catholi/
cis morarū iterponēdaz gratia voluissent
crimina obijcere/ppter finiendā quę prius
vrgeret esse causam audienda ⁊ discutiēda
postea differrent: h aūt/id est vt tota causa
⁊ superioribus litteris ⁊ isto mādato cōpre
henderet/eo consilio a catholicis factum ē:
ne forte sicut fama iactabat aliquas mora/
torias pscripsiones donatistę ingerere co/
narent: ⁊ forsitā nō pmissi ab ipsa collatiōe
resilirēt: acta licet breuit ecclię catholicę cā/
i cōsceptiōe gestoz legēda remanerēt quā ti/

muisse intelligerēt/ ⁊ iō noluisse conferre.

Undecimo loco cognitor inter/ loquit̄ ꝓ catholicis: donatistę sub scriptorū p̄sentiā reqrūt: catholici p̄sentare eos recusāt p̄mo/ sȝ p̄ter spem donatistarū tādē itroducūt.

A Ndecimo loco cū cognitor interlo/
v cut⁹ esset in mādato catholicoꝝ: ma/
gis diuina testimonia q̄ forēsia vin
cula esse ꝓlata: ⁊ iussisset etiā subscriptiōes
oīm recitari/ cōflict⁹ exort⁹ est: ⁊ aliq̄diu ꝓ/
duct⁹ est: cū donatistę exigerēt coꝝ p̄sentiā
q̄ mādato subscp̄serāt: obijciētes/ q̄ eis su/
posit̄ q̄ ep̄i nō fuerint/ potuissent fallere co
gnitorē q̄ p̄sente subscripsisse legebant̄: ⁊ q̄
antiquis cathedris alios ep̄os addiderint
B vt numer⁹ augeret̄. Catholici aūt ne sui p̄/
sentarēt̄ resistebāt: verētes/ ne illi tumultū
aliquē p̄pararēt p̄ quē ꝓrsus abrūpet̄ ipsa
collatio/ quā fieri donatistę nolle oīno vide
bāt: maxime qñ de tp̄e q̄si iā cā lapsa esset ⁊
audiri nō posset p̄scribere voluerunt. Quē
tumltū iō putabāt nōdū fecisse: q̄r si fieret/
videbāt nō posse iputari catholicis q̄ pau/
cissimi aderāt: s̄ sibi poti⁹/ q̄rū p̄sens fuerat
multitudo. Sȝ volūtati eoꝝ cedētib⁹ catho
licis/ vt oēs q̄ subscripserāt ingrederēt̄/ ap/
paruit postea h̄ iō voluisse donatistas/ q̄r
estimabāt nō ꝓuenisse carthaginē tot catho
licos/ q̄t subscriptiōes ostēdebant̄. Hoc aūt
ꝓpterea credidisse putati sunt/ q̄r catholici
nō ea pōpa q̄ illi carthaginē fuerāt igressi:
⁊ ob h̄ eos paucos venisse suspicabant̄.

Duodecimo loco ingrediūt̄ sub scriptores oēs: victorian⁹ ep̄s q̄ri monia ꝓponit: catholici p̄īniani omissam rebaptizatione inducūt: cognitor interloquit̄.

Duodecīo loco ingressis ep̄is catho/
d licis/ q̄rū p̄sentia petebāt: oēs singil
latim recitati ⁊ i mediū ꝓcedētes a
donatistis recogniti sūt: vel vicinis suis/ vl̄
cū q̄bus i vno loco erāt: ⁊ q̄cūq̄ recitabant̄
catholici ep̄i ex his locis/ vbi nō erat p̄s do
nati: satis ⁊ ip̄is donatistis notū erāt se ibi
nō habere collegas/ vel cōionē suā: ⁊ eē illic
catholicos/ vel q̄s nouerāt/ vel de q̄bus au
dierāt i suę vicinitate regiōis. Ita factū est
vt oīno nulli⁹ catholici recitaret̄ subscriptio
de cui⁹ p̄sentia dubitarēt. Sane cū vētū eēt
ad nomē victoriani musticani catholici ep̄i
⁊ in mediū ꝓcedēs/ respōdisset se h̄re ꝯtrari/
os duos: felicianū in ciuitate musticana/ et
donatū i loco turrēsi: exegerūt catholici vt
actis ꝯstaret felicianū i cōione eē p̄rimiani:
ip̄m eñ inter alios cū maximiano dānaue/
rāt: dānatorē p̄miani ⁊ ordinatorē ip̄i⁹ maxi
miani/ quē postea i integro honore recepe/
rāt/ nec destruxerāt baptismū i eis q̄s i maxi
miani schismate baptiçauerat: s̄ ad iterro/
gationē catholicoꝝ r̄ndere noluerūt/ dicen/
tes nō debere h̄ ab eis exigi. Et cū iteꝝ p̄es/
sius exigeret̄: dixerūt iā iternę actiōis h̄ eē:
⁊ scd̄m eos iterlocut⁹ ē cognitor: vt h̄ qd̄ cę
ptū fuerat ageret̄: ⁊ illud si opus eēt postea
q̄reret̄. In ip̄a aūt diocesi musticana appa/
ruit ⁊ ip̄os ep̄m aliū antiq̄ cathedrę addidis
se: qd̄ inani inuidia catholicis obiecerāt: h̄ ⁊
in alijs locis eos fecisse postea declaratū ē.

Tertiodecimo loco oēs a cogni tore sedere iubent̄: donatistę cōse dere catholicis recusarūt.

Ertiodecimo loco/ recessit̄ ⁊ recogni/
t tis p̄sentib⁹ catholicis q̄ subscripse/
rāt: cognitor obtulit petēs/ vt ꝯsidē
tes poti⁹ agerēt q̄ stātes. Donatistę aūt re/
cusauerūt: grās tñ agētes q̄ talib⁹ senibus
obtulisset cōsessum: et in ea recusatiōe mul/
ta dicētes i laudē suā: ⁊ in laudē ip̄i⁹ cogni/
toris: q̄ legat q̄ voluerit i cōscriptiōe gesto/
rū: p̄tinet eñ ad rē/ quō quē sic laudauerūt:
vt dicerēt honorificū/ iustū/ reuerentē/ beni
gnū: causam tñ ꝓpter cui⁹ actionē tā multi
cōuenerāt/ apud eū agi nolebāt.

Quartodecimo loco mādatū do natistarū recitatū est: ex quo et de mēdacijs plurimis, et fictiōib⁹ cō uicti sūt ta i traditiōe nūeri ep̄orū suorū/ q̄ in subscriptiōe carthagi ne facta.

Quartodecimo loco mādatū etiā do A
q natistarū ꝓlatū ⁊ recitatū ē: breui/
ter factū/ vt hi q̄s elegerant agerent
velut aduersus traditores ⁊ p̄secutores su/
os. Recitata sūt etiā eoꝝ noīa: cū h̄ catholi
ci fieri petissent: vt ꝯstaret vtrū apd̄ cartha/
ginē p̄sentes subscripserant. Sed donatistę
multo instāti⁹ hoc vt fieret cognitori extor/
serūt: vt eoꝝ q̄ȝ nūerus appareret/ qd̄ se ma/
gna intētione velle mōstrabāt. In ea sane
recitatiōe inuēti sūt q̄dā ꝓ q̄bus absentib⁹
alij subscripserūt. Inuētus ē etiā vn⁹ q̄ cū
suo noie recitato nō r̄nderet/ dixerunt eū in
itinere esse defunctū. Et cū quererēt catho/
lici: quō potuerit apud carthaginē subscri
bere q̄ fuerat i itinere defūct⁹? Illi diu flu/
ctuauerūt p̄turbati: ⁊ nesciētes q̄d respōde/
rēt. Nā primo dixerunt: nō de ip̄o/ s̄ de alio
fuisse suggestū. Et cū catholici putassent de
alio. i. de clerico eos dicere/ q̄ ꝓ mortuo sub
scribere potuit: q̄situ ē; vtrū clericus suo no
mine: an illi⁹ ꝓ mortuo sb̄scripserit? Sȝ po/

stea riiderūt ipm q̄dē subscpsisse p̄sentē/cuz octauo calēdas iunias mādatū fieret: s̄ q̄m eger subscripserat/remeantē ad p̄pria in itinere defecisse. B Quo audito/catholici petierūt supiora eoꝝ verba recitari/vt ipsa varietas dep̄hēsa clarescerent. Qd̄ cū factū fuisset ⁊ appareret: q̄siuit cognitoꝛ/vtrū saltē s̄b dei testificatiōe firmarēt cū fuisse carthagini q̄ñ p̄sentes p̄sentib⁹ mādauerūt vt subscriberēt? Ubi vehemēti⁹ pturbati respōderūt: Quid si ⁊ ali⁹ p eodē apposuit? Hāc eoꝝ falsitatē dep̄hensam iudicio dei relinquēs/iussit cetera noīa recitari. Quib⁹ recitat̄: q̄siuit de nūero epoꝝ ptis vtriusq̄. R̄ndit officiū: noīa donatistaꝝ epoꝛū esse ducēta septuagintanouē: annūeratis etiā illis p q̄bus absentib⁹ alij subscripserant: cōputato ⁊ illo defūcto. Catholicoꝝ aūt olm p̄sentiū noīa eē cōstitit ducenta octogintasex: Uiginti eñ nō subscripserāt: q̄ tñ suā exhibentes p̄sentiā ⁊ i mediū p̄cedētes: nisi q̄s infirmitas coꝛpis illic apud carthaginez tenuit p̄sentib⁹ gestis se mādare ⁊ cōsentire p̄fessi sūt. In loco q̄ collatiōis/ h̄ est i thermis gergilionis: q2 ipse postea locus placuerat: ex his catholicis q̄ mādato subscripserāt ⁊ q̄ p̄sentes gestis mādauerāt hi soli defuerūt. q̄ illic apud carthaginē incōmoda valitudine tenebant. Ex his aūt q̄rū noīa donatistarū subscriptio cōtinebat: nō solū illi deerāt q̄s apud carthaginē egrotare riiderāt: s̄ etiā illi p q̄bus absentib⁹.i.apud carthaginē nō cōstitutis alij subscripserāt. Qm̄ itaq̄ se donatiste de nūerositate iactabāt/excepto eo q̄ catholicos plures venisse carthaginē cōstitit: dictū ē a catholicis alios epos centū viginti nō venisse carthaginē: q̄ q̄dā eoꝝ senectute/q̄dā īfirmitate/q̄dā diuersis necessi C tatib⁹ impediti. Qd̄ cū audissent donatiste riiderūt etiā suos multo plures non venisse carthaginē/⁊ multas eē apud se cathedras viduatas epīs: cū i sua notaria quā cognitori dederant/aptissime dixerint vsq̄ adeo se oēs venisse carthaginē: vt nec q̄uissimos senes etas ⁊ laboꝛ potuerit deterrere: eosq̄ solos nō venisse q̄s aduersa valitudo i suis sedib⁹/vel in itinere tenuisset. Sane p̄pter cathedras q̄s epīs vacuas apud se esse dixerunt: riisum ē etiā a catholicis: sexaginta eē q̄b⁹ successores epī nōdū fuerāt oꝛdinati: ac p h̄ i istis vtriusq̄ ptis subscriptiōib⁹ ⁊ falsitates in donatistis cōstitit fuisse dep̄hēsas: ⁊ eoꝝ nūerū epoꝛū minoꝛē: q̄ñq̄dē soli egroti nō venerāt carthaginē p q̄b⁹ tñ in itinere egrotātib⁹ alijs subscripserāt: ⁊ olm noīa cū ipsis etiā p q̄bus alij subscripserant: ducēta septuagintanouē s̄bscriptio p̄tinebat.

Neq̄ vllo mō credibile sit/ multo plures q̄ centū viginti/ h̄ ē tertiā ptē oim eoꝝ in suis sedibus egrotasse potuisse/⁊ ideo nō venisse carthaginem.

Quintodecimo loco vtriq̄ collationē distulerūt in pendinu diem propter emēsum iā diē.

q Uintodecimo loco egressis oibus q̄ iā supfluo p̄sentes erāt: ⁊ remanētibus eis q̄s necessarios vtriq̄ delegerāt in pendinū diē collatio dilata ē vtrorūq̄ cōsensu: quoniā dies p̄sens iam videbat emensus.

Explicit collatio pꝛimi diei.

Locoꝛum secūdi diei recollecta annotatio.

1 Pꝛimo loco secūdi diei cōsessus oblat⁹ est epīs: donatiste aūt consedere catholicis recusarunt.

2 Recitata est notaria.

3 Prosecutiōib⁹ singuli subscribere iubētur: donatiste dilationē petūt: quousq̄ sibi p̄scripta gesta ederent: catholici causaz agi postulant: donatiste ad vltimū dilationē sex dierū de catholicoꝛū volūtate obtinuerūt.

Eiusdem diui augustini hipponensis episcopi/ operis Breuiculi collationū/ Collatio secūdi diei.

Pꝛimo loco secūdi diei p̄sessus oblat⁹ est epīs: donatiste aūt cōsedere catholicis recusarūt.

p Rimo loco cū die intermisso ad memoꝛatū locū sicut placuerat ⁊ cōstitutū fuerat couenirent/obtulit p̄sessum iterū cognitoꝛ/dep̄cās vt fieret. Et mox catholici p̄sederūt: donatiste aūt recusauert. In q̄ recusatiōe inter cetera id q̄q̄ dixert/ q̄ scriptū sibi eēt cū talib⁹ nō sedere. Ad h̄ catholici ne moꝛe fierēt/tūc nō riidert: s̄ oppoꝛtunioꝛe loco i tertij diei collatiōe. Tūc q̄ etiam ip̄e cognitoꝛ stādo se cognituꝝ eē riidit.

Secūdo loco recitata ē notaria.

s Ecūdo loco recitata est notaria quā pꝛidie dederāt: petētes/vt sibi mandatū catholicoꝝ ederent: q̄ p̄siderato possent i diē cōstitutū instructi adesse: eo q̄ exceptoꝛes cū cōscriptiōe gestoꝛū occurrere nō valerēt: ⁊ riisio cognitoꝛū in eadē notaria/ q̄ iussit fieri qd̄ petebant.

Tertio loco p̄secutiōib⁹ singuli subscribere iubent: donatiste dilationē petūt quousq̄ sibi p̄scripta

gesta ederent: catholici cām agi po
stulāt: donatiste ad vltimū dilatio/
nē sex dierū de catholicorū volun
tate obtinuerunt.

A Ertio loco cū q̄sisset cognitor/ qd etiā
de subscriptionib⁹ r̄nderēt. i. vtrū eis
placeret q̄ edicto ꝑposuerat/ vt ꝓse/
cutiōib⁹ suis q̄squis subscriberet: ꝛ r̄ndissent
catholici/ iā se in h̄ cōsensū suū lr̄is expressis/
se: illi se multū moueri dixerūt q̄ hec ꝯsuetu/
do nō haberet. Et cū cognitor interrogasset:
vtꝝ eis sufficeret q̄ dati fuerāt gestoꝝ ꝯscri/
bēdorū ex vtraq̄ pte custodes: dilationē pe
tere ceperūt: vt sibi cōscripta gesta ederēt/ ꝛ
tūc r̄nderēt. Hic ort⁹ ē diuturn⁹ ꝯflict⁹ cū eis:
cū ꝯsensus eoꝝ/ quo placuerat vt illo die res
agerēt/ sepe recitaret ex tabul. Et cū se notas
ignorare dicerēt/ petētes vt pri⁹ eis ederent
gesta ꝯscpta: cognitor iussit/ vt qd eoꝝ nota
rij exceperāt plat codicib⁹ q̄ signati custodie
B bāt/ eis recitarēt ne ꝯ suū ꝯsensū venirēt. Cū
q̄ ꝛ ipi sepe d gestoꝝ editiōe causarēt/ q̄ ex/
ceptores nō occurrissent gesta ꝯscribere: etiā
h̄ eis r̄nsū ē: q̄ notaria sua iō se petisse dixe/
rāt edi sibi catholicoꝝ mādatū/ vt ad p̄sentē
diē instructi occurrerēt: qr exceptores occur
rere cū gestoꝝ editiōe nō possēt. Ubi nō inue
niētes qd dicerēt/ voluerūt iteꝝ p̄scriptionē
die refricare: d q̄ fuerat eis satl supq̄ r̄nsū:
et inde iā fuerat p̄mo die trāsitū. Sz tūc eis
catholici etiā ad h̄ r̄nderūt: q̄ nō solū in edi/
cto cognitoris calēdaꝝ iuniaꝝ dies cōstitu/
tus legerēt: s̄ etiā ipsi octauo calēdas iuni/
as suū mādatū ꝯscripsissent. Cū iā transisset
dies: q̄ dicebāt agi debuisse cām. i. q̄rtodeci/
mo calēdas iunias/ dictū ē etiā ipsū p̄mianū
ad calendas iunias se pollicitum occurrere.
Que oīa iō a catholic dicta sūt/ q̄ audierāt
eos etiā in ꝑplo suo de hac re inuidiose locu/
tos: et tñ inter hec oīa illi i petēda dilatione
vehemētissime p̄stiterūt. Qd cū vidissent ca
tholici ad h̄ eis diu negari: vt gesta mult ꝟ/
bis onerarēt/ petierūt cognitorē vt eis quā
petebāt dilationē ꝯcederet. Et ꝯcessa est sex
dierū dilatio: r̄ndētib⁹ exceptorib⁹ q̄ñ editio
gestorū posset occurrere: et illis ꝓmittētib⁹
cū gesta edita fuerint se suis ꝓsecutiōib⁹ sub
scripturos.

Explicit collatio secūdi diei.

Locorum tertij diei recollecta annotatio.

1 Primo loco tertij diei cognitor q̄rit sup
editis gestis:

2 Cognitor p̄cipale negociū ꝑponi iubet:
catholici idipsū cupiūt: donatiste aūt
pluribus modis ne id fiat callide machi
nāt extranea immiscētes: catholici asse/
rūt velle obiecta crimia diluere: dein/
de ex pte recitandorum gestorū vtri/
usq̄ partis altercatio habet: tādē ca
tholicoꝝ oblata legūt ꝛ causa agit.

3 Lecta est procōsulis relatio ad imꝑato/
rē ꝯstātinū/ quā miserūt donatiste ce
cilianū accusātes: deinde cōtrouersia
interserit: s̄ tādē lr̄as suas donatiste

4 Lecte sūt donatistarū lr̄e/ (ꝓtulerūt.
qb⁹ catholicoꝝ mādato r̄ndere conā/
tes calūnias texuerūt: arguentes ca/
tholicos de falsa scripturarū expositi/
ne: qb⁹ p singula satisfecerūt r̄ndēdo

5 Ceciliani causa agit: accu/ (catholici.
satio ei⁹ ad cōstātinū q̄ librorū sacro/
rū traditor extitisset legit: de eadē re
mēsurij et secūdi epōrū lr̄e recitant:
donatiste inter legēdū ꝯ seipsos mi
litāt/ extranea iterserūt: de falsis cōsti/
tionib⁹ notāt: catholici aūt imꝑato/
rijs ꝛ p̄fectorijs/ parit ꝛ ꝯcilij sub mel
chiade celebrati decret/ ceciliani ino/
cētiā ꝓbauerūt: ad vltimū nō r̄ndēti/
b⁹ donatist/ ꝓ catholicis ē lata sn̄ia.

Eiusdem diui augustini hipponensis episcopi/ operis Breuiculi collationū/ Collatio tertij diei.

Primo loco tertij diei cognitor q̄rit sup editis gestis:

Ertio die collationis/ id est sexto idus iuni
as/ ingressis ptib⁹: Primo lo/
co: vtrū edita eis gesta fuerint
cognitor inquisiuit. R̄ndit officium se ante
die q̄ ꝓmiserat edidisse: qd ex vtriusq̄ ptl
cautionib⁹ ꝓbaret. Et recitate sūt cautio/
ones qb⁹ cōstitit catholicos accepisse gesta
octauo idus iunias hora diei quinta: dona
tistas aūt eodē die tertia.

Secūdo loco cognitor p̄ncipale negociū proponi iubet: catholici idipm cupiūt: donatiste aūt pluribus modis ne id fiat callide machināt/ extranea immiscētes: catholici assert velle obiecta crimina diluere: deinde ex pte recitādorū gestorū vtriusq̄ ptis altercatio habet: tādē catholicoꝝ oblata leguntur ꝛ causa agitur.

Ecūdo loco cū cognitor iussisset p̄n/ A
cipale negociū iā ꝑponi: dictū ē a ca
tholicis olim se agere velle p̄ncipale
negociū: ꝛ h̄ eē vt crimina q̄ solēt donatiste
dicere in ecclesiam toto orbe diffusam/ si pos/
sent ꝓbarēt. R̄nsum est a donatistis vt pri⁹

querereƚ qui essent qui agerēt: vt moꝛe fie/
rent de discussione ꝑsonarū. De qua re cuȝ
diu cōfligereƚ catholicis recusantibus/ ⁊ vt
remotis sup̄fluarū moraꝝ tergiuersationi/
bus ad causam venireƚ vehemēter instanti
bus: cōtra donatiste obnixissime contende/
bāt/ vt ꝑsone discuterēƚ: ⁊ flagitabāt/ vt ex
pꝛimerenƚ qui petissent ab impatoꝛe istam
fieri collationē: Volebāt eni vt cōstaret ca/
tholicos eē petitoꝛes: vt ex forēsi iure pos/
sent discutere ꝑsonas petitoꝛū: cum iam in
actione pꝛima recitatū fuisset catholicoꝛuȝ
mādatū: vbi se ostendebāt nō petitoꝛes eē
sed defensoꝛes aduersus crimina q̄ illi eoꝛū
cōmunioni obijcere solent: cū ipsi pꝛius exe/
gerint vt ecclie causa nō forēsib⁹ foꝛmulis/
sed mag⁹ diuinarū scripturarū testimonijs
agereƚ: cōfessiq̄ fuerint lecto catholicoꝛum
mādato/ scripturis sanctis eos ecclesie cau/
sam firmare voluisse/ seq̄ ex eadē diuine le/
gis auctoꝛitate vicissim acturos esse ꝓmise
rint: Tūc ꝗ q̄si obliti qō exegerint/ ⁊ qō etiā
ip̄i polliciti fuerint/ cū de ecclie criminatio/
ne ⁊ purgatione catholici ꝓposuissent agi
opoꝛtere/ ceperāt ꝑsonas querere petitoꝛuȝ
vt eas possent ex forensi iure discutere. Cō/
tra ꝗ catholici resistebāt: ⁊ ꝓpƚ p̄scindēdas
moras quas eos ⁊ p̄parare audierāt ⁊ inne
ctere iaȝ videbāt/ ꝑseuerāter instabāt vt ec
clesie causa poti⁹ agereƚ in conflictu. Per/
uentū est/ vt impatoꝛ ꝑceptū q̄ collationē
iussisset fieri legereƚ: vt eo mō petitoꝛū ꝑso/
B na cōstaret. Videbaƚ eni ⁊ cognitoꝛi/ ne qd
donatistis etiā de ip̄o iure forensi veluti iu
sta poscentibus negareƚ/ pri⁹ petitoꝛū cōsti
tuēdas esse ꝑsonas. Precepto ꝗ impiali re/
citato/ collationē petisse catholicos declara
tū est/ eāq̄ esse cōcessaȝ. Tūc donatiste etiā
preces qb⁹ ab eis illa collatio petita est/ po/
stulare ceperūt. Hic cū eis ipse cognitoꝛ re/
spōderet in pragmatico rescripto preces in/
seri nō solere: ad id se cōuerterūt/ vt māda/
tū catholicoꝛū q̄ mādauerāt peti ab impa/
toꝛe collationē/ eosdēq̄ legatos quos ad h̄
impetrādū miserāt/ sibi ederēt atq̄ ꝓderēt:
asserentes discutere se debere q̄ mandata
sūt: atq̄ ibi inuenire posse mādata catholi/
coꝛū q̄ de illis impatoꝛi locuti sunt. Hoc cū
intelligerent catholici/ ad h̄ inquiri vt inue
nirenƚ occasiones qbus ꝓlixi tp̄is moꝛe ac
dilatiōes ingererenƚ/ asserebāt olno qō pe/
terent ad causam nō ptinere: quādoquideȝ
collationē ab eis petitā ipse impatoꝛ aptis/
sime ostēderet cui cognitoꝛē dederat/ vt su/
ꝑstitionē manifesta ratio confutaret. Et vt
vehemēter vrgebāƚ/ vt remotis oībus mo/
rarū interpositionibus/ ⁊ aliarū interponē/
darū inquisitionibus/ id poti⁹ agereƚ qō ea
collatione agi ab impatoꝛe ꝑceptū est: quā
⁊ petitā ab illo ⁊ cōcessam esse cōstabat. In
ter hec etiā de catholico noīe apō quos po/
tius esset/ pauca ab vtraq̄ pte inuicē dicta
⁊ obiecta sunt: ⁊ iussum est pꝛincipali cause
potius reseruari. Et post aliquāta idētideȝ C
cuȝ catholici noīs facta mentione/ dicerent
donatiste apud se poti⁹ esse catholicā: iterlo
cutus ē cognitoꝛ/ se interim sine cuiusq̄ p̄/
iudicio nō posse aliter appellare catholicos
q̄ eos appellauit impatoꝛ/ a q̄ cognitoꝛ dat⁹
est: illos aūt q̄to mag⁹ se esse catholicos di/
cerēt/ tāto magis iā causum ipsam remotis
morarū interpositionibus agere debere/ in
q̄ ꝓbare posset se poti⁹ esse catholicos. Hic
donatiste post tātas moras ⁊ tot iterlocuti
ones cognitoꝛis ꝯtra eos ꝓlatas/ exigentis
vt cā poti⁹ agereƚ: atq̄ testātis de legatoꝝ
ꝑsonis/ vel a mādato qō eis iniūctū est/ nec
ad causam aliqd ptinere: nec sibi aliquid vt
hinc reqreret fuisse ꝑceptū: dixerunt vt si in
legatis/ vel mādato qō eis datū ē manife/
stando falsū/ noluissent catholici obtēpare
iudicatis/ saltē hoc rñderēt: vtꝝ loco petito
rū cōsisterēt: multū mirātib⁹ catholicis/ cur
eos donatiste dixerūt i ederēdo legatoꝝ mā/
dato nō parere iudicatis: cum poti⁹ ꝯtra ip/
sos tā mult⁹ interlocutiōib⁹ cognitoꝛ ꝓnū/
ciauerat. Interrogauerūt ꝗ catholici qb⁹ iu
dicatis nō paruerint. Et donatist⁹ ad h̄ nō
rñdentib⁹/ iterlocut⁹ ē cognitoꝛ: ad illud qō
de loco petitoꝛis donatiste q̄sierāt/ catholi/
ci rñderet. Et rñderūt se h̄ ꝓponere/ vt cri/ D
mina q̄ solēt donatiste cōioni eoꝝ obijcere
vel ꝓbenƚ/ vel diluanƚ: vt possit donatista/
rū sepatio/ vel defendi/ vel coꝛrigi. Tūc co/
gnitoꝛ cū rñsionē a donatistis exigeret: rñ/
dit afros q̄ se catholicos dicerēt/ alienā cām
velle defendere: h̄ est toti⁹ oꝛbis ecclīam de
q̄ sibi nihil debere p̄iudicari: cū inter afros
hoc negociū ventileƚ: ⁊ expectare potius ec
clesiam trāsmarinā: vt q̄ vicerint ipsi ad eā
ptinere videanƚ: et ipsi habeant catholicū
nomen. Sed in fine ꝓsecutionis sue rursus
de ꝑsona petitoꝛis vt sibi responde reƚ/ po/
stulauerunt. Hic catholici ad vtrūq̄ breui/
ter responderunt. Et quia de personis iam
pꝛimo ⁊ secūdo iudicio questio fuerit termi
nata: ⁊ quia ecclesie toto oꝛbe diffuse/ cui te
stimonium perhibet scriptura diuina/ ipsi
non donatiste communicant: vnde catho/
lici merito ⁊ sunt ⁊ vocantur. Donatiste au E
tem responderunt: non catholicum nomen
ex vniuersitate gentiū/ sed ex plenitudine

ſacramentorum inſtitutum: ⁊ petiuerūt/ vt
probarent catholici ſibi communicare om/
nes gētes. Quod catholici cum gratiſſime
acciperēt: ⁊ peterēt/ vt hoc ꝓbare ꝑmitterēt:
rurſus illi de mādato illo qđ legatꝭ iniūctū
eſt/ edi ſibi petiuerant/ q̄ſtionē refricare ce/
perūt/ ⁊ a cauſa eccleſie q̄ iā in mediū diſcu
tiēda ꝑuenerat/ iterū reſilire: mō mādatū ſu/
pradictū petendo: mō de petitorꝭ ꝑſona vt
cōſtaret inſtādo: mō vt de his ipis q̄ petie/
rāt iudicaret cognitor/ exigēdo: de qb⁹ iā to
tiēs fuerat interlocut⁹/ ⁊ eos illa fruſtra pe/
tere ꝓnūciauerat. Sꝫ cognitor/ q̄ꝙ̄ viderēt
nō recte petere/ edi ſibi mādatū qđ legatꝭ i/
iūctū ē: qꝛ id qđ ſufficiebat ad cām/ collati/
onē petitā ꝯceſſāq; cōſtabat: nō ei tn̄ vide/
bat iniuſte illos petere vt petitorꝭ ꝑſona cō
f ſtaret. Catholici aūt vidētes/ qđ iā ſibi fue
rat antea nūciatū: ⁊ hoc eoꝝ itētiōe ſatꝭ itelli
gebāt: nō ob aliđ donatiſtas ꝑſonas q̄rere
petitoꝝ/ niſi vt liceret eis ꝑſonarū diſcuſſi/
one lōgiſſimas tpm ⁊ dilationū moras inſe
rere: qm̄ vehementer nolebāt/ vt ꝑueniret ad
cām i q̄ ſe nihil habere qđ dicerēt: ſicut res
ipſa vt ſero poſtea patefecit/ pleniſſime ſcie
bāt. Hoc ḡ vidētes catholici noluerūt ꝑſo/
nā ſuſcipe petitoꝝ/ aſſerētes nō ſe obijcere
crimina/ ſꝫ obiecta defendere: q̄ cū defendiſ/
ſent ⁊ falſa eē demōſtraſſent/ ꝯſequēter eos
apparere q̄ ſint ⁊ q̄ta iniq̄tate ſe ab vnitate
diuiſerint. Hic donatiſte aſſerebāt/ q̄cūq; mō
etiā de ipis criminib⁹ q̄ vellēt diluere vltro
catholici cogerēt ſibi aduerſarios rn̄dere/ pe
titorū eos habere ꝑſonā. Sꝫ catholici rn̄de
bāt ad hoc ſe petiſſe collationē/ nō vbi obijciē
da diluēda/ ſꝫ vbi obiecta diluerēt: qm̄ ⁊ mā
datū donatiſtaꝝ aduerſus traditores ⁊ ꝑſe
cutores factū erat: ⁊ v̄ba ꝑmiani/ q̄ſi prī⁹ a
catholicis de collatiōe ꝯuēt⁹ ē/ crimē eis eē
obijcere teſtabāt: vbi dixerat: indignū ē vt
in vnū ꝯueniāt filij martyꝝ ⁊ ꝓgenies tra/
ditoꝝ: ⁊ q̄uis tunc ꝯferre noluiſſent/ poſtea
tn̄ in iudicio ꝑfectoꝝ ſe audiri ⁊ diſcuti vel/
le dixerat. Quē eoꝝ de collatiōe ꝯſenſū te/
nētes catholici/ hoc vt fieret ab impatore peti
uerāt. Tūc iuſſit eos ꝯgnitor obiecta a ſe cri
mina iā ꝓbare: nec de petita collatiōe ꝑſo/
nā petitorꝭ oſtēdi: ſi etiā vtriq; petiſſe ꝓba
rent. Hic donatiſte idētidē petere ceperūt:
vt de ꝑſona ꝓnūciaret. Et ꝓnūciauit ꝯgni
tor dicēs: Si collationē ꝑs vtraq; petiuiſſet
eū eē petitorē/ q̄ crimina obijceret. Et exege
rūt donatiſte: vt ꝓbaret a catholicis vtrū
collationē vtriq; petiuerint. Ubi cognitor
cū dixiſſet/ hoc catholici ꝓbare debebūt/ ort⁹
eſt iterū moratoꝛi⁹ ꝯflict⁹ de catholico noīe

⁊ donatiſtaꝝ/ ⁊ ceciliāniſtarū. Deinde obtu
lerūt catholici geſta habita i iudicio ꝑfectu/
re/ qb⁹ ꝓbarēt etiā donatiſtas collationē pe
tiſſe. Que cū iuſſiſſet cognitor recitari/ rur/ g
ſus illi ad p̄terita redierūt/ ⁊ de his vt ꝓnū
ciaret cognitor flagitare ceperūt: de qb⁹ to/
tiēs ꝓnūciauerat. i. de ꝑſona ⁊ de mandato
legatoꝝ: qđ ſibi vt ederet totiēs ſuꝑfluo po
ſtulauerāt. Hoc aūt agebāt q̄tū itelligeba
tur/ timētes ne geſta ꝑfectoria legerēt/ vbi
ſuā cām/ q̄buſdā incōſideratꝭ et temerarijs
rn̄ſionib⁹ vulnerauerāt. Diu itaq; cōflicta/
tū eſt ab eis: ⁊ maxime cū ipō cognitore/ cū
ipi peterēt edi ſibi mādatū legatis iniūctū/
aut ꝓnunciaret eos hoc ſuꝑfluo petiuiſſe: ille
aūt ⁊ ꝓnūciaſſe ſe diceret/ ⁊ ꝓnūciaret hoc
oīno ad p̄ſens nō ꝑtinere iudiciū/ vbi decla
raret impialib⁹ lr̄is q̄đ petitū eēt q̄đ ve con
ceſſū. Et tādē aliq̄n ad iuſſum ei⁹ ceperāt ge
ſta ꝑfectoria recitari. Quoꝝ geſtoꝝ cū dies
⁊ ꝯſules fuiſſēt recitati: ꝯtinuo rurſus dona
tiſte iterruperūt: ⁊ eadē illa p̄terita poſcere
ceperūt. Sꝫ cū cognitor iterloq̄ret debere
geſta recitari: vt de petitorꝭ ꝑſona ꝯſtaret:
illi ꝯtra ab initio ceperūt dicere eē geſta ꝓ
ra/ q̄ deberēt poti⁹ recitari. Cōtra a catholi/
cis dictū ē: ideo illos nolle vt geſta ꝑfecto/
ria legerēt/ q̄ i eis ꝓſecutiōes ꝓprias formi
darēt. Obtulerūt ḡ donatiſte geſta ꝓcōſu/
laria/ ⁊ vicarie ꝑfecture/ vbi catholici petie
rāt eos actꝭ municipalib⁹ ꝯueniri: vt collati
one vtroꝝq; facta error d̄ medio tolleret: lō
ge anteq̄ ipam collationē ab impatore pe/
tiuiſſent/ ⁊ his geſtis catholicos volebant
oſtendere/ loco aſſiſtere petitoꝝ: qꝛ illic eos
dixerāt hereticos multa ꝯ diuīas leges hu/
manaſq; cōmittere. Cōtra hoc catholici dice/ h
bāt: iō ſe etiā tūc flagitaſſe collationē/ vt ꝯ
eoꝝ crimina ꝓ eccl̄ia rn̄derēt. Itaq; petiue
rūt ſepi⁹: vt ſi ea geſta recitāda eſſent/ q̄ pri/
ora eſſe cōſtaret: illa poti⁹ legerent/ vbi do/
natiſte primit⁹ cauſam ceciliani ad impato
rē cōſtantinū ꝑ †amullinū ꝓcōſulē accuſan/ Al. † merci/ linum
do miſerūt: recitatiſq; geſtis q̄ ipi ꝓferebāt
nō ſūt recitata illa q̄ apđ ꝑfectos habita iā
ceperāt recitari: ⁊ cepit eē cōflictus/ vt ſi ꝓ
pterea geſta q̄ donatiſte ꝓtulerāt p̄lata ſūt
geſtis q̄ a catholicis ꝓlata fuerāt/ qꝛ prio/
ra reꝑta ſūt/ vt ipſa potius recitarent/ ſaltē
poſt ipſoꝝ recitationē recitarēt etiā illa lō
ge priora: vbi eos appareret in hac tota cau
ſa q̄ agebat/ ꝑmit⁹ accuſatores extitiſſe ꝑ ꝓ/
ꝯſulē apđ ipatorē. Iſta ḡ ne recitarēt/ vehe
mēter donatiſte obluctabāt/ multꝭ ⁊ multi/
plicib⁹ ꝓſecutiōib⁹ reſiſtētes: ſic obluctati fu
erāt ⁊ extorſerāt ne illa ꝑfectoria legerent.

In hac aũt obluctatiõe sepe repetebant il/
lud iã detritũ ꝛ tot interlocutionib⁹ cogni/
toris repulsũ: de mãdato legatoꝝ sibi ędẽ/
i do. Repetebãt etiã questionẽ q̃ fuerat iam
ãn trãsacta: Utrũ testimonijs legis/an pu/
blicis gestꝭ catholici agere mallent: Et dice
bant: vt si testimonia diuinę legis eligerẽt:
facerẽt oim legũ publicaꝝ gestoꝛũq; iactu/
rã: si aũt publicis legib⁹ ꝛ gestis agere poti
us vellẽt/omitterẽt diuina documenta. Et
tñ si hoc eligerẽt catholici: vt publicoꝝ ge/
storũ documẽtis poti⁹ agerẽt: dicebãt se do
natistę nec hoc pmissuros/ vt ea q̃ catholi/
cis offerebanꝫ gesta legerenꝫ: eo ꝙ haberẽt
validã tpis p̃scriptionẽ: illã. s. de qua eis fu
erat sufficiẽter ꝛ a catholicis ꝛ ab ipso cog/
nitoꝛe respõsum: qꝛ ipsaȝ causam lapsam ꝛ
agi iã nõ posse dicebãt: qꝛ dies transierat q̃
mẽses q̃ttuoꝛ cõplerenꝫ. Uehemẽter eñ eos
timere apparebat/ne gesta legerẽꝫ: q̃bus do
cerenꝫ a maioꝛib⁹ eoꝝ cecilianũ apud impa/
torẽ pꝛimit⁹ accusatũ: ꝛ deinde iudicijs ꝛ ec
clesiasticis ꝛ impialib⁹ absolutũ atq; purga
tũ: hoc est/ne ipȝ causa oino ppter quã vẽ
tum fuerat/agerenꝫ: vbi se euidẽtissime supa
ri posse sentiebãt. Sic aũt nolebant ꝛ time/
bãt: vt hoc etiã cõfiteri cogerenꝫ: dicentes
qꝺ sensim/ id est paulatim inducerenꝫ i cau
sam: ꝛ ad causę interna deducerenꝫ: vt/qꝺ
vtiq; optare deberẽt'/ si nõ de inanibus et
moꝛatoꝛijs p̃scriptiõib⁹/ s; de ipius causę ve
k ritate ꝯsideret. Contra q̃ catholici cũ vehemẽ
ter conarenꝫ vt ad causam pueniret/q̃ eos
pꝛosus nolle peruenire cernebãt: respõdebãt
tñ iteꝝ atq; iteꝝ eisdẽ ipis q̃ illi totiẽs iam
trãsacta repetebãt. Et qm̃ duo erãt q̃ i me/
diũ venerãt: vnũ de ędictione mãdati qꝺ le
gatꝭ iniũctũ est: alteꝝ vtrũ diuinis testimo/
nijs/ an gestis publicis catholici agere mal
lent. De mandati illi⁹ ędictione et catholici
respõderũt: nõ ad eos/neq; ad p̃sentez cau
sam oino ptinere. Ipse cognitoꝛ: qꝺ sępi⁹ p
nũciauerat/iteꝝ pnũciauit legatoꝝ psonã
et mandatũ qꝺ susceperũt oino se nõ posse
discutere: ꝛ ab eo qꝺ sibi iniũctũ est nõ de/
bere discedere: qñquidẽ satis apparebat im
perialib⁹ lr̃is/q̃bus iudex huic causę fuerat
ꝯstitutus/collationẽ ab impatoꝛe cõcessaȝ.
De illo aũt altero/vbi q̃rebant q̃d eligerẽt
catholici: vtrũ diuina documenta/an gesta
publica: sepius catholici responderũt: si do
natistę hoim crimina nõ obijcerent: q̃ velut
traditoꝛib⁹ obijcere cõsueuerũt: sed tñmo/
do id quęrerenꝫ/q̃ vel vbi esset ecclia/nihil se
acturos publicis gestis/sed scripturarũ di/
uinaꝝ tñmodo testimonijs: si aũt i illa ho/
minũ accusatiõe ꝛ criminatiõe ꝑsisterẽt: qꝛ
ꝛ ipsi ista nisi talibus gestis demõstrare nõ
possent/sine dubio ꝛ catholicos hmõi cri/
mina gestis publicis defensuros: Aliter eñ
ista nec accusari poterant/nec defendi. Hęc
eis sępi⁹ ꝛ a catholicis ꝛ ab ipso cognitoꝛe
repetita ꝛ inculcata sũt/ mltis ꝛ varijs mo/
dis multarũ ꝓsecutionũ: illis ad eadẽ rede
untibus et eadẽ repetẽtibus ne agerenꝫ cau
sa ꝛ ne gesta legerenꝫ q̃ iam in manibus eẽ
cernebãt. Sȝ aliq̃n euicit cognitoꝛ tam lon
gas obstinationes: ꝛ iussit recitari quę a ca/
tholicis data sunt: ꝛ cępit tãdẽ agi causa p
pter quã tot ep̃i partis vtriusq; cõuenerãt.
Qꝺ mirabiliter factũ ẽ: vt cũ donatistę p/
pterea quęrerẽt petitoꝛꝭ psonã ne puenirenꝫ
ad causam/ipa inq̃sitio petitoꝛis subito in
mediũ mitteret causam.

Tertio loco lecta ẽ †mercellini p/ Al. †emillini.
cõsulis relatio ad impatoꝛẽ cõsta/
tinũ/quã miserũt donatistę/cecilia
num accusantes: deinde cõtrouer
sia interserĩꝫ: sed tandẽ litteras su/
as donatistę pꝛotulerunt.

A Ertio g loco hęc acta sũt. Lecta est
t relatio †mercellini ꝓcõsulis ad ipa Al. † emillini
toꝛeȝ ꝯstãtinũ: quã q̃rentib⁹ dona
tistis vñ ꝓlata sit/catholici responderũt: in
arciuo ꝓconsulis si dubitarẽt eẽ quęrẽdũ.
In qua relatiõe euidẽtissime ꝯtinenꝫ ipos p̃
mittis ad impatoꝛẽ cõstãtinũ p memoꝛatũ
pꝛocõsulem ea quę ceciliano crimina obij/
ciebant/accusando misisse. Qua perlecta/
donatistę quęrere cęperunt quẽ sibi catho/
lici dicerent patrẽ. Quib⁹ cũ ab eis esset re/
spõsum fm euãgeliũ vbi scriptũ est: Ne vo/ Matth. 23. a.
bis dicatis patrẽ in terra: vn⁹ est eñ pater
vester de⁹. Etiaȝ h̃ audito nihilomin⁹ q̃rere
cęperunt: vtrum eis cecilian⁹ pater esset/an
mater. Cũ iã dictuȝ fuisset a catholicis: nec i
patrẽ sibi eũ eẽ nec matrẽ/sed fratrẽ: siue bo/
nũ si bon⁹ esset: siue malũ/si malus esset: qꝛ
ꝛ malus ppter sacramẽta cõia frater esset.
Hinc aliq̃zto diutius cõflixerũt donatistis
eadẽ repetẽtib⁹: ꝛ catholicis eadẽ r̃ndenti/
bus. Nã ꝛ h̃ obiecerũt donatistę: quõ dice/
ret aplus: Et si multos pędagogos habetꝭ 1. Corĩ. 4. c.
in chꝛisto/sed nõ multos patres: In chꝛisto
eñi iesu p euãgeliũ ego vos genui. Et respõ
sum ẽ a catholicis/h̃ honoꝛificẽtię causa di/
ctũ ppter euãgelicũ ministeriũ qꝺ dispen/
sabat apl's: Naȝ patrẽ ad fidẽ salutẽq; ęter/
nã nõ esse nisi deũ. Neq; eñi posset cõtrariũ
chꝛisto aplus loq̃: vt cũ ille diceret: Ne vo/
bis dicatis patrẽ in terra: vn⁹ eñ pater ve/
ster de⁹: ꝯ aplus tãq; resistens verbi chꝛisti

patrē se diceret eoꝝ quibus annūciauerat
euāgeliū: nisi eēt vtiq distinguēdū/ qd di/
uine gratie/ qd humane honorificētie cau/
B sa diceret. Quesiuit etiā qs ordinauerit au
gustinū / nescio qs sicut iactabat calūnias
pparātes: Ubi cū eis intrepide respōderet
a megallio se ordinatū q tunc fuerit pmat⁹
epoꝝ in numidia eccle catholice: ꝛ vrgeret
instāter/ vt iā pferrent q pparauerūt: vt ibi
etiā calumniosi demonstrarentur: illi inten
tionē in aliud detorserūt/ redeūtes ad ceci/
liani psonā quā dicebāt catholice eccle nō
obesse/ etiā si vera ei⁹ crimina mōstrarent: ꝛ
tn̄ etiā ipsa nō posse vera mōstrari. Tūc ita
q donatiste ptulerūt lrās qs ab vniuerso
ↄcilio suo se accepisse dicebāt: qb⁹ respōde/
rent mādato catholicoꝝ/ qd primo die actio
nis fuerat allegatū/ ꝛ die sequēti anteq ad
secūdā actionē die tertio veniret: data no/
toria donatiste edi sibi poposcerant/ vt in/
structi possent ad cognitionē venire. Et for
tasse pp̄ter has lrās diligēter scribēdas eti/
am ipsa secūda actiōe dilationē petierūt:
q illis sex dierū cōcessa est.

Quarto loco lecte sunt donatistarū lre qbus catholicorū mādato rn̄dere conātes/ calūnias texuerūt: arguētes catholicos de falsa scripturarū expositione/ qb⁹ p singula satisfecerūt rn̄dēdo catholici.

A Quarto itaq loco hec acta sunt: le/
cte sūt supradicte lre donatistarū
qb⁹ conati sūt rn̄dere mādato ca/
tholicorū qd gestis pme actiōis insertū est.
Cui mādato nō eos potuisse rn̄dere inueni
ꝛ q vtraq legere ꝛ ↄsiderare voluerit/ q pri
mū: qꝛ testimonia ex lege ꝛ pphetis ꝛ psal/
mis ꝛ aplis atq euāgelicis lrīs deprompta:
qbus ostēdit eccla catholica p totū mūdū
Luce.24.f. diffundi incipiēs ab hierusalē: vn̄ in ppin/
qua ꝛ longinqua crescēdo etiā in africā ve/
nit: ꝛ in alia loca ꝛ ciuitates p qs primit⁹ di
lata est: in qbus multe ecclesie ad ipām vni
cā ptinētes/ aplico labore fundate sūt: qb⁹
donatistas nō cōicare manifestū est: nō so/
lū ptractare/ sꝫ nō oīno nec attingere volue
runt: nec aliqd testimoniū in tā plixa epla
sua pferre ausi sūt de scripturis sctīs/ q as/
sererent ecclīam ptis donati esse pdictā ꝛ p/
nūciatā/ sicut tā multa catholici ptulerūt p
ecclesia cui cōicant: q incipiēs ab hierlm to/
B to orbe diffundit. Has q ptes testimonioꝝ
tātorū cū oīno nō attigissent/ s tā in illo
mādato catholicorū/ cui rn̄dere videbant:
dicta nō fuerint/ pterissent: illd ostēdere tē/
ptauerūt platis multis testimonijs diui/
narū scripturarū/ q ecclesia dei nō cū malo/
rū hoim cōmixtione futura pdicta sit: et tn̄
postea cū ad euāgelicā silitudinē venissent/
quā catholici in mādato suo posuerāt de re Matth.13.f.
tibus in mare missis/ qbus cōgregari dixit
dn̄s/ oīa genera piscīū ꝛ bonos a malis in
litore/ h est in fine seculi separi/ etiā ipi fassi
sūt i eccla esse pmixtos saltē occultos ma/
los. Zizania vero inter triticū nō in eccla/
s in ipo mūdo pmixta dixerūt: qm̄ dn̄s ait:
Ager ē hic mūdus. De area sane cui paleā Ibidem.c.
catholici dixerāt vsq ad tēpus vētilatiōis
admixtā/ tā oīno i euāgelio nihil tale scri/
ptū sit/ exponere silitudinē istā nec conati
qdē sūt/ s quasi h a seipis catholici dixerit:
eā tm̄mō rephenderūt: velut ex testimonio
hieremie pphe q ait: Quid paleis ad triti/ Hiere.23.f.
cū? nō attēdentes vn̄ h ille dixisset: Nō eni
aiebat de eccla/ s de diuinis pphetarū vi/
sionib⁹ ꝛ hūanis somnijs/ ne vllo mō cōpa
rarent. Illā q silitudinē de ouib⁹ ꝛ hedis q Matth.25.c.
simul pascunt/ ꝛ in seculi fine segregabunt:
quā inter alias catholici ex euāgelio posue
rāt/ oīno attingere noluerūt. Neq eni pote
rāt illic dicere etiā hedos a pastorib⁹ in cōi/
bus pascuis ignorari: sicut dixerāt inter re/
tia pisces malos i mari a piscatorib⁹ nō vi/
C deri. Itē cū catholici i mādato suo volētes
ostēdere toleratos a bonis in eccla malos:
nec bonos maloꝝ ↄtagiōe pollutos cōme/
morassent exēpla pphetaꝝ ꝛ ipi⁹ dn̄i chri/
sti et aplorū: ꝛ post hec etiā bonorū eporū:
ꝛ iudicio ipoꝝ q donatistarū/ q qsdā suoꝝ
in maximiani schismate positos negauerūt/
maximiani cōtagiōe pollutos: Illi in suis
lrīs ad hec respōdere conati de pphetis et
de dn̄o christo ꝛ aplis qcūq dixerunt/ de
epis aūt ꝛ maximianistis siluerūt. In epis
eni pmebant auctoritate cypriani/ cui⁹ ver/
ba ex epla ei⁹ plata catholici in suo māda/
to posuerūt: qbus manifestissime ostēdeba
tur/ ꝛ pcepisse vt p vnitate i eccla mali to/
lerarent/ nec pp̄ter ipos ecclesia relinquere/
tur/ ꝛ qsdā collegas suos etiā ipm a quorꝫ
malis morib⁹ lōge abhorrebat/ ꝛ de qrū fa/
ctis pessimis nō tacebat in ecclesia tolerasse.
D Hui⁹ q auctoritate oppssi donatiste: cū d
pphetis ꝛ dn̄o christo ꝛ aplis aliqd dixis/
sent/ ad hoc tn̄ nō tolerādos in eccla pmix/
tos malos de epis oīno nihil dicere volue/
rūt. Et tn̄ etiam de iuda traditore: ꝛ de his Ioh.6.g.
qs paulus tolerauit p iudiā christū annū/ Phil.1.c.
ciātes/ ipse cyprian⁹ sic intellexit/ sic scripsit
quēadmodū ea catholici in suo mādato po/
suerunt: q ꝛ dn̄s iudā ad exēplū malorū in
eccla tolerādorū ptulerit: ꝛ paulus eos de

qbus talia dixit/nõ extra sȝ intra ecclesiã su
stinuerit. De maximianistis aũt qd rñderẽt
cũ adhuc hoies viuerẽt de qb⁹ possẽt aptis/
sime facillimeqꝫ conuinci. Proinde ad illud
qḋ in mandato suo catholici dixerant:eos/
dem maximianistas a donatistis p iudicia
publica basilicis pulsos:vtrũqꝫ rñdere co/
nati sũt: nõ se criminaliter accusasse/aut ad
cõionẽ suã inuitũ aliquẽ coegisse/ ꝟ res su/
as vel suorũ ciuiliter repetisse: obliti qḋ pri
mianus aliqñ dicẽdũ apud acta mãdauit:
Illi auferũt aliena/nos intermittim⁹ abla/
ta. Ad illa vero q̃ de maximianistis l catho
licoꝝ mãdato dicta sunt/ ꝙ a se dãnatos in
integro honore susceperint/ꝙ maximiani
socios ab illo pollutos eẽ negauerint/ ꝙ ba
ptismũ ab eis in schismate datũ approbare
potius q̃ꝫ rescindere atqꝫ iterare maluerint:
nec leuiter respondere tẽptauerunt:sed illa
oĩa miro quodã silentio tanq̃ꝫ dicta nõ fue/
E rint/ trãsierũt. De ipso etiã baptismo/ꝙ in
illo mãdato a catholicis dictũ est aplm̃ de
Roma.1.b. qbusdã dixisse:Veritatẽ in iniquitate deti/
nent:vt oñderef fieri posse/vt nõ destruen/
da ṽitas in destruẽda iniqtate teneaf: aut
nõ intellexerũt:aut id qḋ ipi intellexerant/
ne ab alijs intelligeref/verbis suis obscura
re voluerũt: dicẽtes/hoc aplm̃ de gentiliũ
errore dixisse/ quasi ad rem ptineat/de quo/
rũ errore dixerit : cũ tñ ostẽderit posse ṽita/
tẽ in iniqtate detineri:vt hec duo cũ in vno
hoie inuẽta fuerint/ ⁊ approbef veritas ⁊ ini
quitas corrigaf:sicut catholica facit/cũ ag/
noscit in donatistis ⁊ amplectif sacramenti
ṽitatẽ: detestaf aũt in eis ⁊ corrigit hereti/
cã iniquitatẽ. Et illud qḋ a catholicis l mã/
dato dictũ est:nõ ideo destruẽdũ baptismũ
christi/qꝛ eũ etiã heretici tradunt:sicut non
ideo negãdus est christus/qꝛ eũ etiã demo/
nes cõfitenf:similiter aut nõ intellexerunt/
aut obscurare voluerũt/dicẽtes catholicos
cõtra martyres locutos:non tñ exprimẽtes
q̃s martyres dicerẽt. Dicẽtes etiam eos de
monijs velle cõicare:quasi hereticis cõicef
qñ eorũ anathematizaf iniquitas/q̃uis in
eoꝝ cõsecratione inuẽtus baptismus non
destruaf:sicut anathematizaf iniquitas de
monũ/q̃uis in eorũ cõfessione auditum no
F men dñi nõ negef. De psecutionib⁹ etiã q̃s
ppeti se querunf/multa in suis lr̃is posue/
rũt:nec tñ respondere ausi sunt ad illud qḋ
mandato catholicorũ dictũ est:ꝙ ipsi primi
tus apud cõstãtinũ impatorẽ accusauerũt
cecilianũ:q de impatoꝝ legib⁹ conquerunf
inuidiã catholicoꝝ exaggerãtes: siue mor/
tes/ q̃s eoꝝ circũcelliones sibimetipsis infe
rũt:siue oĩa q̃ nõ p cõione donati/ ꝟ pro sce/
leribus quibus violenter seuiunt nefarieqꝫ
viuunt p leges publicas disciplinasqꝫ pa/
tiunf:sicut etiã de opido vagaitano come/
morasse ausi sunt: vbi manifestatũ est/q̃ꝫta
mala cõmiserint/ ⁊ q̃ꝫ minora ppessi sũt. Ad
illud quoqꝫ in catholicorũ mandato qḋ di/
ctum est de purgatione ⁊ absolutione cecili
ani ⁊ felicis aptuginensis:de q̃rũ criminib⁹
apud imperitos solebãt catholicis magnã
inuidiã cõcitare:cum illic tota causa ꝓpter
quã venerãt versaref/nihil omnino rñdere
in tã ꝓlixis lr̃is voluerũt:qꝛ ⁊ in eo qḋ dice
bãt ⁊ diuinis testimonijs velut astruebãt:
nõ esse malos in ecclesia tolerandos/sed ab
eis recedendũ ꝓpter cõtagiũ pctõrũ:ita se
dicere demõstrabant/ vt tñ ignoratis pctis
alienis neminẽ maculari posse faterẽf. Hoc
eñ et de malis piscib⁹ dixerãt:ꝙ sicut illos
latẽtes in fluctib⁹ / q̃uis iam intra retia nõ
vidẽt piscatores/sic latentes malos in eccle
sia nesciunt sacerdotes/ ⁊ ab eis ideo mini/
me polluunf. Nec tñ vel leuiter vel tenuiter
in tã ꝓlixis ⁊ tãta dilatione accepta cõscri/
ptis litteris probare conati sunt/qḋ maxi/
me in mãdato catholicorũ cõmemoratũ ẽ:
vt ꝓbarẽt nõ solũ vera esse crimina cecilia/
ni/nã hoc parũ est:sed etiã eccl̃ie/ q̃ p omnes
gẽtes vsqꝫ ad terre terminos dilataf/ea ꝓ/
bari ⁊ innotescere potuisse/ vt ꝯsequẽter sal
tẽ scd̃m ipsos posset cognitoꝝ pctõꝝ ꝯtagi/
G one maculari. Cũ itaqꝫ lr̃e donatistarũ reci
tate fuissẽt: voluit cognitor/vt etiã q̃ catho
lici recitãda dederãt legerẽf. Sȝ donatiste
ad ea q̃ scripserãt vt rñderef/flagitare cepe/
rũt. Qḋ ⁊ catholici magis volebant/ne ille
lr̃e sic manerent q̃si eis nõ potuerit rñderi.
Incipiẽtib⁹ q̃ catholicis rñdere/donatiste i/
terrũpe ⁊ obstrepe ceperũt/ne ppetu⁹ respõ/
dẽtis sermo decurreret sicut eorũ littere nul
lo interpellãte fuerãt recitate. Volentib⁹ q̃
catholicis diuina testimonia que ipi posue
rãt/ ⁊ ea q̃ illic cõmemorauerãt oñdere quẽ/
admodũ eẽnt accipiẽda/ne inter se dephẽde/
renf eẽ ꝯria:cũ essent vtraqꝫ diuina/ ⁊ vtiqꝫ
cõsona nõ dissona esse deberẽt:primitus de
aree silitudine ceperũt dicere. Tũc donati/
ste interrũpẽtes dixerũt ꝙ de area nõ lege/
ref in euãgelio scriptũ. Cũqꝫ expssius a ca/
tholic locus euãgelij cõmemoraref/rursus
irrũpẽdo dixerũt occultos malos dictos eẽ
paleã postea vẽtilãdã. Inde inter strepitus
⁊ interruptiones eorũ de zizanijs ⁊ tritico
dissensio nata est ꝓpter mũdi nomẽ/ qḋ do
natiste nolebãt intelligi eccl̃iam: qꝛ scriptũ
est: Ager ẽ hic mũdus. Et multa testimonia Matth.13.c.

E

ꝓtulerūt/qb⁹ sctā scriptura mundū nō nisi
1. Joh.2.c. malos cōmemorasset: sicuti est: Qui dilexe
rit mūdū nō est charitas pr̄is in illo: ꝛ cete/
ra talia: vt q̄si ex hoc ońderēt mūdi noīe ec/
clesiā significari minime potuisse. Cōtra ca
tholici alia testimonia ꝓferebāt/ qb⁹ i bono
2. Cor.5.d. mūdi noīe eē positū ońderet: sicuti est: De/
us erat in christo mūdū recōciliās sibi: ꝛ ce/
tera hmōi vbi ońderet ecclia/ qm̄ ipa vtiq̄
ꝑ christū recōciliat deo. Et hec agebant/ ca/
tholicis sermonē suū ꝓsequendo ꝑpetuare
conātib⁹: illis aūt ne id fieret ꝑstrepentib⁹:
cū suā rńsionē nō reseruarēt/ sicut catholici
fecerāt cū eoꝝ ep̄la legeret: ſ crebas ꝯtradi
ctiones interponēdo/ ne catholicoꝝ ꝓsecu
b tio inꝑturbata ꝑcurreret/ impedirēt. Flagi
tātib⁹ itaq̄ patiam eoꝝ catholicis/ ꝛ ꝑ mul
tas cognitoris interlocutiōes vix impetrāti/
bus/ rńderūt lr̄is eoꝝ: ostēdētes multis san
ctarū scripturarū testimonijs ꝛ exēplis ma
los in ecclia sic nō esse ꝑmixtos/ vt q̄uis de
beat vigilare ecclīastica disciplina/ ad eos
nō solū verbis ſ etiā excōicatiōib⁹ et degra
datiōib⁹ corripiēdos: tn̄ nō solū in ea laten/
tes nesciant/ ſ plerūq̄ ꝓpter pacē vnitatis
etiā cogniti tolerent. Sic ońdentes diuina
testimonia cōsonare/ vt et illa qb⁹ cōmēda/
ret ecclia cū maloꝝ cōmixtione/ h̄ tp̄s ei⁹ si/
gnificarēt/ q̄lis ē in p̄senti seculo: ꝛ illa testi/
monia qb⁹ cōmendat nō habere cōmixtos
malos/ illud ei⁹ tp̄s significarēt/ q̄lis vēturo
seculo i eternū futura ē: sicut nūc mortalis
est/ id ē ex mortalib⁹ hoīb⁹ ꝯstat: tūc aūt im
mortalis erit/ qm̄ i ea nemo moriet: sicut ip/
se christus isto tp̄e fuit ꝓ illa mortalis: post
Roma.6.b. resurrectionē aūt iā nō morit/ ꝛ mors illi vl/
tra nō ońabit: qđ etiā ecclie sue in fine secu/
li ꝓmittitur⁹ est. Hec duo tp̄a ecclie/ q̄ nūc est/ ꝛ
q̄lis tūc erit/ significata eē etiā duab⁹ pisca/
Luc.5.a. tionib⁹. Una ante resurrectionē christi: qm̄
mitti iussit retia/ nec sinistrā: nec dexterā no
minās ꝑtem: vt nec solos malos/ nec solos
bonos/ ſ cōmixtos bonis malos itra retia
suoꝝ sacramētoꝝ futuros doceret: Post re/
Joh.21.b. surrectionē aūt qm̄ iussit retia mitti in dexte
rā ꝑtē: vt post resurrectionē nr̄am bonos so
los in ecclia futuros intelligerem⁹: vbi vlte
ri⁹ hereses ꝛ schismata nō erunt: qb⁹ mō re/
tia dirūpunt. Nā et euāgeliū non tacuit in
Luc.5.b. prima piscatione cōmemorare retia esse di/
Joh.21.c. rupta: ꝛ in nouissima dictū: Et cū tā magni
essent pisces retia nō sunt dirupta. De tali
ecclia dictū esse/ q ꝑ illā nō erat transiturus
incircūcisus ꝛ imūdus: Ad imūdos em̄ ꝑti/
nere schismaticas seꝑatiōes: q: tūc nō erūt:
q: retia nō sūt dirupta. Hoc etiā significat/

se/ q coruus auis imunda exierit de arca/ et Gen.9.a.
nō redierit. Que tn̄ arca exeunte coruo nō
vtiq̄ oīb⁹ imūdis aīalib⁹ caruit: ſ in ea fue/
rūt ꝛ mūda ꝛ imūda vsq̄ ad diluuiū: sicut i
ecclesia boni ꝛ mali vsq̄ ad seculi finē. Sed
sicut nō de imūdis ſ de mūdis aīalib⁹ noe Ibidem.d.
obtulit sacrificiū: ita nō hi q̄ mali sunt in ec/
clesia/ ſ hi q̄ boni sūt ꝑueniūt ad eū. De ꝓ/ I
phetis etiā/ q: dixerāt donatiste i lr̄is suis nō
eos cōicare illis i q̄s mala tāta dixerūt. Rń
derūt catholici/ q vnū templū fuerit q̄ vni/
uersi vtebāt: nec quēq̄ ꝓphaꝝ q̄ tāta dixe/
rūt i malos/ ꝯstituisse sibi aliud tēplū/ sacrifi
cia/ sacerdotes. Et q donatiste in lr̄is suis
posuerāt testimonia scripturaꝝ/ qb⁹ ostēde/
rēt ad pctā parētū etiā filios ꝑtinere: cū hoc
vtiq̄ nūq̄ recte itellectū sit/ nisi d̄ his filijs
q̄ parētū iniq̄tates imitarent. Rńderūt ca/
tholici: Cū tn̄ in illum populū ꝛ acerba di/
cta sint diuinis eloquijs: q̄ etiā ipsi in suis
lr̄is cōmemorauerūt: vt q̄si nulli⁹ illic remā/
sisse videret bon⁹: nō solū ibi fuerūt idē ipsi
ꝓphe sancti/ veꝝ etiā ex ipso ꝑp̄lo exorti erāt
q̄s ip̄e dn̄s i sue carnis aduētu laudabiles Luc.1.et.2.
reperit: sicut fuerūt zacharias ꝛ helizabet/ ꝛ
sicut iohānes fili⁹ eoꝝ: sicut simeon senex ꝛ
anna vidua. Uń apparet q̄ impie/ q̄ calūni
ose obijcerent catholicis toto orbe diffusis
crimina ceciliani/ cū simeoni ꝛ anne et cete/
ris talib⁹ obijci nō possent crimina illi⁹ po/
puli i q̄ nati fuerāt: sacramētis eiusdē ꝑp̄li cō/
secrati: q̄ crimina eidē ꝑp̄lo nō humana opi/
nio/ ſ sermo diuin⁹ obiecerat. Cōmemora/
tū est etiā testimoniū ꝓpheticū/ vbi signati Ezech.9.c.
sunt/ ne cū malis perirēt q̄ gemebāt facino/
ra q̄ fiebāt i medio eoꝝ: nec tn̄ corꝑaliter se/
parati sūt. Deinde vbi cōmemoratū ē q̄lis
seꝑatio bonis h̄ tp̄e ab impijs ꝛ malis fieri
debeat: nec cōicet pctis alienis corde videli
cet ꝛ vite morūq̄ dissimilitudine: nec aliter in
telligi debere qđ scriptū ē: Exite de medio Esaie.52.d.
eoꝝ: recedite inde: ꝛ imūdū ne tetigeritis. i.
discernimini aliter viuēdo ꝛ imūdicie nō cō
senseritis. Ibi etiā opportunissimo loco re/
spōsū ē donatistis ad illō qđ dixerāt/ cū eos
peteret cognitor vt sederēt/ scriptū sibi esse/
vt cū talib⁹ nō sederēt. Dictū est em̄ a catho
licis cū eoꝝ lr̄is rńderēt/ nō sic itelligēdā eē
seꝑationē a malis h̄ tp̄e/ q̄admodū illi itel/
lexerāt/ q̄ scā tāq̄ cū impijs nō sederūt: q:
scriptū ē: Nō sedi in ꝯsilio impioꝝ: cū vtiq̄ Ps.25.
si ipios putarēt nec illud qđ i eodē psalmo
ꝯsequēter ꝓhibet facere debuerūt: Nā ibi
sequit: Et cū iniq̄ gerētib⁹ nō introibo. Cū
ergo illi intrassent cū eis q̄s ipios putarent
q̄re nō etiā sederūt/ vt in vtroq̄ nō corꝑalē/

ꝟ spiritalē cōfessum ⁊ ingressuȝ deuitasse vi
K derentur. Ibi commemorata est etiā causa
maximianistarū toties iā illis obiecta: vbi
⁊ se ⁊ illos qb⁹ dilationē dederunt in maxi/
miani scismate positos eiusdē i dānatiōe
p̄rimiani socios: tn̄ illi⁹ cōtagio dixerūt nō
eē pollutos q̄ ceciliani criminib⁹ orbē christi
anū vsq ad termios terre perisse ꝯtēderēt.
Ad hec donatiste cū validissimis scripturaꝝ
documētis ⁊ exēplo suo de maximianist̄ re
spōdere nō possent / ad illud qḋ iā pactū fu/
erat redierūt: dicētes mūdū nō bn̄ intelligi
eccl'iaȝ / i q̄ simul et triticū ⁊ ȝiȝania iussa sūt
crescere: cū catholici ⁊ tot testimōia diuina
iā cōmemorassent / qb⁹ ōnderet mūdus etiā
in bona significatione posit⁹ / ⁊ in ea nō nisi
eccl'ia posset intelligi: et quōlibet acciperet
mūdus qn̄ vtrūq semē ꝑ mundū cresceret
nō debere ꝓpter ȝiȝania toti⁹ mūdi triticū
deseri. Cū ḡ hec iā dicta fuissent / ⁊ q̄stio ipa
iā terminata videret / ad eā rursus sūma in/
opia redierūt eadē ꝑ eadē replicātes / q̄ren/
tes quō potuerit diabolus in eccl'ia semina
re ȝiȝania. Deinde calūniātes ꝙ duas eccle
sias catholici dixerint: vnā ḡ non habet ꝑ/
mixtos malos: aliaȝ ḡ post resurrectionem
eos nō eēt habitura / veluti nō ijdem futuri
eēnt sancti cū christo regnaturi q̄ nūc ꝓ ei⁹
noīe cū iuste viuūt tolerāt malos. Ad h̄ ca/
tholici rn̄derūt / etiā ipos iā fuisse ꝯfessos eē
in eccl'ia vel occultos malos: ⁊ vicissim q̄sie
runt / quō eos in ecclesia diabolus semina/
uerit: qḋ illi q̄si fieri non posset de ȝiȝanijs
req̄rebāt. Repetierūt etiā catholici testimo
nium cypriani qui eandem euangelicam si/
militudinē nō aliter intellexit q̄ vt in eccl'ia
diceret esse ȝiȝania / nec latere ꝟ cerni. Cōtra
qḋ testimoniū illi oīno nihil ausi fuerāt rn̄/
dere / cū auctoritatē cypriani tanti habeāt / vt
ꝑ illā conent defendere qḋ male de iterādo
baptismo sentiūt ⁊ faciūt de duab⁹ etiā ec/
clesijs calūniā eoꝝ. Catholici refutarūt idē
tidē / expssius ōndētes qd dixerint. i. nō eaȝ
eccl'iam ḡ nūc habet ꝑmixtos malos alienā
se dixisse a regno dei / vbi nō erunt mali cō/
mixti: ꝟ eādē ipam vnā ⁊ sctām eccl'iam nūc
esse aliter / tūc aūt aliter futurā: nūc habere
malos mixtos / tūc nō habituram: sicut nūc
mortalē qḋ ex mortalib⁹ cōstaret hoīb⁹: tūc
aūt imortalē ꝙ in ea nullus esēt vel corꝑe
moriturus: sicut nō ideo duo christi / q₂ prior
mortu⁹ postea nō moriturus. Dictū ē etiā
de hoīe exteriore ⁊ interiore: q̄ cū sint diuer/
sa / nō tn̄ dici duos hoīes: q̄to min⁹ dici du/
as eccl'ias: cū ijdē ipsi q̄ nūc boni tolerāt ꝑ/
mixtos malos ⁊ resurrecturi moriunt / tunc
nec mixtos malos habituri sint / nec ꝯoīno
morituri. De ipo q̄ numero / qm̄ donatiste L
scripturaꝝ testimonio vnā eccl'iam cōmen/
dauerūt: velut ꝯ duas q̄s catholicos affir/
masse iactabant: rn̄sum est a catholicis / etiā
multas eccl'ias in scripturis iueniri dictas Apoc. i.
⁊ septē ad q̄s iohānes scribit: q̄ tn̄ multe il/
li⁹ vnice mēbra eē intelligerent: vt hinc ap/
pareret / mlto min⁹ sibi debere obijci duas:
cū eādē ipam vnā dixerint: nō talē nūc esse
q̄lis in resurrectione futura eēt: qn̄qdē apl'i/
cis lrīs nō obijciāt multe / ex q̄bus ipsa vna
ꝯstaret. Ad hec donatiste rursus eādē repli/
care nō destiterūt: insuꝑ adijcientes ⁊ inui/
diose iactātes / ꝙ eccl'iam mortalē catholici
dixerint: ⁊ iō negātes eā mortalē eē / q₂ trini
tas imortalis ē / cui⁹ gr̄a ꝯsecrat eccl'ia. Et q₂
christ⁹ iō ꝓ ea mortu⁹ sit / vt eā faceret imor
talē: q̄si catholici dixerint / nō eā fieri imor/
talē gr̄a dei / ⁊ effuso ꝓ ea sanguine saluato/
ris: ꝟ tp̄a esse discernēda dixerunt: ꝑsens vi
delicet q̄ moriūt oēs scti: sicut mortu⁹ ē ipse
christ⁹: ⁊ futurū / q̄ resurgent ⁊ nullo moritu
ro viuēt cū illo / q̄ iā resurrexit. Hec īter eos
cū agerent ⁊ q̄uis manifesta atq dilucida
donatistis certātib⁹ sup̄flua replicarent: ꝓ/
misit cognitor de his se ḡ satis audisset ex/
trema sn̄ia iudicatuꝝ: ⁊ iussit illud agi poti⁹
vn̄ extiterit prima causa discidij. Tūc dona
tiste vrgere ceperūt vt de his ḡ audisset pri
mitus iudicaret. Qḋ cū etiā catholici exige
rēt: ⁊ ille in eo qḋ dixerat ꝑmaneret / iuberet
q illud agi poti⁹ / vt cā primi discidij mon/
straret: petierūt catholici / vt ḡ offerebāt re
citarent. Qḋ cū fieri p̄cepisset: obnixi⁹ dona
tiste resistere ceperūt: ⁊ cogere vt iā de cogni
tis iudicaret eadē ḡ trāsacta fuerāt repeten
tes: ⁊ addētes ꝙ oīno iudicare de illa causa
nō deberet / quā volebat agi recitatiōe eoꝝ
ḡ a catholicis oblata fuerāt recitāda: dicen
tes hui⁹ cause christū iudicē eē debere: ⁊ in/
uidiā faciētes catholicis / ꝙ hoīem petiue/
rāt iudicē: dicētes etiā solita de ꝑsecutioni/
bus q̄s ꝑpeti viderent. Ad h̄ catholici rn̄de M
rūt: Nec de hoīe iudice postulato eos debe
re facere iuidiā / q̄ ⁊ ī causa maximianistaꝝ
iudicauerit: nec eā christo iudici seruauerūt /
⁊ ipsam ceciliani cām primit⁹ ad hoīem / hoc
ē ad imꝑatorē ꝯstātinū accusantes miserūt.
Nec de ꝑsecutiōib⁹ ꝙ aliqd ab imꝑatorib⁹
ꝓ eccl'ia catholici peterēt cū eoꝝ circūcellio/
nes ducib⁹ clericis tā horrēda mala cōmit/
terēt. Ubi frustra rn̄derunt nihil h̄ ad sacer
dotes ꝑtinere / cū clericis ducib⁹ illi talia fe/
cisse asserebāt. Ibi etiā cū dictū eēt ꝙ calce
⁊ aceto hūanos oculos ꝑsecuti sint: in q̄ sce/

lere diabolū crudelitate pulcerūt q̄ h̄ in scti
Job.2.b. viri carne nō fecit quā ī ꝑtātē accepat affli/
gēdā. Hic donatiste q̄siuerūt: vtrū q̄ faciūt
filij essent diaboli/an q̄ patiunt: q̄si catholi
ci aliud q̄ passiōes suas dixerint immanis/
simas a clericis et circūcellionib⁹ eoꝝ. Ue/
rūtñ etiā h̄ nō p̄termiserūt catholici occasi/
one oblata eis maximianistas obijcere: et
dixerūt s̄m eoꝝ sniam meliores eē maximi/
anistas/ q̄s apud tres vel eo ampli⁹ ꝓcōsu/
les ꝑsecuti sūt: Illi eñ si passi sūt/ victi fece
rūt. Et vrgebāt catholici/ vt rñderent vtrū
ex ipis q̄s dānauerāt ꝛ ꝑsecuti sūt/ nō susce
perint felicianū. Et vtrū nō eū habeāt ī col
legio suo. Ad q̄d illi obiectū sicut semꝑ oi/
no obmutescētes ī aliud ierūt/ obijciēdo ca
tholicis q̄ diabolū defendissent/ q̄z dixerāt
eū sancti iob oculis pepcisse: vñ illū isti cru/
delitate vicissent. Et susceperūt accusare di
abolū velut defensum a catholicis/ dicētes
eū magis crudeliter in carne iob oculis pep
cisse/ vt manerēt ad spectaculū vulneris q̄d
vniuerso corpi infixerat. Q̄d multū miruz
est q̄re h̄ ꝓ magno dicere voluerint/ nisi for
te vt intelligerent pie fecisse/ q̄ oculos ī hoi/
bus ꝑsecuti sūt ne cruciarēt/ vidēdo vulne/
ra sua que ab eis ꝑ totū corpus accęperāt.

A Sz cū iterū donatiste ꝑsecutiōes q̄s patiūt
exaggerātes/ suoꝝ q̄sdā mortes cōmemora
rēt ī opido bagaiensi: Rñsuz ē a catholicis
eos h̄ passos eē/ dū eoꝝ violētie resisteret:
quā ꝛ iudici inferre conati sunt. In illo opi/
do cōmemorauerūt catholici ab eis horren
da eē cōmissa: ita vt etiā basilica eēt incēsa:
ꝛ in ignē missi codices sācti. Mortes aūt il/
loꝝ magis eē ex ꝯsuetudine quā habēt/ vt
seipsi p̄cipitēt. Cūq̄ his donatiste rñdētes
exaggerarēt idētidē velut ꝑsecutiōes quas
paterent: tāq̄ ex his fructib⁹ suos aduersa/
rios malā eē arborē iactitātes/ ꝛ petētes idē
tidē vt de agro et ziçanijs ꝛ de vna ꝛ imor/
tali ecclia iudicaret: cōtra aūt catholici fru/
ctus eoꝝ cōmemorarēt schismata ꝛ rebapti
zatiōes: ꝛ q̄ ipsi primit⁹ maiores suos apd̄
impatorē accusassent: atq̄ in hmōi mutuis
obiectis diu ꝯflictio versaret/ maluit cogni
tor hec oia cohibere/ ꝑmittēs d̄ his iudiciū
posteriore snia. Et recitari iussit q̄d a catho/
licis oblatū iā legi cęperat ꝛ fuerat interru/
ptū. Sic pacta ē causa ecclie quā magnopē
catholici curauerāt a ceciliani causa distin/
guere: qm̄ ei nō posset cuiuslibet p̄iudicari
criminibus que cōtra oēs humanas crimi/
nationes tot testimonia diuina meruisset.
Ex hoc iā cępit agi etiā causa ceciliani.

Quinto loco ceciliani causa agi
tur: accusatio eius ad cōstantinuz
q̄ librorū sacrorū traditor extitis/
set legit: de eadem re mēsurij et se-
cundi episcoporū littere recitant:
donatiste inter legendū cōtra seip
sos militat: extranea iterserūt: de
falsis cōfictiōibus notant: catho-
lici aūt imperatorijs et ꝑfectorijs
pariter et cōcilij sub melchiade ce
lebrati decretis ceciliani innocen
tiam ꝓbauerūt: ad vltimum nō re
spondentibus donatistis/ pro ca
tholicis est lata sententia.

Quinto ergo loco hec acta sunt. Re A
citate sunt due relatiōes anullini
ꝓcōsulis ad cōstantinum impera/
torem. Una que iaz superius erat recitata:
que ostendit maiores donatistaꝝ/ id est de
parte maiorū dedisse sibi chartas criminuz
ceciliani: ꝛ postulasse cōstantino mittēdas:
seq̄ illas memorato impatori misisse. Alte/
ra aūt qua osdit/ ex eiusdē impatoris iussi/
one denos ex vtraq̄ pte/ ad agendam cau/
sam vt mitterēt eos se cōuenisse: atq̄ illos
ꝓmisisse facturos. Cū deinde lecte sūt etiā
littere supradicti imperatoris ad epos da/
te: vbi eis causam ceciliani iniūxit audien/
dā. Atq̄ inde ex ordine legi cępit etiā epale
iudiciū melchiadis romani epi ꝛ aliorū cuz
illo galliorū ꝛ italorū episcopoꝝ in eadē vr
be rome factū: cui⁹ iudicij prima parte: id ē
gestis prime diei recitatis/ vbi accusatores
ceciliani qui missi fuerāt/ negauerūt se ha/
bere q̄d in eū dicerēt: vbi etiā donatus a ca
sis nigris in p̄senti cōuict⁹ est: adhuc diaco/
no ceciliano schisma fecisse carthagine. De
carthaginis eni schismate exorta est aduer/
sus ecclam catholicā pars donati: vbi etiā
se ꝓmiserūt ijdē aduersarij ceciliani alio die
se rep̄sentaturos/ q̄s cause necessarios sub/
traxisse arguebant: ꝛ hoc mentiti/ vlteri⁹ ad
iudiciū accedere noluerūt. Hac ergo iudicij B
parte recitata/ cum cępisset recitari q̄d alio
die gestū sit: interruperūt donatiste: ꝛ pete
re instantissime cęperūt/ vt prius ea q̄ offe/
rebant recitarent/ asserētes nō esse ordinis
vt prius absolutio ceciliani quē nōdū accu
sauerāt legeret: ꝛ de hoc aliquāto diuti⁹ cō
flixerunt: cū catholici dicerēt nō debere in/
terrūpi q̄d legi iam cęperat donec eiusdem
iudicij omnia gesta terminarent: illi autem
e diuerso assererēt/ ea que interrumpebant
nec incipi debuisse vt legerent: qm̄ nō com
peteret pri⁹ defendi hoiem q̄ accusari. Ad
hoc catholici rñdebant. Cū causa schisma/

tis a cognitore gereret/petisse vt illa legeren/tur/q oblata fuerat ad legendu cum ageret de psona petitoris. Duas itaq ob res illas voluisse recitari: vt appareret eos primitus in hac causa hoiem iudice postulasse: qui fa cjebant catholicis inuidia; q in hac colla/tione homo cognitor residebat: et vt petito ris constaret: qm legi cepta fuerant no debe re interrupi/s vsq ad fine recitando pduci. Inter hec cognitor cu hoc primo voluisset qd a catholicis petebat: vt ea q recitari ce/perat finirent: postea tn ei donatiste extor/serunt/vt ea q ipsi offerebat dilatis illis le/gi pmitterent. Tuc donatiste aliqtu ploc/ti sunt/q mensuri qui fuerat ante cecilianu eccle carthaginen. eps/tpe psecutionis tra/diderit psecutorib scas scripturas. Et hoc vt pbaret/legerut ei eplam ad secudu tigi sitanu data q tuc hebat pmatu epoz numi die. In q epla videbat mesuri velut de suo crimine pfiteri: q tn no scripserat se scos co dices tradidisse/s potius ne a psecutoib iue niret abstulisse atq seruasse: dimisisse aut in basilica nouorum quecuq reproba scripta hereticorutque cum inuenissent psecutores et abstulissent/nihil ab illo amplius postu/lasse: Verutn quosda carthaginensis ordi/nis viros postea suggessisse pconsuli/q illu/si fuerant q missi erat ad christianorum scri/pturas offeredas et incedendas: q no inue nerat nisi nescio q ad eos no ptinetia: ipas aute in domo epi custodiri vnde deberent pferri et incedi: pconsule vero ad hoc eis co/sentire noluisse. In eisde etia litteris lectu e: eos q se offerret psecutoib no copbensi: et vltra dicerent se habere scripturas quas no traderet a qbus hoc nemo quesierat/ displi cuisse mensurio/et ab eis honorados eu phi/buisse christianos. Quida etia in eade epi/stola facinorosi arguebant fisci debitores: q occasione psecutiois vel carcere vellet onero sa multis debitis vita/ vel purgare se puta rent: et quasi abluere facinora sua/ vel certe acquirere pecunia: et in custodia delitijs p/frui de obsequio christianoru. Crime tn do natiste no ingerebat mesurio/nisi de codici bus tradit: Metitu eu dicebat/ q illi no fuerint codices scti: et petm suu tegere vo luisse: Quis et ipaz fictione criminarent. Re/citarut etia rescpta secudi tigitani ad eu/dem mesuriu pacifice data: vbi et ipe narra/uit in numidia persecutores q egerint. Et q copbensi et scripturas sanctas tradere nole/tes/ et multa mala passi et grauissimis suppli/cijs excruciati et occisi sut: eosq honorados p martyrij sui merito comendauit: laudas

eos no tradidisse scripturas scas: illius mu/lieris exemplo q duos exploratores in hie/richo / in qb figurarent duo testameta ve/tus et nouu/tradere psecutorib noluit. Qd qde exemplu si sub hac figura est intelligen du/mesuriu potius adiuuabat: In suis eni lit teris mesuri rephedebat eos q scripturas sanctas/ quis eas no traderet se tn habere faterent: qd mulier illa no fecit: Neq enim eos exploratores q qrebantur apud se esse cofessa est/s negauit. Scpsit etia secudus et ad seipm missos curatore et ordine ceturio/ne et bsficiariu/ q peterent diuinos codices exuredos: eisq rndisse/christian sum et epi/scopus/no traditor. Et cu ab eo vellet aliq egbola/aut qdcuq accipe: neq hoc eis de/disse/exeplo eleazari machabei: q nec finge/re voluit suilla carne se maducare/ ne alijs pberet puaricationis exemplu. Hec lre me/surij et secudi donec legedo terminarent/ ca tholici patienter audierut/ quis testati fue rint eas esse familiares/nec ad causaz eccle/sie ptinere. Cognitor q comonens donati/stas/vt patietie vice redderet: iussit plegi q oblata a catholic ia ex pte fuerat recitata. Hic donatiste poposcerut vt prius etia lege/retur qd de ca ceciliani offerebat. Hoc q si/ne vlla difficultate catholicis pmittetib/et comendantib q patienter hoc pmitterent vt hoc eis et illi rependerent: iussit qd offe/rebat cognitor recitari. Et recitatu est a do natistis cociliu ferme septuaginta epoz co tra ceciliau apud carthagine factu: vbi eu absente danauerut/q ad eos venire nolue/rit tanq a traditorib ordinat: et q cu esset diacon victu afferri martyrib in custodia constitutis/ phibuisse dicebat. Noiati sunt etia qda collegae ceciliani q traditores asse/rebat publicis gestis: que tn gesta no lege/bant. Inter hos aut maxime felix abtug/nesis acerbi accusatus e/ita vt fons malo/ru oim diceret. Deinde sentetie a singulis dicte sut: Primit a secudo tigisitano q eoz pnceps fuit: Deinde a ceteris qb expsserut se ceciliano et collegis ei no coicare. Hoc ita q cilio recitato/ catholici rndert illas lras mesurij et secudi ad inuice datas /sat demo strasse pacatos nihil postea criminis de fa cto mesurij vel accusatu vel iudicatu: ciliu vero qd c ceciliau factu legerat: no qdem habere psule et die: s hinc se in illu crime ob ijcere qd magis negligetie q fraudis esse po tuerit. Sz obtulerut ijde catholici aliud cci liu sb eode tigisitano habitu i ciuitate cer/tensi. Cui cosul et dies cu legeret/donatiste dixert: nec psule/nec die talia solere hre de/

Josue.2.a.

2. Mach.6.e.

D

ereta. Hic catholici rñderūt illoꝝ eē istū for
sitā morē/ q̄ ↄcilia sua nollēt i aliq̄ falsitate
cōuinci: catholicoꝝ aūt ↄcilia ↄsules ꝛ dies
semꝑ habuisse. Deinde cepit idētidē ↄciliū
qđ catholici attulerāt recitari: vbi secūdus
q̄sdā ð q̄rū traditiōe audierat ꝛ singillatim
īterrogabat/ ꝛ eos ↄfessos a ↄsessu remoue/
bat. Qđ eo mō recitabaꝛ/ vt cū ex certēsi cō
cilio lecta eēt cōfessio traditoꝝ/ legereꝛ etiā
de ↄcilio carthaginēsi nomē ei⁹ velut tradi/
E toris i ceciliani cā dānati. Deinde vētu ē est
ad ipi⁹ secūdi tigisitani a purpurio limatēsi
crimē obiectū: cui purpurio idē secūdus oc/
cisos ab eo in carcere milei filios sororis ei⁹
obiecerat: Ubi ille vicissim ei crimē traditi/
onis obiecit: dicēs detentū eū fuisse a cura/
tore ꝛ ordine vt scp̄turas daret/ nec eū po/
tuisse dimitti nisi aliq̄d tradidisset. Hoc aūt
qđ ei obiecit purpuri⁹/ detētū eū fuisse a cu/
ratore ꝛ ordine/ vt scp̄turas daret/ idē secū/
dus in lr̄is q̄s mēsurio rescp̄serat pene ↄfes/
sus ē: vbi ait missū ad se fuisse a curatore et
ordine cēturionē ꝛ bñficiariū ꝛ a se scp̄turas
petitas/ vl' q̄libet begbola q̄ q̄dē se nō tradi
disse dixit. Sꝫ cū ipe illic ↄmemorauerit tot
martyres q̄ eū tradere noluissēt/ excruciati
ꝛ occisi sūt: quo ipse detēt⁹ ꝛ ↄuict⁹ ꝛ nolēs
aliq̄d tradere/ nihil pati ꝛ dimitti potuerit:
nec mēsurio scp̄sit/ nec purpurio rñdit. Nō
eñ cēturioni ꝛ bñficiario dixit se scripturas
nō habere: ſ rñdit se oino nō tradere. Qđ il
li auditū quō illo dimisso renūciare potue/
rint/ sine suo exitio nō apparet: p̄sertiꝫ q: idē
secūdus nō q̄slibet infirmos/ ſ etiā pr̄esfa/
milias cū h̄ idē p̄secutorib⁹ rñdissent/ crude/
lissimis mortib⁹ dixit occisos. Sꝫ de hac re
catholici nullū secūdo crimē obiecerunt: ſ
tm̄mō qđ ei purpuri⁹ obiecit: ꝛ ꝑpter qđ pa
cē ne schisma fieret oia illa deo dimittēs/ cū
F traditoribus fecit recitari: voluerūt vt q̄les
hoies i absētē ceciliañū sn̄ias dixerint appa
reret. Hoc aūt recitato/ petierūt catholici vt
etiā illa q̄ dilata fuerāt legereꝛ de ↄcilio car
thaginēsi: i q̄ lectū fuerat absentē ceciliañū
a mult' ep̄is fuisse dānatū. Hoc illud ↄciliū
q: catholici recitauerāt/ relatiōes amilini ꝑ/
cōsulis qb⁹ appareret chartas criminū cecili
ani ↄstātino ipatori eē transmissas. Qđ vti
q̄ agētes cōfirmauerāt a maiorib⁹ suis cecili
anū apud impatorē accusatū. Rñsum ē aūt
a catholicis/ illud carthaginense cōciliū sic
nō p̄iudicare absenti ceciliano/ q̄admoduꝫ
nō p̄iudicauit absenti p̄miano ↄsiliū eoꝝ a
qb⁹ i maximiani cā dānat⁹ ē: qm̄ mag' tenu
it ps donati qđ actū ē postea ꝑ p̄miano/ q̄
illi⁹ ↄcilij auctoritatē q̄ fuerat añ dānat⁹: sic

q̄ ꝛ i ceciliani cā debere attēdi qđ postea ge/
stū est. Hic donatiste de maximiani cā coar
tati dixerūt: nec cām cause/ nec ꝑsonā p̄iudi
care ꝑsone. Quā sn̄iam in ore habere solēt
oēs catholici/ cum donatiste alioꝝ crimina
alijs obijciētes suā sepationē defenderēt: et
orbē christianū nescio qb⁹ afroꝝ criminib⁹
accusarēt. Nā ꝛ ista collatione totū qđ ege/
rāt catholici/ vt eccl'ie cām a causa ceciliani
distinguerēt/ asserētes i eccl'ia ꝑmixtos ma/
los nō obesse bonis nec eos suis maculare
pctis: h̄ vtiq̄ egerāt/ vt nec cā cause p̄iudi/
caret/ nec ꝑsona ꝑsone. Qđ ab aduersarijs
dū aliud agereꝛ voce aptissima ↄfirmatū ē.
Sed cognitor cū q̄sisset q̄d de carthaginēsi
ↄcilio catholici rñderēt: iteꝝ rñderūt nō esse
ↄtēnēdā silitudinē cause primiani: q: ꝛ dñs
christ⁹ iudeos de factis eoꝝ cōuincēs ꝑdu/
cebat ad verū. Deinde donatiste lōga ꝑse/ G
cutiōe agebāt/ vt ex illi⁹ auctoritate cartha/
ginensis ↄcilij ↄfirmareꝛ ceciliani dānatio:
q̄ ad tot sacerdotes venire noluerit: q̄si nō
ꝛ primian⁹ ad eos a qb⁹ dānat⁹ ē/ cū eoꝝ fa
ctionē cognosceret/ sua volūtate nō venerit:
ꝛ q̄ nō expectauerit cecilianus/ vt p̄nceps a
p̄ncipe ordiareꝛ/ cū aliud habebat eccl'ie ca/
tholice ↄsuetudo/ vt nō numidie/ ſ ꝑpinq̄o/
res ep̄i ep̄m eccl'ie carthaginis ordinēt: sicut
nec romane eccl'ie ordinat aliq̄s ep̄s metro/
politan⁹/ ſ de ꝑximo ostieñ ep̄us. Hoc aūt
dicētes de sua ↄsuetudine/ quā nescio q̄n in
stituerāt/ eccl'ie catholice p̄dicare conabaꝛ: q̄
ↄsuetudo si antiq̄ eēt/ h̄ ipm obiecissent ceci/
liano q̄n eū absentē dānauerūt. Dixerāt eti/
am scripsisse optatū/ q̄ cecilian⁹ dixerit: Si
traditores sūt q̄ me ordinauerūt/ ipi veniāt
ꝛ ordinēt me. Qđ q̄dē sic dictū ē/ iō dici po/
tuit ad illos irridētes qb⁹ h̄ mādasse ꝑhibeꝛ:
qm̄ cert⁹ erat ordinatores suos nō eē tradi/
tores. Nō eñ ait: q: traditores sūt/ ſ si tra/
ditores sūt: vt inocētia eoꝝ ꝑbāda restaret
vbi ꝑbari recte potuissent. Ad hec si q̄ alia
ꝑlixa ꝑsecutiōe dixerūt/ breuit' rñderūt ca/
tholici nō sufficere ad cām ceciliani cartha/
ginēse ↄciliū/ ipos etiā iudicasse q̄ cā ad ipa/
torē accusando miserūt: ꝛ sic demōstrarūt h̄
poti⁹ eē expectandū q̄ res ꝑuenerit vsq̄ ad
impatoris sn̄iam/ cui eādē cām mittēdā dix
erūt. Hoc eñ catholici instabāt/ vt oib⁹ mo/
raꝝ vmbraculis amputat' illa poti⁹ legereꝛ
qb⁹ lect' olim cā finita ꝛ ceciliani innocētia
manifestata luce clari⁹ appareret. Que do/ H
natiste vt legereꝛ/ oino nolētes/ qđlibet aliō
iterponēdo ipediebāt. Nā cū cognitor q̄sis/
set/ vtꝝ pri⁹ eēt factū carthaginēse ↄciliū/ et
postea missa fuerit ad impatorē cā ceciliani

dixerūt catholici: qm̄ ꝯsulē ⁊ diē illō cōciliū nō haberet/ ad vtrūꝫ se rn̄dere: Quia si pri⁹ cā ad iꝑatorē missa est/ q̄ exitu terminata sit expectari oportere: Si aūt postea/ nihilominus nō istoꝝ/ ſ; illi⁹ iudiciū eē ḡredū/ q̄ eam post iudiciū suū mittēdā putarūt. Sȝ cum multa donatistę insererēt de ꝯsule ⁊ die/ cur in suoꝝ maioꝝ ꝯcilio nō legerēt: ne hinc falsitatꝭ arguerēt/ ⁊ assererēt hāc eē ecclasticā ꝯsuetudinē/ ne dies ⁊ ꝯsules decretis ep̄oꝝ ꝯscriberēt: legi volētes etiā ꝯciliū cypriani/ vt h̄ ꝓbarēt: q: nihil aliud nisi moræ q̄rebātur: neqꝫ em̄ catholici i eo cām suā cōstitueerāt qm̄ ad vtrūꝫ rn̄derāt/ siue pri⁹/ siue posteri⁹ esset illud cōciliū qō ꝯ̄ cecilianū apō carthaginē fecerāt: iussit cognitor catholicꝭ instātib⁹ vt ista poti⁹ q̄ dilata fuerāt legerēt. Tunc donatistę aliā q̄stionē interposuerūt morarū plenissimā: ſ; reuera in q̄ ꝓ se laborare voluerūt si possent on̄dere qō volebāt: illud. s. certēse ꝯciliū falsum eē: vbi lectę fuerāt ꝯfessiōes traditoꝝ inuicē sibi igr̄scētiū ne schisma fieret: q: ipi legebāt iter ceteros ꝯ̄ cecilianū absentē sniaꝭ ꝓtulisse. Hoc ḡ falsū demōstrare conātes multa dixerunt: ſ; alia leuia eē ipsi iudicātes: duo q̄dā i ea q̄stione multū cōmēdauerūt/ ⁊ i eis multū imorati sunt. Unū/ q: ꝯ̄ ecclasticā ꝯsuetudinē ipm certense cōciliū diē ⁊ ꝯsulē haberet. Alterū aūt/ q̄ ꝑsecutiōis tp̄e nō posset ꝯciliū cōgregari. Exigebāt ḡ donatistę a catholicis/ vt vel alia ꝯcilia ꝓferrēt antiq̄ ep̄orū: vbi ostēderēt cōsules ⁊ dies etiā cōscriptos: vel de ipis sctis scripturꝭ tale aliq̄d recitarēt. Ubi catholici cū viderēt de re ianissima moras mirabiles ⁊ iexplicabiles interponi: q̄s em̄ eos hinc falsitatē crederet obiecturos: vbi ad maiorē diligētiā tp̄m attestatio ꝑnotata legerēt: ne forte ꝑ hanc eēt aliq̄ necessaria indagatio ꝟitatꝭ: quis ḡ eos crederet h̄ obiecturos vt ꝑpararet antiq̄ ꝯsilia/ q̄b⁹ hāc ꝯsuetudinē demonstraret: aut q̄s tūc iret ⁊ vetusta ecclastica arciua reuolueret: Cum h̄ viderēt catholici/ ⁊ i melchiadis ꝯcilio diem ⁊ ꝯsulē demōstrabāt: ⁊ de ipsis sctis scripturis cōmemorauerūt ꝓp̄has/ indicia antiq̄ssimorū tp̄m suis lr̄is ꝑnotasse: q̄to anno: cuiusꝫ mēse anni: q̄to die mēsis factū esset
J sup̱ eos ꝟbū dn̄i. Cognitor aūt illud de die ⁊ cōsule obiectū cōtēnēdū ⁊ remouēdū existimās/ iussit gesta apud melchiadē habita cetera recitari: ⁊ recitata sūt: Quib⁹ apparuit oīm q̄ tūc cōsederāt ep̄orū sententijs ⁊ ipsi⁹ melchiadis/ cecilianū absolutū atqꝫ purgatū: donatū ꝟo dānatū: q̄ ꝑsens in ꝑma fuerat actione cōuict⁹: ille. s. donat⁹ a casis nigris/ quē ꝑsentē fuisse tūc cōstitit. Sȝ h̄ recitato/ cū q̄rerēt a donatistꝭ/ q̄d rn̄derēt ad illud certēse cōciliū: redierūt conātes falsū eē mōstrare. Tūc dixerūt tp̄e ꝑsecutiōis ꝯgregari nō potuisse ꝯciliū. Qō cognitor nō ꝯtēpsit: ⁊ validū existimās: a catholicꝭ rn̄sionē poposcit: atqꝫ iter hęc q̄siuit/ vn̄ ꝓbaret tēpus fuisse ꝑsecutiōis. Tūc donatistę ꝓtulerūt martyrū gesta/ vbi auditi ⁊ ꝓ ꝯfessione passi sūt. Jussit etiā cognitor cōputare officiū: ⁊ renūciare cōsideratis vtrisqꝫ cōsulib⁹ et dieb⁹: ⁊ q̄ de cōcilio certensi/ ⁊ q̄ de gestis martyrū legebant: q: dictū fuerat a catholicis/ post illoꝝ martyrū passionē/ vn̄ ꝑsecutionis tēpus ꝓbabat/ ꝓpe annū ꝯsecutū fuisse vsqꝫ ad cōsulē et diē cōcilij certens. Respōsio aūt cōputātꝭ officij mēsem iterfuisse suggesserat. Uolueūt ḡ catholici de tabulis tolli qō dixerāt: vt h̄ solū gesta retinerēt qō officiū respōderat: hoc em̄ veri⁹ eē crediderant. Sed donatistę quod a catholicis dictum erat/ noluerunt de tabulis tolli: vnde catholici nō cōtenderūt vt coꝝ in h̄ calumniosus anim⁹ appareret. Porro aūt illō erat veri⁹ qō catholici dixerāt: Officiū aūt i cōputādo errās falsum renūciauerat: qō postea cōscripta ⁊ diligēti⁹ ꝯsiderata gesta docueūt: sicut pōt ꝓbare/ quē libuerit legere ⁊ nō piguerit cōputare. Nā gesta martyꝝ/ q̄bus on̄debat tp̄s ꝑsecutiōis/ ꝯsulib⁹ fcta sūt diocletiano nonies/ ⁊ maximiano octies/ ꝑdie idus februarias: gesta aūt ep̄alia decreti certens post eorūdē ꝯsulatū/ tertio nonas martias/ ac ꝑ hoc tredecim mēses iteresse inueniūt: plures vtiqꝫ q̄ꝫ vndecim/ q̄s pri⁹ catholici min⁹ diligēter cōputādo rn̄derāt: ſ; officiū vt falleret ⁊ mensem iteresse rn̄deret eundē ꝯsulatū putauit/ post ꝯsulatū aūt nō aduertit vbi ann⁹ iā ali⁹ agebat. Proinde K
catholici tāq̄ꝫ ex vera officij rn̄siōe cogebāt on̄dere tp̄e ꝑsecutiōis illos vndeci vel duodecim ep̄os in domū priuatā ꝯuenire potuisse/ donatistis instātib⁹/ vt h̄ ex alijs ꝯcilijs on̄derēt/ si aliq̄ tp̄e ꝑsecutiōis facta ep̄oꝝ cōcilia reꝑire potuissēt. Qō catholici qm̄ tūc inq̄rere ⁊ ad horā veteres chartas in arciuis ecclasticis discutere nō poterāt: rn̄debant m̄lto facili⁹ duodecim hoīes i domū ꝯuenire potuisse eo tp̄e q̄ etiā ꝯgregatiōes plebiū fieri solebāt: q̄ꝫuis ꝑsecutiōe feruēte/ sic ipsis gestis martyꝝ mōstrabat: q̄ ꝯfitebāt in passiōib⁹ suis se collectā ⁊ dn̄icū egisse. Hoc aūt catholici dixerāt: ⁊ an̄q̄ꝫ supputaret ⁊ rn̄deret officiū/ dictū ē etiā a catholicis/ ep̄alia gesta illa certēsia q̄ diligētia maioꝝ vsqꝫ ad h̄ tp̄a fuari et iueniri potueūt/ sic habēda q̄ꝫadmodū illę ep̄lę mēsurij ⁊ secūdi q̄s donatistę recitauerūt. Cōciliū q̄ppe carthaginēse vbi absentē cecilianū septuaginta dānauerūt/ cōmemoratū ē etiā a melchiade habitū

vbi cecilian⁹ ē absolut⁹. Lrē vo illē mēsurij ꝛ
secūdi nusq̄ȝ alibi cōmemoratē dicebanť / vñ
nullo alio testionio vitas eaꝝ asserebať: nec
tñ iō dicebāt catholici falsas eē. Dictū ē etiā
h̄ a catholicis / vt pbarēt donatistē si possēt
tpe psecutiōis sic ad se iuicē scpsisse ep̄os / quē
admodū mēsuriū ꝛ secūdū scpsisse pferebāt.
Qđ nō iō dicebāt catholici / vt hinc illas mē
surij ꝛ secūdi lr̄as falsas esse mōstrarēt: q̄ seu
verē seu falsē eēnt causē nihil officerēt: ſ vt
hic itelligerēt donatistē q̄ȝ vana tergiuersati
one catholicos cogerēt alia pferre ꝯcilia pse
cutiōis tpe ꝯgregata: q̄ꝛ si eis sibi obstiatiōe
dicereť: pferte ꝛ vos alias ep̄las psecutiōis
tpe sic sc̄ptas ꝛ missas: q̄ si aliq̄ mō dep̄hēde
renť / ꝛ codices occultati exigi possēt / ꝛ ordo ꝛ
curatoꝛ ꝛ cēturio ꝛ bñficiari⁹ ad discrimē ca/
pitl̄ puenire q̄ secūdū tradere nolētē ipunitū
dimisisse pdebāť: nullo mō ad horā reperirent
alias ep̄las tpe psecutiōis ab ep̄is ad ep̄os i
L tā lōginq̄ traꝫ sibi datas. Cū g̊ hinc diutur/
na ꝯflictatio fieret / sepe repetētib⁹ donatistl̄
nō potuisse tpe psecutiōis ꝯciliū ꝯgregari ad
ep̄m ordināndū: q̄ꝛ i apostasia erat mūd⁹: nec
erāt q̄b⁹ ordinareť / ꝛ cetera talia. Catholicl̄ aūt
rñdentib⁹ / q̄ ꝛ ep̄i facile ꝯgregareť tā pauci /
vt nec ꝯciliū dici debeat q̄ñ plebes cōgrega/
bāť: sic gesta martyꝝ testareť: ꝛ erāt sine du/
bio q̄b⁹ ordinarenť ep̄i / ipsē vtiq̄ȝ plebes q̄s
tūc solitas ꝯgregari gesta martyꝝ loq̄banť.
Hec cū assidue multl̄ ꝛ varijs modis dicereť
ꝛ rñderēt: nā ꝛ domū priuatā christianis cō/
gregādū p̄stitā ꝯstitit tpe psecutiōis: sic i q̄/
busdā gestis martyrū legebať: q̄ꝛ donatistē
dixerūt fieri nō potuisse / vt illo tpe domū su
am q̄sq̄ȝ p̄beret: ꝛ cōmemoratū est vsq̄ȝadeo
nō eē incredibile / q̄ i p̄uatā domū pauci illi
ep̄i psecutiōis tpe ꝯuenerūt: vt feruēte psecu
tiōe etiā i carcere doceāť baptiȝati martyres
ꝛ illic a christianis celebrata sacramēta / vbi
christiani ppl̄ eadē sacramēta tenebāť inclu
si. Int̄ hec g̊ tādē aliq̄ñ / sepe etiā cognitoꝛ i/
terlocut⁹: fieri potuisse illū ꝯuētū ab ep̄is / q̄ñ
ꝛ plebes ꝯgregatē pbabāť: cōpulit donati/
stas / vt ꝯ ꝯciliū iudiciūq̄ȝ melchiadis / q̄ ceci
lian⁹ purgat⁹ atq̄ȝ absolut⁹ legebāť / si habe/
rēt aliq̄d dicerēt: q̄ñ illic poti⁹ q̄ȝ i illo ȝertēsi
ꝯcilio cā ꝯsisteret. Tūc donatistē ip̄m melchi
adē cepeŕt crimie traditiōis arguere: ꝛ dice/
re maiores / suos pp terea illi⁹ iudiciū refugis
se q̄ traditoꝛ fuisset: q̄si nō iā iudicio ei⁹ assi/
sterēt / ꝛ rñderāt se i cecilianū nō hr̄e q̄đ dice/
rēt. Sȝ tñ facto iudice / intēto / vtꝝ de traditi
onis crimie melchiadis aliq̄đ iudiciū vl̄ pu/
blicū / vel ecclīasticū pferreť: ipsisq̄ȝ catholicl̄
id vt pbareť expectātib⁹ ꝛ exigētib⁹ / legerūt
donatistē gesta q̄dā plixissima apđ p̄fectuȝ
vbi nec p̄fect⁹ ipse cuiusmōi eēt appēbat / nec

loc⁹ legebať / vbi h̄ agebāť: Sȝ gesta ip̄a mi/
tos multa ecclīastica tradētes lōgissima reci
tatiōe sonuerūt: vbi nomē melchiadis oino
nō sonuit. Quib⁹ pactl̄ cū cognitoꝛ mirareť
aliud pmissum ꝛ aliud recitatū: illi adhuc ei⁹
patiaȝ deposcētes / gesta alia recitarūt: i q̄b⁹
legebať melchiades misisse diaconos cū lr̄is
maxētij ipatoris ꝛ lr̄is p̄fcti p̄torij ad p̄fectū
vrbis: vt ea reciperēt q̄ tpe psecutiōis abla/
ta memorat⁹ ipatoꝛ christianis iusserat red/
di. Et cū his q̄ȝ gestl̄ nullū melchiadis crimē
ꝛ cognitori ꝛ catholicis defēsorib⁹ appēret:
dixeŕt donatistē stratonē diaconū / quē cum
alijs melchiades ad recipiēda loca ecclīastica
miserat supiorib⁹ / gestis recitatū eē tradito/
rē: ꝛ iō volebāt etiā melchiadē crimie traditi
onis aspgere / q̄ diacono illo nō degdato vte
reť. In psecutiōe aūt sua dixerūt melchiadē
tertiū ep̄m fuisse ab illo q̄ tunc erat cū tradi/
tio illa fctā eēt. Hic cognitoꝛ req̄siuit: vtꝝ sal M
tē i illis traditiōis gestl̄ eēt exp̄ssū q̄ straton
diacon⁹ fuerit. Et recitatū ē eū hortatorē va
nissimē supstitiōis appellatū: q̄đ nō solū ipse
ſ etiā ceteri q̄ tradebāt appellabāť. Sȝ dona
tistē rñdebāt a gētilib⁹ psecutorib⁹ i ꝯtume/
liā religiōis ꝛ diaconos ꝛ p̄sbyteros ita voci
tatos. Ergo catholici rñderūt. Cū miruȝ nō
eēt / esset q̄ȝ in reb⁹ hūanis vsitatissimū / vt nō
duo tm̄ / verūetiā plures hoies vno noie vo
careť: fieri q̄dē potuisse vt ille traditoꝛ stratō
p̄sbyter fuerit / iste aūt ali⁹ straton diaconus:
q̄ñ donatistē dixerāt ꝛ diaconos ꝛ p̄sbyte/
ros hortatores vanissimē supstitiōis a gēti/
lib⁹ appellari: q̄ȝq̄ȝ oēs clericos isto ꝯtumelio/
so noie gētiles appellare potuerit: ꝛ mlto eēt
incerti⁹ cui⁹ g̊dus clericus ille traditoꝛ fuerit:
verūtñ etiā si eū diaconū fuisse posset ondi:
neq̄ȝ h̄ esse incredibile aut mirū: cū ante puū
tp̄s i ipsa vrbe roma duo petri diaconi fue/
rūt. Illđ q̄ȝ additū ē a catholicis: q̄ꝛ etsi de/
mōstrareť / q̄đ oino nō demōstrabať / eūdem
stratonē diaconū tradidisse / quē postea mel/
chiades ad recipiēda loca ecclīastica cū alijs
diaconis misit / nō ꝯtinuo melchiadē isto cri/
mie aspgi quē potuit psecutio lōge facere ab
sētē: vt h̄ oino nesciret / eūq̄ȝ inocētē putaret
quē nemo reū accusādo mōstraret. Cōtra h̄
frustra donatistē eadē p eadē diutissime cla/
maueŕt. Post collationē sane etiā de cassia/
no melchiadi calūniati sť: q̄ꝛ etiā h̄ nomē ꝛ i
diaconis iueniť / q̄s ad p̄fectū misit melchia/
des / ꝛ i illis gestis vbi facta traditio recitata
est. Qđ si i collatione dicerēt facile potuit a
catholicl̄ rñderi / i tāta turba romanoꝝ cleri/
coꝝ nihil mirū fuisse si duo vel plēs nō solū
stratones / ſ etiā cassiani repirēť: cū i duodeci
ap̄lis nō solū duo iude ſ etiā duo iacobi le/
gerēť: nisi forte ip̄is licuisset cassiēsē: a dona/

to carthaginēsi distiguere: cū timerēt ne ma/
ior auctor ipo♃ donat⁹ carthaginēs dānat⁹
in melchiadis iudicio putaret: ꝛ catholic' si li
ceret i tāta mltitudie clerico♃ romano♃ hre
ples siīb⁹ noīb⁹ appellatos. Falsū em̄ erat qd
donatiste dixerāt/ ꝯuenire psonas/ cōuenire
loca/ ꝯuenire regiōes: qñ nec loca/ nec regio
nes/ nec ipe exp̄sse psona♃ dignitates ꝺ vtris
ꝙ gest/ ꝯ sola noīm ꝯueniētia legebat/ quā
i diūsis psonis gener' hūani ꝯsuetudo freqn
tare nō cessat. Spnēs itaꝙ cognitor icertissi
mas suspitiōes/ iussit aliqd manifestū ꝯ illa
gesta pferri: aut certe ꝯstātini iudiciū cuius
N mētio iā fctā fuerat recitari. Et recitatū ē iu/
diciū ꝯstātini/ quēadmodū se int' ptes cām ce
ciliani cognouisse/ ꝛ ad eumeliū vicariū africe
scp̄sisset/ ꝙ remot' oib⁹ arbitr' cecilianū ino/
cētē: illos calūniosissimos cognouisse testat⁹ ē:
cōmemorās etiā i arelatēsi opido p ceciliano
factū ep̄ale iudiciū/ cui iudicio iā plīmi ex dis
sensiōe ꝯsenserāt/ reliqs adhuc resiliētib⁹ ꝛ di
scordātib⁹: vñ ipe de re tota iter ptes coact⁹
ē iudicare. Post ha♃ ip̄aliū lra♃ recitatio/
nē/ q̄siuit cognitor a donatistis qd ꝯdicerēt.
Ibi donatiste rursus ad melchiadis calūnio
saꝫ crimiationē redire conati sūt: vñ cū eēnt
cognitoris iterlocutiōe depulsi: ꝛ ab eis eēt
flagitatū/ vt ꝯ iudiciū melchiadis/ vl' ip̄alē
sniaꝫ si haberēt aliqd recitarēt: rñderūt etiā
ip̄atorias aures p̄uis suggestiōib⁹ iflatas.
Ibi eis cognitor rñdit/ qd attētissime adūte/
rat iter ptes fuisse iudicatū. At illi exigere ce
perūt/ vt h legeret/ vtr♃ iter ptes iudicauerit
ip̄ator. Qd cū fuisset cognitore iubēte recita
tū/ nihil iueniētes qd dicerēt/ cepert de ꝯsu/
le memorat' ip̄alib⁹ lris calūniari/ ꝙ sine ꝯsu
le fuerāt recitate. Hinc exorto ꝯflictu/ cū do/
natiste iuidiose dicerēt ep̄ale ꝯciliū cū ꝯsule
fuisse recitatū: ꝛ ip̄atoris lras ꝯsulē nō hre: ꝛ
catholici rñderēt nō ibi/ cām cōsistere: cogni/
tor etiā iterlocut⁹ ē euidētissimis legib⁹ defi/
nitū: ip̄alia ꝯstituta/ etiā si ꝯsules nō legerē/
tur/ i dubiū nō vocari. Deinde catholici vrge
bāt vt apte dicerēt falsū eē qd lectū ē: posset
em̄ arcua cōqri. Sꝫ hic repulsi/ velut aliqd
validissimū platuri/ petiert optatū legi: qd
ꝛ aħ petiuerāt: vñ se pbaturos dicebāt ceci/
lianū ab ip̄atore dānatū: ꝛ pmissū eis fuerat
ꝯ dilatū. Pri⁹ ḡ volebat cognitor vt exp̄me/
rēt/ vtrū lras ip̄atorias arguere falsitat' au/
derēt. Qd qdē illi mīme audebāt: tñ nihilo/
min⁹ cōsulē deesse iuidiosissime causabāt: op
tatū ṽo legi multo instāti⁹ flagitabant. Hec
cū diuti⁹ agerēt/ i alia charta illa♃ ip̄aliū lra
rū iuēt' ē ꝯsul. Qd cū esset suggestū: donati/
ste dixerūt: Certe cōsulē hre nō debuit: q̄si h
aliqñ dictū eēt qd hre nō debuerit/ ac nō eti/
am si ꝯsul defuisset nō impediri ip̄alis ꝯsti/
tuti veritatē. Qd cū eis cognitor idētidē rñ/ O
disset: recitat⁹ ē ꝛ optat⁹. Recitātib⁹ donati/
stis vbi ait: Eodē tpe idē donat⁹ petit vt ei re
uerti licuisset ꝛ ad carthaginē accederet: tūc
a philomeno suggestore ei⁹ imp̄atori sugge/
stū est vt bono pac' cecilian⁹ brixe teneret: ꝛ
factū ē. In qb⁹ verbis optati/ cū oīno nulla
ceciliani dānatio/ sicut illi demōstraturos se
eē pmiserāt/ repiri potuisset: iussit cognitor
totā paginā recitari: vt de supiorib⁹ ꝛ inferi/
orib⁹ ṽbis volūtas ei⁹ q scripserat nosceret:
ꝛ ex officio recitatū ē. Cecilian⁹ oīm sup̄rame
morato♃ inocēs ē pnūciat⁹. Qd cū recitare
tur: donatiste dixerūt h se nō petisse recitari
stomachātes adūsus eos/ q risū tenere nō po
tuerāt/ cū audissent ꝙ apta ꝯ semetipsos pa
ginā ptulisset. Deinde cū illis ṽbis q̄ ipsi re
citauerāt/ extenuasse dicerēt optatū dānati/
onē ceciliani ꝛ exp̄mere noluisse: Flagitatuꝫ
est ab eis vt aliūde manifestū legerēt qd ab
illo dicerēt extenuatū. Qd cū minime potu/
issent/ etiā inde post aliq̄tas mora♃ ianiū p
plexitates/ cū ꝛ de donati noīe ꝯtēdissent ꝙ
nō carthaginēs/ ꝯ cases donat⁹ i iudicio mel
chiadis adūs⁹ cecilianū astitisset/ qd ꝛ catho
lici ꝯcedebāt/ aliqñ trāsitū ē. Deide q a ꝯstā/
tini lris/ qb⁹ eū iter ptes cognouisse ꝛ p ceci/
liano ꝯ illos iudicasse cōstabat/ cognitor eos
si qd haberēt rñdere cogebat: petiuerūt suū
libellū eē recitādū: quē dicebāt datū cōstāti
no a maiorib⁹ suis. In q libello satis apteꝙ
mōstrarūt ꝙ falsū dixerint de dānatiōe ceci
liani apd brixā. Idē qppe libellus oñdit quē
admodū ꝯ eos scserit ꝯstātin⁹. Nā ibi dicūt
nullo mō se cōicaturos antistiti ipi⁹ nebulo/
ni patosꝙ eē ppeti qcqd eis facere voluisset:
Quē ꝯstātini antistitē nebulonē vtiꝙ cecili
anū itelligi volebāt. Quō ḡ eū ꝯstātini anti
stitē dicebāt/ cui se ꝯ ꝯstātinū loqntes nō cōi
care cōfirmabāt si eū apd cōstātinū supaue/
rāt/ ita vt ab illo brixe scirēt eē dānatū. Cū ḡ
catholici dixissent h eos ꝯ seipos recitasse: h
idē ipse etiā cognitor eēt iterlocut⁹: addidert
etiā illi sue falsitati cōuincēde magnū aliud
firmamentū: recitātes ipsius cōstātini lras
scribēt' ad verinū vicariū/ vt libero eos di/
mittat arbitrio/ se iussisse insinuās vt de exi/
lio remearent. In qb⁹ lris ꝯstātin⁹ sic eos de
testat/ vt nihil illa idulgētia possit deformi⁹
iueniri. Quos itaꝙ nō ita culpasset ꝯ magl'
laudasset/ si ab eis cecilian⁹ apd illū vict⁹ ab
eoꝙ dānat⁹ brixe relegaret: Ac p h ita ꝯ seip
sos pferētes atꝙ recitātes/ ꝛ a ceciliano se su
patos memorati ip̄ator' iudicio māifestissime
mōstrauerūt: ꝛ suā falsitatē q eū dicebāt esse
dānatū aptissime ꝯuicert. Et q̄ catholicos p
secutionē facere/ se aūt pati gl'iabāt/ cecilia/
nū tñ p suas accusatiōes ab ip̄atore dāna/

P tū etiā falso gl'iari voluerūt. His itaq3 reci/
tatis cū catholici dicerēt ⁊ cognitorē breuit'
admonerēt/ qđ etiā ipe cernebat ꝓ se illa/ s3
ē ꝓ inocētia ceciliani ꝯ illos fuisse recitata: ⁊
s3 idē etiā ipe fuisset iterlocut⁹/ donatiste rn̄/
derūt dicētes: De libero arbitrio nihil dicit
ptās tua: s3 eni putātes fm ꝯstātini lr̄as si/
bi posse a p̄sente cognitore ꝓcedi: eas etiā ꝯ
se ꝓ ceciliani cā recitandas existimauerūt.
Hic cū eis cognitor r̄ndisset/ aliđ sibi eē a p̄/
sentis tp̄is impatore p̄ceptū: ierūt i aliđ qđ
ꝯ se idētidē multo mirabili⁹ ꝓtulerūt. Reci
tauerūt etiā alias lr̄as eiusdē ꝯstātini ipato
ris ad ꝓbianū ꝓcōsulē datas/ q̄ q̄dē ꝯsules
nō hēbāt: s3 nihil q̄si de obiectiōe mutua ca
tholici agere voluerūt: q̄uis ⁊ hinc seipos
donatiste ꝯuincerēt q̄ȝ calūniose catholicis
id obiecerint: cū p̄or chartula ex q̄ recitatū
ē iudiciū ꝯstātini/ q̄ absolut⁹ ē cecilian⁹/ ꝯsu
les n̄ haberet: q̄ tn̄ mox i alia chartula iuēti
sūt. Iste itaq3 lr̄e ad ꝓbianū ꝓcōsulē date/
ꝯtinēt ipator' iussionē: q̄ p̄cepit vt ad se vi/
gēti⁹ mitteret': cui⁹ ꝯfessiōe i ꝓcōsul' heliani
iudicio felix abtugnē' ordinator ceciliani a
crimine traditiōis fuerat absolut⁹. Hoc aūt
impiale p̄ceptū iđ donatiste se recitare dice
bāt/ vt q̄si oñderēt ceciliani cām adhuc fuis/
se suspēctā3/ etiā post illud iudiciū q̄ se ꝯstā/
tin⁹ iter p̄tes oīa terminasse iā scripserat: cū
⁊ i ip̄is lr̄is q̄s ad ꝓbianū ꝓcōsulē datas re
citauert'/ q̄b⁹ q̄si oñderēt adhuc pēdere iudi
ciū/ qm̄ ad se mitti iusserat ipator vigentiū:
tāta ꝯ se legerit/ vt oino mixsit q̄b⁹ illa ocul'
aspicere/ vel q̄ ore ꝓnūciare potuerint. Ibi
eni ꝯstātin⁹ dixit ab heliano ꝓcōsule audiē/
tiā p̄stitā ꝯpetētē/ feliceq3 inocētē ab exusti
one codicū diuinoꝝ ꝯstitisse: illos aūt eē i p̄
sētia ꝯfutādos q̄ diuturnis dieb⁹ eū iterpel
lare nō desceret/ vt eis liq̄do appareret fru/
stra eos ceciliano iuidiā cōpare/ ⁊ aduersus
Q eū violēter insurgere voluisse. Hic q̄ p illas
lr̄as nō solū cecilianū/ s3 etiā felicē purgatū
seq3 inocētiū p̄secutores atq3 ipatorē extitis
se docuerūt. Hac aūt accepta oportunitate
catholici recitādā ꝓtulert': ⁊ ipsi⁹ heliani tūc
ꝓcōsul' relationē d̄ hac re ad ꝯstātinū datā:
vbi se cām felicis audisse ⁊ finisse cōmemo/
rat: ⁊ ipsa gesta ꝓcōsularia q̄b⁹ absolut⁹ est
felix/ et oim̄ necessariaꝝ p̄sonaꝝ testimonio
a traditiōis crimine inocēs cōprobat⁹. Qui
bus recitat' q̄d ꝯdici posset cognitor inq̄si/
uit. Tūc donatiste qđ ⁊ ante dicere ceperāt
idētidē repetiert': q̄rētes vtrū ex p̄cepto im/
pator' direct⁹ ad comitatū fuisset vigēti⁹: et
q̄d postea gestū eēt/ vt oñderet' a catholicis
exigētes ⁊ gesta ꝓcōsularia/ q̄b⁹ possēt vbis
refellere conātes/ q̄b⁹ absolut⁹ ē felix: obijciē
tes gr̄a3 iudic'/ vl' supositas fuisse p̄sonas:
⁊ cetera q̄ solēt hoīes ꝯ gesta q̄b⁹ vincūt' su/
spiciosa q̄rimonia iactitare. Dicebāt etiam
nō recte felicē absentē fuisse absolutum. Ad
ista r̄nsū ē a catholicis: oīa q̄ lecta sūt ad ab
solutionē ceciliani ⁊ felic' aptissime ptinere:
si q̄d aūt donatiste arbitrarent' misso ad co/
mitatū vigētio ꝓ se fuisse iudicatū/ ⁊ muta/
tū eē iudiciū/ q̄ ꝯstātin⁹ iter p̄tes cognoscēs
purgato ceciliano illos calūniosissimos iu/
dicauerat/ ip̄os debere ꝓferre. Qñ aūt s3 ca
tholici dicebāt/ i illa tp̄is breuitate nō pote
rāt ꝯsiderari ꝯsules: q̄rū ordinē i ip̄sis gest'
q̄ voluerit ꝯsiderās/ iueniet posteri⁹ ab ipa/
tore ꝯstātino absolutū eē cecilianū q̄ȝ felicis
cā3 ab heliano ꝓcōsule discussā atq3 purga/
tā. Post aliq̄t etiā ānos ꝯstātinū scp̄sisse ad
verinū vicariū/ q̄s lr̄as ip̄i recitauerūt: vbi
sibi asserebāt liberꝝ arbitriū ab illo ipatore
ꝯcessū: i q̄b⁹ lr̄is eos tāq3 pessimos ⁊ christia
ne pacis inimicos oñdit. Qđ vtiq3 nō fecis
set si aliq̄d ꝓ ill' ꝯ cecilianū iudicasset cū ad
comitatū missus eēt vigēti⁹. Cognitor q̄ in/ R
terlocut⁹ ē: nō posse gesta/ q̄ tāta roborauit
antiq̄tas remoueri/ nisi alijs posteriorib⁹ ge
stis ꝯ̄trio recitat'. Dictū ē etiā a catholicis
mag' ad declarādā felicis inocētiā ꝓfuisse
q̄ absens fuerat absolut⁹: q2 grē suspicio si
p̄sēs eēt poti⁹ oriret'. Urgere deinde cogni/
tor cepit/ vt si q̄ posteriora gesta donatiste
haberēt ꝯ absolutionē ceciliani vel felic'/ iā
iāq3 ꝓferrēt. Hic illi ad ea q̄ iā totiēs dixerāt
⁊ catholic' totiēs ad oīa r̄ndētib⁹ trāsacta iā
fuerāt/ rursus q̄si a capite redire ⁊ ea replica
re conati sūt. Ubi cū iterlocut⁹ eēt cognitor/
admonēs vt eos iā pigeret eadē repetere q̄ p
acta ⁊ trāsacta iā fuerāt: ⁊ idētidē ꝓferre cō
pelleret si q̄d recitādū haberēt aduersus ce/
ciliani ⁊ felic' sic euidētissimas absolutiōes:
⁊ illi nihil oino aduersus illa ꝓferētes/ eadē
repetere nō cessarēt/ vt de illis q̄ dixerāt iu/
dicaret': ⁊ ꝯ cognitor illud poti⁹ flagitaret/
vt legerēt si haberēt qđ legi posset aduēsus
ipiale ⁊ ꝓcōsulare iudiciū: vt posset de oīb⁹
ꝓnūciari: qm̄ legib⁹ ꝓhibet' semiplenā ꝓfer
re sn̄ia3: Instarēt etiā catholici vt reb⁹ oīb⁹
cognitori māifestat': ⁊ donatist' q̄d r̄ndeāt
nō iuenientib⁹ eadē repetētib⁹ tādē aliq̄n cā
finiret'. In vltimo cognitor dixit: Si ꝯ nihil
ē qđ legat'/ exire dignamini vt possit plena
de oīb⁹ scribi sn̄ia. Et vtrisq3 exeūtib⁹/ sn̄ia3
scp̄sit: quā rursus itromissis p̄tib⁹ recitauit: q̄
cōplex⁹ ē oīa q̄ de ꝓlixa triū dieꝝ actiōe po
tuit recordari. In q̄b⁹ q̄dā nō eoꝝ ordine q̄
gesta sūt cōmemorauit/ oīa tn̄ veracit' posu
it: ꝯfutatos a catholicis donatistas oīm do
cumētoꝝ manifestatiōe ꝓnūciās.

Explicit collatio tertij diei.

Diui aurelij augustini hipponē sis episcopi /in libro Cōtra donatistas post collatiōem / ex libro retractationū / argumentū.

a. Retract. ca. 40.

Ibrū etiā ipsi grādē satis ꝗtū existimo diligenter ad ipos donatistas post collationē / quā cū episcopis eoꝝ habuim⁹: ne ab eis seducerent̄ vlteri⁹. Ubi nū dicetiā ꝗbusdā vanitatib⁹ eoꝝ / ꝗ ad nos peruenire poterāt: ꝗs vbi potuerāt / ⁊ quō poterant iactabant: pter illa que dixi de gestis collationis: vbi quid actum sit breuiter nosceret. Multo aūt breuius id egi in quadā ad eosdē rursus epistola. Sed quia in concilio numidię oib⁹ ꝗ ibi aderam⁹ B fieri placuit / nō est in epłis meis. Sic ꝗppe incipit.

A Epła ad donatistas post collationē

Siluanus senex: ualentinus: aurelius: innocentius: maximinus: optatus: augustinus: donatus / & cæteri episcopi de concilio zertensi / ad donatistas. Cum in auribus nostris fama crebresceret hoc uobis uestros episcopos dicere: cognitorem præmio fuisse corruptum / ut contra eos sententia pferretur. Vos autem ista facile credere / ac propterea multos uestrum adhuc nolle acquiescere ueritati: placuit nobis cogente domini charitate / ex concilio nostro hæc ad uos scripta dirigere: quibus primitus admoneremini illos uobis uictos atq; conuictos hæc mendacia iactare: qui etiā in suo mandato quod pro illa collatione fecerunt: & suis nominibus atq; subscriptionibus firmauerunt: nos illic traditores & persecutores suos esse dicentes: in falsitate atq; mendacio manifestissimo detecti atq; conuicti sunt: ita ut uolentes gloriari de multitudine coepiscoporum suorum: inter aliquorum absentium nomina etiam mortui nomē insererent. Et cum quæreret̄ ubi esset: subita perturbatione cęcati / ipsi eum confiterentur in itinere defecisse. Et cum interrogaret̄: quomodo potuerit apud carthaginem subscribere qui in itinere iam defecerat: uæhementius perturbati / alio mendacio se obligauerūt: respondentes eum a carthagine redeuntem fuisse defunctum. De quo mēdacio exire omnino minime potuerūt. Ecce quibus creditis uel de antiqua traditione: uel de cognitoris corruptione: qui mandatū suum ubi nobis obiecerunt crimen traditionis / non potuerunt conscribere sine crimine falsitatis. Proinde quæ maxime necessaria credidimus / his litteris tanꝗ breuiario collecta inseruimus: ne forte ad magna gestorum uolumina uel peruenire nō facile possitis: uel ea legere laboriosum putetis: B Carthaginem uenimus & nos & episcopi uestri: & quod prius nolebant & indignum esse dicebant: in unum conuenimus. Electi sunt ex nobis & ex ipsis septem hinc: & septem inde: qui pro causa omnium loquerentur. Electi sunt alij septem hinc / & septem inde: cum quibus ubi opus erat consilium pertractarent. Electi sunt quattuor hinc / & quattuor inde: qui gestis conscribendis custodes essent: ne infalsatum aliquid ab aliquo diceretur. Dati sunt etiam a nobis & ab ipsis notarij quattuor hinc / & quattuor inde: ut bini cum exceptoribus iudicis alternarent: ne aliquis nostrum se dixisse aliquid causaretur quod non fuisset exceptum. Huic tantæ diligentiæ etiam illud est additū: ut & nos & ipsi queadmodū ipse iudex uerbis nostris subscriberem⁹: ne quisꝗ diceret in illis gestis aliquid uel postea fuisse corruptū. Cū em̄ adhuc uiuētib⁹ eis qui subscripserunt / innotuerint eadē gesta omnib⁹ locis in quibus oportet ut innotescāt: Sic etiam ad posteros cōfirmata ueritas pdurauit. Nolite ergo esse ingrati tantæ misericordiæ dei quæ per istam diligentiā uobis ministrata est. Nulla excusatio iam remansit: nimiū dura / nimiū diabolica sunt hominū corda: quæ adhuc tantæ manifestationi ueritatis obsistunt. Ecce episcopi partis uestræ: quos omnes elegerūt ut p omnib⁹ loquerent̄: conati sunt quātū potuerūt: ut oino ipsa causa nō ageret̄: pter quā tātus numer⁹ episcoporū utriusq; partis de uniuersa africa / & de tam longinquis locis carthaginem uenerat. Et cū ois anima suspensa expectāret i tāta collectione quid ageret̄: illi uæhemēter istabāt ut nihil ageretur. Quare hoc: nisi quia causam suā malam sciebant: & facillime se posse cōuinci si ageret̄ / dubitare nō poterāt? Ipse ergo anim⁹ eoꝝ quo timebāt ne causa ageret̄: iam uictos eos esse mōstrabat. Si enim extorquerēt quod uolebāt: ut iam collatio ipsa non fieret: nec disputationib⁹ nostris ueritas appareret: redeuntes a carthagine quid uobis erant responsuri: quid demōstraturi? Credo prolaturi erant gesta & dicturi uobis: Nos instabamus ut causa ageretur: Illi instabant ut non ageretur. Vos

expectatis uidere quid ægerimus. Ecce legite ubi eos uicimus: ut nihil ageremus: forte & uos responderetis si cor haberetis. Nihil ergo acturi: ut quid istis: uel potius qui ni
C hil ægistis ut quid redistis? Deniq̄ posteaq̄ non potuerunt efficere qđ conati sunt: id est ut causa non ageretur: ipsa actio demonstrauit quid timuerint quando in omnibus uicti sunt. Confessi sunt enim contra ecclesiam catholicam: quæ toto terrarum orbe diffunditur: nihil se habere quod dicerent: quia diuinis sanctarum scripturarum te
Luc.24.f. stimoniis oppressi sunt: quibus ecclesia designatur: incipiens ab hierusalem creuisse per loca in quibus apostoli prædicauerunt: & nomina eorundem locorum in suis epistolis & actis conscripserunt: & inde diffundi per cæteras gentes: contra istam ecclesiā se nō habere causam / manifesta uoce professi sunt: ubi est euidētissima in nomine dei nostri uictoria. Cum enim confirmant ecclesiam / cui nos communicare / ipsos autem non cōmunicare manifestum est: olim se uictos esse testantur: & uobis si sapiatis apertissime indicant quid dimittere & quid tenere debeatis: non in ea falsitate / qua uobis
23.q.4.c.si quis e catholica non cessant adhucusq̄ mentiri: sed in illa ueritate qua uicti / coacti sunt cōfiteri. Quisquis ergo ab hac catholica ecclesia fuerit separatus: quātūlibet laudabiliter se uiuere
Joh.3.d. existimet: hoc solo scelere q̄ a christi unitate disiunctus est: non habebit uitā: sed ira dei maneat super eum. Quisquis autem in hac ecclesia bene uixerit: nihil ei præiudi
Gal.6.a. cant aliena peccata: quia unusquisq̄ in ea proprium onus portabit: sicut apostolus di
1.Cor.11.g. cit. Et quicunq̄ in ea corpus christi manducauerit indigne / iudicium sibi manducat & bibit. Nam etiam hoc ipse apostolus scripsit. Cum autem dicit: iudiciū sibi manducat: satis ostendit: quia non alteri iudicium manducat / sed sibi. Hoc nos ægimus & ostendimus & obtinuimus: quia communio maiorum non maculat aliquē participatione sacramentorum: sed consensione factorum. Nam si in factis malis non eis quisq̄ consentiat: portat malus causam suam: & personam suā nec præiudicat alteri quē in consen
D sione mali operis socium non habet criminis. Hoc etiam ipsi uoce apertissima coacti sunt confiteri: non tunc quādo ista dicebamus / sed postea cum aliud ageretur. Nam cum uentum fuisset ad causum etiam ceciliani: quā nos ab ecclesiæ causa distinguebamus: ut si forte malus esset inuentus / ipsum anathematizaremus: nō tamen propter ipsum ecclesiam christi relinqueremus: cui per malam suā causam præiudicare non posset. Cum ergo etiam ad ipsam ceciliani causam uentum fuisset: & legissent illi conciliū carthaginense: ubi recitabant septuaginta plus minus episcoporū sententias contra cecilianum absentem prolatas: Respondimus eis: sic non obesse illud episcoporū concilium absenti ceciliano: quēadmodum nō obfuit pluriū episcoporum partis donati conciliū absenti primiano: quādo eum in maximiani causa plus minus centū episcopi dānauerant. Tunc illi nominata causa maximiani: unde sciunt se etiam quos damnauerant in honore integro suscepisse: & baptismū in sacrilego maximiani schismate datū se confirmasse & nō destruxisse: & in sua uagaitana sententia qua eos damauerūt: quibusdam qui in ipso schismate fuerunt dilationem dedisse & dixisse: q̄ eos non polluerint sacrilegi surculi maximiani plantaria. Ista ergo causa posteaq̄ eorum aures percussit: expauescentes & perturbati & obliti unde superius contra nos contendebant: continuo dixerunt: Nec causa causæ: nec persona personæ præiudicat: & confirmauerunt uerbis suis quod nos antea de ecclesia dicebamus: quia non solum catholicæ transmarinæ / cōtra quam se cōfessi sunt nō habere quod dicerēt: uerūetiā catholicæ africanæ: quæ illi unitatis cōmunione cōiungit̄ causa & persona ceciliani qualiscūq̄ fuisset præiudicare non posset: si maximianus qui cum cæteris socijs suis primianum damnauit: si etiā fœlicianus qui simul primianū damnauit: & postea in causa primiani a donati parte damnatus est: nō præiudicat parti donati: cui modo episcopus sicut antea fuerat receptus adiūgit̄: sic etiā ipsis socijs suis maximianus nō præiudicat quib⁹ isti dilationē dederūt: dicētes eos ab illo cū quo fuerūt nō fuisse pollutos: quia nec causa causæ præiudicat: nec persona personæ. Quid ergo quæritis ampli⁹? Multis quidē uerbis, superfluis gesta onerauerūt: & quia non potuerūt efficere ut causa non ageretur: hoc fecerūt multum loquēdo / ut quod actū est difficile legeretur. Sed debent uobis etiam ista eorum

pauca uerba sufficere: ne ꝓpter nescio quæ / nescio quorum hominum crimina oderitis unitatē catholicæ ecclīæ: quia sicut ipsi dixerūt / relegerūt: suscripserūt / nec causa causæ præiudicat: nec ꝑsona ꝑsonæ. Nā & in ipsa causa ceciliani: quā licet ad ecclīæ causam nō ꝑtinentē / tamē defendendā suscæpim⁹: ut etiā ibi calūniæ manifestarent̄ ipsoꝝ / apertissime uicti sunt: nihilq̄ eoꝝ quæ in cecilianū intēdebāt / ꝓbare potuerūt. Insup etiā de criminib⁹ traditionis nos episcopalia gesta ꝓtulim⁹: unde recitauim⁹ aliquos eoꝝ episcopoꝝ qui sentētias in absentē dixerāt cecilianū manifestissimos fuisse traditores: cōtra ipsa gesta illi qui nō habebāt quod dicerent / falsa esse dixerūt: sed nullo modo ꝓbare potuerūt. Insup etiā cōfessi sunt: uel poti⁹ ꝓ magna gloria ꝓfessi sunt / cecilianū apud constantinū imperatorē a suis præcessorib⁹ accusatū: Et addiderūt mēdaciū / ꝙ illis accusantib⁹ fuerit ab imperatore dānatus. Ecce & hinc uicti sunt: unde uobis solēt nebulas erroris offendere cōcitātes nobis inuidiā: & in odiū uestrū nos adducētes: quia ecclīæ causam apud impatores agim⁹. Ecce maiores eoꝝ / de quorū nominib⁹ gloriant̄ / ecclīæ causam ægerūt apud impatorē: ꝑsecuti sunt accusando cecilianū: apud impatorē dānatum dixerūt: iā nō uos inducāt uanissimis & mēdacissimis uerbis: redite ad cor uestrū: timete dominū: cogitate ueritatē: relinquite falsitatē. Quicquid em̄ iam passi fueritis imperialib⁹ legib⁹: quod nō ꝓ iusticia / sed pro iniquitate patimini: non poteritis dicere ideo nos esse iniustos: quia sic uobiscū agi nō debuit ut imperator uos ab ista iniquitate compesceret. Episcopi em̄ uestri confessi sunt maiores suos sic ægisse cum ceciliano quomodo uobiscum agi non uultis: & tamē ꝙ cecilianū apud imperatorē persecuti fuerint / etiam ipsis cōfitentibus & profitentib⁹ satis constitit. Q̄ꝫ aūt cecilianus fuerit ab impatore damnat⁹ / oīno non cōstitit: imo etiā cōstitit eū accusantibus & persequētib⁹ maioribus eoꝝ & bis numero pri⁹ ab episcopis / & ab ipso postea impatore fuisse purgatū. Hoc etiā ipsi cōfirmauerūt talia postea quasi ꝓ causa sua ꝓferēdo: ut magis cōtra ipsos esse inuenirent̄: & ꝓ causa ceciliani etiam illa quæ ꝓtulerunt recitarent̄. Quosq̄cunq̄ ergo accusare uoluerunt / nullis certis documētis probare potuerunt. Quicquid autem nos & ꝓ ecclesiæ causa & ꝓ ceciliani causa diximus: & uerbis suis & lectionib⁹ a se ꝓlatis etiam ipsi confirmauerunt. Nam protulerunt primo codicem optati: unde quasi probarēt cecilianum ab impatore damnatū. Qui codex cum contra illos legeretur: & magis ostenderet cecilianū fuisse purgatum: ab omnibus risi sunt. Sed quia ipse risus non potuit ab exceptoribus excipi: uerbis suis apud acta risos se esse testati sunt. Iterum recitauerūt & protulerūt libellū impatori constantino a suis maioribus datum: ubi questi sunt / ꝙ eos memorat⁹ imperator grauiter ꝑsequeretur: ac sic eodem libello manifestarunt se apud imperatorē a ceciliano fuisse superatos: falsumq̄ esse quod dixerunt eum ab imperatore damnatū. Tertio ꝓtulerunt litteras eiusdem constantini ad uicarium uerinū datas: ubi eos grauiter detestatur: & ꝓpterea dicit de exilio relaxandos & furori suo dimittendos: quia iam deus in illos cœperat uindicari. Ac sic etiam istis imperatorijs litteris confirmauerunt se falsum dixisse / ꝙ cecilianus ab imperatore damnatus sit: cum potius imperator ipsos a ceciliano uictos esse monstrauerit: quando eos uehementer execratus / ideo iussit ut de exilio dimitterent̄: ut deo iudice sicut etiam cœperat punirentur. Postea fœlicis abtuginensis ordinatoris ceciliani in mediū causam miserunt: dicentes eundem fœlicem fuisse traditorem a quo cecilianus fuerat ordinatus: Et eiusdem constantini imperatoris pro ceciliano contra seipsos litteras protulerunt: ubi ad proconsulem scripsit: ut ad comitatum suum mitteret uigentium. Iste autē uigentius confessus fuerat in cognitione heliani proconsulis falsum se fecisse aduersus felicem ceciliani ordinatorē. Dicebant ergo isti nō sine causa uoluisse impatorem ut ad se mitteret̄ uigentius: nisi quia ceciliani adhuc causa pēdebat: & conabāt̄ immittere suspitionem uanissimā: ꝙ posteaq̄ uigentius ad comitatū directus est: tunc imperator contra cecilianum ꝓtulerit iudicare: & illud iudicium suum quod nos recitaueramus / ubi inter partes cognouerat cecilianumq̄ purgauerat: sententia posteriore scindere. Sed dicebatur eis ut hoc potius legerent: & nihil omnino proferebant. Illæ autem litteræ imperatoris / quibus ad se mitti iussit uigentium: quas contra seipsos

pro ceciliano recitauerunt/hoc continent:ꝙ helianus proconsul in causa fœlicis audiētiam præbuerit competentē:eundēq fœlicē a crimine traditionis innocentem fuisse constiterit. Sed uigentium ad comitatum suum ꝓpterea iubere transmitti: ut illis qui ibi erāt & diurnis diebus eum interpellare nō desinebant/apparere & intimari posset: & frustra eos ceciliano inuidiā cōparare: & aduersus eum uiolenter insurgere uoluisse. Quis eos crederet ista cōtra se recitasse pro nobis:nisi dei omnipotentis nutu factum esset:ut nō solum uerba eorum gestis tenerētur/sed etiam manus subscribentiū legerentur? Nam & ordine consulum & dierum/qui gestis expressus est:si quis nunc diligenter aduertat: inueniet primo cecilianū episcopali iudicio fuisse purgatū. Deinde nō multo post fœlicis abtuginensis causa ab heliano proconsule examinata est: ubi eum cōstitit innocentē. In qua causa ad comitatū mitti iussus est uigentius:& longe postea ipse imperator causam inter partes cognouit atq finiuit. In qua cognitione cecilianū innocentem/ illos autem calumniosissimos iudicauit. In quo ordine consulū & dierum satis ostenditur fallaciter eos & calūniose dixisse:ꝙ imperator misso ad comitatum uigentio / iudicium suum mutauit: & cecilianum quē prius purgauerat postea condēnauit. Non solum autē nihil de hac re legere potuerunt: & contra seipsos tanta legerunt:sed etiā per ordinem consulum euidentius conuincuntur post causam fœlicis proconsulari iudicio terminatā: in qua iussum est: ut ad comitatum uigentius mitteretur:nec paruo interuallo/sed lōge postea memorati imperatoris iudicio inter partes habito/ cecilianū fuisse purgatū. Nō ergo uobis dicant:quia præmio corrupimus iudicem: Quid ēm aliud solent uicti homines dicere? Aut si aliquid dedimus iudici/ut contra illos pro nobis pronunciaret:ipsis quid dedimus:ut contra se pro nobis tanta non solum dicerent/uerumetiā recitarent? An forte uolunt ut eis apud uos gratias agamus:quia cum dicant iudicem præmio a nobis esse corruptū:ipsi tamen multa quæ pro nobis cōtra se ipsos dixerunt & recitauerūt/gratis nobis omnia præstiterūt? Aut certe si propterea dicant ꝙ nos uicerint:quia melius ægerunt causam ceciliani ꝙ nos: hoc plane credatis illis:Nos enim duas lectiones pro illo sufficere putaueramus:il li autem quattuor protulerunt. Sed quid uos pluribus litteris oneremus? Si uultis no bis credere/ credite: & teneamus pariter unitatē quā iubet & diligit deus. Si autē nobis non uultis credere:gesta ipsa legite:aut uobis ut legantur admittite: & an uera sint quæ scripsimus ipsi uobis probate. Si autem nihil horum facere uultis: & manifestissima ueritate cōuictam partis donati falsitatē adhuc sequi desideratis:mundi erimus a pœna uestra/quando uos sero postea pœnitebit. Si uero id quod uobis prēstitit deus non cōtempseritis:& post causam tam diligenter actam/& tam diligenter manifestatā peruersam consuetudinem relinquentes/paci christi & unitati consenseritis:de uestra correctione gaudebimus: & sacramenta christi quæ in sacrilegio schismatis ad iudiciū habetis/utilia & salubria uobis erunt:cum in catholica pace habueritis caput christum

1. Pet. 4. b. ubi charitas cooperuit multitudinem peccatorum. Hæc ad uos scripsimus octauodecimo cal. Iulias: pijssimo honorio augusto imperante:ut quando possunt ad quosq uestrum istæ litteræ peruenirent.

Capitulorū libri/ Cōtra donatistas post collationē sancti augu stini recollecta annotatio:

7 Q͂ onera quiq͂ sua portabunt/siue boni/siue mali.
8 Quõ donatistę puersa expositione scripturarũ violẽtiã inferũt veritati.
9 Q͂ licet vna sit christi ecclesia / distinguenda tñ sunt ei⁹ tẽpora.
10 Q͂ p frumẽta in area ꝛ pisces in retib⁹ nõ solũ occulti/ſ etiã manifesti mali intelligi debeant.
11 Q͂ obrẽ heretici subscribere noluerũt.
12 Q͂ nihil referat siue die an noctu veritatis sententia pducatˀ.
13 Quõ iudiciũ melchiadis destruere voluerũt/quẽ ꝛ maculare conati sũt similitudine nois alieni: cũ tñ donatũ suũ infamari noluerint similitudine nominis sui.
14 De eo qđ falso dixerũt heretici psecutionis tpe non posse epos cõgregari.
15 Quã vanissime heretici de dieb⁹ ꝛ ꝯsulibus episcopaliũ cõciliox questiones in collatione fecerunt.
16 Quõ cõstiterit cecilianũ accusatũ a donato imperatori ꝯstantino/ a quo ꝛ innocẽs inter ptes est declaratu s:ꝛ quõ nõ martyralis glorię donatus fuerit / sed potius cecilianus.
17 Q͂ inferre psecutionẽ nõ sit iniquitatˀ indiciũ/ cum fiat ꝓpter iustiaã.
18 Q͂ causa ceciliani non pӡiudicet causę donatistarũ/quo min⁹ ad ecclesiasticam redeant vnitatẽ.
19 De mira donatistarũ cęcitate ꝛ malicia circa intelligẽtiã pucrbij: Causa nõ pӡiudicat causę nec psona psonę.
20 Q͂ boni corporali cohabitatiõe vel cõsortio malorũ nõ polluunt/sed consensione factorũ/ exemplis pbatˀ et scripturę auctoritatibus:ꝓcipue autez ex aggei ꝓphetia.
21 De pacificis in ecclesia / ceciliani tpib⁹ q̃ laude digni extiterint.
22 Quõ donatistarũ maliuolentia fecerit vt factũ eox circa cecilianũ toti pӡiudicaret ecclesię vnitati.
23 De iniqua criminatione donatistax/q̃ dixerũt catholicos aurũ dedisse iudici/vt p eis ferretˀ sñia.
24 De falsa gloriatione donatistarũ sup epox suox nũerositate cõficta: ꝛ de subdola dilatione obtenta:ꝛ de sollicita fuga causę ptractandę.
25 De intentione hereticorũ patefacta:ꝛ ad qđ catholici collationẽ ab imperatore obtinuerint ꝛ de timore hereticorũ ne veritas litteris patesceret.
26 De equitate cognitoris.
27 Q͂ subtiliter hereticorũ ad vltimũ est conclusa astutia.
28 Quõ maiores donatistarũ a maiorib⁹ catholicorum victi sunt.
29 Quõ donatistę lecto catholicox mãdato/quasi ad singula tacẽdo respõderint:secus catholici vicissim egerũt.
30 Quõ maximianistarũ causa/necessitate cõpulsi ꝓ catholicis locuti fuerit.
31 Q͂ psecutionẽ malos pati cõtingat/ et ntẽ inferre bonos:ꝛ q͂ cecilianũ damnatum ostẽdere nitentes/ oppositum ostenderunt.
32 Quõ in causa felicis aptuginẽsis ꝛ etiã in alijs/quos iniqtas fecerat catholicorũ impugnatores/equitas fecerat defensores.
33 Quõ ex ordine cõsulũ cecilianus ostendatur absolutus.
34 Q͂ catholici si pecuniã tradere debuissent ꝓmotoribus causę eorũ/pot⁹ donatistis q̃ ꝓ catholicis gratˀ plurima effecerũt et cõtra seipsos/fuerit tribuenda.
35 Quõ donatistę recusauerint fratres vocari catholicorũ:ꝛ q͂ tandẽ error finiatˀ donatistarum homines obtestatur et deum.

Diui aurelij augustini hipponẽsis episcopi / liber contra donatistas post collationẽ incipit.

Q͂ donatistę de falsitate cõuicti de iudicis iniquitate iniuste querãtur: et de hoc q͂ dixerũt se filios martyrũ cõuenire cũ ꝓgenie traditorum nõ debere: Ca.I.

Quid adhuc donatistę seducimini ab epis vestris/q̃rũ fallaces tenebrę clara luce discussę sũt:q̃rũ apparuit error: q̃rum ptinacia supata ẽ: Quid adhuc vobis iactãt vana mẽdacia: Quid adhuc creditˀ holb⁹ victis:cũ vob dicũt iudicẽ pmio fuisse corruptũ: Nõ nouũ faciũt: Quid aliud oẽs victi facere cõsueuerũt/ q̃ veritati ꝯsentire nolũt:nisi vt de iudicis iniquitate mentiantˀ: Querite ab eis: ꝛ ad h̃ primũ vobis rñdeant:q̃re ausi sũt venire carthaginẽ ꝛ in vnũ locũ nobiscum collatiõis gr̃a ꝯuenire: Iã ãn aliq̃t annos ꝯueneram⁹ eos publice/vt nobis ꝯferẽtib⁹ ỽitas appareret:ꝛ dissensio q̃ nos diuidit de medio tolleretˀ. Ex

ipſam veritatem refugiētes/actis riſerūt:
Indignū ē vt i vnū ꝯueniāt filij martyꝝ/ꝛ
ꝓgenies traditoꝝ. Quare ꝗ mō nobiſcū cō
uenire voluerūt? Puto qđ nō facerēt quod
eis videbaᷣ indignū/niſi cognoſcerēt nō eē
nos ꝓgeniē traditorū. Aut certe ipſi vobis
reſpondeāt: quare dixerūt indignū eſſe/ vt
in vnū cōueniant filij martyruꝫ ꝛ ꝓgenies
traditorū: ꝛ in vnū poſtea nobiſcū cōuene/
rint. Que res eos cogit facere qđ indignū
eſt? Nō enim ligati adducti ſunt/ſed omni/
no liberi cōuenerunt. Si dixerint/ qꝛ iuſſe/
rat imperator: ergo tūc faciūt qđ indignuꝫ
eſt quādo iuſſerit impator? Quid ergo tra/
ſcunᷣ neſcio/ quibus traditoribus ad cau/
ſam noſtrā nō ptinētibus? Codices eñ do/
minicos pſecutoribus dare/ vtiqꝫ indignū
eſt. Qđ cū fecit traditor nō habet crimē: qꝛ
iuſſerat impator. Hoc dicim⁹ nō ſm verita/
tem/ ſed ſm ipſorū pueſitatē: Ipſi eñ dixe
rūt: publica geſta ꝓclamāt: apud acta dix/
erūt: Nō quilibet ignotus/ ſed carthaginē/
ſis epus eorū primianus hoc dixit. Primia
nus hoc ſcriptum magiſtratui carthaginis
dedit: ꝛ a diacono dicēdū apud acta māda/
B uit: Indignū eſt/ vt in vnuꝫ cōueniant filij
martyrū ꝛ ꝓgenies traditorū. Ecce coueni/
mus in vnū: qđ ad iſta reſpōdēt? Si dicūt/
nō eſt indignū: quare mentiti ſunt/ quādo
indignū eſſe dixerunt? Si dicūt/indignū ē:
qđ indignū eſt/ quare fecerūt? Uno modo
ſe potuerunt aſſerere qđ indignū eſt nō fe/
ciſſe: ꝛ nullus ꝑmiani vbis nō fuiſſe menti/
tos: ſi dicant: indignum eſt vt in vnuꝫ con/
ueniant filij martyrū ꝛ ꝓgenies traditorū:
ſed nos ideo vobiſcū in vnū conuenimus/
qꝛ cognouim⁹ vos nō eē ꝓgeniē traditorū.
Qđ ſi ita eſt/ quare nobis/iā cōuenietes in
vnū/ipſas calūnias obiecerint: niſi forte vt
etiā nos eos cognoſceremus nō eſſe filios
martyrū? Martyres enī teſtes dicūᷣ: teſtes
autē chriſti/ veri teſtes ſunt. Iſti aūt falſi te
ſtes inuenti ſunt: q̄ traditiōis crimina ꝛ ali/
ena alijs obiecerūt: ꝛ nec ipſa ꝓbare potue
runt. Quid adhuc attenditis humana men
dacia: ꝛ diuina teſtimonia non attenditis?
Quid adhuc victis hoībus creditis: ꝛ veri
tati q̄ nūqꝫ eſt victa nō creditis?

Qr veritas teſtimoniū ꝑhibeat ecclesię chriſti toto orbe diffuſę ꝑ multa documenta ſcripturaꝝ/ nō donatiſti qui eidē nō cōicāt. Ca.II.

Veritas eñ dei/ ſicut in ipſa etiā col
latiōe ꝓbauim⁹/ ꝑhibuit teſtimo/
niū eccłię ſuę ꝑ multa documenta
ſcripturaꝝ ſctāꝝ: ꝑ ꝓpheticas et euāgelicas
litteras: ꝛ locus deſignatus eſt vnde chriſti
eccleſia fuerat inceptura: ꝛ fines terrę quo/
uſqꝫ ꝑuentura. Per oēs gentes futuram ec Luc.24.g.
cleſiam ſuā dn̄s dicit/incipien tē ab hieruſa
lem. Diuina lectio recitaᷣ/ quēadmoduꝫ cę/
perit ab hieruſalem: vbi primū cōgregatis Act.2.a.
fidelibus miſſus ē de cęlo ſpūſſanctus. Di/
uinę lectiōes recitanᷣ q̄admodū ſe ab hie/
ruſalem ꝑ vicinia et longinqua diffuderit.
Expreſſa ſunt noīa locorū: manifeſta ſūt no
mina ciuitatū/in quib⁹ eccleſia chriſti apo/
ſtolico labore fundata eſt. Quę loca ꝛ ciui/
tates etiā epiſtolas ab apłis accipere meru
erunt. Quas epłas ꝛ ipſi in veſtris ꝯgrega
tionibus legūt: ꝛ tamē nō coīcant eorū lo/
corū ꝛ ciuitatuꝫ eccleſijs/ q̄ ipſas epiſtolas
accipere meruerūt: obijcientes eis/neſcio q̄
crimina afrorū: qꝛ eorum cōtagione perie/
runt: cum ipſi dixerunt in hac ipſa collatio/
ne quam modo carthagini habuim⁹: qꝛ nec
cauſę cauſa/nec pſonę pſona ꝑiudicet.

De catholicorū ſentetia a donatiſtis etiam pro auctoritate ſuſcepta: Cauſa non ꝑiudicat cauſę/nec pſona pſonę: et de ceciliani et primiani abſentiū dānatione. Ca.III.

Tunc autēꝫ hoc dixerunt/ quando
t eis diximus: Cōcilium qđ contra
cecilianū ꝓfertis/ſic nō obeſt ab/
ſenti ceciliano/q̄admodū cōciliū/qđ in cau
ſa maximiani factuꝫ eſt: vbi damnatus eſt
ꝑmian⁹/ nō obeſt abſenti ꝑmiano. Protu/
lerūt enī ibi ſeptuaginta et qđ excurrit epi/
ſcopos/q̄ abſentē dānauerunt cecilianū: cū
ꝓferanᷣ non minus centū epiſcopi ptis ip/
ſorum q̄ damnauerant abſentem ꝑmianū.
Quia ergo diximus eis: ſicut illud non ob/
eſſe ceciliano/q̄admodū hoc non obeſt pri/
miano: qm̄ cōtra abſentes facta ſunt ambo
cōcilia: cōtinuo nō inuenientes qđ reſpon/
derēt/ ꝛ horribiles anguſtias paſſi/ dixerūt
nec cauſā cauſę/ nec pſonā ꝑiudicare perſo/
nę: qđ aduerſus oēs humanas calūnias in
ore habet vniuerſa catholica eccleſia: nunc
autē multo fortius multoqꝫ liberius qm̄ id
ſemꝑ veritas tenuit: etiā inimicorū cōfeſſio
confirmauit. Quis ergo hęc ſine triſticia ꝑ/
ferat grauiᷣ? Quis gemitū cohibeat? Quis
nō in lachrymas ꝛ in vocē dolorꝭ erūpat: q̄
ħ digne ꝯſiderauerit? Ecce vt ab epiſcopis
partis donati damnatus primianus non
amittat epiſcopatū: aut vt ꝑmianus dam/
natus nō inquietet partē donati: nec cauſę
cauſa/ nec pſonę pſona ꝑiudicat: vt autē ce
cilian⁹/ quē abſentē inimici ſimiliter dāna/
uerūt nō deputeᷣ epus ꝛ ꝯtaminet oēs chri/

stianas gētes vsq ad terminos terre: τ cau se causa / τ psone psona pīiudicat? Sed voce ipsi⁹ vnitatis clament ecclesie pōtifices / bithynie / asie / capadocie / ceterarūq orietalium regionū / ad quas beatus petrus apls scripsit: O pars donati nō nouimus quid dicatis: quare nobis nō cōicatis? Si cecilianus mali aliqd fecit qđ nobis nō pbatū est / nec demonstratū: tñ si mali aliqd fecit / quare nobis pīiudicat? Si nos audire non vultis: vosipsos audite dicentes: nec cause causa / nec psone psona pīiudicat. An vsq adeo pōt vra pueritas / vt hec vba valeat ne vobis pīiudicet pmianus: vt hec vba nō valeāt / vt nobis pīiudicet cecilianus?

Qr in christi ecclesia pars malorum nō pīiudicat parti bonorū / ex apocalypsi iohannis et pauli epistolis: et euangelicis pbat similitudinibus. Capitulū iiij

A Clament etiā similiter ecclie septe orietales ad q̄s scribit apls iohānes: ephesi / smyrne / thyatyre / sardis / philadelphie / laodicie / pgami: τ dicāt: Quid vobis fecimus fratres / q̄ potius donati q̄ nostre cōionis esse voluistis? Si cecilianus peccauit: q̄uis τ ipsius crimē nō potuissetis ostēdere: qr sicut pmian⁹ vester / sic etiā absens iste damnatus ē; Uerūtñ q̄liscūq ille fuerit: nos vobis qđ fecim⁹? Quare christiani cū christianis pacē habere non vultis? Quare in nobis cōia sacramēta rescinditis? Quid vobis fecim⁹? Quare primiani causa nō pīiudicat parti donati: nisi qr verū est qđ dixistis: nec cause causa / nec psone psona pīiudicat? Quare ergo causa ceciliani pīiudicat hereditati christi in qua sumus aplorū labore plantati? Ad vnā nostrū scribit aplus iohānes / qđ habeat pauca nola in sardis eorū qui nō inquinauerūt vestimenta sua: nec tñ ab eis qui in ipsa ecclesia imundi fuerūt / illorū paucorum vestimenta polluta sunt: qm̄ verū est qđ dixistis / nec causam cause / nec psonā pīiudicare psone: Quō ergo potest causa τ psona ceciliani pīiudicare nobis? Aut si non pīiudicat / q̄re separamini a nobis? Dicant etiā ecclesie ad quas paulus aplus scribit: romanorū / corinthiorū / philippensiū / colossensiū / thessalonicensiū: nā de galatia τ epheso iam supra dictū est. Dicat ergo τ iste: lras ad nos datas fratres quotidie legitis: qui vultis adhuc esse de parte donati. In ipsis eplis p nomē pacis; nos aplus salutauit dicens: Gratia vobis et pax a deo patre τ dño nostro iesu christo: Quare pacē in nostris epistolis legendo didicistis: τ eā nobiscū tenere noluistis? In tā longinq̄s terris trās mare positis afrum nobis obijcitis cecilianū. Certe verū ē qđ dixistis / nec cause causa pīiudicat / nec psone psona. Que ē ista priuata τ peculiaris sanctificatio: qua vobis licet vt afre parti donati causa nō pīiudicet afri pmiani / nec psone pmiani carthaginēsis pīiudicet musticani feliciani: et ad nos africana pīiudicia tam longe pmittant / vt nobis pīiudicet causa ceciliani? Dicat etiā catholica ecclia in ipsa africa cōstituta: τ q pacem atq vnitatē christi illis omnib⁹ cōione copulata: Dicat etiā ipsa: Nec mihi ceciliani causa pīiudicat; ptra quē absentē septuaginta epicopor̄ est plata sententia: qr nō pīiudicat ecclie q̄ toto orbe diffundit / in cui⁹ cōmuniōe pmaneo: aut certe pīiudicet pti donati causa pmiani / quē sui collegę similiter absente numerosiore pcilio dānarunt. Si aūt idō nō pīiudicat: qr nec causa cause / nec psona psone: mlto magis seruāda ē ista iusticia erga vnitatem catholicā christi / si eā seruari erga se postulat ps donati. Hoc ecclia catholica in africa constituta pclamat: O ps donati / tu ista vba dixisti: tu ista vba tua recognouisti: tu istis verbis etiā subscripsisti: nec causa cause / nec psona psone pīiudicat. Ego inter spūs olim requiescentiū recito cecilianū: tu adhuc vides et tecū habes in corpe felicianū / a quo dānat⁹ est primianus: In ipsa primiani causa dānati / τ postea sicut erat epi tibiq sociati / si tantū valet q̄ nec causa cause preiudicat / nec psona psone / vt tibi nō pīiudicet hodie tecū viuēti cōmunio feliciani: mihi quō pīiudicat olim defūcti memoria ceciliani? Quid ad ista respōdent / q̄ nobis adhuc iactāt inania / τ sue saluti si non se correxerint nocitura mendacia? Quid adhuc dicūt nos iudicē corrupisse vt p nobis sententia pferret? Nunqđ τ tanti apud nos meriti epm pclarissimū defensore corrupimus: vt p nobis talia loq̄retur? Hoc em̄ agebamus omnibus virib⁹: hoc instabam⁹ / vt ceciliani causa atq psona qualiscūq fuerit / ad causam τ psonā ecclesie / quā de⁹ suis testimonijs roborauit / nō pertinere mōstrarent. Hoc agebamus similitudinibus euangelicis: vt causa τ psona zizaniorū non pīiudicaret cause τ persone tritici: q̄uis in eodem agro eadem pluuia simul crescerent vsq ad messem quādo separari oporteret: Ut causa τ psona palee nō pīiudicaret persone frumenti: q̄uis in eadem area simul triturarent donec nouissima ventilatiōe separarent: Ut causa τ pso-

Matth.25.c. na hedorum non ꝑiudicaret causę ꝛ psonę
ouiū:ꝗuis cōib⁹ pascuis vtraq₃ pecora ꝑ/
mixta fueꝛ/ donec a pastore sūmo i iudicio
nouissimo/alij ad sinistrā/ alij ad dextrā se/
gregēꝛ: Ut cā ꝛ psona pisciū maloꝝ nō ꝑiu
Matth.13.f. dicet causę et psonę pisciū bonoꝝ/ꝗuis in/
tra eadē rętia tenereꝛ i extremo litore sepa/
rāda:hoc est in fine mariꝛ:qḋ significat finē
D sęculi. Quib⁹ parabolis ꝛ figuris ecclia prę
nūciata ē vsq₃ in finē sęculi bonos ꝛ malos
simul habitura:ita vt nec mali bonis obesse
possint/cū vel ignoranꝛ/ vel ꝓ pace ꝛ tran/
quillitate ecclię toleranꝛ:si eos ꝓdi aut ac/
cusari nō oportuerit/aut alijs bonis nō po
tuerint demōstrare:ita sane vt nec emenda
tionis vigilantia ǫescat/corripiēdo/degra/
dādo/excōicādo/ cęterisq₃ coercitiōib⁹ licitꝭ
atq₃ cōcessis: ꝗ salua vnitatis pace i ecclia
quotidie fiūt fm ꝑceptū aplicum charitate
1.thessal.3.d. seruata q̄ dixit: Si qs aūt nō obaudit ꝟbo
nr̄o/ꝑ eplam hūc notate: ꝛ nolite cōmisceri
cū eo vt erubescat:ꝛ nō vt inimicū existime
tis/ſ corripite vt fratrē. Sic eñ ꝛ disciplina
fuat patiam/ꝛ patiētia tēperat disciplinā/
et vtrūq₃ refferꝛ ad charitatē₃:ne forte aut
indisciplinata patiētia foueat iniqtatē/aut
impatiens disciplina dissipet vnitatē.

De arrogantia donatistaꝝ/ qui oblatū cōsessū cū catholicis recusarūt/carnaliꝰ scriptura itelligētes: (Capitulū V

B Sta cū fiūt a bo/
t nis/nō inqnāꝛ a malis:qꝛ nec coꝛ
pētis cōsentiēdo cōicāt/ ꝛ ab eis et
si non corpali segregatione/tñ spirituali vitę
dissimilitudine ꝛ moꝝ diuisitate discedūt:
eo modo obediētes ꝑcepto dīuico quo ait:
Esaie.52.c. Discedite inde et imūdū ne tetigeritis. Nā
qui hoc nō spiritaliter obseruādū putāt/ar/
rogātia vanitatis in illud incidūt qḋ ꝑ eū/
Esaie.65.a. dē ꝓphetā dñs detestaꝛ dicēs: Qui dicūt:
noli me tangere / qm̄ imūdus sum: hi fum⁹
indignatiōis meę. Hoc epi vr̄i faciēdū pu/
tauerunt:quādo vtrisq₃ nr̄m a iudice obla
to cōsessu/nobiscū sedere noluerūt: dicētes
sibi scriptū esse:ne cū talibus sedeant:illud
vtiq₃ nō spiritaliter/sed carnaliter intelligē
Ps.25. tes qḋ in psalmis positū est: Et cū impijs
nō sedebo:ꝛ tñ fecerūt qḋ in eodē ipso loco
psalmi pariter ꝓhibeꝛ: Nā ibi dicit ꝓphe/
ta: Et cū iniq̄ gerentib⁹ nō introibo. Si er/
go nos/qꝛ iniquos vel nouerant vel puta/
bant/ideo nobiscū sedere noluerunt:quare
qḋ similiter ꝓhibeꝛ nobiscū introierunt:ex
parte sācti/ex pte polluti:nisi qꝛ scripturas
scās nō intelligēdo et carnaliter sapiendo
D ipsam vnitatē dissipauerūt? Nō itaq₃ pol/
luūt mali bonos in eodē agro/ i eadē area/
in eisdē pascuis/in eisdē retibus constitutis
qꝛ nō eis cōicant boni/sed altari ꝛ sacramē/
tis dei. Cōicant aūt malis/q̄ cōsentiūt ma/
lis factorū. Scriptū est eñ: Nō solū qui fa/ Roma.1.d.
ciunt ea: verūetiā qui cōsentiūt faciētib⁹.

De multiplici maloꝝ a bonis discrepantia:et quō nōnūq₃ ꝑ mūdū in scriptura intelligaꝛ ecclesia: (Ca. VI.

Um vero mali pacis B
c ꝯseruandę necessitate toleranꝛ/ nō
iniquitatis cōicādę societate appe/
tunꝛ/ vt cū çiçanijs triticū suauē pluuiā pa
riter bibāt:seruet tñ vbertatē suā/nec ꝯuer/
taꝛ in çiçanioꝝ sterilitatē/ sed vtrūq₃ simul Matth.13.d.
vsq₃ ad messē₃ crescat:ne forte cū colligunꝛ
çiçania eradiceꝛ simul ꝛ triticū. Nullam cū
bonis habēt mali ꝑticipationē salutis vel
perditionis: Quę eñ ꝑticipatio iusticię ad 2.Cori.6.c.
iniquitatē? Nullā habēt cū bonis mali so/
cietatē regni/aut ignis eterni: Quę eñ soci
etas luci ad tenebras? Nō habent mali cū
bonis cōsonātiā vitę ac volūtatis: Quę eñ
cōsonātia christi ad belial? Nō habēt boni
cū malis ptē/nec in pęna criminis nec in ꝑ/
mio pietatis: Quę eñ pars fideli cū infide
le? Et cū itra eadē rętia donec ad litus ꝑue
niant/pariter diuina sacramēta ꝑcipiāt:isti
sociant/ illi dissocianꝛ: isti consonāt/illi dis
sonāt:isti habent ptē cū misc̄dia/illi cū iudi
cio: qm̄ misc̄diam ꝛ iudicium cātat ecclesia Ps.110.
dño: et qui manducat indigne/ iudiciū sibi 1.Cori.11.g.
māducat nō alteri. De ipso quippe pane/ et B
de ipā dominica manu/ꝛ iudas partē/ꝛ pe/
trus accępit: ꝛ tñ ꝗ societas/ quę ꝯsonātia/
quę pars petro cū₃ iuda? quoniā nec causa
causę ꝑiudicat/nec psona psonę. Siue ergo
exeāt/ de q̄bus scriptū ē: Ex nobis exierūt/ 1.Joh.2.c.
sed non erant ex nobis:siue intus iudicanꝛ
esse de quibus beatus cyprianus aptissime
loquiꝛ dicens: Nā etsi videnꝛ in ecclia esse
çiçania/nō tamen impediri debet aut fides
aut charitas nostra:vt qm̄ çiçania esse in ec
clesia cernimus/ipsi de ecclesia recedamus.
Quibus verbis episcopi vestri nihil oīno
ausi sunt respōdere:ꝗuis diu frustra cōten/
derint / ꝙ non in ecclesia ꝑdicta sint futura
çiçania qꝛ dixit domin⁹: Ager est hic mun/ Matth.13.e.
dus:nec dixit ager est ecclesia. Nos autem
mūdū ꝓ ecclia significatiōe positū diceba/
mus:sicut etiā cyprianus intellexit: quia ꝑ
totum mūdum futura ꝑfigurabaꝛ ecclesia.
Uñ illi dicebāt/mūdū semꝑ in malā signifi
cationē positū: ꝛ testimonia de scripturis
dabant:quia scriptū est: Si quis dilexerit 1.Joh.2.c.
mūdū/nō est charitas patris in illo:ꝛ cętera

talia. Nos vo nõ solũ in malã sed etiã in bonã significationẽ mũdũ in scripturis positũ/ ridebam⁹: et cõmemorabam⁹ etiã illud qđ
2. Cor. 5. d. scriptũ ẽ: De⁹ erat i christo mũdũ recõcilias sibi: q vtiq nõ sibi recõciliat nisi ecclesiã.

Q onera quisq sua portabũt siue boni siue mali. Ca. VII.

B Uc ergo exeant mali/siue int⁹ vel ignorẽter/ vl videant: hoc agit misericordia & iusticia dei: vt sibi ad mala nõ cõsentientib⁹ bonis / mali nõ obsint: sed vtriq ppriã sarcinã portãt: vt nec fili⁹ accipiat peccata patris/nisi cũ fuerit in
Ezech. 18. a. malis imitat⁹: sed aĩa q peccauerit ipa moriet. Cũ ergo malis ↄsentit ad maluʒ / iam vnã causam habet cũ eis: & toti⁹ societatis maloꝝ fit vna psona: ac p hoc cũ simul pereũt simulq dãnanf / causa sua et psona sua cuiq pjudicat/non aliena. Cũ vero boni et mali idẽ verbũ dei simul audiũt & simul dei sacramenta pcipiũt: & tñ dissimiles habent actuũ suoꝝ causas/ & dissimiles gerũt voluntatis diuersitate psonas: cũdẽ cibũ sanctũ/ alijs mãducãtib⁹ digne/alijs indigne: nec causa causę pjudicat/nec psona psonę: ac p hoc qcũq testimonia diuinarũ scripturarũ epi nostri cõmemorare potuerũt / qb⁹ ab oĩm maloꝝ hoim pmixtione pura pnũciabaf ecclesia: nõ qualis nũc est illis testimonijs pnũciabaf / sed qualis post istã mortalitatẽ in vita eterna futura est.

Quõ donatistę pversa expositione scripturarũ violẽtiam inferũt veritati: Capitulũ VIII.

B E quęcũq testimonia scripturaꝝ posuerunt de filijs/ qs merito parentũ imitãdo maliciã / vnã cũ eis causam habere noluerũt: qđ nõ intelligentes/diuina testimonia secũ pugnare cogebant: nec vtrasq voces dei pro diuersitate tẽporũ causarũ psonarũq distinguẽtes in cõcordiã redigebãt: sed sicut ↄtra nos ipsi/ etiã volebãt inter se ipsa diuina documenta pugnare. Nec mirũ si pacẽ scripturę dei nõ intelligebãt: qui pacẽ cũ ei⁹ ecclesia non habebant. Nos aũt vtraq accipientes testimonia/demõstrabam⁹ vtroꝝq ↄcordiã: Nam & illud accipiebam⁹/ qđ in suis litterf
Esa. 52. a. cõmemorauerat ecclesię dictũ esse: Nec adijciet vltra p te transire incircũcisus & imun/
Matth. 13. d. dus: & illud qđ scriptũ est: Sinite vtraq crescere vsq ad messem: sed hoc esse in agro / illud futurũ in horreo. Denique & ipsi qui diu ↄtenderũt / dicentes ciçania q cum tritico simul crescere vsq ad messem pmissa sũt: nõ in ecclesia / sed in mũdo esse / ↄtra intellectuʒ martyris cypriani q dixit: Et si videf in ecclesia esse ciçania/ nõ tñ impediri debet aut fides/ aut charitas nostra: vt qm ciçania in ecclesia esse cernimus / ipi de ecclesia recedamus. Et nolentes cõsentire mũdi noie ecclesiam posse significari / cõtra verba apli qui
2. Cor. 5. d. dixit: De⁹ erat in christo mũdũ recõcilians sibi: et ↄtra ipius verba dñi q dixit: Nõ ve
Joh. 3. b. nit filius hois vt iudicet mũdũ: sed vt sal
c. 12. g. uef mũdus p ipsũ. Neq enĩ recõciliari deo & saluari p ipsum mũdus potest / nisi mũdi noie intelligaf ecclesia / q sola p euʒ deo recõciliata saluaf: tñ in illa similitudine quã ex euãgelio cõmemorauim⁹/ q & boni & ma
Matth. 13. f. li pisces quosq in littore/hoc est in fine seculi separenf/ intra eadẽ pmixti retia cõtinẽtur: victi euidẽtia veritatis/ malos in ecclesia vsq in finem seculi pmixtos esse cõfessi sunt: sed occultos eos esse dixerunt: qm sic a sacerdotib⁹ ignoranf/ quẽadmodũ pisces intra retia cũ adhuc in mari sunt a piscatoribus nõ videnf. Quõ ergo testimoniũ ppheticũ qđ in sua respõsione posuerunt qđ ecclię dictũ est: Nõ adijciet vltra p te tran
Esa. 52. a. sire incircũcisus & imũdus / ad hoc tempus ptinere intelligif: qñ ecclesia retib⁹ cõparata est: qbus in mari adhuc posit/ pisces malos bonis pmixtos vel occultos esse ↄfessi sunt? Unde manifestũ est nõ nisi de futuro seculo post iudiciũ nullũ incircũcisuʒ & immundũ p ecclesiam trãsiturũ violentia veritatis/ q suos non in carne sed in corde torquet inimicos: vt etiã ↄfiteanf inuiti.

Q licet vna sit christi ecclesia/ distinguẽda tñ sunt ei⁹ tpa. Ca. IX.

B Ece manifestum est qđ dicebaf a nobis/distinguenda esse tpa ecclesię: nõ tam nunc esse talem qualis post resurrectionẽ futura est: nũc malos habere permixtos/ tunc oĩno nõ habiturã: ad illã eius puritatem nõ ad hui⁹ tẽporis permixtionẽ illa diuina testimonia ptinere/ qbus eam dñs pdixit ab omni maloꝝ pmixtione penitus alienaʒ. Ecce etiã ipsi veritate euangelica nõ aliud coacti sunt confiteri: q malos occultos nũc ei permixtos esse. Sed dixerunt: Ecce nunc transit p illam licet occultus immũdus: non est ergo tempus qđ pdictũ est dicente ppheta: Nõ adijciet vltra per te transire imundus & incircũcisus: nũc ergo transeunt vel occulti. Nam & hoc ipsum qđ ait: nõ adijciet vltra / ostẽdit eos prius solere transire/ sed vltra nõ transituros. Et a nobis inuidiose requirebãt: quo modo potuerit in ecclesia christi diabolus seminare ciçania / cũ ipsi faterenf in ecclesia

malos saltē occultos esse pmixtos: nec vellent attendere a diabolo vtiq̃ seminatos. Hoc etiā ipm qḋ sibi acutū inuenisse videbant / ɔtra se potius pferebāt.

Q̃ p frumēta in area ⁊ pisces in retib⁹: nō solū occulti / s; etiā manifesti mali intelligi debeāt. Ca. x.

A S enim ppterea retibus bonos ⁊ malos ɔgregantibus ecclesiā comparauit: q̄ malos in ecclīa nō manifestos sed latentes intelligi voluit: quos ita nesciūt sacerdotes / quēadmodū sb fluctib⁹ q̄d acceperint retia nesciūt piscatores: Propterea ḡ ⁊ areę cōparata ē: vt etiā manifesti mali cū bonis in ea pnūciarent / futuri: Neq̧ eñ palea q̄ in area est pmixta frumentis / etiā ipsa sub fluctib⁹ latet: q̄ sic omniū oculis est conspicua / vt potius occulta sint in ea frumenta cum sit ipsa manifesta. De hac aūt areę similitudine / q̄ ⁊ ipsam inter ceteras ex euāgelio posueram⁹ / nihil in lr̄is suis ɔ̄ nos scribere potuerūt / nisi Hieremiā pphetā dixisse: Quid paleis ad triticum? Qḋ ideo dixit: q̄ silia nō sūt: nō q̄ pmixta esse nō possūt: q̄ in horreo nō simul erūt: nō q̄ in area pariter nō triturant: q̄ q̄ hieremias cū h̄ diceret nō agebat de populo dei / sed de somnijs hoīm ⁊ visiōib⁹ pphetarū: q̄ hęc duo nulla siliitudine cōparāda sunt: sicut plenitudine tritici inanitas paleę nō pōt cōparari.

Hiere.23.f.

B Temptauerūt sane epī vestri negare in euangelio scriptū: q̄ areę sit ecclīa cōparata: sed mox euāgelicoꝝ verborū cōmemoratiōe cōuicti / ad idē se ɔuerterūt / vt etiā ibi dicerēt occultos malos significatos: nō manifestos de quib⁹ scriptū est: Veniet ferēs ventilabꝝ in manu sua / ⁊ mūdabit areā suam: frumenta recondet in horreo: paleas aūt cōburet igni iextinguibili.

Matth.3.c.

Vos autē iudicate: aperite oculos: aures intendite veritati: si propterea sicut ipsi dixerūt / dn̄s ecclesiā retibus cōpauit / q̄ nō manifestos sed latentes in ea voluit intelligi: quos ita nō vident sacerdotes / quēadmodū pisces intra retia sub fluctib⁹ / nō vident piscatores. Nūq̄d ⁊ area sub aqua vel sub terra trituratur? Aut certe nocturnis horis nō in sole ɔterit: aut in ea rusticus cecus operat? Quanto ergo melius seipsos corrigunt q̄ euangelia sancta peruertunt: ⁊ ad vanū suę mentis errorē eloquia dn̄ica detorquere conant. Aut eñ illa pisciū similitudo nō pp̄ter occultos / sed tm̄ pp̄ter mixtos in ecclesia malos: q̄ sicut illi ante litus / sic isti ante ventilabrum bonis in ecclesia miscēant. Ipsi eni nos admonēt vt in areę palea / manifestos in ecclesia malos intelligamus: q̄ pisces intra natantia retia pp̄ter occultos malos intelligi volunt: q̄ sicut illos nesciūt piscatores / sic istos nesciunt sacerdotes. Cur enim nō dicamus: sic ergo et palea manifesti sunt mali: q̄ in aperto eā; vident trituratores? Sed sicut illi non possunt ante litoris exitum separari: sic nec illa pōt ante finē debitū ventilari. Custodit autē deus innocētiā sanctorū ⁊ fideliū suorū: sicut pisciū bonoꝝ: sicut pinguiū frumētorū / vt intra ista retia nō eis noceant permixta genera reprobāda: ⁊ in ista area non eis noceāt pmixta palea ventilanda: q̄ sicut ipsi dixerunt / relegerūt / subscripserunt: nec causa causę / nec psonę poterit pjudicare persona.

Quobrē heretici subscribere noluerunt: Capitulū XI.

Ec verba negarēt se forte dixisse: ni

b si sua possent subscriptiōe cōuinci.

Ecce q̄ diligēter actū est pro salute nr̄a / vt v̄bis nr̄is subscriberem⁹: qḋ fieri oīno nolebāt. Et vt facerent tandē aliqñ pudore cōpulsi sunt. Nā extāt verba eorū vbi hoc facere recusarūt: Rursus alia v̄ba vbi hoc facere ɔsenserūt / qḋ primo negauerāt. Oīa scripta sunt: oībus subscriptū est. Ideo eñ videbant nolle subscribere: vt negare se possent dixisse qḋ dixerāt: ⁊ de gestis corrupti iudici calūniari. Qḋ mō q̄ nō possūt: dicunt ipsum esse corruptū. Q̄ vt cōtra illos iudicaret / nō nisi ipsi fecerunt / qui ɔtra seipsos p nobis tanta dixerūt. Quę vt negare non possent: etiā si coacti ⁊ inuiti / suis tamē psecutiōibus subscripserūt. Ideo ergo nolebant subscribere: vt liceret eis p calūniā corruptorū gestorum negare qḋ dixerant: ⁊ ideo postea instante iudice cōsenserūt / q̄ sentiebant omnibus apparere: nihil sibi adiudicari nolendo subscribere / nisi se verba sua vt sibi legerent timere: Maluerunt eñ prosecutiōes suas quibuscūq̧ nebulis postea defendere / q̄ eas tā cito damnare. Sed videte rogamus vos / quēadmodum ipsa sua defensione se prius implicēt: ⁊ agant causam nostram ⁊ omnino pimāt suā. Nam post collationem posteaq̄ victi appellare voluerūt: obiecta sūt eis hęc verba: ⁊ ea conāt peiore sua implicatione defendere: quādo ab eis q̄d egerint quęritis: Ita eñ vos putāt nō habere cor / vt nō intelligatis eos omnino esse superatos / quādo vobis ea dicunt que oīno nō dicerent si aliquid vtile qḋ dicerēt inuenirēt.

Q̃ nihil referat siue die an no-

ctu veritatis snia pferat: Ca. XII

Uis eni ferat victos hoies cōque ri q nocte cōtra eos est plata sen tētia/quasi nō sepe iudices audiē di necessitas tenet vt vsq ad multā partē noctis sedere cogant. Aut ideo nō est verū qd dicit q p noctē dicit. Nec audiunt scri

Ps. 41. pturā clamātē: Per diē mādauit dns mise

Ps. 91. ricordiā/z nocte declarauit. Et iterz: Ad an nūciandū mane misericordiā tuā/z verita tē tuā p noctē. At qd dixerūt nocte venisse ad dnm tenendū psecutores: nō attenden tes qn ipsis nocturnis horis etiā dns ve ritatē suis discipulis pdicauit. Nec aduer

Act. 20. b tere volūt/qd scriptū est/ aplm paulū vsq ad mediū noctis pduxisse sermonē. Si ha berent verū qd dicerent: nox eos impedire nō posset: sed sane tenebrosissimā noctē in suis mētibus patiebant/qn ptra seipsos tā ta pferebant: nec aduersitatis lucē puersus aim corrigebant. Et adhuc vtiqz dies erat: qn nobis forensi more de tpe pscribebant: dicētes causam lapsam esse: z agi iam olno non posse: nec intelligentes nihil se hoibus ostendisse/nisi qntum timuerūt/ne ageretur vbi eoz puersitas/z catholica veritas mō straret. Adhuc dies erat: qn volentes de struere iudiciuz romani episcopi melchia dis/quo purgat° z absolut° est cecilianus: z iam ipsum melchiadem traditorem fuisse dixerunt.

Quomodo iudiciū melchiadis destruere voluerūt/quē et macula re conati sunt similitudine nomi nis alieni: cū tamē donatū suū in famari noluerit silitudie nois sui:

B Uius criminatiōis cū (Ca. XIII. t ab eis eēt exacta pbatio: gesta p lixissima recitarūt: vbi melchiadis nomen qd aliqd tradiderit nō fuit. Et reci tauerūt etiā alia gesta: vbi melchiadē lege baf misisse diaconos cū litteris maxētij im peratoris z pfecti ptorij ad pfectū vrbis/vt reciperent loca q fuerāt a christianis tpe p secutiōis ablata. Ubi cū melchiadis crimē nullū appareret: dixerunt superiorib° traditio nis gestis traditorē stratonē fuisse recitatū: qd vocabat vnus etiam ex diaconis quos ad recipienda loca miserat melchiades: eū dē ipsum esse ptendentes z nō ostendētes: Neqz eni stratonē q tradiderat/ saltē diaco nū fuisse mōstrabāt. Qd etiā si esset: respon dim° eis ante paruū tēpus: l eodē clero ec clesie romane/duos petros diaconos fuis se. Ita mēte ceci/ tenebrosas calūnias ine ctebāt: addentes etiā manifestissimā falsi tatē: q nō solum nomen/sed etiā loca z re giones z psone cōuenirēt: qbus nō alius q ipse esse straton ostenderet: cū in illis gestis omnino nihil pueniēs/pter similitudinē no minis legeret: qua plena est cōsuetudo ge neris huāni: vt nō solum duos/sed etiā plu res vno noie vocitent. Nā ipi quoqz dona

B tum suū carthaginensem/ nc in iudicio mel chiadis ipse dānatus putaret: quē multi p magno habent/a donato casensi distinguē dū eē clamauerūt: qz donat° carthaginēsis ptra cecilianū missus fuerat ad melchiadis epale iudiciū: Tā crassā noctē l corde gestā tes/vt donatū isamari nollent silitudie nois sui: z melchiadem maculari vellēt silitudie nois alieni. Nūc aūt stratoni etiaz cassiani nomē addere dicūt/qd l collatiōe tacuerūt: qn stratō sol° cognoiale habere potuisset/z cassian° nō potuit. Nec attēdere potuerūt l terna sua nocte lpediti: nō solū duos iohā nes: vnū baptistā/alterū euāgelistā: sz etiā duos simones: vnū petrū/alterū magū: in ipo deniqz tā paruo nūero aploz: non solū duos iacobos/vnū alphei/alterz zebedei/sz etiā duos iudas: vnū sctm/alterū diabolū: cui tn iude aplo scto qsqs siliter mēte cecus de crimine iude traditoris calūniaret/ nō ni si istos imitaret. Nō eni mirum est si tales istos calūniatores post tam longū tempus patit existimatio mechiadis de duob° cas sianis/vel de duobus stratonibus: qualis euāgelica veritas patit de duob° herodib°. Nā qz nō est expressum/qs herodes p chri sto occisis infantib° ptinuo mortu° fuerit: z qs herodes cū pilato dnm psecutus sit: pu tātes vnū fuisse/obijciūt euangelio crimen falsitatis: Sic isti putātes vnū fuisse strato nē vel cassianū/obijciūt melchiadi maculā traditiōis: z tn illi tolerabili° errant/q nō so lū nomē/ verūetiā dignitas consonat: vter qz eni legit rex herodes: isti aūt dignitatem cōsonare mentiri sunt: qz vtrosqz diaconos fuisse nullo modo legere potuerūt.

De eo q falso dixerūt heretici/ p secutionis tempore nō posse epi scopos cōgregari. Ca. XIIII.

A Dhuc dies erat qn çertense conci liū/si tn cōciliū dicendū est: in quo vix vndecim vel duodecim epi fu erūt: vbi recitauim° traditores fuisse quos dā/q cū secūdo tigisitano ptra cecilianū sen tētias ptulerūt: falsum volētes ostendere/ dixerūt psecutiōis tpe nō potuisse l aliquā domum illos vndecim vel duodecim epos cōgregari: z vt pbarēt tēpus fuisse psecuti onis/ ptulerūt martyrū gesta: vt dieb° z cō

sulibus ꝯsideratis/ qđ tps fuerit appareret.
Que martyrum gesta/cõtra seipsos protu/
lisse cõuicti sunt. In eis quippe gestis/ ma/
nifestum est illo tempore persecutiõis chri/
stianas plebes solitas congregari. Unde
constitit non esse incredibile/ ꝙ etiam illi
episcopi in priuatam domũ similiter cõue/
nisse legebãtur: vt plebi que poterat/sicut
gestis martyrum continebat/ etiam perse/
cutionis tempore congregari/occulte ordi/
naretur episcopus: qui posset sibi etiaꝫ ipsi
occulte clericos ordinare in tanta necessita
te: vbi anterior episcopus cũ clero lapsus/p
epistolam ipsius secũdi/que ab istis allega
B ta est/ mõstrabat. Ex his martyrũ gestis q̃
ipsi pferebãt/admoniti sumus ⁊ in alia ge/
sta martyrũ intendere/ ⁊ inuenimus/ ⁊ dix/
imus/feruente tempore pscutionis/ ⁊ pri/
uatam domuꝫ/qđ illi fieri potuisse negaue
rãt/ congregationi christianorũ fuisse cõces
sam: ⁊ in carcere fuisse baptiçatos: vt vide/
rent ꝙ nõ esset incredibile tẽpore persecu/
tionis in priuatã domũ paucos episcopos
cõgregari: quãdo ⁊ in ipso carcere celebra/
bãtur sacramenta christi/in quo inclusi ho/
mines tenebant p fide christi. Quãtũ nos
ergo adiuuerint gesta martyruꝫ pferendo/
quis nõ videat qui nõ similem noctem ha/
bet in corde: qualem illi habebant qui hoc
non videbant?

Quomõ vanissime heretici de diebus et consulibus epaliũ cõci/ liorũ q̃stiões i collatiõe fecerant:

C q Ui etiã hinc gestis ip/ (Ca. XV.
sis certẽsibus calũniabant: qꝛ ibi
dies ⁊ consules legebant/ ⁊ exige/
bant a nobis/vt aliqua ecclesiastica conci/
lia pferrem⁹/vbi dies recitarent ⁊ cõsules:
Ipsi eñ carthaginẽse conciliũ factum sine
die ⁊ consule pferebant. Dicebant eñ etiã
ꝯciliũ cypriani consules nõ habere: vbi ta/
men legit dies: in illo autẽ ipsorũ carthagi
nensi nec dies. Nos aũt/ quod i manibus
erat/romanũ cõciliũ melchiadis sicut illud
certense ⁊ diem habere demõstrabam⁹ ⁊ cõ
sules: neqꝫ eñ tunc ad horã antiqua arci/
ua ecclesiastica discutienda nobis fuerunt:
vnde ista cõsuetudo etiam veterũ fuisse do
ceret. Nec tamẽ inanes eis etiã nos calum
nias mouere volumus: quare in cypriani
ꝯcilio dies inuenirent/in ipsorũ aũt nõ inue
nirent: quia illi vanas moras volebãt inne/
ctere. Nam etiã hoc exigebãt vt de scriptu/
ris sanctis ostenderemus alicubi dies ⁊ cõ/
sules esse conscriptos: quasi episcoporꝫ ꝯci/
lia scripturis canonicis aliq̃n fuerint cõpa
rata: aut possint etiã ipsi de scripturis san/
ctis pferre cõciliũ/vbi apli iudices sederit
⁊ accusatũ aliquẽ vel dãnauerit/ vel absol/
uerit. Et tñ rñdim⁹ eis/etiã pphetas libros D
suos ꝯnotatis ⁊ definitis cõmendasse tẽpo
ribus: quo anno/cui⁹ regis/quoto mẽse an/
ni/ quoto die mẽsis factũ fuerit sup eos ꝟ/
bũ dñi: vt ostẽderem⁹ ꝙ inaniter ⁊ calum/
niose de dieb⁹ ⁊ cõsulib⁹ episcopaliũ ꝯcilio
rũ questiones vanissimas excitarent. Fieri
aũt pot vt in codicibus sit varietas/dũ alij
etiã dies ⁊ cõsules diligentia maiore descri
bũt/alij supfluũ ꝑtermittũt. Sicut etiã co/
dex de quo primũ legim⁹ iudiciũ cõstanti/
ni: quo inter ptes cecilianũ innocentẽ/illos
aũt calũniosissimos pnunciauit: diẽ ⁊ ꝯsu/
lẽ nõ habebat. Quo etiã illi inuidiosissime
pclamauerunt ꝙ impatoris lras sine die ⁊
cõsule recitauim⁹: ⁊ tñ etiã ipsi alias eiusdẽ
iperatoris lras in causa felicis ordinatoris
ceciliani/q̃s mirabili cecitate ꝯtra seipsos p
tulerũt/sine die ⁊ cõsule recitarũt: nec eis in
de aliq̃d obiecimus: ne similiter vt ipsi tem
pora necessaria supfluis ꝟbis occuparem⁹.
Hec aũt modo dicim⁹/vt vobis saltẽ ocu/
los aperiamus: ⁊ tenebrosa nocte careatis/
quã vestri epi corde gestabãt: q̃ nocturnaꝫ
sentẽtiã cogitationi iudicis obiecerũt: ⁊ ip/
si per diẽ interiorib⁹ tenebris inuoluti/mi/
rabili cecitate ꝯtra seipsos tãta dixerũt.

Quõ cõstiterit cecilianũ accusa/ tũ a donato impatori cõstãtino a quo et innocẽs inter ptes est de/ clarat⁹: ⁊ quõ nõ martyrialis glo/ rie donat⁹ fuerit/sꝫ poti⁹ cecilian⁹:

l Egunt actis apud car/ (Ca. XVI. A
thaginis magistratuꝫ expressa ꝟba
primiani: vbi dicit/ ꝙ parentes eo/
rũ/nri maiores varijs exilijs vexauerunt:
Et i collatione pbare conant accusãtibus
maiorib⁹ suis/ab impatore cecilianũ exilio
esse dãnatũ. Dicũt in litteris suis cõmunio
nẽ suã esse ecclesiã veritatis/que persecutio
nem patitur/nõ que facit: ⁊ conant ostende
re cecilianum damnatum iudicio imperato
ris persequẽtibus maioribus suis. Et hoc
dicũt factũ nõ per donatum casensem/ sed
per eum quem ꝑ ceteris ꝑdicant donatum
carthaginensem. Hoc eñ scriptis suis p su/
os mõ iactare dicunt: Ubi victi iudicẽ ac/
cusant: quia noctem corde ipsorum noctur/
na veritas confutauit: Donatũ illum: illuꝫ
inquã donatum quẽ dixerunt ecclesie car/
thaginiensis ornamentum et martyrialis
glorie virum: sic cõmendare voluerunt/ vt
dicerent/ ꝙ apud imperatoris constanti/

ni cognitionē/ipse reum ⁊ asseruerit ⁊ conuicerit cecilianū. Illū ergo virū glorię martyrialis apud imperatoris cognitionē3/ceciliani damnatio ꝯsecuta est. Illo viro glorię martyrialis accusante ⁊ instāte/cecilianus ab imperatore damnatus est. Quod quidem nos falsum esse conuincimus:qui eiusdem imperatoris litteras quibus se inter partes audisse ⁊ iudicasse testatur: vbi ceciliano absoluto atq; purgato illorū3 calumnias detestatus est: ꝓlatas arcuio publico recitauimus. Cōtra quas omnino qd responderent nihil inuenire potuerunt:ad eas confirmādas contra seipsos alia protulerūt. Proinde a maioribus eorū apud imperatorem accusatum constitit cecilianū3: damnatū autē non constitit:immo etiā cō/

B stitit absolutū. Sed tñ vel vos videte q̄tū adiuuerint causam nostrā3 episcopi vestri: qui de illa voluerunt etiā falsitate gloriari. Si enī donatus ille vir glorię martyrialis apud imperatoris cognitionē reum asseruit cecilianum:⁊ illo viro glorię martyrialis accusante ⁊ instante/cecilianus ab imperatore damnatus est:respōdeant vobis quādo hęc agebāt:quis erat martyr:vtrum donatus/qui hominē apud imperatorem ꝑsequebat:an cecilianus/qui illo ꝑsequēte ab imperatore damnatus est? Vbi est nunc illa diffinitiua regula ipsorū cōmunionū donati:esse ecclesiam veritatis quę ꝑsecutionem patit/nō quę facit? Ecce patit cecilianus:donatus facit. Quis eorū est vir glorię martyrialis? Attēdite/aduertite: nolite in errorē ꝑniciosum adhuc vsq; seduci. Veritatē q̄ vobis occultabat/deus aperire dignatus est:falsitatem quę nobis ostendebat/deus cōfutare dignatus est. Tanto eius beneficio/quare adhuc estis ingrati? Hoc est nempe quod vobis sępe dicebāt:vnde cordis vestri oculos astuta fallacia caligabant.

Qr inferre ꝑsecutionē nō sit iniquitatis indicium si fiat propter iusticiam: Ca. XVII.

A T Adhuc etiam cōuicti inde se ia/
c ctant:inde nos lacerant:quia nos facimus persecutionē/ipsi patiunt. Hoc eis remansit omni ex parte superatis: vnde adhuc nebulas faciāt imperitis:hinc se quasi ostendentes ecclesiā veritatis/quę persecutionē patit/nō quę facit. Nō vos ergo adhuc fallāt:hoc eis facimus/qd maiores suos/⁊ ipsum quē ꝑdicant velut martyrialis glorię virū ceciliano fecisse gloriant. Hoc ille egit apud imperatorem/ vt conuictus cecilianus illius iudicio damnaretur. Hoc ⁊ nos egimus/vt isti cōuicti filia paterent. Si male fecit:quare hoc ille donatus faciebat? Si autem recte fecit/quare hoc catholica ecclesia parti donati nō faciat? Immo recte fieri/ vt illi dubitāt qui hoc maiores suos quos multum laudant fecisse gloriant:nec nos dubitamus qui hoc esse faciendum negare non possumus:vt sine effusione sanguinis/ qui verbis non emendantur/aliqua mitissima pęna legū3 corripiantur inquieti. Et si forte imperator permotus mente sacrilegā pertinaciam grauiore supplicio statuit esse plectēdā/mitius agāt iudices qb⁹ semper licuit lenire atq; emollire sentētiam: Quis non possit ostendi cecilianum ab imperatore cōstantino esse dānatū. A vobis tamen error ille sublatus ē: quo putabatis eam esse verā ecclesiam quę ꝑsecutionē patit nō quę facit: Fecit eñ donatus/passus est cecilianus. Et si ꝑsecutio/ B
nem patit pars donati/ patit cū illa etiam pars maximiani:quā ⁊ ipsi christi ecclesiā3 nō esse ꝯfirmāt. Nec p hoc ⁊ facere ꝑsecutionē nō est iniquitatis indiciū:q: ⁊ boni faciunt malis/⁊ mali bonis: ⁊ pati persecutionem non est iusticię documētum:quia eam non soli boni pro pietate/ sed mali pro iniquitate patiuntur. Cum enī dixisset dominus:Beati qui persecutionem patiunt: ne Matth.5.
inde se iactent heretici/addidit:propter iusticiam. Nam quāta mala nostris fecerint furiosissimi clerici ⁊ circūcelliōes partis donati/nostis ⁊ vos. Incensę sūt ecclesię:missi in flammas codices sancti:incensę etiam priuatę domus:rapti homines de sedibus suis:ex omnibus quę inerāt ablatis aut ꝑditis:ipi etiā laniati ⁊ excęcati. Nec ab homicidio potuit temptari: Quis sit mitius huic luci mori/ q̄ istam lucem auferre viuenti. Ventum est ad homines:non vt retenti aliquo ducerentur/sed tñ vt ista paterent. Nec tamē nostros ideo iustificamus/ quia ista perpessi sūt:sed quia pro christiana veritate/pro christi pace/ pro ecclesię vnitate perpessi sūt. Illi autem sub tā multis/ sub tam seueris legibus/⁊ sub tanta ecclesię catholicę quā dominus ei tribuit potestate quid tale patiuntur? Si quando enī morte mulctantur/aut ipsi se occidūt/ aut eorū cruentę violentię dum resistitur occiduntur:non pro cōmunione partis donati:nec pro errore sacrilegi schismatis:sed pro apertissimis facinoribus suis ⁊ sceleribus suis: quę more latronum ruinam furore et crudelitate committūt. Pro parte aūt donati

vix aliq̄d tale patiūt/q̄le cecilianū donato
instātē passū eē dixerūt. Aut ꝗ ꝑsecutio nō
oīs iniusta est: aut nō est ꝑsecutio dicēda cū
iusta est. Quapropṫ aut ꝑsecutionē ps do/
nati patiṫ iustā: aut ꝑsecutionē nō patiṫ/ q:
patiṫ iuste. Nō autē iuste passus est cecilia/
nus: q: innocens ꝓbatus ⁊ absolut⁹ ē. Qđ
quidē illi negauerūt: ⁊ potius ab impatore
dānatum esse dixerūt: ⁊ ideo maiores suos
maximeqꝫ donatū/ a se tanta ꝑdicatiōe lau
datū/ ceciliano ꝑsecutionē fecisse cōfessi sūt.
Illū autē cōuictū atqꝫ dānatū ꝓbare mini
me potuerūt: imo etiā/ ꝙ nos dicebam⁹ eū
esse absolutū atqꝫ purgatū/ ipi quoqꝫ mlta
ꝯtra seipsos legēdo firmarūt: ⁊ tñ liberū ar/
bitriū sibi ab impatore ꝯcessum esse iactāt.
Victi itaqꝫ ⁊ cōfusi: id sibi etiā nunc flagi/
tabāt debere cōcedi/ qđ maiores eoꝝ cecili/
ano nō cōcedebant: quē sic apud impato/
rē accusarūt: quē illis accusationib⁹ ab im/
peratore dānatū isti etiā mētiri voluerunt.
Si volūtas libera vnicuiqꝫ tribuēda est/ ce
ciliano prius tribuereṫ. Si hec nō hoī iudi/
ci ꝑmittēda/ sed deo poti⁹ dimittenda sunt/
cecilian⁹ ꝑus apud impatorē nō accusareṫ.

Qr causa ceciliani non p̄iudicet cause donatistarū q̄ min⁹ ad ecclesiastica redeat vnitate: Ca. XVIII.

Expergiscimini aliqñ/ non vos tarta
e reus obliget somn⁹: non in profun/
dū sacrilegi erroris adhuc impia cō/
suetudo demergat: iam consonate paci: co
herete vnitati: acq̄escite charitati: cedite ve
Luc. 24. f. ritati/ ecclīam catholicā icipientē ab hieru/
salē cognoscite vsqꝫquaqꝫ diffundi: nō cōi/
cat pars donati/ cui causa p̄iudicat cecilia/
ni. Totiēs eñ purgat⁹/ totiēs absolut⁹/ etiā
si nō esset innocēs/ nec causa cause p̄iudicat
nec ꝑsona ꝑsone. Hec verba ꝑ orbem terre
vniuersa ꝑsonat ecclīa: clamat etiā mēbꝛuꝫ
illi⁹ in africa: Testimoniū dei noui: negoci/
um ceciliani nō noui. Credo innocētē a ve/
stris maioꝛib⁹ insectatū/ quē lego totiēs ab
solutū: sꝫ qualiscūqꝫ sit causa ei⁹/ cause mee
nihil p̄iudicat: qualiscūqꝫ sit ꝑsona ei⁹/ ꝑso/
ne mee nihil p̄iudicat. Vos hoc dixistꝭ: vos
ad hoc subscripsistis: nec causa cause p̄iudi/
cat/ nec ꝑsona ꝑsone. Ecce dñs dicit ꝑ oēs
gētes incipientib⁹ ab hierlm: diuinā verita
tē in vna ecclīa teneam⁹: ⁊ humanas lites
aliqñ finiam⁹. Nūq̄d eni verba ista vbi dix
erunt: nec causam cause/ nec ꝑsonā p̄iudica
re ꝑsone/ vllo mō post istā collationē defen
dere potuerūt: ac nō poti⁹ se multo ꝑplexi⁹
implicarūt? Sic nāqꝫ in quibusdā scriptis
suis locuti sunt/ causam cause ⁊ ꝑsonā nō p̄/
iudicare ꝑsone.

De mira donatistarū cecitate et malicia circa intelligētiā ꝓuerbij: Causa nō p̄iudicat cause/ nec ꝑso/na persone: Capitulū XIX.

Vobis inquiūt dictū esse/ memo A
a riter recēsitū est/ ꝗ alloquimur no/
bis nō p̄iudicari ab his q̄ a nobis
vel reiecti sunt/ vel dānati: hi aūt qui ex ce/
ciliani ordinatiōe descēdūt q̄s de ꝑdecesso/
re origo numerat ad reatū/ quēadmodum
nō possūt ordinatoris sui criminib⁹ obliga
ri: cū ꝑ seriē ꝓcēsus pctōꝝ funiꝰ q̄scūqꝫ cōio
nis vinxerit vinculo/ necesse est vt cōsortes
faciat esse peccati. O mira defensio: tā den/
sum ⁊ artū est vbi eis adheserūt pedes: vt
eum euellere conantes/ frustra ⁊ man⁹ ⁊ ca/
put figāt: ⁊ in eodē luto hesitātes artius in
uoluanṫ. Ex eis eñ quos vel reiecisse se/ vel
dānasse cōmemorāt/ hoc est ex maximiani/
stis/ secū habēt felicianū ⁊ dānatorē primi/
ani: ⁊ a se dānatū in causa primiani. Quid
est qđ funē tā longū a ceciliano vsqꝫ ad hec
tēpora catholice ecclesie implicare conten/
dūt: ⁊ catenā suā in ꝓximo non attendūt?
Preclara quippe illa bagaitana sententia
de maximiano ⁊ socijs eis: Trahit iquit ad
cōsortiū criminis plurimos catena sacrile/
gij. Felicianus ergo ista catena trahebaṫ.
Sed illis nō p̄iudicat felicianus: quare no/
bis cecilian⁹? An forte vbi volūt p̄iudicat: B
vbi aūt nolūt/ cause nō p̄iudicat causa: ⁊ ꝑ
libidine ipoꝝ fortior est funis antiquus ꝙ
noua catena? Non p̄iudicat maximianus
feliciano a quo damnatus est? Non p̄iudi/
cat maximianus et felicianus primiano a
quo damnatus est? Non preiudicat maxi/
mianus eis qui dilationem acceperunt/ q̄/
bus in vno schismate sociatus est? Non p̄/
iudicat felicianus parti donati/ a qua ī eo/
dem honore susceptus est: nec baptismus
quē in sacrilego schismate dedit/ ibi destru/
ct⁹ est: ⁊ p̄iudicat cecilian⁹ tot christianis gē
tibus qui semel damnat⁹ est absens? Quo
modo primianus ter absolutus est p̄sens:
quomodo nō primianus? Preiudicat no/
bis olim defunctus ignotus: ⁊ istis nō pre
iudicat viuus/ a quibus legiṫ paulo ante
damnatus/ ⁊ quib⁹ cerniṫ modo sociatus?
Nobis inuoluiṫ funis ceciliani a q̄bus ig/
noraṫ: ⁊ illis non inuoluiṫ catena feliciani
quorū in eum sñia recitaṫ vbi ipsa catena
damnaṫ? Illis licet dicere: suscepim⁹ quos
damnauim⁹ ꝓ pace donati: q: nec cā cause
p̄iudicat/ nec ꝑsona ꝑsone: et nobis nō licet
dicere ꝓpṫ eos q̄s dānastis: nō deserimus

pacẽ christi: q2 nec causa cause ꝑiudicat nec
ꝑsona ꝑsonę: O ferreã frõtẽ/ o furoris tene/
bras/ nocturnã sentẽtiã iudici obijcientes:
ꝛ visu cordis nocte palpantes/ offendẽtes/
cadẽtes/ ꝯtra nos rabide litigãtes/ ꝛ ꝑ no/
bis tanta dicentes.

Qꝫ boni corporali cohabitatiõe vel cõsortio malorũ nõ polluunt sed ꝯsensiõe factoꝝ/ exẽplis ꝓbat et scripturę auctoritatibꝰ: ꝑcipue aũt ex aggei ꝓphetia: Ca. xx.

A Riup adhuc etiã mõ cõmemorare
audẽt ꝓphetica ꝛ aplica testimo/
nia: qbꝰ nos vniuersalit in illa col/
latiõe rñdimꝰ: ostẽdẽtes ipos ꝓphetas san
ctos cũ iniquis in vno tẽplo/ sub eisdẽ sacer
dotibus/ inter eadẽ sacramenta versatos:
nec tñ a malis fuisse pollutos: q2 nouerant
inter sanctũ ꝛ imũdũ: non sicut isti sentiunt
corporaliter ꝑplm diuidẽdo/ sed bene iudicã
do ꝛ bene viuẽdo discernere. Et hoc sine in
2. timoth. 2. d. termissiõe faciebãt: vt in illa domo magna
sicut dicit apls: alia vasa in honorẽ/ alia in
ꝯtumeliã/ seipsos a talibus moꝝ diuersita/
te mũdarent: ꝛ essent vasa in honorẽ vtilia
dño ad omne opus bonum parata. Sꝫ hñ
qd ipsi ex multis testimonijs/ q̃ in litteris
suis nõ intelligẽtes inseruerũt: quas in col/
latione ꝓtulerũt ꝛ legerũt: tãq̃ ꝑcipuũ de
aggeo ꝓpheta testimoniũ modo post col/
latiõe victi cõmemorarũt. In isto ergo ꝓ
pheta multo euidentiꝰ qd volumꝰ demon/
stramꝰ: q2 nõ corporalis sed spiritalis cõta/
ctus/ q fit ꝑ ꝯsensionẽ/ ipse polluit hoies q̃/
rum causam vnã facit ipsa consensio. Nam
qñ impios dñs etiã visibili pęna ꝑdere vo/
luit/ ipse ab eis iustos admonitiõe separa/
Gen. 7. uit: Sicut noe cũ domo sua ab eis q̃s dilu/
Gen. 19. uio fuerat ꝑditurꝰ: Sic loth ab eis q̃s igne
Numeri. 16. fuerat cõsupturꝰ: Sic ꝑplm suũ a synagoga
B abiron quã fuerat extincturꝰ. Ideo ꝛ illũ q
nõ habebat vestẽ nuptialẽ/ nõ illi q inuita/
uerũt/ ſ ipse dñs cuiꝰ erat ꝯuiuiũ ligari ius/
sit ꝛ ꝓijci. Neq3 eñ ꝛ ipe sicut piscis sub flu
ctibus erat: ꝛ sic ab inuitatiõibꝰ quõ piscis
a piscatoribꝰ videri non poterat. Proinde
ne putaret sicut isti putãt/ q velut vnꝰ in
turba latenter subrepsisset ignaris: ꝯtinuo
dñs in eodem ipso vno/ quẽ ligatis mani/
bus ꝛ pedibus in tenebras exteriores ex il
lo ꝯuiuio ꝓijci iussit/ multã societatẽ malo/
rũ esse intelligendaꝫ inter quos pauciores
boni in conuiuio dñico viuunt significare
Matth. 22. b. non distulit: Nã posteaq̃ dixit: Ligate illi
manus ꝛ pedes ꝛ ꝓijcite eũ in tenebras ex/
teriores: ibi erit fletus ꝛ stridor dentiũ: con

tinuo subiecit: Multi eñ sunt vocati pauci
vero electi. Quõ hoc verũ est: cũ potiꝰ vnꝰ
e multis fuisset ꝓiectus in tenebras exterio/
res/ nisi q2 in illo vno grãde corpus figura/
bat oim malorũ ante dñi iudiciũ conuiuio
dominico ꝯmixtorũ: A qbus se boni corde
interim ac moribus separãt: simul mandu/
cantes ꝛ bibẽtes corpus ꝛ sanguinẽ dñi: ſ
cũ magna distinctiõe: q2 isti in honore spõ/
si induti sunt veste nuptiali: nõ sua queren Phil. 2. c.
tes sed quę iesu christi: illi autẽ nõ habent
vestẽ nuptialem/ hoc est fidelissimã sponsi
charitateꝫ/ sua quęrentes nõ quę iesu chri/
sti: Ac ꝑ hoc etiã etsi in vno codẽq3 ꝯuiuio/
isti misericordiã mãducãt: illi iudiciũ/ quia
ipsius cõuiuij canticũ est/ quod ꝛ supra cõ/
memoraui: Misericordiã ꝛ iudiciũ cãtabo Ps. 100.
tibi dñe: nec ideo tñ dormit ecclesiastica di/
sciplina/ vt corripiat inquietos: Neq3 eñ a
populo dei separamꝰ/ quos vel degradan/
do vel excõmunicãdo ad humiliorẽ pęnitẽ/
do locum redigimus. Et vbi hoc facere pa/
cis ꝛ trãquillitatis ecclesię gratia nõ ꝑmit/
timur: nõ tñ ideo ecclesiã negligimꝰ: sed to/
leramus q̃ nolumus/ vt ꝑueniamꝰ quo vo/
lumus: vtentes cautela ꝑcępti dñici: ne cũ Matth. 13. d.
voluerimꝰ añ tẽpus colligere ziȥania/ simul
eradicemꝰ et triticũ: Utentes etiã exemplo
ꝛ ꝑcępto beati cypriani: q collegas suos fę/
neratores/ fraudatores/ raptores pacis cõ/
tẽplatione ꝑtulit tales/ nec eorũ cõtagione
factus est talis. Uñ ꝛ nos si triticũ sumus/
eiusdẽ beati martyris verba fidẽtissime di/
cimus: q2 etsi videnť i ecclesia esse ziȥania:
non tñ impediri debet aut fides/ aut chari/
tas nostra/ vt qm ziȥania i ecclesia cernimꝰ
ipsi de ecclesia recedamus. Hęc verba iustis C
sime ac pijssime dicerent maiores nostri/ eti
am si cecilianum ꝛ aliquos episcopos eius
malos viderent: quos tamẽ ab ecclesia se/
parare nõ possent ꝓpter illos quibus ma/
li demonstrari nõ poterant/ ꝛ eos bonos ꝛ
innocentes putabant: Hęc vba oĩno dice/
rent: hoc omnino sentirent: ne cum vellent
temere ziȥaniã separe/ simul ꝛ triticũ eradi/
carent. Quod ergo iussus ẽ quidã ꝓpheta 3. Reg. 13. c.
nec panẽ mãducare nec aquã bibere in sa/
maria/ quo missus fuerat vt corriperet eos
qui vaccas cõstituerant adorandas more
idolorum egyptiorum: hoc omnino facere
debuit qd ꝑcęperat dñs: cui tunc eo modo
illos corripere placuit/ vt nihil ibi alimen/
torũ tangeret ꝓpheta quẽ miserat. Nũqd
eñ in ecclesia nõ fit quotidie: qñ eos quos
acrius corripimꝰ/ etiã si in eorũ possessione
sumus/ nihil ibi apud eos cõtingimus: vt

sentiant q̃tū eorū peccata doleamus. Nū/ quid tamē ideo etiā plebis discessio facien da ē: vt sicut mollis herba indiscrete eradi cenť infirmi q̃ de corporibus hoim et ignotis factľ etiā si nobis sint cognita iudicare nō
D possunt? Nā in ipsa samaria ⁊ helias ⁊ heli seus erāt: etsi ipsi in solitudine/ nō tñ deui/ tāda sacramentoꝝ causa/ sed q: psecutionē ab impijs regibus patiebanť: Nā illic erāt nō vtiq; in solitudine sepata q̃ ipse ignora/
3. Reg. 19. b. bat helias/ septē milia viroꝝ qui nō curua/
1. Reg. 15. uerunt genu ante baal. Deniq; inter q̃cipu os sanctos habitus samuel ⁊ grauiter sau/ lem corripuit: ⁊ cū eo tñ ad offerēdū deo sa/ crificiū sine excusatione precit: nec pctōrū eius ɔtagiōe pollutus est/ sed oino mūdus meritorū suorum cōseruatione permansit. Sed istam nobis questionē q̃uis euidēter ⁊ in collatione ⁊ modo soluta sit/ euidenti⁹ tamē soluat aggeus: cui⁹ testimoniū q̃ cęte ris elegerūt: vt solū adhuc q̃ omnib⁹ iactēt.
Aggei. 1. Arguit dñs per aggeū pphetā/ populū ex babylonia residuū vbi captiuus tenebať/ q̃ domū dei negligerent/ ⁊ suas domos ex/ tollerent: et dicit pptereа se plaga sterilita/ tis eorū pcussisse regionē. Tunc zorobabel filius salathiel/ ⁊ iesus filius iosedech sacer dos magnus/ ⁊ omnes ille pplus diuinit⁹ inspiratus opari cępit in domo dñi dei sui.
Aggei. 1. b. Sicut eñ eadē scriptura dicit: Et suscitauit dñs spiritum zorobabel filij salathiel ex tri bu iuda/ ⁊ spiritū iesu filij iosedech sacerdo tis magni/ ⁊ spiritū residuoꝝ ois populi: et introierūt ⁊ faciebāt opera in domo dñi oi/ potentis dei sui quarta ⁊ vicesima die men sis sexti: secūdo anno sub dario rege. Ecce ⁊ dies ⁊ mēsis ⁊ annus definitus est: q̃n in/ trauerūt ad operandū in domo dñi. Credo q̃ illi viri/ ⁊ ille pplus operās in domo dñi imūdus/ q̃sertim q: dixerat ei dñs: Ego vo biscū: Deniq; videte qd sequiť: contexuit
Aggei. 2. a. eñ eadem scriptura/ ⁊ dicit: Septimo men se vna ⁊ vicesima die mēsis/ locutus ē dñs in manu aggei pphete dicens ad zoroba/ bel filiū salathiel ex tribu iuda/ ⁊ ad iesum filiū iosedech sacerdotē magnū ⁊ ad omnē pplm residuū dicens: Quis ex vobis vidit domū hāc in claritate pristina? Et quō vi/ detis eā modo/ cū nō sit in ɔspectu vestro? Et nunc q̃uale zorobabel dicit dñs: ⁊ q̃ua/ le iesus filí iosedech sacerdos magne: ⁊ q̃ua lesce omnis ppls terrę/ dicit dñs oipotens: ⁊ spūs me⁹ q̃est in medio vestrū. Bono ani mo estote/ qm̃ hęc dicit dñs oipotens: Ad huc semel ⁊ cōmouebo celū ⁊ terrā/ mare et aridā/ et ɔcutiā oēs gētes/ ⁊ veniēt o͡ia ele/

cta gentiū: ⁊ implebo domū hāc/ dicit dñs oipotēs ⁊c. Qua addidit etiā futura ɔ/ phetās q̃ dñi nři iesu christi rect⁹ intelligi solent: cui⁹ pplus verissimū et sctissimū est templū dei: nō etiā in eis qui pmixti tolerā tur/ sed etiā in eis q̃ nunc interim a talibus bñ viuēdo spiritaliter separāť: post ꝯo etiā corpaliter separandi sunt. Uerūtñ illuꝫ pplm cui ɔphetia ista q̃nūciata est/ ⁊ qui tūc ope rabať in domo dei/ vbi erāt ⁊ illi duo/ zoro babel fili⁹ salathiel/ et iesus filius iosedech quō sit exhortatus ⁊ cōmēdatus a dño/ sa tis in ɔmptu est videre i his verbis ɔphe tię q̃ sicut dicta sunt inseruimus. Nunquid nā ergo istū populū imundū possumus di/ cere: ad quē si q̃s accesserit inquinabiť: cui pplo dr̃: Et nūc q̃uale zorobabel dicit dñs: ⁊ q̃uale iesus filí iosedech sacerdos magne: et q̃ualesce ois pplus terrę/ dicit dñs oipo/ tens: ⁊ spūs meus q̃est in medio vestrum? Quis dementissimus dixerit istū esse po/ pulū ad quē si quis accesserit inquinabiť? Nūc ergo attendite qd post illā ɔphetiā/ q̃ huic pplo de christi tpibus annūciata ē ɔse/
quēter scriptura cōtexit: Quarta ⁊ vicesima Aggei. 2. b.
noni mēsis anno secūdo sub dario rege/ fa/ ctū ē verbū dñi ad aggeū ɔphetā dicens: Hęc dicit dñs oipotēs: Interroga sacerdo/ tes legē dñi/ dicēs: Si sūpserit hō carnē san ctificatā in sūmo vestimenti sui: ⁊ attigerit sūmū vestimenti sui panē aut pulmentum aut vinū/ aut oēm escā/ si sctificabiť? Et re/ spōderūt sacerdotes ⁊ dixerūt: nō. Et dix/ it aggeus: Si tetigerit inq̃natus in aia ali/ qua horū/ si inq̃nabiť? Et rńderūt sacerdo/ tes et dixerūt: inq̃nabiť. Et rńdit aggeus/ ⁊ dixit: Sic pplus hic ⁊ gens hęc in ɔspectu meo dicit dñs: ⁊ sicut opa manuū ipoꝝ: ⁊ q̃ cūq; accesserit ad illū inq̃nabiť ppter q̃sū/ ptiones eoꝝ matutinas a facie labiorū suo rum: et odio habebatis in portis arguētes. Quis ē iste pplus tā imūdus/ vt q̃sq; ad il/ los accesserit/ inq̃neť? Nū qd ille cui dictū ē q̃ualesce: ⁊ spūs me⁹ in medio vřm? Absit vt ille sit. Duo igiť erāt: Un⁹ imūdus: ⁊ al/ ter q̃ ad imūdū ɔhibeť accedere: q̃ exhorta bať q̃ualescere: q: spūs dei erat i medio eo/ rū. Si ergo duo erāt/ ɔñdanť et duo tēpla: vnū q̃ iste/ alteꝝ q̃ ille īgrediebať. Ɔñdanť ⁊ duo altaria: vnū q̃ iste/ alterū in q̃ ille vi/ ctimas offerebat. Ɔstēdanť et sacerdotes: hui⁹ alij/ ⁊ illi⁹ alij: quo ɔ suo quisq; popu/ lo separatim sacrificabant. Si autem quis/ q̃s h affirmare conať/ insanit. Sic erant isti duo ppli in vno pplo/ sub vno sacerdote ma/ gno/ vnū tēplū itrātes: sic erāt etiā sub vno
E

moyse qdā deū offendētes/ qdā deo placē/
1.Cori.10.b. tes: de qbus aplus dicit: Nō in oībus illis
bn̄placitū est deo: Neq3 em̄ ait in oībus il/
lis bn̄placitū nō ē deo/ tāq3 oēs displicerēt
deo: sed ait: nō in oībus illis bn̄placituz est
deo: ergo in qbusdā/ non de oībus. Et oēs
sub eisdē sacerdotib⁹ erāt in vno eodēq3 ta
bernaculo/ in vno eodēq3 altari hostias of/
ferebāt: ꝛ tn̄ distinguebant factꝭ/ nō locis:
aīo/ nō templo: morib⁹/ nō altarib⁹. Sicut
alij ad alios nō accedebāt/ ne ab eis inqui/
narent: hoc est eoꝝ malis factis non ꝯsen/
tiebant ne simul dānarent. Non em̄ ꝛ illos
malos moyses tantus ꝓpheta nesciebat:
quoꝝ impia murmura ꝛ horrēdas amari/
tudines quotidie sufferebat: sed istum ne/
1.Reg.15. scisse faciam⁹. Nūquid ꝛ samuel saulē nesci/
ebat: quē ꝑ os ei⁹ ęterna sententia dānarat
deus? Uerūtn̄ et ipm̄ et sanctū dauid vnū
dei tabernaculū intrātes inter eadē sacrifi/
cia videbat: sed distincte vtiq3 videbat: qꝛ
distinctos videbat: ꝛ vnū eoꝝ in ęternum
amabat/ alium pro tpe tolerabat. Sicut ꝛ
aggeus nouerat i vno pplo duos populos
vnū tēplū intrantes sub vno magno sacer/
dote viuētes/ ꝛ alterū ostendebat imundū:
alterū ad imundū accedere ꝓhibebat: ꝛ tn̄
nec illos nec seipsum ab eodē tēplo ꝛ ab eis/
dem altarib⁹ separabat. Ergo spiritalē pro/
hibebat accessum cōsensionēq3 factoꝝ: qḋ
ꝛ ipsa ỽba clamāt/ si aures assint quas ani
mositas furiosa non claudat/ aut strepitus
varię ꝯtentiōis nō impediat. Ait em̄ ꝓphe
Aggei.2.c. ta: Ois q accesserit illo/ inquinabit. Uitiū
notat q accedi ꝓhibuit: nō hoies ab hoib⁹
corporali disiūctiōe seclusit. Accedit autez
ad vitiū corruptionis vitio ꝯsensionis. Ac
ne quisq3 diceret illū populū cui primo di/
ctū est/ ꝓualesce qm̄ spūs me⁹ ꝑest in medio
vestrū/ paucis interpositis dieb⁹ in deteri⁹
cōmutatū/ vt audire mereret: Sic pplus iste
ꝛ gens ista: ois qui accesserit illo/ inqnabit:
dies em̄ ferme nonaginta cōputāt iter ver/
ba illa q̄ bona in pplm dicta sūt: et ista qb⁹
ei⁹ imundicia vitāda ꝑcipit. Ne quis ḡ hoc
putaret/ bonū illū pplm/ q̄uis hoc paruo tē
poris interuallo tā pessimū effectuz/ videte
qḋ sequit: attēdite qd dicat eo ipo die: hoc
est vicesima et quarta noni mensis q die di
ctū ē: Si pplus iste ꝛ gens ista/ ois q accesse
rit illo/ inqnabitur: cū em̄ h dixisset et mala
eoꝝ cōmemorasset/ qrū merito demōstrarē/
Amos.5.c. tur imūdi: addēs etiā ꝛ dicēs: Odio habe/
Aggei.2.c. batis in portꝭ arguētes/ ꝯtinuo subiūxit: Et
nūc ponite in cordib⁹ vestris a die hoc ꝛ su/
pra/ ꝑiusq3 ponatur lapis sup lapidē in tē/
plo dn̄i: q eratis cuz mittebatis in capsella
vigiti sata hordei: ꝛ fiebāt decē sata: ꝛ intra
batis in torculari exhaurire qnq̄ginta am/
phoras/ ꝛ fiebāt viginti. Percussi vos infę
cūditate: ꝛ vēti corruptione ꝛ grandine oia
opa vestra: ꝛ nō estis ꝯuersi ad me dicit do
minus. Cōstituite igit corda vr̄a a die hoc
et deiceps a quarta ꝛ vicesima noni mēsis:
ꝛ a die qua fundatū est tēplū dn̄i: ponite in
cordib⁹ vr̄is: si adhuc cognoscet in area: aut
siuitis/ aut malū/ aut ficus/ aut malograna
tū/ ꝛ ligna oleę q̄ nō fecerūt fructū a die hoc
bn̄dicā. Ecce ipso die etiā bn̄dici meruerūt.
Bn̄dictio ḡ hęc puto qḋ non ꝑtineat ad il/
los ad quoꝝ imūdiciā ꝓhibet accedi: ſ ad
illos bonos q ꝓhibent accedere. In vno ḡ
fuerūt et ꝑmixti ꝛ separati: permixti quip/
pe corpali tactu: separati aūt volūtatis ab/
scessu. Sed more suo scptura loquit: q̄ sic ar
guit malos/ tāq3 oēs in eo pplo mali sint: ꝛ
sic cōsolat bonos/ tanq3 oēs ibi tales sint.
Pro nobis ḡ epi vr̄i/ etiā in eo qḋ post col/
lationē victi subscripsisse dicūt/ aggei ꝓphe/
tiā posuerūt: vn̄ cōmemorāt euidēti⁹ ꝓba/
re qḋ dicim⁹: qꝛ in vno pplo/ in vno tēplo/
sub eisdē sacerdotib⁹ inter eadē sacramēta
hoib⁹ dissimili volūtate in mentib⁹ ꝛ diuer
sis morib⁹ sepantib⁹/ nec causa causę nec ꝑ/
sonę potest ꝑiudicare ꝑsona. Id etiā qḋ ex 5
apli epla/ scriptis suis etiā modo cōmemo/
rāt vbi ait: Nolite iugū ducere cū infideli/ 2.Cori.6.c.
bus: q̄ em̄ ꝑticipatio luci ad tenebras ꝛc. q̄
sup̄ cōmemorauim⁹: ꝛ quō recte itelligeret
ondim⁹: qd aliud agūt/ nisi vt nos cōmemo
rēt qbus h aplus scripserit? In eo qppe po
pulo corinthioꝝ qḋ dicim⁹ demōstram⁹: ne
forte arbitrent ꝓphetaꝝ tm̄modo moris
fuisse/ ꝛ nō ad noui testamenti/ ſ ad veteris
cōsūmationē ꝑtinere/ sic arguere repbēsibi/
les/ q̄si oēs in eo pplo arguāt: ꝛ sic alloq lau
dabiles/ q̄si oēs ibi laudent. Ecce ꝛ ad co/
rinthios sic aplus loquit: Paulus vocat⁹ 1.Cori.1.a.
apl's iesu christi ꝑ volūtatē dei/ ꝛ sosthenes
frater eccl'ię/ q̄ est corinthi: sanctificatꝭ i chri
sto iesu vocatis sctis cū oib⁹ q inuocāt no/
mē dn̄i nostri iesu christi in omni loco ipoꝝ
ꝛ nostro: Gr̄a vobis ꝛ pax a deo pr̄e nostro
ꝛ dn̄o iesu christo. Gr̄as ago deo meo sem/
per ꝓ vobis: in gratia dei q̄ data est vobis
in christo iesu: qꝛ in oībus diuites facti estꝭ
in illo/ i oi ỽbo ꝛ i oi scia: sicut testimoniū
christi ꝯfirmatū ē vobis: ita vt nihil vobis
desit i vlla gr̄a. Quis hęc audiēs credat in
eccl'ia corinthioꝝ esse aliqs reprobos: qn̄q/
dē ỽba ista sic sonant velut ad oēs directa
sit ista laudatio? Et tn̄ paulo post dic: Ob/

secro aūt frēs vt idipm dicatꝭ oēs: ⁊ nō sint in vobis schismata. Rursus tamē ibi horrēdo vitio velut oēs arguens atq̧ increpans
1. Cor. 1. b. dicit: Diuisus est christus? Nunquid paulus crucifixus est ꝓ vobis: aut in noīe pauli baptizati estis? Puto aūt eos q̄ in eo pplo dicebāt: Ego sum christi / nō duxisse iugū cū eis q̄ dicebāt: Ego sū pauli: ego aūt apollo: ego vo cephe: ⁊ tū oēs ad vnū altare accedebant et eadē sacramenta cōicabant: q̄ eadē vitia nō cōicabant. His eñ corinthijs
1. Cor. 11. g. etiā illō dictū est: Qui mādūcat ⁊ bibit indigne / iudiciū sibi mādūcat ⁊ bibit. Quid eñ aliud aplūs nisi istos vaniloq̄s cogitabat / vt ei nō sufficeret dicere: iudiciū mādūcat ⁊ bibit / nisi adderet / sibi: ne h̄ etiā ad illos ptineret / q̄ pariter quidem sed nō iudiciū manducabant? In ipsis etiā corinthijs ibi erāt qui nō credebāt resurrectionē mortuorum: q̄ singularis fides est christianorum.
1. Cor. 15. b. Cū eis ita dicit aplūs: Si aūt christus ꝑdicatꝭ q̄ resurrexit a mortuis: quō quidaȝ dicunt in vobis: q̄ resurrectio mortuoꝝ non est? Nō dixit in hac terra vel in hoc mūdo: sed in vobis inquit: Neq̧ posset de christi resurrectione ꝑscribere / nisi iam vtiq̧ christianis: q̄bus de ipsa resurrectiōe christi dicit: Sic ꝑdicam⁹ / ⁊ sic credidistis. Nūc attēdamus verba illa q̄bus corinthioꝝ ecclesiā
1. Cor. 1. a. in eplę principio sic laudat vt dicat: Gr̄as ago deo meo semp ꝓ vobis in gratia dei q̄ data est vobis in christo iesu: q̄ in omnib⁹ diuites facti estis in illo / in omni vbo et in oī sciētia / sicut testimoniū christi cōfirmatū est in vobis: ita vt nihil vobis desit in vlla gratia. Ecce sic erāt ditati in christo in omi verbo et in omni sciētia / ita vt eis nihil deerat in vlla gr̄a: vt in illis essent q̄ resurrectionē mortuoꝝ adhucusq̧ nō crederēt. Puto aūt qō isti q̄bus nihil deerat in vlla gratia / nō ducebāt iugū cū eis q̄ resurrecturos mortuos nō credebāt. Ecce quō nō ducunt iugū cū infidelib⁹: q̄uis eidē pplo misceātꝭ: ⁊ sub eisdem sacerdotibus eisdē sacramētis imbuantꝭ. Deniq̧ ipe aplūs ne huic infidelitati consentiret / quoꝝ iam fides tenebat resurrectionem mortuorum: non eis prçcepit corpalē sepationē: multi quippe erant / nō
1. Cor. 5. a. sicut ille vn⁹ / q̄ vxorē pris sui habuit quē liberiore correptiōe et excōione iudicat dignum: Lōge aliter iste / aliter vitiosa curāda et sanāda est multitudo: ne forte si plebe separetꝭ ꝓ schismatis nefas etiā triticum eradicetꝭ. Eos ergo q̄ iā credebāt resurrectionē mortuoꝝ / ab his q̄ eam in eodē pplo nō credebāt / nō corpalit sepat s̄ spiritaliter sepa

re nō cessat dicēs: Nolite seduci: Corrūpūt 1. Cor. 15. e.
mores bonos colloquia mala: Nō corū cōgressum / sed cōsensuȝ timet: ne malis collo quijs accōmodēt fidē: q̄ corrūpunt bonos mores. Moribus ꝗ eos nō altarib⁹ admonet separi. Postremo añq̧ eis hęc apls scri G
beret / in eadē ecclia erāt q̄ resurrectionē nō credebāt: ⁊ q̄ erāt q̄bus nihil deerat in vlla gr̄a: ⁊ illi istos ifidelitate sua nō inq̄nabāt: q̄ isti illis ad eandē infidelitatē nō cōsentiebāt. Ecce quō illo nō accedit / ne q̄s q̄s accesserit inq̄netꝭ: Ecce quō nulla pticipatio 2. Cor. 6. c.
est lumini ad tenebras: Ecce quō q̄uis intra Matth. 13. f.
eadē retia / natēt pisces vtriq̧ / nec causa causę ꝑiudicat nec psona psonę. Cū eñ ita sit / q̄ tā cruda stultitia / q̄s tā ferre⁹ cordis somnus posset nō aliq̄n sentire ceciliani cām catholico orbi terraꝝ / cui nō cōicat ps donati ꝑiudicare nō posse: si nō ꝑiudicat pti donati causa maximiani / vel poti⁹ cā feliciani ⁊ primiani nō cōiūctoꝝ / pauloante dānatoꝝ? Sufficit certe vt ḿ ipsos loq̄mur / q̄ pisces mali sub fluctib⁹ latitantes ignaros nō polluūt piscatores: q̄uis nō sit de piscatorib⁹ q̄stio / q̄s fortasse in illa silitudine domin⁹ angelos intelligi voluit. Magis eñ attēdēdū est intra ipsa retia pisces bonos a malis non posse maculari. Neq̧ eñ ⁊ ipsi nō vidēt inuicē simul natātes: sicut a piscatorib⁹ intra aquā positi nō videntꝭ: s̄ vt dixi sufficit causę / noscere q̄ mali nō polluunt: quoꝝ malefacta nesciuntꝭ.

De pacificis in ecclesia / ceciliani tpibus q̄ laude digni extiterint.

Uerūt q̄dē tpe ceciliani (Ca. XXI
f beati pacifici / q̄ eū etiā si inocēs nō essent / sciētes ꝓ catholica vnitate tolerarēt: cū eñ viderēt tot ignotis gētibus ꝑ q̄s ipsa vnitas dilatatꝭ: sacrametoꝝ pticipādoꝝ cōione coherere: eisq̧ talē nō posse mōstrari / q̄lē ipsi eū esse cognoscerēt / ipsisq̧ se ꝯ istas calumnias defenderēt verbis beati ⁊ pacifici cypriani: clamarētq̧ fideliter ⁊ dicerēt: Ideo ꝓpter cecilianū nō deserim⁹ vnitatē: q̄ etsi videntꝭ in ecclia eē zizania / nō tñ impediri debet aut fides aut charitas nr̄a: vt q̄m zizania eē in ecclia cernim⁹ / ipsi de ecclesia recedam⁹. Istoꝝ pacifice patiētię cōuenitret ꝑclarissima laus illa q̄ laudatꝭ angelus ecclię ephesi: cū nemo recte intelligens dubitat ipr̄ ecclię gestare psonā cui dicit in apocalypsi: Scio opa tua ⁊ laborē ⁊ patien Apocal. 2. a.
tiā: ⁊ q̄ nō potes sustinere malos: ⁊ teptasti eos q̄ se dicūt aplos eē ⁊ nō sūt: ⁊ inuenisti eos mēdaces: ⁊ patiaꝫ habes ⁊ sustinuisti eos ꝓpt nomē meū ⁊ nō defecisti. Sicut

illi laudanť qui in ista vita ceciliani tempo
re fuerunt:qui ꝓpter nomē dñi/quod sicut
vnguentū effusum ꝑ innumerabiles gētes
toto iam orbe fragrabat/nō deficerent:pa/
tientissime sustinendo etiā quē malum non
possent/si malus ille esset/qui eorū iudicio
alijs mōstrari ⁊ ab eis velle separari qḋ nō
possent: Nostra alia causa est:arrogare no/
bis laudē hui⁹ patientię nō debemus: Nō
em̄ possumus diligere nos ꝓ pace tolerasse
qḋ ad nostrā cognitionē ꝓrsus non potuit
peruenire.

Quomodo donatistarū mali/uolentia fecerit vt factū eorū circa cecilianum toti ꝓiudicaret ecclesię vnitati. Ca. xxii.

Nobis ceciliani causa sub fluctib⁹
fuit:vox nostra talis ē qualis chri/
stianarū gentiū cęterarū: ɔtra ꝗs
isti nō inuenerunt dīno qḋ dicerent. Verū/
tamē ignotā ceciliani causam recte credim⁹
bonā:quē semel inimicoꝝ factione damna
tū:ipsis aūt accusantibus tertio legim⁹ ab/
solutū. Aut credant isti centum ferme ep̄is
ꝑti donati de criminibus primiani:⁊ tūc co
gant nos credere septuaginta maiorib⁹ su/
is de criminibus ceciliani. Q̄ aūt dicūt ce
cilianum obiecta sibi nullo cōcilio crimina
cū absens fuerit tacendo firmasse: firmauit
ergo ⁊ primian⁹ crimina/ꝗ centū ep̄is sibi
obiecta nec postea saltē ostendiť diluisse:
sꝫ videlicet nec causa causę ꝓiudicat/nec ꝑ/
sona ꝑsonę/ne pars donati minuať:ꝓiudi/
cat aūt vt christi hereditas diuidať. An ve
ro ceciliani causa non ꝓiudicat vnitati ca/
tholicę quā tenemus/et cui⁹ societate gau/
demus/cū fuerit cecilianus carthaginensis
ep̄us: ⁊ ꝓiudicat ei causa nouelli tyricēsis/
faustini tuturbitani: ꝗs nec accusādos po
stea sicut cecilianū felicē ꝗ putauerūt:quo/
rū noīa/ imo vero ipsaꝝ ī ꝗbus fuerūt ciui
tatū nec vniuersę africę nota sūt/ aut fortas
se nec vniuersali ꝓcōsulari ꝓuincię? Ecce
quorū pisciculorū/etiā si mali fuerunt tā in
ꝓfundo latentiū cām nolūt ꝓiudicare cau/
sę tantę piscationis/cui⁹ plena retia toto or
be diffusa sunt:ꝗ piscib⁹ iuxta natantibus
vix noti esse potuerūt. Cur aūt nō credam⁹
etiā istos innocētes fuisse: qñ nec accusari
ab eis sicut dixit postea meruerūt:⁊ ille pur/
gari potuit quē maiores eorū maloꝝ oīm
fontē in cōcilio illius inimica cōspiratione
dixerunt?

De iniqua criminatione dona/tistarū/qua dixerūt catholicos aurū dedisse iudici/ vt pro eis ferreť sententia: Capitulū. xxiii

Sed qualescūq̄ isti fuerit/quid ꝑti/ A
net ad nos? Neq̄ em̄ vere non no
bis cōcedūt/vt istoꝝ nescio quoꝝ
causa atq̄ ꝑsona nō ꝓiudicet causę atq̄ ꝑ/
sonę ecclesię catholicę:vel si nec causa cau/
sę ꝓiudicat/nec ꝑsona ꝑsonę:⁊ tñ obijciunt
nobis vt adhuc vos seducāt/ q̄ aurū iudi/
ci dederim⁹/vt ꝓ nobis ɔtra illos sñiam di
ceret. Vos dicite si potestis/q̄tum dare de
buerim⁹ electis defensorib⁹ ep̄is vestris:vt
tanta cōtra se ꝓ nobis vel dicerent vel ꝓ/
ferrent: vt sic agerēt causam nostrā/ sic peri
merēt suā? Quāti emere debuim⁹/vt post
verba primiani ꝗbus dixerat: Indignū ē
vt in vnū cōueniāt filij martyrū ⁊ ꝓgenies
traditorū:venirēt tñ/⁊ ī vnū nobiscum/ qḋ
indignū dixerāt cōuenirent? Quāti emere
debuim⁹/vt more forensiū aduocatorū de
temporib⁹ ⁊ dieb⁹/ de ꝑsonis etiā nobis ꝓę
scribere conarēť:⁊ sic oībus hoībus etiā il/
lis q̄ nras disputationes intelligere nō pos
sent/satis apparere mōstrarēt q̄ malā cām
haberent:quā ꝓferre ⁊ agere sic timebant
apud eū iudicē/cui⁹ erga se benignitatē at/
q̄ iusticiā tanto ꝓconio laudauerant:⁊ cui⁹
motum aduersum se nullū adhuc senserāt?
Quāti emere debuimus/ vt ipsi deinde exi
gerent nō secū agi debere forēsibus formu/
lis/sed diuinis potius testimonijs:⁊ de scri
ptur̄ sanctis sibi se respōsuros esse ꝓmitte/
renť? Et cū mādatū cōcilij catholici/qḋ ob/ B
tuleramus/ recitatū esset:atq̄ ī eo ipsis eti/
am cōfitentib⁹ claruisset/nos ecclię catholi/
cę testimonijs sanctaꝝ agere voluisse: rur/
sus tāq̄ obliti qḋ sibi placere dixissent/ad
easdē forenses ꝓscriptiones ꝑplexis ⁊ odi/
osis cōtētionib⁹ remearēt. Quāti emere de
buim⁹/vt subscriptionū nostrarū ꝗ in eodē
mādato demōstrabāť numerositate cōmo/
ti/exigerent toti⁹ cōcilij nostri ꝓsentiā: ex q̄
cōcilio nō nisi decē ⁊ octo s̄m edictū cogni/
toris aderam⁹:⁊ q̄stionē falsitatis īferrēt q̄
alijs subscribere nō potuerūt? Sic em̄ ꝓuē/
tū est/vt eoꝝ quoq̄ numer⁹ recēsereť:⁊ ip/
si in ea falsitate dephenderenť cui⁹ in nos
suspitionē intendere voluerūt:ita vt nō so/
lum quidā in eorū mādato legerenť subscri
psisse ꝓ absentib⁹/q̄ nec carthaginē vene/
rant/verūetiā quēdā recitatū ⁊ nō respōdē
tem cū in itinere defecisse dixissent: quęsitū
q̄ ab eis esset/ quomodo apud carthaginē
subscribere potuerit q̄ in itinere iam defece
rat:post magnas angustias ꝑturbationis
atq̄ incōstātis ⁊ varię responsionis suę/nō

uenientem/sed posteaq̄ subscripsit ad propria remeantē in itinere defecisse asseuerarent. Deniq̄ sub diuina testificatiōe interrogati: vtrū eum cōstaret fuisse carthagini/ vehementi⁹ pturbati dicerēt: qd si z ali⁹ se p eodē apposuit: atq̄ ita verbis suis falsitatem quā nobis obiecerāt/in suo mādato apparuisse/z cōuictam claruisse firmarunt.

De falsa gloriatione donatistarū sup epōꝝ suoꝝ nūerositate cōficta: ac de subdola dilatione obtēta: et de sollicita fuga cause pertractāde: Capitulum xxiiii.

Quāti emere debuim⁹: vt cum vellent de numerositate gloriari/etiā in hoc mendacia sua proderent? Nam cum aliquanto amplior nostrorum numerus affuisset: dictumq̄ a nobis esset/ alios centum ferme episcopos catholicos: partim senectute/ partim valitudine/ partim diuersis necessitatibus impeditos non venisse carthaginem: illi hoc audito/ multo plures suos nō venisse dixerunt: Sicut etiā nunc plusq̄ quadringentos p totā africā se esse iactātes: obliti sunt q in sua notaria posuerūt: vsq̄adeo se oēs venisse carthaginē/vt eis solis exceptꝭ quos vel i ppriis sedibus/vel in itinere tenuit corporis egritudo/nec grauissimos senes ānositas z labor plixi itineris potuerit impedire. Et lecte sunt in mādato eorū subscriptiones/ sicut facta supputatiōe rēdit officiū/ ducenti septuagintatres: annūeratis etiā his in qb⁹ falsitas dephensa est: z qui p absentibus subscripserāt/q egritudine detenti nō potuerūt venire carthaginē. Quomodo ergo verū est plures quadringentis eos esse: qñ illos solos carthaginē nō venisse dixerūt/ quos valitudo corporis impediuit: cū z p ipsis quibusdā alii subscripserūt: vt nō dicamus hoc p oibus egrotantib⁹ esse factū? An forte sic eos inuaserat pestilētia/vt eoꝝ tertiā partē repēte psterneret? Sic autem a primatu suo p tractoriā fuerit euocati cū ōtermissis pperarent cōuenire carthaginē/vt scirent se decepisse qd haberēt optimū in causa: vt ingens eorū numerus appareret: quasi tāto plus psit ad aliqd faciliꝰ inueniēdū qto maior fuerit querētiu3 multitudo eorum. Quāti emere debuim⁹: vt in diē pendinū vtriusq̄ nostrū cōsentientibus cognitione dilata/pridie p notarium peterēt: vt sibi nrm mādatū ab officio ederet: quo instructi adesse possent/causantes q cōscribendis gestis tā angusto tpe occurrere nō posset officiū? Sic eni factū ē vt sequenti die cognitionis/ quis iniuste petentes/ acciperēt dilationē. Qui ɔsiderata causa q mādato nro tota continebat/magnas patiebant angustias cū vincerent: tñ ecōtra suos venire ɔsensus. Quid eni iusti⁹ q petere dilationē tāta veritatis firmitate coturbatos? Quid his vtinā ɔfuisset/vt ɔsiderato mandato nostro cui rñdere minime potuerūt/ corrigere potius prauitatē q in deteri⁹ augere maluissent. Juste itaq̄ dilationē petebāt: Sed pridie nō debuerant in notaria sua dicere/ ideo sibi nrm edi debere mādatū: vt parati ad diē cōstitutū venirēt: qz exceptores occurrere cū gestoꝝ ɔscriptione nō possent: Nā istud quāti emendū fuit vt ipsam peterēt dilationē z acciperēt sex dierū: vt nemo possit eos dicere āgustia tpis impeditos/nō potuisse nostro respondere mādato dato? Ipso vero tertio nostre collationis die quāti emēdū fuit/vt inanissimis z supuacuis moraꝝ interpositionib⁹ se oino puenire ad causam nolle monstrarent? Et q malā causam haberent ipso suo timore clamabāt: q q eoꝝ timor z etiā in testimoniū manifestissimū vocis erupit/quādo dixerūt: Sēsim inducimur i causam. Et alio loco. Prouidet inquiunt ptās tua sensim nos in cause interna deduci. O violentia veritatis/quolibet aculeo qbuslibet vngulis fortior ad exprimēdā cōfessionē.

De intentione hereticorum patefacta: et ad quid catholici collationē ab imperatore obtinuerint: z de timore hereticorum ne veritas litteris patesceret. Ca. xxv.

Congregāt ex vniuersa africa episcopi: ingrediunt carthaginē/cū tāta speciosi agminis pompa: vt tā magne ciuitatis oculos in se intētionēq̄ cōuertant. Qui loquant p oibus/eligunt ab oibus. Locus etiā re tanta dignus in vrbe media pcurat. Utriq̄ cōueniūt: iudex ptesto est: tabule patēt: suspēsa omniū corda: exitū tāte collationis expectāt. Tunc a lectissimis et disertissimis viris: quātis viribus agi debuit aliqd: tantis agit vt agat nihil. Querūt psonas forensi more discutere/in qua questione annosa etiā tpa litigatores cōterere cōsueuerūt. Ista quippe actione catholicos mādatū suū diuinis potius testimoniis q forēsib⁹ formulis ɔfessi sunt: z similiter se de scripturis respōsuros esse pmiserūt. Et qm mirifica opitulatione deus voluit/vt cū querūt psonā petitoris/ne veniret ad causam/ipa inquisitio petitoris in mediū subito mitteret causā: clamant hēda/

ri viri ad quid agēdū videbant electi: ac se
potius ad nō agendū electos esse testant: ꝛ
inuidiose iudici cōquerunt/sensim se i cause
interna deduci: quasi aliquid aliō ꝑtermis/
sis oībus agi debuerit ꝙ illō qō tāto post/
vel sero agi volebāt: qꝛ nunꝗ prorsus agi
B volebāt vbi vinci metuebāt. Huiꝰ timoris
apertissimā vocē/ꝗs de illoꝝ clauso pecto/
re excuteret: ꝛ nō dico si eos donis largissi/
mis ditaret/sed si eos pęnis crudelissimis
torqueret? Cū enī ꝑsonaꝫ petitoris forensi
tritura cōquirerēt: ꝛ volentes ostēdere nos
esse petitores/vt ꝑsonas nostras ꝑmitterē/
tur iure discutere/ꝛ moras annosissimas in
uenire/legerunt libellū nostrū aliqñ ꝓcōsu/
li datū: quo eos petimꝰ ꝯuenire vt ipsa in/
ter nos tunc collatio fieret quodāmodo ab
impatore vt fieret impetrauimꝰ: ꝛ eo libel/
lo nos quasi petitores eē mōstrarēt: respō/
sū ē a nobis/ideo nos semꝑ voluisse fieri col
lationē: nō vbi eis crimina obijceremꝰ/ sed
vbi ea quę solent obijcere purgaremꝰ. Pro
pter hoc heretici ꝛ ab ecclesię vnitate sepa/
ti/quia crimina obijciunt ꝗ ꝓbare non pos
sunt. Deinde qꝛ videbat cognitor secutus
ordinē tēporū/vt gestis ꝗ ꝓtuleramus/vbi
et ipsi apud ꝑfectos collationē ꝓtulerant/
ideo ꝑferret libellū nostrū ab ipsis ꝓlatuꝫ:
quia gesta illa ꝑfectoria tpe ꝑcedebant. Fa
cillime nos atꝗ iustissime hac occasiōe ob
lata a cognitore impetrauimꝰ/vt si ea ꝑfer/
ret ꝗ tpe priora esse constaret/illud iuberet
potius recitari/ vbi ipm apud imperatorē
ꝯstātinū ꝑ amillinū ꝓcōsulē accusarūt ceci/
lianū: cuiꝰ crimia nrę cōmunioni obijciūt:
ꝗ volebamus illa collatione purgare. Pro
inde posteaꝗ legi cępit: qm̄ illic apertissi/
me in oībus vincebant: clamare cęperunt:
Sensim inducimur in causā. Et iterū: Pro
uidet potestas tua sensim nos in causę inte
riora deduci. O magna/sed nō mirāda ꝯfu
sio: Quādo enī demon sic exorcistā timeret
quō timuerūt ne illa legerēt: vbi apparebat
cecilianꝰ ꝛ ab eorū ꝑdecessoribus apud im/
peratorem accusatus: ꝛ tot iudicijs nō solū
episcopalibus sed etiā imperialibꝰ absolu/
C tus? Uel quanto ꝑcio emere possemus/ ꝙ
ipso timore turbati redire ausi sunt etiā ad
illius tpis ꝑscriptionē/ vbi dixerāt: lapsam
iam esse causam/ ꝛ quattuor mensibus euo
lutis agi iam oino nō posse? Quid est hoc?
Quis tā idoneus iudex inueniri pōt animi
eorum/ ꝙ timor iste sic expressus/ sic aper/
tus/vt cū timor soleat adimere libertatem:
isti tam libere timuerunt vt in iudiciū suuꝫ
de mala sua causa nec silentio tegerunt/ sed

verbis apertissimis ꝓderint? O vehemen/
tem trepidationem ad extorquendam con/
fessionem. Tam fortis ex ore ꝓsiluit timor:
vt eius impetu de frōte fugerit pudor. Sꝫ
cum legerent ea quibus ostēdebatur cecili/
anus accusatus atꝗ purgatus: petitores
ꝓpter agendam causam inquirebant: per/
sonę discutiebant. Et ꝙuis morarū tendi/
culę ne ad ipsam causam peruenirent/tergi/
uersatione necterent: tamē ꝓpter agendaꝫ
causam etiā ista postulari veluti iure vide/
bant. Postꝙ causa optima ceciliani recitā/
da prolata est: reuocatur explosa ꝛ cōuicta
ꝑscriptio: diem causę agendę iam transisse
clamatur.

De eq̄tate cognitoris: Ca. XXVI

Quid adhuc expectatis/ quid pro
nobis ꝓnūciauerit cognitor: cum
videatis quid ꝯtra seipsos episco/
porum vestrorū ꝓnunciauerit timor? De/
derat certe ipse cognitor potestatem: vt ali
um cum ipso quē vellent iudicem constitu/
erent. Quod illi recusarūt: qm̄ si aliquē de/
legissent/ mentiri vobis nō possent etiam a
nobis ipsum fuisse corruptuꝫ. Sed fecerūt
qō recusauerūt: constituerunt prorsus cum
illo alium iudiceꝫ/nō quēlibet extraneum/
sed intimū suum. Ecce ipse timor eorum ali
us iudex fuit: certe ipē a nobis nihil accepit
ꝛ ꝓ nobis libere iudicauit. Non gratifica/
tus est eorum personę quibꝰ internus hęre/
bat: de quorum secreto cubiculo ꝓcedebat:
Et anteꝗ causa diceret prior iudicauit/ qꝛ
eam prior in ipsorum corde cognouit. De/
niꝗ processit ille vt causam nosset: ꝓcessit
iste qui nouerat. Ille iudicauit stando/ au/
diendo/loquendo: iste tātūmodo in mediū
ꝓcedendo. Puto quod melius dicerent/ vt
causa iam non ageret. Quāto enī citius eā
finiuit litigatoris timor ꝙ cognitoris la/
bor. Ille quęrebat quid ex eoruꝫ chartulis
legeretur: iste iudicauit quid in eorum cor/
dibus ageret.

Q̄ subtiliter hereticorum ad vl timū sit cōclusa astutia: Ca. XXVII.

Quomodo autem ad hoc venerant
territi eis quę ꝓlata fuerāt recitā/ A
da/ vt dicerent iam lapsam causaꝫ
esse temporibus ꝛ agi non posse? Proposu
erūt nobis quod iam fuerat ante trāsactū:
vt si de scripturis sanctis ageremus illa mi
nime legerent: Si autem illa recitāda lege/
remus: habere se validam ꝑscriptionem: vt
lapsam temporibꝰ causam omnino agi nō
sinerēt: cum ipsi non seruauerint qō ante
promiserāt: se mandato nostro/ vbi nos ec/

clesię causam scripturarum testimonijs re/
sponsuros:qui petitorum discutiendas eē
personas:non more disputantium/sed mo
re litigantium contendebant. Respondi/
mus ergo eis:vt si nihil aliud agi mallent
nisi vt quęreretur quę vel vbi sit catholica
ecclesia / causam eius nos non nisi diui/
nis q̄bus ꝓnunciata est testimonijs agere/
mus: Si autem hominibus aliqua crimi/
na obijcerent:qm̄ nec ipsi possent ea testi/
monijs diuinis/sed aliquibus alijs talib⁹
documentis ostendere:etiam nos ea docu/
mentis talibus purgaturos. Sic illis as/
sidue sua inania repetentibus:hęc a nobis
perseuerantissime repetita sunt: sic eos ve/
ritas vicit vt ad illa quę protuleramus au/
diēda confutatos superatosq̄ constrinxit.
Videbāt eñ/ si nulla crimina ceciliani ob/
ijcerent cōmunioni nostrę/ nihil sibi rema/
nere vnde suā ab vnitate separationē quo/
q̄ modo excusarent: Si autem obiecerint
crimina ceciliani/nec a se nisi talibus docu/
mentis posse asseri:nec a nobis posse ali/
D ter defendi. Jam vero inter hos eorum cō/
tentiosissimos strepitus quanti emendum
fuit/q̄ cū diceremus hoc nos proponere/ vt
crimina quę solent obijcere nostrę commu
nioni/quę p̄ omnes gētes dilatatur/ ꝓba/
rent si possent/vt hinc eorū separatio/ vtrū
iusta fuerit nosceret. Responderūt alienam
causam nos agere velle:hoc est transmari/
narum ecclesiarum quibus hęc nō obijce/
rēt:qm̄ inter afros esset ista cōtentio: illas
vero ecclesias potius expectare debere/ vt
eos sibi copulent q̄ in hac collatione vice/
rint/ ⁊ ipsi cū eis habeāt catholicū nomē.

Quomodo maiores donatistarū a maiorib⁹ catholicoꝝ victi sit: (Ca. XXVIII

A Quid ergo adhuc
q queritis/ quidve dubitatis quā ec
clesiā tenere debeatis? Ecce habe/
tis eam ꝯtra quā ipsi episcopi causam se nō
habere cōfessi sunt: cui cōmunio nostra cō/
iuncta est/ vnde ipsorum cōmunio separa/
ta est. Si eniꝫ modo eam expectare debere
dixerunt/ vt qui nostrum vicerint ipsi ei co/
pulent/ ⁊ cum illa teneāt catholicuꝫ nomē:
Jam vtiq̄ maiores nostri/ maiores eoꝝ an
te vicerunt:ideo illi ecclię copulari catholi/
cum nomē in ei⁹ vnitate tenuerūt: Isti au/
tem si a maioribus nostris iam in suis ma/
ioribus victi sunt:quare nobiscum adhuc
vsq̄ cōtendūt? Si autē victi nō sunt:qua/
re nō cōmunicāt illi ecclesię quā negare ca/
tholicā non valentes/nullam causam con/
tra eam se habere confessi sūt? Ecce ecclesia
catholica transmarina in tot gentibus dila
tata/ quā debere expectare dixerūt/ vt eos
sibi qui vicerint copulet: quomodo expe/
ctare debet eos sibi copulare qui vicerint:
nisi ab eis criminibus de quibus inter nos
agitur aliena sit? Porro si ab his criminib⁹
sicut fatent̄ aliena est:alieni ⁊ nos sumus q̄
eidem cōmunioni cohęremus. Nam si pro/
pter cōmunionē nos cōtaminat crimen ali/
enum:et ipsam cui cōmunicamus crimē cō/
taminat nostrū. Sed ipsam ꝓfessi sunt non
pollutā crimine afrorū: Quis ei sacramēto/
rū cōmunione socient̄. Ibi ergo cōuicti sūt
nec nos pollui potuisse crimine eorū q̄bus
sacramentorū cōmunione sociamur:q̄ nul
lo nexu cōsensionis inuoluimur: Quoq̄ ⁊ ipsi/
us ceciliani victrix causa eisdē verbis isto/
rū facilime demonstrat̄. Si eni cōfligentib⁹
nobis expectare debet ecclia transmarina
ab istis criminib⁹ aliena / vt eos q̄ vicerint
sibi ⁊ catholico nomini adiūgat:tunc expe/
ctabat quādo maiores istoꝝ cum ceciliano
acriter cōfligebant. Ille ergo vicit quē sibi
post cōflictū/illa q̄ hoc expectauerat copu/
lauit. Aut si potuit et pollutū sibi in sacra/
mentorū cōmunione copulare: ⁊ sicut iam
cōfessi sunt ab his criminibus impolluta p̄
sistere/multo magis vincimur ostendentes
ꝓprium onus quēq̄ portare/ ⁊ nec causam Gal. 6. a.
cause/nec ꝑsonā ꝑiudicare ꝑsone.

Quomodo donatiste lecto catholicorū mādato/quasi ad singula tacēdo respōderit:secus catholici vicissim egerūt: Ca. XXIX.

Am vero vt mandato nostro vbi B
i vniuersam causam cōpleri fuera/
mus/nec repentinis verbis sed cō
scriptis litteris respōdendū putarēt/ quā/
ti emendū fuit? Sic eñ cōstitit eos respon/
dere nō potuisse his oib⁹ quę in nostro mā/
dato posita/nec attingere voluerūt. Neq̄
eñ potest aliquis dicere ꝑsecutionē nostrā
memoriter eos nō potuisse retinere/ ⁊ ꝓpte
rea rebus necessarijs/nō omnibus respon/
dere voluisse. Edictū est eis mandatū nr̄m
p̄ notariū postulantib⁹/ ⁊ hoc ipsum allegā
tibus/ vt instructi possent ad omnia respō/
dere. Et cum iam septē essent electi a cęteris
qui omnib⁹ ꝓ oibus agerēt:litteras tamen
ipsas q̄bus nostro mādato respōdere cona
ti sunt/ toti⁹ cōcilij sui noīe ꝓtulerūt/ tanq̄
epłam ab oibus illis ad cognitorē datam.
Quā si nollem⁹ admittere/iure optimo fa
ceremus : neq̄ eñ ordinis erat vt post in/
iūctā septē hoibus causam/iam quicq̄ nisi
p̄ illos q̄ delecti fuerāt ageret̄: Sed ne litis

nostris/litteras eorū timuisse videremur/si ne vlla hesitatione vt legerent/allegarent
B admisim⁹. Optandū eni z vt dixi emendū fuit/vt post tot dierū dilationē quā eis pe tentibus cōcesseramus/ afferrent elucubratum laborem in eos/mandato nostro non respondisse/satis vtrasqꝫ litteras legentib⁹ apparet: z nos eisdem litteris ipsis sine vlla dilatione mox respōdisse cōstaret. Si eni homines tā tardo igenio sunt/vt eos arbitrent aliqd dixisse i qbus locis mādati nostri tacere noluerūt/neminē puto eē tā stolidum qui etiā in his locis aliquid eos respondisse existimet i quibus omnino tacuerūt. Nō eni parua vel quasi contemnenda sunt: cū in his potius omnis causa ꝯsistat: Nam testimonia scripturarū qbus asseruimus ecclesiam cui coicamus ab hierusalem
Luc. 24. c. ceptam/ i toto terrarū orbe diffundi/ tanqꝫ omnino dicta nō fuerint ꝑterierūt/magna
C mole diuinę auctoritatis oppressi. Itē qđ i nostro mādato positū est de beato cypriano/qui tolerādos potiꝰ in ecclesia malos qꝫ ꝓpter eos ecclesiā deserendā/z ꝓcepto admonuit/z suo ꝯfirmauit exemplo/ attingere olno ausi nō sūt. Ceterū intelligentes qꝫ cypriani auctoritatem si in aliquo scripta eiꝰ labefactare temptarēt: fateref etiam recte nos auctoritati eiꝰ nō obedire/ in eo qđ de iterando baptismo solent proferre: quā nec ipsam de baptismo cypriani sententiā aperte cōmemorare voluerūt: scientes etiā illic si facerent se offensuros esse naufragiū: qm cyprianus nō reliquit vnitatē/ z cū eis in illa pmansit/qui de hac re diuersa senserūt: vnde aut tūc ecclesia perisse dicenda ē/ z nō iam ex qua nascerer donatus illorum: aut si qđ verū est pmansit ecclesia/ nō in ea cōtaminant mali bonos: sicut etiā cyprianus iudicauit: qui cū diuersa sentientibus in eadē diuersitate pmansit: ac ꝑ hoc isti se detestando sacrilegio schismatis induerūt: qui ꝓpter nescio quorū crimina nō ꝓbata etiā si vera essēt/nullo modo se ab vnitate toto orbe diffusa separare debuerūt. Hoc illi quātū intelligit ꝓuidētes/ illud testimonium cypriani quod in nostro mandato cō memoratum/ est toto silentio transierunt.
D Illud etiam qđ in causa maximianistarum ipsi quoqꝫ suo iudicio declararunt: non ꝓpter malos vnitatem deserendā/qui maximiani socios a maximiano dixerunt nō fuisse pollutos: et eos quos damnauerūt in honore integro susceperunt: z baptismum christi licet foris ab ecclesia datū /agnoscē dum potius qꝫ destruendum esse monstrarunt: cum a feliciano in schismate baptizatos z cum illo postea receptos iterū baptizare nō ausi sunt. Hoc ergo cum in nostro mādato legerent: tacēdū potius z ꝑtermittendum qꝫ vlla cōtradictione refutandum esse censuerūt. Causam etiā ceciliani a causa ecclesię distinctā/ z tamē etiam ipsam ex omni parte defensam/respōdendo prorsus nō attigerūt. Quis ergo eos illi mandato nostro respondisse arbitref: quādo ꝯtra hec omnia nullū verbū facere nec saltē qualiscunqꝫ responsionis obumbratione conati sunt? Quod autē nisi sunt respōdere: legat q̄ voluerit z iudicet /eidem ipsi mādato nostro cōferens litteras eorum ꝑter responsionem quā cōtinuo reddidimus: qua omnia vanitatis eoꝝ machinamēta subuersa sūt.

Quomodo in maximianistarū causa necessitate cōpulsi ꝓ catholicis locuti fuerint: Ca. XXX.

Iam illud si montes aureos daremus/ quanto emere possemus qꝫ obiecta sibi maximiani causa/ vt itelligerent eo modo non obfuisse ceciliano ꝯciliū quo in eum absentē septuaginta episcopi qđ voluerunt ꝓnūciauerūt: quomodo nō obfuit primiano cū similiter absentē ꝓ maximiano cētū ferme episcopi damnarunt: vehementissime pturbati/ z in horrēdas cōtrusi angustias responderunt: nec causam causę/ nec ꝑsonā ꝑiudicare ꝑsonę? His paucissimis verbis totam nostrā causam/ de qua cū eis superius confligebamꝰ/ omnino inuictam esse firmātes. Quid eni aliud agebamus tot testimonijs sanctorum eloquiorum/ tanta auctoritate ꝓphetarum apostolorū/ episcoporum/ ipsorūqꝫ aduersariorū/ demonstrantes bonos a malis sacramentorū cōmunione nō pollui/ si corde/ voluntate/ moribus/ operibꝰ diuersas habeāt causas gerātqꝫ ꝑsonas? Quid eni aliud laborabamus/ nisi vt appareret: nec causam causę/ nec ꝑsonam ꝑiudicare ꝑsonę? Hoc ipsi breuiter cōpulsi summa necessitate dixerūt: quia cū a nobis diu diceref veritati cedere noluerunt.

Qꝫ ꝑsecutionē malos pati cōtingat: z ite inferre bonos: z qꝫ ceciliani dānatū ostēdere nitētes oppositū ostēderūt: Ca. XXXI.

A Illud etiā qbus thesauris qbꝰ opibus/ quibꝰ ꝑciosorū lapidū aggeribus emendum fuit qꝫ maiores suos imperatorē cōstantinū ꝑsecutos cecilianū nō cōfiteri tm/ verūetiā ꝓfiteri atqꝫ gloria/

ri minime dubitarūt: cumq; ab imperatore damnatum etiā mentiēdo asseuerare conati sunt. Ubi est illa vox qua vos decipere consueuerūt nobis inuidiam concitantes: q apud imperatorem causam agamus ecclesie. Ubi sunt verba primiani apud acta magistratus carthaginensis expressa. Illi portant multorū imperatorum sacra: nos sola portamus euangelia. Ubi est illa preclara laudatio/ qua extollunt separationē suam: dicētes eam esse ecclesiam veritatis q psecutionē patitur/ non que facit. Nempe elisa est: nempe prostrata: leguntur psecutiones eorum: negare nō possunt: quia leguntur

B subscriptiones eorum. Tenemus eos confitentes/ pstētes/ gloriātes maiores suos cecilianum apud imperatorē grauiter psecutos: Tenemus etiam cecilianū eis persequentibus ab imperatore damnatum. Nō ergo iam clament segregationē suam ideo esse ecclesiam veritatis/ quia persecutionē non facit sed patitur: aut fateantur non eam fuisse ecclesiam veritatis/ quādo a maioribus eorum cecilianus patiebatur. Si enim continuo boni sūt qui psecutionē patiuntur: bonus erat cecilianus quādo patiebatur. Si autem potest quidē fieri vt et mali psecutionē patiantur: sed boni nō possūt esse qui faciūt: nō erāt boni maiores eorum quādo cecilianum psequebantur. Porro si fieri potest vt et boni faciant/ et mali patiantur: nō ideo nos culpandi sumus: nec ideo isti laudandi/ q tale aliquid patiuntur/ quale cecilianū maioribus suis facientibus passum esse gloriantur: et tamē cecilianū ab imperatore damnatum omnino nō cōstitit: sed in eius absolutione atq; purgatione/ q iudicij episcopalis et imperialis recitatione cōstiterat/ nihil postea pbari potuit imutatum: Ita factū est vt remota ceciliani damnatione: de qua ipsi mentiti sunt/ remāserit persecutio quā maiores suos fecisse cōfessi sunt. Parū fuit vt cecilianū ab imperatore damnatū et mētiendo gloriari auderent/ et asserendo pbare nō possēt: insup etiā pbauerūt/ et nostra in eā rem documenta fortius adiuuerūt/ ceciliani absolutionē mansisse firmissimā: nō sicut mētiti fuerant imperatoris posteriore iudicio in cōtrariū cōmutato. Nam primo meleuitane ecclesie catholicū episcopū optatū recitandū putauerunt: pollicentes inde se pbaturos cecilianū ab imperatore dānatum. Que lectio cū magis cōtra eos recitaretur/ nemo risum potuit cōtinere. Qui tamen risus nō vtiq; conscriptioni gestorum potuisset adiūgi/ et omnino latuisset/ nisi et ipsum latere nō sinerēt dicentes: audiant q riserūt: hoc sane scriptum est/ et subscriptū. Qd enim p se legi voluerūt/ ambiguū fuit.

C Unde cū rectissime cognitor iussisset paulo superius recitari/ vt inde si possent verba illa clarescerent: hoc recitatum est qd nolebant: id est cecilianū fuisse purgatum quē prius legendū dederant: nō sicut iactabāt damnatum/ sed brixie bono pacis retentū. Hoc cū dixissēt/ illi verbis optatū damnationē ceciliani extenuare voluisse: dictū est eis/ vt euidentem ceciliani damnationē/ aliunde recitarent/ vt ab optato eam extenuatam posset ostendi: qui apertissime scripserat cecilianum fuisse purgatum. Hoc enim cum facere omnino non possent interiectis atq; cōsummatis oim morarū superfluis ambagib/ apertissime nos adiuuare ceperūt. Tanq enim a nobis essent instructi/ vel tāq nobiscum ad innocentiā ceciliani defendēdam declarandāq;/ cum quereretur ab eis vt si possent ostenderent qd dicebant/ posteriore iudicio cecilianū ab imperatore dānatum/ cui imperatoris litteras legeramus/ q illum ostenderāt absolutum: ptulerunt libellum maiorū suorū ad eundē constantinū imperatorem datū/ quo apertissime demonstrarent illius iudicio se potius fuisse dānatos. Contigit enim eis apud imperatoriā potestatem/ qd inimicis sancti danielis/ q Daniel. 14.

D hoc ab eisdem leonibus passi sunt. Hic cū breuiter admonuissemus illū libellum pro nobis cōtra se potius recitasse: alias addiderunt eiusdē imperatoris litteras ad verinū vicariū datas: vbi eos grauiter detestatur: et domini iudicio qui iam in eos ceperat vindicare dimittēs ignominiosissima indulgentia de exilio relaxauit. Ita manifestissime pstitit: nō solū nullā ceciliani damnationem fuisse postea consecutā/ verūetiā et absolutione atq; purgationē: et penam illorum et detestabilem indulgentiā fuisse firmatam. Hec tam excellentia documenta/ qd fatendū est/ nō habebamus in manibus: sed forsitan si alicubi esse audiremus vnde nobis gratis dari nō possent/ p quelibet pretia pueniremus vt nobis scribenda pmitterentur. Quātū aūt daremus si venale pponeretur/ vt p nobis etiam ab ipsis aduersarijs legerentur?

Quomodo in causa felicis aptugnensis et etiam in alijs quos iniquitas fecerat catholicorū impugnatores/ equitas fecerat defensores: Capitulū xxxii.

A Quid videtur addi iam posse vt nos cumulati⁹ adiuuaret: et tātū addiderūt? Cōmemorauerūt enī causā felicis aptugnēsis a quo cecilianus fuerat ordinatus: cui felici traditionis crimē intēderant. Absoluto autē ceciliano cū pficiendę instaret vnitati/ questionē de isto felice commouerant: eo modo arbitrantes posse cecilianū iam purgatū alienis criminibus irretiri. Causa ergo hęc felicis discussa est ꝓconsulari iudicio: vbi liquidissime innocentia felicis falsum se fecisse confessus est: nec puniri facile debuit vbi causa episcopi vertebatur: nec facile a ꝓconsule dimitti potuit tanti criminis reus/ nisi imperatore consulto/ quo instante illa omnia gerebant: retulit inde ꝓcōsul: ⁊ rescripsit imperator/ vt ad eius comitatū idē vigētius mitteretur: volens maiores istorū a quibus quotidie interpellabat in p̄sentia cōfutari. Nihil tamē dubitās de purgatione: imo eā verborū quoq; suorū manifestatione confirmās

B sicut rescriptū ei⁹ ostendit. Hęc nos omnia documenta causę felicis in manibus habebamus/ ⁊ disposueramus tradere recitanda. In quo ipsi nos p̄uenerunt: ⁊ easdē imperatoris litteras de vigentio ad se mittēdo priores protulerunt ⁊ recitauerunt: iam fortasse nobis ea recitaturis: quia sufficere putabam⁹ etiam causam ceciliani ita pactā esse vt nihil amplius exigi videret. Sed aduersarijs nostris id agentibus/ vt ꝓsecutio quę per maiores eorū apud iperatores nostros maioribus nostris acta est ⁊ eorū calūnia superata cumulati⁹ appareret: Quid faceremus/ nisi oblata libenter accipere/ et gratias dn̄o in omnibus agere? Cōstātini ergo litteras ipsi ꝓtulerūt/ ipsi recitauerūt. Incredibile videt esse quod dico/ sed gesta testant. Cōscriptę sunt eorꝫ ꝓsecutiōes: tenent subscriptę. Ipsi inquā recitauerūt cōstantinum subscripsisse/ q̄ heliano ꝓconsule in causa felicis p̄buere cōpetentem/ ⁊ q̄ a criminibus traditionis innocentē felicē fuisse constiterit. Sed vigentiū ad comitatuꝫ suum ꝓpterea mitti voluisse: vt his inquit qui in p̄sentiarū agūt/ ⁊ diuturnis diebus interpellare nō desinūt/ p̄sentibus ⁊ coram assistētibus apparere ⁊ intimare posset/ frustra eos ceciliano inuidiam cōparasse/ ⁊ ad-

C uersus eū violenter insurgere voluisse. Ipsi recitauerūt: q̄s nostrū hoc nō audire optaret/ vt quos iniquitas fecerit nostros impugnatores/ ęq̄tas nr̄os faceret defēsores.

Numeri. 23. Sicut ⁊ illū balaā quē tpibus antiquis ad maledicēdū dei pplm cōduxit iniquitas/ bn̄dicere cōpulit veritas. Sicut autē ordo cōsulum ostendit/ quē tūc ꝯsiderare angustię temporū nō sinebat: neq; enī pręsto erāt libelli qui consulares vocant: aut quisq; eos rem tā inanem crederet obiecturos/ vt respondere nos vellēt: quid misso vigētio gestum fuerit: vel vtrū omnino sit missus vigentius/ cū et innocentiā felicis ꝓconsularis sentētia declarauerit: ⁊ eandē sententiā respōsio imperatoris ab ipsis ꝓlata ⁊ recitata firmauerit. Qd̄ magis vtiq; ipsi ꝓtulissent/ si quid misso vigentio ꝓ se gestū fuisse considerēt.

Quō ex ordine cōsulū/ cecilian⁹ ostendat absolutus. Ca. XXXIII.

S Sicut ḡ cōsuluꝫ ordo declarat: primo cecilian⁹ episcopali iudicio melchiadis ē absolut⁹: deinde nō post longū tēpus felicem ꝓcōsulis iudicio constitit innocētē/ ac sic postea cecilianus etiā ab imperatore inter partes cognoscēte/ purgatus est. Deinde post annū aduersarij ei⁹ ignominiosa illa indulgentia relaxati sunt. Nam melchiades iudicauit cōstantino ter ⁊ luciano iterum consulibus nonas octobris/ helian⁹ ꝓcōsul causam felicis audiuit nolusiano ⁊ aniano cōsulibus q̄ntodecimo calēdas marcias: id est post menses ferme quattuor. Cōstantinus ad romaliū vicariū de purgatione ceciliani scripsit/ sabino ⁊ rufino consulibus/ quarto idus nouēbris: id ē post bienniū ⁊ mēses ꝓpe octo. Et idē imperator ad valeriū vicariū de illorum exilio soluto/ ⁊ eoruꝫ furore deo vindici mittēdo/ litteras dederit crispo ⁊ cōstantino iterꝫ consulibus tertio nonas maias: id est post quartū annū ⁊ mensem ferme sextū. Unde sine vllis ambagib⁹ liq̄dissime constat siue misso ad comitatū siue non misso/ nihil postea cōtra cecilianum fuisse iudicatum: imo eū iudicijs quoq; imperatorijs victorē aduersariorum ⁊ persecutoruꝫ suorum postea declaratum.

Qꝫ catholici si pecuniā tradere debuissent ꝓmotoribus causę eorū/ potius donatistis q̄ ꝓ catholicis gratis plurima effecert et ꝯtra seipos/ fuerit tribuēda. Ca. XXXIIII

A E At nūc pars donati totiēs mēdax totiens confutata/ totiens modis omnib⁹ superata atq; cōfusa: adhuc iactet iudicē a nobis fuisse corruptum: quasi vox illa victis esse cōsueuit. Prorsus iudex corrūpendus fuit/ vt qd̄ ille bene ęgerat/ illius infirmaret auctoritas. Sꝫ nec male illos ęgisse dixerim: Immo vero optime

ęgerũt/qui cõtra suos errores ꝓ veritate tã
ta dixerũt. Nã si causa eorũ considereẽ/ re/
uera cõtra ipsos: si autẽ ꝑsecutiones eorũ
legant/ magis fm ipsos iudicauit. An vero
in ea causa ille qui medius erat aduersareẽ
nobis/ ĩ qua illi qui ex aduerso stabãt dixe/
runt/protulerunt/recitauerunt tanta ꝓ no/
bis? Quid emere ab iudice deberem⁹: quã/
do ab aduersarijs illa nõ emimus quę iudi
cem coegerũt/ etiã si ab ipsis accepissent pe
cuniã ꝓ nobis ferre sententiam? Quãq̃ si
nõ eum nossemus deũ timentẽ ⁊ iusticię di
lectorem ⁊ ab omnibus huiusmodi sordi/
bus alienũ/nos nullã talẽ suspitionẽ dili/
gere deberemus/qui nimia patiẽtia cũ eos
videret p̃mi ṽitate /nec eis videri vellet ad
uersus/nimiũ patiẽter ꝑtulit homines per
inania vagantes ⁊ tam multa superflua di
centes: ⁊ ad eadẽ totiens conficta redeun/
tes: vt gesta tantis voluminibus onerata
pene omnes pigeret euoluere: ⁊ queadmo/
dum acta sit causa legendo cognoscere: q̃
illi vtrum magis inopia veritatis/ an idu/
B stria calliditatis ęgerunt nescio. Hinc tamẽ
solaȝ causam tã pessimã/vtcunq̃ adiuua/
re potuerunt: quã potius deserere potue/
runt. Deniq̃ si in illos qui ęgerunt inten/
dãt cęteri accusationem/ eosq̃ potius asse
rant a nobis fuisse corruptos: vt tot perse/
cutionibus/vel a se prolatis lectionibus sic
adiuuarent causam nostram/sic perimerẽt
suam: nescio quẽadmodum se possent de/
fendere/ ⁊ ab ista suspitiõe purgare: nisi for/
te dicant: Si corrupti essemus/causam tam
malam ⁊ per nos ⁊ per illos conuicta/ cito
etiam finieremus: nunc vero vel inde cre/
dite nos ex animo affuisse ⁊ aliquid ꝓdesse
voluisse/ q̃ multum loquendo ęgimus ne
q̃ actuȝ est facile gerereẽ/ ⁊ nos esse victos
cito cognosceretur. Si hoc ab eis nõ fieret/
nec ipsis nec nobis iurantibus forsitan cre
dereẽ illa quę ꝓ nobis cõtra se ⁊ tam multa
dixerunt/ ⁊ tã multa legerũt: gratis eos no
bis omnia p̃stitisse. Nec tamẽ ip̃is sed deo
potius hinc agim⁹ gratias. Ut enĩ illa om/
nia vel loquendo vel legendo ꝓ causa no/
stra ꝓmerent atq̃ ꝓpalarent/ veritas eos
torsit/nõ charitas inuitauit.

Quõ donatiste recusauerit fra/tres vocari catholicorũ/ et q̃ tan/dem error finiaẽ donatistarũ ho/mies obtestaẽ et deũ: Ca.XXXV.

Uapropter fratres: si tamẽ nõ ira/
q scimini quia fratres vocamus: Il/
li enĩ cũ hoc a nobis audirẽt/iniuri/
am sibi fieri apud acta dixerunt: nec mãda/
to nostro admoniti/vbi hoc ex ꝓpheta testi
moniũ positũ est/recolere potuerũt deũ p̃/
cepisse. Dicite fratres nostri estis/ q̃ vos ode
rũt ⁊ q̃ vos detestaẽ: vt nomẽ dñi honorifi/
ce appareat illis in iocunditate: ipsi autem
erubescebãt. Ergo iam fratres appareat vo
bis nomẽ dñi ĩ iocũditate q̃ sup nos inuo
catũ ẽ: ⁊ cui⁹ vtriq̃ sacramẽta portãtes: nõ
ĩmerito dicimur fratres: Iã pacẽ amate: cõ/
suetudinẽ calũniosã ⁊ litigiosam iã saltẽ cõ
uictã cõfusãq̃ relinquite: nec eos oderitis
q̃ ad vos correcti trãseũt: sed q̃ in errore
nefario permanẽtes/vos adhuc vsq̃ sedu/
cũt: nec ipsi sibi magni videaẽ q̃ eis hono/
rẽ in vnitate deferimus quẽ possideãt libe/
rãdi. Hũc enĩ habẽtes extra vnitatẽ/magis
sunt inde damnãdi. Signa quippe milita/
ria perniciosius ab vsurpatoribus habenẽ
q̃ si omnino nõ haberentur: nec tñ eis cor/
rectis ⁊ in castra imperatoris redactis illa
frangunẽ aut abolenẽ/ sed eos quos ante
ꝓdebãt atq̃ puniebãt/iã ornare incipiũt ⁊
munire. Quid adhuc attenditis ad eorum in/ B
sanas querelas/ ⁊ vana mendacia? Nocte
causa finita est: sed vt nox finiretur erroris.
Nocte dicta sentẽtia est: sed fulgẽs lumine
veritatis. Inclusos ⁊ tãq̃ in carcere se fuis/
se ꝯquesti sũt: ibi ⁊ nos eramus. Aut vtris/
q̃ facta est iniuria/aut vtrisq̃ adhibita di/
ligẽtia. Sed quõ dicamus iniuriã: quando
in tam spacioso ⁊ lucido ⁊ refrigeranti loco
nos fuisse recolim⁹? Aut quomõ erat carcer
vbi erat ⁊ iudex? Postremo clausos fuisse
nos nesciebam⁹: sed qui fugere fortasse vo/
luerunt: sed qui nõ vi q̃ ista inania ⁊ riden/
da potius q̃ refellẽda de tali cognitore nõ
dicerent/sed pro sua causa possent validuȝ
aliquid inuenire quod dicerent? Scimus
q̃ multi vestrum ⁊ forte oẽs aut pene oẽs
dicerere soleatis: O si in vnũ locum conue/
nirent: o si aliquãdo cõferrent: atq̃ illis dis/
putantibus veritas appareret. Ecce factũ
est: ecce conuicta est falsitas: ecce apparuit
veritas. Quid adhuc contẽnitur charitas?
Quid nobis est per hominũ noĩa diuidi?
Qui nos creauit vnus est christ⁹: qui nos
sociare debet vnus ẽ christus. Iam nomẽ
domini honoreẽ ⁊ appareat vobis in iocũ/
ditate/vt cognoscatis fratres vestros in ip
sius vnitate. Iam in ꝑsecutionibus ep̃o/
rũ vrorũ/qui error vos separabat est vict⁹/
aliquando in cordibus vestris vincatur et
diabolus: ⁊ gregi suo collecto atq̃ pacato
sit ꝓpitius qui hoc p̃cepit christus.

Sancti augustini ep̃i/ liber cõtra dona/
tistas post collationẽ/ explicit.

Diui aurelij augustini hipponē
sis episcopi/i librū devidēdo deo
ad paulinā/ex secūdo libro retra/
ctationū/argumentum.

2. Retract. ca. 41. De uidēdo deo scripsi librū: vbi de
spiritali corpore qd erit in resurre/
ctione sanctorū iquisitionē diligē
tiorē distuli: vtrū/vel quō deus q̄ spūs est
etiā p corpus tale videat: sȝ eā postea q̄sti/
onē sane difficillimā i nouissimo. i. i vicesi/ 21. 22. de ci
mo & secūdo libro de ciuitate dei satis quā/ uitate dei
tū arbitror explicaui. Inueni etiā i quodā ca. 29.
nostro codice/i quo & iste liber est q̄ddā cō/
monitoriū a me factū de hac re ad epm sic/
cēsem fortunatianū: qd in opusculorū meo/
rū indiculo/nec inter libros/ nec iter episto/
las est nominatū.

Diui aurelij augustini cōmonitoriū ad fortunatianū episcopum siccensem/cū cōmo
nentis ut fratrem corū de quo collocuti fuerant rogare dignetur: ut sibi ignoscat si qd
in ipsum durius & asperius dictum accæperit i epistola ad eundē scripta: In qua dixit
istius corporis oculos nec uidere deum/nec esse uisuros: Se quoq; modo q̄ scripserit
non pœnitere cōtestantis. Et causam cur hoc dixerit/dilucide & subtiliter explicantis:
sanctorumq; doctorum auctoritatibus ac diuinarum scripturarum testimonijs dicta
sua corroborantis.

S Icut præsens rogaui/& nunc commoneo: ut fratrem nostrū de quo collocuti su/ A
mus uidere & rogare digneris/ut ignoscat mihi si quid durius & asperius in se
dictum accæpit in epistola: quā me illo modo scripsisse non pœnitet: quia dixi
istius corporis oculos nec uidere deum/nec esse uisuros. Causam quippe adiunxi cur
hoc dixerim: ne scilicet deus ipse corporeus esse credatur: & in loci spacio interuallo
q; uisibilis: Nihil enim uidere aliter istius corporis oculus potest. Et ne illud quod di/
ctum est: Facie ad faciem: sic accipiatur: tanq̄ membris corporis terminatus sit deus. 1. Cor. 13. d.
Ideo me ergo dixisse illud non pœnitet: ne de ipso deo tam impie sentiamus: ut eum
non ubiq; totum/sed per localia spacia diuisibilem existimemus. Talia quippe his ocu
lis nouimus. Cæterum nihil tale de deo sentiens/sed eum incommutabilem & incor
poralem spiritum ubiq; totum esse credens. Si tantam quisq; mutationem huius cor/
poris futuram putat: cum ex animali fuerit spiritale: ut etiam substantiam incorpora/ 1. Cor. 15. f.
lem non locorum interuallis uel spacijs diuisibilem/uel etiam membrorum liniamen/
tis ac finibus terminatam: sed ubiq; totam per tale corpus uidere possumus: uolo & me
doceat si uerum sapit. Si autem in hoc falsum sentit: longe tolerabilius est corpori ali/
quid arrogare q̄ deo derogare. Et si uera est ista sententia: non erit contraria uerbis
meis quæ in illa epistola posui. Istius nāq; corporis oculos dixi non uisuros deum: hoc
intuēs/ q̄ istius corporis oculi omnino non possunt cernere nisi corpora quæ ab eis ali/
quo loci interuallo separata sunt. Nam si nullum interuallū sit: nec ipsa corpora per eos
uidemus. Porro autem si in tantam sui dissimilitudinem nostra corpora mutabunt̄:
ut oculos habeant per quos uideatur illa substantia quæ nō per locorum spacia uel dif/
fundit̄ uel finit̄/ alibi habens aliā partem/ alibi aliam: i minore loco minorem/in maio/
re maiorem: sed ubiq; incorporaliter tota est: longe aliud erūt hæc corpora: & nō erūt
ipsa: nec sola detracta mortalitate atq; corruptione & ponderis grauitate aliud erunt:
sed in uirtutem ipsius mentis quodāmodo cōuertent̄: si uidere potuerunt quō tūc mē
ti/nunc autē nec ipsi menti uidere cōcessum est. Si eñ mutatis moribus dicimus ho/
minē nō esse qui fuit: si deniq; mutatis ætatibus ipsum corpus nō dicimus esse qd̄ fuit:
quāto magis ipsum nō erit tāta cōuersione mutatū: ut nō solum imortaliter uiuat/uerū
etiā inuisibilē uideat. Quapropter si uidebūt deū: nō istius corpis oculi uidebunt; quia
& in hoc nō erit ipsum corpus usq; in illā uim potētiaq; mutatum: & nō est cōtraria ista
opinio illis uerbis epistolæ meæ. Si aūt hactenus nō erit ipsum: quia nūc mortale tūc
immortale: nunc aggrauās animam/tunc nullo pondere ad omnem motum erit facilli/ Sap. 9. d.
mum: ad uidenda uero ea quæ locorum spacijs interuallisq; cernuntur/ si non aliud q̄
ipsum erit: substantiam incorporalem & ubiq; totam nullo modo uidebit: Siue ergo
hoc/siue illud uerum sit: secūdum utrunq; uerum est: q̄ istius corporis oculi deum non ui/

B debunt. Aut em̄ istius erunt & nō uidebūt: aut nō erunt istius si uidebūt: qm̄ tāta commutatione longe alterius corporis erūt. Sed paratus sum si quid de hac re melius nouit hic frater/uel ab ipso/uel ab alio a quo didicit/discere. Q̄ si irriderēt dicerē: etiā illud de deo corporali mēbrisq̄ p loca diuisibili/dicere paratū me esse discere/qd̄ nō dico: quia nō irridenter loquor: & talē deum nō esse omnino nō ambigo: & ne talis esse crederet/illā epistolā scripsi: in qua dum essem admonendo sollicitus: q̄ noībus tacitis in corripiendo nimius atq̄ improuidus fui: nec fraternā & episcopalem p̄sonā sicut frater & epus queadmodū fuerat dignū cogitaui. Hoc non defendo/sed rephendo. Hoc nō excuso/sed accuso. Ignoscat peto/recordet nostrā dilectionē pristinā: & obliuiscat offensionē nouā. Faciat certe qd̄ nō me fecisse succensuit. Habeat lenitatē in danda uenia/quā ego nō habui in illa epistola cōscribēda. Hoc per tuā charitatē rogo: qd̄ præsens præsentē rogare uoluerā si eius haberē copiā. Qd̄ cū conatus essem: scribente ad eum uiro uenerabili/nobisq̄ oībus honore præferendo/ uenire noluit: dolū forsitan mecū sicut pleraq̄ humana sunt/quātū existimo suspicatus: a quo me longe abesse: tu illi fac fidem quātū potes qui præsens facilius potes. Indica ei cū quāto & q̄ uero dolore de offensione animi eius tecum fuerim collocutus. Nouerit q̄ non eū contemnā: & quantū in illo deum timeā: & cogitem caput nostrum in cuius corpore fratres sumus. Ad locum in quo habitat/ideo mihi putaui non esse ueniendum: ne spectaculum faceremus/ridendum alienis/nostris dolendum/nobis pudendum/ per tuam sanctitatem & charitatē totum recte agi potest. Ab illo quippe agitur qui p̄ fidem suam habitat in corde tuo: quem credo q̄ non spernit in te cum agnoscit in se. Ego certe in hac causa quid melius facerem non inueni/ q̄ ut ueniam peterem a fratre qui læsum se litterarū mearum asperitate cōquestus est. Faciet & ipse ut spero quod sibi imperari nouit ab eo

Col.3.b. qui per apostolū loquēs ait: Donātes uobismetipsis si quis aduersus aliquē habet que-

Eph.5.a. relam: sicut & deus in christo donauit uobis. Estote ergo imitatores dei sicut filij dilectissimi: & ambulate in charitate sicut & christus dilexit uos. In hac charitate ambulantes: si quid diligentius possum⁹ de spiritali corpore/quod in resurrectione habebimus

Phil.3.c. cōcorditer inqramus. Quia & si qd aliter sapimus/hoc quoq̄ nobis deus reuelauit si in

1.Joh.4.d. illo maneam⁹. Qui aūt manet in charitate in deo manet/& deus in illo manet: quia de⁹ charitas est: siue tāq̄ eius fons ineffabiliter existēdo/siue illā nobis p̄ suū spm̄ largiēdo. Si ergo doceri pōt: quia charitas corporalibus oculis aliqū uidebit: poterit fortassis & deus. Si aūt ista nūq̄ poterit/multo minus iste fons eius: uel si quid dici excellentius &

C conuenientius de tanta re pōt. Magni quidē uiri & in scripturis sanctis doctissimi/ q plurimū ecclesiam & bona studia fidelium suis litteris adiuuerunt: ubi eis occasio data est: dixerunt inuisibilem deū inuisibiliter uideri: hoc est per eā naturam quæ in nobis

Ambrosius. quoq̄ inuisibilis est: munda scilicet mente uel corde. Beatus ambrosius de christo cum ageret scd̄m id quod uerbū est: Non em̄ corporalibus inquit: sed spiritalib⁹ oculis iesus

Roma.1.c. uidet. Et paulo post: Non eū uiderūt inquit iudæi: obcæcatū em̄ erat insipiens cor eorum. Hinc ostēdens unde uideat. Itē cū de sanctospiritu loqueret/interposuit uerba

Joh.14.b. dn̄i dicentis: Rogabo patrē/& aliū paracletū dabit uobis qui uobiscū sit in æternū: spm̄ ueritatis: quē hic mūdus nō pōt accipere: quia nō uidet eū/nec cognoscit eum. Merito ergo se inquit in corpore demonstrauit: qm̄ in diuinitatis substātia nō uidet. Vidimus spiritū: sed in specie corporali: Videamus & patrē: sed quia uidere nō possumus: audiamus. Et paulo post: Audiamus ergo inquit patrē: inuisibilis em̄ pater: sed & filius in-

Joh.1.b. uisibilis scd̄m diuinitatē. Deū em̄ nemo uidit unq̄: Cum ergo filius deus: in eo utiq̄ q

Hieronymus deus est filius/nō uidet. Sanctus aūt hieronymus ait: Videre deum sicuti est in natu-

D ra sua/oculus hominis non potest. Nō solum homo/nec angeli/nec throni/nec potestates/nec dominationes/nec omne nomē quod nominat: Neq̄ enim creatura pōt aspicere creatorem suū. His uerbis uir doctissimus satis ostendit: quid de futuro sæculo/qd̄ ad hanc rem attinet. Quantumlibet enim oculi corporis nostri mutentur in melius an-

Matth.22.c. gelorum oculis æquabuntur. Hic autem & ipsis & uniuersæ omnino cœlesti creaturæ inuisibilem naturam dixit esse creatoris. Aut si & hinc sit quæstio: & infertur ulla

dubitatio: utrum nõ simus futuri angelis potiores. Ipsius dñi est hinc apta sententia, ubi ait de resurrecturis in regnũ: Erũt æquales angelis dei. Vñ idē ipse sanctus hieronym⁹ alibi sic dicit: Homo ergo dei faciē uidere nõ põt: Angeli aũt etiā minimoꝝ in ecclia semp uidēt faciē dei: Et nũc in speculo uidemus, & in ænigmate: tũc aũt facie ad faciē: qñ de hoibus in angelos pfecerimus: & potuerimus cũ aplo dicere: Nos aũt oẽs reuelata facie gloriã dñi speculãtes, in eandē imaginē trãsformamur a gloria in gloriã tãq̃ a dñi spũ: licet faciē dei iuxta naturæ suæ pprietatē nulla uideat creatura: & tũc mēte cernaẽ, qñ inuisibilis credit̃. In his uerbis hois dei multa cõsiderãda sũt. Primũ: quia scd̃m aptissimã dñi sententiã: etiã ipse sentit tũc nos uisuros faciē dei, cũ i angelos pfecerim⁹: id est æquales angelis facti fuerimus: qd̄ erit utiq̃ in resurrectione mortuorũ. Deinde aplico testimonio satis apparuit: nõ exterioris, sed interioris hois faciē intelligendã cũ uidebimus facie ad faciē. De facie quippe cordis loquebat̃ aplus cũ diceret qd̄ hinc cõmemorauit: Nos aũt reuelata facie gloriã dñi speculãtes, in eandē imaginem trãsformamur. Qd̄ si quisq̃ dubitat: recẽseat eundē locũ: & attēdat unde aplus loquebat̃: de uelamine scilicet qd̄ manet in lectione ueteris testamēti: donec quisq̃ trãseat ad christũ ut auferat̃ uelamen. Ibi quippe dicit: Nos aũt reuelata facie gloria dñi speculantes: quæ facies in iudæis nõ erat reuelata: de quibus dicit: Velamen sup cor eorũ positũ est: ut ostendat cordis faciē nobis esse reuelatã uelamine ablato. Postremo ne quisq̃ ista minus intuens minusq̃ discernēs, uisibilē deũ uel angelis uel hominibus cum æquales angelis facti fuerimus, siue nũc esse, siue futurũ esse crederet: euidentissime quid sentiret expressit dicēs: Q₃ faciē dei iuxta naturæ suæ pprietatem nulla uideat creatura: & tũc mente cernat̃ qñ inuisibilis credit̃. Vnde sufficiēter significauit: qñ uisus est ab hominibus p oculos corporis: tanq̃ ipse corporeus, nõ eũ scd̃m naturæ suæ pprietatē fuisse uisum. In qua tũc mente cernit qñ inuisibilis credit̃: qbus inuisibilis nisi aspectibus corpalibus etiã cælestibus: sicut supra de angelis & ptãtibus & dñationibns dixit: quãto magis terrestribus. Vñ alio loco euidētius dicit. Nõ solũ patris diuinitatē, sed nec filij quidē & spũsancti: quæ una in trinitate natura ē, posse oculos carnis aspicere: sed oculos mētis. De quibus ipse saluator ait: Beati mũdo corde, qm̃ ipsi deum uidebunt. Matth.5.a. Quid hac manifestatiõe lucidius? Si eñ tñmodo dixisset: Nec patris, nec filij, nec spiritussancti diuinitatē posse oculos carnis aspicere: nec deinceps addidisset: sed oculos mētis: forte diceret̃ carnē iam nõ esse appellandã cũ corpus fuerit spiritale. Addendo ergo & dicendo: Sed oculos mentis: ab omni genere corporis alienauit hmõi uisionē. Ne quis aũt putaret eũ de præsenti tpe locutũ: subiecit etiã a dñi testimonio, uolēs ostēdere quos dixerat oculos mētis: quo testimonio nõ præsentis, sed futuræ uisionis pmissio declarat̃: Beati mũdo corde: qm̃ ipsi deũ uidebũt. Beatissimus quoq̃ athanasius alexandrinus eps, cũ ageret aduersus arrianos: qui tñmodo deũ patrē inuisibilem dicũt: filiũ uero & spm̃sanctum uisibiles putãt: æqualem trinitatis inuisibilitatem scripturarum sanctarum testimonijs & diligentia suæ disputationis asseruit: instantissime suadens deũ non esse uisum nisi assumptiõe creaturæ: scd̃m deitatis autem suæ pprietatem omnino deum esse inuisibilem: id est deum patrem & filiũ & spiritumsanctum: nisi inquãtũ mente ac spiritu nosci põt. Gregorius etiã sanctus epus orietalis aptissime dicit deũ a natura inuisibilem quãdo patribus uisus est: sicut moysi, cum quo facie ad faciē loquebat̃: alicui⁹ cõspicabilis materiæ dispositiõe assũpta: salua sua inuisibilitate uidere potuisse. Hoc est qd̄ etiã noster dicit ambrosius: & patrē & filiũ & spiritũsanctum ea specie uideri quã uoluntas elegerit: nõ natura formauerit: Vt & illud uerum sit: q̃ deum nemo uidit unq̃: quæ uox ipsius domini christi est: Et quē nemo hominũ uidit nec uidere potest: quæ uox apostoli: immo eius p apostolum christi est. Et illa nõ repudient̃ testimonia scripturarum quibus deus uisus esse narratur: quia & inuisibilis est per ppriam deitatis naturam: Et cum uult uideri, potest per assumptam sicut placuerit creaturam. Porro si natura eius est inuisibilis sicut incorruptibilis, non mutabitur utiq̃ in futuro sæculo illa natura, ut de inuisibili uisibilis fiat: quia neq̃ poterit de incorruptibili corruptibilis fieri: Simul enim & incommutabilis est. Et utiq̃ naturã

Lucæ.20.f.
Hieronymus
Matth.18.b.
1.Cor.13.d.
2.Cor.3.d.
Athanasius.
Gregorius nazanzen⁹.
Exod.33.b.
Ambros⁹ super lucã.ca.1
Joh.1.b.
1.timoth.6.c.

1.timoth.1.d. eius cōmendauit apostolus:cū duo ista simul poneret dicēs: Regi aūt sæculoꝝ inuisibi li/ incorruptibili soli deo honor & gloria i sæcula sæculoꝝ. V n̄ no audeo ego ita distin/ guere/ut dicā:Incorruptibili quidē in sæcula sæculorū:inuisibili aūt nō in sæcula sæculo

Matth. 5.a. rū/sed tn̄ in hoc sæculo. Verū quia nec ista testimonia falsa esse possunt: Beati mūdo

1.Joh.3.a. corde qm̄ ipsi deū uidebūt:Et scimus quia cū apparuerit/similes ei erim⁹: qm̄ uidebim⁹ eū sicuti est:negare nō possumus filios dei uisuros deū:sed sicut uidenť inuisibilia: sicut

Joh.14.c. seipsum ostēsurū,pmittebat qui hoibus apparebat in carne uisibilis qn̄ dicebat: Et ego diligā eū & ostēdā meipsum illi:cū ante oculos hoim cōspicuus loquereť. Vnde aūt in/ uisibilia uidenť/ nisi oculis cordis:de quib⁹ pauloante dixi quid hieronymus senserit

Ambrosius. ad uidēdū deū. Hinc est etiā qd̄ memoratus mediolanēsis epus in ipsa resurrectione dixit:Nō facile eē uidere deū nisi his qui mūdo corde sūt:ideo scriptū esse:Beati mū do corde qm̄ ipsi deū uidebūt. Quātos beatos inquit iā numerauerat: & tn̄ eis uidēdi deū nō ,pmiserat facultatē.Deinde adiūgit & dicit:Si ergo hi qui mūdo sūt corde deū uidebūt:utiq3 alij nō uidebunt.Et ne alios illos accipemus de quib⁹dictū est:Beati pau peres:beati mites &c.cōtinuo subiūgit:Neq3 eñ indigni deū uidebūt.Indignos utiq3 il los uolens intelligi/qui licet resurgāt/deū uidere nō poterunt:qm̄ ad dānationē resur/

Gal.5.b. gent:quia p fidē ueram/quæ p dilectionē operať/cor mūdare noluerūt.Et ideo sequiť & dicit:Neq3 is qui deū uidere noluerit/ pōt deū uidere. Deide quia occurrebat etiā im pios oēs uelle uidere deū:statim ut ostēderet quæ dixit:qui deū uidere noluerit: quia utiq3 ullo modo nō uult deū uidere impius:quia cor mundare nō uult:ꝙ ille uideri po terit:secutus adiūxit:& ait:Nec in loco deus uideť/sed mundo corde:nec corporalib⁹ oculis deus quæriť:nec circūscribiť uisu:nec tactu teneť:nec audiť affatu:nec sentiť i/ cessu. Quibus uerbis beatus ambrosius uoluit admonere quid debeāt hoies præpa/ rare qui uolunt deū uidere:hoc est cor mūdare p fidē quæ per dilectionē operať dono spūssancti:unde pignus accæpimus:quo illā uisionē desiderare nouerimus. Nā de mē bris dei quæ assidue scriptura cōmemorat:ne quisq3 scd̄m carnis huius formā & figurā

Ps.16. nos esse crederet similes deo:,ptperea & eadē scriptura:& alas habere deū dixit:quas nos utiq3 nō habemus. Sicut ergo cū alas audimus/,ptectionē intelligim⁹:sic & cū au dimus manus/operationē intelligere debemus:Et cū audimus pedes/ præsentationē: & cū audimus oculos/uisionē qua cognosciť:& cū audimus faciē/ iusticiam qua innote scit: Et si quid aliud eadē scriptura tale cōmemorat: puto spiritaliter intelligendum. Neq3 ego hoc tm̄/aut ego prior:sed oēs q qualicūq3 spiritali intelligētia resistūt eis/ qui

Hieronymus ob hoc anthropomorphi noiant. Ex quorū litteris ne multa cōmemorāda maiores mo ras faciā/hoc unū sancti hieronymi interpono:ut nouerit iste frater meus/ne se de hac re mecū magis ꝙ̄ cū priorib⁹ agere deberet/si quid eū contra permouet. Cum ergo

Ps.93. ille uir in scripturis doctissimus/ psalmum exponeret:ubi dictum est: Intelligite ergo qui insipientes estis in populo & stulti aliquādo sapite: Qui plantauit aurem non au/ diet:aut qui finxit oculū nō cōsiderat:Inter cætera iste loc⁹ iquit aduersus eos maxime facit/q anthropomorphi sunt:q dicunt deū habere mēbra quæ etiā nos habem⁹. Verbi causa:Diciť habere oculos:Oculi domini aspiciunt omnia:manus domini facit oīa.

Gen.3.b. Et audiuit inquit adā sonum pedum domini deambulātis in paradiso:Hæc simpliciter audiūt:& humanas imbecillitates ad dei magnificētiam referunt:Ego autē dico ꝙ de⁹ totus oculus est/totus manus est/tot⁹pes est. Totus oculus ē:quia oia uidet. Totus ma nus est:quia oia operať. Tot⁹ pes est:quia ubiq3 est. Ergo uidete qd dicat: Qui plan/ tauit aurem nō audiet:aut qui finxit oculos non cōsiderat:Et nō dixit q plātauit aurē/ ergo ipse aurē non habet:Nō dixit/ergo ipse oculos nō habet:sed quid dixit:Qui plā/ tauit aurē non audiet:qui finxit oculus non considerat: mēbra tulit:efficientias dedit. Hæc oia de litteris coꝝ & latinoꝝ & græcoꝝ/ q priores nobis i catholica ecclesia uiuē tes eloquia sancta tractauerūt/ideo cōmemorāda arbitrat⁹ sum: ut sciat iste frater si qd aliter ꝙ̄ iste sentit deposita dissentionis amaritudine/ & fraternæ charitatis suauitate seruata/atq3 i itegrū restituta diligēti & trāqlla cōsideratiōe qrendū ul' discēdū ul' docē dū. Neq3 eñ quorūlibet disputatiōes ꝙ̄uis catholicoꝝ & laudatoꝝ hoim/uelut scpturas

canonicas habere debem⁹/ut nobis nō liceat salua honorificētia q̄ illis debeť hoib⁹/aliqd i eorꝝ scriptis iprobare atq̧ respuere:si forte iuenerim⁹ qd aliť senserit q̄ v̄itas habet: diuino adiutorio uľ ab alijs intellecta/uľ a nobis. Taľ ego sū i scriptis alioꝝ:tales uolo eē intellectores meoꝝ. Deniq̧ in his oib⁹ quæ de opusculis sctōꝝ atq̧ doctoꝝ cōmemoraui:ambrosij/hieronymi/athanasij/gregorij/& si qua aliorū talia legere potui/quæ cōmemorare longū putaui/deū non esse corpus:nec formæ hūanæ habere mēbra:nec eū esse p locoꝝ spacia diuisibilē:& esse natura incōmutabiliter iuisibilē:nec p eandē naturā atq̧ substātiā/sed assūpta uisibili specie/sicut uoluit apparuisse quib⁹ apparuit/qñ p corpis oculos in scripturis sctis uisus esse narratur:in adiutorio dei incōcusse credo & quātū ipse donat intelligo. De spiritali aūt corpore qd in resurrectiōe habebim⁹ quātā capiat in meli⁹ cōmutationē:utrū in simplicitatē spūs cedat/ut tot⁹ homo iā spūs sit: an qd magis puto/sed nōdū pleno iudicio cōfirmo:ita futuꝝ sit spiritale corpus/ut ꝓpter ineffabilē quādā facilitatē spiritale dicať:seruet tñ substātiā corporalē quæ p seipsā uiuere ac sentire nō possit:sed p illū qui ea utiť spiritū:Neq̧ eñ & nūc/quia corpus diciť aiale/eadē est aiæ natura quæ corporis:& utrū si corporis q̄uis iā immortalis atq̧ incorruptibilis natura seruabiť/adiuuet tūc aliquid spiritū ad uidendū ipsa uisibilia:id ē corporalia:sicut nūc tale aliquid nisi p corpus uidere nō possum⁹. An uero etiā tūc sine organo corpis ualeat spūs noster nosse corporalia:Neq̧ eñ de⁹ talia p sensus corporis nouit:& multa alia quæ in hac quæstione mouere possūt:fateor me nondū alicubi legisse quod mihi sufficere existimarē/siue ad discendū/siue ad docendū:ac p hoc si nō displicet huic fratri mea qualiscūq̧ cautela:interim ꝓpter quod scriptū est: Qm̄ uidebim⁹ eū sicuti ē:quātū possum⁹ cor mūdū ad illā uisionē ipso adiuuāte præparem⁹. De corpore aūt spiritali pacatius & diligentı⁹ inquiram⁹/ne forte aliquid certū ac liquidum si nobis hoc utile esse nouit:secūdū scripturas suas deus digneť demōstrare. Si eñ hoc iuenerit inquisitio diligentior tantā corporis futurā mutationē/ut possit uidere inuisibilia: nō ut opinor talis potētia corpis mēti auferet uisionē/ut exterior homo uidere deum tūc possit:non possit interior:quasi tñ foris sit deus ad hoiem/& intus non sit in hoie: cum apertissime scriptū sit:ut sit deus oia in oibus: Aut ita sit intus ille qui sine ullis locoꝝ spacijs ubiq̧ totus est:ut foris tñ uideri ab exteriori homine possit:intus autē ab interiori hoie nō possit. Quæ si absurdissime sentiunť: magis eñ scti pleni erūt deo nō ianes itrinsecus:ab illo circūdabunť extrinsec⁹:nec cæci itrinsec⁹/eū quo pleni erūt nō uidebūt:& tñ forinsecus oculati eū quo circūdabūtur uidebunt: restat ut interim de uisione dei scd̄m interiorē hoiem certissimi simus. Si aūt etiā corp⁹ mira cōmutatione hoc ualuerit:aliud accedet/nō illud abscedet. Melius ergo illud affirmam⁹ unde minime dubitam⁹:q̧ homo iterior uidebit deū quo modo solus potest uidere charitatē:quæ cū laudareť dictū est:De⁹ charitas est:Solus potest uidere pacē & sanctificationē/sine qua nemo poterit uidere deū. Neq̧ eñ charitatē/pacē/sctificationē/& si qua sunt similia/uidet modo ullus carnalis oculus:quæ tñ oia iam uidet quātū potest mentis oculus:tanto purius quanto purior/ut sine dubitatione deū nos uisuros esse credamus:siue inueniam⁹/siue nō inueniam⁹ quod de qualitate futuri corporis quærim⁹: cū tamē corpus resurrecturū & immortale atq̧ incorruptibile futurū non ambigam⁹: qm̄ hinc sanctarꝝ scripturarꝝ sentētias apertissimas firmissimasq̧ retinem⁹. Si aūt iste frater quod de spiritali corpore adhuc requiro/iam sibi firmat esse certissimū/nisi placid⁹ audiero docentē:ita ut ille quoq̧ placidus me audiat inquirentē: habebit iure unde succenseat. Nūc tñ per christū obsecro:ut de illa asperitate litterarꝝ mearꝝ qua illū nō immerito offensum esse didici:ueniā mihi ab illo impetres:& me rescriptis domino adiuuante lætifices.

1. Ioh. 3. c. — 1. Cor. 15. b. — 1. Ioh. 4. c.

Capitulorꝝ libri/De vidēdo deo scti augustini recollecta anotatio.

ac credere/ respectu quorū sit: et vn de causent.

4 Cur credibilia pariter et dicētis ipa volū tas credant: credere aūt ipm videt.

5 Quō deū posse videri scim⁹ ex fide scripturarū: et de apparenti mutua scripturarū repugnātia circa materiā.

6 Quō differēter sēsibilia videt et is cuius volūtate situ ē videri: et cui⁹ nature est nō videri.

7 Quō spēs dei put de⁹ voluit/ab antiquis visa sit/ nō natura.

8 Cur natura diuine trinitatis inuisibilis sit: quā veraciter pij videre cupiscūt/ nō spēm p volūtate diuia formatā.

9 Quid interfit iter videre deū et cōphēdere: et quō in dei visione āgelis similes futuri sumus.

10 Cur āgelica natura videri nō possit/nisi cū voluerit et sic voluerit: et quē itellectū habeāt ambrosij vba de vidēdo deo.

11 Quō nō oēs resurrecturi deū videbūt: nec demō inter filios dei apparens deum vidit: nec pro alijs btitudinibus repromittitur visio dei q̄ pro mūdicia cordis.

12 Cur nullo sensu de⁹ cognoscit: quō aūt cognosci possit: et quō apli aliqui vel omnes christum viderunt.

13 De vbis dei: Nemo pōt faciē meā videre et viuere: et quō paul⁹ et moyses diuinā naturā cōspexerint.

14 De verbis qbusdā ambrosij: et de dispositiōe dñice crucis: et de verbis etiā eiusdem: Nos iā fm carnē nō nouimus christū.

15 De verbis qbusdā difficilib⁹ aliqn exponēdis: resolutio q̄ breuis ppositę questionis.

16 Quō doctorū sint scripta discutiēda et a diuinis secernēda: et quō mens de sensuū actib⁹ iudicet: nō ecōuerso.

17 Cur cognitio intellectiua pstātior sit sensitiua: vn̄ et lux dicit/ phātasmatib⁹ q; nōnūq; obfuscat: et quō silitudines corporū nō corpa cogitādo pdu cam⁹.

18 De impertibilitate itellectiue aie/ et pace oēm sensum exuperāte.

19 Quid de deo sentiēdū: quōq; cotingat latēte natura diuina deū apparere in qua voluerit specie.

20 Quare inuisibilis de⁹ cordib⁹ tn̄ mundis cernat: minime aūt corporalib⁹ oculis/ nec etiā post resurrectionē.

21 De opinionib⁹ circa visionē dei post resurrectionē et de imutatiōe corporū: et quō magis etiā incorpalib⁹ visio tribuat q̄ corporalibus.

22 Quō apli itelligat auctoritas: Videbimus deū facie ad faciē: qdq; de corporū dicat imutatiōe post resurrectionē.

23 Quare ambrosij snīam fuerit secut⁹: qd de dei visiōe finaliter sentiendū: et quō docti diuinorū eloquiorum tractatores nō sint temere reprehendendi.

Eiusdem diui aurelij augustini hipponēsis epi liber de videndo deo ad paulinam incipit.

Quare respōdere distulerit: ac quibus modis inquisitio fiat veritatis: Capitulum 1.

m Emor debiti qd ex tua petitiōe et mea pmissione factū ē religiosa famula dei paulina: psolutionis q̄ ei⁹ negligēs eē nō debui. Cū eñ petiuisses vt de inuisibili deo/ vtrū p oculos corporeos possit videri/ plixe aliqd copioseq; ad te scriberē: negare n̄ potui: ne sanctū tuū studiū offenderē: s; pmissū distuli: siue ppt alias occupatiōes meas: siue q; a me id flagitaret vnde aliquāto diuti⁹ cogitari oportebat. Sed cū tāta res esset: q̄ cogitādo nō tā qd de ea sentiēdū discēdū ve esset: q; qdāmodo psuadēdū his q aduersa sentirēt/ fieret difficilior: finē aliqn dilationi adhibēdū putaui: sperās diuinū adiutoriū magis mihi scribēti q̄ differenti affuturū. Quobrem primū mihi videt pl⁹ valere in hac inqsitione viuēdi q̄ loquēdi modū. Nā q didicerūt a dño iesu christo mites esse et hūiles corde: plus cogitādo et orādo pficiūt q̄ i legēdo et audiēdo. Nec ideo tn̄ agere ptes suas sermo cessauerit: s; cum plātator et rigator officiū sui gesserit muneris/ cetera illi q dat incremētū relinquit: Ille quippe etiā ipm plātatorē rigatorēq; firmauit. Secūdū interiorē q̄ hoiem pcipe verba intellect⁹. Ipse eñ renouat d die in diē: etiā cū exterior iste corrūpit: siue castigatione abstinentię: siue aliqua morbida valitudine: siue quolibet casu: vel certe qd necesse est/ etiā his qui sano corpore diu viuūt ipo ętatis accessu. Erige itaq; spiritū mētis tuę qui renouat in agnitione dei scdm imaginem eius qui creauit eum: vbi per fidem in te habitat christus: vbi nō est iudęus et grecus: seruus et liber: masculus et femina: vbi non morieris cum solui corpore ceperis:

Marginal notes: a; Matth. 11. d. (beside "modū. Nā q didicerūt…"); 1. Cor. 3. b. (beside "ris/cetera illi…"); B; 2. Cor. 4. d. (beside "ba intellect⁹…"); Col. 3. b. (beside "qui renouat in agnitione…"); Gal. 3. d. (beside "te habitat christus…")

quia nec ibi marcuisti cũ sis annis grauis.

Q̃ differenter assumi atq; diiudicari debeãt sacrarũ litterarũ scripta et quãtũlibet sanctorũ et magnorũ doctorũ. Ca. II.

A b Oc interiore tuo erecta intẽde: et vide q̃ loquor. Nolo auctoritatem meã seq̃ris/ vt ideo putes tibi aliq̃d necesse esse credere q̃m a me dicit̃: s; aut scripturis canonicis credas/ si q̃d nõdũ q̃ verũ sit vides: aut interi⁹ demõstrãti veritati vt h̃ plane videas. Exempli gratia: dicã aliq̃d quoad hec certi⁹ q̃struaris: ⁊ vide potissimũ vnde nobis in hoc ipso ope p̃positus est disputãdi labor. Credimus videri deũ: nõ q: videm⁹: vł q: p oculos corpis/ sicut videm⁹ hũc solẽ: vel mẽtis obtuitu/ sicut se quisq; interi⁹ videt viuentẽ: videt volentẽ: videt querẽtẽ: videt sciẽtem: videt nescientẽ. Tu itaq; lectis ipsa his lr̃is/ solẽ q̃dem te vidisse recolis p oculos corpis: potes etiã statim videre si est id temporis: et eo loci es vbi ex ea parte celum oculis tuis vsq; ad solẽ cõtuẽdũ patet. Ad illa vero videnda q̃ mente cõspici dixi: id est q viuas: q videre deũ velis: q id requiras: q te viuere ⁊ velle ⁊ querere scias: quõ aũt deus videat̃ nescias: ad hec inquã oĩa videnda nõ oculos corporis adhibes: nec interuallũ loci p qđ intendat̃ obtutus: vt ad ea cernenda p̃ueniat/ sentis aut queris: sic vides vitã tuã/ volũtatẽ/ inquisitionẽ/ sciẽtiã/ ignorantiã: q: nec ipsa est cõtemnãda visio/ videre qđ nescias. Sic inquã vides hec omnia/ vt i te videas/ apud te habeas: ac sine vllis figurarũ liniamẽtis colorũq; nitoribus: tãto clarius ⁊ certius/ quãto simplicius interiusq; cõspicias. B Cũ igit̃ nec corporis oculis/ sicut corpa siue celestia siue terrestria: nec mentis affectu/ sicut ea sunt quorũ nonnulla cõmemoraui: q̃ apud temetipsam certissime intueris/ nec videam⁹ deum: cur credimus eũ videri: nisi q: scripture accommodam⁹ fidẽ/ vbi legit̃: Beati mũdo corde q̃m ipsi deũ videbunt? Et si qua alia in hac sententia mea de diuina auctoritate cõscripta sunt: cui nõ credere nefas ducim⁹: credere aũt pietatis esse minime dubitam⁹. Hãc itaq; distinctionem tene: vt si q̃d te admonuero: disserẽdo quo ita videas oculis carnis/ vel vllo alio sensu cuius sentias/ seu te sensisse recolas: sicut sentiunt̃ colores/ fragores/ odores/ sapores/ feruores: ⁊ si quid aliud p corpus cernendo/ audiẽdo/ olfaciẽdo/ gustando/ tangẽdo sentiamus: Aut ita videas mentis intuitu/ vt vides vitã/ voluntatem/ cogitationẽ/ memoriã/ cognitionẽ/ intelligentiã/ scientiã/ fidẽ tuã: ⁊ quicq̃d aliud mente conspicis: atq; ita esse/ non tñ credẽdo sed plane viuẽdo nõ dubitas/ hoc me iudices ostendisse. Quod autẽ non sic ostendero: vt aut corporis/ aut animi sensu visum p̃ceptũq; teneat̃: ⁊ tamẽ dixero aliquid qđ aut verũ quidẽ/ aut falsum esse necesse sit: sed nullo illorũ duũ genere videat̃: restat vt tantũmodo credat̃ vel nõ credat̃. Sed si diuinarũ scripturarum/ earũ sc; q̃ canonice in ecclesia nominãt̃ p̃spicua firmat̃ auctoritate: sine vlla dubitatione credẽdũ est: Aliis vero testibus vł testimoniis quibus aliquid credendũ esse suadet̃: tibi credere vel non credere liceat: quãtũ meriti ea admonẽtẽ ad faciendã fidem vel habere vel nõ habere p̃penderis. C Si em̃ ea que nõ vidimus: hoc est in p̃senti apparentia nõ sensimus vel mente vel corpore: neq; de scripturis sanctis vel legẽdo vel audiendo didicimus/ nulla omnino credidissem⁹: vnde sciremus esse ciuitates vbi nũq̃ fuim⁹: vel a romulo conditã romã: vel vt de p̃pinquioribus loquar: cõstantinopolim a constãtino? Unde postremo scirem⁹ qui nã parẽtes nos p̃creauissent: quib⁹ patribus/ auis/ maioribus geniti essemus? Talium quippe cũ plurima sciamus: nõ tñ ea vel vllo sensu p̃sentia: sicut solẽ/ sicut nostri animi volũtatem/ vel canonicorũ eloquiorũ auctoritate: sicut adã fuisse primũ hominẽ: aut christum in carne natum passumq; resurrexisse didicimus: sed aliis referẽtib⁹: de quorũ testimonio in hoc dũtaxat rerũ genere minime dubitandũ esse putauimus: In quibus si alicubi fallimur credẽdo: vel ita esse qđ ita nõ est: vel nõ ita esse quod ita est/ nihil periculi esse iudicamus: si nõ sit ꝯtra illã fidem qua pietas informat̃. Hec p̃locutio mea nondũ p̃positam discutit questionẽ: sed te atq; alios qui ista lecturi sunt p̃struit quales seu meorũ/ seu quorũlibet scriptorũ iudices eẽ debeatis: ne vel scire vos opinemini quod nescitis: vel temere credatis qđ neq; corporis sensib⁹/ aut animi ꝯtuitu in eiusdẽ rei q̃ cognoscẽda est euidentia p̃cepistis: neq; canonicarũ scripturarũ auctoritate etiã si nõ affuit sensibus vel animi vel corpis vestri: tñ credẽdũ esse didicistis.

De differẽtia inter videre mẽte et corpe ac credere/ respectu quorũ sit/ et vnde causet̃: Ca. III.

A d Am ne q̃ venim⁹ ad cãm: an adhuc lectur⁹ instruẽdus ẽ? Nõnulli em̃ putãt ipsum qđ dicimus credere/ cum

res vera credit: hoc solum esse mente cõtueri. Qd si ita est: fallit ista nostra superior locutio: in qua distinximus aliud esse aliqd sentire p corpus: sicut in celo solem / et in terra montẽ / arborem corpusve qdlibet: et aliud mentis intuitu rem nihilominus euidentem: sicut nostra volũtas a nobismetipsis intus aspicit cũ aliquid volum⁹: vel cogitatio cũ cogitamus: vel memoria dũ recordamur: vel tale aliqd in alio siue in corpe: aliud aũt credere qd in corpis mentisve cõspectu nec adest nec affuisse recolit: sicut sine parentibus creatũ adã: et natũ ex virgine passũq; resurrexisse christũ. Hec eni etiã corporalit facta sunt: et videri per corpus si tũc adessemus vtiq; potuerũt. Nũc aũt nõ assunt sicut adest ista lux q̃ oculis cernit: aut voluntas q̃ nũc aliqd volum⁹ cõuenienter cõspicit. Sz qr hec distinctio falsa nõ est: pfecto illa pstructio min⁹ habebat qr inter credere et aliquid presens mente conspicere nec omnino vnum atq; idem putaret: parum clara fuerat elocutiõe discretũ. Quid ergo dicimus? Nũ satis est vt inter videre et credere hec distare dicamus: qr p̃sentia videntur: creduntur absentia? Plane forsitan satis est si p̃sentia illa hoc in loco intelligam⁹ dicta que presto sũt sensibus: siue animi / siue corporis: vnde etiã ductio vocabulo p̃sentia noiant. Sicut eni hãc lucẽ corporis sensu: sic et meã voluntatẽ plane video: qr presto est animi mei sensibus / atq; intus mihi p̃sens est. Si quis vero mihi indicet voluntatem suã: cuius os et vox mihi p̃sens ẽ: tamen quia ipsa voluntas quã mihi indicat latet sensuz corporis et animi mei: credo / nõ video: aut si eum mentiri existimo / non credo: etsi forte vt dicit ita sit. Creduntur ergo illa q̃ absunt a sensibus nostris: si videtur idoneũ qd eis testimoniũ phibet. Videntur eni q̃ presto sunt: vnde et p̃sentia noiant vel animi vel corporis sensib⁹. Nã cũ sint quinq; corporis sensus / cernendi / audiendi / olfaciendi / gustandi / tangẽdi: visus quidẽ in eis pcipue oculis attributus est. Verũtñ hoc verbo vtimur et in ceteris: Nõ eni tñ dicimus: vide quid luceat: sed etiã vide qd sonet: vide quid oleat / vide quid sapiat: vide qd caleat. Nec qr dixi eis credi q̃ absunt a sensibus nostris / sic accipiat vt iter illa deputent q̃ aliquãdo vidim⁹ et nos vidisse retinemus: certiq; sum⁹: q̃uis tunc nõ presto sint cũ recolunt a nobis: Neq; eni iter credita sed inter visa deputant: et ideo nota sũt: nõ quia fidẽ adhibuim⁹ alijs testibus: sed quia nos vidisse sine dubio recordamur et scimus. Cõstat igit nostra scientia ex visis rebus et creditis: sed in his que vidimus vel videmus: nosipsi testes sumus: In his aũt q̃ credimus / alijs testib⁹ mouemur ad fidẽ: cũ earũ rerũ quas nec vidisse nos recolim⁹ nec videm⁹ dant signa / vel in vocibus / vel in litteris / vel in quibusq; documentis: quibus visis nõ visa credant. Nõ aũt immerito scire nos dicimus: nõ solũ ea que vidim⁹ aut videmus / verũ et illa q̃ idoneis ad quãq; rem cõmoti testimonijs vel testib⁹ credimus. Porro si scire nõ incongruenter dicimur etiã illud qd certissimũ credimus: hinc factũ est / vt etiã recte credita et si non assint sensibus nostris / videre mẽte dicamur. Scientia quippe mẽti tribuit: siue p corporis sensus: siue p ipsum animũ aliqd pceptum cognitũq; retineat: et fides ipsa mente vtiq; videt: q̃uis hoc fide credat qd nõ videt. Unde et aplus petrus dicit: In quẽ modo nõ videtes creditis. Et ipse dominus: Beati qui nõ viderũt et crediderũt. Cũ itaq; dicit homini: Crede christũ resurrexisse a mortuis: Si credit: attẽde quid videat: attende quid credat: et vtriũq; discerne. Videt hominem cui⁹ audit vocem: et ipsa vox in visis corporalib⁹ cõputat vl deputat / scdm ea q̃ supra diximus. Hec duo sunt testes et testimoniũ: quorũ ad oculos vnũ / ad aures alterum pertinet. Sed hunc testẽ fortasse aliorum testimoniorũ auctoritate confirmat: diuinarũ scz scripturarũ vel quorũlibet aliorum quibus est motus ad fidem. Scripture ad visa pertinẽt corporis oculorũ si eas legit: vel auriũ si audiuit: Videt autẽ animo quicquid figuris litterarũ sonisve significari intellexit. Videt ipsam fidem suaz: q̃ se credere sine cunctatione respõdet: Videt cogitationẽ qua cogitat qd ei posset pdesse quod credit. Videt volũtatẽ qua accessit ad suscipiẽdã religionẽ. Videt etiã ipsius resurrectionis quandã imaginẽ in animo suo factam: sine qua intelligi nõ potest quid factum corporaliter dicit: siue credat / siue non credatur.

1. Pet. 1. b. *Joh. 20. f.* *Al. ielato.*

Qr credibilia pariter et dicentis ipsa volũtas credant: credere autem ipsum videt: Capi. iiii.

Et vt puto distinguis quomodo videat fidem suã qua credit: et quõ videat illam resurrectionis imaginem in animo suo factã: quã si hoc audit videt / etiam qui nõ credit. Hec ergo oĩa videt partim corpore: partim mente: voluntatez vero ei⁹ a quo audit vt credat / et ipsam christi resurrectionẽ nõ videt / sed credit: et tamẽ

eã videre dicit quodã mētis obtutu/magl sm testimoniorū fidē φ rerū ꝑsentia credi- tarū. Illa eni q videt/assūt sensibus vel ani mi vel corporis: q aūt credit/ absunt a sensi bus τ animi τ corporis: quis volūtas eius a quo audit vt credat/ nō sit ꝑterita sʒ mane at in loquēte/ quā in scipso idē ipse q loqui tur videt: ille vero q audit non eã videt sed credit. Resurrectio aūt christi ꝑterita ē: quā nec illi viderūt hoies q tūc fuerūt: Nā q vi derūt viuentē christū quē viderūt morientē: ipsam tñ resurrectionē cū fieret nō viderūt: sed eã certissime crediderūt/ vidēdo τ tāgen do viuū quē nouerāt mortuū. Nos totum credim⁹/ τ φ resurrexit/ τ φ ab hoibus tūc vi sus τ cōtrectatus sit: τ φ nūc viuat in celis/
Roma.6.b. nec iā moriat/ τ mors illi vltra non dñetur. Res aūt ipsa nec corporis nostri sensib⁹ ad est: sicut adest hoc celū τ terra: nec nr̄e men tis obtutib⁹/ sicut adest fides ipsa qua hoc
B credim⁹. Sed iā satis vt puto ista mea ꝑlo cutione cognouisti qd sit videre vel mente vel corpore: τ qd ab eis distet credere: Qd quidē fit mente/ τ videt mēte: qm̄ mēti no stre fides nostra cōspicua est. Sed tñ qd ea dē fide credit/ abest τ ab aspectu corporis nr̄i: sic abest corp⁹ in quo christ⁹ resurrexit/ τ ab aspectu mentis alteri⁹: sicut abest ab aspectu mentis mee fides tua: quis eã esse i te credā cū eã nō videam corpore/ qd nec tu potes: nec mēte/ quod tu potes: sicut ego
1.Corī.2.c. meã/ quā tu non potes. Nemo eni scit quid agat in hoie/ nisi spūs hois q in ipso est: do
1.Corī.4.a. nec veniat dñs τ illuminet abscōdita tene brarū: τ manifestet cogitationis cordis: vt eas nō solū quisqꝫ suas videat/ sed τ alioꝝ. Scdm̄ hoc eni dixit aplus: neminē scire qd agat i hoie/ nisi spm̄ hois q i ipso est: scdm̄ q videm⁹ in nobis: Nā sm̄ id φ credimus: nec videm⁹/ τ multos fideles esse nouimus: τ multis noti sumus.

Quō deū posse videri scimus ex fide scripturaꝝ: et de apparēti mu tua scripturarū repugnantia circa materia: Capitulū v.

A Jam ergo iā ista distincta sūt/ venia- mus ad causam. Scim⁹ deū posse
Matth.5.a. videri: qm̄ scriptū est: Beati mun- do corde qm̄ ipsi deū videbūt. An forte nō debui dicere/ scimus/ sed credim⁹: qm̄ deū nec corpore aliqñ vidim⁹/ sic hāc lucē: nec mente/ sicut ipsam in nobis qua id credim⁹ fidē: sed tñ qꝛ scriptū est i ea scriptura cu- ius fideles sumus: qd verū sit minime du- bitamus. Aplus tñ iohannes cū tale aliqd
1.Joh.3.a. diceret: Scimus inquit qꝛ cū apparuerit si miles ei erimus: qm̄ videbim⁹ eū sicuti est. Ecce scire se dixit qd nondū factum fuerat: nec vidēdo/ sed credēdo cognouerat. Recte itaqꝫ diximus/ scimus deū posse videri: quā uis eū nō viderim⁹: si diuine auctoritati q in sanctis libris cōtinet crediderim⁹. Quid est φ qd eadē dicit auctoritas: Deuʒ nemo
vidit vnqꝫ? An fortasse dicet/ φ illa testi- Joh.1.b.
monia de videndo deo/ sūt nō de viso? Ip si eni deū videbūt/ dictū est/ non viderūt: τ nō vidim⁹/ sed videbim⁹ eū sicuti est. Pro inde his sententijs nō est cōtrariū: Deū ne
mo vidit vnqꝫ: Uidebūt eni quē nō vide- A l. τ eā.
runt: q mūdo corde filij dei esse voluerunt.
Quid ē ergo: Uidi deū facie ad faciē/ τ sal- Geñ.32.g.
ua facta est anima mea? An τ hoc nō est cō
trariū illi qd dictū est: Deū nemo vidit vn- Joh.1.b.
qꝫ? Et illud qd de moyse scriptū est: Quia
loquebat cū deo facie ad faciē/ sicut qs lo- Exo.33.b.
quit ad amicū suū: Et illud qd ꝓpheta esa
ias de ipso loquens ait: Uidi dominū sa- Esaie.6.a.
baoth sedentē in throno: Et si qua alia so lent similia testimonia ex eadē auctoritate ꝓferri: quō nō sunt cōtraria sententie qua di
ctum est: Deū nemo vidit vnqꝫ: Quāqꝫ τ ip- Joh.1.b.
sum euāgeliū potest putari sibi eē ꝯtrariū.
Quō eni verū est/ qd i eo dicit: Qui me vi- Joh.14.b.
det/ videt τ patrē: si deū nemo vidit vnqꝫ?
Quō verū est: Angeli eorū semp vident fa- Matth.18.b.
ciē pr̄is mei: si deuʒ nemo vidit vnqꝫ? Qua igit regula intelligentie ista veluti contra- ria τ repugnātia nō esse contraria/ nec repu gnarē ꝓbabim⁹? Neqꝫ eni fieri vllo modo pōt: vt hec scripturaꝝ auctoritas aliqua ex
parte mētiat. Sed dicim⁹ i eo qd scriptū ē: B
Deū nemo vidit vnqꝫ: hoies tātūmodo in- Joh.1.b.
telligendos: sicut etiā illud dictum est: Ne- 1.Corī.2.c.
mo scit quid agat in hoie nisi spūs hois q in ipso est: Nemo vtiqꝫ scilicet hoim. Neqꝫ eni hoc de deo accipi pōt: cū de christo scri
ptum sit: Nō opus fuisse vt quisquā illi te- Joh.2.d.
stimoniū phiberet de hoie: qm̄ ipse sciebat quid esset in hoie. Nā hoc apostolus plani
us explicās: Quē nemo inquit hominū vi- 1.timoth.6.c.
dit/ nec videre pōt. Si ergo iā dictū ē: Deū Joh.1.b.
nemo vidit vnquā: ac si diceret: nemo ho minū/ hacten⁹ illa qstio soluta eē videbit: vt nō sit huic sententie cōtrariū qd dñs ait:
Angeli eorū semp vident faciē patris mei: Matth.18.b.
vt scʒ angelos deuʒ videre credamus: quē nemo vidit vnquā/ scʒ hominū. Quō ḡ de um vidit abraam/ isaac/ iacob/ iob/ moyses/ micheas/ esaias: τ si qui alij sūt de quibus veracissima scptura testat/ φ deū viderint: si deū nemo vnquā hoim vidit nec videre pōt? Quāqꝫ nōnulli volentes etiā ꝓbare im-

pios visuros deum: a diabolo quoqȝ ipso
deum visum putant:sic accipientes qđ scri
Job.1.et.2. ptū est in libro iob:venisse cū angelis ⁊ dia
bolū in cōspectu dei:vt iam ⁊ illud veniat
Matth.5.a. in questionē/quō dictum sit: Beati mūdo
corde/quoniā ipsi deū videbunt: Et illud:
Heb.12.d. Pacē sectamini cū oībus/⁊ sanctificationē/
sine qua nemo poterit videre deū. Multū
eñ miror si eousqȝ pgrediunt̄ q̄ existimāt
impios visuros deū/⁊ a diabolo visū deū:
vt eos ⁊ mundo corde esse ⁊ pacē ⁊ sanctifi/
cationem cū omnib⁹ sectari asseuerent: Nā
Joh.14.b. qđ dn̄s ait: Qui me videt:videt ⁊ patrem:
potest paulo attentius cōsideratū nō vide
Joh.1.b. ri esse contrariū ei quod dixit: Deum nemo
vidit vnquā. Neqȝ eñ dixit: quia vidistis
me/vidistis ⁊ patrem:sed dicēdo: Qui me
videt/videt ⁊ patrē: ostendere voluit vni/
tatem substantię patris ⁊ filij:ne in aliquo
iter se putarent̄ esse dissimiles: Ac per hoc
Joh.14.b. quoniā verum dictū est: Qui me videt/ vi/
det ⁊ patrē:profecto quoniā deū nemo ho/
minū vidit vnquā/nec patrē quisqȝ putan/
dus est vidisse:nec filiū ſm q̄ deus est ⁊ fili/
us cū patre vnus deus. Nam ſm id quod
Baruch.3.d. homo est/vtiqȝ in terra visus est ⁊ cū homi
nibus cōuersatus est.

Quō differenter sensibilia videntur/et is cui⁹ volūtate situm est videri:et cuius naturę est nō videri.

A Ed magna questio ē:quō (Ca.VI.
S nō sit ↄtrarium:qȝ tot antiqui vide/
rūt deū:si deū nemo vnq̄ vidit/quē
nemo hominū vidit/nec videre potest? Vi
des q̄ difficilem mihi proposueris questio/
nem: vnde me aliquid prolixe copioseqȝ
scribere voluisti ex occasione breuis episto
lę meę/quę tibi visa est diligentius ⁊ vbe/
rius explicanda. Vis ne ergo attendere q̄
apud alios interim cōperi diuinarum scri/
pturarū egregios tractatores/quid de visi/
one dei senserint:ne forte sufficiāt desiderio
tuo:q̄uis ea forsitan noueris. Pauca ergo
ista attēde si placet: Cū euāgeliū expones
Ambros⁹ su/ beatus ambrosius mediolanensis episco/
per lucā.ca.1. pus:venisset ad eū locū vbi angelus appa
ruit i templo zacharię sacerdoti. Ex hac oc/
casione/vide quāta ⁊ qualia de dei etiā vi/
sione disseruit. Nō imerito inquit angelus
videt̄ in templo:qȝ veri sacerdotis iam an/
nūciabat̄ aduentus:⁊ celeste sacrificiū pa/
rabat̄ in quo angeli ministrarent. Et bene
apparuisse dicit̄ ei/qui eū repente cōspexit.
Hoc specialiter aut de angelis aut de deo
scriptura diuina tenere cōsueuit:vt qđ non
pōt videri/ apparere dicat̄. Sic eñ habes:
Apparuit deus abrahę ad ilicem mambrę. Gen.18.a.
Nam qui ante nō p̄sentit̄/ sed repentino vi
det̄ aspectu/apparere memorat̄. Nō eñ si/ B
militer sensibilia videnẗ:⁊ is in cui⁹ volun/
tate situm est videri:⁊ cui⁹ naturę est nō vi/
deri/voluntatis videri: Nam si nō vult/nō
videt̄:si vult/videt̄. Apparuit eñ deus ab/
rahę quia voluit:alijs qȝ noluit nō apparu/
it. Visum est etiā stephano cū lapidaret̄ a Act.7.g.
populo/aperiri celum: Visus est etiā iesus
stans ad dexterā dei:⁊ nō est visus a popu
lo. Vidit esaias deū sabaoth:sed ⁊ alius vi Esaie.6.a.
dere nō potuit: quia cui placuit apparuit.
Et quid de hoībus loquimur: cū etiā de ip
sis celestibus virtutibus ⁊ potestatib⁹ lege
rimus: Quia deū nemo vidit vnq̄? Et ad/ Joh.1.b.
didit/q̄ vltra celestes ꝟtutes ⁊ potestates/
vnigenitus filius qui est in sinu patris ipse
narrauit. Aut acquiescat̄ igit̄ necesse est si
deum patrē nemo vidit vnquā/filiū visum
esse in veteri testamento: ⁊ desināt heretici
ex ꝟgine ei principiū dare: q̄ anteq̄ nasce/
ret̄ ex ꝟgine videbat̄: Aut certe refelli non
potest/vel patrē/vel filiū/vel certe spiritū
sanctū:si tamē est spūsancti visio:ea specie
videri quā volūtas elegerit/nō natura for/
mauerit:quoniā spiritū quoqȝ visum acce/
pimus in columba. Et ideo deum nemo vi Joh.1.
dit vnquā:quia eā quę i deo habitat pleni Col.2.b.
tudinem diuinitatis nemo cōspexit: nemo
mēte aut oculis cōprehendit. Vidit/ enim
ad vtrūqȝ referēdū est. Deniqȝ cū additur:
Vnigenitus fili⁹ ipse enarrauit/mētiū ma/ Joh.1.b.
gis q̄ oculorū visio declarat̄. Species eni
videt̄/ꝟtus vero enarrat̄: Illa oculis/ hęc
mente comp̄hendit̄. Sed quid de trinitate C
dicā? Seraphin quādo voluit apparuit: ⁊ Esaie.6.b.
vocē eius esaias solus audiuit. Apparuit Luce.1.a.
angelus:⁊ nūc presto est/ sed nō videt̄. Ne
qȝ eni in potestate nostra est videre/ sed in
potestate illius apparere. Tamen etsi pote
stas nō est videndi/est gratia pmerendi vt
videre possimus. Et ideo q̄ habuit gratiā/
meruit copiā/nos copiā nō meremur: quia
deū vidēdi gratiā nō habem⁹. Et quid mi/
rum si in p̄senti seculo nisi quando vult do
min⁹ nō videt̄? In ipsa quoqȝ resurrectio/
ne non facile est deū videre/nisi his q̄ corde
sunt mūdo: Et ideo beati mūdo corde: ipsi Matth.5.a.
eñ deū videbūt. Quātos beatos iā nūera
uerat/⁊ tñ videndi his deū nō pmiserat fa/
cultatē? Si ergo hi q̄ mūdo sunt corde deū
videbūt:vtiqȝ alij nō videbūt. Neqȝ eni in
digni deū videbūt:neqȝ is q̄ deum videre
noluerit/pōt deū videre. Nec de⁹ in loco vi/
det̄/ſ mūdo corde:nec corpalib⁹ oculis de⁹

querit: nec circūscribit visu/ nec tactu tenet/
nec audit affatu/ nec sentit īcessu. Et cū ab/
sēs putat/ videt: ⁊ cū p̄sēs ē/ nō videt. Deni
q̄ȝ nec apli oēs christū videbāt: et ideo ait:
Joh. 14. b. Tanto tpe vobiscū sum/ ⁊ adhuc me nō co/
gnouistis. Qui eñ cognouit q̄ sit latitudo
⁊ lōgitudo ⁊ altitudo ⁊ pfūditas/ ⁊ supemi/
nēte sciētie charitatē christi/ vidit ⁊ christū:
vidit ⁊ patrē. Nos eñ iam scd̄m carnē non
nouimꝰ christū/ sed scd̄m spm̄. Spūs eni an
te faciē nostrā christꝰ dn̄s: q̄ nos in oēm ple
nitudinē dei misericordia sua iplere digne/
tur/ vt videri possit a nobis.

Quō species dei prout deꝰ vo/luit/ ab antiq̄s visa sit/ nō natura:

A J hec verba itelligis/ (Ca. VII.
s q̄d restat qō ad me ampliꝰ req̄rat:
cū ⁊ iā illa q̄ difficilis videbat so/
Joh. 1. b. luta sit questio? Discretū est quippe quō di/
1. Joh. 4. c. ctū sit: Deū nemo vidit vnquā/ ⁊ quō deuȝ
iusti antiq̄ viderint. Sed illud ppterea di/
ctu est: qm̄ deus natura inuisibilis est: Illi
aūt ideo viderūt/ quicūq̄ȝ deū viderunt: q̄ꝛ
cui voluerit sicut voluerit apparet ea specie
quā volūtas elegerit/ etiam latēte natura.
Nā si patres qn̄ deū viderunt ipsa illis na/
tura eiꝰ apparuit: quāuis si voluisset vtiq̄ȝ
nō apparuisset: quō deū nemo vidit vnquā
cū eo volente ipsa eiꝰ a tot patribꝰ natura
ꝯspecta sit? Q̄ si dicit filiꝰ a patribꝰ visus:
vt de deo patre accipiat dictū: q̄ euȝ nemo
B vnquā viderit: non q̄dē amisit occasionem
ambrosius: vt hinc quosdā hereticos redar
gueret: id est fotinianos: q̄ principium filio
dei ex vtero virginis tribuunt: nec volunt
credere q̄ et antea fuerit. Sȝ quia videbat
alios: id est arrianos pnitiosius insidiātes:
quorū pculdubio error astruit/ si patris na
tura inuisibilis/ filij vero visibilis esse cre/
dit: vtriusq̄ȝ vnā pariterq̄ȝ inuisibilē asseru/
it esse naturā/ adiūgēs etiā spūssancti: Q̄ō
breuiter q̄dē s̄ admirabiliter itimauit/ vbi
Ambrosius. vbi. s. secutꝰ ait: Aut certe refelli nō pōt/ vel patrē
vel filiū/ vel certe spm̄sanctū: si tn̄ est spūssā
cti visio/ ea specie videri quā volūtas elege
rit/ non natura formauerit. Potuit dicere:
nō natura mōstrauerit/ s̄ maluit dicere for/
mauerit: ne ipsam speciē in qua deus elegit
apparere de sua natura formare putaret: ⁊
ex hoc vtiq̄ȝ cōuinceret cōuertibilis esse mu
tabilisq̄ȝ substātie: qō ipse deꝰ a fide piorū
misericors ⁊ benignus auertat.

Q̄ natura diuine trinitatis inui/sibilis sit: quā veraciter pij videre cōcupiscūt/ nō speciē pro volūtate diuina formata: Ca. VIII.

Nuisibilis est igit natura deꝰ: nō A
i tm̄ pater/ sed ⁊ ipsa trinitas: vnus
deus. Et q̄ꝛ nō tm̄ iuisibilis/ veruȝ
etiā incōmutabilis sic apparet q̄bus volue
rit/ in qua voluerit specie: vt apud eū inte/
gra maneat eiꝰ inuisibilis incōmutabilisq̄ȝ
natura. Desideriū aūt veraciter piorum q̄
videre deū cupiūt/ ⁊ inhianter ardescūt: nō
opinor in eā speciem ꝯtuendā flagrat q̄ vt
vult apparet qō ipse nō est: sed in eā substā/
tiā q̄ ipse est qō est. Huiꝰ eni desiderij sui flā
mā sanctꝰ moyses fidelis famulus eiꝰ ostē/
dit: vbi ait deo cuȝ quo vt amicus facie ad
faciē loquebat: Si inueni gratiam ante te/ Exo. 33. c.
ostende mihi temetipsū. Quid ergo? ille nō
erat ipse? si nō esset ip̄e/ nō ei diceret: Ostē/
de mihi temetipsum/ sed ostēde mihi deū: ⁊
tn̄ si eiꝰ naturā substātiāq̄ȝ cōspiceret/ mul/
to minus diceret: Ostēde mihi temetipsuȝ.
Ipse ergo erat in ea specie q̄ apparere vo/ B
luerat: non aūt ipse apparebat in natura p/
pria quā moyses videre cupiebat. Ea quip
pe pmittit sanctis in alia vita. Unde qō
respōsum est moysi/ veruȝ est: q̄ꝛ nemo pōt
faciē dei videre ⁊ viuere. i. nemo pōt eū in
hac vita viuens videre sicuti est: Nā multi
viderūt/ sȝ qō volūtas elegit/ nō qō natura
formauit. Et illud qō sanctus iohānes ait:
si recte itelligit: Dilectissimi/ filij dei sumꝰ: 1. Joh. 3. a.
⁊ nondū apparuit q̄d erimꝰ: Scimꝰ q̄ꝛ cū ap/
paruerit similes ei erimus: qm̄ videbimus
eū sicuti est: nō sicut hoīes viderunt quādo
voluit in specie q̄ voluit/ nō in natura quā
in semetipso etiā cū videret latuit: sed sicut
est/ qō ab eo petebat/ cū ei diceret: Ostēde Exo. 33. c.
mihi temetipsum/ ab eo q̄ cū illo facie ad fa
ciem loq̄bat: Nō q̄ꝛ dei plenitudinem quis/
quā nō solū oculis corporis/ sed vel ip̄a mē
te aliquādo cōp̄hendit.

Quid intersit inter videre deū et cōp̄hēdere/ et quō i dei visione angelis similes futuri sumus:

Liud est eni videre: ali/ (Ca. IX. A
a ud est totū videndo cōp̄hēdere. Qn̄
quidem id videt qō p̄sens vtcunq̄ȝ
sentit: totū aūt cōprehendit vidēdo/ quod
ita videt vt nihil eius lateat videntem: aut
cuiꝰ fines circūspici possunt: sicut te nihil la
tet presentis volūtatis tue: circūspicere au/
tem potes fines annuli tui. Exēpli gratia:
Duo posui/ quorum alterū ad mentis obtu
tum: alterū ad corporales oculos pertinet.
Uisus eni sicut ille ait: ad vtrūq̄ȝ referēdus
est: id est ⁊ ad oculos ⁊ ad mentē. Porro si
ppterea deum nemo vidit vnquā: quia si/
cut ait† disputator/ cuiꝰ verba ꝯsideramus: Sc. † Ambrosius.

Plenitudinē diuinitatis eiꝰ nemo cōspex/
it: nemo mente aut oculis cōphendit: Ui/
dit/eni ad vtrūqꝫ referendū eſt. Reſtat inq̄/
rere quomodo angeli deū videāt: ꝓpter il/
Math. 18. b. lud quod ex euāgelio cōmemorauit: Ange/
li eorum ſemꝑ vident faciem patris mei. Si
eni ⁊ ipſis nō ſicuti eſt/ ſed latente ſua natu
ra in ſpecie q̄ voluerit apparet: magis ma/
giſqꝫ requirendum eſt: quomodo eum nos
videbimꝰ ſicuti eſt: Et ſicut moyſes deſide
Exo. 33. c. rauit cū peteret vt deus q̄ in cōſpectu eius
erat/oſtenderet illi ſemetipſum. Hoc enim
nobis ſummū ꝑmiū in reſurrectione ꝓmit/
Math. 22. c. tit: ꝙ erimꝰ ęquales angelis dei: Ac ꝑ hoc
Luc. 20. f. ſi nec ipſi eū vidēt ſicuti eſt: quomodo nos
ita viſuri ſumꝰ/ cū eis ęquales ī reſurrectio/
B ne facti fuerimus: Sed vide q̄d cōſequen/
Ambroſius. ter dicat noſter ambroſius: Deniqꝫ inquit
cū addit: Unigenitus filius ipſe narrauit:
mentium magis q̄ȝ oculorū viſio declarat.
Species eni videt: virtus vero narrat. Il/
la oculis/hęc mente comprehendit: q̄ pau/
lo ante dixerat viſionē ad vtrūqꝫ referēdā:
nūc eā nō mēti/ſed oculis dedit: nō vt opi/
nor negligenter ſua verba reſpiciēs: ſed q꞉
vſitatius in loquēdo ſolemus oculis attri/
buere viſionē/ ſicut ſpecieȝ corpori. Nam ⁊
hic mos loquendi crebrius vſurpat in rebꝰ
q̄ locis continent variāturqꝫ coloribꝰ. Sȝ
ſi nulla ſpecies eſſet mente contuenda/ non
Ps. 44. diceretur ille ſpecioſus forma ꝑ filijs homi
nū: Neqꝫ enim hoc ſcdm carnem dictū eſt/
ſed ſcdm ſpeciem ſpiritalē. Dicit ergo ⁊ ſpe
cies pertinēs ad mentis obtutum. Sed q꞉
Al. †corpora/ vſitatius in †corporibus dicit/ vel in ſimili/
libus. tudinibus corporū/ideo dixit: Species vi/
detur/virtus vero narrat: Illa oculis/ hęc
mente cōprehendit. Proinde narrāte vni/
genito qui eſt in ſinu patris narratione in/
effabili/creatura rationalis/mūda ⁊ ſancta
impletur viſione dei ineffabili: quā tūc con
ſequemur cum ęquales angelis facti fueri/
mus. Quia ſicut videt iſta viſibilia corpo/
Joh. 1. b. ris ſenſibus nota: deuȝ nemo vidit vnquā:
quoniā ſi aliquādo eo modo viſus eſt: non
ſicut iſta natura videt/ſed voluntate viſus
eſt ſpecie qua voluit apparens/latente na/
tura atqꝫ in ſe incōmutabiliter ꝑmanente.
Eo autem modo quo videt ſicuti eſt: nunc
fortaſſe videt a quibuſdam angelis: a no/
bis autem tunc ita videbitur/cum eis facti
fuerimus ęquales.

Q꞉ angelica natura videri non poſſit/ niſi cū voluerit ⁊ ſicut voluerit: ⁊ quē itellectū habeāt ambroſij verba de vidēdo deo: Ca. X.

Einde cū addidiſſet: Quia nec po Ambroſius.
D teſtates celorū/ ſicut ſeraphin niſi
cū volunt ⁊ quēadmodū volūt vi/
dent: vt hinc etiam conijceret quāta ſit in/
uiſibilitas trinitatis: Tamē inquit/ ⁊ ſi po/
teſtas nō eſt videndi: eſt gratia ꝓmerendi
vt videre poſſimꝰ. Et ideo qui habuit gra/
tiā/meruit copiā: nos copiā non meremur:
quia deum videndi gratiā nō habemꝰ. His
itaqꝫ verbis quia nō ſua docet/ ſed euange
liū exponit: nō hoc voluit itelligi/ ꝙ quidā
eorū videbūt deū/quidā vero nō videbūt:
q̄bus credentibꝰ dedit poteſtatē filios dei Joh. 1. a.
fieri: cū ad eos oēs ꝑtineat qđ dictū eſt: Ui 1. Joh. 3. a.
debimꝰ eū ē ſicuti ē: Sed dicēdo/nos copi/
am nō meremur: q꞉ deuȝ videndi gratiam
nō habemus: de hoc ſęculo ſe loqui ſignifi/
cauit: vbi quibuſdā deus licet nō in ſua na
tura/ſed in qua voluit ſpecie dignatus eſt
apparere: ſicut abrahę/ſicut iſaac/alijſqꝫ ſimi
libus: ceteris vero innumerabilibus/ quā/
uis ad ſuū populum ⁊ hereditatē ęternam
ꝑtinentibus nulla vel tali ſpecie ſe demon/
ſtrat: In futuro aūt ſęculo qui regnū accę/
pturi ſunt/quod eis ab initio ꝑparatum ē:
omnes eum corde mundo videbunt: nec in
illo regno niſi tales erunt.

Quō nō oēs reſurrecturi deum videbunt: nec dęmon inter filios dei apparens deuȝ vidit: nec pro alijs beatitudinibus repromittit viſio dei qꝫ ꝓ mundicia cordis:

Tēde itaqꝫ quid adiū/ (Ca. XI. B
a gat iam de illo ſęculo dicere incipi
ens: Et quid mirū inquit ſi i ꝑſen/ Ambroſius
ti ſęculo niſi quādo vult dominus nō vide
tur: in ipſa quoqꝫ reſurrectione nō facile eſt
deū videre/niſi eis q̄ mundo ſunt corde. Et
ideo beati mundo corde/ipſi eni deū vide/ Math. 5. a.
bunt. Quantos beatos iam numerauerat:
⁊ tamen videndi his deum non ꝓmiſerat
facultatem. Si ergo hi qui mundo ſunt cor
de deum videbunt: vtiqꝫ alij non videbūt.
Neqꝫ enim indigni deū videbunt: neqꝫ is
qui deum videre noluerit/poteſt deum vi/
dere. Cernis q̄ȝ circūſpecte loquat iam de
his qui in futuro ſęculo videbunt deū: Ne
qꝫ enim omnes/ſed qui digni ſunt. Reſur/
gent enim digni ⁊ indigni regno illo vbi vi
debitur deus: quoniā omnes qui in monu Joh. 5. a.
mentis ſunt/audient vocē eius ⁊ procedēt:
ſed cum magna differentia. Nam qui bene
fecerunt in reſurrectionem vitę: qui vo ma
le egerunt in reſurrectionē iudicij. Hoc iudi
cium pęnam ęternam ſignificat: ſicut etiaȝ
illud dictū ē: Qui nō credit iam iudicatꝰ ē. Joh. 3. c.

Ambrosius sup lucam. Qđ ergo ait sctũs ambrosius: Neq; is qui
deum videre noluerit/potest deum videre:
quid aliud intelligi voluit: nisi quia is qui
mundando cordi curã tanta re dignã non
vult impendere/nõ vult deũ videre. Uide
proinde q̃d adiũgat: Nec in loco inquit de
us videt: sed mũdo corde: q̃d euidẽtius/q̃d
expressius dici potuit? Ab hac igit̃ visione
diabolus ⁊ omnes angeli eius: ⁊ omnes cũ
eis impij sine vlla nebula dubitationis ex/
clusi sunt: quoniã mundo corde nõ sunt: ac
per hoc qđ scriptum est in libro iob: venisse
Iob.1.b. angelos in cõspectu dei: ⁊ venisse cũ eis dia
bolum: nõ ideo diabolus deum vidisse cre/
dendus est. Ipsi enĩ dicti sunt venisse in cõ
spectu dei/nõ deus in cõspectu eorũ. Ueni
unt autẽ in cõspectũ nostrũ q̃ videmus: nõ
a quibus videmur. Uenerunt ergo sicut in
multis codicibus legit̃/ vt assisterẽt coram
B deo/nõ vt coram ipsis deus. Nec est opus
hoc loco imorari: vt pro viribus nostris co
nemur ostendere quomodo ⁊ hoc tempora
liter fiat: cũ in dei cõspectu sint omnia sem/
per. Nũc enĩ q̄rit̃ quomodo videat̃ deꝰ:
non ea specie qua ⁊ in isto sęculo q̃busdam
voluit apparere: quãdo nõ solum cum ab/
Geñ.4.b. raam alijsq; iustis/ verũetiã cum cain fratri
cida locutus est. Sed quomodo videat̃ in
1.Ioh.3.a. illo regno vbi eum videbunt filij eius sicu/
Ps̃.102. ti est: Tunc quippe satiabit̃ in bonis desi/
deriũ eorum: quo desiderio flagrabat moy
ses: cui loqui ad deũ facie ad facie non suf/
Exo.33.c. ficiebat: ⁊ dicebat: Ostende mihi temetip/
sum manifeste/ vt videam te: tanq̃ diceret:
quod in psalmo ex eodem desiderio canit̃:
Ps̃.16. Satiabor cum manifestabitur gloria tua.
Quo desiderio ardebat ⁊ philippus: et sic
Ioh̃.14.b. satiari cupiebat dicens: Ostende nobis pa
trẽ ⁊ sufficit nobis. De hac visione loquẽs
eius etiã ipse amator ⁊ desiderator ambro
sius: Non in loco inquit deꝰ videt̃: sicut ad
Geñ.18. ilicem mambre: sicut in monte sina/sed mũ
Exo.19. do corde. Et sequit̃: Sciens quid desideret
⁊ quid ęstuet/ ⁊ quid speret: Nec corporali/
bus inquit oculis deus q̄ritur quibus se
ostendit abraam/isaac/iacob/ ⁊ alijs in hoc
sęculo. Nec circũscribit̃ visu: ꝓpter illud qđ
Exo.33.d. dictum est: Posteriora mea videbis. Nec
Geñ.32.f. tactu tenetur: sicut luctatus etiam est cũ ia/
Iob.1.et.2. cob. Nec audit̃ affatu: sicut nõ solum a tot
sanctis/ verũetiam a diabolo auditus est.
Geñ.3.b. Nec sentit̃ incessu: sicut aliquando cũ in pa
C radiso deambularet ad vesperam. Uides
quẽadmodum vir sanctus enitat̃ nostras
mentes ab omnibꝰ carnis sensibus euoca/
re: vt aptas faciat ad videndũ deum: Et ta
men quid agit talis extrinsecus plantator 1.Cor.3.b.
⁊ rigator/nisi intrinsecus operet̃ qui dat in
crementum deus? Quis enĩ sine adiutorio
spiritꝰ dei cogitare valeat esse aliquid/ma/
gisq; esse q̃ omnia quę per corpus sentiũt̃:
quod nec in loco videat̃: nec q̄rendũ sit
oculis: nec audiat̃ affatu: nec tactu teneat̃:
nec sentiat̃ incessu: ⁊ videat̃ tamen/ sed mũ
do corde? Neq; enĩ de hac vita ille loque/
batur cum hoc diceret: quãdoquidẽ ab hoc
sęculo in quo deus apparuit/ nõ sicuti est:
sed in specie qua voluit/quibus voluit: sa/
tis discreuit sęculi futuri vitam/discretione
apertissima/vbi ait: Et quid mirum si in p̄/
senti sęculo nisi quãdo vult dñs nõ videt̃?
In ipsa quoq; resurrectione non facile est D
deum videre: nisi his qui corde sunt mũdo.
Et ideo beati mundicordes: quoniã ipsi de Math.5.a.
um videbunt. Hinc iam de illo sęculo dice/
re exorsus est/ vbi deũ videbunt: non oẽs q̃
resurgent/sed qui resurgent ad vitam ęter/
nam: nõ indigni de quibus dictũ est: Tol/ Esaie.26.b.
latur impius ne videat claritatem dei: sed
digni de qualibꝰ dixit ipse dominus cum
p̄sens non videretur: Qui diligit me man/ Ioh.14.b.
data mea custodit: Et qui diligit me/dilige et.c.
tur a patre meo: ⁊ ego diligam eum: ⁊ osten
dam meipsum illi. Nec hi quibus dicetur:
Ite in ignem ęternum/qui paratus est dia Math.25.d.
bolo ⁊ angelis eius: sed hi quibus dicetur:
Uenite benedicti patris mei pcipite regnũ
quod vobis p̄paratum est ab initio mũdi.
Illi quippe ibunt in cõbustionẽ ęternam:
Iusti autẽ in vitam ęternam. Et quę est vi
ta ęterna: nisi qđ alibi ipsa vita/dicit: Hęc ẽ Ioh.17.a.
autẽ vita ęterna: vt cognoscãt te vnũ deũ
verum ⁊ quẽ misisti iesum christũ? Sed sic
quomodo ꝓmisit ostensurum seipsum dile
ctoribus suis cum patre vnũ deũ: nõ quo
modo in hoc sęculo in corpore visus ẽ a bo
nis et a malis. Et in iudicio futuro quo sic
venturus est: quomodo visus est iens in cę Act.1.a.
lum: hoc est in eadem forma filij hominis:
eandem formã videbunt: Quibus dicturꝰ
est: Esuriui ⁊ non dedistis mihi manduca/ Math.25.d.
re: quia ⁊ iudęi videbũt in quẽ pupugerũt: Zach.12.c.
nõ illã dei formã i q̃ nõ rapinã arbitratus ẽ Phil.2.a.
esse ęq̃lis deo. In illa dei forma tunc vide/
bũt q̃ videbũt eũ sicuti est. Nec ideo vide/
bũt: q2 pauperes spiritu in hac vita fuerũt: Math.5.a.
quia mites/quia lugẽtes/ quia esurientes
⁊ sitientes iusticiã: quia misericordes/quia
pacifici/quia persecutionẽ passi ꝓpter iusti
ciam: q̃uis ⁊ hęc omnia idem ipsi passi sint:
sed quia mũdo sunt corde. Ideo quippe in
ter illas beatitudines cum oĩa faciãt q̃ cor

mundū habēt/nō est tamen alicubi positū:
Matth. 5. a. deū videbūt/nisi vbi dictū est: Beati mun do corde: qm̄ mūdo corde videbit qui nec in loco videt: nec oculis corporalibus querit: nec circūscribit visu: nec tactu tenet: nec au
Joh. 1. a. dit affatu: nec sentit incessu. Deū eñ nemo vidit vnquā: vel in hac vita sicuti ipse est: vel etiā in angelorū vita: sicut visibilia ista q̄ corporali visione cernūt: Quia vnigenitus fili⁹ qui est in sinu patris ipse narrabit. Unde nō ad oculorū corporaliū/sed ad mētiū visionē dictū est ptinere qd̄ narrat.

De nullo sensu deus cognoscit: quomodo autē cognosci possit: et quō apostoli aliqui vel oēs christum viderunt: Ca. XII.

A Sed rursus ne desideriū nostrum a corporis sensu ad alium corporis sensum migraret: hoc est ad aures ab oculis: ideo cū dixisset: Nec corporalib⁹ de⁹ oculis querit: nec circūscribit visu: nec tactu tenet: addidit etiā: Nec audit affatu: vt si possum⁹ vnigenitū filiū qui est in sinu patris/sic intelligamus narrantē quō t verbū est: nō sonus aurib⁹ istrepens/ sed imago mentib⁹ innotescēs: vt illic iterna et in
Joh. 14. b. effabili luce clarescat qd̄ dictū est: Qui me videt/videt t patrem: qd̄ hic philippo dicebat/quādo videbat/t nō videbat. Sequit eni hui⁹ visionis eximius ꝯcupitor ambro
Ambrosi⁹ su per lucam. sius/dicens: Et cū absens putat videt: t cū presens est nō videtur. Nō dixit/cū absens est/sed cum absens putat. Nusquā eñ ab
Hiere. 23. e. sens ē qui celum t terrā implet: nec spacijs includit paruis/magnisq̄ diffūdit: sed vbi q̄ totus est t nullo cōtinet loco. Hoc qui excedēte mente intelligit/videt deū: t cū absens putat. Qui autē hoc nō potest: oret et agat vt posse mereatur: nec ad hominē disputatorem pulset vt qd̄ nō legit legat: sed ad deū saluatorem: vt qd̄ nō valet valeat.
B Unde aūt dixerit: Et cū p̄sens ē nō videt: cōsequēter aperuit dicēs: Deniq̄ nec apostoli omnes christum videbāt. Et ideo ait:
Joh. 14. b. Tanto tp̄e vobiscū sum: t adhuc me nō cognouistis? Ecce quō deus p̄sens erat t non videbatur. Sed quare nō ausus est dicere: Deniq̄ nec apostoli christū videbāt/s̄ ait:
Joh. 10. f. Nec apostoli omnes: tanq̄ aliqui tunc viderent ea visione in qua ipse t pater vnum sunt? An forte illud attendit q̄ cum petrus
Matth. 16. c. dixisset: Tu es christus filius dei viui: Responsum accepit: Beatus es simon bariona: quia non tibi reuelauit caro t sanguis: sed pater meus qui in in celis est? Quis illa reuelatio vtrum per fidem tante rei credite: an per visionem conspecte facta in eius mente fuerit: non mihi videatur elucere: cum t ipse petrus tam paruulum se adhuc illi ostenderit: vt timeret ne amitteret morientem quē filiū dei viui/hoc est vite fontem fuerat pauloante cōfessus.

De verbis dei: Nemo potest faciem meā videre et viuere: et quomodo paulus et moyses diuinā natura cōspexerint: Ca. XIII.

D Einde potest mouere/quomodo A iam ipsa dei substantia videri potuerit a quibusdā in hac vita po sitis: ꝑpter illud quod dictum est ad moysen: Nemo potest faciem meam videre t vi
Exo. 33. d. uere: nisi quia potest humana mēs diuinitus rapi ex hac vita ad angelicam vitam anteq̄ per istam cōmunem mortem carne soluatur. Sic enim raptus est qui audiuit illic ineffabilia verba/ quę nō licet homini
2. Cor. 12. a. loqui: vbi vsq̄adeo facta est ab huius vitę sensibus quędam intētionis auersio: vt siue in corpore/siue extra corpus fuerit: id est vtrum sicut solet in vehementiori extasi/mens ab hac vita in illam vitā fuerit alienata manente corporis vinculo: an omnino resolutio facta fuerit qualis i plena morte contingit/nescire se diceret. Ita fit vt t illud verum sit quod dictum est: Nemo potest faciē meā videre t viuere: quia necesse est abstrahi ab hac vita mentem: quādo in illius ineffabilitatem visionis assumitur: t nō sit incredibile quibusdā sanctis nōdum ita defunctis/vt sepelienda cadauera remanerent: etiam istam excellentiam reuelationis eius ꝯcessam fuisse. Quod existimo cogitasse illum qui noluit dicere: Nec apostoli christū videbāt/sed ait: nec apostoli oēs christum videbāt: credens quibusdam eorum diuinitatis quoq̄ ipsius visionem/de qua loquebat etiā tūc potuisse donari: Certe ꝑpter beatū paulū: q: t ipse q̄uis nouissimus vtiq̄ aplūs erat: q̄ de sua illa ineffabili reuelatiōe nō tacuit: Quāq̄ t illi fidelissimo ātiquo famulo dei moysi/mix/vbi in hac terra laboraturo populūq̄ illum ad huc recturo/cōcessum est qd̄ petiuit vt clari tatē dn̄i videret: cui dixerat: Si inueni gra
Exo. 33. c. tiā ante te/ostēde mihi temetipsum manifeste. Accepit eñ in p̄sentia cogruū respōsū: q̄ faciē dei videre nō posset: quā nemo videret t viueret: Hoc modo significante altē rius potioris vitę illā esse visionē. Deinde B in verbis dei futurę christi ecclesię mysterium figuratū est. Gestauit quippe moyses typū populi iudeoꝝ i christū passū/postea

Exo.33.d. crediturū: Ideo dictū est illi: Cum trāsiero/
posteriora mea videbis: Et cetera que ibi
dicunē/mirabili sacramēto p̄nunciāt eccle/
siā post futurā: vnde mō longū est disputa
re. Qd aūt dicere instituerā: desiderio eius
etiā illud qd petierat fuisse cōcessum: In li/
bro numerorū postea mōstratū est: vbi do/
minus arguit cōtumaciā sororis ipsius: et
Numeri.12.b dicit: alijs pphetis i visione se apparare ꝛ
in somno: moysi aūt p speciem: non p enig/
mata: vbi etiā addidit dicēs: Et gloriā dñi
vidit. Quid ergo est ꝙ eū sic fecit exceptū:
nisi forte q2 illa cōtemplatione dignū etiā
tūc habuit populi sui talē rectorem ꝛ mini/
strū in tota domo sua fidelē: vt queadmo/
dū cōcupiuerat/ videret deū sicuti est: q̄ cō/
tēplatio cūctis filijs in fine pmittit?

De verbis quibusdā ambrosij: et de expositione verborū apostoli de dispositiōe dominice crucis: et de verbis etiā eiusdē: Nos iam sm carnē non nouimus christum:

A Sta credo cōsiderās (Ca. XIIII.
Ambrosius. i vir ille sanctus cuius verba tracta
mus: Nec apostoli inquit oēs chri
stum videbant: qm̄ forte aliqui eorū etiam
ipso tēpore viderāt/scdm ista que dixi. Ut
aūt pbaret qd dixit: quia nō oēs videbāt:
Joh.14.b. cōtinue subiecit. Et ideo ait: Tanto tpe vo
biscū sum/ꝛ adhuc me nō cognouistis? De/
inde subiungens a qualibus deus videat
Eph.3.d. illa cōtemplatione/ sicuti est: Qui enim co
gnouit inquit que sit latitudo/ et longitu/
do/et altitudo/et profundum/supereminē/
tem scientię charitatem christi/ vidit ꝛ chri/
stum/vidit et patrem. Ego hec verba apo/
stoli pauli sic intelligere soleo: In latitudi/
ne/bona opera charitatis: In lōgitudine/
perseuerātiam in bonis vsq3 in finem: In
altitudine/spem celestium premiorū: In p
fundo/inscrutabilia iudicia dei: vñ ista gra
tia in homines venit. Et hunc intellectum
coaptare etiam sacramento crucis: vt in la/
titudine accipiat transuersum lignum: quo
extendunt manus pter operū significati/
onem. In longitudine ab ipso vsq3 in terrā
vbi totum corpus crucifixum stare videt:
qd significat psistere: hoc est longanimiter
pmanere. In altitudine ab ipso transuerso
ligno sursū versus qd ad caput eminet: p
pter expectationē supnorum: ne illa bona
opera atq3 in eis perseuerantia pter bene
ficia dei terrena atq3 tēporalia facienda cre
dant/sed potius pter illud qd desup sem
Gal.5.b. piternū sperat fides q̄ per dilectionē opera
tur. In pfundo autē pars illa ligni q̄ in ter
re abdito defixa latet: sed inde cōsurgit om
ne illud qd eminet: sicut ex occulta dei vo/
luntate vocat homo ad participationē tā/
te gratię: alius sic/alius autē sic. Supemi/
nentem vero scientię charitatē christi: eam
pfecto vbi illa est pax que p̄cellit omnē in/ Phil.4.b.
tellectum. Sed siue hoc in apostolicis ver/ B
bis etiā ille senserit euāgelicus disputator:
siue aliud aliquid fortasse congruentius/vi
des tamen etiā hoc ni fallor a regula fidei
non aberrare. Unde autē nunc agimus p/
pter cōtuitū spiritalē/cum dixisset: Qui co/ Eph.3.d.
gnouit q̄ si latitudo ꝛ longitudo ꝛ altitudo
ꝛ pfundū/ꝛ supeminentē scientię charitatē
christi: videt ꝛ christū/videt ꝛ patrē: ne ali/
cui tardissimo de corporali visiōe dicere vi
deretur: Nos enim inquit iam sm carnem 2.Cor.5.d.
nō nouimus christum: sed sm spiritū. Spi/ Thren.4.d.
ritus enim ante faciē nostram christus do/
minus. Quod ait hoc loco: Nouim⁹/scdm
fidem dixit: que nunc est non sm cōtempla
tionem/que tunc erit: quia ꝛ illud nouim⁹
quicquid fide non ficta: etiam si nondum p
speciem contuendo/iam tamen inconcusse
credendo retinemus. Denique cum dixisset:
Jam nō se scdm carnem christum nosse: si/ 2.Cor.5.d.
cut apostolus ait: ꝛ addidisset testimonium
de propheta: Spiritus enim ante facie3 no Thren.4.d.
stram christus dominus: cōtinuo subiecit:
Qui nos in omnem plenitudinem dei mi/
sericordia sua implere dignetur/ vt videri
possit a nobis: Certe manifestatum est ꝙ il
lam noticiam: vbi dixerat: nouim⁹/ex fide Roma.1.b.
posuit: ex qua modo iustus viuit: nō ex cō/
templatione/qua deum videbimus sicuti
est. Hanc enim sibi et nobis consequenter
optauit futurāq3 significauit dicēdo: Qui
nos i oēm plenitudinē dei misericordia sua
implere dignetur/vt videri possit a nobis.

De verbis quibusdā difficilib⁹ aliquādo exponēdis: resolutio q̄3 breuis proposite questionis:

A Anc plenitudinē dei (Ca.XV.
h quidā in sermone apostoli sic intel
lexerunt: vt putarent nos hoc fu/
turos omnino quod deus ē. Hec enim ver/
ba sicut recognoscis/ apostolus posuit ita
loquens: Cognoscere etiam supereminen/ Eph.3.d.
tem scientię charitatem christi/ vt implea/
mini in omnem plenitudinem dei. Qua/
propter inquiunt: si aliquid minus q̄3 de/
us habebimus/ꝛ in aliquo minores erim⁹:
quomodo implebimur in omnem plenitu/
dinem dei? Sed quoniā implebimur/profe
cto erim⁹ ęq̄les. Auersaris istum vtiq3 ꝛ de
testaris humanę mentis errorē: scio/recte

facis. Sed quomodo intelligēda sit ista ple
Eph.3.d. nitudo qua dictū est: Implendos nos esse
in omnē plenitudinē dei/ postea si de° volu
B erit p viribus quas dederit disserem°. Nūc
aūt qđ mihi pposueras: ꝛ ad explicandum
difficile videbat: vtrū explicatū sit/ diligen
ter attēde recolendo q̄ dicta sunt. Si eñ q̄/
ris: vtrū possit deus videri? Respondeo po
test. Si queris/ vnde sciā? Respōdeo: q: in
Matth.5.a. veracissima scriptura legit: Beati mundo
corde: quoniā ipsi deū videbūt: ꝛ cętera ta/
lia. Si queris/ quō dictus sit inuisibilis si vi
deri pōt? Respōdeo: inuisibilē esse natura:
videri aūt cū vult sicut vult: plurimis enim
visus est: nō sicuti ē/ sed quali specie illi pla
cuit apparere. Si queris/ quomodo cuz vi/
Gen.4.b. dit vel cain sceleratus quādo de suo scelere
ab illo interrogatus ꝛ iudicatus est: vel eti/
Job.1.et.2. am ipse diabolus/ quādo venit cū angelis
Matth.5.a. vt cum illo assisteret: si beati mundo corde
quoniā ipsi deū videbūt? Respōdeo nō q̄/
dem esse cōsequens: vt etiam videant deū
q̄ voces ab eo factas aliquādo audiūt: Ne
q3 eñ viderūt eū qui audierūt quādo dixit
Joh.12.d. ad filiū: Et clarificaui ꝛ clarificabo iterum.
Uerūtamē nō esse mirādū/ si aliqui etiā nō
mundo corde viderūt deū in specie/ qua vo
luntas eius fecerit/ latēte inuisibili ꝛ apud
se incōmutabili manente natura. Si quę/
ris/ vtrū etiā sicuti est/ possit aliquādo vide/
ri? Respōdeo/ filijs hoc esse pmissum: de q̄/
1.Joh.3.a. bus dictum est: Scimus q: cū apparuerit si
miles ei erimus: quoniā videbimus eū si/
C cuti est. Si quęris/ vnde eū videbim°? Re/
Matth.22.c. spondeo: vnde angeli vident: q̄bus tūc eri/
mus ęquales. Sicuti eñ vident ista q̄ visi/
Joh.1.b. bilia nominant: deū nemo vidit vnq̄: nec
1.timoth.6.c. videri potest: quoniā lucē habitat inaccessi
bilem: ꝛ est natura inuisibilis sicut incorru/
ptibilis: q̄ contextim posuit aplus dicens:
1.timoth.1.d. Regi aūt seculorū inuisibili/ incorruptibi/
li: quia sicut nūc incorruptibilis nec postea
corruptibilis: ita nō solū nunc sed etiā sem/
per inuisibilis. Nec in loco eñ videt/ s mū/
do corde: nec corporalibus oculis quęrit:
nec circūscribit visu: nec tactu tenet: nec au
Joh.1.b. ditur affatu: nec sentit incessu. Unigenitus
autē filius qui est in sinu patris diuinitatis
naturā atq3 substantiam insonabiliter nar/
rat. Et ideo dignis idoneisq3 tāto cōspectu
oculis etiā inuisibiliter monstrat. Ipsi eñi
Eph.1.c. sunt oculi/ de quibus apostolus dicit: Il/
luminatos oculos cordis vestri. Et de qui/
Ps.12. bus dicit: Illumina oculos meos ne vnq̄
obdormiā in morte: nequādo dicat inimi/
Job.4.d. 2.Cor.3.d. cus ꝛc. Dñs eniz spūs est. Unde q̄ adhęret
dño/ vnus spūs est. Proinde q̄ potest deuz 1.Cor.6.d.
inuisibiliter videre: ipse deo pōt incorpora/
liter adhęrere.

Quomodo doctorum sint scri/pta discutienda et a diuinis secer/nēda: et quō mens de sensuū acti/bus iudicet: nō ecōuerso: Ca.xvi.

Uto iā nō esse in quęstione quā p A
p posuisti ampli° qđ requiras. Sed
in hac tota nostra disputatiōe cō/
sideras/ quid videris/ quid credideris/ q̄d ad/
huc nescias: siue quia nō dixi/ siue q: nō †in/ Al. intellexi.
tellexisti/ siue q: nō iudicasti esse credēdū: ꝛ
ea quę vera esse vidisti/ adhuc discerne vn/
de videris: vtrum recolendo illa te vidisse p
corpus/ sicut corpora cęlestia ꝛ terrestria: an
vero nunquā oculis corporalibus ea atti/
geris visibus/ sed sola mente intuens vera
ꝛ certa esse pspexeris: sicut volūtatē tuā/ de
qua ego tibi credere loquenti possum: eam
vero vt abs te videt videre ipe possum. Et
cum hęc itaq3 discreueris: etiam id attende
vnde discernas: q̄uis eñi alia corpore/ alia
mente videamus: horū tamē duorū generꝫ
ipsa discretio videt mente/ nō corpore: ꝛ ea
quę mente cōspiciuntur/ non indigent vllo
corporis sensu: vt ea vera esse nouerimus.
Quę autem per corpus videntur: nisi mēs
assit quę talia nunciata suscipiat/ nulla pos
sunt sciētia contineri: ꝛ quę nunciata qua/
si suscipere perhibetur/ foris ea relinquit.
Sed eorum imagines: id est corporales si/
militudines corporum incorporaliter com
mendat memorię: vnde cum voluerit ꝛ po/
tuerit/ velut de custodia pductas atq3 in cō
spectu cogitatiōis exhibitas iudicet. Et cū
volet etiam ista duo discernit: quid in spe/
cie corporali foris reliquerit: quid eis simi/
le intus aspiciat: ꝛ illud absens/ hoc p̄sens
esse dinoscit. Sicut me absente faciem mei
corporis cogitas: ꝛ illa tibi est imago pę/
sens: Absens autem facies cuius imago ē
hoc corpus: illa vero incorporea corporis
similitudo est. His ergo q̄ vides diligēter si B
denterq3 pspectis atq3 distinctis: attende q̄
credis in hoc ipso sermone toto: ex quo ad
te loqui his litteris cępi: ꝛ in eisipsis q̄bus
nō visis accōmodas fidem: ipsa testiū pon
dera discernendo perpende. Neq3 eñi mihi
sic credis quemadmoduz ambrosio: de cu/
ius libris tanta illa testimonia posui. Aut
si ambobus nobis ęqua lāce putas esse cre/
dendum: nunq̄d vllo modo euangelio nos
comparabis: aut scripta nostra scripturis
canonicis coęq̄bis? Profecto si recte in di/
iudicādo sapis: lōge nos infra vides ab illa

auctoritate distare/ ꝛ me quidē longi⁹: Sed vtriqȝ nostrū quātūlibet credas/ vtrūqȝ illi excellentię nequaq̄ cōparas. Quocirca id
Joh. 1. b. qđ scriptū est: Deū nemo vidit vnquā: Et
1. timoth. 6. d. lucē habitat inaccessibilem: quē nemo ho/
Matth. 5. a. minū vidit nec videre pōt: Et beati mūdi/ cordes q: ipsi deū videbūt: Et q̄cq̄d aliud ex ill' libris sctis cōmemoraui/ firmi⁹ credis q̄ȝ id qđ dic̄ ambrosi⁹: Nec i loco de⁹ videt: nec corꝑalibus oculis q̄rit: nec circūscribit visu: nec tactu tenet: nec audit affatu: nec sentit incessu. Talem quippe esse intellexit vel credidit deū q̄ mūdo corde ꝯspicit. Hāc
C aūt etiā meā sentētiā esse cōfiteor. Aliter ergo ista/ aliter illa diuina v̄ba i fide recipis. De nobis eni tibi subest fortasse aliq̄s scrupulus: ne in his diuinis eloquijs aliq̄d minus dilucide intelligamus: ꝛ nō sicut dicta sūt/ sed sicut suspicamur exponāt a nobis. Fortasse eñ dicis apud teipsam: Quid ꝛ si mūdo corde videt deus: ꝛ in loco tñ videt: aut q̄d si etiā oculis corꝑalib⁹ deū videbūt
1. Cor. 15. g. q̄ mūdo sunt corde: cū corruptibile hoc in/
Matth. 22. c. duerit incorruptionē: qñ erim⁹ ęquales angelis dei? Quātū ergo nobis credere debeas vel non debeas/ fortassis ignoras: ꝛ vel plus vel minus q̄ȝ debes nobis credendo/ ne fallaris attēdis: diuinis aūt scripturis etiā nōdū ꝑspicue itellect' credēdū esse non dubitas. Sȝ hāc ꝯsiderationē credēdi vl' nō credēdi: ꝛ difficultatē sciētię/ ꝛ dubitatiōis ęst⁹/ ꝛ piā fidē q̄ diuinis debet affatib⁹/ i tua mente ita vt sunt attendis ꝛ vides: nec de his omnino q̄ apud te ita sint/ siue vt ego dixi/ siue vt ipsa poti⁹ nosti aliq̄d ambigis. Vides itaqȝ fidē tuā: vides dubitationem tuā: vides studiū tuū volūtatēqȝ discēdi: ꝛ cū auctoritate diuina mouearis ad credenda q̄ nō vides: hęc te tñ credere incūctāter vides: distribuis ꝛ discernis hęc oīa.

Q̄ cognitio intellectiua ꝓstantior sit sensitiua: vnde et lux dicitur: phantasmatibusqȝ nōnūq̄ȝ obfuscat: et quō similitudines corpoꝝ nō corꝑa cogitādo ꝓducimus:

A Num ergo his oculis (Ca. XVII. cordis tui q̄bus hęc oīa vera ꝛ certa esse cōtueris/ vbiqȝ ꝑsentia inuisibiliter cernis atqȝ discernis: vllo mō corporeos oculos cōparabis? Cū etiā de ipsis reb⁹ visibilib⁹/ q̄ corporaliū oculoꝝ acie q̄dāmodo radiant: ꝛ de ipsis corporeis oculis coꝝūqȝ acie/ qualiscūqȝ ꝛ quantacūqȝ sit quātū distet ab inuisibilib⁹: nō excellētioribus/ q̄bus etiā nobis nō visis fidē debes/ s̄ ab his q̄ cōmemoraui/ q̄ nō credis absentia sed ꝑsentia mente cōtueris: non eisdē ipsis carnis oculis/ sed illis iterioribus iudices. Cū ergo interiores oculi iudices sint oculorū exteriorū: Isti aūt illis quodā officio nūciandi ꝛ in ministerio famulent: multaqȝ illi videāt q̄ isti nō vidēt: nihil isti videāt vnde illi nō tāquā ꝑsides iudicēt: q̄s nō illos istis incomparabili ęstimatione ꝑponat? Quę cū ita sint/ obsecro te/ cuȝ agitur in teipsa hoc tam grande negociū: cum ab exterioribus interiora distinguis: atqȝ illa istis ineffabiliter anteponis: cumqȝ istis foris relictis in illis itrinsecus demoraris: ꝛ ea suis quibusdam icorporalibus finib⁹ metiēdo iudicas/ in nulla te putas/ an in aliqua luce versari? Ego eñ existimo q̄ tāta ibi et talia/ tam vera/ tā clara/ tam certa videri sine luce nō possunt. Ipsam ergo lucē in qua cuncta illa ꝑspicis intuere: ꝛ vide vtrum ad eam possit accedere vllus corporeorū radius oculorum. Profecto nō potest. Attēde etiam: ꝛ vtrū in ea videas vlla locoruȝ spacia vel interualla: respōde. Nihil ibi tale vt arbitror inuenis: sed vigilanter abigis ab aspectu †intimo q̄cq̄d imaginum corporalium exterioris hominis sensus iuexit. Sed Al. interno. B forte difficile est: Irruit eñ de cōsuetudine †corporalis vitę in eos quoqȝ iteriores oculos turba phantasmatuȝ in similitudinib⁹ Al. carnalis corporum/ cui resistere conetur: saltē auctoritate diuina exclamaui: dolens in illa breui epistola ꝛ dixi: Audiat caro carnalibus cogitationibus ebria: Spiritus est deus. Joh. 4. c. Neqȝ eni cuiusq̄ȝ magis q̄ȝ etiā ipsam meā mentem ab huiusmodi vanitate illa increpatione cōpescui. Facilius quippe inclinatur ad solita: ꝛ amicū est infirmitati humanę corporalē cōuersationem introrsus vel mittere vel admittere/ nō vbi sana cōsistat/ sed vbi lāguida quodāmodo/ aut incūbat/ aut iaceat. Proinde si nō potes aciem mentis tuę a corporearū similitudinū quasi nubilo perspicue serenare/ easipsas apud teipsam vigilanter attende. Intuere cęlum et terram cogitādo: sicut oculos corporis cernendo consuesti: easqȝ imagines cęli ꝛ terrę quę ante oculos cogitatiōis producte sūt: vide similitudines corporum esse/ non corpora. Sic ergo iudica cōtra teipsam pro te ipsa/ si non potes omnifariam corporalium qualitatū imaginarias formas ab acie tuę mētis abigere: ꝛ vnde vinceris/ inde cōuince. Neqȝ enim est vt opinor quisquā etiam talibus imaginationibus ita deditus: vt credat sic esse in memoria sua/ vel in ipo cōspectu cogitatiōis suę: solē/ lunā/ stellas/

amnes/maria/montes/colles/vrbes/ parie
tes: deniq̃ domus suę vel etiā cubiculi sui:
ꝛ q̄cq̄d per oculos corporis tale cognouit ꝛ
tenet: vt locoꝝ spacijs atq̃ interuallis siue
C stent siue moueant. Porro si ea q̄ in animo
Al. † corpib⁹ nostro sunt† corporalia locisq̃ simillima/ nō
tñ locorum spacijs atq̃ finibus continent:
nec interuallis localib⁹ in nostra memoria
reponūt: quāto magis illa q̄ nullā gerūt si
Gal. 5. d. militudinē corporū Charitas/gaudiū/ lon
ganimitas/pax/benignitas/bonitas/fides
māsuetudo/cōtinētia: nulla locoruꝫ spacia
tenent: nulla itercapedine separant: aut ali
qua oculi cordis quo radios suos mittāt ꝛ
ea videāt interualla conquirūt. Nōne oia
in vno sūt sine angustia ꝛ suis terminis no
ta sūt sine circūitu regionū? Aut dic in quo
loco videas charitatē: q̄ tamē intñ tibi co
gnita est/ inquātū eā potes mentis acie cō
tueri: quā nō ideo magnā nosti/ q2 ingentē
aliquā molē cōspiciēdo lustrati: nec cū tibi
intus loquit: vt scdm eā viuas vllū perstre
pit sonis: nec vt eā cernas/ corporaliū lumē
erigis oculoꝝ: nec vt eā fortiter teneas cor
poraliū vires p̄paras lacertorū: nec cū tibi
venit in mentē/ sentis eius incessum? Ecce
etiā charitas quātulacūq̃ in nostra volū
tate cōsistit nobisq̃ cōspicua est/ nec in loco
videt: nec corporalibus oculis q̄rit: nec cir
cūscribit visu: nec tactu tenet: nec audit af
fatu: nec sentit incessu: quāto magis de⁹ ip
Al. † pignus. se cuius hoc† ipse in nobis est. Nā si interi
2. Cor. 4. d. or homo noster quātulacūq̃ imago ei⁹/ nō
de illo genita/ sed ab illo creata/ q̄uis ad
huc renouet de die in diem/ iā tamē in tali
luce habitat: q̄ nullus oculorū corporaliuꝫ
Aug⁹. li. 10. sensus accedit: Si ea quę in illa luce cordis
de gen. ad lit oculis intuemur ꝛ discernunt inter se/ ꝛ nul
terā. ca 24. lis locorum spacijs separāt: q̄to magis de
25. et. 32.
1. timoth. 6. c. us q̄ lucem habitat inaccessibileꝫ/ corporis
sensibus: quo nec ipsius nisi mundi potest
esse cordis accessus. Cū igit lucē istam oñi
corporali luce: nō solū iudicio rōnis/ sꝫ amo
ris q̃q̃ appetitu p̄posuerim⁹: quāto id ma
gis valebim⁹/ tanto meli⁹ valebim⁹: donec
sanent oēs languores aię nrę ab illo q̄ p̄pi
Ps. 102. tius sit omnib⁹ iniquitatibus nostris. In
hac eni viuaciore vita facti spiritales/ pote
rimus oia dijudicare: ibi vero a nemine di
1. Cor. 2. d. iudicari. Animalis aūt homo nō percipit q̄
sunt spūs dei: Stulticia eni est illi ꝛ nō po
test scire qm̄ spiritaliter dijudicat.

De imptibilitate itellectiue aīe/ et pace omnē sensū exuperate:

(Ca. XVIII.
Quod si nōdū possum⁹
p̄ferre lucē iudicātē ei luci de q̄ iudi
cat: p̄ferre vitā intelligenteꝫ vitę tñmodo
sentienti: preferre naturam/ nō alibi hoc et
alibi aliud/ sed omnia q̄ habet in vno simul
habentē sicuti ē ipsa nr̄a intelligētia/ et na
turę quę ita partibus constat/ vt minor sit
dimidia q̄ tota/ sicuti est omne corpus: su
perfluo de rebus tantis ac talibus dispu
tamus. Si auteꝫ hoc iam possumus: aliq̄d
melius q̄ intellectum nostrum deū esse cre
damus: vt pax eius quę p̄cellit omnem in Phil. 4. b
tellectum custodiat corda nostra ꝛ intelligē
tias nostras in christo iesu. Ipsa enim pax
quę precellit omnem intellectum/ non est
vtiq̃ minor nostro intellectu: vt cum iste
sit oculis corporalibus inuisibilis: illa puteť
esse visibilis. An aliud pax dei/ aliud splē
dor dei? cū idē ipse sit vnigenit⁹ filius/ cui⁹
ꝛ illa charitas quę supereminet scientię/ cu
ius cognitione implebimur in omnem ple Eph. 3. d.
nitudinem dei/ non est nostrę mentis luce
iferior/ quę illa illuminātē tribuitur. Porro
si ista inaccessibilis est oculis carnis: quāto
magis illa quę huic incōparabiliter est su
pereminēs: ac per hoc cum sit aliq̄d nostrū
visibile/ sicut hoc corpus: aliq̄d vero inuisi
bile/ sicut homo interior: ꝛ cū optimum no
strum/ hoc est mens atq̃ intelligentia/ inui
sibile sit oculis corporis/ quō id qd̄ est meli
us optimo nr̄o/ visibile erit inferiori nr̄o?

Quid de deo sentiēdū: quōqꝫ cōtingat latēte natura diuina deū apparere in qua voluerit specie.

(Ca. XIX. A
Arbitror te iam con
cedere his omnibus consideratis
recte dictum esse: q̄ deus nec in lo
co videtur/ sed mundo corde: nec corporali
bus oculis queritur: nec circūscribitur visu:
nec tactu tenet: nec auditur affatu: nec sen
titur incessu: Et si quid in his min⁹ intelli
gim⁹: vel aliter sapim⁹/ id quoq̃ de⁹ nobis Phil. 3. c.
reuelabit: si in qd̄ peruenim⁹ in eo ambule
mus. Peruenimus autem vt credam⁹ deū
nō corpus esse/ sed spiritū. Peruenimus eti
am vt credamus q̄ deum nemo vidit vnq̄: Joh. 1. b.
Et q̄ deus lux est ꝛ tenebrę in eo nō sunt vl 1. Joh. 1. b.
lę: Et q̄ apud eū non est cōmutatio/ nec mo Jaco. 1. c.
menti obumbratio: Et q̄ lucem habitat in 1. timoth. 6. c.
accessibilē: quē nemo hoim vidit: nec vide
re pōt: Et q̄ pater ꝛ fili⁹ ꝛ spūssctūs vn⁹ de 1. Joh. 5. b.
us est sine vlla diuersitate et separatiōe na
turę: Et q̄ mūdicordes eū videbunt: Et q̄ Math. 5. a.
siles ei erim⁹: qm̄ videbim⁹ eū sicuti est: Et 1. Joh. 3. a.
q̄ deus charitas est: ꝛ qui manet in charita 1. Joh. 4. d.
te in deo manet ꝛ deus in illo manet: Et q̄
pacem ꝛ sanctificationeꝫ sectari debemus: Heb. 12. d.
sine qua nemo poterit videre deum. Et q̄

1.Cor.15.g. corruptibile hoc & mortale corpus nostrum in resurrectione commutabitur & induet incorruptionem atque immortalitatem: Et quia seminatur corpus animale: resurget corpus spiritale, transfigurante domino corpus humilitatis nostre, vt conforme faciat corpori glorie sue: Et quod deus fecit hominem ad imaginem & similitudinem suam: Et quod spiritu mentis nostre renouamur in agnitione dei secundum imaginem eius qui creauit nos.
Phil.3.d.
Gen.1.d.
Eph.4.f.

B In his atque huiusmodi scripturarum sanctarum auctoritatibus per fidem ambulantes, quod dato vel diuinitus adiuto intellectu spiritaliter perfecerunt: & spiritalia spiritalibus comparare potuerunt: viderunt melius videri mente quam corpore: & ea videri mente, que non pertinent locis: nec se locorum interuallis separarentur, nec minora essent in parte quam in toto. Hinc est quod fiducialiter ille dicit: quod nec in loco deus videtur, sed mundo corde: nec corporalibus oculis queritur: nec circumscribitur visu, nec tactu tenetur, nec auditur affatu, nec sentitur incessu. Vnde quia & indiuisibilis in scripturis sanctis eius substantia commendatur: & visus esse a pluribus per corpus & corporalibus locis in eisdem auctoritatibus inuenitur: aut spiritu quo corporales cernuntur imagines, per aliquam licet incorpoream tamen similitudinem corporis: sicut in somnijs vel in extasi se cernit ille vir sanctus dei naturam ab huiusmodi visionibus, easque dicit esse quas dei voluntas elegisset, non quas natura formasset. Facit enim deus istas ex quibus vult: vt cui vult, quando vult appareat, sua latente atque in se incommutabiliter manente substantia. Si enim voluntas nostra apud se manens & latens sine vlla sui commutatione per quas se vtcunque ostendat, exprimit voces: quanto facilius deus omnipotens sua latente atque incommutabiliter manente natura, in qua voluerit specie potest cui voluerit apparere: qui ex nihilo creauit omnia atque in se manens innouat omnia.
Sap.7.d.

Quare inuisibilis deus cordibus tantum mundis cernatur: minime autem corporalibus oculis, nec etiam post resurrectionem: Ca. xx.

1.Joh.3.a. a De ea vero visione qua videbimus deum sicuti est, mundanda corda commonuit. Quia enim corpora consuetudine loquendi visibilia nominantur: propterea deus inuisibilis dicitur, ne corpus esse credatur: non quia corda munda sue substantie contemplatione fraudantur: cum hic summa & magna merces deum colentibus & diligentibus promittatur: dicente ipso domino, quando corporalibus oculis visibiliter apparebat: & inuisibilem se conuendum mundis cordibus promittebat: Qui diligit me diligetur a patre meo: & ego diligam eum: & ostendam me
Joh.14.c.
ipsum illi. Hec quippe natura eius equaliter cum patre inuisibilis: sicut equaliter incorruptibilis est: quem sicut supra dictum est: continuatim apostolus posuit, diuinam substantiam qua potuit hominibus predicatione commendans: quam si oculi corporales in resurrectione mutata corporum qualitate conspicient: viderint qui hoc possunt astruere, me plus mouet illius sententia, qui nec in ipsa resurrectione hoc corporalibus oculis, sed mundis cordibus tribuit.

De opinionibus circa visionem dei post resurrectionem: & de immutatione corporum: et quomodo magis etiam incorporalibus visio tribuatur quam corporalibus: Ca. xxi.

e De spiritalis quidem corporis qualitate quod resurrecturis promittitur: vel discere aliquid adhuc, vel querere non recuso. Si tamen de hac re disputantes illis vitijs carere possumus, que plerumque studijs humanis & concertationibus excitantur: dum supra quam scriptum est vnus pro altero inflectur aduersus alterum: ne dum altercando querimus vestigare, quomodo possit videri deus: ipsam pacem sanctificationemque perdamus: sine qua nemo poterit videre deum: quod ipse auertat a cordibus nostris: vt ea sue contemplationi munda reddat atque custodiat. Illud tamen quia non dubito, non requiro quod dei natura nusquam videatur in loco: Iam vtrum possit huius corporis oculis videri aliquid quod in loco non videtur ab eis qui valent disserendo monstrare: cum pace dilectionis audire paratus sum: & quod me mouet in commune conferre. Sunt enim quidam qui deum ipsum omnino corpus esse presumunt: putantes quicquid corpus non est: prorsus nullam esse substantiam. Istos omnimodo auersandos censeo. Sunt autem alij deum quidem ipsum corpus non esse minime dubitantes: sed ideo eos qui ad vitam eternam resurgent, etiam per corpus deum visuros putant: quoniam talem sperant spiritalis corporis qualitatem vt etiam ipsa que caro fuerat spiritus fiat. Quod si ita est: quantum distet a superiori opinione: & quam hoc sit tolerabilius, etiam si verum non sit, puto facillime iudicari. Primo quia multum interest: vtrum de creato re, an de creatura aliter aliquid sentiatur quam veritas habet. Deinde quia conatus mentis vtcunque ferendus est: volentis corpus conuertere in spiritum, non in corpus deum. Postremo quia id quod ego in illa epistola mea dixi de istis nostre carnis oculis: quia neque nunc
A
Heb.12.d.
B

possunt/neqꝫ tūc poterūt deū videre:etiam
sic verū est. Non eñ dictū est nisi de oculis
corꝑalib⁹:qȯ tūc nō erūt si corpus ipm̄ spi/
ritus erit:ac ꝑ hoc corporei oculi nūꝗ̄ deū
videbūt:qꝛ cū videbit spūs/eū nō corpus
B videbit. Tota igit̄ questio iam remansit de
1.Cor.15.g. corpore spiritali/quatenus induat incorru/
ptionē ⁊ imortalitatē hoc corruptibile atqꝫ
mortale:⁊ quatenus ex animali in spiritale
muteť: Que diligēti⁹ sollicitiusqꝫ tractāda
est:maxime ꝓpter corpus ipsius domini:q
Phil.3.d. trāsfigurat corpus humilitatis nostre con/
forme corpori glorie sue/vt possit sibi subij/
cere oia. Cū eñ ⁊ deus pater videat filiū ⁊
filius patrē: procul dubio nō sunt audiendi q
visionē nolūt tribuere/nisi corporibus. Ne
qꝫ eñ dici fas est ꝙ filium pater nō videat:
Al.⁊corpore⁹ aut vt ⁊ ipse videat†corpore indutus est: si
iudicatus est. nō nisi ad corpus ꝑtinet visus: Quid ꝙ in
Phil.2.a. ipso mūdi exordio anteqꝫ filio esset vlla for
Gen.1. ma serui suscepta/vidit deus lucē qꝛ bona
est:⁊ firmamētū ⁊ mare ⁊ aridā ⁊ omne fe/
num atqꝫ omne lignū/solē/lunā/stellas/re/
ptilia animaꝝ vivaꝝ/volatilia celi/animā
vivā: Postremo vidit de⁹ oia que fecit/⁊ ec
ce bona valde. Qȯ cū ꝑ quasqꝫ scilicet crea
turas scriptura totiēs repetisset:miror vn/
de nata fuerit illa opinio/qua putatū ē tm̄
ad corpora pertinere visionem. Que opi/
nio de quocūqꝫ loquēdi more orta sit: scri/
pture tm̄ sancte nō sic loqui solent:q nō nisi
tm̄ corpori/ verumetiam spiritui/ magisqꝫ
spiritui ꝗ̄ corpori tribuerēt visionē: nō ꝓ/
phetas ꝓprie videntes appellauissent: qui
1.Reg.9.b. nō corpore/sed spiritu etiā futura viderūt.

Quō apostoli intelligat̄ auctoritas: Videbimus deū facie ad faciē: quidqꝫ de corporū dicat̄ immutatioe post resurrectionē: Ca. XXII.

A Sed cogitandū est ne q̄d insolenter
audiam⁹/si dixerim⁹ corpus nō so
lū mortalitatē ⁊ corruptibilitatē/
verūetiā hocipsum qȯ corpus est ꝑ gloriā
resurrectionis amittere ⁊ spm̄ fieri. Eo mo/
do quippe aut conduplicabitur substan/
tia spūs/si ⁊ corpus spūs erit: aut si verus
erit spūs hominis/ita vt cōmutato ⁊ cōuer
sio in spiritū corpore/neqꝫ geminatione ne
qꝫ incremento cōduplicet̄/nec omnino vll⁹
accessu quātitatis augeat̄/metuēdū ē ne ni
hil aliud dici videat̄/ꝗ̄ corpora nō illa mu/
tatione imortalia mãsura/sed nulla potius
futura ⁊ omnino peritura. Quapropter do
nec diligēti inq̄sitione/si dn̄s adiuuerit: re/
periat̄ q̄d scd̄m scripturas de spiritali cor/
pore qȯ in resurrectione ꝓmittit̄/ꝓbabili⁹
sentiendū sit:interim nobis sufficiat ꝙ vni/
genitus filius idemqꝫ mediator dei ⁊ hoim̄ 1.timoth.2.b.
homo christus iesus:ita videt patrem sicut
videt̄ a patre: Nos autē ad illā visionē dei
q̄ nobis in resurrectione ꝓmittit̄: nō ex hoc
mundo istā cōcupiscentia oculorū trāsferre
conemur: sed mūdādis cordib⁹ pio studea/
mus affectu: nec corporalē faciē cogitem⁹/
cū dicit apostolus: Videm⁹ nūc per specu/ 1.Cor.13.d.
lū in enigmate:tūc autē facie ad faciē: p̄ser
tim qꝛ aplūs expressius dixit: Nunc scio ex
parte:tūc aūt cognoscam sicut ⁊ cognitus
sum. Si ergo tūc corporali deū facie cogno B
scemus: corporali eius nūc facie cogniti su/
mus: Tūc eñ cognoscā īquit sicut ⁊ cogni/
tus sum. Unde quis eū nō intelligat eo lo/
co etiā nostrā faciē illā significare voluisse/
de qua dicit alio loco: Nos aūt reuelata fa 2.Cor.3.d.
cie gloriā dn̄i speculātes/in eandē imaginē
transformamur de gloria in gloriā: tanquā
a dn̄i spiritu: de gloria scꝫ fidei/ in gloriam
cōtēplationis eterne: Hoc quippe agit hec
transformatio: qua interior homo renouat̄ Col.3.b.
de die in diē. De quo ⁊ aplūs petrus cū eū
moneret ornari: nō q̄ a foris inquit ornant̄ 1.Pet.3.a.
capillorū incrispatioib⁹/aut auro/aut mar/
garitis/vel veste p̄ciosa: sed ille abscōditus
cordis homo/qui est ante deū dives. In q̄ 2.Cor.3.d.
eñ facie velamen habent iudei nō transeū
do ad christū: qm̄ cū ptrāsierit q̄sqꝫ ad chri/
stum auferet̄ velamē: ea nos facie reuelata
in eandē imaginē trāsformamur. Apertissi/
me aūt dicit: velamē sup corda eorū positū
est: Ibi est igit̄ facies qua reuelata nūc in fi
de: ꝗ̄uis ꝑ speculū ⁊ in enigmate ꝯtuemur: 1.Cor.13.d.
tūc autē facie ad faciem.

Quare ambrosij sentētiā fuerit secutus: quid de dei visione finaliter sentiēdū: et quō docti diuinorū eloquiorū tractatores nō sunt temere rephēdēdi: Ca. XXIII.

Que si approbas/tene mecū sancti A
viri ambrosij sentētiā: iam nō eius
auctoritate/sed ip̄a veritate firma
tam. Neqꝫ eñ ⁊ mihi ꝓpterea placet/qꝛ per
illius os potissimum me dn̄s ab errore li/
berauit: ⁊ ꝑ illi⁹ ministeriū gratiā mihi ba/
ptismi salutaris indulsit/tāqꝫ plātatori ⁊ ri 1.Cor.3.b.
gatori meo nimium faueā: sed quia de hac
re ⁊ ipse hoc dixit/quod pie cogitanti ⁊ re/
cte intelligenti loquit̄ etiam ille qui incre/
mentum dat deus. In ipsa ergo resurrecti/
one non facile est deum videre: nisi his qui
corde sunt mundo: Et ideo/ Bti mūdo cor/ Matth.5.a.
de qm̄ ipsi deū videbunt. Quātos beatos
iam numerauerat: ⁊ tamen vidēdi his deū

non p̃miserat facultatẽ. Si ergo hi qui mũdo sũt corde deũ videbunt: vtiq; alij nõ videbũt. Neq; eñ indigni deũ videbũt: neq; is qui deũ videre noluerit potest eũ videre. Neq; i loco deus videt: sed mundo corde: nec corporalibus oculis de⁹ querit: nec circũscribit visu/nec tactu tenet/nec audit affatu/nec sentitur incessu. Et cũ absens putat/videt: ⁊ cũ p̃sens est/ nõ videt. Deniq; nec apostoli omnes christum videbant: et
Joh.14.b. ideo ait: Tanto tempore vobiscũ sum ⁊ adhuc me nõ cognouistis? Qui eni cognouit
Eph.3.d. que sit latitudo/⁊ longitudo/⁊ altitudo/ et p̃fundũ: ⁊ supeminentẽ scientie charitatẽ christi: videt ⁊ christũ/ videt ⁊ patrẽ. Nos
2.Cor.5.d. enim iam scdm carnẽ nõ nouim⁹ christũ/ sed
Thren.4.d. scdm spiritũ. Spiritus eñ ante faciẽ nr̃am christus dñs: qui nos in omnẽ plenitudinẽ dei misericordia sua implere dignet: vt videri possit a nobis.
B Hec verba sancti viri: q̃ nõ carnalia sed spiritalia sunt/ inquãtũ intelligis ⁊ vera esse: nõ quia ipse dixit/sed q; veritas sine strepitu clamat/agnoscis: intantum intelligis vnde adhereas deo: teq; ipsam intrinsecus preparas incorporalem locum mansionis eius/ ad audiendũ silentiũ narrationis eius: ⁊ videndã inuisibilem for
Math.5.a. mã eius. Beati eni mundicordes quia ipsi deũ videbũt. Nõ tamẽ eis sicut corpus ex aliquo loci interuallo apparebit: sed cũ venerit ad eos ⁊ mansionẽ fecerit apud eos: quoniã sic implebunt in omnẽ plenitudinẽ dei: nõ tñ fuerint ⁊ ipsi plenus deus/sed cũ perfecti fuerint pleno deo. Si autem nõ ni
Al. tẽ corpora sit corpora cogitamus: ⁊ nec illud saltem digne cogitare possumus/ vnde vel ipsa corpora cogitemus: nõ queramus quid aduersum nosipsos loquamur: sed ab hac potius carnali cõsuetudie orãdo/⁊ i anteriora nos extendendo corda mundem⁹. Ut eni nõ tñ quod beatus ambrosius/ verũetiam quod beatus hieronymus dicã: nõ solum patris diuinitatẽ/sed nec filij quidem/ nec spiritus sancti: q; vna in trinitate natura est: possũt oculi carnis aspicere/sed oculi mentis: De quibus ipse saluator ait: Beati mundo corde/ quia ipsi deũ videbũt. Nãq; sicut alibi idem hieronymus breuiter ac veraciter definiuit: Res incorporalis corporalib⁹ oculis nõ videt.
C Has sententias dõre tanta virorum tantorũ/nõ ob hoc interponere volui vt cuiusq; hominis sensum tãq; scripture canonice auctoritatẽ sequẽdã arbitreris: sed vt illi qui aliter sapiunt/conẽtur mente videre qd verũ est: ⁊ in simplicitate cordis querere deũ: ne tam doctos diuinorũ eloquiorũ tractatores temere rephendãt. Nec te moueat q a quibusdã minus cõsiderate dicit: quid tũc videbũt oculi corporales si deum nõ videbũt? an forte ceci erũt/ vel sine causa erũt? Neq; eni attendunt qui hec loquunt: quia si nõ erunt corpora/profecto nõ erũt illi oculi corporales: Si autem erũt corpora: erit quod videre possint oculi corporales. Sed hec iam satis dicta sint: que ab initio hui⁹ opusculi mei diligenter lecta ⁊ relecta p̃siderãs/sine vlla fortasse dubitatione p̃spicies: ad videndũ deũ p eius auxiliũ cor mundum te debere p̃parare. De corpore vero spiritali si dñs iuuerit/opere alio experiemur quid disputare valeamus.

Sãcti augustini episcopi liber de videndo deo explicit.

Diui aurelij augustini hipponẽsis episcopi/in librũ de natura et gratia contra pelagianos/ex libro secũdo retractationũ/argumentũ.

A Uenit etiã tunc in manus meas quidã liber pelagij: vbi hois naturam 2.Retract. ca.42.
contra dei gratiã qua iustificat impius/⁊ qua christiani sum⁹/quãta potuit argumẽtatione defendit. Roma.4.a.
Librũ ergo quo huic respondi: defendens gratiã/ nõ cõtra naturã/sed p quã natura liberat ⁊ regit: de natura ⁊ gratia nũcupaui.
B In quo verba quedã vel sixti romani episcopi ⁊ martyris pelagius posuit/ita defendi/tãq; revera eiusdem sixti essent: Id eni putauerã/ sed postea legi sixti philosophi esse/nõ christiani. In li. de natura et gratia. ca.54.b.

Capitulorum libri de natura et gratia cõtra pelagianos/sancti augustini/recollecta annotatio.

1 De errore peccata sua excusare volentium p naturam/quasi nõ voluntarie cõmissa: ⁊ q̃ sit dei iusticia.

2 Q nemo ad pficiendã iusticiã sibi sufficere possit: nec iustificari nisi p fidem ⁊ sacramentũ sanguinis christi.

3 Q deus quidem naturã bene instituerit: vitiũ autẽ naturã contenebrãs ex originali peccato cõtractũ est.

4 Q gratia christi non ex meritis reddit sed gratis dat/nec tamẽ oibus.

5 Q liberati per gratiã ab eterne damnationis supplicio/vasa misericordie dei nominant.

6 Q mũdana sapiẽtia dicat/ paruulos medico nõ egere/⁊ maiores ad iusticiã sibi posse sufficere.

7 Q auctor trãsmissi libri celose scripse/

rit:sed heretice docuit hoiem posse
sine peccato viuere:vtēs fallaci di/
stinctione inter posse esse/ ⁊ esse.

8 Paruulus morte preuentus/nec chri/
stianus existēs/nec esse potēs/ a dā
natione nō absoluit.

9 Q; nedū paruuli/ sȝ nec iuuenes vel se
nes ad q̄s christi euāgeliū nō deue/
nit/sine christi grā iustificari possit.

10 Obiecto pelagij quasi sit alterius:an
nō instruct⁹ de fide iustus sit/⁊ per
gratiā dei iustus sit.

11 Q; impertinētia exempla adduxerit in
sua disputatiōe:ex quib⁹augustino
suspect⁹ reddit legere ꝑgenti.

12 Q; ꝓ his q̄ ꝑperā fiunt/ ad miserātis
dn̄i gratiā cōfugiat.

13 Q; exorandus sit deus/ne negligētia
cauendi a peccato nobis dn̄etur.

14 Q; p̄ter solum christū nullibi legat de
homine sine peccato.

15 Quō intelligant verba sancti iacobi:
Linguā aūt nullus hoim domare
potest.

16 Que sit vera sapiētia linguā domās:
⁊ quomodo nō in hois sit potestate
ꝫ a deo/admonēte aplo postulāda.

17 Quid sit extra carnē esse/ ⁊ in carne:et
quō sapiētia a deo sit petēda vt pe/
stifera euacuet ignorantia.

18 Q; non solū orandum sit vt preterita
peccata expiētur/ sed etiam vt futu
ra vitent.

19 Q; humanā naturā peccatū ⁊ debili/
tauerit ⁊ vulnerauerit/ ratione ⁊ au
ctoritate ꝓbatur.

20 Q; sicut abstinentia a cibo corpus de/
bilitat:ita substantiam que de⁹ est
nō manducando anima languescit.

21 Q; iesus saluator sit oim/tam ipsius
ade q̄ȝ paruulorū ⁊ posteritatis ei⁹
totius/cū sint infirmi.

22 Q; mltiplex sit pena peccati/ ⁊ grauis
vindicatio peccatorū ꝑ peccata.

23 Quō deserat deus deseri dignos: ⁊ q̄/
modo ad peccatū liberū sufficiat ar
bitriū:redire autē ad iusticiā opus
habet iustificatore medico.

24 Q; liberū arbitriū egeat p̄cio passio/
nis christi: ⁊ quō mirabilis dei mise
ricordia mala ꝓdesse faciat.

25 Q; miseriam nostram agnoscere/ ⁊ ita
misericordiam querere ⁊ implorare
debemus.

26 Q; deus nō solum sanat/vt deleat qđ
peccauimus/sed vt prestet etiam ne
peccemus: exemplis probat sum/
ptis a vulnerato ⁊ oculo.

27 Q; vere dicatur/esse sine peccato ho/
minē non posse quatenus superbie
⁊ glorie auferat occasio: que se etiā
recte factis immiscere solet.

28 Q; sepe aliqua acutule sonare vident
q̄ discussa inueniunt obtusa.

29 Q; licet peccata per superbiā cōmittā
tur/ nō tamē omnia supbe fiūt que
perperā fiunt: ⁊ quomodo initium
omnis peccati sit superbia.

30 Q; reatus peccati peccantis est/ de/
scendens ex non recte vsa sanitate.

31 Q; altum dei consilium/ non cito sa/
nantis superbiam/pro qua pie ani/
me lachrymose supplicant vt con/
terat/operibus bonis se implicās.

32 Q; misericordia dei preueniat nos sa/
nādo/subsequat glorificando.

33 Q; cum timore et tremore/non presū
ptione nostrā debeamus operari sa
lutem.

34 Q; homo q̄uis asserat sine peccato/nō
tn̄ ideo deo cōparetur:et ꝙ humili/
tas in parte veritatis collocetur:
et quō nō solū deus ignoscat cōmis
sa peccata/sed etiam adiuuet ad fu
tura vitanda.

35 Quare scripta sint quorundam exem
pla quos peccasse legimus: et quo/
modo mori possimus sine peccato/
licet nō viuere sine eis.

36 Q; excepta beatissima v̄gine/de qua
cum de peccatis agit/ nulla fit men
tio/omnes peccatores se fateantur
necesse sit.

37 Q; nō omnes sine peccatis extiterint
de quibus scriptura/bona comme/
morat/vel nō ꝓhibet peccasse.

38 Q; ea scripta sint quib⁹ ⁊ modus ad/
hibēdus fuit/ ⁊ paucis exemplis ad
multa lector instruendus: ⁊ ꝙ iusti
nominent ⁊ sint qui tamen sine pec
cato non sint.

39 Q; non omnia que legimus credere
nos debere: ⁊ astruere aliq̄d qđ non
legimus nefas non esse.

40 Q; per agnitionem nominis christi
non solū viuere discimus/sed etiā
adiuuamur grā qua bene viuam⁹.

41 Q; auctoritas apostoli: Per vnū ho/
minem pct̄m ⁊c. in quo omnes pec/
cauerunt: de omnibus ⁊ antiquiori
bus ⁊ recentioribus intelligat.

42 Q; homo ꝑfectissimam iusticiam ha/

Diui aurelij augustini hipponēsis episcopi/liber de natura ꝛ gratia ad timasium et iacobum/cōtra pelagianos incipit:

De errore peccata sua excusare volentium per naturā/ quasi non voluntarie cōmissa: et que sit dei iusticia: Capitulū I.

1 Librum quē misistꝭ charissimi filij timasi ꝛ iacobe/intermissis paululū quę in manibus erāt: cursim quidem/sed nō mediocri intētione perlegi: ꝛ vidi hominē çelo ardētissimo accēsum/ aduersus eos/ qui cū i suis peccatis humanā voluntatem debeāt accusare/naturā potiꝰ accusantes hoim/ꝑ illā se excusare conant: nimis exarsit aduersus hanc pestilētiā quā etiā litterarū sęcularium auctores grauiter arguerūt exclamātes: Falso querit de natura sua genus humanū. Hāc etiam prorsus iste sententiā quātis potuit ingenij viribꝰ aggerauit. Uerūtamē timeo ne illis potiꝰ

Salustius in ꝓlogo iugurthini belli.

Roma. 10.a. suffragetur qui zelum dei habent/ sed non
scd̃m sciẽtiam: Ignorãtes enim dei iustici/
am ⁊ suam volentes cõstituere/iusticię dei
non sunt subiecti. Quę sit autẽ iusticia dei
de qua hic loquitur/ꝯsequenter aperit ad/
iungens: Finis eni legis christ⁹ ad iusticiã
omĩ credenti. Hanc itaq; iusticiam dei: nõ
in precepto leg' quo timor incutitur/sed in
adiutorio gratię christi/ad quã solã vtiliter
Gal.3.d. legis velut pędagogi timor ducit/constitu
tam esse: qui intelligit ipse intelligit quare
Gal. 2.d. sit christian⁹. Nam si per legem iusticia: er/
go gratis christus mortuus est: si autẽ non
gratis mortuus est/in illo solo iustificat̃ im
Roma.4.a. pius/cui credenti in eum qui iustificat impi
Roma.3.d. um/deputatur fides ad iusticiam. Omnes
enim peccauerũt ⁊ egent gloria dei: Iustifi
cati gratis per sanguinem ipsius. Quicũq;
autẽ non putant̃ pertinere ad hos omnes
qui peccauerunt et egent gloria dei/profe/
cto nullam necessitatem habent vt christia
Matth.9.b. ni fiant: quia non est opus sanis medicus/
sed ęgrotãtibus: vñ nõ venit ille vocare iu
stos/sed peccatores.

¶ Quod nemo ad perficiendam iusti/ciam sibi sufficere possit: nec iustifi/cari nisi per fidem et sacramẽtum sanguinis christi: Ca.ii.

a C per hoc natura humani generis
ex illius vnius preuaricatoris car/
ne procreata/si potest sibi sufficere ad
implendam legem pficiẽdãq; iusticiam/ de
premio debet esse secura: hoc ẽ de vita ęter/
na/etiã si in aliqua gẽte aut aliquo superio
re tẽpe fides etiam latuit sãguinis christi.
Nõ enim iniustus deus qui iustos fraudet
mercede iusticię/ si eis non est annũciatum
sacramentum diuinitatis et humanitatis
1.timoth. 3.d. christi/quod manifestatũ est in carne: Quo
Roma.10.c. modo eni crederẽt quod nõ audierunt: aut
quomodo audirent sine predicante? Fides
enim ex auditu: sicut scriptum est: auditus
aũt per verbũ christi. Sed dico inquit: Nũ
Ps.18. quid nõ audierunt: In omnem terrã exiuit
sonus eorum/et in fines orbis terrę verba
eorum? Sed antequã hoc inciperet fieri: ante
q̃ deniq; vsq; ad fines totius orbis terrę p̃
dicatio ipsa perueniat: quoniam non de/
sunt ad hoc vltimę gentes: licet vt perhibe
tur paucissimę quibus hoc nondum fuerit
p̃dicatum: quid faciet humana natura/ vel
quid fecit/ quę vel ante nõ audierat hoc fu
turum/vel adhuc non comperit factum/ni/
si credendo in deum/ qui fecit cęlum ⁊ ter/
rã: a quo ⁊ se factam naturaliter sentit ⁊ re/
cte viuendo eius impleat voluntatem nul/
la fide passionis christi/⁊ resurrectionis im
buta? Quod si fieri potuit: aut potest/ hoc et
ego dico quod de lege dixit apostolus: Er/ Gal. 2. d.
go christus gratis mortuus est. Si eni hoc
ille dixit de lege quã accepit gens vna iu/
dęorum: quanto iustius dicit̃ de lege natu/
rę quã accepit vniuersum genus humanũ.
Si per naturam iusticia: ergo christus mor
tuus est gratis. Si autẽ nõ gratis christus
mortuus est: ergo omnis humana natura
iustificari ⁊ redimi ab ira dei iustissima/hoc
est vindicta/ nullo modo potest/nisi p fidẽ
⁊ sacramentũ sanguinis christi.

¶ Quod deus quidem naturam bene instituerit: vitium autem naturam contenebrans ex originali pecca/to contractum est: Ca.iii.

n Natura quippe hominis primitus
inculpata/et sine vllo vitio creata Eccle.7.d.
ẽ: Natura vero ista hominis qua
vnusquisq; ex adam nascit̃/iam medico in/
diget: quia sana non est. Omnia quidem bo/
na quę habet i formatione/ vita/sensibus/
mẽte: a summo deo habet creatore ⁊ artifi/
ce suo: Uitium vero/quod ista naturalia bo/
na contenebrat ⁊ infirmat/ vt illuminatio/
ne ⁊ curatione opus habeat non: ab incul/
pabili artifice contractum est/ sed ex origi/
nali peccato quod cõmissum est libero arbi
trio: Ac p hoc natura pęnalis ad vindictam
iustissimam pertinet. Si enim iam sumus in 2.Corĩ.5.d.
christo noua creatura: tamẽ eramus natura
filii irę sicut ⁊ cęteri: Deus autẽ qui diues Eph.2.a.
est in misericordia/propter multã dilectio/
nem qua dilexit nos/et cum essemus mor/
tui delictis/conuiuificauit nos christo: cui⁹
gratia sumus salui facti.

¶ Quod gratia christi non ex meritis reddit̃/sed gratis datur: nec tamẽ omnibus: Ca. iiii.

b Ec igitur christi gratia/sine qua nec
infantes/nec ętate grandes salui fie
ri possunt: non meritis redditur/sed
gratis datur/propter quod gratia nominat̃. Roma. 11. a.
Iustificati inquit gratis per sanguinẽ ipsi/ Roma.3.d.
us. Unde hi qui nõ per illam liberantur: si/
ue qui audire nõdum potuerunt: siue quia
obedire noluerunt: siue etiam cum per ęta/
tem audire non possent/lauacrũ regenerati
onis quod accipere possent/per quod salui fierẽt
non acceperunt/iuste vtiq; damnant̃: quia
sine peccato non sunt/ vel quod originali/
ter traxerunt/vel quod malis moribus ad/
diderunt: Omnes enim peccauerunt/siue in
adam/siue in semetipsis ⁊ egẽt gloria dei.

¶ Quod libertati per gratiam ab ęter/

ne damnatiõis supplicio/vasa misericordie dei nominent: Ca.V.

Vniuersa igit massa penas debet: et si omnibus debitum damnationis supplicium redderet/non iniuste ꝓculdubio redderet. Qui ergo inde per gratiam liberant/nõ vasa meritorum suorum/sed vasa misericordie nominant. Cuius misericordie/nisi illius qui christum iesum misit in hunc mundum peccatores saluos facere: quos ꝓsciuit et predestinauit et vocauit et iustificauit et glorificauit? Quis igit vsq; adeo dementissime isaniat/ vt non agat ineffabiles gratias misericordie/quos voluit liberantis: qui recte nullo modo posset culpare iusticiam/vniuersos omnino damnãtis?

Roma.9.c. 1.timoth.1.d. Roma.8.f.

Qr mũdana sapientia dicat/paruulos medico non egere/ et maiores ad iusticiã sibi posse sufficere:

Sed si scdm scripturam (Ca.VI. sapiamus/nõ cogimur contra christianã gratiam disputare: et ea dicere quibus demonstrare conemur naturã humanã neq; in paruulis medico indigere quia sana est: et in maioribus sibiipsam ad iusticiã si velit posse sufficere. Acute quippe videntur hec dici: sed in sapientia verbi qua euacuat crux christi. Non est ista desursum sapientia descendens. Nolo quod sequit dicere/ne amicis nostris quorum fortissima et celerrima ingenia nõ in peruersũ/sed indirectũ currere volumus/ facere existimemur iniuriam.

1.Cor.1.c. Jaco.3.d.

Qr auctor transmissi libri zelose scripserit s3 heretice docuit/hominẽ posse sine pctõ viuere/ vtẽs fallaci distinctiõe iter posse eẽ et esse:

A Quanto igitur zelo (Ca.VII. accensus est libri huius quẽ misistis cõditor/aduersus eos qui peccatis suis patrociniũ de nature humane infirmitate perquirunt: tanto et multo ardentiore zelo nos oportet accẽdi ne euacuetur crux christi. Euacuat autẽ/ si aliquo modo pter illius sacramentum ad iusticiam vitãq; eternã peruenire posse dicatur. Qđ in libro isto agitur/nolo dicere ab sciẽte/ne illũ qui eum scripsit/ne christianũ quidem habendum iudicem/sed quod magis credo a nesciente: magnis sane viribus/sed eas sanas volo non quales phrenetici habere cõsuerũt. Nam prius distinguit: aliud esse q̃rere: an possit aliquid esse/qđ ad solam possibilitatem pertinet: aliud/ vtrũ ne sit. Hãc distinctionem verã esse nemo ambigit: cõsequẽs enim est: vt quod est/ esse potuerit: nõ est autem consequens: vt quod esse potest/etiam sit. Quia enim dominus lazarũ suscitauit/sine dubio potuit: quia vero iudam non suscitauit/nunquid dicendum est non potuit? Potuit ergo/ sed noluit. Nam si voluisset/ eadem etia3 hoc potestate fecisset: quia et filius quos vult viuificat. Sed hac distinctiõe vera atq; manifesta/ quo tẽdat/et qđ efficere conet aduertite. Nos inquit de sola possibilitate tractam⁹: de qua nisi quid certũ constiterit/ trãsgredi ad aliud grauissimũ esse/atq; extra ordinem duci mus. Hoc versat multis modis et sermone diuturno: ne quis eu3 aliud q̃ de non peccandi possibilitate querere existimet. Unde inter multa quibus id agit/etiam hoc dicit: Idẽ iterũ repeto: Ego dico posse eẽ hominem sine peccato: tu quid dicis/ nõ posse esse hominẽ sine peccato? Neq; ego dico inquit hominẽ esse sine peccato: neq; tu dicis nõ esse hominẽ sine peccato: De posse et non posse/nõ de esse et nõ esse cõtendimus. Deinde nõnulla eorum que aduersus eos de scripturis proferri solent/ ad istam questionem nõ pertinere/in qua queritur: possit ne an non possit homo esse sine peccato: ita cõmemorat: Nam nullus inquit mundus est a sorde: et nõ ẽ homo qui nõ peccet: et nõ est iustus in terra/ et non est qui faciat bonum: et cetera his similia iquit ad nõ eẽ: non ad nõ posse ꝓficiunt. Huiusmodi eni3 exemplis ostenditur/quales homines quidam tempore aliquo fuerint: non q aliud esse non potuerint: vnde et iure inueniunt esse culpabiles. Nam si idcirco tales fuerũt quia aliud esse nõ potuerunt/culpa carent: Videte quid dixerit.

Joh.11.f. 1.sen.dis.43. ca.vltimo Joh.5.d. B Job.25.b. 3.Reg.8.e. et Eccs.7.c. Ps.13.

Paruulus morte preuent⁹/nec christianus existẽs/nec esse potẽs: a damnatiõe non absoluit:

Ego autẽ dico: par/ (Ca.VIII. c uulum natum in eo loco vbi ei nõ potuit per christi baptismũ subueniri/morte ꝓuentum/idcirco talem fuisse: id est sine lauacro regenerationis exisse: quia esse aliud nõ potuit. Absoluat ergo eum: et aperiat ei contra sententiã domini regnum celorum. Sed non eum absoluit apostolus qui ait: Per vnũ hominem peccatu3 intrauit in mundum: et per peccatum mors: et ita in omnes homines pertransiit/in quo omnes peccauerũt. Recte ergo ea damnatione que p vniuersam massã currit/nõ admittitur in regnum celorum: quãuis christian⁹ non solum non fuerit/ sed nec esse potuerit.

Joh.3.a. Roma.5.b.

Q nedum paruuli/sed nec iuue
nes vel senes ad quos christi euã
gelium nõ deuenit/sine christi gra
tia iustificari possint: Ca. IX.

Roma. 5.b. Ed non damnat inquiunt: quia in
s adam peccasse omnes: nõ propter
peccatum nascendi origine attra/
ctum/sed propter imitationem dictum est.
Si ergo ideo dicitur adam auctor omnium
qui subsecuti sunt peccatorum: quia prim⁹
peccator in hominibus fuit: cur nõ potius
abel q̃ christus ponitur caput omniũ iusto
Gen. 4.a. Heb. 11.a. rum: quia primus in hominibus iustus fu/
it? Sed de infante non loquor: iuuenis vel
senex in ea regione defunctus est: vbi non
potuit christi nomẽ audire. Potuit fieri iu/
stus per naturam et liberum arbitrium: an
non potuit? Si potuisse dicunt: Ecce quod
est/crucem christi euacuare sine illa quẽq̃ ꝑ
naturalem legem ⁊ volũtatis arbitrium iu/
stificari posse contendere: dicam⁹ ⁊ hic: er/
go christus gratis mortu⁹ est: hoc enim om
Gal. 2.d. nes possent/etiam si mortuus ille nõ esset:
⁊ si iniusti essent: quia vellent essent: non q̃
iusti esse non possent. Si autem sine christi
gratia iustificari omnino nõ potuit/ etiam
istum si audet absoluat scdm verba sua: q̃
idcirco talis fuit q̃ aliud esse nõ potuit/ cul
pa caruit.

Obiectio pelagij quasi sit alte-
rius: an non instructus de fide iu/
stus sit/⁊ per gratiã dei iustus sit:
(Ca. X.

Ed obijcit sibi quasi
s ab alio dictum/⁊ ait: Potest quidẽ
esse/sed per gratiam dei inquies. Dein/
de velut respondendo subiungit: Ago hu/
manitati tuę gratias/q̃ assertionem meam
quam dudum oppugnabas/nõ mõ nõ op/
pugnare/ aut non confiteri solum conten/
tus non es/verumetiam non refugis com/
probare. Nam dicere potest quidem sed ꝑ
illud aut illud/quid aliud est q̃ non solum
consentire quod possit esse/verumetiã quo/
modo vel qualiter possit ostẽdere. Nullus
itaq̃ magis alicuius rei possibilitatem pro
bat q̃ qui eius etiam qualitatem fatetur:
quia neq̃ absq̃ re esse qualitas potest. His
dictis iterum sibi obijcit: Sed tu inquies hoc
in loco dei gratiam/quãdoquidem eam nõ
commemoras/videris abnuere. Deinde re
spondet: Ego ne abnuo qui rem confitẽdo
confitear necesse est/⁊ per quod res effici po
test: An tu qui rem negando ⁊ quicquid il/
lud est per quod res efficit procul dubio negas?
Oblitus est iam se illi respondere qui rem
non negat. Cuius obiectionem pauloante
proposuerat dicentis: Potest quidem es/
se/sed per gratiam dei. Quomodo ergo il/
lam pro qua iste multum laborat possibi/
litatem negat/ qui etiam dicit: potest esse/
sed per dei gratiam? Verũtamen quia isto
dimisso qui rem iam confitetur/agit adhuc
aduersus eos qui negant esse possibile ho/
minẽ esse sine peccato. Quid ad nos? Con/
tra quos vult agat/dum tamen hoc confi/
teatur quod impietate sceleratissima nega/
tur: sine gratia dei: hominẽ sine peccato eẽ
nõ posse. Dicit ergo: Siue per gratiam/siue
per adiutorium/siue per misericordiam/et
quicquid illud ẽ per quod esse homo absq̃
peccato põt/confitet quisq̃s/rẽ ipsam fatet.

Q impertinẽtia exẽpla addure
rit in sua disputatione: ex quib⁹ au
gustino suspectus redditur lege-
re pergenti: Ca. XI.

Fateor dilectiõi vestrę cũ ista lege/
f rẽ/lęticia repẽte ꝑfusus sum q̃ dei
gratiam non negaret/ per quã so/
lã hõ iustificari potest: hoc enĩ in disputa/
tionib⁹ talium maxime detestor et horreo.
Sed pergens legere cętera/primo ex datis
similitudinib⁹ cępi habere suspectum. Ait enĩ:
Nũc si dixero: hõ disputare põt: auis vola/
re: lep⁹ currere: ⁊ nõ etiã ꝑ quę hęc effici pos/
sũt cõmemorauero/id est linguã/ alas/ pe/
des: num ego officiorum qualitates nega/
ui q̃ officia ipsa confessus sum? Videt cer/
te hęc eum cõmemorasse quę natura valẽt:
creata sũt enim hęc membra huiusmodi na
turis lingua/alę/pedes: nõ tale aliquid po/
suit quale de gratia itelligi volum⁹/ sine q̃
homo non iustificat/ vbi de sanandis/non
de instituẽdis naturis agitur. Hinc iã ergo
sollicitus cępi legere cętera ⁊ me nõ falso cõ
peri suspicatũ.

Q pro his quę perperam fiunt
ad miserantis domini gratiam cõ/
fugiat: Ca. XII.

Vo priusq̃ veniam/ videte quid
q dixerit: cũ tractaret q̃stionẽ de dif/
ferẽtia peccatorum/⁊ obijceret sibi/q̃
quidam dicunt leuia quędam peccata ipsa
multitudine quod sępe irruant non posse
cũcta vitari: negauit debere argui ne leuia
quidem correctione/si vitari omnino non
possunt. Scripturas vtiq̃ nõ aduertẽs no/
ui testamenti/ vbi dicimus hanc esse inten/
tionem legis arguentis/vt propter illa quę
perperam fiunt confugiatur ad gratiam do
mini miserantis/velut pędagogo concludẽ

te in eadem fide/que postea reuelata e/vbi et remittant que male fiunt/et eadem gratia iuuante non fiant: Proficientium est enim via/ quis bene proficientes dicant perfecti viatores: Illa est autem summa perfectio cui nihil addatur: cum id quo tenditur ceperit possideri.

Quod orandus sit deus/ ne negligentia cauendi a peccato nobis dominetur: Capitulum. xiii.

Iam vero illud quod eis dicit: Ipse tu sine peccato es? reuera non pertinet ad eam rem de qua vertitur questio. Sed quod dicit negligentie sue potius imputari quod non est sine peccato: bene quidem dicit: sed dignetur inde et orare deum ne illi hec iniqua negligentia dñetur. Quam
Ps.118. rogabat qui quando dicebat: Itinera mea dirige secundum verbum tuum/et non dominetur mihi omnis iniquitas: ne dum sue diligentie quasi proprijs viribus fidit/neque hic ad veram iusticiam/neque illic vbi sine dubio perfecta desideranda est et speranda perueniat.

Quod preter solum christum nullibi legatur de homine sine peccato: Ca. xiiii.

Et illud quod eis a quibusdam dicitur: nusquam esse scriptum his omnino verbis/posse esse hominem sine peccato: facile refellit: quia non est ibi questio quibus verbis dicatur queque sententia. Non tamen fortasse sine causa: cum aliquotiens
Sap.18.d. in scripturis inueniatur homines dictos esse sine querela: non inuenitur qui sit dictus sine peccato: nisi vnus solus de quo aperte di-
2.Cor.5.d. ctum est: Eum qui non nouerat peccatum: Et eo loco vbi de sacerdotibus agebatur: Etenim
Heb.4.d. expertus est omnia/secundum similitudinem absque peccato: in illa scilicet carne que habe-
Roma.8.a. bat similitudinem carnis peccati/quamuis non esset caro peccati. Quam tamen similitudinem non haberet/nisi cetera omnis esset caro peccati. Iam illud quomodo accipiendum sit:
1.Joh.3.a. Omnis qui natus est ex deo/non peccat: et non potest peccare: quia semen eius in ipso manet: cum ipse apostolus iohannes quasi non sit natus ex deo/aut eis loqueretur qui nondum nati essent ex deo/aperte posuerit: Si
1.Joh.1.c. dixerimus quoniam peccatum non habemus nosmetipsos seducimus et veritas in nobis non est: in libris quos de hac re ad marcellinum scripsi/sicut potui explicare curaui. Et illud quod dictum est: non potest peccare/pro eo dictum esse/ac si diceretur: non debet peccare: non improbanda mihi videtur huius assertio. Quis enim insanus dicat debere peccari: cum io sit peccatum quia non debet fieri?

Quomodo intelligantur verba sancti iacobi: Linguam autem nullus hominum domare potest: Ca. xv.

Sane quod apostolus iacobus ait:
Linguam autem nullus hominum domare potest: non mihi videtur ita intelligendum/quod exponere voluit/quasi per exprobrationem dictum: tanquam diceretur: ergo ne linguam nullus hominum domare potest/tanquam obiurgans et dicens: Domare feras potestis: linguam non potestis: quasi facilius sit linguam domare/quam feras. Non puto quod iste sit sensus hoc loco. Si enim hoc sentiri vellet/de facilitate domandi lingue/cetera sequerentur in bestiarum comparatione. Nunc vero sequitur: Inquietum malum plena veneno mortifero/vtique nocentiore quam bestiarum est atque serpentum: Nam illud carnem interficit hoc vero animam: Os enim quod mentitur occidit animam. Non ergo quasi id esset facilius quam mansuefactio bestiarum sanctus iacobus illam sententiam pronunciauit/aut ea voce voluit pronunciari: sed potius ostendens quantum sit in homine lingue malum/vt a nullo homine domari possit/cum ab hominibus domentur et bestie. Nec ob ideo dixit/vt huius in nos mali dominationem per negligentiam permanere patiamur: sed vt ad domandam linguam diuine gratie poscamus auxilium. Non enim ait: linguam nullus domare potest/sed nullus hominum: vt cum domatur dei misericordia/dei adiutorio/dei gratia fieri fateamur. Conetur ergo anima domare linguam: et dum conatur/poscat auxilium/et oret lingua vt dometur lingua domante illo qui dixit ad suos: Non enim vos estis qui loquimini/sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Itaque precepto facere commonemur/quod conantes et nostris viribus non valentes/adiutorium diuinum precemur.

Jaco.3.b. (beside "Linguam autem nullus hominum do-")
Sap.1.c. (beside "interficit hoc vero animam")
Matth.10.c. (beside "gua domante illo qui dixit ad suos")

Que sit vera sapientia linguam domans: et quomodo non in hominis sit potestate/sed a deo/admonente apostolo/postulanda: Ca. xvi.

Proinde et ipse cum exaggerasset lingue malum inter hec dicens: Non oportet fratres mei hec ita fieri: continuo monuit/consumatis his que hinc dicebat quo adiutorio ista non fierent que dixit fieri non oportere: Quis enim sapiens et disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientie. Quod si zelum amarum habetis et contentiones in cordibus vestris/nolite gloriari et mendaces esse aduersus veritatem: Non est ista sapientia desursum descendens/sed terrena animalis

Jaco.3.c. (beside "lingue malum inter hec dicens")

diabolica. Ubi enim zelus et contentio/ ibi in/
cōstantia et oē opus prauū: Que aūt desur
sum est sapiētia/ primum quidē pudica est:
deinde pacifica/ modesta/ suadibilis/ plena
misericordie et fructibus bonis/ inestimabi
lis/ sine simulatiōe. Hec ē sapientia que lin
guam domat/ desursum descendens/ nō ab
humano corde prosiliens. An et istam quis/
qȝ abrogare audet gratia dei: et eam sup/
bissima vanitate ponit in hominis potesta
te? Cur ergo orat̄ vt accipiat̄/ si ab homine
est vt habeat̄? An et huic orationi cōtradi/
cit̄: ne fiat iniuria libero arbitrio: quod si/
bi sufficit possibilitate nature ad implenda
omnia precepta iusticie? Contradicatur er/
go eidem ipsi apostolo iacobo admonenti
Jaco. 1.a. et dicēti: Si qs autē vestrū indiget sapien/
tia/ postulet a deo: qui dat oībus affluēter/
et nō improperat/ et dabitur ei: postulet au/
tem in fide nihil hesitans. Hec est fides ad
quā p̄cepta compellunt/ vt lex imperet et fi/
Jaco. 3.b. des ipetret: Per linguā enim quā nullus
hominū domare potest/ sed sapiētia desur/
sum descendens: in multis offendimꝰ om/
nes. Non eni et hoc iste apostolus alio mo/
do pnūciauit/ sicut illud quod ait: Linguā
nullus hominū domare potest.

Quid sit extra carnem esse/ et in carne: et quomodo sapiētia a deo sit petenda vt pestifera euacuetur ignorantia: Ca. XVII.

A Ec illud quisqȝ istis pro impossibi/
n litate nō peccādi similiter obiece/
Roma. 8.b. rit/ qḋ dictū ē: Sapiētia carnis ini/
mica est in deū: legi eni dei nō est subiecta:
nec enim potest. Qui aūt in carne sunt deo
placere nō possunt: Sapiētiam quippe car/
nis dixit/ non sapientiam desursum descen
dentem: et in carne esse non eos qui nōdum
de corpore exierunt/ sed eos qui scdm carnē
viuunt/ significatos esse manifestū est. Nō
aūt ibi est questio que versat̄. Illud est qḋ
expecto ab isto audire si possim: eos q scdm
spiritum viuunt/ et ob hoc etiam adhuc vi/
uentes iam quodāmodo in carne nō sunt:
vtrū gratia dei viuant scdm spiritum: an sibi
sufficiant iam data cū creantur possibilita/
te nature/ et sua propria volūtate: cum ple/
Roma. 13.c. nitudo legis/ non sit nisi charitas: et chari/
Roma. 5.a. tas dei diffusa sit in cordibus nostris non
per nosipsos/ sed per spiritūsanctuȝ qui da
B tus est nobis? Tractat etiā iste de peccatis
ignorantie/ et dicit hominē p̄uigilare debe/
re ne ignoret idcqȝ esse culpādā ignorātiā/ qr
id homo nescit negligētia sua/ qḋ adhibita
diligentia scire debuisset: dum tamē potiꝰ
disputet/ qȝ vt oret et dicat: Da mihi intel/ Ps. 118.
lectum vt discā mandata tua. Aliud est eī 2. sen. dis. 22.
nō curasse scire/ que negligentie peccata eti ca. est aūt.
am per sacrificia quedā legis videbātur ex
piari: Aliud itelligere velle/ nec posse/ et fa/
cere contra legem/ nō intelligendo quid fie/
ri velit. Unde admonemur a deo petere sa
pientiam: qui dat omnibus affluenter: vti
qȝ his omnibus qui sic petunt/ et tātum pe/
tunt quomodo et quantum res tanta pe/
tenda est.

Qd nō solum orandum sit vt preterita peccata expient̄/ sed etiaȝ vt futura vitent̄: Ca. XVIII.

Iuinitus tamen esse expiāda pec/
d cata cōmissa/ et pro eis dominū ex/
orādum esse fatet̄: ppter veniam
scilicet pmerendā: quia id quod factū est/ fa
cere infectum multum ab isto laudata po/
tentia nature et voluntas hominis etiā ip/
so fatente non potest: quare hac necessita/
te restat vt oret ignosci: vt autem adiuuet̄
ne peccet/ nusqȝ dixit non hic legi. Mirum
de hac re omnino silentium cū oratione do
minica vtrūqȝ petēdū esse cōmoneat: et vt Math. 6.b.
dimittātur nobis debita nr̄a: et vt nō īfera/
mur ī teptationē: illud vt p̄terita expient̄/
hoc vt futura vitent̄. Qḋ licet nō fiat/ nisi vo
luntas assit: tamen vt fiat volūtas sola nō
sufficit: ideo p hac re nec superflua nec impu/
dens domino immolat̄ oratio: Nam quid
stultius qȝ orare vt facias/ quod in potesta/
te habeas?

Qd humanam naturā peccatum et debilitauerit et vulnerauerit/ ratione et auctoritate pbat̄: Ca. XIX.

Am nūc videte quod ad rem maxi
i me pertinet: quomodo humanam
naturam tanqȝ omnino sine vllo
vitio sit/ conetur ostēdere: et contra apertis/
simas scripturas dei deletur sapientia ver/
bi qua euacuetur crux christi. Sed plane il/ 1. Cor. 1. c.
la nō euacuabitur: ista potius sapiētia sub/
uertet̄. Nam cum hoc ostenderimus/ aderit
fortasse misericordia dei/ vt et ipsuȝ hec dix/
isse peniteat. Primo inquit/ de eo disputan
dum est qȝ per peccatum debilitata dicitur
et immutata natura. Unde ante oīa que/
rendum puto inquit quid sit peccatū. Sub
stantia aliqua: an omnino substantia ca/
rens nomen: quo non res/ non existētia nō
corpus aliquod/ sed perperam facti actus
exprimitur. Deinde adiūgit: Credo ita est:
Et si ita est iquit/ quomodo potuit huma/
nam debilitare vel mutare naturam quod
substantia caret? Uidete queso quomodo/

nesciens nitaſ euertere medicinaliū eloqui
Ps. 40. orum voces ſaluberrimas. Ego dixi/ domi/
ne miserere mei/ſana animā meā/quia pec/
caui tibi. Quid ſanaſ ſi nihil ē vulneratū/
nihil ſauciatū/nihil debilitatuȝ atq̧ vitia/
tū? Porro ſi ē qd̓ ſaneſ/vñ vitiatū ē? Audiſ
cōfitentē: quid deſideras diſputātē? Sana
inquit animā meaȝ. Ab illo quere / vnde vi
tiatum ſit quod ſanari rogat: et audi quod
ſequiſ: Quoniā peccaui tibi. Huc iſte inter
roget: ab iſto querat qd̓ querēdum putat:
ꝛ dicat: O tu qui clamas: ſana animā meā
qm̄ peccaui tibi: quid eſt peccatū? Subſtā
tia aliqua /an oīno ſubſtantia carens no/
men: quo nō res/ nō exiſtentia/non corpus
aliquod/ſed tm̄ peruerſ facti actus expri/
miſ? Reſpondet ille: ita eſt vt dicis: Non
eſt peccatum aliqua ſubſtātia/ ſed tm̄ hoc
nomine perperā facti actus exprimiſ. Et cō
tra iſte: Quid ꝙ clamas: Sana aīam meā
quomodo peccaui tibi? Quomodo potuit
vitiare animā tuam quod ſubſtātia caret?
Nōne ille merore cōfectus vulneris ſui ne
diſputatione ab oratione auerteref/breui/
ter reſpōderet ꝛ diceret: Recede a me obſe/
cro: cū illo potius diſputa ſi potes/ꝗ dixit:
Matth. 9. b. Non eſt opus ſanis medicus /ſed egrotāti/
bus: Non veni vocare iuſtos/ſed peccato/
res: vbi iuſtos vtiq̧ ſanos/peccatores au/
tem appellauit egros?

Q sicut abſtinentia a cibo cor/pus debilitat: ita ſubſtātiam que deus eſt non manducādo anima langueſcit: Capitulū XX.

c Ernitis ne quo tendat/ꝛ quo ma/
nꝰ porrigat hec diſputatio: vt om/
nino fruſtra dictum puteſ: Voca/
Matth. 1. d. bis nomē eius ieſum: ipſe enim ſaluum fa/
ciet populum ſuū a peccatis eorum? Quo/
modo enim ſaluuȝ faciet/vbi nulla eſt egri
tudo? Peccata quippe/ a quibꝰ dicit euan/
gelium ſaluum faciēdū populū chriſti/ſub/
ſtantie non ſunt: ꝛ ſcd̓m iſtum vitiare non
poſſunt. O frater bonum eſt/vt memineris
te eſſe chriſtianū; Credere iſta fortaſſe ſuffi/
ceret: ſed tamē quia diſputare vis: nec ob/
eſt/ immo etiā ꝓdeſt ſi firmiſſima precedat
fides: nec exiſtimemus peccato naturā hu/
manam non poſſe vitari/ſed diuinis credē
tes ſcripturis peccato eā eſſe vitiatā: quo/
modo id fieri potuerit inquiramus/quoni/
am peccatum iam didicimus non eſſe ſub/
ſtantiam. Nonne attendiſ/vt alia omittā:
etiam/ non māducare/non eſſe ſubſtantiā?
A ſubſtantia quippe receditur: qm̄ cibus
ſubſtantia eſt. Sed abſtinere a cibo nō eſt
ſubſtantia: et tamen ſubſtantia corporis ſi
omnino abſtinetur a cibo/ita lāgueſcit/ ita
valitudinis inequalitate corrumpitur/ ita
exhauriſ viribus/ita laſſitudine debilitaſ
ꝛ frangitur: vt ſi aliquo modo perduret in
vita/ vix poſſit ad eum cibum reuocari vn/
de abſtinendo vitiata eſt. Sic non eſt ſub/
ſtantia peccatū: ſed ſubſtantia eſt deus/ſū/
maq̧ ſubſtantia: et ſolus verus rationalis
creature cibus: a quo per iobedientiam re/
cedendo/ꝛ per infirmitatem nō valendo ca
pere quod debuit ꝛ gaudere. Audis quēad
modū dicat: Percuſſus ſum ſicut fenum et Ps. 101.
aruit cor meum: quoniā oblitus ſum come
dere panem meum?

Q ieſus ſaluator ſit omniū/ tam ipſius ade ꝙ paruulorū ꝛ poſteri/tatis eius totius/cū ſint infirmi: (Ca. XXI.

a Ttendite autē quo/
modo adhuc ſe vrgeat veriſimili/
bus rationibus contra ſcripture
ſancte veritatem. Dominꝰ ieſus dicit: qui
ꝓpterea ieſus vocatur/quia ipſe ſaluum fe Matth. 1. d.
cit populum ſuū a peccatis eorum: Dicit er
go dominus ieſus: Nō eſt opus ſanis me/ Matth. 9. b.
dicus/ſed egrotātibus: Nō veni vocare iu/
ſtos ſed peccatores. Unde dicit et apoſto/
lus. Fidelis ſermo ꝛ omni acceptiōe dignꝰ: 1. timoth. 1. d.
quia ieſus chriſtus venit in hunc munduȝ
peccatores ſaluos facere: Et iſte cōtra fide/
lem ſermonem ꝛ omī acceptatione dignū/
dicit non debuiſſe hanc egritudinem ꝯtra/
hi peccatis/nec ad hoc eſſet iſta pena pecca
ti vt committerētur plura peccata. Queri/
tur ergo: paruulis tātus medicus opitula/
tur? Et iſte dicit: Quid ꝗritis: etiā ſani ſūt
ꝓpter quos medicū queritis. Nec ipſe pri/
mus homo ideo morte damnatus eſt: naȝ
poſtea non peccauit: quaſi aliquid poſtea
de perfectiōe iuſticie eius audierit: niſi qd̓
commendat eccleſia ꝛ ipſum domini chriſti
miſericordia liberatum. Eius quoq̧ poſte/
ros iſte dicit: non ſolum illo nō eſſe infirmi/
ores/ſed etiam plura impleuiſſe precepta:
cum ille vnū implere neglexerit: Quos po/
ſteros videt ita naſci/quomodo certe iſte
factus non eſt/non ſolum precepti incapa/
ces/ qd̓ omnino non ſentiunt/ſed vix capa/
ces papille cum eſuriunt: eos tamē in ma/
tris eccleſie gremio cum ſaluos gratia ſua
facere velit/qui ſaluum facit populum ſuū
a peccatis eorum/ contradicunt homines:
ꝛ quaſi creaturā que p̄ illum cōdita eſt/me/
lius illo inſpicere nouerint/voce non ſana
ſanos eſſe ꝓnunciant.

Q multiplex ſit pena peccati et

grauis vindicatio peccatorū per peccata: Capitulū xxii.

A Atteriam peccati dicit esse vindictam/si ad hoc peccator infirmat᷑ est/vt plura peccaret. Nec cogitat preuaricatorē legis q̄ digna lux deserat/ve ritas: Qua desertus vtiq3 fit cecus: ⁊ plus necesse est offendat/ ⁊ cadendo vexetur/vexatusq3 non surgat: vt ideo tantum audiat vocem legis quo admoneatur implorare gratiam saluatoris. An nulla pena est eorū de quib᷑ dicit apostolus: Quia cū cognouissent deum/non sicut deū glorificauerūt aut gratias egerunt/sed euanuerūt in cogitationibus suis: ⁊ obscuratum est insipiēs cor eorum? Utiq3 ista obscuratio vindicta et pena iam fuit: et tamen per hanc penam id est per cordis cecitatem/ que fit deserēte luce sapientie/ i plura ⁊ grauia peccata collapsi sunt. Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sūt. Grauis hec pena est/ si quis intelligat: ⁊ ex hac pena vide quo ierūt: Et immutauerunt inquit gloriam incorruptibilis dei in similitudine imaginis corruptibilis hominis/ ⁊ volucrum/ ⁊ quadrupedū/ ⁊ serpentiū. Ista fecerūt ex peccati pena/qua obscuratum est insipiēs cor eorum: Et propter hec tamen/ quia licet penalia etiam ipsa peccata sunt/adiūgit ⁊ dicit: Propterea tradidit illos deus in desideria cordis illorū i immundiciam: Ecce quēadmodū deus grauius cōdemnauit/tradens illos in desideria cordis illorum in immundiciā. Uidete etiam ex hac pena quid faciant vt cōtumelijs inquit afficiant corpora sua i semetipsis. Et quia pena est ista iniquitat᷑/ cum sit ⁊ iniquitas/ euidentius commendat dicens: Qui transmutauerunt veritatem dei in mendacium/ ⁊ coluerūt ⁊ seruierūt creature potius q̄ creatori: qui est benedictus in secula amen. Propter hoc inquit/ tradidit deus illos in passiones ignominie. Ecce quotiens vindicat deus: ⁊ ex eadē vindicta plura ⁊ grauiora peccata consurgūt: Nam femine eorum inquit mutauerūt naturalem vsum in eū vsum qui est contra naturam: similiter autem ⁊ masculi relicto naturali vsu femine: exarserunt in appetitu3 suum in inuicem/masculi i masculos deformitatem operantes. Atq3 vt ostenderet sic esse ista peccata/vt etiam pene sint peccatorum/etiam his adiūxit: Et mercedē mutuā quā oportuit erroris sui in semetipsis recipiētes. Uidete quotiēs vindicet: eademq3 vindicta que pariat pulluletq3 peccata adhuc attendite: Et sicut non probauerunt in quit deum habere in noticia/tradidit illos deus in reprobam mentem/vt faciant que non conueniunt: repletos omni iniquitate cum circūuentione/malitia/auaricia/plenos inuidia/homicidio/contentione/dolo/malignitate: susurrones/ detractores/ deo odibiles/contumeliosos/superbos/elatos/inuentores malorum/parentib᷑ nō obedientes/insipientes/incompositos/sine affectu/sine misericordia. Hic nūc iste dicat: nō debuit sic vindicari peccatum/vt peccator per vindictam plura cōmitteret.

Roma. i. c. (margin, beside "de quib᷑ dicit apostolus")

B (margin, beside "deria cordis illorum")

Quomodo deserat deus deseri dignos: et quomodo ad peccatum liberum sufficiat arbitriū: redire autem ad iusticiam opus habet iustificatore medico: Ca. xxiii.

A Fortasse respondeat/deum ad ista non cogere/ sed dignos deseri tm̄ deserere. Si h dic/ verissime dic: deserti quippe vt dixit luce iusticie/ ⁊ per hoc contenebrati quid pariāt aliud q̄ hec omnia que commemoraui opera tenebrarū: donec dicatur eis si dicto obaudiant: Surge qui dormis ⁊ exurge a mortuis ⁊ illuminabit te christus? Mortuos veritas dicit: vnde ē ⁊ illud: Sine mortuos sepelire mortuos suos. Mortuos ergo dicit vitas dicit/q̄s iste dicit ledi ⁊ vitiari non potuisse peccato quia videlicet didicit peccatum nō esse sub stātiam. Nemo ei dicit/ sic hominem factū vt de iusticia quidem possit in peccatū ire/ ⁊ de peccato ad iusticia3 redire non posset: sed vt in peccatum iret/ sufficit ei liberum arbitrium quo seipse vitiauit: vt autē redeat ad iusticia3/opus habet medico quoniam sanus non est/opus habet viuificatore quia mortuus est. De qua gratia omnino nihil iste dicit: quasi sola sua voluntate se possit sanare/quia cum potuit sola viciare. Nō eni dicimus mortem corporis ad peccatum valere/vbi sola vindicta est. Nemo autem peccat corpore moriēdo/sed ad peccatum valet mors anime quā deseruit vita sua: hoc est deus eius/que necesse est mortua opera faciat donec christi gfa reuiuiscat. Famem ⁊ sitim ⁊ ceteras molestias corporales/absit vt dicamus necessitatem habere peccandi/quibus molestijs exercitata vita iustorū splendidi᷑ enituit/⁊ eas p patientiam superando maiorem gloriam comparauit: sed adiuta gratia dei/adiuta spiritu dei/adiuta misericordia dei: nō superba voluntate se extollens/sed humili confessione fortitudinē pmerens: Nouerat eni deo dicere: Qm̄ tu es patientia mea. De q̄

Eph. 5. d. (margin, beside "Surge qui dormis")

Matth. 8. c. (margin, beside "Mortuos veritas dicit")

B (margin, beside "tore quia mortuus est")

Ps. 70. (margin, beside last line)

gratia et adiutorio ⁊ misericordia sine q̄ be
ne non possumus viuere/ nescio quare iste
oīno nihil dicimo etiā velut sibi ad iusticiā
sufficientem si volūtas sola assit/ defendē
do naturam/gratię christi qua iustificamur
apertissime cōtradicit. Cur autē soluto per
gratiā peccati reatu ad exercitationē fidei
mors corporis maneat/quāuis venerit de
peccato: iam et hoc in illis ad sanctę memo
rię marcellinū libris vt valui disserui.

Q liberū arbitrium egeat ꝑcio passionis christi: ⁊ quomodo mirabilis dei misericordia mala ꝓdesse faciat. Ca. XXIIII.

A Q
Uod vero dn̄m dicit sine peccato
q mori potuisse: illi etiam nasci/pote
stas misericordię/nō cōditio naturę
fuit: Sic etiā mortuus est potestate: ⁊ hoc ē
ꝑcium nostrū q̄ nos a morte redimeret: Et
hoc istorū disputatio euacuare cōtendit: cū
ab eis ita natura humana defendit/vt pos
sit liberum arbitriū isto precio nō egere/ vt
a potestate tenebrarum ⁊ ꝑpositi mortis in re
gnū christi dn̄i transferant: Et tamē quādo
Job.14.d. dn̄s ad passionem prexit: Ecce lquit veniet
princeps hui⁹ mūdi/⁊ in me nihil inueniet:
⁊ vtiq̄ nihil peccati/vnde ꝑpositus mortis
iure suo ageret vt perimeret: Sed vt sciāt
omnes inquit/q2 voluntatē patris mei fa
cio: Surgite eam⁹ hinc: id ē quia non mori
or necessitate peccati/sed obedientię volun
tate. Dicit nullū malū boni alicui⁹ esse cau
sam: quasi pęna bonū sit/qua tamē multi
B emendati sunt. Sunt ergo mala que ꝓsunt
mirabili misericordia dei. Nūquid ille bo
Ps.29. ni aliquid passus est: qui dixit: Auertisti fa
ciē tuā a me ⁊ factus sum conturbat⁹? Non
vtiq̄/⁊ tamē hec ei cōturbatio cōtra supbi
am fuit medicinal' quodāmō. Dixerat eni:
in abundātia mea non mouebor in ęternū:
et sibi tribuebat qđ a dn̄o habebat: Quid
1.Cor.4.b. enim habebat quod non accęperat. Quare
ostendendū ei fuerat vnde haberet vt reci
peret humilis/ qđ superb⁹ amiserat. Ideo:
Ps.29. domine inquit/ in voluntate tua prestiti
sti decori meo virtutem: In qua ego abun
dantia mea dicebam/non mouebor/cū hoc
mihi esset abs te/nō a me. Deniq̄ auertisti
faciem tuam ⁊ factus sum turbatus.

Q miseriam nostram agnoscere/et ita misericordiā quęrere et implorare debem⁹: Ca. XXV.

Oc superbus animus omnino non
b sapit: sed magnus est dominus/qui
ꝑsuadeat quomodo ipse nouit. Nā
ꝓcliuiores sum⁹ quęrere poti⁹ q̄d contra ea
respōdeamus/q̄ nostro obijciunt errori/q̄
intendere q̄ sint salubria/vt careamus er
rore. Unde cū istis nō tam disputationib⁹
q̄ pro eis sicut ꝓ nobis orationibus ē agē
dum. Non enī hoc eis dicimus qđ sibi iste
opposuit/ vt esset causa misericordię dei ne
cessariū fuisse pctm̄: Utinā nō fuisset mise
ria/nec ista esset misericordia necessaria. Sz
iniquitatem peccati tanto grauiorē: quāto
facili⁹ homo nō peccaret/quē nulla adhuc
tenebat infirmitas/pęna iustissima subsecu
ta est: vt mercedem mutuā peccati sui i se
metipso reciperet/amittens sub se positam
sui corporis quodāmō obedientiā/quā ꝑci
puam sub domino suo ipse contēpserat. Et
q2 nūc cum eadem lege peccati nascimur/ q̄
in membris nr̄is repugnat legi mentis: ne Roma. 7.d.
q̄ aduersus deum murmurare/neq̄ contra
rem manifestissimā disputare/sed ꝓ pęna
nostra illius misericordiā quęrere et orare
debemus.

Q deus nō solū sanat/ vt deleat qđ peccauim⁹/sed vt prestet etiā ne peccem⁹ exemplis probat sumptis a vulnerato ⁊ oculo. Ca. XXVI.

Ttendite sane vigilāter quomodo
a dixerit: Adhibet quidem huic etiā
parti: si quādo necessariū fuerit mi
sericordiā suam de⁹/q2 homini post pecca
tum ita subueniri necesse est: nō quia deus
causam huiuscemodi necessitatis optaue
rit. Uidetis ne quēadmodū nō dicat neces
sariā misericordiā dei vt nō peccemus/ sed
quia peccauimus? Deinde subiungit: Sed
et medicus ad curandum iam paratus esse
vulneratum debet: nō debet autē vt sanus
vulneret optare. Si ista similitudo rebus
de quibus agimus cōgruit: certe vulnerari
nō potest natura humana peccato: quoniā
peccatū nulla substātia est. Sicut ergo vul
nere/verbi gratia claudicans ideo curat/ vt
sanato malo ꝑterito/futurus dirigatur ices
sus: sic mala nostra nō ad hoc solum super
nus medicus sanat/ vt illa iam non sint/sed
vt de cętero recte ambulare possimus: qđ
quidem etiam sani nō nisi illo adiuuāte po
terimus. Nam medicus homo cū sanaue
rit hominē/ iam de cętero sustendandū ele
mentis ⁊ alimentis corporalibus /vt eadē
sanitas apto subsidio cōualescat atq̄ persi
stat deo dimittit/ qui ꝑbet ista l carne viuē
tibus: cuius erāt etiā illa quę dū curaret ad
hibebat: Nō eñ quęq̄ medicus ex his reb⁹
quas ipse creauerit sanat: sed ex illius ope
ribus qui creat omnia necessaria sanis atq̄
vitiosis. Ipse aūt deus cum ꝑ mediatorem 1.timoth.2.b.

dei et hominũ/hominẽ iesum christum spiritualiter sanat egrum vel viuificat mortuũ: id est iustificat impium: et cum ad perfectam sanitatem/hoc est ad pfectam vitam iustici amqȝ perduxerit/nõ deserit si non deserat/ vt pie semper iusteqȝ viuat. Sicut enĩ oculus corporis etiam plenissime sanus/nisi cãdore lucis adiutus nõ potest cernere: sic homo etiã perfectissime iustificatus/ nisi eterna luce iustitie diuinitus adiuuet recte nõ potest viuere. Sanat ergo deus: non solũ vt deleat quod peccauimus/sed vt prestet etiã ne peccemus.

Qȝ vere dicat/ eẽ sine peccato hominẽ nõ posse/ quatenus superbie et glorie auferat occasio/q̃ se etia recte factis imiscere solet: Ca. XXVII.

Acute sane tractat et versat/ et quãtũ sibi videt redarguit atqȝ conuincit quod eis dicit: etiam necessariũ fuisse homini ad auferẽdam superbie vel glorie occasionẽ/vt absqȝ peccato esse nõ posset. Absurdissimũ quippe et stultissimum putat peccatum fuisse ne peccatum esset: quoniã et ipsa superbia vtiqȝ peccatũ est: quasi nõ et vlcus in dolore est/et sectio dolorẽ operatur/vt dolor dolore tollat. Hoc si experti non essemus/et in aliquibus terris vbi ista nũqȝ contigerant/audirem⁹/sine dubio vtiqȝ deriderẽt: fortassis etiam verbis huius vteremur et diceremus: Absurdissimum est dolorẽ necessarium fuisse/ne vlceris dolor esset. Sed deus inquiunt potest omnia sanare. Hoc vtiqȝ agit vt sanet omnia: sȝ agit iudicio suo: nec ordinem sanãdi accipit ab egroto/ procul dubio firmissimũ apostolũ volebat efficere/cui tamẽ dixit: Virtus i infirmitate perficitur: et nõ ei totiens oranti aufert nescio quẽ stimulum carnis/quẽ sibi dicit datum/ne in magnitudine reuelationũ extolleret. Cetera enĩ vitia tm̃ i malefactis valent: sola aũt superbia etiam in recte factis cauẽda est. Unde admonent illi/ne dona dei sue potestati tribuẽdo seseqȝ extollẽdo grauius pereant qȝ si nil oparentur boni: quib⁹ dicit: Cũ timore et tremore vestrã ipsorũ salutẽ operamini: Deus enĩ est qui operat in vobis et velle et operari pro bona volũtate. Quare ergo cum timore et tremore/ et nõ potius cũ securitate/ si de⁹ operat: nisi qȝ ppter voluntatẽ nostrã sine qua bene nõ possumus operari/ cito potest subripere animo humano/ vt qd̃ bene operat suum tãtũmodo existimet: et dicat in abũdãtia sua/nõ mouebor i eternũ? Ideo qui in

2. Cor. 12. c.

Phil. 2. b.

Ps. 29.

voluntate sua prestiterat/decori eius virtutem/auertit paululũ faciẽ suam: vt qui hoc dixerat fieret cõturbat⁹: qm̃ ipse ẽ ille tumor sanandus doloribus.

Qȝ sepe aliqua acutule sonare videnẽ/que discussa inueniuntur obtusa: Capitulũ. XXVIII.

Non itaqȝ dicat homini: Necesse ẽ peccare ne pecces: sed dicat homini: deserit aliquãtũ deus vnde superbis: vt scias nõ tuũ/ sed eius esse: et discas superbus non esse. Nam illud etiã apostoli quale est: nõne ita mirabile/vt nisi quia ipse dicit cui vera dicenti cõtradicere nefas est/nõ sit credibile: Quis enĩ nesciat fideliũ a sathana venisse primam peccati suasionem: et qȝ ille primus auctor sit oim peccatorũ: Et tamẽ quidã tradunt sathanẽ vt discant nõ blasphemare? Quomodo igit op⁹ sathanẽ excludit opere sathane? Hec atqȝ huiusmodi intueat: ne videant ei nimis acuta q̃ acutule sonãt et discussa inueniuntur obtusa: Quid quod etiam similitudines adhibet quibus magis admoneat quid ei debeat respõderi? Quid ampli⁹ dicã inqt nisi qȝ potest credi qȝ ignes ignibus extinguunt: sic credi potest quod peccatis peccata curent? Quid si ignes extinguere quisquã nõ potest ignibus: sed tamẽ possunt/vt docui/dolores curari doloribus: possunt etiam si querat et discat venenis venena depelli? Nã si et aduertit aliquando calores febriũ quibusdã caloribus medicinalibus frãgi: etiã ignes ignibus fortasse cõcedet extingui.

Gen. 3. a.

1. timoth. 1. d.

Qȝ licet peccata p superbiã cõmittat/nõ tñ oia superbe fiũt q̃ perperã fiũt: et quomodo initiũ omnis peccati sit superbia: Ca. XXIX.

Quo nã modo iquit superbiã ipsam a pctõ separabim⁹? Quid enĩ hoc vt cũ manifestum sit etiã ipsam eẽ pctm̃? Cã peccare iquit superbire est/qȝ superbire peccare. Nã q̃re quid sit qd̃cunqȝ peccatum/et vide si inuenies aliqd sine superbie appellatione peccatũ. Hãc autẽ sententiã sic exequit/et sic pbare conat. Omẽ iquit peccatũ nisi fallor dei cõtempt⁹ est: et omnis dei contemptus superbia est. Quid enim tam superbum qȝ deum contemnere? Omne ergo peccatum et superbia est: etiaȝ scriptura dicẽte: Initium omnis peccati superbia ẽ: Querat diligẽter/et inueniet in lege multũ discretũ esse a ceteris peccatis/peccatũ superbie. Multa enim peccata per superbiaȝ committuntur: sed neqȝ omnia superbe fiunt

Eccl. 10. c.

que perperam fiunt: certe a nescientibus/ certe ab infirmis/certe plerũqꝫ a flentibus et gementibus. Et quidem superbia cũ magnum sit ipsa peccatum/ita sine alijs per se ipsa est/vt etiam plerũqꝫ vt dixi nõ in peccatis/sed in ipsis recte factis pede celeriore superueniat et obrepat. Sꝫ ideo verissime
Eccl.10.b dictum est/quod iste aliter itellexit: Initium omnis peccati superbia: qm̃ diabolum a q̃ extitit origo peccati/ipsa deiecit/ et subsequente inuidentia/hominem stantem vnde ipẽ cecidit/ inde subuertit. Nam vtiqꝫ iactantie ianuã qua intraret serpens ille querebat/
Gen.3.a. siuit/quãdo ait: Eritis sicut dij. Ideo dictũ
Eccl.10.b. est: Initium omnis peccati supbia: et initiũ supbie hoĩs apostatare a deo.

Qꝫ reatus peccati peccantis est/ descendens ex non recte vsa sanitate. Capitulũ: xxx.

Quid aũt sibi vult qđ dicit: Deinde quõ deo ꝓ illius peccati reatu subditus esse poterit qđ suũ nõ esse cognouerit? Suum eni nõ est iquit si necessarium ẽ. Aut si suũ est/volũtariũ est: et si voluntarium est vitari põt. Nos respondem⁹: suũ est omnino: Sꝫ vitiũ quo cõmittit/nõdum omni ex parte sanatũ est: qđ quidẽ vt inolesceret de nõ recte vsa sanitate descẽdit: Ex quo vitio iam male valens/vel ifirmitate/vel cecitate: plura cõmittit. Pro quo supplicãdũ ẽ vt sanet/et deinceps i ppetuũ sanitate viuat: nõ supbiendũ quasi hõ eadeꝫ potestate sanet qua potestate vitiatus est.

Qꝫ altũ dei ꝯsilium/nõ cito sanãtis superbiã/pro qua pie anime lachrymose supplicant vt conterat/ opib⁹ bonis se iplicãs: Ca.xxxi.

Et hec q̃dẽ ita dixerim⁹ vt altiꝰ dei
Ro.† iudiciũ. ꝯsiliũ me fatear ignorare. Cur etiã ipsam superbiã/q̃ et in recte fact' animo isidiat humano/non cito deus sanet ꝓ qua sananda illi pie anime cũ lachrymis et magnis gemitib⁹ supplicãt: vt ad eã supandam et quodãmõ calcandã et obterendam/ dexteram conantib⁹ porrigat. Ubi eni leta tus homo fuerit in aliquo bono ope/se etiã superasse supbiã/ex ipsa leticia caput erigit et dicit: Ecce ego viuo: qđ triũphas: et ideo viuo/qꝫ triumphas: ante tẽpus eni fortasse de illa quasi victa triũphare delectat: cum extrema eiꝰ vmbra illo meridie q̃ntum arbitror absorbebitur. Qui meridies scriptura
Ps.36. dicente ꝓmittit: Et educet sicut lumẽ iusticiã tuã: et iudiciũ tuũ sicut meridiem: si fiat qđ supra scriptũ est: Reuela dño viã tuã et spera i eo: et ipse faciet: nõ sicut quidam putant qđ ipsi faciant.

Qꝫ misericordia dei ꝑueniat nos sanãdo/subsequat gl̃ificãdo: Ca.xxxii.

Illos eni videt attendisse cũ dixit: et ipse faciet/nisi eos q̃ dicũt nos facim⁹. i. nosipsi nosipsos iustificam⁹. Ps.36.
Ubi quidẽ operamur et nos: sed illo opãte cooperamur: qꝫ misericordia eius ꝑuenit nos. Preuenit aũt vt sanemur: subsequet vt glorificemur: ꝑuenit vt pie viuam⁹/ subsequet vt cuꝫ illo semp viuam⁹: qꝫ sine illo nihil possum⁹ facere. Utrũqꝫ eni scriptũ est: et/deus me⁹ misericordia eius ꝑueniet me: et misericordia tua subsequet me ꝑ omnes dies vite mee. Reuelemus ergo ad cuꝫ viam nostra ꝯfessione/ nõ defensione laudemus. Si eni nõ est ipsius via/sed nostra: pculdubio nõ est recta. Reuelemus eã confitẽdo: qꝫ nõ eũ latet etiã si operire conemur. Bonũ est aũt cõfiteri dño. Ps.91.
Ps.58.
Job.15.a.
Ps.58.
Ps.22.

Qꝫ cum timore et tremore/non presumptione nostrã debeamus operari salutẽ: Ca. xxxiii.

Ita eni qđ ei placet dabit nobis/ si qđ ei displicet in nobis displiceat et nobis. Auertet/sicut scriptũ ẽ/semitas nostras a via sua: et nrãm faciet eẽ q̃ sua est: qm̃ ab ipso ꝑbet credentibus in eum/et sperãtibus in eo/vt ipse faciat. Ipsa est eñ via iusta/quã ignorãtes q̃ zelũ dei habẽt/ꝫ nõ scdm sciẽtiã/et suã volẽtes cõstituere/iusticie dei nõ sũt subiecti. Finis eni leg' christus ad iusticiã oĩ credẽti/ qui dixit: Ego sum via. In qua iam ambulantes tñ terreri vox diuina: ne quasi de ꝓprijs in ea viribus extollant. Nã q̃bus ꝓpter hoc ait apostolus: Cũ timore et tremore vꝛãꝫ ipsoꝝ operamini salutẽ: Deus eni ẽ qui operat in vobis et velle et operari ꝓ bona volũtate. Eis propter hoc ipsuꝫ dicit etiã psalm⁹: Seruite dño in timore: et exultate ei cum tremore. Apprehẽdite disciplinã/ ne qñ irascat dñs et pereatis de via iusta: cuꝫ exarserit in breui ira ei⁹ sup vos. Nõ ait: ne qñ irascat dñs/et nõ vobis ostẽdat viã iustã: aut nõ vos introducat in viã iustã: sed iam illic ambulãtes sic terrere potuit/ vt diceret: ne pereatis de via iusta. Unũ/nisi qꝫ supbia/qđ totiens dixi et sepe dicẽdũ est/ etiã in ipsis recte factis cauẽda est: id est in ipsa via iusta: ne hõ dũ qđ dei est deputat suuꝫ/amittat qđ dei est et redeat ad suũ. Ideo quo psalmus iste cõcludit/faciam⁹: Beati oẽs q̃ cõfidunt in eo: Utiqꝫ vt ipse faciat ipse ostẽdat viaꝫ suã/cui dicit: Ostẽde nobis dñe misericordiaꝫ tuã: et ipse det salutẽ vt ambulare pos-
Roma.10.b.
Job.14.a.
Phil.2.b.
Ps.2.
Ps.84.

Ps. 84. sim⁹/cui dr: Et salutare tuū dne da nobis.
Ps. 85. Ipse in eadē via deducat/cui dicit: Deduc me domine in via tua: ⁊ ambulabo in veritate tua. Ipse ad illa quo via ducit ꝓmissa
Ps. 138. pducat/ cui dr: Etenī illuc man⁹ tua deducet me: ⁊ pducet me dextera tua. Ipse ibi pascat recūbentes cū abraā/ isaac/ ⁊ iacob: de
Luc. 12. c. quo dictū ē: Faciet eos recūbere ⁊ trāsibit ⁊ ministrabit eis. Nō enim cū ista cōmemoramus/ arbitriū volūtatis tollimus/ sed dei gratiam pdicamus. Cui enī ꝓsunt ista nisi volenti/ sed humiliter volenti: nō se de voluntatis viribus/ tanq̄ ad perfectionē iusticię sola sufficiat extollenti.

Qr hō q̄uis asserat sine pctis/ nō tn̄ ideo deo cōparet: et q humilitas in parte veritatis collocet: et quomodo non solū de⁹ ignoscat commissa peccata/ sed etiā adiuuet ad futura vitāda: Ca. xxxiiii.

A Sit autē vt ei dicamus: qd a quibusdā cōtra se dici ait: cōparari hominē deo si absq̄ peccato esse asseratur: quasi vero angelus q: absq̄ peccato ē cōparet deo. Ego quidem hoc sentio/ q: etiam cum fuerit in nobis tanta iusticia/ vt ei addi omnino nihil possit/ non equabit creatura creatori. Si autē aliqui putant tantū nostrū futurū esse ꝓuectum/ vt in dei substantiā conuertamur/ ⁊ hoc efficiamur prorsus quod ille ē: viderint quēadmodū astruant sententiā suā: mihi hoc fateor nō esse ꝑsuasū. Iam sane hoc multū faueo libri huius auctori/ q aduersus eos qui dicunt: rationabile quidē videat esse quod asserit: sed superbū est dici hominē absq̄ peccato esse posse: ita respōdet/ vt omnino si verum est/ nullo modo superbū esse dicendum sit. Ait enī acutissime atq̄ verissime: In qua magis parte humilitas collocanda est/ sine dubio falsitatis/ si in ea quę veritatis ꝓbat esse superbia est. Ac per hoc placet illi/ ⁊ recte placet/ i parte veritatis nō vt i parte falsitatis magis humilitas collocet. Ex quo est cōse-
1. Job. 1. c. quens vt ille qui dixit: Si dixerimus quia peccatum non habemus/ nosipsos decipimus/ ⁊ veritas in nobis non est: verum dixisse minime dubitet: nec causa humilitatis hoc falsum dixisse videatur. Propterea enī addidit: ⁊ veritas in nobis nō est: cum forte sufficeret dicere/ nosipsos decipimus: nisi attenderet quosdam putare dictū/ nosipsos decipimus: quia etiam de vero bono qui se laudat extollit. Addēdo itaq̄: Et veritas in nobis non est: manifeste ostendit/ sicut etiā huic rectissime placet/ hoc omnino verum nō esse: si dixerimus quia peccatum nō habemus/ ne humilitas constituta in parte falsitatis perdat ꝓmium veritatis. Porro autē quod dei causam sibi ágere videt/ defendendo naturam: nō attendit q̄ eandē naturam sanā esse dicendo/ medici repellit misericordiā: Ipse est autem creator eius qui saluator eius. Non ergo debem⁹ sic laudare creatorē/ vt cogamur dicere: immo vere conuincamur dicere/ superfluū saluatorē: Natura itaq̄ hoīs dignis laudibus honoremus: easq̄ laudes ad creatoris gloriam referamus. Sed quia nos creauit: ita simus grati/ vt nō simus quia sanat ingrati. Uitia sane nostra quę sanat: nō diuino operi/ sed humanę volūtati iusteq̄ illius vindictę tribuamus. Sed vt in nostra potestate fuisse ne acciderēt cōfitemur: ita vt sanentur i illi⁹ magis eē misericordia q̄ in nostra potestate fateamur. Hanc iste misericordiam ⁊ medicinale saluatoris auxilium tn̄ in hoc ponit/ vt ignoscat cōmissa ꝑterita/ non vt adiuuet ad futura vitanda. Hic perniciosissime fallitur: hic etiā nesciēs ꝓhibet nos vigilare ⁊ orare ne intremus in temptationē: cum hoc ne nobis accidat in nostra tn̄ potestate esse contēdit.

Quare scripta sint quorūdā exempla quos peccasse legimus: et quo mori possimus sine peccato/ licet nō viuere sine eis: Ca. xxxv.

A Quorūdam sane exempla quos peccasse legimus/ non ideo scripta dicit/ qui sanū sapit/ vt ad desperationem nō peccandi valeant/ ⁊ securitatē peccandi nobis quodammodo prębere videant: sed vt disceremus/ vel pęnitendi humilitatem/ vel etiā in talib⁹ lapsibus non desperandam salutem. Quidā enī in peccata ꝓlapsi desperatione plus pereūt: nec solum pęnitendi negligūt medicinam/ sed ad explenda inhonesta ⁊ nefaria desideria serui libidinum ⁊ sceleratarum cupiditatū fiunt: quasi perdāt si nō fecerint qd instigat libido/ cum eos iam maneat certa damnatio. Aduersus hūc morbū nimiū periculosum et exitiabilem / valet commemoratio peccatorū: etiā in quę iusti sanctiq̄ prolapsi sunt.
B Sed acute videtur interrogare quo modo istos sanctos de hac vita abijsse credēdū sit/ cū pctō/ an sine pctō. Ut si risum fuerit/ cū pctō: putetur eos secuta dānatio: qd nefas ē credere. Si autē sine pctō dictū fuerit eos exisse de hac vita: ꝓbet hominē saltē ꝓpinquante morte fuisse sine pctō in hac vita: Ubi parū attendit/ cū sit acutissi-

mus/non frustra etiā iustos in oratione di/
Matth.6.b. cere:Dimitte nobis debita nostra/ sicut et
nos dimittimus debitoribus nostris: do/
minūq; christū cū eādē orationē docēdo ex
plicauisset/veracissime subdidisse:Si eñ di/
miseritis pctā hoibus/dimittet vobis pa/
ter vester pctā vra. Per hoc eñ quotidianū
spūtale quodāmō incēsū/qd an deū in al/
tari cordis qd sursū habere admonemur i/
ferẽ etiā si nō hic viuaẽ sine pctō/ licet mori
sine pctō/dū subinde venia deleẽ/qd subin
de ignorātia vel infirmitate cōmittiẽ.

Q: excepta beatissima virgine/ de qua cū de peccatis agitur nul/ la fit mentio/oēs peccatores se fa/ teanẽ necesse sit: Ca.XXXVI.

Einde cōmemorat eos q̄ nō modo
d nō peccasse/verūetiaz iuste vixisse
referūẽ:abel/ enoch/ melchisedech
abraā/isaac/iacob/ioseph/iesus naue/phi/
nees/samuel/ nathā/helias/helise°/ miche
as/daniel/ananias/açarias/misael/ eçechi/
el/mardocheus/ simeon/ioseph cui despō/
sata erat virgo maria/iohēs. Adiūgit etiaz
feminas/delborā/ annā samuelis matrē/ iu/
dith/ hester/ alterā annā filiā phanuel/ he/
liçabet:ipsā etiaz dñi ac saluatoris nři ma/
trē:quā dicit sine peccato cōfiteri necesse eē
pietati. Excepta itaq; sancta virgīe maria/
de qua ꝓpter honorē dñi nullā ꝓrsus cum
de pctis agiẽ habere volo questionez: Vñ
eñ scim°/q ei plus gratie collatū fuerit ad
vincēdū omñi ex pte pctm̄/q̄ cōcipere ac pa/
rare meruit/quē cōstat nullū habuisse pec/
catū. Hac ergo virgine excepta/si oēs illos
sctōs ꝛ sctās cū hic viuerēt/cōgregare pos/
semus:ꝛ interrogare vtruz essent sine pctō:
quid fuisse respōsuros putam°:vtrū hoc qd
iste dicit/an qd iohānes apostolus? Rogo
vos quātalibet fuerint in hoc corpe excellē
tia sanctitatis/ si h interrogari potuissent:
1.Ioh.1.a. vna voce clamassent:Si dixerim°/q pctm̄
nō habem°/ nosipsos seducim°/ꝛ veritas i
nobis nō est. An illud humilr° respōderent
fortasse q̄ veriuſ? Sed huic iā placet ꝛ recte
placet laudē humilitatis in pte nō ponere
falsitatis. Itaq; hoc si veruz dicerēt/habe/
rēt pctm̄/ qd humiliter q faterenẽ veritas
in eis esset. Si aūt hoc mētirenẽ/nihilomi/
nus haberēt pctm̄:q veritas in eis nō eēt.

Q: nō oēs sine pctis extiterint de q̄bus scriptura bona cōmemo/ rat/vel non perhibet peccasse.

Icent forsitan in/ (Ca. XXXVII.
d quit:Nūquid oim potuit scriptura
cōmemorare pctā? Et verum eis di/
cēt quicūq; dicēt/nec eū ꝯtra h aliqd validū
video respondisse q̄uis videā tacere nolu/
isse. Quid eñ dixerit queso attendite: Hoc
inquit recte pōt dici de his quorū neq; bo/
norū/neq; maloꝝ scriptura sit memor. De
illis vō quorū iusticie meminit/ ꝛ pctōꝝ si/
ne dubio meminisset/si q̄ eos peccasse sen/
sisset. Dicat ḡ non ptinuisse ad iusticiam tā/
tā illoꝝ fidē† qui magna multitudīe ꝓcedē/ Al.† quos.
tes ꝛ cōsequētes cū laudib° dñi asellū etiaz
inter fremētes quare h facerēt inimicos cla
mabāt dicētes: Osanna fili dauid/benedi/ Matth.21.a.
ct° q̄ venit in nōie dñi. Audeat ḡ dicere iste
si pōt/neminē fuisse i tāta illa multitudīe q̄
vllū haberet oino pctm̄. Qd si absurdissi/
mū ē dicere:cur nulla pctā eoꝝ scriptura cō
memorauit/ q̄ tm̄ bonum fidei ipsoꝝ cōme
morare curauit? Sed hoc etiā forsitan ipse
vidit et iō subiecit/atq; ait: Sed esto alijs
tpibus turbe nūerositate oim dissimulaue/
rit pctā ꝯtexere:in ipso statim mūdi ꝓmor/
dio/vbi nō nisi quattuor hoīes erant:qd in
quit dicim°:cur nō oim voluerit delicta cō
memorare? Vtrū ne ingētis multitudinis
causa/q̄ nōdum erat: an q illoꝝ tm̄ q̄ cōmi
serant meminit:illius vero q̄ nulla cōmise/
rat meminisse nō potuit? Ad hec adiungit
verba q̄bus ista sententia vberi° ꝛ planius
astruaẽ: Certe inquit primo i tpe adā ꝛ eua
ex q̄bus cain ꝛ abel nati sunt/quattuor tm̄
hoīes fuisse referūẽ. Peccauit eua: scriptu/ Gen.3.b.
ra h ꝓdidit: Adā quoq; deliquit:eadē scri/
ptura non tacuit. Sed ꝛ cain peccasse/ipsa Gen.4.a.
eque scriptura testata est. Quorū nō modo
peccata/verūetiā pctōꝝ indicat q̄litatē. Q:
etsi abel peccasset/ꝛ hoc sine dubio scriptu/
ra dixisset:sed non dixit:ergo nec ille pecca
uit/qn etiā iustū ostendit. Credam° igiẽ qd
legimus/ ꝛ quod nō legimus nefas creda/
mus astruere.

Q: ea scripta sint q̄bus et mod° adhibēdus fuit et paucis exēplis ad multa lector instruēd°: et q iu/ sti nominenẽ et sint qui tamē sine peccato nō sint. Ca. XXXVIII.

Ec dicēs/paꝝ attēdit qd pauloan
b te ipse dixerat: Iā exorta multitu
dine generis hūani/turbe nūerosi
tate potuisse scripturā dissimulare oim pec
cata cōtexere. Hoc eñ si satis attēdisset/vi/
deret etiā in vno hoīe turbā ꝛ multitudinē
pctōꝝ leuiū/vel nō potuisse/ vel si etiā po/
tuit nō debuisse ꝯscribi. Ea q̄ppe scripta sūt
q̄bus ꝛ modus adhibēduſ fuit/ꝛ paucis ex
emplis ad multa necessaria lector instruē/
duſ. Nā cū ipos tūc hoīes/licet adhuc pau/

cos/ q̄t vel q̄ fuerit. i. adā ꝛ eua/ q̄t filios ꝛ fi/
lias ꝓcreauerāt/ ꝛ q̄ illis noīa iposuerit scri/
ptura cōmemorare voluerit. Vn̄ nonnulli
paꝝ ꝯsiderātes q̄ꝫ multa scriptura tacite p̄/
tereat: ipsū caim cū matre cōcubuisse puta/
uerūt/ vn̄ ꝓlē q̄ cōmemorata ē ꝓcrearet: pu/
tātes illis filijs adā sorores nō fuisse: quia
B eas scriptura tūc tacuit. Postea recapitulā
do inferēs qḋ p̄termiserat/ adam filios ꝛ fi/
lias ꝓcreasse: nec tēpus quo nati sunt/ nec
numerū/ nec vocabula ostendēs: ita nec cō/
memorandum fuit/ si abel/ q̄uis merito iu/
stus appellatus est/ paulo imoderatius ali
quādo risit vel animi remissione iocatus ē:
vel vidit aliquid ad cōcupiscendū: vel ali/
quādo imoderati⁹ poma decerpsit: vel plu/
sculo cibo crudior fuit: vel cū oraret cogita/
uit aliq̄d/ vnde eius in aliud auocaret intē/
tio: et quotiēs illi ista ac similia multa sur/
repserint/ an forte peccata nō sunt de q̄bus
generaliter cauendis atq̄ꝫ cohibēdis admo
Roma. 6.b. nemur p̄cepto aplico/ vbi dicit: Non ergo re/
gnet pctm̄ in vestro mortali corpe. ad obe/
diendū desiderijs ei⁹: His quippe ne obedi
amus ad ea q̄ non licent/ vel minus decent
quotidiana ꝛ ꝑpetua cōflictatione certādū
est. Nā vtiq̄ꝫ ex hoc vitio mittit᷑/ vel dimit/
tit᷑ oculus quo nō oportet. Qḋ vitiū si con
ualuerit ꝛ p̄ualuerit/ etiā adulteriū ꝑpetrat᷑
in corpore: qḋ i corde tāto fit citius/ quāto
est cogitatio celerior/ ꝛ nullū impedimentū
morarū. Hoc pctm̄/ id est hūc vitiose affecti
onis appetitū q̄ magna ex parte frenarunt
vt nō obedirēt desiderijs ei⁹/ nec exhiberēt
ei mēbra sua arma iniquitatis/ etiā iusti ap
pellari meruerunt/ ꝛ hoc adiutorio gr̄e dei.
Verū q̄r sepe in leuissimis ꝛ aliq̄n incautis
obrepit pctm̄ ꝛ iusti fuerūt ꝛ sine pctō nō fue
rūt. Postremo si in abel iusto charitas dei
qua vna vere iustus est q̄cūq̄ꝫ iustus est/ ad
huc erat/ quo posset ꝛ deberet augeri quic/
quid minus erat/ ex vitio erat: ꝛ cui nō mi/
nus sit donec ad illā ei⁹ fortitudinē veniat᷑
vbi tota hoīs absorbeat᷑ infirmitas.

Q nō oīa q̄ legim⁹ credere nos debere/ et astruere aliquid quod non legimus nefas non esse: (Ca. XXXIX.

M Agna plane sen/ tētia cōclusit hūc locū/ cū ait: Cre/ damus igit᷑ qḋ legim⁹: ꝛ qḋ nō le/
gimus nefas credam⁹ astruere: qḋ de cun/
ctis etiā dixisse sufficiat. Cōtra ego dico: nec
omne qḋ legim⁹ credere nos debere: ꝓpter
1. Thessal. 5. d. illḋ qḋ aplus ait: Oīa legite/ q̄ bona sūt te/
nete: et astruere aliq̄d etiā qḋ nō legim⁹ ne/
fas non esse: Possum⁹ eni᷑ aliq̄d bona fide
testib⁹ astruere qḋ experti sumus/ etiā si for/
te nō legim⁹. Hic fortasse r̄ndet: Ego cū h̄
dicerē/ de scriptur̄ sctis agebā. O vtinā nō
dico aliud q̄ꝫ i illi⁹ l̄ris legi vel cōtrā id qḋ
legit: nihil vellet astruere fidelit᷑ et obedieñt᷑
audiret qḋ scriptū ē: Per vnū hoiem pctm̄ Roma. 5.b.
itrauit in mūdū: ꝛ ꝑ pctm̄ mors: ꝛ ita i oēs
hoies ꝑtrāsijt/ in quo oēs peccauerūt: ꝛ nō
infirmaret tanti medici gratiā/ dū fateri nō
vult naturā humanā esse vitiatā. O vtinā
sicut christianus legeret: p̄ter iesum christū Act. 4.b.
nullū esse nomē sub celo in q̄ oporteat sal/
uos fieri nos: ꝛ nō possibilitatē nature hūa
ne ita defenderet/ vt hō ꝑ liberū arbitrium
etiā sine isto noīe saluus esse posse credat᷑.

Q ꝑ agnitionē noīs christi: nō solū viuere discamus/ sed etiā adiu uamur gr̄a q̄ bn̄ viuam⁹: Ca. XL.

S Ed putat fortasse ideo necessariuꝫ esse christi nomē: vt ꝑ ei⁹ euāgeliū discam⁹ quēadmodū viuere debe
am⁹/ nō etiā vt eius adiuuemur gr̄a q̄ bene
viuamus: vel hinc saltē cōfiteat᷑ esse misera
biles tenebras in aīo hūano: q̄ scit quēad/
modū debeat leonez domare/ ꝛ nescit quē/
admodum viuere. An ꝛ hoc vt sciat suffi/
cit ei liberū arbitriū lex q̄ꝫ naturalis? Hec ē
sapiētia verbi q̄ euacuat᷑ crux christi. Sꝫ q̄
dixit: Perdā sapientiā sapiētiū: q̄r ista crux Abdie. 1.a.
nō pōt euacuari/ ꝑfecto istā sapiētiā ꝑ stul/ 1. Cor. 1.d.
titiā p̄dicatiōis q̄ credētes sanant᷑ euertit᷑.
Si eni᷑ possibilitas naturalis ꝑ liberū arbi/
triū/ ꝛ ad cognoscendū quō viuere debeat/
ꝛ ad bn̄ viuendū sufficit: sibi ergo christus gra
tis mortuus ē: ergo euacuatū ē scādalū crucis.
Cur nō etiā ego h̄ exclamē/ imo exclamabo
ꝛ istis icrepidabo dolore christiano: Euacu Gal. 5. a.
ati estis a christo: q̄ i natura iustificamini a
gr̄a excidistis: ignorātes eni᷑ dei iusticiā/ et Roma. 10. a.
v̄ram volētes cōstituere iusticie dei nō estꝭ
subiecti. Sicut eni᷑ finis legis/ ita etiā natu
re hūane vitiose/ saluator christus est ad iu
sticiam omni credenti.

Q auctoritas apostoli/ Oēs peccauerūt ꝛc. de oībus et antiq̄o ribus et recentioribus intelligat᷑:

Q Uid autē sibi oppo/ (Ca. XLI. suit ab eis dici ꝯtra q̄s loquit᷑: Oēs Roma. 3. c. eni᷑ peccauerūt? Manifestū ē q̄ de his
dicebat apl̄us q̄ tūc erāt h̄ ē de iudeis ꝛ gēti
b⁹. Sꝫ plane illḋ qḋ cōmemoraui: Per vnū Roma. 5.
hoiez pctm̄ itrauit i mūdū: ꝛ ꝑ pctm̄ mors/
ꝛ ita in oēs hoies ꝑtrāsijt/ in q̄ oēs peccaue
rūt/ ꝛ antiquos ꝛ recētiores/ ꝛ nos ꝛ poste/
ros n̄ros s̄nia ista cōplectit᷑. Ponit etiā illḋ
testimoniū vnde ꝓbet cū dicunt᷑ oīnes nō

semp oēs oīno / nllo ꝑtermissoītelligi opor/
Roma. 5. b. tere. Sicut p vnī⁹ inquit delictū in oēs ho/
mines in cōdēnationē: sic ꝛ per vnī⁹ iusticiā
ī oēs hoīes ī iustificationē vite. Cū p christi
inquit iusticiā / nō oēs / sed eos tm̄ q̄ illi obe
dire voluerit / ꝛ baptismi ei⁹ ablutiōe purga/
ti sunt / sanctificatos esse nō dubiū sit. Non
plane isto testimonio ꝓbat qđ vult. Nā si/
cut dictū est: Sicut p vnī⁹ delictū in oēs ho
mines in cōdēnationē / vt nullus ꝑtermit/
teret: sic ꝛ in eo qđ dictū est: p vnī⁹ iusticiā
ī oēs hoīes ī iustificationē vite / nullus ꝑter
missus est: nō q2 oēs in eū credunt ꝛ baptis/
mo eius abluunt: sed q2 nemo iustificat ni/
si in eū credat ꝛ baptismo ei⁹ abluat. Itaq3
oēs dictū / ne aliquo modo alio ꝑter ipsum
quisq3 saluus fieri posse credat. Sicut enim
vno lfaꝝ magistro in ciuitate cōstituto / re/
ctissime dicim⁹: oēs iste h̄ litteras docet: nō
q2 oēs ciues litteras discūt / sed q2 nemo di/
scit nisi quē ille docuerit: Sic nemo iustifi/
cat nisi quē iustificauerit christus.

Qꝫ homo pfectissimā iusticiam habere possit: sed p dei gratiā / nō alio modo: ne opitulatio saluatoris inaniat cum natura sana defenditur: Capitulū XLII.

Sed esto inquit cōsentiā: q2 oēs pec/
catores fuisse testat: Dic eīn qđ fue/
rit / nō qđ aliō eē nō potuerint. Qꝛ/
obrem ꝛ si oēs hoīes pctōres inquit possent
ꝓbari / definitiōi tn̄ nr̄e nequaq3 id obesset:
qui nō taꝫ qđ hoīes sint / q̄ quid possint eē
defendim⁹. Hic recte facit aliqñ ꝯsentire: q2
Ps. 142. nō iustificabit in conspectu dei oīs viuēs:
Non tñ ibi esse questionem / sed in ipsa non
peccandi possibilitate cōtendit: in qua nec
nos aduersus eū certare opus est. Nā neq3
illud nimis curo / vtrū fuerint hic aliqui vel
sint / vel esse possint q̄ pfectā / cui nihil addē/
dū esset / habuerit / vel habeāt / vel habituri
sint charitatē dei: Ipsa ē eīn verissima / plenis/
sima / pfectissimaq3 iusticia: qñ id q̄ volūta
te hoīs adiuta p dei gfaꝫ fieri posse ꝯfiteor
ꝛ defēdo / qñ vel vbi / vel in q̄ fiat nimiū cer
tare nō debeo. Neq3 de ipa possibilitate cō
tēdo: cū sanata ꝛ adiuta hoīs volūtate / pos
sibilitas ipsa simul cū effectu in sanctis ꝓ/
Roma. 5. a. ueniat: dū charitas dei quātū plenissime na
tura nr̄a sana atq3 purgata cape pōt diffū/
dit ī cordib⁹ nostris p sp̄m sanctū q̄ datus ē
nobis. Melius itaq3 dei cā agit / quā se iste
agendo dicit defensare naturā / cū ꝛ creatoꝛ
ꝛ saluatoꝛ agnoscit / q̄ cum defensa velut sa
na viribusq3 integris creatura / opitulatio
saluatoris inanit.

Qꝫ deus nō iubet impossibilia / sed iubēdo admonet / et facere qđ possis / et petere quod non possis: Capitulū XLIII.

Verū est aūt qđ ait: q̄ (Ca. XLIII.
deꝰ tā bon⁹ q̄ iust⁹ talē hoīem fece/
rit / cui pctī malo carere sufficeret / s3
si voluisset. Quis eni eū nescit sanum ꝛ in/
culpabilē factū / ꝛ libero arbitrio atq3 ad iu
ste viuendū potestate libera ꝯstitutū? Sed
nunc de illo agit quē semiuiuū latrones in Luc. 10. c.
via relinquerūt / q̄† grauib⁹ sauci⁹ ꝯfossusq3 Al. † grauius
vulneribus / non ita pōt ad iusticie culmen
ascendere / sicut potuit inde descēdere. Qui
etiā si iam in stabulo est / adhuc curat. Non
igit deus impossibilia iubet: sed iubēdo ad
monet / ꝛ facere q̄ possis / ꝛ petere qđ nō pos/
sis. Jam nūc videam⁹ vnde possit / vñ non
possit. Iste dicit: volūtate non est qđ natu
ra potest. Ego dico: voluntate quidē nō est
homo iustus si natura potest: sed medicina
poterit qđ vitio nō potest.

Qꝫ si hoīes ī hac vita sine peccato et fuerint et sint: non tm̄ potuerit nec possint / nisi iustificati gratia dei: Capitulū. XLIIII.

Quid ergo iam opus est in pluribus
imorari: veniamus interius ad cau
sam quaꝫ in hac dūtaxat questione
vel solā / vel pene solā cū istis habem⁹. Sic
eīn ipe dicit ad qđ nūc agit: non ptinere vt
querat / vtrū fuerit vel sint aliqui hoīes in
hac vita sine pctō: sed vtruꝫ esse potuerint
siue possint: Ita ego etiā si fuisse / vel esse cō
sentiā / nullo mō tamē potuisse vel posse cō/
firmo nisi iustificati gratia dei p iesum chri
stū dñm nostrū ꝛ hūc crucifixū: Ea quippe
fides iustos sanauit antiq̄s q̄ sanat ꝛ nos:
.i. mediatoris dei et hoīm hoīs iesu christi. 1. timot. 2. b.
Fides sāguīs ei⁹ / fides crucis ei⁹ / fides moꝛ
tis ꝛ resurrectiōis ei⁹. Habētes ergo eundē 2. Cor. 4. c.
sp̄m fidei / ꝛ nos credim⁹ ꝓpter qđ ꝛ loqui/
mur. Iste vero obiecta sibi questiōe / ī qua
reuera intolerabilis videt / cordib⁹ christia/
nis qđ respōdeat attendam⁹. Ait eni: Sed
hoc est qđ multos mouet / iquies / q̄ nō per
dei gratiā hoīes sine peccato esse posse de/
fendis. Prorsus hoc ē qđ mouet: hoc ē qđ
obijcimus. Rem ipsaꝫ dicit / hoc oīno eger/
rime sustinem⁹: hinc a christianis talia dis/
putari ea quā ī alios ꝛ ī ipsos habem⁹ dile/
ctione nō ferim⁹. Audiamus igit quō se ab
obiectione q̄stionis hui⁹ expediat. O igno/
rātie cecitas inquit: o imperitie mētis igna/
uia / q̄ id sine dei gfa defensari existimat qđ
deo tm̄ audiat debere reputari. Si nescire/
mus que sequātur / bis tm̄modo auditis /

falsa nos ꝺ illis iactāte fama: ⁊ qbusdā fra/
trib⁹ idoneis testib⁹ asseuerātib⁹ credidisse
putarem⁹. Quid eni dici breui⁹ potuit ⁊ ve
ri⁹ ꝙ possibilitatē nō peccādi quātacūqꝫ ē
vel erit i hoie/ nō nisi deo debere reputari?
Hoc et nos dicimus: iungamus dexteras.

Quid nitersit inter aliquid operari ⁊ inter posse operari ex dictis pelagij: Ca. XLV.

Nā audiēda sūt cetera? Audiēda pla
a ne/ ⁊ corrigēda vtiqꝫ vł cauēda. Nā
cū dicit̄ iquit: ip̄m posse/ arbitrij hu/
mani oino nō eē/ sꝫ auctoris nature dei scꝫ:
⁊ q̄ fieri pōt/ vt absqꝫ dei gr̄a intelligat̄ qꝺ
ad deū ꝑprie ꝑtinere cēset̄: iā cepit appare
re qd dicat. Sed ne forte fallamur/ latius id
explanat ⁊ clari⁹. Sed vt h̄ manifesti⁹ iquit
fiat/ paulo latius disputādū ē. Dicim⁹ eni
cuiuscūqꝫ rei possibilitatē/ nō tā in arbitrij
hūani ptāte/ ꝙ in nature necessitate consi/
stere. Exemplis etiā vel silitudinib⁹ qd di/
cat/ illustrat: Vtputa iquit loq̄ possum: Qꝫ
loqui possum/ meū nō ē: ꝙ loquor/ meū ē/
id est ꝑprie voluntatł: et qꝛ ꝙ loquor meū
est/ vtrūqꝫ facere possum. i. ⁊ loq̄ ⁊ nō loqui.
Quia vero ꝙ loq̄ possum/ meū nō est: id ē
arbitrij mei atqꝫ volūtatł/ necesse est me sp
loqui posse. Et si voluero nō posse loq̄/ non
possum tn̄ nō posse loq̄/ nisi forte mēbrū il/
lud adimā q̄ loquendi impleri officiū pōt.
Multa qdem dici possent/ qbus si velit hō
adimat sibi possibilitatē loquēdi/ nō adem/
pto illo mēbro q̄ loq̄mur. Velut si aliqd fi/
at vnde vox ipsa tollat̄/ loqui nemo poterit
manentib⁹ mēbris: Nō eni vox hois mem/
brū ē: vexato sane aliq̄ interiore mēbro/ fie/
ri pōt/ nō adēpto: Sed ne verbo p̄mere vi/
dear/ mihiqꝫ cōtentiose dicat̄: etiam vexare
adimere ē: possum⁹ qdē id efficere ⁊ ore ali/
qbus vinculis sic clauso atqꝫ obserato vt
id aperire minime valeam⁹: neqꝫ vt aperiat̄
in nostra sit ptāte: cū in ptāte fuerit/ vt clau
derēt̄ manēte itegritate ⁊ sanitate mēbroꝝ.

Improbat dictum pelagij: ꝙ arbitrio priuat̄/ q̄cq̄d naturali necessitate cōstringit̄. Ca. XLVI.

Sed qd ad nos? videam⁹ qd inde con
s terat: Volūtatł eni arbitrio inquit
ac deliberatiōe p̄uat̄ q̄cq̄d naturali
necessitate cōstringit̄. Et h̄ nōnulla q̄stio ē.
Per eni absurdū ē vt iō dicam⁹ nō ꝑtinere
ad volūtatē nostrā ꝙ beati esse volum⁹: qꝛ
id oino nolle nō possumus: nescio q̄ ⁊ bona
cōstrictione nature/ nec dicere audem⁹ ideo
deū nō volūtatē/ sed necessitatē habere iu/
sticie/ qꝛ nō pōt velle peccare.

De possibilitate ac potestate videndi/ audiendi ac odorandi: Ca. XLVII.

Ttendite etiā q̄ se/ A
a quūt̄: Hoc iquit ⁊ de auditu/ odora/
tu/ vel visu sētire possibile est/ ꝙ au
dire/ odorare/ videre/ ptātł nr̄e sit: posse ve
ro audire vel odorare vel videre potesta/
tis nostre non sit/ sed in naturali necessita/
te cōsistat. Aut ego non intelligo quid di/
cat: aut ipse. Quō eni in potestate nostra
nō est vidēdi possibilitas/ si in ptāte nr̄a est
nō vidēdi necessitas: qꝛ i potestate est ceci/
tas qua idip̄m videre posse nobis si volu/
m⁹ adimam⁹? Quō aūt i ptāte nr̄a ē videre
si velim⁹/ cū etiā salua itegritate nature cor
poris oculorūqꝫ nr̄orū/ nec volētes videre
possim⁹/ siue ꝑ noctē luminib⁹ q̄ forinsecus
adhibent̄ ademptis/ siue nos qsꝙ in tene/
broso loco aliq̄ includat? Item si ꝙ audire B
possum⁹ vel nō possum⁹ i nr̄a ptāte nō est/
sed in nature cōstrictiōe: ꝙ vero audimus
vel non audim⁹ h̄ est ꝑprie voluntatis: cur
nō attēdit quāta audiam⁹ iuiti q̄ penetrāt
in sensum nr̄m etiā aurib⁹ obturatis: sicuti
est de ꝓximo serre stridor/ vel grunit⁹ suis?
Quāꝙ obturatio auriū ostendit/ nō in pote/
state nr̄a esse aptis aurib⁹ non audire: facit
etiā fortasse talis obturatio/ q̄ ipsū sensū no
strū adimat/ vt in nr̄a ptāte sit etiaꝫ audire
nō posse. De odoratu aūt qꝺ dic̄: nōne pa/ C
rum attendit nō esse i nr̄a ptāte posse odo/
rare vel nō posse: ꝯ i nr̄a ptāte esse/ h̄ est i li/
bera volūtate odorare vel nō odorare: cū i/
ter odores graues ⁊ molestos qsi constituti
fuerim⁹/ si qs nos illic manib⁹ ligatł ꝯstitu/
at/ seruata ꝓrsus itegritate ac salute mem/
broꝝ velim⁹ nō odorare/ nec oino possim⁹:
qꝛ cū sp̄m ducere cogimur simul ⁊ odorem
quē nolumus trahimus?

Qꝫ erroneum sit dicere: sine gr̄a esse nō peccare/ posse vero nō peccare nature: Ca. XLVIII.

Icut q̄ iste similitudines false sunt:
s ita ⁊ illud ꝓpter qꝺ eas voluit adhi
bere. Sequit̄ enim ⁊ dicit: Simili q̄
mō de nō peccādi possibilitate intelligēdū
est: Qꝫ nō peccare nostrū sit/ posse vero nō
peccare/ nō nostrū. Si de itegra ⁊ sana ho/
minis natura loq̄ret̄/ quā mō nō habem⁹:
Spe eni sal. i facti sum⁹. Spes aūt q̄ vide/ Roma. 8. c.
tur nō est spes: Si aūt qꝺ nō videmus spe/
ramus/ ꝑ patiētiā expectamus: nec sic recte
diceret: ꝙ nō peccare nostrū tātūmodo sit:
quis pecare nostrū eēt: nā ⁊ ibi esset adiu/
toriū dei: ⁊ tanꝙ lumē sanis ocul/ quo ad/
iuti videant se ꝑbere volētib⁹. Quia vero

Sap. 9. d. de hac vita disputat/vbi corpus qd corrũpit aggrauat animã: et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantẽ: miror quo corde etiã sine adiutorio medicine saluatoris nostri/nostrũ putet esse non peccare: posse vero nõ peccare nature esse cõtendat: quã sic apparet esse vitiatã/vt hoc maioris vitij sit nõ videre.

De falsitate cõsequẽtie illi⁹: Non peccare nostrũ est: ergo possum⁹ peccare et nõ peccare: Ca. XLIX.

Uia nõ peccare inqt nrm est: possumus peccare et nõ peccare. Quid si alt⁹ dicat: qz nolle infelicitatẽ nrm ẽ: possum⁹ eã et nolle et velle: et tñ eã velle oino non possumus? Quis enim vllo mõ velle eẽ possit infelix/etiã si aliud vult vbi eũ et nolẽtẽ infelicitas cõsequat? Deinde qz dei multo magis ẽ nõ peccare: nũ audebim⁹ eũ dicere et peccare posse et nõ peccare? Absit a nob vt deũ peccare posse dicamus: Non eni vt stulti putãt/iõ nõ erit oipotẽs/qz nec mori põt/et negare seipm nõ põt. Quid ẽ ĝ qd loquit: et qb⁹ locutionũ regulis conat psuadere qd nõ vult ↄsiderare? Adhuc addit et dic: Quia vo posse nõ peccare/nrm nõ ẽ: et si volucrim⁹ nõ posse nõ peccare/nõ possum⁹ nõ posse non peccare. Intorte h dixit/et iõ sub obscure. Sz ita posset dici plenius: qz posse nõ peccare nrm nõ est: seu velimus/seu nolim⁹ possum⁹ nõ peccare. Nõ eni ait: seu velimus/seu nolim⁹ nõ peccam⁹: sine dubio eni peccam⁹ si volum⁹/ꝫ tñ velim⁹ nolim⁹ habere nos asserit nõ peccãdi possibilitatem: quã nature insitã dicit. Sz nõ hoie sanis pedib⁹ tolerabilit dici põt/velit nolit habet ambulãdi possibilitatẽ: Cõfract vo/et si velit/nõ habet. Uitiata ẽ natura de q̃ loquit: Eccl. 10. b. Quid supbit tra et cinis? Uitiata ẽ/medicũ Ps. 40. implorat: Saluũ me fac dñe clamat: Sana aiam meã clamat. Quid intercludit has voces/vt defendẽdo q̃si p̃sentẽ possibilitatẽ/futurã impediat sanitatem?

Q volũtas ipa possit cõtra ea q̃ inseparabiliter insita sũt nature/sententia apostoli cõprobat: Ca. L.

Et videte qd adiũgat vñ illud ↄfirmare existimat: qz nulla inquit adimere volũtas põt qd inseparabilit insit. Gal. 5. c. tñ pbat eẽ nature. Uñ ĝ illa vox: Ut nõ q̃ Roma. 7. c. vult illa faciat? Uñ etiã illa: Nõ eni qd volo facio bonũ/ꝫ qd odi malũ h ago? Ubi ẽ possibilitas q̃ insepabilit insita pbat eẽ nature? Ecce hoies nõ ea q̃ volũt faciũt et de nõ peccãdo vtiq agebat/nõ de volãdo/qz hoies nõ alites erãt. Ecce hõ quod vult bonũ nõ agit/ꝫ qd nõ vult malũ h agit velle illi adiacet/pficere aũt bonũ nõ adiacet. Ubi ẽ possibilitas q̃ insepabilit insita pbat eẽ nature? Quẽlibet eni i se transfiguret/si de seipo ista nõ dicit aplus/hoiem certe i se transfigurat. Ab isto aũt ipa hũana natura insepabilẽ nihil peccandi possibilitatẽ habere defendit. Sz his vbis id agit: etiã ta nesciẽte q̃ loqt Al. tã nesciẽte nõ aũt nesciẽte illo q̃ hec loquenda incautis/etiã deũ timentib⁹ suggerit/vt euacuet christi gra/hũana sibi ad iustitiã suã q̃si sufficiente natura.

Q nõ iõ nõ peccãdi possibilitas dei gratie attribuit/qz nature conditor de⁹ extiterit. Ca. LI.

Et aũt declinet inuidia q̃ christiãi etiã p salute sua clamãt et dicũt: qre sine adiutorio gre dei dicis hoiem posse nõ peccare? Ipsa inqt nõ peccãdi possibilitas nõ tã in arbitrij ptãte/q̃ in nature necessitate ẽ. Quicqd in nature necessitate positũ ẽ/ad nature ptinere nõ dubitat auctorem vtiq deũ. Quõ ĝ inquit absq dei gra dici existimat/qd ad deũ pprie ptinere mõstrat? Expssa ẽ sẽtẽtia q̃ latebat: Nõ ẽ quẽadmodũ possit abscõdi: Ideo dei gre tribuit nõ peccãdi possibilitatẽ: qz ei⁹ nature deus auctor est: cui possibilitatẽ nõ peccandi insepabiliter insitã dicit. Cuz vult ĝ faciat: qz nõ vult nõ facit: Ubi eni est insepabilis possibilitas/ei accidere nõ põt volũtatis infirmitas: vel poti⁹ volũtatis adiacẽtia et pfectiõis idigẽtia. Si ĝ ita ẽ/vñ venit: Uelle adiacet: perficere aũt bonũ non adiacet? Roma. 7. d. Si eni iste q̃ hunc librũ scripsit/de illa hois natura loqret q̃ primo inculpata et salua cõdita est/vtcũq acceptaret hoc dictũ quãq insepabilitatẽ habere possibilitatẽ: id est vt ita dicã inamissibilem/nõ debuit illa natura dici q̃ vitiari posset: et medicũ q̃rere q̃ ceci oculos sanaret/et videndi possibilitatẽ restitueret/q̃ fuerat amissa p cecitatẽ: qm cec⁹ puto q vellet videre/ꝫ nõ põt: si aũt vult et nõ põt iest volũtas/ꝫ amissa ẽ possibilitas.

Q licet baptizati naturã hois nõ pdãt/i qbus et permanet vitiata/medicamie op⁹ habet: Ca. LII.

Dhuc videte qs moles conet q̃ suã sniaz dicat irrũpere si valeret. Obijcit eni sibi q̃stionẽ dicẽs: Sz caro Gal. 5. c. nobis scdm aplm ↄtraria ẽ iquiẽs. Deinde rndet. Quõ fieri põt/vt cuicũq baptizato sit caro cõtraria cũ scdm eũdẽ aplin in carne non esse itelligat/ita eni ait: Uos aũt in Roma. 8. b. carne nõ estis. Uñ qd baptizatis dicit carnẽ cõtrariã esse nõ posse: qd vtrũ verum sit

post videbim⁹. Nūc vero q2 nō potuit peni tus se obliuisci esse christianū: sed id licet te nuiter recordatus est, recessit a defensione naturę. Ubi est ꝗ iseparabilitas possibilitatis? An forte nōdū baptiȥati i natura hoim nō sūt? Hic prorsus hic posset vigilare: ⁊ si ad uertat pōt. Qui fieri pōt inquit vt cuicunqꝫ baptiȥato sit caro contraria: ꝗ nō baptiȥa tis pōt caro eē ꝯtraria: Exponat quēadmo dū cū sit etiā in ipsis illa ab eo multū defen sa natura: certe vel in eis cōcedit esse vitia
Luc. 10. f. tā si iā in baptiȥatis ille saucius sanus de stabulo egressus est: aut san⁹ in stabulo est quo eū curādū misericors samaritanus ad uexit. Porro si vel istis cōcedit carnē esse cō trariā, dicat qd cōtigerit cū sit vtrūqꝫ: ꝭ est ⁊ caro ⁊ spūs creatura vni⁹ eiusdēqꝫ creato ris, ꝓculdubio bona: q2 boni: nisi q2 hoc est vitiū qd ꝓpria inflictū ē volūtate: ⁊ hoc vt in natura sanet coipso opus est saluatore quo istituta ē natura creatore. Hoc saluato
Job. 1. b. re eaqꝫ illi⁹ medicina, quia vbū caro factū est, vt habitet in nobis, si opus esse fatea mur paruis ⁊ magnis. i. a vagitib⁹ infantū vsqꝫ canos senū, totaqꝫ iter nos est hui⁹ q̄ stionis controuersia dissoluta est.

Q baptiȥatis caro, id est vitia carnalia carnis, sit cōtraria: et quō vulnerata natura vera cōfessione nō falsa defensione opus habet:

A Unc iā videam⁹, vtrū (Ca. LIII.
B etiā baptiȥatis legat caro eē ꝯtraria.
Gal. 5. c. Ubi q̄ro: qb⁹ dicebat aplus: Caro concupiscit aduersus spm, ⁊ spūs aduersus carnē. Hęc eni iuicē aduersātur: vt nō ea ꝗ vultis faciatis. Ad galathas vt opinor id
Gal. 3. a. scripsit qbus dicit: Qui ergo tribuit vobis spm, ⁊ vtutes operat i vobis, ex opib⁹ legis an ex auditu fidei? Ubi apparet eū christia nis loq, ⁊ qbus de⁹ tribuerat spm: ꝗ etiā ba ptiȥatis. Ecce ⁊ baptiȥatis caro iuenit esse ꝯtraria: ⁊ nō ad esse possibilitas illa quā in seperabiliter insitaꝫ dicit esse naturę. Ubi est qd ait: Qui fieri pōt vt cuicūqꝫ baptiȥato sit caro ꝯria? Quolibet intelligat carnē, q2 reuera nō natura ei⁹ ꝗ bona est, ꝭ vitia car nalia carnis hoc noie nuncupant. Ecce tn̄ etiā baptiȥatis caro cōtraria ē: ⁊ quō ꝯtra ria vt nō qd volūt faciāt? Ecce adest volū tas in hoie: vbi est possibilitas illa naturę?
Roma. 7. d Fateamur gr̄am, necessariā clamem⁹: Mi ser ego hō qs me liberabit de corpe mortis hui⁹? Et rn̄det nobis: Gr̄a dei p iesuꝫ chri stū dn̄m nostrū. Qn̄ eni istis rectissime dr: Quare sine adiutorio gratia dei dicit, ho minem posse esse sine pctō: nō tunc de illa gr̄a questio est qua est hō cōditus, ꝭ de ista ꝗ fit salu⁹ p iesū christū dn̄m nostrū. Fide les eni orātes dicūt: Ne nos inferas in tem Matth. 6. b. ptatione, ꝭ libera nos a malo. Si adest pos sibilitas, vt qd orant? An a ꝗ malo se libe rari orāt, nisi maxime de corpore mortis hu ius: vnde nō liberat nisi gr̄a dei p iesū chri Roma. 7. b. stū dn̄m nostrū? Nō vtiqꝫ de substātia cor B poris ꝗ bona ē, sꝫ de vitiis carnalib⁹: vn̄ nō liberat hō sine gratia saluatoris. Nec quā do p mortē corpis discedit a corpe: ⁊ hoc vt diceret aplus qd supra dixerat: Uideo aliā legē in mēbris meis repugnātē legi mētis meę: ⁊ captiuū me ducētē in lege pcti ꝗ est in mēbris meis. Ecce qd vitiū naturę hūa nę inobediētia volūtatis iflixit. Orare sinat vt sanetur. Quid tātū de naturę possibili tate ꝓsumit? vulnerata, sauciata, vexata p dita est: vera cōfessione, nō falsa defensiōe opus habet. Gratia ergo dei nō ꝗ istituat, sꝫ ꝗ restituat q̄rat: ꝗ ab isto sola clamat nō eē necessaria cū tacet. Qui si oino nihil de gr̄a dei diceret, nec eā questionē soluēdā si bi ꝓponeret, vt a se de hac re inuidiā remo ueret: posset putari hoc qdē sētire qd veri tas habet, ꝭ nō dixisse: q2 nō vbiqꝫ oia dicē da sunt. Proposuit de gratia questionē: id respōdet qd habebat i corde: definita quę stio est: nō quā volebam⁹, sed vbi quid sen tiret dubitabamus.

An et quō substātię insit cōtrari etas: et quō caro nō solū ꝓ substā tia, ꝗ bona est nec cōtraria spiritui capiat, sed et ꝓ vitiis carnalibus:

Einde multis verbis (Ca. LIIII. A
D apli conat ostēdere, vn̄ nō ꝯtrouer sia: q caro ab illo ita sępe noiet: vt velit intelligi nō substātiā, ꝭ opera carnis. Quid ꝭ ad rē? Uitia carnis ꝯtraria sūt vo lūtati hois: nō natura accusat, sꝫ vitiis me dic̄ q̄rit. Quid ē qd iterrogat: Quis fecit hoi spm? ⁊ rn̄det sibi: Sine dubio de⁹. Et itē int rogat, carnē qs creauit? Itēqꝫ respōdet: idē credo de⁹. Interrogat tertio: Bon⁹ ē q vtrū qꝫ creauit de⁹? rn̄det: nulli dubiū ē. Adhuc iterrogat: Et vtrūqꝫ qd bon⁹ auctor creauit bonū est? et ad hoc rn̄det: ꝯfitendū est. De inde ꝯcludit: Si igit ⁊ spūs bon⁹, ⁊ caro bo na, vt a bono auctore ꝯdita: q fieri pōt vt duo bona pessint sibi esse ꝯtraria? Omitto dicere: q2 tota hui⁹ rōcinatio turbaret si qs ab eo q̄reret, ęstus ⁊ frig⁹ qs fecit? rn̄deret eni sine dubio, de⁹. Nō ego mīta iterrogo: ipse cōcludat: vtrū aut ista possint dici bo na: aut nō appareāt inter se eē ꝯtraria. Hic forte dicit: qlitates sunt istę substātiaꝫ, nō

substãtię: Jta ẽ: verũ est: ꝭ q̃litates natura/
les ⁊ ad dei creaturaȝ sine dubio ptinẽtes/
Substãtię q̃ppe nõ p se ipsas/ ꝭ p suas q̃lita
tes/ sicut aq̃ ⁊ ignis/ dicunt̃ sibi esse ꝯtrarię.
Quid si ita sũt caro ⁊ spũs? qḋ q̃dẽ nõ affir
mam⁹/ ꝭ vt rõcinationẽ ei⁹ nõ necessaria il/
latiõe ꝯclusã ostẽderem⁹/ h̃ dixim⁹: Possũt
eñi ⁊ ꝯtraria nõ īuicẽ aduersari/ sȝ ex alter/
utro tẽperari ⁊ bonã valitudinẽ reddere: si/
cut in corpe siccitas ⁊ humiditas/ frigus/ ca
lor: q̃rũ oĩm tẽperatiõe bona corpalis vali/
Gal. 5.c. tudo cõsistit. Sȝ ꝙ ꝯ̃ria est caro spiritui/ vt
nõ ea q̃ volum⁹ faciam⁹: vitiũ ẽ/ nõ natura:
gr̃a medicinalis q̃rat̃/ ⁊ controuersia finiat̃.
B Duo q̃ppe ista bona/ a bono deo cõdita/ q̃/
mõ ꝯ̃ hui⁹ rõcinationẽ ĩ nõ baptiçatis hoi/
bus possũt sibi esse ꝯtraria? An ⁊ h̃ cũ dixis/
se pęnitebit qḋ affectu aliq̃ fidei christianę
locut⁹ ẽ? Cũ eñi dixit: Qui fieri põt/ vt cui/
cũq̧ iã baptiçato sit caro ꝯ̃ria/ significauit
nõ baptiçatꝫ carnẽ posse eẽ ꝯ̃riã. Nã cur ad
didit/ iã baptiçato/ cũ posset etiã h̃ nõ addi
to dicere: Qui fieri potest/ vt cuicũq̧ sit ca/
ro ꝯ̃ria: atq̧ ad h̃ ꝓbãdũ subijcere illã rõci/
nationẽ suã: q: vtrũq̧ bonũ ẽ a bono cõdi/
tũ: ⁊ iõ nõ põt inter se esse ꝯtrariũ? Si ḡ nõ
baptiçati/ q̃bus certe fatet̃ carnẽ esse ꝯ̃riaȝ/
suis illũ interrogationib⁹ vrgeant ⁊ dicãt:
Quis fecꝫ hoĩ spm̃? Jste r̃ndebit/ de⁹. Jtẽq̧
illi: Carnẽ q̃s creauit? r̃ndet iste: idẽ credo
de⁹. Jlli tertio: Bon⁹ ẽ q̃ vtrũq̧ creauit de⁹?
⁊ iste: nulli dubiũ ẽ. Atq̧ illi vnũ qḋ restat
īquirãt: Et vtrũq̧ qḋ bon⁹ auctor creauit
bonũ ẽ? iste fatebit̃. Tũc illi eũ suo gladio
iugulabũt inferẽtes ꝯclusionẽ ei⁹ ⁊ dicẽtes:
Si igit̃ spũs bon⁹ et caro bona/ vt a bono
auctore ꝯdita: q̃ fieri põt/ vt duo bona sibi
possint esse cõtraria? Hic forte ille respõde/
bit: Date veniã/ q: nõ debui dicere cuicũq̧
baptiçato carnẽ nõ posse eẽ ꝯtrariã: vt hoc
modo vobis nõ baptiçatis ꝯtrariã cõfite/
rer: sȝ sine vlla exceptiõe dicere debui carnẽ
nulli eẽ ꝯtrariã. Ecce q̃ seipse cõpingit: ecce
Roma. 7.d. q̃ loquit̃ q̃ nõ vult clamare cũ ap̃lo: Quis
me liberabit de corpore mortis hui⁹? Gra/
tia dei p iesũ christũ dñm nr̃m. Sed cur in/
quit clamẽ iã baptiçat⁹ ĩ christo: illi hoc cla
mẽt q̃ nõdũ tale bñficiũ pceperũt: quoꝝ in
se voces figurabat ap̃lus: si tñ vl' hoc dicũt.
Sȝ naturę ista defẽsio: nec illos hac voce ex
clamare pmittit: Neq̧ eñi ĩ baptiçatis na/
tura est/ ⁊ in nõ baptiçatis natura non est.
Roma. 7.d. Aut si vel ĩ illis vitiata esse cõcedit̃/ vt non
sine causa clamẽt: Jnfęlix hõ/ q̃s me libera/
uit de corpore mortis hui⁹: eisq̧ subueniat̃
in eo qḋ sequit̃: Gratia dei p iesum christuȝ

dñm nostrũ: ꝯcedat̃ iã tãdẽ aliq̃n humanã
medico christo indigere naturã.

Or baptisma querit̃ ꝓpt̃ impunitatẽ de p̃teritis/ ⁊ acquirẽdã valitudinẽ de futuris: in mẽbris eñi lex ẽ peccati/ vt gratia christi opus habeamus: Ca. LV.

q Uero autẽ: vbi natura istã pdiderit
libertatẽ quã sibi dari exoptat cũ di
cit: Quis me liberabit de corpore Roma. 7.d.
mortꝫ hui⁹? Nõ eñi ⁊ ille substãtiã carnis ac/
cusat cũ dicꝫ liberari se cupe de corpe mortꝫ
huius: cũ etiã corporis sicut aię natura deo
bono auctori tribuenda sit. Sȝ vtiq̧ de vi/
tijs corporꝫ dicit: Nã de corpore mors cor/
poris separat: sed cõtracta ex illo vitia co/
hęrẽt/ q̃b⁹ iusta pęna debet̃: quã etiã in in/ Luc. 16.f.
ferno ille diues inuenit. Hinc se nõ poterat
vtiq̧ liberare q̃ dicꝫ: Quis me liberabit de
corpore mortis hui⁹? Ubicũq̧ aũt istã pdi/
derit libertatẽ/ certe insepabilis est possibi/
litas illa naturę: habet posse p naturale sub
sidiũ: habet velle p liberũ arbitriũ: cur q̃rit
baptismatis sacramẽtũ? An ꝓpter cõmissa
p̃terita/ vt ea tñ ignoscant̃ q̃ fieri infecta
nõ possũt? Dimitte hoiez: clamet qḋ clama
bat. Nõ eñi tñ desiderat/ vt per indulgen/
tiã sit de p̃teritis impunit⁹: ꝭ etiaȝ vt sit de
cętero ad nõ peccãdũ fortis ⁊ validus. Cõ/ Roma. 7.d.
delectat̃ eñi legi dei scd̃m interiorẽ hoiem:
videt aũt aliã legẽ in mẽbris suis repugnã
tẽ legi mẽtis suę. Uidet eẽ/ nõ recolit fuisse:
p̃sentib⁹ vrget̃/ non p̃terita reminiscit̃. Nec
tñ repugnanteȝ videt/ verũetiã captiuan/
tẽ se in lege pcti q̃ ẽ in membris ei⁹/ nõ q̃ fu/
it: Hinc ẽ qḋ clamat: Jnfęlix hõ/ q̃s me libe
rabit de corpore mortis hui⁹? Sinat̃ orare:
sinat̃ adiutoriũ medici potẽtissimi flagita/
ri: q̃d ꝯtradicit̃? q̃d obstrepit̃? q̃d miser mise
ricordiã christi petere ꝓhibet̃ ⁊ h̃ a christia
nis? Nã ⁊ illi cũ christo ambulabãt q̃ cęcos Matth. 20.d.
lumẽ clamãdo petere ꝓhibebãt: ꝭ etiã īter
tumultũ ꝯ̃dicẽtiũ audit ille clamãtẽ: vñ hu
ic r̃nsum est: Gr̃a dei p iesũ christũ dñm no/
strũ. Porro si ab istꝫ vel h̃ īpetram⁹/ vt nõ/
dũ baptiçati īplorẽt auxiliũ gr̃ę saluatorꝫ:
nõ ẽ hoc q̃dẽ parũ aduersus illã falsã defen
sionẽ tãq̧ sibi sufficiẽtꝫ naturę ⁊ ptãtꝫ liberi
arbitrij. Neq̧ eñi sibi sufficit q̃ dicꝫ: Jnfęlix
ego hõ q̃s me liberabit: aut plenã libertatẽ
hr̃e dicẽdus ẽ/ q̃ se adhuc postulat liberari.

Utrũ baptizati faciãt bona que volũt/ nulla carnis cõcupiscentia repugnãte: Ca. LVI.

v Erũtamẽ etiã illud videam⁹: vtruȝ
illi q̃ baptiçati sũt faciãt bona q̃ vo/

lunt/nullá carnis concupiscẽtia repugnan
te. Sed quid hinc dicamus ipse commemo/
rat/vbi cõcludẽs hũc locũ: vt diximus in/
Gal. 5.c. quit illó q̃ ptinet: Caro ꝯcupiscit aduersus
spm̃: nõ de carnis substãtia/ sed de opibus
substãtie sentire necesse est. Hoc ꝛ nos dici/
mus: nõ de carnis substãtia/ sed de opibus
Al. † carnali. dictũ q̃ veniũt de† carnis cõcupiscentia: de
Roma. 6.b. pctõ scꝫ de quo pręcepit/ vt non regnet in
nostro mortali corpore ad obediẽdum de/
siderijs eius.

Qꝛ abstinens ab ope pcti timo/ re tm̃ vindicte/ non amore iusticię: nõdũ ẽ alien⁹ a volũtate peccãdi: Ca. LVII.

Gal. 5.c. Et attẽdit etiã ipse iã
n baptiçatis fuisse dictũ: Caro ꝯcupi/
scit aduersum spm̃: ꝛ spũs aduersus
carnẽ/ vt nõ ea q̃ vultis faciat̃: Et ne ab ip
sa pugna desides faceret/ ꝛ p hãc sniam lax/
amẽtũ peccãdi dedisse videret̃ adiũgit: Qꝛ
si spiritu ducimini/ non adhuc estis sub le/
ge. Sub lege ẽ em̃/ q̃ timore supplicij qḋ lex
minat̃ nõ amore iusticie se sentit abstinere
ab ope peccati/ nõdũ liber nec alien⁹ a vo/
lũtate peccãdi: in ipã enĩ volũtate reus est
q̃ mallet si fieri posset nõ eẽ qḋ timeat/ vt li
bere faciat qḋ occulte desiderat. Ergo si spi
ritu inquit ducimini/ nõ adhuc estis sub le/
ge: vtiqꝫ lege q̃ timorem incutit/ nõ tribuit
Roma. 5.e. charitatẽ: q̃ charitas dei diffusa est in cordi
bus nr̃is: non p legis litterã/ sed p spm̃ sctm̃
q̃ datus est nobis. Hęc ẽ lex libertat̃/ nõ ser
uitutis: qꝛ charitas vtiqꝫ/ nõ timoris: De q̃
Jaco. 1. d. ꝛ iacobus aplũs ait: Qui aũt pspexerit in
legẽ pfectã libertatis. Vñ ꝛ ille nõ q̃dẽ iam
Roma. 7. d. lege dei terrebat̃ vt seruus/ sed condelecta
bat̃ ei sm̃ interiorẽ hoiem. Videt tñ adhuc
aliã legẽ in mẽbris suis repugnãtẽ legi mẽ/
tis suę. Ita ꝛ hꝛ: Si spũ inquit ducimini nõ
adhuc estis sub lege. Inquãtũ q̃sqꝫ spũ du
cit̃/ nõ ẽ sub lege: qꝛ inq̃ꝫtum ꝯdelectat̃ legi
dei/ nõ est sub legis timore: qꝛ timor tormẽ
tũ habet nõ delectationẽ.

Qꝛ sicut ꝓ mẽbris sanatis gra/ tias agere/ ita ꝓ sanãdis orare de bemus: et quõ aduersanti diabo/ lo resistendum sit: Ca. LVIII.

Roinde si recte sentim⁹: sicut ꝓ mẽ/
p bris sanatis gr̃as agere/ ita ꝓ sanã/
dis orare debem⁹/ vt absolutissima
cui nihil addi possit sanitate/ pfecta dei sua/
uitate/ plena libertate pfruamur. Nõ enim
abnuim⁹ humanã naturã posse esse sine pec
cato: aut vllo mõ negare debem⁹ pfici pos/
se/ quã ꝓficere nõ negam⁹: sed gratia dei p
iesum christũ dñm nostrũ/ eo adiuuãte fieri
dicimus/ vt iusta ꝛ beata sit/ a q̃ certa est vt
sit. Facile itaqꝫ refellit̃ qḋ a q̃busdã sibi di/
cit opponi: Diabol⁹ nobis aduersat̃. Pror/
sus huic obiectioni eadẽ verba respõdem⁹/
q̃ ipse respõdit. Resistam⁹ illi ꝛ fugiet. Resi Jaco. 4.b.
stite inquit/ beat⁹ aplũs/ diabolo ꝛ fugiet a
vobis. Vñ aiaduertẽdũ ẽ q̃d possit his no/
cere q̃s fugit vel quã virtutẽ habere intel/
ligendus sit/ q̃ solis p̃ualere nõ resistentib⁹
põt. Hęc ꝛ mea verba sũt: veri⁹ enĩ dici non
põt. Sꝫ hꝛ interest iter nos ꝛ istos/ q̃ nos etiã
cũ diabolo resistim⁹ poscẽdũ dei adiutoriũ/
nõ solũ nõ negamus/ verũetiã p̃dicam⁹: isti
aũt tãtã tribuũt ptãtẽ volũtati/ vt pietati
auferãt orõnẽ. Nã vtiqꝫ vt diabolo resista
m⁹ ꝛ fugiat a nob/ idõ precãtes dicimus: Ne Math. 6.b.
nos iferas i tẽptationẽ: idõ ꝛ admoniti sum⁹
tãq̃ ab impatore milites exhortãte ꝛ dicẽ/
te: Vigilate ꝛ orate ne intretis i tẽptationẽ. Marci. 14.d.

Qꝛ possibilitas ad non peccãdũ/ gratiã dei respiciat: Ca. LIX.

Uod xõ ꝯtra eos disputat q̃ dicũt/
q Et q̃s nolit sine pctõ eẽ/ si hꝛ i hoĩs eẽt
positũ ptãte? Recte q̃dẽ disputat/ hꝛ
ipso eos ꝯfiteri non esse ipossibile: qꝛ hꝛ vel
multi/ vl' oẽs volũt: sed hoc vñ sit possibile
cõfiteatur/ ꝛ pax est. Ipsa est em̃ gratia dei
p iesũ christũ dñm nr̃m/ qua oĩno iste nos
orantes adiuuari vt non peccemus nusq̃
dicere voluit. Quod si forte latenter sentit/
ignoscat aliter suspicãtibus. Ipse enĩ hꝛ fa/
cit/ q̃ cũ tãtã de hac re patiat̃ inuidiã: senti/
re id vult ꝛ cõfiteri/ vel ꝓfiteri non vult: q̃d
erat magnũ vt hꝛ diceret cũ p̃serti sibi hꝛ tãq̃
ex psona aduersariorũ oppositũ tractare et
apire susceperit: cur illic solã naturã defen/
dere voluit: ꝛ qꝛ hõ ita creat⁹ ẽ/ vt nõ pecca
re posset si peccare noluisset/ asseruit: ac per
hꝛ q̃ ita creat⁹ ẽ eã possibilitatẽ ad gr̃aꝫ dei p
tinere definiuit: q̃ possibilitate si noluerit
peccare/ non peccat: ꝛ noluerit aliq̃d dicere
de eo/ q̃ ipã natura gr̃a dei p iesũ christum
dominũ nostrũ vel sanat̃ qꝛ vitiata est/ vel
qꝛ sibi nõ sufficit adiuuatur?

Utrũ fuerit i hoc sęculo/ vel sit/ vl' possit eẽ aliq̃s ita iustę viuens vt nullũ habeat oĩno pctm̃: Ca. LX.

Trũ enĩ in hꝛ sęculo fuerit/ vel sit/ vel
v possit esse aliq̃s ita iuste viuens/ vt
nullũ habeat oĩno pctm̃: põt eẽ aliq̃
q̃stio iter veros piosq̃ christianos: posse tñ
esse certe post hãc vitã q̃sq̃s ambigit/ desi/
pit. Sꝫ ego nec de ista vita volo ꝯtendere:
Q̃q̃ enĩ mihi nõ videat̃ alit̃ itelligẽdũ qḋ
scriptũ ẽ: Nõ iustificabit̃ i ꝯspectu tuo oĩs Ps. 142.
viuẽs: ꝛ si qua similia: vt tñ possit ostendi/ vel

hęc testimonia meli⁹ itelligi posse/vl̄ pfectā
plenāq̧ iusticiā cui ꝓrsus nihil addēdū sit/
⁊ vel heri fuisse i aliq̄ dū in isto corpe viue/
ret/⁊ hodie eē/⁊ cras futurā: dū tn̄ lōge plu
res sint/q̄ cū sibi vsq̧ ad vltimū vitę huius
diē necessariū esse nō dubitēt/vt veracit̄ di/
Matth. 6. a. cāt: Dimitte nobis debita nr̄a: sic̄ ⁊ nos di/
mittim⁹ debitorib⁹ nostris: spem suā tn̄ in
christo atq̧ i ei⁹ ꝓmissionib⁹ verā/certā/fir/
mā esse cōfidāt: nullo tn̄ mō nisi adiuuante
gr̄a saluatoris christi crucifixi/⁊ dono spūs
ei⁹/vel q̄slibet ad plenissimā pfectionē/ vel
quēq̧ ad q̄lēcūq̧ ꝓuectū verę pięq̧ iusticię
puenire/q̄ negauerit/nescio vtrū recte pos/
sint i q̄liūcūq̧ christianoꝝ nūero deputari.

Qr hō vincere possit pctm̄: q2 nō necessitatis peccare est/sed ꝓprię volūtatis: Capitulū. LXI.

a Cū p h̄ ⁊ ea testimonia/ q̄ nō q̄dez de
scripturi̊ canonicis/s̄ de q̄busdā ca/
tholicoꝝ tractatoꝝ opusculis posu/
it/ volēs occurrere his q̄ eū solū diceret ista
defendere/ita sūt media: vt neq̧ ꝯtra nr̄am
sniam sint/neq̧ ꝯtra ipi⁹. In q̄b⁹ etiā nō ni/
hil de libris meis iterponere voluit: me q̄z
aliquē deputans q̄ cū illis cōmemorari di/
gn⁹ viderer. Vn̄ igrat⁹ eē nō debeo: ⁊ famili
ore affectu/nolo vt erret q̄ hūc mihi detulit
honorē. Prima em̄ q̄ posuit/q2 nomē ei⁹ q̄
Ar. † ille ea dixit/nō ibi legi/siue q2 † illa nō scrp̄sit: si/
ue q2 codex quē misit/ id aliq̄ forte mēdosi
tate nō habuit/ptractare q̄d op⁹ ē: Maxi/
me qm̄ me i hmōi q̄rūlibet hoim scripti̊ li/
berū/q2 sol̄ canonicis debeo sine vlla recu/
satiōe consēsum/nō nihil mouet qō de illi⁹
scriptis cui⁹ nomē nō ibi inueni ille posuit.
Oportuit magistrū doctorēq̧ ꝟtutū hoi si/
millimū fieri/vt vicēdo pctm̄ doceat hoiez
vicere posse pctm̄. Quō eni dictū sit auctor
hui⁹ sentētię viderit q̄liter possit exponere:
dū tn̄ nos minime dubitem⁹ pctm̄ christū i
Roma. 8. a. se nō habuisse qō vinceret: q̄ nat⁹ est in sili/
tudine carnis pcti/non in carne pcti. Aliud
eiusdē ita posuit: et iterū vt desiderijs car/
nis edomitis/doceret nō necessitatis eē pec
Ar. ꝓpositi care/s̄ † ꝓprię volūtatis. Ego desideria car/
ac voluptat̄. nis/siue illicitaꝝ ꝯcupiscentiaꝝ h̄ dicta ā/ac/
cipio/sicuti est fames/sitis refectio lassitudi
nis/⁊ si q̄d hmōi est: Per h̄ eni q̄dā q̄uis ea
sint iculpabilia/i culpas decidūt: qō ab illo
saluatore abfuit: etiā si h̄ i eo fuisse ꝓpt̄ sili/
tudinē carnis pcti euāgelio teste videam⁹.

Explanat verba hilarij q̄ pelagi⁹ i suis dictis ꝓse allegat: Ca. LXII.

A Eat⁹ vero hilari⁹/cui⁹ † verba hic po/
Ar. † hec ver/ b suit: Nō eni nisi spū pfecti ⁊ imorta
ba posuit.
litate mutati: qō solis mundis corde dis/
positū ē/h̄ qō in deo imortale cernemus:
quid dixit ꝯ id qō dicim⁹: vel q̄d istū adiu
uet vere nescio: nisi q2 posse eē hoiez mūdo
corde testat⁹ ē: Qō q̄s negat: Sed gr̄a dei
p iesū christū dn̄z nr̄z/nō sola arbitrij liber/
tate. Itē qō eū dixisse cōmemorat: Quas
iob ir̄as legerat/vt abstineret se ab oī re ma
ligna: q2 deū sola mente vitijs nō admixta
venerabat̄: deū aūt colere iusticię ꝓpriū of
ficiū ē. Quid fecisset iob dixit: Nō qō i hoc
sęculo pfecisset: aut sine gr̄a saluatoris/ quē
etiā ꝓphetauit/vel fecisset vel pfecisset: Ab
stinet em̄ se ab oīni re mala etiam q̄ habet
pctm̄ qō in se regnare non sinit/cui surrepit
improbāda cogitatio/ quā puenire ad finē
opis nō pmittit. Sz aliud ē nō habere pec/
catū: aliud nō obedire desiderijs ei⁹. Aliud
est iplere qō p̄ceptū est: Nō cōcupisces: Et Exo. 20. c.
aliud est p quēdā abstinētię conatū saltem
id agere qō itē scriptū est: Post ꝯcupiscen/ Eccl. 18. d.
tias tuas non eas: nihil horū tamen scire/
se recte posse sine gratia saluatoris. Facere B
est q̄ iusticiā/in vero dei cultu cū interno cō
cupiscētię malo interna conflictatione pu/
gnare: Perficere aūt/oīno aduersarium nō
habere. Nā q̄ pugnat/⁊ adhuc periclitat̄/et
aliqn̄ pcutit̄ etiā si nō sternit̄: Qui aūt non
habet aduersariū/plena pace lętat̄: Et ipse
sine pctō verissime dicit̄/in quo nullū habi/
tat pctm̄: nō q̄ p abstinentiā mali operis di
cit: Iam nō ego operor illud/sed id qō i me Roma. 7. c.
habitat peccatū. Nā ⁊ ipse iob de peccatis
suis nō tacet: ⁊ vtiq̧ huic amico vr̄o merito
placet humilitatē nullo modo in falsitatis
partē ponēdā. Vn̄ id qō iob cōfitet̄: q2 ve/
rax dei cultor est/ ꝓculdubio veraciter cōfi/
tet̄: Et ipse hilari⁹ cū locū psalmi expone/ Hilarius.
ret vbi scriptū ē: Spreuisti oēs discedētes Ps. 118.
a † iudicijs tuis/ait: Si eni deus peccatores Ar. † iustifica/
sperneret/ oēs vtiq̧ sperneret: q2 sine pecca tionibus.
to nemo est. Sed spernit discedentes a se:
q̄s apostatas vocant. Videtis quēadmo/
dū nō dixerit: quia sine peccato nemo fue/
rit tanq̄ de p̄teritis loquēs: sed q̄ sine pec/
cato nemo sit: vnde quidē vt dixi nō cōten/
do. Quisq̄s eni nō cedit iohāni aplo q̄ nec
ipse ait: Si dixerim⁹ q2 pctm̄ nō habuim⁹:
s3 nō habem⁹/epo hilario quō cessurus est: 1. Joh. 1. c.
Pro gratia christi clamo/sine qua nemo iu
stificatur tanq̄ sufficiente naturę libero ar
bitrio: Immo ipse p ea clamat: ei cedat̄ di
centi: Sine me nihil potestis facere. Joh. 15. a.

Quid ambrosius sentiat de potētia nō peccādi: et quō a deo ppa ret volūtas hoim: Ca. LXIII.

A Ambrosi⁹ super lucam. S Anct⁹ aūt ambrosi⁹ reuera i eo lo/
co quē iste cōmemorat/illis resistit
q̄ dicūt hoiem nō eē posse sine pec
cato in hac vita. Ut eni ea diceret accepit
occasionē de çacharia ꝛ helisabet:q̄ in euā/
Luce.1.a. gelio cōmemorati sūt ambulasse in oib⁹ iu/
stificatiōib⁹ legis sine q̄rela: Nunqd tñ ne/
gat gr̄a dei fieri ꝑ iesū christū dn̄m nostrū?
Ex q̄ fide etiā ante ei⁹ passionē iustos vixis/
se nō dubiū ē/q̄ p̄stat spiritūsctm̄/ q̄ datus ē
nobis/ꝑ quez diffundit̄ charitas in cordib⁹
nostris/q̄ vna iusti sūt q̄cūq̄ iusti sūt. Quē
spm̄ memorat⁹ ep̄us etiā ꝓcib⁹ impetrādū
admonet. Ita illi volūtas diuinitus nō ad
Ambrosius. iuta nō sufficit/vbi i hymno suo dicit: Uo/
tisq̄ prestat sedulis sctm̄ mereri spiritū. Cō
memorabo ꝛ ego de hoc ip̄o ope sancti am
brosij aliq̄d ex q̄ iste ꝯmemorauit qd̄ cōme/
morādū putauit. Uisū ē inq̄t mihi: Potest
nō soli visū esse qd̄ visum sibi esse declarat:
Non eni volūtate tm̄ hūana visum est:sed
sicut placuit ei q̄ i me inquit loquit̄ christ⁹:
q̄ vt id qd̄ bonū est/nobis q̄q̄ bonū videri
Al. † Quem cū miseratur. possit opat̄. † Qui eni miseret̄ ꝛ vocat. Et
iō q̄ christū seq̄t̄:pōt iterrogat⁹ cur eē volu
erit christianus:respōdere/ visū ʒ est mihi.
Qd̄ cū dicit/ nō negat deo visū: A deo eni
p̄parat̄ volūtas hoim: vt eni de⁹ honorifi/
cet̄ a sancto/dei gratia est. Ecce q̄d iste sapi
B at. Si verbis ambrosij delectat̄/q̄ a deo p̄/
parat̄ volūtas hoim/ ꝛ nll'a vel nō magna
questio ē/quis vel q̄ñ ꝑficiat̄/dū tñ sine gra
tia christi id ipsum fieri posse minime dubi
tet̄. Deinde q̄ntū erat vt attēderet iste vnū
versum de ambrosij verbis q̄ posuit:cū eni
ille dixisset: Nā cū ecclesia ex gētibus/hoc ē
pctōribus cōgregata sit:quō ex maculatis
imaculata pōt esse/nisi primo ꝑ christi gra/
tiā/abluta delicto sit: Deinde q̄ ꝑ qualita/
tē nō peccandi abstineat a delictis:ille ad/
dit/ qd̄ iste apparet cur addere noluerit. Ait
nāq̄ ille: Nec ab initio imaculata: hūanę
eni hoc impossibile naturę: sed ꝑ dei gr̄am
ꝛ qualitatē sui: q̄ꝛ iam nō peccat/fit vt im/
maculata videat̄. Hęc v̄ba iste/cur nō addi
derit/q̄s nō intelligat? Hoc agit̄ vtiq̄ nūc i
hoc sęculo/ vt ad istā quā oēs sancti cupiūt
imaculatissimā puritatē ecclesia sctā ꝑueni
at q̄ in futuro sęculo neq̄ aliq̄ maloꝝ hoim
sibi ꝑmixto/neq̄ aliqua i se lege peccati re/
sistente legi mētis ducat mūdissimā vitā in
eternitate diuina. Tamē attēdat iste quid
scd̄m scripturas ambrosius ep̄us scripserit.
Nec ab initio imaculata:hūanę eni. hoc im
possibile naturę. Utiq̄ enim ab initio dicit
quo ex adā nascimur. Nā ꝛ ipse adā imacu/
latus ꝓculdubio fact⁹ est. Sed in eis q̄ sūt
natura filij irę/ducētes ex illo qd̄ vitiatū ē/
in illo ab initio esse imaculatos/hūanę na/
turę impossibile definiuit.

Quid iohānes cōstantinopolitan⁹ ep̄us/ ꝛ q̄dā sixt⁹ de libertatis arbitrio et gr̄a senserit: Ca.LXIIII.

I Tem iohānes cōstātinopolitanus A
ep̄s/ cui⁹ posuit sniaʒ: dicit pctm̄ nō
esse substātiā/sed actū malignū :q̄s
hoc negat? Et q̄ꝛ nō ē naturale :iō cōtra illud
legē datam: ꝛ qd̄ de arbitrij libertate descē
dit:etiā hoc q̄s negat? Sed nō id agit̄ d̄ hu
mana natura q̄ in hac vita est:sed agit̄ de
gratia dei q̄ sanat̄ ꝑ medicū christū/q̄ non
indigeret si sana esset:q̄ ab isto tā̄q̄ sana vl'
tanq̄ sibi sufficiēte volūtatis arbitrio pos/
se nō peccare defendit̄. Quis itē christian⁹ B
ignorat/qd̄ beatissimū sixtū romanę ecclię 1.Retract. ca.42.b.
episcopū ꝛ dn̄i martyrē dixisse comemorat:
q̄ꝛ libertatē arbitrij sui ꝑmisit hoibus de⁹/
vt pure ꝛ sine pctō viuētes similes fiant deo.
Sed ad ip̄m arbitriū ꝑtinet vocātē audire
ꝛ credere: ꝛ ab eo in quē credit nō peccandi
adiutoriū postulare. Nā vtiq̄ cū dicit:simi
les fiāt deo/ꝑ charitatē dei futuri sūt simi/
les deo:q̄ diffusa est in cordib⁹ nostris:non Roma.5.a.
naturę possibilitate/nec libero arbitrio qd̄
ē i nobis/sʒ ꝑ ip̄m sanctū q̄ dat⁹ ē nobis. Et
qd̄ dicit idē martyr: Tēplū sctm̄ est deo mēs
pura: ꝛ altare optimū est ei cor mundū ꝛ si/
ne pctō. Quis nescit ad istā ꝑfectionē per/
ducendū cor mūdū/dū interior homo reno 2.Corī.4.d.
uat̄ de die in diē:nō tñ sine gr̄a dei ꝑ iesum
christum dn̄m nostrum. Itē quod ait ipse:
Uir cast⁹ ꝛ sine pctō potestatem accepit a
deo esse fili⁹ dei: vtiq̄ admonuit/ ne cuiʒ q̄s/
q̄ factus fuerit ita cast⁹ ꝛ sine pctō:qd̄ vbi
ꝛ q̄ñ in eo ꝑficiat̄ nonnulla questio est:sed
inter pios bñ querit̄/inter q̄s tñ cōstat fie/
ri posse: ꝛ sine mediatore dei ꝛ hoim homie 1.Timoth.2.b.
christo iesu fieri nō posse. Tñ vt dicere cępe
rā/prudenter sixtus admonuit/ne cū fuerit
q̄sq̄ talis fact⁹/ꝛ ꝑ hoc recte inter filios dei
deputat⁹/putet̄ ipsi⁹ fuisse potestatis quā ꝑ
gr̄am accepit a deo/cū eā nō haberet in na/
tura iā vitiata atq̄ deprauata:sicⁱ i euāge/
lio legit̄: Quotq̄t aūt receperūt eū dedit eis Joh.1.b.
ptātē filios dei fieri: Qd̄ vtiq̄ nō erāt ꝑ na/
turā/nec oino essēt/nisi eū recipiēdo accepis
sent ꝑ ei⁹ gr̄aʒ hm̄ōi ptātē. Hęc ē ptās quā si/
bi vēdicat fortitudō charitatis/q̄ nō ē in no/ Roma.5.a.
bis/nisi ꝑ spm̄sctm̄ qui datus est nobis.

Quid p̄sbyter venerabilis hieronymus de libero arbitrio conscripserit: Capitulū XLV.

202

Hieronymus Q Uod vero p̄sbyter venerabilis hie/
ronym⁹ dixit/in his q̄ illū dixisse cō/
memorat/cū exponeret qđ scriptuȝ
Matth.5.a. est: Beati mūdo corde/qm̄ ipsi deum vide/
būt: q̄s nō arguit cōsciētia vlla pctī: ꝛ adie/
cit: Mūdus mūdo corde cōspicit: tēplū dei
nō pōt esse pollutū: hoc vtiq̄ȝ agit in nobis
conādo/laborando/orādo/impetrando: vt
ad illā pfectionē in qua possim⁹ deū cōspi/
cere mūdo corde/ei⁹ gratia pducamur p ie/
sum christū dn̄m nostrū. Item qđ ait a me/
morato dictū esse presbytero: liberi arbitrij
nos ꝯdidit de⁹: nec ad virtutē/ nec ad vitia
necessitate trahimur: Alioq̄n vbi necessitas
nec corona ē. Quis nō agnoscat? q̄s si toto
corde suscipiat? Quis alit ꝯditā hūanā ne/
get eē naturā? Sȝ i recte faciēdo/iō nullū ē
vinculū necessitatis: q: libertas ē charitas.

Qualis sit in hoibus necessitas a qua liberari petēdū ē: Ca.LXVI.

Roma.5.a. R Edi ꝗ ad aplicam sententiā: Chari/
tas dei diffusa ē in cordib⁹ nostris
p spm̄ sctm̄ q̄ dat⁹ ē nobis. A q̄ nisi
Ps.67. Eph.4.b. ab illo q̄ ascēdit in altū: captiuauit captiui/
tatē: dedit dona hoib⁹? Q aūt ex vitijs na
ture/ nō ex ꝯditione nature sit q̄dā peccādi
necessitas/audiat hō: atq̄ȝ vt eadē necessitas
nō sit/ discat deo dicere: De necessitatibus
meis educ me: q: ꝛ in hmōi orōne certamē
est aduersus tēptatorē de ipsa ꝯtra nos ne
cessitate pugnātē: ac p hoc opitulāte grā p
iesuȝ christū dn̄m nostrū/ꝛ mala necessitas
remouebit/ꝛ libertas plena tribuet.

Quid sēserit augustin⁹/ꝙ scȝ duobus modis caueat pctm̄: sicut et morb⁹ corporis/vt non accidat: et cū acciderit/cito sanet: de ignorātia etiā et difficultate: Ca.LXVII.

A
Li.3.de. libero arbitrio ca.18. V Eniam⁹ et nos. Itē inq̄t/aug⁹ epus
in libris de libero arbitrio. Quecū/
q̄ȝ ista causa ē voluntatis/si nō pōt ei
resisti/sine pctō ei cedit: si aūt pōt/nō ei ce/
dat ꝛ nō peccabit. An forte fallit incautū: ꝗ
caueat ne fallat: an tāta fallacia ē vt caueri
B
2.sen.dis.28. ca. ꝙ vero oino nō possit: si ita ē/nulla q̄ pctā sūt. Quis
eīm peccat i eo qđ caueri nllo mō pōt? Pec/
cat aūt: caueri igit potest. Agnosco/verba
mea sūt: sed etiā ip̄e dignet agnoscere supe
rius cūcta q̄ dicta sunt. De gratia q̄ppe dei
agit q̄ nobis p mediatorē medicina opitu/
lat: nō de impossibilitate iusticie. Pōt ꝗ ei
causa q̄cūq̄ȝ illa ē resisti: pōt plane. Nā in B
Matth.6.b. adiutoriū postulam⁹ dicētes: Ne nos infe/
ras in tēptationē: qđ adiutoriū nō poscere
mus/si resisti nllo mō posse crederem⁹. Pōt
pctm̄ cauere/sed opitulāte illo q̄ nō pōt fal
li: Nā ꝛ B ipsū ad cauēdū pctm̄ ptinet: si ve
racit dicim⁹: Dimitte nobis debita nostra
sicut ꝛ nos dimittim⁹ debitoribus nostris.
Duob⁹ eīm modis etiā i corpore cauet mor C
bi malū: ꝛ vt nō accidat: ꝛ vt si acciderit/ci/
to sanet. Ut nō accidat: caueam⁹ dicendo/
Ne nos iferas i tēptationē. Ut cito sanet/
caueamus dicēdo: Dimitte nobis debita
nostra. Siue ergo immineat/siue insit/caue
ri igitur potest. Sed vt non tm̄ illi/verum/ D
etiam his qui eosdem libros meos quos
iste legit de libero arbitrio nō legerunt/ at/
q̄ȝ illis non lectis/hūc forsitā legunt/de hac
re sentētiā meā/satis appareat ex ipsis libris
cōmemorare me oportet: qđ iste si sentiret
atq̄ȝ in suis lrīs poneret/nulla inter nos de
hac re cōtrouersia remaneret. Cōtinuo q̄p/
pe post verba mea q̄ iste cōmemorauit qđ
occurrere poterat ipse subieci: ꝛ q̄tū potui
ptractaui dicēs: Et tm̄ etiā p ignorantiā fa/ E
cta quedā improbant ꝛ corrigēda iudicant: Li.3.de. libero arbitrio. ca.18.
sicē i diuinis auctoritatib⁹ legim⁹. Atq̄ȝ hinc
adhibitis exemplis/etiā de infirmitate locu/
tus sum dicēs: Sunt etiā necessitate facta 2.sen.dis.38. ca. ꝙ autem. et ca.illis aūt et ca.ad qđ.
improbāda: vbi vult hō recte facere ꝛ non
pōt. Nā vn̄ sūt ille voces: Nō eīm qđ volo
facio bonū/sed quod odi malum/hoc ago. Roma.7.c.
Atq̄ȝ alijs iste i hac sētētia cōmemoratis te
stimonijs diuinoꝝ eloq̄oꝝ: Sȝ B iquā oīa
hoim sūt voces ex illa mortis dānatiōe veni
entiū: Nā si nō ē ista pena hois/sȝ natura:
nulla ista pctā sūt. Deinde paulopost: Re/ F
linquit ꝗ iquā/vt hec pena iusta de dāna/
tione hois veniat. Nec mirādū est ꝙ vel ig
norando nō habet liberū arbitriū volūta/
tis ad eligendū q̄d recte faciat: vel resisten/
te carnali cōsuetudine/q̄ violētia mortalis
successiōis q̄dammō naturalit' inoleuit. Ui/
deat q̄d recte faciendū sit ꝛ velit/nec possit
implere. Illa est eīm peccati pena iustissima
vt amittat q̄sq̄ȝ q̄ bn̄ vti noluit/cū sine vlla
posset difficultate vti si vellet. Id ē aūt/vt
q̄ sciēs recte nō facit: amittat scire qđ rectū
sit: ꝛ q̄ rectū facere cū possȝ noluit/amittat
posse cū velit. Nā sūt reuera oī peccāti aīe
duo ista penalia: igrantia/ꝛ difficultas. Ex
ignorātia dehonestat error: ex difficultate
cruciat⁹ affligit. Sȝ approbare falsa p veris/ 3.sen.dis. 15. ca.tradit auctoritas.
vt erret iuit⁹/ꝛ resistēte atq̄ȝ torquēte dolo
re carnalis viculi n̄ posse a libidinosis opib⁹
tēpare/n̄ ē natura istituti hois/ sȝ pena dā/
nati. Cū aūt de libera volūtate recte faciē/
di loq̄mur/de illa scȝ i q̄ hō fact⁹ ē loq̄mur,
Hinc iā hoib⁹ de ipsi⁹ igrātie difficultatisq̄ȝ G
in plē pmi hois traiectis int⁹/atq̄ȝ trāsfusis
velut iustā q̄relā deponētib⁹ ita r̄nsuȝ est. Li.3.de. libero arbitrio ca.19.
Quib⁹ breuiter inquā r̄ndet: vt q̄escant et

aduersus deũ murmurare desistant. Recte eñ fortasse quererent, si errori et libidini nullus hõim victor existeret. Cũ vero vbiqꝫ sit p̃sens, q multis modis p creaturam sibi dño seruiẽtẽ, auersũ vocet doceat credẽtẽ, cõsolet sperãtẽ, diligentẽ adhortet, conãtẽ adiuuet, exaudiat deprecantẽ: nõ tibi deputat ad culpã qd̃ inuit' ignoras, sed qd̃ negligis q̃rere qd̃ ignoras. Neqꝫ illud q̃ vulnerata mẽbra nõ colligis, sed q̃ volẽtẽ sanare cõtẽnis. Ita et exhortat' sum q̃tũ potui ad recte viuẽdũ: et gratiã dei nõ euacuaui, sine qua natura hũana iaz ꝯtenebrata atqꝫ viciata illuminari nõ potest et sanari. De qua re cũ istis tota vertit questio: ne gratiam dei q̃ est i christo iesu dño nostro puersa nature defensione frustrem'. De qua natura itẽ paulopost dixi, etiã ipam naturã aliter dicim', cũ ꝓprie loquimur naturã hois in qua primũ in suo genere inculpabilis fact' est: aliter istã in qua ex illi' damnati pena, et ignari et carni subditi nascimur: iuxta quẽ
Eph.2.a. modũ dicit aplus: Fuimus eñ et nos naturaliter filij ire sicut et ceteri.

Quomodo hoies christiani instituendi sint: Ca. LXVIII.

Si & volumus animos ad recte viuẽdũ frigidos et pigros, christianis exhortationib' excitare et accendere: primit' exhortemur ad fidẽ qua christiani fiant, et ei' nomini subijciant, sine quo salui esse nõ possunt. Si autẽ iam christiani sunt, et recte viuere negligũt: verberent terroribus, et premiorũ laudibus erigãt: ita sane, vt nõ solũ ad bonas actiones, verũetiã ad pias orationes eos exhortari meminerimus: atqꝫ hac instruere sanitate doctrine, vt et illi gratias agant cum instituerint bene viuere: q̃ aliquid sine difficultate fecerint: et vbi difficultatẽ aliquã sẽtiũt, fidelissimis et pseuerantissimis pcibus et misericordie ꝓmptis operibus facilitatẽ a dnõ impetrare psistant. Sic aũt ꝑficientes vbi, et quãdo plenissima iusticia pficiant, non nimis curo. Vbicũqꝫ aũt et q̃ñcũqꝫ pfecti fuerit, nõ nisi gr̃a dei p iesum christũ dñm nr̃m pfici posse ꝯfirmo. Sane q̃ñ liquido cognouerint nullũ peccatũ se habere, nõ se dicant
1.Joh.1.c. nõ habere petm̃: ne veritas i eis non sit: sic in eis veritas nõ est qui cũ habeant, nõ habere se dicunt.

Q̃ facilia reddat charitas mandata dei: Capitulũ. LXIX

Valde aũt bona sũt p̃cepta si legitime his vtamur. Eo quippe ipso quo firmissime credit deũ iustum et bonũ impossibilia nõ potuisse p̃cipe: hinc admonemur, et in facilibus quid agamus, et in difficilibus quid petam'. Omnia quippe fiũt facilia charitati, cui vni christi sarcina leuis est: aut ea vna est sarcina ipsa que Matth.11.d.
leuis est: scd̃m hoc dictum est: Et precepta 1.Joh.5.a.
eius grauia nõ sunt: vt cui grauia sunt, cõsideret nõ potuisse diuinitus dici: grauia nõ sunt: nisi q: põt esse cordis affectus cui grauia nõ sunt: et petat quo destituit, vt impleat qd̃ iubet: Et qd̃ dr̃ ad isrl' in deuteronomo: si pie, si scẽ, si spiritaliter intelligat: hoc idẽ significat: q: vtiqꝫ cũ hoc testimoniũ cõ Deut'.30.c.
memorasset apostolus: ppe est verbũ i ore Roma.10.b.
tuo, et in corde tuo: qd̃ hic habet in manib' tuis. In corde eñi sunt spiritales manus: hoc est iquit verbũ fidei qd̃ p̃dicamus. Cõuersus & quisqꝫ sicut ibi pcipit ad dñm deũ suũ ex toto corde suo, et ex tota aĩa sua, mãdatũ dei nõ habeat graue: Quõ ẽ eñ gra- Ut.[illegible]
ue cũ sit dilectiõis mãdatũ: Aut eñ q̃sqꝫ nõ diligit, et tũ graue est: aut diligit, et graue ee nõ põt. Diligit aũt, si qd̃ illic admonet isrl' conuersus fuerit ad dñm deũ suũ ex toto cor- Deut'.30.a.
de suo, et ex tota aĩa sua: Mãdatũ iquit no- Joh.13.d.
uũ do vobis, vt vos inuicẽ diligatis. Et q̃ diligit ꝓximũ legẽ impleuit: et plenitudo le Roma.13.c.
gis, charitas. Scd̃m hoc et illud dictum est: Si ambularẽt semitas bonas, inuenissent vtiqꝫ semitas iusticie leues: Quomodo ergo dicit: Propt' v̾ba labiorũ tuorũ ego cu Ps.16.
stodiui vias duras, nisi q: vtrũqꝫ verũ est?

Q̃ vie iusticie dure sint timori, leues amori: Ca. LXX.

Dure sũt timori, leues amori. Charitas & ichoata, ichoata iusticia ẽ: charitas ꝓuecta, ꝓuecta iusticia ẽ: charitas magna, magna iusticia ẽ: charitas pfecta, pfecta iusticia est: sz charitas de corde puro et cõsciẽtia bona, et fide nõ ficta: q̃ 1.timoth.1.b.
tunc maxima est in hac vita quando p illa ipsa cõtemnit vita. Sed miror si nõ habet quo crescat cum de mortali excesserit vita: Vbicũqꝫ autẽ et q̃ñcunqꝫ ita plena sit, vt ei non sit qd̃ adijciat, nõ tñ diffundit in cordi Roma.5.a
bus nostris, vel nature, vel volũtatis operibus que sunt in nobis: sed p spiritum sanctũ qui datus ẽ nobis: qui et infirmitati nostre opitulat, et sanitati cooperat: Ipsa est enim gratia dei p iesũ christũ dñm nostrũ: cui est cum patre et spiritusancto eternitas bonitas in secula seculorũ.

Sancti augustini episcopi, liber de natura et gratia explicit.

Colligere has chartas si sors tibi lector amice
Complaceat: primas respice litterulas.

a
Primū vacat
Diui aurelij
Quapropter
ad terminos
Deniq̄ ita

b
quotidie
tis: Et cū
porrigebatis
terrę videat.

c
digne/siue
Nō p nobis
Aug⁹ respōdit
vnitatem.
Petilianus

d
catholicam
Quid aūt vobis
hoc tribuno
tu q̄

e
q̄ bonum
hęc scribo
ritas quā
baptiçauit
Quid ḡ mirū

f
non vetuit
vestri exag.
minib⁹ reus est
quis ergo

g
Diui aurelij
vtilia vel inutilia
non veritate
impiorumq̄
dfis eorum

h
in christiana
flatis. Prorsus
ptiçantibus
tunc videri

i
pferre potueri.
aut fides
Narrat que
vobis de illo
re in hominem

k
traditor est
positi fide
Nam illud qđ
visurum quid

l
istam detulerūt
vertit mundus
ra etiam ad
vestri tradi.

m
taretis si vestrę
qu os ille in
cauissent
non bene sit

n
artate dici
Jubes me
dico: si psecutio
peries. Sed

o

p

q

r
Diui aurelij
aquilam/quia
tarum dei vnius
Eiusdem diui
seculoꝝ hoies.

s

t
Diui aurelij
etiā admonente
ex alijs cōperi
Q̄ nō ita
opus est: quibus

v
in certa sit
est quippe
hoie christo
quibus ꝛ

x
carne/caro
probitate
molestum
faciat qđ
nunq̄ auersus

y
recentissimos
tis nati
sed suscipiendo
Q̄ non sit
absit vt sic

z

ꝛ
Diui aurelij
effugiat
sed quaternitas
pissima condem.
diuitibus

A
mea reddam
faciem: ab
facta et
tatem corde

B
micidijs
neminem
ipse pmittit
ipsi sibi
go dei renouatur

C
Diui aurelij
quendi impuniti
ens alieno
vt primitus
stio est: non

D
quid transferunt
cyprianus cō.
mate datum
stea riserunt

E
quibus talia
sed spiritalem
tis a cognitore
dixerunt catho.
to carthaginensi

F
stianas gentes
talia. Nos
ctu veritatis
ni cognitione

G
illi laudant
ri viri ad
nostris/litteras
Quid videtur
Diui aurelij

H
eam videre
quęrit: nec
Quod ergo
credituri

I
non promiserat
bere possit
ne dānationis
te in eadem

K
que perperā
mus/non
semper omnes
de hac vita
substantię

Finis

4 - 3 - 4

deb.

fuit ɔfcta ex florib; donoꝝ sp̄c. eni. agnoscite
habuit plenitudinē donoꝝ dei ꝗ recepimꝰ oēs.
ysa. Et requiescet sup eū sps dni sps sapie et
intellect⁹. sps ɔsi. ɔ forti. sps scie ɔ pietatis ɔ re-
plebit eū sps. ti. do. de hꝭ florib; dic sp̄sa Iam
ne. flores apparuerūt in tra nra. Scda ex spi
nis ɔ punctoib; delicto nroꝝ. ysa. ꝓpt scelus
ppli mei pcussi eū. ep. ca. pcca nra ptulit in cor
pore suo sup lignū. de hꝭ spinis pmis parē
ab; dicit̄ moꝭ. Spinas ɔ tribulos germinabit t
tia. ttia gēmis ɔ margaritis pciosis. pa. ꝓpt q
ɔ ds exaltauit illū ɔ dedit illi nom̄ q est sup
oē nom̄. ps. de torrēte in uia bibit ꝓpea. exa. ca.
de hꝭ gēmis ɔ margaritis dr̄ in apo. fūda
mta muri ciuitatis oī lapide pcioso ornata ɔ du
odecim porte duodeci margarite st. ꝑsingłas
Quarta fuit ɔfcta ex rosis martirū ɔ liliis ūgi
nū. Cant. dilect⁹ me9 candid⁹ ɔ rubicūd⁹. de hꝭ
rosis ɔ liliis dr̄ in sapia. Circūdabat eū flores ro
sarū ɔ lilia ɔuallium. In pa corona sup leuitē ascē
dit. In sca ysaac sup aram imponit. In tcia enoch
in paradisū ingredit. In q̄rta alienigena a sansone
incipit̄ ducit. In corona aūt x̄pc coronat̄ fu
it in corpore molli fuit caro quā ipse assūpsit
ex ūgine. ysa. Ecce ūgo capit et pa. fi. ps. Ð fruc
tu uentris tui po. sr sedē meā. Nonne hꝭ ma
ña in psalmis dicit̄ cū dicit̄. ɔ tollitis inde donec
abscisus ē lapis de monte sine manib;. potuo
q hec massa fuit pdem fuit īmunitas a pcco.
ps. Qui ingredit̄ sine macula. ep. ca. Qui peccatū
nō fec̄ n in ūnitā ē dolus in ore eī. Nonne hꝭ p
similitudinē edocetur anglis ūgine cū dicit̄. q na
tū ex te scm̄ uocabit filius dei. Adornatū aūt hꝭ
corone fuit ē auri sapie ɔ discretiōis. flores s
donoꝝ. ɔ gēmme ɔplanoꝭ ɔ fructoꝭ bon
ne. q̄bi ipse pcessit donat̄ ab ipsā conceptiōe. p aurū
nāq; sapia designat̄ ut̄a q dr̄ sapia. Sapiā ab
scondita ɔ thesaurus īuisus q utilitas ī utriq;. Si aū a
uru sapie ɔ discretiōis fuit in eo ab ipsā conceptiōe
q ex re ia lilio arbito uocabat̄. Iere. nouū fecit dns
sup tram. mulier circūdabit uirū gremio uteri sui.
Nonne hꝭ auro ostendit̄ fulgere corona sua. qn ɔ
duodecim erat i medio doctoꝝ. Bꝭdens ɔ interro
gās eos. flores fuerūt dona q̄bi donatꝭ ē ab ipsā ɔ
ceptiōe. pa. In q hitat oīs plenitudo diuinita
tis. ɔ intuitus appet ī hac corona flos lilii pugnan
tiū. Cant. Ego flos campi ɔ liliū ɔuallium. Nonne
ostendit̄ sca candore ūginitatis liliū. ex. cū di
cebat. porta hꝭ clausa est. ut n transibit p ea.
flos rose p martiriū ɔ passiōis ɔ tribulat̄. Sap. sic
plantatio rose in iericho. Nonne ostendit̄ rutilan
tem florē rose. Iere. cū dicit̄ Ipse sal ꝑfatur in
dey mittam lignū i panē ei. ɔ eradam̄ nom̄ ei
ꝯtra. q. s. fuit cū rubrū facit̄ indutus sui ɔ ne
tuū suū qꝭ calcanti torcular. Nonne flores
ī hac corona ꝯ pingebat̄. ysa. cū dicit̄. flos d in
de eī ascedet. Gemme ɔ lapides pciosi. q̄ scupte
resplendet designāt ɔplanorū ɔ splendorē ɔ
biditoꝝ qm̄ hꝭ ab ipsā ɔceptiōe. ysa. ɔ uocabit̄ ē
nomen eīs emanuel. i. nobiscū dꝭ. s. Ipse in dꝭ. Set ip̄
sꝭ ad illum ɔ fructibꝭ ɔ. Nonne hꝭ gēmis hꝭ co
rona depingit̄ et impedit̄ dnī eī dicit̄.
Tel ꝑfca. pundis dnm ī ꝯspectu meo sep. Artifex
hꝭ corone fuit ipse sps scs cui⁹ manu fabricata ē

opus ɔ corona incarnatiōis eī. Quod n sca
nati ē de spū scō ē Et faber inhac corona fabri
cauit ē aurū certius eī et scte aie. ps. In ueste de
aurato ɔ scte. Nonne hꝭ fabrū ɔ opificē t̄ nū
ciauit gabriel cū dix. sps scs supueniet i te ɔ ūtus
altissimi obūbrabit t. decima ibi: moite

Decima fructuū tuoꝝ. in tono.
decimas ɔ pmitias ne tardaueris offer
re. decima hoīm ē caro incarnatiōis
scificabit̄ p illā qm̄ filii isrł data leuit̄ ē
oīb; bonis suis. sic hꝭ i lege. decim ꝭ
decime fuit caro ē. hec ē decima decim̄ ī
leuite segregabat̄ de sua decima ɔ dabat̄
summo sacdoti ut lege in deutono. pmā de
cimā recep̄ melchisedec ab abrā qui
ē acde regni ɔ sepia fuit de bonis
que ipse cepit. gdm pdicē ysa. sepandi de
sido iesse eam egrediet̄ ūga de
se. qm̄ dicit dns sepandi de
cū aut. de fructu uentris tui ponā sup.
pma fuit pcepta. In terre decimati
in ꝯrreu n̄m ut sit cib; in domo mea
uidea eī. uidea in mi
dicit̄ fruct⁹ uentris tui. ita sup
In manib; ꝑstarꝭ assimilat̄ illi. pa. q
est ɔ ingredit̄ ut. ꝓpt q ē ipse aut in cruce
ꝯstimatꝭ ē. s. hoste que ūme pcessit. prima
ē ex primo pcessit. ex. hec oprimit̄ hoc
ex illa domini. Nonne adepciōnē pctoꝝ
imputabit̄ hꝭ ille q dicebat̄ decimas do oī
um q possideo. Sꝭ euacuato errore. uel que
ciuitis desiis sola i femina. tine euacuato error
fuit illa que portat in domo dni clausa ē. ɔ d
nō remansit p illā qm̄ pr eī euacuato errore
et mutato noīe eue dixit̄ ē ei per angelm.
Aue gra plena. ina reserato regni celoꝝ.
ps. Agitur portas pncipes. u. re. p. e. ɔ intro
ibit rex glie. Nine d̄ fuit reserato regni celoꝝ.
qn hec fuit clauis dauid que claudit ɔ ne
mo apit. apit ɔ nemo claudit. ɔ qn eidā pe
tro tradidit claues regi celoꝝ. Dispsio uno m

Dispsio bonoꝝ. ep. ca. Ibono dudisimalo
fctis, per orbē dispsis. ps. Animis ūr
adū clamau. eī. Nigd indispsio
ne gnui iniurus ē. ɔ docueri gd. dispsio ma
loꝝ gna. ps. dispge illos in uirtute. t. eī.
Qui n colligit mecū dispgit. dispsio uidoꝝ
spūlit. ps. Dispge illos ɔ depone eos. y. mꝭ.
d. qui fuer̄ dispsi p egyptū p pcessione
tūe. Oi. Sem p uolet q pcessionū futuri.
semen tuū in ūn n̄ sua eē. potea in babilo
ne recaptiuitate. Iere. Si uerit regi babilo
nis. hec. annis. nō aut dispersiō ꝑcē̄ ppt
adultiōnē. aū dispersiōē uidi babilonis.
ps. tua dne reisusta me a reb. illis. dixe
flo bonoꝝ ē multiplicatiōne. Oi. Suspice
celū ɔ nūa stellas si potes. Sic erit semen. t.
Oi. Dilatet deus iapher. Reg. Relid in u.
milia uiroꝝ q n inclinauer̄ genua sua
ā baal. n̄ osculati ē mail eī. eī. Multi ab ori
ente ɔ occidente uenient ɔ recūbēt cū habrā.
ē ysaac ɔ iacob i regno celoꝝ. ys. dicā aqłoi
da. ɔ austro noli pibere. pa. Ceciunt ex paruo
ꝯfug isrł. ut plenitudo gtiū intraret.

d segur

Qual' tali

A qd nal decima.

Iuder fuer dispsi.

Qual' ē dis

[illegible] . Si qr̄it disg̃o ognegat
[illegible] filii tui delonge uenīt et
[illegible] surgēt. ysa. ecce tibi desr̄
[illegible] ego cū gaudeo
[illegible] ad me ip̄i. Nōne h̄ dispsio
erit ymultiplicatiōe q̄ mittet angelos suos
et cōgregabūt electos a iiii uētis celi
[illegible] usq; ad t̃minos eorum.
[illegible] elemosinar largitione
dispsit dedit paup̄i. Nōne ẽ dispsio [illegible]
[illegible] et addum. [illegible]
[illegible] paup̄ib; et [illegible]
[illegible] quadruplū. dispsio maloȝ ẽ
[illegible] dispgīt eos gētnīt in
[illegible] dimīsi eos [illegible]
[illegible] uiuit. p̄s. dimisi eos
[illegible] in medio ē spm dragm̄.
[illegible] in desideria cor̄ e. i. in uo
[illegible] ambu. [illegible]
[illegible] suis. Nōne sic
[illegible] israel
[illegible] lingua [illegible]
[illegible] proprium suū et in dispsio
[illegible] regionū. [illegible]
[illegible] damnatione ep̄. c.
[illegible] filios [illegible]
[illegible] dies [illegible]
[illegible] et de silua et s. [illegible]
[illegible] uenīt dies q̄n non relinquet
h̄ lapis sup lapidē qui n̄ destruat. [illegible]
[illegible] dispsio q̄ ē [illegible]
[illegible] clamanȝ contra [illegible]
caluo. duo ursi egressi de silua dispsert
et deuorauert eos. In p̄ma [illegible]
[illegible] stelle celi [illegible]
[illegible]
Inf̄na [illegible] caput [illegible]
[illegible] sup̄ [illegible]

Dedicatio quattuor modis d̄r uno modo
dedicatio nīal [illegible] et celestis. [illegible]
[illegible] dedicatē ecclie. [illegible] in libro reg̃
legitur salomon dedicasse templū dñi. et [illegible]
facta ẽ encenia in ierosolimis et tempus erat
[illegible] dedicacionis fit in [illegible] machabeo. n̄
legit in libro macħ. Nōne hec dedica
[illegible] facta. q̄n dedicauert [illegible] dñi rex
et filii isrł. et orauit salomon dicēs. Sint oculi
tui ap̄a sup domū hāc nocte ac die. dedica
tio spūal' duplex ẽ. [illegible] dedica
[illegible] dō. p̄s. [illegible]
[illegible] et dedicare [illegible]
[illegible] Nōne h̄ dedicatio fit q̄n quēadmodū
desiderat ceruus ad fontes aquaȝ [illegible]
[illegible] addm̄.
et deponēs uetr̄m hominē cū actib; suis
induit nouū q̄ s̄m dm̄ creatus [illegible]
lapides de plateis [illegible] duo ex
[illegible] sermas ẽ. [illegible] thalamū
suū syon. ut sic suscipiat regē [illegible] aūt
h̄t dedicationē [illegible] lapsū [illegible]
[illegible] edificant ẽ domū [illegible]
[illegible] columnas. vii. alia mala [illegible]
[illegible] dedicat diabolo. [illegible] nabuch.

ad congregandos satrapas et magistratus
[illegible] regionū ut conuenīt addedi
cationē statue quā erexerat nabuchod. rex.
Nonne h̄ dedicatio fit q̄n cū in studiis [illegible]
[illegible] ambulāt p loca arida [illegible]
[illegible] regē et nō inuenīt dicit. Reuer
tar in domū meā [illegible] et assumit
alios. vii spc̄ nequiores se. cū q̄b; rediēt [illegible]
uenit eā uacuam ornatā scopis mūdatā
et ingressi habitant ibi. aūt hec dedicatō
celebrata fuit in uida q̄n p̄ bucellā intra
uit in eū sathanas et intrauit diabolus in
cor [illegible] signū [illegible]
dedicatio celestis duplex una ẽ spūalis quā
dedicauit ẽ in resurrectiōe q̄n resurgeȝ a
mortuis [illegible] in morti [illegible] p̄s. dau. [illegible]
noč h̄ cum matutina. Nōne h̄ dedicatio
[illegible] q̄n xp̄s [illegible] primo
[illegible] cū [illegible] corpa [illegible]
[illegible] et uenerīt in sctam ciuita
tē et apparuert multis. aūt hāc dedicationē
[illegible] ipe xp̄s [illegible] habe
re [illegible] sua [illegible]
[illegible] templū [illegible]
illā. [illegible] dicē [illegible] glia mā
exurge psalteū et cithara. [illegible]
[illegible] dedicatiōe [illegible] resurrectiōe [illegible]
[illegible] alia celestis [illegible]
[illegible] imagina [illegible] In fine [illegible]
[illegible] pdicamus [illegible] Nōne h̄ dedicatō
fit q̄n oēs resurgent et [illegible]
[illegible] in nouissima
tuba [illegible] media nocte q̄n clamor fiet [illegible]
te [illegible] tuba et mortui q̄ [illegible]
[illegible] resurgent p̄mi. aūt h̄ [illegible]
[illegible] Iob cū dicebat
credo [illegible] uiuit et in nouissimo
die [illegible] sum [illegible]
pelle mea. et in carne mea uidebo deum
saluatorē meū quē uisurus sū ego [illegible]
[illegible] dedicatō aūt h̄ [illegible] domus ecclie
triplex ẽ. s. fūdacionis erectionis et cōsumationis.
prima fuit ab abel usq; ad [illegible]
[illegible] tra est p̄ diem iudicii. In p̄a [illegible]
[illegible] in fūdamēto posita latet [illegible]
moria non celebrat̃. Iob. [illegible] non
subsistere et qui [illegible] uidet luce. In sc̃a.
moderni [illegible] parietes sūt erecti. [illegible]
memoria solēnit̃ celebrat̃. p̄s. pro patrib; [illegible]
[illegible] tibi [illegible] Memoria [illegible]
[illegible] In t̃cia [illegible] ecclie [illegible]
[illegible] agnus [illegible]
[illegible] pma pr̄n̄ sc̃a p̄nt̄.
[illegible] In p̄ma [illegible] quasi rudes
lapides ponūtur in fūdamēto [illegible]
[illegible] Moy. [illegible]
[illegible] Insc̃a moderni [illegible] sūt
lapides quadrati [illegible]
[illegible] de [illegible] lapi
dib; [illegible] Inter [illegible] lapides
[illegible] lapides [illegible]
[illegible] tota [illegible] melior. tria erit ap̄a
[illegible] In p̄a lapides grandes in fundamēto
[illegible] immobiles [illegible] p̄s. Fundamenta eī

dispsio

Dedicatio celest' duplex.

Dedicatio spūal' duplex.

D̄r triplex dedicatio ecclie.

Q̄d agit [illegible] dedicatio [illegible]

figure